

THE J. PAUL GETTY MUSEUM LIBRARY

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1903

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1904

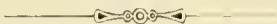
HARVARD FINE ARTS LIBRARY
FOGG MUSEUM

January 23, 1904
5

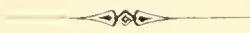
WITHDRAWN FROM
FINE ARTS LIBRARY
MO3-05

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛΑ
VON HILLE, E. Ταμιακή επιγραφή ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως (πίν. 9)	139
ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ, Π. Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον Ἀπόλλωνος, Πανός, Ἑρμοῦ καὶ Νυμφῶν.	39
— Ποτάμων ὁ αὐλητῆς (πίν. 8)	133
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, ἌΝΤ. Δ. Νομισματικὸν εὔρημα ἐξ Ἐπιδαύρου (πίν. 7)	97
— — Προσθήκη.	208
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Κ. Ἀγγεῖα Ἐρετρίας.	1
— Ἀνασκαφή ἐν Κωτίλῳ (πίν. 11-12).	151
ΜΥΛΩΝΑΣ, Κ. Δύο Ἀττικὰ ψηφίσματα.	61
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, Γ. Ἄγαλμα λίθινον ἐξ Ἀντικυθήρων (πίν. 10).	201
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Α. Αἱ μῆτραι τοῦ Παλαικάστρου Σητείας	187
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Γ. Εὐβοϊκὰ	115
STRYÏD, J. H. W. Ἀττικὰ μετ' ἀρῶν μολύβδινα ἐλάσματα	55
ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Γ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ (πίν. 2-6).	71
ΦΙΔΙΟΣ, Δ. Ἀνάγλυπτος ἐπιτύμβιος ἀρχαϊκὴ στήλη (πίν. 1).	43
— Προσθήκη.	207

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

- Πίναξ 1 Ἀνάγλυπτος ἐπιτύμβιος ἀρχαϊκῆ στήλη.
— 2-6 Μετόπαι ἐκ τῶν ἐν Θέρμῳ ἀνασκαφῶν.
— 7 Νομίσματα ἐξ Ἐπιδαύρου.
— 8 Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Ποτάμωνος αὐλητοῦ.
— 9 Ταμιακὴ ἐπιγραφή ἐξ Ἀκροπόλεως.
— 10 Ἄγαλμα λίθινον ἐξ Ἀντικυθήρων.
— 11 Τοπογραφικὸς πίναξ τῆς ἐν Κωτίλῳ ἀνασκαφῆς.
— 12 Εὐρήματα τῆς ἐν Κωτίλῳ ἀνασκαφῆς.
- Πίναξ παρένθετος σελ. 132 Ἀρχαῖον φρούριον παρὰ τὴν Χαλκίδα
Σελ. 1, εἰκ. 1-18 Ἀγγεῖα ἐξ Ἐρετρίας.
— 39 Φωτοτυπία ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου.
— 35-37 Πανομοιοτυπία ἀττικῶν μολυβδίνων ἐλασμάτων.
— 114 Νόμισμα Ἄργους.
— 151-162, εἰκ. 1-3. Ἀπόψεις τῶν ἐν Κωτίλῳ ἀνασκαφῶν.
— 164 Τεμάχιον ἀκροκεράμου.
— 167-170, εἰκ. 5 (ἀριθ. 1-7)-6, Πήλινα εἰδώλια.
— 171 εἰκ. 7 Ἀγγεῖον πήλινον
— 173-176, εἰκ. 8-9, Χαλκοῦν εἰδώλιον, κάτοπτρα καὶ ἔλασμα ἔκτυπον.
— 177 εἰκ. 10, Χαλκοῦν ἔλασμα ἐνεπίγραφον.
— 203 Ἄγαλμα ἐξ Ἀντικυθήρων.
-

ΑΓΓΕΙΑ ΕΡΕΤΡΙΑΣ

Α'. Ἀγγεῖα γεωμετρικά.

Τὰ ἀγγεῖα, περὶ ὧν θὰ πραγματευθῶμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις, εὐρέθησαν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ ἐνεργηθείσαις ἐν Ἐρετρίᾳ ἀνασκαφαῖς ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρι τοῦ 1900, πρὸ πάντων ἐν τῷ κατὰ τὸ ΝΔ ἄκρον τῆς Ἐρετρικῆς πεδιάδος κειμένῳ ἀρχαίῳ νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου.

Ἐν πᾶσι τοῖς Ἐρετρικοῖς νεκροταφείοις, ὅπου ἐπεχείρησα καὶ ἐγὼ ἀνασκαφῆν, ἀνεύρισκον ἐνιαχοῦ ἐν τῷ χώματι τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων προερχόμενα πάντως ἐκ τάφων γεωμετρικῶν κατασραφέντων ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων, ἀλλὰ μόνον ἐν ἐνὶ τούτων τῷ τοῦ Ὑγειονομείου εὐρέθησαν ἄδλαβεῖς ὅπως δὴ ποτε γεωμετρικοὶ τάφοι συμπεπυκνωμένοι ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι χρόνων παλαιότερων τῶν μελανομόρφων ἀγγείων. Ἐν ταῖς λοιποῖς νεκροταφείοις μεθ' ὅλας τὰς ἐπιμόρους ἐρεύνας μόνον ἐν δύο σημείοις κατώρθωσα νὰ ἀνακαλύψω ἀνὰ ἓνα τάφον παλαιότερον τῶν μελανομόρφων ἀγγείων, ἥτοι τὸν κατωτέρω ἐν σελ. 9 περιγραφόμενον γεωμετρικὸν τάφον καὶ ἓνα νεκρικὸν ἀμφορέα ἀνατολικοῦ ῥυθμοῦ, ὅστις περιεῖχε τὸν σκελετὸν παιδίου καὶ εὐρέθη ἐν τῷ κτήματι τοῦ Δ. Λίζου πλησίον τῆς Βόθειας.

Τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων εὐρίσκονται καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Ἐρετρίας πολλαχοῦ εἰς μικρὸν μόνον βᾶθος ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας, οὐδαμοῦ δ' ὅμως ἐν αὐτῇ εὐρέθησαν ἀγγεῖα ἢ οἰαδὴ ποτε ἄλλα λείψανα χρόνων παλαιότερων τῶν γεωμετρικῶν.

Οἱ τάφοι. — Τὸ νεκροταφεῖον, ἐν ᾧ εὐρέθησαν οἱ μετὰ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ ἐν γένει τῶν ἀγγείων, περὶ ὧν ἡ ἡμετέρα πραγματεία, τάφοι κεῖται ὀλίγον μακρὰν τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας

πόλεως πρὸς τὸ ΝΔ τοῦ σημερινοῦ συνοικισμοῦ. Ὑπάρχει ἐκεῖ ἀκρωτήριον ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ γωνίαν τῆς δυσμικῆς Ἐρετρικῆς πεδιάδος· λευκὸς τοῖχος ἰστάμενος εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ἀκροτάτου σημείου τῆς γωνίας ταύτης εἶνε τὸ μόνον λείψανον νεωτέρας οἰκοδομῆς, ἣτις ἦτο προσωρισμένη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς λιμεναρχεῖον καὶ Ὑγειονομεῖον εἰς τὴν νέαν πόλιν τῶν Ψαριανῶν. Ἐκ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ἡ τοποθεσία ὠνομάσθη Ὑγειονομεῖον· ἀλλ' ὠνομάζεται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων κα. μαγαζεῖα ἢ μαγαζότοποι, διότι ἐκεῖ εἶχεν ὀρισθῆν ἐν τῷ κατὰ

Εἰκὼν 1.

τὸν νέον συνοικισμὸν καταρτισθέντι σχεδίῳ τῆς πόλεως τῆς Νέας Ἐρετρίας, ὅτι θὰ ὀικοδομοῦντο τὰ ἰδιωτικὰ καταστήματα τὰ μαγαζεῖα τῶν Ψαριανῶν.

Ἦδη κατὰ τὴν ἐκσκαφῆν τῶν θεμελίων τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Ὑγειονομείου διηγούντο οἱ χωρικοὶ, ὅτι εὐρέθησαν ἀρχαιότητες, ἐλέγετο δ' ὅτι εἶχεν εὐρεθῆν καὶ μικρὸν χρυσοῦν πλοῖον μεγάλῃς ἀξίας. Ἐπίσημοι ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ νεκροταφείῳ τούτῳ ὀλίγα μόνον εἶχον γίνῃ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν

του Κορομάντζου¹, εὑρέθησαν δὲ κατ' αὐτὰς τὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ κατατεθειμένα ἀγγεῖα (πβλ. Δελτίον 1890 σελ. 30 ἀρ. 1-4). Καὶ οἱ νεώτεροι δ' Ἐρετριεῖς τυμβωρῆχοι ὀλίγον ἤσχι-
λήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ νεκροταφείου τούτου, διότι καὶ καταφανὲς εἶνε, ὥστε καθίσταται ἐπικίνδυνος ἡ λαθραία ἐν αὐτῷ ἀνασκαφῇ, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ συνηθέστατα εὐρήματα, μικρὰ μελανο-
μορφα ληκύθια, ἐλάχιστα μόνον ἱκανοποιῶν τούτους, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ νε-
κροταφείου ἤτο ἔτι ἀνέπαρον, ὅτε ἀνέλαβον ἐγὼ κατὰ τὸ 1897 τὴν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἀνασκαφῆν.

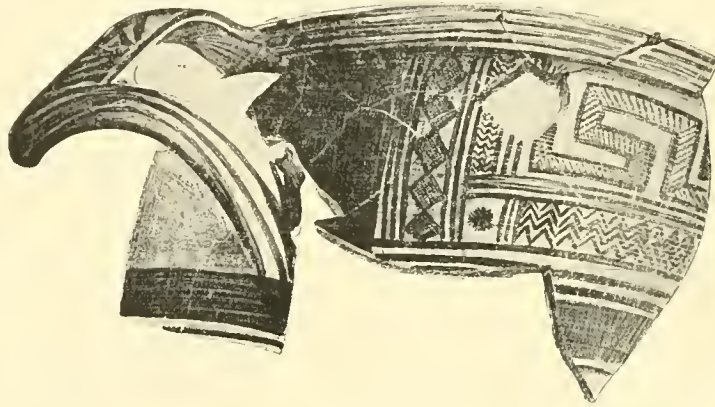
Τὸ νεκροταφεῖον κατέχει κυρίως τὴν νοτιὰν πλευ-
ρὰν τῆς γωνίας καὶ ἔχει, καθ' ὅσον ἠδυνήθην ἐγὼ διὰ προχειρῶν καταμετρήσεων νὰ ἐξακριβώσω, ἐκ-

τασιν περίπου 4300 τετραγωνικῶν μέτρων, ἤτοι μῆκος 130 περίπου μέτρων καὶ πλάτος περί τὰ 30.

Τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἐκ λε-
πτῆς ἄμμου μειγμένης πολλαχοῦ μετὰ σποδοῦ ἐκ τῶν πυρῶν τῶν νεκρῶν καὶ ἔχει εἰς τὸ ὑψηλό-
τατον σημεῖον βάθος δύο μέτρων μέχρι τοῦ στερεοῦ ἀποτελουμένου καὶ τούτου ἐκ γονδροτέρας ἄμμου ἀποκρυσταλλωθείσης εἰς συμπαγῆ λίθωδῆ μάζαν.

Ἐξωτερικὸν σημεῖον πρὸς διάκρισιν τοῦ νεκρο-
ταφείου οὐδὲν ἐσώζετο, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἦτο ἐπίτηδες κατεσκευασμένη μικρὰ ἐπιμήκης ἔξ-
αρσις τοῦ ἔδαφους βαίνουσα καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκος τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ Δ. πρὸς Ἀ. κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς ἐπιφανείας τῶν τάφων.

Ἰγνη κτισμάτων δὲν εὐρέθησαν, μόνον δὲ μέ-

Εἰκὼν 2.

γας σωρὸς ὀγκωδῶν λίθων ἰσχυρῶς κεκαυμένων, ὀλίγα μέτρα μακρὰν τοῦ ἄκρου, πλησίον τοῦ τοί-
χου τοῦ Ὑγειονομείου ἀγνωστον πρὸς τίνα σκοπὸν ἐκεῖ ὑπάρχων.

Τὸ μέγιστον μέρος τῶν πρὸ τῶν χρόνων τῶν μελανομόρφων ἀγγείων τάφων ἀπετελεῖτο ἐξ ἀγ-
γείων, πίθων καὶ ἀμφορέων, οἵτινες ἐχρησίμευον ὡς περικαλύμματα ἀκαύστων σκελετῶν παιδίων. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ταφῆς τῶν παιδίων εἶνε σύνθη-
τες κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους, πρὸ πάντων δ' ἐν Ἐλευσίνι² καὶ Ἰταλίᾳ³ εἶνε πολυάριθμοι οἱ εὐρεθέντες ἀμφορεῖς μετὰ σκελετῶν παιδίων ἐν

Ἐρετρίᾳ δ' ὅμως ἡ τοιαύτη ταφή τῶν παιδίων ἦτο σχεδὸν μόνη ἐν χρήσει κατὰ τοὺς πρὸ τῶν μελα-
νομόρφων ἀγγείων χρόνους, διότι ἐνῶ εὐρέθησαν περὶ τὰς τεσσαράκοντα ταφὰς ἐν πίθῳ καὶ ἀμφο-
ρεῦσιν, μόνον ἅπαξ εὐρέθη μετὰ τῶν τάφων τῶν γεωμετρικῶν χρόνων, οἵτινες εἶχον νεκροὺς κεκαυ-
μένους, καὶ εἰς ὅστις, ὡς ἐκ τῶν διαστάσεών του ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνη, ἦτο προωρισμένος διὰ νεκρὸν μικρᾶς ἡλικίας.

Ἐκ τῶν χρόνων τῶν ἀσιατιζόντων ἀγγείων οὐ-
δεὶς τάφος ἡλικιωμένου προσώπου εὐρέθη, ἐνῶ ἀνευρέθησαν δέκα πέντε περίπου ἀμφορεῖς τῶν χρό-
νων τούτων μετὰ σκελετοῦ μικροῦ παιδίου. Τὸ τοιοῦτον κατ' ἐμὲ ἐξηγεῖται, ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ νεκροταφεῖον ἦτο κυρίως προωρισμένον διὰ νε-
κροὺς μικρᾶς ἡλικίας, διότι καὶ τὸ πλεῖστον τῶν

¹ Δελτίον 1899, 202, 4.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1889, 173 Φθίως. 1898, 77 καὶ 89 καὶ Σαῖς.

³ Monum. ant. d. Line. I 771. Πβλ. αὐτόθι καὶ σελ. 772
σημ. 2. Notizie 1895, 111.

εύρεθέντων γεωμετρικῶν τάφων ἀποτελοῦσιν οἱ τάφοι τῶν μικρῶν παιδίων (ὀκτὼ τάφοι ἠλικιωμένων ἐπὶ πεντήκοντα ἀνευρεθέντων τοιούτων). "Ὅτι δ' ὑπῆρχον νεκροταφεία μικρῶν παιδίων ἢ τοῦλάχιστον ἰδιαίτεροι θέσεις ἐν τοῖς ἀρχαίοις νεκροταφείοις διὰ μικρὰ παιδία ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ Orsi, ὅστις ἐν Μεγάροις Ὑβλαίοις ἀνεῦρεν ἐν τῷ νεκροταφείῳ ἐν ὠρισμένην τινη ἐκτάσει ἀποκλειστικῶς νεκροῦς παιδίων τεθαμμένων ἐν ἀμφορεῦσιν¹.

Τὰ χρησιμεύοντα ὡς τάφοι παιδίων τοιαῦτα ἀγγεῖα εὐρίσκονται ἐφ' ὅλου σχεδὸν τοῦ νεκροταφείου εἰς μικρὸν πάντοτε βᾶθος, συνήθως μεταξὺ τῆ κατωτέρω τάφων μετὰ μελανομόρφων ληκυθίων, σίτινες ἐξαιρετικῶς ἀφθονοῦσιν ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ἰγγειονομείου² ἔκειντο δ' ἀπλῶς ἐν τῷ χώματι ἄνευ τινὸς κτιστοῦ περιβλήματος ἔχοντα πλαγίαν θέσιν καὶ ὑπεστηρίζοντο ὅπως καὶ ἐν Ἐλευσίνι³ συνήθως διὰ λίθων.

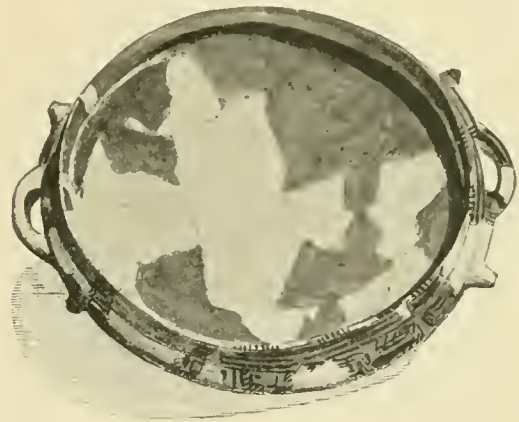
Τὸ στόμιον αὐτῶν ἦτο ἀνεξαιρέτως ἐστραμμένον πρὸς ἀνατολάς, ἢ δὲ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ εὐρίσκετο παρὰ τὸ στόμιον. Κάλυμμα ἴδιον κωνικοῦ σχήματος μετὰ μικρᾶς κομβιοειδοῦς λαβῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κώνου εἶχον μόνον δύο, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκαλύπτοντο ἢ δι' ἄλλων μικροτέρων ἀγγείων, λεκανῶν συνήθως, ἢ καὶ διὰ λιθίνων πλακῶν. Κτερίσματα συνήθως δὲν ὑπῆρχον ἐν αὐτοῖς οὔτε ἐξωθεν αὐτῶν, μόνον δ' ἐν δύο πίθοις εὐρέθησαν ὡς μόνον κτερίσματα ὀλίγα μικρὰ ἀγγεῖα.

Οἱ γεωμετρικοὶ τάφοι ἠλικιωμένων προσώπων περιεῖχον παραδόξως πάντες νεκροῦς κεκαυμένους.

Ἡ παρατηρηθεῖσα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν παρὰ τὸ Δίπυλον γεωμετρικῶν τάφων³ μεγάλῃ σχετικῶς μειονότητι τῶν ἐχόντων κεκαυμένον νεκρόν, καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ Φιλίου⁴, ὅτι ἐν Ἐλευσίνι κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους ταφή καὶ οὐχὶ καῦσις ἦν τὸ σύνθημα, ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ πιστευθῆ, ὅτι μόνον ἔλως ἐξαιρετικῶς ἐγένετο χρῆσις τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους⁵. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον ἀνεῦρεσις τάφων γεωμετρικῶν χρόνων μετὰ

κεκαυμένων νεκρῶν¹ καὶ ἡ τελευταία ἀνασκαφὴ ἐν Ἐλευσίνι², καθ' ἣν τὸ ἐν τέταρτον σχεδὸν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν γεωμετρικῶν τάφων εἶχε νεκροῦς κεκαυμένους, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐν Ἀττικῇ κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους ἦτο μὲν πάντοτε ἡ καῦσις ὀλιγώτερον ἐν χρήσει ἢ ἡ ταφή, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀναλογία τῶν μετὰ κεκαυμένων νεκρῶν τάφων πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀκαύτους τοιούτους θὰ ἦτο σχεδὸν ἡ αὐτὴ, οἷα καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους. Ἐν τοῖς ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς γεωμετρικοῖς νεκροταφείοις ἦτο ἐπίσης συνήθης ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐν Κρήτῃ³ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν εὐρεθεισῶν πηλίνων ὀστοθηκῶν καὶ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Orsi ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἄλλων διαφόρων ἐν μικρασιατικαῖς πόλεσιν⁴.

Ἐν Ἐρετρίᾳ πλὴν τῶν ἐν ἀγγείοις ταφῶν τῶν

Εἰκὼν 3.

νηπίων, ὧν τὴν καῦσιν ἐκόλυεν ἴσως ἡ τρυφερότης τῶν ὀστέων, ἅτινα θὰ ἐξήρανοντο παντελῶς ἐν τῇ πυρᾷ, ἢ καὶ ἄλλος ἄγνωστος ἡμῖν λόγος, οὐδεὶς τάφος γεωμετρικῶν χρόνων μετ' ἀκαύστου νεκροῦ εὐρέθη. Ἐκ τούτου θὰ ἠδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἐκεῖ ἦτο ἐν χρήσει μόνη ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ὅμως ἐγὼ κλίνω μᾶλλον νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε εὔρεσις μόνον τάφων μετὰ κεκαυμένων νεκρῶν εἶνε τυχαία, καὶ ὅτι καὶ τάφοι γεωμετρικοὶ μετ' ἀκαύστων νεκρῶν ὑπῆρ-

¹ Monum. ant. d. Line. I 770.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1889, 173-174.

³ Mitt. 1893, 148.

⁴ Ἐφημ. Ἀρχ. 1889, 186.

⁵ Περὶ τῆς τελευταίας Perrot. Chipiez hist. de l'art VII 51.

¹ Berl. Philol. Woch. 1898, 318.

² Σκιῶς ἑ. ἀ. σελ. 77.

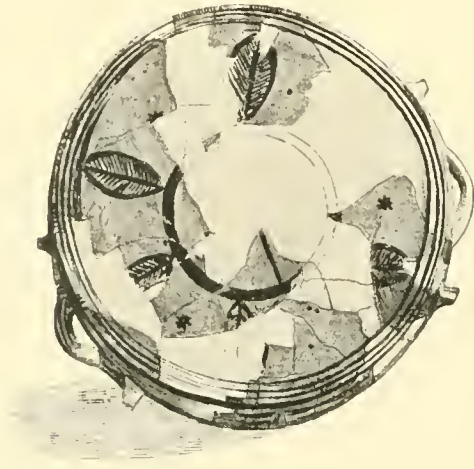
³ Am. J. of. A. 1897, 264 Orsi: πρὸς. καὶ 1901, 290 Halbherr καὶ αὐτόθι: σελ. 300 Mariani.

⁴ J. H. St. 1887, 64 καὶ ἑ. Paton. Mitt. 1887, 224 Winter. *18ε καὶ Böhlau Boiotische Vasen (Jahrb. 1888) σελ. 327.

χρον ἐν Ἐρετρίας, κατεστράφησαν δ' οὗτοι ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἐκ τούτων προέρχονται τὰ ἀκαυστα τεμάχια τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων, ἅτινα ἀνεύρισκον ἐν τοῖς διαφόροις νεκροταφείοις.

Εὐρέθησαν οἱ μετὰ κεκαυμένων νεκρῶν ἡλικιωμένων προσώπων γεωμετρικοὶ οὗτοι τάφοι συμπεπυκνωμένοι κυρίως κατὰ τὴν ἄκραν τοῦ νεκροταφείου, ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἐν ἄλλοις σημείοις σποραδικῶς τοιοῦτοι μετὰξὺ ἢ συνηθέστερον κατωτέρω τῶν μετὰ μελανομόρφων ληκυθίων τάφων, ὅφ' ὧν καὶ διεσχιζόντο συνήθως.

Καὶ οἱ τάφοι οὗτοι οὐδὲν εἶχον στερεὸν περιέλημα ἐκ λίθων ἢ πλίνθων, μόνον δὲ συμπαγῆς μάζα ἀνθράκων μετ' ὀστέων καὶ πολλῶν θραυσμάτων ἀγγείων ὑπῆρχεν ἐν τῇ θέσει τοῦ τάφου, ὅστις

Εἰκὼν 1.

καὶ ἐμετρεῖτο κατὰ τὰς διαστάσεις τῆς μάζης ταύτης, διότι αἱ πλευραὶ τοῦ λάκκου, ὅστις εἶχε σκαφή διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς πυρᾶς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σημειωθῶσιν ἐν τῇ μαλακῇ ἄμμω. Ἦσαν καὶ οἱ τάφοι οὗτοι συνήθως εἰς μικρὸν βάθος· ὁ βαθύτερος εὐρίσκατο 1,60 ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν, ὁ δὲ ἀβαθέστερος μόλις 0,80. Μήκος εἶχον συνήθως 1,60 καὶ πλάτος 0,80, δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐκ τῶν εὐρεθέντων εἰκοσιν περίπου, τέσσαρες ἢ πέντε ἴσως μόνον δὲν εἶχον ὑποστῆ βλάβην ὑπὸ μεταγενεστέρων ταφῶν.

Ἡ μεγάλη αὕτη καταστροφή τῶν τάφων ἦδῃ ἐν παλαιοῖς χρόνοις δέον καὶ ἐν Ἐρετρίας νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐπιτυμβίων σημάτων ἴσως δὲ καὶ παντὸς σημείου ἐξωτερικοῦ ὁλοῦντος

τὴν ὑπαρξίν τοῦ τάφου, διότι καὶ καταστροφὰς τάφων ὑπὸ συγχρόνων παρετήρησα.

Πάχος εἶχον αἱ πυραὶ ἀπὸ 0,12 μέχρι 0,20. Πέριξ τῶν πυρῶν ἢ ἄμμος εἶχεν ἐρυθρωπὸν χρῶμα, ὅπερ ἐδείκνυεν, ὅτι ἡ καῦσις ἐγένετο ἐντὸς τῶν τάφων, θὰ ἐπετίθετο δ' ἴσως ὁ νεκρὸς ἐκτάδην ἐπὶ τῆς πυρᾶς, διότι ὅσπᾶ, εἰ καὶ οὐσίγνωστα ὡς ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καύσεως καὶ τῆς ὑγρασίας τοῦ τόπου, ἦτις ἐπέφερε τὴν διάλυσιν αὐτῶν, εὐρίσκοντο ἐφ' ὄλης σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς πυρᾶς.

Τὰ ἀγγεῖα ἐρρίπτοντο θραυόμενα ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐκαίοντο δὲ καὶ ταῦτα τοσοῦτον ἰσχυρῶς, ὥστε ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶνε ὄλως παρηλλαγμένη, φαίνεται δ' ὅτι καὶ δὲν ἐρρίπτοντο πάντα τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων ἐπὶ τῆς πυρᾶς, διότι μεθ' ὄλας μου τὰς προσπάθειάς δὲν κατώρθωσα ἐκ τῶν τεμαχίων οὐδὲν ἄρτιον ὅπως οὖν ἀγγεῖον νὰ ἀποκαταστήσω.

Ὅπως καὶ ἐν τοῖς γεωμετρικοῖς τάφοις τῆς Ἀττικῆς ἄλλα κτερίσματα ἐκτὸς τῶν ἀγγείων μόνον ὀλίγα εὐρέθησαν, εἶνε δὲ ταῦτα τρία χρυσᾶ διασῆματα ἀποτελούμενα ἐκ ταινίας μετρίου πλάτους καὶ μήκους 0,15 κεκαλυμμένης ὑπὸ γραμμικῶν κοσμημάτων καὶ ἐχούσης ἐν τῷ μέσῳ μικρὰν γλωττίδα, ἐφ' ἧς ὑπάρχει λείψανον γεωμετρικῆς παραστάσεως μετ' ἀνθρωπίνων μορφῶν, μία ἀργυρᾶ πόρπη τοῦ συνήθους τύπου a navicella μετὰ πλατείας τετραγώνου πλακὸς ἐπὶ τοῦ θηλυκωτῆρος, καὶ τεμάχια κοσμηματικῶν ἀργυρῶν περονῶν, ὧν μία ἐκορυφούτο ὑπὸ ὑαλίνης χρυσοδέτου σφαίρας· αἱ τελευταῖαι κατεστράφησαν τελείως ὑπὸ τῆς πυρᾶς. Ἐν ἐνὶ τάφῳ εὐρέθη καὶ εἰς χρυσοῦς κρίκος, ὅστις ἐχρησίμευεν ἴσως ὡς ὀακτύλιος καὶ ἐν μικρὸν σφραγεῖδιον ἀποτελούμενον ἐκ σκαρβαϊσειδοῦς φθαρέντος τελείως, περιόδεμένου χρυσῷ καὶ ἔχοντος μικρὰν ἀργυρᾶν λαβήν. Αἰχμαὶ δοράτων σιδηρῶν κατεστραμμένα ὑπῆρχον ἐπίσης ἐν πολλοῖς τάφοις, ἐν τισὶ δὲ τούτων εὐρέθησαν καὶ ψήγματα ἢ σκωρίαὶ χαλκοῦ, οὐδὲν ὅμως ὠρισμένου σχήματος χαλκοῦν ἀντικείμενον¹

¹ Ἐς μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα ὡς λείψανα τῶν γεωμετρικῶν χρόνων καὶ στρογγύλα τινὰ φρέατα, ἅτινα εὐρέθησαν ἐν δύο νεκροταφείοις (X. Καρλῆ ἀνατολικῶς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ κληρονόμων Κανάρη πρὸ τῆς δυτικῆς πύλης) εἰς κανονικὰ ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα. Εἶχον ταῦτα συνήθως διάμ. 1,30 καὶ εἰς δύο ἐξ αὐτῶν ἡ σκαφή ἐφῄσσε μέχρι βάρους 4 μ. χωρὶς νὰ εὐρέθῃ τό στερεὸν ἔδαφος. Ἐν

Πλήν ὅμως τῶν ἀνωτέρω τάρφων, οἵτινες περιεῖχον νεκρούς καέντας ἐν αὐτῷ τῷ τάρφῳ, εὐρέθη ἐν Ἐρετρίᾳ, οὐχί ὅμως ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου, ἀλλ' ἐν τῷ παρὰ τὴν δυσμικὴν πύλην, ἐν τῷ κτήματι τοῦ Κανάρη, καὶ μία κάλπη γεωμετρικῶν χρόνων περιέχουσα τὰ ὅστ' ἀ νεκροῦ καέντος ἀλλαγῶ. Ἦτο αὕτη γαλκῆ σφαιρικὴ ὕψ. 0,33 καὶ πλ. ἴσου περίπου, καὶ εἶχε τὸ στόμιον κεκαλυμμένον διὰ μολυβδίνης πλακῆς, περιείχετο δ' ἐντὸς μικροῦ τετραγώνου ἀνοίγματος βάθ. 0,30 καὶ πλ. 0,40, ὅπερ ἦτο περίξ ἐκτισμένον διὰ μικρῶν λίθων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖτο καὶ ἡ στρώσις αὐτοῦ. Ἡ ἀπόστασις τοῦ τάρφου τούτου ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας δὲν ὑπερέβαινε τὰ 0,90. Ἐντὸς τῆς κάλπης εὐρέθη ἐν χρυσοῦν διάδημα ἔχον παραστάσεις διαφόρων ζῶων καὶ ἀνθρωπίνων μορφῶν λίαν περιέρχους, δύο σιδηρῆς λόγγας καὶ ἐν μικρὸν σιδηροῦν μαχαίριον· ἐκτὸς δὲ τῆς κάλπης, ἐν τῷ ὀρύγματι, ἐν κεκαμμένον σιδηροῦν ξίφος τοῦ συνήθους γεωμετρικοῦ τύπου.

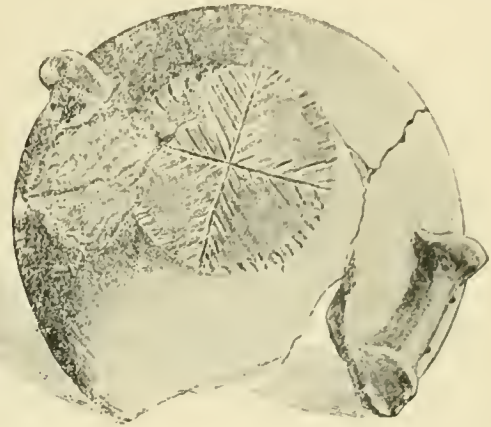
Β'. Ἐξωθεν εἰσηγημένα ἀγγεῖα. — Τὰ ἐκ τῶν κεκαλυμμένων γεωμετρικῶν τάρφων τεμάχια ἀγγείων εἶνε ὅλως ἐφθαρμένα καὶ δὲν δύνανται, ὡς εἶπομεν, νὰ ἀνασχηματισθῶσιν εἰς ἄρτια ἀγγεῖα, ἐν τούτοις ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν περὶ τῶν σχημάτων τῶν μᾶλλον συνήθων ἐν τοῖς τάρφοις τούτοις ἀγγείων ὡς καὶ περὶ τοῦ χαρακτηῆρος τῆς διακοσμῆσεως αὐτῶν.

Συνηθεστάτη εἶνε ἡ μετρίου συνήθως μεγέθους στρογγύλη καὶ ὀλίγον ἐξωγκωμένη πυξίς Ἐφ. 1898 πίν. 4, 6, ἣτις ἔχει ἐσωτερικῶς παρὰ τὸ χεῖλος μικρὰν ἐξοχὴν χρησιμεύουσαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ καλύμματος καὶ ἔχουσαν ὀπὰς ἀντιστοιχοῦσας πρὸς ἐτέρας εὐρισκομένας ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ καλύμματος. Τοῦ σχήματος τούτου αἱ πυξίδες εἶνε συγγόταται ἐν Ἀττικαῖς τάρφοις. Ἡ διακοσμῆσις αὐτῶν ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ μαιάνδρου διπλοῦ πεπληρωμένου διὰ πλαγίων παραλλήλων γραμ-

τοῖς κατωτάτοις στρώμασιν εὐρίσκοντο τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ ὁσῶν ζῶων. Ὁ προσρισμός τῶν φρεάτων τούτων ἴσως ἐξακριβωθῆ, ὅταν ἀνασκαφῶσι ταῦτα μέχρι τοῦ στερεοῦ, ὅπερ δὲν ἐγένετο κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν νεκροταφείων, δι' ἔλλειψιν καταλλήλων ἐργαλείων. Ἄς σημειωθῆ πρὸς τούτοις ἐνταῦθα, ὅτι μεταξὺ τῶν γεωμετρικῶν τάρφων εὐρέθη καὶ σκελετός ἵππου, ὅστις, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς θέσεώς του, ἄφ' οὗ ἔκειτο ἐν μέρει κατωτέρῳ γεωμετρικοῦ τάρφου, ἐτάφη ἐκεῖ κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους.

μῶν κατέχοντος ὀλοκλήρον σχεδὸν τὴν ἐπιφανείαν τοῦ σώματος αὐτοῦ, τοῦ δὲ καλύμματος αὐτοῦ ἡ διακοσμῆσις ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ περιφερικῆς σειρᾶς συνηνωμένων βόμβων, ἔχοντων στιγματὴν ἐν τῷ κέντρῳ, μεταξὺ δύο γραμμῶν καὶ ἐκ σειρᾶς ὀδοντωτοῦ γλυπτοῦ κοσμημάτος κατὰ τὸ ἄκρον τῶν καλυμμάτων. Ἐνία τῶν καλυμμάτων ἔχουσιν ὡς κόσμημα καὶ μόνον κυκλωτερῆς γραμμᾶς. Ὡς λαβαὶ τοιούτων καλυμμάτων ἐχρησίμευσαν ὀλίγα πήλινα ἱππάρια εὐρεθέντα ἐν οἷς καὶ αἱ πυξίδες τάρφοι, τοῦτο δ' εἶνε συνηθέστατον καὶ ἐπὶ τῶν πυξίδων ἐξ Ἀττικῶν γεωμετρικῶν τάρφων¹.

Ἐπίσης συνήθεις ὡς καὶ αἱ ἀνωτέρω πυξίδες εἶνε ἐν τοῖς Ἐρετρικοῖς τάρφοις καὶ μικροὶ κύαθοι τοῦ σχήματος τῶν ἐν Mitt. 1893 taf VIII, 1, 6². Τούτων ἡ διακοσμῆσις ἀποτελεῖται ἐκ παρατάξεως

Εἰκὼν 5.

κύλων μετὰ ἡ ἄνευ στιγματῶν ἐν τῷ κέντρῳ συνηνωμένων δι' ἐφαπτομένων, ἐκ κυκλωτερῶν γραμμῶν ἢ ἐξ ἀλληπαλλήλων περιφερικῶν τεθλασμένων γραμμῶν περὶ τὸ χεῖλος, καὶ ἐκ μαιάνδρου ἢ ἄλλων γραμμικῶν κοσμημάτων ἐφ' ὅλης τῆς κοιλίας ἢ μόνον ἐπὶ μιᾶς σειρᾶς μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν.

Συχνάκις ἐπίσης ἀπαντῶσι καὶ κύαθοι σχήματος ὁμοίου περίπου πρὸς τοὺς προηγουμένους διαφέροντες μόνον κατὰ τὰς λαβὰς, ὅμοιοι πρὸς τοὺς ἐν Mitt. 1893 T. VIII, 2, 3 δημοσιευθέντας.

Καὶ τούτων ἡ διακοσμῆσις εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν

¹ Collignon. Couve Catalogue des Vases d'Athènes σ. 69 ἀρ. 275 - 276.

² Ἴδὲ καὶ Ἐφ. 1898 πίν. 3, 1, 5 ὡς κάλυμα ἀμορῶων.

τῶν προηγουμένων. Αἱ λαβαὶ αὐτῶν κοσμοῦνται ὑπὸ τετραφύλλου γεωμετρικοῦ βόδακος ἢ ὑποκοσμήματος σχήματος X. Ἐν εἰκ. 1 εἰκονίζεται τεμάχιον τοιοῦτου κυάθου, ἐφ' οὗ ἐκτός τῆς περὶ τὸ χεῖλος σειρᾶς κύκλων μετ' ἐραπτομένων σῶζονται καὶ δύο ἀλλεπάλληλα γεωμετρικὰ πετρήα, τὸ πρόσθιον ἵππου καὶ μικρὸς πρὸς πλήρωσιν τοῦ πεδίου χρησιμεύων ἀσπῆρ.

Ἐκ μεγαλειτέρων ἀγγείων ἀπαντῶσι συγγάκις ἐν πρώτοις πρόχοι τοῦ συνήθους ἀττικοῦ σχήματος Jahrb. 1899 σελ. 210-212 μετ' ἐπιμήκους λαίμου καὶ τριγωνικοῦ ἢ στρογγύλου στομίου. Εὐρέθησαν δὲ καὶ ὀλίγα τεμάχια μιᾶς προχοῦ ἀυλακωτῆς, οἷα ἢ ἐν Jahrb 1899 σελ. 208 εἰκ. 77 δημοσιευμένη ἐξ Ἀττικῆς. Ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς τάφοις εὐρίσκοντο καὶ τεμάχια τοῦλάχιστον ἑνὸς

Εἰκὼν 6.

μεγάλου κρατῆρος μεθ' ὑψηλοῦ ὀριζοντίως ἠύλακωμένου ποδός, ὁμοίου καθ' ὅλα πρὸς τὸν ἐν Jahrb. 1886 σελ. 133, 2843 ἐκ Καμείρου δημοσιευθέντα, ὡς καὶ πρὸς τὸν ἐκ Μήλου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ¹ ἀποκείμενον.

Τούτοις ὅμοιος θὰ ἦτο καὶ ὁ κρατῆρ, οὗτινος μόνον τὸ ἄνω μέρος εὐρέθη ἐν Ἐλευσίνι². Ἐν εἰκ. 2 ἀπεικονίζεται τὸ ἄνω μέρος ἑνὸς τοιοῦτου σωθέντος κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἡ διακόσμησις αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐξ ἀποκλειστικῶς Διπυλικῶν κοσμημάτων εὐρισκομένων, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Καμείρου καὶ τοῦ ἐξ Ἐλευσίνος, ἐν περιορισμένῳ πεδίῳ μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν ὁμοίως.

¹ Jahrb. 1899, 34 εἰκ. 11.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1898, 3, 3.

Ἐν εἰκ. 3 καὶ 4 ἀπεικονίζετα μεγάλη σητροειδῆς λοπάς εὐρεθεῖσα ἐν ᾧ καὶ ὁ ἀνωτέρω κρατῆρ τάφῳ. Το σχῆμα αὐτῆς διαφέρει ἀπὸ τῶν συνήθων Ἀττικῶν φιαλῶν καθ' ὅτι τὸ χεῖλος αὐτῆς εἶνε πολὺ χαμηλότερον καὶ ἡ βᾶσις δ' αὐτῆς εἶνε πολὺ μεγαλειτέρα ἐκείνων καὶ ἔχει κατὰ τὸ ἄκρον τρεῖς κυκλωτερεῖς αὐλακας. Καὶ αἱ λαβαὶ δ' αὐτῆς διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν λαβῶν τῶν Ἀττικῶν φιαλῶν.

Ἡ ἐπιράνεια αὐτῆς εἶνε ὅλως μέλαινα ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καύσεως ἐν τῇ πυρᾷ τοῦ νεκροῦ, τὰ δὲ κοσμήματα μόλις διακρίνονται. Τὸ χεῖλος εἶχε συστήματα γραμμῶν, ἐπὶ δὲ τῆς κοιλιᾶς εὐρίσκοντο τμηματὰ μαιάνδρου καὶ παρὰ ταῖς λαβαῖς δύο γεωμετρικὰ φύλλα· ἐκοσμεῖτο δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν ἀττικῶν καὶ βοιωτικῶν τινων ἀγγείων καὶ ἡ βᾶσις τῆς λοπάδος (εἰκ. 4) ἔχουσα ἐν τῷ μέσῳ κύκλον μετὰ σταυροῦ καὶ περὶ αὐτὸν ἀκτινοειδῶς ἐξ γεωμετρικῶν φύλλων καὶ μικροῦς ἀστέρας. Ἐν τοῖς αὐτοῖς τάφοις εὐρέθησαν καὶ τὰ ἐν εἰκ. 5 καὶ 6 ἀπεικονιζόμενα δύο μικρὰ ἀγγεῖα, ἅτινα κατὰ τὸν πηλὸν καὶ τὸν τρόπον τῆς διακόσμησεως καὶ τῆς κατασκευῆς φαίνονται ὄντα λείψανα παλαιότερου ἀγγειογραφικοῦ ἔθους. Εἰκ. 5 εἶνε ἀβαθὲς πινάκιον τριγωνικῆς περιήπου τομῆς ἐκ πηλοῦ γονδροειδοῦς ἔχοντος νῦν μέλαν χρῶμα ἐκ τῆς καύσεως, εἶνε δ' ἴσως χειροποίητον καὶ ἔχει ἀντὶ λαβῶν δύο ὀριζοντίας, κυλινδρικές, διαπρήτους ἐξοχὰς ἐκατέρωθεν, ἄνωθεν δὲ τούτων δύο ὀπάς, ἀφ' ὧν ἐξηρτᾶτο. Ἐπὶ τῆς βᾶσεως εἶνε κατὰ τὴν συνήθειαν κυκλαδικῶν τινων ἀγγείων ἐγκεχαραγμένους σταυροὺς μετ' ἀκανθῶν ἐπὶ τῶν ἀποτελουσῶν αὐτὸν γραμμῶν. Εἰκ. 6 εἶνε μικρὸν σφαιρικὸν ἀγγεῖον ἐπίσης χειροποίητον ἐκ πηλοῦ λεπτοτάτου ἔχοντος καὶ νῦν ἴσως τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ χρῶμα, τούτέστι τὸ τεφρόν. Ἐπὶ τῆς πλατείας λαβῆς αὐτοῦ, ἥτις ἀναμιμνήσκει τὰς λαβὰς τῶν πρωτοκορινθιακῶν ἀρυβάλλων, εἶνε κεχαραγμένον κομψὸν γραμμικὸν κόσμημα.

Καὶ ἐν Ἀθήναις¹ ἰδίως δ' ἐν Ἐλευσίνι² εὐρέθησαν ἐν τοῖς γεωμετρικοῖς τάφοις ἀγγεῖα ὅμοια πρὸς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα καὶ ἰδίως τὰ δύο

¹ Mill. 1893, 138-139.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1898, 105 καὶ 115. Πρὸς τὸ ἐν τῇ αὐτῇ Ἐφημ. σελ. 102 ἀρ. 25 δημοσιευόμενον ἀγγεῖον ἐν ἀκριβῶς ὅμοιον εὐρέθη καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις τάφοις.

τελευταία, ἅτινα πολὺ ὀρθῶς χαρακτηρίζονται καὶ ἐκεῖ ὡς λείψανα ἀρχαίων παρακμασάντων κεραμευτικῶν τρόπων¹.

Ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τοῖς τάφοις εὐρεθέντων γεωμετρικῶν ἀγγείων ἐπικρατοῦσι τὰ γραμμικὰ κοσμήματα· ἀνθρωπίνη μορφή οὐδαμοῦ εὕρισκε-

ται. Πτηνὰ εὕρισκονται ἐπὶ δύο μικρῶν τεμαχίων, ἐφ' ἑτέρων δὲ δύο ἵπποι.

Μολονότι μόνον ἐκ τῶν κοσμημάτων δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ ἡ χρονολογία τῶν ἀγγείων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ, ἐν τούτοις ἡ παντελής ἔλλειψις τῶν ἀνθρωπίνων μορφῶν καὶ

Εἰκὼν 7.

ἡ σπανιότης τῶν μορφῶν τῶν ζώων ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς τάφοις εὐρεθέντων ἀγγείων μαρτυρεῖ κατ' ἐμέ, ὅτι ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ καὶ ὅτι συνεπῶς καὶ οἱ τάφοι εἰς τοὺς χρόνους τούτους ἀνάγονται.

Ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων εἶνε καλῶς καθαρισμέ-

¹ Περὶ. Ἐφημ. Ἀρχ. 1898, 204 σημ. 1 Τσοῦνας.

νος καὶ λίαν συμπαγῆς, ἔχει δ' ἐπὶ τῶν σπανίων τεμαχίων, ὧν ἡ ἐπιφάνεια δὲν παρηλλάχθη ἐκ τῆς δευτέρας ἰσχυρᾶς καύσεως, ἣν ὑπέστησαν ἐν τῇ πυρᾷ τοῦ νεκροῦ, χρῶμα ἐρυθρωπὸν ἢ ὑποκίτρινον· τὰ κοσμήματα φαίνεται, ὅτι ἐγράφησαν ἀμέσως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ διὰ γανώματος μέλανος ἔχοντος νῦν ἐνιαχοῦ καστάνινον χρῶμα.

Παρέχει ὁῦλα δὴ ἡ τεχνικὴ ἀπεργασία τῶν ἐξετασθέντων μέχρι τοῦδε ἀγγείων ἀποκλειστικῶς τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν Ἀττικῶν ἀγγείων τοῦ Διπύλου.

Ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου εὐρέθησαν καὶ τὰ τεμάχια, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ ἀμφορεύς τῆς εἰκόνας 7.

Τὰ τεμάχια εὐρέθησαν ἀπομεμονωμένα ἐν τῷ χρώματι, παρ' αὐτοῖς δὲ ἡ ὑπὸ αὐτὰ οὐδεὶς σύγχρονος τάφος ὑπῆρχεν, ὥστε οὐδόπως εἶνε δυνατόν νὰ σκεφθῆ τις, ὅτι οὗτος ἐχρησίμευεν ὡς ἐπιτύμβιον σῆμα. Πολὺ πιθανὸν εἶνε ὅτι καὶ οὗτος, ὅπως πάντες οἱ μεγάλοι Ἐρετρικοὶ ἀμφορεῖς, ἦτο τάφος μικροῦ παιδίου, οὗ ὁ σκελετὸς εὐρίσκατο ἐν τῷ ἐτέρῳ ἀπολεσθέντι ἡμίσει αὐτοῦ, μολοντί οὐ-

Εἰκὼν 8.

δαὶς βιάσιμος λόγος πρὸς πίστωσιν τούτου παρουσιάσθη ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν.

Ἐν γένει νομίζω, ὅτι ἀφοῦ ἐν Ἐρετρῷ εὐρέθησαν τοσοῦτοι γραπτοὶ ἀμφορεῖς διαφόρων χρόνων, οἵτινες ἦσαν τάφοι παιδίων καὶ ἀφοῦ τὸ ἔθιμον τῆς χρήσεως τοιούτων πρὸς ταφὴν παιδίων ἦ ὡς ὀστεοδόχων κάλπων ἔχει βεβαιωθῆ ἀσφαλῶς καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλληνικῶν νεκροπόλεων¹, πρέπει πάντες οἱ μεγάλοι ἀμφορεῖς, ἐν οἷς ὑπῆρχον κατ' ἀσφαλεῖς μαρτυρίας ὅστ' αὐτοὶ μόνον ἀνθρώπινα ἢ τοιαῦτα μετὰ τέφρας νὰ θεωρῶνται ὡς τάφοι. Νομίζω δ' ὅτι ἀδίκως ἐθεωρήθη ἐν Ἐρημ. Ἀρχ. 1897 σελ. 68 καὶ ὁ ἀμφορεύς τοῦ Νέσσου ὡς ἐπιτύμβιον σῆμα, ἀφοῦ

¹ Mon. Linc. I 772 σχμ. 1 πδλ. καὶ σχμ. 2. Ἐρημ. Ἀρχ. 1889 σελ. 173 καὶ 1899.

ἐν αὐτῷ εὐρέθη τέφρα μετ' ὀστέων, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς τὸ πρῶτον ποιησαμένους μνειάν αὐτοῦ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ νὰ ὀρίσωσιν ὀρθῶς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὡς τάφου¹.

Ὁ ἀμφορεύς ἡμῶν εἶνε ἐλλειπῆς κατὰ τὰ δύο τρίτα περίπου, ἐν τούτοις ἐκ τῶν σωζομένων τεμαχίων δύναται καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ καὶ ἡ διακόσμησις νὰ ἀναπαρασταθῆ.

Τὸ σχῆμα αὐτοῦ δὲν εἶνε ἀπαραλλάκτως ὅμοιον πρὸς οὐδένα τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν γεωμετρικῶν ἀμφορέων· προσεγγίζει μᾶλλον πρὸς τοὺς μεγάλους ἀμφορεῖς τοῦ Διπύλου (πβλ. Jahrb. 1899, 193-194 ἀρ. 54-57), ἀρ' ὧν ὅμως διακρίνεται οὐσιωδῶς ἕνεκα τοῦ σχήματος τοῦ λαιμοῦ, ὅστις παρὰ τῷ ἡμετέρῳ εἶνε λίαν βραχὺς καὶ λήγει ἄνω, ὅσον δύναται τοῦτο νὰ φανῆ ἐκ τοῦ μικροῦ διατη-

Εἰκὼν 9.

ρηθέντος μέρους αὐτοῦ, ἀποτόμως, ἄνευ ἰδιάζοντος χείλους. Πῶς ἦσαν ἐσχηματισμένοι αἱ λαβαὶ τοῦ ἀγγείου δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, διότι μόνον ἡ ἀρχὴ τοιαύτης σώζεται ἀριστερὰ παρὰ τὸν ὦμον τοῦ ἀγγείου.

Τὸ ὕψ. αὐτοῦ εἶνε 0,80, ἡ περιφέρεια τῆς κοιλίας 2,11, τοῦ λαιμοῦ ὕψ. 0,06.

Ὁ τε λαιμὸς καὶ ἡ κοιλία τοῦ ἀμφορέως ἐκοσμοῦντο διὰ περιφερικῶν ζωνῶν κοσμημάτων, ὧν διακρίνονται κυρίως αἱ τρεῖς μεγάλαί ἀνίσου πλάτους ἐπὶ τῆς κοιλίας.

Ἐν τῇ πρώτῃ ζώνῃ, ἦτις εἶνε πλατυτέρα τῶν

¹ Δελτίον 1890, 5. «Εὐρέθη δὲ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο οὐχὶ ἐντός τάφου, ἀλλ' ἐν τοῖς χρώμασιν εἰς τεμάχια τεθραυσμένον, πῦν τοῖς τεμαχίοις δὲ τούτοις ἔκειντο καὶ ὅστ' αὐτὸ καὶ κόνις, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι τὸ ἀγγεῖον ἐχρησίμευεν ὡς τάφος ἢ ὡς ὀστεοδόχος κάλπη».

λοιπών, παρίστανται κατὰ σειρὰν πρὸς δεξιὰν ὀδεύοντα ἄρματα ὑφ' ἐνὸς μόνον συρόμενα ἵππου. Ὁ ἄρματηλάτης εἶνε κατὰ τὸν συνήθη τύπον τοῦ γεωμετρικοῦ ἀνδρός ἐσχηματισμένος, καὶ ἔχει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τριγωνικοῦ σκιαγραφήματος τοῦ προσώπου αὐτοῦ μικρὸν κενὸν σχήματος τριγωνικοῦ ἢ ἐπιμήκους πρὸς ὑπόδειξιν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅστις δηλοῦται παρομοίως ἐν τῇ βοιωτικῇ οἰνοχόῃ Jahrb. 1899 σελ. 81 fig. 36, ἐνῶ ἐπὶ τῶν ἐκ Διπύλου ἀμφορέων δηλοῦται διὰ ἀκανονίστου σχήματος ἢ στρογγύλου κενοῦ ἔχοντος στιγμὴν μέλαιναν ἐν τῷ μέσῳ ἢ μένει παντελῶς ἀδήλωτος.

Ὁ ἄρματηλάτης κρατεῖ τὰ ἦνία ἐν τῇ δεξιᾷ ἰστάμενος κατὰ τὸν συνήθη τρόπον ὄρθιος ἐν τῷ δίφρῳ καὶ ἔχει ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὴν μάστιγα. Οἱ πόδες μέχρι κάτωθεν τῶν γονάτων καλύπτονται ὑπὸ τῶν πλαγίων τοῦ δίφρου πλευρῶν. Ἀπὸ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ λείπεται τὰ ἀπαντῶντα ἐπὶ τῶν πλείστων ὁμοίων γεωμετρικῶν παραστάσεων ὅπλα, ἐνῶ καὶ ἐνταῦθα μακρὰ πλοκαμοειδῆς ἀπόφυσις ἠωρημένη πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ κράνιου δηλοῖ τὸν μακρὸν λόφον τοῦ κράνους, ὅπερ ἔφερον¹.

Τῶν ἵππων τὸ σῶμα οὐδόλως διαφέρει ἀπὸ τῶν λοιπῶν γεωμετρικῶν ἵππων, μόνον δ' αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν δὲν ἔχουσι τὸν τυπικῶς γεωμετρικὸν ἐκεῖνον τύπον τῶν ἀμφορέων τοῦ Διπύλου, ἀλλ' εἰ καὶ εἰσέτι λίαν ἄτεγνοι, ἔχουσιν ὅμως ἐν τῷ περιγράμματι τοῦλάχιστον μορφήν προσεγγίζουσαν μᾶλλον πρὸς τὴν φύσιν. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν δὲν δηλοῦνται.

Τὰ ἄρματα παρίστανται ἔλως ἐκ τοῦ πλαγίου, τοῦλάχιστον ἐκ τῶν τροχῶν διακρίνεται μόνον ὁ εἷς ἔχων ὅπως συνήθως τέσσαρας κνήμας. Ὁ δίφρος φαίνεται ὡν κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ στερεᾶς ὕλης καὶ κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ πλεκτός, ἔχει δὲ καὶ οὗτος ὡς πάντες σχεδὸν οἱ γεωμετρικοὶ δίφροι τὰ δύο ἡμικυκλικὰ ὑψώματα, τὰς ἀντιγὰς.

Καὶ ὁ Helbig² (τοῦλάχιστον διὰ τὰ ἄρματα, Rennwagen, τοῦ Διπυλικοῦ ἀμφορέως Monumenti tom. VIII, tav. XXXIX, 1. 2) καὶ ὁ Reichel³ δέχονται, ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἐξέχοντα κυκλικὰ ἐξαρ-

¹ H62. Reichel Homer. Waffen² 124-125 εἰκ. 66, 67.

² Das Homerische Epos σ. 139 εἰκ. 32. An der Vorder wie an der Rückseite erhebt sich ein hufeisenförmig gebogenes Geländer, ἄντηξ.

³ E. i. σελ. 121 κ. ε.

τήματα τοῦ ἄρματος εὐρίσκοντο τὸ μὲν ἐπὶ τῆς προσθίας τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ ἄρματος, καὶ ὁ μὲν Helbig ὀνομάζει ταῦτα ἄντηγας, ὁ δὲ Reichel ἐπιδιφρυάδας.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Reichel τὸ ἐπὶ τῶν Διπυλικῶν ἀμφορέων μετὰ τῶν τοιοῦτων ἐπιδιφρυάδων ἢ ἀντύγων εἰκονιζόμενον ἄρμα ἦτο περιφρακτον, ἢ δ' ἀπόβασις ἢ τὸ ἄλμα ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο διὰ τῶν πλαγίων πλευρῶν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ τροχοῦ.

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ τοῦτο

Εἰκὼν 10.

περὶ τῶν ἀρμάτων τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων πολὺ δ' ὀλιγώτερον περὶ τῶν Ὀμηρικῶν ἀρμάτων.

Παρ' Ὀμήρῳ οἱ πολεμιστὰι συχνάκις ἀπεβιβάζοντο τοῦ ἄρματος, ὅπως πολεμήσωσι μετὰ τῶν πεζῶν, ἐπέβαινον δ' αὐτοῦ ἄλλιν καὶ δι' ἄλλας αἰτίας καὶ ὅτε στενοχωρούμενοι ἤθελον νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ ὁμίλου τινὸς τῆς μάχης, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ ἐπίβασις ὄφειλε νὰ εἶνε λίαν εὐχερῆς, τοιαύτη δὲ δὲν εἶνε ἂν παραδεχθῶμεν τὸ περιφρακτον ἄρμα καὶ τὴν ἐκ τῶν πλαγίων ἐπίβασιν.

Τὸ Ὀμηρικὸν ἄρμα ἦτο βεβαίως ἀνοικτὸν ὄπισθεν δὲν ἐξάγεται δὲ ἐξ οὐδενὸς χωρίου, ὅτι ὑπῆρχε καὶ διαφόρου τρόπου ἄρμα.

Ἐν Ἰλιάδῳ Ψ', 377 τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν ἀκολουθούντων ἐκ τοῦ πλησίον τὸ ἄρμα τοῦ Εὐμήλου ἵππων τοῦ Διομήδους, λέγεται

Τοὶ δὲ μετ' ἐξέφερον Διομήδους ἄρσενες ἵπποι
Τρῳάιοι, οὐδέ τι πολλὸν ἔνευθ' ἔσαν, ἀλλὰ μάλ' ἐγγύς.
αἶέν γὰρ δίφρον ἐπιθησομένοιον ἔϊκτιν.
πνοίη δ' Εὐμήλοιο μεταφρένον εὐρέε τ' ὤμων
θέρμετ'· ἐπ' αὐτῷ γὰρ κεφαλὰς καταθέντε πετέσθην.

Ταῦτα ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς μαρτυροῦσιν, ὅτι τὸ ἄρμα

τοῦ Εὐμήλου ἦτο ἀνοικτὸν ὄπισθεν, διότι ἄλλως οἱ ὄπισθεν τρέχοντες ἵπποι δὲν θὰ ἠδύναντο τοσοῦτον εὐκόλως νὰ ἔχωσι τὰς κεφαλὰς των ἐν τῷ ἄρματι κατατεθειμένας ἐπὶ τοῦ Εὐμήλου, δεικνύουσιν ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ὁ ποιητὴς ἦτο συνηθισμένος εἰς τὴν ἐκ τῶν ὄπισθεν εἰς τὸ ἄρμα ἐπίβασιν, ἀφοῦ παρομοιάζει τοὺς ὄπισθεν ἀμέσως μετὰ τὸ ἄρμα τρέχοντας ἵππους πρὸς πειρωμένους νὰ ἐπιβῶσι τούτου.

Πρὸς τούτοις, ὁσάκις παρ' Ὀμήρῳ πολεμιστῆς τις ἐπιβαίνων τοῦ ἄρματος φρονεῦεται, κυλίεται οὗτος ἐκτὸς τοῦ ἄρματος· τούτο δὲν θὰ συνέβαιν

Εἰκὼν 11.

Εἰκὼν 12.

πάντοτε, ἂν ὑπῆρχεν ἄρμα κλειστὸν ὄπισθεν.

Ἡ ἐπίβασις ἐκ τῶν πλαγίων εἰς τὸ ἄρμα τοῦ ἀμφορέως ἡμῶν καὶ ἄλλων ὁμοειδῶν τούτῳ, ἐφ' ὧν τὰ ἄρματα ἔχουσι τὰς πλαγίας πλευρὰς ἀρκετὰ ὑψηλὰς, ἀφοῦ φθάνουσι μέχρι τοῦ γόνατος τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀνδρός, θὰ ἦτο δυσχεροτάτη, ἐπικινδυνωτάτη δὲ εἰς ἐστενοχωρημένον πολεμιστὴν ἐν ὥρᾳ μάχης.

Καὶ τὰ ἐπὶ τῶν Διπυλικῶν ἀμφορέων παριστάμενα ἄρματα ἦσαν ἀνοικτὰ ὄπισθεν, παρίστανται δ' ἐπὶ τούτων συνήθως ἡ μία πλαγία πλευρὰ καὶ ὀλόκληρος ἡ μέρος τῆς προσθίας¹.

Ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀμφορέως δεικνύεται ὀλόκληρος ἡ πλαγία πλευρὰ καὶ ἐκ τῆς προσθίας μόνον ἡ ὑψηλὴ ἀντυξ, ἡ δὲ κυκλικὴ ἐξοχή, ἣτις φαί-

¹ H6l. Homer. Waffen eik. 65, 66, Jahrb. 1899, 193 eik. 56.

νεται ὀπισθεν, δὲν ἦτο ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς πλαγίας χρησιμεύουσα ὡς λαβὴ διὰ τὸν ἀναβαίνοντα, ὁμοία δὲ θὰ ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, ἀλλ' ἐκείνη φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν φαίνεται. Ὅμοιως πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ καὶ ἡ κυκλικὴ ἐξοχὴ πρὸς τὰ ὀπισθεν τῶν ἀρμάτων τοῦ ἀνωτέρω μνημονευομένου μεγάλου Διπυλικοῦ ἀμφορέως.

Διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ Ὀμηρικοῦ ἄρματος καὶ τῶν Διπυλικῶν βοηθεῖ ἡμᾶς θαυμασίως τὸ ἐν Ἄρχ. Ἐφημ. 1896 πίν. 3 ἀπεικονιζόμενον πῆλινον ἐκ Βοιωτίας ἄρμα, ὅπερ δὲν ἀνάγεται μὲν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου, ἀλλ' ὅμως εἶνε ἀρκετὰ παλαιόν¹. Ἐφ' ἐκάστης τῶν τριῶν πλευρῶν τῆς προσθίας δὴλα δὴ καὶ τῶν δύο πλαγίων ἔχει τοῦτο χωριστὸν ἡμικυκλικὸν περίπου ὑψηλὸν περίφραγμα κατέχον ὀλοκλήρην τὴν ἔκτασιν τῆς πλευρᾶς καὶ ἐσχηματισμένον διὰ μιᾶς καμπύλης βλάβδου, ἣτις ἐπὶ τῶν πλαγίων πλευρῶν ἐξεῖχε καὶ πέρα τούτων πρὸς τὰ ὀπίσω.

Τὰ περιφράγματα ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς ἐρείσματα εἰς τοὺς ἐν τῷ ἄρματι καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ὑπηρεσίας, ταῦτα δ' ἦσαν αἱ Ὀμηρικαὶ ἀντιγες, ὅτε ὁ λόγος ἦτο περὶ τῶν τριῶν πλευρῶν καὶ ἀντιξ, ὅτε μόνον περὶ τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν. Περίδρομοι ἢ περὶ δίφρου ὠνομάζοντο, διότι περιέβαλλον τρόπον τινὰ τοῦτον ἐξ ὀλοκλήρου, ἀφοῦ ἦσαν ἐπὶ τῶν τριῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ πλευρῶν. Αἱ δοιαὶ ἀντιγες τοῦ ἄρματος τῆς Ἑρας ἠδύναντο κάλλιστα, ὡς ἐλέχθη ἤδη, νὰ ἦσαν τῷ ὄντι δύο ἀντιγες εἰς διάφορα ὕψη.

Μόνη διαφορὰ τῶν Διπυλικῶν ἀρμάτων ἀπὸ τοῦ ἄρματος τούτου εἶνε, ὅτι αἱ ἀντιγες τῶν πλαγίων πλευρῶν εὐρίσκονται μόνον ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου περιοριζομένης τῆς χρήσεως αὐτῶν μόνον εἰς τὴν ὑποβοήθησιν τῆς ἀναβάσεως.

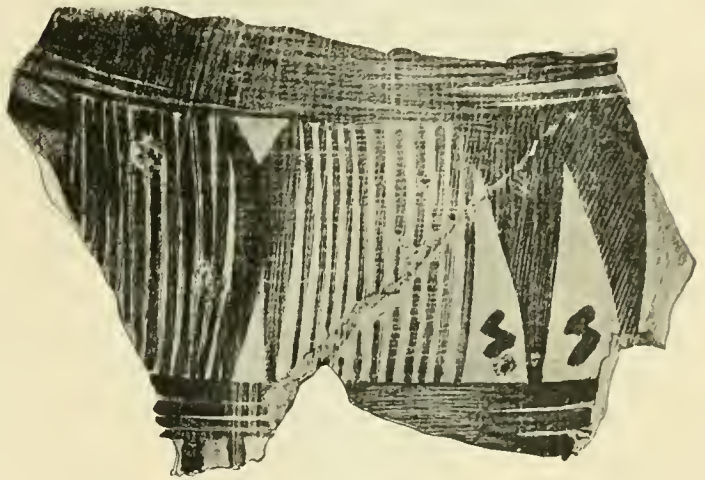
Ὁ ῥυμὸς ἐπὶ τοῦ ἄρματος τοῦ ἡμετέρου ἀμφορέως εἶνε καμπύλος ἐξέχων κατὰ τὸ ἄκρον ὑπεράνω τοῦ νώτου τοῦ ἵππου, εἶνε δὲ προσηλωμένος εἰς τὸν δίφρον καὶ ἐστερεωμένος διὰ δύο πλαγίων δοκῶν. Μακρὸν σχοινίον συνδέει τὸ ὑπὲρ τὸ νῶτον τοῦ ἵππου ἄκρον αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀντιγος.

Ἐκ τοῦ ὀπισθίου τοῦ δίφρου εἰς τὸ ὕψος περίπου τῶν τροχῶν προέχει οἰονεὶ μικρὰ δοκὸς φέ-

¹ Πόλ. Ἐφημ. Ἄρχ. 1896, 61.

ρουσα ἐπὶ τοῦ ἄκρου ἐγκαρσίως ἕτερον μικρὸν ξύλον. Τὴν σημασίαν τῆς προεξοχῆς ταύτης, ἣτις λείπει ἀπὸ τῶν λοιπῶν παραστάσεων γεωμετρικῶν ἀρμάτων δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν μόνον ἂν δεχθῶμεν, ὅτι αὕτη ἦτο βαθμὶς εὐκολύνουσα τὴν ἀνάβασιν. Ὅμοιόν τι περίπου ἀνεῦρον μόνον ἐπὶ τοῦ δίφρου τοῦ ἐκ Μήλου ἀμφορέως (Ἐφημ. Ἄρχ. 1894 πίν. 13).

Διάφορα κοσμήματα καθαρῶς Διπυλικά πληροῦσι τὰ ὑπὸ τῶν ἀρμάτων καταλειπόμενα κενά. Κάτωθεν ἐκάστου τῶν ἵππων το σὺνήθες εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ὁμοίας παραστάσεις κόσμημα ἑνὸς μικροῦ ῥόμβου περικλείοντος σταυρὸν καὶ περιβαλλομένου ὑπο ἄλλου ῥόμβου ἔχοντος ἐπὶ τῶν πλευρῶν τρίγωνα. Συστήματα ῥόμβων, ἢ καὶ μο-

Εἰκὼν 13.

ναδικοὶ τοιοῦτοι πλήρεις τεμνουσῶν ἀλλήλας γραμμῶν καὶ κοσμήματα ὅμοια πρὸς Μ ἢ ἀλλεπάλληλα Λ ὡς καὶ δύο πλάγια τρίγωνα ἠνωμένα διὰ τῶν κορυφῶν πληροῦσι τὸν λοιπὸν κενὸν γῶρον.

Διὰ τριπλῆς κυκλοτεροῦς γραμμῆς χωρίζεται ἡ πρώτη αὕτη διακοσμητικὴ ζώνη ἀπὸ τῆς κατωτέρας εὐρισκομένης ἐπὶ τοῦ μέσου σχεδὸν τῆς καυλίας τοῦ ἀγγείου.

Ἐπὶ ταύτης παρίστανται πολεμιστὰι βαδίζοντες πρὸς δεξιὰ· ἔχουσι δ' οὗτοι διπλοῦν ὄρου καὶ στρογγύλην ἀσπίδα διηρημένην προφανῶς εἰς διαφοροχρόμους ζώνας καὶ ἔχουσιν ἐπίσημον λευκὸν πτηνὸν καὶ παρὰ τισὶ τροχαιοῖδες ἐξ ὀκτῶ ἀκτίνων κόσμημα.

Αἱ παραστάσεις πολεμιστῶν μετὰ στρογγύλων ἀσπίδων εἶνε ἐπὶ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων σπά-

νιαί· τὰ δὲ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα, ἐφ' ὧν παρίστανται αἱ μικραὶ στρογγύλαι ἀσπίδες εἶνε πάντως ἐκ τῶν νεωτέρων¹.

Ἡ τρίτη πρὸς τὰ κάτω ζώνη ἢ καὶ στενοτέρα τῶν λοιπῶν πληροῦται ἐκ κοσμημάτων ὁμοίου πρὸς τὸ ἐν τῇ αὐτῇ θέσει εὐρισκόμενον ἐπὶ τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἀμφορέως Jahrb. 1899 σελ. 194 εἰκ. 57, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δύο συγκεντρικῶν κύκλων ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ ὀρισειδῆ γραμμὴν περιβαλλομένην ὑπὸ στιγμῶν. Μεταξὺ τῶν σχημάτων τού-

Εἰκὼν 14.

των ὑπάρχουσιν ἀντίστοιχα τρίγωνα πλήρη διαγωνίων γραμμῶν συνδεόμενα δι' ὀρισειδοῦς γραμμῆς. Κατὰ τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ λαιμοῦ καὶ κατωτέρω τῆς τελευταίου περιγραφείσης κοσμηματικῆς ζώνης ἐπὶ τῆς κοιλίας ὑπάρχουσι σειραὶ διαφόρων καθαρῶς Διπυλικῶν κοσμημάτων. Το κατώτατον τῆς κοιλίας καλύπτεται ὑπὸ γανώματος.

Ὁ πηλὸς τοῦ ἀγγείου ἡμῶν εἶνε ὁ συνήθης

ὠχροῦ χρώματος τῶν Διπυλικῶν ἀγγείων, εἶνε δὲ ὅπως καὶ ἐπὶ τούτων γεγραμμένα τὰ κοσμήματα ἀμέσως ἐπὶ τῆς καλῶς λελειασμένης ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ.

Ἀξία σημειώσεως ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ χρώματος, δι' οὗ εἶνε ἀπεικονισμένα τὰ ἐπίσημα ἐπὶ τοῦ μέλανος χρώματος τῶν ἀσπίδων¹.

Ἡ τε τεχνικὴ ἀπεργασία καὶ ὁ τρόπος τῆς διακοσμήσεως τῶν μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντων ἀγγείων, πλείστων δ' ἐξ αὐτῶν καὶ ἡ μορφή εἶνε ἐντελῶς ὅμοια πρὸς τὰ ἐν Ἀττικῇ ἀνακαλυφθέντα γεωμετρικὰ ἀγγεῖα. Αἱ ἐν ἀρχῇ μνημονευθεῖσαι πυξίδες, αἱ πρόχοι, οἱ κύθοι εἶνε ἀγγεῖα ἀπαντῶντα κατὰ προτίμησιν ἐν Ἀττικοῖς τάφοις² καὶ τὰ κοσμήματα δὲ οἷον ῥόμβοι, μαϊανδροί, τεθλασμένοι γραμμαὶ καὶ ζῶα, ὅπου ταῦτα ἀπαντῶσιν, εἶνε κατὰ τὸν Ἀττικὸν τρόπον διατεταγμένα, ὥστε δυσκόλως δύναται τις νὰ παραδεχθῆ ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα κατεσκευάσθησαν ἀλλοχρῶ ἢ ἐν Ἀττικῇ.

Ἀληθές εἶνε, ὅτι τοῦ ἐν τέλει ἐξετασθέντος ἀμφορέως τὸ σχῆμα δὲν εὐρίσκεται ἀκριβῶς ὅμοιον ἐν Ἀττικῇ, ἀλλὰ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ ποιότης τοῦ πηλοῦ αὐτοῦ εἶνε ἀναμφισβητήτως ἢ τοῦ Ἀττικοῦ, εὐρίσκομεν καὶ τὴν διακόσμησιν αὐτοῦ μετ' ἐλαχίστων μόνον παραλλαγῶν ἐπὶ τοῦ ἤδη μνημονευθέντος Ἀττικοῦ ἐξ Ἐλευσίνος ἀμφορέως (Jahrb. 1899, 195 εἰκ. 56).

Πρὸ πάντων ἐν Ἐρετρῖα, ἥτις ἐγγύτατα κειμένη πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀκτὴν, εἶχε συνδεθῆ ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων πρὸς ταύτην, εἶνε εὐεξήγητος καὶ δεδικοιολογημένη ἡ εἰσαγωγὴ εἰς πλῆθος Ἀττικῶν ἀγγείων. Ἀλλὰ δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀγγείων ἢ ἐξ Ἀττικῆς ἐν Ἐρετρῖα ἐπίδρασις κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους. Αἱ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τῶν Ἐρετρικῶν γεωμετρικῶν τάφων παρασχεθεῖσαι ἡμῖν πληροφορίαι περὶ τῶν ἐθίμων τῶν Ἐρετριέων κατὰ τὴν ταφὴν εἶνε λίαν ἀνεπαρκεῖς ὡς ἐκ τῆς καταστροφῆς, ἣν εἶχεν ὑποστῆ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τὸ νεκροταφεῖον, ἀλλ' ὅσα ἐκ τούτων ἐμάθομεν, ἀρκοῦσιν ἵνα καταδείξωσιν, ὅτι οἱ Ἐρετριεῖς ἠκολούθουν καὶ ἐν ταῖς συνηθείαις κατὰ τὴν ταφὴν τοὺς Ἀθηναίους. Τάφοι κεκαυμένοι ὅμοιοι πρὸς τοὺς Ἐρε-

¹ Mitt. 1892 σελ. 214-215 Pernice. Jahrb. 1899, 197 Wide. Reichel ἔ. ἀ. σελ. 38.

² Περλ. Jahrb. ἔ. ἀ.

τρικούς εύρέθησαν καὶ ἐν Ἀθήναις¹, τὸ δὲ περιεχόμενον τῶν τάφων ἐν τῇ γλισχρότητι αὐτοῦ, ἀγγεῖα, σιδηρᾶ ὄπλα, καὶ ὡς μόνον κοσμήματα ἐνίοτε χρυσοῦ διαδήματα καὶ σπανιότερον ἀργυρᾶ τις πόρπη ἢ ἄλλο πολύτιμον ἀντικείμενον συμφωνεῖ καθ' ὅλα πρὸς τὴν ἐν τοῖς Ἀττικοῖς τάφοις ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν², διαφέρει δ' ἀντικρυσ ἀπὸ τῆς συνήθειας τῶν Βοιωτῶν ἐν τοῖς τάφοις τῶν ὁμοίων πλεῖστα εὐρίσκονται γαλκᾶ κοσμήματα³.

Ἀγγεῖα γεωμετρικὰ εὐρέθησαν πλὴν τῶν ἐν τῷ περιγραφέντι νεκροταφείῳ καὶ ἀλλαγῶ τῆς Ἐρετριάς, ἐν νεκροταφείοις ἢ ἐν τῇ πόλει, καὶ τούτων δὲ τὰ πλεῖστα δεικνύουσι τὸν τύπον τῶν Ἀττικῶν τοῦ Διπύλου, δύο δὲ μικρὰ λίαν χαρακτηριστικὰ ἀγγεῖα εὐρεθέντα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος ἀπεικονίζομεν ἐν εἰκ. 8 καὶ 9 ἐξ ὧν τὸ ἐν εἰκ. 8, τὸ διὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὸ κόσμημα τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ, ὅπερ ἀπετέλει σειρὰ κοσμημάτων ἐχόντων σχῆμα S, δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὰ Πρωτοαττικὰ ἀγγεῖα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντων ἀγγείων, ἅτινα ὡς εἶπομεν, εἰσῆχθησαν ἐξ Ἀττικῆς, εὐρίσκονται ἐν Ἐρετρίᾳ, οὐχὶ ὅμως ἐν τοῖς τάφοις, καὶ τινὰ τεμάχια ἀγγείων, ὧν ἡ διακόσμησις ἔχει μὲν τὸν τύπον τῶν Διπυλικῶν ἀγγείων, ἀλλ' ὅμως ἡ τεχνικὴ αὐτῶν ἀπεργασία δεικνύει ὅτι ταῦτα εἶνε προϊόντα ἐργαστηρίου διαφόρου τῶν Ἀττικῶν.

Ἔχουσι ταῦτα λεπτὸν κίτρινον ἐπίχρισμα καὶ ἐπὶ τούτου διὰ μέλανος χρώματος τὰς γραφάς, ἐφ' ἑνὸς τεμαχίου μάλιστα κάτωθεν τῆς οὐτῶ ἐζωγραφημένης ζώνης ὑπάρχει ζώνη μέλαινα, ἐφ' ἧς ἦσαν γεγραμμένοι λευκαὶ μορφαὶ ζώων.

Οὔτε ὁ πηλὸς οὔτε καὶ τὸ χρίσμα τῶν τοιούτων τεμαχίων δὲν εἶνε βοιωτικὰ· τοῦναντίον δὲ τὸ τελευταῖον ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῶν ἀγγείων τῆς Μήλου καὶ Θήρας καὶ πρὸ πάντων τῆς Ρόδου, οὐδὲν ὅμως εἶνε παράδοξον καὶ ἐκ τινος τῶν νήσων τούτων νὰ εἰσῆχθησαν ἀγγεῖα γεωμετρικὰ εἰς Ἐρετρίαν, πάντως δ' εἰς Ἀνατολικὸν τι ἐργοστάσιον θὰ ὀφείλωνται τὰ ἀγγεῖα, ἐξ ὧν μόνον τὰ ὀλίγα τεμάχια ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν.

Ὁ πίθος τῆς εἰκόνας 10 εὐρέθη ὁμοίως ἐν τῷ

νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου καὶ περιεῖχε τὸν σκελετὸν μικροῦ παιδίου. Κατὰ τὴν μορφὴν διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Κεραμεικῷ¹ εὐρεθέντος πίθου ὁμοίας χρήσεως μόνον ὀλίγον κατὰ τὸν πόδα, ὅστις παρὰ τῷ ἡμετέρῳ εἶνε ὑψηλότερος, ἔχει σχῆμα κυλινδρικὸν περίπου καὶ φέρει τρία ἐπιμήκη τρήματα.

Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ κάτωθεν τοῦ ἐξέχοντος χεῖλους εἶνε ἐγκεχαραγμένη κύκλω κυματοειδῆς γραμμὴ, τρεῖς δὲ διπλαῖ κάθετοι ὀφιοειδεῖς γραμμαὶ πολλὰ κίς ἐπαναλαμβανόμεναι ἀποτελοῦσι τὸν λοιπὸν τοῦ λαιμοῦ κόσμον. Τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς κοιλίας περιβάλλει κυκλωτερόως γραμμὴ μετὰ πλαγίων

Εἰκὼν 15.

ἀκανθῶν ἐκατέρωθεν, κάτωθεν δὲ ταύτης περιφερικὸν πλέγμα ῥόμβων.

Τὰ κοσμήματα εἶνε ἐπιτηδεῖως κεχαραγμένα.

Ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κοιλίας ὑπάρχουσιν εἰς συμμετρικὰς ἀποστάσεις τρεῖς μικραὶ μαστοειδεῖς ἀποφύσεις.

Ὅπως καὶ ὁ ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ πίθος, εἶνε καὶ ὁ ἡμέτερος κατεσκευασμένος ἐκ γονόρου κακῶς καθαρισμένου πηλοῦ, ἔχοντος ἐρυθρὸν χρώμα. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ ἐπιφάνεια εἶνε καλῶς λελειασμένη.

Ἐντὸς τοῦ πίθου τούτου εὐρέθησαν τρία μικρὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα ὅμοια περίπου πρὸς Mitt. 1893 πίν. VIII, 2, 7 φέροντα παραστάσεις γεωμετρικὰς, ἅτινα εἶνε, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἤδη, τὰ μόνον ἐν

¹ Ἰδ. ἄνωτ. σελ.

² Mitt. 1893, 147.

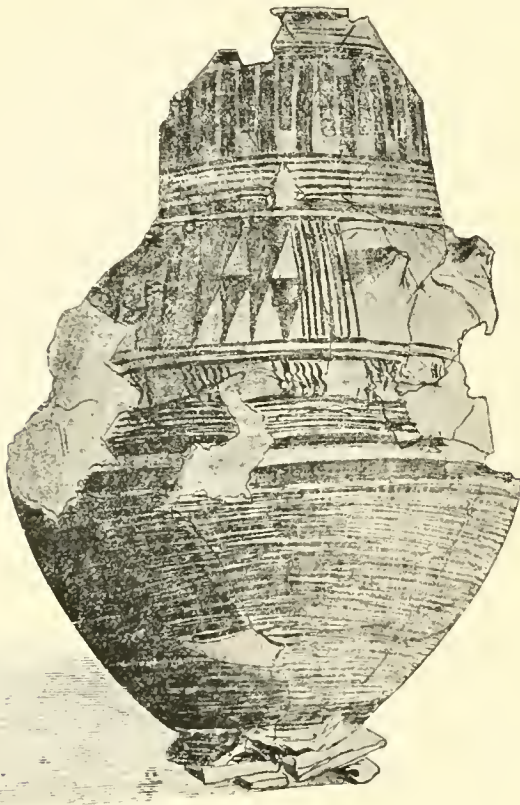
³ Ἐφημ. Ἀρχ. 1892, 232 κ. ε. Wolters.

¹ Mitt. 1893, 119 εἰκ. 12.

τοῖς νεκρικοῖς τῆς Ἐρετρίας ἀμφορεῦσιν εὐρεθέντα κτερίσματα.

Πίθοι ὅμοιοι πρὸς τὸν ἄρτι περιγραφέντα εὐρέθησαν περὶ τοὺς εἴκοσι σῶοι καὶ εἰς τεμάχια, ὧν ἡ διακόσμησις εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμοια πρὸς τὸν περιγραφέντα ἢ καὶ ὀλίγον διάφορος πάντως ὁμοῦ καθαρώς γεωμετρική.

Μεθ' ὅλην τὴν μεγάλην ὁμοιότητα τῶν πίθων τούτων πρὸς τὸν ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ, δὲν δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐξ Ἀττικῆς ἔχουσιν εἰσαχθῆ. Τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ παρὰ τοῖς ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ πίθοις δὲν εἶνε τόσον ἐρυ-

Εἰκὼν 16.

θρόν, ὡς ἐν τοῖς Ἐρετρικοῖς, ἢ δ' ἐπιφάνεια τούτων ἔχει ἕλως διάφορον ὄψιν. Τούναντίον τὸ τε χρῶμα τῶν ἡμετέρων πίθων καὶ ἡ πλήρης ῥωγμῶν καὶ ὡσεὶ ἀπολελετισμένη ἐπιφάνεια αὐτῶν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἐκ Βοιωτίας ἀμφορέα Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 πίν. 8, πρὸς Βοιωτικὰς δὲ γεωμετρικὰς διακοσμήσεις συμφωνοῦσι μᾶλλον καὶ αἱ κοσμοῦσαι τὸν λαιμὸν ὀρισειδεῖς γραμμαί, ὥστε ἐγὼ πιστεύω, ὅτι οἱ πίθοι οὗτοι εἰσῆχθησαν ἐκ Βοιωτίας εἰς Ἐρετρίαν.

Γ'. Ἐρετρικὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα.—Οἱ ἐφεξῆς δημοσιευόμενοι ἀμφορεῖς ἀποτελοῦσι τάξιν γεωμετρικῶν ἀγγείων ἰδιόζουσαν ἐν Ἐρετρίᾳ μόνον, ἔνθα καὶ κατασκευάσθησαν, ὡς θέλω προσπαθῆσαι νὰ δεῖξω κατωτέρω.

Τὸ σχῆμα τούτων γνωστὸν ἤδη πρὸ πάντων διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς Μηλίους ἀμφορεῖς θέλομεν ἐπανεῦρει καὶ ἐν τοῖς ὑστερωτέροις Ἐρετρικοῖς ἀμφορεῦσιν¹, χαρακτηρίζει δ' αὐτὸ κοιλία σφαιρική ἢ ὠσειδῆς, λαιμὸς ὑψηλὸς κυλινδρικός λίαν εὐρὺς καὶ πύξις κωνικός ὀλίγον χαμηλότερος τοῦ λαιμοῦ. Οἱ ἀρχαιότεροι Ἐρετρικοὶ ἀμφορεῖς ἔχουσιν συνήθως κάτωθεν τοῦ χεῖλους ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ βαθεῖαν περιφερικὴν αὐλακα, ὀριζομένην πρὸς τὰ κάτω δι' ἐξωγκωτοῦ δακτυλίου, ἧς ὁμοία ὑπάρχει καὶ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ποδός. Αἱ λαβαὶ εἶνε τοξοειδεῖς κάθετοι ἐπὶ τῆς κοιλίας, εἶνε δὲ παρὰ τοῖς καθαρώς γεωμετρικοῖς ἀμφορεῦσι συνήθως μοναί, ἀλλ' ὑπάρχουσι τοιοῦτοι καὶ μετὰ διπλῶν λαβῶν. Τῶν νεωτέρων ἀμφορέων αἱ λαβαὶ εἶνε σχεδὸν πάντοτε διπλαῖ.

Τὴν μορφήν τῶν ἀμφορέων τούτων ὁ Böhlau² σχετίζει πρὸς τὴν μορφήν Σαμιακοῦ τινος ἀμφορέως καὶ ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς ἀνατολικὰ πρότυπα.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ μορφή τῶν ἀμφορέων ἡμῶν εἶνε ἤδη ἔτοιμος ἐν Ἀττικῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Διπύλου ἐν τοῖς νεκρικοῖς πίθοις, οἷος ὁ Mitt. 1893 σελ. 119 εἰκ. 12 ἀπεικονιζόμενος, κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους καὶ ἐν Βοιωτίᾳ, ἄν, ὡς ἐγὼ πιστεύω, οἱ ἀνωτέρω (σελ. 25-27 εἰκ. 10) μνημονευόμενοι ἐξ Ἐρετρίας πίθοι εἶνε προϊόντα Βοιωτικοῦ ἐργαστηρίου. Τῶ ὄντι δὲν ἔχομεν ἢ νὰ προσθέσωμεν εἰς τοὺς τοιοῦτους πίθους τὰς λαβάς, ὅπως σχηματίσωμεν τοὺς ὑπ' ὄψει ἡμῶν Ἐρετρικοὺς ἀμφορεῖς.

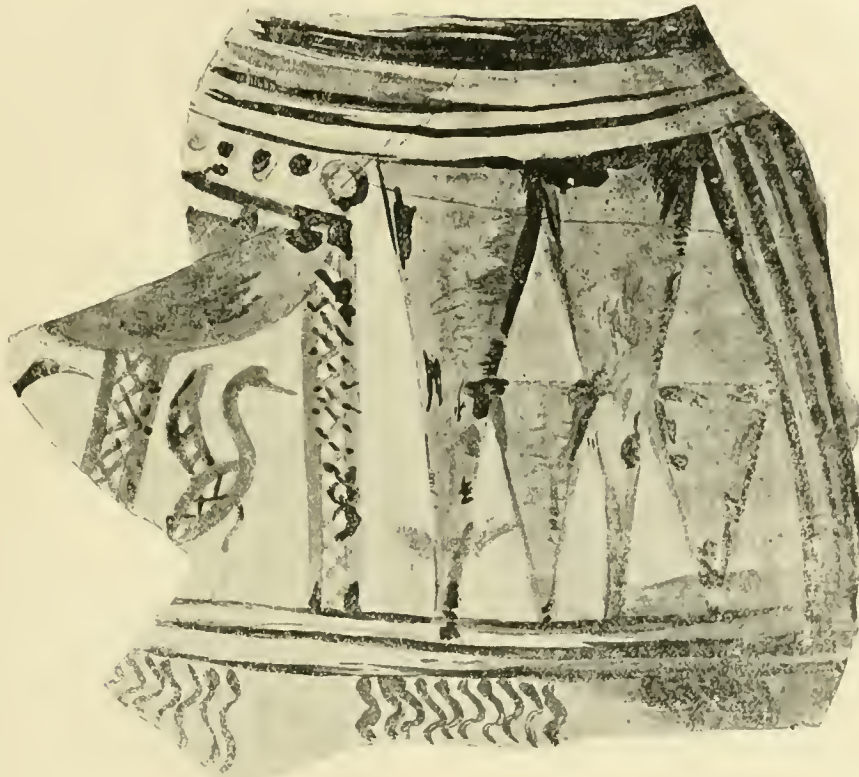
Ἀπὸ τῶν ἀμφορέων τούτων ἐλάχιστα μόνον διαφέρουσιν οἱ ἐν Jahrb. 1897 σ. 196-197 πίν. 7 (πβλ. καὶ Jahrb. 1899 σελ. 79) δημοσιευόμενοι γεωμετρικοὶ ἀμφορεῖς ἐκ Βοιωτίας ὡς ἔχοντες τὸν λαιμὸν καὶ τὸν πόδα ὀλίγον βραχυτέρα, συμφωνοῦσι δ' οὗτοι πρὸς τοὺς ἡμετέρους καὶ κατὰ τον

¹ Ἐφημ. Ἀρχ. 1901, 179 Laurent.

² Böhlau. Aus Jonischen und Italischen Nekropolen σελ. 146 κέ.

τρόπον τῆς κατανομῆς τῆς διακοσμῆσεως¹, διαφέρουσι δ' ὅμως οὐσιωδῶς ὡς πρὸς τὰ ἐν χρήσει κοσμήματα.

Φαίνεται, ὅτι πάντες οἱ τοῦ σχήματος τούτου ἀμφορεῖς κατεσκευάζοντο ἐπίτηδες, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς τάφοι εἰς νεκροῦς παιδικῆς ἡλικίας, εἰς τὸν προορισμὸν δ' αὐτῶν τοῦτον, δι' ὃν ἦσαν λίαν κατάλληλοι, ὁφείλεται καὶ ἡ διατήρησις αὐτῶν ἀμεταβλήτων σχεδὸν ἐν Ἐρετρία μέχρι τῶν χρόνων τῶν μελανομόρφων ἀγγείων².

Εἰκὼν 17.

πον διατηρήθη τὸ ἔθιμον τῆς ταφῆς, οὕτω παρέμεινε καὶ ἡ πατροπαράδοτος μορφή τοῦ ἀγγείου, ἐνῶ ἐγένετο αὕτη.

¹ Ἀρ. 1 Εἰκ. 11.

Πλὴν τοῦ κάτω μέρους τῆς κοιλίας καλυπτομένου ὑπὸ γανώματος διακοπτομένου ὑπ' ὀλίγων κυκλωτερωῶν γραμμῶν ὀλόκληρον τὸ λοιπὸν ἀγγεῖον φέρει γεωμετρικὴν διακόσμησιν.

¹ Ὅμοιος πρὸς τούτοις καθ' ὅλα εἶνε καὶ ὁ ἐκ Θήρας ἀμφορεύς Εθν. Μουσ. ἀρ. 12709.

² Ἰδ. Ἐφημ. Ἀρχ. 1901 πίν. 9-12.

Ὅπως θρησκευτικαὶ τινες παραδόσεις οὕτω καὶ τὰ περὶ τοὺς νεκροῦς ἔθιμα διατηροῦνται ἐνίοτε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μετ' ἀξιοσημειώτου συντηρητικότητος. Ἐν Ἐρετρία τὸ ἔθιμον τῆς ἐν γραπτοῖς ἀγγείοις ταφῆς ἀκαύστων νεκρῶν παιδίων εἶνε λίαν διαδεδομένον ἤδη ἐν ταῖς γεωμετρικοῖς χρόνοις, διατηρήθη δ' ὁμοίως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν μελανομόρφων ἀγγείων, ἡ δ' ἐν πίθοις καὶ ἐν μὴ γραπτοῖς ἀγγείοις ταφῆ παιδίων ἀπαντᾷ ἐκεῖ καὶ ἐν πολὺ μεταγενεστέροις χρόνοις. Καθ' ἐν δὲ πρό-

Σιγμοειδεῖς γραμμαὶ καὶ κάθετοι κυματοειδεῖς κατὰ συστήματα ἐκ τεσσάρων τεταγμένοι, ὅπως ἐπὶ πλείστων Βοιωτικῶν ἀγγείων, ἀποτελοῦσι τὸ κύριον κόσμημα τοῦ λαιμοῦ, σειρὰ δὲ ὀρθογωνίων κηλίδων ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ κατωτάτου τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ χεῖλους.

Συστήματα τεθλασμένων γραμμῶν καὶ κυματοειδεῖς κάθετοι ὅμοιοι πρὸς τὰς τοῦ λαιμοῦ εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τῆς κοιλίας.

Τὸ μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν διάστημα ἔχει ἐν τῷ μέσῳ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν μετοπειδῆς γώ-

ρισμα πληρούμενον ὑπὸ διπλοῦ πλήρους γραμμῶν ῥόμβου περιβάλλοντος ῥομβοειδῆς ζατρίκιον καὶ ἔχοντος ἐν τῷ μέσῳ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ τρίγωνα πλήρη τεμνουσῶν ἀλλήλας γραμμῶν. Τὴν μετόπην ὀρίζουσιν ἑκατέρωθεν ἕτερα ἐπιμήκη ζατρίκιοιδῆ κοσμηματα, καὶ μετ' αὐτὰ γραμμὴ κάθετος φέρουσα πλαγίως ἀκάνθας ἑκατέρωθεν. Σύστημα πολλῶν καθέτων παραλλήλων γραμμῶν περατοῖ παρὰ ταῖς λαβαῖς τὸ κόσμημα.

Ἄπετελέσθη τὸ ἄρτι περιγραφέν κόσμημα ἐξ ἐνὸς καθαρῶς Ἀττικοῦ κοσμήματος, μεθ' οὗ ἀνεμίχθη καὶ στοιχεῖον Βοιωτικῆς διακοσμήσεως. Ὁ ἐντος μετόπης εὐρισκόμενος ῥόμβος περιβάλλον ζατρίκιοειδῆ σχῆμα ἀπαντᾷ συχνότατα ἐπὶ Ἀττι-

κῶν μόνον ἀγγείων¹, παρ' ἐκείνοις ὁμως ἀντὶ τῆς Βοιωτικῆς καθέτου ἀκανθωτῆς γραμμῆς² ἣτις ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἡμῶν, πληροῦσι τὴν δευτέραν μετὰ τὰ ἐπιμήκη ζατρίκια παραστῆδα πολλοὶ ὀρίζοντιοι παράλληλοι γραμμαί.

Τὸν κάτωθεν τῶν λαβῶν χῶρον κατέχει κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ δύο χονδρῶν τεθλασμένων γραμμῶν συμπεπλεγμένων εἰς ῥόμβους.

Καὶ ὁ ποὺς τοῦ ἀγγείου κοσμεῖται ὑπὸ γεωμετρικῶν σχημάτων, φέρει δὲ τέσσαρα ἐπιμήκη ἀντιστοιχα τμήματα, ὅπως καὶ οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες Βοιωτικοὶ ἀμφορεῖς.

Ὁ πηλὸς εἶνε ἐρυθρὸς, ὁμοιάζει πρὸς τὸν τοῦ Διπύλου, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπολύτως, ὅπως ἐκεῖνος

Εἰκὼν 18.

συμπαγῆς. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ ἔχει χρῶμα ὑποκίτρινον ἐξ ἀλοιφῆς τινος, ἣτις ἔχει πολλαχοῦ ἐξαφανισθῆ κατὰ τὴν πλῆσιν τοῦ ἀγγείου. Τὰ κοσμήματα εἶνε γεγραμμένα διὰ μέλανος γανώματος ὁμοιάζοντος πρὸς τὸ Ἀττικόν, εἶνε δὲ αἱ γραμμαὶ ἀλλαγῶν μὲν παχεῖαι καὶ ἀλλαγῶν λεπτότεραι.

Ἄρ. 2 εἰκ. 12.

Ὁ λαιμὸς ἔχει μόνον μίαν ζώνην κυματοειδῶν γραμμῶν τεταγμένων κατὰ συμμετρικὰ ἀποστήματα εἰς τριπλᾶ συστήματα, ὅμοιον δὲ κόσμημα καλύπτει ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ προηγουμένου ἀμφορέως καὶ το μέσον τῆς κοιλίας.

Τὸ χεῖλος κοσμεῖται ὑπὸ συστήματος τεθλασμένων γραμμῶν.

Τὸ μεταξύ τῶν δύο λαβῶν διάστημα εἶνε πάλιν

ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ διηρημένον, κατέχεται δ' ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ μέσῳ μετόπη ὑπὸ ἐξ μελάνων παραλλήλων κοσμημάτων ὁμοίων πρὸς στήλας ἢ παχείας ῥάβδους, αἵτινες ὀρίζονται ἑκατέρωθεν μέγρι τῶν λαβῶν ὑπὸ παραλλήλων καθέτων γραμμῶν ἐχουσῶν ἐν τῷ μεταξύ ἕτερον μικρὸν ἀνοιγμα κοσμούμενον ὑπὸ κυματοειδοῦς γραμμῆς.

Τοῦ ποδὸς τὸ κόσμημα περιορίζεται εἰς ὀλίγας περιφερικὰς γραμμάς, δὲν ἔχει δ' οὗτος ἀνοίγματα. Κάτωθεν τῶν λαβῶν ὑπάρχουσι τεθλασμένα γραμμαί. Ὁ πηλὸς εἶνε ὅπως καὶ παρὰ τῷ προηγουμένῳ ἢ ἀλοιφή διακρίνεται ἐν τούτῳ σαφέστερον. Τὸ χρῶμα τοῦ γανώματος, δι' οὗ ἐγράφησαν καὶ

¹ Jahrb. 1899, 205-209 fig. 71, 74, 75, 79.

² Bull. Corr. Hell. 1898, 271 εἰκ. 1 καὶ σελ. 275 Couve. Jahrb. 1899, 82 εἰκ. 37 καὶ 37^a.

τὰ κοσμήματα εἶνε ἐρυθρόν καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο ἀρχῆθεν τοιοῦτον.

Ἄρ. 3 Couve ἐν Bull. 1898 σελ. 279 εἰκ. 2. Catalogue 213. Ἐθν. Μουσ. 1003. Εὐρέθη τῷ 1890 ἐν τῷ Νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου, πρὸ βλ. Δελτίον 1890 σελ. 32 ἄρ. 2.

Ἡ διακόσμησις τοῦ ἀγγείου τούτου εἶνε σχεδὸν ὁμοία τῇ τοῦ προηγουμένου κατὰ τὰλλα, μόνον δ' ἐπὶ τῆς μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν μετόπης ἔχει ἀντὶ τοῦ κοσμήματος τοῦ προηγουμένου σύστημα κοσμημάτων φακοειδῶν ἢ φυλλοειδῶν, περὶ ὧν ὁ Couve (ἔ. ἄ. σελ. 278) λέγει, ὅτι ἰδιόζουσιν ἐπὶ βοιωτικῶν ἀγγείων, ἅτινα δ' ὅμως οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ παραλλαγὴ τοῦ συνήθους γεωμετρικοῦ κοσμήματος τῆς ζώνης τῶν φύλλων¹, ἅτινα ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς χαρακτηριζούσης τὰ ἡμέτερα ἀγγεῖα ἀγάπης πρὸς τὰς μελιχίνας ἐπιφανείας, ἀντὶ τῆς πληρῶνται ὅπως συνήθως διὰ ὀριζοντίων γραμμῶν, καλύπτονται ἐξ ὀλοκλήρου διὰ γάνωματος, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε συχνάκις συμβαίνει καὶ εἰς τὰ γεωμετρικά πτηνά, ὧν τὸ περίγραμμα ἄλλοτε μὲν πληροῦται διὰ γραμμῶν καὶ ἄλλοτε εἶνε ὄλον μέλαν.

Ἄνωθεν ἐκάστης τῶν λαβῶν ὑπάρχει μία ὀριζοντία ὀρισειδῆς γραμμὴ, κάτωθεν δὲ τούτων ἄτεχνα ὁμοιώματα μικρῶν γεωμετρικῶν πτηνῶν. Ὁ πούς ἔχει τέσσαρα τρήματα. Ὁ πηλὸς εἶνε ὁμοιος τοῖς προηγουμένοις, εἶνε δὲ κεχρισμένον διὰ τῆς ἀλοιφῆς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου καὶ τὸ κάτωθεν τοῦ ποδός. Τὸ γάνωμα εἶνε χρώματος ἐρυθροῦ.

Ἄρ. 4. Τοῦ ἀμφορέως τούτου εὐρέθη μόνον τὸ ἔτερον ἡμισυ μετὰ τοῦ σκελετοῦ τοῦ παιδίου ἀπόκειται δὲ τοῦτο ἐν τῇ συλλογῇ Ἑρετρίας.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν μετόπη κατέχεται ὑπὸ κοσμήματος συχνότατα ἀπαντῶντος ἐπὶ Ἀττικῶν ἀγγείων² καὶ ἀποτελουμένου ἐκ σειρᾶς δύο πλαγίων τριγῶνων ἠνωμένων κατὰ τὰς κορυφὰς καὶ πολλῶν καθέτων γραμμῶν χωρίζουσῶν τὰ τρίγωνα.

¹ Jahrb. 1899 σελ. 205 εἰκ. 70, 207 εἰκ. 75^a καὶ ἄλλων. Πέλ. Mitt. 1895 πίν. 3, 2 σελ. 122.

² Ἐθνικὸν Μουσεῖον 218 (Jahrb. 1899, 198 εἰκ. 62), 219, 225, 818 (Jahrb. 1899, 196 εἰκ. 60). Πέλ. Pallat, Mitt. 1897 σελ. 279-280 εἰκ. 12. Ἐπὶ Ἰταλικῷ γεωμετρικοῦ ἀγγείου ἴδ. Röm. Mitt. 1898 σελ. 350 fig. 64.

Ἄρ. 5. Καὶ ὁ ἀμφορέως οὗτος εἶνε ἕνα ἑλληνικῆς καὶ ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ.

Τοῦ μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν διαστήματος τὸ κόσμημα (εἰκ. 13) ἀποτελεῖται ἐκ μικρῶν μετοπῶν πληρουμένων ἐναλλάξ ὑπὸ κοσμήματος ὁμοίου πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου ἀμφορέως, ἢ ὑπὸ δύο ἀκτινῶν φερομένων ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ὧν μεταξὺ ὑπάρχει ἕνα ἐν μικρὸν πτηνοειδὲς σχῆμα.

Ἄρ. 6 εἰκ. 14.

Διαφέρει ὁ ἀμφορέως οὗτος ἀπὸ τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν διακόσμησιν τοῦ λαιμοῦ, ὅστις ἐνταῦθα καλύπτεται ὑπὸ περιφερικῶν ταινιῶν ἀνίσου πλάτους γεγραμμένων ἢ διὰ τοῦ μέλανος γάνωματος ἢ διὰ λευκοῦ ἢ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπιτεθειμένου ἐπὶ τοῦ μέλανος γάνωματος.

Τὸ μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν κόσμημα ὁμοιάζει πρὸς τὸ τοῦ ἄρ. 2, μόνον ὅτι ἐνταῦθα ἐν τοῖς δύο μικροτέροις κενοῖς τῶν ἄκρων ἀντὶ τῆς κυματοειδοῦς γραμμῆς ὑπάρχει ἑτέρα παχεῖα γραμμὴ. Τὸ καλύπτον τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας γάνωμα διακόπτεται ὑπὸ λευκοῦ χρώματος κυκλικῶν γραμμῶν.

Ὁ πηλὸς τοῦ ἀγγείου κατὰ τὸ χρῶμα δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀμφορέων, ἀλλ' εὐρίσκονται ἐν τούτῳ πολλὰ λευκὰ μόρια καθιστῶντα τοῦτον ὁμοιον πρὸς τὸν Βοιωτικόν. Κεχρισμένη φαίνεται, ὅτι ἦτο καὶ τοῦ ἀμφορέως τούτου ἢ ἐπιφάνεια. Τὸ γάνωμα εἶνε μέλαν ἀλλ' ἀμυρόν καὶ ὁμοιον πρὸς τὸ τῶν Βοιωτικῶν ἀγγείων.

Ἄρ. 7.

Τοῦ ἀμφορέως τούτου ἡ διακόσμησις ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ προηγουμένου.

Ὁ λαιμὸς εἶνε ὀλίγον βραχύτερος τοῦ συνήθους καὶ ἔχει ἐκτὸς τῶν διαφοροχρῶμων ταινιῶν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ζώνην ἔχουσαν κατὰ διαστήματα συστήματα πολλῶν μικρῶν τεθλασμένων γραμμῶν, ὅμοια πρὸς τὰ ὅποια ὑπάρχουσιν ἐπὶ Ἀττικῶν καὶ Βοιωτικῶν ἀγγείων¹.

Ἐπ' ἐκάστου τῶν ἀποτελούντων τὸ κόσμημα τῆς κοιλίας σκυταλοειδῶν σχημάτων ὑπάρχει γραμμὴ ἢ κηλὶς γεγραμμένη διὰ λευκοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς κοιλίας, ἥτις ἐνταῦθα δὲν καλύπτεται ὀλόκληρος ὑπὸ γάνωματος ὑπάρχει παχεῖα μέλαινα ζώνη ἔχουσα κατὰ διαστήματα λευκὰς ὀρισειδεῖς γραμμὰς. Περὶ τὸ τέρμα τῆς βίας

¹ Monum. Piot I σελ. 23 εἰκ. 2 καὶ ἄλλ.

υπάρχει λευκή περιφερική γραμμή, λευκαί δὲ κάθετοι γραμμαὶ κοσμοῦσι κύκλω και τὸν πόδα.

Πηλὸς καὶ χρώμα τοῦ γανώματος ὅπως παρὰ τῷ προηγουμένῳ.

Ἄρ. 8 εἰκ. 15.

Σώζεται μόνον τὸ ἥμισυ περίπου.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἀμφορέως τούτου διαφέρει ἀπὸ τῶν λοιπῶν, καθότι δὲν ἔχει οὗτος λαιμὸν ὑπὸ τὸ χαμηλὸν αὐτοῦ χεῖλος ὑπάρχει μικρὰ αὐλαξ. Ἡ διακόσμησις ἀποτελεῖται ἐκ στοιχείων ὁμοίων πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀμφορεῖς καὶ ἐκ πολλῶν ταινιῶν ἐρυθροῦ χρώματος τεθειμένου ἐπὶ τοῦ μέλανος γανώματος ἢ ἐπὶ τοῦ πηλοῦ.

Ἄρ. 9 εἰκ. 16.

Μοναδικὸς εἶνε ὁ ἀμφορεὺς οὗτος ἕνεκα τοῦ εἶδους τῆς διακοσμήσεως αὐτοῦ, ἥτις δυστυχῶς εἶνε ἐλλιπεστάτη (εἰκ. 17 καὶ 18).

Ὁ λαιμὸς διαφέρει ὀλίγον ἀπὸ τῶν λοιπῶν καὶ δὲν ἔχει τὴν ὑπὸ τὸ χεῖλος αὐλακα. Ἀντὶ τῶν συνήθων κυματοειδῶν γραμμῶν καλύπτεται ὁ λαιμὸς ὑπὸ σχημάτων σκυταλοειδῶν ὁμοίων πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς κοιλίας τῶν ἀμφορέων 2 καὶ 6, ἅτινα ἀρχονται ἐναλλάξ ἀπὸ τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ λαιμοῦ ἢ ἀπο τοῦ χεῖλους.

Μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα ἐφ' ἑκατέρῃς πλευρᾷς μετόπη ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀμφορέων, ἀλλ' ἢ διακόσμησις εἶνε φύσεως διαφόρου.

Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾷς (εἰκ. 17) ὑπάρχει ἐν τῷ μεσῷ μέγας τρίπους, οὗ οἱ σφῆζόμενοι δύο πόδες εἶνε κυκλιῶτοί· ὁ μέγας αὐτοῦ λέβης εἶνε ἡμισφαιρικὸς καὶ ἔχει ἀνοίγματα (:) περὶ τὸ χεῖλος, τῶν δ' ὤτων σφῆζεται μόνον ἐν κυκλικόν. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ τρίποδος εἶνε γεγραμμένον γεωμετρικὸν πτηνὸν ἔχον ἐπὶ τοῦ νότου καμπύλως ὑψωμένην τὴν πτέρυγα ὁμοίως πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν Βοιωτικῶν εἰδωλίων Monum. Piot I, 23 εἰκ. 2.

Δύο μακრაὶ ἀκτίνες ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ μεταξὺ τούτων δύο μικρότεραι, κόσμημα πρὸς ὁ ὅμοιον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ ἐν τῇ αὐτῇ θέσει¹, καὶ μετ' αὐτὰς κάθετοι γραμμαὶ φαίνεται ὅτι ἀπέκλειον ἑκατέρωθεν τὴν παράστασιν τοῦ τρίποδος, ὅστις εἶνε ἐνταῦθα ὅπως καὶ ἐπ' ἐνίων ἄλλων γεωμετρικῶν παραστάσεων αὐτοτελεῖς κόσμημα τῆς

μετόπης¹. Ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾷς εἰκ. 18 ὑπάρχει ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἵππος ἔχων μεταξὺ τῶν σκελῶν του ἀστέρα καὶ ἄνωθεν ἀκτινωτὰ τρίγωνα μεταξὺ σχημάτων ὁμοίων πρὸς τὰ περιέχοντα τὸν τρίποδα ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾷς.

Ὁ πηλὸς τοῦ ἀγγείου εἶνε ὠχρὸς καὶ ὁμοιάζει λίαν πρὸς τὸν Διπυλικόν, φαίνεται δ' ὅτι ἢ ἐπιφάνεια τοῦ ἀμφορέως δὲν εἶχε τὸ σύνθηρες χρίσμα. Εἶνε δ' ὁ ἀμφορεὺς οὗτος λεπτότατος ἔχων κατὰ τὴν κοιλίαν πᾶχος μόλις 0,002.

Μορφή καὶ τρόπος διακοσμήσεως συνδέουσι τοὺς μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντας ἀμφορεῖς τοσοῦτον στενῶς, ὥστε λαμβανόμενου ὑπ' ὄψει καὶ τοῦ ὅτι ἐν ἐνὶ τόπῳ εὐρέθησαν, ὀφείλομεν νὰ δεγθῶμεν, ὅτι πάντες ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει ἐπλάσθησαν ὑπὸ ἐνὸς ἐργαστηρίου ἢ πολλῶν ἐργαστηρίων ἐχόντων τὰς αὐτὰς ἀρχάς.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἡμῶν δὲν παρέσχε τεκμηρια ὠρισμένα περὶ τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς τῶν ἀμφορέων ἡμῶν. Εὐρίσκοντο οὗτοι μεταξὺ ἢ κατωτέρω τῶν τάφων μετὰ μελανομόρφων ληκυθίων, ὅπως καὶ οἱ ἐν ἀρχῇ ἐξετασθέντες τάφοι μετὰ γεωμετρικῶν ἀγγείων τοῦ Διπύλου, ὥστε ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαχθῇ συμπέρασμα· κτερίσματα δ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶχεν, ἐξ ὧν θὰ ἦτο ἴσως δυνατός ὁ ἀκριβέστερος ὁρισμὸς τῆς χρονολογίας αὐτῶν.

Μόνον ἐκ τῆς καθαρῶς γεωμετρικῆς διακοσμήσεως αὐτῶν, ἐξ ἧς παντελῶς ἐλλείπουσι τὰ χαρακτηρισίζοντα τοὺς μετὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα μεταβατικὸς ῥυθμούς, φυτικὰ κοσμήματα, δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν τούτους εἰς τοὺς κυρίως γεωμετρικοὺς χρόνους. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τεχνικαὶ τινες ιδιότητες, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἢ ἀφθονος χρῆσις τοῦ λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ τινων ἐκ τῶν ἀμφορέων ἡμῶν, ἐν οὐδενὶ τῶν καθαρῶν γεωμετρικῶν ῥυθμῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπάρχει, ἀλλ' ἢ ἰδιότης αὕτη ἴσως ὀφείλεται εἰς πρωϊμοτέραν καὶ ἰσχυροτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀγγείων ἡμῶν τῆς ἀβεβαίας μέχρι τοῦδε τὴν καταγωγὴν τέχνης, ἐξ ἧς ἀργότερον παρέλαβον τὰς ιδιότητας ταύτας καὶ τὰ λοιπὰ Ἑλληνικὰ κεραμευτικὰ ἐργαστήρια, καὶ δὲν πρέπει χάριν τούτου καὶ μόνον νὰ καταβιβάσωμεν τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς

¹ Περὶ τ. τελευταίου J. H. St. 1899, 163 Appendix II.

¹ Monumenti IX, XXXIX, 2.

τῶν ἀγγείων εἰς τὴν μετὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα περίοδον.

Δύνανται οἱ μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντες ἀμφορεῖς νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο τάξεις: 1) εἰς ἀμφορεῖς, ἐφ' ὧν δὲν ἀπαντᾷ τὸ λευκὸν χρῶμα καὶ 2) εἰς ἀμφομετὰ τοῦ λευκοῦ χρώματος.

Οἱ τῆς πρώτης τάξεως ἀμφορεῖς ἔχουσι σταθερὸν τοῦ λαιμοῦ κόσμημα τὰς κυματοειδεῖς γραμμὰς ἐπαναλαμβανομένας ἐπὶ πάντων καὶ κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας, ἐνῶ οἱ τῆς δευτέρας ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ κυκλοτερεῖς διαφοροχρώμους ταινίας καὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας μίαν μόνον παράστασιν, ἣτις εὐρίσκεται ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης τάξεως μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν. Αἱ δύο τάξεις διαφέρουσιν ὀλίγον καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ πηλοῦ, ὅπως, ἂν καὶ οὐχὶ τοσοῦτον ὠρισμένως, καὶ κατὰ τὸ γάνωμα. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ὑπάγεται καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 8 ἀμφορεύς, ἐνῶ ὅλως ἰδιόζουσαν θέσιν ἔχει καὶ διὰ τὴν διακόσμησιν καὶ ἀκόμη καὶ διὰ τὸν πηλὸν ὁ ἀρ. 9.

Πάντες οἱ ἀνωτέρω ἀμφορεῖς συνδέονται τὰ μέγιστα πρὸς βοιωτικὰ κεραμευτικὰ προϊόντα. Περί τῆς μορφῆς εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω (σελ. 28). Πρὸς βοιωτικὰς συνθηεῖας ὁμοιάζει ἡ χρῆσις τῆς ἀλοιφῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ καὶ ὁ πηλὸς δὲ, πρὸ πάντων τῶν ἀμφορέων τῆς δευτέρας τάξεως, ἔχει μεγάλην σχέσιν πρὸς Βοιωτικούς πηλοῦς. Αἱ κοσμοῦσαι τὸν λαιμὸν τῶν ἀμφορέων κάθετοι κυματοειδεῖς γραμμαὶ συνεχεῖς ἢ κατὰ συστήματα εἶνε κυρίως γνώρισμα τῶν βοιωτικῶν ἀγγείων, καὶ ὁ τρόπος δὲ τῆς κατανομῆς τῆς διακοσμῆσεως εἰς κυκλικὰς ζώνας ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ εἰς εἰκόνας ἐν μετόπαις ὑπο τὸν λαιμὸν τοῦ ἀγγείου ἀπαντᾷ ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν μνημονευθέντων ἤδη (σελ. 25 ἐ.) ἐκ Βοιωτίας ἀμφορέων, ὥστε ἐπὶ τούτων πάντων στηριζόμενός τις θὰ ἠδύνατο βεβαίως νὰ δεχθῆ ὅτι ἐν Βοιωτίᾳ ἐπλάσθησαν οἱ ἀμφορεῖς ἡμῶν.

Ἄλλ' ὅμως, ἂν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἐν Βοιωτίᾳ δὲν εὐρέθησαν ἀμφορεῖς σχήματος ἀκριβῶς ὁμοίου πρὸς τοὺς ἡμετέρους (ἴδ. ἀνωτ. σελ. 28),

ὅτι δὲ τὸναντίον οἱ εὐρεθέντες ἐκεῖ ἀμφορεῖς ὁμοιάζοντές πως πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἔχουσιν ὅλως διαφόρου φύσεως διακόσμησιν, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πιθανώτατα οἱ ἀμφορεῖς ἡμῶν δὲν κατασκευάσθησαν ἐν Βοιωτίᾳ, ἀλλ' ὅτι καὶ οὗτοι καὶ οἱ ἐν Βοιωτίᾳ εὐρεθέντες ἐπλάσθησαν ἴσως κατὰ κοινὸν πρότυπον, μετασκευασθέντες ἀναλόγως τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν ἑκατέρᾳ πόλει πνεύματος.

Λεπτομέρειαί τινες ἐν τῇ διακοσμῆσει ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὸ ἐν εἴδει στηλῶν ἢ παχειῶν βάβδων κόσμημα τῶν ἀμφορέων 2, 6, 7 καὶ 9 ἐπὶ οὐδενὸς γνωστοῦ γεωμετρικοῦ ἀγγείου εὐρίσκεται, ὁμοίως δὲ λείπουσιν ἀπὸ τῶν γνωστῶν γεωμετρικῶν ἔργων καὶ αἱ διπλαῖ ἀκτίνες τοῦ ἀμφορέως 9, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου τὸ ζατρικιοειδὲς κόσμημα καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ἀμφορέων ἐξ ἀντιστοίχων τριγώνων κόσμημα ἀπαντῶσι τὸ μὲν ἀποκλειστικῶς, τὸ δὲ πρὸ πάντων ἐπὶ ἀττικῶν ἀγγείων.

Δὲν εἶνε λοιπὸν Βοιωτικοὶ οἱ ἀμφορεῖς ἡμῶν. ἀλλ' οὔτε καὶ πρὸς τινὰ τῶν γνωστῶν τοπικῶν γεωμετρικῶν ρυθμῶν ἔχουσι τοιαύτην ὁμοιότητα, ὥστε νὰ ὑποτεθῆ ὠρισμένως ὅτι ἐκ' τινος ἄλλου ἐργαστηρίου προέρχονται οὗτοι.

Ἐκ τῆς διακοσμῆσεως λείπουν τὰ χαρακτηρισίζοντα τοὺς γεωμετρικοὺς ρυθμοὺς νήσων τινῶν κοσμήματα μυκηναϊκῆς καταγωγῆς, συνίσταται δ' αὕτη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ στοιχείων Βοιωτικῶν καὶ Ἀττικῶν, ὥστε καὶ ἐν πόλει τινὶ ὑποκειμένη καὶ εἰς τὰς ἐκ τῶν δύο τούτων τόπων ἐπιδράσεις ὀρθόν εἶνε νὰ ζητήσωμεν τὴν πατρίδα τῶν ἀμφορέων ἡμῶν, τοιαύτη δ' ἀναμφιβόλως ἦτο ἡ Ἐρέτρια, ἣτις ἀπο μὲν τῆς Ἀττικῆς μόνον διὰ τῆς στενῆς πρὸς τὸν Ὀρωπὸν θαλάσσης χωρίζεται, πρὸς δὲ τὴν Βοιωτίαν συνδέεται δι' ἐπίσης στενῆς θαλασσίας ὁδοῦ καὶ πρὸς τούτοις διὰ τῆς σχεδὸν χερσαίας ὁδοῦ τοῦ Εὐρίπου.

Κ. ΚΟΡΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ
ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ, ΠΑΝΟΣ, ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΝΥΜΦΩΝ

Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ κατετέθη ἐσχάτως τὸ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ποιητογραφημάτων ἀπεικονιζόμενον ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον¹, εὐρεθὲν μεσημβρινῶς τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὸ Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον, ἐν τῷ βουστασίῳ Γιαγκάκη. Παρίστησι τοῦτο τρεῖς Νύμφας ὀρχουμένας περὶ βωμοῦ. Καὶ κατὰ τὸ ἀριστερὸν μὲν ἄκρον ἵσταται ὁ Πάν ἀυλῶν τὴν σύριγγα, παρ' αὐτὸν δὲ ὁ Ἀπόλλων καθήμενος ἐπὶ βράχου στηρίζων τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα ἐπὶ λύρας, τὴν δὲ δεξιὰν φέρων πρὸς τὴν κεφαλὴν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ὁ Ἑρμῆς. Δεξιόθεν δὲ τῶν Νυμφῶν ἕξ ἰκέται.

Τὸ ἀνάγλυφον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου ὃν ἔχει μῆκος μὲν 0,73, πλάτος 0,39 καὶ πάχος 0,07. Διατηρεῖται δὲ ἐν καλῇ καταστάσει πλὴν τῶν προσώπων πολλῶν μορφῶν, ἅτινα πιθανῶς ἐπίτηδες ὑπὸ Χριστιανῶν ἀπεκρούσθησαν.

Το πλάσιον τοῦ ἀναγλύφου συνίσταται ἐξ ἀπλῆς κρηπίδος (ὕψος 0,68) καὶ δύο κίωνων ἐπ' αὐτῆς ἀρραβδῶτων ὑποβασταζόντων τὸν θριγκόν.

Παρεμπερῆ ἀνάγλυφα ἀττικῆς προελεύσεως εἶνε γνωστὰ ἡμῖν ἱκανῶς τὸν ἀριθμὸν² ἐν οἷς τελευταῖον

καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1893 σελ. 128-141, πίναξ 10. = Γλυπτὰ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἀριθ. 1783), δημοσιευθὲν ὑπὸ Π. Καββαδία.

Τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον διαφέρει τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν, ἅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φέρουσι κεφαλὴν Ἀγγελῶου, οὐτινος καὶ κόραι ἐθεωροῦντο αἱ Νύμφαι. Τὸ ὑπὸ τοῦ Rottier μάλιστα δημοσιευθὲν (B. C. H. V, πίναξ 7) φέρει ἀναγλύπτους αἴγας καὶ πρόβατα, δὲν παριστᾷ δ' ὅμως καὶ τοὺς ἀφιερῶσαντας τὸ ἀνάγλυφον ἰκέτας.

Αἱ Νύμφαι παρίστανται φέρουσαι ποδῆρη χιτῶνα ἀχειριδῶτον μετὰ διπλοῖδιον ἐξωμένου ἀμέσως ὑπὸ τοὺς μαστοὺς καταπίπτοντα συμμετρικῶς μετὰ κανονικῆς πτυχώσεως· τὸ δὲ διπλοῖδιον ἐν τῷ μέσῳ εἶνε βραχυτέρον, κατὰ δὲ τὰ πλάγια φαίνεται τριγωνικόν. Χορεύουσι δὲ κρατοῦσαι τὰς χεῖρας ἀλλήλων· αἱ ἑκατέρωθεν τῆς μεσαίας ἀνεχουσι μικρὸν τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου καὶ ἔχουσιν ἐστραμμένην τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἀτενίζουσαν πρὸς ἀριστερά.

Ὁ Πάν παρὰ τὸν ἀριστερὸν κίονα ὀρθίως ἵστά-

αὐτὸς ἐν Mittheilungen, 1878 σελ. 200. — Βλέπε ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Μυθολογίας τοῦ Roseher ἄρθρον Νύμφας σελ. 558, ἐνθα πᾶσα ἡ βιβλιογραφία.

¹ Φέρει αἴθ. ἀριθμὸν τῆς Συλλογῆς τῶν Γλυπτῶν 1966.

² Πρὸς Furtwaengler Sammlung Savoureff A. πίναξ 28, 6

μενος φέρει κέρατα καὶ οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τῶν νώτων γλαμύδα, αὐτὸ δὲ τὴν σύριγγα βλέπων πρὸς τὰς Νύμφας.

Ὁ Ἀπόλλων καθήμενος¹ καὶ στηρίζων τὰ νώτα ἐπὶ βράχου ἐρείδει τον ἀριστερόν πῆγυν ἐπὶ λύρας, τὴν δὲ δεξιὰν φερεὶ ἐπιχαρίτως ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ὡς ἐν ἀναπαύσει², καὶ ἔχει τὸ μὲν ἄνω σῶμα γυμνόν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ὑπογαστρίου καὶ κάτω μέρος κεκαλυμμένον δι' ἱματίου ἐρριμμένου ἀφελῶς ἐπὶ τῶν γονάτων· στρεφόμενος δὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξιὰ φαίνεται ὡς διαλεγόμενος μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ.

Ὁ Ἑρμῆς κλίνων μικρὸν τὸ σῶμα πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ κηρύκειον, ἐπερείθει τὸν δεξιὸν πόδα ἐν ὀρθῇ γωνίᾳ κεκαμμένον ἐπὶ τοῦ βράχου· ἐπὶ δὲ τοῦ μηροῦ στηρίζει τὸν πῆγυν τοῦ δεξιοῦ βραχίονος· τὴν ἀριστερὰν χεῖρα περιτετυλιγμένην τῷ ἱματίῳ ἔχων φέρει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀφίνων οὕτω γυμνόν τὸ ὅλον σῶμα, πλὴν τοῦ ἄνω ἀριστεροῦ μέρους τοῦ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μαστοῦ μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ὀσφύος, ὀπίθεν ἡ χεῖρ φέρεται πρὸς τὰ ὀπίσω· ὀπίσθεν δὲ κατὰ τὸν ἀριστερόν βραχίονα αὐτοῦ κρέμαται ὁ πέτασος ὡς ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύπτου κίονος τῆς Ἐρέσου³. Κατὰ τοὺς πόδας φέρει πτερύγια.

Κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ἀναγλύφου καὶ δὴ μεταξὺ μιᾶς τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ δεξιοῦ κίονος ἴστανται ἕξ ἰκέται πρὸς ἀριστερὰ βλέποντες καὶ φέροντες χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ὧν ὁ πρῶτος ὕψος τὴν δεξιὰν. Οὗτοι, ὡς φαίνεται, εἶνε οἱ ἀναθέται τοῦ ἀναγλύφου.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς φαίνεται ὅτι ἡ παράστασις ἀνάγεται εἰς τὰ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος Πανός καὶ τῶν Νυμφῶν· ἀναμνησκει δὲ ἡμᾶς εὐθὺς τὰ κατὰ τὴν Β. κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως σπήλαια, ἐνθα ἐλατρεύοντο ὁ Ἀπόλλων ὁ Πάν καὶ αἱ Νύμφαι.

Δὲν εὐρέθη μὲν τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῶν τόπων τούτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπ' αὐ-

τῶν οὐχὶ πολὺ μεγάλη ἀπόστασις τοῦ μέρους ἐνθα (οὐχὶ κατὰ χώραν) εὐρέθη, καὶ τὸ μικρὸν μέγεθος τοῦ λίθου, ἐπιτρέπουν τὴν εἰκασίαν ὅτι ἐκ τοῦ εἰρημένου σπηλαίου προέρχεται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνάγλυφον.

Τὰ σπήλαια ταῦτα τῶν «*Μακρῶν Περῶν*» ἐχρησίμευσαν ὡς τόπος ἀποκρύφων ἐρωτικῶν σκηναῶν (σκοτία εὐναί). Ἐνταῦθα ὁ Ἀπόλλων Πύθιος μετὰ τῆς Κρεούσης ἐγέννησε τὸν Ἴωνα⁴.

Ὅπως ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀναγλύφῳ παρίσταται καθήμενος ὁ Ἀπόλλων, ὁμοίως παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῶν πλείστων βασιλέων τῆς Συρίας καὶ ἐπὶ τῶν Βασιτικῶν, Ἀκαρνανικῶν, Δελφικῶν, Κρητικῶν καὶ Χαλκηδονικῶν νομισμάτων⁵. Ἐπὶ τινος δὲ νομίσματος τῆς Μιλήτου τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἔχει τὴν θέσιν τοῦ ἡμετέρου· δηλ. παρίσταται φέρων τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὡς ἐν τῷ ἐν Βερολίῳ Ἀπόλλωνι⁶. Ἀλλ' οὕτω παρίσταται ὁ Ἀπόλλων καὶ ὡς Πύθιος παρὰ Clarac (πίν. 296 καὶ 298.)

Ὡς κιθαρωδὸς κάθηται ἐν νομίσματι τῆς Δελφικῆς ἀμφικτιονίας ἐρείδων τὸν ἀριστερόν ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς κιθάρας⁷.

Ἐνδεδυμένος, κρατῶν κιθάραν καὶ καθήμενος παρίσταται ὁ Ἀπόλλων ἐν νομίσματι τῆς Κυζίκου⁸ τοῦ Δ' αἰῶνος.

Ἡμίγυμος δὲ ὡς ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀναγλύφῳ ἐπὶ νομίσματος τοῦ Κολοφῶνος⁹.

Ἐπίσης δὲ καὶ ἐν ἀγάλμασι (Clarac 485, 937, 488 B 737 A). Μετὰ κιθάρας ἡμίγυμος παρίσταται ἐν ῥωμαικῷ ἀγάλματι (Gazette Archeologique 1876 πίν. 2).

Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας καὶ τῆς τέχνης τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου κρίνοντες, συμπεραίνομεν ὅτι ἐποιήθη τοῦτο κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' π. X. αἰῶνος.

II. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

¹ Καθήμενος κιθαρωδὸς Ἀπόλλων εὑρηται παρὰ Clarac (481, 926a) καὶ παρὰ Stephani (Compte-rendu 1867, 49). Ἀγάλματα τοῦ τύπου τούτου ἀπαντῶσι συχνά: Ἀπόλλων ἐν τοιαύτῃ στάσει ἴσταντο τὸ πάλαι ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Δουκίῳ Γυμνασίῳ (Δουκιανὸς Ἀνάχαρις 7.) Καθ' ὁδὸν τῆς Ἐθνικῆς Μουσείου ἀριθμ. 183)

² Πρὸς Clarac 540b, 921c. Καὶ τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου Beschreibung der Ant. Skulpturen N° 44. Βλέπε Roscher ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 460.

³ Ἰδὲ Archaeologische Zeitung 1873 πίν. 66. Προχείριος Roscher' Lex. «Hermes» σελ. 2416 ἐν ᾧ ὁ Ἑρμῆς παρίσταται ὡς ψυχοπομπός, καὶ τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου (Beschreibung der Ant. Skulpturen N° 709) ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον εἰς Νύμφας.

⁴ Πausanίας I, 28, 4. — Εὐριπίδου Ἴων 283. — Curtius Geschichte der Stadt Athen σελ. XIII, 26, 36, 77 καὶ 33. — Ἀριστοφ. Λυσιστράτη 911 καὶ ἐφεξῆς.

⁵ Πρὸς Pick, die Antiken Münzen Nordgriechenlands I, πίν. III, 22 - 25.

⁶ Πρὸς Pick. ἐνθ' ἀνωτέρω πίν. XV, 1 - 3.

⁷ Ἰδὲ Σδορῶνον ἐν Bulletin de Corresp. Hellenique XX, (Νομισματικὴ τῶν Δελφῶν) p. 29 - 39 pl. XXVI, 32 - 36.) καὶ ἐν τῇ Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομισματ. Ἀρχαιολογίας Τόμ. Β' πίν. 12. 1 - 4.

⁸ Greenwell. The Electrum Coinage of Cyzicus London 1887 πίν. 1, ἀριθ. 20.

⁹ Mionnet. 6, 108.

ΑΝΑΓΛΥΠΤΟΣ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΣ ΑΡΧΑΪΚΗ ΣΤΗΛΗ

(Πίν. 1)

Ἡ ἐν τῷ πίνακι I φωτοτυπικῶς εἰκονιζομένη ἀνάγλυπτος ἀρχαϊκῆ στήλη εὑρέθη κατὰ τὸν φθινόπωρον τοῦ 1901^{ου} ἔτους ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Ἰ. Καλάμη κειμένῳ κατὰ τὸ μεσημβρινοδυτικὸν (ΔΔΜ) μέρος τῆς πόλεως ἑκατὸν περίπου Γαλ. μέτρα μακρὰν τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐπιλεγομένου τοῦ Χαλκούρη¹. Σφύζεται κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος μικρὸν τμήμα τοῦ τείχους τοῦ περιβάλλου τῆς ἀρχαίας πόλεως².

Ἡ στήλη εὑρέθη, καθ' ὡς ἠδυνήθην νὰ συλλέξω πληροφορίας ἐντος σωροῦ λίθων ἐβρύμμενη ὡς λίθος κοινός καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀλλαχόθεν ἐκεῖ μετενεχθεῖσα. Ἄν ὁ σωρὸς ἐκεῖνος τῶν λίθων οὐδὲν τι ἄλλο ἦτο ἢ τὸ παραγεμίσμα τοῦ τοίχου τοῦ δευτέρου περιβάλλου, ὅστις (τοῖχος) κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὡς φαίνεται, δὲν ἐσφύζετο ὡς τοῖχος κατὰδηλος, ὅπως παραπλεύρως σφύζεται (ὡς ἀνωτέρω ἐβρήθη) δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω. Ὁ τῆς γῆς κύριος παριστάμενος ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἀνοιγμα τῶν θεμελίων τῆς νεοδμήτου ἐκεῖ οἰκίας του καὶ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ αὐτῆς πρὸς ἀνατολὰς ἐκτισμένων

¹ Οὕτω καλεῖται τὸ ἐκκλησιδίον καὶ ὄχι τοῦ Ἁγίου Ἀναστασίου ὡς κακῶς φέρεται γεγραμμένον ἐν τῷ γάρτῃ τῷ προσηρηθένει εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κουρτίου Attische Studien, Παράβ. καὶ Wachsmuth, Die Stadt Athen im Alterthum, Τόμ. 1, σελ. 343.

² Τα σφύζομενα λείψανα δὲν εἶναι πολλά, ἀλλ' εἶναι κατὰ τοῦτο παρέργα ὅτι καὶ ἐκεῖ διπλοῦς, ὡς φαίνεται, ὑπῆρχε περίβολος ὅπως καὶ κατὰ τὸ Δίπυλον (παράβ. Athen. Mittheil. 1878 σελ. 28 καὶ ἐξῆς) ὁ ἐσώτερος, ἐκ πολυγωνίων πλίνθων ἀσβεστολίθου τερροῦ χρώματος ἐκτισμένος, καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 1,60-1,80 Γ. Μ. ὁ ἐξώτερος, ἐκτισμένος καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ παρὰ τὸ Δίπυλον (παράβ. Athen. Mittheil. ἔ. ἀ. σελ. 41). Τα νῦν ὁρώμενα ἐκεῖ λείψανα, τὰ μὲν τοῦ ἐσώτερου τοίχου (τοῦ πολυγωνικοῦς ἐκτισμένου) δὲν ἦσαν, ὡς φαίνεται, πρότερον ὁρατὰ ἀποκαλυφθέντα νῦν τὸ πρῶτον διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ κατόχου τῆς γῆς γενομένων χάριν οἰκοδομίας ἀνασκαφικῶν ἔργων, τὰ δὲ τοῦ ἐξωτέρου ἴσως διεκρίνοντο καὶ πρότερον. Τοῦλάχιστον ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν μὲ ἠπάτησαν (διότι κατιμέτρησιν δὲν ἔκαμν) κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος σημειοῦνται (κατὰ τὸ κράσπεδον τοῦ ὑψώματος, ἐνθα τὸ ἐκκλησιδίον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου) ἐν τῷ γάρτῃ τοῦ Κουρτίου (Att. Studien) λείψανα τείχους δια συνεχῶς μελαίνης γραμμῆς δηλούμενα.

σταύλων (εὑρέθη δὲ ἡ στήλη τῶν θεμελίων τῶν σταύλων ἀνοιγομένων κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν) δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ μοῦ λύσῃ ταύτην μου τὴν ἀπορίαν, μοὶ εἶπεν ὁμοῦς ὅτι τοῖχος ὀλόλιθος (massif) ἐκ πωρίνων πλίνθων ἐκτισμένος καὶ εἰς ὕψος 4-1,50 Γ. Μ. σφύζομενος καὶ καθέτως ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς φερόμενος ὑπῆρχεν ἐκεῖ καὶ συγχρόνως περαιτέρω πρὸς μεσημβρίαν ἐξ ὁμοίων πωρίνων πλίνθων στρωσικῆ ἀποτελοῦσα δάπεδον 3-4 Γ. Μ. Τὰ λεγόμενα, ὡς λεγόμενα παρ' ἀνθρώπου, ἐννοεῖται, μὴ ἔχοντος τὰς ἀπαιτουμένας γνώσεις καὶ μὴ ἐνδιαφερομένου περὶ τοῦ πράγματος, μοὶ ἦσαν ὄχι καὶ πολὺ σαφῆ καὶ καταληπτά. Ὑπέθεσα κατ' ἀρχὰς μήπως ὑπῆρχέ τις ποτε καὶ ἐκεῖ Πύλη καὶ τὴν ὑπόθεσίν μου ταύτην εἶπον καὶ εἰς τὸν δόντα μοὶ τὰς πληροφορίας κύριον τῆς γῆς καὶ οὗτος ἐφάνη συμμεριζόμενος τὴν εἰκασίαν μου ταύτην. Καὶ ὁμοῦς νὰ ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖ Πύλη δὲν πιστεύω μετὰ ἀκριβεστέραν τῶν ἐκεῖ τόπων ἐξέτασιν. Ὀλίγον κτατωτέρω πρὸς μεσημβρίαν (εἰς ἀποστασιν 80-100 βημάτων περίπου) ὑπῆρχεν ἡ εὐλόγως ἐκεῖ τοποθετηθεῖσα Πειραϊκὴ Πύλη (Civitas ἔ. ἀ. σελ. 66)¹ ἐδῶ δὲ κατὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος οἰκόπεδον κατὰ τὸ κράσπεδον τοῦ λοφίσκου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου κείμενον Πύλης ἀνάγκη δὲν ὑπῆρχε. Ἴσως τὰ λείψανα ἐκεῖνα, περὶ ὧν ὁ κύριος τῆς γῆς μοὶ ἔκαμε λόγον, ἦσαν Πύργου λείψανα, ὁ δὲ σωρὸς τῶν λίθων, ἐν ᾧ ἡ στήλη εὑρέθη, κλίνω νὰ πιστεύσω ὅτι οὐδὲν τι ἄλλο ἦτο ἢ λείψανον τοῦ παραγεμίσματος τοῦ τείχους τοῦ ἐξωτέρου περιβάλλου².

¹ Τούτης δὲν σφύζονται σήμερον ἢ ἐλάχιστα ἔχνη καὶ ὁμοῦς ὅτι ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ Πύλη καὶ δὴ ἡ Πειραϊκὴ θεωρῶ καὶ ἐγὼ ἀναντίρρητον.

² Γνωστὸν εἶναι τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου (1 § 93) « . . . πολλοὶ τε στήλαι ἀπὸ σημάτων καὶ λίθοι εἰργασμένοι ἐγκατελέγησαν ». Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ἡ τε στήλη τοῦ δισκοφόρου καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ

Ἡ στήλη ἔχει νῦν ὕψος μέγιστον 1,01-1,02 Γ. Μ., πλάτος δὲ κατὰ μὲν τὴν ἔλικα 0,72, κατωτέρω δὲ 0,68 καὶ πᾶχος 0,10-0,12· ὀπισθεν δὲ κατὰ τὰ πλάγια καὶ ἐπὶ τῆς ἄνω κυρτῆς ἐπιφανείας τῆς ἔλικος εἶναι ὠμαλισμένη διὰ χονδρῶς ἐργαλείου. Φέρει δὲ ἐπὶ ταύτης (τῆς ἄνω κυρτῆς ἐπιφανείας) κατὰ τὸ μέσον τοῦ πάχους τῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς ἔλικος ἀριστερόθεν μὲν τοῦ θεατοῦ 0,10 δεξιόθεν δὲ 0,07 ἀνὰ ἓνα μικρὸν τόρμον, ἐν οἷς καὶ σιδηρῶν ἔτι γόμφων σφίζονται λείψανα. Τὸ μάρμαρον εἶναι νησιωτικόν (πιθανώτατα πάριον) πάντως ὅμως ὄχι πεντελικόν.

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἡ στήλη δὲν περιεσώθη ἡμῖν ἀκεραία. Ἀποκεκρουμένη εἶναι ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ κάτω γωνία μετ' αὐτῆς δὲ συναπωλέσθη καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους. Ἐπίσης καὶ ἡ πρὸς τὰριστερὰ τοῦ θεατοῦ κάτω γωνία ἀποκεκρουμένη εἶναι καὶ μετ' αὐτῆς ἐξέλιπε καὶ ὁ δεξιὸς πούς σχεδὸν ὀλόκληρος· ἀποκεκρουμένος δ' εἶναι καὶ ὁ δεξιὸς ἀγκών. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄνω ἡ στήλη δὲν περιῆλθεν ἡμῖν σῶα καὶ ἀλύμαντος· οὐ μόνον ἀπεκρούσθη αὐτῆς μέρος κατὰ τὴν ἀνωτμήν ἐπιφανείαν τοῦ τόξου τῆς ἔλικος καὶ μετ' αὐτῆς καὶ τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ κράνου, ἀλλὰ (καὶ τοῦτο ὀφθαλμοῦσι κατὰ τὴν γνώμην μου οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες τόρμοι)¹

Σενοφάντου ('Αρχ. Ἐφημ. Περίοδος Β', σελ. 484 καὶ ἐξ.) κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Wollers καὶ Dörpfeld (Παράβ. Attische Grabreliefs Τόμ. 1, σελ. 5, ἀριθ. 5) δὲν εὐρέθσαν ἐνφοδομημένοι ἐν τῷ Θεμιστοκλείῳ Περιδόλῳ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀναιρεῖ τὴν πληροφορίαν τοῦ Θουκυδίδου, ἀφοῦ ὑπάρχει τις καὶ νῦν ἐκεῖ ἐν τῷ Θεμιστοκλείῳ τεῖχει πάριος σπόνδυλος ἐνφοδομημένος, ὃν καὶ ὁ Dörpfeld ἐπιδεικνύει ἐκάστοτε. Στῆλαι δὲ ἐπιτύμβιοι ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐνφοδομημένοι ἐν τοῖς τοίχοις τῆς πύλης τοῦ Διπύλου, ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δὲ Περιδόλῳ εὐρέθη αὐτὴ αὕτη ἡ στήλη τοῦ *Σενοφάντου* (Att. Grabreliefs ἔ. ἀ.) καὶ ἡ στήλη τοῦ *Ἀντιότου* ('Εφημ. Ἀρχ. Περ. Β', σελ. 416) καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξον ἀφοῦ, ὡς φαίνεται, ὁ δεύτερος Περιδόλος (ὁ μεταγενέστερος) ἀντικατέστησε τὸν πρῶτον (τὸν Θεμιστοκλείου) εἰ μὴ πανταχοῦ, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως. Ὅτι δὲ καὶ ἡ στήλη τοῦ Ἀντιότου εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ 480ου ἔτους π. Χ. μαριῦριον ὁ χαρακτήρ τῆς γραφῆς κυρίως καὶ ὅχι τὸ τεῖχος τοῦ Περιδόλου, ἐν τῷ εὐρέθῃ ἐνφοδομημένη, ὅστις ἦτο ὁ μεταγενέστερος καὶ ὅχι ὁ Θεμιστοκλείου περιδόλος, ὅπερ ἠγνοεῖ ὁ μακαρίτης 'Ρουσόπουλος δταν ἔγραφεν ὅσα ἔγραψεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι. Νομίζω δὲ ὅτι οἱ τότε Ἀθηναῖοι ὄχι τόσον εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους πειθόμενοι καὶ αὐτὰς τὰς στήλας τὰς ἐπιταφίους ἐνφοδομήσαν εἰς τὸ τεῖχος ὅσον εἰς τὸ ὅτι καὶ αἱ στήλαι ἦσαν πλέον ἄχρηστοι ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ αὐταὶ συντριβέισαι.

¹ Ἀληθῶς οἱ τόρμοι εἶναι μικροί, ἀλλὰ πρὸς τί ἄλλο ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι δὲν ἐννοῶ. Ὅπως στηρίζουσι τυχόν τὴν στήλην ἐπὶ τινὰ τοῖχον (ὡς ἐρῆθη παρὰ τινος) δὲν τὸ πιστεύω.

καὶ ὅλως ἐξέλιπεν ἕτερον τι προσθετὸν ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὰ ἄνω ἐπίθημα. Ἡ στήλη ὀηλ. δὲν ἀπέληγεν ἄνω, ὡς ἤθελέ τις ὑποθέσει μόνον τὴν εἰκόνα βλέπων, εἰς τὴν ἔλικα ἐκείνην, οὐδ' εἶχεν ὄψιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ὀρωμένη Ἰωνικοῦ κίονοκράνου, ἀλλ' εἰς ἄλλο τι κόσμημα, ὅπερ ἦν προσθετὸν καὶ ἐξ ἄλλου τεμαχίου λίθου πεποιημένον (ἀνθέμιον;¹) ὥστε τὸ ὄλον αὐτῆς ὕψος ἦτο πολὺ μείζον τοῦ νῦν σφίζομένου. Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποκεκρουμένη εἶναι, πολλαχῶς δὲ ἀποτετριμμένη ἢ ἐπιδερμὶς τοῦ μαρμαρόου καὶ ἰδίως κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν, ὥστε τὰ βλέφαρα νὰ μὴ διακρίνωνται σαφῶς καὶ τούτου ἕνεκα ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ νομίζῃ τις ὅτι κλειστός καὶ ὄχι ἀνοικτὸς ὁ ὀφθαλμὸς εἰκονίζεται. Ἄν τὰ χρώματα ἐσφίζοντο (καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη ἔφερε χρωματισμόν, ὅπου καὶ αἱ ὅμοιαι αὐτῆ, κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ) τοιαύτη τις ἡμαρτημένη περὶ τῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπεικονίσεως γνώμη δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γεννηθῆ οὐδ' εἰς τὸν ἐπιτολαιότερον παρατηρητὴν Ὅπως νῦν ἔχουσι τὰ πράγματα ἀναγκαῖα ἔντως εἶναι προσεκτικώτερα τις τοῦ πράγματος ἐξέτασις (καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἀφῆς ἀκόμη) ὅπως γίνῃ κατὰ ὄφθαλμον ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς ἀνοικτὸς εἰκονίζεται². Ἰδρυτο δὲ πιθανώτατα ἡ στήλη (γομφουμένη κατὰ τινὰ τρόπον) ἐπὶ βάρου, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐπιγραφὴ, ἂν ὄντως καὶ ἐπιγραφὴν ἔφερον, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον. Τοῦ ὄλου λοιπὸν μνημείου δὲν περιεσώθη ἡμῖν ἢ μέρος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τιμιώτατον, ὥστε χάριτας πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν τῇ ἀγαθῇ τύχῃ, ἣτις μᾶς διέσωσεν αὐτό. Χρωματισμοῦ, ὡς ἤρῃ ἐρῆθη, ἔχνη δὲν ἐσώθησαν.

Ἡ στήλη, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, εἰκονίζει νέον (ἀγένειον) γυμνόν, τὸ ἀττικόν μόνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέροντα κράνος ἄνευ παραγναθίδων καὶ ἐν

¹ Πιθανώτατα ἐπὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας τῆς ἔλικος νὰ ἦτο πρῶτον ἐπιθεθειμένος τετράγωνος κανὼν (regula) καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὕστερον τὸ ἀνθέμιον (παράβ. Att. Grabreliefs τομ. 1 πίν XIII καὶ XIV).

² Καὶ ἡ εἰκὼν ἐκ πρώτης ὄψεως δύναται νὰ παραπλανήσῃ τὸν θεατὴν καὶ ὅμως εὐθὺς ὡς μετα προσοχῆς εἰς αὐτὴν προσβλέψῃ δύναται νὰ διακρίνῃ σαφῶς (σαφέστερον ἴσως ἢ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ στήλῃ) τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ περίγραμμα οὐχὶ πολὺ διάφορον ὄν τοῦ τοῦ γνωστοῦ δισκοφόρου τοῦ Διπύλου. Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν βλας εἰς τὸ σῆμα τι ἀπὸ τῆς ἔλικος ἀρχόμενον καὶ δι' ὅλης τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς διῆκον ἔχει ὁ λίθος, ὡς καὶ ἡ εἰκὼν σαφῶς δεικνύει.

τῆ στάσει ἐκείνῃ, ἣν εἰς πολλὰ ἀπαντῶμεν μνημεῖα τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης καὶ περὶ ἧς πολὺς ἐγένετο λόγος, ὥστε περιπτὸν νὰ μακρηγορήσω ἐγὼ ἐνταῦθα περὶ αὐτῆς. Ὁθενὸρ ποτε δὲ καὶ ἂν ἐξεπηγάσε το σχῆμα τοῦτο, ἢ ἀρχαϊκὴ τέχνη μετεχειρίσθη ὄντως αὐτο θέλουσα νὰ δηλώσῃ¹ ὅτι οἱ οὕτω εἰκονίζομενοι (θεοὶ τε καὶ ἄνθρωποι) ὀρομαίως ἔτρεγον, δρόμῳ ἐφέροντο, πρὸς τι σημεῖον καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ αὐτοὶ οἱ ὀρομαῖες, σταδιοδρόμοι καὶ δολιχοδρόμοι ἢ καὶ ὀπλιτοδρόμοι ἀκόμη ἐν ὁμοίᾳ τινὶ στάσει φέρονται ἀπεικονισμένοι ἐν ἀγγειογραφίαις τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης². Δρομέα λοιπὸν εἰκονίζει καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη καὶ ἂν ἐκ τῶν βραχιόνων μόνον, ὅπως εἰκονίζονται, ἐμὲλλον νὰ κρίνωμεν, δολιχοδρόμοι, διότι, κατὰ τὸν Φίλοστρατον, Γυμνασ. 32 οὗτοι (οἱ δολιχοδρόμοι δηλ.) ἐνεῖχον οὕτω τὰς χεῖρας ἐν προβολῇ δηλ. περὶ τὸν ἀγκῶνα κατ' ὀρθὴν γωνίαν κεκαμμένους καὶ ἐπὶ τὰς πλευρὰς προσκεκολλημένους καὶ μὲ τὸς δακτύλους εἰς πυγμὴν συνεσφιγμένους³, ὅπερ καὶ σήμερον ποιοῦσιν οἱ μακρὸν μέλλοντες νὰ τρέξωσι δρόμον. Τὸ ὅτι δὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στήλῃ δὲν εἰκονίζονται οἱ βραχιόνες κατ' ὀρθὴν γωνίαν κατὰ τὸν ἀγκῶνα κεκαμμένοι καὶ ταῖς πλευραῖς προσκεκολλημένοι προῆλθε βεβαίως ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ποιήσας τὴν ἡμετέραν στήλην εἰκόνισε μόνον τὰ σκέλη κατὰ γραφίην (en profil) ἀντωπῶν δὲ en face), πλὴν τῆς κεφαλῆς, περὶ ἧς κατωτέρω ὁ λόγος, τὸ λοιπὸν σῶμα πρῶγμα συνηθέστατον εἰς ἔργα ἀρχαϊκὰ συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τέχνης του οὐδ' ἠδύνατο νὰ εἰκονίσῃ τοὺς βραχιόνες κατὰ το φυσικὸν σκινογραφικῶς (en perspective)⁴. Πλὴν ἀλλ' ἔμοις ὅπως ἡμεῖς σήμερον ἐννοοῦμεν κάλλιστα τί ἤθελε νὰ σημάνη δοὺς εἰς τοὺς βραχιόνες, ἣν ἔδωκε, θέσιν, πολὺ κάλλιον ἐνόουν το πρῶγμα οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ, δι'

¹ Παράδ. Curtius, Die Knieenden Figuren der altgriechischen Kunst, Kalkmann, die Statue aus Subiaco (Jahrbuch, 1895, 1896) καὶ ἴδ' Studniczka, Die Siegesgöttin, (Akademische Antrittsrede 1898 σελ. 5), καὶ Myron's Ladas (ἐν τοῖς Berichten τῆς Σαξονικῆς Ἀκαδημίας 1898) σελ. 319 καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς.

² Παράδ. Banmeister's Denkmäler τόμ. 3, σελ. 2109 κ. ἐξ.

³ Παράδ. καὶ Kalkmann ἑ. ἀ. σελ. 61, σημ. 44 καὶ Studniczka Myron's Ladas σελ. 317.

⁴ Διὰ τὸν αὐτὸν νομίζω λόγον καὶ ὁ ἀντίχειρ δὲν εἰκονίζεται κατὰ τὸ ὀρθὸν εἰ, πυγμῇ μετὰ τῶν ἄλλων δακτύλων συνεσφιγμένος ὅπως ἐν ἀγγειογραφίαις δολιχοδρόμων φέρεται ἀπεικονισμένος.

οὺς καὶ εἶχε κατασκευάσει τὴν στήλην. Οἱ θεώμενοι αὐτὴν διὰ τῆς φαντασίας τῶν ἔβλεπον αὐτοὺς οὕτω τεθειμένους, ὅπως κατὰ φύσιν ἔπρεπε νὰ ἦσαν καὶ ὅπως συγγότατα ἔβλεπον αὐτοὺς εἰς τὰ ζωντανὰ παραδείγματα, εἰς τοὺς ζωντανοὺς δηλ. δολιχοδρόμους.

Ἐκ τῆς στάσεως λοιπὸν τῶν ποδῶν καὶ τῶν βραχιόνων κρίνοντες θὰ ἠδυνάμεθα κάλλιστα νὰ υποθέσωμεν ὅτι δολιχοδρόμοι τινὰ εἰκονίζει ἡ ἡμετέρα στήλη. Ἀλλὰ καὶ οἱ δολιχοδρόμοι ὅπως καὶ οἱ σταδιοδρόμοι ἠγωνίζοντο παντάπασι γυμνοὶ ὄντες, ὁ δὲ τῆς ἡμετέρας στήλης ὀρομαῖος φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κράνος, γνωστὸν δὲ ὅτι κράνος καὶ ἀσπίδα καὶ ἐν τοῖς παλαιαῖς χρόνοις καὶ κνημίδας ἐνίστει φέροντες ἠγωνίζοντο μόνον οἱ ὀπλιτοδρόμοι¹.

Μὴ λοιπὸν ὀπλιτοδρόμον εἰκονίζει καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη καὶ τοῦτο θελών νὰ σημάνη ὁ ποιήσας αὐτὴν ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ εἰκονιζομένου τὸ κράνος εἰς τοῦτο καὶ μόνον ἀρκεσθεῖς τὸ σημεῖον καὶ τὴν ἀσπίδα² ἕνεκα λόγων παραλιπῶν καὶ ἕνεκα λόγων ὡσαύτως καὶ τοὺς βραχιόνες κατὰ τοὺς τῶν δολιχοδρόμων σχηματίσας:

Ἀλλὰ προτοῦ εἰς τὰ ἐρωτήματά μας ἀποκριθῶμεν, ἃς ἴδωμεν καὶ πῶς ἄλλως ἔπλασε τὴν στήλην του ὁ τεχνίτης. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐφρόθη οὐχὶ μόνον τὰ σκέλη, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν

¹ Ὁ ὀπλίτης δρόμος εἰσῆλθε ὡς ἀγώνισμα εἰς Ὀλυμπίαν κατὰ τὸ ἔτος 520ον π.Χ. (Παυσ. 5. 810). Ἐν Ἀττικῇ, ἐν τοῖς Παναθηναίοις, ὡς μαρτυροῦσι τὰ μνημεῖα (ἄμφορες Βρετ. Μουσείου Β', 143) ἦτο ἐν χρῆσει ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος καὶ ἔως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπετέλει μέρος τῶν ἀγωνισμάτων (παράδ. καὶ Gött. Gel. Anz. 1899 N° 7, σελ. 582). Οἱ τοῦ ἀνωτέρου μνημονευθέντος πανθηναϊκοῦ ἀμφορέου τοῦ Βρετ. Μουσείου ὀπλιτοδρόμοι φοροῦσι καὶ κνημίδας. Οὐδὲν ἦσαν ὑπάρχουσι καὶ μνημεῖα τῶν αὐτῶν χρόνων τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος) ἐν οἷς οἱ ὀπλιτοδρόμοι εἰκονίζονται ἄνευ κνημίδων, ὅπως ὑπάρχουσι καὶ μνημεῖα, ὧν τὸ κράνος δὲν ἔχει παραγναθίδας. Καὶ τὸ γαλλοῦν ἄγαλμα τῆς Τυδίδης, περὶ οὗ κατωτέρω ὁ λόγος, φέρει κράνος ἄνευ παραγναθίδων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τῶν ἀθηναϊκῶν νομισμάτων ἐπίσης. Ἐν τοῖς κατόπιν χρόνοις, καθ' ὅλον σχεδὸν το πρῶτον ἡμισυ τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος καὶ πέρα αὐτοῦ, ἡ χρῆσις τῶν κνημίδων, ἐν τοῖς μνημείοις τοῦλάχιστον, φαίνεται ἐπικρατούσα μετὰ ταῦτα ἐκλείπει ὅλως καὶ οἱ ὀπλιτοδρόμοι εἰκονίζονται κράνος καὶ ἀσπίδα μόνον φέροντες, βραδύτερον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ κράνος κατηργήθη καὶ οἱ ὀπλιτοδρόμοι ἠγωνίζοντο φέροντες τὴν ἀσπίδα μόνον (Παυσ. 6, 10, 4. Παράδ. ἴδ' καὶ Hauser ἐν Jahrbuch 1895 σελ. 199. ἴδ' καὶ Jahreshefte des Österreichischen Institutes tom. V (1902) σελ. 167 καὶ Bul. d. Corr. Hell. 1897 σελ. 252.

² Περὶ τῆς παραλείψεως τῶν κνημίδων ἴδε προηγουμένην σημείωσιν.

ἐπλασε κατὰ γραφήν (en profil) κατ' ἀντίστρο-
φον ὅμως διεύθυνσιν. Ἐκεῖνα εἰκονίζονται κατὰ
γραφήν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ, αὕτη τὸν αν-
τίον πρὸς ἀριστερὰ καὶ συγχρόνως πρὸς τὸν δε-
ξιὸν ὤμον οἰοεὶ κεκμηκυῖα προσκλίνουσα Ἐπι-
κέχεται δὲ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοιαύτη τις ἔκφρασις,
ὥστε ὁ βλέπων τὴν στήλην τὸ πρῶτον, νομίζων δὲ
ὅτι καὶ ὁ ὀφθαλμὸς κλειστὸς εἰκονίζεται, κλίνει νὰ
πιστεύσῃ ὅτι θνήσκοντα ἠθέλησε νὰ εἰκονίσῃ τὸν
εἰκονιζόμενον ὁ τὴν στήλην ποιήσας.

Τὸ πρῶτον ἂν ἠλήθευε θὰ ἦτο περίεργον καί,
ὅσον ἐγὼ οἶδα, πρωτοφανές, διότι ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ
τέχνῃ δὲν ἀπαντῶσι στήλαι ἐπιτύμβιοι (καὶ κατ'
ἐμὲ κριτὴν καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη ἐπιτύμβιος εἶναι)
μὲ ἀναγλύπτους παραστάσεις νεκρῶν ἢ θνησκόν-
των προσώπων. Τὸν αντίον οἱ εἰκονιζόμενοι εἰκο-
νίζονται ἐν τινι τῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἀσχο-
λιῶν των (ἰδίᾳ τῇ εἰς αὐτοὺς ἀγαπητῇ ἢ ὄλως
ἀρμοζούσῃ) οὐδ' εἶναι νομίζω ἀνάγκη νὰ φέρω
εἰς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου παραδείγματα¹.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἡμετέρα στήλη δὲν εἰκονίζει τὸν
ὄρομέα τῆς οὔτε νεκρὸν οὔτε θνήσκοντα· ὁ ὀφθαλμὸς
εἶναι ἀνοικτός, ὡς ἤδη ἐβρέθη, ἡ δὲ κεφαλὴ οὔτω
κεκλιμένη εἰκονίζεται καὶ ἐν ἄλλοις ἀρχαϊκοῖς ἔρ-
γοις, ἐν οἷς οὐδεὶς, οὐδ' ὁ ἐλάχιστος, δύναται νὰ γίνῃ
περὶ θνήσκοντος ἢ νεκροῦ λόγος², ὅπως καὶ ἄλλα
ὑπάρχουσι παραδείγματα ὄρομέων πρὸς τὰ ὀπίσω
βλεπόντων³. Ἄλλὰ καὶ ἡ μελαγχολίας τινὸς με-
τέγουσα ἔκφρασις τοῦ προσώπου δὲν εἶναι τῆς
ἡμετέρας μόνον στήλης γνώρισμα⁴.

Ἐγραψα τάνωτέρω διότι, ὅταν ἡ στήλη εὑρέθη,

ἐβρέθη καὶ ὁ λόγος μηπως αὕτη εἶναι ἡ τοῦ ἐκ
Μαρθωνος ἀγγέλου στήλη τοῦ σὺν τοῖς ὀπλοῖς
ἐκ τῆς μάχης ὄραμόντος καὶ ἐκπνεύσαντος εὐθύς
ἀφρο ἀνήγγειλε τὴν νίκην διὰ τοῦ περιφημοῦ ἐκεί-
νου χαίρετε καὶ χαίρομεν¹.

Θὰ ἦτο ἔξω τοῦ προκειμένου νὰ ὑποβάλω ἐγὼ
ἐνταῦθα ὑπο τὴν βάσανον τῆς κριτικῆς τὴν παρά-
δοσιν ἐκείνην, ἀφρο εἴτε ἀληθῆς, εἴτε ψευδῆς καὶ
ἀπλῶς μῦθος εἶνε², οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔγῃ πρὸς
τὴν ἡμετέραν στήλην σχέσιν διὰ τε τὰ ἄνωτέρω
καὶ διότι αὕτη (ἡ στήλη) ἀδύνατον νὰ ἦναι ἔργον
τοῦ 490^{ου} ἔτους π. Χ.

Καὶ ἐνταῦθα γενόμενοι τοῦ λόγου ἅς ἰδῶμεν
ἂν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἡ
στήλη ἐποιήθη, καὶ ἐπανερχόμεθα κατόπιν εἰς τὸ
κύριον ζήτημα, τὸ τίνα δηλ. ἡ στήλη εἰκονί-
ζε. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνάγκη νὰ συγκρίνωμεν αὐτὴν πρὸς
ἄλλα ὁμοια ἔργα, εἴπου τοιαῦτα ὑπάρχουσι· ὁμο-
λογητέον δὲ ὅτι δὲν εἶναι παρά πολλά τὰ ἔργα
πρὸς ἃ φαίνεται συγγενεύουσα κατὰ τὴν τέχνην ἢ
ἡμετέρα στήλη.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν τῆς κόμης διασκευὴν, καὶ
μάλα τυπικὴν ἀκόμη οὕταν (stylisiert), ὁμοιότητα
ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, συγγένειαν τεχνικὴν δεικνύει
ἰδίᾳ κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ἡμετέρα στήλη πρὸς
τὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἀριθ. 682 γυναικεῖον ἄγαλμα
(Musées d'Athènes pl. 2)³ κατὰ δὲ τὴν τοῦ σώ-
ματος διάπλασιν καὶ ἰδίως τῶν κατὰ τὸ στέφνον
καὶ περὶ τὴν κοιλίαν μερῶν πρὸς τὸν (κελητί-
ζοντα;) ἰππεῖα τῆς αὐτῆς Ἀκροπόλεως ἀριθ. 390
= Ἀρχ. Ἐφημ. 1887, πίν. 2) μὲ μόνην τὴν δια-

¹ Παράδ. Collignon, Hist. d. l. Scul. Gr. τόμ. 1, σελ. 381
καὶ ἐξῆς. Ἐν τῇ κατόπιν τέχνῃ εὐρηται βεβαίως στήλαι ἐπιτύμβιοι
ἐν αἷς νεκρὰ ἢ θνήσκοντα εἰκονίζονται πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ αὗται διά-
φοροι τῆς ἡμετέρας στήλης εἶναι. (Παράδ. Brückner, S. B. der
Wiener Akademie CXVI, σελ. 514 καὶ ἐξῆς καὶ Att. Grabreliefs
τόμ. 1, 155, 308, 309).

² Παραδληθῆτω ἰδίᾳ ἡ τοῦ Σατύρου γραφή ἐν τινι νόμῳ τοῦ Παι-
φαίου (Curtius ἐ. ἔ. ἀριθ. 8) ἧς ἡ ὁμοιότης τῆς πρὸς τα ὀπίσω
στροφῆς καὶ τῆς πρὸς τὰ κάτω κλίσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὴν τῆς ἡμε-
τέρας στήλης εἶναι καταπληκτικῆ. Ἐν γένει δὲ πολλὴν ἔχει ὁμοιό-
τητα ὡς πρὸς τὴν στάσιν ἢ γραφὴν αὐτῆ πρὸς τὴν ἡμετέραν στήλην.

³ Παράδ. καὶ Hauser, Jahrbuch 1887 σελ. 105.

⁴ Παραδληθῆτω ἰδίᾳ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐν Ἀκροπόλει ἐφῆβου (Ἀρχ.
Ἐφημ. 1888 πίν. 2 = Collignon, Hist. d. l. Scul. Gr. τόμ. 1,
σελ. 362 καὶ σελ. 365. Παραδληθῆτω ἀκόμη καὶ τὸ γυναικεῖον
ἄγαλμα τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ἀριθ. 674 = Bul. d. Cor.
Hell. 1890 πίν. VI δις καὶ σελ. 127). Ἴδε καὶ Journal of Hell.
Stud. 1888 σελ. 122.

¹ Οὕτως ὁ Πλούταρχος (Πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον κτλ. §
3) οὕτω δὲ καὶ ὁ λιθὸς ὁ ἐν τῇ Στοᾷ τοῦ Ἀττάλλου εὑρεθείς καὶ ὑπὸ
Κουμννοῦδῃ τὸ πρῶτον ἐκδοθείς (Ἐφημ. Ἀρχ. 1890 σελ. 108, 4).

² Περίεργον ὅτι τοιαῦτα περὶ ὀπλιτῶν ὄραμόντων σὺν τοῖς ὀπλοῖς
ἐκ τῆς μάχης καὶ ἀναγγελάντων τοῖς ἑαυτῶν συμπολίταις νίκην κατὰ
τῶν πολεμίων παραδόσεις ὑπῆρχον καὶ παρ' Ἠλείοις καὶ Ἀργείοις
καὶ Δελφοῖς καὶ Κυρινθίοις καὶ εἰς τοιαύτην τινα αἰτίαν καὶ ἀπέδιδον
τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀπλίτου ὄρομου εἰς τὰ γυμνάσια, ὡς ὁ Φιλόστρατος
ἀναφέρει (Γυμνασ. § 71) καίπερ αὐτὸς μὴ ἀποδεχόμενος τὸ πρᾶγμα
καὶ εἰς ἄλλον ἀποδίδων λόγον τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀπλίτου ὄρομου εἰς τα
ἀγωνισματα. Ἴσως στήλαι ὁμοια τῇ ἡμετέρᾳ συνετέλεσαν νὰ γεννη-
θῶσι τοιοῦτοι θρόνοι.

³ Ὡς πρὸς τὴν διασκευὴν μόνον τῶν ἐπὶ τὰς παρειάς καὶ τὸν ὄμον
καὶ ὀπισθεν κατὰ τὸν ἀγῆνα καταπιπτότων πλοκάμων, ἐνθ' ὡς πρὸς
τὰ κολλοειδῆ βοτρυχίδια τα τὸ μέτωπον στέφοντα ὁμοιάζει σφόδρα
πρὸς τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ Ἀντήνορος καὶ τὸν Ἀρμόδιον (Πα-
ράδ. Jahrbuch 1887 σελ. 135 καὶ ἐξ. πίν. 10) ὅπερ ἀληθῶς εἶναι
σφόδρα διδακτικόν.

φωρὰν ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στήλῃ ὑγρότερα καὶ μαλακότερα εἶναι τὰ πάντα διαπεπλασμένα, θερμότερα δὲ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ μαρμάρου ἀποδεικνύεται ἡ σμίλη τοῦ ἐργασθέντος αὐτῆν, ἐνῶ ξηρότερα πῶς καὶ ψυχρότερα φαίνεται οὕσα ἐν συγκρίσει ἢ ἐργασία τοῦ ἱππέως τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ ἡμέτερος Σοφοῦλης εἰς λεπτομερῆ ὑποβλήλων τεχνικὴν ἐξέτασιν τὸν ἱππέα τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἕτερον κορμὸν τοῦ ἐν Ἀθῆναις Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου (Ἀρχ. Ἐφημ. ἐν. ἀν. σελ. 40 καὶ ἐξ.) ὄχι ἀδίκως κατ' ἐμὲ συνδέει τὰ ἔργα ἐκεῖνα πρὸς τὸν περιφημον Μοσχοφόρον τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (Παρ. καὶ Athen. Mittheil. 1888 σελ. 113 καὶ ἐξῆς) καὶ τοῦτον πάλιν πρὸς τὰ πώρινα ἔργα τοῦ αὐτοῦ Μουσείου, ἔργα κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ὅσον ἐγὼ οἶδα, τῶν ἀρχαιολογούντων ἐγχώρια, ἔργα ἀττικά. Ἄν λοιπὸν ὁ αὐτὸς Σοφοῦλης ἢ ἄλλος τις τῶν ἀρχαιολογούντων θὰ ἤθελε νὰ συνδέσῃ καὶ τὴν ἡμετέραν στήλην πρὸς τὰ ἔργα ἐκεῖνα ἀποδιδὼν καὶ ταύτην εἰς τὸ αὐτὸ, εἰς ἃ καὶ ἐκεῖνα, ἀττικὸν ἐργαστήριον, οὐδεὶς ἐξ ἐμοῦ φθόνος, διότι ἐν τοῖς πλείστοις δὲν δίσταμαι τὴν γνώμην πρὸς τὸν Σοφοῦλην διαφωνῶν πρὸς αὐτὸν μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἄρνησιν, ἣν ἀντιτάσσει εἰς τοὺς ἀντιφρονούντας αὐτῷ, περὶ ποιᾶς τινος ἐπιδράσεως τῶν ἐκ τῶν νήσων τεχνιτῶν ἐπὶ τῶν ἀττικῶν συναδέλφων των. Ἐν τῇ λεπτῇ καὶ μετ' ἄκρας ἐμπειρίας κατεργασία τοῦ μαρμάρου, ἔχοντες καὶ ὑλικὸν ἄριστον, προηγηθησαν οἱ νησιῶται τῶν ἀττικῶν, οὐδὲν δὲ το κωλύον νὰ δεχθῶμεν ὅτι παρ' ἐκεῖνων (τῶν νησιωτῶν) ἐδιδάχθησάν τινα οἱ ἀττικοί. Αὐτὴ ἡ περίτεχνος διάπλασις καὶ διασκευὴ τῆς κόμης τοῦ δρομέως τῆς ἡμετέρας στήλης μαρτυρεῖ σαφῶς νομίζω, ὅτι ὅλως ξένος πρὸς τὴν τῶν νησιωτῶν τέχνην δὲν ἦτο ὁ ἐργασθεὶς αὐτῆν.

Ἄλλα τὰ ἔργα, πρὸς ἃ, ὡς ἐρρήθη, ἡ ἡμετέρα στήλη δεικνύει τεχνικὴν συγγένειαν, ἐποιήθησαν ἀναμφιδόλως πρὸ τοῦ 480^{ου} ἔτους π.Χ., ἀφού, ὡς γνωστὸν, εὐρέθησαν ἐν τῇ λεγομένῃ Περσικῇ ἐπιχώσει τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀλλὰ καὶ πότε ἀκριβῶς ἐποιήθησαν δὲν γινώσκωμεν. Ἀλλ' ἂν πρὸ τοῦ 480^{ου} ἔτους π.Χ. ἐποιήθη καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐφήβου τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (παρ. Colli-

gnon His. d. I. Sc. Gr. Τόμ. 1 σελ. 362) καὶ ἡ νεωτάτη πασῶν τῶν ἄλλων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ποιήσεώς της γυναικεία μορφή (Collignon ἔ. ἀ. σελ. 356) καὶ ἡ χαλκῆ πρὸς τοῦτοις κεφαλῇ (Collignon ἔ. ἀ. σελ. 323), (διότι καὶ ταῦτα ἐν τῇ αὐτῇ εὐρέθησαν ἐπιχώσει, ἄρα εἰσι καὶ ταῦτα προγενέστερα τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀλώσεως καὶ καταστροφῆς τῆς ἀθηναϊκῆς Ἀκροπόλεως,) καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ τρία ταῦτα ἔργα εἶχον ποιηθῆ τὸ 481^{ον} ἔτος, ἐν ὁλῆ. ἔτος πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστροφῆς, τουτέστι θέσωμεν τὸν χρόνον τῆς ποιήσεως αὐτῶν εἰς τὸ κατώτατον σημεῖον, εἰς ὃ δυνάμεθα νὰ καταβιβάσωμεν αὐτόν, νομίζω ὅτι ὁ ἱππεὺς καὶ ἡ γυναικεία μορφή (ἀριθ. 682) καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀντηγορος περὶ τῶν ἀνωτέρω ὁ λόγος, ἀδύνατον νὰ μὴ ὑποτεθῶσι 40-30 ἔτη τοῦλάχιστον ἀρχαιότερα¹. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη ἐν τῇ Ἀττικῇ μάλιστα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 6^{ου} καὶ τὸς ἀρχῆς τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος προώδευσε δι' ἀλμάτων, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀδύνατον νὰ δεχθῶ ὅτι ἡ ἡμετέρα στήλη εἶναι ἔργον νεώτερον τοῦ τέλους τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ἡμετέρα στήλη ἐποιήθη τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἀρχομένου, ὁλῆ. περὶ τὸ 520^{ον} ἔτος π. Χ.

Καὶ νῦν καιρὸς νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ κύριον ζήτημα, εἰς τὸ τίνα ὁλῆ. ἡ στήλη εἰκονίζει. Ἄν ἐσφύζετο καὶ τὸ βάθρον εἰς ὃ ποτε ἡ στήλη ἔδρουτο καὶ ἂν ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐπιγραφή καὶ συνεσφύζετο, θὰ ἐμανθάνωμεν οὐ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ δρομέως τῆς ἡμετέρας στήλης, ἀλλὰ καὶ τὸ τί ἦτο πιθανώτατα ταῦτα θὰ ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ῥηθῶσιν εἰς 4 ἢ τὸ πολὺ 6 στίχους Ἀλλὰ τὸ βάθρον δὲν ἐσώθη, καθὼς οὐδὲ ἡ στήλη ὀλόκληρος. Ἀνάγκη λοιπὸν ν' ἀνεύρωμεν μόνον τὸ τίνα ἡ στήλη εἰκονίζει.

Καὶ ὅτι μὲν κατὰ τὴν γνώμην μου περὶ ὀπλιτοδρόμου πρόκειται ὁλῆλον ἐκ τῶν ἀνωτέρω. Ἀλλὰ ποῦ στηριζόμενος φρονῶ τοῦτο; Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα ὀπλιτοδρόμων ἄνευ ἀσπίδος εἰκονιζομένων; Τὸ τῆς Τυβίγγης χάλκινον ἀγαλ-

¹ Ὁ ἱππεὺς τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ μοσχοφόρου προγενέστερος ὢν (Σοφοῦλης ἔ. ἀ. σελ. 42), δύναται νὰ ἦναι πολὺ ἀρχαιότερος ἢ ἡμετέρα ὅμως στήλη δεικνύει ὡς πρὸς τὸν ἱππέα πρόσον ἱκανῶν, ὥστε καὶ ἱκανῶς νεώτερα αὐτοῦ νὰ κριθῆ δύναται.

μάτιον, ἔπερ, ὡς νῦν πάντες δέχονται, εἰκονίζει ὀπλιτοδρόμου¹ δὲν δύνανται νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, διότι, ἂν σήμερον δὲν ἔχει ἀσπίδα, τοῦτο οὐδὲν ἀποδεικνύει, ἀφοῦ πάντες δέχονται ὅτι εἶχε καὶ ὅτι πρέπει διὰ τῆς φαντασίας οὕτω νὰ συμπληρωθῆ (ἔχον δηλ. τὴν ἀσπίδα) τὸ ἀγαλμάτιον. Αἱ δὲ ἀγγειογραφίαι, ἐν αἷς φέρονται εἰκονισμένοι ὀπλιτοδρόμοι ἀνευ τῆς ἀσπίδος, ἐπίσης δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, ὡς μὴ συντελοῦσαι εἰς τὸν σκοπὸν μας, ἀφοῦ εὐκόλως κατανοεῖται, διατί ἡ ἀσπίς ἐν ταύταις παρελείφθη, ἂν καὶ περὶ ὀπλιτοδρόμων πρόκειται². Ἀπομένει λοιπὸν μόνον τὸ χαλκὸν ἀγαλμάτιον τῆς ἐν Βιέννῃ αὐτοκρατορικῆς Συλλογῆς. Ὁ ἐκδότης τοῦ ἀγαλματίου Hartwig (Jahreshefte des österreichischen Arch. Inst. 1902 σελ. 165 καὶ ἐξ.) ἐπιμένων εἰς τὴν ἐκδοχὴν αὐτοῦ ὡς ὀπλιτοδρόμου προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παράλειψιν τῆς ἀσπίδος ὡς δύνανται κάλλιον, ἄπορον μόνον πῶς δὲν ἐπῆλθεν αὐτῷ κατὰ νοῦν ὅ,τι ὁ Reisch ἤδη (Weihgeschenke σελ. 39) ἐσημείωσε ὅτι «ἴσως καὶ τὸ ἀγαλμα τοῦ Κλειότα (Παυσ. 1, 24, 3) κρίνεται ἀνὴρ ἐπιχειρῶν ἐκληπτέον ὡς εἰκόνα ὀπλιτοδρόμου, ἀφοῦ τὸ εἰς Πίνδαρον Σχόλιον (Πυθ. IX p. 401, B) ὁμοίως χαρακτηρίζει ὡς ἀνδριάντα ἔχοντα κρίνεται τὸ ἐν Δελφοῖς ἀγαλμα τοῦ ὀπλιτοδρόμου Τηλεσικράτους».

Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων νομίζω ὅτι οὐδαμῶς

¹ Παράβ. Hauser ἐν Jahrbuch d. Arch. Inst. 1887 σελ. 95 καὶ ἐξ. καὶ 1895 σελ. 182 καὶ ἐξ. Bul. d. C. Hel. 1897 σελ. 211 καὶ ἐξ. (De Ridder). Ἀφοῦ δ' ἐμνημόνευσα αὐτοῦ ἐνταῦθα κρίνω ὅχι ἄσκοπον νὰ παρατηρήσω τα ἐξῆς. Εἰς τὸ ζήτημα, ἂν τὸ ἀγαλματίον εἰκονίζει ὡς λέγει ὁ Hauser, (Jahrbuch 1895 σελ. 200, παράβ. καὶ Jahrbuch 1887 σελ. 102) . . . einen Hoplitodromen im Moment vor dem Ablauf ἢ ὡς λέγει ὁ de Ridder (ἐ. ἀ. σελ. 251) un hoplitodrome qui s'exerce à sauter préluant ainsi aux jeux plus sérieux de stade (παράβ. ὅμως καὶ σελ. 221) δὲν ἐπεμβαίω, διότι τοῦτο κείται ἐξω τοῦ θεματός μου. Ἀνεγκλίον ὅμως κρίνω νὰ παρατηρήσω ὅτι οὐδὲν ἔννοον εἶναι δύνανται νὰ ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὸ πρᾶγμα τὸ χωρίον τοῦ Πausanίου (de Ridder ἐ. ἀ. σελ. 223) ὀπλιτοδρομεῖν ἀσκήσαντος, ἀφοῦ βεβαίως τοῦτο δὲν σημαίνει s'exercant à l'hoplitodromie ὅπως ὁ de Ridder ὑπέλαθεν. Ἐννοεῖται δ' οἴκοθεν ὅτι καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας ἐρμηνείας τοῦ χωρίου τοῦ στηριζόμενος ὁ de Ridder ἔγραψε (ἐ. ἀ. σελ. 254) περὶ τοῦ ἐν Ἀκροπόλει ἀγάλματος τοῦ Ἐπιχορίου εἶναι ἀστήρικτα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀστήρικτα καὶ τα λεγόμενα περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ἀγαλματίου τῆς Τυβίγγης πρὸς τὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἄγαλμα καθόσον ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἐρμηνείας τοῦ χωρίου τοῦ Πausanίου βασιζονται.

² Παράβ. Jahrbuch (1895) σελ. 190 ἀρθ. 15 σελ. 196 ἀρθ. 23 Bul. C. Hel. 1897 σελ. 218, 244, 249. Jahreshefte des österreichischen Arch. Institutes tom. V (1902) σελ. 167.

σφάλλομεν δεχόμενοι ὅτι καὶ ἡ ἡμετέρα στηλὴ εἰκονίζει ὀπλιτοδρόμον, ἀφοῦ περὶ ταύτης προκειμένου δύνάμεθα νὰ δισχυρισθῶμεν ὅχι μόνον ὅτι ἔρχεται το κρίνεται νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν δρομέα αὐτῆς (καὶ ὅτι εἰκονίζει δρομέα οὐδέεις ὁ ἀρνούμενος) ὡς ὀπλιτοδρόμου, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ τὴν στηλὴν ἐργασθεὶς ἕνεκα τεχνικῶν λόγων παρέλειψε τὴν ἀσπίδα. Αὕτη προστιθεμένη θὰ κατέστρεψε τὴν ὅλην εἰκόνα.

Ἄλλ' ἂν εἶναι ὀπλιτοδρόμος ὁ τῆς ἡμετέρας στηλῆς δρομέας εἶναι συγχρονως καὶ δολιχοδρόμος τοὺς βραχίονας κατὰ τοὺς τῶν δολιχοδρόμων ἐν προβολῇ ἀνέχων. Ἄλλ' ἔχομεν μαρτυρίας περὶ δολιχοδρομίας ἐν ὅπλοις ἢ τοῦλάχιστον μνημεῖα ὑποδηλοῦντα τοῦτο;

Τὰ τοῦ ὀπλίτου δρόμου φαίνεται ὅτι ἀκόμη δὲν διεσαφηνίσθησαν ἐπαρκῶς¹. Ὁ Hauser (ἐ. ἀ. 1887 σελ. 103 καὶ 1895 σελ. 196) δέχεται ὅτι ὑπῆρχεν ὀπλίτης δρόμος ἀπλοῦς (ἐνὸς σταδίου) δίαιλος (δύο σταδίων) καὶ προσέτι καὶ διπλοῦς δίαιλος (δηλ. τεσσάρων σταδίων δρόμος). Τὸ ὅτι δὲ καὶ διπλοῦς δίαιλος ὑπῆρχε συμπεραίνει στηριζόμενος ἰδίως εἰς τὴν ἐρμηνείαν, ἣν αὐτὸς οἶδε εἰς τινὰ μνημεῖα· ὁ de Ridder καὶ τὴν γνώμην ὅτι ἀπλοῦς (ἐνὸς δηλ. σταδίου) ὑπῆρχε ὀπλίτης δρόμος ἀρνεῖται (ὀρθῶς ὡς καὶ ἐμοὶ δοκεῖ)² καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Hauser τῶν μνημείων ἐκείνων, ἐξ ἧς ὁ διπλοῦς συμπεραίνεται δίαιλος, εὐλόγως, ὡς νομίζω, ἀποκρούει καὶ δέχεται ὅτι μόνον δίαιλον οἱ ὀπλίται ἠγωνίζοντο. Καὶ ὅμως ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Φιλοστράτου (Γυμναστ. 7) . . . «οὗς ἐνόπλους³ τε καὶ ἱππίους ὀνομάζουσιν» ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Πausanίου (6, 16, 4) «δρομου δὲ εἰσι τοῦ ἱππίου μῆκος μὲν δίαιλοι δύο» εὐλόγως, νομίζω, ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα⁴ ὅτι ἐν Νεμέᾳ τοῦλάχιστον ὑπῆρχεν ὀπλίτης δρόμος τεσσάρων σταδίων. Τοῦτο δ' ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ Hartwig (ἐ. ἀ. σελ. 167), το τῆς Βιέννης ἀγαλμάτιον, ἔπερ ὡσαύτως ἀνέχει τὰς χεῖρας κατὰ τοὺς δολιχοδρόμους καὶ πρὸς τοῦτοις τὴν γραφὴν (ἣν καὶ

¹ Ἀτυχῶς τὸ ἔργον τοῦ Krause Gymnastik und Agonistik der Hellenen δὲν εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν γραφῶν τα ἀνωτέρω.

² ἐ. ἀ. σελ. 243 καὶ ἐξ.

³ Παράβ. καὶ Rayet, Monuments de l'Art, πίν. 64 σελ. 6.

⁴ Παράβ. καὶ Dictionnaire des Antiquités (Daremberg et Saglio) Cursus, σελ. 1645.

ἀναδημοσιεύει τοῦ ἐν Λούβρω ἀμφορέως, ἥτις εἰκονίζουσα φανερώς ὀπλιτοδρόμον εἰκονίζει αὐτὸν συγχρόνως καὶ ὡς δολιχοδρόμον, δηλ. ἐν προβολῇ τὰς χεῖρας ἀνέχοντα, συμπεραίνει ὅτι ὄντως ὑπῆρχε τις καὶ μεθ' ἑπλῶν δολιχοδρομία ἀγών. Αὕτη δὲν ἦτο βεβαίως πολὺ μακρὰ περιοριζομένη εἰς τὸν δρόμον τεσσάρων μόνον σταδίων¹, ἀλλ' ἴσως

¹ Ἄρα γε τοσοῦτον μακρὸς ἦτο καὶ ἐν Βοιωτίᾳ ὁ ὀπλίτης δρόμος ἢ καὶ μακρότερος ἔτι; Ὁ Φιδόστρατος (ἔ. ἀ. γ' 32) λέγει . . . «ἄριστος δὲ ὁ κατα Βοιωτίαν καὶ Πλάταιαν ὀπλίτης ἐνομιζέτο διὰ τε τὸ μῆκος τοῦ δρόμου» κτλ. Το χωρίον τοῦ Πλάτωνος (Νόμοι, σελ. 833b καὶ ἐξ.) δὲν δύναται βεβαίως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν.

ικανῇ ἔπως καταδείξῃ τὴν ἀντοχὴν τῶν ὀπλιτοδρόμων. Τοιοῦτος δὲ τις ὀπλιτοδρόμος ἦτο βεβαίως καὶ ὁ τῆς ἡμετέρας στήλης ἐν δολιχοδρομίᾳ φιλῶν νάγωνίζηται καὶ νὰ νικᾷ καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀπεικόνισις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς τὸν τάφου του κοσμούσης ποτὲ στήλης ἐν τῇ ἀγαπητῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀσχολίᾳ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 10ῃ Μαΐου 1903.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

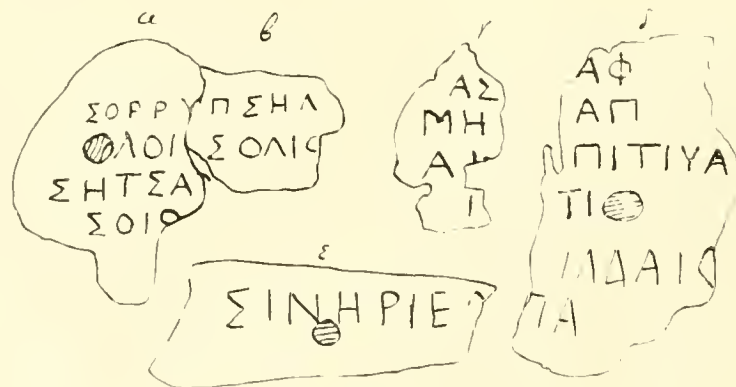
ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΤ' ΑΡΩΝ ΜΟΛΥΒΔΙΝΑ ΕΛΑΣΜΑΤΑ

Κατὰ τὰς ἐν ἔτει 1900 καὶ ἐν θέσει Στραγεῖα (μεσημέρ. τῆς Ἀκροπόλεως ἐνεργηθείσας ἀνασκαφῆς εὑρέθησαν πρὸς ἄλλοις καὶ τινὰ μολύβδινα ἐλάσματα μετ' ἀρῶν τὰ ὅποια ἀπόκεινται νῦν ὑπ' ἀρ. 13086 ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ. Ὁφείλω τῷ ἐφόρῳ κ. Στάη τὴν δημοσίευσιν τοῦ τελευταίου τούτου εὑρηματος Ἀττικῶν μετ' ἀρῶν ἐλασμάτων τὰ μεχρι τοῦδε γνωστὰ εἶναι ἐκδεδομένα ὑπὸ Wunsch ἐν τῷ Appendix τοῦ C. I. A. καὶ ὑπὸ

Ziebarth ἐν ταῖς Nachrichten der königl. Gesellschaft der Wissenschaften. Göttingen 1899, σελ. 105 κ. ἐ.

Δυστυχῶς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐλάσματα, ὅ τὸν ἀριθμὸν, δὲν εὑρέθησαν πάντα ἐν καλῇ καταστάσει· ἰδίᾳ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 ἐφθάρησαν πολὺ ὑπὸ τοῦ χρόνου.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 1, πεποιημένον ἐκ γονόρου καὶ κακῆς ποιότητος μολύβδου, ἀποτελεῖται ἐκ 3 τεμα-

Ἄριθ. 2.

χίων, τῶν ὁποίων τὰ δύο μόνον προσαρμόττουσιν ἀλλήλοις. Ὁ μολύβδος ἕμως εἶναι τόσο ἐφθαρμένος καὶ ἀκάθαρτος, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ διακρίνῃ ἄλλο τι ἐκτὸς χαραγμάτων τινῶν.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 2, εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ λεπτοῦ

βαθέος φαίχρου μολύβδου. Ἐν ἀρχῇ ἦτο συνεπτυγμένον καὶ πεπαρμένον δι' ἤλου. Το ἐλάσμα τοῦτο εἶχε ἐπιγραφὴν καὶ ἐπὶ τῶν δύο αὐτοῦ πλευρῶν, ἀλλ', ὡς φαίνεται, παρὰ διαφόρων προσώπων κεχαραγμένην. Φαίνεται δὲ ὅτι τὰ ὀλίγα

καὶ τοῦ Ziebarth Gött. Nachr. ἀρ. 13¹ δεικνύουσιν ὅτι οἱ γράψαντες τοιαύτας ἀόχας ἐποιοῦντο πολλακίς χρῆσιν τῆς συντακτικῆς ταύτης ἰνωμαλίας.

Το τελευταῖον ἔλασμα ἀριθ. 5 (μῆκος 0.183, πλάτους 6 ἑκατ. τοῦ μέτ.) εἶναι κατεσκευασμένον ἐξ ἱκανῶς γονδρῶ μολύβδου, ὅστις ἐφθάρη πολὺ ἐκ τῆς ὀξειδιώσεως. Κατὰ τὰ φαινόμενα ἦτο πάλαι συνεπτυγμένον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διάτρητον. Τὰ γράμματα εἶναι ἱκανῶς εὐρύθημα καὶ εὐανάγνωστα.

Το ἔλασμα τοῦτο παρουσιάζει τὸ ἀκριβές σχέδιον ἀρχῆς· δίδει τὸ ὄνομα καὶ μάλιστα τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ καταρωμένου, τὰ ὀνόματα τῶν καταρασθέντων ὡς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὁποίου καταδίδονται οἱ καταραμένοι. Γίνεται χρῆσις τῆς τεχνικῆς λέξεως καταδῶ σὺν τῇ φράσει καὶ οὐκ ἀναλύσω, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἵνα φανερωθῇ ὅτι τὸ «καταδεῖν» εἶναι ἀμετάκλητον.

Τῆς ἀρχῆς τοῦ «Ἀντιφάνος» προηγείται ἡ φράσις: ΘΕΟΙΑΓΑΘΗΤΥΧΗ, λέξεις τῶν ὁποίων γίνεται χρῆσις ἐν ἀρχῇ ψηφισμάτων ἢ συνθηκῶν πόλεων καὶ πολιτειῶν, ταύτας δὲ πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἐνταῦθα ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ, δηλαδὴ ὡς ἐπίκλησιν πρὸς τοὺς θεοὺς.¹

Πάντα τὰ κύρια ὀνόματα τὰ ὅποια περιλαμβάνει τὸ ἔλασμα τοῦτο ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαγῶ, ἐξαιρέσει τοῦ ὀνόματος Ἀντίφανος. (Τὸ ὄνομα Σμικρωνίδης, ὀλιγώτερον γνωστόν, ὑπάρχει ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, Ἐφημ. Ἀρχ. 2² περίοδ. ἀρ. 168). Ἀντίφανος μέχρι τοῦδε οὐδαμῶς ἀπαντᾷ. Ὁ τύπος δὲ οὗτος εἶναι πρωτοφανής, διότι τὰ κύρια ὀνόματα τὰ παραγόμενα ἐκ τῆς ῥίζης φαν (φαίνω) ἔχουσι τὴν λήγουσαν ης ἢ τος καὶ ἐξαιρετικῶς ἄς (γενικὴ ἀντος). Δι' ὃ συμπεραίνω ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ Ἀντίφαν[Τ]ος τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποιον ἔγραψε μετὰ τὴν λέξιν Ἐρμῆν δις τὸ ἄρθρον τὸν καὶ μετὰ τὸ τοῦ Ἀντικλέα καὶ Ἀντιφάνην τὸν σύνδεσμον καὶ κατόπιν προσέθηκε, πιθανόν νὰ ἐλησμόνησε καὶ τὸ γράμμα Τ τοῦ ἑαυτοῦ ὀνόματος.

¹ Καταδῶ Ἑλένην καὶ Τύχην· οὐχὶ Ἐλενον ὡς γράφει ὁ Ziebarth τὸ τέλος τοῦ ὀνόματος NHN εἶναι ἔτι εὐανάγνωστον.

² Wünsch D. T. A. ἀρ. 158 ἀναγνωσκόμεν. . ΟΣΤΥΧΗΑΓΑΘΗ τὸ ὅποιον συμπληροῦται εὐχερῶς θε]ός τύχη ἀγαθή.

Ἐκ τῶν τεσσάρων ἐπιθέτων τοῦ Ἐρμού ἐν τῷ ἐλάσματι τούτῳ τὰ τρία εἶναι γνωστά ἐξ ἄλλων Ἀττικῶν ἐλασμάτων ἀρῶν, δηλαδὴ δόλιος¹, κάτοχος καὶ χθόνιος. Τὸ δὲ τί ὁ θεὸς λαμβάνει τοιαύτας προσωνυμίας ἐπὶ ἐλασμάτων ἀρῶν ἐννοεῖται εὐχερῶς, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ τελευταῖον ἐπιθέτον: Ἐριούτιος ἢ Ἐριούτης, διότι οὕτως ὀνομάζεται συνήθως ὁ Ἐρμῆς ἕνεκα τῆς πανουργίας πρὸς Πριάδ. Υ' 34, ἢ ὁ δίδων τὰ ἀγαθὰ (δῶτωρ ἔχων). Ἀλλὰ Ἀριστ. Βατρ. 1144, Αντ. Λιβ. 25 καὶ Εὐστάθιος, ἐρμηνεύων Ἐριούτιος, ὡς ὁ Λίαν ὠρελῶν παρὰ τὸ ἐρι καὶ τὸ ὀτιῶ ἢ χθόνιος παρὰ τὴν ἔριαν, ἀποδεικνύουσιν ὅτι Ἐριούτιος ὡσαύτως = χθόνιος, καὶ ἡ σημασία αὕτη πρέπει νὰ δοθῇ ἐνταῦθα.

Ἐπίσης οὐχερῶς δύναται τις νὰ δώτῃ ἀπόκρισιν εἰς τὸ ἐξῆς: εἰς ποίαν δηλ. ἐποχὴν ἀνάγονται τὰ ἐλάσματα ταῦτα; διότι, εἰ καὶ τὰ 5 ταῦτα ἐλάσματα ἐν τῷ αὐτῷ εὐρέθησαν τάφῳ, δὲν ἔπεται ὅτι εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν βεβαιότητα περὶ τοῦ χρόνου τῆς καταθέσεως αὐτῶν. Ὡστε μόνον οἱ γραμματικοὶ τύποι τῶν ἐπιγραφῶν δύνανται νὰ ὀδηγήσωσιν ἡμᾶς. Τῶν τεσσάρων ἐλασμάτων (τὸ ὑπ' ἀρ. 1 δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν) ἡ ὀρθογραφία εἶναι ἢ μετὰ τὸ 404 π. Χ. ἄττικῆ. Ὅθεν ἐάν ἡ γραμματικὴ μόνον εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς ἡμετέρας κριτικῆς, φανερόν ἐστίν ὅτι ἡ ἐποχὴ τῶν ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 3 δὲν ὀρίζεται ἀσφαλῶς, εἶναι δ' ὅμως ἢ μετὰ τὸ 404 π. Χ.

Τὰ ὑπ' ἀρ. 4 καὶ 5 ὅμως, ἔνθα γράφεται ὁ ἀντί οἱ ἐν ταῖς λέξεσι τὸς, ἄλλος, ἀντιδίκος, ἐκέτο (ε ἀντί εἰ), τοῦτος καὶ ἀπαντᾷ ἢ γενικὴ καὶ ἢ αἰτιατικὴ τῶν εἰς ης οὐσιαστικῶν ὀνομάτων ὡς ἐος καὶ ἐά (Πατροκλέος, Ἀντικλέα, Φιλοκλέα), δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι ἐνεχαράχθησαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 5^{ου} ἢ τῆς ἀρχῆς τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

¹ Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1^η Ἰουνίου 1903

J. H. W. STRYD

¹ Wünsch D. T. A. ἀρ. 90 ἀρᾷται Θεοδότῃ τις καταδῶ αὐτὴν . . . καὶ ὅτι ἐργάζεται πρὸς τὸν δόλιον Ἐρμῆν. Ἐν τῷ προλόγῳ ὁ Wünsch τὸ «καὶ ὅτι ἐργάζεται» μεταφράζει «artibus se dedit magicis». Μοί φαίνεται ἀπλούστερον νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ὅτι ἐργάζεται, δηλαδὴ: καταδῶ αὐτὴν καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς πρὸς τὸν Ἐρμῆν, ὅστις ἐκτελεῖ δολίως τὰ ἑαυτοῦ σχέδια.

ΔΥΟ ΑΤΤΙΚΑ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Τὰ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενα δύο ἀποσπάσματα ἀτ-
τικῶν ψηφισμάτων προέρχονται ἐκ τῶν ὑπ' ἐμοῦ
ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Ἀττάλου δαπάναις τῆς Ἀρχαιο-
λογικῆς Ἑταιρείας ἐνεργηθειῶν ἀνασκαφῶν¹, εὐ-
ρεθέντα ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς τῆς στοᾶς χώρῳ
κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος, τὸ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1 ἐν χώ-
μασι τεχνικῆς ἐπιχώσεως εἰς βάθος 6 περίπου μέ-
τρων, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 2 ἐντετειχισμένον ἐν μετα-

γενεστέρῳ ἀσβεστοκίστῳ τοίχῳ εἰς βάθος 3 μέ-
τρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας.

1.

Λίθος πεντελήσιος κολοβός καθ' ὅλην αὐτοῦ τὰς
πλευρὰς πλὴν τῆς ἀριστερᾶς, ὕψ. 0,19, πλάτους
0,20, γραμμ. ὕψ. 0,003, στίχ. ἀποστ. 0,004.
Τὰ ἐπ' αὐτοῦ γράμματα ἐπιμελῶς μὲν κεχαραγ-
μένα, ἀλλ' ἐνιαχοῦ ἀποτετριμμένα.

. Ν Τ Ι Δ Ο Σ

. Λ Μ Μ Α Τ Ε Υ Ε Ν Β Ο Η /

. Ο Υ Λ Η Ν Β Ο Υ Λ Ε Υ Τ Η Ρ Ι Ω Ι

. Ω Ν Ε Υ Σ Κ Α Ι Σ Υ Ν Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ο Ι

5 Ρ Ο Υ Φ Ρ Ε Α Ρ Ρ Ι Ο Σ Ε Ι Π Ε Ν Ε Π Ε Ι Δ

. Δ Ι Ε Π Α Ι Ν Ε Σ Α Ν Τ Ε Σ Κ Α Ι Σ Τ Ε Φ Α Ν Ω Σ Α Ν

. Λ Ο Ν Τ Ο Ο Ι Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Σ Ε Ξ Ε Α Υ Τ Ω Ν Μ Ε Ν Ε Δ Η

Σ Ι Α Σ Τ Ε Θ Υ Κ Ε Ν Α Ι Π Α Σ Α Σ Τ Α Σ Κ Α Θ Η Κ Ο Υ Σ Α Σ Ε Ν

Κ Α Ι Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Τ Ο Υ Α Θ Η Ν Α Ι Ω Ν Ε Π Ι Μ Ε Μ Ε Λ Ε Ι Σ Θ Α

10 Κ Α Ι Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ Ω Σ Α Γ Α Θ Ε Ι Τ Υ Χ Ε Ι Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι

Δ Η Μ Ο Ν Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Κ Υ Δ Α Θ Η Ν Α Ι Ε Α Κ Α Ι Σ Τ Ε Φ Α Ν Ω

Ε Ν Ε Κ Α Τ Η Σ Π Ρ Ο Σ Τ Ο Υ Σ Θ Ε Ο Υ Σ Κ Α Ι Φ Ι Λ Ο Τ Ι Μ Ι Α Σ

Τ Ο Υ Σ Ε Π Α Ι Ν Ε Σ Α Ι Δ Ε Κ Α Ι Τ Ο Ν Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Α Ο Ρ Ε

Ι Κ Α Ρ Ι Ε Α Κ Α Ι Τ Ο Ν Ι Ε Ρ Ε Α Τ Ο Υ Ε Π Ω Ν Υ Μ Ο Υ Ι Ε Ρ Ω Ν Α

15 Λ Η Σ Κ Α Ι Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Ν Ι Κ Ι Α Ν Σ Ι Μ Ο Υ Π Ε Ι Ρ Α Ι Ε Α Κ

Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Υ Ρ Α Μ Ν Ο Υ Σ Ι Ο Ν Κ Α Ι Τ Ο Ν Κ Η Ρ Υ Κ Α Τ Η Σ Β Ο Υ Λ

Ν Ι Κ Ι Δ Η Ν Κ Α Ι Τ Ο Ν Α Υ Λ Η Τ Η Ν Ν Ε Ο Κ Λ Η Ν Β Ε Β Ε Ν Ι Κ Ι Δ Η

Μ Α Τ Ε Α Τ Ο Ν Κ Α Τ Α Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Ν Ε Ν Σ Τ Ε Ι Λ Ε Ι Λ Ι Θ Ι Ν

Τ Η Ν Α Ν Α Γ Ρ Α Φ Η Ν Τ Η Σ Σ Τ Η Λ Η Σ Κ Α Ι Τ Η Ν Α Ν Α Θ Ε Σ Ι Ν Μ

20 Α Ν Α Λ Ω Μ Α

Γ Α Ρ Γ Η Τ Τ Ι Ο Ι Σ Ω Φ Ι Λ Ο Σ Μ Ε Ν Ε Σ Τ Ρ Α Τ Ο Σ Δ Ο Ν

Κ Ι Φ Ι Σ Ι Π Π Ο Σ Ι Κ Α Ρ Ε Ι Σ Π Ε Ρ Γ Α Σ Ε Ι Σ

Π Υ Θ Ο Κ Ρ Ι Τ Ο Σ Α Μ Φ Ι Α Σ

. Ι Σ Α Ι Ε Ι

¹ Περί τῶν ἀνασκαφῶν τῆς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου ἴδρα Πρακτικῶν Ἀρχ. Ἑταιρ. 1898, σελ. 65. 1899, σελ. 70. 1900, σελ. 31. 1901, σελ. 31. 1902, σελ. 46.

Δευτέρως πρυτανείας Αϊκ]ντίδος (ἢ Ἀκαμα]ντίδος)

- - - - - ὁ δεῖνα ἐργ]χυμάτευεν Βοηδ[ρομιῶνος - - - - -
 - - - - - βοῦλῆ ἐν βουλευτηρίῳ [τῶν προέδρων ἐπεψήφισεν
 - - - - - ὁ δεῖνα Αἰζ]ωνεύς καὶ συνπρόεδρος· [ἔδοξεν τῆ βουλῆι
 5 - - - - - ρου Φρεάριος εἶπεν· ἐπειδ[ῆ οἱ πρυτάνεις τῆς Αἰαντίδος φυλῆς
 καὶ οἱ ἀεισιτ]οι ἐπαίνεσαντες καὶ στεφανώσαν]τες ἀποραίνουσιν τῆ βουλῆι τὸν ταμίαν,
 ὃν εἰ]λοντο οἱ πρυτάνεις ἐξ ἑαυτῶν Μενέδ[ημον Ἄρχοντος Κυδαθηναίᾳ τὰς θυ]-
 σίας τεθυκέναι πασὰς τὰς καθηκούσας ἐν [τῆ πρυτανείᾳ ὑπὲρ τῆς βουλῆς]
 καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων, ἐπιμεμελῆ]σθα[ι δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων καλῶς]
 10 καὶ φιλοτιμῶς. Ἄγαθῆι τυχεὶ δεδοχθαι τ]ῆ βουλῆι ἐπαίνεσαι τὸν ταμίαν Μενέ]-
 δημον Ἄρχοντος Κυδαθηναίᾳ καὶ στεφανώ]σαι θαλλοῦ στεφάνῳ εὐσεβείας]
 ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ φιλοτιμίας [τῆς εἰς τὴν βουλὴν καὶ εὐνοίας τῆς εἰς ἑαυ]-
 τοὺς, ἐπαίνεσαι δὲ καὶ τὸν γραμματέα Ὀρέ]στην [- - - καὶ τὸν ὑπογραμματέα δεῖνα]
 Ἰκαριέα καὶ τὸν ἱερέα τοῦ ἐπωνύμου Ἰερῶνα [- - - καὶ τὸν γραμματέα τῆς βου]-
 15 λῆς καὶ τοῦ δήμου Νικίαν Σίμου Πειραιεᾶ κ]αὶ τὸν ταμίαν τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου δεῖνα Ἀλε]-
 ζάνδρου Ραμνούσιον καὶ τὸν κήρυκα τῆς βουλ[ῆς καὶ τοῦ δήμου δεῖνα Βερε]-
 νικίδην καὶ τὸν αὐλητὴν Νεοκλῆν Βεβενικίδη]ν, ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα τὸν γραμ]-
 ματέα τὸν κατὰ πρυτανείαν ἐν στήλῃι λιθιν]ῃ καὶ στήσαι ἐν τῷ πρυτανικῷ, εἰς δὲ]
 τὴν ἀναγραφὴν τῆς στήλης καὶ τὴν ἀνάθεσιν μ[ερίσαι τὸν ἐπὶ τῆ διοικήσει τὸ γενόμενον]
 20 ἀνάλωμα
Γαργήτιοι	Σώφιλος	Μενέστρατος	Διον[υσίου
Κηφισίππος	Ἰκαριεὺς	Περγασεὺς	
Πυθόκριτος	Ἀμφίας		
Βη]σαιεῖς			

Ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ ταμίου Μενεδήμου καὶ διαφόρων ἄλλων ὑπαλλήλων, προκληθὲν ἐξ ἐκθέσεως τῶν ἀρτυρητησάντων πρυτάνεων τῆς φυλῆς Αἰαντίδος ἢ Ἀκαμαντίδος καὶ τῶν ἀεισίων. Τὰ ἐλλείποντα αὐτοῦ χωρία συνεπληρώθησαν ἐν μέρει ἐξ ἄλλων παρομοίων ψηφισμάτων, τῶν ὁποίων ὁ μὲν Ulrich Koehler ἐπραγματεύθη περὶ τὰ 17, ἐλλιπῆ πάντα, ἐν τῷ 5^ο τομῆ τοῦ Hermes, σελ., 331 καὶ ἐ., ἐκδοὺς κατόπιν αὐτὰ καὶ ἐν CIA., ὁ δὲ Adolf Wilhelm ἐδημοσίευσεν ἐν παρομοίον, ἐλλιπῆς καὶ τοῦτο, ἐν Athen. Mitth., τόμ. 21 (1896), σελ., 433, προσελθὼν ἐκ τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως ἀνασκαφῶν τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς.

Πάντα τὰ ἐν λόγῳ ψηφίσματα ἀνάγονται εἰς τρεῖς κατηγορίας:

1) Εἰς ψηφίσματα τιμητικὰ τῶν πρυτάνεων CIA II 392. 408. 417. 432. 439¹ IV 2 441^b.

¹ Τοῦτο ἀπετέλεσθαι ἐκ τῶν τεμαχίων C. καὶ G. τοῦ καταλόγου

2) Εἰς ψηφίσματα τιμητικὰ τῶν πρυτάνεων καὶ τῶν ὑπαλλήλων CIA. II. 390. 391. 431¹.

3) Εἰς ψηφίσματα τιμητικὰ τῶν ὑπαλλήλων CIA II 329 (add σελ. 416). 390. 393. 394. 440. 441. 454. 487. Athen. Mitth. τόμ. 21 (1896), σελ. 433, καὶ τὸ ἐνταῦθα πρῶτον ἐκδιδόμενον ἡμέτερον ψήφισμα.

Στ. 6. καὶ οἱ ἀεισιτ]οι. Ὅρα περὶ ἀεισίων Köhler ἐν Hermes 5, σελ. 336 καὶ ἐ. καὶ R. Schöll ἐν Hermes 6, σελ. 15 καὶ ἐξ.

Στ. 7. Ὅτι ὁ ταμίης Μενέδημος ἦτο ὁ αὐτὸς καὶ πρύτανις ἀναφέρεται ῥητῶς ἐν τῷ ψηφίσματι «ὃν εἰ]λοντο οἱ πρυτάνεις ἐξ ἑαυτῶν» καὶ ἐν ἄλλοις δὲ παρομοίοις ψηφίσμασιν ὁ ταμίης ἐκλέγε-

τοῦ Köhler, καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. δὲ 391 καὶ 393 τοῦ CIA, ἐκδοθέντα ὡς ἴδια καθ' ἑαυτὰ ἕλαστον ψηφίσματα, εἶναι τεμάχια ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος, πρὸλ. τὸ ἐκδιδόμενον νῦν σύγγραμμα τοῦ A. Wilhelm «Urkunden der attischen Aufführungen».

¹ Το ἐν CIA II, 221 ψήφισμα, ἀναγόμενον εἰς τὴν 6^η κατηγορίαν δὲν συμπεριελάθον ἐνταῦθα, διότι θεωρεῖται ὑποπτον, πρὸλ. Köhler αὐτόθι.

ται ἐκ τῶν πρυτάνεων πρὸς CIA. II 391, στ. 13, 440 στ. 13, 434, στ., 16, 487, στ., 4. Athen. Mitth. τόμ. 21 (1896), σελ. 434. Ἡ συμπλήρωσις «Μενέδη[μον Ἄρχοντος Κυδαθηναίᾳ]» ἐκ τοῦ στ. 10-11.

Στ. 10-11 *Μενέδημον Ἄρχοντος Κυδαθηναίᾳ*. Ἄρχοντος εἶναι γενική τοῦ κυρίου ὀνόματος Ἄρχων ὡς κύριον ὄνομα τοῦ Ἄρχων εὐρήται καὶ ἀλλαγῶ. Πρὸς CIA. 983, I, στ. 35, 1047, στ. 30. CIA. IV 2, σελ. 122 (= Dittenberger Sylloge³ 640) CIA. IV, 421. BCH. τόμ. 13 (1889) σελ. 426. τόμ. 15 (1891), σελ. 141, σημ. 3. C.I.G. 3961¹.

Στ. 14 καὶ τὸν ἱερέα τοῦ ἐπωνύμου Ἴερώνα φηγίσμα παρόμοιον, ἐν ᾧ γίνεται μνεία τοῦ ἱερέως τοῦ ἐπωνύμου, ἐν CIA II 393 στ. 4, πρὸς Böckh CIG 128 καὶ Köhler ἐν Hermes τόμ. 3 σελ. 339.

Στ. 17 *Νεοκλῆν Βεβενικίδην*· περὶ μὲν τοῦ τύπου τῆς αἰτιατικῆς εἰς κλίην συνήθους ἀπὸ τοῦ τρίτου π. X. αἰῶνος ὅρα τὰ συνειλεγμένα ἐξ ἐπιγραφῶν παραδείγματα ἐν Meisterhans³ Grammatik der attischen Inschriften σελ. 133, τὸ δὲ Βεβενικίδην ἐκ λάθους τοῦ χαρακτοῦ ἀντὶ Βεβενικίδην.

Στ. 18 ἐν στήλει λιθίν[ει καὶ στήσαι ἐν τῷ Πρυτανικῷ]. συνεπλήρωσα Πρυτανικῶν κατὰ τὰ ἐν CIA. II, 393, στ. 10, 394, στ. 8, 417, στ. 21 παρόμοια φηγίσματα. Ὁ Köhler ἐν Hermes τόμ. 3 σελ., 340 ἐκλαμβάνει τὴν λέξιν Πρυτανικὸν ὡς ὄνομα τοποθεσίας, δι' οὗ ἐδηλοῦτο τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἀγορᾶς, ἐνθα ἔκειτο τὸ οἰκοδόμημα τῶν πρυτάνεων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξήσκουν τὰ πρυτανικά των καθήκοντα, ἢ Θόλος δηλαδή ἢ Σκιᾶς, μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πρυτανείου εἶναι ἀκόμη λίαν ἀμυβόλα, πρὸς τὰς διαφορὰς περὶ αὐτοῦ γνώμας τῶν ἀρχαιολόγων ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Hitzig

καὶ Blumner ἐκδόσει τοῦ Πρυτανίου βιβ. I, σελ. 211, ἐν αἷς καὶ ἡ γνώμη τοῦ W. Dörpfeld (Athen. Mitth. 20, σελ. 185), παραδεχομένου ὅσο Πρυτανεῖα, τῶν ὁποίων τὸ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πρυτανίου ἦτο κτίσμα Ῥωμαϊκόν, καὶ ἔκειτο εἰς τὴν Β. κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως, ἐνῶ τὸ παλαιὸν Πρυτανεῖον ἔκειτο παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον. Ὅμως δὲ ὅτι πάντα τὰ εἰρημένα φηγίσματα πλὴν τριῶν¹ εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐνθα τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία ἀγορά, ἢ ἐν τοῖς γειτνιαζούσιν αὐτῇ τόποις, ἀποδεικνύει πιθανῶς ὅτι τὸ Πρυτανεῖον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦλάχιστον τοῦ φηγίσματος μας (180 π. X.) ἔκειτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀγορᾷ ἢ ἐκεῖ που πλησίον.

Ἡ χρονολογία τοῦ ἐν λόγῳ φηγίσματος, ἐλλείποντος τοῦ ἄρχοντος, δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ ἐπ' ἀκριβῆς, ἀλλὰ κατὰ προσέγγισιν μόνον ἐξ ἄλλων τινῶν τεκμηρίων. Τὰ τεκμήρια ταῦτα εἶναι πρῶτον φηγίσματά τινα τὴν αὐτὴν ἔχοντα περίπου ὑπόθεσιν τῷ ἡμετέρῳ, ἐν οἷς ὑπάρχει ὁ ἄρχων, δεύτερον δὲ κατὰλογός τις ἐράνων ὀρισμένης καὶ οὗτος χρονολογίας, ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὁ ἐν στ. 7 καὶ 10-11 τοῦ φηγίσματος μας μνημονευόμενος Μενέδημος. Τὰ εἰρημένα φηγίσματα εἶναι τὰ ἐν CIA. II. 440 ἐπὶ ἄρχοντος Εὐπολέμου Ὀλ. 148, 4 = 185/4 π. X., 417 ἐπὶ ἄρχοντος Συμμάχου, Ὀλ. 148, 1 = 188/7 π. X., 432 ἐπὶ ἄρχοντος Τιμησιάνακτος Ὀλ. 149, 3 = 182/1, π. X. Ath. Mitth. τόμ. 21 (1896) σελ. 435 ἐπὶ ἄρχοντος Ἀριστόλα Ὀλ. 154, 4 = 161/0 π. X.² Πρὸς τοὺς χρόνους τῶν φηγισμάτων τούτων συμφωνεῖ καὶ ἡ χρονολογία τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος καταλόγου ἐράνων (CIA. II. 983 ἐπὶ ἄρχοντος Ἐρμογένους Ὀλ. 149, 2 = 183/2 π. X. (πρὸς Κίρνην ἐνθα ἀνωτέρω), ἐν τῷ ὁποίῳ καταλόγῳ ἀπαντᾷ ὁ ῥηθεις Μενέδημος μετὰ τὸ αὐτὸ δημοτικὸν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἄρχων, φέρων κατὰ τὸ γνωστόν παρὰ τοῖς παλαιαῖς ἔθιμον, το καὶ

¹ Εἰς τὸν κ. Δ. Φίλιον (Ἄρχ. Ἐφημ. 1890 σελ. 130, σημ. 2) ἐφάνη περίεργον, ὅτι ἡ γενική τοῦ κυρίου ὀνόματος Ἄρχων φέρεται ἐν τῷ λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape Ἄρχωνος καὶ ὄχι Ἄρχοντος, ὡς ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι φηγίσματι, τῷ ὑπὲρ τοῦ δημάρχου τῶν Ἐλευσινίων Παμφίλου, ἀλλὰ τὸ Ἄρχων Ἄρχοντος, τὸ ὁποῖον ἄλλως ὁ Pape ἐπικυροῖ δι' ἱκανῶν παραδειγμάτων, εἰλημένων ἐν συγγραφεῶν καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν, εἶναι διάφορον τοῦ Ἄρχων Ἄρχοντος, τοῦ ἐλλείποντος δυστυχῶς μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐκ τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ.

² Τῶν τριῶν τούτων φηγισμάτων, τῶν μὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἢ ἐν τοῖς γειτνιαζούσιν αὐτῇ τόποις εὐρεθέντων, τὸ ἐν ἀνευρέθη ἐν τῇ Ἀκροπόλει (CIA. II, 472), τὸ ἕτερον ἐν τῷ Κεραμεικῷ (Archäolog. Anzeiger 1854, σελ. 466), καὶ τὸ τρίτον ἐν τῷ βασιλικῷ κήπῳ ἢ ἀνατολικῶς αὐτοῦ (CIA. II. 487), ἀλλὰ πιθανώτατον εἶναι ὅτι καὶ ταῦτα μετετοπίσθησαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἢ ἐκ τῶν γειτνιαζόντων πρὸς αὐτὴν τόπων.

³ Περὶ ὄλων τῶν χρονολογιῶν τούτων πρὸς Κίρνην Prosopographia Attica τόμ. II περὶ τὸ τέλος.

παρ' ἡμῖν διασωθέν, τὸ παππῶν ὄνομα, ὥστε οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀπαντῶν Μενέδημος εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ψήφισματι μνημονευόμενος. Ἐκ πάντων λοιπῶν τῶν δεδομένων τούτων προκύπτει ὅτι ἡ χρονολογία τοῦ ψήφισματός μας δύναται νὰ ἀναχθῆ κατὰ προσέγγισιν εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος¹.

2.

Τεμάχιον ψήφισματος λίθου πεντελησίου πλάτ. 0,33, ὑψ., 0,25, γραμμ. ὑψ. 0,006, ἀπόστ. στῖχ. 0,003, κολλοβὸν πάντοθεν πλήν τοῦ δεξιοῦ μέρους, ὅμως δὲ ἀποκεκρουσμένου καὶ τούτου κατὰ τὴν κάτω γωνίαν καὶ ἐν τῷ μέσῳ. Ἡ γραφὴ εἶναι ἀκανόνιστος, τὰ δὲ γράμματα κατὰ τὸ μέγεθος ἄλλοτε μὲν στενὰ, ἄλλοτε δὲ πλατέα.

Το τεμάχιον τοῦτο εὗρων πρῶτος ὁ Πιπτάκης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας Ἐλεούσης, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Ancienne Athènes. σελ. 515, ἀλλ' ἐσφαλμένως καὶ ἐν κεφαλαίοις μόνον γράμμασι τὸ ἀντίγραφον τοῦ Πιπτάκη ἐξέδωκε κατόπιν ὁ Παγκαθῆς ἐν ταῖς Antiquités Helléniques. 567, προσθεῖς καὶ μεταγραφὴν, ἐν ἣ ἐπεχείρησε νὰ διορθώσῃ καὶ συμπληρώσῃ τινὰ τελευταῖον δὲ ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ Ulrich Köhler κατὰ

τὸ τοῦ Πιπτάκη καὶ οὗτος ἀπόγραφον ἐν CIA II 592 μετ' ἄλλου νέου τεμαχίου, ἀποτελοῦντος, ὡς εὐστοχῶς παρατήρησε, μέρος τοῦ εἰρημένου ψήφισματος, ἀντιγράφας ἐν τῇ Συλλογῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τῇ ἀποκειμένη τότε ἐν τῷ Βαρβακεῖῳ. Μολονσι δὲ ὁ Köhler δὲν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν λίθον, ἐξαφανισθέντα μέγρι τοῦ παρελθόντος ἔτους, καθ' ὃ, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐρρηθῆ, ἀνευρέθη ἐντεταχισμένος ἐν μεταγενεστέρῳ ἀσβεστοκτίστῳ τοίχῳ, ἀλλὰ τὸ πλημμελὲς τοῦ Πιπτάκη ἀπόγραφον, κατώρθωσε βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ νέου τεμαχίου νὰ συμπληρώσῃ καὶ διορθώσῃ ἐπιτυχῶς ἐν τοῖς πλείστοις τὸ ψήφισμα.

Ὅμως δὲ δὲν ἔκρινα περιττὸν νὰ ἐκδώσω ἐκ νέου τὸν λίθον ἐνταῦθα κατ' ὀρθὴν καὶ πιστὴν ἀντιγραφὴν μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Köhler συνεκδοθέντος τῷ τοῦ Πιπτάκη ἀπογράφῳ νέου τεμαχίου, ἀφοῦ παρέβαλον καὶ αὐτὸ πρὸς τὸ πρωτότυπον, καίπερ ὀρθῶς καὶ πιστῶς ὑπὸ τοῦ Köhler ἀντιγεγραμμένον¹, διότι φρονῶ ὅτι διὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης, ἐνῶ ἐξ ἑνὸς ἐπικυροῦνται αἱ πλείσται τῶν διορθώσεων καὶ συμπληρώσεων τοῦ Köhler, ἀποδίδεται ἀφ' ἑτέρου τὸ κείμενον τοῦ ψήφισματος αὐθεντικόν. Τὸ ὑπὸ τοῦ Köhler ἀγνωρισθὲν νέον τεμάχιον σημειοῦμεν ἐν τῷ κειμένῳ διὰ τοῦ γράμματος α, τὸ δὲ ὑπ' ἐμοῦ ἀνευρεθὲν, γνωστὸν τέως ἐκ τοῦ ἀπογράφου τοῦ Πιπτάκη διὰ τοῦ γράμματος β.

α

β.

..... Ι Κ Λ Η Ν Ι Ο Υ Α Χ Α Ρ Ν Ε
 Α Τ Α Τ Ο Ν Ν Ο Μ Ο Ν Α Ρ Ε Θ Η Σ Ε Ν Ε Κ Ε Ν Κ Α Ι Ε Υ
 Ι Ι Μ Ο Ν Τ Ο Ν Α Θ Η Ν Α Ι Ω Ν Κ Α Ι Π Ρ Ο Σ Τ Ο Υ Σ Ε Ν Η
 Ο Υ Κ Α Ι Ε Ι Κ Ο Ν Α Χ Α Λ Κ Η Ν Ε Ν Α Θ Η Ν Α Ι Σ Ο Π Ο Υ Α Ν Δ Ο
 Ε Φ Α Ν Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ο Ν Κ Α Ι Τ Η Ν Τ Η Σ Ε Ι Κ Ο Ν Ο Σ Α Ν Α Θ Ε
 5 \ Ο Η Ι Ε Τ Ω Ν Μ Ε Γ Α . . Ν Τ Ρ Α Γ Ω Ι Δ Ω Δ Ω Ν Τ Ω Ι Κ Ο Ι Ν Ω Ι Α Γ Ω Ν Ι
 . Α Ι Π Α Ν Α Θ Η \ Ο Ι Σ Γ Υ Μ Ν Ι Κ Ο Ι Σ Α Γ Ω Σ Ι Ν Κ Α . Ε Ι Σ Τ Ο Υ Σ Λ Ο Ι Π Τ Ο Υ Σ Ε Ι Σ
 . Υ Σ Η Π Ο Λ Δ Ε Η Φ Α Ι Σ Τ . Ι Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ω Ν Τ Ρ Α Γ Ω Ι Δ Ω Ν Ω Ι Α Γ Ω Ν Ι
 Κ Α Ι Ε Ν Τ Ο . . . \ Ο Ι Σ Ι Σ Τ Ι Θ Η Σ Ι Ν Τ Η Σ Δ Ε Α Ν Α Γ Ο Ρ Ε Υ Σ Ε Ω Σ Ε Π Ι Μ Ε Λ Ε Ι Σ
 10 Θ Α Ι Ε Ν Α Σ Τ Ε Ι Μ Ε Ν Τ Σ Κ Α Ι Τ Ο Υ Σ Λ Ε Ι Π Τ Ε Μ Π Ο Μ Ε Ν Ο Υ Σ Θ Ε Ρ Ο Υ Σ Ε
 Η Φ Α Ι Σ Τ Ι Α Ι Δ Ε Τ Ο Ν Α Ν Ο Ν Α Γ Ω Ν Ο Θ Ε Τ Η Ν Κ Α Ι Τ Ο Ν Κ Η Ρ Υ Κ Α Τ Ο Υ /

¹ Ἐν ἄλλῳ τινὶ καταλόγῳ (CIA II, 1047, στ. 30) ἀγνώστου ὑποθέσεως καὶ μὴ ὀρισμένης χρονολογίας ἀπαντᾷ ὁ Μενέδημος φέρων τὸ αὐτὸ πατρικὸν καὶ δημοτικὸν ὄνομα «Μενέδημος Ἀρχοντος Κιθαθηραίου», εἶναι δὲ ἀναντίρρητον ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ψήφισματι ἀναφερόμενος Μενέδημος. Ὁ Köhler (CIA.

ἐνθα ἀνωτέρῳ) τίθησι τὴν χρονολογίαν τοῦ καταλόγου τούτου μετὰ τὸ δευτέρου ἡμισυ τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος.

² Τὸ ὑπὸ τοῦ Köhler ἀντιγραφέν νέον τεμάχιον ὡς καὶ τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἀνευρεθὲν ἀπόκειται νῦν ἀμφότερα ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ φέροντα τὸν ἀριθμὸν 592, ὑφ' ὃν καὶ ἐξεδοθησαν ἐν τῷ CIA.

- ΜΟΥΕΙΝΑΙΔΕΑΥΤΩ ΕΜΠΡΥΤΑΝΕΙΩΙΚΑΙΠΡΟΕΔΡΙΑΝΕΝΤΟΙΣ . . .
 ΣΙΝΟΙΣΟΔΗΜΟΣΟΕ ΥΝΤΕΛΕΙΚΑΙΠΡΟΣΟΔΟΝΠΡΟΣΤΗΝΒ . .
 ΛΗΝΚΑΙΤΟΝΔΗΜΟΝΙ . . . Τ ΑΙΕΡΑΚΑΙΑΛΛΟΑΓΑΘΟΝΕΥΡΕΣΘΑΙΟΤΟΥ
 15 ΚΕΙΑΞΙΟΣΕΙΝΑΙΠΙ.ΑΔΕΚΑΙΥ ΜΑΥΠΑΡΧΕΙΤΗΣ ΞΕΓ-ΙΚΛΕΟΥΣΚΑΛΟΚΑΓΑ . .
 Α.ΚΑΙΤΗΣΤΟΥΔΗΜΟΥΕΥΧ/ ΤΟΝΓΡΑΜΜΑΤΕΑΤΟΥΔΗΜΟΥΑΝΑΓΡΑΨΑΙΤΟ . .
 ΤΟΥΗΦΙΣΜΑΕΙΣΣΤΗΛΗΝΛΙΟ ΑΙΣΤΗΣΑΙΠΑΡΑΤΗΝΕΙΚΟΝΑΕΙΣΔΕΤΗΝΑΝΑ . . .
 ΦΗΝΚΑΙΤΗΝΑΝΑΘΕΣΙΝΤΗΣ ΙΣΜΕΡΙΞΑΙΤΟΝΤΪΜΙΑΝΤΩΝΣ . . ΑΤΙΩΤΙ . . .
 .ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΝΑΛΑΙΕΑΚΑΙΑ ΚΕΙΝΕΝΤΩΙΛΟΓΩΙΧΕΙΡΟΤΣΙ ΙΣΑΙΔ
 20 .ΗΜΟΝΗΔΗΠΕΝΤΕΑΝΔΡΑ ΗΝΛΙΩΝΑΠΑΝΤΩΝΟΙΤΙΝΕΣ
 ΜΕΝΟΙΕΙΣΑΘΗΝΑΣΚΑΙΕΠΕΛ ΕΠΙΤΪ . Ι ΪΝΒΟΥΛ . ΙΚΛ
 ΑΤΙΩΣΟΥΣΙΝΕΠΙΧΩΡΗΣΑΙΚΥΡΙ
 ΥΗΦΙΣΜΑΦΙΛΩΝΙΔΗΣΡΑΦΗ
 ΔΝΑΙΟΣΑΡΧΙΑΣΘΟΡΑΙΕΥΣ

- [ἐπικνεσαι - - - - - 'Επ]ικλήν [Καλλ]ίου 'Αχαρνέ-
 [-α καὶ στεφανῶσαι χρυσῶι στεφάνωι κ]ατὰ τὸν νόμον ἀρετῆς ἕνεκε· καὶ εὐ-
 [-νοίας, ἧς ἔχων διατελεῖ πρὸς τὸν δ]ῆμον τὸν 'Αθηναίων καὶ πρὸς τοὺς ἐν 'Η-
 [-φαιστίαι οἰκοῦντας, στῆσαι δὲ αὐτ]οῦ καὶ εἰκόνα χαλκῆν ἐν 'Αθήναις, ὅπου ἂν δό-
 5 [-ζῆτι ἐπιτήδειον εἶναι, ἀνειπεῖν δὲ τὸν σ]τέφανον τοῦτον καὶ τὴν τῆς εἰκόνης ἀνάθε-
 [-σιν ἐν μὲν]'Αθῆν]αις Διονυσίων τ]ε τῶν μεγάλ[ω]ν τραγωιδῶν τῶι κοινῶι ἀγῶνι
 [κ]αὶ Παναθη[ναίων καὶ τοῖς ἄλλ]οις γυμνικοῖς ἀγῶσιν κα[ὶ] εἰς τοὺς λοιποὺς εἰς
 [ο]ὔς ἢ πόλ[ις] συντελεῖ, ἐν] δὲ 'Ηφαιστ[ίαι] Διονυσίων τραγωιδῶν τῶι ἀγῶν[ι]
 καὶ ἐν το[ῖς ἀ]λλ[οῖς] ἀγῶσιν, οἷς ἢ πόλ[ις] τίθησιν· τῆς δὲ ἀναγορεύσεως ἐπιμελεῖς-
 10 -θαι ἐν ἅσπει μὲν τ[οὺς στρατηγού]ς καὶ τοὺς ἀεὶ πεμπομένους θεωροὺς, ἐ[ν]
 'Ηφαιστίαι δὲ τὸν ἀ[είποτε ἡρημέ]νον ἀγωνοθέτην καὶ τὸν κήρυκα τοῦ δ[ή]-
 -μου, εἶναι δὲ αὐτῶ[ι καὶ σίτησιν] ἐμ πρυτανείωι καὶ προεδρίαν ἐν ταῖς [ἀγῶ]-
 -σιν, οἷς ὁ δῆμος ὁ ἐ[ν] 'Ηφαιστίαι σ]υντελεῖ, καὶ πρόσοδον πρὸς τὴν β[ου]-
 -λὴν καὶ τὸν δῆμον [πρῶ]τ[ωι μετὰ τ]ᾶ ἱερὰ καὶ ἄλλο ἀγαθὸν εὐρέσθαι ὅτου [ἂν δό]-
 15 -κεὶ ἄξιος εἶναι· ἔ[ν]α δὲ καὶ ὑ[πόμνη]μα ὑπάρχει τῆς [τ]ε ['Επ]ικλέους καλοκαγα[θί]-
 -α[ς] καὶ τῆς τοῦ δήμου εὐχ[αριστίας], τὸν γραμματέα τοῦ δήμου ἀναγράψαι τῶ[δε]
 τὸ ψήφισμα εἰς στήλην λιθ[ίνην κ]αὶ στῆσαι παρὰ τὴν εἰκόνα, εἰς δὲ τὴν ἀνα[γρα]-
 -φὴν καὶ τὴν ἀνάθεσιν τῆς [στήλ]ης μερίσαι τὸν [τ]αμίαν τῶν σ[τ]ρατιωτικῶν
 [Κ]αλλίστρατον 'Αλαίεα καὶ ἀ[νευγ]κεῖν ἐν τῶι λόγῳ, χειροτο[νῆ]σαι δ[ὲ] τὸν
 20 [δ]ῆμον ἤδη πέντε ἀνδρα[ς] ἐξ 'Αθ]ην[α]ίων ἀπάντων, οἵτινες [τάχιστα παραγενό]-
 -μενοι εἰς 'Αθήνας καὶ ἐπελ[θόντες] ἐπὶ τ[ε τ]ὴν βουλ[ή]ν κα[ὶ] τὸν δῆμον τῶν 'Αθηναίων
 ἀξιώσουσιν ἐπιχωρῆσαι κύρι[ον εἶναι] τόδε τὸ ψήφισμα. Οἶδε κεχειροτόνηνται κατὰ τὸ
 ψήφισμα· Φιλωνίδης 'Αραφῆ[νιος, - - - - - , - - - - - , - - - - - 'Αφι]-
 δναῖος. 'Αρχίας Θοραιεὺς

Στ. 1 'Επ]ικλήν [Καλλ]ίου 'Αχαρνέα· ἡ συμπλήρωσις *Επ]ικλήν* ἀσφαλῆς, πρὸς λ. στ. 15, περὶ δὲ τῆς αἰτιατικῆς εἰς *κλήν* ὅρα ὅσα ἐσημείωσα ἄνωτέρω ἐν σελίδι 63. Ὁ 'Επικλήης οὗτος, ὁ καὶ ἐν στ. 15 μνημονευόμενος, εἶναι ὁ ὑπὲρ οὗ τὸ ψήφισμα. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ συνε-

πλήρωσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σύμφωνα πρὸς τὸν χῶρον τῶν ἐλλειπόντων τεσσάρων γραμμῶν εἰς *Καλλ]ίου*, ὀνόματος ἄλλως συνηθεστάτου παρ' 'Αθηναίους.

'Εψηφίσθη δὲ τὸ ψήφισμα τοῦτο, τὸ καὶ ἐν 'Αθήναις κατόπιν σταθῆν ὑπὸ τῶν ἐν 'Ηφαιστία

τῆς Ἀθήνου οἰκούντων κληροῦχων Ἀθηναίων πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀθηναίου πολίτου Ἐπικλέους Καλλιίου Ἀγαρνεως, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις παρομοίαις περιστάσειν¹, ἐπιζητεῖται ἢ ἐπικύρωσις τῶν ψηφισθέντων καὶ ὑπο τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ δὲ χρονολογία αὐτοῦ, καθοσὸν παλαιογραφικῶς νὰ κρίνωμεν δυνάμεθα, ἀνάγεται εἰς το τέλος περίπου τοῦ 3^{ου} ἢ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους ἀκριβῶς μετὰ τον θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Δημητρίου, καταργηθείσης τῆς βοηθείας τοῦ Ἀρ-
 1 Πρὸλ. CIG. II, 2270 καὶ τὰ ὑπὸ A. Wilhelm ἐν Hermes τομ. 23 (1888) σελ. 454 καὶ 45 ἐκδοθέντα ψηφίσματα.

του¹ τῆς Μακεδονικῆς κατοχῆς τῶν Ἀθηναίων (229 π.Χ.), ἐδυνήθησαν φαίνεται καὶ οἱ ἐν Ἑραστία Ἀθηναῖοι κληροῦχοι νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς διακοπείσας βεβαίως ἕνεκα τῆς Μακεδονικῆς κατοχῆς σχεσεῖς αὐτῶν πρὸς τὴν μητρόπολιν των.

Περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Ἀθήνῃ κληροῦχων Ἀθηναίων παράβαλε τὰ ὑπο τοῦ Ulrich Köhler² καὶ Adolf Wilhelm³ δημοσιευθέντα.

¹ Ἐν Ἀθήναις, τῆ 23ῃ Ἰουνίου 1903.

K. Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ

¹ Πρὸλ. Πλούτοχ. Κλεομ. 16, Ἀράτ. 24, 34. Παισ. Β', 8, 5.
² Athen. Mittl. I (1876) σελ. 262 καὶ 45, V (1880) σελ. 268 καὶ 45.

³ Hermes 23 (1888) σελ. 454-63.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΘΕΡΜΩ¹

(Πίνακες 2-6)

¹/₃ τοῦ φυσικοῦ μεγέθους.

Β'. Αἱ μετόπαι τοῦ ναοῦ τοῦ Θεορμίου Ἀπόλλωνος.

Παρὰ τον ἀνατολικὸν στυλοβάτην τοῦ ναοῦ ἔξωθεν καὶ ἐν μέρει κατὰ τὴν βορειανατολικὴν αὐτοῦ γωνίαν εὐρέθησαν, ἑμοῦ μετὰ τῶν ὀρθοκεράμων τῆς στέγης, πολλὰ θραύσματα πλινθίωνων πλακῶν, φερουσῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐδῆλα τὰ ἔγχρη τῶν ἐπ' αὐτῶν ζωγραφιστῶν παραστάσεων². Ἐκ τῶν τεμαγίων τούτων συναπηροτίσθησαν πέντε ἰκανῶς τέλειαι πλάκες, κατατεθειμέναι νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ, αἵτινες ἀπεικονίζονται ἐν πίναξί 2-6 τοῦ τεύχους τούτου. Ἄλλη τις ἕκτη, συναπαρτισθεῖσα ὁμοίως ἐκ θραυσμάτων, ἀλλὰ μὴ ἀπεικονιζομένη ἐνταῦθα, δεῖκνύει σαφῆ τὰ ἔγχρη περυγίων σφηγῆς, ἥτις κατελάμβανεν, ὡς φαίνεται, ὀλόκληρον τὴν πλάκα. Ἐκ τῶν λοιπῶν θραυσμάτων ὀλίγα μόνον διετήρησαν ἔγχρη ἐλάχιστα τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ἐπ' αὐτῶν παραστάσεων· οὐδὲ εἶνε δυνατόν, ὡς φαίνε-

ται, νὰ συγκροτηθῆν ἕκ τούτων ὅλον τι. Ἐν μόνον θραῦσμα σώζει κάλλιστα τὴν κεφαλὴν λέοντος, ὅστις πιθανῶς ἦτο ἐξευγμένος εἰς ἄρμα. Θραύσματα πλακῶν φερουσῶν ζωγραφιστῶν παραστάσεις εὐρέθησαν καὶ εἰς ἄλλο κτίριον τοῦ τεμένους, ὡς ἐσημείωσα ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τοῦ ἔτους 1899 σελ. 59. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε θὰ γίνῃ λόγος. Αἱ ἀπεικονίσεις ἐν τοῖς προδηλωθεῖσι πίναξι 2-6 τοῦ τεύχους τούτου ἔγιναν κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Gillieron εὐθὺς μετὰ τὴν εὐρεσιν τῶν θραυσμάτων φιλοπονηθέντα ἀντίγραφα. Τὰ χρώματα ἦσαν κατὰ τι ζωρότερα, ὅτε τὰ θραύσματα ἐξήχθησαν ἐκ τῆς γῆς, ἢ ὅσον νῦν φαίνονται ἐπ' αὐτῶν· ἄλλην τινὰ ὅμως ἀλλοίωσιν δὲν ὑπέστησαν ἔκτοτε.

Αἱ πέντε πλάκες, περὶ ὧν πραγματευόμεθα ἐνταῦθα, φέρουσι τὰς ἐξῆς παραστάσεις:

Πίναξ 2. Παριστάνει Γοργόνειον. Λεῖπει μέγα μέρος τῆς πλακῆς ἀριστερόθεν ἄνω.

Πίναξ 3. Παριστάνει κυνηγὸν βαίνοντα πρὸς τὰ δεξιὰ. Διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τόξον, διὰ τῆς ἀριστερᾶς βάρβδον ὀριζοντίως ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου φερομένην. Ἐκ ταύτης εἶνε ἀνηρτημένα τὰ

¹ Ἴδε Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα 1900 σελ. 161-212.

² Ἀθήνη σελ. 184 ἔ.

θηράματα, ἔμπροσθεν μὲν ἔλαφος, ὀπίσθεν δὲ κάπρος. Λεῖπει μέρος τῆς πλακῆς δεξιόθεν καὶ ἀριστεροθεν ἄνω καὶ ὁμοίως ἀριστερόθεν καὶ δεξιόθεν κάτω.

Πίναξ 4. Παριστάνει τὸν *Περσέα* φεύγοντα πρὸς τὰ δεξιὰ. Φέρει πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, περὶέντα πέδιλα, ξίφος καὶ κίβισιν, ἐντὸς δ' αὐτῆς τὴν ἀποτμηθεῖσαν κεφαλὴν τῆς *Μεδούσης*. Λεῖπει μικρὸν μέρος τῆς πλακῆς ἀριστεροθεν ἄνω καὶ ἐλάχιστον ἀριστεροθεν κάτω, μεγαλειότερον δὲ δεξιόθεν ἄνω.

Πίναξ 5. Παριστάνει δύο *γυναῖκας* ἀντιμετώπους, ὀρθὰς, προσκλινούσας πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, ὡσεὶ ἐκράτουν διὰ τῶν προτεινομένων χειρῶν ἀπὸ κοινοῦ ἀντικείμενόν τι. Παρὰ τὴν δεξιὴν γωνίαν τῆς παραστάσεως καὶ τὴν κεφαλὴν τῆς μιᾶς γυναικὸς ἀναγινώσκεται ἡ λέξις Μ Ο Ψ Δ Ι Α Ξ Χ. Λεῖπει μέγα μέρος τῆς πλακῆς κάτω δεξιόθεν, ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀριστερόθεν.

Πίναξ 6. Παριστάνει τρία ἐνθρονισμένα πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὰ δεξιὰ, φέροντα παμπόκιλον περιβολήν· τὸ πρῶτον πρὸς τὰ δεξιὰ ὑψώνει τοὺς βραχίονας· τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον κρατοῦσιν ἐκάτερον διὰ τῆς δεξιᾶς φιάλην. Λεῖπει μέρος τῆς πλακῆς δεξιόθεν ἄνω· ἀπὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ἄνω λείπει οὐχὶ θραῦσμα, ἀλλὰ τεμάχιον ὀλόκληρον, ὅπερ ἀρχῆθεν συνηρμύζετο κατὰ τινα τρόπον μετὰ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς πλακῆς.

Τὰ θραύσματα πάντα εὐρέθησαν, ὡς εἶπομεν, ἔξω τοῦ ναοῦ καὶ ἀμέσως παρὰ τὸν ἀνατολικὸν στυλοβάτην, ἐν τῷ στενῷ μεταξύ αὐτοῦ καὶ τειχοῦ τινὸς μικροῦ διαδρόμου¹. Τὰ θραύσματα τοῦ Γοργονείου ὡς καὶ τὰ τῆς παριστανούσης τὰ τρία ἐνθρονισμένα πρόσωπα πλακῶς εὐρέθησαν παρὰ τὴν βορειανατολικὴν γωνίαν καὶ μᾶλλον παρὰ τὸν βόρειον στυλοβάτην αὐτόθι. Παρὰ τὰς λοιπὰς πλευρὰς τοῦ ναοῦ δὲν εὐρέθη οὐδὲν ζωγραφιστῆς πλακῶς θραῦσμα, ἀλλ' οὐδὲ κεφαλαὶ ὀρθοκεράμων τῆς στέγης, πλὴν μιᾶς μόνης παρὰ τὸν δυτικὸν στυλοβάτην. Δύναται ὅμως ὡς βέβαιον νὰ θεωρηθῆ, ὅτι τὰ ἐνταῦθα ὑπάρξαντα ἄλλοτε λείψανα ταῦτα τοῦ καταστραφέντος ναοῦ, ἐξηφανίσθησαν σὺν τῷ γρό-

νῳ, ἐπειδὴ πᾶς ὁ περὶ τὸν ναὸν γῶρος, πλὴν μόνου παρὰ τὸν ἀνατολικὸν στυλοβάτην, ὅπου ὑψοῦται ἀποτόμως τὸ ἐδάφος καὶ σχεδὸν παράκειται ὁ βράχος τοῦ βουνοῦ, ἀνέκαθεν ἐκαλλιέργειτο, ἐλάχιστη δὲ ἦτο ἡ ἐπίχωσις, ἐντὸς τῆς ὑψοῦς εὐρέθησαν αἱ τε λοιπαὶ πηλιναὶ ἐπενδύσεις τοῦ ξύλινου ναοῦ καὶ οἱ ὀρθοκέραμοι καὶ τὰ θραύσματα τῶν ζωγραφιστῶν πλακῶν.

Κατὰ ταῦτα ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν, ὅτι αἱ πλάκες αὗται ἀνήκον εἰς τὸν ἐξωτερικὸν διάκοσμον τοῦ θρηγκοῦ τοῦ ναοῦ, ὅστις ἦτο περίπτερος ὀμοειδής. Ἦσαν ἄρα αἱ μετόπαι αὐτοῦ. Ἐὰν ἀνήκον εἰς τὸν τοῖχον τοῦ σηκοῦ ἢ ὅλως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ἤθελον καταπέσει, πυρποληθέντος αὐτοῦ, πολὺ μᾶλλον ἐγγὺς ἢ καὶ ἐντὸς τοῦ σηκοῦ, οὐχὶ δὲ παντελῶς ἔξω τοῦ στυλοβάτου. Ἐνταῦθα ἄλλως εὐρέθησαν ὁμοῦ καὶ γεῖσα ἐκ τοῦ θρηγκοῦ καὶ πηλιναὶ αὐτοῦ ἐπενδύσεις. Πρὸς δὲ τούτοις αἱ πλάκες φέρουσιν ἐκ πασῶν τῶν πλευρῶν περιθώριον, τὸ ὅποιον προδήλως ἐκρύπτετο εἰς τὰ συνέχοντα αὐτὰς ξύλινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, αὐτὰ δὲ καθ' ἑαυτὰς αἱ παραστάσεις ἀπομονοῦνται δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν διὰ δευτέρου περιθωρίου κεκοσμημένου διὰ ροδάκων. Δὲν ἀπετέλουν ἐπομένως συνεχῆ ζώνην, ἀλλ' ἐκάστη κατελάμβανεν ἴδιον γῶρον. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι οὐδὲν ἴχνος τῶν τριγλύφων εὐρέθη, μεταξύ τῶν ὁμοίων πρέπει νὰ ἦσαν τοποθετημεναὶ αἱ μετόπαι αὗται· ἀλλὰ τὰ διασωθέντα τοῦ θρηγκοῦ λείψανα ἐν γένει εἶνε ἐλάχιστα, πιθανώτατον δὲ εἶνε, ὅτι ἀκριβῶς τὰ ὀγκωδέστερα αὐτοῦ τεμάχια ἀπεμακρύνθησαν, καθὼς ἐξέχοντα μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅτε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 218 ἢ 206 πρὸ Χριστοῦ κατασκευάσθη διὰ λίθων ληρθέντων ἐκ παλαιότερων μνημείων ὁ νῦν ὑπάρχων στυλοβάτης καὶ ἐν γένει ἀνωκοδομήθη ὁ ναός¹, παρέμειναν δὲ μόνον τὰ λε-

¹ Ὑπενομιζῶ τὰ περὶ τούτου γραφέντα ἐν *Αρχαιολογικῇ ἐφημερίδι* τοῦ 1900· πρὸ. ἰδίως τοὺς αὐτόθι παρενθέντους πίνακας εἰς σελ. 161, σελ. 183 καὶ σελ. 191. Περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων διέλασον καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ *Records of the Past*, Volumen I, June 1902 Part VI σελ. 173-181. Αἱ κατόπιν ἐρευνάί μου καὶ παρατηρήσεις δὲν προσέθηκάν τι νέον, ἐπεκύρωσαν δὲ μόνον ὅ,τι ἐκεῖ ἐξέθηκα. Συνοψίζω τὰς παρατηρήσεις μου ταύτας ὡς ἑξῆς: Ὁ ναός εἰς τὸν ἀνήκουσιν αἱ μετόπαι, οἱ κέραμοι τῆς στέγης, τὰ πρόσωπα τῶν ὀρθοκεράμων πρόσωπα, τὰ πηλινὰ γεῖσα καὶ αἱ πηλινὰ ἐπενδύσεις, ἐκτίσθη περὶ τὰ μέγα τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου δὲν σώζεται σχεδὸν οὐδεὶς λίθινος τοῖχος ἢ λίθινος στυλοβάτης ἢ οἰονδήποτε λίθινον ἀρχιτεκτονικὸν μέλος· τὸ πολὺ βᾶσεις τινὲς τοῦ νῦν δυτικοῦ στυλοβά-

¹ Τὸ τειχίον συνίσταται ἐκ λιθίνων τριγλύφων καὶ σπονδύλων κίονων πωρῖνων ἀρχαίου τινὸς κτιρίου, βεβαίως ἐκ τῶν ὑπὸ Φιλίππου I' καταστραφέντων τὸ 218 καὶ 206 πρὸ Χρ. Ἴδε *Αρχαιολ. Ἐφημερ.* τοῦ 1900 σελ. 180.

πιοτερα τῶν μετοπῶν τεμάχια κεκρυμμένα ὑπο τὸ νέον δάπεδον, ὅπερ ἐσχηματίσθη ἐπὶ τῶν ἀνθρώκων καὶ τῆς τέφρας τοῦ πυρποληθέντος παλαιότερου

του δύνανται να θεωρηθῶσιν ὡς αἱ βάσεις τῶν ξυλίνων κίωνων τοῦ ναοῦ ἐκείνου· καὶ αἱ βάσεις δὲ τῶν ξυλίνων ἀμφιβολίως κίωνων τῆς κατα μῆκος τοῦ σπηκοῦ μεσαίας κιονοστοιχίας. Mittelsäulenstellung, colonnade médiane εἶνε πιθανώτατα λείψανα τοῦ ναοῦ τούτου τῶν μέσων περίπου τοῦ ἔκτου αἰῶνα. Οἱ τοῖχοι τοῦ σπηκοῦ δύνανται ν' ἀνήκουσιν εἰς αὐτόν, ἐξαιρουμένων φανερῶν τινων ἐπιδιορθώσεων μεταγενεστέρας. Τούναντιον ὁ νότιος, ἡ ἀνατολικὸς καὶ ὁ βόρειος στυλοβάτης εἶνε καθ' ὁλόκληρον κατασκευάσμα ἀκολουθήσαν τὴν καταστροφὴν τοῦ 218 ἢ 206· πολλοὶ μεταξὺ τῶν λίθων τούτων ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ὑπὸ Φιλίππου Β' καταστραφέντων μνημείων τοῦ τρίτου αἰῶνος, ὡς δεικνύουσιν αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαί.

Ἡ ἰδέα, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα σήμερον να σχηματίσωμεν περὶ τοῦ ναοῦ τούτου τῶν μέσων περίπου τοῦ ἔκτου αἰῶνος, εἶνε ὅτι οὗτος ἦτο ἐπὶ τοσοῦτον καθ' ὁλοκληρίαν ξυλίνος, ὥστε λίθου ἐν αὐτῷ οὐδεμία ἄλλη χρῆσις ἔγινεν εἰ μὴ μόνον δια τὰς βάσεις τῶν ξυλίνων κίωνων. Ἀμφιβάλλω καὶ ἂν αὐτὸ ἀκόμη τοῦ σπηκοῦ οἱ τοῖχοι ἦσαν λίθινοι· ἀλλὰ καὶ ἐκ πλινθίων ἡμῶν δὲν δύναμι να δεχθῶ αὐτούς, διότι εἰς τὸν ἐξῆγως περὶ τοῦ τούτου τόπου τοιοῦτον ὑλικόν ἦτο περιττόν καὶ ἴσως ἀσυνεθῆστον· τοῦλάχιστον ἔγινε τι αὐτοῦ οὐδαμῶ ἐν ταῦθα ἐνεφανέθη.

Ἀνάγκη να παρατηρήσω πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ ναὸς τῶν μέσων περίπου τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρείπειων ἄλλου τινὸς προηγθέντος κτιρίου. Τὸ διάγραμμα τούτου τοῦ κτιρίου φαίνεται ἐν τῷ σχεδιογραφίᾳ τοῦ εἰς σελ. 175 παρενθέτου πίνακος τῆς Ἀρχαιολ. ἐφημερ. τοῦ 1900. Πιθανῶς καὶ τούτο ἦτο ναὸς, ἀλλ' οὐδὲν ἀπολύτως ἀρχιτεκτονικὸν μέλος ἐξ αὐτοῦ εὐρέθη οὐδὲ κέρατος.

Ἄλλα καὶ τούτο τὸ κτίριον δὲν εἶνε τὸ πρῶτον καὶ ἀρχαιότατον ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ κτισθέν. Ἐπὶ τοῦ παρθενικοῦ ἰδαίφους εὔρον μόνον τὰ προαναη λείψανα μεγάλου βωμοῦ. Δέγμαι λοιπὸν ὅτι τὸ πρῶτον τοῦ τόπου ἱερόν καθίδρυμα ἦτο ὁ βωμὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ τέφρα μετ' ἀπείρων τεμαχίων ὀστέων κεκαυμένων τῶν θυμάτων διεσκορπίσθη πᾶσι ἀποτελέσασα ὑπο τὸν νῦν ναὸν καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ εὐρύτατον στρώμα πάχους περίπου 0,30 μ. Παρὰ τὸν βωμόν τούτον ὑπῆρχεν ἴσως ἱερόν θένδρον ἢ σύμβολόν τι αἰανθήποτε τοῦ θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευαν οἱ παλαιότατοι τοῦ Θέου κατοικοί. Ἐπειδὴ καὶ γαλκᾶ τινα εὔρον ἐν ταῦθα, ὅποια εἶνε τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρεθέντα παλαιότατα ἀναθηματικά εἰς θυσίας, καὶ τεμάχια τινα γεωμετρικῶν ἀγγείων, δυνάμεθα εὐλόγως να ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ βωμὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τοὺς μεταξὺ τοῦ δεκάτου καὶ τοῦ ἑξῆδμου αἰῶνος χρόνους.

Ἄλλα καὶ τῶν κατοικιῶν τῶν χρόνων τούτων νομίζω ὅτι εὔρον ἔγχε· ἐλλειψοειδῆς τι μικρὸν κτίριον πρὸς νότον τοῦ ναοῦ ἔχει τὴν μορφήν τῶν σημερινῶν καλυδῶν τῶν Αἰτωλῶν ἐντός αὐτοῦ δὲν εὔρον ἢ ὀλίγην τέφραν. Κατὰ τὸν ὁπισθόδομον τοῦ ναοῦ φαίνεται ὁμοίως μικρὸν τι λείψανον ἐλλειψοειδοῦς τοίχου. Καὶ τὸ μέγα δὲ ἐλλειψοειδῆς κτίριον το πρὸς βορρᾶν τοῦ ναοῦ καὶ ἐν μέρει ὑπ' αὐτόν (ἴδε τοὺς προαναφερθέντας παρενθέτους πίνακας) ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν.

Συγκελευαίων λέγω :

Ἡ ὁποῖον ἱερόν καθίδρυμα ὑπῆρξεν ὁ βωμὸς· ὑποθέτω ἀνάγκη εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐποικήσεως τῶν Αἰτωλῶν κατα τοὺς χρόνους τῆς διορικῆς μεταναστάσεως.

Ἰετήριον ἱερόν καθίδρυμα ἠκολούθησαν ἐπὶ τῶν γωμάτων τοῦ ἐγκαταλειφθέντος βωμοῦ ναὸς τις, ὅστις βεβαίως εἶνε προγενέστερος τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Σύγχρονον πρὸς αὐτόν, ἅτε ἐν τῷ αὐτῷ στρώματι κείμενον, εἶνε τὸ μέγα ἐλλειψοειδῆς κτίριον πρὸς βορρᾶν τοῦ νῦν ναοῦ καὶ ἐν μέρει ὑπ' αὐτόν, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα τείχη παρα τὸν ἀνατολικὸν στυλοβάτην.

Τρίτος ἦλθε κατα χρονολογικὴν σειραν ὁ ναὸς τῶν μέσων περίπου

ναοῦ. Ὅτι τὰ τρίγλυφα ἦσαν πηλίνια, εἶνε λίαν πιθανόν· πηλίνιον τρίγλυφον εὐρέθη ἐν Θέρμῳ ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ ναοῦ· τοῦτο ὁμοίως ἀνήκεν εἰς θριγκῶν ἄλλων διαστάσεων καὶ οὐχὶ τῶν τοῦ ναοῦ, ἔτι δὲ ἀνάγκη εἰς χρόνους προηγθέντας τῆς οἰκοδομήσεως αὐτοῦ, ἤτοι παλαιότερους τοῦ ἔκτου προ Χριστοῦ αἰῶνος.

Τούτο τὸ πηλίνιον τρίγλυφον δεικνύει τὴν τεχνουργίαν τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Θέρμῳ εὐρεθέντων ὀρθοκράμων, αἵτινες φέρουσι πρόστυπα αἰγυπτιαζόντα πρόσωπα, τὰ ἀπεικονισθέντα ἐν Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ 1900 πίνακι 40 ἀρ. 1 καὶ σελ. 191 σχήμ. 4 ἐν μέσῳ. Δὲν εἶνε ἀδύνατον τὰ τρίγλυφα τοῦ ναοῦ νὰ ἦσαν καὶ ξύλινα μετ' ἐπενδύσεων πηλίνων, αἵτινες μετὰ τοῦ πλήθους τῶν λοιπῶν ἐπενδύσεων τοῦ θριγκοῦ ἐξηρανίσθησαν.

Γενικὴ περιγραφή τῶν μετοπῶν. Τεχνουργία. Διάκοσμος. Ἐπιγραφαί. — Αἱ πλάκες εἶνε τετράπλευροι, ὅχι ἀκριβῶς ἰσομεγέθεις. Δύο ἔχουσι μῆκος μὲν 0,99 μ., ὕψος δὲ 0,87 μ. Ἄλλαι δύο ἔχουσι μῆκος μόνον 0,84 μ. περίπου, ὕψος δὲ 0,88. Ἄλλ' ἐκ πασῶν τῶν πλευρῶν περιθώριον πλάτους 0,10 - 0,12 μ. ἐκρύπτετο μεταξὺ τῶν συνεχόντων τὰς μετόπας ξυλίνων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ὥστε ἀπέμενεν ὄρατὴ

τοῦ ἔκτου αἰῶνος, ἐξ οὗ ἔχομεν τὰς μετόπας, τὰς πηλίνους ἐπενδύσεις, τοὺς κέρατους τῆς στέγης.

Τέτατος τέλος καὶ τελευταῖος ἦλθε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 218 ἢ 206 πρὸ Χριστοῦ ὁ ναὸς ἐκείνος, ἐξ οὗ σώζεται ὁ νῦν ὑπάρχων στυλοβάτης καὶ τινες κατώτατοι σπόνδυλοι λιθίνων κίωνων, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο.

Εἰς νεωτέτους χρόνους ἐργάζετο παρὰ τὸν ναὸν νεοτροπίσειον. Οἱ παρὰ τὸν ἀνατολικὸν στυλοβάτην βαρβαρικοὶ τοῖχοι ἀνήκουσιν εἰς αὐτό. Τὰ δὲ δάπεδον μολὶς ἐκαλύπτετο ὑπὸ λεπτοῦ στρώματος ρυτικῆς γῆς καλλιεργούμενης.

Εἰς τὴν παράστασιν ταύτην τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἀρχαίων στρωμάτων τοῦ ναοῦ μίαν ἀμφιβολίαν ἔγω ἀκόμη. Ποῦ ἀνήκεν ἡ ἐλλειψοειδῆς τῶν ξυλίνων πάντως κίωνων σειρά, ἐξ οὗ σώζονται αἱ βάσεις ὡς φαίνεται καὶ ἐν τῷ μνημονευθέντι σχεδιογραφίᾳ· Ἡ μόνη ὁμοίως πιθανότης εἶνε, ὅτι οὗτοι περιέβαλλον τὸν βωμόν, περὶ ὃν ἐσχηματίζετο ὡς φαίνεται ὑπόστεγόν τι, ἐνῶ αὐτὸς ὁ βωμὸς ἦτο βεβαίως ὑπαίθριος.

Σημειῶ ἐν ταῦθα ὅτι ἡ κατὰ μῆκος τοῦ σπηκοῦ κιονοστοιχία, ἥτις ἀρᾶρει καὶ εἰς τὸν ἀρχαῖον ναὸν τῶν Λοκρῶν καὶ εἰς τὸν τῆς Νεανδρείας καὶ εἰς τὸν ἐνεκστύλον τῆς Ποσειθωνίας, παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν τῶν παναρχαίων κτιρίων τῆς ἐν τῇ Κωπαίδι μυκηναϊκῆς ἀκροπόλεως τοῦ Γουλᾶ. Ὁ de Ridder (πρὸς Bulletin de coresp. hellén. 16, 1894 σελ. 271 ἐ.) ἀνέσκαψε τὸ κτίριον, ἀλλὰ δὲν ἐσχεδιογράφησεν αὐτὸ ὀρθῶς, οὐδὲ ἄλλως ἐσημείωσέ τι περὶ τῆς ἰδιορρυθμίας του ταύτης. Τὸ κτίριον βλέπει πρὸς βορρᾶν· εἶνε αἰθουσα μῆκους μ. 26, πλάτους μ. 10· αἱ βάσεις τῶν ξυλίνων πάντως κίωνων εἶνε 5, ἀπέχουσι ἀλλήλων μ. 5.

τῆς πλάκῃς ἐπιφάνεια σχεδὸν τετραγωνική, μή-
κους καὶ ὕψους 0,50 ἢ 0,60 ἢ 0, 63 μ. περίπου.

Ἡ ὄρατὴ δὲ αὕτη ἐπιφάνεια τῆς πλάκῃς ἐπλακ-
σιοῦτο κατὰ πάσας τὰς τέσσαρας πλευρὰς ὑπὸ πα-
χείας μελαίνης γραμμῆς. Ἄλλ' ἑκατέρωθεν, ἤτοι
δεξιόθεν καὶ ἀριστεροθεν τῆς παραστάσεως ἐσχη-
ματιζέτο δεύτερον περιθώριον πλάτους 0,10 μ.,
κοσμούμενον ὑπὸ ἑξ' καθέτως διατεταγμένων καὶ
συναραπτομένων ῥοδάκων. Παχεῖα μελαίνα γραμμὴ
διέκρινε πάλιν τὸ κύριον τῆς παραστάσεως ἔδαφος
ἀπὸ τοῦ περιθωρίου τούτου τῶν ῥοδάκων.

Αἱ πλάκες ἦσαν μονοκόμματοι. Εἰς δύο σῶζεται
κατὰ τὸ ἄνω περιθώριον, ἐγγύς πρὸς τὰ ἄκρα ἑκα-
τέρωθεν, καὶ προεξοχὴ τις αὐτοῦ, προδηλῶς πρὸς
ἀσφαλεστέραν ἐνσφηνώσιν εἰς τὴν ξύλωσιν μεταξὺ
γείσου καὶ ἐπιστυλίου.

Μόνη ἡ ἐν πίνακι 6 ἀπεικονιζομένη μετόπη
ἀπετέλειτο ἐκ δύο τοῦλάχιστον τεμαχίων. Ἄλλὰ
τοῦτο προέρχεται ἐκ βλάβης σινός, ἧς ἕνεκεν ἡ
μετόπη κατοπιν, οὐχὶ πρὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος, ἐπι-
διωρθώθη, ὡς θὰ εἴπωμεν κατωτέρω.

Τὸ πάχος τῶν πλάκῶν εἶνε 0,05-0,07 μ.

Ὁ πηλός, ἐξ οὗ ἐπλάσθησαν, εἶνε χονδρσοειδῆς
καὶ ἀκαθάριστος, ἐρυθρός, περιέχων πάμπολλα μι-
κρὰ τεμάχια πυρίτου λίθου. Τοιαύτη εἶνε φύσει ἡ
ἐν Θέρμῳ ὀρυσσόμενη κεραμίτις γῆ.

Τὴν ποιότητα ταύτην τοῦ πηλοῦ δυνάμεθα εὐ-
κόλως νὰ διακρίνωμεν κατὰ πᾶσαν τὴν ὀπισθίαν
ὄψιν τῶν πλάκῶν, κατὰ τὰς στενὰς αὐτῶν πλευ-
ράς, κατὰ τὰ ἀποκεκρουμένα, τεθλασμένα καὶ
ὀπωσθήποτε βεβλαμμένα μέρη. Ἐπὶ τεμαχίου τοῦ
Γοργονείου, μόλις ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἔδαφους
εὐρεθέντος, διήλθε πολλάκις, ὡς φαίνεται, τὸ ἄρο-
τρον τοῦ γεωργοῦ καὶ διέρρηξε μέρη τινὰ τῆς
προσθίας ὄψεως τῆς πλάκῃς.

Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τῆς πλάκῃς ὁ τε-
χνίτης δὲν ἐπέθηκεν οὐδὲν ἐπίστωμα καθα-
ρωτέρου πηλοῦ, ὅποιον εἰς πάχος 0,02-0,03 μ.
φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἀκαθαρίστου ὁμοίως καὶ χονδρσοει-
δοῦς πηλοῦ αἱ κλαζομέναι σαρκοσφάγοι¹. Ἀπλῶς
μόνον ἐνεπότισεν αὐτὴν ἐλαφρῶς διὰ καθαρωτέρου
πηλοῦ τοῦ αὐτοῦ ἐρυθροῦ τόνου καὶ τὴν ἐπιφάνειαν
ταύτην ἐπιμελῶς ἐστίλβωσεν.

¹ Antike Denkmäler τόμ. I πίν. 44-46, τόμ. II πίν. 44. Ἴδε
τὸ κείμενον εἰς τοὺς πίνακας τούτους.

Ἐπὶ τοῦ ἐμποτίσματος δὲ τούτου, το ὅποιον
ἔφραττε τοὺς ἀνοικτοὺς ποροὺς τοῦ ἀκαθαρίστου πη-
λοῦ καὶ ἀπέκρυπτε τὰς τραχύτητας αὐτοῦ, παρε-
σκευάσθη τὸ καθαυτὸ ἔδαφος πρὸς ζωγράφησιν τῆς
παραστάσεως καὶ τῶν ἑκατέρωθεν ῥοδάκων, ἀφοῦ
ἐπεγρίσθη πᾶσα ἡ ἐπιφάνεια διὰ λεπτοτάτης
κιτρινολευκοῦ ἀλοιφῆς, τὴν ὅποιαν παρεῖχεν
ἡ ὀνομαστὴ κεραμίτις γῆ τῆς Κορίνθου². Ἡ ἀλοιφὴ
αὕτη εἰς τὰς ἡμετέρας μετοπας δὲν ἐπεκόλλησεν
ικανῶς στερεὰ ἐπὶ τῆς στιλβωμένης καθαρωτέρας
ἐπιφανείας τῆς πλάκῃς· ἀλλ' ὡς ἡ λευκὴ ἀλοιφή
εἰς τὰ βουιωτικὰ ἀγγεῖα², κατέστη πάνυ ἐξίτηλος
καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὀλίγα μόνον μέρη τῶν πλάκῶν
εἶνε εὐδιόγνωστος, εἰς ὀλιγώτερα δὲ διετηρήθη
ικανῶς. Ἐπὶ τοῦ Γοργονείου διετηρήθη καλῶς καὶ
διακρίνεται ὡς λεπτοτάτη ἐπιδερμὶς κατὰ τὴν δε-
ξιάν κάτω γωνίαν μεταξὺ τῶν παχέων βροστύγων
τοῦ γενείου. Καὶ ἐπὶ τῆς μετόπης τοῦ κυνηγοῦ
κατὰ τὴν δεξιάν πλευρὰν διακρίνεται καλῶς· ἔτι
δὲ εἰς τὴν τῆς Χελιδόνας ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ
ἐν ἄλλοις θραύσμασιν.

Χρῶματα μετεχειρίσθη ὁ τεχνίτης τρία: τὸ
ἐρυθρόν, τὸ μέλαν, τὸ λευκόν. Ἄλλὰ τὸ ἐρυθρὸν
εἰς τρεῖς ἀποχρώσεις· τουτέστιν ἐρυθρόφαιον, κε-
ραμιόχρουν καὶ πορφυροῦν.

Διὰ τοῦ ἐρυθροφαίου ἐπῆλθει τὸ εἰς τὴν ξύλω-
σιν κρυπτόμενον ἔσχατον περιθώριον τῶν πλάκῶν.
Διὰ τοῦ αὐτοῦ χρώματος, ἐπανειλημμένως αὐτὸ
ἐναλείψας, ἀνεδείξε μελαντέρας τὰς ὀριζούσας τὸ
ὄρατόν μέρος τῆς πλάκῃς ταινιώσεις. Τὸ κεραμιό-
χρουν εἶνε τὸ χρῶμα τῶν σαρκῶν τῶν ἀνδρῶν. Τὸ
πορφυροῦν μετεχειρίσθη εἰς τὸ περιθώριον τῶν ῥο-
δάκων καὶ εἰς τοὺς χιτῶνας, ἐν μέρει δὲ ἐν ἐσωτε-
ρικοῖς κοσμήμασιν εἰς λεπτὰς γραμμὰς. Τὸ μέλαν
πρὸς δὴλωσιν τῆς κόμης, τοῦ πώγωνος, τῶν ὀφρύων.
Τὸ λευκόν πρὸς δὴλωσιν τῶν γυμνῶν τῶν γυναι-
κείων μορφῶν· ἄλλως ὀλιγίστην, ὡς φαίνεται,
ἔκαμεν αὐτοῦ χρῆσιν· διακρίνεται κυρίως μόνον

¹ Τὴν κεραμίτιν ταύτην γῆν, ἧτις εἶνε ὁ πηλός πολυπληθοῦς σει-
ρὰς κορινθιακῶν ἀγγείων (πρὸς. E. Pottier. Catalogue des vases
antiques de terre cuite, 2me Partie σελ. 423) μετεχειρίσθησαν οἱ
ἐν Θέρμῳ τεχνίται ὡς ἐπιχρῶμα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον παλὺ καὶ
εἰς τοὺς κεράμους τῆς στέγης, ὡσαύτως δὲ ὡς ἐπίστωμα πολὺ παχύ-
τερον διὰ τὰς προστύπους κεφαλὰς τῶν ὀρθοκράμων αὐτῆς ἐν τῷ
ἡμέτερῳ ναφῷ τῶν μέσων περίπου τοῦ ἑκτου αἰῶνος.

² Jahrbuch III 1888 σελ. 325 πίν. 12.

εἰς τὰ πτεροεντα πέδιλα τοῦ Περσέως καὶ ἐν μέρει εἰς τοὺς κογλιοειδῶς συνεστραμμένους βοστρύχους τῆς Χελιδόνας ἐπὶ τοῦ μετώπου. Μόνη ἡ μετόπη τῶν τριῶν ἐνθρονισμένων θεοστητων δεικνύει τὸ λευκὸν χρώμα εἰς τὰ κοσμηματα ἐν πολλῇ χρησίμῃ· ἀλλ' αὕτη ἐξέρχεται τῆς λοιπῆς σειρᾶς, ἅτε προφανῶς μετὰ φθορὰν τῆς ἀρχαίας ἐπιφανείας ὑποστᾶσα διόρθωσιν ἢ ἀνακαινίσιν τελείαν ἐν πολὺ ὑστέροις χρόνοις.

Τὰ χρώματα πάντα ἐπετέθησαν ἐπὶ νωπῆς τῆς πλακῶς καὶ συνωπτήθησαν μετ' αὐτῆς· πλὴν δὲ τοῦ λευκοῦ, ὅπερ μετὰ τῆς κιτρινολεύκου ἀλοιφῆς ἐξετρίβη, τὰ λοιπὰ παρέμειναν ἀνεξίτηλα, στερεοποιηθέντα μετὰ τοῦ πηλοῦ.

Περὶ δὲ τῆς γραφικῆς τῶν παραστάσεων παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς. Ὁ ζωγράφος διεγράφαξεν ἐπὶ τοῦ νωποῦ πηλοῦ γενικὸν τι σχῆμα τῆς παραστάσεως, το ὅποιον ὅμως οὐδαμῶς ἐμφανίζεται ὡς κατὰ το μᾶλλον ἢ ἤττον εὐκρινὲς αὐτῆς διάγραμμα· τὸ ἐγγράφακτον τοῦτο σχῆμα ἤτο ἀπλῶς βοηθητικὸν πρὸς σχεδιογράφησιν τοῦ μερικωτέρου κατόπιν καὶ ἀκριβοῦς περιγρόμματος τῆς μορφῆς οὐχὶ δι' ἐγχαράξεως πλέον, ἀλλὰ διὰ τοῦ χρωστήρος, σημειῶντος πάντα τὰ ὅρια τοῦ ὑποτυπώματος τῆς μορφῆς διὰ λεπτῆς διακριτικῆς μελαίνης γραμμῆς¹. Ἀφοῦ δὲ τοιοῦτοτρόπως κατήρτισε τὸ ἀπλούστατον τοῦτο γραμμικὸν σχέδιον καὶ ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ ὅρια τῆς μορφῆς καὶ ἐσωτερικῶς ὁμοίως διὰ μελαίνων γραμμῶν ὑπετύπωσε τὸ σχῆμα τῆς περιβολῆς τῶν προσώπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν φερομένων ἀντικειμένων, ἐνήλειψε κατόπιν τὸ ἔδαφος διὰ τῶν οἰκείων χρωμάτων.

Ἡ τεχνουργία αὕτη εἶνε ἡ μονοχρώματος γραφικῆ τῆς ἀρχαίας πινακογραφίας ἐν γένει. Ὅπως εἶνε φυσικόν, προκειμένου μάλιστα περὶ πηλίνων πινάκων καὶ ἐπιφανειῶν τοίχων, τὸ ἔδαφος παρασκευάζεται πάντοτε καταλλήλως πρὸς ὑποδοχὴν τῶν χρωμάτων καὶ ἀνάδειξιν ἐπομένως εἴτε τῶν κοσμημάτων εἴτε τῶν μορφῶν ἐπὶ χρίσματός καθαρῶ λείου ἀνοικτῆς χροιάς. Χωρὶς δὲ νὰ παρακολουθήσωμεν κατὰ γράμμα τὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἐν Σικυῶνι ἢ Κορίνθῳ πρώτης ἐφευρέσεως τῆς γραφικῆς, εὐκόλως ἀναγνωρίζομεν, πῶς οἱ παλαιό-

τατοι ζωγράφοι πραγματικῶς ὑπο τύπον σκιάς δι' ἀπλῆς ἰχνογραφῆσεως ἐνὸς περιγράμματος ἀπεικόνισαν τὰς μορφὰς αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἐδάφους ἀνέδειξαν κατόπιν ταύτας διὰ βαθύτερου τινὸς τόνου¹. Ὅτι ὡς βαθύτερος τοιοῦτος τόνος δὲν ἤτο ἀνάγκη νὰ ληφθῆ ὁ μέλας, ὅστις ἐν τινι περιόδῳ διὰ λόγους τεχνικοὺς ἐφηρμόσθη εἰς τὰ μελανόμορφα διὰ τοῦτο λεγόμενα ἀγγεῖα, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡσαύτως φυσικόν· ἀλλὰ καὶ ἀπακρούεται ὁ τόνος οὗτος, ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη², ὑπὸ τῆς καλῶς νῦν ἡμῖν ἐκ πολλοῦ γνωστῆς συνηθείας τῶν ἀρχαίων, παρὰ τοῖς ὁποίοις καθ' ὅλον τὸν ἑβδομον καὶ ἕκτον αἰῶνα ὁ ἐρυθρὸς μὲν τόνος εἶνε ὁ κλασικὸς πρὸς δῆλωσιν τῶν γυμνῶν μερῶν τοῦ σώματος, οὗτος δὲ μετὰ τοῦ κυανοῦ ἐν τῇ πολυχρωμίᾳ αὐτῶν δεσπόζει, ἐνῶ πολὺ σπανιώτερον ὁ κίτρινος ὡς τρίτος ἐν ταύτῃ ἐμφανίζεται καὶ ὁ μέλας ὅλως διόλου ἐν ὑστέρα μοίρᾳ ἔρχεται πρὸς δῆλωσιν ὀλίγων τινῶν λεπτομερειῶν. Ἦδη εἰς τοὺς μᾶλλον προχωρημένους ἐκ τῶν ἀμφορέων τῆς Μήλου³ τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν διακρίνονται ἐπὶ τοῦ θαμποῦ λευκοῦ ἐδάφους δι' ἐρυθροῦ τινος τόνου, ἐνῶ τὰ τῶν γυναικῶν ἐπιφυλάσσονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου. Αὕτη δὲ εἶνε καὶ ἡ πρώτη σαφῆς ὑποδήλωσις τῆς διὰ διαφόρου χρωματισμοῦ διακρίσεως τῶν δύο γενῶν, ἥτις ταχέως κατόπιν τελειοποιεῖται διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ κεραμόχρου μὲν τόνου πρὸς δῆλωσιν τῶν σαρκῶν τῶν ἀνδρῶν, διὰ λευκοῦ δὲ τῶν γυναικῶν, πιθανῶς μάλιστα ἄνευ ἀποτόμου ἐπεμβάσεως ὠρισμένων ἐφευρετῶν, ὡς θέλει ἡ παράδοσις, ἀλλὰ κατὰ τὴν φυσικὴν τῶν πραγμάτων ἐξέλιξιν, καὶ ἴσως ὁμοῦ ἢ συγχρόνως μὲ τὰς γενικωτέρας ἐξ Ἀνατολῆς καὶ εἰδικώτερον ἐν ταύτῃ τῇ τέχνῃ ἐξ Αἰγύπτου ἐλθούσας ἐπιδράσεις κατὰ τὸν ἑβδομον αἰῶνα⁴.

Ὅτι ὅμως ἰδιαιτέρως τὰς μετόπας τοῦ Θέρμου χαρακτηρίζει κατὰ τὴν τεχνουργίαν ταύτην εἶνε ἡ

¹ Πρβ. Furtwängler ἐν Berliner philolog. Wochenschrift 1894 σελ. 112.

² Πρβ. E. Pottier, Revue des études grecques 1898 σελ. 380.

³ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς 1894 πίν. 13 καὶ 14.

⁴ Οἱ Αἰγύπτιοι διέκριναν διὰ διαφόρου τόνου τὰ ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα πρόσωπα. Ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας πρέπει νὰ ἐντοπισθῆ διὰ τοῦ ἐπὶ Σόλωνος, ὡς φαίνεται, ἀκμάζοντος Εὐμάχου ἢ ἐφευρέσεως τοῦ λευκοῦ χρωματισμοῦ, εἶνε τοῦλάχιστον οὐχὶ πιθανόν. Πρβ. Studniczka ἐν Jahrbuch II 1887 σελ. 151. Καὶ ὁ Κορίνθιος Ἐκραντος δυσκόλως, νομίζω, εἶχε νὰ ἐφεύρῃ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐρυθροῦ τόνου ὅ,τι ἐν γένει ἤτο γνωστόν.

¹ Ἐνιαχοῦ αὕτη εἶνε ἐρυθρά· ἴσως διότι ἀδιαφόρως ἐλάμβανεν ὁ τεχνίτης τὸν χρωστήρᾶ του ἐκ τοῦ χρωματοσανίδου.

διαφορά αὐτῶν ἀπὸ τῶν προϊόντων τῆς ἰωνικῆς τέχνης καὶ ἡ πλήρης ἀναλογία πρὸς τὰ κορινθιακὰ ἔργα. Ἐνῶ αἱ κλαζομέναι σαρκοφάγοι, αἱ μὲ ζωῶνας ζωῶν κεκοσμημέναι οἰνοχοαὶ τῆς Ρόδου, αἱ κύλικες τῆς Κυρήνης καὶ τῆς Ναυκράτιος φέρουσι λευκὴν ἀλοιφήν ὡς ἔδαφος πρὸς ζωγράφησιν ἐπ' αὐτοῦ, οἱ δὲ τῆς Μήλου ἀμφορεῖς σκοτεινὸν τι λευκόν, τὰ ἐκ κοκκινωποῦ πηλοῦ μεγάλα ἀγγεῖα τῆς παλαιοκορινθιακῆς τέχνης, τὰ ὅποια τίθενται εἰς τὰ 600 περίπου καὶ ἐντεῦθεν, ἔχουσι τὸ αὐτὸ καὶ αἱ μετόπαι κιτρινολευκὸν ἔδαφος. Τὸν πηλὸν τοῦτον δεικνύουσι καὶ τὰ ἐκ Πέντε-Σκούφια πινακιδία τῆς Κορίνθου¹, ὅσα δὲν εἶνε κοκκινωπά καὶ ἐπομένως νεώτερα τῶν λοιπῶν, τὸ αὐτὸ δὲ ἔδαφος παρουσιάζεται καὶ ἐπὶ τοῦ πολυχρώμου πίνακος τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ ἀπεικονισμένου ἐν Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος τοῦ 1887 πίν. 7 (σελ. 115 ἐ. Benndorf). Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν χρωματισμὸν τῶν μορφῶν ἡ αὐτὴ ἀναλογία παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ἡμετέρων μετοπῶν καὶ τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων τῆς μνημονευθείσης σειρᾶς, ἡ αὐτὴ δὲ διαφορὰ πρὸς τὰ ἰωνικά. Εἰς τὰς σαρκοφάγους τῶν Κλαζομενῶν τὸ λευκὸν χρῶμα δὲν ἐμφανίζεται ὡς διακριτικὸν τῶν γυναικείων προσώπων, πολλὴ ὅμως χρῆσις αὐτοῦ γίνεται εἰς δῆλωσιν τῶν ἐσωτερικῶν λεπτομερειῶν τῶν μελαινῶν ἄλλως μορφῶν. Εἰς ἄλλα ἰωνικά τὸ λευκὸν κεῖται καὶ ὡς χρῶμα τῶν ἀνδρῶν, ἐν γένει δὲ ἡ χρῆσις καὶ ἄλλων χρωμάτων, τοῦ κυανοῦ π. γ. καὶ ἰόχρου πρὸς δῆλωσιν μερῶν τινῶν τῶν μορφῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων, εἶνε ἴδιον τῆς ἰωνικῆς τεχνουργίας. Τοῦναντίον ἡ φαιδρὰ αὕτη πολυχρωμία εἶνε ἄγνωστος εἰς τὰς μετόπας τοῦ Θέρμου, ὧν ὁ χρωματισμὸς συμφωνεῖ, ὡς εἶπομεν, πρὸς τὸν χρωματισμὸν τῶν μορφῶν τῶν μεγάλων κορινθιακῶν ἀγγείων καὶ οὐσιωδῶς πρὸς τὸν τῶν πινακιδίων. Ἡ ἐν Λούβρω κελέβη², ἡ παριστάνουσα τὸν Ἡρακλέα παρὰ τῷ Εὐρυτίῳ, ἣτις εἶνε τὸ ὠραιότατον παράδειγμα τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων καὶ δίδει ἰδέαν τῆς τότε ἐν Κορίνθῳ ἀσκουμένης μεγάλης τοιχογραφίας, δεικνύει τελείαν τὴν ἀναλογίαν τοῦ χρωματισμοῦ πρὸς τὰς ἡμετέρας

μετόπας, ἐνῶ συγχρόνως καὶ οἱ τύποι τῶν προσώπων αὐτῆς, ὅπως καὶ οἱ τῶν πινακιδίων, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἀνακαλοῦσι τελείως τοὺς τύπους τῶν μορφῶν τῶν μετοπῶν.

Προκειμένου περὶ τῆς περιορισμένης ταύτης πολυχρωμίας τῶν ἡμετέρων μετοπῶν, κοινῆς εἰς τὰ μνημονευθέντα κορινθιακὰ ἔργα καὶ ἀντιθέτου ὅλως διόλου πρὸς τὰ πολυχρωμότερα ἰωνικά, πρέπει ἴσως νὰ παρατηρηθῇ καὶ τοῦτο. Τὰ πέταλα τῶν περιστοιχούντων ἑκατέρωθεν τὰς παραστάσεις ροδάκων ἐπεφυλάχθησαν ὁμοιομόρφως ἐπὶ τῆς κιτρινολευκοῦ ἀλοιφῆς τοῦ ἑδάφους. Δὲν εἶνε καὶ μέλανα καὶ ἐρυθρά, ὅπως συνήθως, ἐναλλάξ. Ἦνα ἀποσύγη τὴν σύμπτωσιν τοῦ ἐρυθροῦ τῶν πετάλων πρὸς τὸ ἐρυθρὸν τοῦ ἑδάφους, ἠδύνατο ὁ ζωγράφος, ἀπομιμούμενος πιστότερον τὴν φύσιν τοῦ ἀνθους, ὅπερ καθ' ἑκάστην στιγμήν ἀνεκάλει εἰς αὐτὸν ἡ πραγματικότης, νὰ χρωματισθῇ διὰ λευκοῦ μὲν τὰ πέταλα, διὰ κιτρίνου δὲ τὸν κεντρικὸν κύκλον. Ἀλλὰ τὴν προσέγγισιν ἐν γένει πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων γνωρίζει μόνον ἡ ἰωνικὴ τέχνη. Τοιαύτην ὅμως τάσιν τοῦ τεχνίτου, ὅστις βεβαίως διέθετε μέσα πρὸς τοῦτο, κύριος ὢν τῶν στοιχειωδῶν κυρίων χρωμάτων, δὲν βλέπομεν εἰς τὰς μετόπας, ὅπως οὐδὲ ἐν γένει εἰς τὰ ὅπωςδῆποτε σκοτεινὴν πῶς ὄψιν παρέχοντα προϊόντα τῆς κορινθιακῆς ἀγγειογραφίας, ὅπου μόνον ὁ ἐρυθρὸς ἀναχρωματισμὸς ὀλίγων τινῶν μερῶν ἀνυψώνει τὴν παράστασιν ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ ὁμοιοδοῦς αὐτῆς τόνου καὶ ποικίλλει κάπως αὐτήν. Οἱ τεχνῖται οὗτοι εἶνε φύσει νηφάλιοι καὶ αὐστηροί.

Ἡ ἑκατέρωθεν διὰ ροδάκων πλαισίωσις τῶν μετοπῶν, ὡς διακόσμησις τοῦ πίνακος, εἶνε εὐεξήγητος ἐκ τε τῶν παραδόσεων τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης, αἵτινες καὶ ὑστερώτερα διετηρήθησαν ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐκ τῶν συνηθειῶν τῆς κορινθιακῆς τέχνης. Ὅμοιοι ροδάκες ἐν σειρᾷ περιζωννύουσι μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον παρὰ *Furtwängler-Löschke*, *Mykenische Vasen* πίν. 38 ἀρ. 393. Τὸ ἕτερον περιθώριον παραστάσεως ἀποτελεῖ σειρὰ ὁμοίων ροδάκων καὶ ἐπὶ κλαζομενίας σαρκοφάγου (*Antike Denkmäler* πίν. 26)· πλαίσιον δὲ ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν μετοπῶν ἑκατέρωθεν ἀποτελεῖται ἐν τῷ μεγάλῳ ἀττικῷ ἀγγεῖῳ τοῦ Νέτου ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ. Κατὰ τὴν μορφήν ὅμως, ὑπὸ τὴν ὁποίαν οἱ Κορίνθιοι ἀγγειογράφοι, χάριν εὐκολίας μᾶλλον, μετεχειρίσθησαν αὐτὸν ὡς κό-

¹ Ἀπεικονισμένα ἐν *Antike Denkmäler* I πίν. 7. 8. II πίν. 23. 24. 29. 30. 39. 40.

² Ἰδὲ *E. Pottier*, *Vases antiques du Louvre* πίν. 49 E 635. Ἀπεικονίζεται μετὰ τῶν χρωμάτων ἐν *Longpérier*, *Musée Napoléon III* πίν. 22 καὶ ἐν *Rayet-Collignon*, *Histoire de la céramique* σελ. 72 πίν. 6.

σημημα διεσχορπισμένον ἐπὶ τῶν παραστάσεων τῶν ἀγγείων τῶν φερόντων ζώνας ζώων, δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὰς μετόπας, ὅπως οὐδὲ ἐπὶ τῶν μεγάλων προμνημονευθέντων ἀγγείων, ἐνῶ συνειθίζεται ἔτι εἰς τὰ ἐκ Πέντε-Σκούφια πινακίδια. Τοιοῦτον δὲ σχῆμα δεικνύει το πλάσιον τῶν ῥοδάκων παραστάσεως ἀμφορέως ἀρχαῖκου παρὰ *Gerhard*. *Auserlesene griechische Vasen* πίν. 244. Εἰς τὰ πλάσια προστύπων παραστάσεων ἐπὶ χαλκίων πλακῶν τῆς Ολυμπίας Olympia. *Die Bronzen IV*. πίν. 39 ἐμφανίζεται τὸ πλέγμα, ἀλλ' οὐχὶ ῥοδάκων σειρά. Ὁ ἐν πίνακι 37 αὐτόθι ἀρ. 712 ῥοδάξ εἶνε μᾶλλον κόσμημα τοῦ ἐδάφους τῆς παραστάσεως.

Καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τέλος, αἵτινες παρέκιντο εἰς τὰς παραστάσεις, εἰ καὶ μία μόνη σώζεται, δεικνύουσι τὰς κορινθιακὰς συνηθείας τῶν τεχνιτῶν. Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ Ἴωνες ἢ διόλου δὲν προσέγραφον ὀνόματα ἀηλωτικὰ τῶν προσώπων ἢ πολὺ σπανίως, ἐνῶ λαλίστατοι ἦσαν κατὰ τοῦτο οἱ Κορίνθιοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Ἀττικοί. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον εἶνε, ὅτι τὸ ἐν ταῖς μετόπαις ἐμφανιζόμενον ἀγράφητον εἶνε τὸ ἀρχαῖον κορινθιακόν, καθὼς ἀκριθέστερον θὰ διαλάβωμεν κατωτέρω.

Αἱ παραστάσεις τῶν μετοπῶν καθ' ἐκάστας. 1. Τὸ Γοργόνειον. Ὁ τύπος, ὑπὸ τὸν ὅποιον παρουσιάζεται ἐνταῦθα τὸ Γοργόνειον, εἶνε ὁ καθόλου ἀρχαῖκός, γνωστός ἐξ ἀπείρων παραλλαγῶν¹. Εἰδικώτερον ὅμως δύναται τὸ ἡμέτερον νὰ ταχθῆ μᾶλλον εἰς τὴν σειράν ἐκείνην, ἣτις ἢ οὐδαμίαν ἢ πολὺ μικρὰν χοῆσιν κάμνει τῶν ὄψεων, τουτέστι εἰς τὴν κορινθιακὴν, ἣτις κατὰ τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἰωνικὴν, χαλκιδικὴν καὶ ἀττικὴν. Εἰς τὸ ἡμέτερον ἐμφανίζεται εἰς μόνον ὄφιν ἀπο τοῦ λαιμοῦ ἀνερχόμενος, ὅστις βεβαίως εἶχε τον ἀντίστοιχόν του ἐκ τῆς ἐτέρας ἐλλειπούσης πλευρᾶς. Ἀλλ' ἡ κόμη δὲν φαίνεται ὅτι ἐσχηματίζετο ἐξ ὄψεων. Ὁ ἐλικοειδὴς σχηματισμὸς αὐτῆς ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς πρὸς τὸ σπαρτιατικὸν Γοργόνειον, ὅπερ ἀπεικονίζεται ἐν *Archäologische Zeitung* 1881 πίν. 11, 3. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα οὐτε πρὸς τοῦτο ὁμοιάζει τὸ τοῦ Θέρμου οὔτε πρὸς τὸ αὐτόθι ἐν πίνακι 17, 1 ἀπεικονιζόμενον τοῦ ξηροσάρκου καὶ ἔλωρ διόλου εἰδεγθοῦς τύπου, πρὸς ὃν

ἀντιτίθεται ὁ σαρκώδης καὶ πλατὺς κορινθιακὸς καὶ ἀττικός.

Ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἡμετέρου, καὶ μοναδικόν, ὡς φαίνεται, ἀποτελεῖ ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἡ κόρη, ἀπομακρυνομένη ἀπὸ τοῦ κέντρον τοῦ βολβοῦ, προσκλίνει τοσοῦτον πρὸς τὴν ῥίνα, ὥστε κάμνει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ κεφαλὴ συνῆγε τοὺς ὀφθαλμοὺς προσβλέπουσα ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς τῆς ἐν τῷ θριγκῷ θέσεως πρὸς τὰ κάτω. Τὸν καθόλου σχηματισμὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἄνευ ὅμως τοῦ ἀνωτέρου χαρακτηριστικοῦ, δεικνύει ὁμοίον καὶ τὸ παρὰ *Six*, de Gorgone. 1855 ἐν πίν. 1, III Γ ἀπεικονιζόμενον ἄνευ ὄψεων, πωγωνοφόρον Γοργόνειον. Ὁμοίως καὶ τὸ ἐν κύλικι κορινθιακῇ ἐν *Jahrbuch* II 1888 πίν. 12.

Τὸ κενὸν τὸ διαχωρίζον τὴν σάρκα τῆς ῥινὸς ἀπὸ τῶν ῥωθῶνων φαίνεται ὅτι ἀπέβαλε μόνον τὸ χρῶμα, δι' οὗ ἐδήλοῦτο ἡ πτυχή ἢ σχηματιζομένη αὐτόθι διὰ τὸ σιμὸν τῆς ῥινὸς καὶ τὴν ὀγκώδη προβολὴν αὐτῆς μεταξὺ τῶν ῥωθῶνων.

Χαρακτηριστικὸν ἰδιάζον εἰς τὸ ἡμέτερον Γοργόνειον εἶνε καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ πώγωνος. Πωγωνοφόρα ἐμφανίζονται πολλάκις τὰ Γοργόνεια· ἀλλ' ὁ πώγων δηλοῦται ἱκανῶς κατὰ φύσιν διὰ γραμμῶν βραχειῶν παραλλήλων, αἵτινες παριστάνουσι τὰς τρίχας. Εἰς τὸ ἡμέτερον ὅμως παχεῖς ἀραιοὶ βόστρυχοι ὡσεὶ κόμης κατέρχονται οὕτως, ὥστε ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν μᾶλλον θὰ ὑπέθετέ τις ὅτι πρόκειται περὶ κόμης, καθόσον μάλιστα αἱ ἄκραι ἐκατέρωθεν πλεξίδες φαίνονται ὡς νὰ κατέρχωνται ὀπισθεν τῶν ἀρανῶν ὧτων. Ἀλλ' ὁ ἄνω φαινόμενος ἐλικοειδὴς σχηματισμὸς τῆς κόμης ἀποκλείει, νομιζόμεν, τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἄλλως ἐὰν διεξέλθωμεν πάσας τὰς γνωστὰς ἀπεικονίσεις Γοργονείων, οὐδαμοῦ θὰ εὑρωμεν ὁμοίον σχηματισμὸν εἴτε τῆς κόμης εἴτε τοῦ πώγωνος, καὶ ὡς μόνον ὁμοίον παράδειγμα γνωρίζω ἐξ αὐτοφίας τὸ ἐν κελέθῃ κορινθιακῇ ἐπὶ τῆς πλατείας ἄνω ἐπιφανείας τῆς μιᾶς λαβῆς παριστανόμενον. Ἡ κελέθη αὕτη εἶνε ἢ ἐν τῷ Βατικανῷ ἐν *Museo Gregoriano* ὑπ' ἀρ. 19 ἀποκειμένη. Ὁ πώγων παρίσταται καὶ ἐν τούτῳ καθ' ὁμοίον ἐντελῶς πρόπον, ἐν εἶδει παχέων βοστρύχων κόμης. Ἡ κελέθη, ἄνευ τοῦ Γοργονείου, ὅπερ, ἐννοεῖται, μόνον ἄνωθεν εἶνε ὁρατὸν, ἀπεικονίζεται παρὰ *Rayet-Collignon*, *Histoire de la céramique*, 1888, σελ. 73 fig. 37.

Τὰ χρώματα τῆς πλακῆς ἀπετρίβησαν πολὺ

¹ Roscher's, *Lexicon der griech. u. röm. Mythologie* ἐν λέξει σελ. 1702 ε. (Furtwängler).

ὅπως δὲ ποτε ἰκανῶς φαίνεται ἡ ἐφαρμοσθεῖσα ἐπ' αὐτῆς περιορισμένη πολυχρωμία, ἡ ἀκριβέστερον διχρωμία. Οἱ παγεῖς τοῦ πώγωνος βόστρυχοι ἦσαν βεβαίως ἐναλλάξ μέλανες καὶ ἐρυθροί. Ὁ μέλας χρωματισμός διετηρήθη πανταχοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐρυθρὸς τῆς γλώσσης τοῦλάχιστον καὶ τῶν χειλέων διακρίνεται ἔτι· κατὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ὁμοιάζε τὸ ἡμέτερον Γοργόνειον πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης ἐν τῷ ἀπτικῷ ἀγγεῖῳ τοῦ Νέτου καὶ πρὸς τὸ ἐν κύλικι κορινθιακῇ ἀπεικονιζόμενον ἐν *Jahrbuch* 1898 πίν. 12. Πρβ. καὶ τὸ παρὰ *Furtwängler*, *Sammlung Somzee* σελ. 76 πίν. 42.

Περὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν τὸ Γοργόνειον κατεῖχε μετὰ τῶν μετοπῶν, ἐπιτρέπεται ἴσως νὰ εικάσωμεν ὡς ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως τῶν θραυσμάτων αὐτοῦ, ὅτι ἦτο ἡ τελευταία καὶ βορειοστάτη τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Διότι ταῦτα εὐρέθησαν μετὰ τοῦ σώματος τῆς σφιγγός¹, ἣτις βεβαίως ἦτο γωνιαῖον ἀκρωτήριο, κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν τοῦ ναοῦ γωνίαν.

2. Ὁ κυνηγός. Ἡ παράστασις κυνηγοῦ, ἐπιανεργουμένου μετὰ τῆς λείας του ἐκ τῆς θήρας, δὲν εἶνε ἄγνωστος ἐκ τῆς ἀρχαίας τέχνης. Εἰς ἐν τῶν πινακιδίων τῶν ἐκ Πέντε-Σκούφια τῆς Κορίνθου (*Antike Denkmäler* I πίν. 8 ἀρ. 13) εἰκονίζεται κυνηγὸς καὶ παρ' αὐτῷ ὁ κύων· ἀλλ' ἐνταῦθα παρεστάθη πορευόμενος ἐπὶ θήραν ὅπλα φέρων ξίφος, δόρυ, φαρέτραν, ἴσως διὰ τοῦτο καὶ τόξον, ὅπερ δὲν φαίνεται. Ὅπως διόλου ἄλλη ἦτο ἡ παράστασις, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Ἡσίοδος ἐν *Ἀσπίδι Ἡρακλέους* στ. 302-304:

Τοὶ δ' ὠκύποδας λαγὸς ἤρουν
ἄνδρες θηρευταί, καὶ καρχαρόδοντε κύνε πρό,
ἰέμενοι μαρπέειν, οἱ δ' ἰέμενοι ὑπαλύξαι·

καὶ τὴν ὁποίαν βλέπομεν ἐπὶ κορινθιακῆς ληκύθου, ἀπεικονισμένης ἐν *Journal of hellenic Studies* XI πίν. II. Πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνάλογος εἶνε ἡ ἐν φιάλῃ τοῦ βρετανικοῦ μουσείου παράστασις²· ὁ κυνηγὸς ἐνταῦθα κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν κύνα ἀπὸ ἱμάντος, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου φέρει ῥάβδον, ἐξ ἧς ὅπισθεν κρέμανται λαγὸς καὶ ἀλώπηξ. Καὶ ἐπὶ ὄλπης τοῦ βρετανικοῦ μουσείου³ ὁ κύων

συνοδεύει τὸν θηρευτὴν, ἐκ δὲ τῆς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ῥάβδου ἔμπροσθεν μὲν κρέματα λαγός, ὅπισθεν δὲ ἀλώπηξ. Διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ καὶ τὸ μόνον αὐτοῦ ὅπλον, τὸ τόξον. Ἡ φαρέτρα διακρίνεται ἐν μέρει ἐπὶ τῶν νώτων ὅπισθεν τοῦ αὐχένος, ἐπὶ δὲ τοῦ στήθους φαίνεται ὁ ἰμάς, ἐξ οὗ ἐκρέματο ἡ φαρέτρα.

Τὸ τρίχρωμα τῆς ἐλάφου, ἧς τὸ σῶμα εἶνε ἀκριβῶς περιγεγραμμένον διὰ μελαίνης γραμμῆς, δηλοῦται διὰ μελάνων γραμμιδίων ὡς στιγματῶν ἐπὶ τοῦ κιτρινολεύκου¹ ἐδάφους. Τοῦ δὲ κάρπου τὸ περίγραμμα εἶνε ἐναλλημιμένον διὰ μέλανος χρώματος· ἡ τανύθριξ μῆριγξ δηλοῦται δι' ἐρυθρῶν γραμμῶν· ἐπιφυλαγμένοι ἐπὶ τοῦ κιτρινολεύκου ἐδάφους εἶνε οἱ γαυλιόδοντες.

Ἡ κόμη τοῦ ἀνδρὸς περιβάλλεται ὑπὸ ταινίας, ἣτις δηλοῦται διὰ δύο γραμμῶν ἐρυθρῶν. Κατέρχεται δὲ τὸ μὲν ἐπὶ τῶν νώτων, τὸ δὲ δεξιόθεν — καὶ ἀριστερόθεν βεβαίως — ἐπὶ τοῦ στήθους, εἰς δύο πλεξιῶδας ἐκατέρωθεν διηρημένη. Μύστακα δὲν φέρει, ὁ δὲ πώγων προέχει ὀξέως πρὸς τὰ ἔμπροσ, κατὰ τὸν κατὰ συνθήκην τρόπον τῆς μελαίνης ἐναλείψεως τοῦ καθόλου περιγράμματος αὐτοῦ, ἄνευ ἀκριβεστέρας δηλώσεως τοῦ σχήματος. Καὶ ἡ ῥίς πολὺ προέχει ὀξεῖα. Μολονότι δὲ λείπει ἡ κορυφή τοῦ κρανίου, εὐκόλον εἶνε νὰ παρατηρήσῃ τις, ποῖον εἶνε τὸ σχῆμα τὸ ἀποτελούμενον διὰ τῆς λοξῆς τῆς ῥίνος γραμμῆς καὶ τῆς κυρτώσεως τοῦ κρανίου. Ἐνῶ δηλονότι εἰς τὰ πρόσωπα τῆς ἰωνικῆς τέχνης ἡ ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς ῥίνος πρὸς τὴν κύρτωσιν ταύτην τοῦ κρανίου γραμμὴ εἶνε συμμετρικῶς καμπύλη², ἐνταῦθα τὸ μέτωπον προβαίνει πῶς, ἀντὶ νὰ εἰσέχη ὡς εἰς τὰ ἰωνικά· ἡ ῥίς ἐπομένως σχηματίζει εἰσοχήν κατὰ τὴν ῥίζαν ἀντὶ νὰ ἐκτείνεται ἡ γραμμὴ αὐτῆς ἄθλαστος μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ κρανίου, ὅπως εἰς ἐκεῖνα. Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ὅπερ βλέπομεν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἐκ Πέντε-Σκούφια κορινθιακῶν πινακιδίων.

Καὶ ὁ ὀφθαλμὸς εἶνε οὐχὶ ὁ ἐπιμήκης τῶν ἰωνικῶν προσώπων, ἀλλ' ὁ στρογγύλος μᾶλλον τῶν κορινθιακῶν παραστάσεων· ἐκτὸς ὅτι εἰς τὰ ἰωνικά καὶ ὁ τοῦ ἀνδρὸς ὀφθαλμὸς παριστάνεται κατὰ

¹ Ὁ χρωματισμός τοῦ πίνακος εἶνε κατὰ τι ἀτελής. Τὸ σῶμα τῆς ἐλάφου δὲν εἶνε κεραμόχρουν, ὅσον φαίνεται ἐπὶ τοῦ πίνακος· καὶ τὸ ἀριστερόν ἡμισυ τοῦ γιγῶνος δὲν εἶνε κιτρινον, ὅπως αὐτὸς ἡ βράδος. Καὶ τοῦ κάρπου τὸ σῶμα δὲν εἶνε πορφυροῦν ἀλλὰ μέλαν, ὅπως τὸς πώγωνος, τῆς κόμης.

² Athen. Mitteilungen 1898 σελ. 59 (Zahn).

¹ Ἴδε *Αρχαιολογ. Ἐφημερ.* 1900 σελ. 209.

² *Revue archéologique* 18, 1891 σελ. 361 ἔ. *Scènes de chasse* (Fossey): Ἴδε αὐτόθι σελ. 363.

³ Αὐτόθι σελ. 367 fig. 2. Πρβ. καὶ σελ. 369 fig. 3.

το αὐτὸ γυναικεῖον ἐπίμηκες ὄλως διόλου σχῆμα¹. Εἰς τὰ κορινθιακὰ ἀγγεῖα ἐκατέρωθεν τῆς κυκλικῆς κορῆς ὑπάρχει ἀπλή μόνον γραμμὴ ἐγγράφατος, ἐνῶ ἐνταῦθα ἐκατέρωθεν σχηματίζεται τριγωνίδιον· ἀλλ' ἡ διαφορὰ προέρχεται ἐκ τῆς ἀπλότητος, ἣν συνεπάγεται ἡ ἐγγράφαις, ἐνῶ ἐνταῦθα ὁ ζωγράφος μὲ τὸν χρωστικῆρα εὐκολύνετο περισσότερον εἰς τὴν διαγραφὴν πληρεστέρου πως σχήματος. Καὶ εἰς τὰ ἐκ Πέντε-Σκούφια πινακίδια ἐμφανίζεται πολλαχού τοῦτο τὸ γραφικώτερον σχῆμα.

Εἰς τὰ μεγάλα κορινθιακὰ ἀγγεῖα, τὰς κελέθας, ὅπως καὶ εἰς τὰ πινακίδια ταῦτα, εὐρίσκομεν καὶ τοῦ σώματος ὄλου τὸν τύπον ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν ἡμέτερον κυνηγόν. Ἐπὶ τῆς κελέθης, ἐφ' ἧς παρίσταται ὁ Ἡρακλῆς παρὰ τῷ Εὐρυτίῳ, ὁ τεμαχίζων το κρέας ἀνὴρ εἶνε ὁμοιότατος πρὸς τὸν ἡμέτερον. Ὡσαύτως δὲ ἐπὶ τῶν πινακιδίων ἐπὶ παραδείγματος ὁ Ποσειδῶν ἐν Antike Denkmäler tom. I πίν. 7 ἀρ. 1 καὶ τόμ. II πίν. 24 ἀρ. 11 ἢ πίν. 29 ἀρ. 8, ὁ Ζεὺς ἐν Jahrbuch 1897 σελ. 17 fig. 6 καὶ ἄλλα. Ὁ τύπος οὗτος εἶνε ὁ ἐπιμηκέστερος μὲ στενὴν τὴν ὀσφύν καὶ ἐξέχοντ' ἀπὸ τοῦτο τὰ ἰσχύα, ἐνῶ τὰ ἰωνικὰ σώματα εἶνε βραχύτερα καὶ πληρέστερα, ὅπως βλέπομεν αὐτὰ εἰς τὰς ἐκ Καίρης (Cervetri) τοιχογραφίας τὰς ἐν Λούβρω καὶ ἐν τῷ βρετανικῷ μουσεῖῳ ἀποκειμένας².

Τὸ ἐνδύμα ἀποτελεῖται ἐκ χιτῶνος ἀχειριδίου του βραχέος, στενωῶς ἐξωσμένου. Αἱ παρυφαὶ εἰς τοὺς βραχίονας καὶ εἰς τὸν λαιμὸν ἔχουσιν ἀπλοῦν κόσμημα ὀδόντων ἢ σφηνίσκων ἐναλλάξ μελάνων καὶ ἐρυθρῶν³. Ἀξιοσημεῖωτον εἶνε ὅτι ὁ χιτῶν κατὰ το στήθος εἶνε δίχρους, ἦτοι κατὰ τὸ ἡμισυ πορφυροῦς καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ ἐπιφυλαγμένος εἰς τὸ κιτρινόλευκον ἔδαφος, ὥστε καὶ ἐνταῦθα ἐφηρμόσθη οὐχὶ πολυχρωμία, ἀλλ' ἀπλουστάτη διάκρισις μετὰξὺ ἐνὸς χρώματος καὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους. Κοσμηματικόν τινα πλοῦτον, εἰ καὶ αὐθις οὐχὶ πολύχρωμον, δεικνύει ὁ χιτῶν εἰς τὸ κάτωθεν τῆς ζώνης μέρος. Το κράσπεδον ὄλον κοσμεῖται διὰ πλέγματος δικτυωτοῦ ἰκανῶς συνθέτου⁴ λοξῶς καὶ ἄλλη ταινία ὁμοίου πλέγματος φέρεται ἀπὸ

τῆς ζώνης ἀριστερόθεν ἐπὶ τὰ δεξιὰ πρὸς τὸ κράσπεδον κάτω, ἐκατέρωθεν δὲ τῆς ταινίας ταύτης εἰκονίζονται ῥόδακες, εἰς ἀριστερόθεν καὶ δύο δεξιόθεν μὲ ἐναλλάξ μέλανα καὶ ἐρυθρὰ τὰ πέταλα. Τὸ ἔδαφος δὲ τοῦ μέρους τοῦτου τοῦ χιτῶνος ἐκατέρωθεν τῆς λοξῆς ταινίας εἶνε δίχρουν ὡσαύτως, πορφυροῦν καὶ μέλαν.

Ἀκριβῶς τοιαύτη τοῦ χιτῶνος διακόσμησις μοι εἶνε ἀγνωστος ἀλλαχόθεν. Γενικὴν ἀναλογίαν δεικνύει τὸ ἐνδύμα τοῦ Ἑρμοῦ ἐπὶ ἀμφορέως τῆς Μήλου ἐν Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1894 πίν. 14, ὅπερ εἶνε κατάστικτον διὰ μικρῶν ῥοδάκων ὄλως διαφόρου σχήματος. Ῥόδακα καὶ ἀστερίσκους περὶ τὴν ὀσφύν δεικνύει τοῦ Πάριδος ὁ ἀχειριδῶτος χιτῶν παρὰ Gerhard, Auserlesene griech. Vasen πίν. 227. Ἀλλὰ τὴν πλησιεστάτην ἀναλογίαν δεικνύει αὐθις ἐν τῶν ἐκ Πέντε-Σκούφια πινακιδίων. Ἡ ἀνδρική μορφή ἐν Antike Denkmäler II πίν. 24 ἢ ὑπ' ἀρ. 12 ἔχει ἐξηρητημένον ὡς κόσμημα ἐκ τῆς ζώνης ἐπὶ τοῦ μηροῦ δι' ἱμάντος ῥόδακα, ὁμοίως δὲ αὐτόθι I πίν. 8 ἀρ. 16. Ἡ χρῆσις δὲ αὐτοῦ ἢ τοιαύτη ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῆς κορινθιακῆς τέχνης. Τῷ ὄντι ῥόδακες χρυσοὶ ἐρραμμένοι εἰς τὰ ἐνδύματα εἶνε συνήθεια γαλδοαῖκή καὶ φοινικική⁵. Διασῆματα κεφαλῶν γυναικῶν τῆς κυπριακῆς τέχνης κοσμοῦνται ὡσαύτως διὰ σειρᾶς ῥοδάκων προστύπων, ἐν μάλιστα διάδημα φέρει τριπλῆν ῥοδάκων σειρὰν⁶. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος τοῦ χιτῶνος τοῦ κυνηγοῦ, ἐφ' οὗ εἰκονίζονται οἱ ῥόδακες, εἶνε χρωματισμένον, τὰ πέταλα ἐπιφυλάσσονται εἰς τὸ ἔδαφος τοῦτο, διακρινόμενα ἀπ' αὐτοῦ διὰ μικροῦ γύρου ἐπὶ τῆς κιτρινολεύκου ἀλοιφῆς, ὅστις ἔμεινεν ἀχρωμάτιστος.

Τὸ δικτυωτὸν πλέγμα, πολὺ σὺνηθες εἰς τὴν ἰωνικὴν τέχνην⁷, δὲν εἶνε ἀγνωστον καὶ εἰς τὴν κορινθιακὴν⁸. Ἀπλοῦν ὄλως διόλου εὐρίσκεται ὡς κόσμημα τοῦ περιθωρίου εἰς γαλκᾶ τῆς Ὀλυμπίας⁹, ὡς προανεφέραμεν. Ἀλλὰ καὶ πολὺπλοκον εὐρίσκομεν αὐτὸ ὡς κόσμημα κορινθιακῆς ληκύθου

¹ Athen. Mittheilungen 1887 σελ. 23 (Studzicka). Jahrbuch 1892 σελ. 189 (Mayer).

² Εἶδον κτὰ ἐν Λούβρω αἰθούσῃ Α προθήκῃ I.

³ Ἡδ. Bulletin de corresp. hellén. 1897 σελ. 467 (Pottier). Δὲν εἶνε ὁμοῦς ἀγνωστον καὶ εἰς τὰ γεωμετρικά, εἰς τὰ ὅποια διεβιάσθη ἐκ τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης· ἴδε Jahrbuch 14, 1899 σελ. 41 fig. 27 (Sam Wide).

⁴ Ἡδ. E. Pottier, Vases antiques du Louvre E 612 ἀρῶα-λος πίν. 43, σελ. 52.

⁵ Olympia. Die Bronzen ἐν πίν. 39 διάφοροι πλάκες.

¹ Ἡδ. Zahn, ἐνθ' ἀνωτ. καὶ τοὺς δεθλαμοὺς τῶν τεσσάρων κεφαλῶν κλαζομενίας στροφογῆου ἐν Antike Denkmäler II 25.

² Ἡ ἐν Λούβρω ἀπεικονίζεται ἐν Longprérier Musée Napoléon III πίν. 13· ἢ δὲ ἐν τῷ βρετανικῷ μουσεῖῳ ἐν Journal of hellenic Studies X 1889, σελ. 243 πίν. 7 (Murray).

³ Ἴδε πίν. 3 σχῆμα Β.

⁴ Ἴδε πίν. 3 σχῆμα Α.

ἀπεικονιζομένης ἐν Archäologische Zeitung 1883 πίν. 10 (πρὸς αὐτόθι σελ. 158· Furtwängler), ἐν γαλκῶ 'Ολυμπίας', ἐν γαλκῶ ἀπεικονιζομένῳ ἐν 'Αρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1892 πίν. 10 ἀρ. 3 καὶ ἐπὶ ληκύθου κορινθιακῆς ἀπεικονιζομένης ἐν Journal of Hellenic Studies 1890 πίν. I. Μία δὲ τῶν πολλαπλῶν βεβαίως παραλλαγῶν τοῦ πολυσυνθῆτου τούτου, γνωστοῦ εἰς πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, εἶνε καὶ το ἡμέτερον.

Τὰ πῆδιλα ἔχουσι τὴν μορφήν τῶν τοῦ 'Πρακλέους παραδείγματος χάριν ἐπὶ τοῦ ἐκ Μήλου ἀμφορέως ('Αρχαιολ. Ἐφημ. 1894 πίν. 13-14).

3. Περσεύς. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας παραστάσεις ὁ Περσεύς φεύγων πρὸ τῶν Γοργόνων ἐμφανίζεται καὶ ἐνταῦθα φέρων κυνέην, ξίφος, πτερόεντα πῆδιλα καὶ τὴν κίβισιν μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης. Τὸ κλασικὸν χωρίον, το μαρτυροῦν περὶ τῆς ἐμπνεύσεως ταύτης τῶν καλλιτεχνῶν, εἶνε τὸ τοῦ 'Ψισίου ἐν 'Ισπίδι 'Ηρακλέους στίχῳ 216 ἐ, ἀκριβῶς ἐφαρμοζόμενον εἰς τὴν ἡμέτεραν παράστασιν. Διότι ἄλλως πολλὰ εἶνε καὶ ἐνταῦθα αἱ παραλλαγαὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῶν τριῶν μνημονευθέντων γνωρισμάτων. Ἐπὶ ἀμφορέως μελανομόρφου παρὰ Gerhard, Auserlesene griechische Vasen πίν. 216 ἡ κίβισις εἶνε ἐξηρτημένη ἐκ τοῦ βραχίονος ὡς μικρὰ πῆρα, ὁ δὲ ἦρωες οὐδὲν ἔπλον φέρει οὐδὲ τὰ πτερόεντα πῆδιλα φορεῖ. Ἄλλ' ἡ μικρὰ πῆρα, ἐκ χειρὸς φερομένη, εἶνε ἐν γένει κατὰ τι νεωτέρα συνθήκη². Ἐπὶ τεμαχίου μελανομόρφου ἀγγείου τῆς Ἀκροπόλεως ('Αρχαιολογ. Ἐφημερ. 1885 πίν. 5 ἀρ. 4) τὴν κίβισιν κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἐν αὐτῇ δὲ φαίνεται ὡς Γοργόνειον ἢ κεφαλὴ τῆς Μεδούσης, καὶ φορεῖ μὲν τὰ πτερόεντα πῆδιλα, ἀλλ' οὐδὲν ἔπλον φέρει. Ὡς πῆρα μικρὰ παριστάνεται καὶ ἡ κίβισις ἢ ἡ Χάρις φέρει πρὸς τὸν Περσεῖα παρὰ Gerhard, Auserl. gr. Vasen πίν. 323, 2. Ξίφος, πτερόεντα πῆδιλα, κυνέην καὶ κίβισιν ὡς μικρὰν πῆραν φέρει ὁ Περσεύς ἐπὶ αἰγυνητικῆς κύλικος ἐν Archäologische Zeitung 1882 σελ. 201 πίν. 9. Οὐδὲν ἔπλον φέρει εἰς τρίποδα ἐκ Τανάγρας, ἀλλὰ κυνέην καὶ κίβισιν ἐν Archäologische Zeitung 1881 σελ. 29 πίν. 3. Ἡ κυνέη δὲ ἀδιαφόρως ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τέχνῃ ἐμφανίζεται ὡς ἀπλοῦς πῆλος ἢ ὡς πέτασος μὲ στενὸν γῦρον, πάντοτε ἄνευ τῶν ἐπὶ κεφαλῆς πτερού-

γων, αἵτινες μετὰ τῆς ἄρπης ἀντὶ τοῦ ξίφους εἶνε γνώρισμα νεωτέρας τέχνης. Μὲ πέτασον καὶ κίβισιν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἐξηρτημένην, ἄνευ τῶν πτερόεντων πῆδילων καὶ τοῦ ξίφους, ἐμφανίζεται ἐν κορινθιακῇ ὄλπῃ, ἐνθα ὁ Περσεύς ὀπίσκει πλάκουντια εἰς τὸ κῆτος τὸ κατὰ τῆς Ἀνδρομέδας ἐκπεμθῆν¹.

Ἐπὶ τῆς ἡμετέρας μετόπης γνώρισμα ἰδιαίτερον καὶ μοναδικὸν ἀποτελεῖ ἡ ἐν τῇ κίβισι φερομένη κεφαλὴ τῆς Μεδούσης. Ἐντος τῆς κίβισεως κρύπτεται τὸ μέγρι τοῦ στόματος κάτω μέρος τοῦ προσώπου, ἔκον δὲ τὸ λοιπὸν εἶνε ἔρατον· ἀλλ' ἡ κεφαλὴ δὲν ἔχει διόλου τὴν θηριώδη καὶ εἰδεγθῆ Γοργονεῖου ὄψιν. Εἶνε ἀνθρωπίνῃ κεφαλῇ γυναικός, ἀπεικονιζομένης κατ' ἐνώπιον, ἧς τὴν ἐκλιπούσαν ζωὴν δηλοῦσιν οἱ κεκλεισμένοι ὀφθαλμοί. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν πρώτην ἀπόπειραν τῆς ἀρχαιοτάτης τέχνης πρὸς δῆλωσιν τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου³. Εἶνε δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐν τῇ τέχνῃ τῶν ἡμετέρων μετοπῶν ἐμφανίζεται μετὰ τινος κατὰ φύσιν ἀποδόσεως τοῦ σχήματος τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν γένει, ἧτις εἶνε ξένη πρὸς τὸν τρόπον αὐτῆς· οἷοτι καὶ ὁ βολβὸς ἔχει φυσικὸν σχῆμα καὶ αἱ βλεφαρίδες σαφῶς χαρακτηρίζονται καὶ αὐταὶ αἱ ὀφρύες ἔχουσι φυσικώτερον σχῆμα.

Περὶ τοῦ χιτῶνος ἰσχύουσιν ὅσα περὶ τοῦ κυνηγοῦ ἐλέχθησαν. Τὸ πλέγμα εἶνε ἐνταῦθα μόνον⁴. Πρὸς δῆλωσιν πτυχῶν εἰς τὸ ἀνασυρόμενον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ μέρος τοῦ χιτῶνος οὐδεμία ἀπόπειρα ἔγινε. Τὸ μέγα ξίφος, κρεμύμενον ἐκ τελαμῶνος πλατέος, ἔχει ὀριζοντίαν διεύθυνσιν παρὰ τὸ ἀριστερόν πλευρόν ἕνεκα τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω βιαίας φορᾶς τοῦ ἥρωος.

4. Ἡ Χελιδών. Τὸ προσγεγραμμένον εἰς τὴν μίαν μορφήν ὄνομα καὶ ἡ στάσις τῶν δύο γυναικῶν καθιστᾷ κατὰ πρῶτον λόγον πιθανόν, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μύθου τῆς Πρόκνης καὶ Φιλομήλας καὶ τῆς σφαγῆς τοῦ Ἴτυος. Ἐλάχιστά τινα μόνον ἔχνη ἀδιάνγνωστα σώζονται ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, περὶ τὸ ὅποσον αἱ δύο αὐταὶ γυναῖκες ἠσχολοῦντο. Ἴσως ἦτο ὁ νεκρὸς τοῦ Ἴτυος ἢ ἡ παρασκευὴ τῶν τεμαχίων αὐτοῦ πρὸς τὸ δεῖπνον τοῦ Τηρέως. Ἀλλὰ

¹ Rayet - Collignon, Histoire de la céramique σελ. 75 fig. 38.

² Πρὸς. Monuments grecs publiés par l'Association pour l'encouragement des études grecques N° 23-25, 1895-97 2mo volume σελ. 11 ἐ.

³ Ἰδὲ πίν. 4 σχῆμα Α.

¹ Ἐνθ' ἀνωτέρω πίν. 37 ἀρ. 697.

² Archäologische Zeitung 1881 σελ. 30 (Furtwängler) πίν. 30.

δὲν εἶνε ἀδύνατον, ὅτι ἡ παράστασις οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν μῦθον τοῦτον, διότι ἐν τῷ αὐτῇ περιπτώσει ἴσως τὸ ὄνομα τῆς ἐτέρας τῶν γυναικῶν δὲν θὰ ἦτο τὸ τοῦ πετηνοῦ, εἰς ὃ μετὰ τὴν ἐγκληματικὴν πράξιν μετεμορφώθη αὐτή. Ἐλάχιστά τινα ἴχνη δεικνύουσιν, ὅτι μετὰ τὸ ὄνομα Χελιδῶν ἠκολούθει καὶ ἄλλη λέξις, καὶ παρὰ τὰ κῶπτα δὲ τῆς ἀπέναντι γυναικὸς ὑπάρχουσιν ἴχνη, γραμμῶν πῆλινως.

Ὁ ποδῆρης ὠρικὸς χιτῶν τῶν γυναικῶν ἔχει τοῦτο τὸ ἰδιόζον, ὅτι ἐνῶ εἰς τὸ ἀνωθεν τῆς ζώνης μέρος εἶνε μονόχρους πορφυροῦς ἄνευ ποικιλίματος τινος, εἰς τὸ κατώτερον μέρος ποικίλλεται διὰ τοιγωνιδίων ἐναλλάξ μελάνων, πορφυρῶν καὶ ἐπιφυλαγμένων εἰς τὸ ἔδαφος, τοῦλάχιστον τὸ τῆς Χελιδῶνος, διότι ὁ τῆς ἀπέναντι ἔκοσμεῖτο ἴσως μόνον ὑπο τοῦ μαιάνδρου.

Ὁ τύπος τοῦ προσώπου τῶν δύο γυναικῶν μᾶς φέρει αὖθις εἰς τὰς ἐπὶ τῶν κορινθιακῶν κελεθῶν καὶ πινακιδίων γυναικείας μορφᾶς. Παραβλητέαι π. χ. αἱ ἐν Antike Denkmäler II πίν. 29 ἄρ. 8, πίν. 30 ἄρ. 1, ἡ Κόρη ἐν τῇ κελεθῇ E 64ῶ σελ. 59 πίν. 51 τῶν Vases antiques du Louvre ὑπὸ E. Pottier καὶ ἄλλαι. Ἡ αὐτὴ δὲ διάκρισις ἀπὸ τοῦ ἰωνικοῦ τύπου παρατηρεῖται καὶ ἐνταῦθα, ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τῆς γραμμῆς ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς ῥινός πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ κρανίου· ἡ γραμμὴ αὐτὴ διὰ τῆς εἰσοχῆς τῆς ῥίξης τῆς ῥινός καὶ τῆς προεξοχῆς τοῦ μετώπου ἀποβάλλει τὴν ἰωνικὴν συμμετρικὴν καμπυλότητα. Οἱ ὀφθαλμοί, ὀλίγον μόνον διαφέροντες τῶν ἀνδρικών, εἶνε ὅλως διάφοροι τῶν ἐπιμήκων ἰωνικῶν καὶ σχεδὸν ὅμοιοι πρὸς τοὺς τῶν πινακιδίων τῆς Κορίνθου. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑποτύπωσιν καθόλου, ἐξ ἧς ἐννοεῖται λείπει πᾶσα ἔκφρασις καὶ ἀτομικὸς χαρακτηρισμὸς, αἱ δύο γυναικῆς τῆς μετόπης ἀνακαλοῦσι τὰς γυναικῆς τῶν κορινθιακῶν κελεθῶν καὶ πινακιδίων. Ἦδῃ ἡ ὑποτύπωσις αὐτὴ δεικνύει προδόν τινα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς μορφὰς τῶν ἀμοφορέων τῆς Μήλου, καὶ τῶν τελειοτέρων· ἀλλ' ὑστερεῖ εἰσέτι τῆς ὑποτυπώσεως τῶν μορφῶν ἐν κορινθιακῇ κύλικι τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ἀπεικονιζομένη ἐν Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδῃ πίνακι 7 ὑπ' ἄρ. 1, ἔπου ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σοφοῦλης ὅτι ὑπάρχει τάσις τοῦ τεχνίτου πρὸς ἀτομικὸν χαρακτηρισμὸν ἑκατέρας τῶν μορφῶν. Αἱ ἡμέτεραι, «σχήματα μόνον γυναικείας μορφῆς», εἶνε παντελῶς ὅμοιοι

πρὸς ἀλλήλας, ὅπως ἄλλως πᾶσαι ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν αἱ μορφαὶ τῆς βαθμίδος ταύτης τῆς τέχνης, ἐν αἷς οὐδεμία λεπτοτέρα καὶ πολυηροτέρα γραμμὴ δὲν δεικνύει ἀρῦπνισιν τοῦ ἀληθοῦς καλλιτεχνικοῦ αἰσθηματος.

Ἰ. Τὰ τρία ἐνθρονισμένα πρόσωπα. Ἡ μετόπη αὐτὴ ἐξέρχεται τοσοῦτον ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν λοιπῶν τεσσάρων, ὡς καὶ τῶν ἀτυναρμόστων θραυσμάτων τῶν λοιπῶν, ὥστε πρέπει νὰ ὑποθεθῇ ἢ ὅτι ἐγράφη βραδύτερον ποτε πρὸς ἀντικατάστασιν ἄλλης παλαιότερας ἢ ὅτι φθαρθεῖσα ἀνεκαινίσθη ἀπλῶς ἐν τινι ὑστέρῳ χρόνῳ ἐπὶ τῶν σχημάτων τῆς ἀρχαίας.

Πρῶτον ἡ ἑκατέρωθεν πλαισίωσις δεικνύει ῥέδακας ἄλλου σχήματος καὶ ἀραιότερον διατεταγμένους· ἀλλ' οὐδὲ ἀντιστοιχοῦσιν οὗτοι πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῆς μιᾶς καὶ ἄλλης πλευρᾶς. Δεύτερον λείπει ὀλόκληρον τὸ κάτωθεν περιθώριον, ἀποκοπὴν ὡς φαίνεται μετὰ φθορᾶν τὴν προὔπαρξιν αὐτοῦ δεικνύει ὁ κατὰ τὸ ἤμισυ ἀπομείνας ῥόδαξ κάτω δεξιόθεν¹. Τρίτον τὰ κοσμηματα τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ θρόνου ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν οὐχὶ προγενεστέραν τοῦ τρίτου αἰῶνος.

Πρέπει ὅμως νὰ δεχθῶμεν μᾶλλον ὅτι ἔχομεν πρὸς ἡμῶν τὴν ἀρχαιότεραν πλάκα, ἀνεκαινισθεῖσαν κατόπιν ἐπ' αὐτῶν τῶν γραμμῶν οὕτως εἰπεῖν τῆς ἀρχαίας, ἢ ὅτι αὐτὴ ἐπλάσθη καὶ ἐγράφη ἐν ὑστέρῳ ὅλως διόλου χρόνῳ. Διότι ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ ἔλειπε τὸ κάτω περιθώριον οὐδὲ θὰ ἀπετελεῖτο ἡ πλάξ ἐξ ἐνὸς μεγάλου τεμαχίου, ὅπερ περιέχει ἤδη τὰς μορφὰς, καὶ ἐξ ἐνὸς μικροῦ, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου μόλις εἰσέδουσιν αἱ κορυφαὶ τῶν κεφαλῶν τῶν προσώπων. Εἰς τὴν ἀριστερὰν στήλην τῶν ῥοδάκων φαίνονται ἐγκεχαραγμένοι οἱ κύκλοι παλαιότερων ῥοδάκων συνεφαπτομένων, ἧτοι ὁμοίων πρὸς τοὺς τῶν λοιπῶν μετοπῶν. Τέλος ἐπὶ ὅλως διόλου νεωτέρας πλάκῃς καὶ οἱ τύποι τῶν προσώπων θὰ ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τοὺς χρόνους, οὐχὶ δὲ τόσοι πλησιάζοντες πρὸς τὰς ἀρχαϊκὰς πάλιν μορφὰς.

Ὅτι ὁ τύπος οὗτος τοῦ προσώπου εἶνε ὁ ἀρχαϊκός, εἶνε φανερόν. Καὶ ὅμως ὑπάρχει καὶ διαφορὰ τις εἰς τὸν κατὰ φύσιν μᾶλλον σχηματισμὸν τοῦ ἀνθεραῶνος, τοῦ στόματος καὶ τῶν ῥωθῶνων, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰς λοιπὰς κεφαλὰς τῶν μετοπῶν δὲν

¹ Δὲν ἐδηλώθη ἐν τῷ πίνακι, ἀλλὰ διακρίνεται καλῶς ἐπὶ τῆς πλάκῃς τῆς μετόπης.

δηλούνται. Καί ἡ κόμη τῶν ἐνθρονισμένων προσώπων εἰκονίζεται ὄχι κατὰ τὸν σχηματικὸν τρόπον ἐκείνων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλευθέως, περισσότερον κυματσοειδῆς.

Ἡ ἐλευθερία αὕτη τῆς χειρὸς τοῦ τεχνίτου τελείως φαίνεται εἰς τὴν ζωγράφησιν τῶν γρυπῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν κοσμημάτων τοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἐνδύματος τῶν προσώπων. Διὰ τοῦ χρωστικῆς μετὰ λευκὸν χρώμα ἐξωγράφησεν ὡς ἐπιδέξιος χειριστῆς αὐτοῦ καὶ ὄχι ὡς σχηματογράφος.

Ὁ δὲ ἀνθεμίον διάκοσμος τῶν δύο στηριγμάτων τοῦ θρόνου καὶ ἄλλαι τινὲς λεπτότητες αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, ἐνῶ δεικνύουσιν ἐλευθέραν αὐθις χρῆσιν τοῦ χρωστικῆς, ἐνθυμίζουσι συνάμα ἔλωις διόλου νεωτέρους τρόπους τέχνης, πομπηϊανούς. Ὁμοίον κόσμημα εἶνε καὶ τὸ πλέγμα τῆς κάτω παρυφῆς τῶν ἐνδυμάτων, τὸ ὅποιον εἶνε ὑπὲρ τὸ δέον ἐλευθέρα ἀπομίμησις κανονικότερου σχεδίου. Τὴν ἐκουσίαν ταύτην ἀμέλειαν πρὸς ἀπομίμησιν ἀρχαίων τύπων δεικνύει ἰδίως ὁ σχηματισμὸς τῶν ποδῶν. Καὶ ὁ τύπος τοῦ κεραυνοῦ, ὅστις μετὰ γρυπῶν ἐναλλάξ ἀποτελεῖ μίαν ζώνην διακόσμου τοῦ ἐνδύματος, δὲν ἀνέρχεται πέραν τοῦ τρίτου αἰῶνος.

Ἐν γένει ὁ τεχνίτης προσευρῶν τὴν ἐφθαρμένην εἰκόνα, ἀνεκαίνισεν αὐτήν, ζητήσας νὰ προσεγγίσῃ μὲν, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ ἀρχαϊκὸν αὐτῆς σχῆμα, ἀλλὰ ἀναμίξας ἢ νέα ἔλωις διόλου στοιχεῖα ἢ τὰ παλαιὰ κατὰ τὸν νέον πλέον τρόπον ἀπομιμηθείς. Μίαν ἀνάλογον ἀνάμιξιν νέων στοιχείων ἐπὶ παλαιῶν τύπων δεικνύουσιν οἱ παναθηναϊκοὶ ἀμφορεῖς, οἱ ἀπεικονιζόμενοι ἐν Monumenti mediti X tav. 48 c καὶ 48 d.

Παρὰ τὸν ὄμον τοῦ πρώτου ἀριστερόθεν προσώπου φαίνεται ἐπὶ τῆς πλάκῃς σχῆμά τι ὡς ῥοπάλου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀπίθανον· ἴσως εἶνε μᾶλλον τὰ ἔγχρη τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ θρόνου. Ἴχνος ὡς ῥάβδου ὑπάρχει φαίνεται καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ πρώτου δεξιόθεν προσώπου. Ἴσως εἶνε ἔγχρη συμβόλου, ὅπερ ἐκράτει διὰ τῆς ἀριστερᾶς.

Ὅτι τὰ τρία πρόσωπα εἶνε θεότητες, εἶνε πιθανώτατον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πλάξ εὐρέθη σχεδὸν κατὰ τὸ μέσον τοῦ βορείου στυλοβάτου, ἢ κεντρικῆ αὐτῆς θεότης αὐτῆς ἴσως ἐπιτρέπει τὴν εἰκασίαν, ὅτι ἡ παράστασις σχεδὸν ἔχει πρὸς τὸν ἐν τῷ ναῶ λατρευόμενον θεόν¹. Ἄν ἡ εἰκασία εἶνε ὀρθή, τότε τὰ τρία πρόσωπα εἶνε ἡ Λητώ, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ

¹ Πρὸς περὶ ὁμοίας σχέσεως πρὸς τὴν λατρευομένην θεότητα (τὸν

Ἄρτεμις, ὡς θεοὶ τῶν ἐν σχέσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ταῖς παρακειμέναις μετόποις τελοῦμένων. Σικηναὶ ἐκ τοῦ πραγματικοῦ βίου, σικηναὶ μυθολογικαὶ καὶ παραστάσεις σχετιζόμεναι πρὸς τὴν λατρείαν τῶν θεοτήτων τούτων ἀπετέλουν, ὡς φαίνεται, τὰ θέματα τῶν πολυπληθῶν μετοπῶν τοῦ ναοῦ, ἐν αἷμα τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ εἶδος τοῦ ἔλωις διόλου μοναδικῶν, ἐκ τοῦ ὅποιου τὰ ἄλλα ταῦτα τεβατὰ λείψανα διεφύλαξεν εἰς ἡμᾶς ὁ μακρὸς χρόνος.

Προέλευσις καὶ χρονολογία τῶν μετοπῶν. Πᾶν ὅ,τι ἐδηλώθη ἀνωτέρω περὶ τῆς τεχνουργίας τῶν μετοπῶν καὶ τοῦ τύπου τῶν παραστάσεων, ὑπέδειξεν ἀρκούντως τὴν ἄμεσον σχέσιν τῶν προϊόντων τούτων τῆς ζωγραφικῆς πρὸς τὴν Κόρινθον. Τοῦτο καὶ ἄλλως δὲν δύναται νὰ ξενίσῃ ἡμᾶς, ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι καὶ τῶν προστύπων κεφαλῶν τῶν ὀρθοκεράμων τῶν ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων τοῦ Θέρμου οἱ τύποι εἶνε πελοποννησιακοὶ¹ καὶ ὅτι ὁ κορινθιακὸς πολιτισμὸς ἐν γένει εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις ἐκ τῶν παραλίων τῆς Αἰτωλίας διὰ τῶν αὐτόθεν κορινθιακῶν ἀποικιῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς εἰσδύσας, κατέλιπεν ἐν Θέρμῳ τὰ ἔγχρη του². Τοῦ πολιτισμοῦ τούτου τὴν σφραγίδα φέρει καὶ τὸ ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις ἐπιγραφαῖς τοῦ Θέρμου καὶ δὴ ἀποκλειστικῶς ἐπὶ προϊόντων τῆς κεραμικῆς τέχνης ἐν χρήσει ἀλφάβητον.

Τοιαῦται ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν τέσσαρες μέχρι τοῦδε. Ἡ μία κεχαραγμένη ἐπὶ τῶν χειλέων τετραυσιμένου στομίου πίθου, ἡρωτηριασμένη ἄλλως, δεικνύει δις τὸ γράμμα Ε ὑπο τὴν μορφήν X:

... Ε Α Μ X □ Δ X ...

Ἐπειδὴ τὸ γράμμα τοῦτο ἀπαντᾷ ἅπαξ μόνον ἐν ταῖς πινακίδοις τῆς Κορίνθου³ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς γνησίως κορινθιακόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἀνήκον εἰς τὴν Σικυῶνα, εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς ὁποίας ὄντως συγγένεις εὐρίσκειται. Ἐν ταῖς τῆς Κορίνθου τὸ Ε γράφεται, ὡς γνωστόν, πάντοτε ἢ οὕτως: Β ἢ οὕτως: Ε. Δὲν εἶνε δὲ παράδοξον ὅτι ἐκ τῶν ἀντιπέραν τῆς Αἰτωλίας παραλίων τῆς Πελοποννήσου ἴσχυσαν ἐπιδράσεις οὐχ ἕττον ἀρχαϊκαὶ καὶ σικυωνικαὶ ἢ κορινθιακαὶ. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον

Ἀπόλλωνα) μετόπης τοῦ ἐν Σελινούντι ναοῦ O. Benndorf, Die Metopen von Selinunt σελ. 49.

¹ Ἴδε Ἱστοριολογ. Ἐφημερ. 1900 σελ. 192 ἑ.

² Ἀπόθι: σελ. 190

³ Ἐν τῷ ἔμπ' ἀριθ. 842· πρὸς. Wilisch, Die altkorinthische Thonindustrie σελ. 170.

καὶ τοῦτο, ὅτι ξένος τις ἐκ Σικυωνῶνος ἐγράφαζεν ἐπὶ τοῦ εἰς αὐτὸν ἀνηκόντος ἀγγείου ἐπιγραφὴν κατὰ τι ἐν χρῆσει ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι ἀλφάβητον· διότι ἀπιθνώτερον εἶνε ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀγγεῖον, ὅπερ εἶνε ἰκανῶς ἀγκυώδης πίθος, μετηνέχθη ἐκεῖθεν εἰς Θέρμον. Ὁ γυνδροειδῆς τοῦλάχιστον πηλός καὶ ἡ ἐντελῶς ὁμοία πρὸς τὴν τῆς κεραμίτιδος γῆς τοῦ Θέρμου φύσις αὐτοῦ δεικνύουσιν, ὅτι πρόκειται περὶ προϊόντος τῆς ἐπιχωρίου τοῦ Θέρμου κεραμείας.

Αἱ δύο ἄλλαι ἐπιγραφαὶ διεσώθησαν ἐπὶ τῶν ζωγραφιστῶν ἐκείνων πλάκων, τῶν ὁποίων τὰ θραύσματα εὐρέθησαν πλησίον τοῦ ναοῦ ἐν οἰκοδομήματι καταστραφέντι βεβαίως ἐπὶ Φιλίππου Ε' τὸ 218 ἢ 206 πρὸ Χριστοῦ. Εἶνε αὗται:

ΨΑΡΞΤΕΜ ΕΞΡΖΜ

Ἐνταῦθα εὐρίσκεται δις τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀρχαίου κορινθιακοῦ ἀλφάβητου γράμμα ρ. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι τὸ εἰδικῶς τὸ ἀλφάβητον τοῦτο χαρακτηρίζον γράμμα Β δὲν ἀπαντᾷ, τὸ σπουδαιότερον δὲ, τὸ γράμμα Ψ = ρ εἶνε ὅλως ξένον πρὸς τὴν Κόρινθον, ὅπου τὸ ρ γράφεται ἢ Χ ἢ +, ἐνῶ τὸ Ψ ὡς ρ εἶνε βεβαίως μόνον ἰωνικόν. Ἄλλ' ἢ μὲν χρῆσις τοῦ Ε οὐδὲν σημαίνει· διότι ἐν τοῖς πινακιδίσις τῆς Κορίνθου, ὅπου ἀπειράκις γίνεται χρῆσις τοῦ Β ὡς ε, ἀπαντᾷ καὶ τὸ Ε, ἐν τινι μάλιστα πινακιδίῳ (Antike Denkmäler II πίν. 30 ἀρ. 9) εὐρίσκονται ἀμφότερα ἐν τῇ αὐτῇ λέξει: Ἄσωπόδωρος ΕΜΒ ἀνέθ[ηκε]· τὸ δὲ ἰωνικόν Ψ ἀντὶ τοῦ κορινθιακοῦ + ἢ Χ μεταξὺ τῶν ἀναμισθήτητων κορινθιακῶν ἄλλων γραμμάτων τῶν δύο λέξεων, δύναται νὰ ἐξηγηθῆ, νομίζω, ἐκ τινων χαλκιδικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Αἰτωλῶν. Χαλκιδεῖς ἦσαν οἱ ἀποικίσαντες τὴν αἰτωλικὴν Χαλκίδα, οἱ Χαλκιδεῖς δὲ δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι καὶ τῶν καθαρῶς κορινθιακῶν αὐτόθι ἀποικιακῶν ἰδρυμάτων¹, τὰ ὁποῖα ἐν γένει κατόπιν κατίσχυσαν ἐν τῇ αἰτωλικῇ παραλίᾳ.

Ἡ τετάρτη ἐπιγραφή εἶνε ἡ ἐπ' αὐτῆς τῆς μετόπης τῆς Χελιδόνος. Ἡ ἀπουσία καὶ ἐκ ταύτης τοῦ Β οὐδὲν σημαίνει ἀπέναντι πάντων τῶν ἄλλων κορινθιακοῦ σχήματος γραμμάτων.

Ἐὰν δὲ ἀναμισθήτητον θεωρηθῆ, ὅτι τὸ ἀλφάβητον τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶνε τὸ ἀρχαῖον κο-

ρινθιακόν, ἔστω καὶ μετὰ τινος ἐπιδράσεως εἴτε τοῦ σικυωνικοῦ εἴτε καὶ τοῦ χαλκιδικοῦ, τότε καὶ ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία. Εἶνε γενικῶς δεκτόν, ὅτι μόνον ἡ διὰ καθέτου κεραίας γραφὴ τοῦ ἰῶτα χαρακτηρίζει νεωτέρους χρόνους τοῦ ἀλφάβητου τούτου, ἦτοι τοὺς μετὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα². Ἀλλὰ τὸ γράμμα τοῦτο ἀπαντᾷ ἢ διὰ τριῶν ἢ καὶ διὰ περισσοτέρων κεραίων γραφόμενον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ Θέρμου. Ἐξ αὐτῶν δὲ βλέπομεν, ὅτι δὲν εἶνε ὀρθὴ ἡ παρατηρησις ὅτι τὸ ρ εἶνε πάντοτε νεώτερον τοῦ διὰ τεσσάρων κεραίων γραφόμενου³. Διότι ἐν τῇ λέξει Ἰρια γράφεται καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους, ἦτοι πρῶτον διὰ τεσσάρων κεραίων καὶ ἐλικσειῶς μᾶλλον, εὐθύς δὲ κατόπιν διὰ τριῶν μόνον· ἄλλως τῶν ἀρχαιότερων ἀγγείων τὸ ἀλφάβητον, ὅπου ἀποκλειστικῶς ἐπικρατεῖ ἢ διὰ τεσσάρων κεραίων γραφὴ, δὲν δύναται νὰ ληφθῆ ὡς γνώμων καὶ περὶ τῶν μνημειακῶν μᾶλλον ἐπιγραφῶν, ὁποῖαι εἶνε αἱ τῶν μετοπῶν τοῦ Θέρμου. Καὶ ἐπειδὴ ἐν αὐταῖς ἤδη ἰσχύει τὸ παλαιότερον τῶν ἀγγείων τούτων ἀλφάβητον, ἡ σύγχρονος πρὸς αὐτὰ χρονολόγησις τῶν μετοπῶν ἐκ τῶν προτέρων φαίνεται ἀφ' ἑαυτῆς δεδομένη.

Ἡ ἡλικία ὅμως τοῦ ναοῦ καὶ ἐξ ἄλλων δεδομένων — ἐκ τοῦ τύπου τῶν προστύπων κεραίων τῶν ὀρθοκεράμων τῆς στέγης — δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ νεωτέρα τῶν μέσων περιόπου τοῦ ἕκτου αἰῶνος. Ἐὰν ἐπομένως αἱ μετόπαι δὲν εἶνε ἔτι παλαιότεραι, — καθόσον ἡ στέγη καὶ παλαιότερου ναοῦ, βλαβεῖσα ὀπωδῆποτε ἢ παλαιωθεῖσα, ἦτο δυνατόν διὰ νεωτέρου σχετικῶς ὕλικου νὰ ἀνακαινισθῆ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἕκτου αἰῶνος — τοῦλάχιστον πρέπει νὰ θεωρηθῶσι σύγχρονοι πρὸς τοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πλησιάζοντας τὴν ἀρχὴν τοῦ ἕκτου αἰῶνος χρόνους. Εἰς τούτους ἀνήκουσι καὶ τὰ κατὰ τοὺς τύπους τῶν μορφῶν καὶ τὴν τεχνουργίαν συγγενέστατα πρὸς τὰς μετόπας μεγάλα κορινθιακὰ ἀγγεῖα τῆς τελευταίας ἀναπτύξεως τῆς ἀρχαίας κορινθιακῆς τέχνης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

² Her. Kirchhoff, Studien zur Geschichte des griechischen Alphabets, 1887 σελ. 101 ε. Willich, Die altkorinthische Thonindustrie σελ. 148. Ath. Mittheilungen 22, 1897, σελ. 52 ε, πίν. 9 (Δραχούμης).

³ Willich ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 148.

¹ Ἴδε Ἀρχαιολογ. Ἐφημερίδα 1900 σελ. 191.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΝ ΕΥΡΗΜΑ ΕΞ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

(Πίν 7)

Κατά τὰς ἐν Ἐπιδαύρῳ γινομένας ἀνασκαφὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας εὐρέθη παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἄκρην τοῦ σταδίου¹ ἐν τῷ ἔτει 1903 μικρὸς θησαυρὸς ἀποτελούμενος ἐξ ἐξήκοντα καὶ ἐνὸς ἀργυρῶν νομισμάτων, ὧν 3 εἶνε τοῦ Λυσιμάχου, 37 Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, 1 Φιλίππου Γ' τοῦ Ἀρριδαίου, 4 Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, 12 τῶν Ἀθηναίων καὶ 4 τῆς Ἐπιδαύρου.

Τὸ εὐρημα τοῦτο, παραδοθὲν ἤδη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον καὶ κατατεθὲν ἐν αὐτῷ, δημοσιεύομεν ἐν τοῖς ἐξῆς, τάσσοντες ἐκ τῶν μακεδονικῶν νομισμάτων πρῶτα τὰ τετράδραχμα καὶ εἶτα τὰς συγγενεῖς δραχμὰς.

Θ Ρ Α Ι Κ Η

Λυσίμαχος (306-281 π. Χ.)

1. Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δ. μετὰ κεράτων κριοῦ ("Ἀμμωνος), ἀναδεδεμένη τὴν κόμην διὰ ταινίας, ἧς τὰ ἄκρα συνδεόμενα κατὰ τὸ ἰνίον ἀνεμοῦνται πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ ἔλον ἐν κύκλῳ κοκκωτῷ.

Ἄνω ἐπ' εὐθείας. Ἡ Ἀθηναῖα μετὰ κορινθιακοῦ λοφοφόρου κράνους, ἀχειριδῶτου χιτῶνος καὶ ἱματίου κάθηται πρὸς ἄρ. ἐπὶ ἐδωλίου καμπυλογράμμου γλυπτοῦ (ὑποτιθεμένου ἐκ μαρμάρου) τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα ἐρείδει ἐπὶ τῆς ἀσπίδος, ὁρατῆς ἐκ τῶν ἔξω κατὰ τὸ ἥμισυ (ἢ ἴσως χωρὶς κατασκευασθεῖσα προσεκολλήθη τῷ γυάλῳ, ὅπερ φέρει πρόσωπον λέοντος ὡς μεσόμφαλον ἐπίσημον), ἐπὶ δὲ τῆς πα-

λάμης τῆς προτεταμένης δεξιᾶς (περὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς ψέλιον) ἀνέχει μικρὰν πρὸς ἄρ. ἐστραμμένην μετ' ἀναπεπταμένων περυγῶν καὶ ἀνεμουμένου χιτῶνος Νίκην, ἧτις δι' ἀμφοτέρων τῶν προτεταμένων χειρῶν κρατεῖ στέφανον ἄνω τοῦ ὀνόματος τοῦ Λυσιμάχου. Ὅπισθεν τῆς Ἀθηναῖς φαίνεται πλάγιως τεθειμένον τὸ δόρυ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μεταξὺ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος κεῖται τὸ μονογράφημα ΔΓ.

Ρ 4δραχμον, 29-31 χιλ. 16, 60 γρ. Διατῆρ. καλή.

L. Müller, die Munzen des thracischen Königs Lysimachos σελ. 65, ἀριθ. 317 (ἀβέβαια Θράκης).

Πίν. 7 ἀριθ. 19.

2. Ὅμοιον.

Ἄνω. ὅμοιον. Ἡ καμπύλη τοῦ ἐδωλίου περιμαρτίζεται δι' ἑλικὸς ἀνεχούσης. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀνημμένη λαμπὰς μετὰ προκαλυπτῆρος τῆς χειρὸς καὶ ταινίας κοσμητικῶς περιδεδεμένης, προσέτι δὲ τὸ μονογράφημα ΠΓ.

Ρ 4δρ. 28-31 χιλ. 16, 80 γραμ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 20.

Ὁ Müller (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 81-83 ἀριθ. 443 α) ἀνάγει τὰ νομίσματα τοῦ τύπου τούτου εἰς τὴν Χρυσασορίδα (Στρατονίκειαν) τὴν κατὰ τὸν Μαϊάνδρον, ἀλλὰ τὸ μονογράφημα παρ' αὐτῷ δὲν ἔχει τὴν ἐγκαρσίαν γραμμὴν τοῦ ἀνεστραμμένου Α. Πρὸβλ. Macdonald, Catalogue of greek coins in the Hunterian Collection I σελ. 432 ἀριθ. 71.

3. Ὅμοιον.

Ἄνω. ὅμοιον, ἀλλὰ μονογράφημα ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΠΓ, ἐν δὲ τῷ ἐξέργῳ Κ.

Ρ 4δρ. 28-29 χιλ. 16, 75 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 544 (ἀβέβαια).

¹ Ὅρα τὸν τοπογραφικὸν πίνακα παρὰ Π. Καββαδίζ, « Τὸ Ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ ».

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἀλεξάνδρος ὁ Μέγας (336-323 π. Χ)

4. 12] Ἐραλτή, Ἰρακλέους πρὸς δ., φοροῦσα συνδεδεμένην κατὰ τον λαϊκὸν προτομὴν Ἰεοντῆς, ἧς ἡ χάρις εἶνε διατεταγμένη κατὰ συνθέτους βραχίεις βοστρούχους ἀκτινοειδῶς.

Ἄπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δ. ἐκ τῶν ἄνω ἐν καμπύλῃ γραμμῇ. Ζεὺς γυμνὸς τὰ ἄνω, καθήμενος πρὸς ἄρ. εὐθυτενῆς ἐπὶ θρόνου τορευτοῦ ἄνευ ἐρεισινώτου, ἀνέχων πρὸς δ. ἐστραμμένον ἀετὸν ἐπὶ ἀνοικτῆς καὶ ἑρατῆς τῆς παλάμης τῆς προτεταμένης δεξιᾶς χειρὸς καὶ τῆ ἄρ. ἐρείδων καθέτως σκῆπτρον. Ὁ δεξιὸς ποὺς βραίνει πρὸ τοῦ ἄρ. ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. δελφίς ἐστραμμένος πρὸς τὰ κάτω, ὑπὸ τον θρόνον τὸ μονογράφημα [Π].

Α 439. 18-19 χιλ. 16, 98 γραμ. Διατ. καλή. Πίν. 7 ἀριθ. 1.

L. Müller, Numismatique d'Alexandre le Grand N° 542 (I Fabrik Ἀβέδαια Μακεδονίας, Θράκης καὶ Θεσσαλίας). Εἶνε το ἀρχαιότατον τῶν ἀλεξάνδρειων νομισμάτων ἐν τῷ εὐρηματι καὶ σχετικῶς τετριμμένον. Σημειωτέον, ὅτι δύο ἐκ τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου τῶν φερόντων τὸ ἄνωτέρω μονογράφημα παρὰ τῷ Müller (ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 439, 603) δηλοῦσι τὸ ὀ μικρὸν δὲ Ὁ, τὰ δὲ λοιπὰ καὶ τὰ τοῦ μουσείου ἡμῶν γράφουσιν αὐτὸ συνήθως διὰ στιγμῆς (-) ὡς καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ ὀνόματι. Καίπερ δὲ τῶν σφραγιδογλύφων ἀντιγραφόντων πολλάκις ἐπακριδῶς τὰς παλαιότερας νομισματικὰς σφραγίδας (Imhof Blumer, W. Numismatische Zeitschrift 1893 σ. 6 σημ. 19) προσθετομεν ἐνταῦθα, ὅτι τὸ μὲν 439 εἶνε V ῥυθμοῦ κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ Müller, τὸ δὲ 603 ἀδελφοῦ ῥυθμοῦ. Πάντα τὰ λοιπὰ εἶνε τοῦ I κατὰ τοὺς αὐτοὺς πίνακας ῥυθμοῦ, ἧτοι τοῦ παλαιστάτου, συμφωνοῦντα ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ καὶ πρὸς τὰ νομίσματα τοῦ Φιλίππου Β', τὰ φέροντα το αὐτὸ μονογράφημα.

Ὁ Müller παρατηρῶν [σελ. 374] τὴν ταυτότητα τῶν μονογραφήματων ἐπὶ πολλῶν νομισμά-

¹ Ὑπὸ τοὺς ἐν ἀγκυλαῖς τιθεμένους ἀριθμοὺς εἶνε καταγεγραμμένα τὰ ἀντιστοιχὰ νομίσματα ἐν τῷ Κεφ. ΚΖ' τοῦ περιγραφικοῦ καταλόγου τῶν εἰσαχθέντων εἰς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν μουσεῖον κατὰ το ἀκαθ.μ. ἔτος 1902-1903.

των τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἐρμηνεύει αὐτῆν, ἅτε ἔχων ὡς δεδομένον, ὅτι ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ Φιλίππου δὲν ἐκόπησαν μετὰ τον θάνατον αὐτοῦ, καὶ δεχόμενος, ὅτι ἡ τέχνη τῶν νομισμάτων, περὶ ὧν πρόκειται, δὲν εἶνε ἀσφαλῆς μαρτύριον περὶ τοῦ χρόνου τῆς κοπῆς αὐτῶν. Ὁ Σβορώνος (Ἐφημερ. Ἀρχαιολογ. 1893, σελ. 148-9) ἐξετάζων τὰ φέροντα τὸ ἄνωτέρω μονογράφημα νομίσματα τοῦ τε Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου εὐρίσκει τὴν αὐτῆν τεχνολογίαν παρ' ἀμφοτέροις καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι εἶνε τοῦ αὐτοῦ νομισματοκοπέου καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως. Προσθετομεν ἐνταῦθα, ὅτι καὶ ἡ σύγκρισις τῶν νομισμάτων ἐκείνων τοῦ Φιλίππου, τῶν φερόντων τὸ ἄνωτέρω μονογράφημα, πρὸς ἄλλα, περὶ ὧν πειθόμεθα ἀσφαλῶς, ὅτι ἐκόπησαν βασιλεύοντος ἐπὶ τοῦ Φιλίππου, δεικνύει, ὅτι τὰ πρῶτα εἶνε νεωτέρας τέχνης. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἑμοιοτέγνα τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰ φέροντα τὸ εἰρημένον μονογράφημα, ἐκόπησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τούτου, πρέπει ἄρα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ τὰ τοῦ Φιλίππου ἐκόπησαν μετὰ τὴν ἐπὶ τον θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ὅτι δὲ μόνον χρυσοὶ Φίλιπποι, οὐχὶ δὲ καὶ διδράγματα τοῦ Φιλίππου ἐκόπησαν μετὰ τον θάνατον αὐτοῦ, ὡς λέγει ὁ Müller, δὲν εἶνε ἀποδεδειγμένον. Οὐδ' εἶνε δεδομένον, ὅτι κατηργήθησαν τὰ ἀργυρᾶ φοινικικοῦ κανόνος νομίσματα τοῦ Φιλίππου μετὰ τον θάνατον αὐτοῦ, ἄρ' οὐ καὶ τὰ πρῶτα ἀργυρᾶ τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἦσαν τοῦ αὐτοῦ κανόνος. Τούναντίον μάστιστα τὰ διδράγματα τοῦ Φιλίππου ἦτο δυνατόν νὰ συνυπάρχωσι μετὰ τῶν ἀπτικοῦ σταθμοῦ τετραδράγμων τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς συνυπῆρχε μετὰ τοιούτων τετραδράγμων ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος ἢ ῥοδιακοῦ σταθμητικοῦ κανόνος δραχμῆ (R. S. Poole, B. M. C. The Ptolemies σελ. XVIII) Τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐμπορίου, χάριν τοῦ ὁποῖου ἐπὶ αἰῶνας πολλάκις διετηρήθησαν νομισματικοὶ τύποι καὶ κανόνες πόλεων καὶ βασιλείων λίαν διαδεδομένοι, ὡς ἦσαν καὶ τὰ νομίσματα τοῦ Φιλίππου [πρὸβλ. Fr. Lenormant, ἐν Revue numismatique 1868 σ. 237-8. E. Babelon, Traité des monnaies I, σελ. 481], ἀλλὰ καὶ ἐξ εὐρημάτων νομι-

σματικῶν ὡς τὸ ἐξ Ἀγίων Θεοδώρων τοῦ δήμου Πτελεατῶν παρὰ τὴν Λαμίαν, ἀνέκδοτον εἰσέτι, ἔπερ περιῆλθεν εἰς τὸ ἡμέτερον Ἐθνικὸν νομισματικὸν μουσεῖον ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ ἔτους 1902, περιληφθὲν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν τότε εἰσαχθέντων ὑπὸ τὰ γράμματα ΚΓ^(Α).

Τὸ εὐρημα τοῦτο περιλαμβάνει:	
δίδραγμα τοῦ Φιλίππου	28
τετράδραγμα Ἀλεξάνδρου	31
δραχμὰς Ἀλεξάνδρου	3
τετράδραγμα Φιλίππου Ἀρριδαίου	1
Δίδραγμα Βοιωτῶν ἐν γένει τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 378-338 ἢ 335 (B. Head, B. M. C. Central Greece σελ. 80 ἐξ.).	7
Διώβολον Θηβαίων τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 446-426 κατὰ τὸν Head (ἐνθ' ἄνωτ. pl. XIII, 40) ἢ καὶ νεώτερον ἢ ἐπιγραφὴ εἶνε ο — ΕΒ	1
Τετράδραγμα Ἀθηνῶν τῶν Μακεδονικῶν χρόνων (—322 π. X. Ὅρα B. Head, B. M. C. Attica σελ. XXXI)	34
Δραχμὴν Ὀπουντίων τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 369-338 (B. M. C. Central Greece σελ. XIV).	1
Δραχμὰς Ἰστιαίας τῶν ἐτῶν 369-336 (B. M. C. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. LXI)	2
Δραχμὰς Ἰστιαίας τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 313-265 (B. M. C. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. LXI καὶ 127)	3
Δίδραγμα Σικυῶνος τοῦ τύπου τῶν ἐτῶν 400-300 (B. M. C. Peloponnesus σελ. 40 ἀρ. 57· βάρους διάφορον).	4

112

Ἐν τοῖς νομίσμασι τούτοις ἐν τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου φέρει τὴν φοινικικὴν χρονολογίαν II III—=, ἣτις ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὸν Six (Numismatik Chronicle 1886 σελ. 110) τῷ ἔτει 278]7, κατὰ τὸν Rouvier (Revue des études Greques 1899 σελ. 271) τῷ ἔτει 298, κατὰ δὲ τὸν Σβορώνου, ὀρίζοντα ἀφετηρίαν τῆς χρονολογίας ταύτης τὸ ἔτος 310 π. X., καθ' ὃ εἶχεν ἐκλίπει τὸ βασιλικὸν γένος τῶν Μακεδόνων καὶ ἤρχισεν ἡ ἀνεξάρτητος κατ' οὐσίαν διοίκησις τῶν σατραπῶν, τῷ ἔτει 276 (Revue belge de numismatique 1901, σελ. 405 καὶ «Τὰ νομίσμ. τοῦ κράτους τῶν

Πτολεμ.» σελ. ρπε'). Ἐχομεν ἄρα ἐν τῷ εὐρηματι νομίσματα τοῦ Φιλίππου μετὰ νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὧν τινα εἶνε βεβαίως κόμματα ὑστέρων χρόνων.

Ἀλλὰ πάλιν ἐν ᾧ ἐκ τῶν 31 τετραδράχμων καὶ 3 δραχμῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ εὐρηματι τῶν Ἀγίων Θεοδώρων τὰ 28 τετράδραγμα δεικνύουσι τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ ἀετοφόρου Διὸς βαίνοντα πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ, εἶνε δηλονότι τῶν τριῶν ἀρχαιοτέρων τάξεων κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ Müller, ἐκ τῶν 16 τετραδράχμων καὶ 21 δραχμῶν τοῦ εὐρήματος τῆς Ἐπιδαύρου μόνον 1 τετράδραγμα καὶ 2 δραχμαὶ δεικνύουσι τὴν αὐτὴν διάταξιν, ἔπερ δεικνύει, ὅτι τὰ δίδραγμα τοῦ Φιλίππου, ὧν οὐδὲν ἔχομεν ἐν τῷ εὐρηματι τῆς Ἐπιδαύρου, ἐκυκλοφόρου μᾶλλον παραλλήλως τοῖς παλαιότεροις νομίσμασι τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὅτι δὲ καὶ ἐκόπτοντο παραλλήλως τὰ νομίσματα ταῦτα, ἐνισχύεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἐξῆς ἐν τοῖς νομίσμασι δηλ. τοῦ εὐρήματος τῶν Ἀγίων Θεοδώρων πλὴν ἄλλων συμπτώσεων παρατηροῦμεν, ὅτι φέρουσι τὸ μονογράφημα Π καὶ ἀκροστόλιον ὡς σύμβολον τρία δίδραγμα τοῦ Φιλίππου (Müller, Philippe II ἀριθ. 155) καὶ ἐξ τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου (Müller Alexandre ἀριθ. 280). Ἐτερα τέσσαρα τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου φέρουσι τὸ αὐτὸ μονογράφημα, ἀλλὰ σύμβολον τὰ μὲν δύο δελφίνα (Müller ἀριθ. 542) τὰ δ' ἕτερα δύο στέφανον (Müller ἀριθ. 549). Προσέτι ἐν τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου φέρει μονογράφημα Π καὶ σύμβολον στάχυ (Müller ἀριθ. 570, πρὸς ἀριθ. 571), δύο δὲ δίδραγμα τοῦ Φιλίππου φέρουσι τὸ μὲν κλάδον καὶ Π (Müller ἀριθ. 242), τὸ δὲ πῖλον καθέτως καὶ Π (Müller ἀριθ. 236).

Βεβαίως δὲν εἶνε ἀσφαλῶς ἀποδεικτόν, ὅτι τὰ νεώτερω νομίσματα πάντα εἶνε σύγχρονα ἢτοι ὅτι ἐκόπησαν ἐν μὴ μακροῖς ἀπ' ἀλλήλων χρονικοῖς διαστήμασι, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν δὲν εἶνε κατὰ το πλεῖστον ἀπλῶς μόνον συγγενῆ, τὰ πρῶτα ὅμως τρία δίδραγμα τοῦ Φιλίππου καὶ ἐξ τετράδραγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἅτινα, εὐρεθέντα ἑμοῦ, φέρουσι κοινὸν τὸ μονογράφημα καὶ κοινὸν τὸ σύμβολον (ἀκροστόλιον), φρονῶ, ὅτι εἶνε καὶ σύγχρονα καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς.

Προσέτι εξετάζοντες τὴν διατήρησιν τῶν νομισμάτων τοῦ εὐρήματος τούτου παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ δίδραγμα τοῦ Φιλίππου διατηρήθησαν ἐπίσης καλῶς ὡς καὶ τὰ τετραδράγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὅμᾳς τις μάλιστα τῶν διδράγμων τοῦ Φιλίππου διακρίνεται κατὰ παρατήρησίν τινα τοῦ κ. Σβορώνου εὐμενῶς ἀνακοινωθεῖσάν μοι, ὡς νεωτέρα τῶν υπολοίπων φιλιππέων νομισμάτων τοῦ εὐρήματος καὶ ὁμοίτερος τοῖς τετραδράγμοις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τα νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν κατὰ τὸν κ. Σβορώνον ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ οὐχὶ ἐπὶ Φιλίππου. Ἀκριβῶς δὲ ταῦτα τὰ νομίσματα εἶνε ἀρίστης διατηρήσεως, ἢ ἂν ἔπαθον τριβὴν τινα, αὕτη δὲν εἶνε μεῖζων τῆς τριβῆς τῶν συνευρεθέντων νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου· εἰς ταύτην δὲ τὴν ομάδα ἀνήκουσι καὶ τὰ φέροντα τὸ εἰρημένον μονογράφημα, κοινὸν γνώρισμα καὶ τῶν τετραδράγμων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Λαμβανομένης λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τῆς ἐν τῷ εὐρήματι τῶν Ἀγίων Θεοδώρων ὁμοίας διατηρήσεως τῶν νομισμάτων τοῦ τε Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῆς ὁμοιότητος τῆς τέχνης αὐτῶν, τῆς ταυτότητος τοῦ μονογραφήματος καὶ τοῦ γεγονότος τῆς ἁμοῦ εὐρέσεως, ἔπερ μαρτυρεῖ, ὡς εἶπομεν, περὶ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἰσχύος αὐτῶν, εὐλόγον εἶνε νὰ εἰκόσωμεν, ὅτι συγχρόνως τοῖς τετραδράγμοις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκόπτοντο ὡς ἐμπορικὸν νόμισμα δίδραγμα τοῦ Φιλίππου καὶ δὴ τὰ ἔχοντα τὸ ἀνωτέρω μονογράφημα μεθ' ὁμοίων συμβόλων¹. Ἄν δὲ τοῦτο ἐγένετο πανταχοῦ, ἔνθα ἐξετείνετο ἡ μακεδονικὴ κυριαρχία ἢ πολλῶ μᾶλλον ἐν τινι μόνον μέρει αὐτῆς καὶ δὴ τῷ εὐρωπαϊκῷ, ἅτε εἰθισμένῳ μᾶλλον ἐν τοῖς νομίμασι τοῦ Φιλίππου, δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ βεβαιώσωμεν. Ὑπομιμνήσκωμεν μόνον, ὅτι πάντα τὰ φέροντα τὸ μονογράφημα □ νομίσματα ἀποδίδονται ὑπὸ τοῦ Müller εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας, τὰς παλαιστάτας δὴλονότι κτήσεις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους.

5[6]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ὅμοιον. Ἄλλ' ὁ ἀριστερὸς πούς τοῦ Διὸς βραίνει πρὸ τοῦ δεξιοῦ. Ὑπὸ τὸν θρόνον Π, πρὸ τοῦ Θεοῦ μῆνη.

¹ Τοῦτο οὐχὶ ὡς εἰκόσιον ἀλλ' ὡς βεβαιότητα θέλει ἀναπτύξει προσεχῶς ὁ κ. Σβορώνος, ὡς εἶπέ μοι.

Α. δραχμή· 17 χιλ. 3,98 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 262 (ἀθέβαια Μακεδονίας). Πᾶσαι αἱ δραχμαὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ εὐρήματι τούτῳ ἔχουσι θρόνον τοῦ Διὸς ἄνευ ἐρεισινώτου πλὴν τῆς ὑπ' ἀριθ. 34 κατωτέρω τασσομένης.

6[8]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ὅμοιον. Ἄλλ' ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἐπ' εὐθείας, ἢ ἀετοφόρος χεῖρ παριστάνεται προοπτικῶς, ὑπὸ τὸν θρόνον Π, πρὸ τοῦ Θεοῦ δυσδιάκριτον σύμβολον.

Α Δραχμ. 18 χιλ. 4,8 γραμ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 44.

7[17]. Ὅμοιον τῷ ὑπ' ἀρ. 4.

Ὅπ. ὅμοιον τῷ αὐτῷ, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφή κεῖται ἐπ' εὐθείας· δὲν ὑπάρχει μονογράφημα, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ δ. ἴσταται ὡς σύμβολον ἀθλητῆς πρὸς ἀρ. ἐστραμμένος προτεινὼν τὰς χεῖρας.

Α, 4δρ. 25-27 χιλ. 16, 75 γραμ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 2.

Müller ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 637 (ἀθέβαια Μακεδονίας, Θράκης καὶ Θεσσαλίας). Τὸν ἀθλητὴν τοῦ συμβόλου ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὁ Imhoof Blumer (Jahrbuch des Kais. deutsch. archäol. Instituts 1888 σελ. 287-8) ὡς παγκρατιαστὴν ὅμοιον πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Ἀγακλέους τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀρχαιολογικοῦ μουσείου (Beundorf ἐν Anzeiger der Wiener Akademie 1886, N° 22=A. Conze die attischen Grabreliefs πίν. 183) καὶ διέκρινεν ἀπὸ τοῦ παιδός, ἔστις παρίσταται ἐπὶ νομισμάτων τοῦ τε Ἀλεξάνδρου (Müller ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 640) καὶ τοῦ Τάραντος (Διεθν. ἐφημερ. τῆς νομισματικ. Ἀρχαιολογίας τόμ. II, πίν. 1E ἀριθ. 1-5 καὶ πίν. 10)¹.

¹ Ἡ γνώμη τοῦ Α. J. Evans (Numismatik Chronicle Ser. III, Vol. IX σελ. 14 σημ. 26 καὶ σελ. 66-7) καὶ τοῦ Imhoof Blumer (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 288, πρὸβ. καὶ M. Βλαστόν ἐν Διεθν. ἐφημερ. τῆς νομισμ. Ἀρχαιολ. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 307 σημ. 2), ὅτι ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Ταραντίνων παρίσταται παῖς δεόμενος, ὁ Τάρας, πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ποσειδῶνος, φωτίζεται, νομίζω, κάλλιον, ἂν ἡ παράστασις αὕτη παραβληθῇ πρὸς τὰ ἐπιτύμβια ἀττικὰ ἀνάγλυφα (ὄρα Α. Conze, die attischen Grabreliefs πίν. 22, 86, 134), ἐφ' ὧν παρίστανται μικροὶ παῖδες ὡς ὁ Τάρας ἀνατείνοντες τὰς χεῖρας πρὸς τὴν μητέρα ἢ ἄλλον τινὰ οἰκεῖον προσκλίνοντα μετὰ στοργῆς. Ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων βεβαίως δὲν παριστάνεται δέησις, ἀλλὰ σκηνὴ μεταξὺ οἰκειοτάτων προσώπων· πρὸς τὰς παραστάσεις ὅμως ταύτας δὲν εἶνε ξένος ὁ νοῦς τῶν νομισμάτων τοῦ Τάραντος, ἐπειδὴ καὶ ἐπ' αὐτῶν ὁ Τάρας, λίαν μικρὸς παῖς ὢν, ἀνοψοῦται

8[33]. "Όμοιον τῷ ὑπ' ἀριθ. 7.

Όπ. "Όμοιον. Ἄλλ' ὁ θρόνος ἔχει ἐρεισινώτου, ὁ δὲ δεξιὸς ποὺς τοῦ θεοῦ βραίνει ὅπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ ἐπὶ τῶν δακτύλων· πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα , ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον .

Ρ. 4δρ. 24-26 χιλ. 17, 2 γραμ. Διατ. καλή. Müller ἀριθ. 1589 (ἀβέβαια).

Πίν. 7 ἀριθ. 3.

9[34]. "Όμοιον τῷ ὑπ' ἀριθ. 8.

Όπ. ὅμοιον, ἀλλὰ πρὸ τοῦ θεοῦ μονογράφημα δυσδιάκριτον ὡς ἐν ἀριθ. 8, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον .

Ρ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 92 γραμ. Διατ. καλή.

Παραλλαγή τοῦ προηγουμένου ἀριθ. = Müller ἀριθ. 1589 (ἀβέβαια).

10[31]. "Όμοιον τῷ προηγουμένῳ

Όπ. "Όμοιον, ἀλλ' ὁ θεὸς πατεῖ ἐπὶ ὑποπόδιου, πρὸ τοῦ θεοῦ σύμβολον Νίκη ἐστραμμένη πρὸς δ. καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ κρατοῦσα κλάδον φοινίκος ἐπ' ὤμου, τῇ δὲ δεξιᾷ προτείνουσα στέφανον. Ὑπὸ τὸν θρόνον ἐφθαρμένον μονογράφημα.

Ρ. 4δρ. 24-26 χιλ. 16, 68 γραμ. Διατ. μετρία.

Müller ἀριθ. 1349 (; Λαοδίχεια).

11[30]. "Όμοιον τῷ προηγουμένῳ.

Όπ. ἐν τῷ ἐξέργῳ ἐκπεσὸν κατὰ τὴν κοπὴν ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ νομίσματος τὸ πλείστον τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ, δ. δ' ἐκ τῶν ἄνω ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ Διὸς ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Μ, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ὑπεράνω τῆς συνδετικῆς τῶν ποδῶν αὐτοῦ δοκίμος ΛΥ. Ὁ θεὸς φορεῖ πέδιλα.

Ρ. 4δρ. 27 χιλ. 16, 90 γραμ. Διατ. καλή.

Ὁ Müller (ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 1272) ἀποδίδει τὸν τύπον τοῦτον πόλει τινὶ τῆς Λυκίας, ἀλλ' ὁ Imhoof Blumer (Wiener numismatische Zeitschrift 1895 σελ. 5-7, ὅρα Taf. 1, 15) ἀπέδειξεν, ὅτι

ἀφελῶς ἐπὶ τῶν ἄκρων ποδῶν, ὡσεὶ θέλων νὰ δεῖξῃ τὸν πόθον αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρικὴν ἀγάλην, ἐν ᾧ οἱ ἰκέται τῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων οἱ μὴ διατελοῦντες ἐν τοιαύτῃ οἰκειότητι πρὸς τοὺς θεοὺς, οὓς ἰκετεύουσι, οὗτ' ἐπὶ τῶν ἄκρων ποδῶν ὡς ἀναπηθῆσόντες ἴστανται οὗτ' ἐντείνονται καθ' ὅλου τοσοῦτον. Οἱ παῖδες τῶν ἐπιτυμῶν ἀναγλύφων καὶ ὁ Τάρας τῶν νομισμάτων εἶνε τοσοῦτον συγγενεὶς ὡς εἰκόνης, ὥστε πιθανῶς κατὰγονται ἐξ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου, ὅπερ ἦν γνωστὸν τοῖς τεχνίταις τῶν τε ἀναγλύφων καὶ τῶν νομισμάτων, ζῶσαν ἐν τῇ τετάρτῃ ἑκατοστατηρῶδι π. Χ. Ἐπίσης διάφορον τοῦ Τάραντος φαίνεται μοι καὶ τὸ θέμα τοῦ νεανίου, ὅστις παριστάνεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου (Müller ἀριθ. 640), ὃν ἐρμηνεύει ὁ Imhoof (Jahrbuch ἔ. ἀ.) ὡς παῖδα δεόμενον.

εἶνε κόμμα τῆς Βαβυλῶνος κοπὴν ἐπὶ σατράπου αὐτῆς τοῦ Ἀρχοντος ἐν τοῖς ἔτεσι 323-321 καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀρτιγενοῦς Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης.

12[33]. "Όμοιον.

Όπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ἄετοφόρος Ζεὺς φορῶν πέδιλα κάθηται ἐπὶ θρόνου μετ' ἐρεισινώτου. Πρὸ τοῦ θρόνου τὸ μονογράφημα Β, ὑπ' αὐτὸ ἄγκυρα πρὸς τὰ ἄνω, ὑπὸ τὸν θρόνον Γ.

Ρ. 4δρ. 29 χιλ. 16, 78 γραμ. Διατ. καλή.

Ἄγνωστον τῷ Müller, οὗ πρὸβλ. ἀριθ. 1506-7 (νομίσματα κοπέντα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Σελευκιδῶν).

Κατὰ τὸν Imhoof Blumer (W. num. Zeits. 1895 σελ. 8) τὰ νομίσματα τοῦ τύπου τούτου (ὅρα καὶ ἀριθ. 36) ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Σελεύκου πιθανῶς μετὰ τὸ ἔτος 312, ὅτε οὗτος ἦτο μᾶλλον ἀνεξάρτητος κύριος ἢ σατράπης ἐπίτροπος. Ὁ Σβορώνος δὲ («Τὰ νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων» σελ. ρ') φρονεῖ, ὅτι ἡ ἄγκυρα ἐμφανίζεται ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Σελεύκου κοπέντων ἢ ἐν τοῖς ἔτεσι 316-312)1, προηγηθείσης δηλονότι τῆς μετὰ τοῦ Πτολεμαίου φιλίας καὶ συμμαχίας καὶ τῆς παρ' αὐτῷ ναυαρχίας τοῦ Σελεύκου, ἢ μᾶλλον μετὰ τὸ 312)1 εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀνακτήσεως τῆς Βαβυλῶνος τῇ βοηθείᾳ τοῦ Πτολεμαίου. Αὕτη ἡ δευτέρα χρονολογία συμφωνεῖ καὶ τῇ τοῦ Imhoof.

13[16]. "Όμοιον.

Όπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα ἐν στεφάνῳ δάφνης, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ΜΙ.

Ρ. 4δρ. 26-27 χιλ. 16, 86 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 732.

14[4]. "Όμοιον.

Όπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. πρὸ τοῦ θεοῦ ῥόπαλον ἐντὸς κύκλου, ὑπὸ τὸν θρόνον τὸ μονογράφημα .

Ρ. 4δρ. 26-27 χιλ. 16, 85 γραμ. Διατ. καλή.

Ἄγνωστον τῷ Müller, οὗ πρὸβλ. ἀριθ. 143-4 (Ἡράκλεια Σιντικῆ).

Πίν. 7 ἀριθ. 4.

15[28]. "Όμοιον.

Όπ. ὅμοιον, ἀλλὰ θρόνος ἄνευ ἐρεισινώτου ὑποπόδιον. Πρὸ τοῦ θεοῦ λύρα, ὑπὸ τὸν θρόνον Γ

Ρ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 81 γραμ.

Ἄγνωστον τῷ Muller, οὗ πρὸ βλ. ἀριθ. 967 (Μυτιλήνη).

Πίν. 7 ἀριθ. 5.

Λεπτῆς ἐργασίας καὶ λίαν καλῆς διατηρήσεως κόμμα. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡρακλέους ἰσχνή, μετ' ἐκτύπων λεπτομερειῶν τῶν μυῶν τοῦ προπετοῦς μετώπου, βαθέως κειμένων ὀφθαλμῶν καὶ προεχούσης γνάθου ὑπομιμνήσκει μακρόθεν τὸν χαρακτῆρα τῶν κεφαλῶν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ νομισμάτων. Καλλίστη δ' εἶνε ἡ πτύχωσις τοῦ λεπτοῦ ἱματίου τοῦ Διός, καὶ λεπτομερῆς ἡ ἐργασία τοῦ ἀετοῦ ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἐπομένων τετραδράχμων.

16[23]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ἐρεισίνωτον, ὑποπόδιον, πέδιλα. Πρὸ τοῦ θεοῦ προτομή ἵππου πρὸς ἀριστ. ἐστραμμένη, ὑπὸ τὸν θρόνον ΔΕ.

Ῥ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 63 γραμ. Διατ. καλή. Muller, ἀριθ. 891. (Σικυῶν).

Πίν. 7 ἀριθ. 6.

17[23]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ὁ Ζεὺς φορεῖ πέδιλα. Πρὸ αὐτοῦ Ἀθηναῖ πρόμαχος ἀρχαϊκῆ πρὸς ἀρ., προτεινούσα τῇ ἀριστερᾷ τὴν ἀσπίδα, τῇ δὲ δεξιᾷ πάλλουσα δόρυ· ὑπὸ τὸν θρόνον ΕΥ. Τὰ δύο ἄνω ἄκρα τοῦ διὰ σφαιριδίων (ἤλων;) κατακόσμου ἐρεισινώτου ἀνέχουσιν ἐκάτερον Νίκην μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων οἰονεῖ ἄρτι καταπτομένην καὶ ἀνέχουσαν στέφανον.

Ῥ. 4δρ. 27-29 χιλ. 16, 83 γραμ. Διατ. ἀρίστη.

Muller, ἀριθ. 878 (Σικυῶν).

Πίν. 7 ἀριθ. 7.

18[24]. Πανόμοιον καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, ἐξ ἧς καὶ τὸ προηγούμενον.

Ῥ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 89. Διατ. καλή.

Ὁ τύπος τῶν δύο τούτων νομισμάτων (17 καὶ 18) ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Σβορώνου (Τὰ νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων, σελ. σζ', π' καὶ 16 πρὸ βλ. πίν. 1, ἀριθ. 20, 21) εἰς τὰ ἔτη 309-3 ὡς κόμμα Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος κατέχοντος τότε τὴν Σικυῶνα.

19[22]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Τύπος ὡς

τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16, ἀλλὰ πρὸ τοῦ θεοῦ κέρας Ἀμαλθείας, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ΝΟ.

Ῥ. 4δρ. 28 χιλ. 16, 99 γραμ. Διατ. καλή.

Muller ἀριθ. 877 (Σικυῶν).

20[21]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Πρὸ τοῦ θεοῦ κέρας, ὑπὸ τὸν θρόνον Ν.

Ῥ. Δρ. 17-18 χιλ. 4, 20 γραμ. Διατ. καλή.

Παραλλαγή τοῦ προηγούμενου ἄγνωστος τῷ Muller.

Πίν. 7 ἀριθ. 12.

21[26]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ἐλλείπει ἐρεισίνωτον καὶ ὑποπόδιον· πρὸ τοῦ θεοῦ ἀελφίς πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀρ., ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον, ἄνω μὲν τῆς ἐγκαρσίας δοκίδος τῆς συνδεούσης τοὺς πόδας αὐτοῦ Α ἢ Α (πρὸ βλ. Σβορώνου, Τὰ νομίσματα τοῦ Κράτους τῶν Πτολεμαίων σελ. π'), κάτω δ' αὐτῆς Α (;).

Ῥ. 4δρ. 27-28 χιλ. 16, 65 γραμ. Διατ. καλή.

Ἄγνωστον τῷ Muller, οὗ πρὸ βλ. ἀριθ. 899 καὶ 542-6.

Πίν. 7 ἀριθ. 8.

Ὁ ὀπίσθιος τύπος τοῦ νομίσματος τούτου εἶνε ἔλως διαφόρου ἐργασίας ἢ ὁ πρόσθιος. Πλὴν τοῦ περιγράμματος τοῦ προσώπου τοῦ Διός, ὅπερ δὲν εἶνε ἐπιτυχῆς ἕνεκα τῆς μὴ ἰσχυρᾶς μηδ' εὐσταθοῦς ἴσως τύψεως τῆς σφραγίδος (διὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἶνε ἀσαφῆ καὶ τὰ λοιπὰ πρόστυπα τῆς ὄψεως ταύτης μέρη, ὡς οἱ πόδες τοῦ θεοῦ, ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀετοῦ, ὁ θρόνος, ἡ ἐπιγραφή, τὰ μονογράφηματα καὶ τὸ σύμβολον), τὰ λοιπὰ γυμνά ἔκτυπα μέρη αὐτοῦ δεικνύουσι παράδοξον τινα τάσιν τοῦ σφραγιδοφλύφου πρὸς παράστασιν πασῶν τῶν ἀνατομικῶν λεπτομερειῶν. Οἱ βραχιόνιοι, οἱ θωρακικοὶ καὶ οἱ κοιλιακοὶ μύες, τὸ στέφνον καὶ αἱ πλευραὶ ὑπομιμνήσκουσι τὴν ἐξεργασίαν τῶν ἀγαλμάτων τοῦ κρεμαμένου Μαρσίου καὶ εἶνε ἔργον τεχνίτου προβιβάλλοντος μετὰ τόλμης τὰς ἀρχὰς τοῦ Λυσίππου. Ἡ τόλμη αὕτη φαίνεται μοι τόσον ἀήθης, ὥστε θὰ ἀπέδιδον τὴν σημερινὴν κατάστασιν καὶ ὄφιν τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ νομίσματος εἰς τυχαίαν διάβρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἂν μὴ ἡ δῆλωσις τῶν λεπτομερειῶν ἐτήρει τὴν ἀνατομικὴν ἀκολουθίαν καὶ ἀκρίβειαν.

22[29]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. πρὸ τοῦ θεοῦ P , ὑπὸ τὸν ἄνευ ἐρεισινώτου θρόνον ἀμφιπέλεκυς.

Ρ. 4δρ. 27-28 χιλ. 17, 70 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 1136 (Καρία).

Πίν. 7 ἀριθ. 9.

Ἡ κεφαλὴ τῆς προσθίας ὄψεως ἔχουσα θηλυπρεπεῖς μαλακὰς παρειὰς ἀποστρογγυλούςας τὰς γνάθους, εἶνε ὄλως διάφορος πρὸς τὸν τρόπον τῶν λοιπῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ εὐρήματι τούτῳ.

23[13]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ P ὑπὸ τὸν θρόνον ἀμφιπέλεκυς.

Πίν. 7 ἀριθ. 13.

Ρ. Δρχ. 17-18 χιλ. 4, 16 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 1140 (Καρία).

24[5]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα E , ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον Μ.

Ρ. Δρχ. 18 χιλ. 4 γραμ. Διατ. μετρία.

Ἄγνωστον τῷ Müller.

25[7]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ οὐχὶ ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ. Ὁ Ζεὺς μετὰ πεδύλων ἐπὶ θρόνου μετ' ἐρεισινώτου. Πρὸ αὐτοῦ προτομὴ γρυπός, ὑπὸ τὸν θρόνον X .

Ρ. Δρχ. 17-18 χιλ. 4, 3 γραμ. Διατ. καλή.

Ἄγνωστον τῷ Müller, οὗ πρβλ. ἀριθ. 293 (Ἄβδηρα).

26[10]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ μέλισσα πετομένη πρὸς δ., ἐν τῷ πεδίῳ δὲ πέραν τῆς ἐπιγραφῆς αἰχμὴ ὄρατος πρὸς τὰ ἄνω.

Ρ. Δρχ. 18 χιλ. 4, 10 γραμ. Διατ. καλή.

Πρβλ. Müller ἀριθ. 322.

27[9]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μονογράφημα Μ ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον κεφαλὴ μετὰ φρυγίου πύλου πρὸς δ. ἐστραμμένη.

Ρ. Δρχ. 17-18 χιλ. 4, 9 γραμ. Διατ. καλή.

Ἄγνωστον τῷ Müller, οὗ πρβλ. ἀριθ. 390 (Ἄβδηρα μεσημβρινῶν πόλεων τῆς Θράκης).

Πίν. 7 ἀριθ. 14.

28[11]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ μονογράφημα ἐρθαρμένον P ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον Α, μετὰ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τοῦ σκήπτρου μικρόν τι πιθανῶς τυχαῖον πρᾶγμα ὡς χεῖρ ἀπὸ τοῦ ὄμου κεκομμένη ἢ πρὸς ζῶον (πρβλ. Müller, Philippe III, ἀριθ. 48-9).

Ρ. Δρχ. 11 χιλ. 4, 14 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 792.

Πίν. 7 ἀριθ. 13.

29[14]. Ὅμοιον (λίαν προέχουσα γνάθος).

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ Διὸς ὀξυπύθμενος ἀμφορεύς, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ΜΕ.

Πίν. 7 ἀριθ. 16.

Ρ. Δρχ. 17-18 χιλ. 4, 20 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 600 (Ἄβδηρα Μακεδονίας, Θράκης ἢ Θεσσαλίας).

30[17]. Ὅμοιον

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ A , ὑπὸ τὸν θρόνον τὸ αὐτὸ καὶ ἀνωτέρω μονογράφημα (ΜΕ).

Ρ. Δρχ. 17. χιλ. 4, 12 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 775 (Ἄβδηρα τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας).

31[19]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. πρὸ τοῦ θεοῦ ΚΙ. ὑπὸ τὸν θρόνον τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ἀριθ. 29 μονογράφημα (ΜΕ)

Ρ. Δρχ. 17-18 χιλ. 3, 93 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 821 (Ἄβδηρα τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας).

32[20]. Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ἢ ἐπιγραφὴ κακῶς ἐσχεδιασμένη.

Ρ. Δρχ. 17-18 χιλ. 4, 13 γραμ. Διατ. καλή.

33[18]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. πρὸ τοῦ θεοῦ K , ὑπὸ τὸν θρόνον P

Ρ. Δρχ. 17 χιλ. 4, 12 γραμ. Διατ. καλή.

Müller ἀριθ. 808 (Ἄβδηρα τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας).

34[27]. Ὅμοιον.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Πρὸ τοῦ θεοῦ, ἔχοντας τὸν δεξιὸν πόδα πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ, ἀποτετριμμένη μορφὴ, κατὰ τὸ ἄνω ἡμισυ διατηρουμένη, φοροῦσα πέτασον (Ἑρμῆς; πρβλ. Müller σελ. 230 καὶ Svoronos, Numismatique de la Crète ancienne

pl. 1, 26], ὑπὸ δὲ τὸν μετ' ἐρείσινώτου θρόνον [II].

Ρ. Δρχ. 16-17 χιλ. 4, 12 γραμ. Διατ. καλή.

Muller ἀριθ. 907 (Ἄπτερα). Ὅρα καὶ ἄνωτ. ἀριθ. 5. Αὔτη μόνη ἢ δραχμὴ ἐν τῷ εὐρήματι καὶ ἢ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 36 ἔχουσι τὸν δεξιὸν πόδα πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ.

35 32. Ὅμοιον.

Ἦπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ· πρὸ τοῦ θεοῦ Σ.

Ρ. Δρχ. 18 χιλ. 4, 12 γραμ. Διατ. καλή.

Πρβλ. Muller ἀριθ. 1321 καὶ ἐπ. (Σόλοι).

Πίν. 7 ἀριθ. 17.

36. Ὅμοιον.

Ἦπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡ·Υ. Ὁ δεξιὸς ποὺς τοῦ Διὸς βαίνει πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ. Πρὸ τοῦ Διὸς ἐφαρμέ-
νον σύμβολον (ἀγκυρα;), ὑπὸ τὸν θρόνον μονο-
γράφημα

Ρ. Δρχ. 17-18 χιλ. 4, 9 γραμ. Διατ. καλή.

Πρβλ. Muller ἀρ. 1508 (ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Σελευκιδῶν κοπέντα νομίσματα). Ὅρα καὶ ἄνω-
τέρω ἀριθ. 12 καὶ ἀριθ. 34.

Πίν. 7 ἀριθ. 18.

37 Ὅμοιον.

Ἦπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ Πρὸ τοῦ Διὸς Π (;)

Ρ. Δρχ. 17 χιλ. 4 γραμ. Διατ. μετρία.

38. Ὅμοιον.

Ἦπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡ·Υ. Πρὸ τοῦ θεοῦ λείψανον
συμβόλου ἢ μονογράφηματος, ὑπὸ τὸν θρόνον ἀδι-
ἄγνωστον τι μονογράφημα.

Ρ. Δρχ. 15 χιλ. 4, 10 γραμ. Διατ. μετρία.

39. Ὅμοιον.

Ἦπ. κατιωμένον καὶ δυσδιάγνωστον.

Ρ. Δρχ. 16-17 χιλ. 3, 63 γραμ. Διατ. κακή.

40. Ὅμοιον.

Ἦπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡ·Υ. Ὑπὸ τὸν θρόνον σύμ-
βολον ἢ μονογράφημα ἐφαρμένον.

Ρ. Δρχ. 15-16 χιλ. 3, 89 γραμ.

Φίλιππος Γ' ὁ Ἀρριδιαῖος (323-317 π. X.).

41. Κεφαλὴ Ἡρακλέους περιβεβλημένη τὴν
λεοντήν πρὸς δ.

Ἦπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΦΙΛΙΠΠ·Υ. Ζεὺς ἀετοφόρος
καθήμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ θρόνου τορευτικῶς κεκοσμη-
μένου καὶ μετ' ἐρείσινώτου. Πρὸ τοῦ θεοῦ τὸ μο-

νογράφημα Σ . Ὑπ' ὃ σταφυλή, ὑπὸ δὲ τὸν θρό-
νον Π .

Ρ. 4δρ. 28 χιλ. 16, 68 γραμ. Διατ. καλή.

Muller, Philippe III, ἀριθ. 56.

Πίν. 7 ἀριθ. 10.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς (306-283 π. X.).

42. Κεφαλὴ τοῦ βασιλέως Δημητρίου πρὸς δ.
κερασφόρος καὶ ἀναδεδεμένη διὰ ταινίας, ἧς τὰ
ἄκρα ἀνεμῶνται κατὰ τὴν τράχηλον. Πέριξ κύ-
κλος κοκκωτός.

Ἦπ. ἐκ τῶν ἄνω ἀρ. ΔΗΜΗΤΡΙ·Υ, ὁ. ΒΑΣΙ-
ΛΕΩΣ· ὁ Ποσειδῶν, γυμνὸς τὰ ἄνω, κάθηται πρὸς
ἀρ. ἐπὶ βράχου, ἀνέχων τῇ προτεταμένη δεξιᾷ
ἄφλαστον, τῇ δ' ἀριστερᾷ στηρίζων τὴν τριαινὰν
ἐπὶ τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους, ἐφ' οὗ πατεῖ αὐτὸς
καὶ ἐφ' οὗ ἴδρυται ὁ βράχος. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ.
μεταξὺ τριαινῆς καὶ ἐπιγραφῆς Δ, ἀρ. Σ . Τὸ
ἔλον ἐν κύκλῳ κοκκωτῷ.

Ρ. 4δρ. 30-31 χιλ. 16, 88 γραμ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 21.

43. Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ.

Ἦπ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (οὗτω)-ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ποσει-
δῶν γυμνὸς ἰστάμενος πρὸς ἀρ. πατεῖ τὸν δεξιὸν
πόδα ἐπὶ βράχου καὶ προκύπτων ἐρείδει τὸν δεξιὸν
ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος, τῇ δ' ἀριστερᾷ
χειρὶ στηρίζει τὴν τριαινὰν ἐπὶ τοῦ ἀδήλου ἐδά-
φους. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. πέραν τῆς ἐπιγραφῆς
μονογράφημα ὡς ἄνωτέρω (ΔΡ), ἀρ. δὲ Σ .

Ρ. 4δρ. 29-30 χιλ. 16, 95 γραμ. Διατ. καλή.

Πρβλ. Macdonald, Catalogue of greek coins in
the Hunterian collection I, σελ. 338 ἀριθ. 9. Ὁ
Σβορώνος («Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν μουσεῖον» σελ.
64) ἐρμηνεύει τὸν βράχον ὡς ἀγέλαστον πέτραν,
τὸν δὲ Ποσειδῶνα ὡς Γενέσιον, οἷος ἐλατρεύετο ἐν
Λέρνῃ (Παυσαν. 2, 38, 4), οὐχὶ δὲ ὡς Ἴσθμιον,
ὡς ἐδέχοντο μέχρι τοῦδε ἄλλοι (πρβλ. Geschichte
der griech. Plastik von M. Collignon, II, deutsch.
übers. von Baumgarten, σελ. 450-2).

Πίν. 7 ἀριθ. 22.

44. Ἐπὶ πρόφραξ πλοίου, πρὸς ἀρ. ἐστραμμέ-
νης, βαδίζει ἐσπευσμένως πρὸς ἀρ. Νίκη πτερωτὴ
φοροῦσα ἐξωσμένον χιτῶνα ἀνεμῶμενον καὶ σαλ-
πίζει διὰ σάλπιγγος, ἣν κρατεῖ τῇ δεξιᾷ· τῇ ἀρι-

στεφᾶ κρατεῖ πρὸς τὰ ἄνω πλαγιῶς « στυλίδα » δι-
χηλον (πρὸς Babelon, Mélanges numismatiques
I, σελ. 211 ἐπ.). Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ κοκκωτῶ.

Ἄπ. δ. ἐκ τῶν ἄνω ΔΗΜΗΤΡΙ-[Υ. Ποσειδῶν
διαβεβηκῶς τὰ σκέλη, ὁρώμενος κατὰ τὰ τρία τέ-
ταρτα ἐκ τῶν ὀπισθεν, στρέφεται πρὸς ἄρ. καὶ προ-
τείνων τὴν ἀριστεράν, περιτετυλιγμένην διὰ τοῦ
ἱματίου κρεμαμένου ἐν δυο συστήμασι πτυχῶν,
πάλλῃ τῇ δεξιᾷ τὴν τρίαιναν. Ἐν τῷ πεδίῳ δ. τὸ
γράμμα Ι καὶ ὑπ' αὐτὸ μονογράφημα ΜΕ (πρὸς
ἀριθ. 29-30). Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ κοκκωτῶ.

Ἄ. 4ῶρ. 27-28 χιλ. 16, 68 γραμ. Διατ. καλή.
Πίν. 7 ἀριθ. 23.

45. Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ

Ἄπ. ἐπίσης ὅμοιον, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Λ,
δεξ. ⓐ

Ἄ. Διῶβολον 13-14 χιλ. 2 γραμ. Διατ. με-
τρία.

Πρὸς Maedonald ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 13 καὶ 14.
Πίν. 7 ἀριθ. 27.

Α Τ Τ Ι Κ Η

Ἄ Θ ῶ ν α ι .

46-57. Ἄ. Δώδεκα τετράδραγμα τοῦ γνωστοῦ
τύπου τῶν μακεδονικῶν χρόνων, κακῶς ἀποτετμη-
μένα τὴν περιφέρειαν καὶ φέροντα ἔμπροσθεν μὲν
κεφαλὴν Ἀθηνᾶς πρὸς δ. μετ' ἐνωτίων καὶ κράνους
λοφοφόρου καὶ κατακόσμου ἔλιξι καὶ ἀνθεμίσις,

ὄπ. δὲ ἐν τῷ πεδίῳ δ. ΑΘΕ, ἐν τῷ μέσῳ
γλαῦκα πρὸς δ. μετ' ἄνωποῦ κεφαλῆς, καὶ ἄρ.
ἐν τῷ πεδίῳ κλάδον ἐλαίας καὶ μήνην.

Πίν. 7 ἀριθ. 28 (= 56).

Α Ρ Γ Ο Λ Ι Σ

Ἄ Ε π ῖ δ α υ ρ ο ς .

58. Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ πρὸς ἄρ. δαφνοστεφῆς.
Ἄπ. Ε' ἐν στεφάνῳ δάφνης.

Ἄ. Δρχ. 18-19 χιλ. 2, 53 γραμ. Διατ. καλή.
Πίν. 7 ἀριθ. 24.

59-60. Ἄ. Δρχ. 14 χιλ. 2, 43-2, 37 γραμ.

ὅμοια τῷ προηγουμένῳ.

Πίν. 7 ἀριθ. 25 (= 59).

61'. Ἄ. Δρχ. 14-16 χιλ. 2, 44 γραμ. ὅμοιον
τοῖς προηγουμένοις.

Ἄπ. τῶν νομισμάτων τούτων τὰ τῶν Ἐπιδαυ-
ρίων (ἀριθ. 58-61) ἀνάγονται ὑπὸ τοῦ Ρ Gard-
ner (B. M. C. Peloponnesus σελ. 156) εἰς τὰ
ἔτη 370-323 π. Χ., αἱ δὲ ἀθηναϊκαὶ γλαυκῆς

Ἰ Συγγρῶνως τοῖς ἀργυροῖς τούτοις νομίμασι, ἅτινα ἀποτε-
λοῦσιν ἐν εὐρημα, παρεδόθησαν εἰς τὸ ἔθν. νομισματικόν μου-
σεῖον ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας καὶ γὰρ κτῆνα νομίματα
μὴ ἀνήκοντα μὲν εἰ, τὸ ἀνωτέρω εὐρημα, ἀλλ' εὐρεθέντα ἐπίσης ἐν
τῇ αὐτῇ ἀνασκαφῇ τῆς Ἐπιδαύρου. Ταῦτα παραθέτομεν ἐνταῦθα
παρακαταλέγοντες αὐτὰ ἀριθμητικῶς τοῖς νομίμασι τοῦ εὐρήματος,
ὡς ἐγένετο καὶ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ μουσείου.

Ἄ Ε π ῖ δ α υ ρ ο ς .

62. Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ πρὸς δ. δαφνοστεφῆς.

Ἄπ. Ε' ἐν στεφάνῳ δάφνης. Ἐξω τοῦ στεφάνου Μ.

Ἄ. 12-14 χιλ. Διατ. καλή.

Πίν. 7 ἀριθ. 26.

63. Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ κακῶς διατηρούμενον.

Ἄ. 11-12 χιλ.

Κ υ ρ α κ ἄ λ λ α ς .

64. ΑΥ ΚΑΙ Μ-ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΙΝ. Προτομή Κυρακάλλα ἀγενείου,
πρὸς δ. ἐστραμμένη δαφνοστεφῆς καὶ μετὰ θύρακος καὶ ἐραπτιδος.

Ἄπ. ΙΕΡΑΣ ΕΠ ΙΔΑΥΡΟΥ. Θεὰ τις ἰσταμένη κατενώπιον καὶ στρέ-
φουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς δ. ἐν χιτῶνι ἐξωσμένη καὶ ἱματίῳ ἐρείδει
γαμαὶ ὑψηλὸν σκήπτρον διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, τῇ δ' ἀριστερᾷ κρατεῖ
ἀγγεῖόν τι.

Ἄ. 19-21 χιλ. Διατ. μετριωτάτη.

Τύπος ἄγνωστος· μέτροι τοῦδε ἐφ' ὅσον γινώσκω ὄρα τὴν παρατι-
θεμένην ἐνθάδε εἰκόνα.

Ἄ θ ρ ο ς .

65-66. Κοινὰ κέρματα φέροντα προτομὴν λύκου, ὄπ. δὲ Α, ὑφ' ὃ
κράνος κατενώπιον.

Ἄ. 12-13 χιλ.

Φ λ ε ι ο ῦ ς .

67. Ἄ. 11 χιλ. Ταῦρος· - ὄπ. φ.

Σ Α Μ Ο Θ Ρ Α Ι Κ Η

Μ ῦ ρ ι ν α .

68. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους πρὸς δ.

Ἄπ. Γλαῦξ πρὸς ἄρ. Ἐπιγραφῆς λειψάνα.

Ἄ. 16-17 χιλ. Διατ. κακή.

69-90. Ἄ. Διάφορα ἐφαρμμένα καὶ ἄγρηστα.

(ἀριθ. 46-57) δὲν εἶνε νεώτεροι τοῦ ἔτους 322 π. Χ., διότι μετὰ τον κατὰ το ἔτος τοῦτο γενόμενον Λαμιακὸν πόλεμον ἔπαυσαν νὰ κόπτονται (Head ἐν Β. Μ. C. Attica σελ. XXXI). Ἐκ τῶν ὑπολοίπων, ὁπωσδήποτε χρονολογητῶν ὄντων, εἶνε δυνατόν νὰ ὄσι σύγχρονα τὰ τοῦ Λυσιμάχου (306-281 π. Χ.) καὶ τὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (294-288 π. Χ.). Ἐπειδὴ ὁμως ἀγνωστομένον κατὰ τίνα ἀκριβῶς ἔτη τοῦ βίου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῶν ἔκοψαν τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὐρήματι νομίσματα αὐτῶν ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Δημήτριος, δυνάμεθα νὰ ἐρίσωμεν τότε μόνον μετ' ἀσφαλείας, ἐτι ὁηλ. το εὐρημα τῆς Ἐπιδαύρου ἐτάφη μετὰ

το ἔτος 294 π. Χ., καθ' ὃ ἀρχεται ἡ βασιλικὴ νομισματοκοπία τοῦ Δημητρίου.

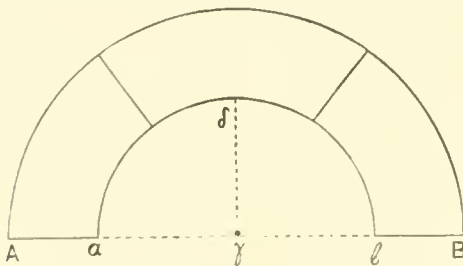
Καὶ ὅτι μὲν ἐλλείπουσιν ἐντελῶς ἐκ τοῦ εὐρήματος νομίσματα τῶν πλησίον τῆς Ἐπιδαύρου πόλεων, εἶνε ἴσως τυχαῖον· ἀλλ' ὁμως πρέπει νὰ ἐξαρθῆ, νομίζω, ἡ πληθώρα τῶν μακεδονικῶν καὶ τῶν ἀθηναϊκῶν κομμμάτων ἐν συγκρίσει καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ τῶν Ἐπιδαυρίων. Τὰ μακεδονικὰ καὶ τὰ ἀθηναϊκὰ νομίσματα κυριαρχοῦσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ὡς δεικνύει τῆς τε Ἐπιδαύρου καὶ τὸ τῶν Ἀγίων Θεδώρων εὐρημα.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΕΥΒΟΪΚΑ

α'. Τέσσαρα Χαλκιδικὰ ψήφισματα.

Ἐν οἰκοπέδῳ τοῦ Κ. Ἀλιφαρμάκη κειμένῳ παρὰ τὴν κάτω πύλην τοῦ κατεδαφισθέντος ἤδη ἐνετικοῦ προουρίου, ὀρυτσομένων θεμελιῶν πρὸς οἰκοδομίαν οἰκίας εὐρέθησαν ἐν τοῖς τοῦ τείχους θεμελίαις δύο λίθοι λευκοῦ μαρμάρου ἔχοντες σχῆμα τόξου, σφτινες μετ' ἄλλου τινὸς οὐπω εὐρεθέντος ἀπετέλουον ἐξέδραν τοιάνδε τὸ σχῆμα.

Ὡς ἠδυνήθημεν νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν δύο εὐρεθέντων λίθων, τοῦ μεσαίου καὶ τοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ὀρῶντι, ἡ διάμετρος αὐτῆς α β ἦτο μήκους μ. 2,04 1/2, ἡ δὲ ἀκτίς γ δ μ. 0,53. Τὸ πλάτος τῶν λίθων ἔχόντων ἄνωθεν τε καὶ κάτωθεν κυμάτιον εἶνε μ. 0,44, τὸ δὲ ὕψος 0,27. Ἐπὶ τῶν

δύο εὐρεθέντων λίθων εἶνε κεχαραγμένα τέσσαρα ψήφισματα. Τοῦτων τὸ πρῶτον (ἀριθ. 1) εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ μεσαίου λίθου, τὸ δεύτερον (ἀριθ. 2) ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ὀρῶντι, τὸ τρίτον (ἀριθ. 3) ἐν τῷ κυρτῷ τοῦ αὐτοῦ λίθου, τὸ δὲ τέταρτον (ἀριθ. 4) ἐπὶ τῆς πλευρᾶς β Β τοῦ αὐτοῦ. Ὡς γίνεται ὁηλὸν ἐκ τοῦ δευτέρου ψήφισματος, ἡ ἐξέδρα ἔκειτο ἐν τῷ ἐπιφανευστάτῳ τῆς ἀγορᾶς τόπῳ, ἡ δὲ ἀγορά, ὡς γινωσκόμεν ἐξ ἀποσπάσματος τοῦ Ἡρακλείδου ὅπερ μέχρι προ ὀλίγου χρόνου ἀπεδίδοδο τῷ Δικαιάρχῳ, ἔκειτο παρὰ τὸν Εὐρίπον. Οἱ λίθοι οὐτοι, πρὶν ἢ ὡς θεμέλιοι τοῦ τείχους χρησιμεύσωσιν, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλην χρεῖαν ἐπλήρωσαν τοῦτο τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ ὅτι πλὴν τῶν πρὸ σύνδεσιν μετ' ἀλλήλων χρησιμευσόντων ἐν τοῖς ἄκροις τετραγώνων τὸρμου ἔχουσι καὶ ἄλλους, μὲν μεσαῖος ὀλίγον ἀπωτέρω καὶ πλαγίως το συνδετικοῦ τετραγώνου τὸρμου καὶ ἕτερον κυκλοτερῆ, ὁ δὲ ἐν δεξιᾷ τῷ ὀρῶντι πρὸς τῷ συνδετικῷ ἔχει ἄνωθεν μὲν δύο κυκλοτερεῖς, ἐνθα δὲ τὸ τέταρτον ψήφισμα ἐτέρους δύο μικροτέρους, ὧν ἕνεκ καὶ τὰ γράμματα ἐνταῦθα ἐλλείπουσιν. Τὰ γράμματα τῶν μὲν τριῶν τελευταίων ψήφισμάτων εἶνε

μοια, ἔχουσι πάντα ἀκρέμονας, τοῦ δὲ πρώτου, ὅπερ πιθανῶς εἶνε ἀρχαιότερον τῶν ἄλλων, οὐχί.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ψηφισμάτων γινώσκομεν ἀσφαλῶς, πότε ἐγένοντο τὰ τε ψηφίσματα καὶ ἡ ἐξέδρα. Ἐν τούτῳ μνημονεύεται ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος.

ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δύο βκσιλεῖς Πτολεμαῖοι μνημονεύονται μετὰ τῆς προσωνομίας τοῦ πρεσβυτέρου, ὁ τρίτος κατὰ διαδοχὴν ὁ καὶ Εὐεργέτης ἐπονομαζόμενος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, οὗ ἀδελφὸς ἦν ὁ Μάγας (ιδ. Πλουτ. Κλεομ. 33), καὶ ὁ ἕκτος ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ κατ' ἀν-

τίθεσιν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ἀποκαλούμενον *Φύσκιον* Διοδ. 31, 33, 34, 39 α. Ἰουστίνου 34, 2. Λιβ. 44, 19). Κρίνοντες ἔκ τε τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπικοινωνίας καὶ σχέσεως τοῦ βασιλέως, ἦν μαρτυροῦσιν ἄλλα τε καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ πεμψθεῖσα τοῖς Ῥωμαίοις σιτικὴ δωρεά, μᾶλλον πειθόμεθα ὅτι ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ μνημονευόμενος Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος εἶνε ὁ ἕκτος τῶν Πτολεμαίων, ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ, ὅστις ἐβασίλευσε τῷ ἔτει 181-146 π. Χ. (ιδ. Πολ. XXVIII, 1. XXIX, 11. Λιβ. 33, 13).

1

ΕΠΙ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΕΠΑΝΔΡΙΔΟΥ

ΙΚΥΘΙΩΝΧΑΡΙΔΑΜΟΥΕΙΠΕΝΕΠΕΙΔΗΑΡΙΣΤΩΝΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΣΟΛΕΥΣΕΥΝΟΥΣΥΓΓΑΡΧΩΝΔΙΑΤΕΛΕΙ
 ΩΙΔΗΜΩΙΤΩΙΧΑΛΚΙΔΕΩΝΚΑΙΠΟΛΛΟΙΣΤΩΝΠΟΛΙΤΩΝΧΡΗΣΜΟΣΓΙΝΕΤΑΙΕΙΣΑΑΝΤΙΣΑΥΤΟΝ
 ΑΡΑΚΑΛΗΕΚΠΕΜΦΘΕΙΣΔΕΚΑΙΥΠΟΤΟΥΒΑΣΙΛΕΩΣΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥΤΟΥΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΕΠΙΤΗΣ
 ΤΙΚΗΣΔΩΡΕΑΣΤΗΣΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΗΣΡΩΜΑΙΟΙΣΚΑΙΠΑΡΑΓΕΝΟΜΕΝΟΣΕΙΣΤΗΝΗΜΕΤΕΡΑΝ
 ΟΛΙΝΤΗΝΤΕΑΝΑΣΤΡΟΦΗΝΕΠΟΙΗΣΑΤΟΕΝΤΗΙΕΠΙΔΗΜΙΑΙΔΕΙΩΣΤΟΥΤΕΠΕΜΨΑΝΤΟΣ
 ΑΣΙΛΕΩΣΚΑΙΤΗΣΗΜΕΤΕΡΑΣΠΟΛΕΩΣΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΒΟΥΛΗΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡ
 ΕΤΗΝΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝΑΡΙΣΤΩΝΑΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΣΟΛΗΚΑΙΑΥΤΟΝΚΑΙΕΓΓΟΝΟΥΣ
 ΥΤΟΥΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΟΙΣΓΗΣΚΑΙΟΙΚΙΑΣΕΓΚΤΗΣΙΝΚΑΙΑΣΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΠΟΛΕΜΟΥΟΝΤΟΣ
 ΚΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΤΑΛΛΑΥΓΑΡΧΕΙΝΑΥΤΟΙΣΠΑΝΤΑΟΣΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ
 ΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ἐπὶ ἡγεμόνος Ἐπανδρίδου

Μικυθίων Χαριδάμου εἶπεν· ἐπειδὴ Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολεὺς εὖνους ὑπάρχων διατελεῖ
 τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρῆσιμος γίνεται εἰς ἅ, ἂν τις αὐτὸν
 παρακαλῇ, ἐκπεμφθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐπὶ τῆς
 5 σιτικῆς δωρεᾶς τῆς ἀποσταλείσης Ῥωμαίοις καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν ἡμετέραν
 πόλιν τὴν τε ἀναστροφὴν ἐποιήσατο ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ ἀξίως τοῦ τε πέμψαντος
 βασιλέως καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, δεδοχθαι τῇ βουλῇ προξενὸν εἶναι καὶ εὐεργέτην
 τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολῆ καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους
 αὐτοῦ καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου ὄντος
 10 καὶ εἰρήνης καὶ τᾶλλα ὑπάρχειν αὐτοῖς πάντα, ὅσα περ καὶ τοῖς ἄλλ(λ)οῖς προξένοις καὶ εὐεργεταῖς
 τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων. Γέγραπται.

Κατὰ τοῦτο τὸ ψήφισμα Ἀρίστων ὁ Ἡρακλείδου Σολεὺς ἀναγράφεται ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν Χαλκιδέων πρόξενος τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων καὶ εὐεργέτης, ἀνθ' ὧν εὐηργέτησεν αὐτὸν καὶ διότι πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρῆσιμος ἐγένετο. Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου, ἐπὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον παρατηρήσεως ἀξία νομίζομεν τὰδε·

Στίχ. 1. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡγεμὼν τῶν Χαλκιδέων ἦν ὁ Ἐπανδρίδης γινώσκεται ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐβασίλευεν Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος, περὶ οὗ ὀλίγῳ πρότερον εἶπομεν.

Στίχ. 2. Τὸ ὄνομα Μικυθίων οὐχὶ πλῆρες εὐρομεν καὶ ἐν ἄλλῳ ἀποσπάσματι ἐπιγραφῆς, ἦν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τοῖς πρακτικαῖς τῆς Ἀρχαιο-

(ἀριθ. 46-57) δὲν εἶνε νεώτεροι τοῦ ἔτους 322 π. X., διότι μετὰ τὸν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενόμενον Λαμιακὸν πόλεμον ἔπαυσαν νὰ κόπτωνται (Head ἐν B. M. C. Attica σελ. XXXI). Ἐκ τῶν υπολοίπων, ὅπως ὁποῦτε χρονολογητῶν ὄντων, εἶνε δυνατόν νὰ ᾧσι σύγχρονα τὰ τοῦ Λυσιμάχου (306-281 π. X.) καὶ τὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (294-288 π. X.). Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἀγνοοῦμεν κατὰ τίνα ἀκριβῶς ἔτη τοῦ βίου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῶν ἔκοψαν τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὐρήματι νομίσματα αὐτῶν ὁ Λυσιμάχος καὶ ὁ Δημήτριος, δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τότε μόνον μετ' ἀσφαλείας, ὅτι ὀηλ. τὸ εὐρημα τῆς Ἐπιδαύρου ἐτάφη μετὰ

τὸ ἔτος 294 π. X., καθ' ὃ ἄρχεται ἡ βασιλικὴ νομισματοκοπία τοῦ Δημητρίου.

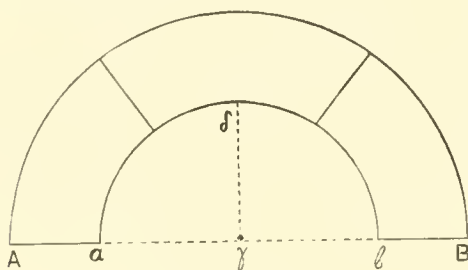
Καὶ ὅτι μὲν ἐλλείπουσιν ἐντελῶς ἐκ τοῦ εὐρήματος νομίσματα τῶν πλησίον τῆς Ἐπιδαύρου πόλεων, εἶνε ἴσως τυχαῖον· ἀλλ' ὁμοῦς πρέπει νὰ ἐξαρθῇ, νομίζω, ἡ πληθώρα τῶν μακεδονικῶν καὶ τῶν ἀθηναϊκῶν κομμάτων ἐν συγκρίσει καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ τῶν Ἐπιδαυρίων. Τὰ μακεδονικὰ καὶ τὰ ἀθηναϊκὰ νομίσματα κυριαρχοῦσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ὡς δεικνύει τῆς τε Ἐπιδαύρου καὶ τῶν Ἀγίων Θεῶρων εὐρημα.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΥΒΟΪΚΑ

α'. Τέσσαρα Χαλκιδικὰ ψηφίσματα.

Ἐν οἰκοπέδῳ τοῦ Κ. Ἀλιφαρμάκη κειμένῳ παρὰ τὴν κάτω πύλην τοῦ κατεδαφισθέντος ἡδὴ ἐνετικοῦ φρουρίου, ὀρυσσομένων θεμελίων πρὸς οἰκοδομίαν οἰκίας εὐρέθησαν ἐν τοῖς τοῦ τείχους θεμελίσις δύο λίθοι λευκοῦ μαρμάρου ἔχοντες σχῆμα τόξου, οἵτινες μετ' ἄλλου τινὸς οὐπω εὐρεθέντος ἀπετέλουν ἐξέδραν τοιάνδε τὸ σχῆμα.

Ὡς ἡδυνήθημεν νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν δύο εὐρεθέντων λίθων, τοῦ μεσαίου καὶ τοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ὀρῶντι, ἡ διάμετρος αὐτῆς α β ἦτο μήκος μ. 2,04 1/2, ἡ δὲ ἀκτίς γ δ μ. 0,53. Τὸ πλάτος τῶν λίθων ἔχόντων ἄνωθεν τε καὶ κάτωθεν κυμάτιον εἶνε μ. 0,44, τὸ δὲ ὕψος 0,27. Ἐπὶ τῶν

δύο εὐρεθέντων λίθων εἶνε κεχαραγμένα τέσσαρα ψηφίσματα. Τοῦτων τὸ πρῶτον (ἀριθ. 1) εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ μεσαίου λίθου, τὸ δεύτερον (ἀριθ. 2) ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ὀρῶντι, τὸ τρίτον (ἀριθ. 3) ἐν τῷ κυρτῷ τοῦ αὐτοῦ λίθου, τὸ δὲ τέταρτον (ἀριθ. 4) ἐπὶ τῆς πλευρᾶς β Β τοῦ αὐτοῦ. Ὡς γίνεται ὀηλον ἐκ τοῦ δευτέρου ψηφίσματος, ἡ ἐξέδρα ἔκειτο ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τῆς ἀγορᾶς τότῳ, ἡ δὲ ἀγορά, ὡς γινωσκομεν ἐξ ἀποσπάσματος τοῦ Ἡρακλείδου, ὅπερ μέχρι προ ὀλίγου χρόνου ἀπεδίδοτο τῷ Δικαιάρχῳ, ἔκειτο παρὰ τὸν Εὐριπον. Οἱ λίθοι οὗτοι, πρὶν ἢ ὡς θεμέλιοι τοῦ τείχους χρησιμεύωσιν, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλην χρειαὴν ἐπλήρωσαν· τοῦτο τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ ὅτι πλὴν τῶν πρὸς σύνδεσιν μετ' ἀλλήλων χρησιμευόντων ἐν τοῖς ἄκροις τετραγῶνων τόρμων ἔχουσι καὶ ἄλλους, ὁ μὲν μεσαῖος ὀλίγον ἀπωτέρω καὶ πλαγίως τοῦ συνδετικοῦ τετραγώνου τόρμου καὶ ἕτερον κυκλωτερῆ, ὁ δὲ ἐν δεξιᾷ τῷ ὀρῶντι πρὸς τῷ συνδετικῷ ἔχει ἄνωθεν μὲν δύο κυκλωτερεῖς, ἔνω δὲ τὸ τέταρτον ψηφίσμα ἐτέρους δύο μικροτέρους, ὧν ἕνεκα καὶ τὰ γράμματα ἐνταῦθα ἐλλείπουσιν. Τὰ γράμματα τῶν μὲν τριῶν τελευταίων ψηφισμάτων εἶνε

ὅμοια, ἔχουσι πάντα ἀκρέμονας, τοῦ δὲ πρώτου, ὅπερ πιθανῶς εἶνε ἀρχαιότερον τῶν ἄλλων, οὐχί.

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ψηφισμάτων γινώσκουμεν ἀσφαλῶς, πότε ἐγένοντο τὰ τε ψηφίσματα καὶ ἡ ἐξέδρα. Ἐν τούτῳ μνημονεύεται ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος.

ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δύο βασιλεῖς Πτολεμαῖοι μνημονεύονται μετὰ τῆς προσωνομίας τοῦ πρεσβυτέρου, ὁ τρίτος κατὰ διαδοχὴν ὁ καὶ Εὐεργέτης ἐπονομαζόμενος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, οὗ ἀδελφὸς ἦν ὁ Μάγας (ιδ. Πλουτ. Κλεομ. 33), καὶ ὁ ἕκτος ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ κατ' ἀν-

τίθεσιν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ἀποκαλούμενον *Φύστωρα* (Διοδ. 31, 33, 34, 39 α. Ἰουστίνου 34, 2. Λιβ. 44, 19). Κρίνοντες ἔκ τε τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπικοινωνίας καὶ σχέσεως τοῦ βασιλέως, ἦν μαρτυροῦσιν ἄλλα τε καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσα τοῖς Ῥωμαίοις σιτικὴ δωρεά, μᾶλλον πειθόμεθα ὅτι ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ μνημονεύμενος Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος εἶνε ὁ ἕκτος τῶν Πτολεμαίων, ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ, ὅστις ἐβασίλευσε τῷ ἔτει 181-146 π. Χ. (ιδ. Πολ. XXVIII, 1. XXIX, 41. Λιβ. 35, 13).

1

ΕΠΙ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΕΠΑΝΔΡΙΔΟΥ

ΜΙΚΥΘΙΩΝΧΑΡΙΔΑΜΟΥΕΙΠΕΝΕΠΕΙΔΗΑΡΙΣΤΩΝΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΣΟΛΕΥΣΕΥΝΟΥΣΥΓΓΑΡΧΩΝΔΙΑΤΕΛΕΙ
 ΤΩΙΔΗΜΩΙΤΩΙΧΑΛΚΙΔΕΩΝΚΑΙΠΟΛΛΟΙΣΤΩΝΠΟΛΙΤΩΝΧΡΗΣΜΟΣΓΙΝΕΤΑΙΕΙΣΑΑΝΤΙΣΑΥΤΟΝ
 ΠΑΡΑΚΑΛΗΕΚΤΕΜΦΘΕΙΣΔΕΚΑΙΥΠΟΤΟΥΒΑΣΙΛΕΩΣΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥΤΟΥΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΕΠΙΤΗΣ
 ΣΙΤΙΚΗΣΔΩΡΕΑΣΤΗΣΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΗΡΩΜΑΙΟΙΣΚΑΙΠΑΡΑΓΕΝΟΜΕΝΟΣΕΙΣΤΗΝΗΜΕΤΕΡΑΝ
 ΠΟΛΙΝΤΗΝΤΕΑΝΑΣΤΡΟΦΗΝΕΠΟΙΗΣΑΤΟΕΝΤΗΙΕΠΙΔΗΜΙΑΙΔΕΙΩΣΤΟΥΤΕΠΕΜΨΑΝΤΟΣ
 ΒΑΣΙΛΕΩΣΚΑΙΤΗΣΗΜΕΤΕΡΑΣΠΟΛΕΩΣΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΒΟΥΛΗΠΡΟΞΕΝΟΝΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡ
 ΓΕΤΗΝΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝΑΡΙΣΤΩΝΑΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΣΟΛΗΚΑΙΑΥΤΟΝΚΑΙΕΓΓΟΝΟΥΣ
 ΑΥΤΟΥΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΟΙΣΓΗΣΚΑΙΟΙΚΙΑΣΕΓΚΤΗΣΙΝΚΑΙΑΣΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΠΟΛΕΜΟΥΝΤΟΣ
 ΚΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΤΑΛΛΑΥΠΑΡΧΕΙΝΑΥΤΟΙΣΠΑΝΤΑΟΣΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΣΑΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ
 ΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ἐπὶ ἡγεμόνος Ἐπανδρίδου

Μικυθίων Χαριδάμου εἶπεν· ἐπειδὴ Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολεὺς εὐνοὺς ὑπάρχων διατελεῖ
 τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρήσιμος γίνεται εἰς ἅ, ἂν τις αὐτὸν
 παρακαλῇ, ἐκπεμφθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐπὶ τῆς
 5 σιτικῆς δωρεᾶς τῆς ἀποσταλείσης Ῥωμαίοις καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν ἡμετέραν
 πόλιν τὴν τε ἀναστροφὴν ἐποίησατο ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ ἀξίως τοῦ τε πέμψαντος
 βασιλέως καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, δεδόχθαι τῇ βουλῇ προξενὸν εἶναι καὶ εὐεργέτην
 τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολῆ καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους
 αὐτοῦ καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἐγκτησιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου ὄντος
 10 καὶ εἰρήνης καὶ τᾶλλα ὑπάρχειν αὐτοῖς πάντα, ὅσα περ καὶ τοῖς ἄλλ(λ)οῖς προξένοις καὶ εὐεργέταις
 τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων. Γέγραπται.

Κατὰ τοῦτο τὸ ψηφίσμα Ἀρίστων ὁ Ἡρακλείδου Σολεὺς ἀναγράφεται ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν Χαλκιδέων πρόξενος τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων καὶ εὐεργέτης, ἀνθ' ὧν εὐεργέτησεν αὐτὸν καὶ διότι πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρήσιμος ἐγένετο. Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου, ἐπὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον παρατηρήσεως ἄξια νομίζομεν τάδε·

Στίχ. 1. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡγεμὼν τῶν Χαλκιδέων ἦν ὁ Ἐπανδρίδης γινώσκειται ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐβασίλευεν Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος, περὶ οὗ ὀλίγῳ πρότερον εἶπομεν.

Στίχ. 2. Τὸ ὄνομα *Μικυθίων* οὐχὶ πλήρες εὐρομεν καὶ ἐν ἄλλῳ ἀποσπάσματι ἐπιγραφῆς, ἦν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιο-

λογικῆς Ἐταιρείας τοῦ ἔτους 1901^{οο}. Σημειωτέον ὅτι ἐνταῦθα μὲν κεῖται ὡς κύριον ὄνομα, ἐκεῖ δὲ ὡς ὄνομα τοῦ πατρὸς. *Χαριδίμου*. Παρατηρητέος ὁ δωρικὸς τύπος ἐν Ἰωνικῇ πόλει. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἑβρετικῷ νομίσματι. ἰδ. Mionet 5. IV 364. Ἄριστων. Κατὰ Διοδώρου [3, 42] Ἄριστων τις ἐπεμῆθη ὑπὸ Πτολεμαίου πρὸς κατασκοπὴν τῆς ἕως Ὀλεανθοῦ παρηλούσης Ἀραβίας Ὁ ἐν τῷ ψήφισματι ἕμως τούτῳ Ἄριστων δὲν εἶνε ὁ ὑπὸ Διοδώρου μνημονευόμενος, διότι ἢ πρὸς κατασκοπὴν ἀποστολῆ ἐγένετο ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου.

Στίχ. 3. Ὁ χαριξας τὸ ψήφισμα τεχνίτης ἔγραψε χρήσιμος ἀντὶ τοῦ χρήσιμος.

Στίχ. 4. παρακλητῆ ἄνευ ὑπογραφῆς, ἐν ᾧ ἐν τῷ τρίτῳ ψήφισματι το η τῆς αὐτῆς λέξεως εἶνε ὑπογεγραμμένον.

Στίχ. 5. ἐπὶ τῆς σιτικῆς δωρεᾶς. Οὐδαμῆθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστὴ ἡ δωρεὰ αὕτη τοῦ σίτου πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Πιθανῶς ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἕνεκα τῆς ἀπειλητικῆς στάσεως τοῦ πρέσβειος τῶν Ῥωμαίων Ποπιλλίου εὐγνωμοσύνης ἕνεκα. Ὡς γνωστόν, καὶ πρεσβεῖα ἐπέμῆθη εὐχα-

ριστήσουσα τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὴν εὐεργεσίαν ταύτην. (Πολυβ. XXIX, 11). Τοῖς Ῥωμαίοις αἰτησαμένοις ἕνεκα μεγάλης σιτοδείας ἀπεισάλλη σίτος καὶ πρότερον ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος (Πολυβ. IX 45). Περὶ τῶν σχέσεων καθόλου τῶν Πτολεμαίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἰδ. de rebus inter Aegyptios et Romanos intercedentibus usque ad bellum Alexandrinum a Caesare gestum Halis Saxonum 1893 ser. Eriens Bandelin

Στίχ. 6. ἀναστροφὴν ἐποιήσατο = συμπερινεύθη, ἔδειξε συμπεριφορὰν.

Στίχ. 7. δεδόχθαι τῇ βουλή. Κατὰ τοῦτο τὸ ψήφισμα μόνον ἡ βουλή ἐψηφίσατο, ἐν ᾧ κατὰ τὸ τρίτον ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος, κατὰ δὲ τὸ τέταρτον μόνον ὁ δῆμος.

Στίχ. 8. Σολῆ· περὶ τοῦ συνηρημένου τούτου τύπου πρβ. Dittenb. Syl 171, 2, 172, 2. 216, 18. 263, 16. 285, 8 βασιλῆ. 741, 3 Κασαρῆ. 858, 19 Μναρῆ. 988, 75 Πρινηῆ. 472, 10 Σελευκῆ. 860, 18 Φωκῆ.

Στίχ. 10. τοῖς ἄλλοις. Καὶ τοῦτο ἡμαρτημένως ἐχαράχθη, παραλειφθέντος τοῦ ἐτέρου λ.

2.

ΕΠΗΓΕΜΟΝΟΣΑΡΧΙΟΥΜΗΝΟΣΤΑΡ...ΙΩΝΟΣΤΕΤΡΑΔΙΕΠΙΔΕΚΑ

ΕΠΕΙΔΗΧΡΕΙΑΝΕΧΟΥΣΗΣΤΗΣΠΟΛΕΩΣΔΙΑΦΟΡ...ΕΚΑΤΑΓΟΡΑΣΜΟΝΣΙΤΟΥΚΛΕΩΝ

.ΥΝΟΣΤΙΔΑΛΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΣΥΠΑΡΧΩ...ΤΗΣΠΟΛΕΩΣΠΡΟΞΕΝΟΣΠΑΡΑΚΛΗΘΕΙΣΔΑΝΕΙΣΑ.

ΟΣΟΝΑΝΑΥΤΩΙΕΥΚΑΙΦΟΝΗΙΕΠΕΔΩΚΕΝΑΥΤΟΝΑΠΡΟΦΑΣΙΣΤΩΣΔΟΥΣΑΤΟΚΟΥΔΡΑΧΜΑΣΜΥΡΙΑΣΤΡΙΣΧΙΛΙΑ

5 ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑΣΠΡΟΑΙΡΟΥΜΕΝΟΣΟΣΟΝΕΦΕΑΥΤΩΙΜΗΚΑΘΥΣΤΕΡΕΙΝΤΟΝΔΗΜΟΝΜΗΘΕΝΟΣΤΩΝΚΑΤΕΠΕ.

ΓΟΝΤΩΝΠΕΡΙΔΗΤΟΥΤΩΝΔΕΔΟΧΘΑΙΤΟΙΣΣΥΝΕΔΡΟΙΣΕΠΑΙΝΕΣΑΙΚΛΕΩΝΑΕΥΝΟΣΤΙΔΑΛΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΝ

ΕΠΙΤΩΙΓΝΗΣΙΑΝΤΗΝΕΞΕΑΥΤΟΥΕΥΝΟΙΑΝΑΠΟΔΕΙΚΝΥΣΘΑΙΕΙΣΤΗΝΗΜΕΤΕΡΑΝΠΟΛΙΝΚΑΛΕΣΑΙΔΕ

ΑΥΤΟΝΚΑΙΕΠΙΘΥΣΙΑΝΕΙΣΤΟΠΡΥΤΑΝΕΙΟΝΕΠΙΤΗΝΚΟΙΝΗΝΕΣΤΙΑΝΤΟΥΣΔΕΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣΚΑΙΤΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΤΟΥΣΥΝΕΔΡΙΟΥΠΡΟΝΟΗΘΗΝΑΙΟΠΩΣΗΔΕΔΟΜΕΝΗΑΥΤΩΙΠΡΟΞΕΝΙΑΥΠΟΤΗΣΠΟΛΕΩΣ

10ΑΦΗΙΕΝΤΩΙΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩΙΤΗΣΑΓΟΡΑΣΤΟΠΩΙΩΣΑΥΤΩΣΔΕΚΑΙΤΟΔΕΤΟΔΟΓΜΑΤΟΝΔΕ

.....ΟΥΝΑΙΤΟΕΣΟΜΕΝΟΝΕΙΣΤΑΥΤΑΑΝΗΛΩΜΑΤΗΝΔΕΑΠΟΔΟΣΙΝΠΟΙΗΣΑΣΘΑΙΤΩΝΠΡΟΕΙ

..... Τ.....ΥΣΙΤ...ΣΚΑΘΩΣΕΝΤΩΠΕΡΙ.....

Ἐπὶ ἡγεμόνος Ἀρχίου. μηνὸς Ταρ[γ]ηλιῶνος, τετράδι· ἐπὶ δέκα.

Ἐπειδὴ χρεῖαν ἐχούσης τῆς πόλεως δι' ἀφορ[ί]αν γ]ε κατ' ἀγορασμὸν σίτου Κλέων

Ε]ῦνοστιδα Λακεδαιμόνιος, ὑπάρχων τῆς πόλεως πρόξενος, παρακληθεὶς δανείσαι

ἅσπον ἂν αὐτῷ εὐκαιρὸν ἦ, ἐπέδωκεν αὐτὸν ἀπροφασίστως δούς ἀτόκου(ς) δραχμὰς μυρίας τρισχιλίας

5 πεντακοσίας, προαιρούμενος ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ μὴ καθυστερεῖν τὸν δῆμον μηθιενὸς τῶν κατεπε[ι]

γόντων, περὶ δὲ τούτων δεδόχθαι τοῖς συνέδροις ἐπαίνεσαι Κλέωνα Εὐνοστιδα Λακεδαιμόνιον

ἐπὶ τῷ γενήσαν τὴν ἐξ ἐαυτοῦ εὐνοίαν ἀποδεικνύσθαι εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν, καλέσαι δὲ αὐτόν καὶ ἐπὶ θυσίαν εἰς τὸ πρυτανεῖον ἐπὶ τὴν κοινὴν ἐστῖαν, τοὺς δὲ στρατηγούς καὶ τὸν γραμματεῖα τοῦ συνεδρίου προνοηθῆναι, ὅπως ἡ δεδομένη αὐτῷ προξενία ὑπὸ τῆς πόλεως
10 ἀναγραφῆ ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τῆς ἀγορᾶς τόπῳ, ὡσαύτως δὲ καὶ τοδε τὸ δόγμα, τὸν δὲ ταμίαν δροῦναι τὸ ἐσόμενον εἰς ταῦτα ἀνήλωμα, τὴν δὲ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι τῶν προειρημένων δραχμῶν ἀτ[όκων το]ῦς σιτ[ώνων]ς, καθὼς ἐν τῷ περὶ [τούτων νόμῳ εἴρηται.

Κατὰ τὸ δόγμα τοῦτο Κλέων ὁ Εὐνοσιδίου Λακεδαιμόνιος, πρόξενος ὢν τῆς τῶν Χαλκιδέων πόλεως, ἐπειδὴ ἐδάνεισε προθύμως τὸν δῆμον δραχμῶν μυρίας τρισχιλίας πεντακοσίας ἀτόκως, ὑπὸ μὲν τῶν συνέδρων ἐπηνέθη καὶ ἐκλήθη ἐπὶ θυσίαν, οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ ὁ τοῦ συνεδρίου γραμματεὺς ἐπετάχθησαν νὰ ἀναγράψωσι τὴν τε δεδομένην αὐτῷ προξενίαν καὶ τοῦτο τὸ δόγμα ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τῆς ἀγορᾶς τόπῳ, ὁ δὲ ταμίης νὰ δώσῃ τὴν γενησομένην δαπάνην, οἱ δὲ σιτώναι νὰ ἀποδώσωσι, καθ' ἃ ὁ νόμος ὀρίζει, τὰς προειρημένας δραχμὰς ἀτόκους.

Ἐν τῷ ψήρισματι τούτῳ παρατηρητέα τὰδε:

Στίχ. 1. ἐπὶ ἡγεμόνος Ἀρχίου. Τὸ πρῶτον ἐντεῦθεν γινώσκεται ὁ ἡγεμὼν οὗτος. Ταρ[ρηλι]ῶνος ἕνεκα τόρμου, τίς οἶδε πρὸς τίνα χρείαν γενομένου ἐπὶ τοῦ λίθου, ἐν τε τῷ στίχῳ τούτῳ ἐλλείπουσι τρία γράμματα καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ τέσσαρα. Ὁ τύπος Ταρρηλιῶν ἀντὶ τοῦ συνήθους Θαρρηλιῶν εὔρηται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Τήνου. Ὅτι καὶ οἱ Χαλκιδεῖς εἶχον τὸν μῆνα Ταρρηλιῶνα, ἐντεῦθεν τὸ πρῶτον μανθάνομεν τετράδι ἐπὶ δέκα = τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ.

Στίχ. 2. δι' ἀφορ[ίαν γ]ε' πρβ. Dittenb Syl 226, 179 διὰ τε τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἀφορίας. κατ' ἀγορασμόν = πρὸς ἀγορασμόν = πρὸς ἀγοράν. Ἡ λέξις ἀγορασμός ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Στοβαίου (Ἀνθολ. 74, 61) καὶ παρὰ τοῖς λεξικογράφοις. Περὶ τῆς προθέσεως κατὰ δηλούσης σκοπὸν πρβ. τὰ Ὀμηρικὰ κατὰ προῆξιν, κατὰ λιγίδα, κατὰ χρέος, κατὰ δαῖτα καὶ τὰ τοῦ πεζοῦ λόγου κατὰ ζήτησιν, κατὰ θέαν, καθ' ἀρπαγὴν κλπ.

Στίχ. 3. Εὐνοσιδία ὁ τύπος δωρικός, ἅτε Λακεδαιμόνιου ὄντος τοῦ Κλέωνος. ὑπάρχων-πρόξενος. Ὡς δῆλον καὶ ἐκ τούτου τοῦ στίχου καὶ ἐκ τοῦ ἐνάτου, εἰ καὶ ὑπῆρχεν ὁ Κλέων πρόξενος τῶν Χαλκιδέων, ἡ προξενία δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀναγραφῆ, ὅπερ δὲν εἶνε ἀσύνηθες· διὸ ἐπιτάσσε-

ται ὁ γραμματεὺς τοῦ συνεδρίου νὰ φρονίσῃ περὶ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ τε ψήρισματος τῆς προξενίας καὶ τούτου τοῦ δόγματος. Ἴσως τὸ ψήρισμα τῆς προξενίας ἦτο κεχαλασμένον ἐν τῷ τρίτῳ λίθῳ τῆς ἐξέδορας τῷ οὐπω εὑρεθέντι παρακληθεὶς δανεῖσαι. Προξενία διδομένη δανείου ἕνεκα πρὸς πόλεις δὲν εἶνε τι ἀσύνηθες. πρβ. Dittenb Syl 112, 481, 516 κ. ἄ.

Στίχ. 4. ὅσον ἂν αὐτῷ εὐκαιροῦ ἢ = ὅσον ἂν αὐτῷ ὁ καιρὸς ἐπιτρέπη = ὅσον ἂν ἔχη διαθέσιμον ἐπέδωκεν αὐτόν = ἐφάνη πρόθυμος. ἀτόκου[ς] ὁ χαράξας τὴν ἐπιγραφὴν παρέλιπε το τετρίκον ς. μυρίας τρισχιλίας πεντακοσίας ὅρα ὅτι προτάσσονται οἱ μείζονες τῶν ἀριθμῶν τῶν μικροτέρων.

Στίχ. 6. δεδοχθαι. πρβ. CIG. 1570, 1562, 1563, 1568, 2671, 2161, 3146. τοῖς συνέδροις περὶ τῶν συνέδρων ἰδ. Keil Syl. 4, 6.

Στίχ. 7. ἐπὶ θυσίαν πρβ. ἐπιγραφὰς Δήλου. τοῖς δὲ στρατηγοῖς καὶ τὸν γραμματεῖα τοῦ συνεδρίου. συνήθως ὁ τῆς ἀναγραφῆς ἐπιμελούμενος εἶνε ὁ γραμματεὺς, ἐνταῦθα καὶ οἱ στρατηγοί. Συνέδριον ὠνομάζετο ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ὁμοῦ συνεργουμένοι. πρβ. Ἀριστοτ. περὶ κόσμου 400 β. 16 ἐκδ. Bekker: «ἐξίασι-βουλευταὶ δὲ καὶ ἐκκλησιασταὶ εἰς συνέδρια τὰ προσήκοντα».

Στίχ. 9. προνοηθῆναι μέσον τὴν διαθέσιν ἢ δεδομένη προξενία ἰδ. σημ. ἐν στίχῳ 3ῳ

Στίχ. 10. ἀναγραφῆ. Τὰ πρῶτα πέντε γράμματα οὐδὲλως φαίνονται ἕνεκα φθορᾶς τοῦ λίθου. Ὡσαύτως καὶ τοῦ ἐπομένου στίχου τὰ ἐπτά πρῶτα γράμματα. τῆς ἀγορᾶς κατὰ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ἡρακλείδου (I 26-29) ἡ ἀγορὰ ἔκειτο παρὰ τὸν Πορθμόν.

Στίχ. 11. ἀνήλωμα ὁμοίως εὔρηται ἐν Dittenb. Syl. ἐπ 921, 18. τὴν δὲ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι = ἀποδοῦναι.

Στίχ. 12. Τὸν στίχον τοῦτον οὕτω συνεπληρώσαμεν ἐκ τε τοῦ χώρου καὶ τῶν συμφραζομένων εἰκάσαντες.

3.

ΕΠΙΗΓΕΜΟΝΟΣΔΕΞΙΤΕΛΟΥ

ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣΜΥΡΩΝΟΣΕΙΠΕΝΕΠΕΙΔΗΣΩΚΡΑΤΗΣΣΩΣΙΠΑΤΡΟΥΣΙΔΩΝΙΟΣ
 ΕΥΝΟΥΣΩΝΔΙΑΤΕΛΕΙΤΩΙΔΗΜΩΙΤΩΙΧΑΛΚΙΔΕΩΝΚΑΙΠΟΛΛΟΙΣΤΩΝΠΟΛΙΤΩΝ
 ΧΡΗΣΙΜΟΣΓΙΝΕΤΑΙΕΙΣΑΑΝΤΙΣΑΥΤΟΝΠΑΡΑΚΑΛΗΙΣΤΟΥΔΗΣΚΑΙΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ
 5 ΟΥΘΕΝΕΛΛΕΙΠΩΝΕΙΣΑΓΗΓΟΧΕΝΔΕΚΑΙΣΙΤΟΝΠΛΕΟΝΑΚΙΣΚΑΙΑΠΕΔΟΤΟΟΣΟΥΠΑΡΕ
 ΚΑΛΟΥΣΑΝΑΥΤΟΝΟΙΑΡΧΟΝΤΕΣΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΒΟΥΛΗΚΑΙΤΩΙΔΗΜΩΙΠΡΟΞΕΝΟΝ
 ΕΙΝΑΙΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΗΝΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝΣΩΚΡΑΤΗΣΣΩΣΙΠΑΤΡΟΥΣΙΔΩΝΙΟΝ
 ΚΑΙΑΥΤΟΝΚΑΙΕΚΓΟΝΟΥΣΑΥΤΟΥΚΑΙΕΙΝΑΙΑΥΤΟΙΣΓΗΣΚΑΙΟΙΚΙΑΣΕΓΚΤΗΣΙΝΚΑΙ
 ΑΣΦΑΛΕΙΑΝΚΑΙΑΣΥΛΙΑΝΚΑΙΠΟΛΕΜΟΥΟΝΤΟΣΚΑΙΕΙΡΗΝΗΣΚΑΙΤΑΛΛΑΥΠΑΡΧΕΙΝ
 10 ΑΥΤΟΙΣΠΑΝΤΑΟΣΑΠΕΡΚΑΙΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣΤΟΥ
 ΔΗΜΟΥΤΟΥΧΑΛΚΙΔΕΩΝ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ἐπί ἡγεμονος Δεξιτελου

Ἄρτεμιδωρος Μύρωνος εἶπεν· ἐπειδὴ Σωκράτης Σωσιπάρχου Σιδώνιος
 εὖνους ὦν διατελεῖ τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν
 χρήσιμος γίνεται εἰς ἃ ἂν τις αὐτὸν παρακλήῃ, σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας
 5 οὐθὲν ἠλλείπων, εἰσαγήγοχεν δὲ καὶ σῖτον πλεονάκεις καὶ ἀπέδοτο ὅσου παρε-
 κάλουςαν αὐτὸν οἱ ἄρχοντες, δεδοχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ προξενον
 εἶναι καὶ εὐεργετην τοῦ δήμου τοῦ Χαλκιδέων Σωκράτην Σωσιπάρχου Σιδώνιον
 καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόνους αὐτοῦ καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἔγκτησιν καὶ
 ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης καὶ τᾶλλα ὑπάρχειν
 10 αὐτοῖς πάντα, ὅσα περ καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις τοῦ
 δήμου τοῦ Χαλκιδέων. Γέγραπται.

Κατὰ τοῦτο τὸ ψήφισμα ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος
 τῶν Χαλκιδέων ἀναγράφει πρόξενον καὶ εὐεργέτην
 Σωκράτην τὸν Σωσιπάρχου Σιδώνιον παρέχων αὐτῷ
 καὶ τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ πάντα, ὅσα περ καὶ τοῖς ἄλ-
 λοις προξένοις καὶ εὐεργέταις τοῦ δήμου, διότι τε
 εὖνους ἐστὶν ἑαυτῷ καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν γίνε-
 ται χρήσιμος καὶ διότι εἰσαγαγὼν σῖτον πλεονάκεις
 ἐπώλησεν ὅσον παρεκάλουν αὐτὸν οἱ ἄρχοντες.

Στ. 1. Καὶ ὁ ἄρχων οὗτος, ὡς περ καὶ οἱ ἐν
 τοῖς ἄλλοις ψηφίσμασι, τὸ πρῶτον γινώσκεται ἐν-
 τεῦθεν.

Στίχ. 5. εἰσαγήγοχεν· περὶ τοῦ τύπου τούτου
 πρῶ. Περγᾶμου ἐπιγ. 177, 186. Αἰγίνης 2219 6.
 (6' αἰῶνος π. X.) Ἰλίου 3595 (227 π. X.)·
 ἰδ. καὶ Δηλ. 148 B 10 συναγάγοχα. Περὶ δὲ
 προξενίας δοθείσης ἕνεκα εἰσαγωγῆς σίτου καὶ εὐ-
 ώνου πωλήσεως ἰδ. Dittenb. Syl. 547, 3.548,2.

Στίχ. 6. παρεκάλουσαν· περὶ τοῦ τύπου τού-
 του ἰδ. Dittenb. Syl. ἠξιούσαν 260,4. 928,74,
 87.300,40. 930,18. 588, 112, 124, 135,
 140. 300, 51. 307, 21.

4.

ΕΠΙΗΓΕΜΟΝΟΣΑΝ...ΟΝΤΟΣΜΗΝΟΣΟΥ...
 ΩΝΟΣΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗ...ΚΛΕΟΥΣΕΙΠΕΝΕΠ...
 ΕΥΒΟΥΛΟΣΑΓΑΘΙΝΟ...ΣΕΥΝΟΥΣΩΝΔΙΑΤ...
 ΤΩΙΔΗΜΩΙΤΩΙΧΑΛΚΙΔΕΩΝΚΑΙΠΟΛΛΟΙΣΤΩΝΠΟΛΙ...
 5 ΧΡΗΣΙΜΟΣΓΙΝΕΤΑΙΟ...ΑΝΤΙΣΧΡΕΙΑΝΕΧΩΝΑΥΤ...

ΤΥΓΧΑΝΗΔΕΔΟΧΘΑ ΜΩΙΕΙΝΑΙ ΠΡΟΞΕΝΟΝ
 ΕΥΒΟΥΛΟΝ ΑΓΑΘΙΝΟΥΚ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΚΓΟΝΟΥΣ ΑΥΤΟ .
 ΚΑΙ ΥΠΑΡΧΙΝ ΑΥΤΩ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΣ ΕΝ ΚΤΗΣΙΝ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ
 ΑΥΤΩ ΙΑΣΥΛΙΑΝ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥΟΝ
 10 ΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΛΛΑ ΥΠΑΡΧΕΝΑ ΥΤΩ ΦΙΛ . .
 ΘΩΡΩΠΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΑΠΕΡ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ
 ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ἐπί ἡγεμόνος Ἀν[τιλέ]οντος. μηνός Ὀλυ[νθι]-
 ῶνος, Ἀσκληπιάδης[ς] . . . κλέους εἶπεν· ἐπειδὴ
 Εὐβούλος Ἀγαθίνου[ς] . . . εὐνοὺς ὧν διατ[ελεῖ
 τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν
 5 χρῆσιμος γίνεται ὁ[σοῖς ᾗ]ν τις χρεῖαν ἔχων αὐτ[οῦ]
 τυγχάνη, δεδόχθαι τῷ δήμῳ εἶναι προξενον
 Εὐβουλον Ἀγαθίνου κ[αὶ αὐτόν] καὶ τοὺς ἐκγονοὺς αὐτοῦ
 καὶ ὑπάρχ(ε)ιν αὐτῷ γῆς καὶ οἰκίας ἐκκτησιν καὶ εἶναι
 αὐτῷ ἰασυλίαν καὶ ἀσφάλειαν καὶ πολέμου ὄν-
 10 τος καὶ εἰρήνης καὶ τᾶλλα ὑπάρχ(ε)ιν αὐτῷ φιλ[αν]-
 θρωπα πάντα, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις
 προξένοις Γέγραπται.

Κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦτο Εὐβούλος ὁ Ἀγαθίνου εὐνοὺς ὧν τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ χρῆσιμος γενόμενος τοῖς ἔχουσι χρεῖαν αὐτοῦ πολίταις ἀνεγράφη κατὰ δόγμα τοῦ Χαλκιδέων δήμου πρόξενος. Παρατηρητέον ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ψηφίσματι ὁ Εὐβούλος ἀναγράφεται μόνον πρόξενος οὐχὶ δὲ καὶ εὐεργέτης, ὡς οἱ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ ψηφίσματι, καὶ ὅτι, ἐν ᾧ ἡ προξενία δίδεται καὶ τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ, ἡ ἔκκτησις γῆς καὶ οἰκίας καὶ ἡ ἰασυλία καὶ ἀσφάλεια καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης αὐτῷ μόνω.

Στ. 1. Τὴν ἐν τοῖς στίχοις 1^ο, 2^ο, 3^ο, 4^ο, 5^ο, 6^ο, 7^ο φθορὰν τῶν γραμμῶν ἐπήνεγκον οἱ δύο τόρμοι, περὶ ὧν ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Κρίνοντες ἐκ τοῦ χώρου, ὅτι ἐλλείπουσι τέσσαρα μόνον γράμματα, συνεπληρώσαμεν γράψαντες Ἀν[τιλέ]οντος. Τὸ ὄνομα τοῦτο σύννηθες ἐν Χαλκιδί· μάλιστα δὲ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Πολιτ. 8, 12. σ. 1316 α), ὅτι Ἀντιλέων τις σύγχρονος τοῦ Κορινθίου Περιάνδρου μετέβαλε τὴν ὀλιγαρχίαν εἰς τυραννίδα. Ὀλυ[νθι]ῶνος. Τρία μόνον γράμματα ἐλλείπουσιν ἕνεκα φθορᾶς τοῦ λίθου ἐν δεξιᾷ γενομένης. Δύναται νὰ συμπληρωθῇ κατὰ τὸ Ἀνθεστηριῶν

(ἐκ τοῦ Ἀνθεστήρια) καὶ Βοηδρομιῶν (ἐκ τοῦ Βοηδρομία), Ὀλυ[μπι]ῶν (ἐκ τοῦ Ὀλύμπια). Ἐπειδὴ δ' ὅμως οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐτελοῦντο Ὀλύμπια ἐν Χαλκιδί οὐδὲ ἀναφέρεται ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ τῶν ἐλληνίδων πόλεων μὴν ἔχων τὸ ὄνομα τοῦτο, γινώσκουμεν δὲ ὅτι ἐν μὲν τῇ Χαλκιδικῇ πόλει ἄποικος τῶν Χαλκιδέων ὠνομάζετο Ὀλυθος, ἐν δὲ Πάρῳ καὶ νῦν ὁ Ἰούνιος, ὡς εἶπέ μοι ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολίων τοῦ νομοῦ Εὐβοίας κ. Σαγκριώτης, καλεῖται ῥομιαστῆς (ἐκ τοῦ ἐρινεός), προετιμῆσαμεν νὰ συμπληρώσωμεν Ὀλυ[νθι]ῶνος τουτέστι ῥομιαστοῦ, ὡς νῦν οἱ Πάριοι καλοῦσι τὸν μῆνα, καθ' ὃν ἐρινάζουσι τὰς συκᾶς.

Στίχ. 2. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀσκληπιάδου δὲν συνεπληρώσαμεν, ἐπειδὴ πλεῖστα ὀνόματα κύρια ἔχουσι πρὸ τοῦ -κλῆς τὰ ἐλλείποντα τέσσαρα γράμματα, οἷον Ἀντικλῆς, Πυθοκλῆς, Ἐρμοκλῆς, Ἀγνοκλῆς, Περικλῆς κ. ᾗ.

Στίχ. 3. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ δὲν συνεπληρώσαμεν τὸ ἐθνικὸν τοῦ Ἀγαθίνου, διότι καὶ Ῥόδιος καὶ Πάριος καὶ Τήριος καὶ ἄλλως δύναται νὰ συμπληρωθῇ.

Στίχ. 5. Συνεπληρώσαμεν ὁ[σοῖς ᾗ]ν ἔχοντες

πρὸ ὀρθαλμῶν τὸ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ ψήρισματι εἰς ἃ ἄν

Στίχ. 7. Συνεπληρώσαμεν καὶ αὐτὸν] ἕνεκα τοῦ ἐπομένου καὶ τοῖς ἐκρήτοισι, εἰ καὶ συνήθως ἔπεται τῷ τοῦ πατρὸς ὄνοματι τὸ ἐθνικόν. πρβ. ψήρ. 1 στ. 8. ψήρ. 2, στ. 6. ψήρ. 3, στ. 7.

Στίχ. 8. ὑπάρχ(ε)ιν· ἐνταῦθα ὁ χαράζας τὸ ψήρισμα παρελίπε τὸ ε, ἐν δὲ στίχῳ 10^ῳ ἐν τῇ αὐτῇ λέξει τὸ ι. ἔγκτησιν· πρβ. 1ον καὶ 3ον ψήρισμα, ἐν ᾧ γράφεται ἔγκτησιν.

Στίχ. 10. φιλόπρωπα· ἡ λέξις αὕτη δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐν τῷ πρώτῳ οὔτε ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ψηρισμάτων.

Β'. Ἐλεγχος τῆς γνώμης τοῦ κ. Wilhelm, ὅτι ὁ ἐν Χαλκίδι εὑρεθεὶς ἱερὸς νόμος προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς.

Ἐν διατριβῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ τεύχει τῆσδε τῆς Ἐφημερίδος (ἔτ. 1902^{ου}) ὁ κ. Wilhelm ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐν σελ. 29^ῃ τοῦ αὐτοῦ ἔτους δημοσιευθεῖσα Χαλκιδικὴ ἐπιγραφή προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς, ἐπάγεται δὲ ὡς ἀποδείξιν πρῶτον μὲν τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, δεύτερον δὲ καὶ τὴν γραφήν.

Ὅτι μὲν ἐπιγραφαὶ ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἦσαν ἰδρυμένοι, μετεκομίσθησαν ἀλλαγῶ εἴτε ὑπὸ ναυτιλλομένων ὡς ἔρμα τῶν πλείων ληφθεῖσαι, εἴτε ἵνα χρησιμεύσωσιν ἐν τοῖς Χριστιανικοῖς ναοῖς ὡς λίθοι καλῶς κατεργασμένοι, δὲν ἀμφισβητοῦμεν, διότι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ γινώσκομεν Θεσσαλικὴν ἐπιγραφὴν ὑπο ἀλιέως ληφθεῖσαν καὶ νῦν ἐν τῷ Μουσεῖῳ Χαλκίδος ὑπάρχουσαν, ὅτι δ' ὅμως ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος ἐπιγραφή προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς, οὐδαμῶς πειθομεθα. Καὶ πρῶτον μὲν ἴδωμεν, ἂν ὄντως τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἀποδεικνύει τὴν ἐξ Ἀττικῆς προέλευσιν.

Ὁ κ. Wilhelm εἰπὼν ὅτι οἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενοι θεοὶ καὶ ἥρωες ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν Χαλκίδα, ὡς ἀριδύλως προκύπτει ἐκ τῶν στίχων 9^{ου} καὶ 10^{ου} τῆς Α' πλευρᾶς τοῦ λίθου ἐπάγεται τὰδε· Γνωστὴ εἶνε τοῖς τὰ Ἀττικὰ μελετῶσι ἡ ἐπὶ τῇ Κυνοσοῦρα τῆς Σαλαμῖνος λατρεία τοῦ Διὸς τοῦ Τροπαίου. Εἰς μνήμην τῆς ἐνδόξου

μάχης οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης, (2, 92) τροπαῖον ἔστησαν, ὅθεν ἀναγαγόμενοι ἐκράτησαν· τὸ δὲ τρόπαιον τοῦτο, ἰδρυμένον ἐπὶ τῷ Τροπαίῳ ἄκρα (γρ. Τροπαία ἄκρα) καλουμένῳ ἀκρωτηρίῳ τῆς Κυνοσοῦρας ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Πανσαρίου ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Σαλαμῖνος (1, 36, 1) καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. X. Τσουντα ἐκδοθεμένῃ ἐπιγραφῇ (Ἐφημ. Ἀρχ. 1884 σ. 165, στ. 33). Ταῦτα ἀναγινώσκων τις ἀναμφιβόλως θὰ ὑπολάβῃ ὅτι καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Πausanias καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ κ. X. Τσουντα δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφή ποιοῦνται λόγον περὶ τε τῆς Τροπαίας ἄκρας καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῇ ἱεροῦ τοῦ Τροπαίου Διός. Ὁ ἀναγινώσκων δ' ὅμως τὸ παρατιθέμενον χωρίον τοῦ Θουκυδίδου βλέπει, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τοῦ τροπαίου, ὅπερ ἰδρύθη ἐπὶ τῇ Κυνοσοῦρα ἄκρα τῆς Σαλαμῖνος, τῇ κατὰ τὸν κ. Wilhelm καὶ Τροπαία καλουμένη, ἀλλὰ περὶ τοῦ τροπαίου, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν νικήσαντες τοὺς Πελοποννησίους περὶ Ῥίον τὸ Μολυκριχόν (Θουκ. II 86), διότι ἐντεῦθεν οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγαγόμενοι ἐκράτησαν (II 92). Ὁ δὲ Pausanias ἐν τοῖς Ἀττικοῖς (1, 36, 1) λέγει μὲν περὶ τοῦ τροπαίου, ὅπερ ἔστησεν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Σαλαμῖνι ἐπὶ τῇ νίκῃ, τῆς αἰτίας ἐγένετο, ἀλλ' οὔτε ὅτι ἱερὸν τοῦ Τροπαίου Διὸς ὑπῆρχεν ἐκεῖ, οὔτε ὅτι Τροπαία ἢ ἄκρα ὀνομάζεται ἀναφέρει, ἐν ᾧ μνημονεύει τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Κυχρέως, ὡς καὶ ὁ Ἡρόδοτος (8, 76, 77), καθ' ὃν καὶ ἡ ἄκρα ὀνομάζεται Κυνόσουρα. Ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα ἐκδοθείσῃ ἐπιγραφῇ γίνεται μὲν λόγος περὶ τοῦ τόπου, ἐφ' οὗ κεῖται τὸ Θεμιστοκλέους τρόπαιον κατὰ Περσῶν καὶ περὶ τεμένους τοῦ Αἰάντος καὶ ἄλλων, ἀλλ' ἂν ἡ ἄκρα ὀνομάζετο Τροπαία ἢ Κυνόσουρα καὶ ἂν ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτῇ ἱερὸν τοῦ Τροπαίου Διός, ἀτυχῶς δὲν λέγεται. Πόθεν ὁ κ. Wilhelm ὁ εἶπερ τις καὶ ἄλλος τὰ Ἀττικὰ μελετήσας γινώσκει, ὅτι καὶ ἡ ἄκρα ἐκαλεῖτο Τροπαία καὶ ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ τῇ Κυνοσοῦρα ἱερὸν τοῦ Τροπαίου Διός, ἡμεῖς τουλάχιστον ἀγνοοῦμεν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὄντως καὶ ἡ ἄκρα ὀνομάζετο Τροπαία καὶ ἱερὸν τοῦ Διὸς ἐπ' αὐτῇ ὑπῆρχε καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐπωνομάζετο τοῦ Τροπαίου Διός, διατὶ ἄρ' γε δὲν ἦτο δυνατόν ὁ Ζεὺς νὰ λα-

τρεύηται καὶ ἐν Χαλκίδι ὡς Τροπαῖος, ἀφ' οὗ ἐν αὐτῇ ταύτῃ ἐλατρεύετο ὡς Ὀλύμπιος; (Dittenb. Syl. 17, 61). Μήπως οἱ Χαλκιδεῖς δὲν ἤσαντο τρόπαια πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Ἐρετριεῖς καὶ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀθηναίους; Τούτου ἕνεκα καὶ ἡμεῖς ἀδιστακτικῶς μὲν συνεπληρώσαμεν Διὶ τροπαῖοι, μετὰ πολλοῦ δὲ δισταγμοῦ ἐν Κυρὸ[ς κεφαλῆι, ἅτε μόνον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς ἄκρας πρὸς κυνὸς κεφαλὴν καὶ ἐκ τῆς νῦν προσωνυμίας αὐτῆς εἰκάσαντες.

Δευτέρα ἀπόδειξις κατὰ Wilhelm, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε Ἀττικὴ καὶ οὐχὶ Χαλκιδικὴ, εἶνε, ὅτι ἀναφέρεται ἐν Ἀττικῇ πρῶτον μὲν ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου δῆμος Ἐλαιεύς, ὅστις ὑπὸ Διοδώρου καλεῖται Ἐλαιῶς, εἶτα δὲ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ (CIA. I 164) μνημονεύεται ἱερὸν Ἡρακλέους ἐν ἐλαεῖ. Καὶ ἂν ἀποδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ κ. Wilhelm, ὅτι πρέπει νὰ συμπληρωθῇ *Ἡρακλ.]εῖ ἐν τῷ ἐλαιεῖ* καὶ οὐχὶ ὡς ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν *Ἀφροδίτ]ει ἐν τῷ ἐλαιεῖ*, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε Ἀττικὴ; ἀγνοεῖ ἄρα γε ὁ κ. Wilhelm, ὅτι ἐν Χαλκίδι ὁ Ἡρακλῆς ἐλατρεύετο ὡς ἐν Ἀθήναις καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ καὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο Ἡράκλεια καλούμενα, ὡς μαρτυρεῖ ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφή ἐν Χαλκίδι εὑρεθεῖσα, ἥτις καὶ ὑφ' ἡμῶν ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἀθηνᾶ (τόμ. θ. 1897); Ἡ μὲν ἐν Χαλκίδι ἡ ἐλαιαία δὲν φύεται καὶ τούτου ἕνεκα δὲν ἦτο δυνατόν τόπος τις νὰ εἶνε κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν ἢ ἱερὸν νὰ κεῖται ἐν ἐλαιῶνι; Καὶ ὁ δῆμος δὲ ἢ ὁ τόπος τῆς Ἀττικῆς Ἐλαιεύς ἢ Ἐλαιῶς δι' οὐδένα ἄλλον λόγον οὕτως ὠνομάσθη ἢ διότι ἔβριθεν ἐλαιῶν.

Περὶ δὲ τῆς λατρείας Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου παρ' Ἀθηναίους λέγει ὅτι εἶνε πασίγνωστος. Ἀλλὰ μήπως ἐν Εὐβοίᾳ ἡ λατρεία τοῦ τε Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος εἶνε ἄγνωστος, ἀφ' οὗ πλεῖστα ἐπιγραφαὶ πανταχοῦ τῆς Εὐβοίας εὑρεθεῖσαι μαρτυροῦσι τοῦτο;

Ἀποδεχόμενος δὲ ὁ κ. Wilhelm τὴν ἐν στίχῳ 11^ῳ ἡμετέραν συμπλήρωσιν Χσ]όθοι, ὅπερ ὅμως κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην δύναται νὰ εἶνε καὶ Κ]όθοι, τεκμαίρεται, ἐξ ὧν ὁ Στράβων λέγει ἐν σελ. 383^ῃ, ὅτι ὁ Εὐσθός εἶνε Ἀττικὸς ἤρωρ, διότι γήμας τὴν Ἐρεχθέως θυγατέρα, ὤκισε τὴν τετράπολιν τῆς Ἀττικῆς, Οἰνόην, Μαραθῶνα, Προ-

βάλινθον καὶ Τρικύρουθον. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἡ Χαλκίς ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, ὡς μαρτυροῦσιν ὅ τε Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης, νομίζεται Ἰωνικὴ πόλις, διατί νὰ μὴ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Εὐσθός ἐλατρεύετο ἐν Χαλκίδι ὡς υἱὸς τοῦ ἀρχηγέτου τῶν Ἰώνων;

Παράδοξον φαίνεται ἡμῖν, ὅπερ λέγει ὁ κ. Wilhelm περὶ τῆς λατρείας τοῦ Γλαύκου καὶ τοῦ Πτορθίου Ποσειδῶνος. Διότι, ἐν ᾧ ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Γλαύκου ἐν Ἀττικῇ εἶνε ἄγνωστος, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Πτορθίου, ἔπειτα παραδέχεται ὅτι ὑπῆρχε μὲν, ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ, διότι μαρτυρίαι δὲν σώζονται. Νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι, ἂν ἡ κατ' ἀναλογίαν ἀπόδειξις, μηδεμιᾶς ἄλλης οὔσης δυνατῆς, παρέχῃ πιθανότητά τινα, ὅταν ὅμως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μαρτυρηθῇ, ὅτι ὁ Γλαῦκος ἐνομίζετο υἱὸς τῆς Εὐβοίας καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, εἶνε πολὺ τολμηρόν, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπωμεν, νὰ ἀποδέχῃται τις, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Γλαύκου εὐαρμωστεῖ μᾶλλον τῇ Ἀττικῇ ἢ τῇ Χαλκίδι, τῇ πρωτεύουσιν τῆς ὁμωνύμου τῇ μητρὶ αὐτοῦ νήσου Εὐβοίας.

Τελευταῖον δὲ κρίνων ὁ κ. Wilhelm τὴν ἐπιγραφήν ἐκ τῆς γραφῆς ἀποφαίνεται μετὰ πίσης βεβαιότητος ὅτι εἶνε οὕτως εἰπεῖν Ἀττικωτάτη. Καὶ ἡμεῖς τὸ Ἀττικόν τῆς ἐπιγραφῆς παρατηρήσαμεν, ἀλλ' οὐδεμίαν ὑπόνοιαν περὶ τοῦ γνησίου τῆς καταγωγῆς αὐτῆς ἐγεννήθη ἡμῖν ἐνθυμηθεῖσι πρῶτον μὲν ὅτι ἡ μέση Εὐβοία, ἔνθα καὶ ἡ Χαλκίς, ἀπὸ μὲν τῆς 7^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο ἐξιωνιζομένη, ἀρχομένης δὲ τῆς 5^{ης} εἶχεν ἤδη ἐξιωνισθῆ, ὡς μαρτυροῦσιν ὅ τε Ἡρόδοτος (8,46) καὶ ὁ Θουκυδίδης (4,61). ἔπειτα δὲ ὅτι, ἀφ' ὅτου οἱ Ἀθηναῖοι κατέλαβον τὴν Εὐβοίαν, κληροῦχοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο κύριοι τοῦ εὐφορωτάτου Ἀηλάντου πεδίου, οὐ μόνον ἡ Χαλκίς, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ νῆσος τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὰ Ἀττικὰ ἤθη παρέλαβεν (ιδ. Geyer Topographie und Geschichte der Insel Euböia 1903).

Γ'. Ἐπινόρθωσις ἡμαρτημένου.

Ἐν τῇ ἐπὶ μικροῦ κανθάρου γεγραμμένη ἐπιγραφῇ, ἥτις καὶ πανομοιότυπως ἐδημοσιεύθη ἐν σελ. 113^ῃ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου τεύχους τοῦ ἔτους

1902^{ου}, οὐκ οἶδ' ὅπως το τε πανομοιότυπον καὶ ἡ μεταγραφὴ ἐν τῷ ἔξωθεν τῆς βάσεως δευτέρῳ στίχῳ εἶνε ἡμαρτημένα· ἀντὶ λοιπὸν τοῦ

Πάντα τάγαθὰ ἀμήχανα κάπορα αὐτῶι
γραπτέον

Πάντα τάγαθὰ ἀμήχανα καὶ ἄπορα αὐτῶι.

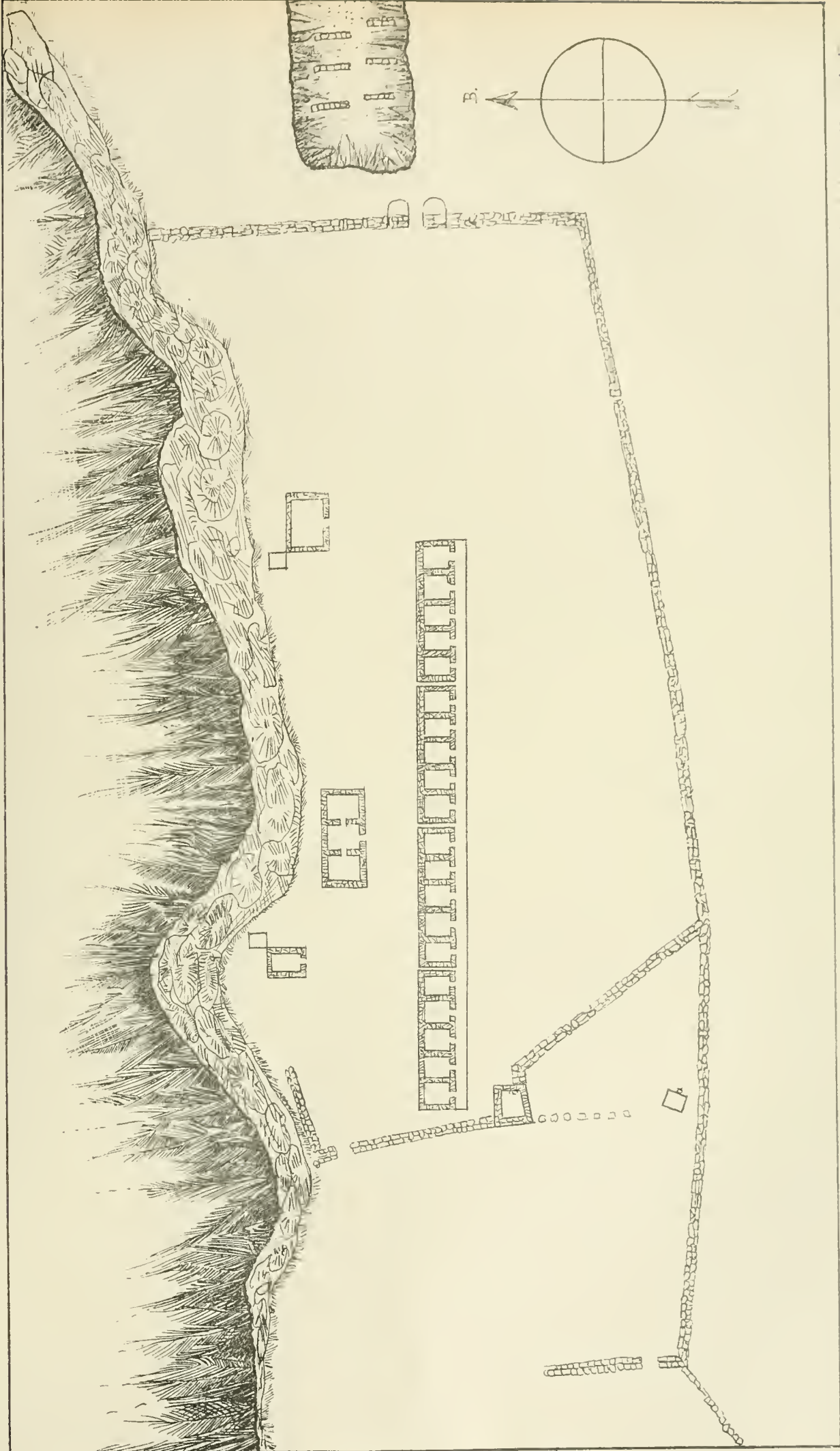
Δ'. Ἀρχαῖον φρούριον παρὰ τὴν Χαλκίδα.

(ιδ. παρένθ. πίνακα ¹)

Πέραν τοῦ Ἀηλάντου ποταμοῦ ἐν ἀριστερᾷ τῷ εἰς Ἐρέτριαν πορευομένῳ ἀντικρὺ καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Φύλλα ἐνετικῷ φρουρίου, ὅπερ κοινῶς Καστέλλι νῦν λέγεται, ὑψοῦται λόφος πετρῶδης ἐπιμήκης, ἀπότομος μὲν πρὸς τὸ μέρος τὸ βλέπον πρὸς τὸ Ἐνετικὸν φρούριον, ἡρέμα δ' ἀνιῶν ἐκ τοῦ πεδίου, ὁπότεν καὶ ἀνοδὸς βατῆ ὑπάρχει παρὰ δύο μικροτέρους βραχῶδεις λόφους κειμένους ἐν ἀριστερᾷ τῷ ἀνιόντι. Ὁ πετρῶδης οὗτος λόφος κοινῶς καλεῖται βράχος. Ἐπὶ τούτου φαίνονται εὐδιάκριτα τὰ ἴχνη ἀρχαίου φρουρίου. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν τριῶν πλευρῶν αὐτοῦ, τῆς δυτικῆς τῆς μεσημβρινῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς, ἅτε εὐεπιβάτων, διακρίνονται πανταχοῦ σχεδὸν αἱ βάσεις περιβόλου πεποιημένου ἐξ ἀργῶν λίθων, ἔχοντος δὲ πλάτος δύο μέτρων. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἔνθα καὶ ἡ εἴσοδος, ὑπῆρχον δύο περιβόλοι, ὁ μὲν ἔξωτερός, ὁ δὲ ἔσωτερός. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔχει ἑκτασιν εἴκοσι καὶ πέντε μόνον μέτρων, διότι τὸ ἄλλο μέρος εἶνε φύσει ὀχυρόν, ὁ δ' ἕτερος ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ πεντηκροστοῦ μέτρου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς, ἔνθα φαίνονται ἴχνη τετραγώνου πύργου (α), ἐκτείνεται μέχρι τοῦ βορείου ἄκρου, ὅπου κάμπτεται ἐπὶ ἑκκαίδεκα μέτρα. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ τετραγώνου πύργου (α) τοῦ ἐπὶ τοῦ πεντηκροστοῦ μέτρου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς κειμένου μέχρι τοῦ ἐτέρου πύργου τοῦ ἔχοντος σχῆμα τραπεζίου (β) ἐλάχιστα ἴχνη τοῦ τείχους σώζονται· ἴσως τοῦτο τὸ μέρος κατεστράφη, διότι μετὰ πέντε καὶ τριάκοντα μέτρα ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς φαίνεται λοξὴ πλευρὰ περιβόλου, ἣτις σχηματίζουσα ὀξεῖαν γωνίαν προσκολλᾶται τῇ ἀνατο-

¹ Τὸ σχέδιον καὶ ἡ καταμέτρησις τοῦ φρουρίου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ἀριστείδου Φαρμακίδου.

λικῇ πλευρᾷ τοῦ τραπεζοειδοῦς πύργου (β) διὰ προεκτάσεως τείχους ἔχοντος μῆκος μέτρων δύο καὶ ἡμίσεως. Τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ταύτης τὸ ὅλον μῆκος εἶνε μέτρων ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτὰ, ὧν τὰ τεσσαράκοντα ἐν ἀνήκουσι τῇ λοξῇ. Ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουσι δύο πύλαι, ὧν ἡ μὲν ἔχουσα πλάτος ἐξ μέτρων κείται πρὸς μεσημβρίαν ἐπὶ τῆς λοξῆς πλευρᾶς, ἡ δ' ἔχουσα πλάτος τριῶν μέτρων ἐπὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν μέρους. Τὸ τεῖχος τὸ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ἔχει ἑκτασιν διακοσίων εἴκοσι καὶ ὀκτῶ μέτρων. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ, ἣς τὸ μῆκος εἶνε μέτρων ὀγδοήκοντα καὶ ἑξ, ὑπάρχει κάθοδος, ἐν ἣ πύλῃ, ἣς ἐκατέρωθεν δύο πύργοι ἡμικυκλικοί. Ἐν ἀριστερᾷ τῆς καθόδου ὑπάρχει χάσμα, οὗ ἐν τῷ μυχῷ ἐπὶ τοῦ βράχου ἦν κεχαραγμένη ἐπιγραφή, ἣς, ἐπειδὴ ὁ βράχος ὑπὸ τῶν ὑδάτων καταβρωθεὶς εἶνε λίαν ἐφθαρμένος, οὐδὲν γράμμα διακρίνεται. Ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τοῦ λόφου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους, ἄνωθεν ὁδοῦ ἐγούσης μῆκος μὲν μέτρων ἑκατὸν ἑνδεκα καὶ τεσσαράκοντα ἑκατοστῶν, πλάτος δὲ δύο καὶ ἡμίσεως καὶ βλεπούσης πρὸς μεσημβρίαν, κείνται εἴκοσι δωμάτια ὑποδιαίρουμένα εἰς τέσσαρας πεντάδας χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαδρόμου. Καὶ ἐκάστη μὲν πεντάς ἔχει μῆκος μέτρων εἴκοσιν ἑπτὰ καὶ δέκα ἑκατοστῶν, ἕκαστον δὲ δωμάτιον ἰδίαν θύραν ἔχον ἔχει πλάτος μὲν ἔσωθεν μέτρων τεσσάρων καὶ τριάκοντα ἑκατοστῶν, μῆκος δὲ πέντε καὶ ἐνενήκοντα ἑκατοστῶν. Καὶ ἐκάστου μὲν διαδρόμου τὸ πλάτος εἶνε ἑνὸς μέτρου, ἐκάστης δὲ θύρας τῶν δωματίων ἑνὸς καὶ δέκα ἑκατοστῶν. Ὑπεράνω τῶν δωματίων τούτων ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχουσιν ἄλλα τρία δωμάτια εὐρύτερα τῶν ἄλλων συνεχόμενα ἀλλήλοις καὶ κοινωνοῦντα ἔξωθεν μὲν διὰ μιᾶς μόνης θύρας κειμένης ἐν τῷ μεσαίῳ δωματίῳ καὶ ἐγούσης πλάτος ἑνὸς μέτρου καὶ ἑβδομήκοντα ἑκατοστῶν, ἔσωθεν δὲ διὰ θυρῶν ἐν τοῖς μεσοτοιχείοις ὑπαρχουσῶν. Τῶν τριῶν τούτων δωματίων τὸ μῆκος εἶνε μέτρων δέκα ὀκτῶ καὶ εἴκοσιν ἑκατοστῶν, ἐκάστου δὲ τούτων τὸ μὲν μῆκος εἶνε μέτρων ἑξ καὶ εἴκοσιν ἑκατοστῶν, τὸ δὲ πλάτος τεσσάρων καὶ ἐνενήκοντα τριῶν ἑκατοστῶν. Ἐκατέρωθεν δὲ τῶν τριῶν τούτων δωματίων ἐπὶ δύο προβολῶν τοῦ βράχου κειμένων ἐν τῷ ὑψηλοτάτῳ μέρει αὐτοῦ, ὧν ἡ μὲν

ΑΡΧΑΙΟΝ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΓΑΡΑ ΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΑ

ΚΑΙΜΑΣ 1 1000.

εἶνε πρὸς ἀνατολάς, ἢ δὲ πρὸς βορρᾶν, ὑπάρχουσιν ἕτερα δύο δωμάτια. Τούτων τὸ μὲν ἐν τῇ ἀνατολικῇ προβολῇ κείμενον ἔχει ἔσωθεν πλάτος μὲν μέτρων ὀκτώ καὶ ἐξήκοντα ἑκατοστῶν, μῆκος δὲ ἑπτὰ καὶ δέκα ἑκατοστῶν, ἐπὶ δὲ τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας αὐτοῦ ὑπάρχει πύργος μικρός, οὗ τὸ τε πλάτος καὶ μῆκος ἐκάστης πλευρᾶς εἶνε τριῶν μέτρων, τὸ δὲ ἐν τῇ δυτικῇ προβολῇ δωμάτιον ἔχει πλάτος μὲν μέτρων τριῶν καὶ τεσσαράκοντα ἑκατοστῶν, μῆκος δὲ πέντε καὶ ἐξήκοντα. Καὶ ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τούτου ὑπάρχει ἕτερος πύργος καθ' ὅλα ὅμοιος τῷ ἐν τῇ ἀνατολικῇ προβολῇ κειμένῳ.

Ὅτι μὲν ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ διέμενε διαρκῶς φρουρὰ ἰκανή, μαρτυροῦσι τὰ δωμάτια. τὰ τε ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ ὄντα, ἐν οἷς ὄκουν οἱ στρατιῶται, καὶ τὰ ἄλλα, ἐν οἷς οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατηγοί. Ἄλλὰ τίνοι τῶν δύο γειτόνων πόλεων ἀνῆκε τὸ φρούριον τοῦτο; τῇ Χαλκίδι ἢ τῇ Ἐρετρῖδι; Ἐπειδὴ κεῖται οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ Ληλάντου

ποταμοῦ, ἐντεθθεν δὲ τῆς ὄροσειρᾶς, ἣτις διαχωριζομένη ὑπὸ τοῦ νῦν *Κακορρεύματος* λεγομένου μόνη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φυσικὸν ὄριον τῶν δύο ἀντιζήλων πόλεων, πειθόμεθα μᾶλλον ὅτι ἀνῆκε τῇ Χαλκίδι. Ὡς δὲ παρ' Ἀθηναίοις οἱ ἔφηβοι ἐν τοῖς φρουρίοις ἐξετέλουν τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν ὑπηρεσίαν φρουροῦντες τὰ ὄρια τῆς χώρας (Ξενοφ. Ἀπομ. 3, 6, 10, 11. Λυσ. 12, 40. Πολυδ. Η, 105. Πλάτ. Νόμ. Γ' 778. Αἰσχ. Παραπ. 167. Ἀριστοτ. πολιτ. 42, 2.), οὕτω φρονοῦμεν ὅτι καὶ τῶν Χαλκιδῆων οἱ ἔφηβοι ἐνταῦθα διαμένοντες ἠσκούντο καὶ τὴν χώραν ἐφύλαττον ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς τῶν πολεμίων. Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέταξαν τὴν Χαλκίδα καὶ τὴν ἄλλην Εὐβοίαν, πάντως ἐνταῦθα ἐγκατέστησαν κληροῦχοι Ἀθηναῖοι, ἵνα τοὺς τε κλήρους αὐτῶν φυλάττωσι καὶ τοὺς Χαλκιδῆεις φόβῳ συνέχωσιν.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Νοεμβρίου 1903

ΠΟΤΑΜΩΝ Ο ΑΥΛΗΤΗΣ

(Πίν. 8)

Σπουδαιότατον ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἐνεπίγραφον, τὸ ἐν πίνακι 8^ο ἀπεικονιζόμενον, προσεκτίησατο ἐπ' ἐσχάτων τὸ ἡμέτερον Ἐθνικὸν Μουσεῖον. Εἶναι δὲ τοῦτο μαρμαρίνη στήλη ὕψους μὲν 0,88, πλάτους δὲ 0,32 καὶ πάχους 0,08· ἔχουσα τὸ ἄνωθεν μέρος ἀποκεκρουμένον καὶ φέρουσα κάτωθεν μολυβδίνην σύνδεσιν, δι' ἧς συνεκρατεῖτο μετὰ τοῦ βάρου αὐτοῦ.

Ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τούτῳ, εὐρεθέντι ἐν τῇ θέσει Μοσχάτῳ παρὰ τὸ Νέον Φάληρον πλησίον τῆς γραμμῆς τοῦ σιδηροδρόμου ἐν ἔτει 1902, ἐν τῷ ἐκεῖ κτήματι τοῦ κηπουροῦ Ι. Μαμάη, εἰκονίζε-

ται γέρων πωγωνοφόρος καθήμενος ἐπὶ ἔδρας καὶ δεξιούμενος τὸν πρὸ αὐτοῦ ἰστάμενον ἄνδρα. Ἐκότερος τούτων φέρει ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ διπλοῦς αὐλοῦς.

ὑπὸ τὸ ἀνάγλυφον ὑπάρχει πεντάστιχος ἐπιγραφή, ἧς οἱ μὲν τέσσαρες ἑμμετροὶ στίχοι ἐγράφησαν κατὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ νεκρικοῦ μνημείου, ὁ δὲ τελευταῖος ὁ μείζοσι γράμμασι κεχαραγμένος μετὰ ταῦτα, ὅτε ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα Πατρόκλεια σύζυγος τοῦ Ποτάμωνος ἐτελεύτησεν.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς·

ΕΛΛΑΣ ΜΕΝ ΠΡΩΤΕΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΑΥΛΩΝ ΑΠΕΝΕΙΜΕΝ
ΘΗΒΑΙΩΙ ΠΟΥΑΜΩΝΙ ΤΑΦΟΣ ΔΟΔΕ ΔΕΞΑΤΟ ΣΩΜΑ
ΠΑΤΡΟΣ ΔΕ ΜΝΗΜΑΙΣΙΝ ΟΛΥΜΠΙΧΟΥ ΑΥΞΕΤΕΡΑΙΝΟΣ
ΟΙΟΝ ΕΤΕΚΝΩΣΕΜ ΠΑΙΔΑ ΣΟΦΟΙΣ ΒΑΣΑΝΟΝ

ΠΑΤΡΟΚΛΕΙΑ ΠΟΤΑΜΩΝΟΣ ΓΥΝΗ

ἤτοι ἐν μεταγραφῇ:

Ἐλλάς μὲν πρωτεῖα τέχνης αὐλῶν ἀπένειμεν
Θηβαίῳ Ποτάμωνι τάφος δ' ὅδε δεξτο σῶμα
Πατρός δὲ μνήμασιν Ὀλυμπίχου αὖξ' ἐπαινος
Οἶον ἐτέκνωσεμ παῖδα σοφοῖς¹ βάσανον²

Πατρόκλεια Ποτάμωνος γυνή.

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἡ ἐπιγραφή ἀποτε-
λεῖται ἐκ δύο δακτυλικῶν ἑξαμέτρων καὶ δύο πεν-
ταμέτρων, πλὴν τοῦ μεμονωμένου πέμπτου στί-
χου πεζῆ γεγραμμένου. Ἀνάγεται, ὡς ἐκ τοῦ
σχήματος τῶν γραμμάτων καταφαίνεται, εἰς τοὺς
πρώτους χρόνους τῆς Δ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταε-
τηρίδος.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ πλὴν τοῦ ἐν τῇ δευτέρᾳ
συλλαβῇ τῆς δευτέρας λέξεως τοῦ δευτέρου στίχου
ἀμαρτήματος τοῦ λιθοζόβου Υ ἀντὶ Τ οὐδὲν ἄλλο
παρατηρεῖται σφάλμα. Ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος
τούτου μανθάνομεν ὅτι ἡ στήλη ἀνήκει τῷ ἀποθα-
νόντι Θηβαίῳ Ποτάμωνι.

Ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονευόμενος πα-
τήρ τοῦ Ποτάμωνος Ὀλύμπιχος εἶναι ἀναμφιβό-
λως αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Ὀλύμπιχος οὐτινος ποιεῖται
μνεῖαν ὁ Πίνδαρος καὶ περὶ οὗ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ
Πινδάρου ἐν τῷ Γ' Πυθιονίκῃ στίχῳ 159 τῆς ἐκ-
δόσεως W. Christ ἐν Leipzig 1896, λέγει τὰ
ἑξῆς:

« Ἀριστόδημός φησιν Ὀλύμπιχον αὐλητὴν, δι-

¹ Ἡ λέξις σοφός καὶ σοφία ἐλέγετο περὶ πάσης ἐπιστήμης καὶ δὴ
καὶ περὶ αὐλητικῆς· οὕτω καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ Κύρου Ἀναβάσει 1,
2, 8 λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ ἐν Φρυγίᾳ ποταμοῦ
Μαρσίου καὶ τῆς Μουσικῆς ἕριδος Ἀπόλλωνος καὶ Μαρσίου διη-
γεῖται τὰ ἑξῆς: «ἐνταῦθα (παρὰ τὸν ποταμὸν Μαρσίαν) λέγεται
Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσίαν ἐρίζοντα οἱ περὶ σοφίας».

² Βάσανον σοφοῖς = κριτήριον, λυθία λίθος τοῖς ἐπιστήμοσι τῆς αὐ-
λητικῆς.

δασκόμενον ὑπὸ Πινδάρου, γενέσθαι κατὰ τὸ ὄρος,
ἔπου τὴν μελέτην συνετίθει καὶ ψόφον ἱκανὸν καὶ
φλόγα ἰδεῖν καταφερομένην. Τὸν δὲ Πίνδαρον ἐπαι-
σθόμενον συνιδεῖν Μητρός Θεῶν (Ῥέας) ἄγαλμα
λίθινον [μετεωρόλιθον] τοῖς ποσὶν ἐρχόμενον, εἶπεν
αὐτὸν συνιδρύσασθαι πρὸς τῇ οἰκίᾳ Μητρός Θεῶν
καὶ Πανὸς ἄγαλμα· τοὺς δὲ πολίτας πέμψαντας
εἰς Θεοῦ πανθάνεσθαι περὶ τῶν ἐκβησομένων· τὸν
δ' ἀνειπεῖν, ἱερὸν Μητρός Θεῶν ιδρύσασθαι· τοὺς
δ' ἐκπλαγέντας τὸν Πίνδαρον διὰ τὸ προειληφέναι
τὸν χρησμόν, ὁμοίως τῷ Πινδάρῳ ἐκεῖ(σε) τιμᾶν
τὸν Θεὸν τελεταῖς.»

Ἐνταῦθα ὁ Christ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἀριστόδη-
μος παρέλαβε τὴν ἄνω πληροφορίαν ἐκ τῶν ὑπὸ
τῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ τῆς Ῥέας διατηρουμένων χρο-
νικῶν πινάκων.

Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἀναγομένων
χρονολογικῶς, ὡς εἶπομεν, εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς τε-
τάρτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος συνάγεται
ὅτι ὁ Ποτάμων οὗτος, ὁ Ὀλυμπίχου, εἶναι υἱὸς αὐ-
τοῦ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Πινδάρου Ὀλυμπίχου.

Δὲν γνωρίζομεν μὲν κατὰ τίνα χρόνον ἀκριβῶς
ὑπῆρξεν ὁ Ὀλύμπιχος μαθητὴς τοῦ Πινδάρου,
ἀφ' οὗ ἔτι ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη κατὰ τὸ 521 πρὸ
Χριστοῦ ἔτος, ὁ Ὀλύμπιχος, βεβαίως ἐγεννήθη ἰκανὰ
ἔτη βραδύτερον, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ποτάμων δύναται
νὰ ἔζησε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' πρὸ Χριστοῦ
αἰῶνος, εἰς ἣν ἐποχὴν ἐχαράχθη τὸ ἐπίγραμμα.

Οὕτως ἔχομεν εὐρημα σπουδαϊότατον, οὐ μόνον διότι ὁ Ποτάμων ὁ αὐλητῆς ἔτυχε τῶν πρωτείων τῆς τέχνης τῶν αὐλῶν, καὶ ἐπομένως τὸ μνημεῖον εἶναι μεγάλου μουσικοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀγνώστου μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ Ποτάμων οὗτος ἦτο υἱὸς αὐλητοῦ διδασκάλου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Θηβαίου ποιητοῦ.

Ἦδη ἐρχόμενοι εἰς ἐξέτασιν τῆς παραστάσεως τοῦ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου παρατηροῦμεν ὅτι ἀριστερὰ μὲν τῷ ὄρῳντι κἀθήται γέρον πωγωνοφόρος κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς διπλοῦς αὐλοῦς καὶ δεξιούμενος ἕτερον ἰστάμενον δεξιὰ τῷ ὄρῳντι καὶ κρατοῦντα ἐπίσης δια τῆς ἀριστερᾶς διπλοῦς αὐλοῦς. Ἐκ τῶν αὐλῶν οὗς κρατεῖ ἐκάτερος φαίνεται τὸ ἐπάγγελμα ἀμφοτέρων. Ὁ μὲν καθήμενος ἀναντιρρήτως εἶναι ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ προαποθανών, ἐπομένως ὁ πατήρ, Ὀλύμπιχος, ὁ δὲ ἰστάμενος εἶναι ὁ υἱὸς Ποτάμων. Ὑποτιθεμένου δὲ ὅτι ἡ συνάντησις καὶ δεξίωσις τῶν εἰκονιζομένων γίνεται ἐν τῷ Ἄδῃ βεβαίως ὁ πατήρ ὡς πρεσβύτερος καὶ ὡς προαποθανών, ἔπρεπεν αὐτὸς μὲν νὰ κἀθήται, νὰ ἴσταται δὲ ὁ υἱός. Τοῦτο συμβαίνει διότι ὁ γλύπτης ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ τὸν καταβάντα εἰς τὸν Ἄδῃν υἱὸν ὡς ἐρχόμενον πρὸς τὸν ἤδη ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενον πατέρα.

Ἐν τοῖς δυοῖν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ὑπ' ἀριθ. 869 καὶ 871 ἐπιτυμβίοις ἀναγλύφοις¹ εἰκονίζονται καὶ οἱ ἀποθανόντες υἱοὶ καὶ οἱ ζῶντες πατέρες ὄρθιοι, ἀλλ' οἱ μὲν υἱοὶ καίπερ ὄρθιοι στηρίζονται ὀπισθεν ἐπὶ τετραγώνου παραστάδος καὶ ἔχουσι χιαστὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα ὡς ἐν ἀναπαύσει, πρὸς δὴλωσιν ὅτι εἶναι ἤδη ἐν τοῖς νεκροῖς. Ἴσως διὰ τῆς ὀρθίας στάσεως τῶν ἀποθανόντων υἱῶν ἠθέλησαν οἱ τεχνῖται νὰ δηλώσωσι τὸν σεβασμὸν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς.

¹ Πρὸλ. Π. Καβδαδία, «Κατάλογος τῶν Γλυπτῶν» ἀριθ. 866 καὶ 871—Conze Grabreliefs 1054 καὶ 1055 Taf. CCX. καὶ CCXI.

Τοῦτο καθ' ἡμᾶς ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ὁ τεχνῖτης εἰκονίσας τὸν Ποτάμωνα ἰστάμενον καὶ ἐντελῶς ὄρθιον. Ὅθεν ἡ μέχρι τοῦδε ἐπικρατοῦσα παρά τισιν γνώμη ὅτι οἱ ἀποθανόντες παρίστανται πάντοτε καθήμενοι εἶναι πεπλανημένη, οὐδ' ὑπῆρχον κανόνες ἀπαράβατοι δι' ὧν ἐδεσμεύοντο οἱ τεχνῖται διὰ τὴν παράστασιν τῶν νεκρικῶν σκηνῶν. Ἄλλως δὲ καὶ οἱ εἰδικῶς περὶ τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων γράψαντες. Κουμανούδης¹, Wolters², Furtwängler³, Brückner⁴ παραδέχονται ὅτι ἐν ταῖς ἐπιτυμβίαις παραστάσεσιν οἱ τεθνεῶτες παρίστανται ὅτε μὲν ὄρθιοι, ὅτε δὲ καθήμενοι. Ἡ διαφορὰ τῆς στάσεως ἔγκειται ἐν τῷ ὀφειλομένῳ σεβασμῷ τῶν ἰσταμένων πρὸς τοὺς καθήμενους, ὡς υἱῶν πρὸς γονεῖς, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 869 καὶ 871 ἀναγλύφοις τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Ἐν δὲ τῷ ἡμετέρῳ καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ υἱὸς δεξιούται τὸν πατέρα συναντῶν αὐτῷ ἀναπαυόμενῳ ἐν τῷ Ἄδῃ⁵.

Τὸ ὄνομα Ὀλύμπιχος ἦν σύννηθες ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Οὕτω ἐν C.I.G. Sept. I, ἀναφέρονται περὶ τοὺς εἰκοσιν Ὀλύμπιχοι. Καὶ τὸ ὄνομα Ποτάμων εἶναι ἐπίσης κοινὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις⁶.

Διὰ τοῦ ἀναγλύφου τούτου εἰς τοὺς τόσους ἄλλους ἐν πλείσταις ἐπιγραφαῖς ἀναφερομένους Θηβαίους αὐλητὰς προστίθεται καὶ ἕτερος ἐπίσημος, τέκνον καὶ οὗτος τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐν ᾗ μεγάλως φαίνεται ἡσχεῖτο ἡ αὐλητικὴ τέχνη.

Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

¹ Σ. Κουμανούδη Ἐπιγραφαὶ Ἐπιτύμβιοι ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ σελ. κέ'.

² Friedrichs-Wolters, Die Gübsabgüsse Ἀριθ. 1004 κ. ἐ. — Wolters in Athen.-Mittheilungen 1891 σελ. 394.

³ Furtwängler. Collection Sabouloff ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ σελ. 48.

⁴ Brückner «Von den Griechischen Grabreliefs» Wiener Akademie 1888.

⁵ Friedrichs-Wolters ἐνθ. ἀν. Νο 1030. — v. Sybel 94 — Π. Καβδαδίας, Γλυπτὰ Ἐθν. Μουσείου. Ἀριθ. 903.

⁶ Πρὸλ. C.I.G. 289, 2.-1957-9. 2183, 3137. Ἀνθολογία Ἑλληνική VI, 21.

ΤΑΜΙΑΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

(Πίν. 9).

Μέχρι πρό ολίγων μηνῶν ἢ φέρουσα τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφὴν ὀπισθόγραφος στήλη ἦτο ἐντετοιχισμένη ἐν τῇ μεσημβρινῇ τῶν Βυζαντινῶν παραστάδων τῆς σωζομένης δυτικῆς πύλης τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ ἐτέρα τῶν ἐνεπιγράφων πλευρῶν τῆς στήλης ἦτο ὀρατὴ πάντοτε ὡς καὶ τὸ ἄνω μέρος τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ὁ μακαρίτης Εὐστρατιάδης ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1874 σελ. 462 καὶ ἐξ. Παραβ. καὶ C. I. A. II, 2,678 A καὶ B) καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς πρὸς τὰ ἔξω ἐστραμμένης πλευρᾶς τῆς στήλης, ἀναγραφὴν οὖσαν τῶν ἐν τῇ χαλκοθήκῃ χρημάτων καὶ τὴν τοῦ ὀρατοῦ μέρους τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς, ἀναγραφὴν οὖσαν τῶν ἱερῶν χρημάτων τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἡ στήλη ἐξήχθη τῆς Βυζαντινῆς παραστάδος κατὰ τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον κατὰ τὰς γενομένας δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐν τῷ Παρθενῶνι: ἐργασίας καὶ ἐναπετέθη εἰς τὸ δυτικὸν αὐτοῦ μέρος πρὸς μελέτην τῶν βουλομένων. Ἡ Γενικὴ Ἐφορεία τῶν ἀρχαιοτήτων προθύμως μοὶ παρέσχε τὴν ἄδειαν νὰ μελετήσω καὶ ἐκδώσω αὐτήν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζω αὐτῇ καὶ ἐνταῦθα τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου.

Ἡ στήλη εἶναι ἐκ πεντελικοῦ λίθου μήκους μὲν 1,99 πλάτους δὲ 1,00 καὶ πάχους 0,29 π. μ., ἐπομένως τὸ μὲν μήκος ἀναλογεῖ πρὸς 4 τὸ δὲ πλάτος πρὸς 2 περίπου ἑλληνικοὺς πήχεις. Ἡ γενικὴ ἐπικεφαλὴ τῆς στήλης ὡς καὶ ἡ ἰδιαίτερα τῆς πρώτης σελίδος ἐλλείπουσι, διότι τὸ ἄνω μέρος τῆς στήλης, ὡς καὶ μέγα τριγωνικὸν τεμάχιον τῆς δεξιᾶς γωνίας, εἶναι ἀποκεκομμένα. Ἀλλὰ καὶ αἱ σωζόμεναι ἐνεπιγράφοι πλευραὶ εἶναι ἐφθαρ-

μέναι (ἂν καὶ ὄχι πολὺ) τὴν ἐπιδερμίδα, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ σελίδι εἶναι ἐγκεκκομμένοι δύο τετραγωνικαὶ κοιλότητες ἢ μὲν 8×7 ἢ δὲ 7×6 ἑκατοστῶν.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἰς τρεῖς σελίδας διηρημένη εἶναι ἐκτὸς ολίγων ἐξαιρέσεων στοιχηθὸν γεγραμμένη. Περιέχει δὲ ἐκάστη σελὶς 125 περίπου στίχους. Τὸ μήκος τῶν στίχων διαφέρει. Τὸ μήκος τῶν τῆς πρώτης σελίδος εἶναι 0,405 π. μ. ($= \pm 1 \frac{1}{4}$ ποδ.) τῶν τῆς δευτέρας 0,330 ($= \pm 1$ π.) καὶ τῶν τῆς τρίτης 0,250 ($= \frac{3}{4}$ ποδ.): ἐνιαχοῦ δὲ ὁ χαρακτὴς ἔγραψε μικρότερα καὶ πυκνότερα τὰ γράμματα ὅπως οἰκονομήσῃ χῶρον.

Ἐκ τῆς Β' σελίδος (στίχ. 114 καὶ ἐξ.)

στεφανοὶ ἐπέτειοι
στέφανος χρυσοῦς ὁ παρὰ Ἀνδρίων
τῇ Βουλῇ τῇ ἐπὶ Ναυσιγένους
ἄρχοντος . . .

ἐξάγεται ὅτι ἡ παράδοσις τῶν χρημάτων εἶναι ἢ τοῦ ἔτους Ὀλ. 103, 4 ($= 368/7$ π. X.) ἐπομένως ἐν ἔτος ἀρχαιότερα τῆς παραδόσεως τῆς ἐπὶ ἄρχοντος Πολυζήλου (C.I.A.II, 2,677).

Αἱ λέξεις ἐπέτειοι ἐπὶ Λυσιστράτου (σελ. I, στίχ. 128) εἶναι παρελημμένοι ἐσφαλμένως ἐκ τῆς παραδόσεως τοῦ ἔτους Ὀλυμπ. 102, 4 ($= 369/8$ π. X.).

Ἐπιφυλασσόμενος νὰ γράψω βραδύτερον ἐκτενέστερον περὶ τῆς ἐπιγραφῆς θὰ περιορισθῶ νῦν εἰς τὸ νὰ δικαιολογήσω μόνον τὰς σπουδαιότερας τῶν συμπληρώσεών μου καὶ τὰς ἀπὸ τῶν τοῦ Εὐστρατιάδου διαφερούσας ἀναγνώσεις μου.

Ἐχει δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ὡς ἐξῆς.

θηρατα. ΙΙΙΙ. φιλάλιον - - - - -]

εκ τῷ Παρθενῶνος·
γρηγορέ[σ]ιν κάμπη κα[- - - - -]

ἔπος· γρύψ· γρυπὸς προ[τομή].
γρύψ με[γας]· λέοντος προ[τομή].

δράκων ἐπίχρυσος· [κλ]ίν[αι]

X[ρογ]έ[ς] ΠΙΙ· ξιφομάχαι[ρι]κι ΠΙΙΙΙ·
ἐγγειρίδιον· ξίρη Π· θώρακι[ες] ΔΠΙ·

πήληξ χαλκῆ· λόρα καταχρυσ[ός].
λύραι ἐλεφάντιναι ΙΙΙΙ· λύρα[ι].

ξύλιται Π· κράνη χαλκῆ ΙΙΙΙ·
ἀσπίδες ὑπόξυλοι ἐπίχ[ρυστοι].

κράνος Ἰλλυρικόν· ἀσπί[ς] ἐγ[γ].
Λέσβο ἐπίσημος· Νίκη ἀσπί[ς]

ἐκ Παναθηναίων ἐπίχαλκο[ς].
λήθιον σταχυ[ς] ΔΠΙΙ περίχρυσο[ν].

ἀλαβαστοθήκη ἄλυσιν ἀργ[υρᾶ].
ἔχουσα· μάχαιρα χαλκῆ ἐν

ἐλύτρῳι ἐλεφαντίνῳι· χαλ[κός]
κεχρυσωμένος· ἀκινάκης

κεχρυσ(ω)μένος· κιθωτίω δύο·
ὀπισθοκρηπίδες· συδῆνη μῆ[- - - - -]

ἀλα[β]ασ[τ]οθήκη ξυλίνη· κοί[τ]η
ὑπόξυλος καταχρυσος· ἀσπί[δες]

ἐπίσημοι ΔΔΔΙΙΙ, τούτων Γ ο[ύ]
γεγραμμένοι· ἀσπίδες

ἐπίχαλκοι ΔΠΙ· κολέον μα[χαιράς]
ιατρικῆς ἐλ[λ]ε[γ]εφάντινον·

κλίναι Μελ[η]σιοργῆς ΠΙΙ·
κλινίδες ΙΙ· κνημίδων ζεύγη Δ·

κυναί χαλκαί λεία<ι> ΔΠΙ· [κράνη]
χαλκῆ ΙΙΙ· στύρακες ΗΔ· σώρακοι

και(ο)ι· σωράκιον τοξευμάτων
σαπρῶν ἀχρήστων· δίφροι [Δ].

διωδεκάτη, [σ]ταθμὸν [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].
τρίτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔΗΗΗ].

τετάρτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].
πέμ[ε]πτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].

ἕκτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].
ἑβδομη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].

ὀγδόη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].
ἐνάτη καὶ δεκάτη [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].

εἰκοστῆ [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].
μία καὶ εἰκοστῆ ΧΗΗΗ[Ι].

δευτέρα καὶ εἰκοστῆ [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔΔ].
τρίτη καὶ εἰκοστῆ [Χ].

τετάρτη καὶ εἰκοστῆ [ΡΗΗΗΗΗΠΔΔΔ].
πέντη καὶ εἰκοστῆ [Χ].

ἕκτη καὶ εἰκοστῆ Χ[ΗΗΗΗΗ].
ἑβδόμη καὶ εἰκοστῆ [ΧΙΙ].

ὑδραὶ ἀργυραὶ κα[ιναι].
πρώτη, σταθμὸν Π[Η]Η[ΠΔΔΔ].

δευτέρα, σταθμὸν ΡΗΗΗ[Π].
τρίτη, σταθμὸν ΡΗΗΗΗΗΗΗ.

Ἀθηνᾶς Νίκης ὑδραὶ [ἀργυραί].
πρώτη, σταθμὸν ΡΗΗΗ[- - - - -].

δευτέρα, σταθμὸν ΡΗΗΗ[- - - - -].
τρίτη, σταθμὸν ΧΙ.

τετάρτη, σταθμὸν ΡΗΗΗΗΠΔΔΔ[.].
Ἀρτέμιδος Βραχυρων[ι]α[ς] ὑδραί[τι]

ἀργυραί: πρώτη [ΡΗΗΗΗ]ΠΔΔΔΠΗΗΗ.
δευτέρα, σταθμὸν [ΡΗΗΗΗ]ΠΔΔΔΠΗΗΗ.

τρίτη, σταθμὸν [ΡΗΗΗΗ]ΠΔΔΔΠΗΗΗ.
τετάρτη, σταθμὸν [ΡΗΗΗΗ]ΠΔΔΔΠΗΗΗ.

πέμπτῃ, σταθμὸν [ΡΗΗΗΗ]ΠΔΔΔΠΗΗΗ.
ἕκτη, σταθμὸν [ΡΗΗΗΗ]ΠΗΗΗΗΗΗ.

ἑβδόμη, σταθμὸν [ΡΗΗΗΗ]ΠΗΗΗΗΗΗ.
ἑβδόμη, σταθμὸν [ΡΗΗΗΗ]ΠΗΗΗΗΗΗ.

35) [δ]οκ[ι]μεία λείαι χρυσαὶ τετταράκοντα
[ξ]. σταθμὸ[ν] ΠΔΔΔΠΗΗΗΗΗΗ.

Χρυσίον, ὃ παρὰ Ἀριστάρχῳι [η]ύρέθη,
σταθμὸν Π[Η]Η.

[ε]λιεπτήρες Ἀρτέμιδος Βραχυρωνίας
Χρυσοῦ, σταθμὸν : ΗΗΗΗΗΗ.

40) [φ]ύλλον [ἀπό] τῆς θύρας ἀπὸ τῷ ἑκατομπεδο
[χρ]υσὸν ἀπὸ τῷ ἄλλο ἄστατον.

στέφανος χρυσοῦς, ὃν ἡ Νίκη ἔχει
[ἐπὶ τῆς] κεφαλῆς, <ἡ> ἐπὶ τῆς χειρὸς

45) τῷ ἀγάλματος· τῆς Νίκης
τῆς ἐπὶ [Σωκρα]τίδο ἄρχοντος·

πρώτος ῥυμός· κεφαλῆ· στέφανη·
[σ]τέφαν[ος], [ὃ] ἐπ[ὶ] τῆς κεφαλῆ.

[η]τέφαν[ος], ὃν [ἐν] τῆς χειρὸς ἔχει.
50) [ἐ]νωιδίω· ὑπο[δ]ερ[ι]ς ὄρμος· χεῖρες

ἀμφοῖ[ε]ρα[ι]· ἀμ[φ]ιδεία δύο π[. . . ο.]
[ἡ]λ[ω]]

[σ]ταθμὸν] ΗΠΔΔΠΗΗΗ.
[δ]εύτερος ῥυμός· θώραξ, περοναι

55) [.] ὄν ὀπίσθιον,
[σ]ταθμὸν] ΠΔΔΔΠΗΗΗ

[τ]ρίτο[ς] ῥυμός· σκέλη ἀμφοτέρα
[. . .] [χ]α[.] δύο· περόναι τέτταρες·

[σ]ταθμὸν] ΧΗΗΗΠΔΔΔΠΗΗΗ.
60) τέταρτος ῥυμός· ἀπόπτυγ[μ]α· πόδες δύο.

[π]ερονίδες [- - - - -]
[σ]ταθμὸν ΧΧΗ[. . .] ΔΔΔΠ.

ὑδραὶ χρυσῆ [σ]ταθμὸν : ΧΗΗΗΗΗ.
[σ]τέφανος χρ[υ]σοῦς, ἀριστεῖον τῆς θεῶ

65) [ε] Παναθηναίων, τῶν ἐπὶ Σωκρατίδο
ἄρχοντος, σταθμὸν ΗΠΔΔΔΠΗΗΗΗ.

τὰδε χρυσοῦ καὶ ἐπίτη(κ)τα
κ[α]· ὑπόχαλκα ἄστατα.

70) κρατῆρ ἐπίτηκτος ἐπίχρυσος ὑπάργυρος·

υπόστατον κρατῆρος υπόχαλκον
 επίχρυσον· γοργόνειον χρυσῶν
 υπάργυρον επίτηκτον από τῆς ἀσπίδος
 τῆς ἀπό τῷ νεῷ ἀσπίδίσκαι επίχρυσαι
 75 υπάργυροι τέταρες· ἀκινάκης σιδηρός,
 τὴν λαβὴν χρυσῆν ἔχων, τὸ δὲ κολεῖον
 ἐλεφάντινον επίχρυσον, τὸ δὲ [...]ιον
 χρυσῶν· ἀσπίδες επίχρυσοι λεῖται δύο·
 πρώτη ἀσπίς επίχρυσος γοργόνειον ἔχουσα·
 80 ἀνθήμιον χαλκῶν επίτηκται· περι-
 κεχρυσωμένον· ὑποδερίδιον ζύλινον
 επίχρυσον· κανὼν κατάχρυσον
 υπόχαλκον χαλκᾶ διερείσματ' ἔχον.

85 τὰδε σταθμῶι παρελάδομεν χρυσᾶ
 και επίτηκτα και υπόχαλκα·
 κανὼν χρυσῶν υπόχαλκον, ἵνα ὁ Ἀπόλλων,
 σταθμῶν :: XXXΓΠΠΔΔΔΔΠ·

ἐτερογ κανὼγ χρυσῶν υποχαλκον, ἵνα
 90 ὁ Ζεὺς, σταθμῶν :: XXXΓΠΠΔΔΔΔ·
 [φι]λίη χαλ[κο]κράς βαρ[6]αρκιή, ἠγ Κλέων
 ἀνέθηκεν, σταθμῶν ΗΠΔΠΗΗΗΗΗ·

φιλήη υπάργυρος ἀκυλωτή, σταθμῶν ΗΗΗΗ·
 θυμιατήριον επίχρυσον υπόχαλκον, ἵνα
 95 τὸ ἄλφα π(α)ρ[α]σεήμανται, σταθμῶν
 σὺν τοῖς ἡλοῖς τοῖς χαλκοῖς XXXΗΗΗΗ·
 θυμιατήριον επίχρυσον υπόχαλκον, ἵνα
 τὸ βῆτα παρσεήμανται, σταθμῶν XXXΗΠΔΔ·
 χρυσάιον επίτηκτον υπάργυρον,

100 σταθμῶν :: ΓΠΗΗΗΗ·
 χρυσάιον επίτηκτον ἀπὸ τῶν ἀκρωτηρίων
 τὸ νεῷ τῆς Νίκης, σταθμῶν :: ΠΗΗΗ·
 χρυσάιον επίτηκτον ἀπὸ τῆς ἀσπίδος,
 τῆς πρός τῶι νεῶι, σταθμῶν ΗΗΗΗΗ·

105 ἔτερον χρυσάιον επίτηκτον ἀπὸ τῶν
 ἀκρωτηρίων, σταθμῶν :: ΔΗΗ·

Ἀνάκων ὑδρίαὶ ἀργυρ[αῖ]·
 πρώτη, σταθμῶν [Π'Η[ΗΗ]ΠΔΔΔΗΗΗ·
 δευτέρα, σταθμῶν [ΠΗΗΗΠΔΔΔΔΠΠ·
 τρίτη, σταθμῶν [ΠΗΗΗ'ΔΔΔΔΗΗ·

Δήμητρος και Κόρη[ς ὑδρ]αὶ ἀργυραὶ·
 πρώτη, σταθμῶν [ΠΗΗ[ΗΗ[ΔΔΓΓ]ΗΗΗΗ·
 δευτέρα, σταθμῶν [ΠΗΗΗ[ΔΔΔΔΠΗΗ·
 τρίτη, σταθμῶν [ΠΗΗΗΗ[ΔΔΔΠΗΗΗ·
 τετάρτη, σταθμῶν [ΠΗΗΗΗ[ΔΔΔΠΗ· - -]·
 πέμπτη, σταθμῶν [ΠΗΗ[ΗΗ[Π]ΠΗΗΗ·

Ἀροδίτης ὑδρ]αὶ ἀρ[γυρ]ᾶ μ[.....] ΗΗ·

σταθμ[ι]α χαλκᾶ ΔΗ·
 μάχαιρα σιδ[ηρ]ᾶ ἐλεφάντινον τῶ]·
 κολεῖον ἔχουσα, ἠν ἡ βολὴ ἀνέθηκεν, ἠ]
 ἐπὶ Ἀντιγένο[ς ἀρχοντος·
 βεῖδιον ἐλ(ε)φάντινον,
 ὁ Σμικυθῆ ἀνέθηκεν·
 παλλάδιον ἐλεφάντινον

ἐπίχρυσον και ἀσπίδ[ισ]κη ἐπίχρυσος,
 ὁ Ἀρχίας ἀνέθηκεν· [χ]ρ[υ]σίτις λίθος
 ἐπὶ κίονος ζυλίνου· κυνῆ χ[αλκ]ῆ
 ἐπίχρυσος μ[ια]· [χ]ραμματα[ῖον] παρὰ
 τῆς βουλῆς τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου
 σεση(μ)ασμένον·

θρόνοι μεγάλοι τρεῖς ὄχ[υ]γιᾶς
 ἀναλίσεις ἔχοντες ἠλεφαντωμ[ε]ίνας·
 ἔτερος θρόνος ἀνάκλισην ὄκ ἔχων·
 ὄνοξ[υ]μ[ε]γα· κατεαγῶς·
 φιλήη χαλκῆ, ἠγ Καλλίας
 Πλωθευῆς ἀνέθηκεν·
 θρ[υ]όνος Θεεταλικός
 συδῆνη ἐλεφαντίνη,

ἐν τῶι ἀργαίωι ν(ε)ῶι ἄστατα·
 στέφαν[αν]ος χρυσός· ὄγ Κόν[ων]
 ἀνέθηκε, ἄστατος· στέφανο[ς]
 χρυσός, ὄν οἱ ταμ[ι]αι ἀνέθε[σαν].
 οἱ ἐπ' Εὐβολίδο ἀρχοντος·

στέφανος χρυσός, ὄν οἱ πρέ[σβεις]
 ἀνέθεσαν οἱ μετα Δίωνος Δ[οκρῶ]
 στεφανος χρυσός, ὄν οἱ ταμ[ι]αι
 ἀνέθεσαν, οἱ ἐπὶ Δημοστρά[το]
 ἀρχον[τ]ος· στέφανος χρυσός[ς]
 ἄστα[τ]ος· [6]ν Τιμ[ι]γῶρας ἀνέ[θηκεν]·
 στεφάνω ὑποζυλω δύο φ:κλ[η]

ἀργυρᾶ ἄστατος ἠγ Κ[.....]
 Εὐκολίνη ἀνέθηκε· φιλήη ἀ[ργυρᾶ]
 ἄστατος, ἠν Γλαυκῶ Νο[.....]γυ[νῆ]
 ἀνέθηκεν· φιλήη ἀργυρᾶ ἄστατος,
 ἠν Δημῶ Ἀκουμένο γυνῆ ἀνέθηκεν·
 ἀσπίδω δύο ἀργυρῶ και κρ[ανιδῶ]
 δύο και δοράτιον ἀργυρῶν·
 φιλήη ὑπόζυλος ἐπίχρυσος·
 χρυσάιον ἔτερον· ὁ ἀνέθηκε[εν - - -]
 ἄστατον· δακτύλιος χρυ[σῶς]
 ἄστατος· ὄν Ἀρχεδικη ἀνέ[θηκεν]
 ἀπώρη[ν]τήριον χρυσῶν, [ὁ]
 ὁ ἀνδρίας ἔχει· στέφανη, [ἠν ἡ θεός]
 ἔχει· π(λ)ᾶστρα, ἄ ἡ θεός ἔχει·
 ὄχθοῖδος, ὄν ἡ θεός ἔχει· ἐπὶ τῶι
 τραχηλῶι ὄρμοι Π· γλαυῶς χρυσῆ]
 αἰγίς χρυσῆ· γοργόνειον [ἀργυρῶν]
 φιλήη χρυσῆ, ἠν[ῆ]ν τῆι χει[ρ]ι ἔχει·
 στεφανος χρυσός, ὄν ἡ β[ουλῆ].
 ἠ ἐπὶ Νικαιάνδρο ἀρχον[τος].
 ἀνέθηκεν στεφανος χρ[υ]σος[ς].
 ὄν Τιμοθεος ἀνέθηκεν
 στέφανος χρυσός, ὄν [- - -]

- σφραγιδίων ἀργυρῶν δακτυλίων ἔχον.
 110 τὰδε ἀργυρᾶ ὑπόχαλκα· θυμιατήριον
 χαλκᾶ ὑπερείσματα ἔχον, ὃ Ἀριστόκριτος
 [ἀ]νέθη[κxsv], σταθμὸν ::XXHHHΔΔΔ·
 [θ]υμια[τήριον] χαλκᾶ διερείσματ' ἔχον,
 [σ]ταθμ[ὸν] . . .] ΗΗΔΔΓΓΗΗ·
 115 [θ]υμια[τήριον] χαλκᾶ διερείσματ' ἔχον,
 ὃ Κλεο[σφάκτ]η ανέθηκεν, σταθμὸν ΧΗΗΗΔΔ·
 ὕδρια [. . .] λίνη ἢ ἐπὶ Δυσνικήτω
 σταθμ[ὸν] . . .] ΔΔΔΔΓΓΗΗ·
 στέφαν[ος] . . .]ος ὃ παρ' Ἀδδηριτῶν
 120 σταθμ[ὸν] . . .] ΔΔΔΔ[. . .] ΗΗΗΗ
 ἕτερος στέφανος, ἀριστέιον ἐκ Παναθηναίων,
 [τ]ῶν ἐπὶ Δυσνικήτω, σταθμὸν ΗΗ·
 [σ]τέφανος, ὃ παρὰ Καρυστίων, σταθμὸν ΠΔΔ·
 [έ]τερος παρὰ Καρυστίων, σταθμὸν ΠΔΔΙΙΙΙ·
 125 [έ]τερο[ς] ὃ παρὰ Σιφνίων στέφανος : ΠΔΓΓΗΗΙΙΙ·
 ἕτερος στέφανος παρὰ δῆμο συλλογέων,
 τῶν ἐπὶ Δυσνικήτω, σταθμὸν ::ΔΔΔΓΓΗΗΙ·
 ἐπέτειο ἐπὶ Λυσιστράτω· στέφανος, ὃ παρὰ
 δῆμο συλλογέων, τῶν ἐπὶ Λυσιστράτου
 130 ἄρχοντος, σταθμὸν : ΔΔΓΓΗ·
 ἐπ[έ]ρος στέφανος ἐπὶ Λυσιστράτω, ὃν
 ὃ δῆμος ανέθηκεν, σταθμὸν :: ΠΔΔ·
- ἦ) παρὰ Μηθυμναίων ἐπίγρυσος·
 δι(φ)ρος κατασχῶς, ὑγι[ε]ς δύο
 θρόνοι τετταρες, τότεν [ξ x]ατασχῶς·
 κλίαι Μιλησιοργῆς Δ ἐπι[σκ]ε[υ]ῆς
 δεόμεναι· ὀκλαδία Δ·
 τράπεζα ἠλεφαντωμένη.
 στέφανοι ἐπέτειοι·
 στέφανος Χρυσουῆς, ὃ παρὰ Ἀνδρίων,
 τῆι βουλήι, τῆι ἐπὶ Ναυσιγένους
 ἄρχοντος, σταθμὸν ΗΔΔΓΓΗΗΗΗ·
 ἕτερος στέφανος ὃ παρὰ [[άν]] δῆμο
 (σ)υλλογέων, τῶν ἐπὶ Ναυσιγένους
 ἄρχοντος, σταθμὸν ΔΔΔΓΓΗΗΗΙΙΙ·
 ἕτερος στέφανος, ὃ παρὰ Τροζηνίων,
 τῆι βουλήι, τῆι ἐπὶ Νά<υ>σιγένο<υ>ς
 ἄρχοντος, σταθμὸν ΠΔΔΔΗΗΙΙ·
 ἕτερος στέφανος [ῶ] παρὰ Τροζηνίων
 τῶι δῆμωι, σταθμὸν ΗΗΔΔΙΙ·
- ἀνέθηκεν· στέφανος χρ[υ]σοῦς],
 ὃν Καλλίχλεια ανέθη[κεν].
 στέφανος χρυσοῦς ὄ[υ]ν ἢ βουλήι],
 ἢ ἐπὶ Ἰπποδάμαντος,
 ἀνέθηκεν· [φ]ιάλη <ἀ>ργυ[ρᾶ],
 ἦν Ἀριστοδοῦλη ἀνέ[θηκεν].
 ξυρομάχαιρα χαλκ[ῆ]
 πρὸς τῆι παραστάδ[ει].
 ξίφη δύο πρὸς τῆι π[αραστάδ[ει].
 στέφανος χρυσοῦς, ὃν ἢ βουλήι],
 ἢ ἐπὶ Καλλεο ἀρχ[όντος ἀνέθηκεν].
 φιάλη ἀργυρᾶ, ἦν

 στέφανος χρυσοῦς, ὃν - - - - -]
 ἀνέθηκεν· φιάλη [ἀργυρᾶ, ἦν]
 Νικοφῶν Θημακ[εῦς ἀνέθηκεν].

Σελ. I.

1-15. Διέκρινα μόνον γράμματα χωρίς να δυνηθῶ ναποτελέσω λέξεις.

21. Διέκρινα

.Ι.Ο· ΟΗ/ 2·\Η

22-23. Διέκρινα

. . Χ Α Ο . . Ο

Ι Κ Ι' . . Ω Ι' ΟΝ . Τ Α Ο Μ Ο Ν ; Π Η Η Η

27. Εύστρατιάδης έσφαλμένως συνεπλήρωσεν
[Ἄθηνᾶ Νί]κη στέφανος από ληίων.

Περί Στεφάνου τοῦ Θάλλου ιδέ· Kirchner,
Prosopogr. Att.

32. Μετ' ἀμφιβολίας έγραφα τὸν ἀριθμὸν· κατ'
Εύστρ. εἶνε· [Δ]Δ[Δ]ΔΙΙ

34. Ἐσφαλμένως ὁ ἴδιος· ΑΝΤΙΝΑΙΔΙΑ ἀντί
τοῦ ΑΝΤΙΝΑΙΣΙΑ

35. Διέκρινα:

.ΟΚ.ΜΕ.ΛΛΓΙΑΙΧΡΥΞΑ.ΤΕΤΤΑΡΑΚΟΝΤΑ

Εύστρ... Α . . ΙΛΟΧ ΡΑΚΟ . . .

36. Δέν δύναμαι να συμπληρώσω ἄλλως τὰς
δύο κενὰς θέσεις.

37 ΧΡΥΞΙΟΝΟΠΑΡΑΑΡΙΞΤΑΡΧΩΙ.ΥΡΕΟΗ

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εύστρατιάδου· ὁ [π]αρά
Ἄριστάρχου [ἀνετέθη] δέν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἐπί
τοῦ λίθου γράμματα, τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἀναγνωσθέντα,
προϋποθέτει δὲ καὶ ἔκφρασιν ἀσυνήθη.

41-42. Παραβ. C. I. A. II. 2, 708.9 «αὶ θύ-
ραι αὶ ἐν τῷ Ἐκατομπέδῳ τῶνδε [δ]έοντ[αι μὴ
ἐ]ντελεῖς [ε]ἶναι· περὶ τὴν τοῦ λέοντος κεφαλὴν
ἐλλ[εῖπει τῶν φύ.]λων ἐνός, περὶ δὲ τὴν τοῦ
κριοῦ προτομὴν φύ.λλω[ν] ἐλλ[εῖπει] τῶν ἐλαττό-
νων Π κ.τ.λ.

51-52. Τῆς τελευταίας λέξεως ἀσαφῶς εἶδα
ΠΙΛ καὶ

52. .Λ ΙΟΙΚΗΕΙΚΙ

55. Ἄλλαι ἐπιγραφαὶ ἔχουν «ἀκρωτήριον ὀπί-
σθιον». Ὅμως καίπερ ἀσαφῶς φαίνονται·

.ΩΝΝΟ ΟΝΟΠΙΞΙΟΝ

58. Δέν ἠδυνήθην ναποτελέσω λέξεις ὡς καὶ ἐν
τῷ στίχῳ 61 ὅσον καὶ ἂν προσεπάθησα.

. . ΡΟΝΙΔΕΞ' ΑΓ . . ΑΤΑΚ / Ι . . . ΚΛΙ

77. Τῶν τελευταίων λέξεων φαίνονται·

ΤΟΔΕΗ' . ΛΙΟΝ

93. Διέκρινα ΑΚΥΛΩΤΗ, ἴσως· ἀπὸ τοῦ ἀκύ-
λου ὡσπερ πτιλωτὸς ἀπὸ τοῦ πτίλου καὶ ραβδωτὸς
ἀπὸ τοῦ ράβδου.

107. Μεταξὺ τοῦ στίχου τούτου καὶ στίχ. 110
διακρίνονται·

117. ἴσως ΥΔΡΙΑ [.] ΑΓΓΝΗ

Σελ. II.

16-18. Πολὺ ἀσαφῆ καὶ ἀμυδρά.

23 κ.τ.λ. Συνεπλήρωσα τοὺς ἀριθμοὺς κατὰ
C. I. A. II. 2, 677, 678, 679.

65. Ἄμφιβάλλω, ἂν ὑπάρχει θέσις διὰ ΗΗΗΗ.

70. Οὕτω σαφέστατα. C. I. A. II. 2, 679·
ΠΗΗΗΗΠΔΠΗΗ.

73-74. C. I. A. II. 2, 679, 11 καὶ 12·

ΠΗΗ[ΗΗ]ΠΔΔΔΗΗ

ΠΗΗΗΠΔ[ΔΗΗ]ΠΙ

84 Ἴσως· ΜΙΑΤ . .

118. Διέκρινα· ΠΑΡΑΑΝΔΗΜΟ. Τὸ λάθος
ἴσως πρέπει να ἐξηγηθῆ ἐκ τῶν λέξεων
ΠΑΡΑΑΝΔΡΙΩΝ τῶν ἐν στίχῳ 115.

Σελ. III.

23. Κατ' Εύστρ. Δ[Ο]ΚΙ

31 κτλ. Συνεπλήρωσα κατὰ C. I. A. II. 2,
676, 40 κ.τ.λ.

32. Ὁ λίθος ἔχει ΠΜΡΕΑΞ. Εύστρ. συνε-
πλήρωσε Π[αλλάδιον].

33. Συμπληρωτέον· ἀ.λίβαστρον, τεῦχος,
ἀγγεῖον ἢ ἄλλο τοιοῦτον.

34. Συμπληρωτέον κατὰ Michaelis. Parthenon
σελ. 298, ἄρ. 56· ἱμάτια.

43-44. Συνεπλήρωσα τοὺς ἀριθμοὺς κατὰ
C. I. A. II. 1, 172.

52. Διέκρινα· ΛΗΓΙΞΤΑΧΥ' ΔΙΙ

58. Ἴσως συμπληρωτέον· Μηθυμναίων. Περί
τῆς συβήνης τῆς παρὰ Μηθυμναίων παραβ. Σελ.
II στ. 106.

61. Διέκρινα ΤΟΥΤΩΝΠΟ·

66. Συνεπλήρωσα τὸν ἀριθμὸν κατὰ C. I. A. II.
2, 716, 9.

67. ΚΥΝΑΙΧΑΛΚΑΙΛΕ.ΑΔΠΙ! ;

ΧΑΛΚΑΙΙΙΞΤΥΡΑΚΕΞΗΔΞΩΡΑ

69. ΚΑΙΙ' ΑΙΞΩΡΑΙ· ΙΟΝΤΟΤΕΥΜ

Μὴ βλέπων ἄλλην διεξόδον διώρθωσα ἐν στ. 67
λεῖται καὶ ἐν στ. 69 καινοί.

77. Διέκρινα μόνον ΟΙΠΡΙ

Διέκρινα ΔΙΩΝΟΞΙ/

84. Διέκρινα ΗΓΚΛΛ . Λ/.

86. Διέκρινα· ΓΛΑΥΚΩΝΟΞ . . ΓΥ

99. Διέκρινα· ΓΛΑΥΞΙ

100. Διέκρινα. ΓΟΡΓΟΝΕΙΟΝ /

119-121 εἶνε ἐξηλειμμένοι. Ἐν τοῖς στίχοις
τούτοις 121 φαίνονται μικρὰ λείψανα μόνον.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 Αὐγούστου 1903.

E. VAN HILLE

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΚΩΤΙΛΩΙ

Ὁ Πausανίας μετὰ τὸν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπολλῶνος λόγον του καὶ τὴν περιγραφὴν πηγῆς τινος ἐν τῷ Κωτίλω ὄρει, περὶ ἧς ἐλεγετο, ἐσφαλμένως κατὰ τὴν γνώμην του, ὅτι ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ ρεύματος τοῦ Λύμακος, καθόσον ταυτὴς τὸ ὕδωρ ἤφρανιζετο ὀλίγον μακρὰν τοῦ

μέρους, ὅθεν ἀνέβλυζεν, λέγει¹, "Ἔστι δὲ ὑπὲρ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἐπικουρείου Κωτίλων μὲν ἐπίκλιτον, Ἀφροδίτη δ' ἔστιν ἐν Κωτίλω καὶ αὐτῇ ναός τε ἦν οὐκ ἔχων ἐπι ὄροσρον καὶ ἄγαλμα ἐπεποίητο.

Ἡ μὲν πηγὴ κατὰ τὴν γνώμην πάντων², ὅσοι

Εἰκὼν 1.

ἐκ τῶν νεωτέρων ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ μνημονεύσωσι τὸ μέρος τοῦτο τῆς συγγραφῆς τοῦ Πausανίου, εἶνε ἢ εὐρισκομένη 10 περίπου λεπτὰ χαμηλότερον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλῶνος πρὸς Δυσμὰς κατὰ τὸ τέλος τοῦ κατωφερικοῦ δυσβάτου ὁρομί-

σκου, ὅστις διὰ τινος ἀποκρήμνου χαράδρας φέρει ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλῶνος εἰς μικρὰν κοιλάδα ὀνομαζομένην σήμερον ὡς ἐκ τοῦ λεκανοειδοῦς

¹ Πausανίας VIII, XLII, 6.

² Frazer Pausanias IV, 405, 41, 10.

σχήματος αὐτῆς *Κοῦμπιλα*. Ἡ ἰδίᾳ μικρὰ κοιλάς, ἔπως καὶ αἱ λοιπαὶ γειτονεύουσιν πρὸς ταύτην ὁμοίου σχήματος κοιλαδίσκιοι καλούμεναι ὡς ἐκ τούτου καὶ αὗται ὁμοίως *Κοῦμπιλες*, ὠνομάζοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀναμφιβόλως καὶ τότε ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν, *Βᾶσαι*¹. ἐκ τούτων δὲ καὶ τὸ ἐκεῖ που κείμενον ἀρχαῖον χωρίον, ἐντὸς τῆς περιουχῆς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος, εἶχε τὸ αὐτὸ ὄνομα.

Τῆς ἐν λόγῳ πηγῆς τὸ ὕδωρ, οὐχὶ ἄλλως τε τοσοῦτον ἀφθόνον κατὰ τὸ θερος, ρεῖει σήμερον ἐκ δύο πλησίον ἀλλήλων κειμένων θέσεων, ἐπὶ τῆς μιᾶς δ' ἐκ τούτων ὑπάρχει νεωτέρα κρηνη ἰδ. εἰκ. I.

Τὸ ὕδωρ ἐξαφανίζεται καὶ σήμερον, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, βηματὰ τινα μακρὸν τῆς κρηνης.

Καὶ τὸ Κώτιλον ἔχει πρὸ πολλοῦ ταυτισθῆ πρὸς τὸν ΒΔ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἑκατοντάδα μέτρων ὑψηλότερον² τούτου κωνικὸν λόφον, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστην κορυφὴν τοῦ Κωτίλου καὶ ὀνομάζεται σήμερον *Παλιθαβλίκαϊτ*.

Ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος οὐδαμια ὁδὸς ἐπίτηδες κατεσκευασμένη φερεῖ ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ Κωτίλου, οὔτε δὲ καὶ ἴγνη τοιαύτης ἀρχαίας ὁδοῦ, φερούσης κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ναοῦ ἐπὶ τὸ Κώτιλον, σώζονται. Ὁ θέλων τὴν σήμερον νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ Κώτιλον, ἂν μὲν εἶνε πεζός, βαδίζει ἐκ τοῦ ναοῦ κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν κορυφὴν, ὅπου φθάνει μετὰ 10 περίπου λεπτά κατοπιν ὀλίγον ἀποτόμου ἀναβάσεως· ἂν δὲ θελῃ νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ ὑποζυγίῳ, προχωρεῖ ἐκ τοῦ μικροῦ φυλακείου διὰ μέσου τῶν ἀγρῶν ἀρκετὰ πρὸς Β ἀκολουθῶν τὴν ρίζαν τοῦ λόφου καὶ εἶτα ἐκεῖθεν τρέπεται πρὸς τὴν κορυφὴν, ὅπου δύναται νὰ φθάσῃ ἐμαλιώτερον.

Αἱ περίφημοι γηραιαὶ ὄρυες, αἵτινες σπανιώτερον νῦν περιβάλλουσι καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπαντῶνται σποραδικῶς καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ Κωτίλου, ἱκαναί, ὥστε νὰ μαρτυρήσωσιν, ὅτι ἄλλοτε καὶ τὸν λόφον τούτον, ὅπως καὶ ἔλον τὸ Κώτιλον ὅρος ἐκάλυπτον πυκνὰ ὀάση ὀρυῶν.

¹ Ἡσίοιος· ἔλεγον δὲ βήσας τοὺς κοίλους καὶ δορυώδεις τόπους. Παρ' Ὀμήρῳ συνηθέστατα, οἴρεος ἐν βήσασι Πῆλ. Curtius Peloponnesus I, 341, 32.

² Ἰψ. ναοῦ Ἀπόλλωνος 1131 μ. Curtius.

Ἡ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Κωτίλου βορειαντικὴ θέα, ὑπερτέρα ἐκείνης, ἦτις τοσάκις μετὰ δικαίου θαυμασμοῦ ἔχει περιγραφῆ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος, ὡς ἔχουσα τὴν ὄψιν ἐλευθέραν καὶ πρὸς Βορρᾶν καὶ Δυσμας θὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ ἐκείνον ἐκ τῶν μὴ ἀρχαιολόγων ἐπισκεπτῶν τοῦ Κωτίλου, ὅστις κειμηλιῶς, ἀφοῦ φθάσῃ εἰς τὴν κορυφὴν, θὰ νομισθῆ ἴσως, ὅτι τὰ πενιχρὰ λείψανα τῶν ἐκεῖ οὖο ἀσημάντων ἀρχαίων ναῶν, δὲν ἐδικαιολόγουν τὸν κόπον τῆς ἀναβάσεως.

Ἀπὸ τοῦ Κωτίλου δύναται τις πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ ἐπισκοπήσῃ πρὸς Δυσμας καὶ ὀλοκίτηρον τὴν Φιγαλιεὴν γῶρᾶν μετὰ τοῦ ὑπο τῶν τειχῶν περιβαλλομένου λόφου τῆς πόλεως Φιγαλείας. Ὅπισθεν τοῦ μέρους τῆς κορυφῆς τοῦ Κωτίλου, ὅπου φαίνεται ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπάρχει πολὺ μικρὰ καὶ ὀλίγον βαθεῖα ἐνλειψοειδῆς κοιλάς (ἰδ. τοπογραφικὸν πίν. II, περιβαλλομένη ὑπο βράχων καὶ ἔχουσα μόνον πρὸς Νότον ἀνοιγμα). Ἡ μικρὰ αὕτη κοιλάς καλλιερῶνται νῦν καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς ἐκ τοῦ χωρίου Σκληροῦ Δημ. Σταθόπουλον καὶ Γ. Τασσοπουλον. Ἐντὸς ταύτης ἐγένετο ἡ ἀνασκαφὴ ἡμῶν.

Πρὸς Βορρᾶν τῆς μιαιᾶς ταύτης κοιλάδος ὑπάρχει ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ μεγέθους κοιλάς, χωριζομένη ἀπὸ ταύτης διὰ τειρᾶς βράχων. Ἐντὸς αὐτῆς οὐδὲν λείψανον ἀρχαιοστοίας ὑπάρχει.

Ἡ πρὸς Δυσμας πλευρὰ τοῦ Κωτίλου εἶνε ἀποτομωτέρα, ὑπάρχει δὲ καὶ ἐκεῖ πηγὴ ὕδατος οὐχὶ τοσοῦτον ἀφθόνου ἑκατοντάδας τινὰς βημάτων χαμηλότερον τῆς κορυφῆς.

Ἀπὸ τοῦ πρὸς Νότον ἀνοιγματος τῆς κοιλάδος τῆς ἀνασκαφῆς ἄρχεται κατωφερικὴ χαράδρα φθάνουσα μέχρι τῆς ἐν ἀρχῇ μνημονευθείσης *Κοῦμπιλας*. Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων ἐντὸς τῆς χαράδρας ταύτης ἀριστερὸ ὑπάρχει ἀρχαῖον λατομαῖον (τοπογρ. πίν. II).

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς κοιλάδος σώζεται ἀρχαία πλατεῖα ὁδὸς, διὰ μικρᾶς ἐργασίας ἐπὶ τοῦ βράχου κατεσκευασμένη, ἧς τὰ ἴγνη δύναται τις νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν πρὸς Β καὶ Ν ἐπὶ τοῦ Κωτίλου (τοπογρ. πίν.).

Ἡ ὁδὸς αὕτη παρέρχεται παραλλήλως πρὸς τὴν μικρὰν κοιλάδα, χωρὶς νὰ φαίνεται, ὅτι διεκόπητό που, ὅπως συγκαίνωνήσῃ διὰ διακλαδῶ-

σειως πρὸς τοὺς μικροὺς ἐν ταύτῃ ναοῦς, φαίνεται δ' ὅτι ἦτο συνέχεια τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἀπὸ τοῦ Λυκαίου ὄρους, ἀκολουθοῦντες κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς κορυφογραμμὰς μετέβαινον εἰς Φιγάλειαν.

Ἰγνη τῆς αὐτῆς ὁδοῦ φαίνεται, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ τῆς μακρᾶς κορυφοσειρᾶς, ἣτις ὑπέρκειται πρὸς ἀριστερὰ τῆς ἐξ Ἀνδριτσαίνης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος φερούσης ὁδοῦ, ὀλίγον πρὶν ἀναβῶμεν τὸν ἀπότομον ὄρομίσκον τοῦ πρὸς Β τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑψώματος.

Πλὴν τῆς μεγάλης ταύτης ὁδοῦ ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Κωτίλου καὶ ἑτέρα μικροτέρα ἀτραπὸς (ἰδ. ἐν τοπογρ. πίνακι), ἐπίσης ἐκ Β πρὸς Ν βαινούσα, αὕτη δὲ φαίνεται, ὅτι συνεχικονώνει πρὸς τὴν μικρὰν κοιλάδα ἀντικρὺ τῆς ΝΑ γωνίας τοῦ νοτιωτέρου ναοῦ.

Ὅτι ὁ ἐν λόγῳ λόφος εἶνε τὸ Κώτιλον τοῦ Παυτανίου, οὐδεὶς ἀμφίβαλλε¹ καὶ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν, ἐβεβαιώθη δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ εὐρεθείσης ὑφ' ἡμῶν χαλκῆς ἐπιγραφῆς, περὶ ἧς πραγματευόμεθα κατωτέρω.

Δύο μικρὰ ἐξογκώματα τοῦ ἐδάφους ἐκ γώματος καὶ λίθων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντελῶς ἀκατεργάστων, ἐσχηματισμένα, ἐφαίνοντο πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν κατὰ τὰς θέσεις, ὅπου ἀνεκαλύφθησαν οἱ ναοί.

Πλησίον τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς κοιλάδος εὐρίσκοντο δύο ἢ τρεῖς τετραγωνικῶς κατεργασμένοι ὀπωσθῶν μεγάλοι λίθοι, καὶ πολλὰ θραύσματα κεραιμίδων στέγης ἦσαν διασπαρμένα ἐπὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἐπιφανείας τῆς κοιλάδος.

Τὰ σημεῖα ταῦτα ἔβλεπον οἱ κατὰ διαφόρους περιόδους ἐπισκεπτόμενοι τὴν θέσιν ταύτην νεώτεροι περιηγηταὶ καὶ λίαν ὀρθῶς ἀπέδιδον εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευόμενον ναὸν τῆς Ἀφροδίτης.

Ὁ Frazer μὴ δυνάμενος νὰ φαντασθῇ ποτε, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης θὰ ἦτο τῷ ὄντι τοσοῦτον ἀπλοῦν οἰκοδόμημα, ὅποια τὰ ὑφ' ἡμῶν εὐρεθέντα, ἐξήγησεν, ὡς φαίνεται, τὰ ἐξογκώματα μετὰ τῶν μικρῶν ἀκατεργάστων λίθων, ὡς λείψανα μικρᾶς χριστιανικῆς ἐκκλησίας κτισθείσης ἐπὶ ἀρχαίου ναοῦ. Τοιαύτη ὅμως οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης τοῦ Κωτίλου, διότι οὔτε

¹ Frazer ἔ. ἀ. καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς.

κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἡμῶν εὐρέθησαν σημεῖα χριστιανικῆς ἐκκλησίας, οὔτε καὶ ἐκ παραδόσεως σώζεται ἡ μνήμη τοιαύτης παρὰ τοῖς χωρικοῖς.

Ὅτε κατὰ τὸ φθινώπωρον τοῦ 1902 διέτριβον παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος, ἐπιβλέπων ἐντολῇ τοῦ κ. Καθβαδίου τὰς ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένας ἐργασίας τῆς ἀναστηλώσεως τοῦτου, ἀφοῦ εἶχον ἀποπερατώσῃ μικρὰν ἐπὶ τῆς δυσμικῆς πλευρᾶς τοῦ Λυκαίου, παρὰ τὸ χωρίον Μπέρεκλα, ἀνασκαφὴν ναοῦ τινος τοῦ Πανός, ἐξετέλεσα τῇ συναινέσει τοῦ κ. Καθβαδίου μικρὰν ἀνασκαφὴν ἐντὸς τῆς μνημονευθείσης μικρᾶς κοιλάδος τοῦ Κωτίλου.

Ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη διήρκεσε δέκα περίπου ἡμέρας, ἐιργάζοντο δὲ συνήθως πέντε τὸ πολὺ ἐργάται.

Ἐλπίδας δι' εὐρεσιν μεγάλων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων δὲν εἶχον, διότι ἦτο καταφανές, ὅτι ἡ ἐπίχωσις δὲν ἦτο τόσον βαθεῖα ἐντὸς τῆς κοιλάδος, ἥλπιζον ὅμως πάντοτε, ὅτι θὰ εὕρισκον τὰ θεμέλια¹ τοῦ ὑποτιθεμένου μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης καὶ μικρὰ ἀφιερῶματα, τὰ ὅποια δὲν λείπουσι ποτὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων ναῶν.

Τὰς ἐλπίδας μου περὶ τῆς εὐρέσεως τοιοῦτων μικρῶν ἀφιερωμάτων ἐνίσχυον καὶ αἱ συγκεχυμέναι ἀφηγήσεις τῶν χωρικῶν περὶ εὐρέσεως εἰδωλίων (χαλκῶν;) κατὰ τὴν ἐπιπόλαιον καλλιέργειαν τῆς κοιλάδος.

Τὴν ἀνασκαφὴν ἤρχισα ἐπὶ τοῦ πρὸς νότον ἐξογκώματος κατὰ τὸ σημεῖον, ὅπου εὐρέθη εὐθύς τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν ἐργασιῶν ἡ νοτιοανατολικὴ γωνία τοῦ νοτιωτέρου οἰκοδομήματος, ἐξηκολούθησα δὲ καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τὴν ἀνασκαφὴν κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν, ἀκολουθῶν τὴν ἐξωτερικὴν γραμμὴν τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ

¹ Ὁ Ross, Reisen σελ. 100 λέγει περὶ τῶν λειψάνων: Mehre grosse Quadern(;) die aus dem Boden hervorblicken, bezeichnen noch die Stelle des Tempels der Aphrodite, und Bruchstücke der Dachziegel sind über den Acker zerstreut. Von späteren Reisenden, welche den Platz nach der Erntezeit besuchten, wo kein Getreide die Trümmer verbarg, habe ich gehört, dass sie noch mehr Reste dort gesehen. Falls der Tempel überhaupt mit Bildwerk geschmückt war, würde eine Ausgrabung hier gewiss belohnend sein; denn beider so gesicherten Lage des Ortes auf einer über tausend Meter hohen Bergspitze ist nicht anzunehmen, dass etwas verschleppt worden sei, und wahrscheinlich ist alles nur wenige Fuss hoch mit aufgeschwemmtem Erdreich überdeckt.

οικοδομήματος τούτου, παρά τὸν ὁποῖον ἔσκαπτον μικρὸν τόφρον πλάτους περίπου 1,00. Ὁ ἀποκαλυπτόμενος τοῖχος ἦτο ἐκτισμένος διὰ λίθων οὐχί τοσοῦτον μεγάλων μετρίως μόνον κατειργασμένων καὶ ἐχόντων ἀνώμαλον τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, ὁμοίων δηλαδή πρὸς τοὺς ἐν σωρῶ εὐρισκομένους ἀνωθεν τοῦ ἐδάφους ἀνώμαλοι πρὸς τούτοις ἦσαν καὶ αἱ ἐριζόντιαι γραμμαὶ αἱ χωρίζουσαι τοὺς διαφόρους ὁμούς.

Εὐθὺς τὴν πρώτην ἡμέραν ἤρχισα νὰ εὐρίσκω μικρὰς πηλίνας προτομὰς γυναικείας καὶ τεμάχια τῶν κεραμίδων τῆς στέγης ἔτι πλείονα τῶν ἐπὶ

τῆς ἐπιφανείας τῆς κοιλάδος διεσπαρμένων, τὴν δὲ δευτέραν ἡμέραν ἀνεῦρον ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας παρὰ τὸν τοῖχον, τὴν μικρὰν γαλικὴν ἐπιγραφήν (ἴδ. κατωτέρω).

Τὰ σημεῖα ταῦτα ἦσαν ἀριετὰ ἐνθαρρυντικὰ διὰ τὴν μικρὰν ἀνασκαφὴν μου, ἀλλ' ἐγὼ ἀνυπαμονῶν νὰ ἀνκαλύψω τὸ κτίριον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ὁποῖον ἀνέμενον πάντως καλλίτερον τοῦ οἰκοδομήματος, ὁποῖον ἐφαίνετο ἐκ τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἑνὸς τοῖχου, ὅτι θὰ ἦτο τὸ ὑπο τοῦ νοτίου ἐξογκώματος καλυπτόμενον, διέκοψα προσωρινῶς τὴν παρὰ τὸν τοῖχον τοῦτον σκαφὴν

Εἰκὼν 2.

καὶ ἀπεφάσισα νὰ δοκιμάσω καὶ ἐν τῷ πρὸς Β ἐξογκώματι, ὑποθέτων, ὅτι ἐκεῖ θὰ ἀνεκαλύπτετο τὸ ἀξιολογώτερον οἰκοδόμημα. Μετὰ βραχὺν χρόνον ἀπεκαλύφθη καὶ ὑπὸ τὸ δεύτερον ἐξογκῶμα τοῖχος ὅμοιος πρὸς τὸν ὑπὸ τὸ νότιον τοιοῦτο εὑρεθέντα, ὥστε ἐφάνη, ὅτι καὶ τὸ κατὰ τὴν θέσιν ταύτην οἰκοδόμημα ἔθ' ἦτο ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἀνήκεν ὁ πρὸς νότον εὑρεθείς τοῖχος, ἐπειδὴ ὁ ὅμως ἐνταῦθα εὐρίσκοντο πλείονες προτομαί, εὑρέθησαν δ' εὐθὺς ἐν ἀρχῇ καὶ δύο ἀργυρᾶ νομίσματα, ὡς καὶ τινὰ μικρὰ γαλικὰ κάτοπτρα, ἀπεφάσισα νὰ ἀποπερατώσω πρῶτον κατὰ τοῦτο τὸ σημεῖον τὴν ἀνασκαφὴν. Ὁ

εὑρεθείς τοῖχος ἀνήκεν εἰς τὴν νοτιὰν πλευρὰν μικροῦ τετραγωνικοῦ οἰκοδομήματος, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐπίχωσις ἦτο ἐλαχίστη, ἀπεκαλύφθη τοῦτο τελείως μετ' ὀλίγων ἡμερῶν ἐργασίαν.

Ἐπὶ τῆς εἰκόνας 2 παρίσταται τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο κατὰ φωτογραφίαν ληρθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ὀπίσθιου αὐτοῦ μέρους καὶ ἀπ' ὑψηλοτέρου σημείου ὡς ἐκ τοῦ ἀκαταλλήλου σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους, καὶ τῆς μὴ ἐπαρκοῦς σκαφῆς εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν τοῦ περὶ αὐτὸ χώρου. Τὸ διάγραμμα τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος εἰκονίζεται καὶ ἐν τῷ τοπογραφικῷ σχεδίῳ πρὸς βορρᾶν.

Ὡς φαίνεται και ἐκ τῆς εἰκονος καὶ τοῦ σχεδίου, τὸ εὐρεθὲν οἰκοδομημα ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς τετραγώνου ὀψωματίου (πλ. 4,45 μῆκ. 4,80), καὶ ἑνὸς κατὰ τὸ ἤμισυ περίπου μικροτέρου (μῆκ. 2,80) προδόμου συνειγμένου πρὸς τοῦτο. Ὁ πρόδομος συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ ὀψωματίου διὰ θύρας (πλ. 1,20) εὐρισκομένης οὐχὶ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοινοῦ εἰς ἀμφοτέρω τοίχου, ἑτέρα δὲ πλατυτέρα θύρα (πλ. 2 μ.) ἀντικρῶ τῆς θύρας ταύτης ἐχρησίμευε πρὸς εἴσοδον εἰς τὸν πρόδομον ἐκ τῶν ἔξω.

Τὸ οἰκοδομημα διευθύνεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, εὐρίσκεται δὲ ὁ πρόδομος μετὰ τῆς εἰσόδου κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος.

Ἐντὸς τοῦ τετραγώνου ὀψωματίου ἀντικρῶ τοῦ μέσου περίπου τοῦ δυσμικοῦ τοίχου ὑπάρχει βράθρον ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς οὐχὶ τοσοῦτον καλῶς διατηρουμένου τετραγώνου λίθου ἐπιτεθειμένου ἐφ' ἑτέρου ὀρθογωνίου τιτανολίθου (μῆκ. 1,25 πλ. 0,65). ὅστις εἶνε τεχνικῶς κατεργασμένος καὶ εἶχε ληφθῆ ἐξ ἄλλου ἀρχαιοτέρου καὶ ἐντεχνοτέρου οἰκοδομήματος, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ, ὁμοιάζοντος πρὸς πολλοὺς λίθους χρησιμεύοντας ὡς συνδέσμους τῶν μεσαιῶν τοίχων πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπολλωνος¹.

Οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος εἶνε διπλοῖ, ἀποτελοῦνται ὁδηλῶς ἐκ μιᾶς ἐξωτερικῆς καὶ μιᾶς ἐσωτερικῆς σειρᾶς λίθων, κατὰ μῆκος ἐκτισμένων.

Αἱ δύο αὗται σειραὶ τῶν λίθων συνδέονται πρὸς ἀλλήλας κατὰ ἀκανόνιστα ἀποστήματα διὰ μεγαλειτέρων λίθων πατούντων καὶ ἐπὶ τῶν δύο σειρῶν. Οἱ λίθοι εἶνε ἐλάχιστα μόνον καὶ λίαν ἐπιπολαιῶς κατεργασμένοι, συνήθως μικροί, καὶ ἔχουσι σχῆμα ὁμοιάζον πρὸς τετραγωνικὸν ἀλλὰ λίαν ἀκανόνιστον. Οἱ διάφοροι ὁμοιοὶ δὲν χωρίζονται διὰ κανονικῶν ὀριζοντείων γραμμῶν ἀπ' ἀλλήλων.

Μεγαλειτέροι πῶς εἶνε οἱ λίθοι κατὰ τὰς παραστάδας τῶν θυρῶν καὶ τὰς γωνίας. Ὡς συνδετικὸν μέσον ἐχρησίμευσε κατὰ τὴν οἰκοδομὴν πηλὸς ἐκ κοινοῦ χώματος. Ἐπίχρισμα οἰονόηποτε δὲν ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσω ἐπὶ τῶν τοίχων, μαλονότι εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπῆρχε τοιοῦτον.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς οἰκοδομίας ὁμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς τὸν σήμερον ἐν χρήσει ἐν τοῖς ἐπὶ τοῦ

¹Πελ. Blonnet, Explor. II πίν. 12 fig. 1.

Κωτίλου ὄρους χωρίοις, δυσκόλως δὲ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν τοῖς ὑπ' ὄψει ἡμῶν εἰρηίοις ἀρχαίον κτίριον, ἂν ταῦτα ἀνεκαλύπτοντο ἐν ἄλλῃ τινι θέσει καὶ ὑπὸ ἀλλοίας περιστάσεις.

Οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος ἄρχονται ἀπο τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ εἶνε καὶ τὸ δάπεδον αὐτοῦ· οὐδεμία δὲ ἰδιαίτερα ἐργασία ἔχει γίνῃ ἐν τῷ βράθρῳ πρὸς ἔνθεσιν θεμελίων. Κατὰ κόσον ὁ βράθρος ἐξωμακύνθη διὰ νὰ ἰσοπεδωθῇ τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἐπετέθη ἐν γένει τὸ οἰκοδομημα, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ, διότι ὡς ἐκ τῆς λίαν μαλακῆς συστάσεως τοῦ βράθρου δὲν διατηροῦνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ τὰ ἔχνη τῆς τυχρὸν γενομένης ἐργασίας. Ὑψηλότερος ἦτο πάντως ὁ βράθρος κατὰ τὸ δυσμικὸν μέρος, ὅπου καὶ σήμερον εὐρίσκεται οὗτος ὀλίγον μόνον βαθύτερον τῆς ἀνωτάτης σωζομένης σειρᾶς λίθων ἐξωθεν τοῦ δυσμικοῦ τοίχου.

Οἱ τοῖχοι ἔχουσι πᾶχος 0,60-0,50, ὀλίγον παχύτερος (περίπου 0,70) εἶνε ὁ τοῖχος ὁ χωρίζων τὸν πρόδομον ἀπο τοῦ τετραγώνου ὀψωματίου, διατηροῦνται δὲ οἱ τοῖχοι οὗτοι εἰς ὕψος 0,80-1 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Ὅτι οἱ τοῖχοι ἦσαν μέχρι τῆς στέγης ὁμοίως πρὸς τὰ διατηρούμενα τμηματα κατεσκευασμένοι, δεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν, ἀπὸ τούτων βεβαίως καταπεσόντων, λίθων, ὅτινες εὐρίσκοντο ἐντὸς καὶ πλησίον τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἦσαν ὅμοιοι πρὸς ἐκείνους, δι' ὧν εἶνε ἐκτισμένα τὰ ὑπολειφθέντα μέρη.

Ἡ στέγη θὰ ἦτο ξυλίνη, ἀπλουστάτη δὲ ὅπως καὶ τὸ οἰκοδομημα. Οὐδὲν μέλος εὐρέθη οἰασδῆποτε ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμῆσεως.

Τῶν κεραμίδων εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια καὶ ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Ἦσαν αὗται περίπου τοῦ σχήματος τῶν ἐκ τοῦ Ἡραίου τῆς Ὀλυμπίας κεραμίδων καὶ ἔφερον ἐρυθρῶν γάνωμα. Ἰχνη θύρας δὲν παρετήρησα οὔτε κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν εἴσοδον, οὔτε κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ μεσαιῶν τοίχου, τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπῆρχον θύραι ξύλιναί, ὧν οὐδὲν ὑπελείφθη ἔχνος.

Τὸ ἔδαφος περὶ τὸ οἰκοδομημα ἐσκάφη μόνον εἰς ἀπόστασιν 0,80 ἕως 0,90 ἀπὸ τῶν τοίχων, καὶ μόνον κατὰ τὴν νοτιᾶν πλευρὰν ἐσκάφη τοῦτο εἰς

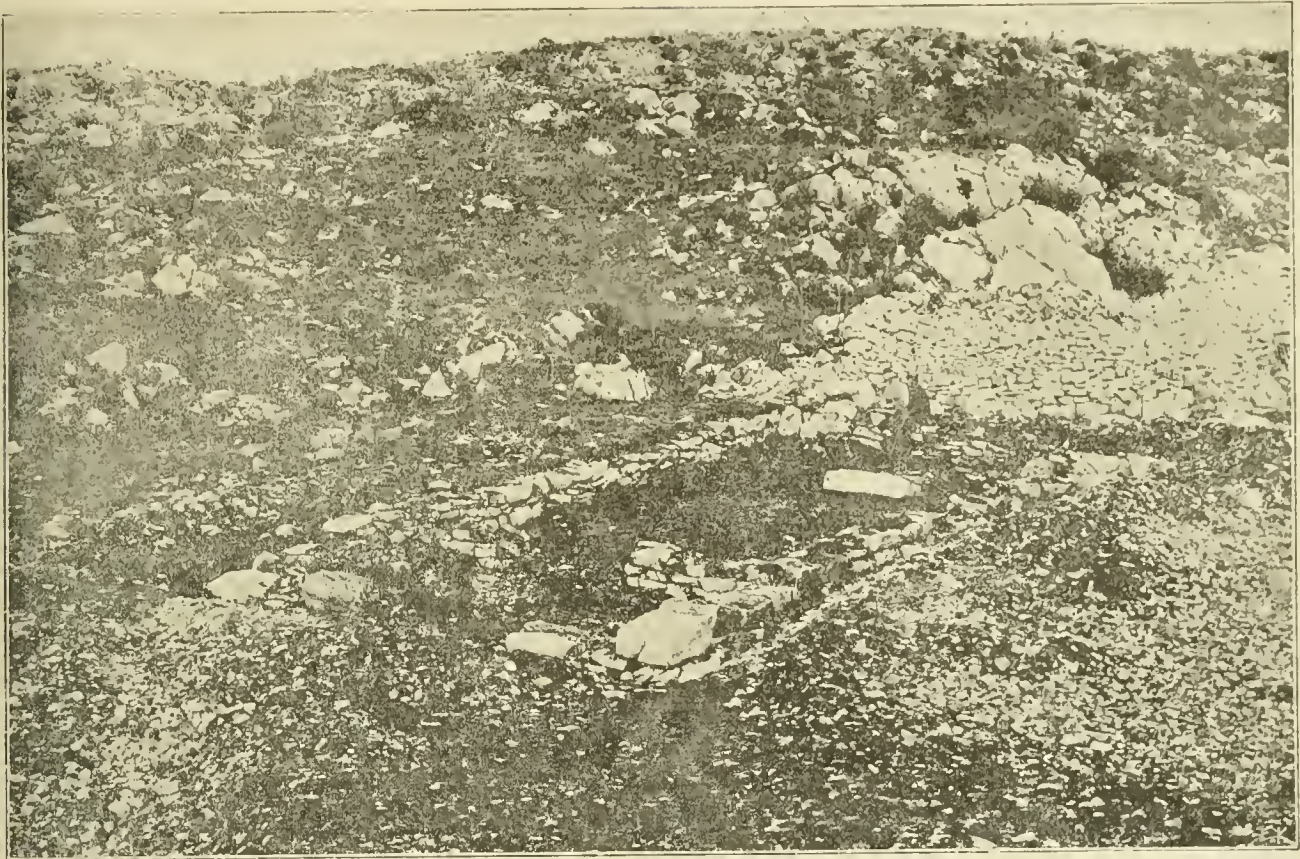
μεγαλειτέραν ἀποστασιν. Περιορίσθη δ' ἐπὶ τοσοῦτον ἡ σκαφή, διότι οἱ ἀγροί, ἐφ' ὧν εὑρέθησαν τὰ οἰκοδομήματα, εἶνε ιδιόκτητοι καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν αὐτῶν θὰ γίνῃ δυνατὸν νὰ ἐρευνηθῇ περισσότερον ὅλον τὸ γεινιάζον πρὸς τε τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο καὶ πρὸς τὸ ἄλλο, περὶ οὗ θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, ἔδαφος.

Περισσότερας πληροφορίας περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διασκευῆς τῶν οἰκοδομημάτων ἀφιθάλλομεν, ἂν θὰ παράσχη ἡ τοιαύτη σκαφή, πιθανώτα-

τον ὁμοῦς εἶνε, ὅτι θὰ διαφωτίσῃ σκοτεινά τινὰ ζητήματα, ἅτινα ἐγεννήθησαν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν.

Παρὰ τὴν ΒΑ γωνίαν ἔξωθεν τοῦ οἰκοδομήματος ὑπάρχει ἀβαθῆς λεκάνη πλ. 0,40, μήκ. 0,65 εἰς τρία τετραυσιμένη, ἴσως ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῆς θέσει, ἐπὶ λίθων σχηματιζόντων ὡσεὶ τοῖχον ὕψ. 0,70 περίπου.

Περὶ τὸ οἰκοδόμημα ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς δύο δωματίοις, εὐρίσκοντο

Εἰκὼν 3.

πλεῖστοι γυναικεῖαι πήλινοι προτομαί, γαλκᾶ τινὰ κάτοπτρα, ὀλίγα νομίσματα, πλεῖστοι ἀστράγαλοι, ὧν τινες κεχρωματισμένοι, καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ ἀντικείμενα.

Τῶν εὐρημάτων τούτων ἐλάχιστα εὐρίσκοντο μακρὰν τῶν τοίχων τοῦ κτιρίου· τὰ πλεῖστα ἦσαν πλησίον τούτων, τοποθετηθέντα ἀρχῆθεν ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ καταπεσόντα ἀπὸ τῶν τοίχων, ὅπου ἦσαν ἀνηρτημένα· ἀλλ' ἰδίως κατὰ τὰς γωνίας ἦσαν σεσωρευμένα τὰ διάφορα

ταῦτα ἀντικείμενα, ἀναμῖξ αἱ προτομαὶ μετὰ τῶν γαλκῶν κατόπτρων καὶ τῶν ἀστράγαλων· ἐσωρεύθησαν δ' ἐκεῖ, ὅπως παρασκευασθῆ ἴσως θέσις δι' ἄλλα ἀφιερώματα, ἀπὸ ὑπερεπληρώθησαν οἱ τοῖχοι τοῦ μικροῦ οἰκοδομήματος.

Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα εὐρίσκοντο ἐντὸς στρώματος πάχους 0,10 περίπου, εὐρισκομένου ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους καὶ ἀποτελουμένου ἐκ γώματος καὶ ὑπολειμμάτων πυρῶν. Τὸ στρώμα τοῦτο θὰ ἀπετέλει τὸ ἔδαφος τοῦ οἰκοδομήμα-

τος, ἐφαίνοντο δ' ὅτι ἦσαν περισσότερα τὰ ὑπολείμματα τῶν πυρῶν ἐν τῷ προδόμῳ.

Ἐν τῷ στρώματι τούτῳ εὐρίσκοντο πλὴν τῶν ἄλλων καὶ ὁστᾶ μικρῶν ζώων, διεκρίθησαν δ' ἰδίως τριαυτα λαγωῶν.

Ὅμοιον πρὸς τὸ ἄρτι περιγραφέν οἰκοδόμημα εἶνε καὶ τὸ κατὰ τὸ νότιον μέρος τῆς μικρᾶς κοιλάδος ἀποκαλυφθὲν (εἰκ. 3, διάγραμμα ἐν τῷ τοπογραφικῷ πίνακι). Ἀποτελεῖται καὶ τοῦτο ἐξ ἑνὸς προδόμου καὶ ἑνός, ὀρθογωνίου ἐνταῦθα, δωματίου, ἀλλ' ἐνῶ παρὰ τῷ βορειότερῳ οἰκοδομήματι ὁ πρόδομος εἶνε μεγαλειότερος τοῦ ἡμίσεος τοῦ τετραγώνου δωματίου, καταλαμβάνει οὗτος ἐν τῷ νοτίῳ οἰκοδομήματι χῶρον ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς τετάρτου τοῦ μεγάλου δωματίου. Εἶνε δὲ καὶ ἐν γένει τὸ δεύτερον τοῦτο οἰκοδόμημα ἐπιμηκέστερον τοῦ πρώτου (15,60×6,85). Διευθύνεται τοῦτο ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ ὁ πρόδομος εἶνε κατὰ τὸ νότιον μέρος.

Ἐν τῷ μεγάλῳ δωματίῳ ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα τὸ βῆθρον ἀντικρὺ περίπου τῆς θύρας καὶ εἰς ἀπόστασιν 2,75 ἀπὸ τοῦ βορείου τοίχου.

Τὸ βῆθρον ἀποτελεῖται ἐνταῦθα ἐξ ἑνὸς μόνου τετραγώνου ἐπιμήκους τιτανολίθου, κατὰ πλάτος τεθειμένου (μῆκ. 1,35, πλ. 0,65), ἐπὶ τοῦ ὁποίου σῶζονται ἐνταῦθα καὶ δύο ὀπαί, ἐν αἷς ἦσαν ἐντεθειμένοι αἱ πλίνθοι δύο ἰσταμένων ἀγαλλμάτων. Ἡ πρὸς δεξιὰ ὀπή ἔχει διάμ. 0,35, ἡ δ' ἄλλη πρὸς ἀριστερὰ εἶνε κατὰ τὸ ἡμισυ μικροτέρα.

Ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας τῶν τοίχων καὶ τούτου τοῦ οἰκοδομήματος εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τοῦ βορειότερου, μόνον δ' αἱ γωνίαι ἐνταῦθα καὶ πρὸ πάντων ἡ νοτιανατολική, εἶνε ἐκτισμέναι διὰ λίθων μεγαλειέτερων καὶ ὀλίγον ἐπιμελέστερον κατεργασμένων· ἐκ τῆς νοτιανατολικῆς δὲ γωνίας τούτου φαίνεται, ὅτι προέρχονται καὶ οἱ ὀλίγοι τεχνικῶς ὀπωσθήποτε κατεργασμένοι λίθοι, οἵτινες ἦσαν καταφανεῖς καὶ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς κατὰ τὸ στόμιον τῆς κοιλάδος.

Ἐπιμελέστερόν πως εἶνε ἐπίσης ἐκτισμένη καὶ ἡ ἔλη ἀνατολική πλευρά, ὡς ἀποτελοῦσα τὴν πρόσοψιν τοῦ οἰκοδομήματος.

Καὶ τούτου οἱ τοῖχοι διατηροῦνται εἰς ὕψος 0,80 περίπου.

Ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ

οἰκοδομήματι τούτῳ λεπτὸν στρώμα γῆς μετὰ ὑπολείμματων πυρῶν. Τὰ εὐρήματα καὶ ἐνταῦθα ἦσαν ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ βορειότερου οἰκοδομήματος, ἀλλ' ἦσαν πολὺ ὀλιγώτερα· προτομαὶ ἰδίως ἐλάχισται σχετικῶς εὐρέθησαν.

Τεμάχια κεραμίδων εὐρέθησαν καὶ ἐνταῦθα ἐντός καὶ ἐκτός τοῦ οἰκοδομήματος πολλά, μετὰ τούτων δὲ καὶ τεμάχιον ἀχροκεράμου καλυπτομένης κατὰ τὸ ἐξωτερικόν αὐτῆς ἄκρον δι' ἡμικυκλικῷ δίσκου, ἐφ' οὗ σῶζεται μέρος ἀναγλύφου σφιγγός καὶ ἐν τῷ πεδίῳ βόδακας. Ὁ ὅλος δίσκος θὰ εἶχεν ἀναγλύπτους δύο ἀντωποὺς Σφιγγας καὶ βόδακας. Ἡ ἀχροκέραμος αὕτη εἰκ. 4,) ἦτις κατὰ τὴν τεχνολογίαν τῆς σφιγγός ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τοὺς πληροῦντας τὸν χῶρον τοῦ πεδίου βόδακας φαίνεται, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν ἕκτον π.

Εἰκὼν 4.

X. αἰῶνα, εἶνε τὸ ἀρχαιότατον εὐρημα τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν.

Καὶ ἂν δὲν ἀνεμένομεν συμφώνως πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πausανίου τὴν εὐρεσιν ναοῦ ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ κοιλάδι τοῦ Κωτίλου, τὰ ἐν τοῖς δυσὶν οἰκοδομήμασι γινόμενα εὐρήματα θὰ ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι ταῦτα εἶνε οἴκοι λατρείας θεοῦ, δηλαδὴ ναοί. Οἰκήματα, ἐν οἷς ἐκαίοντο θυσίαι καὶ ἀνηρτῶντο ἀφιερῶματα, δὲν ἠδύναντο νὰ ἦσαν τι ἄλλο ἢ ναοί. Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν εὐρημάτων, τὰ διαγράμματα τῶν δύο οἰκοδομημάτων μαρτυροῦσι σαφῶς περὶ τοῦ προορισμῶντων.

Ὅσον πρωτογενῆ καὶ ἀπλᾶ καὶ ἂν εἶνε ταῦτα, δὲν δύναται τις νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ ἀμέσως τὸν σηκὸν μετὰ τοῦ βῆθρου τοῦ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ ἐν

τῶ μεγαλειτέρῳ δωματίῳ καὶ τὸν πρόναον ἐν τῶ μικροτέρῳ. Ὁπισθόδομον δὲν ἔχουσιν οἱ δύο οὗτοι ναοί.

Ἡ ἔξωθεν τοῦ βορειοτέρου ναοῦ εὐρεθεῖσα λεκάνη (ἰδ. ἄνωτ. σελ. 161) εἶνε τὸ περιρραντήριον, ὁμοία δὲ ἀλλὰ μικρότερα λεκάνη εὐρέθη οὐχὶ κατὰ χώραν ἐν τῶ προνάῳ τοῦ νοτίου ναοῦ.

Ὅσον δὴποτε μικροὶ καὶ ἂν εἶνε οἱ μέχρι τοῦδε γνωστοὶ Ἑλληνικοὶ ναοί, οὐδέποτε στεροῦνται τῆς διαζούσης εἰς τοὺς ναοὺς ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμῆσεως, καὶ ἀπὸ τῶν ἀπλουστάτων δὲ οὐδέποτε λείπουσιν οἱ ἀντικρῦ τῆς εἰσόδου κίονες, οἵτινες θεωροῦνται ὡς μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ ναοῦ, διότι καὶ τὸ λεγόμενον πρότυπον¹ τούτων, τὸ Μυκηναϊκὸν μέγαρον, ἔχει ἤδη τοὺς δύο τούτους κίονας ἐν τῇ αὐτῇ θέσει.

Ἄν ἐκ τῶν εὐρημάτων ἡμῶν προῦκυπτεν, ὅτι οἱ ναοὶ τοῦ Κωτίλου ἦσαν ἀρχαιότεροι τῶν γνωστων Ἑλληνικῶν ναῶν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οὗτοι ἀποτελοῦσι μίαν τῶν πρώτων βαθμίδων ἐν τῇ γενέσει τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ, καὶ θὰ ἠδυνάτο ἴσως νὰ συντελέσωσι καὶ οὗτοι εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν γνώσεων ἡμῶν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ βαθμιαίας διαμορφώσεως τούτου.

Ἄλλ', ὡς εἶδομεν, τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ἡμῶν γενομένων εὐρημάτων, δὲν εἶνε παλαιότερον τοῦ ἔκτου αἰῶνος, εἶνε ἐπομένως τοῦτο τὸ ἀνώτατον ὄριον, μέχρι τοῦ ὁποίου δικαιοῦμεθα ἐλλόγως νὰ ἀναγάγωμεν τοὺς ναοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ τύπος τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ εἶχεν ἤδη τελείως διαπλασθῆ.

Ἄπλοῖ ναοὶ χωρικῶν χάριν τῆς λατρείας μόνον, ἄνευ τάσεως πρὸς ἐπίδειξιν καὶ ἄνευ ἄλλου τινος πλαγίου σκοποῦ οἰκοδομηθέντες ἐπὶ τοῦ ἀποκέντρου τούτου μέρους, τὸ ὁποῖον μόνον αἱ ποιμενίδες καὶ οἱ ἄλλοι πιστοὶ τοῦ θεοῦ λάτρεις ἐπεσκέπτοντο συνήθως, περιωρίσθησαν εἰς τὰ ἀναγκαιότατα διὰ τὴν λατρείαν μέρη, τὸν πρόναον καὶ τὸν σηκόν.

Πρὸς ἰδρυσιν καὶ φύλαξιν τοῦ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ, πρὸς τέλεσιν τῶν θυσιῶν καὶ ἀπόθεσιν τῶν διαφόρων ἀφιερωμάτων, τὰ δύο ταῦτα μέρη ἦσαν ἀρκετὰ διὰ τοὺς πτωχοὺς κατοίκους τῶν Βασσῶν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγρότας τῆς πόλεως Φιγαλείας.

¹ Perrot Chipiez. Hist. de l'art VII, 350.

Ὁ ὀπισθόδομος δὲν ἦτο τόσο ἀναγκαῖος, ἐνῶ ὁ πρόναος δὲν ἠδύνατο, ὡς φαίνεται, νὰ λείπη ἀπο παντὸς ἀρχαίου ναοῦ.

Ὁ μικρότερος τῶν δύο ναῶν ὁ πρὸς βορρᾶν ἔχει τὸν πρόναον πρὸς ἀνατολὰς, ὅπως συνήθως οἱ Ἑλληνικοὶ ναοί, ἀλλ' ὁ νοτιώτερος ναὸς ὁ καὶ μεγαλειότερος εἶνε πρὸς νότον ἐστραμμένος. Λίτια τῆς ἀσυνήθους ταύτης, ἂν καὶ ἔχι πρωτοφανοὺς διευθύνσεως τοῦ ναοῦ εἶνε μόνον τὸ σχῆμα τῆς μικρᾶς καὶ στενῆς κοιλάδος, ἐν ἣ εὑρηται ὁ ναός. Ἄν ἦτο οὗτος πρὸς ἀνατολὰς ἐστραμμένος θὰ κατελάμβανεν ὅλον τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος καὶ ἡ εἰσοδὸς αὐτοῦ θὰ ἀπεκλείετο ὑπὸ τῶν ὀριζόντων ταύτην πρὸς ἀνατολὰς βράχων.

Ὁ Πausανίας κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ παρὰ τοῦτον μέρους τοῦ Κωτίλου ὄρους, δὲν ἀνῆλθεν, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τοῦ Κωτίλου, ἐνθα ἦσαν οἱ δύο ναοί, ἀλλῶς δὲν θὰ ἐμνημόνευε μόνον τὸν ἕνα τούτων, καὶ θὰ ἔλεγέ τι χαρακτηριστικὸν περὶ τῆς ἀπλότητος αὐτῶν. Ὅτι ὁ εἰς τῶν δύο ναῶν ἦτο τελείως ἐξηρατισμένος καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν παρατηρήθη ὑπὸ τοῦ Πausανίου δὲν εἶνε πιθανόν. Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ οἱ δύο ναοὶ ἐξηρατίσθησαν συγχρόνως καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν, ἤτοι ὑπομένου τοῦ χρόνου, ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως ἀνθρωπίνων χειρῶν.

Διαφορὰ χρονολογίας τῶν εὐρημάτων ὡς πρὸς τὸ κατώτερον αὐτῶν ὄριον δὲν ὑπάρχει ἐν ἀμφοτέροις. Οἱ τοῖχοι καὶ τῶν δύο ναῶν εἶχον καταρρεύσει ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ αὐτοὶ δ' ὄγκοι εἶχον σχηματισθῆ ἐκ τούτων καὶ ἐφαίνοντο πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ἐπὶ τῶν δύο. Μόνον τὰ ἀγάλματα, τούλάχιστον τοῦ ἐνός, εἶχον ἀφαιρεθῆ ἐγκαίρως, πρὸ τῆς καταρρέψεως τῶν τοίχων, ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἡ σειρὰ δέ, καθ' ἣν ἀναφέρει ὁ Πausανίας, τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν πηγὴν καὶ τὸ Κωτίλον μετὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Κωτίλου. Ἄν τοῦτο συνέβαινε, φυσικὸν θὰ ἦτο νὰ ἐμνημόνευε πρῶτον τὸ Κωτίλον, εἰς ὃ καὶ κατὰ πρῶτον θὰ μετέβαινε πάντως ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ μετὰ ταῦτα τὴν πηγὴν.

Ἐκ τῆς πηγῆς ἢ ἐκ τινος παρὰ ταύτην μέρους θὰ εἶδεν τὸ νοτιώτερον τῶν ἐν τῶ Κωτίλῳ οἰκοδο-

μημάτων καὶ ἐρωτήσας ἔλαβε τὴν ἀτελῆ πληροφορίαν περὶ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, οὗ τινος τὴν ἔλ-
λειψιν τῆς ὄροφῆς ἴσως παρατήρησε καὶ ἐκείθεν.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰς πληροφορίες τοῦ Παυσανίου θεὸν ἐνταῦθα νὰ μνημονευθῆ, ὅτι ἐν τῷ βο-
ρειοτέρῳ ναῷ ἀνευρέθη τεμάχιον ἀπροσδιόριστον ἀγάλματος μαρμαρίνου μεγάλου, ὅπερ ἴσως ἀνή-

κεν εἰς τὸ ἀγαλμα, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπαρξιν ἐν
Κωτίλῳ ἐπληροφόρηθι ὁ Παυσανίας. Τὸ ἄμορφον
τοῦτο τεμάχιον ἀπόκειται ἐν τῷ παρὰ τον Ναὸν
τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπολλωνος φυλακείῳ.

Δυτικώτερον τοῦ νοτίου ναοῦ ὀλίγον μακρὰν
τούτου σφίζονται τέσσαρες λίθοι κατὰ σειρὰν τεθει-
μένοι, λείψανα τοίχου ἀγνωστού χρήσεως.

Εἰκῶν 5.

Τὰ εὐρήματα.

Τὰ κυριώτερα, τοῦλάχιστον τὰ πολυπληθέ-
στερα, εὐρήματα τῆς ἐπὶ τοῦ Κωτίλου ἀνασκαφῆς
ἡμῶν ἀποτελοῦσιν αἱ πῆλιναι γυναικεῖαι προτομαὶ
καὶ τὰ χαλκῆ κάτοπτρα. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν

καὶ ὀλίγα κοσμήματα γυναικῶν, νομίματα τινὰ
καὶ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα. Ἀγγείων ἐλάχιστα
ἀσημαντα τεμάχια εὐρέθησαν ὀλοκληρον ἦτο μόνον
το κατωτέρω ἀπεικονιζόμενον μικρὸν ἀγγεῖον
πρὸς παιδιάν, ἐν ἐκ χρωματιστῆς ὑέλου ἀλάβα-
στρον καὶ τινες μικροὶ κοτυλίσκοι.

Ἐν ἄλλῃ τινι ἀνασκαφῇ γενομένη ἐπίσης ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1902 ἐν θέσει ἀπεγοῦση περὶ τὰς 2 1/2 ὥρας τοῦ Κωτίλου, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μπέρεκλα, καὶ ἐπὶ τῆς δυσμικῆς πικθικῆς πλευρᾶς τοῦ Λυκαίου ὄρους¹ ἀπεκαλύφθησαν τὰ λείψανα ναοῦ τινος τοῦ Πανός καὶ ἐν αὐτῷ πλείστα εἰδώλια, μὴ δημοσιευθέντα εἰσέτι. γαλκᾶ, τοῦ τύπου τῶν ὑπὸ τοῦ Furtwängler ἐν Sitzungsber. der Bairischen Akademie Phil. Hist. Cl. 1899 Bd. II. Heft 4 ἐξετασθέντων ἀρχαδικῶν εἰδωλίων². Μετὰ τούτων εὑρέθησαν καὶ πήλινα εἰδώλια τρόπου ἀντιστοιχοῦντος καθ' ὅλα πρὸς τὸν τῶν γαλκῶν. Παριστώσι ταῦτα³ κατὰ τὸ πλείστον ἀνδρας χωρικούς, βαρέα συνήθως περιβεβλημένους ἐνδύματα καὶ καλύμματα τῆς κεφαλῆς. Τὰ περιγράμματα τῶν σωμάτων αὐτῶν εἶνε ξηρὰ καὶ γωνιώδη, τὸ δὲ ἄτεχρον σχῆμα τῶν κεφαλῶν αὐτῶν καὶ ἡ ἀδεξιότης περὶ τὴν δῆλωσιν τῶν λεπτομερειῶν τούτων φθάνει παρὰ πολλοῖς μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ φαίνονται ταῦτα ὡς γελοιογραφίαι. Διαφέρουσι ταῦτα ἀπὸ τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν πήλινων εἰδωλίων, τοῦ τέλους τοῦ ἔκτου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἰῶνος, καὶ κατὰ τὴν τεχνικὴν ἀπεργασίαν, διότι εἶνε πληρῆ καὶ τὰ διάφορα αὐτῶν μέλη εἶνε ἰδιαίτερος κατεσκευασμένα καὶ συγκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ.

Τοῦ τύπου τῶν πήλινων τούτων εἰδωλίων οὐδὲν εὑρέθη ἐπὶ τοῦ Κωτίλου, τούναντίον καὶ αἱ προτομαὶ καὶ τὰ ὀλίγα ἄλλα ἐν Κωτίλω εὑρεθέντα διαφόρων τύπων εἰδώλια οὐδόλως διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι εὑρισκομένων.

Πήλιναι προτομαὶ καὶ τεμάχια τοιούτων εὑρέθησαν περὶ τὰς διακοσίας· δυστυχῶς ὅμως πᾶσαι σχεδὸν ἦσαν ἐφθαρμέναι, διότι ἐν τῷ ὑγρῷ ἐδάφει, ὃ πηλὸς αὐτῶν, ἀτελῶς ὠπτημένος, ἔπως ἐν γένει ὃ πηλὸς τῶν εἰδωλίων, δὲν ἀντέσχεν ἱκανῶς, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ πλείσται αὐτῶν εἶχον ἐνωθῆ εἰς ἐν μίγμα μετὰ τοῦ ἐδάφους, διελύοντο δὲ εἰς τε-

¹ Πβλ. Πρακτικὰ 1902, ἐνθα ἐξέφερα τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ θέσις εὑρίσκειται ἐπὶ τῶν Νομίων ὄρεων, ἧτις νομίζω νῦν, μετὰ νέας ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἐρεῦνας μου, ὅτι εἶνε ἐσφαλμένη.

² Ἐν πρό πάντων γυναικείων εἰδωλίων ὁμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς τὸ ἐκεῖ καὶ ἐν Jahreshefte des Oesterr. Instit. IV, 1901 σελ. 34 ἀπεικονιζόμενον.

³ Τὰ ἐν Jahresh. ἔ. ἀ. σελ. 38 ἐξεταζόμενα ἐκ Λουσῶν εἰδώλια, ἔτινα ἄλλως τε εἶνε ἀρχαιότερα, δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ εἰδώλια ἡμῶν.

μάχια, εὐθὺς ὡς ἐδοκίμαζέ τις νὰ ἀποχωρήσῃ αὐτὰς ἀπὸ τούτου.

Ἐν εἰκ. Ἢ ἀπεικονίζονται οἱ κυριώτεροι τύποι τῶν προτομῶν. Παριστώσι τὴν κεφαλὴν μετὰ τοῦ στήθους νέας γυναικός.

Τῶν πλείστων τὸ στήθος εἶνε γυμνόν, τινῶν δὲ (ὡς εἰκ. Ἢ ἀρ. 7) καλύπτεται διὰ πολυπτύχου χιτῶνος ἔχοντος βραχείας χειρίδας. Πλήν τῶν ἀρ. 1, 3 καὶ Ἢ φέρουσι πᾶσαι στεφάνην, αἱ δὲ ὑπ' ἀρ. 2 καὶ 7, φαίνεται ὅτι εἶχον καὶ πέπλον, ὅστις καταπίπτει ὡς συνέχεια τῆς στεφάνης ἐπὶ τῶν ὤμων.

Αἱ προτομαὶ ἔχουσιν ὕψος ἀπὸ 0,07-0,11, εἶνε δὲ κατεσκευασμέναι ἐκ λεπτῆς πλάκῆς καὶ εἶνε κοίλαι ὀπισθεν. Εἰς τὸ κοίλωμα ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς ἦτο ἰδιαίτερος προσκεκολλημένον, καὶ ὡς ἐκ

Εἰκὼν 6.

τούτου ἀπὸ τῶν πλείστων ἀπεσπασμένον, πρισματικὸν τεμάχιον πηλοῦ, ἔχον ὀπήν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀνηρτῶντο αἱ προτομαί.

Ἀρχαικωτέρα πασῶν φαίνεται ὡς ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου αὐτῆς καὶ τῆς λοιπῆς ἐν γένει αὐστηρότητος, ὡς καὶ τῆς ὑπερβολικῶς ὑψηλῆς πολοειδοῦς στεφάνης, ἢ ὑπ' ἀριθ. 2, ὁμοίως δὲ λίαν ἀρχαϊκὴν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ καὶ ἢ ὑπ' ἀριθ. Ἢ ἄνευ στεφάνης. Ἄλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ προτομαὶ ὡς ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ἐν γένει στρογγυλότητος τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ ἰδίως τῆς σιαγόνος, καὶ ἐκ ποιᾶς τινος σοβαρότητος εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν, ὁμοιάζουσι πρὸς ἔργα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος.

Ἐργον νεώτερον, τοῦ Δ' ἴσως αἰῶνος, μιμεῖται

ή ύπ' ἀρ. 1 μετὰ τοῦ ἰδιοτροποῦ σχηματισμοῦ τῆς κόμης.

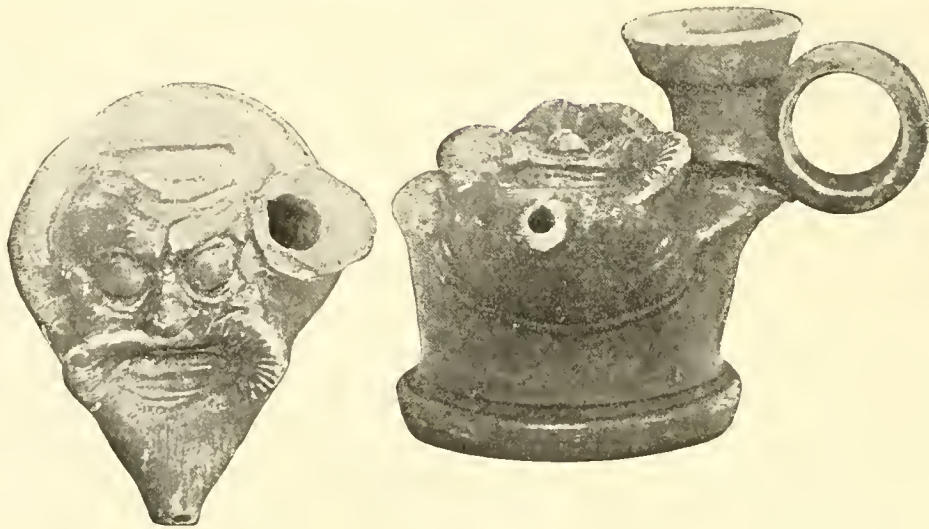
Ἐκ τῆς ἐλαφρῆς κλίσεως τῆς κεφαλῆς τῆς ὑπ' ἀριθ. 6 συμπεραίνω, ὅτι ὁ τύπος οὗτος ἴσως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ προτομαὶ δὲν ἐφευρέθησαν ὡς τοιαῦται, ἀλλ' ὅτι εἰκονίζουσι τὸ ἄνω μέρος γνωστῶν ἀγαλμάτων· ὅτι δὲ ἀπεικονίζουσι θεᾶν αἱ προτομαὶ ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς στεφάνης καὶ ἐκ τῆς γυμνότητος τοῦ στήθους. Ἄν εἰκονίζωσι τὴν Ἄρτεμιν ἢ τὴν Ἀφροδίτην, διότι μόνον περὶ τῶν δύο τούτων θεοτήτων δύναται νὰ γίνηται λόγος ἐν τῇ θέσει εὑρέθησαν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος. Ἡ γυμνότης καὶ ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς τῆς ὑπ' ἀριθ. 6 μαρτυροῦσι

μᾶλλον ὑπὲρ τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλ' ὅμοιαι περὶ-που προτομαὶ εὑρέθησαν καὶ ἐν Λουσοῖς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ἐκεῖ δὲ εἶνε πολὺ πιθανώτερον, ὅτι παριστῶσι τὴν Ἄρτεμιν.

Αἱ προτομαὶ εὑρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ βορειοτέρῳ ναῷ, ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ νοτιωτέρῳ ἀρκεταὶ ἐκ πάντων τῶν τύπων.

Ἐκ τῶν ὀλίγων ἀσημάντων πηλίνων εἰδωλίων διαφόρων ἄλλων γνωστῶν τύπων, ἅτινα εὑρέθησαν, ἀναφέρομεν ἰδιαίτερος ἐνταῦθα δύο μικροὺς γυναικείους κορμούς εὑρεθέντας ἐν τῷ βορειοτέρῳ ναῷ, διότι εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι παριστῶσι τὴν Ἀφροδίτην.

Καὶ τῶν δύο εἶνε γυμνὸν τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώ-

Εἰκὼν 7

ματος καὶ ὁ μὲν εἰς ὁμοιάζει πολὺ κατὰ τὴν στάσιν πρὸς τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου, παρὰ δὲ τῷ ἑτέρῳ ὁ δεξιὸς βραχίον ἀνασύρει τὸ ἱμάτιον ἐκ τῶν ὀπισθεν ὑπεράνω τοῦ δεξιοῦ ὤμου κατὰ τρόπον παραπλήσιον πρὸς τὴν Ἀφροδίτην τοῦ Ἀλκαμένου¹.

Ἰδιαίτερος μνείας ἄξιον εἶνε τὸ ἀνωτέρω εἰκονιζόμενον ἄνω μέρος εἰδωλίου Πανός (εἰκ. 6).

Ὁ θεὸς παρίσταται παίζων τοὺς διπλοὺς αὐλοῦς. Ἐφερε γιτῶνα μάλλινον μετὰ μακρῶν χειρῶν καὶ ἐπὶ τοῦ νώτου ἕτερον ἐπίβλημα, ἴσως δέρμα ζώου κακῶς διακρινόμενον, δεδεμένον διὰ τῶν δύο αὐτοῦ ἄκρων ἐπὶ τοῦ στήθους, κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ. Ὁ Πάν οὗτος εἶνε κοῖλος, ἐπομένως

¹ Furtwangler Meisterwerke.

κατὰ τοῦτο δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἐκ Μπέρεκλα εἰδώλια, μολονότι ἡ κατασκευὴ τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ στόμα καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ μᾶλλον πρὸς τὸν τρόπον ἐκείνων ὁμοιάζουσι.

Περίεργον εἶνε τὸ μικρὸν ἀγγεῖον τῆς παρακειμένης εἰκόνας 7.

Ἐχει σχῆμα κυλινδρικὸν καὶ ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὑπάρχει ἀνάγλυπτον τὸ παρ' αὐτὸ εἰκονισμένον ἀποτρόπαιον προσωπεῖον. Ὅλον τοῦ ἀγγείου τὸ σῶμα ἔχει γάνωμα τεφρὸν κακῆς ποιότητος. Τοῦ προσωπείου ἡ γενειὰς ἐξέχει τοῦ ἀγγείου καὶ χρησιμεύει πρὸς ἐκροὴν φέρουσα μικρὰν ὀπὴν κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῆς.

Ἐντὸς τοῦ ἀγγείου εἶνε ἐγκεκλεισμένον μικρὸν

σφαιρίδιον, ἐχρησίμευε δ' ὡς φαίνεται τοῦτο πρὸς παιδιὰν μικρῶν παιδίων ὡς ἐξῆς. Ἄφου ἐπλήρουν τοῦτο ὕδατος, ἐφύσων διὰ τῆς μικρᾶς ὀπῆς τοῦ γενείου τοῦ προσωπίου, καὶ οὕτω ἀναταραττομένου τοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ σφαιριδίου παρήγετο θόρυβος εὐάρεστος εἰς τὸν μικρὸν παῖδα.

Χαλκοῦν εἰδώλιον εὐρέθη μόνον τὸ ἐν εἰκ. 8 ἀρ. 1 εἰκονιζόμενον. Παριστᾷ τοῦτο κόρην ἔχουσαν βρα-

χὺν χιτῶνα καὶ εἶνε λίαν ἀμείλως καὶ ἔλωσ ἀτέλως ἐξεργασμένον. Οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ χεῖλη εἶνε παρὰ φύσιν ἐσχηματισμένοι καὶ το περίγραμμα δὲ τῆς κεφαλῆς εἶνε ἔλωσ ἀδέξιον. Οἱ βραχίονες καὶ αἱ πόδες εἶνε ἄνευ ἐνδείξεώς τινος λεπτομερειῶν, αἱ δὲ χεῖρες εἶνε παντελῶς ἄμορφοι. Τοῦ χιτῶνος αἱ πτυχαὶ εἶνε ξηραὶ καὶ δύσκαμπτοι καὶ ἔλωσ κατὰ συνθήκην ἐσχηματισμένοι. Κατὰ

Εἰκὼν 8.

τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τάσσεται μετὰ τῶν Ἀραδικῶν εἰδωλίων (ἴδ. ἀνωτέρω σελ. 169), ἀλλ' εἶνε πολλῶ κακοτεχνότερον τούτων.

Ἰσταται ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων μιᾶς γωνίας κατεσκευασμένης ἐκ δύο τεμαχίων χαλκῶν ράβδων (εἰκ. 8.1), καὶ φαίνεται, ὅτι ἀπεσπάσθη ἐκ σκεύους. Ὅτι παρίστα θεᾶν τινα, δὲν εἶνε πιθανόν.

Μεταξὺ τῶν σπουδαιότερων εὐρημάτων καταλέγεται καὶ τὸ ἐν εἰκ. 9, 6 εἰκονιζόμενον πλα-

κίδιον. Εἶνε τοῦτο λεπτότατον, ὕψ. 0,075 καὶ πλ. 0,045, καὶ ἦτό που προσκεκολλημένον. Αἱ κατὰ τὰ ἄκρα στιγμαὶ εἶνε ἐκ τῶν ὀπισθεν ἐκτετυμμένοι καὶ φαίνεται, ὅτι προέρχονται ἐκ μικρῶν ἐξογκωμάτων, ἴσως κεφαλῶν ἤλων, οἵτινες ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, ἐφ' οὗ ἦτο προσκεκολλημένον τὸ πλακίδιον.

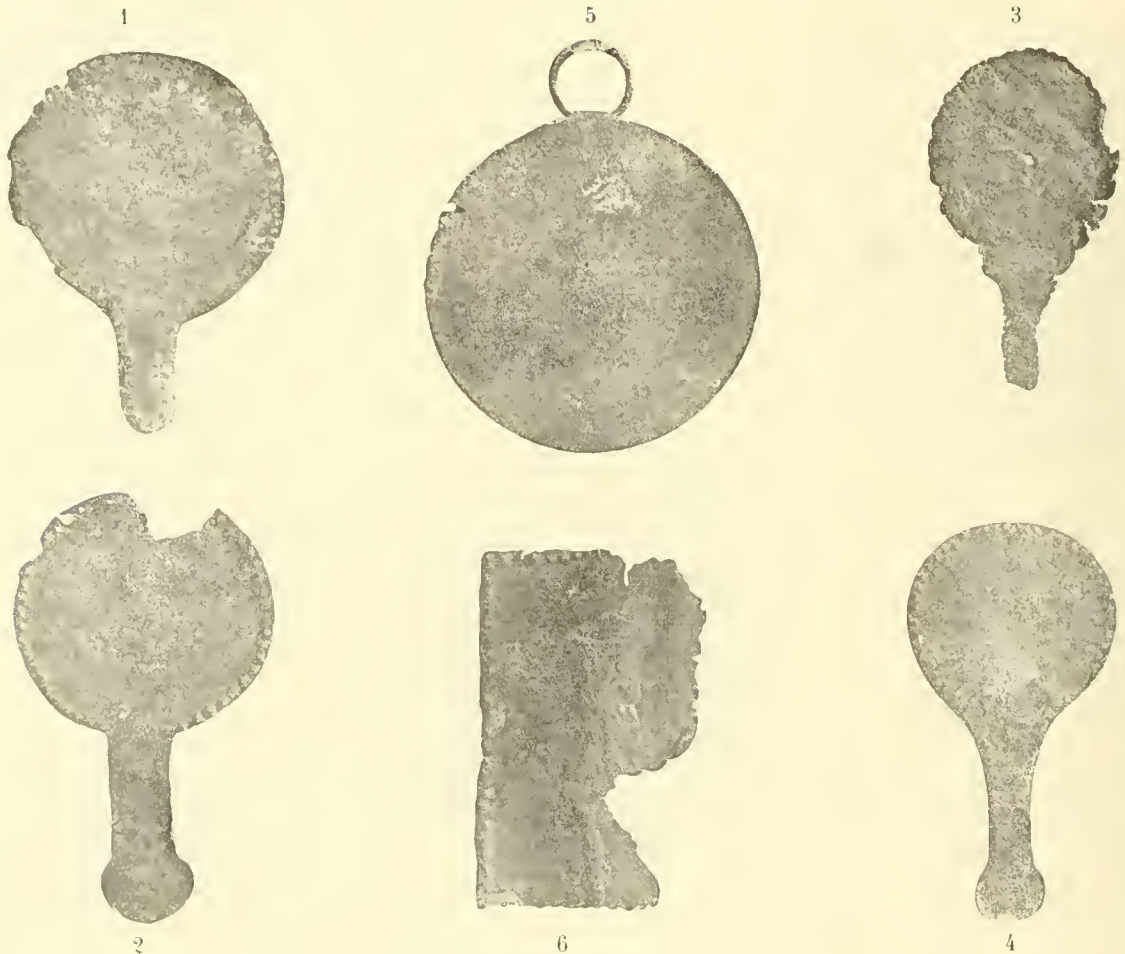
Ἐχει τοῦτο δι' ὀξείας ἐργαλείου κεχαραγμένην τὴν εἰκόνα τῆς ἐν Φιγαλείᾳ λατρευομένης Ἀρτέ-

μιδος, όπως εικονίζεται ἐπὶ νομίσματος δημοσιευμένου ἐν J. H. St. VII πίν. V, 9, 10 (σελ. 110)¹. Ἡ ὁμοιότης εἶνε τοσοῦτον καταφανής, ὥστε δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἐτέρων λόγων πρὸς ἀπόδειξιν ταύτης. Ἐπ' ἀμφοτέρων κρατεῖ ἡ Ἄρτεμις διὰ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ὄρου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πλακιδίου ἔχει αὕτη ἐν τῇ δεξιᾷ ἀντικείμενόν τι λίαν ἀδεξίως εἰκονισμένον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ δηλοῖ φιάλην, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος κρατεῖ, κατὰ τὴν περιγραφὴν, πέλεκυν.

Ἡ ἀδεξιότης περὶ τὴν χάραξιν πρὸ πάντων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ προσώπου ταύτης ἀντιστοιχεῖ τελείως πρὸς τὴν τέχνην τοῦ ἄρτι περιγραφέντος εἰδωλίου.

Τό τε χαλκοῦν εἰδῶλιον καὶ τὸ πλακιδίον ὡς καὶ ἡ ἀμέσως κατωτέρω περιγραφομένη μαρμαρίνη κεφαλὴ εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ μικροτέρου πρὸς βορρᾶν ναοῦ.

Ἡ ἐπὶ τοῦ πίνακος 12 ὡσαύτως ἀπεικονιζομένη μαρμαρίνη κεφαλὴ (ὑψ. 0,11 μετὰ τοῦ σω-

Εἰκῶν 9.

ζομένου μέρους τοῦ λαιμοῦ) ἐκ μικροῦ ἀγαλματίου, εἶνε λίαν ἀποτετριμμένη καὶ ἐν ἣ καταστάσει ἄνωγος σφίζεται, δεικνύει ὅτι κατεσκευάσθη λίαν ἀτέχνως, ὅπως καὶ τὰ δύο προηγηθέντα ἀντικείμενα. Ἡ εὑρεσις τῆς κεφαλῆς ταύτης μαρτυροῦσης περὶ τῆς ἐπιτοπίου κατασκευῆς ὡς ἐκ τῆς κακῆς αὐτῆς τέχνης, εἶνε λίαν παράδοξος ἐν χώρᾳ.

¹ Ὁμοίον νόμισμα εἰκονίζεται καὶ ἐν Br. Mus. Cat. Pel. πίν. XXXVI, 16 σελ. 197, 2 ἀλλὰ λίαν κατεστραμμένον.

ὁπόθεν ἔλειπε τὸ μάρμαρον καὶ ἦτο πολὺ δύσκολος ἢ ἄλλοθεν προμήθεια αὐτοῦ. Πλὴν τῆς κεφαλῆς ταύτης εὑρέθησαν καὶ δύο μικροὶ κορμοὶ μαρμαρίνων γυναικείων εἰδωλίων τέχνης ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς κεφαλῆς.

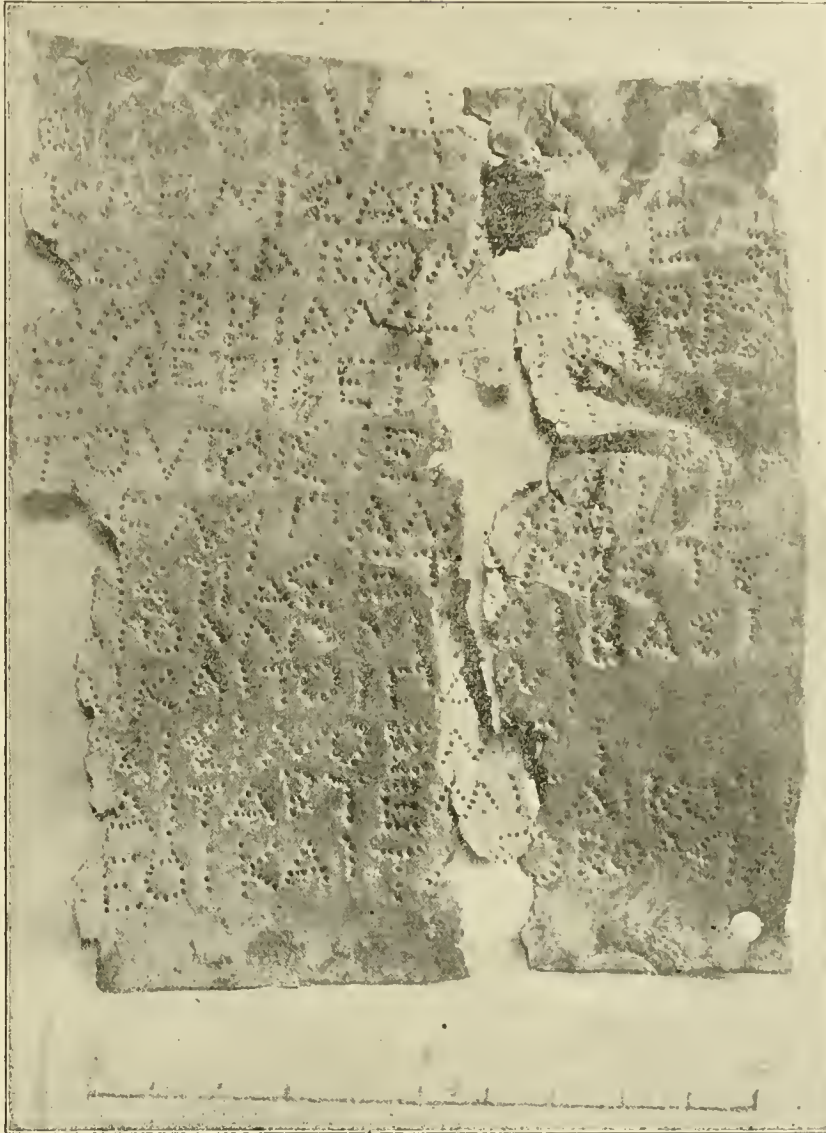
Τῶν εὑρεθέντων κατόπτρων αἱ διάφοροι μορφαὶ ἀπεικονίζονται ἐν ταῖς εἰκ. 8 καὶ 9. Τὰ πλεῖστα τούτων εὑρέθησαν ἐν τῷ βορειοτέρῳ ναῷ, ἀλλὰ τὰ μεγαλείτερα καὶ μεταξὺ τούτων τὰ δύο ἐν εἰκ.

8, 2. 3 (ὑψ. μετά λαβῆς 0,27, τῶν μικροτέρων ὑψ. 0,09) παριστώμενα, ἐντός τοῦ νοτιωτέρου.

Μόνον τοῦ ἐν εἰκ. 8, 2 ἀριστερὰ κατόπτρου ὁ δίσκος εἶνε κοῖλος καὶ ἡ λαβὴ ἐξ ἰδιαιτέρου τεμαχίου κατεσκευασμένη. Ὅλιγων ἐκ τούτων ὁ χαλκὸς διατηρεῖται θαυμασίως. Τὰ ὀλίγα ἐπὶ τῶν κα-

τόπτρων ὑπάρχοντα κοσμήματα εἶνε κεχαραγμένα δι' ὀξείας ἐργαλείου.

Χαλκᾶ ψέλια, ὅπως τὸ ἐπὶ τοῦ πίνακος 12 εἰκονιζόμενον εὑρέθησαν καὶ ἄλλα τινὰ ἐντός τοῦ νοτιωτέρου ναοῦ. Ὅπως φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως, εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ σύρματος τρι-

Εἰκὼν 10.

γωνικοῦ σχεδόν, μετρίου πάχους, ἀπολήγοντος εἰς ἀτέχνους κεφαλᾶς ὄψεων. Γραμμικὰ κοσμήματα εἶνε ἐγκεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ σύρματος.

Ἀντικείμενον πρὸς στολισμὸν γυναικὸς εἶνε καὶ ὁ μικρὸς χαλκοῦς ὄφρις, ὅστις ἀπεικονίσθη ἐπὶ τοῦ πίνακος.

Ὡσαύτως ἐν τῷ νοτιωτέρῳ ναῷ εὑρέθη καὶ ὁ

χαλκοῦς δακτύλιος μετὰ τῆς παραστάσεως πολεμιστοῦ, ὅστις εἰκονίζεται ἐπὶ τοῦ πίνακος 12, ὅπως καὶ δύο ἀργυροὶ δακτύλιοι, ὧν μόνον ὁ ἕτερος παρίσταται ἐπὶ τοῦ πίνακος 12. Ἐν τῇ λίαν μικρᾷ σφενδόνη τούτου ὑπάρχει κεχαραγμένη, λίαν ἐγκοίλως, μικροτάτη κεφαλὴ ἀνδρὸς πωγωνοφόρου ἔχοντος τὸ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς κεκα-

λυμμένον διὰ πέπλου. Παραπλησία κεφαλή ύπάρχει καὶ ἐν τῇ σφενδόνη τοῦ μὴ ἀπεικονισθέντος ἀργυροῦ δακτυλίου. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος ἀπεικονίζεται καὶ ἐν μικρὸν ἀργυροῦν κομβίον εὐρεθὲν ὁμοίως ἐν τῷ βορειοτέρῳ ναῶ. Εἶνε τοῦτο ἐκ πολὺ λεπτοῦ ἀργυροῦ ἐλάσματος κατεσκευασμένον, κοῖλον, καὶ φέρει μικρὰ κοσμήματα διὰ κοκκίδων.

Ἀστράγαλοι εὐρέθησαν πολλοὶ ἐντὸς τοῦ βορειοτέρου ναοῦ, τινὲς δὲ τούτων ἦσαν βεβαμμένοι διὰ πρασίνου χρώματος¹. Εὐρέθη πρὸς τούτοις καὶ εἰς ὀστέινος κύβος ἔχων ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ διὰ στιγμῶν ἀπὸ τοῦ 1 ἕως τοῦ 6.

Ἐπὶ λεπτῆς χαλκῆς πλακῶς ύπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή (εἰκ. 10)

Θεὸς τύχα.

Κλένις ἀφῆκε

[Κ]όμαιθον ἐλύθρον

Ἰομβρίων, Χοιροθύωνα.

5 Εἰ δέ τις ἐπιθυιάνε

τούτοις, ἱερὰ τὰ χρ(ε)μα-

(τα) ἐν(α)ι πάντα, εἴτε

ιστίας, ε(λ)τ' ἄλ(λ)ος τ(ι)ς,

τ' Ἀπόλλωνι τῷ Βασ(σ)ί-

10 ται καὶ τῷ Πανί

τῷ Σινοεντι

καὶ τ' Ἀρτέμι τᾶ Κοτι-

λέοι καὶ τᾶ Φορθασία.

Ἡ ἐπιγραφή εὐρέθη ὄχι μακρὰν τῆς ΝΑ γωνίας τοῦ νοτιωτέρου ναοῦ, παρὰ τὸν Ἄν. τοῖχον, τεθραυσμένη εἰς δύο τεμάχια.

Ὅπως καὶ αἱ ἐν Λουσοῖς² εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφαί, ἦτο καὶ αὕτη προσηλωμένη πρὸς ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν τεσσάρων κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῆς ὀπῶν· τὸ σημεῖον τῆς προσηλώσεως ἐπὶ τοῦ τοίχου δὲν θὰ ἦτο πολὺ ὕψηλόν, τοῦτο τούλαχιστον δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τῆς σμικρότητος τῆς ἐπιγραφῆς.

Τὰ γράμματα ἀποτελοῦνται ἐκ στιγμῶν ἐντετυμμένων δι' ὀξείας ἐργαλείου ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ἐπιφανείας τῆς πλακῶς. Εἰς πολλὰ σημεῖα τὸ ἐργαλεῖον, δι' οὗ ἀπετελέσθησαν αἱ στιγμαί, διέτρησε

τὴν πλάκα καὶ οὕτως ἔχομεν ἀντὶ στιγμῶν μικρὰς ὀπᾶς.

Τὰ γράμματα δὲν ἀπετελέσθησαν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, εἶνε δ' ἄλλα μικρότερα καὶ ἄλλα μεγαλύτερα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου στίχου τὸ τελευταῖον γράμμα τῆς τελευταίας λέξεως ἐχαράχθη πλάγιως πρὸς τὰ ἄνω, ἐπειδὴ ὁ χώρος δὲν ἤρκει διὰ νὰ γραφῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μετὰ τῶν ἄλλων εὐθείας. Ἡ ἐπιγραφή περιέχει ἀπελευθέρωσιν δούλων, διαφέρει δ' ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν, καθόσον οὐδεμίαν φέρει χρονολογίαν, οὐδὲ γίνεται ἡ ἀπελευθέρωσις ὑπὸ τύπον ἀφιερώσεως εἰς τὸν θεόν, κοινὸν δ' ἔχει μετὰ τούτων τὸν ὀρισμὸν ποινῆς ἐν περιπτώσει προσβολῆς τῆς ἀπελευθερώσεως ταύτης ὑπὸ οἰουδῆποτε.

Στ. 1. *Κλένις* = *Κλεῖνις* ἴδ. Pape Eigennamen. Πβλ. τὰ ἐπίσης ἀρκαδικὰ *Νῆκις* Collitz - Bechtel Dial. Insch. 1181, 31 καὶ *Κρίνις* αὐτόθι 1200, 3.

Στ. 2-3. *ἀφῆκε.. ἐλύθρον*· καὶ ἐν τῇ ἡλειακῇ ἐξ Ὀλυμπίας ἐπιγραφῆς Ergebnisse Die Inscr. N° 12 σελ. 31-32 (Collitz-Bechtel ἔ. α'. 1161), *ἀφῆκεν ἐλευθάρως*. Ἐλύθρον ἀντὶ ἐλεύθερον· δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ἂν ἡ τροπὴ τῆς διφθογγου *ευ* εἰς *υ* καὶ ἡ συγκοπὴ τοῦ *ε* πρὸ τοῦ *ρ* ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως εἶνε ἰδιωτισμοὶ τῆς Ἀρκαδικῆς διαλέκτου, ἢ ἂν εἶνε ἐνταῦθα μόνον σφάλματα τοῦ χαράκτου· δι' ὁμοίας συγκοπὰς πβλ. καὶ στίχον 6 *χρματα* καὶ 8 τὴν τελευταίαν λέξιν. Ἴσως ἡ γραφή *ἐλύθρον* προϋποθέτει Ἀρκαδικὸν τινα τύπον *ἐλουθρον*, ὅστις εὐρίσκεται ἐν τῇ Κρητικῇ διαλέκτῳ (ἴδε van Herwerden Lex. Suppl. et dial.).

Διὰ τὸ ὄνομα *Κόμαιθος* πβλ. Bechtel - Fick Personenn. 172 καὶ σελ. 47.

Στίχ. 4. Ἰομβρίας πρῶτον νῦν ἀπαντᾷ· ὑπάρχει ἐν τούτοις τὸ ὄνομα Ἰομβρίων, Pape Eigenn.

Χοιροθύωνα εἶνε ἐσχηματισμένον κατὰ τὸ Βουθύων Bechtel-Fick σελ. 80 καὶ ἀπαντᾷ ἐπίσης κατὰ πρώτην φοράν.

Στίχ. 5. *εἰ δέ τις ἐπιθυιάνε*· οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ἐπιθυιάνε (ἴσως *ἐπιθυιάνε*, εἶνε ὁ Ἀρκαδικὸς τύπος ἀντὶ *ἐπιθυιάνε*). Διὰ τὴν φράσιν πβλ. τὸ ἐν Δελφικαῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς σύννηθες *εἰ δέ καὶ τις ἐφάπτηται*.

¹ Πβλ. ἀστράγαλους ἐν Ἀσκληπιεῖῳ C. I. A. II 766. 23 καὶ 32. Mitt. XV, 1890 σελ. 381, 21, 22 ἐν Καθερίῳ, καὶ ἀλλαγοῦ.

² Jahresh. Oest. Inst. ἔ. α. σελ. 65 κέ.

Στίχ. 7. Πρὸ τοῦ σωζομένου πρώτου γράμμα-
τος τοῦ στίχου ὑπάρχει ἡ στιγμαή, δι' ἧς ἐν τῇ
ἐπιγραφῇ ἐχωρίζοντο, οὐχὶ πάντοτε, αἱ διάφοροι
λέξεις ἀπ' ἀλλήλων· πρὸ τῆς στιγμαῆς δὲ ταύτης
σφίζονται ὀλίγαι στιγμαὶ μικρότεραι, λείψανα
ἀναμφιβόλως τοῦ Α τοῦ χρομα(τα). ἐν ἴσως ἀντὶ
εἶναι = εἶναι.

Στίχ. 8. Δὲν κατώρθωσα νὰ ἀναγνώσω μετ'
ἀπολύτου βεβαιότητος τὸν στίχον τοῦτον. Τὸ πιθα-
νώτερον εἶνε ὅτι ἐν τῷ .ιστίας, πρὸ τοῦ ὁποίου
λείπεται τὸ πολὺ δύο (ἴσως δὲ ἐν μόνον) γράμματα,
κρύπτεται κύριόν τι ὄνομα προσώπου, περὶ τοῦ
ὁποίου ὁ Κλεῖνις θὰ εἶχεν ἰδιαιτέρους λόγους νὰ
φοβῆται, ὅτι ἠδύνατο νὰ προσβάλῃ τὴν ἀπελευθέρ-
ωσιν, ἔπεται δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ὁ γενικὸς ὀρισμὸς
ε(ἴ)τ(ε) ἄλ(λ)ος τ(ι)ς.

Στίχ. 9-10 Ἀπόλλωνι τῷ Βασ(σ)ίται. Βασ-
σίτας καλεῖται ὁ Ἀπόλλων ἐκ τοῦ χωρίου Βᾶσσαι,
ἐν ᾧ ἐλατρεύετο καὶ ἔκειτο τὸ ἱερόν αὐτοῦ, ὁμοίως
καλεῖται ἐν Σπάρτῃ Ἀκρίτις ὁ ἐν Ἀκρῆ ἢ Ἀκραις
λατρευόμενος (Pauly - Wissowa). Δὲν ὑπάρχει ἀμ-
φιβολία ὅτι ὁ Ἀπόλλων οὗτος εἶνε ὁ κληθεὶς μετὰ
ταῦτα Ἐπικούριος, ἐξ ἧς ἀφορμῆς διηγεῖται ὁ
Παυσανίας (VIII, 41, 8), ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιγραφὴ
ἡμῶν δὲν ὀνομάζει τοῦτον εἰσέτι Ἐπικούριον, ὑπο-
θέτω, ὅτι εἶνε τοῦτο λόγος ἀρκῶν, ὅπως δεχθῶμεν
ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἀρχαιότερα τοῦλάχιστον τοῦ 420,
ὁπότε κατὰ τὴν μᾶλλον ἀσπαστὴν γνώμην ἐκλήθη
ὁ Ἀπόλλων Ἐπικούριος καὶ ὠκοδομήθη ὁ νέος
μεγαλοπρεπὴς αὐτοῦ ναός¹.

Στίχ. 10-11 Τῷ Πανὶ τῷ Σινόεντι. Τὸ ἐπί-
θετον Σινόεις (ἐκ τοῦ ῥήματος σινῶω ἢ σίνομαι,
οὔτινος ἢ ῥιζικὴ σημασία εἶνε κακοποιῶ, κακουργῶ)
εἶνε νέον διὰ τὸν Πᾶνα, συμφωνεῖ ἐν τούτοις πλη-
ρέστατα πρὸς τὰς ιδέας, ἃς εἶχον πρὸ πάντων οἱ
ποιμένες, ἐξ ὧν κυρίως θὰ ἀπηρτίζετο καὶ τότε ὁ
πληθυσμὸς τῶν Βασσῶν, περὶ τοῦ Πανὸς ὡς δυ-
σκόλου καὶ κακοποιοῦ θεοῦ. Πβλ. πρὸ πάντων
Θεοκρ. Εἰδ. 1 στ. 15 κέ. Τὸν Πᾶνα δεδοίκα-

¹ Frazer ἔ. ἀ. σελ. 404 Philologus 4, 1849 σελ. 235-237.
"Ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἀρχαιότερον ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπεδείχθη, ὡς
μοι φαίνεται, ἐπαρκῶς διὰ τῆς ἀνασκαφῆς παρὰ τὸν σωζόμενον ναόν
τοῦ Ἀπόλλωνος, μολοντί δὲν εὑρέθησαν ἴχνη τοῦ ἀρχαίου τούτου
κτερίου, ὅπερ εἶνε ἄλλως τε πολὺ φυσικόν, ἔν, καὶ εἶνε πιθανόν, τοῦτο
ὠμοίως κατὰ τὴν οἰκοδομίαν πρὸς τοὺς ἐν Κωτιλίῳ ναοὺς.

μες... ἔστι δὲ πικρός, καὶ οἱ αἰεὶ δριμυεῖα χολὰ
ποτὶ ῥῖνα κίθηται.

Στ. 12. Ἀρτέμι ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἐκ
Λουσῶν. πβλ. Jahrb. Oest. Inst. 4 σελ. 84. 17.

Στ. 12-13 Τῷ Κοτιλέῳ καὶ τῷ Φορθασίῳ.
Ἀμρότεροι οἱ προσδιορισμοὶ ἀποδίδονται εἰς τὴν
Ἄρτεμιν, ἧτις, ὡς φαίνεται, θὰ εἶχε δύο ἱερά ἐν
Βᾶσσαις, ἢ καὶ ἐν γένει ἐν Φιγαλείᾳ. Τὸ ἐπίθετον
Ἵορθασία (τὸ αὐτὸ βεβαίως πρὸς τὸ παραδεδομένον
ὀρθωσία, ἰδ. Pauly-Wissowa Real Enc.) τῆς Ἀρτέ-
μιδος εἶνε γνωστόν, ἐλατρεύετο δ' ὡς τοιαύτη ἢ
Ἄρτεμις καὶ ἀλλαγῶς τῆς Ἀρκαδίας. Ἐν Φιγα-
λείᾳ ἀναφέρει ὁ Παυσανίας ὅτι ἐλατρεύετο ἢ Ἄρ-
τεμις Σώπειρα καὶ ἢ Βύρυνόμη. Τῷ Κοτιλέῳ εἶνε
δοτικὴ τοπικὴ, σημαίνει δ' ὅτι παρὰ Παυσανίᾳ ἢ
ἐν μετὰ δοτικῆς ἐν τῷ Ἀρροδίτῃ ἐν Κωτιλίῳ.
Ὅπως ἀπροσδοκῆτως μνημονεύει ἡ ἐπιγραφὴ τὴν
Ἄρτεμιν ἐν Κωτιλίῳ, ἐνῶ πᾶς τις κατὰ τὴν
παράδοσιν τοῦ Παυσανίου θὰ ἀνέμενεν Ἀρροδί-
την ἐν Κωτιλίῳ.

Παρὰ Παυσανίᾳ παραδίδεται Κωτιλίῳ ἀντὶ Κω-
τιλέῳ, δὲν ὑπάρχει ἔμως ἀμφιβολία, ὅτι ἡ
ἐπιγραφὴ διέσωσε τὸν ἐγγώριον τύπον τοῦ ὀνόμα-
τος, ἐνῶ ὁ Παυσανίας ἴσως μετεχειρίσθη τὸν κοι-
νὸν τύπον. Καὶ τὰ δύο παράγονται ἐκ τῆς ἧς καὶ τὸ
ῥῆμα κωτιλίω καὶ τὸ ἐπίθετον κωτίλος ῥίζης.
Σημαίνουντι ταῦτα διὰ λόγου ἐξαπατῶ, παραπίθω
καὶ ἀπατηλός, γ.λυκός· καὶ ἡ σημασία δ' αὐτῆ
ἀρμύζει μᾶλλον πρὸς τὴν ιδέαν τῆς ἀφιερώσεως
τοῦ χωρίου εἰς τὴν Ἀρροδίτην. Ἐσφαλμένη ὄλως
εἶνε ἡ γραφὴ Κωτύλιον καὶ Κότυλον (ἴδε καὶ Cur-
tius Peloponnesos 1, 344, 32).

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πλεονάζουσιν αἱ ἀρχαιότεραι
μορφαὶ τῶν γραμμάτων Φ R V F κατὰ τὴν ὑπὸ
τοῦ Kirchhoff (Studien zur Gesch. d. griech. Al-
phab. σελ. 158) γενομένην διάκρισιν· ἀπαντᾷ ἐν
τούτοις ἢ νεωτέρα μορφή τοῦ Θ καὶ τοῦ Ω ἂν καὶ
δὲν εἶνε ἀκόμη ἐν γενικῇ καὶ ἀποκλειστικῇ χρήσει,
διότι ἀντὶ τούτου συνηθέστερον γράφεται ἀκόμη τὸ
Ο. Τὸ σταυροειδὲς + = χ καὶ ὄχι ξ ὡς ἐν ταῖς
ἀρχαιότεραις Ἀρκαδικαῖς ἐπιγραφαῖς, τὸ πρῶτον
ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν. Ὁ χωρισμὸς τῶν
λέξεων διὰ στιγμαῆς εὑρίσκεται καὶ ἐν ταῖς ἀρχαιο-
τέραις καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις ἐπιγραφαῖς.

Εἶνε τόσον ὀλίγαι αἱ γνωσταὶ Ἀρκαδικαὶ ἐπιγραφαί.

φαί, ὥστε δὲν δυνάμεθα ἀκόμη νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι γνωρίζομεν μετὰ βεβαιότητος τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἀρκαδικοῦ ἀλφασθήτου. Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε παραδεδεγμένα (ιδ. Kirchhoff ἔ. ἀ. πβλ. καὶ Olympia die Ergebnisse. Inschriften ἀρ. 31 σελ. 68) ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν ὡς ἐκ τῆς ἀναμιξεως τῶν παλαιότερων καὶ νεωτέρων γραμμάτων καὶ πρὸ πάντων ὡς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ω ἔπρεπε νὰ ἀνῆκεν εἰς τοὺς κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δ' αἰῶνος χρόνους, ἐν τούτοις ἐγὼ ἔνεκα τοῦ λόγου, ὃν ἐξέθηκα ἀνωτέρω (σελ. 181) εἶμαι δικτεθειμένος μᾶλλον νὰ δεγθῶ, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἀρχαιότερα καὶ ὅτι πάντως ἐχαράχθη πρὸ τῆς ἐπισήμου ἀντικαταστάσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Βασίτα, διὰ τοῦ Ἐπικουρίου, ἥτοι τοῦλάχιστον πρὸ τοῦ 420 π. X.

Ἐντὸς τοῦ βορειοτέρου ναοῦ εὑρέθη πρὸς τούτοις ἐν μικρὸν τμημα ταινίας ἐφ' ἧς εἶνε ἐντετυπωμένα τὰ γράμματα . . ΟΙΩΝΙΕ . . , καὶ ἕτερον μικρὸν τεμάχιον ἔχον τὰ γράμματα ΑΡ(τέμιδος;).

Εὑρέθησαν πρὸς τούτοις ὀλίγα νομίσματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ βορειοτέρου ναοῦ, δὲν ἀπεικονίσθησαν ὅμως, διότι ὅμοια τούτοις ἔχουσιν ἤδη δημοσιευθῆ ἀλλαγῶ.

Τὸ ἀρχαιότερον τούτων εἶνε ὑπόχαλκος ὀραχμῆ Σικυῶνος, ἔχουσα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως περιστερὰν ἐν πτήσει, καὶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς οὐρᾶς ταύτης Σ Ε, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας τὸ αὐτὸ πτηνὸν εἰς ὀλίγον διάφορον θέσιν ἐντὸς στεφάνου ἐλαίας. Ὁ τύπος ὀλίγον μόνον διαφέρει ἀπὸ τὸν ἐν πίνακι VII, 18 (σελ. 38, 26-29) τοῦ British Mus. Cat. of the Coins, Peloponn., εἰκονιζομένῳ, οὕτινος ἡ χρονολογία ὀρίζεται μετὰ τὸ 431 καὶ 400 π. X.

Ὁμοίως τῆς Σικυῶνος καὶ ὀλίγον μόνον νεώτερα εἶνε τέσσαρα χαλκᾶ νομίσματα ἔχοντα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως πτηνὸν ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἐντὸς στεφάνου ἐλαίας τὸ μονογράφημα ΕΥ. Πβλ. Brit. Mus. ἔ. ἀ. Πίν. IX, 1 σελ. 48, 149-150. Ὁ R. Weil ἐν Zts. f. Numism. VII, 1880 σελ. 376 ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ γράμματα ΕΥ ἀναφέρονται εἰς τὸν Εὐφρονα, ὅστις περὶ τὸ 366 π. X. κατάρθρωσε τῆ βοθηεῖα τῶν Ἀρκαδῶν καὶ Ἀργείων νὰ εἰσαγάγῃ δημο-

κρατικὸν πολίτευμα εἰς Σικυῶνα, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ νομίσματα ἀνάγονται εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δ' αἰῶνος.

Ἐν νόμισμα χαλκοῦν Μαντινείας ἐφαρμένον, ἔχον ἀφ' ἑνὸς μὲν κεφαλὴν Παλλάδος πρὸς δεξιὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν γνωστὴν μορφήν, ἥτις ἐξηγήθη ὑπὸ τοῦ Σβορώνου (Études archéolog. et numism. I fasc. pl. I, 7) ὡς Ὀδυσσεὺς παρὰ τοῖς Ἀρκάσι¹. Ὁ Σβορώνος ὡς χρόνον κοπῆς τῶν νομισμάτων τούτων δέχεται τὸ 370 π. X.

Τῆς Ἡλίδος εὑρέθησαν ἐπίσης δύο χαλκᾶ ἔχοντα ἀμρότερα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως κεφαλὴν τοῦ Διὸς, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἵππον. Τὸ ἐν ἔχει μετὰ τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου ΔΙ καὶ πρὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ Ε, καὶ ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ Brit. Mus. ἔ. ἀ. XV, 6 πρὸ τοῦ 271 π. X. Τὸ δὲ ἕτερον ἔχει ἄνωθεν τοῦ ἵππου FA καὶ μετὰ τῶν ποδῶν τούτου ΠΥ, εἶνε δὲ ὅμοιον πρὸς τὸ Brit. Mus. Cat. Pelop σελ. 71, 115-118, πίν. XIV, 16 τοῦ 312-271 π. X.

Μία ἀργυρᾶ ὀραχμῆ Χαλκίδος, ἔχουσα κεφαλὴν γυναικεῖαν μετ' ἐνωτίου πρὸς δεξ. ὁμοίαν περίπου πρὸς Brit. Mus. Catal. Coins, Cent. Gr. πίν. XX, 12, καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄψεως ἀετὸν κρατοῦντα ὄφιν πρὸς ἀριστερὰ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΧΑΛ ὁμοίως πρὸς Brit. Mus. ἔ. ἀ. πίν. XX ἀρ. 9. Τὸ νόμισμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους μετὰ τὸ 369 καὶ 336 π. X. (πβλ. καὶ Head-Σβορώνου I, 455).

Καὶ τὰ νομίσματα ταῦτα προφανῶς κατελέγοντο μετὰ τῶν ἀφιερωθέντων εἰς τὸν ναὸν ἀντικειμένων.

Ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων ἀποδεικνύεται, οἱ ναοὶ ἡμῶν ἦσαν ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τὸν ε' καὶ δ' αἰῶνα, ἂν δὲ τῶ ὄντι ἡ εὑρεθεῖσα παρὰ τὸν νοτιώτερον ναὸν ἀροκέραμος εἶνε τοῦ ε' αἰῶνος, ὡς ὑποθέτομεν (ιδε ἀνωτέρω σελ. 164), τότε καὶ ἡ χρονο-

¹ Τὸ ἡμέτερον νόμισμα εἶνε πολὺ ἐφαρμένον, ἐν τούτοις, ἐνῶ ἡ μορφή τοῦ λεγομένου Ὀδυσσεὺς κατὰ τὰ ἄλλα φαίνεται, ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Σβορώνου ἀπεικονιζόμενον νόμισμα, διαφέρει ὡς πρὸς τὸν πῖλον τούτου. Ἐπὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Σβορώνου ὁ πῖλος εἶναι κωνικός καὶ ἔχει πλατὺν γῦρον, οὗτο δ' ὁμοιάζει καὶ οὐκ ὀλίγον πρὸς τὸ ἄλλοθεν γνωστὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ Ὀδυσσεὺς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου νομισματος ὁ πῖλος εἶνε πάλιν κωνικός καὶ ἔχει ἔμπροσθεν μακρὸν προπέτασμα, ἀλλ' ὅπισθεν εἶνε στρογγύλος καὶ ἔχει τὸ προπέτασμα πολὺ ὑψηλότερον κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς ὀπίσθιας ἐπιφανείας, εἶνε δηλαδὴ ὅμοιος πρὸς τὸν πῖλον ὃν συνήθως ἔχει ὁ Ἑρμῆς, οὐδέποτε δὲ αἱ γνωσταὶ εἰκόνες τοῦ Ὀδυσσεὺς.

λογία τῆς οἰκοδομῆς τῶν ναῶν θὰ ὀρίζεται κατὰ τὸν 5' αἰῶνα.

Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομῆς αὐτῶν οὐδὲν δύναται δυστυχῶς ὠρισμένον συμπέρασμα νὰ ἐξαχθῇ. Φαίνεται ὅτι ὁ τρόπος οὗτος ἦτο πάντοτε συνήθης ἐν ταῖς κατὰ τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἀρκαδικῆς πόλεσιν, διότι καὶ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος εὐρέθησαν μικρά, καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκτισμένα, ἀρχαῖα οἰκοδομήματα, τοῦ 5' ἴσως αἰῶνος (πάντως παλαιότερα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος), καὶ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἀνεκάλυψα ἐγὼ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ λήγοντος ἔτους ἐν ὁμοίως ἐκτισμένον ὀψοστάσιον πλησίον τοῦ ἵπποδρόμου.

Πότε κατεστράφησαν οἱ ναοὶ δὲν δυνάμεθα ἐπίσης νὰ εἰπώμεν μετὰ βεβαιότητος. Ἐκ τῶν νομισμάτων φαίνεται, ὅτι ὑφίσταντο οὗτοι καὶ κατὰ τὸν δ' αἰῶνα, μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Μεγαλοπόλεως. Νεώτερα τοῦ γ' αἰῶνος ἀντικείμενα δὲν ἀνεκαλύφθησαν.

Ὁ Πausanias λέγει ὅτι, ὅτε αὐτὸς περιώδευε τὴν Φιγαλικὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ β' αἰῶνος μ. Χ., ὁ ναός, ὃν οὗτος μόνον ἀναφέρει ἐπὶ τοῦ Κωτίλου, δὲν εἶχε πλέον ὄροφον ἀπὸ πόσου δ' ὅμως χρόνου εἶχεν ἤδη καταπέση οὗτος καὶ ἐπομένως εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ δι' ἄγνωστον λόγον τὸ ἱερόν, ὃν λέγει ὁ Πausanias.

Ἴσως ἢ παρακμὴ καὶ ἢ ἐγκατάλειψις τῶν ναῶν ἤρχισε μετὰ τὴν ἐπισκιάσασαν τούτους οἰκοδομὴν τοῦ λαμπροῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος καὶ συνετελέσθη κατὰ τὸν δ' αἰῶνα καὶ ὡς ἐκ τῆς παρακμῆς τῶν Ἀρκαδικῶν πόλεων προελθούσης ἐκ τῆς κτίσεως τῆς Μεγαλοπόλεως.

Ὅτι οἱ ναοὶ ἀνήκον εἰς θηλείας θεότητος, θὰ ὑπεθέτομεν καὶ ἐκ μόνης τῆς φύσεως τῶν εὐρεθέντων ἀφιερωμάτων καὶ ἂν δὲν εἶχομεν ἄλλας μαρτυρίας ἐπιβεβαιούσας τοῦτο.

Ὁ Πausanias εἶνε ὁ μόνος ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅστις μνημονεύει τὸ Κώτιλον καὶ τὴν ἐν αὐτῷ λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης, πάντως δὲ οἱ νεώτεροι, ὅσοι ἐμιλοῦσιν περὶ τούτων, ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Πausanίου λαμβάνουσιν ἀφορμὴν.

Πρὸς τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ, ὅτι θὰ ἐγεννᾶτο ποτε δυσκολία διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς πληροφορίας ταύτης τοῦ Πau-

σανίου περὶ λατρείας καὶ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κωτίλω.

Οὐδὲν τῶν οὐκ ἐκόλυε νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐν Κωτίλω ἐλατρεύετο ἢ Ἀφροδίτη. Εἰς τὸν βωμάντικόν καὶ μυστηριώδη τοῦτον τόπον, ἀποκεκλεισμένον διὰ πυκνοῦ θάσους ὄρυων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου, ἐσύχναζον, ὅπως καὶ σήμερον, ἔτι μᾶλλον τότε ποιμένες παντὸς φύλου καὶ ἡλικίας, δὲν θὰ ἦσαν δὲ σπάνια ἐν αὐτῷ αἰ τερπναὶ σκηναί, ἃς ἐγνώρισεν ἢ εὐχαρὶς βουκολικῆ τοῦ Θεοκρίτου μούσα.

Λοιπὸν θὰ εἶχε πολὺ δικαίως καὶ φυσικῶς ἔδραν ἐν αὐτῷ ἢ Ἀφροδίτη, ἢ Κωτίλη θεὰ τοῦ ἔρωτος, οὐδὲ θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν ἰδιαιτέραν φύσιν διὰ τὴν Ἀφροδίτην ταύτην ὡς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἰδιαιτέρας ὄλως φύσεως τόπου τῆς λατρείας αὐτῆς.¹ Καὶ τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν ἀποτελούμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ γυναικείων κοσμημάτων εἶνε φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς ναὸν τῆς Ἀφροδίτης. Ἰδιαιτέρως μαρτυροῦσιν ὑπὲρ τῆς Ἀφροδίτης τὰ δύο εἰδώλια (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 171) ἅτινα, ὡς εἶπομεν, πιθανώτατα παριστῶσι τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὰ κάτοπτρα δὲ ὡς ἐκ τοῦ ἐρωτικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν ἦσαν ἀρμοδιώτατα ὡς ἀφιερώματα ἐν ναῷ Ἀφροδίτης.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἀνωτέρω δημοσιευομένῃ ἐπιγραφῇ, μεταξὺ τῶν θεῶν, εἰς τὴν κυριότητα τῶν ὁποίων περιέρχονται τὰ χρήματα τῶν τυχόν προσβαλλόντων τὴν ἀπελευθέρωσιν, εἶνε καὶ ἡ Ἄρτεμις ἢ Κωτίλη, δὲν ὀνομάζεται δὲ ἢ Ἀφροδίτη.

Ἄν τὸ Κώτιλον δὲν ἦτο τόπος ἀνάρμοστος πρὸς λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης, ἤρμοζε τοῦτο ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς θεᾶς τῶν δασῶν, τῆς παρθένου κυνηγοῦ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὰ εὐρήματα ὅπως ταῦτα ἠδύνατο νὰ προσαρμωθῶσιν εἰς τὴν φύσιν τῆς Ἀφροδίτης, ἔτι μᾶλλον συνεφώνουν πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος. Εἶνε γνωστόν, ὅτι αἱ κόραι ἀφιέρουν εἰς τὴν προστάτιν αὐτῶν θεᾶν τὰ ἀντικείμενα τοῦ στολισμοῦ των ὡς καὶ τὰ παίγνια αὐτῶν.² Οἱ κατὰ λο-

¹ Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἐλατρεύετο καὶ ἀλλαχῶς ἢ Ἀφροδίτη ἐν ὁμοίοις τόποις, παραπέμπομεν εἰς τὴν ἐν Τροιζήνι ἀναφερομένην Ἀφροδίτην ἐμ Βάσσαϊς Bull. X, 141 στήλ. 14.

² Preller.-Robert Griech. Mythol. 319.

γοι τῶν ἀφιερωμάτων τῆς Βραυρωνίας¹ Ἀρτέμιδος μαρτυροῦσι περὶ τούτου. Καὶ τὸ κάτοπτρον δὲν λείπει ἐκ τῶν καταλόγων τούτων. Ὅπως δὲ ἐν τῷ Κωτίλῳ, εὐρέθησαν καὶ παρὰ τὸν ναὸν τῆς ἐν Λουσοῖς Ἀρτέμιδος ὡς ἀφιερώματα πρὸ πάντων προτομαὶ καὶ γυναικεῖα κοσμήματα². Λοιπὸν εἶνε εὐλογώτατον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ Ἄρτεμις ἢ Κωτιλίῳ τῆς ἐπιγραφῆς ἐλατρεύετο ἐν ἐνὶ τῶν ἀνακαλυφθέντων ναῶν.

Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν εὐρέθησαν ἐν Κωτίλῳ δύο ναοί, καὶ ἔχομεν δύο θεάς, περὶ ὧν παραδίδεται ὑπὸ διαφόρων πηγῶν, ἰδιαιτέρως περὶ ἑκατέρας, ὅτι ἐλατρεύοντο, ἐν ᾧ τόπῳ εὐρέθησαν οἱ ναοί. Λοιπὸν οὐδὲν φυσικώτερον τοῦ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἑκατέρα τῶν θεῶν ἐλατρεύετο ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν ναῶν, τότε δὲ ἐν τῷ μεγαλειτέρῳ τούτων, τῷ πρὸς νότον, θὰ ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη. Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲν δύνανται νὰ ἀποδειχθῇ τοῦτο, διότι ταῦτα ἦσαν, ὡς εἴπομεν, τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἐν τοῖς δύο ναοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ βῆθρου τοῦ μεγαλει-

¹ CIA II. 751 καὶ λοιπάς.

² Jahresh. ἔ. ἀ. σελ. 47.

τέρου σφίζονται αἱ ὀπαὶ πρὸς ἐνθεσιν τῶν πλίνθων δύο ἀγαλμάτων, τοῦ ἐνὸς κατὰ τὸ ἡμισυ περίπου μικροτέρου τοῦ ἑτέρου, εἶνε δὲ πολὺ εὐκόλον νὰ σκεφθῶμεν ὡς φυσικὸν σύνναον τῆς Ἀφροδίτης τὸν μικρὸν Ἐρωτα. Ἄν δεχθῶμεν, ὅτι ἐν τῷ νοτιωτέρῳ ναῷ ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη, ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅτι ὁ Παυσανίας μόνον τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν ναὸν ταύτης ἀναφέρει, διότι μόνον τοῦτον εἶδεν ἐκ τῆς θέσεως πλησίον τῆς πηγῆς τῶν Βασσῶν. Μία μεγάλη δυσκολία ὑπάρχει πάντοτε ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν λατρείας καὶ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κωτίλῳ, εἶνε δὲ αὕτη τὸ ὅτι ἐν τῇ εὐρεθείᾳ ἐπιγραφῆ, ἐνῶ μνημονεύονται ἄλλοι θεοί, δὲν μνημονεύεται ἡ Ἀφροδίτη, ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο προσηρτημένη ἡ ἐπιγραφή.

Τὴν δυσκολίαν ταύτην ὁμολογοῦμεν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιλύσωμεν, ἴσως δὲ διευκρινηθῇ τὸ ζήτημα τῶν ἐν Κωτίλῳ λατρευομένων θεῶν κάλλιον, ἂν ἐπιτελεσθῇ καὶ ἡ ἀνασκαφὴ ἔλου τοῦ παρὰ τοὺς ναοὺς χώρου.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ.

ΑΙ ΜΗΤΡΑΙ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΚΑΣΤΡΟΥ ΣΗΤΕΙΑΣ

Τέσσαρα σχεδὸν ἔτη ἔχουσι παρέλθει, ἀφ' ὅτου εὐρέθησαν τυχαίως αἱ δύο τοῦ Παλαικάστρου μητραι καὶ ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1900 Τεύχος 1 σελ. 26-30 πιν. 3, 4). Κατὰ τὸ χρονικὸν ὅμως αὐτὸ διάστημα ἔγιναν αἱ μεγάλα ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι ἐν Κρήτῃ καὶ σπουδαῖαι ἀνακαλύψεις αἱ διαφωτίζουσαι τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς τέχνας τῶν προελληνικῶν χρόνων, αἱ ὁποῖαι τόσας μεταβολὰς ἐπήνεγκον εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ἔγνωσμένα περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ τόσα νέα κεφάλαια τῆς προελληνικῆς ἱστορίας ἔμελλον νὰ συμπληρώσωσιν ἢ νὰ δημιουργήσωσιν.

Ἰδίως εἰς τὸ ζήτημα τῆς Ὀρησκείας τῶν Μυκηναίων λαῶν τόσον πενιχραὶ καὶ ἀσαφεῖς ἦσαν μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ κτηθεῖσαι ἐκ τῶν ἐν

Ἑλλάδι ἀνασκαφῶν γνώσεις, ὥστε ὁ μὲν Reichel ἐπελάβετο ἐν τῷ περὶ τῆς προελληνικῆς Ὀρησκείας βιβλίῳ αὐτοῦ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν ὑπῆρχον εἰδωλα λατρευτικὰ ἐν τῇ Ὀρησκείᾳ ἐκείνῃ, ὁ δὲ κ. Τσουντας καθορῶν τὸ ἐλλιπὲς τοῦ ὕλικου ὁμολογεῖ ἐν τῷ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ περὶ Μυκηναίων καὶ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ (σελ. 157), ὅτι εὐχαρίστως θὰ παρήρχετο τὸ κεφάλαιον τῆς Ὀρησκείας, ἂν τῷ ἦτο ἐπιτετραμμένον.

Ἄλλ' ἀκριβῶς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο αἱ ἐν Κρήτῃ ἀνακαλύψεις ὑπῆρξαν ἐκτάκτως γόνιμοι καὶ διδακτικαί, σήμερον δὲ κατέχομεν τόσα στοιχεῖα Ὀρησκευτικοῦ περιεχομένου ἐκ Κρήτης, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὄχι μόνον ἔχομεν τοὺς θεοὺς καὶ τὰ ἱερά ἀλλὰ καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν τὰς Ὀρησκευτικὰς ιδέας καὶ δοξασίας καὶ

νά παρακολουθήσωμεν τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα καὶ τοὺς λατρευτικοὺς τύπους τῶν προϊστορικῶν τῆς Κρήτης λαῶν· ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος θὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς θρησκείας ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ θὰ βασισθῇ κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ ἐκ Κρήτης ὕλικου.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι μέγα μέρος τοῦ ὕλικου τούτου εὐρεθὲν κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς (π. χ. τὰ ἐκ πορσελάνης λαμπρὰ εἰδῶλα τῆς Κνωσοῦ καὶ ἡ γραπτὴ λάρναξ τῆς Ἁγίας Τριάδος) δὲν ἐδημοσιεύθη ἀκόμη, ὥστε νὰ γίνῃ κοινὸν κτῆμα, ἀλλ' οἱ ἐπισκεφθέντες τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἔχουσι ἤδη ὑπ' ὄψει πάντα τὰ στοιχεῖα, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἡ δημοσίευσίς καὶ τῶν τελευταίων εὐρημάτων πάντως δὲν θὰ βραδύνη.

Μετὰ τὴν ἀπόκτησιν οὕτως πλουσίου καὶ διδακτικοῦ ὕλικου σχετιζομένου πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν Μυκηναίων λαῶν ἐν Κρήτῃ ἐθεώρησα ἐμαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τῶν μητρῶν τοῦ Παλαικάστρου καὶ νὰ προσῶ εἰς νέαν ἐρμηνείαν τῶν ἐπ' αὐτῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων σύμφωνον πρὸς τὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα θρησκευτικὰ μνημεῖα.

Εἰς τὴν λύσιν τοῦ θρησκευτικοῦ ζητήματος τῶν λαῶν τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, καθὼς καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς, φρονῶ ὅτι προέδραμε πάντων ὁ δξύνους Ἄγγλος ἀρχαιολόγος κ. Α. Evans. Ὅπως ἐκ τῶν σφραγιδολίθων καὶ ἄλλων τινῶν μικρῶν μνημείων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἔτη ἐπιμελῶς συνέλεξεν ἰδίως ἐν Κρήτῃ, ἐξήγαγε τὴν ὑπαρξίν τοῦ Μυκηναϊκοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἐσχημάτισε τὴν περὶ γραφῆς θεωρίαν του¹, τὴν ὁποίαν κατόπιν τόσον λαμπρῶς ἀπέδειξε διὰ τῶν ἐν Κνωσῷ ἀνασκαφῶν καὶ τῆς εὐρέσεως τῶν ἐνεπιγράφων πινακίδων τοῦ ἀνακτόρου, ἐπεβεβαίωσαν δὲ καὶ αἱ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Κρήτης ἀνασκαφαί, οὕτως καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας ἐξ ὁμοίων μνημείων ὁρμηθεὶς ἐμόρφωσεν ἰδέας καὶ διετύπωσε θεωρίας², αἵτινες ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα γενομένων ἀνακαλύψεων ἀπεδείχθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀληθεῖς καὶ πραγματικαί. Μόνον εἰς ἓν πρᾶγμα νομίζω ὅτι ὁ κ. Evans

δὲν ἐπέτυχε τοῦ ἀκριβοῦς ἐλλείψει ἐπαρκῶν στοιχείων, δὲν ἐτόνισε δηλ. τὴν σπουδαιότητα τῆς κυρίας Μυκηναϊκῆς θηλείας θεότητας, ἐνῶ τούναντι ὑπερέχουσαν ἔδωκε θέσιν εἰς τὸν ἄρρενα θεὸν τὸν φέροντα τὴν δίκυκλον ἀσπίδα καὶ τὸν δίστομον πέλεκυν, ὃν ὑποθέτει ὡς τὸ κύριον ὄπλον τοῦ θεοῦ τούτου, καὶ τοῦτο ἵνα διευκολυνθῇ ἢ ἐκ τοῦ διπλοῦ πελέκεως (λάβρος) ἐτυμολογία τοῦ Λαθυρίνου καὶ ἡ ἀφιέρωσις τρόπον τινὰ τοῦ Κνωσίου ἀνακτόρου εἰς τὸν θεὸν τοῦτον τὸν Δία Λαθρανδέα, τὸν θεὸν τοῦ διπλοῦ πελέκεως.

Αἱ παραστάσεις τῶν μητρῶν τοῦ Παλαικάστρου ἀνεγνωρίσθησαν μὲν καὶ τότε, ὅτι ἦσαν θρησκευτικοῦ περιεχομένου, καὶ ὅτι ἐν αὐταῖς ἔχομεν θεότητας καὶ ἱερὰ σύμβολα, ἀλλ' ἐλλείψει ἄλλων ὁμοίων μνημείων προσέπιπτον μεμονωμένοι καὶ ξενότροποι, καὶ διὰ τοῦτο ἐζητήθη ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν ἀλλαγῶν ἐν τῇ Φοινίκῃ καὶ τῇ Ἀσσυροβαβυλωνιακῇ θρησκείᾳ. Ἦδὴ ὁμολογῶ ἀδιστακτικῶς ὅτι μετὰ τὰς νέας ἀνακαλύψεις ἡ ἐρμηνεία ἐκείνη ἐξηλέγχθη πεπλανημένη, καὶ ὅτι αἱ μὲν πινακίδες εἶναι ἀναμφιβόλως προτόντα Κρητικῆς τέχνης, τὰ δὲ εἰκονιζόμενα εἶναι ἀντικείμενα τῆς λατρείας τοῦ ἐγχωρίου λαοῦ. Αἱ παρατηρηθεῖσαι δὲ τότε ὁμοιότητες πρὸς θεότητας Ἀσιατικὰς δυνατὸν νὰ ἔχωσι τὴν ἀρχὴν καὶ τὰς ρίζας εἰς σχέσεις καὶ συγγενείας χρόνων ἀπομεμακρυσμένων, αἵτινες τότε μόνον θὰ φωτισθῶσιν, ὅταν διαλευκανθῇ καὶ τὸ ἐθνολογικὸν ζήτημα τῶν προϊστορικῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης.

Πρὸ τῆς ἐρμηνείας τῶν παραστάσεων ὀφείλω νὰ παρατηρήσω καὶ πάλιν ὅτι αἱ πινακίδες αὗται ἦσαν μῆτραι τεχνίτου καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ὁ κ. Milani ὅστις τὸ δεύτερον ἐδημοσίευσεν τὰς πινακίδας ταύτας¹ ὑποστηρίζει διὰ μακρῶν ὅτι δὲν ἦσαν μῆτραι, ὡς φαίνονται, ἀλλὰ πίνακες ἰδεογραφικοί, εἰκόνες τινὲς δηλ. θρησκευτικαί τῆς προελληνικῆς θρησκείας, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἔχουσι σημασίαν ἑκατοντάκις μείζονα τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἀποδοθείσης εἰς αὐτὰς ὡς μῆτραι, κατὰ τοῦτο δὲ λέγει ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς χρυσοῦς ὀακτυλίους τῶν Μυκηναίων τοὺς ἔχοντας τὰς ἐντύπους παραστάσεις, οἱ ὁποῖοι, λέ-

¹ A. Evans, Cretan Pictographs, London 1895.

² Ἐν τῇ πραγματείᾳ τῇ ἐπιγραφομένῃ Mycenaean Tree and Pillar Cult 1901.

¹ Studi e Materiali di Archeologia e Numismatica. τόμ. 1, σελ. 175 - 186.

γει, ὅτι δὲν ἐχρησίμευον ὡς σφραγιδες κατὰ τὸν Furtwängler.

Καὶ ὅτι μὲν οἱ μνημονευόμενοι χρυσοὶ δακτύλιοι μὲ τὰς θρησκευτικὰς παραστάσεις ἦσαν πραγματικαὶ σφραγιδες ἀποδεικνύουσιν ἀναντιρρήτως αἱ ἑκατοντάδες τῶν ἐκ πηλοῦ ἀποτυπωμάτων τῶν εὐρεθέντων εἰς Κνωσόν, Γουρνιά, Ζάκρον, Ἁγίαν Τριάδα, ὧν πολλὰ σαφέστατα ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν σφενδονῶν τῶν χρυσοῦν ἀακτυλίων καὶ ἐπομένως ἐκ τοιοῦτων προέρχονται¹, φέρουσι δὲ τινὰ καὶ ἀναλόγους θρησκευτικὰς παραστάσεις². Οἱ ἄλλοι λόγοι τοὺς ὁποίους προβάλλει ὁ κ. Milani πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του καταρρέουσιν εὐκόλως, διότι καὶ ὁ σχιστολίθος ἔχει ἀρκετὴν ἀντοχήν, ἵνα χρησιμεύῃ πρὸς χώνευσιν μεταλλικῶν ἀντικειμένων, καὶ ὅτι ἀμφότεραι αἱ ὄψεις τῶν πινακίδων φέρουσι παραστάσεις δὲν ἐμποδίζει εἰς τίποτε, διότι πάλιν ἐν μέγα μέρος τῆς μιᾶς ἐπιφανείας μὲν λείον, ὥστε νὰ χρησιμεύῃ πρὸς ἐπικάλυψιν τοῦ τύπου τῆς ἐτέρας μήτρας κατὰ τὴν χώνευσιν καὶ ὅτι προσαρμόζονται ἀκριβῶς ἀλλήλαις αἱ δύο μήτραι ὡς δύο ἡμίση βιβλίου εἶναι ἐναντίον τῆς ἰδέας του, διότι ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ κ. P. Wolters ἐξετάσας τὰς μήτρας ἐν τῷ Μουσείῳ, εἶναι αὐτάρχεις, ἕκαστος δηλ. τῶν ἐγγεγλυμμένων τύπων δύναται νὰ χωνευθῇ, ἂν κατὰ διαφόρους τρόπους, τοὺς ὁποίους ἐξετέλεσεν ὁ ἴδιος ἐν τῷ Μουσείῳ, προσαρμωθῶσιν αἱ δύο πινακίδες, δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον ἐν μέρος τῆς μιᾶς ἐπιφανείας ἑκατέρας μήτρας ἔμεινε κενὸν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὰ κενὰ ταῦτα μέρη εὐρηται ἢ αὐλαξ καὶ ἢ χροανώδης κοιλότης πρὸς ἔγχυσιν τοῦ μετάλλου. Ἦτο ἐπὶ τέλους ἀνάγκη, ἂν ἐπρόκειτο περὶ εἰκόνων θρησκευτικῶν καὶ οὐχὶ μητρῶν, νὰ ὑπάρχωσι παραστάσεις καὶ εἰς τὰς δύο ἐπιφανείας ἑκάστης πλακῶς καὶ αἱ ἱεραὶ παραστάσεις νὰ εἶναι ἐγγεγλυμμένα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀσαφεῖς καὶ δυσδιάκριτοι; ἢ τί θέλουσι τότε αἱ ἐπιμελῶς εἰς ἑκάστην παράστασιν λελαξευμένα αὐλακες καὶ αἱ χροανώδεις κοιλότητες, εἰς ἃς καταλήγουσι πᾶσαι αἱ αὐλακες; Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσον καταφανὲς ὥστε μετὰ πεποιθήσεως βεβαιῶ ὅτι οὐδεὶς

ἰδὼν τὰς πινακίδας δύναται νὰ τὰς ἐκλάβῃ ἄλλως ἢ ὡς μήτρας, τὸ δὲ ἀμάρτημα τοῦ κ. Milani ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ἔδωκε περισσοτέραν πίστιν εἰς τὴν φαντασίαν ἢ εἰς τὸν αὐτόπτην μάρτυρα κ. Halbherr, ὅστις προτεπάθησε νὰ τὸν μεταπέσῃ ἀλλὰ ματαίως. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ σπάσματὰ τινὰ καὶ ἀπολεπίσματα τοῦ σχιστολίθου τῶν μητρῶν ἐκλαμβάνει καὶ ἐρμηνεύει ὡς νεφέλας καὶ ὄρη, διότι, ὡς ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἴδιος, ταῦτα εἶναι ἀναγκαῖα νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰς ἱεράς εἰκόνας, μὴ πειθόμενος πάλιν εἰς τὸν αὐτόπτην μάρτυρα, ὅστις τοῦ ἔλεγεν ὅτι ταῦτα εἶναι «intaccature, staldature e guasti più o meno profondi», ἐκφυλλίσματα καὶ βλάβαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον βαθεῖαι¹.

Προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν παραστάσεων παραπέμποντες εἰς τοὺς φωτοτυπικοὺς πίνακας τοὺς γενομένους ἐκ τῶν ἀρνητικῶν ἀποτυπωμάτων κατὰ τὴν πρώτην δημοσίευσιν (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1900 πιν. 3, 4).

Ἡ κυρία παράστασις τῆς πρώτης ἐπιφανείας τῆς πρώτης μήτρας εἶναι ἡ γυναικεία μορφή, ἣν περιεγράψαμεν τότε, ἐχαρκτηρίσαμεν δὲ ὡς τὴν Ἄστωρέτ ἢ Ἄστάρτην τῆς Ἀσσυροβαβυλωνιακῆς θρησκείας, εὐρισκομένην μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων προσώπων τῆς θείας Τριάδος δηλ. τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης (Σαμᾶς καὶ Σίν). Ἦδη παραβάλλοντες αὐτὴν πρὸς ὁμοίαις παραστάσεις πειθόμεθα, ὅτι αὕτη οὐδεμία ἄλλη εἶναι ἢ ἡ κυρία θεότης τῆς Κρητικῆς θρησκείας ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις, τῆς ὁποίας λατρευτικὰ εἰδῶλα κατὰ πρῶτον ἀνεκαλύφθησαν ἐν Πρινιᾷ κατὰ τὸ 1900 καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ ἀρχαιολόγου κ. Sam Wide² Ἐπειτα εὐρέθησαν εἰς Γουρνιά Ἱεραπέτρου ὑπὸ τῆς Ἀμερικανίδος H. Boyd ἄλλα κατὰ τὸ 1901 μὴ δημοσιευθέντα εἰσέτι, ταῦτα μάλιστα ἐντὸς μικροῦ ἱεροῦ, ἐν ᾧ ἐσφύζετο ἀκόμη καὶ ὁ βωμός. Μετὰ ἐν ἔτος (1902) εὐρέθησαν ὅμοια τοῖς

¹ Milani Studi e Materiali τόμ. 1 σ. 177 σημ.

² Athen. Mittheil. 1901 σ. 247 ἔξ. Παρατηρῶ χάριν ἀκριβείας, ὅτι τὰ εἰδῶλα ταῦτα καὶ τινὰ ἀκόμη τεμάχια μὴ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Wide δὲν εὐρέθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Halbherr, ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὁ κ. Wide, ἀλλὰ τυχαίως ὑπὸ χωρικοῦ, ἐγὼ δὲ πληροφορηθεὶς τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ χωρίου Πρινιᾷ προέδην ἀμέσως εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῶν διὰ τὸ Μουσεῖον. Ὁ κ. Halbherr παρακάλεσας ἔλαβε παρὰ τῆς Ἐφορείας τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως, τὴν ὁποίαν ὕστερον παρεχώρησεν εἰς τὸν κ. Wide.

² Παραβ. O. Hogarth, The Zacro sealings, Journal of Hel. Studies vol. XXII σ. 76 ἔξ.

³ Ἀπόθ: σ. 76 εἰκ. 1-7.

άνωτέρω λατρευτικά εἰδώλα τῆς θεᾶς ἐντὸς μικροῦ ἱεροῦ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ ἀνακαλυφθέντος σχεδὸν ἀθίκτου ὑπὸ τοῦ κ. Evans (Annual of the Brit. School, VIII 1901-1902 σ. 95). Τελευταῖον δὲ πρό τινων μηνῶν εὐρέθησαν τὰ κάλλιστα πάντων καὶ ἀριστουργήματα πλαστικῆς δύο ἐκ πορσελάνης χρωματιστὰ εἰδώλα τῆς θεᾶς ἐντὸς δύο ὑπογείων θησαυρῶν τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ¹. Εἰς πάντα ταῦτα τὰ εἰδώλα πιστεύω ὅτι ἔχομεν τὴν αὐτὴν θεὰν τὴν κατ' ἐξοχὴν θεότητα τῆς ἐποχῆς ταύτης. Καὶ πῶς μὲν ἐκαλεῖτο ἡ θεότης αὕτη μένει ἄγνωστον, καὶ οὐδὲ εἶναι πιθανὸν νὰ γνωσθῇ τὸ ὄνομά της, ἐφ' ὅσον μάλιστα μένουσιν εἰς ἡμᾶς ἀπρόσιτα τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς, τίνα ὅμως θέσιν εἶχεν ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν λαῶν τούτων ἡ θεότης, ποῖαι ιδιότητες ἀπεδίδοντο εἰς αὐτὴν δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ἐκ τῶν διαφορῶν αὐτῆς παραστάσεων ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης.

Κατὰ ταῦτα ἡ θεὰ αὕτη, ἂν μὴ ἦτο ἡ μόνη, ἦτο ὅμως ἡ πρωτεύουσα θεότης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Εἰκονίζεται ἄλλοτε μὲν ἐντελῶς ἀνθρωπόμορφος καθὼς ἐν ταῖς παραστάσει τῶν μητρῶν καὶ ἐν τοῖς ἐκ πορσελάνης εἰδώλοις τῆς Κνωσοῦ, ἄλλοτε ἐν σχήματι κώνου κολούρου, περὶ ὃν περιελίσσονται ὄφεις, ὅπως ἐν εἰδώλοις τοῦ Πριניᾶ καὶ τῶν Γουρνιῶν, καὶ ἄλλοτε τέλος μόνον κατὰ τὸ ἡμισυ ἀνθρωπόμορφος ἦτοι τὸ ἄνω μέρος, ἐν ᾧ τὸ κάτω εἶναι κύλινδρος· κατὰ τὸν τελευταῖον τρόπον εἰκονίζετο ἐν εἰδώλοις τοῦ Πριניᾶ, ἐν ἐνὶ εἰδώλῳ τῶν Γουρνιῶν καὶ εἰς ἄλλο ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Κνωσοῦ².

Ὡς ἀνθρωπόμορφος θεότης παρίσταται φοροῦσα τὴν πλοσίαν ἐσθῆτα τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς μετὰ πολλῶν στολίδων καὶ ποικιλμάτων, ὑψοῦσα δὲ ἐκατέρωθεν τὰς χεῖρας συμμετρικῶς ἄλλοτε μὲν κρατεῖ ὄφεις (ὡς ἐν τοῖς ἐκ πορσελάνης εἰδώλοις τῆς Κνωσοῦ), ἄλλοτε δὲ ἄνθη καὶ ἄλλοτε τοὺς διστόμους πελέκεις (ὡς ἐν ταῖς ἡμετέραις μήτραις).

Ἦτο θεὰ τῆς φύσεως καὶ τοῦ γυναικείου κάλλους· διὰ τοῦτο εἰκονίζεται ὡς γυνὴ εὐσωμος με μαστοὺς μεγάλους (γυμνοὺς ἐξερχομένους τοῦ

περιορμίου ἐν τοῖς ἐκ πορσελάνης εἰδώλοις τῆς Κνωσοῦ). Ταῦτοχρόνως ἦτο θεὰ τῆς θήρας καὶ δαμάτειρα τῶν θηρῶν καὶ τῶν ἐρπετῶν (πότνια θηρῶν), διὰ τοῦτο εἰκονίζεται κρατοῦσα ὄφεις (εἰδώλα Κνωσοῦ καὶ Πριניᾶ), λέοντας (Α. Evans, Tree and Pillar Cult εἰκ. 44), πτηνὰ (Perrot et Chipiez, VI εἰκ. 432, 2), αἰγάγρους (Tsountas-Manatt εἰκ. 154-155). Πρὸς τοῦτοις ἦτο θεὰ τῆς γῆς καὶ τῆς βλαστήσεως (δότειρα ἐάων), ὡς π. γ. ἐν τῷ μεγάλῳ χρυσῷ δακτυλίῳ τῶν Μυκηναίων καὶ ἐν τῇ πρώτῃ μήτρᾳ. Τέλος ἦτο ἡ θεὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς, δι' ἣ εἰκονίζεται ὅτε μὲν τείνουσα τὸ τόξον (Tsountas-Manatt εἰκ. 153), ὅτε δὲ πάλλουσα τὸν δίστομον πέλεκυν ἐν ἐκατέρᾳ χειρὶ, ὅπως ἐν τῇ δευτέρᾳ μήτρᾳ, ἢ φέρουσα αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων ὡς φέρεται ἐν ἐγγεγλυμμένῳ φακοειδεῖ λίθῳ ἐκ Κνωσοῦ¹. Εἶχεν ἄρα ἡ θεὰ αὕτη ιδιότητας αἰ ὁποῖαι κατόπιν εἰς τὴν Ἑλλ. ἐποχὴν ἀπεδίδοντο εἰς διαφόρους θηλείας θεότητας τὴν Ἀφροδίτην, τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν Γῆν, τὴν Ἀρτεμιν, τὴν Ῥεάν, ὥστε ἂν παραδεχθῶμεν, ὅπερ κατ' ἐμὲ εἶναι λίαν πιθανόν, ὅτι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεότητα ἀπέδιδον πάσας ταύτας τὰς ιδιότητας, ἔχομεν θρησκείαν τινὰ μητριαρχικὴν καὶ εἰδὸς τι γυναικοκρατικοῦ μονοθεϊσμοῦ. Καὶ ἔχει μὲν παρατηρηθῆ καὶ ἄρρηθ θεὸς εἰς τὰ Μυκηναϊκὰ μνημεῖα κρατῶν μεγάλην δίκυκλον ἀσπίδα π. γ. ἐν τῷ μεγάλῳ χρυσῷ δακτυλίῳ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ γραπτῇ πινακίδι (Tsountas Manatt πίν. XX), ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸς ἔχει θέσιν δευτερεύουσαν χρησιμεύων ἴσως ὡς θεότης ὑπηρετικῆ ἢ συμπληρωματικῆ τῆς θηλείας θεότητος. Περὶ τῶν τερατομόρφων ὄντων δὲν προσθέτω τι, διότι ἤδη ἔχουσιν ἀναγνωρισθῆ ὡς δαίμονες τινες καὶ οὐχὶ θεοὶ πρωτεύοντες.

Τῆς κατ' ἐξοχὴν ἄρα θεότητος ταύτης ἔχομεν τὴν εἰκόνα ἐν ταῖς μήτραις, καὶ δὴ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὑπὸ τὴν εἰρηρικὴν αὐτῆς μορφήν ὡς θεᾶς τῆς φύσεως τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἀνθέων, δι' ἣ κρατεῖ ἄνθος ἐν ἐκατέρᾳ χειρὶ, ἄλλο δὲ ἐκφύεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ μήτρᾳ ὑπὸ τὴν ἀντίθετον τὴν πολεμικὴν καὶ καταστρεπτικὴν, δι' ἣ κρατεῖ ἐν ἐκατέρᾳ χειρὶ τὸ πανώλεθρον αὐτῆς ὄργανον τὸν δίστομον πέλεκυν. Τὰς δύο ἄλλας παρα-

¹ Καὶ ταῦτα δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἀκόμη.

² Ἴδε τὰς ἀνωτέρω δημοσιεύσεις τῶν εἰδώλων τοῦ Πριניᾶ ὑπὸ Wide καὶ τῆς Κνωσοῦ ὑπὸ Evans.

¹ Annual of the Br. Sch. VIII σ. 102 εἰκ. 59.

στάσεις τὰς ἐκατέρωθεν τῆς θεᾶς ἐν τῇ πρώτῃ πινακίδι ἐξηγοῦμεν ὡς Ἥλιον καὶ Σελήνην. Ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἄστρα ἐθεωροῦντο ἱερὰ καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Μυκηναϊκῶν λαῶν καθίσταται μὲν πιθανὸν ἐξ ἀντιπαράβολῆς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, δὲν ἐλλείπουσιν ὅμως καὶ ἐνδείξεις ἐξ αὐτῶν τῶν Μυκηναϊκῶν μνημείων. Οὕτως ὁ μὲν ἡλιακὸς δίσκος εὑρηται προσκεκολλημένος ἐν ἐνὶ τῶν κωνικῶν εἰδωλίων τῶν Γουρνιῶν ἄνωθεν τοῦ ἱεροῦ ζεύγους τῶν κερμάτων (cornes de consecration), ἀμρότερα δὲ ὅτε Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη εὐρίσκονται ἐν τῷ μεγάλῳ χρυσοῦ δακτυλίῳ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων, καὶ ἐν κυλινδρῳ μυκηναϊκῷ ἐξ αἱματίτου εὐρεθέντι ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου¹. Ἀκτινωτὸς ἥλιος ὡς ὁ ἐν τῇ ἡμετέρῃ μῆτρᾳ εὑρηται ἐν Μυκηναϊκῷ ἐγγεγλυμμένῳ λίθῳ². Σελήνη δὲ μόνον ἐν φακοειδεῖ σφραγιδολίθῳ ἀπὸ Λιγόρτυνον Κρήτης³.

Περὶ τοῦ μικροτέρου δισκοειδοῦς ἀντικειμένου ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρηται ἡ ἡμισέληνος ὀφείλω νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἐγὼ οὔτε ἔγραψα οὔτε διενεήθηεν ὅτι εἰκονίζει εἰδῶλον ὀπλοφόρον ἢ παλλάδιον, καθὼς λέγει ὁ κ. Milani, ἀγνοῶ δὲ ἂν ἡ παρεξήγησις αὕτη προῆλθεν ἐξ ἀτελοῦς γνώσεως τῆς γλώσσης ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς συγχύσεως. Εἰς τὴν πρώτην δημοσίευσιν περιέγραψα ἀπλῶς τὴν παράστασιν ταύτην ὡς δίσκον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰκονίζονται δύο κύκλοι ὁμόκεντροι κοκκιώτοί. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων κύκλων εὑρηται ἡ λεπτή μῆνη, ἐν τῷ κέντρῳ δὲ ὑπάρχει μικρὸς σταυρὸς, ὅστις φαίνεται ὅτι εἰς τὴν θρησκείαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ἱερὸν σύμβολον, ὅχι μόνον ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ λεγόμενον ἀγκιστρῶτον (Swastika) ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπλοῦς ἰσοσκελῆς. Τοιοῦτος σταυρὸς ἰσοσκελῆς (Ἑλληνικὸς) ἐκ μαρμάρου εὐρέθη τελευταῖον ἐν ἐνὶ τῶν δύο θησαυρῶν τῆς Κνωσοῦ μετὰ τῶν ἐκ πορσελάνης εἰδῶλων καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀντικειμένων, ἐξ οὗ ὑποτίθεται ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ, ἕτερος δὲ ὁμοίου σχήματος ἐκ πορσελάνης μικρὸς εὐρέθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, καὶ ὅμοιος

γραπτὸς εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου ἀναθηματικοῦ βόου ἐξ Ἁγίας Τριάδος.

Ἡ ἄλλη ὄψις τῆς πρώτης μῆτρας φέρει παράστασιν ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον τότε ἐξέλαβον ὡς τὸ διάδημα τῆς Αἰγυπτίας θεᾶς Ἴσιδος τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν κερμάτων τῆς δαμάλεως, τῆς ὁποίας πολυάκις καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν φέρει. Σήμερον φρονῶ ὅτι ἔχομεν σύμβολον θρησκευτικὸν οὐχὶ πλέον Αἰγυπτιακὸν ἀλλὰ καθαρῶς Κρητικὸν τὸ λεγόμενον ζεῦγος τῶν ἱερῶν κερμάτων (cornes de consecration). Τὸ σύμβολον τοῦτο εἶχε παρατηρηθῆ κατὰ πρῶτον κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Μυκηναίων εἰς τὰς ἐκ χρυσοῦ ἐλάσματος προσόψεις τῶν νεῶν⁴ τὰς εὐρεθείσας εἰς τὸν τρίτον καὶ τέταρτον τάφον τῆς ἀκροπόλεως, ἔπειτα ὡς ἐπίθημα βωμοῦ εἰς ἐγγεγλυμένους χρυσοὺς δακτυλίους τῶν Μυκηναίων⁵ καὶ εἰς τὸν ἐκ κρυστάλλου φακοειδῆ λίθον τοῦ Ἰδαίου ἀντροῦ⁶, εἶχον δὲ εὐρέθη καὶ δύο τοιαῦτα κερατοειδῆ ἐπιθήματα ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Πατσοῦ τῷ ἀφιερῶμένῳ τῷ Κραναίῳ Ἑρμῇ⁷ εὐρισκόμενα ἀπὸ ἐτῶν ἐν τῷ Μουσεῖῳ Ἡρακλείου ἐκ δωρεᾶς τοῦ κ. Θ. Τριφύλλη, ἀλλὰ δὲν εἶχε δοθῆ πολλὴ σημασία εἰς τὸ σύμβολον αὐτὸ οὐδὲ εἶχε κατανοηθῆ ἡ σπουδαιότης του. Ἀφ' οὗ ὅμως ἤρχισαν αἱ ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφαὶ κατεδείχθη ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ συνηθέστερον θρησκευτικὸν σύμβολον. Τοιαῦτα ἱερὰ κέρατα παρατηρήθησαν γραπτὰ μὲν εἰς τὴν πηλίνην λάρνακα τοῦ Παλαικάστρου τῆς Σητείας⁸ καὶ εἰς τοιχογραφίας τῆς Κνωσοῦ εἰκονίζουσας προσόψεις νεῶν⁹ εἰς τὴν περίφημον λιθίνην λάρνακα τῆς Ἁγίας Τριάδος (μὴ δημοσιευθεῖσαν εἰσέτι) εἰς μέγα ἀγγεῖον λίθινον ἐκ Γουρνιῶν (ἀδημοσίευτον), αὐτούσια δὲ εὐρέθησαν δύο μὲν κατὰ χώραν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Κνωσοῦ ἐκ πηλοῦ κεκοιναμένου ἀσβέστῳ⁷, ἐν ἐν Παλαικάστρῳ ἐξ ὁμοίου ὑλικοῦ⁸, ἄλλο μέγα ἐκ λίθου εἰς Γουρνιᾶ κατὰ τὴν ἐφετεινὴν ἀνασκαφὴν (ἀδημοσίευτον). Ἐπίσης τὸ κερατοειδὲς ἐπίθημα παρατηρεῖται ἐπὶ βωμοῦ ἀναγλύφου εἰς τεμάχια λιθίνου

¹ Cesnola Salamina πίν. XIII 29 καὶ Evans Tree and Pillar Cult σ. 169 εἰκ. 47.

² Furtwängler Gem. πίν. III. 22. A. Evans Tree and Pillar σ. 161 εἰκ. 41.

³ Evans ἔ. ἀ. σ. 185 εἰκ. 59.

⁴ Schuchardt Sebliem. Ausgr. σ. 232 εἰκ. 191.

⁵ A. Evans Tree and Pillar Cult σ. 37 ἐξ., εἰκ. 58, 56, 63.

⁶ ἔ. ἀ. εἰκ. 59.

⁷ ἔ. ἀ. σ. 38 εἰκ. 19.

⁸ Annual of the Brit. Sch. VIII σ. 297 ἐξ. πίν. XVIII.

⁹ A. Evans Tree etc. σ. 94 ἐξ. εἰκ. 66 πίν. V.

⁷ Annual of the Br. Sch. VIII 1901-1902 σ. 96 εἰκ. 55.

⁸ ἔ. ἀ. σ. 314 εἰκ. 27.

ἀγγείου ἐκ Κνωσοῦ¹ καὶ ἐπὶ βωμοειδῶν ἐκ πηλοῦ ἀναθημάτων τῆς Κνωσοῦ. Τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὡς ἱεροῦ συμβόλου κατέδειξεν ὁ κ. Evans ἤδη ἀπὸ τοῦ 1901 ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ τοῦ γνωστοῦ βιβλίου *Tree and Pillar Cult* (§ 15).

Τὸ τριπλοῦν ἀντικείμενον τὸ κάτωθι τοῦ κερατοειδοῦς ἐπιθήματος τῆς μήτρας ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς τὸ ἄνω μέρος πασσάλου ἐφ' οὗ ἦτο προσηλωμένον τὸ ἱερὸν σύμβολον ἵνα φέρεται κατὰ τὰς πομπὰς καὶ λιτανείας, ἀλλ' ἐπιμελὴς ἐξέτασις τοῦ πρωτοτύπου μὲ ἔπεισεν ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τρεῖς αὐλακες, δι' ὧν ἐνεχεῖτο τὸ μέταλλον κατὰ τὴν γώνυυσιν τοῦ συμβόλου.

Ὁ κ. Milani² τὰς μὲν αὐλακὰς ἐκλαμβάνει ὡς ἡμισέληνον τὸ δὲ ἐπίθημα ὡς τὸ ἡμισυ βωμοῦ ὁμοίου πρὸς τὸν εὐρισκόμενον πρὸ τοῦ ἀσπιδοφόρου εἰδώλου τοῦ εἰκονιζομένου ἐν τῇ γραπτῇ πινακίδι ἐξ ἀσβέστου τῶν Μυκηνῶν.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ πινακίδι ἐπὶ τῆς ἐτέρας ἐπιφανείας εὑρεται ἡ Μυκηναϊκὴ θεότης ὑπὸ τὴν πολεμικὴν καὶ καταστρεπτικὴν ιδιότητα ὡς εἶπομεν προηγουμένως. Ἡ στάσις, οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου ἢ τεχνοτροπία ἐν τῇ ἐκτελέσει εἶναι ἐντελῶς τὰ αὐτά, μόνον δὲ ἡ διακόσμησις τῆς πλουσίας ἐσθῆτος παραλλάσσει μικρὸν ἐν ταῖς λεπτομερείαις.

Ἐν τῇ ἄλλῃ ὄψει τῆς πινακίδος ὑπάρχουσιν αἱ παραστάσεις δύο διστόμων πελέκεων ἐνὸς μεγάλου καὶ ἐνὸς μικροτέρου. Τὸ τριπλοῦν ἐκάστου σχῆμα καὶ ἡ πλουσία διακόσμησις εἶναι λίαν ἐπιτυχῆ. Ἦσαν καὶ οὗτοι θρησκευτικὰ σύμβολα ἐκ τῶν ἱερωτέρων, ἔχουσι δὲ εὐρέθῃ τοιοῦτοι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κρήτῃ πάμπολλοι, εἴτε αὐτούσιοι ἐκ χαλκοῦ ἢ ἀναθηματικοὶ ἐκ διαφόρων ὑλῶν, ἢ ἀπεικονιζόμενοι εἰς ἄλλα μνημεῖα τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς. Ὁ διστόμος πέλεκυς φαίνεται ὅτι ἦτο ἐκ τῶν συνηθεστάτων ἐργαλείων καὶ τῶν χρησιμωτάτων ὅπλων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ σύμβολον οὕτως ἅγιον καὶ ἱερὸν, ὥστε ὁ κ. Evans καὶ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι νομίζουσιν, ὅτι, ὅπου εὐρίσκεται ἐν τοῖς μυκηναϊκοῖς μνημείοις, ἀντιπροσωπεύει τὸν ἄρρενα πολεμικὸν θεὸν τῶν Μυκηναίων,

τὸν Δία, ὅστις ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διστόμου πελέκεως (λάβρυς) ὠνομάσθη καὶ Ζεὺς Λαβρανθεύς· ἐξ αὐτοῦ δὲ ἔχει τὴν ἀρχὴν κατ' αὐτοὺς καὶ ὁ Λαβύρινθος, ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὸ τῆς Κνωσοῦ τὸ ἀνάκτορον, ἐν ᾧ τόσον συχνὰ εὑρεται ἡ παράστασις τοῦ διπλοῦ πελέκεως, καὶ τὸ ὅποιον ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν Δία τὸν Λαβρανθεά³ τὸν θεὸν τοῦ διπλοῦ πελέκεως.

Ὅρειχάλκινοι διπλοὶ πελέκεις ἔχουσιν εὐρέθῃ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἀπὸ τετραετίας γενομένας ἀνασκαφὰς ἐν Κρήτῃ (πλήν τῆς Κνωσοῦ ἐνθα εἶχον ἐπιμελῶς ἀφαιρεθῆ τὰ μεταλλικὰ ἐν γένει ἀντικείμενα), ὥστε τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου κατέχει ἤδη παμπόλλους· πρὸς τοῦτοις ἔχουσιν εὐρέθῃ μικροὶ ἐκ λεπτῶν χαλκῶν ἐλασμάτων ἀρκετοὶ λ.χ. ἐν τῷ Δικταίῳ ἄντρῳ⁴, ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Κνωσοῦ εἰς μικρὸς ἐπίχρυσος⁵, εἰς ἄλλος ἐκ στεατίτου ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Κνωσοῦ⁶. Παραστάσεις δὲ διπλῶν πελέκεων ὡς ἱερῶν συμβόλων ἔχομεν ἐν τῇ λάρνακι τοῦ Παλαικάστρου⁷, ἐν τῷ μεγάλῳ χρυσῷ δακτυλίῳ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, καὶ ἐν τῇ λιθίνῃ λάρνακι τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν ᾗ εἰκονίζονται χρυσοὶ ἐπὶ δύο ὑψηλῶν κίωνων⁸.

Τὰ δύο θρησκευτικὰ σύμβολα ὁ διπλοῦς πέλεκυς καὶ τὸ κερατοειδὲς ἐπίθημα συνευρίσκονται πολλάκις ἐν τοῖς μνημείοις. Εἰς τὰ δύο κερατοειδῆ ἐπιθήματα τοῦ Κραναίου Ἐρμου τὰ ὅποια ἀνεφέρμεν προηγουμένως εὑρεται ἐν τῷ μέσῳ ἀπόφυσις, ἐν ᾗ πιθανώτατα ἐγομφοῦτο ὁ στελεεὶς διστόμου πελέκεως, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Κνωσοῦ εὐρέθῃ ὁ μικρὸς ἐκ στεατίτου πέλεκυς παρὰ τὰ κερατοειδῆ ἐπιθήματα, ἐν τῇ λάρνακι τοῦ Παλαικάστρου εἰκονίζεται ὁ διπλοῦς πέλεκυς προσπεφυκῶς διὰ τοῦ στελεεοῦ εἰς τὸ μέσον τοῦ κερατοειδοῦς ἐπιθήματος. Πολλάκις ὁ διπλοῦς πέλεκυς εὑρεται ἐμπεπηγμένος ἀπ' εὐθείας εἰς κεφαλὴν βοῦς μεταξὺ τῶν κερᾶτων καθὼς εἰς τὰς ἐκ χρυσοῦ ἐλάσματος πολυαρίθμους βοοκεφαλὰς τὰς εὐρεθείας ἐν τῷ τετάρτῳ τάφῳ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν⁹, καὶ

¹ A. Evans *Mycenaean Tree* κτλ. § 5.

² D. Hogarth *The Dictaeon cave in Annual of the Br. Sch.* VI. σ. 109 εἰκ. 40.

³ *Annual of B. S.* VIII σ. 101 εἰκ. 58.

⁴ *Αὐτ.* εἰκ. 57.

⁵ *Αὐτ.* σ. 297 πίν. XVIII.

⁶ Ἀδημοσίητος ἀκόμη.

⁷ *Schnehard Schl. Ausgr.* 290.

⁸ Evans *Tree* σ. 103 εἰκ. 2.

⁹ *Studi e Materiali tòm.* I σ. 183.

εις πήλινον ἀποτύπωμα μυκηναϊκοῦ σφραγιδολίθου ἐκ Κνωσοῦ¹. Εἰς μυκηναϊκὸν δὲ ἀγγεῖον εὑρεθὲν ἐν Σαλαμίῃ τῆς Κύπρου εἰκονίζονται κεφαλαὶ βούων φέρουσαι ἐκάστη διπλοῦν πέλεκυν, εἰς δὲ τὸν μεταξὺ τῶν κεφαλῶν χώρον εὑρηται κερατοειδὲς ἐπίθημα φέρον ἐπίσης ἐμπεπηγμένον ἄλλον διπλοῦν πέλεκυν². Ὡστε ὁ διπλοῦς πέλεκυς ὡς ἱερὸν σύμβολον ἄλλοτε μὲν εὑρίσκεται ἐν μέσῳ τῶν κεράτων βοοκεφαλῆς τοῦ συνήθους θύματος ἐν ταῖς θυσίαις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (θυσία βούων τελεῖται ἐν μιᾷ τῶν ἐπιφανειῶν τῆς μὴ δημοσιευθείσης εἰσέτι λάρνακος τῆς Ἀγίας Τριάδος), ἄλλοτε δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἄλλου ἱεροῦ συμβόλου τοῦ κερατοειδοῦς ἐπιθήματος. Ὑποθέτω ἄρα ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ θυσιασθέντος βούου καὶ τὸ ζεύγος τῶν ἱερῶν κεράτων (ἢ τὸ κερατοειδὲς ἐπίθημα) ἦσαν κατ' ἀρχὰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ ὅτι τὸ δεύτερον εἶναι ἀπλουστερά καὶ συντομωτέρα παράστασις τοῦ πρώτου, καὶ ὅτι κεφαλὴ βούου καὶ κερατοειδὲς ἐπίθημα εἶχον τὴν αὐτὴν ἱερότητα καὶ σημασίαν. Μικραὶ χρυσαῖ κεφαλαὶ βούων ἄριστα ἐξεργασμένα εὑρέθησαν τελευταῖον τρεῖς εἰς Ἀγίαν Τριάδα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, μία δὲ ἄλλη ἠγγοράσθη ὑπὸ τοῦ Μουσείου πρὸ ὀλίγου εὑρεθεῖσα ὑπὸ χωρικοῦ παρὰ τὰ Μάλλια τῆς Πεδιάδος. Καὶ αἱ βοοκεφαλαὶ ἄρα ἐθεωροῦντο ὡς ἱερὰ σύμβολα.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις τολμῶ νὰ διατυπώσω ὡς ἐξῆς τὴν περὶ τῶν ἱερῶν τούτων συμβόλων γνώμην μου. Ὁ διπλοῦς πέλεκυς ἦτο τὸ σύνθημα ὅπλον, δι' οὗ ἐπλήττετο ὁ βούων τὸ θῦμα τὸ προσφερόμενον εἰς τὴν κυρίαν θεότητα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ βουπλήξ³, ὡς τοιοῦτον χρήσιμον ἐν ταῖς θυσίαις ὄργανον ὁ δίστομος πέλεκυς εὑρίσκετο πάντοτε ἐν τῷ ἱερῷ⁴ ταυτοχρόνως ἦτο καὶ τὸ ὅπλον τὸ ὁποῖον πολλάκις εἰκονίζετο φέρουσα ἡ θεότης ὡς ὄργανον τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς. Ἡ κεφαλὴ τοῦ βούου μετὰ τὴν θυσίαν, τὸ βούκρανον, ἔμενεν ἐν τῷ ἱερῷ ἢ ἐν τῷ βωμῷ χρόνον τινά, τὰ δὲ κέρατα τοῦ βούου ἐκόσμουσαν ἀνέκαθεν τὸν βωμόν⁴. Ἀμφότερα ὁ τε πέλεκυς καὶ τὸ

βούκρανον ἦσαν τὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο πρὸ τοῦ εἰδώλου τοῦ θεοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, οἱ δὲ πιστοὶ βλέποντες αὐτὰ πάντοτε ἐν ταύτῃ θέσει ἤρχισαν νὰ θεωρῶσιν αὐτὰ ὡς πράγματα ἱερὰ. Κατὰ μικρὸν τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ ἐγένοντο διὰ τῆς ἐξελίξεως τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς λατρείας τὰ ἀγιώτερα καὶ ἱερώτερα θρησκευτικὰ σύμβολα, ὥστε καὶ αὐτὰ μόνα ἐδήλουν καὶ ἐσήμαινον τὴν τοῦ θεοῦ παρουσίαν, κατηντησαν δὲ νὰ ἀντιπροσωπεύωσι τὴν θεότητα καὶ νὰ ἀξιῶνται θείας λατρείας καὶ προσκυνήσεως. Τὸ πρᾶγμα δὲν πρέπει νὰ φανῆ παράδοξον μάλιστα δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἅς ἀναλογισθῶμεν δὲ σήμερον πόσης ἀγιότητος καὶ εὐλαθείας σύμβολον ἐγένετο διὰ τῆς ἐξελίξεως τῆς θρησκείας ὁ σταυρὸς τὸ μᾶλλον ταπεινὸν καὶ περιφρονούμενον θανατικὸν ὄργανον τῶν ἐθνικῶν. Ἔχομεν ἄρα ἐν ταῖς μήτραις τοῦ Παλαικάστρου τὴν Μυκηναϊκὴν θεότητα δις, τὸν δίστομον πέλεκυν ἐπίσης δις, τὸν ἡλιακὸν δίσκον καὶ τὴν ἡμισέληνον μετὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ ζεύγος τῶν ἱερῶν κεράτων. Πάντα ταῦτα εἰκονίζουσι τὰ ἀγιώτερα τῆς πρωτοκρητικῆς λατρείας, ἦτοι τὴν θεὸν καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς σύμβολα. Αἱ δύο μήτραι τοῦ Παλαικάστρου ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ χωνευτοῦ τεχνίτου πρὸς κατασκευὴν μεταλλικῶν εἰδωλίων τῆς θεᾶς καὶ τῶν ἱερῶν συμβόλων, ἵνα ἀγοράζωνται ὑπὸ τῶν πιστῶν τῶν προσερχομένων εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς. Τὸ ἐργαστήριον τοῦ τεχνίτου πιθανῶς θὰ ἔκειτο παρὰ τὸ ἱερὸν ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ.

Οὕτως ἐρμηνεύω νῦν ἐκ τῶν συγγενῶν μνημείων τὰς μήτρας ταύτας. Θεωρῶ αὐτὰς ἔργα Κρητικὰ εἰκονίζοντα πράγματα τῆς ἐγχωρίου θρησκείας, τὰ δὲ κατασκευαζόμενα δι' αὐτῶν ἀντικείμενα ἐχρησίμευον, ἵνα ἀνατίθενται ὡς ἀναθήματα εἰς τὸ ἱερὸν ἢ νὰ φέρονται ὡς περίαπτα ἀλεξίκακα ὑπὸ τῶν πιστῶν. Καὶ ἐν τῇ συλλήψει αὐτῶν αἱ δύο πινακίδες εἶναι ἀπαύγασμα ἐγχωρίων θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ λατρευτικῶν ἐθίμων καὶ κατὰ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν εἶναι προϊόντα Κρητικῆς τέχνης.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης Ὀκτωβρίῳ 1903.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ.

¹ Annual of Br. Sch. σ. 102 εἰκ. 60.

² A. Evans Tree etc. σ. 9 εἰκ. 3.

³ Διαζός 6 135. Ὀδυσ. Γ'. 449.

⁴ Παραδ. καὶ ἐπίγραμμα Ἀντιπάστρου Σιδωνίου εἰς βωμόν κερατοῦ ἄρχον Ἀνθολογ. Ἑλλ. V 40.

ΑΓΑΛΜΑ ΛΙΘΙΝΟΝ ΕΞ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ¹

(Πίν. 10).

Ὁ κ. Καββαδίας, ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἀγγέλλων μετὰ προφανοῦς χαρᾶς τοῖς ἐν Γεν. Συνελεύσει Ἐταίροις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τὴν ἀνέλκυσιν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντικυθήρων τῶν νῦν ἐν τῷ Κεντρικῷ Μουσεῖῳ εὕρισκομένων ἀρχαιοτήτων, ἐν τοῖς πρώτοις ὠνόμασεν ὡς σπουδαιότατον εὑρημα ἄγαλμα (Πίν. 10) νεανίου μαρμαρίνου διατηρούμενον καλῶς, ἄμεμπτον δὲ τὴν τέχνην καὶ ἐκφράζον αἴσθημα ψυχῆς σπουδαῖον, ὥρισε δὲ συνάμα τὴν Σχολὴν καὶ τὴν χρονολογίαν εἰς ἣν ἀνήκει. (Ὅρα Πρακτικὰ Ἀρχαιολ. Ἐταιρ. 1900, σελ. 95). Μὴ ἔχων ὅμως ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ τὸ πρωτότυπον, ἤτοι τὴν Ὀμηρικὴν εἰκόνα, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἕνεκα τούτου μαντεῦσαι τὸ ψυχικὸν αἴσθημα τοῦ νεανίου, ἀφῆκεν ἀρίστα τὰ αἷτια τῆς διευθύνσεως τῶν τε χειρῶν, τῆς κεφαλῆς, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀφῆκε δὲ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τὸν νεανίαν ἀνώνυμον. Ἄλλοι δὲ ἀγνοῶ τίσι τεκμηρίοις ἐπέσθησαν ὅτι ὁ νεανίας οὗτος εἶη ἀθλητῆς ἢ στρατιώτης· ὁ δὲ κ. Σβορώνος καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ὀρθηριάδην τὸν Λακεδαιμόνιον ἐκεῖνον, δεῖγμα ἔνδοξον σπαρτιατικῆς ἀνδρείας, ἀσκήσεως καὶ σκληραγωγίας, χαρακτηριστικὰ ἐκ διαμέτρου ἀτυχῶς ἐναντία τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἡμετέρου νεανίου ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις γενήσεται δῆλον.

Ἐγὼ δὲ τὴν πρώτην ἡμέραν καθ' ἣν εἶδον ἐν τῷ Κεντρικῷ Μουσεῖῳ τὸ ἄνω ἀναφερόμενον ἐκ Παρίου μαρμάρου ἄγαλμα τοῦ νεανίου φυσικοῦ μεγέθους σχεδὸν ἀκέραιον, μόνου τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καὶ τῆς ἀριστερᾶς κνήμης ἐλλειπόντων²,

¹ Τὸ προκείμενον ἄρθρον τοῦ σεβαστοῦ Β' ἀντιπροέδρου τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας ἢ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐπιτροπεῖα ἐθεώρησε πρέπον νὰ δημοσιεύσῃ, καίτοι μὴ συμμεριζομένη τινὰς τῶν ἐν αὐτῷ γνωμῶν τοῦ συντάκτου.

² Ἐκ τούτων ἢ μὲν κνήμη ἀπὸ τοῦ γόνατος κατερχομένη ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς βάσεως τὸ ἔχνος τοῦ ποδός μεθ' οὗ συνείχετο, ὁ δὲ βραχίον ἀνεγκύσθη μετὰ τοῦ ἀγάλματος ἀπεσαρκωμένος οὕτως εἶπεν ὑπὸ τῶν θαλασσίων ζυφίων τῶν διατρυπησάντων τὸ μάρμαρον, ὅπως ἐμφωλεύσωσιν ἐν αὐτῷ. Καίτοι δὲ οὕτω ἄμορφος, διακρίνεται τὸ σχῆμα αὐτοῦ ὡς καὶ τὸ τῆς χειρὸς τῆς κρατούσης ποτὲ τὸ δόρυ.

ἐνόησα ἔτι τὸ εὑρημα ἦν πολύτιμον, ὡς πιστὴ ἀπομίμησις ἐξόχου ἀνδριαντοποιοῦ, τῆς Ὀμηρικῆς γνωστῆς εἰκόνας, ἤτοι τῆς περιγραφῆς τοῦ φόνου τοῦ Λυκάωνος ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (Ὅρα ἐφημερίδα «Ἄστυ» τῆς 24 Φεβρ. 1901).

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπωθήσας τοὺς Τρῶας μέχρι τῆς διαβάσεως τοῦ Σκαμάνδρου, διὰ στρατηγίματος θαυμαζομένου καὶ νῦν ὑπὸ τῶν στρατηγικῶν ἀνδρῶν, διήρπασεν αὐτοὺς εἰς δύο, καὶ τοὺς μὲν ἐδίωκε πρὸς τὸ πεδίον, ἤτοι πρὸς τὸ Ἴλιον, τοὺς δὲ ἐτέρους ἠνάγκασε νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὸν ποταμόν. Εἰσπηδήσας δὲ καὶ αὐτὸς πολλοὺς ἐν τῷ ὕδατι ἐφόνευσεν, εἶτα ἐκλέξας δώδεκα νέους ὡς ποιήνην τοῦ φονευθέντος Πατρόκλου, ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, καὶ δεσμίους ἔστειλεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον· αὐτὸς δὲ ἐπανήρχετο πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ φόνου καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φευγόντων. Ἰλ. Φ. 1-33.

Ἐνευθεν ἄρχεται (Φ. 34) ἢ περιγραφή τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ ἀτυχοῦς προτελευταίου υἱοῦ τοῦ Πριάμου Λυκάωνος, ὃν ὡς ἐνόησεν ὁ Ἀχιλλεὺς φεύγοντα ἐκ τοῦ ποταμοῦ «γυμνόν, ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος, οὐδ' ἔχεν ἔγχος», διότι πάντα ταῦτα, ἐνοχλοῦντα αὐτόν, ἕνεκα τοῦ καμάτου, ὃν ἠσθάνετο φεύγων, καὶ τοῦ ἰδρώτος, εἶχε ῥίψει κατὰ γῆν, ἐθαύμασεν ἀπορῶν πῶς ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Λήμνου, εἰς ἣν τὸν εἶχε στείλει αἰχμάλωτον. Ἰλ. Φ. στ. 34-33.

Ἐνῶ δὲ ὁ Ἀχιλλεὺς ἠτοιμάζετο νὰ ῥίψῃ κατ' αὐτοῦ καὶ πάλιν τὸ φονικόν του δόρυ, ὁ Λυκάων τὸν ἐπλησίασε πεφοβισμένος, ἐπιθυμῶν νὰ θίξῃ τῶν γονάτων αὐτοῦ, ἔν' ἀποφύγῃ τὸν κακὸν θάνατον καὶ τὴν μέλαιναν μοῖραν. Καὶ ὁ μὲν ὄτις Ἀχιλλεὺς ὕψωσε τὸ μακρὸν δόρυ θέλων νὰ τὸν πληγώσῃ, ὁ δὲ Λυκάων ὑπέδραμε καὶ ἔλαβε τῶν γονάτων τοῦ ἥρωος κύψας, τὸ δὲ δόρυ, διαδὴν ὑπὲρ τῶν νώτων τοῦ Λυκάωνος ἐνεπήχθη εἰς τὴν γῆν ἐπιθυμοῦν νὰ θίξῃ ἀνθρωπίνης σαρκός. (Ὅρα εἰκ. ἀριθ. 1).

Ὁ δὲ Λυκάων διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς τῶν χειρῶν, ἐχούσης ἐλαφρῶς τοὺς δακτύλους πρὸς τὴν παλάμην καμπτομένους, ἰκέτευσε¹, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας ἐκράτει τὸ πεπηγμένον ἐν τῇ γῆ δόρυ οὐδὲ ἄφρινεν αὐτό, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἀχιλλεῦα ἔλεγε:

« Γουνοῦμαι σε κ.τ.λ.

Ἰλ. Φ. στ. 74 ἕως 96.

Πρὸς τοὺς ἰκετευτικούς λόγους τοῦ Λυκάωνος ὁ Ἀχιλλεὺς δι' ἀμειλίκτου φωνῆς ἀπήντησε.

« Νήπιε, κ.τ.λ.

Ἰλ. Φ. στ. 99 ἕως 113.

Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀχιλλεῖως τὰ γόνατα καὶ ἡ καρδιά τοῦ Λυκάωνος παρέλυσαν, ἀφῆκε τὸ δόρυ

Εἰκὼν ἀριθ 1.

καὶ ἐκαθέσθη ἀναπετάσας ἀμροτέρας τὰς χεῖρας. Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς σύρας τὸ δξύ ξίφος του ἔτυψεν αὐτὸν κατὰ τὴν κλεῖδα παρὰ τὸν αὐχένα κ.τ.λ. Ἰλ. Φ. στ. 114-135.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ περιγραφή τοῦ ἐπεισοδίου. Κυρίως ὅμως ἡ καθ' ἑαυτὸ εἰκὼν, ἣν πιστῶς ἐμιμήθη ὁ ἄγνωστος ἀνδριαντοποιός, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ 64 στίχου.

« Ὡς ὤρμαινε μένων »

καὶ λήγει εἰς τὸν στίχον 113.

¹ Οὕτω ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ λαὸς ἰκετεύει τοὺς ἄρχοντας. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἀντὶ τοῦ προσταγορευῆεν ἀλλήλους ἐν τῇσι ὁδοῖσι προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γόνατος τὴν χεῖρα. Βιβλ. II, Κεφ. 80.

Τὴν Ὀμηρικὴν ταύτην περιγραφὴν ἔχων ἐν τῇ μνήμῃ ἀνεγνώρισα, ὡς εἶπον ἀρχόμενος, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄγαλμα ἦν πιστὴ ἀντιγραφή τῆς Ὀμηρικῆς εἰκόνος ὑπὸ ἀνδριαντοποιοῦ οὐχὶ τοῦ τυχόντος, ἐλέγχοντος δὲ καὶ ἐμὲ ὡς ἀτόπως καὶ ἀδίκως γράψαντα ἐν τῷ ἐμῷ συγγράμματι « Ἰλιάδος Στρατηγικὴ Διασκευὴ καὶ Τοπογραφία », σελ. 18 -τάδε: « Πολλοὶ παλαιοὶ τε καὶ νέοι ἐμιμήθησαν ἐπὶ μαρμάρου ἢ διὰ γραφῆς τὸν θάνατον Λυκάωνος παρὰ τὸν Σκάμανδρον καὶ τὸν μὲν φόβον ἐξήγησαν ἴσως καὶ τὸ φιλόζωνον τοῦ Λυκάωνος, κρατοῦντος διὰ μιᾶς χειρὸς τὸ ῥιφθὲν κατ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ γῆ ἐμπηχθὲν ἔγχος Ἀχιλλεῖως, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας τῶν γονάτων αὐτοῦ. Οὐδέποτε ὅμως ζωγράφος ἢ γλύπτης ἐξήγησε τὸ ἀμειλίκτον τῶν Ἀχιλλεῖως λόγων καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀλλοίωσιν τῆς ψυχῆς τοῦ Λυκάωνος, τὴν ἀδυσώπητον ὀργὴν τοῦ Ἑλλήνος ἥρωος κατὰ τῶν Τρώων, μάλιστα δὲ τὴν πρὸς τὸν βίον ὀλιγωρίαν μετὰ τὸν Πατρόκλου θάνατον ».

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν ἔγραφον ταῦτα πρὸ ἐτῶν εἴκοσι μὴ ἐωρακῶς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐδὲν μνημεῖον πιστῶς μιμούμενον τὴν θαυμασίαν Ὀμηρικὴν εἰκόνα, νῦν δὲ μετὰ τὴν ἀνέλπιστον ἀληθῶς ἀνακάλυψιν τοιοῦτου οἷον ἐπόθου μνημείου, πρὸ τοῦ ἐλεεινοῦ διὰ τὸν φόβον καὶ τὴν φιλοζωίαν Λυκάωνος ἰστάμενος, ὁμολογῶ τὴν ἐμὴν ἐνοχὴν ἀπὸ τοῦδε¹, πεπεισμένος, ὅτι ὁ τόσον ἐπιτυχῶς διὰ τῆς σμίλης ἐγχαράξας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τὰ ἄνω μνημονευθέντα τῆς ψυχῆς αἰσθήματα τοῦ δυστυχοῦς Πριαμίδου, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀναμφιβόλως ἐπιτυχίας οὐ μόνον τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀχιλλεῖως χαρακτηριστικά, γνωστὰ ἐκ τῆς Ἰλιάδος, ἀντέγραψεν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ αἰσθήματα, τὴν ζωηρὰν δηλονότι ὀργὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν φονέων τοῦ φιλότατου αὐτῷ Πατρόκλου, καὶ τὴν ἀξιοπρεπῆ ἀταραξίαν αὐτοῦ πρὸ τῶν ἀναποδράστων ὀδυνηρῶν περιπετειῶν τοῦ πολέμου, καὶ οὐδὲν ἀφαιρέσας ἢ ἀλλοιώσας τῆς τοῦ ποιητοῦ περιγραφῆς, ἀκριβεστερος δὲ κατὰ γε τοῦτο καὶ αὐτοῦ τοῦ Φειδίου, μεταβαλόντος τὴν Ὀμηρικὴν εἰκόνα τοῦ Διός, ὅτε ἐξετέλει τὸ ἄγαλμά του ἐν τῷ ναῷ τῆς

¹ Ὡς γνωστὸν τὸ τοῦ Ἀχιλλεῖως ἄγαλμα οὐκ ἀνευρέθη εἰσέτι, μένον πιθανῶς μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντικυθέρων.

Ὀλυμπίας, καὶ ποιήσαντος τὸν μέγιστον τῶν θεῶν καθήμενον οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης κορυφῆς τοῦ πολυδειράδος Ὀλύμπου, ἐνθα εὔρεν αὐτὸν καθήμενον μόνον ἢ Θέτις (Ἰλ. Α στ. 498-499), ἀλλ' ἐπὶ θρόνου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, κοσμήματα ἀρμόζοντα μὲν ἴσως τῷ βασιλεῖ τῶν Περσῶν ἢ ἄλλων λαῶν τῆς Ἀσίας, πάντη ὅμως περιττὰ τῷ νεφεληγερέτῃ θεῷ. Ἄλλως τε δὲ οὐχὶ τὴν περιβάλλουσαν τὸ ἔργον τοῦ κλεινοῦ ἀνδριαντοποιοῦ πολυτέλειαν ἐθαύμαζον οἱ τότε, ἀλλὰ τὸ ἀπέριττον μεγαλεῖον τοῦ πρωτοτύπου, ἥτοι τοῦ ἐν τῇ Ἰλιάδι Διός, τοῦ κατανεύοντος τῇ θεῖα αὐτοῦ κεφαλῇ πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς δοθείσης τῇ Θέτιδι ὑποσχέσεως τοῦ τιμῆσαι τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἀχιλλεῖα.

Ἦ καὶ κυανέησιν ἐπ' ὄφρῳσι νεῦσε Κρονίων
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο μέγαν δ' ἐλίλιξεν Ὀλυμπον.

Ἰλ. Α. 528-530.

Ὁ ἀνδριαντοποιὸς οὗτος ὁ καὶ λάτρης τῶν Ὀμηρικῶν εἰκόνων, τὴν μὲν Ἀσιατικὴν ἐθνικότητα τοῦ Λυκάονος παρέστησε διὰ τοῦ στρογγύλου σχήματος τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου του, τὸ δὲ ἐν τῷ Σκαμάνδρῳ πάθημά του, τὸν ἐκ τούτου κάματον, καὶ τὸν ἐνοχλοῦντα αὐτὸν ἰδρωτὰ διὰ τῆς ἐλαφρᾶς πίεσεως τῆς κομφῆς καὶ ὁμοίας τῇ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Πραξιτελείου Ἑρμοῦ κόμης, καὶ τῶν διὰ σμίλης λεπτῶν ἐπὶ τοῦ προσώπου χαραγμάτων, ἐπίνοιαι γλυπτικῆς, παριστῶσαι ἔτι καὶ νῦν ἀπὸ τινος ἀποστάσεως τὸν νεανίαν ὡς ἄνδρα ἐξεληθέντα ἀπὸ τεθολωμένου ὕδατος, (ὡς ἦν τότε τὸ τοῦ Σκαμάνδρου ὕδωρ, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν εἰσβολῆς πολλῶν ἀρμάτων καὶ Τρώων ὀπλιτῶν), ἐνοχλούμενον ὑπὸ ἰδρωτός καὶ ἔνεκα τούτου ἀπογυμνωθέντα τῆς βαρείας πανοπλίας, καὶ οὕτω γυμνὸν συναντηθέντα τῷ Ἀχιλλεῖ ἐντρομον ἐκ τοῦ φόβου καὶ ὀλοφυρόμενον ἀπέναντι τοῦ ὑπερμέτρως κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Πριάμου ὠργισμένου Πηλεΐδου. Τὴν δὲ βασιλικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν καὶ θηλυπρεπῆ ἀνατροφὴν ἀποδεικνύει τὸ ἀπαλὸν καὶ ἀβροδίαιτον σῶμά του,

θαυμασίως διατηρηθὲν, σῶμα μηδέποτε ἰδὸν Γυμνάσιον ἢ Παλαίστραν, ὡς μὴ, ἔχον οὐδὲν σημεῖον ἀσκήσεως ἢ σκληραγωγίας, ἀλλ' εἰς εὐωχίας μετὰ φίλων ἀναστρεφόμενον, προπάντων δὲ οἱ γυναικὸς βραχίονες αὐτοῦ καὶ αἱ ἐκτάκτως μικραὶ, λεπτορυεῖς ἀριστοκρατικαὶ χεῖρές του, πρωωρισμένα μόνον εἰς θωπείας καὶ μελιγίους πρὸς τὴν ξανθὴν Ἀφροδίτην καὶ τὰς Χάριτας ἄθλους.

Τὸν δὲ φόνον τοῦ Λυκάονος καὶ τὴν ἐκσφενδόνισιν τοῦ νεκροῦ του εἰς τὸν Σκάμανδρον τὸν μέλλοντα φέρειν αὐτὸν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον βορᾶν τῶν ἰχθύων Ἰλ. Φ. στ. 114-127, οὐ περιέλαβεν ὁ ἀνδριαντοποιὸς ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ, νομίσας ἴσως τὰς κακὰς καὶ ἀεικεῖς ταύτας πράξεις¹ ὡς ἀποτελούσας ἄλλην εἰκόνα, ἢ μᾶλλον μὴ ἐπιτρεπομένης εἰς κοινὴν θέαν, ὡς ἀποτροπαίας. Οὕτω καὶ οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ ἀπεμάκρυναν παρόμοια θεάματα ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ μόνον δι' ἀγγέλων ἐγνώριζον τοῖς θεαταῖς.

Ἐλπίζω ὅτι ἡ μελετωμένη ἐπανάληψις τῶν ἐν τῷ βυθῷ τῆς τῶν Ἀντικυθήρων θαλάσσης ἐρευνῶν, διὰ τελειοτέρων ἀνεγκυστικῶν μηχανημάτων, ἀνευρήσει καὶ ἀνεγκύσει τὸ ἐκεῖ πιθανῶς κείμενον τοῦ Ἀχιλλέως ἄγαλμα πρὸς συμπλήρωσιν καὶ πρὸς ἀσφαλέστερον ὄρισμὸν τῆς σχολῆς καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ θαυμασίου τούτου συμπλέγματος, ἀλλὰ καὶ ἄνευ αὐτοῦ τὸ εὔρημα ἐστὶ πολῦτιμον ὡς τὸ μόνον βέβαιον καὶ πιστὸν ἀπομίμημα Ὀμηρικῆς εἰκόνας.

Ἦ θέσις ἣν κατεῖχεν ὁ μὴ ἔτι εὐρεθεὶς Ἀχιλλεύς, ἀπέναντι τοῦ Λυκάονος, ἀφ' ἑαυτῆς ὀρίζεται ἔκ τε τῆς ἰκετευτικῆς στάσεως τοῦ σώματος τοῦ Λυκάονος, καὶ τῆς διευθύνσεως τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ὀμμάτων, ὀρώντων τὸν ὠραῖον καὶ μέγαν Πηλεΐδην, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν².

Ἀθήναι 5 Ἰανουαρίου 1904.

Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΚΡΗΣ

¹ Ὅρα Ἰλιάδ. Χ. στ. 395 καὶ Ψ στ. 175, ἐνθα ὁ Ποιητὴς κατακρίνει παρομοίως πράξεις.

² Ἰλ. Φ. στ. 108. Οὐχ ὀράας, οἶος καγὼ καλὸς τε μέγας τε;

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Εἰς τὴν σημείωσιν 3 τῆς 50 σελίδος πρόσθετες καὶ τὰ ἐξῆς (Παράβ καὶ Athen. Mittheil. 1890 σελ. 2). Δύο δὲ ἔτι ἔργα τοῦ ἐν Ἀκροπόλει Μουσείου καθ' ὅμοιον ἔχουσι τρόπον διεσκευασμένην τὴν κόμην κατὰ τὸ μέτωπον ἢ ὑπ' ἀριθ. 621 ἀνδρική κεφαλὴ (Athen. Mittheil. ἔ. ἀ. σελ. 7, σημ. = Lechat, au Musée de l'Acropole σελ. 344 σημ. 1) καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 660 γυναικεία κεφαλὴ.

Δ. Φ.

Τὸ πόρισμα, εἰς ὃ καταλήγω ἐν τέλει τοῦ ἀνωτέρω δημοσιευομένου ἄρθρου μου «Νομισματικὸν εὑρημα ἐξ Ἐπιδαύρου» περὶ τῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος μεγάλης κυκλοφορίας τῶν ἀθηναϊκῶν ἀργυρῶν νομισμάτων συγκρόνως τοῖς μακεδονικοῖς, ἐξάγεται καὶ ἐκ νομισματικοῦ εὑρήματος γενομένου κατὰ τὰς Πάτρας καὶ δημοσιευθέντος ὑπὸ Newton ἐν Numismatik Chronica 1853-4 σελ. 31 καὶ ἐξῆς (πρόβλ. ἰδίᾳ σελ. 35-37).

Δ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΓΛΥΡΤΟΣ ΕΡΙΤΥΜΒΙΟΣ ΑΡΧΑΙΚΗ ΣΤΗΛΗ

ΜΕΤΟΠΗ. ΓΟΡΓΟΝΕΙΟΝ

ΜΕΤΟΠΗ. ΚΥΝΗΓΟΣ

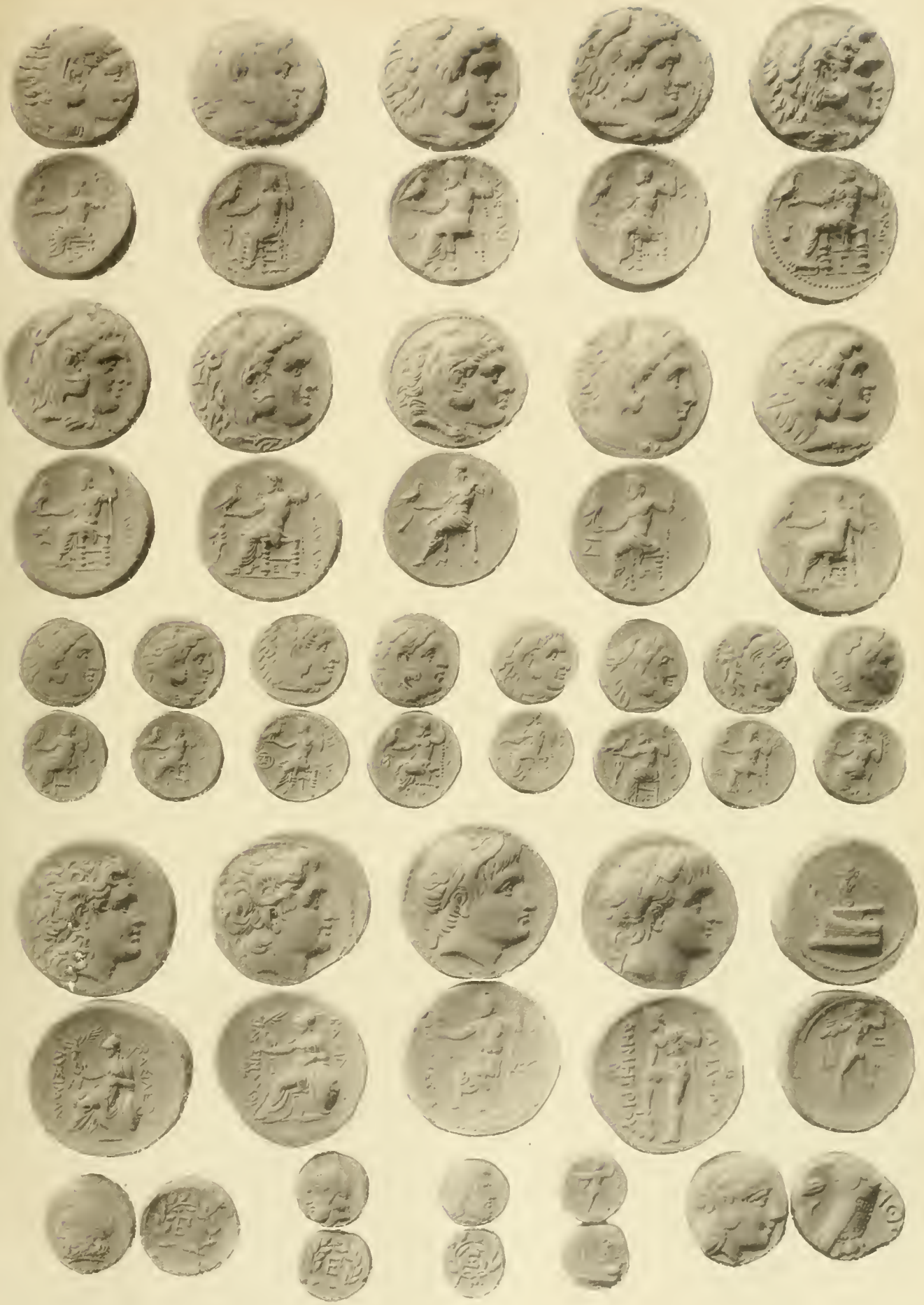
ΜΕΤΟΓΗ. ΓΕΡΣΕΥΣ

ΜΕΤΟΓΗ, ΧΕΛΙΔΩΝ

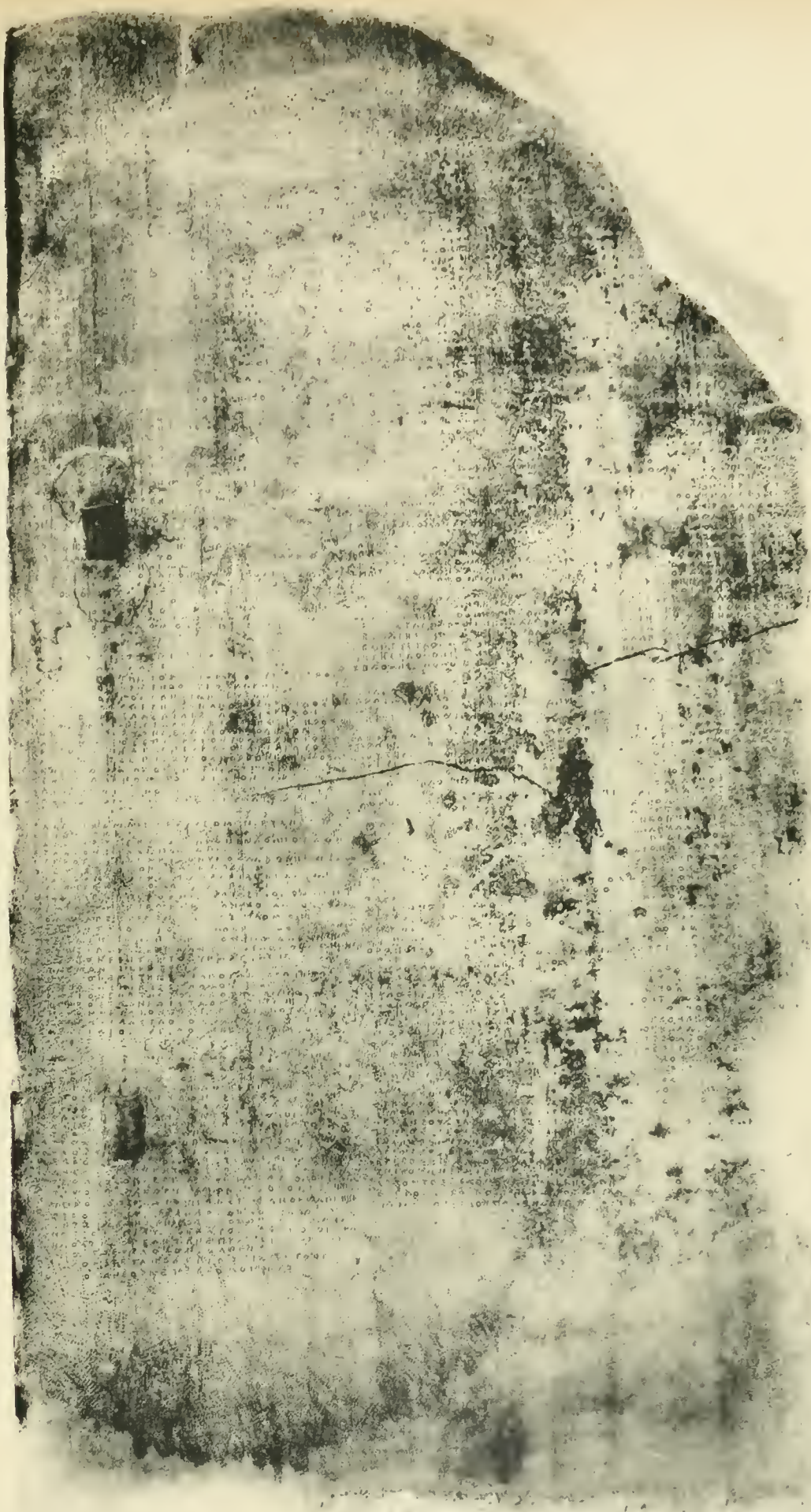
ΜΕΤΟΠΗ. ΤΡΕΙΣ ΕΝΟΡΟΝΙΣΜΕΝΑΙ ΘΕΟΤΗΤΕΣ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΝ ΕΥΡΗΜΑ ΕΞ ΕΡΙΔΑΥΡΟΥ

ΡΟΤΑΜΩΝ Ο ΑΥΛΗΤΗΣ

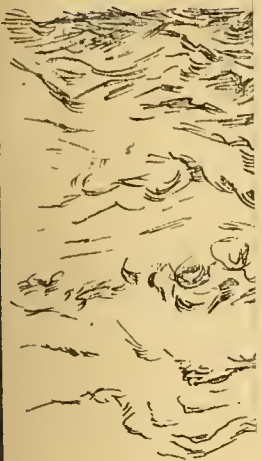
ΤΑΜΙΑΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΑΓΑΛΜΑ ΛΙΟΙΝΟΝ ΕΞ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ

ΙΕ

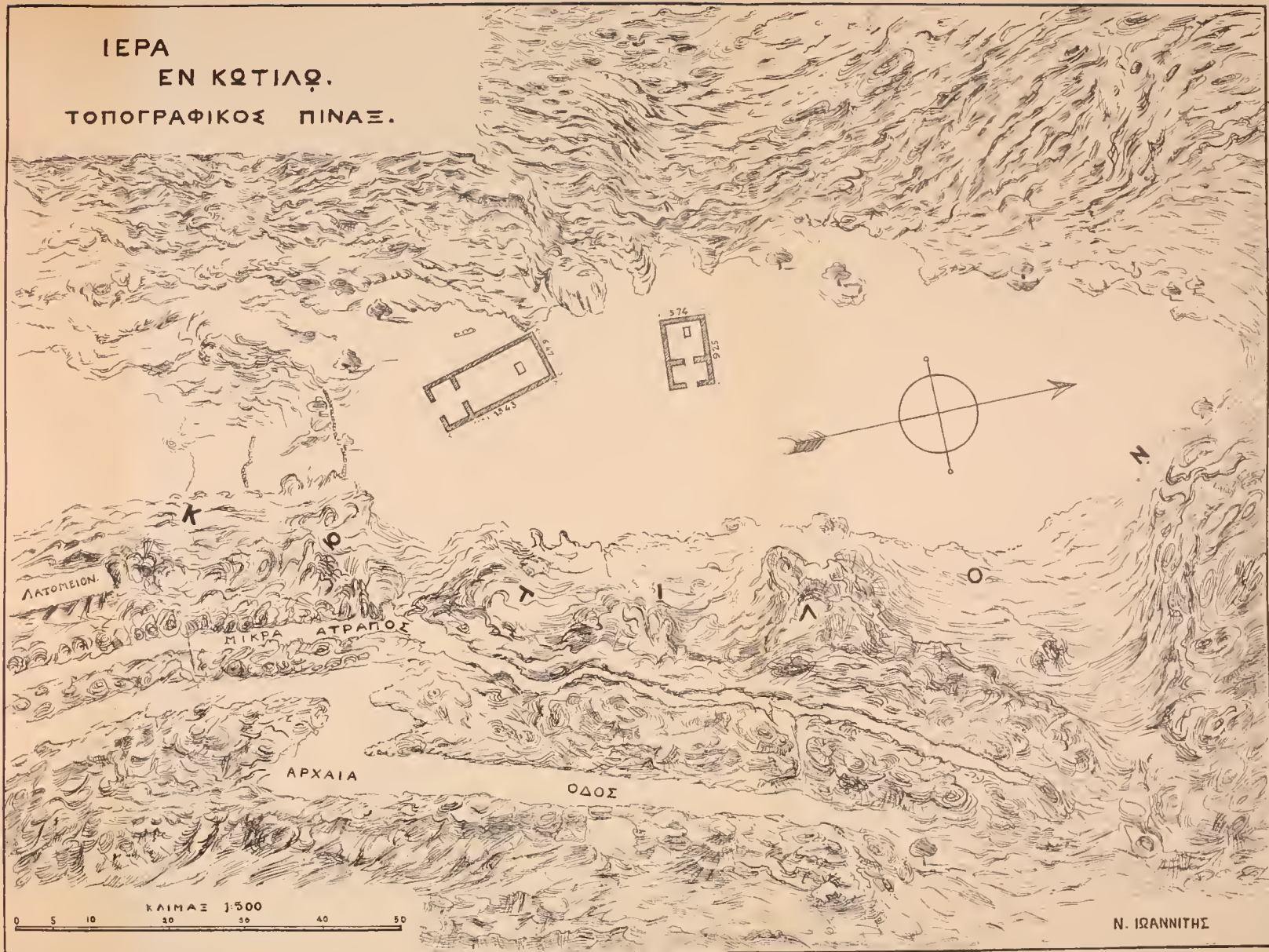
ΤΟΠΟ

0 5 10

ΙΕΡΑ
ΕΝ ΚΩΤΙΛΩ.
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΤΙΩΙ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1904

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1905

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΡΑΜΟΠΟΛΙΤΟΥ, Α. Δ. Ἐπιγραφαὶ ἀπελευθερωτικαὶ ἐξ Ἀμφίσσης	113-140
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ, Κ. Ἀνασκαφαὶ Λυκαίου (πίν. 7-10)	133-214
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, ΣΤ. Α. Ἐκ Κρήτης (πίν. 1-3)	1-56
ΡΩΜΑΙΟΥ, Κ. Ἀναθηματικὸς καθίσκος μετ' ἐπιγραφῆς	139-152
ΤΟΥ ΝΙΕΒΥΗΡ ΜΑΡΚΟΥ Παρατηρήσεις ἐπὶ τινῶν ἐπιγραφῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἵπερτελεάτου Ἀπολλωνος	53-60
ΦΙΛΙΟΥ ΔΗΜ. Ἀνασκαφαὶ τάφων παρὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν πίν. 4-6)	61-88
WILHELM ADOLF Εὐβοϊκά	89-110

Πίναξ 1 Ἐξέλιξις διακοσμήσεως δύο ἀγγείων τοῦ Β τάφου Μουλιανῶν

- 2 Λάρναξ Β τοῦ τάφου Ἀρτσᾶ.
- 3 Γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τοῦ τάφου Α Μουλιανῶν.
- 4 Σχεδιάγραμμα τῶν ἀνασκαφῶν.
- 5 Το ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου Ζ.
- 6 Ἄποψις ἀνασκαφῶν Ἱερᾶς ὁδοῦ.
- 7 Ὅψεις βωμοῦ Λυκαίου.
- 8 Βάσεις πρὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Λυκαίου.
- 9 Ἐρμηῆς χαλκοῦς ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Λυκαίου.
- 10 Ἀγαλμάτιον νεανίσκου (Λυκαίου).

Σελ. 56 εἰκ. 1. Σκελετὸς ἐν Λάρνακι.

- 17 εἰκ. 2, Πήλινα ἀγγεῖα.
- 19 εἰκ. 3, Ξυρον ἐκ τοῦ τάφου Ἀρτσᾶ.
- 20 εἰκ. 4 α, β, γ, δ, Σφραγίς Ἀρτσᾶ.
- 23 εἰκ. 5 α, Τάφος Α Μουλιανῶν.
- 24 εἰκ. 5 β, Τάφος Α Μουλιανῶν.
- 27 εἰκ. 6, Πήλινα ἀγγεῖα τοῦ τάφου Α Μουλιανῶν.
- 29 εἰκ. 7, Χαλκᾶ κτερίσματα τοῦ αὐτοῦ τάφου
- 37 εἰκ. 8, Χρυσοῦς δακτύλιος τάφου Α Μουλιανῶν
- 39 εἰκ. 9, Λάρναξ τάφου Β Μουλιανῶν.
- 43 εἰκ. 10, Πήλινα ἀγγεῖα τάφου Β Μουλιανῶν.
- 46 εἰκ. 11, Χαλκᾶ κτερίσματα τοῦ αὐτοῦ τάφου.
- 49 εἰκ. 12, Χρυσῆ προσωπίς τοῦ αὐτοῦ τάφου.
- 50 εἰκ. 13, Χρυσοῦς δακτύλιος Βουρλιᾶς Μουλιανῶν.
- 51 εἰκ. 14, Μυκηναϊκὸς τοῖχος Ζελλιάδων.
- 52 εἰκ. 15, Πύργος ἢ «Ἑλληνικό».
- 64 εἰκ. 1-3,
- 65 εἰκ. 4,
- 66 εἰκ. 5,
- 70 εἰκ. 6,
- 71 εἰκ. 7,
- 72 εἰκ. 8,
- 74 εἰκ. 9, Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον.
- 78 εἰκ. 10, Τραγικὴ προσωπίς.
- 81 εἰκ. 11, Πηλίνη μήτρα.
- 139 εἰκ. 1, Καδίσκος μετ' ἐπιγραφῆς.
- 140 εἰκ. 2, Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς καδίσκου.
- 143 εἰκ. 3, Χαλκοῦς κάδος ἐθνικοῦ μουσείου Ἀθηνῶν.
- 145 εἰκ. 4, Πήλινον ἀγγεῖον καδίσκοειδές.
- 145 εἰκ. 5, Ὅμοιον.

Σχέδια καὶ κτερίσματα τάφου Ζ παρὰ τὴν ἱερὰν ὁδόν

- Σελ. 159 εικ. 1, Βωμός καὶ τέμενος Λυκαίου Διός.
 — 165 εικ. 2, Μάχαιρα καὶ κλεῖς σιδηραῖ (Λυκαίου).
 — 167 εικ. 3, Τριποδίσκος χαλκοῦς βωμοῦ Λυκαίου.
 — 169 εικ. 4, Ὅμοιος
 — 170 εικ. 5, Νυμίσματα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Λυκαίου.
 — 171 εικ. 6, Ἐσωτερικόν τάφρου ἐπὶ βωμοῦ Λυκαίου.
 — 173 εικ. 7, Βάσις κίονος προ τοῦ βωμοῦ τοῦ Λυκαίου.
 — 181 εικ. 8, Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Διός (Λυκαίου).
 — 181 εικ. 9, Τοῦ αὐτοῦ ὄψις πλαγία.
 — 182 εικ. 10, Τοῦ αὐτοῦ ὄψις ὀπισθία.
 — 185 εικ. 11, Ἀγαλμάτιον χαλκοῦν Διός τοῦ τύπου τοῦ Ἰθωμάτα.
 — 187 εικ. 12, Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Διός καθημένου (Λυκαίου).
 — 187 εικ. 13, Τοῦ αὐτοῦ ὄψις πλαγία.
 — 188 εικ. 14, Τοῦ αὐτοῦ ὄψις ὀπισθία.
 — 193 εικ. 15, Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Διός ἱσταμένου (Λυκαίου).
 — 194 εικ. 16, Χεὶρ χαλκῆ μετὰ κεραυνοῦ (Λυκαίου).
 — » εικ. 17, Ἄκρον χαλκοῦ ποδός (Λυκαίου).
 — 195 εικ. 18, Ἄετός χαλκοῦς (Λυκαίου).
 — 196 εικ. 19, Τοῦ αὐτοῦ ὀπισθία ὄψις.
 — 200 εικ. 20, Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἑρμοῦ (Λυκαίου).
 — 201 εικ. 21, Ὅμοιον ἀγαλμάτιον Ἑρμοῦ (Λυκαίου).
 — 202 εικ. 22, Τοῦ αὐτοῦ ὀπισθία ὄψις.
 — 205 εικ. 23, Χαλκοῦ ἀγαλματίου νεανίου πλαγία ὄψις.
 — 206 εικ. 24, Ἀγαλμάτιον χαλκοῦ ὄρουμῶς (Λυκαίου).
 — 207 εικ. 25, Χαλκῆ κνημὶς ἐκ τοῦ Λυκαίου.
 — 209 εικ. 26, Ἐπιγραφή ἐπὶ χαλκῆς κνημίδος.
 — 211 εικ. 27, Χαλκοῦς ὄψις διπλοῦς (Λυκαίου).
 — 212 εικ. 28, Χαλκοῦς ἄσχος (Λυκαίου).
 213 εικ. 29, Βάσις χαλκοῦ ἀγαλματίου (Λυκαίου).

ΕΚΚΡΗΤΗΣ

(Πίν. 1-3)

▲

Ὁ τάφος Ἀροτσᾶ καὶ αἱ πηλιναι λάρνακες.

Μεταξὺ τῶν δύο χωρίων Ἐληῆς καὶ Κάτω Βάθειας τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος εἰς ὀϊωρον περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως Ἡρακλείου ἐν ᾧ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1903 ὁ ἐκ Κάτω Βάθειας χωρικός Μιχαὴλ Λαγουδάκης ἠροτρία τὸν ἀγρὸν του εἰς θέσιν καλουμένην τ' Ἀροτσᾶ, κατεβυθίσθη ὁ ἕτερος τῶν ἀροτήρων βοῶν καὶ οὕτως ἀπεκαλύφθη μικρὸς τάφος λαξευτός ἐν τῷ μαλακῷ βράχῳ, Ὁ χωρικός ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν φιλόρχαιον ἔμπορον κ. Χριστοφ. Ἀνερράφην, ὅστις καὶ εἰδοποίησεν ἀμέσως τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν. Μετὰ τινὰς ἡμέρας συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνερράφης μεταβὰς ἐξετέλεσα τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου καὶ μετεκόμισα τὰ εὐρήματα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου.

Ὁ τάφος εἶναι τῶν συνήθων θολωτῶν λαξευτῶν ἐν τῷ μαλακῷ ὑποκιτρίνῳ βράχῳ (ἄσπρουγας) τετραγώνου μὲν σχήματος κάτω, θολούμενος δὲ πρὸς τὰ ἄνω. Εἶχε διεύθυνσιν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ ὀρόμον πρὸς Β. εἰς τὸ ἐλαφρῶς κατηφορικὸν ἔδαφος. Τοιοῦτοι τάφοι μυκηναϊκοὶ μετὰ ὀρόμου ἔχουσιν εὐρεθῆ ἕως τῶρα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Κρήτης ὡς λ. γ. εἰς τὰ Βασιλικὰ Ἀνώγεια καὶ Μίλατον¹ εἰς Λιγόρτυνον Μονοφατσίου, εἰς Φαιστὸν ἐν θέσει Λιλιανὰ² καὶ ἀλλαγοῦ.

Τὸ μῆκος τοῦ ὀρόμου εἶναι ἄγνωστον, διότι εὐ-

¹ Orsi, Urne funebri Cretesi ἐν Monumenti antichi dell'Accademia dei Lincei 1890 σ. 201 ἐξ. Perrot et Chipiez VI. σ. 453 455.

² G. Gerola Lavori eseguiti nella necropolis di Phaestos ἐν Rendiconti dell'Accademia dei Lincei τόμ. XI. fasc. 5.

ρискόμενος οὕτως κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς μικρὸν ἀποτῆς ἐπιφανείας βάθος ἀνεμογλεύθη καὶ κατεστράφη διὰ τῆς ἐπανειλημμένης καλλιέργειας. Καὶ τοῦ θαλάμου αἱ ἀρχικαὶ διαστάσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῶσι σήμερον ἀκριβῶς, διότι πλὴν τοῦ κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν γενομένου ῥήγματος τῆς κορυφῆς εἶχον ἀποσπασθῆ κατὰ καιροὺς καὶ τεμάχια ἐκ τοῦ μαλακοῦ βράχου τῶν τοιχωμάτων, καὶ οὕτως ὁ θάλαμος ἐγένετο ἀκανόνιστος ὁμοιάζων πρὸς μικρὸν φυσικὸν σπήλαιον, τοῦ ὁποῦ αἱ διαστάσεις μετὰ τὸν καθαρισμὸν εἶναι αὐταὶ πλάτος ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τοῦ ἀντικρῦ τοιχώματος 1,73, μῆκος τοῦ θαλάμου ἀπὸ βαρρᾶ πρὸς νότον 2,15, σωζόμενον ὕψος 1,10, πλάτος τοῦ στομίου 0,96.

Ἐντὸς τοῦ τάφου ὑπῆρχον δύο τετράγωνοι πηλιναι λάρνακες ἔχουσαι διεύθυνσιν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Ἐν ἐκάστη ἦτο τεθαμμένος νεκρὸς ὠρίμου ἡλικίας³ οἱ σκελετοὶ καὶ τῶν δύο καὶ μάλιστα τοῦ ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς λάρνακι (Α) διατηροῦντο εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν. Εἰς τὴν εὐτυχῆ δὲ ταύτην σύμπτωσιν ἔγκειται, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως, καὶ ἡ μεγαλυτέρα σημασία τοῦ τάφου τούτου, διότι λύει κατὰ τρόπον ὀριστικὸν τὸ πολὺ ἀμφισβητηθὲν ἕως σήμερον ζήτημα τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς ἐντὸς τῶν πηλίνων λαρνάκων.

Πλὴν τῶν ἐν ταῖς λάρναξι σκελετῶν εἶχον ταφῆ, ὡς φαίνεται, καὶ δύο ἀκόμη νεκροὶ χαμαὶ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο λαρνάκων κενὸν διάστημα⁴ τούτων ὅμως οἱ σκελετοὶ εἶχον καλυφθῆ ὑπὸ τῶν καταπεσόντων χωμάτων καὶ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ὀστᾶ σεσηπότεα ἐκ τῆς ὑγρασίας. Ἐχομεν ἄρα πρὸ ἡμῶν τάφον οἰκογενειακόν, ὅστις ἀνοικόμενος κατὰ καιροὺς περιέλαβε τέσσαρα μέλη τῆς

οικογενείας, δύο μὲν ἐν ταῖς λάρναξι, ἄλλα δὲ δύο χαμαί.

Ὅτε μετέβην ἐπὶ τόπου πρὸς καθαρισμὸν τοῦ τάφου εὔρον τὰς λάρνακας καὶ τὰ ἄλλα ἀντικείμενα κατὰ χώραν ἀμετακίνητα· ὁ χωρικὸς μόνον ἓνα κύβου μόνων τοποθετημένον ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου καλύμματος τῆς Α λάρνακος εἶχε παραλάβῃ ὡς πειστήριον τῆς εὐρέσεως τοῦ τάφου, χωρὶς νὰ θίξῃ τὰ λοιπὰ μηδὲ νὰ ἀνοίξῃ τὰς λάρνακας ἢ ἀνασκαλεύσῃ τοὺς σκελετοὺς. Εἰς τοῦτο ἄλλως ἐπεισθῆν καὶ ἐκ τοῦ περιστατικοῦ, ὅτι, ὅτε ἀνέφξα τὴν λάρνακα Β ἀφαιρέσας τὸ σκέπασμα, παρετήρησα ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς λάρνακος διεσταυρωδὸ ἀπὸ λεπτὰς ρίζας φυτῶν, αἵτινες εἶχον εἰσδύσῃ εἰς τὴν λάρνακα ἀπὸ τῶν ἐν τῷ πυθμένι ὀπῶν καὶ εἶχον ἀποτελέσῃ εἶδος δικτύου ὑπεράνω τοῦ σκελετοῦ, ὅστις ἔμενεν ἄθικτος καὶ ἐν τῇ ἀρχικῇ του θέσει.

Τῶν δύο λαρνάκων ἡ μὲν Α εὐρίσκετο κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς, ἡ δὲ Β κατὰ τὴν δυτικὴν, κενὸς δὲ χώρος ἀρκετὸς εὐρίσκετο κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο λαρνάκων διάστημα, ἐν ᾧ εἶχον ἀποτεθῆ οἱ δύο ἄλλοι νεκροί. Ὁ τάφος, ὡς εἶπον, ἀπεκαλύφθη ἄνωθεν διαρραγέντος τοῦ θόλου ἐκ τοῦ βάρους τῶν ἀροστῆρων βλαῶν, τὸν καθαρισμὸν ὅμως ἐξετέλεσα ἐγὼ διὰ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ στομίου, τὸ ὅποιον εὔρον πεφραγμένον διὰ ξηροτοίχου ἐκ λίθων λογάδων μετρίου μεγέθους.

Οἱ ἐν ταῖς λάρναξι σκελετοὶ εἶχον ἀμφότεροι τὴν κεφαλὴν πρὸς βορρᾶν, ἦτοι κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ τάφου, περὶ τῶν ἐν τῷ ἐδάφει ὅμως νεκρῶν δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω τι ὠρισμένον, διότι καὶ καταφανεῖς δὲν ἦσαν οἱ σκελετοὶ καὶ ἀποσυντεθειμένοι σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν.

Ἀμφότεραι αἱ λάρνακες εἶναι τοῦ συνήθους τετραγώνου σχήματος καὶ ἐστεροῦντο ἀπ' ἀρχῆς ποδῶν. Ἡ λάρναξ Α εἶναι ἀπλουστάτη καὶ στερεῖται πάσης διακοσμησεως γραπτῆς ἢ ἄλλου εἶδους· ἄνω μόνον φέρει στενον ἐξέχον περιχειλίωμα ἐπίπεδον. Αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτῆς διαστάσεις (τοῦ κουφώματος) εἶναι μῆκος 1,10, πλάτος κατὰ τὸ ἐν ἄκρον 0,38 κατὰ τὸ ἄλλο 0,405, βῆθος 0,25. Τοῦ τοιχώματος δὲ τὸ πάχος κατὰ τὸ στόμιον εἶναι 3-4 ἑκατοστὰ. Ἡ λάρναξ αὕτη ἦτο κεκαλυμ-

μένη διὰ σκεπάσματος ἐπιπέδου πηλίνου ὀλίγον μεγαλυτέρου καὶ κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος τῆς λάρνακος, χάριν δέ, ὡς φαίνεται, εὐχερεστερας μετακινήσεως εἶχε κοπῆ πλάγιως τὸ σκέπασμα αὐτὸ εἰς δύο τεμάχια κατὰ πλάτος, ὅτε ἀκόμη ὁ πηλὸς ἦτο μαλακός, τὰ ὅποια προσαρμοζόμενα ἀποτελοῦσι τὴν πλάκα. Ἡ πλάξ αὕτη φέρει ὀκτώ τρήματα ἦτοι ἐν μὲν εἰς ἐκάστην τῶν τεσσάρων γωνιῶν, τέσσαρα δὲ ἄλλα κατὰ τὸ μέσον ἐκῆ ὅπου συναρμύζονται τὰ δύο ἡμίση τεμάχια. Αἱ ὀπαὶ αὗται δὲν ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ἄλλας τῆς λάρνακος ὅπως οὐδὲ πρὸς τὰς τοξοειδεῖς λαβὰς, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον καὶ διότι τὸ σκέπασμα εἶναι κατὰ τι μεγαλύτερον καὶ κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος ἀπὸ τὴν λάρνακα, ὑποθέτω ὅτι δὲν ἀνήκειν ἀπ' ἀρχῆς εἰς ταύτην, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐγχορησιμοποιήσαν παραλαβόντες αὐτὸ ἄλλοθεν. Ἡ λάρναξ φέρει εἰς τὸ μέσον μὲν ἐκάστης μακρᾶς πλευρᾶς ζευγὸς τοξοειδῶν λαβῶν εἰς γραμμὴν, εἰς τὸ μέσον δὲ ἐκάστης στενῆς μίαν ὁμοίαν τοξοειδῆ λαβὴν. Ὁ πυθμὴν στερεῖται ὀπῶν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον πρῶτην φοράν παρατηρεῖται εἰς τετράγωνον πηλίνην λάρνακα.

Ἡ λάρναξ Β (πίναξ 2) εἶναι ἐπίσης τετράγωνος, ἀλλ' αἱ τέσσαρες πλευραὶ δὲν εἶναι ἐντελῶς ἐπίπεδοι ἀλλὰ πλαισιοῦνται πανταχόθεν ὑπὸ προέχοντος ἐπιπέδου περιθωρίου. Κατὰ τοῦτο δὲ ἡ λάρναξ αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τὰς τοῦ Παλαικίστρου τὰς δημοσιευθεῖσας ὑπὸ τοῦ κ. Bosanquet¹, ὅστις καὶ παρατηρεῖ ὅτι διὰ τούτου ὁ κεραμεὺς ἀπειμιμήθη ξυλίνην λάρνακα· ἡ πλαισίωσις δὲ διὰ τῶν περιθωρίων μιμεῖται τὰς ξυλινὰς δοκοὺς τὰς ὁποίας ἔπρεπε χάριν στερεότητος καὶ ἀντοχῆς νὰ ἔχη κατὰ τὰ ἄκρα τὸ ξύλινον κιβώτιον.

Αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις τῆς λάρνακος Β εἶναι μῆκος 1,20, πλάτος κατὰ τὸ ἐν ἄκρον 0,32 καὶ κατὰ τὸ ἄλλο 0,37, βῆθος 0,38. Τὸ πάχος τῶν τοιχωμάτων κατὰ τὴν χεῖλη εἶναι 4-4 1/2 ἑκατοστὰ.

Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς λάρνακος ἐκαλύπτετο ἔξωθεν ὑπὸ ἀλοιφῆς τινος ἐρυθρωπῆς, ἧς ἐσώθησαν ἀρκετὰ ἔγχη ποῦ μὲν ἐρυθρὰ ποῦ δὲ καστανόχροα· πρὸς τούτοις φέρει εἰς ἐκάστην τῶν 4

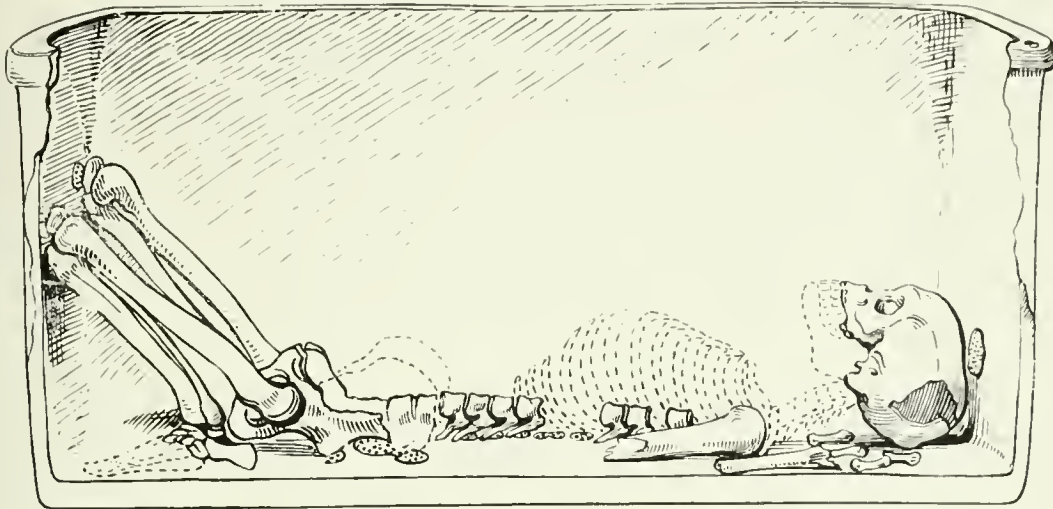
¹ Annual of the Brit. School at Athens VIII 1901-1902 σ 297 πίν. XVII-XIX.

γωνιών ἐπὶ τοῦ περιθωρίου σειρὰν κάθετον ἐντύπων κοσμημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦνται ἐκ κύκλου κεντρικοῦ ἀφ' οὗ ἐκφύονται περίξ ἀκτῖνες καμπτόμεναι κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν καὶ περιβαλλόμεναι ὑπὸ ἄλλου μεγάλου κύκλου, οὕτω δὲ ἀποτελεῖται κόσμημα ὁμοιάζον πρὸς πυροστροβίλον· ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροστροβίλων ἐκάστης σειρᾶς εἶναι ποῦ ἕξ καὶ ποῦ ἑπτὰ· ὅμοιος πυροστροβίλος εἶναι τετυπωμένος καὶ εἰς τὰς ἄνω γωνίας τοῦ πλαισίου. Τὸ κόσμημα αὐτὸ εὑρηται ἐγγεγλυμμένον καὶ εἰς πρισματικὴν τρίπλευρον σφραγιδα δημοσιευομένην παρακάτω, ἀλλ' ἔχει τέσσαρας μόνον ἀκτῖνας, ἀπαντὰ δὲ καὶ εἰς ἄλλας σφραγιδας ἐκ Κρήτης δημοσιευομένας ὑπὸ τοῦ κ. Α. Evans.

ὅστις θεωρεῖ αὐτὸ ὡς τὸ ἰσογραφικὸν σημεῖον τὸ συμβολίζον τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας ἢ τὸν ἥλιον¹.

Ἡ λάρναξ στερεῖται λαβῶν, ἀπ' αὐτῶν δὲ φέρει ζεύγος τρημάτων κατὰ τὸ μέσον ἐκάστης τῶν τεσσάρων πλευρῶν, τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ἄλλα τέσσα τρήματα τοῦ καλύμματος. Εἰς τὸν πυθμένα φέρει δύο σειρὰς ἐκ τριῶν ὀπῶν ἐκίστην, ἐξαιρετικῶς δὲ ἡ λάρναξ αὕτη φέρει καὶ εἰς τὰ τοιχώματα ἑκατοστά τινα ἄνωτέρω τοῦ πυθμένος καὶ ἄλλα τρήματα, ἄγνωστον ἀκριβῶς πρὸς τίνα σκοπὸν.

Τὸ σκέπασμα τῆς λάρνακος εἶναι ἀετσειδὲς μὲ ἀποαλίσεις καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευράς, ἔφερε δὲ τὸ αὐτὸ γρῖσμα μόνον κατὰ τὸ ἐξέχον περιγεῖ-

Εἰκὼν 1. Ὁ σκελετὸς ἐν τῇ Λάρνακι Α.

λωμα καὶ τὰς πλαγίας στενάς πλευράς τῆς κορυφαίας δοκοῦ. Το ὄψος τοῦ σώματος μετρούμενον ἔξωθεν εἶναι 0,30.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ συναδελφου μου καὶ ἱατροῦ Ἰωσήφ Χατζιδάκι· οἱ νεκροὶ οἱ τεθαμμένοι καὶ εἰς τὰς δύο λάρνακας ἦσαν προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν· καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ Α λάρνακι τεθαμμένος ἦτο ἀνὴρ, ὁ δὲ ἐν τῇ Β γυνή. Πιθανῶς ἄρα ἔχομεν τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τὴν σύνηνον αὐτοῦ ἐν τῇ δευτέρᾳ· οἱ τεθαμμένοι ἐν τῷ ἐδάφει τότε θὰ ἦσαν ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας.

Ἡ θέσις ἦν κατεῖχεν ὁ σκελετὸς ἐν τῇ λάρνακι Α καταφαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνας (εἰ-

κὼν 1)· ὁ νεκρὸς ἀπετίθη ἐντὸς τῆς λάρνακος ὕπτιος ἀλλὰ μὲ ἠνωρθωμένους τοὺς μηρούς καὶ τὰς κνήμας κεκαμμένας. Ὅτι δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τοῦ νεκροῦ δείκνυται ἀναμνηστικῶς ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ἣ εὐρέθη ὁ σκελετὸς ἐν τῇ λάρνακι, καὶ ἦν διατηρεῖ περίπου καὶ σήμερον ἐν τῷ Μουσεῖῳ· το μὲν κρανίον καὶ ἡ κάτω σιαγὼν ἔκειντο κατὰ τὸ ἐν ἄκρον τοῦ πυθμένος οὐχὶ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ, ἡ σπονδυλικὴ στήλη κατέχει τὴν μεσαίαν γραμμὴν τοῦ πυθμένος, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῆς τὰ ὅστ᾽ αὐτῶν χειρῶν καὶ αἱ πλευραί, τὰ ὅστ᾽ αὐτῆς λεκάνης καὶ τὸ ἱερὸν εὐρίσκοντο εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ πυθμένος, τέλος τὰ μηριακὰ

¹ Α. Evans Cretan Pictographs εἰκ. 33e σ. 312.

καὶ κνημικὰ ὅστ᾽ ἰσχυρῶς τελείως διατηρούμενα εὐρίσκοντο ὄρθια στηριζόμενα εἰς τὸ κάτω στενὸν τοίχωμα τῆς λάρνακος. Ἡ τοιαύτη θέσις τοῦ σκελετοῦ ἐπὶ αἰῶνας πιστοῦται, διὰ τὴν μὴ μείνη μηδὲ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία, καὶ ἐκ τῶν λευκῶν κηλίδων τὰς ὁποίας ἀφῆκεν εἰς τὸν πυθμὲνα καὶ τὸ κάτω στενὸν τοίχωμα τῆς λάρνακος, ἡ φωσφορική τίτανος τοῦ κρανίου καὶ τῶν ὀστέων τῶν κάτω ἄκρων καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὥστε καὶ μόνον ἐκ τῶν κηλίδων αὐτῶν, καὶ ἂν δὲν ἐσώζετο ὁ σκελετός, ἠδυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν θέσιν ταύτην.

Μετὰ τὴν ἐξακριβώσιν τῆς θέσεως ταύτης τοῦ νεκροῦ ἐξετελέσα πείραμα ἐν τῷ Μουσείῳ ἐπὶ ἀνθρώπου ἔχοντος ἀνάστημα 1,70. Παρατήρησα δὲ ὅτι λαμβάνων τὴν στάσιν ταύτην κατέλαβε μῆκος 1,18· ἂν δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ τεθῆ ἐπὶ ὑψηλοῦ προσκεφαλαίου δύναται τὸ καταλαμβανόμενον μῆκος νὰ περιορισθῆ μέχρι ἐνὸς μέτρου. Εὐκόλως ἄρα ἠδύνατο νὰ ταφῆ ὁ νεκρὸς ἐντὸς τῶν πηλίνων λαρνάκων, αἵτινες ἔχουσι μῆκος ἄνω τοῦ ἐνὸς μέτρου, πλὴν δύο εὐρισκομένων ἐν τῷ Μουσείῳ Ἰρακλείου μιᾶς τετραγώνου μικρᾶς ἐκ Βασιλικῶν Ἀνωγειῶν¹ καὶ μιᾶς μικρᾶς λουτηρομόρφου ἀγνωστού προελεύσεως· εἰς τὰς δύο ταύτας ἐκ τῶν πολλῶν ὀνύμεθα κάλλιστα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχον ταφῆ παῖδες.

Ὁμοίαν θέσιν κατεῖχεν ὁ νεκρὸς καὶ ἐν τῇ λάρνακι Β με μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι εἰς τὴν λάρνακα ταύτην κατέρρευεν ἐκ τοῦ θόλου ὕδωρ κατὰ τὸ κάτω μέρος καὶ διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ ὁ ἄλλος σκελετός διατηρεῖτο κάλλιστα, τὰ ὀστέα τῶν κάτω ἄκρων ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον σεσηπότα καὶ ἡ ἀρχικὴ αὐτῶν θέσις οὐχὶ τόσο καταφανής ὡς ἐν τῇ λάρνακι Α. Τὸ σωζόμενον μέρος τοῦ σκελετοῦ ἦτο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξηπλωμένον, ὅπως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ λάρνακι, δὲν ἦτο δὲ δύνατὶν τὰ ὀστέα τῶν κάτω ἄκρων νὰ ἔχωσιν θέσιν ἄλλοίαν τῆς ἐν τῇ πρώτῃ.

Καὶ ἐν τῇ Β λάρνακι τὰ ὀστέα ἀφῆκαν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς λάρνακος λευκὰς κηλίδας ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν κάτω ἄκρων ἀλλὰ κατὰ τὴν θέσιν τῶν βραχιόνων. Το

πρᾶγμα ἐξηγεῖται κάλλιστα ἐκ τῶν διαστάσεων τῆς λάρνακος ταύτης, ἥτις εἶναι μὲν μακροτέρα τῆς πρώτης, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔγινε ἀνάγκη νὰ πιεσθῆ ἡ κεφαλὴ καὶ τὰ κάτω ἄκρα κατὰ τὰ τοιχώματα καὶ νὰ ἀφῆσσι κηλίδας, ἀλλ' εἶναι στενωτέρα, ἐπιέσθησαν δὲ πρὸς τὰς μακρὰς πλευρὰς οἱ βραχιόνες καὶ οὕτως ἐσχημάτισαν τὰ ἴγνη ταῦτα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων διδάχθεις ἐξήτασα καὶ τὰς ἄλλας λάρνακας τὰς εὐρισκομένας ἐν τῷ Μουσείῳ Ἰρακλείου, εὗρον δὲ τὰς λευκὰς ταύτας κηλίδας τῶν ὀστέων καὶ εἰς τὴν μικρὰν τετραγώνον τῶν Ἀνωγειῶν, περὶ ἧς ὠμίλησα καὶ προηγουμένως, κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν γονάτων· καὶ ἐν ταύτῃ ἄρα ὁ ἐν αὐτῇ ταφείς παῖς κατεῖχε τοιαύτην θέσιν.

Παρομοίαν θέσιν κατεῖχεν ὁ νεκρὸς ἐντὸς λάρνακος λουτηροειδοῦς ἀνευρεθείσης ἐντὸς μυκηναϊκοῦ τάφου ἀνασκαφέντος ὑπ' ἐμοῦ πρὸ μηνῶν εἰς Μουλιανὰ Σητείας. Τὰ ὀστέα τῶν κάτω ἄκρων ἐν ταύτῃ δὲν ἴσταντο ὄρθια ἐπὶ τοῦ τοιχώματος, ἀλλ' εἶχον καταπέση σταυροειδῶς ἐν τῷ πυθμῆνι, πρᾶγμα ἄλλως τόσο ρυθικὸν νὰ συμβῆ, ὅταν δὲν ἔχωσιν ἐξ ἀρχῆς κλίσιν τινα πρὸς τὰ ἐμπρός, ὥστε νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τοῦ τοιχώματος τῆς λάρνακος.

Αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις ἐπὶ σκελετῶν εὐρεθέντων ἀθίκτων καὶ εἰς καλὴν κατάστασιν διατηρουμένων καὶ ἐν γνώσει τῶν μέχρι τοῦδε ἀμφισβήτησεων τῶν ἀρχαιολόγων περὶ τοῦ προσορισμοῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς τῶν πηλίνων λαρνάκων νομίζω ὅτι λύουσιν ὀριστικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Δὲν ἦσαν ὀθλ. αἱ λάρνακες αὗται ὀστεοθηκαὶ ἀπλαῖ, ὡς ὑπέθεσεν ὁ πρῶτος δημοσιεύσας αὐτὰς Orsi καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετ' αὐτόν, ἐν αἷς αἱ ἀρχαῖοι Κρήτες ἐξ ὑπερβολικῆς εὐλαβείας πρὸς τοὺς νεκροὺς ἐφύλασσαν τὰ ὀστέα αὐτῶν (per un più pietoso culto dei morti), ἀλλ' ἦσαν λάρνακες σαρκοφάγοι, ἐν αἷς ἐθάπτοντο ὀλόκληρα σώματα ἄκαυστα¹. Δὲν ἦσαν οὐδὲ τάφοι μικρῶν παιδῶν, ἀφ' οὗ οἱ εὐρισκόμενοι ἐν αὐταῖς σκελετοὶ ἀνήκουσιν εἰς ἀνθρώπους ὠρίμου ἡλικίας. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς εἶχεν

¹ Orsi, *Une tombe Cretese*, *Monum. antichi dei Lincei*, Perrot et Chipiez τῶν. VI, σ. 152 ἔξ.

¹ Οἱ κ. κ. Bosanquet καὶ Tod (*Archaeology in Greece* ἐν *Jour. of H. St.* XXI, 1902 σ. 386) καὶ τελευταῖον θεωροῦσιν αὐτὰς ὀστεοθηκαί, ἀναφέροντες πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι καὶ σήμερον ἐπικρατεῖ ἐν τῇ νήσῳ τοιαύτη συνήθεια. Ἀλλ' οὕτε αἱ λάρνακες εἶναι ὀστεοθηκαί, οὔτε τοιαύτην συνήθειαν ἐγὼ γνωρίζω ἐπικρατοῦσαν ἐν Κρήτῃ σήμερον.

ἤδη παρατηρήθη, ὅτι ἂν ἦσαν μόνον ὀστεοθῆκαι ἢ σαρκοφάγοι μικρῶν παιδιῶν, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι τόσον μεγάλοι καὶ κατ' ἀκολουθίαν βαρεῖται καὶ δυσμετακόμιστοι, δὲν θὰ εἶχον δὲ εἰς τὸν πυθμῆνα, ἂν ἦσαν ὀστεοθῆκαι, καὶ τὰς ὁπίας, αἵτινες πάντως ἐχρησίμευσον, ἵνα δι' αὐτῶν ἐκρέωσι τὰ ὑγρά τὰ παραγόμενα κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν σαρκῶν. Διὰ ταῦτα εἶχεν ἤδη εἰκάσῃ ὁ κ. Mariani¹, ὅτι αἱ λάρνακες ἦσαν σαρκοφάγοι καὶ ὅτι ἐν αὐταῖς ὁ νεκρὸς ἀπετίθετο συμπιεζόμενος εἰς θέσιν, ἣν καλεῖ *sepultura accovachiata*.

Ἢ θέσις τοῦ νεκροῦ, ὡς παρατηρήθη εἰς τὰς νεωστὶ ἀνακαλυφθείσας λάρνακας, δὲν θὰ διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν θέσιν τῶν σκελετῶν, ἣν περιέγραψεν ὁ κ. Τσουντας διὰ τοὺς τάφους τῆς ἀκροπολεως τῶν Μυκηρῶν καὶ τῆς κάτω πόλεως², ἂν μάλιστα, ὡς εἶναι πιθανόν, ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ ἐστηρίζετο ἐπὶ ὑψηλοῦ προσκεφαλαίου, ἵνα οὕτως οἰκονομηται καὶ γῶρος κατὰ μῆκος.

Εἰς ἐμὲ ὅθεν οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία μένει ὅτι σώματα νεκρῶν ἀκαυστα ἐθάπτοντο ἐντὸς τῶν πηλίνων λαρνάκων τῆς Κρήτης. Ἀλλὰ τότε πῶς συμβαίνει, ἀφ' οὗ δὲν ἦσαν ὀστεοθῆκαι, νὰ εὐρίσκωνται ἐνίοτε καὶ οὐοὶ καὶ τρεῖς καὶ πλείονες σκελετοὶ ἐντὸς μιᾶς λάρνακος, ὅπως π. γ. λέγουσι περὶ τῶν λαρνάκων τῶν εὐρεθεισῶν πρὸ τινῶν ἐτῶν εἰς Λιγόρτυνον, καὶ ὅπως παρατηρήθη εἰς τὰς περυσινὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἰταλικῆς Ἀποστολῆς εἰς Λιλιανὰ παρὰ τὴν Φαιστόν³; Τοῦ πρᾶγμα ἐξηγεῖται οὕτως· ὁ πρῶτος νεκρὸς ἐθάπτετο ἐντὸς λάρνακος καὶ ὁ δεῦτερος ἐν ἄλλῃ καὶ ὁ τρίτος ἐπίσης ἐφ' ὅσον ἐχώρει τοιαύτας ὁ νεκρὸς θάλαμος⁴, ὅτε δὲ πλέον δὲν ἐπῆρκει ὁ τάφος δι' ἄλλας, ἐλάμβανον τὸ ὅσπᾳ ἐκ τῆς μιᾶς λάρνακος καὶ τὰ ἔθετον εἰς ἄλλην καὶ ἔθαπτον τὸν νέον νεκρὸν εἰς τὴν κενωθεῖσαν λάρνακα, τοῦτο δὲ ἠδύνατο νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ κατόπιν καὶ οὕτως ἐντὸς οὐοῦ ἢ τριῶν λαρνάκων ἠδύνατο νὰ θάψωσι πλείονας νεκρούς. Ἄν δὲ

ἡ κατάστασις τῶν σκελετῶν δὲν ἐπέτρεπε τοιαύτην μετακίνησιν, ἢ δι' ἄλλον λόγον δὲν ἤθελον νὰ ταράξωσι τὰ ὅσπᾳ τῶν ἐν ταῖς λάρναξι τεθαμμένων, τότε ἔθαπτον καὶ χαμαί, ὅπως παρατηρήθη καὶ ἐν τῷ τάφῳ Ἀρτσᾶ καὶ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι τάφῳ τῶν Μουλιανῶν¹, ἐν ᾧ εἰς μὲν νεκρὸς ἦτο τεθαμμένος ἐντὸς λουπηροειδοῦς λάρνακος, εἰς δὲ ἄλλος (φέρων μάλιστα καὶ χρυσῆν προσωπίδα) εἰς τὸ ἔδαφος ἐπὶ στρώματος γυνδρῆς ἄμμου καὶ καλλήκων.

Αἱ λάρνακες Ἀρτσᾶ ἔχουσιν, ὡς εἶπομεν, τετράγωνον σχῆμα· τοῦτο εἶναι τὸ συνηθέστερον σχῆμα τῶν κρητικῶν πηλίνων λαρνάκων· ὀλιγώτερον συχνὰ ἀπαντᾷ τὸ ἄλλο σχῆμα τὸ ἐν μορφῇ λουτήρος σημερινοῦ· τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχουσιν αἱ οὐοὶ ἐκ Μιλᾶτου², μία ἄλλη μικρὰ ἐν τῷ Μουσειῳ Ἡρακλείου, ἡ ἐφέτος ἀνακαλυφθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ τάφῳ τῶν Μουλιανῶν τῆς Σητείας καὶ τεμάχια ἄλλης προερχομένης ἐκ τοῦ Λιμένος Σητείας.

Ἀμφότερα ταῦτα τὰ σχήματα τῶν λαρνάκων εὐρίσκονται, διότι αὐτὰ ἦσαν τὰ σχήματα οὐοῦ σκευῶν ἢ ἐπίπλων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς συνηθιστάτων καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Τὸ τετράγωνον σχῆμα εἶναι τὸ συνηθὲς τετράγωνον κιβώτιον τῶν μυκηναϊκῶν καὶ Ὀμηρικῶν χρόνων, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε πρὸς φύλαξιν διαφόρων πραγμάτων ἀξίας καὶ μάλιστα φορημάτων καὶ στρωμάτων. Ὁ Ὅμηρος καλεῖ τὰ κιβώτια ταῦτα ἄλλαχού μὲν *φοριαμοῖς ἄλλαχού χηλοῖς* καὶ ἐνίοτε *λάρνακας*· οἱ τότε ἄνθρωποι τὰ μετεχειρίζοντο πρὸς φύλαξιν πέπλων, Ὀδ. γ. 104

Ἐλένη δὲ παρίστατο φοριαμοῖσιν
ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποικιλοὶ, οὓς κάμεν αὐτῇ.

καὶ ἐσθῆτος, γλαϊνῶν, ταπήτων, φαρῶν καὶ χιτώνων, Ἰλιάδος Ω. 228

Ἢ καὶ φοριαμῶν ἐπιθήματα κάλ' ἀνέωγεν
ἐνθεν δώδεκα μὲν περικαλλεας ἔζελε πέπλους,
δώδεκα δ' ἀπλοῖδας γλαίνας, τοσσοὺς δὲ τάπητας,
τόσσα δὲ φάρεα καλά, τοσσοὺς δ' ἐπὶ τοῖσι χιτώνας.

καὶ εὐρίσκοντο τὰ κιβώτια ταῦτα ἐν τῷ θαλάμῳ Ὀδ. β. 337.

¹ Δημοσιεύεται κατωτέρω.

² Ἰδὲ Οἰσί καὶ Ρεττοὶ ἐνθα ἀνωτέρω.

¹ Antichità Cretesi ἐν Monum. antichi dei Lincei τόμ. VI. σ. 197.

² Ἐφημ. ἀρχαιολ. 1888 σελ. 132. Tsountas - Manatt σ. 139. Παρομοίως ἦσαν τεθαμμένοι οἱ νεκροὶ καὶ εἰς τοὺς τάφους τῆς Βεργάνου (Americ. Jour. of Archeol. τόμ. V (1901) 271)

³ G. Gerola Lavori eseguiti nella necropoli di Phaestos. Rendiconti dell' Accadem. dei Lincei τόμ. XI. σ. 15.

⁴ Εἰς ἓνα τάφον τῶν Λιλιανῶν (ἔδε ἀνωτέρω) εὐρέθησαν πέντε λάρνακες.

Ὁ δ' ὑφορορον θάλαμον κατεβήσεται πατρός
εὐρύν, θθι νκτος χρυσός καὶ χαλκός ἔκειτο
ἐσθλς τ' ἐν χηλοῖσιν ἄλις τ' εὐώδες ἔλαιον.

Κατεσκευάζετο ἐκ διαφόρων ὑλῶν καὶ μάλιστα
ἐκ ξύλου, ὅθεν καλεῖται *εὐξέστη*, δι' ὃ ἡδύνατο καὶ
μια γυνή νά σηκώσῃ καὶ μεταφέρει τοιοῦτον ξύλι-
νον κιβώτιον Ὀδ. θ. 424.

Δεῦρο, γυναι, φέρε χηλὸν ἀριπρεπέα ἥτις ἀρίστη
ἐν δ' αὐτῇ θές φάρος εὐπλυνές ἤδὲ χιτῶνα

Ὀδ. ν. 10

εἶματα μὲν δὴ ξείνῳ εὐξέστη ἐνὶ χηλῷ
κεῖται καὶ χρυσός πολυδακιδάλος, ἄλλα τε πάντα
δώρα, ὅσα Φαιήκων βουληροοὶ ἐνθκδ' ἐνείκαν

Ὀδ. ν. 66

Ἀρήτη δ' ἄρα σὶ δμῶς ἄμ' ἐπεμπε γυναῖκας
τὴν μὲν φάρος ἔχουσαν εὐπλυνές ἤδὲ χιτῶνα,
τὴν δ' ἐτέρην χηλὸν πυκινὴν θ'α' ὕπασσε κομίζειν.

Ἦσαν δὲ τοποθετημέναι πρὸς ἀποφυγὴν τῆς
ὕγρασίας ἐπὶ ὑψηλῆς σανίδος Ὀδ. φ. 51.

Ἦ δ' ἄρ' ἐφ' ὑψηλῆς σανίδος βῆ ἐνθα δὲ χηλοὶ
ἔστασαν, ἐν δ' ἄρα τῆσι θυώδεα εἶματ' ἔκειτο

Ἦ Ὀμηρικὴ χηλὸς ἔφερε σκέπασμα ὅπως καὶ
ἡ Κρητικὴ λάρναξ, τὸ ὅποιον ὁ ποιητὴς καλεῖ
ἐπίθιμα καὶ *πῶμα*, καὶ τὸ ὅποιον ἔστερεοῦτο καὶ
ἡσφαλίζετο μετὰ τῆς χηλοῦ διὰ δεσμοῦ ποικίλου
Ὀδ. θ. 443

«Αὐτός νῦν ἶδε πῶμα, θωῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἔηλον,
μή τις τοι καθ' ὄδον δολήσεται, ὀππότ' ἂν αὐτε
εὐδραστὰ γλυκὺν ὕπνον ἴων ἐν νηὶ μελαίνῃ».

Αὐτὰρ ἐπεὶ τόγ' ἄκουσε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς
αὐτίκ' ἐπήρτυε πῶμα, θωῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἔηλεν
ποικίλον, ὃν ποτέ μιν δίδυκε φρεσὶ ποτνια Κίρκη.

ἡ ἡσφαλίζετο διὰ τῆς ἰδιαιτέρας σφαγιῶδος τοῦ κα-
τόχου ἐπὶ πηλῷ ἐξηρτυμένου ἀπὸ νημάτων, ὡς
παρατηρήθη ὑπὸ τοῦ κ. Evans κατὰ τὰς ἀνασκα-
φὰς τῆς Κνωσοῦ¹, ἐπιμαρτυροῦσι δὲ τὸν τρόπον
τοῦτον τῆς ἀσφαλείας καὶ τὰ πολυάριθμα ἐκ πη-
λοῦ ἀποτυπώματα σφαγιῶδων τε εὐρεθέντα εἰς

¹ A. Evans the Palace of Gnosos in An. of the Brit. Sch. VI. 1899-1900. σ. 48.

τὰς ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφὰς ἦτοι τῆς Ζάκρου¹, Ἀγ.
Τριάδος², Γουρνιῶν³. Τὴν διὰ δεσμοῦ καὶ σφρα-
γίσεως ἀσφάλειαν τοῦ σκεπέσματος μετὰ τῆς λάρ-
νακος προϋποθέτουσι καὶ αἱ ἀντίστοιχοι λαβαὶ καὶ
μάλιστα αἱ ὅσαι αἱ εὐρισκόμεναι καὶ εἰς τὰς κρη-
τικὰς πηλίνας λάρνακας.

Τὸ τετράγωνον αὐτὸ κιβώτιον ὡς σκευὸς οἰκια-
κὸν ὀνομάζει *ἀκόμη* ὁ Ὀμηρὸς καὶ *λάρνακα* οὕτω
π. χ. καλεῖ τὸ ἀργυροῦν κιβώτιον ἐν ᾧ ὁ Ἡραϊ-
στος ἐτοποθέτει τὰ διάφορα τῆς τέχνης του ἐργα-
λεῖα Ἰλ. Σ. 412.

Φύσας μὲν ρ' ἀπάνευθε τίθει πυρός, ὄπλα τε πάντα
λάρνακ' ἐς ἀργυρέην συλλεξατο, τοῖς ἔπονείτο.

Λάρνακα δὲ καλεῖ ὅμοιον κιβώτιον ὁ Ὀμηρὸς
χρησιμοποιεῖ πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ὄστων τοῦ
Πατρόκλου Ἰλ. Ω. 795.

καὶ τάγε (ὄστεα) χρυσεῖν ἐς λάρνακα θῆκαν ἐλόντες
πορφυρεῖς πέπλοισι καλύψαντες μαλακοῖσιν.

Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου καταφαίνε-
ται, ὅτι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἢ *λάρναξ* ἦτο σκευὸς οἰ-
κιακὸν καὶ ὀστεοδόχος θηκη, ἀρ' οὐ ἐπὶ Ὀμήρου
οἱ νεκροὶ ἐκαίοντο.

Περὶ τοῦ δευτέρου σχήματος τῶν πηλίνων κρη-
τικῶν λαρνακῶν τοῦ λουτρειοῦ τὸ πρᾶγμα εἶ-
ναι ἀκόμη καταφανέστερον καὶ αἱ τέσσαρες τῆς
ὁποίας κατέχει τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου εἶναι αὐτὸ
τοῦτο λουτῆρες φέροντες πάντες καὶ τὴν ὀπήν εἰς
τὸ ἐν ἄκρον τοῦ πυθμένου πρὸς ἐκροήν τοῦ ὕδατος
μετὰ τὸ λουτρόν. Ὁ Ὀμηρὸς καλεῖ αὐτὰς *ἀσα-
μίνθους*. Ὅτι τὸ σχῆμα τῶν λουτρικῶν μυκηναϊκῶν
ἀσαμίνθων ἦτο αὐτὸ τὸ ἴδιον μὲ τὰς κρητικὰς αὐ-
τὰς λάρνακας πειθόμεθα ἀδιστακτικῶς ἐκ τῶν ἐν ταῖς
ἀνασκαφαῖς ἐντὸς λουτρῶν μυκηναϊκῶν ἀνακτόρων
ἀνακαλυφθεισῶν. Τμῆμα τοιοῦτου σχήματος λου-
τῆρος εὐρέθη ἐντὸς τοῦ λουτροῦ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ
τῆς Τίρυνθος ὑπὸ τοῦ Schliemann⁴, καὶ ἐν τῷ
λουτροῦ τῆς γυναικωνίτιδος τοῦ ἀνακτόρου Κνω-
σοῦ ὑπὸ τοῦ κ. A. Evans⁵.

¹ D. Hogarth the Zacro sealings in J. H. St. τόμ. XXII. 1902 σ. 76 ἔξ.

² Monumenti antichi dei Lincei τόμ. XIII. 1903 σ. 30.

³ Ἀθηροσίετα εἰσέτι.

⁴ H. Schliemann Tirynthe σ. 217 πίν. XXIV.

⁵ The Palace of Gnosos in An. of Brit. Sch. VIII 1902 σ. 54.

Καὶ αἱ ἀσμίνοι κατεσκευάζοντο ἐκ διαφόρου ὕλης. Ὁ Ὀμηρος ἀναφέρει δὴ ἀργυρέας ἀσμίνας θοῦς δωρηθείσας ὑπὸ τοῦ Πολύβου εἰς τὸν Μενέλαον¹, φέρουσι δὲ εἰς πολλὰ Ὀμηρικὰ χωρία² τὸ ἐπίθετον ἐϋξέστη. Ὁ Helbig φρονεῖ ὅτι τὸ ἐπίθετον αὐτὸ δὲν προϋποθέτει πάντως ξυλίνας ἀσμίνας, διότι τοῦτο θὰ ἦτο δύσκολον, ὡς ἐκ τοῦ προσρισμοῦ τὴν ὁποῖον ἔχουσιν οἱ λουτήρες, ἀλλὰ πηλίνας λείας καὶ γραπτὰς³, ὡς εἶναι ὀηλ. ἢ τῆς Τίρυνθος, τῆς Κνωσοῦ καὶ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος νεκρικοί.

Ἄμφότερα ἄρα τὰ σχήματα τῶν πηλίνων κρητικῶν λαρνάκων καὶ τὸ τετράγωνον καὶ τὸ λουτηροειδὲς εἶναι ἀπλούστατα σκευή συνθηέστατα καὶ ἀπαραίτητα τῆς οἰκίας κατὰ τοὺς μυκηναίους καὶ Ὀμηρικούς χρόνους, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς γωρητικότητος καὶ τῆς μορφῆς τῶν ἐκρίθησαν κατὰλληλα νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς νεκρικοί θῆκαι. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι παράδοξον οὐδὲ πρωτοφανές· καὶ ἄλλα σκευή οἰκιακὰ ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς νεκρικούς σκοπούς ἢ πρὸς ταφήν νεκρῶν ἢ πρὸς φύλαξιν τῆς τέφρας κεκαυμένων νεκρῶν· ἀναφέρω τοὺς πίθους, τὰς ὑδρίας, τοὺς ἀμπορεῖς καὶ τὰς κάλπας, τοὺς κρατήρας, σκευή συνθηέστατα πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν χρησιμοποιηθέντα.

Τὸ τετράγωνον κιβώτιον κατεσκευάζετο μὲν ὡς εἴπομεν ἐκ διαφόρου ὕλης λ. γ. μεταλλικόν (π. γ. ἀργυρᾶ ἢ λάρναξ τοῦ Ἡραίου), λίθινον, ὅπως ἢ νεωστὶ ἀνακαλυφθεῖσα περίφημος γραπτὴ λιθίνη λάρναξ τῆς Ἀγ. Τριάδος⁴· συνθηέστερον ὅμως φαίνεται ὅτι κατεσκευάζετο ἐκ ξύλου, δι' ὃ συχνὰ καλεῖται καὶ ἐϋξέστη παρ' Ὀμήρω. Ἡ ἐκ ξύλου λάρναξ συνεδύαζε δύο προτερήματα τὸ ἐλαφρόν καὶ τὸ εὖωνον, διὰ τοῦτο ὁ πολὺς κόσμος, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἔγῃ τὰ κιβώτια αὐτὰ ἐξ ἄλλης ὕλης, ἔκαμνον αὐτὰ ξύλινα. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐκ ξύλου ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῇ πολυτελεστέρα χρησιμοποιουμένου ξύλου πολυτιμότερου καὶ νὰ διακοσμηθῇ διὰ τῆς τορευτικῆς καὶ ἐμπαιστικῆς

τέχνης, ὡς π. γ. ἡ λάρναξ τοῦ Κυψέλου. Ἐν Κρήτῃ, ἔνθα ἡ κεραμευτικὴ ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων ἤκμασε, ἐπεκράτησε σὺν τῷ χρόνῳ, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ κατασκευὴ πηλίνων κιβωτίων, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ξυλίνων. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν αἱ πηλίνας λάρνακες ἔχουσι μορφὴν καὶ διάταξιν μὴ δυναμένην ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ εἰ μὴ ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ πηλοῦ ἀντιγραφῆς τῶν ξυλίνων λαρνάκων, ἧτοι ἢ κατὰ τὰς γωνίας καὶ τὰ χεῖλη ἐξέχουσα πλασιώσεις καὶ αἱ τῆς ῥάχεως τοῦ σκεπάσματος προεξοχαί, τὰ ὅποια ἀπομιμοῦνται τὰς δοκοὺς ἢ τὰς παχυτέρας σανίδας, αἱ ὅποια ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰς ξυλίνας λάρνακας.

Οὐδὰμῶς ἄρα ἐγὼ παραδέχομαι ὅτι αἱ τετράγωνοι νεκρικοί πηλίνοι τῆς Κρήτης λάρνακες ἀπομιμοῦνται πρωτογενεῖς οἰκίας ἢ καλύβας¹. Ὅτε αἱ λάρνακες αὗται κατεσκευάζοντο, ὀηλ. κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, αἰῶνες πολλοὶ πολιτισμοῦ καὶ τέχνης εἶχον παρέλθῃ, ὁ δὲ τεχνίτης εἶχε πρὸ ὀρθακμῶν μέγαρα πολυτελῆ καὶ οἰκοδομήματα πολύπλοκα καὶ μεγαλοπρεπῆ, δὲν εἶναι δὲ πιθανόν ὅτι ἐνεπνέετο ἀπὸ τὰς πενιχρὰς καλύβας τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Οὐδεμίαν ἄλλως ἀνάγκην μιμήσεως εἶχεν ὁ τεχνίτης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς διὰ νὰ κατασκευάσῃ ἐν τετράγωνον ξύλινον κιβώτιον ἀπλούστατον. Τὸ ὅτι πολλοὶ τῶν λαρνάκων αὐτῶν φέρουσι σκεπάσματα ἀετσειδῆ μὲ δύο ἢ τέσσαρας ἀποκλίσεις δὲν ἐνισχύει κατὰ τὴν γνώμην μου τὴν θεωρίαν τῆς μιμήσεως τῆς οἰκίας. Τὴν κατασκευὴν τῶν τοιούτων κοίλων σκεπασμάτων ὑπερήβουσε λόγος πρακτικῆς οἰκονομίας· ἀπ' οὗ ὀηλ., ὡς εἶδομεν, τὰ κιβώτια αὐτὰ ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸ πάντων πρὸς φύλαξιν πέπλων, γλαινῶν, ἐσθῆτος καὶ τῶν ὁμοίων θὰ ἦτο περισσότερο οἰκονομία χώρου, ἂν ἀντὶ ἐπιπέδων καλυμμάτων ἔκαμνον αὐτὰ κοῖλα, ὥστε καὶ ἂν ἀκόμη ὑπερεῖχον τῆς λάρνακος τὰ φορέματα νὰ καλύπτονται ὑπὸ τοῦ κοίλου σκεπάσματος, ἀπαράλλακτα ὀηλ. ὅπως σήμερον οἱ κιβωτοποιὶ κατασκευάζουσι τὰ σκεπάσματα τῶν κιβωτίων συνήθως οὐχὶ ἐπίπεδα ἀλλὰ θολωτά· ἂν δὲ ὁ τότε ξυλουργὸς τὰ ἔκαμνον ἀετσειδῆ μὲ ἀποκλίσεις κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ οὐχὶ θολωτά, τοῦτου αἰτία

¹ Ὡς διασφριζέται ὁ Orsi ὁ Perrot καὶ οἱ πλείστοι ἄλλοι ὅσοι ἔγραψαν περὶ αὐτῶν.

¹ Ὁδ. δ. 128.

² Ἰλ. Κ. 576 Ὁδ. δ. 48.

³ W. Helbig Das Homer. Epos σ. 123.

⁴ R. Paribeni, Lavori eseguiti nella necropoli di Aghia Triada ἐν Rendiconti dell'Acad. dei Lincei τόμ. XII. fasc. 7. σ. 29 ἔξ.

είναι ἢ μεγαλυτέρα εὐκολία εἰς τὴν κατασκευὴν¹ ἢ ἐν τῇ ῥύθμει τοῦ σκέπασματος ἐξέχουσα ἐκατέρωθεν δοκὸς ἐχρησίμευε πρὸς εὐκολωτέραν αὐτοῦ μετακίνησιν, καὶ δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπειμειέτο τὴν μεσοδύμη τῆς οἰκίας

Ἐνα λόγον ἔχω ἀκόμη νὰ προσθέσω πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ἰδέας ὅτι καὶ τὰ δύο εἶδη τῶν πηλίνων λαρνάκων ἦσαν ἐπιπλά οἰκιακὰ πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν. Ὡς ἐκ τοῦ προσορισμοῦ των τὰ μὲν κιβώτια χρησιμεύοντα πρὸς φύλαξιν φορεμάτων καὶ ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ ἔχῃσι σκέπασμα καὶ λαβὰς ἢ ὀπὰς καὶ εἰς τὸ κιβώτιον καὶ εἰς τὸ σκέπασμα διὰ νὰ δένωνται καὶ νὰ σφραγίζωνται, ἐν ᾧ οἱ λουτήρες ὡς ἐκ τῆς χρῆσεώς των δὲν εἶχον ἀνάγκην καλύμματος οὐδὲ σφραγίσματος. Ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ αἱ πήλιναι λάρνακες αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τοὺς ἐν Κρήτῃ μυκηναίους τάφους, αἱ μὲν τετράγωνοι φέρουσι καλύμματα, αἱ δὲ λουτροειδεῖς στεροῦνται τοιούτων².

Πρὸς τούτοις ἂν αἱ τετράγωνοι πήλιναι λάρνακες δὲν ἦσαν κατ' ἀρχὰς οἰκιακὰ σκεύη, ἀλλ' ἐφευρέθησαν καὶ κατασκευάσθησαν ἀπ' ἀρχῆς πρὸς νεκρικοὺς σκοπούς, ἴσως μὲν δὲν θὰ ἔφερον καὶ τὰ καλύμματα, ἐξ ἄπαντος δὲ δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ φέρωσι τὰς ὀπὰς τὰς ἀναγκαίας πρὸς θέσιν καὶ σφραγίσιν, διότι τοιαύτη ἀσφάλεια διὰ νεκρικὴν λάρνακα ἦτο περιττή.

Ἐκ τῆς οἰκιακῆς λοιπὸν χρήσεως παραλαβόντες μετεχειρίσθησαν τοὺς πηλίνους λουτήρας καὶ τὰ πήλινα τετράγωνα κιβώτια πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν. Ἀπ' οὗ ἢ συνήθεια αὕτη ἐπεκράτησεν ἐν Κρήτῃ, ἤρχισαν οἱ κεραμεῖς νὰ κατασκευάζωσι τὰς τετραγώνους λάρνακας κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν, *ad hoc*, πρὸς ταφὴν δὲ νεκρῶν. Τότε ἐκέρθη ὁ τεχνίτης καὶ κατασκευάσας καὶ τὰ ἐν τῷ πυθμένι τμήματα διὰ νὰ ἐκρέωσιν ἐλείθην τὰ ὑγρά τὰ παραγόμενα ἐκ τῆς σήψεως τῶν σωματίων. Διὰ τοῦτο αἱ τετράγωνοι λάρνακες φέρουσι τὰς ὀπὰς αὐτὰς γενομένας, ὅτε ὁ πηλὸς ἦτο ἀκόμη μαλακός· μόνον εἰς τὴν Α λάρνακα Ἀρτσᾶ δὲν εὐρίσκονται αἱ ὀπαὶ αὗται, καὶ διὰ τοῦτο πιστεύω,

ὅτι ἴσως αὕτη δὲν εἶχε κατασκευασθῆ ἐξ ἀρχῆς πρὸς νεκρικὴν χρῆσιν, ἀλλ' ὡς κιβώτιον οἰκιακῆς χρήσεως, τὴν μετεχειρίσθησαν δὲ κατόπιν πρὸς ταφὴν ἐν ἐλλείψει ἄλλης. Μόνον λοιπὸν ἢ διάκρισις αὕτη εἶναι δυνατὴν νὰ γίνῃ, ὅτι ὅσαι μὲν δὲν φέρουσι τμήματα εἰς τὸν πυθμένα κατασκευάζοντο πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν τῶν ζώντων, ὅσαι δὲ φέρουσι τοιαῦτα πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν· ἀλλ' αἱ τελευταῖαι κατ' οὐδὲν ἄλλο διέφερον τῶν πρώτων, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ὁμοίων κατασκευάζοντο καὶ διεκοσμοῦντο.

Διὰ τὰς λουτροειδεῖς λάρνακας δὲν παρίστατο τοιαύτη ἀνάγκη, διότι ὡς ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ προσορισμοῦ των ἔφερον πάντοτε εἰς τὸν πυθμένα ὀπὴν ἀρκούντως μεγάλην πρὸς ἐκροὴν τοῦ ὕδατος, αὕτη δὲ ἐθεωρήθη ἐπαρκῆς καὶ διὰ τὴν νεκρικὴν χρῆσιν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμία διαφορὰ παρατηρεῖται μετὰ τῶν λουτήρων καὶ λουτρομορφῶν λαρνάκων, ὁ δὲ τεχνίτης κατασκευάζεν αὐτὰς ἐπιτηδείας καὶ διὰ τὰς δύο χρήσεις.

Διὰ τὰς πήλιναις λάρνακας τῆς Κρήτης ἀμφότερων τῶν σχημάτων παρατηρῶ, ὅτι εὐρίσκονται εἰς τάφους μικροὺς πενιχροὺς καὶ δὴ τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου· διὰ τοῦτο σπανίως συνοδεύονται ὑπὸ κτερισμάτων ἄλλων ἢ ἀγγείων τινῶν. Πρῶχειρον παράδειγμα ἀναφέρω τὸ παρὰ τὴν Φαιστόν ἀνασκαφέντα νεκροταφεῖα. Τὸ μὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθὲν καὶ ἀνασκαφέν¹ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Φηγιώτη τ' Ἀλιῶτι ἔχον ὑπὲρ τοὺς δέκα λαξευτοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους ἀρκετὰ μεγάλους ἀνήκοντας εἰς τοὺς καλλίστους χρόνους τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου οὐδεμίαν περιεῖχον λάρνακα, ἐν ᾧ ἐχρηρήθησαν καὶ πολλὰ καὶ πλοῦσια ἄλλα κτερίσματα, τὸ ἄλλο τούναντίον το εἰς θέσιν Λιλιανὰ ἀνασκαφέν μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν

¹ Παρὰ τὸν λιμένα Σητείας εὐρεθὴ λάρναξ τετραγώνου φέρουσα πῶμα ἡλλῶν θαλασσῶν εὐρισκόμενῃ νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡσακλείου.

² Αἱ δύο τῆς Μιλιάτου λουτροειδεῖς ἦσαν σκεπασμέναι διὰ λιθίνων πλάκων ὡς μὲ πληροφορεῖ ὁ κ. Χατζιδάκις.

¹ Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1901. Ἡ τοποθεσία κεῖται δύο περίπου μίλια μακρὰν τῆς Φαιστός κἀπὸ τοῦ γιορῆς Καλύβια. Ἡ Ἰταλικὴ ἀποστολὴ ἔχουσα ἄδελφον ἀνασκαφῆς ἐν Φαιστῷ διεξέδικησεν ἀμέσως καὶ τὸ μέρος τοῦτο καὶ ἔλαθε παρὰ τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως τὸ δικαίωμα τῆς δημοσιεύσεως τῶν ὑπ' ἐμοῦ εὐρεθέντων ἀρχαίων. Ἐν ᾧ ὄμιος ἀπέτησε τὸ πρᾶγμα *tanta ira et studio*, δὲν προέβη ἀκόμη εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀρχαίων. Μόνον εἰδήσεις τινὲς ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Gerola εἰς τὸ *Rendiconti dell'Academ. dei Lincei* τόμ. XI, fasc. 5 ληφθεῖσαι ἐξ ἰδικῶν μου ἐκθέσεων καὶ πληροφοριῶν εἰς τὰς ἐγγυρίους καθὼς ἐφημερίδας. Χάριν τῆς ἀληθείας παρατηρῶ ἐπὶ τέλος ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν, ὑπομονὴν καὶ ὑπὸ τὴν προσωπικῆν μου ἐπιβλέψιν καὶ ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς *aliquanto tumultuarimente* δὲν εἶναι ἀκριβής.

λάρνακας μὲν πηλίνας παρέσχε πολλές, κτερίσματα δὲ ἄλλα μηδαμινά.

Τὸ ἐσωτερικὸν πλάτος τῶν δύο λαρνάκων δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ καθ' ἑλὸν τὸ μήκος, ἀλλ' ὑπάρχει διαφορὰ μεταξύ τοῦ ἑνὸς ἄκρου καὶ τοῦ ἄλλου εἰς μὲν τὴν λάρνακα Α $2\frac{1}{2}$ ἑκατοστῶν, εἰς δὲ τὴν λάρνακα Β πέντε ἑκατοστῶν (Α 38-40 $\frac{1}{2}$, Β 32-37)· ὁ λόγος εἶναι εὐνόητος· αἱ λάρνακες κατασκευάζοντο πρὸς ταφήν σώματος τὸ ὅποιον κατὰ τοὺς ὤμους πλατύτερον εἶναι κάτω δὲ στενώτερον· καὶ εἰς μὲν τὴν λάρνακα Α ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι τόσον μεγάλη καὶ ἴσως εἶναι καὶ τυχαία (εἰς τὴν λάρ-

νακα τοῦ Παλαικάστρου ἡ διαφορὰ εἶναι ἀκόμη μικροτέρα, μόλις ἓν ἑκατοστὸν) εἰς τὴν Β ὅμως εἶναι καταφανὴς ἐκ πρώτης ὄψεως. Ἄρ' οὐ παρατήρησα τὴν διαφορὰν αὐτὴν εἰς τὰς δύο λάρνακας Ἄρτσᾶ, κατεμέτρησα τὸ πλάτος καὶ τῶν ἄλλων λαρνάκων τοῦ Μουτείου καὶ παρατήρησα, ὅτι πράγματι εἰς πάσας ὑπῆρχεν ἡ διαφορὰ αὕτη κατὰ το μᾶλλον καὶ ἥττον ποικίλλουσα ἀπὸ 3-5 ἑκατοστῶν. Ὁμοίᾳ διαφορᾷ πλάτους εἶναι καταφανεστάτη καὶ εἰς τὴν λιθίνην λάρνακα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὅστε τὸ πρᾶγμα εἶναι σκόπιμον καὶ δεικνύει τὸν ἀρχικὸν προσρισμὸν πασῶν ὡς λαρνάκων σαρκοφάγων.

Εἰκὼν 2. Τα πύλινα ἀγγεῖα τοῦ τάφου Ἄρτσᾶ.

Τοῦτο παρατηρήθη καὶ εἰς τὴν λουτρηοειδῆ ἐκ Μιλάτου, ἀλλ' ἐκεῖ τὸ πρᾶγμα ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τῆς ἄλλης χρήσεως ὡς λουτήρος.

Αἱ λάρνακες τοῦ τάφου Ἄρτσᾶ οὐδὲν ἄλλο ἀντικείμενον περιεῖχον. Ἐκτὸς ὅμως τῶν λαρνάκων καὶ χαμαὶ εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς (εἰκὼν 2).

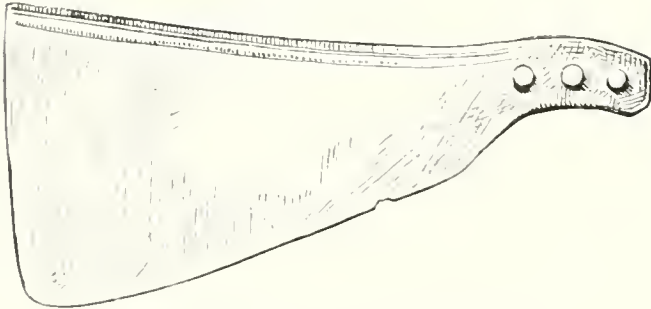
Οἰνοχόη ἐκ καθαροῦ λευκοῦ πηλοῦ τῆς ὁποίας ἡ κοιλία στενουμένη πρὸς τὰ κάτω καταλήγει εἰς βάσιν στενὴν· ὁ λαιμὸς μετρίου ὕψους· τὸ στόμιον ἐκτεινόμενον πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀυλακούμενον ἀποτελεῖ ῥαμφοειδῆ προχοήν (Schnabelkanne). Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια κοσμεῖται ὑπὸ μεταλλικῆς

στιλπνῆς διακοσμήσεως μελαίνης ἣτις συνίσταται κατὰ μὲν τοὺς ὤμους ἐκ ζώνης στενῶν ρύλλων καμπτομένων σπειροειδῶς κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν ἐκ πλατείας ζώνης φερούσης σκυταλοειδεῖς ῥάβδους καθετους πολυὺλόβους. Το ὕψος τῆς οἰνοχόης εἶναι 0,29, ἡ δὲ μεγίστη διάμετρος κατὰ τὴν κοιλίαν 0,18.

Στεγανόστομος ἀυρορεὺς (Bügelkanne) ἐξ ἐρυθροῦ καθαροῦ πηλοῦ λαγαρὸς πρὸς τὰ κάτω (εἰκ. 2). Διακόσμησις ἐρυθρὰ ἐκ ζωνῶν καὶ ταινιῶν περὶ τὴν γάστραν καὶ κυματοειδῶν γραμμῶν κατὰ τοὺς ὤμους ὕψ. 0,20.

Ἄρου ἤρ ἐκ χονδρῶν ἐρυθρῶν πηλοῦ ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοσμησεως (εἰκ. 2) ἔχει σχῆμα ὀστρέου καὶ φέρει κατὰ τὸ πεπιεσμένον μέρος ὡς λαβὴν παχυσὴν ῥάβδον. Τοιαῦτα χονδρῶσιδῆ σκευὴ εὐρίσκονται ἐν Κρήτῃ πολυάριθμα εἰς τὰς ἀνασκαφὰς μυκηναϊκῶν συνοικισμῶν καὶ προφανῶς ἦσαν σκευὴ οἰκιακὰ τῆς καθημερινῆς χρήσεως. Ἴσως ἦσαν ἀρυτῆρες σφαγήτου, πιθανώτερον δὲ ἀκόμη ἀνθρακοδόχαι, δι' ὧν μετέφερον ἀνημμένους ἀνθρακας διὰ προσίναμμα. Διάμετρος 0,17 ὕψ. 0,06.

Κύαθος ἐκ κίτρινου καθαρῶ πηλοῦ μόνωτος εἰκ. 2 ἦτο τοποθετημένος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου καλύμματος τῆς ἐπιπέδου λάρνακος ἀνεστραμμένος· διακοσμησις ἀραιὰ μελαινα ἐκ ζωνῶν καὶ τεθλασμένων γραμμῶν· τὸ στόμιον ἀνλακοῦται εἰς ἓν σημεῖον ἑλαφρῶς καὶ ἀποτελεῖ μόλις ὑποδηλουμένην προχθὴν ὕψ. 0,06 διαμ. 0,115.

Εἰκὼν 3. Ξυρὸν ἐκ τοῦ τάφου Ἀρτσῶ.

Μυροδόχον μικρὸν στενόλαιμον μόνωτον ἀγγεῖον ἑλληπές· πηλὸς καθαρὸς κίτρινος, διακόσμησις μέλαινα.

Μεταξὺ τῶν γωμάτων εὐρέθη χαλκῶν ξυρὸν ἀκέραιον καὶ εἰς ἀρίστην κατάστασιν διατηρούμενον (εἰκὼν 3)· τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶναι σχεδὸν τριγωνικόν, διότι, ἐν ᾧ εἶναι ἄνω πλατὺ, στενοῦται ἐξ ὅσον κατέρχεται πρὸς τὸν καυλόν, ἐν τῷ ὁποίῳ σώζονται οἱ τρεῖς χαλκοὶ ἤλοι, δι' ὧν ἦτο προσηλωμένη ἢ ξυλίνη ἢ ὀστεινὴ λαβή. Ἡ μόνη διακόσμησις τοῦ ξυροῦ συνίσταται ἐκ δύο γραμμῶν ἐγχαράκτων παρὰ τὴν ῥάχιν. Το μήκος τοῦ ξυροῦ μετὰ τοῦ καυλοῦ εἶναι 0,165, τὸ δὲ πλάτος ἄνω 0,08.

Ξυρὰ μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἔχουσιν εὐρέθῃ εἰς τοὺς τάφους καὶ ἄλλα¹. Το Μουσεῖον Ἡρακλείου κατ-

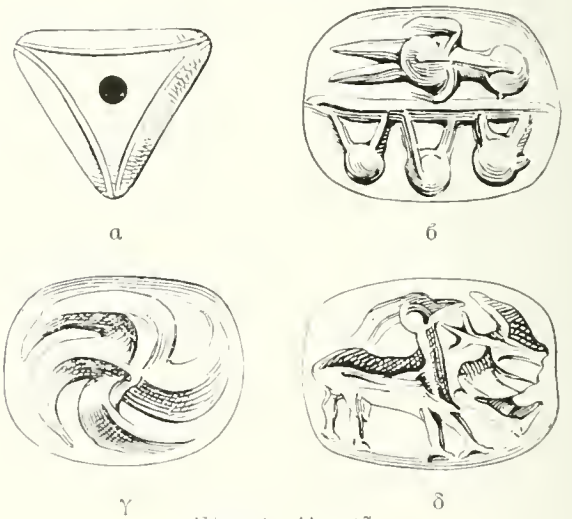
¹ Ἰδε Tsountas-Manatt 146. 166. 187 εἰκ. 60. 61.

ἔχει περὶ τὰ δέκα. Τὰ χαρακτηριστικώτερα εἶναι δύο εὐρέθεντα ὑπ' ἑμῶν πρὸ δύο ἐτῶν εἰς θαλαμῶσιδῆ τάφον τῶν Καλυβίων¹ σχήματος, οἷον περιπόου ἔχουσι τὰ σημερινά, ἀλλὰ καμπυλούμενα πρὸς τὴν αἰχμὴν καὶ διπλασίου περιπόου μεγέθους ἀπὸ τὰ σημερινά. Εὐρίσκοντο ἐντὸς χαλκῆς λεκάνης μετὰ κατόπτρου χαλκοῦ, χαλκῆς πρόχου καὶ μικροῦ τηγανισειδοῦς ἀγγεῖου.

Ξυρὰ ὅμοια κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὸ τοῦ Ἀρτσῶ εὐρέθησαν ἐρέτος εἰς Ἀγίαν Τριάδα ὑπὸ τῆς Ἱταλικῆς Σχολῆς· τὸ ἐν τούτων σώζει μέρος τῆς ἑλεφαντίνης λαβῆς. Ὅμοιον ἐκ τάφου Μυκηναίων ἰδ' Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1888 πιν. 9. 1.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἀγρὸν μετὰ μῆνας εὐρέθη ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τρίπλευρος πρισματικὴ ἐξ ἀνοικτοῦ ἐλαιόχρου στεατίτου σφαγίς διάτρητος. Φέρει βαθέως ἐγγεγλυμμένας παραστάσεις καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐπιφανείας (εἰκὼν 4 α β γ δ). Εἰς τὴν πρώτην φέρει ἄνθρωπον κρατοῦντα ἀπὸ ῥάβδου ὀρθίως κρεμάμενα ὀριζοντίως τρία ἀγγεῖα, παράστασιν ὀηλ. συγναέυρισκομένην εἰς κρητικὸς σφαγιδολίθους², εἰς τὴν δευτέραν πλευρὸν εἶδος τετρα-

Εἰκὼν 4.

γ Σφαγίς Ἀρτσῶ.

κνήμου πυροστροβίλου³, εἰς τὴν τρίτην φέρει αἰγῶνα καὶ πτηνόν⁴·

¹ Εἰς θέσιν τοῦ Φουγιώτη τ' ἄλωνι παρὰ τὴν Φιστσόν· ἰδ' ἀνωτέρω.

² A. Evans, Cretan Pictographs σ. 332, εἰκ. 52, σ. 338 εἰκ. 56. 57. 59. 60.

³ Εὐρίσκειται ὁ πυροστροβίλος ἀλλὰ μετὰ πλείονας ἀκτίνων καὶ εἰς ἄλλου σφαγιδολίθους A. Evans Pictogr. σ. 295. εἰκ. 330 σ. 312. Ὁ κ. Evans θεωρεῖ τοῦτον ὡς συμβολίζοντα τὸν ἥλιον.

Οἱ τοιοῦτου σχήματος τρίπλευροι καὶ τετράπλευροι λίθοι ἐκ στεατίτου, ὧν τοσοῦτους ἀπεκόμισεν ἐκ Κρήτης ὁ κ. Evans, κατέχει δὲ καὶ τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου ἱκανούς, ἀνήκουσι μὲν εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν τῆς κυρίως καλουμένης μυκηναϊκῆς, ἀλλ' ἢ γρηῃσι αὐτῶν ἐξηκολούθει, φαίνεται, καὶ κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον, διότι μεταξὺ τῶν ἀνακαλυφθέντων πηλίνων ἀποτυπωμάτων σφραγιδολίθων εὑρέθησαν καὶ τινα προφανῶς ἐκ τοιοῦτων σφραγίδων μετ' ἰδιογραφικῶν σημείων προερχόμενα¹.

Ὁ τάφος Ἄρτσᾶ φαίνεται μεμονωμένος ἐν τῇ θέσει αὐτῇ, ὡς παρατηρήθη ἤδη καὶ διὰ τοὺς τάφους Βασιλικῶν Ἀνωγείων, Μιλᾶτου καὶ ἄλλους, διότι μικρὰ τάφος δοκιμαστικὴ γενομένη πλησίον οὐδὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα. Το πρῶγμα ὅμως δὲν εἶναι καὶ βέβαιον, ἴσως δὲ συστηματικώτερα δοκιμῆ θὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ ἄλλον τάφον, ἂν ὄχι παραπλευρώς, περαιτέρω.

Ὁ οἰκογενειακὸς αὐτοῦ τάφος ἀνήκει πιθανώτατα εἰς μικρὸν μυκηναϊκὸν συνοικισμὸν δυτικώτερον κείμενον εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδος βημάτων ἀπὸ τοῦ τάφου, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἴγνη φαίνονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, λίθοι δηλ. τεμάχια πίθων καὶ ἄλλων ἀγγείων μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

Β

Οἱ τάφοι τῶν Μουλιανῶν.

Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1903 ἀνηγγέλθη εἰς τὴν ἐν Ἡρακλείῳ ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν, ὅτι χωρικὸς καλλιερῶν τὴν ἄμπελον αὐτοῦ εἰς θέσιν «Σελλιάδες» τοῦ χωρίου *Messa Moulia* Σητείας ἀνεκάλυψε τάφον θολωτόν, τὰ δὲ εὑρεθέντα ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα κατετέθησαν εἰς τὸν ἐν Τουρλωτῇ σταθμὸν τῆς χωροφυλακῆς. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διήλθομεν διὰ τοῦ μέρους τούτου μετὰ τοῦ κ. Τσουντά περιοδεύοντος τότε ἐν Σητεία, καὶ εἶδομεν τὸν τάφον καὶ τὰ εὑρήματα. Ὁ κ. Τσουντάς μὲ προέτρψε νὰ προβῶ εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου καὶ νὰ δοκιμάσω μήπως εὔρω καὶ ἄλλον τάφον πλησίον. Μετὰ ἕνα

¹ D. Hogarth, The Zacro sealings ἐν J. H. St. τόμ. XXII. N. 88. 137.

μῆνα, ἀπ' οὗ διεκόπησαν δηλαδή αἱ ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ἐνεργούμεναι ἐν Παλαικίστρῳ ἀνασκαφαί, ὧν ἐφόρευον, μεταβάς ἐξετέλεσα τὴν ἐργασίαν αὐτὴν δαπάναις τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μικρᾶς σκαφῆς ὑπῆρξεν ἀρκετὰ εὐχάριστον. Διότι ἐκαθαρίσθη μὲν ὁ τάφος καὶ εὑρέθησαν μεταξὺ τῶν χωμάτων ἀντικείμενά τινα καὶ τεμάχια τοῦ μεγάλου γεωμετρικοῦ ἀγγείου, τὸ ὅποιον θὰ περιγράψωμεν κατωτέρω, τὸ δὲ σπουδαιότερον, εὑρέθη πλησίον ἄλλος ὅμοιος τάφος ἐντελῶς ἄθικτος καὶ ἀκέραιος. Πρὸς τούτοις ἐλήφθησαν αἱ δέουσαι σημειώσεις καὶ πληροφορίαι παρὰ τοῦ εὑρέτου χωρικοῦ διασφωτίζουσαι ἀρκετὰ σημεία, τὰ ὅποια ἄλλως θὰ ἔμενον σκοτεινά.

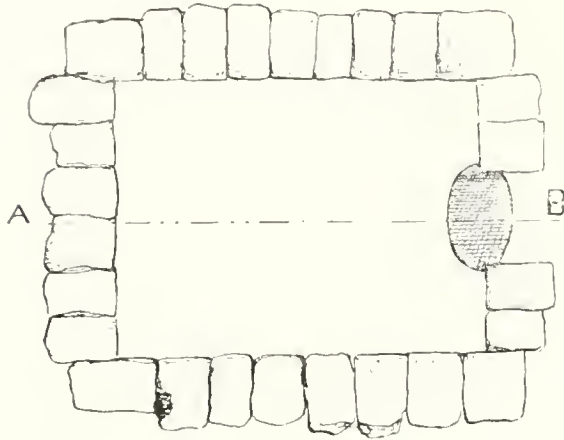
Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ πρώτου τάφου (Α) ἐγένετο ἄνωθεν ἀφαιρεθείσης μιᾶς μεγάλῃς πλακῆς ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ θόλου. Ὁ χωρικὸς κατελθὼν εἰς τὸν τάφον ἀνεσκάλευσε μετὰ σπουδῆς τὰ πράγματα ζητῶν θησαυρόν, τὸ ἴδιον δὲ ἕκαμον καὶ ἄλλοι χωρικοί. Τούτο δὲ διότι πρὸ εἰκοσαετίας εὑρέθη εἰς τὸν αὐτὸν λόφον χιλιάς χρυσῶν Βυζαντινῶν νομισμάτων, καὶ οἱ περίοικοι ἀπὸ τότε προσέχουσι καὶ σπουδάζουσι νὰ εὔρωσι καὶ ἄλλοι λογίροι. Μόνον δέ, ἀπ' οὗ δὲν εὑρίσκετο ὁ θησαυρος, περισυλλέξας ὁ χωρικὸς τὰ ἐν τῷ τάφῳ πράγματα τὰ παρέδωκεν εἰς τὰς ἀρχάς.

Ὁ γῶρος, ἐν ᾧ ἀνευρέθησαν οἱ τάφοι εἶναι κατωφερῆς πρὸς δυσμὰς καὶ κεῖται εἰς τὸ διάσειλον δύο λοφοσειρῶν, ἐξ οὗ ἔχει καὶ τὴν ἐπωνυμίαν Σελλιάδες. Τὸ ἔδαφος εἶναι λευκὸν ἀργιλῶδες ἄσπεργας) πεφυτευμένον δι' ἄμπελων, ἐξ ὧν παράγεται ὁ πεφημισμένος καθ' ἑλλην τὴν Ἀνατολικὴν Κρήτην Μουλιανίτικος οἶνος. Αἱ ἄμπελοφυτεῖαι αὗται ἠμπόδισαν καὶ τὰς περαιτέρω δοκιμάς, ἐν ᾧ ἴσως εἶναι πιθανόν, ὅτι καὶ ἄλλοι τάφοι θὰ εὑρίσκωνται πληρὴν τῶν εὑρεθέντων δύο.

Τάφος Α

Ὁ ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ εὑρεθείς τάφος Α εἶναι κτιστὸς θολωτός. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἔσκαψαν τὸν βράχον καὶ ἠτοίμασαν γῶρον τετράγωνον, ὅστερον δὲ ἔκτισαν αὐτὸν ἔσωθεν διὰ λογάδων πλακῶν ἀκανονίστου σχήματος ἐκ σκληροῦ τιτανολίθου καὶ μικροτέρων ἐκ σχιστολίθου, δι' ὧν ἐπλήρουν

τὰ μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων πλακῶν γάσματα εἰκῶν ὁ α, β. Ἡ κάτοψις αὐτοῦ καὶ οἱ κατώτεροι δόμοι, ὡς βλέπει τις εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας, εἶναι τετραγῶνοι. ἀλλ' ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς τὰ ἄνω αἱ μὲν γωνίαι ἀποστρογγυλοῦνται, οἱ δὲ αἱ ὑπερκείμενοι δόμοι προέχοντες στενοῦσι πρὸς τὰ ἄνω τὸ κτίριον καὶ ἀποτελοῦσι θόλον κατὰ τὸ σύστημα τὸ λεγόμενον en encorbaillement, οὗ ἡ κορυφή καλύπτεται ὑπὸ μιᾶς μεγάλης πλακῆς (εἰκῶν ὁ β).

Εἰκῶν 5 α. Ταφὸς Α Μουλιανῶν.

Τὸ στομίον τοῦ τάφου κεῖται πρὸς Δ εἰς τὸ κατηφορικὸν ἔδαφος, ὥστε ἡ διεύθυνσις τοῦ τάφου εἶναι ἀπὸ Δ πρὸς Α. Τὸ μῆκος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τοῦ ἀντικρῦ τοίχου εἶναι 2,42 - 2,48, τὸ δὲ πλάτος 1,82. Τὸ ὕψος τοῦ θόλου κατὰ τὸ μέσον θὰ ἦτο περίπου 1,60.

Δρόμου ὁ τάφος ἐσπερείτο, μόνον δὲ μικρὸν μέρος τοῦ βρόχου εἶναι ἐσκαμμένον πρὸ τοῦ στομίου. Τὸ στομίον εἶναι θύρα κτισθεῖσα διὰ μεγάλων πλακῶν ὡς παραστάδων καὶ μιᾶς ἄλλης ὡς ὑπερθύρου. Τῆς θύρας ταύτης τὸ πλάτος εἶναι κάτω μὲν 0,73 καὶ ἄνω 0,65, τὸ δὲ ὕψος ἐσωθεν μὲν 0,70, ἔξω δὲ μόνον 0,45. Ὡστε ἐὰν θέλῃ τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν τάφον διὰ τοῦ στομίου πρέπει νὰ συρθῇ μὲ τὴν κοιλίαν καὶ πάλιν θὰ δυσκολευθῇ.

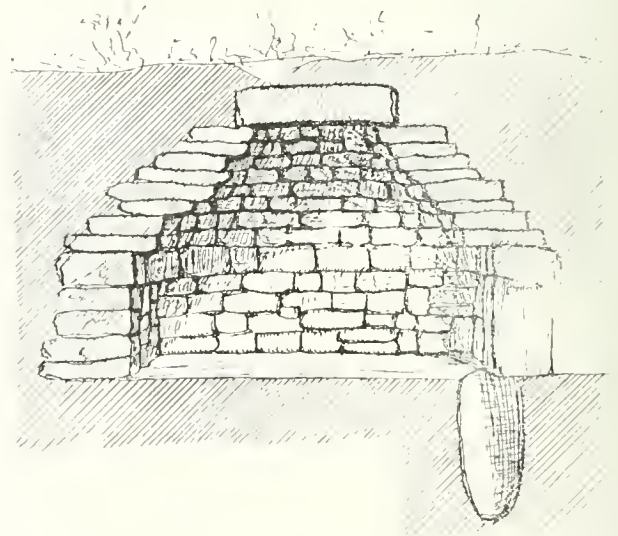
Ἡ ἔλλειψις τοῦ δρόμου καὶ ἡ στενότης τοῦ στομίου εἰς μυκηναϊκὸν τάφον εἶναι μὲν ἀξιοσημείωτος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρωτοφανής ἐν Κρήτῃ. Ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας τῶν μικρῶν κτιστῶν θολωτῶν τάφων καὶ ἡ εὐκολία τῆς ἄνωθεν καταβάσεως διὰ τῆς ἀφαιρέσεως μιᾶς ἢ δύο πλακῶν ἐκ τῆς κορυ-

φῆς κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ περιττὸν τὸν τε δρόμον καὶ τὸ στομίον, οὕτω δὲ τὰ μέρη ταῦτα τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου, τὰ ὅποια ἄλλοτε εἰθεωροῦντο τόσον οὐσιώδη, περιπεσόντα εἰς ἀχρηστίαν κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον εἰς τοὺς μικροὺς κτιστοὺς θολωτοὺς τάφους κατήντησαν ἀτροφικά, ὑπομιμνήσκοντα ἀπλῶς διὰ τῆς παρουσίας των τὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ θολωτοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου διάταξιν.

Κατὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ δρόμου, τὴν στενότητα τοῦ στομίου, τὸ σχῆμα καὶ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς ὁ τάφος τῶν Μουλιανῶν εἶναι ὅμοιος πρὸς τοὺς τῆς Παναγιάς, οὗς ἀνέσκαψεν ὁ κ. Habbherr¹. Καὶ ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν Κουροτῶν λείπει ὁ δρόμος², κατὰ τὰς ἐπὶ τόπου παρατηρήσεις τοῦ κ. Taramelli.

Καὶ εἰς τοὺς τάφους τῆς Σύρου τῆς Κυκλαδικῆς λεγομένης ἐποχῆς, τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψεν ὁ κ. Τσουντάς, τὸ στομίον τοῦ τάφου εἶναι τόσον στενόν, ὥστε δυσκολώτατον θεωρεῖ οὗτος, ὅτι οἱ νεκροὶ εἰσῆγοντο διὰ τοῦ στομίου, ἐν ᾧ ἦτο εὐκολὸν νὰ κατατίθενται ἄνωθεν ἀφαιρουμένων τῶν πλακῶν³.

Τὸ στομίον ἦτο πεφραγμένον διὰ ξηροτοίχου λογῶδων λίθων ὁ ὅποιος εἶχεν ἀφαιρεθῆ, ὅτε ἐγὼ εἶδον τὸν τάφον.

Εἰκῶν 5 β. Ταφὸς Α Μουλιανῶν.

Ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν φλιάν τῆς εἰσόδου καὶ εἰς τὸ παρακείμενον μέρος τοῦ τάφου εἶναι ἐσκαμμένον

¹ Amer. Journ. of Archeol. Sec. Ser. V. 1901 σ. 284-285.

² Ἀδτ. σ. 296-297.

³ Ἀρχαιολ. Ἔρ μ. 1899 σελ. 83.

λάκκος ἐν τῷ βράχῳ· τοῦτον εἶχε κενώσῃ ὁ χωρικός χωρίς νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῷ ἄλλο τι εἰμὴ χρώματα μαῦρα, ὡς μοὶ ἔλεγεν. Τὸ σχῆμα τοῦ λάκκου εἶναι ἄνω ἐλλειψοειδές (ἴδε εἰκόνα ὁ α, β) καὶ κατελάμβανεν ἕλον τὸ πλάτος τοῦ στομίου, ἀλλὰ πρὸς τὰ κάτω στενεύεται καὶ γίνεται ἀκανόνιστος, φθάνει δὲ εἰς βάθος 0,90.

Καὶ ἡ ὑπαρξίς τοῦ βόθρου τούτου εἶναι παράδοξος. Πιστεύω ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τοὺς ἐναγισμοὺς καὶ τὰς γῶας τὰς γινομένας εἰς τοὺς νεκρούς. Εἰς μυκηναϊκοὺς τάφους ἅπαξ μόνον μέχρι τοῦδε εὐρέθη τοιοῦτος βόθρος ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα σημειωθείς εἰς τὸν τάφον τοῦ Βαρειοῦ¹. Εἰς τοὺς τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς ὅμως φαίνεται ὅτι ἦτο συνηθέστερος, ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν εὐρεθέντων ἐν τῷ ἀρχαίῳ νεκροταφείῳ Θήρας τῷ ἀνασκαφέντι ὑπὸ τοῦ κ. Pfuhl². Τοιοῦτους βόθρους πρὸς ἐναγισμοὺς (Opfergruben) ἐσημείωσεν ὁ κ. Pfuhl 44 τὸν ἀριθμὸν κτιστούς· καὶ ἄλλοι μὲν τούτων εὐρίσκοντο εἰς τὰ μεταξύ τῶν τάφων κενὰ διαστήματα, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ εἰς ποῖον ἀκριβῶς τάφον ἀνήκεν ἕκαστος, ἄλλοι ὅμως εὐρίσκονται παρ' αὐτὸ τὸ στόμιον, ἢ καὶ φθάνουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου. Τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶναι ὠρειδοῦς σχήματος ὅπως καὶ ὁ ἡμέτερος.

Ἀμφίβολον μένει ἐὰν ὁ βόθρος αὐτὸς κατεσκευάσθῃ ἀπ' ἀρχῆς κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν δηλ. περίοδον, ὅτε ἐκτίσθη καὶ ὁ τάφος, ἢ ἐγένετο κατόπιν κατὰ τὰς μεταγενεστέρας ταφὰς τὰς τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς.

Εἰς τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειτο ὁ βόθρος, ὑπὸ τὴν θύραν δηλ. τοῦ τάφου καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔπρεπε, ἐὰν ἤθελον νὰ τὸν μεταχειρισθῶσι, νὰ ἀφαιρῶσι λίθους τινὰς ἐκ τοῦ ξηροτοίχου καὶ οὕτως νὰ εἰσχωρήσωσιν αἱ χεῖρες τοῦ ἐναγίζοντος καὶ ἐκτελέσωσι τὰς νομιζομένας γῶας.

Ἡ μεγαλυτέρα σημασία τοῦ τάφου τούτου ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι παρατηρήθησαν ἐν αὐτῷ καὶ τὰ δύο συστήματα τῆς ταφῆς δηλ. καὶ ἡ καῦσις καὶ ὁ ἐνταφιασμός. Καὶ τὰ κτερίσματα δὲ τὰ εὐρεθέντα ἐν τῷ τάφῳ ἀνήκουσιν εἰς δύο πλησιαζούσας μὲν χρονολογικῶς καὶ διασταυρουμένας ἐν μέρει ἀλλὰ διακεκριμένας ἐποχάς, ἧτοι τὴν τελευ-

ταίαν μυκηναϊκὴν καὶ τὴν γεωμετρικὴν. Δυστυχῶς ἡ εὕρεσις τοῦ τάφου τούτου ὑπὸ χωρικοῦ, ἢ μετατόπισις τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἐκ τῆς ζητήσεως τοῦ θησαυροῦ σύγχυσις ἐστέρησαν ἡμᾶς πολλῶν παρατηρήσεων, ἐξ ὧν θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ διδαχθῶμεν νέα πράγματα περὶ τῆς σχέσεως καὶ τῆς ἀκολουθίας τῶν δύο τούτων ἐποχῶν ἐν Κρήτῃ.

Ὅ,τι ἐβεβαιώθη ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως εἶναι, ὅτι πολλοὶ νεκροὶ εἶχον ἐνταφιασθῆ ἄκαυτοι ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ θαλάμου, ἀπ' οὗ εὗρον μεταξύ τῶν ἀνεσκαλευμένων χωμάτων ἀφθονίαν ἀνθρωπίνων ὀστέων σεσηποτων μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλλ' οὐδὲν ἴχνος καύσεως φερόντων. Πρὸς τούτοις εἶναι βέβαιον, ὅτι εἰς τὸ μεγαλύτερον τῶν δύο γεωμετρικῶν ἀγγείων τῶν εὐρεθέντων ἐν τῷ τάφῳ, τὸ κρατηροειδές, ἐνυπῆρχον ὀστᾶ κεκαυμένα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ εἶχε φυλάξῃ ὁ εὐρέτης χωρικός καὶ μοὶ τὰ παρέδωκεν, ὅτε μετέβην ἐκεῖ, περιγραψάς μοι ἀκριβῶς καὶ τὸ ἀγγεῖον ἐντος τοῦ ὁποίου εὐρίσκοντο. Πιθανώτατον δὲ εἶναι ὅτι ὀστᾶ κεκαυμένα περιεῖχε καὶ τὸ ἄλλο μέγα γεωμετρικὸν ἀγγεῖον τὸ κυλινδρικόν, ἀλλὰ δὲν παρατηρήθησαν ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ, διότι τοῦτο ἐξήχθη τετραυσιμένον, ἐλλείποντος τοῦ πυθμένος καὶ τοῦ κάτω μέρους τῆς κοιλίας, εἰς ἃ θὰ ἦσαν προσπεφυκότεα τὰ ὀστᾶ.

Ὅστε ἀσφαλῶς ἐν τῷ τάφῳ Α ἔχομεν καὶ τὰ δύο συστήματα τῆς ταφῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου ἀνήκουσι καὶ εἰς τὰς δύο ἐποχάς, ἔπεται βέβαιον συμπέρασμα, ὅτι ἐκτίσθη μὲν ὁ τάφος κατὰ τὴν τελευταίαν μυκηναϊκὴν περίοδον καὶ πολλοὶ ἐτάφησαν ἐν αὐτῷ νεκροὶ ἄκαυτοι, ἀλλὰ τὸν τάφον μετεχειρίσθησαν καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν γεωμετρικὴν ἐποχὴν, ὅτε ἀπετέθησαν ἐν τῷ τάφῳ αἱ δύο γεωμετρικοὺ φυθμοὺ ὀστεοδόχοι κάλπαι. Ἴσως δὲ τότε ἐσκάφη καὶ ὁ ἐν τῷ στομίῳ βόθρος πρὸς ἐναγισμοὺς.

Τὰ ἀντικείμενα τοῦ τάφου δὲν ἔκειντο ἀναμῖξ καὶ τῶν δύο ἐποχῶν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὸ ἐν τμῆμα τοῦ τάφου εἶχε καθαρισθῆ ἐκ τῶν ὀστέων καὶ τῶν κτερισμάτων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὰς γεωμετρικὰς ταφὰς. Οὕτω τουλάχιστον μοὶ περιεγραψὲ τὴν θέσιν τῶν ἀντικειμένων ὁ χωρικός, ὅτι δηλ. κατὰ μὲν τὸν δεξιὸν τῷ εἰσερχομένῳ διὰ τοῦ στομίου τοίχον ἔκειντο αἱ δύο γεωμετρικαὶ ὀστεοδόχοι κάλπαι καὶ τὸ μέγα

¹ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 σελ. 140-141.

² Athen. Mitt. 1903 σ. 249.

πλαστικόν ἐπίσης γεωμετρικόν, κατὰ δὲ τὸν ἀριστερόν εὐρίσκοντο τὰ χαλκᾶ ἀγγεῖα, ἢ χαλκῆ πόρπη τὰ δύο ξίφη καὶ οἱ μυκηναῖκοι στεγανόστομοι ἀμφορεῖς (Bugelkannen), ὥστε τὸ μὲν ἀριστερόν ἤμισυ τοῦ θαλάμου κατεῖχετο ὑπὸ τῶν μυκηναϊκῶν, τὸ δὲ δεξιόν ὑπὸ τῶν γεωμετρικῶν κτερισμάτων. Αἱ παρατηρήσεις αὗται στηρίζονται μὲν ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν τοῦ χωρικοῦ, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι εἶναι ἀκριβεῖς, διότι παρατήρησα, ὅτι ἀνευ δισταγμοῦ τινος μοὶ περιέγραψεν ἐπὶ τόπου καὶ τὴν θέ-

σιν, ἐν ᾗ ἕκαστον ἀντικείμενον εὐρίσκειτο, καὶ τὸ σχῆμα ἐλάστου ἀντικειμένου.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις μεταβαίνω εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν εὐρημάτων τοῦ τάφου ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν.

Τρεῖς μικροὶ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς (Bugelkannen) (εἰκὼν 6). Ὁ πηλὸς καθαρὸς ἐρυθρῶς ἢ δὲ διακόσμησις τῶν δύο ἄρθρους εἰς τὸ ἄνω ἤμισυ τῆς σφαιρικῆς κοιλίας (εἰκονίζονται εἰς τὸ μέσον τῆς εἰκόνης 6), συνισταμένη ἐκ πολυπλόκων γραμμι-

Εἰκὼν 6. Πύλινα ἀγγεῖα τοῦ τάφου Α Μουλιανῶν.

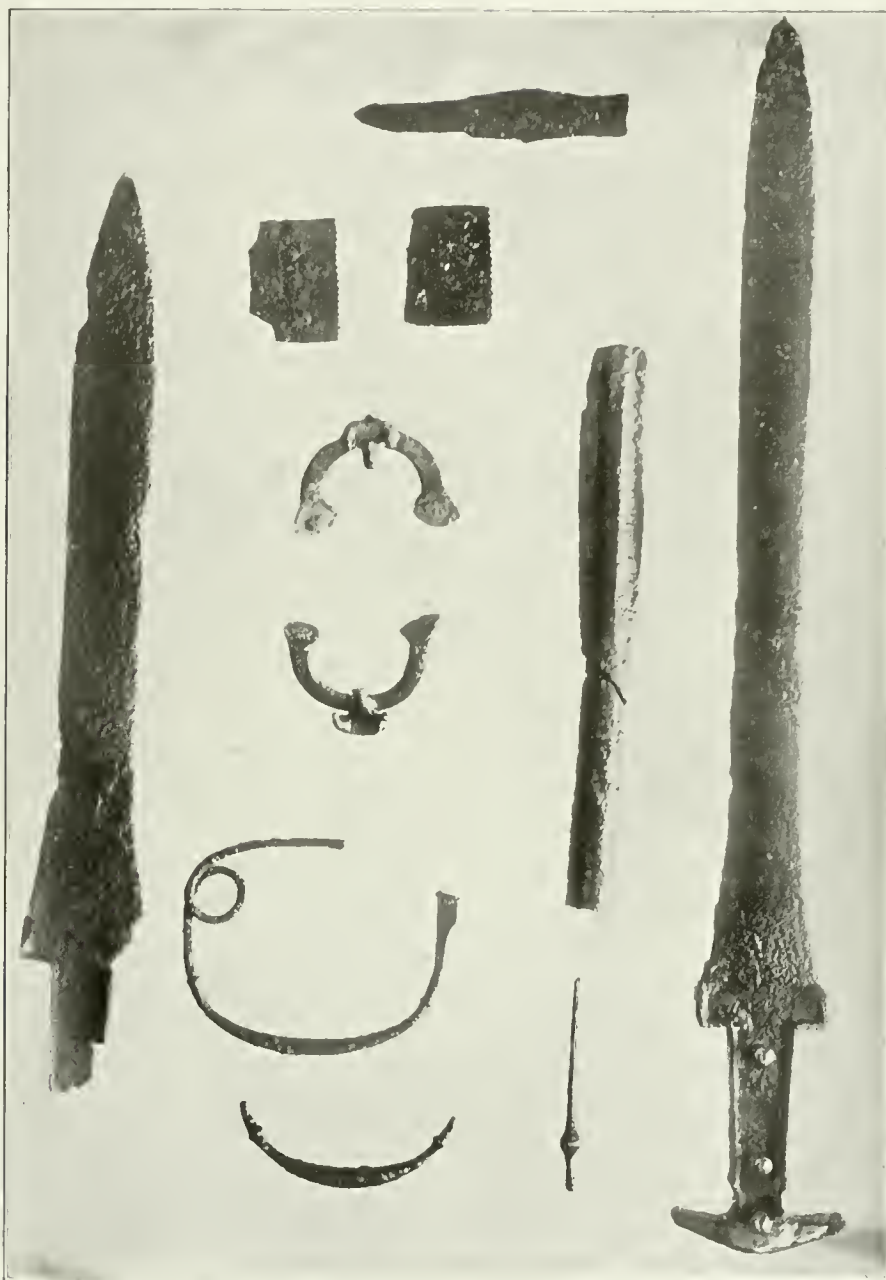
κῶν κοσμημάτων. Τοῦ ἑνὸς εἶναι ἀποκεκρουσμένος ὁ λαιμὸς καὶ τὰ ὦτα. Τοῦ τρίτου ἢ διακόσμησις εἶναι ἐξίτηλος. Τὸ ὕψος τοῦ μεγαλύτερου εἶναι 0,19, τῶν ἄλλων δὲ 0,13 καὶ 0,11. Τὸ χρῶμα τῆς διακόσμησεως τοῦ μελάντερον καὶ τοῦ ἐρυθρόν.

Ξίφος χαλκοῦν ἀμφίστομον ἀκέραιον εἰκὼν 7, ἐνθα καὶ τὰ λοιπὰ χαλκᾶ κτερίσματα τοῦ τάφου Α). Ἡ λαπίς αὐτοῦ πλατεῖα μάλιστα κατὰ τὸ κάτω ἤμισυ, ὥστε ἦτο κατάλληλον μάλλον πρὸς τὸ πλήσ-

τειν ἢ τὸ νύττειν. Ὁ καυλὸς διατηρεῖται ἀκέραιος ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου ἀπολήγων ἄνω ἀντὶ κόμβου εἰς τοξοειδῆ ἀπόφυσιν. Καὶ ὁ καυλὸς καὶ ἡ ἀπόφυσις ἔφερον μεταξύ τῶν προεχόντων χειλέων πληρώματα ἐξ ὀστοῦ, οὐ ἐσώθη τεμάχιον ἐν τῇ μιᾷ ὄψει τῆς τοξοειδοῦς ἀποφύσεως. Συνεκρατοῦντο δὲ ταῦτα μετὰ τοῦ καυλοῦ διὰ τριῶν μακρῶν κυλινδρικῶν χαλκῶν ἤλων, ὧν αἱ κεφαλαὶ ἐκατέρωθεν εἶναι ἐπίχρυστοι. Ταύτας εἶχεν ἀφαιρέσῃ ὁ χωρικός ἀλλ' ἀπέδωκε κατόπιν τέσσαρας ἐκ τῶν

ξί, ὅς εἶχε τὸ ξίφος ἀρχαϊθὲν. Τὸ σχῆμα τοῦ ξί-
φους μαρτυρεῖ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μυ-
κηναϊκῆς ἐποχῆς¹. Ῥάγιν ὀξεῖαν ἡ λεπίς δὲν σχημα-
τίζει, ἀλλ' ὀγκοῦται καὶ παχύνεται, ἐφ' ὅσον προ-

χωροῦμεν ἀπὸ τῶν αἰγμῶν εἰς τὸ μέσον. Τὸ μῆ-
κος τοῦ ξίφους μετὰ τοῦ καυλοῦ εἶναι 0,38. Τὸ
πλάτος εἰς τὴν πέραν 0,06, τῆς δὲ λεπίδος τὸ
μεγαλύτερον 0,04.

Εἰκὼν 7. Χαλκᾶ κτερίσματα ἐκ τοῦ τάφου Α Μουλιανῶν.

Ξίφος ὅμοιον καθ' ὅλα τῷ προηγουμένῳ ἀλλὰ
μικρότερον καὶ ἐλλειπὲς τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ καυλοῦ

¹ Τσοῦντα Μητραὶ καὶ ξίφη ἐκ Μυκηνῶν ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ.
1897 σελ. 110 πίναξ 8, 3. 4.

λείπουν καὶ οἱ ἴλοι. Σωζόμενον ὀλικὸν μῆκος
0,44, πλάτος τὸ αὐτὸ τῷ προηγουμένῳ.

Τρίτου ξίφους χαλκοῦ ἀμφοτέρωθεν εὐρέθη τὸ
πλεῖστον μέρος εἰς τεμάχια κακαυμένα. Τὸ σχῆμα

τοῦ καυλοῦ καὶ τῆς λεπίδος εἶναι ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ξιφῶν τοῦ τάφου Β, τὰ ὅποια θὰ περιγράψωμεν κατωτέρω.

Μεγάλη χαλκῆ πόρπη. Σύγκειται ἐκ χονδρῶν σφύρατος τὸ ὅποιον ἀφ' οὗ σχηματίζεται τὸ ἀρκετὰ καμπτομενον τόξον περιελίσσεται εἰς δακτύλιον καὶ καταλήγει εἰς τὴν βελόνην, ἧς λείπει ἀποκρουσθὲν τὸ ἔμπροσθεν ἤμισυ. Τὸ τόξον παχύνεται συμμετρικῶς πρὸς τὸ μέσον καὶ οὕτως ἀποτελεῖται σχῆμα ὁμοιάζον πρὸς τὴν λεγομένην πόρπην a navicella. Ἐκατέρωθεν τοῦ παχυνομένου τόξου εὗρηται δακτυλιοειδὲς ἐξόγκωμα. Μῆκος πόρπης 0,13, ὕψ. 0,10.

Ἄλλης ὁμοίας πόρπης εὐρέθη τὸ τόξον ὑπ' ἐμοῦ μεταξὺ τῶν χωμάτων. Καὶ ταύτης τὸ τόξον ἐπαχύνετο ὁμοίως καὶ ἔφερε καὶ τοὺς δακτυλίους. Σωζόμενον μῆκος τῆς χορδῆς τοῦ τόξου 0,10

Ἐπὶ πολὺ ἐδίστασα ἀν ἔπρεπε νὰ ἀποδώσω τὰς πόρπας ταύτας εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἢ τὴν γεωμετρικὴν ταφήν· διότι τὸ σχῆμα ἀκριβῶς κεῖται μεταξὺ τοῦ ἀπλουστεροῦ μυκηναϊκοῦ καὶ τοῦ γεωμετρικοῦ σχήματος τῆς πόρπης a navicella· ἡ θέσις ὅμως, ἐν ἣ εὐρέθη ἡ ἀκεραία πόρπη καὶ ἡ εὐρεσις τοῦ τόξου ὁμοίας πόρπης εἰς τὸν μυκηναϊκὸν συνοικισμὸν Γουρνιὰ ὑπὸ τῆς Miss Boyd¹ μὲ ἔπεισαν, ὅτι αἱ δύο πόρπαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον καὶ ὅτι ἀκριβῶς εἶναι ὁ διάμεσος βαθμὸς τῶν δύο χαρακτηριστικῶν τύπων τῆς μυκηναϊκῆς καὶ γεωμετρικῆς πόρπης.

Καρφίς χαλκῆ· ἄνω ἔχει κόμβον καὶ ὑπὲρ αὐτὸν προέκτασιν μὲ ἐγχαράκτους ζώνας· μῆκος 0,40.

Αἰγμὰ ὀδράτων δύο εὐρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ Α, ἔχουσιν ἀμρότεροι αὐλόν· ἢ μία πολὺ μεγάλη εἶναι ἑλλειπῆς κατὰ τὸ ἄκρον.

Τέσσαρα τετράγωνα πλακίδια χαλκᾶ καὶ τεμάχια τινὰ ἄλλων ἔχουσι τὴν μίαν τῶν μακρῶν πλευρῶν ὀδοντωτὴν καὶ ὁμοιάζουσιν οὕτως πρὸς μικρὰ πριόνια. Φρονῶ ὅτι εἶναι μᾶλλον σπλεγγίδιά τινὰ χρήσιμα διὰ τὴν ἀπόψιν τοῦ δέρματος κατὰ τὸ λουτρόν. Τὸ μεγαλύτερον ἔχει διαστάσεις 0,06×0,043. Ἀνάλογα ἀντικείμενα πέντε τὸν ἀριθμὸν εὐρέθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Hogarth ἐν τῇ ἀνασκαφῇ Κάτω Ζάκρου Σητείας² καὶ ἀπεικονίσθη-

σαν ὑπ' αὐτοῦ χωρὶς ὅμως νὰ ἀναφέρῃ τι περὶ τῆς χρήσεώς των. Ταῦτα εἶναι ὀδοντωτὰ κατὰ τὰς δύο στενωτέρας πλευράς.

Χαλκᾶ ἀγγεῖα ὑπῆρχον ἐν τῷ τάφῳ Ἰ-ΙΙ, ἀλλ' εὐρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τεμάχια καὶ ἐφθαρμένα. Ἐκ τούτων σώζεται τὸ ἄνω ἤμισυ πρόχου ἐγούσης κοιλίας σφαιρικὴν λαιμὸν μακρὸν κυλινδρικὸν ἀνοίγρομενον κατὰ τὸ στόμιον καὶ λαβὴν χυτὴν προσηλωμένην εἰς τὴν κοιλίαν καὶ τὸν λαιμὸν. Τὸ ὀλικὸν ὕψος τῆς πρόχου εἶναι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 0,32. Σώζονται κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τὰ στόμια δύο ἡμισφαιρικῶν φιαλῶν καὶ τεμάχια ἐκ τοῦ χεῖλους ἄλλης.

Εἰς τὰ μικρότερα ταῦτα ἀλλ' ἐφθαρμένα χαλκᾶ σκεύη ἀνήκουσι δύο ζεύγη χυτῶν λαβῶν. Το ἐν ζευγος εἶναι ἀπλάτ τοξοειδεῖς, αἱ ἄλλαι δύο ἀπολήγουσι κατὰ τὸ μέσον εἰς κεφαλὰς ταύρων.

Τὰ ἀντικείμενα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς γεωμετρικῆς ταφῆς τοῦ θαλάμου εἶναι τὰ ἀκόλουθα ἐκ πηλοῦ.

1) Κρατῆρ μέγας (πίν. 3) κωδωνόσχημος δίωτος· κάτω ἀπολήγει εἰς στενὴν δισκοειδῆ βάσιν. Πηλὸς ἐρυθρὸς, καθαρὸς, καλῶς ὠπτημένος· διάμ. στομίου 0,43, ὕψος 0,44.

Τὸ κωδωνοειδὲς σχῆμα τοῦ κρατῆρος εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς¹. Ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Φαιστοῦ εὐρέθη ὁμοιόσχημος κρατῆρ μυκηναϊκός². Ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ σχῆμα τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν. Δύο παρόμοιοι τεροδόχοι κρατῆρες προέρχονται ἐκ τοῦ γεωμετρικοῦ τάφου τοῦ εὐρεθέντος παρὰ τὸ Καβοῦσι Ἱεραπέτρου εἰς τὴν θέσιν «τὸ Πλάι τοῦ Κάστρου», εὐρισκόμενοι νῦν ἐν τῷ Μουσεῖῳ Ἡρακλείου³. Ἄλλος ὅμοιος μικρότερος εὐρέθη ὑπὸ τοῦ κ. D Hogarth ἐν τῷ γεωμετρικῷ νεκροταφείῳ Κνωσοῦ⁴. Καὶ ἐν τῷ ἐθνικῷ Μουσεῖῳ Ἀθηνῶν εὗρηται ὅμοιοι γεωμετρικοὶ κρατῆρες⁵.

Ὁ κρατῆρ ἔσθθεν οὐδεμίαν φέρει ἀλοιφήν, διακρίνονται δὲ σαφῶς αἱ αὐλακες αἱ σχηματισθεῖσαι

¹ Furtwängler u. Loeschke Myken. Vasen. Vasenformen ἀρ. 75.

² Monumenti antichi dell'Academ. dei Lincei τόμ. XII 1902 σ. 117 πίν. VIII, 4.

³ Ἐβρετηρ. πηλ. 693, 694.

⁴ Ann. of Br. Sch. VI, 1899-1900 σ. 84.

⁵ Sam Wide Jahrb. d. Inst. 1899 καὶ 1900.

¹ Ἀρθ. εὐρετ. χαλκ. 616.

² Annual of the Brit. Sch. N.VII.1900-1901 σ. 134 εἰκ. 46.

ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ τροχοῦ περιστροφῆς τοῦ ἀγγείου. Εὐρέθη ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ συντετριμμένος ἐκ τῶν καταπεσόντων ἄνωθεν λίθων, συνεκολλήθη δὲ κατόπιν ἐν τῷ Μουσεῖῳ πλὴν μικρῶν τεμαχίων ἀπολεσθέντων, ἀφ' οὗ συνελέγησαν ἐπιμελῶς κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου τὰ τεμάχια.

Φέρει δύο ὄψα ὀριζόντια μὲν ἀλλ' ἀποκλίνοντα πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε νὰ κατέχῃσι θέσιν μεταξὺ ὀριζοντίας καὶ καθέτου. Ἐκατέρωθεν ἐκάστου ὡτὸς κατὰ τὴν ῥίζαν εἶναι π्लाστικῶς δεδηλωμένη μαστοειδῆς ἀπόφυσις εἰς μέγεθος μεγάλου Ποντικοῦ καρύου.

Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου ὀλόκληρος ἐκαλύφθη δι' ἀλοιφῆς κιτρινωπῆς, ἐπὶ ταύτης δὲ ἐγγράφη ἡ διακόσμησις διὰ χρώματος, τὸ ὅποιον σήμερον εἶναι ἐρυθρὸν πλὴν μικροῦ μέρους κατὰ τὸ χεῖλος, ὅπου ἔμεινε καστανόχρουν.

Κατὰ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν διακόσμησιν ὁμοιάζει ὁ κρατῆρ πρὸς τὰ μετὰ παραστάσεων γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τοῦ Διπύλου, εἶναι δὲ τὸ δεύτερον γεωμετρικὸν ἀγγεῖον ἐκ Κρήτης τὸ φέρον παραστάσεις ἀνθρώπων¹. Τὸ κάτω μέρος τῆς γάστρας φέρει μόνον ἐρυθρὰς ταινίας περιφερικὰς. Τὴν κυρίαν διακόσμησιν φέρει τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου, τὸ ὅποιον διὰ τῶν ὡτων διαιρεῖται εἰς δύο πεδία, ὧν ἕκαστον φέρει ἰδίαν εἰκόνα. Αἱ παραστάσεις καὶ τῶν δύο ὄψεων εὐρίσκονται ἑκατέρα μεταξὺ δύο καθέτων κοσμημάτων, πρωτοφανοῦς εἰς ἐμὲ σχήματος, τὸ ὅποιον καὶ διὰ τὴν μαλακότητα καὶ τὸ καμπύλον τοῦ σχήματος δύναται νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον μυκηναϊκὸν ἢ γεωμετρικόν. Τοιοῦτον κόσμημα περίπου εὑρηται ἐν ἐνὶ τῶν ψευδοστόμων ἀμφορέων τοῦ Β τάφου². Ἐν τῇ πρώτῃ εἰκόνι παρίσταται ἀνὴρ ἀκοντίζων δόρυ καὶ θηρεύων δύο αἰγάγρους, ὧν ἕκαστος φεύγει κατ' ἀντίθετον φοράν. Ἐν τῇ ἀντιθέτῳ πλευρᾷ εἰκονίζεται ἀνὴρ φέρον δόρυ καὶ ἀσπίδα ἐπιβαίνων ἵππου, οὗ κρατεῖ τοὺς γαλινούς.

Ἀμφότεραι αἱ παραστάσεις δεικνύουσι τὴν τεχνικὴν ἀπειρίαν τὴν παρατηρουμένην εἰς τὰς ἀπεικονίσεις τοῦ ῥυθμοῦ τούτου. Τὰ σώματα τῶν ζώων καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων εἶναι αὐτὸ τοῦτο τε-

ρατώδη. Τῶν ἀνθρώπων λείπει σχεδὸν ἐντελῶς τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος, ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ πρόσωπον εἶναι ἐντελῶς παρὰ φύσιν, ὁ λαϊκὸς δυσαναλόγως μακρὸς, ὁ δὲ κορμὸς σχεδὸν τετράγωνος καὶ ἡ παράστασις δὲ τοῦ ἵππου μάλιστα τῶν ποδῶν εἶναι ὅλως ἄτεχνος καὶ φανταστικὴ. Ἐκ τῶν δύο πάλιν παραστάσεων μεγαλυτέραν μὲν ἐλευθερίαν δεικνύει ἡ παράστασις τῆς θήρας, περισσοτέραν δὲ σκληρότητα καὶ ἀγροικίαν ἡ τοῦ ἐφιππου.

Ἐκτὸς τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, δι' οὗ ἐξωγράφθησαν αἱ παραστάσεις, εὑρηται ἐπιχρίσμα λευκοῦ χρώματος ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ. Τοῦτο κεῖται εἰς τὸ στόμιον τοῦ ἀγγείου, ὅπου ἐπὶ τοῦ καστανεύθρου χρώματος εἶναι γεγραμμένη λευκὴ ὀφιοειδῆς ταινία διήκουσα καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν. Κάτωθι τῆς ταινίας ταύτης κεῖται ζώνη περιφερικὴ ἐκ λευκῶν κηλίδων. Καὶ τὸ περίγραμμα τῶν δύο αἰγάγρων φέρει τοιαύτας λευκὰς κηλίδας. Ἐπίσης τὸ περίγραμμα τοῦ κορμοῦ τοῦ ἵππου καὶ τὸ τοῦ ἵππου. Καὶ αἱ μαστοειδῆς ἀποφύσεις παρὰ τὰ ὄψα εἶναι πεποικλιμένα διὰ τοιοῦτων λευκῶν κηλίδων ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος.

Τὴν χρῆσιν τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος ἐπὶ τοῦ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ χρώματος θεωρῶ ὡς λείψανον τοῦ Καμαραϊκοῦ λεγομένου ῥυθμοῦ, οὐχὶ δὲ τοῦναντίον, ὡς ἔνδειξιν ἐπιδράσεως νεωτέρων ῥυθμῶν, ὡς ἐξηγεῖ τὸ πρῶγμα ὁ κ. Pottier¹. Ὁ Καμαραϊκὸς ῥυθμὸς ἐν Κρήτῃ μάλιστα ἀναπτυχθεὶς ἔσχεν ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Μυκηναϊκοῦ, καὶ πολὺν χρόνον, ὡς φαίνεται, συνυπῆρξε καὶ συνανεμίγη μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦτο κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐν Κρήτῃ εὐρέθησαν πάμπολλα τὰ ἀγγεῖα, ἐν οἷς παρατηροῦνται κεκραμένοι ἀμφότεροι οἱ ῥυθμοὶ εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εὐρίσκηται τις ἐν ἀμφιβολίᾳ ἐνίοτε εἰς ὁπότερον τῶν ῥυθμῶν νὰ τὰ κατατάξῃ, εὐρίσκονται δὲ παραδείγματα, εἰς ἃ ἐν μέρος τοῦ ἀγγείου ἢ μία ὄψις ἢ μία ζώνη εἶναι διακεκοσμημένη κατὰ τὸν ἕνα ῥυθμὸν καὶ ἄλλη κατὰ τὸν ἄλλον. Ἡ ἰσχυρὰ αὕτη ἐπίδρασις τῆς Καμαρ. τεχνουργίας ἐξακολουθήσασα καθ' ὅλην τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον μετεβιβάσθη κατόπιν ἀμυδροτέρα πλέον καὶ ἀσθενεστέρα καὶ εἰς τὸν γεωμετρικὸν ῥυθμὸν, ὅστις ἀρ-

¹ Τὸ πρῶτον εὐρέθη εἰς τὸ Καδοῦσι ὑπὸ τῆς Miss Boyd, ἐδημοσιεύθη δὲ εἰς τὸ *Amer. Jour. Sec. Series* τόμ. V. 1901 σ. 145.

² Ἴδε κατωτέρω εἰκόνα 10 ἀριθ. I.

¹ *Catalogue des vases antiques du Musée de Louvre* I. σ. 216.

κετόν, ὡς φαίνεται, χρόνον συνυπῆρξεν ἐν Κρήτῃ τοῦλάχιστον καὶ διεσταυρώθη μετὰ τοῦ μυκηναϊκοῦ. Οὕτως ἐγὼ ἐξηγῶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος καὶ εἰς τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τῆς Κρήτης. Τοιαῦτα ἀγγεῖα γεωμετρικὰ μετ' ἐπιχρίσματος λευκοῦ ἐπὶ σκοτεινοῦ ἑδάφους ἀνεῦρεν ὁ κ. Hogarth εἰς τὸ γεωμετρικὸν νεκροταφεῖον Κνωσοῦ¹. Πρὸ ἐνὸς δὲ ἔτους ἀνευρέθησαν ἄλλα εἰς τάφους γεωμετρικοὺς εἰς Ἀδρομύλους Σητείας εὐρισκόμενα νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου. Λευκὸν ἐπιχρίσμα φέρει καὶ ὁ πολύπους τῆς μιᾶς τῶν στενωῶν πλευρῶν τῆς πηλίνης λάρνακος ἐκ Λιμένος Σητείας, ἣν ἀδημοσίευσεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου τούτου.

2) Ἀγγεῖον μέγα κυλινδρικὸν (πίν. 3) ἀνοιγόμενον μικρὸν πρὸς τὰ ἄνω καὶ εἶτα στενούμενον πρὸς ὑπόδοχὴν καλυμματος. Πηλὸς χονδρὸς ἐρυθρωπὸς, ἐν ᾧ φαίνονται ἀναμειγμένα ἄμμος χονδρὴ καὶ λιθάρια· ὕψ. 0,33, πλάτος στομίου 0,21 - 0,23. Λεῖπει ὁ πυθμὴν καὶ τὸ κάτω μέρος τῆς γάστρας, τὰ ὅποια, ὡς φαίνεται, παραμεληθέντα ἐπὶ τόπου ὑπὸ τοῦ χωρικοῦ ἠφανίσθησαν μὴ εὐρεθέντα κατόπιν. Ἔχει δύο μακρὰ ὄτα κάθετα τὰ ὅποια εἶναι κεκολλημένα ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ καταλαμβάνουσι τὰ ἄνω $\frac{2}{3}$ τοῦ ὕψους ὑπερέχοντα κατὰ τοὺς ὤμους.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν². Ὁμοίωτατον εὐρέθη ἐντὸς τοῦ ἀνακτόρου Φαιστοῦ³.

Τὸ ἀγγεῖον φέρει εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν γραπτὴν διακόσμησιν καστανόχρου ἀμυδρῶν νῦν μάλιστα κατὰ τὴν μίαν ὄψιν. Διὰ τῶν ὄτων ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια διαιρεῖται εἰς δύο πεδία, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔφερε ἰδίαν παράστασιν. Ἐν τῇ μιᾷ ὄψει εὐρηται γεγραμμένος ὡσεὶ μέγας διπλοῦς πέλεκυς ἐσχηματοποιημένος, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὁποίου ἐκρύεται πρὸς τὰ ἄνω ὡσεὶ ἄνθος μετὰ φύλλων. Ἡ παράστασις τοῦ διπλοῦ πέλεκυος μετὰ φυτικῶν προσαρτημάτων παρετηρήθη ἤδη εἰς ἀγγεῖον ἐκ Ζάκρου⁴, καὶ εἰς πῖθον μικρὸν ἐκ Κνωσοῦ ἀδημοσίευσεν εἰσέτι, ἐνθα οἱ δύο πελέκει

διατεμνόμενοι κατὰ τὸ μέσον ἀποτελοῦσι σταυρὸν ποικιλλόμενον διὰ φυτικῶν παραρτημάτων¹. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγγεῖῳ ὁ διπλοῦς πέλεκυς εὐρηται μετὰξὺ δύο μεγάλων κοσμημάτων ὁμοιαζόντων πρὸς τὰ κάθετα κοσμήματα, δι' ὧν περιβάλλονται αἱ παραστάσεις εἰς τὸ προηγούμενον κρατηροειδὲς ἀγγεῖον. Τῆς ἄλλης ὄψεως ἡ παράστασις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξίτηλος καὶ δυσδιάκριτος, περιεβάλλετο δὲ καὶ αὕτη ὑπὸ τῶν αὐτῶν τῇ πρώτῃ ὄψει κοσμημάτων. Καὶ τοῦ ἀγγείου τούτου ὁ ρυθμὸς εἶναι μὲν γεωμετρικὸς, ἀλλ' ἡ μυκηναϊκὴ ἐπίδρασις, ὡς μοι φαίνεται, εἶναι καὶ ἐν ταῦθα καταφανής.

3) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ χονδρῶ πηλοῦ εὐρέθη ἐν τῷ τάφῳ μεγάλη λοπάς ἄωτος ἔχουσα ὕψ. 0,103 καὶ διαμ. 0,263 χρησιμεύουσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὡς σκέπασμα τοῦ ἀνωτέρου ἀγγείου. Φέρει εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ζώνας περιφερικὰς καστανόχρους (εἰκὼν 6).

4) Μέγα φλασκίον ἐξ ἐρυθροῦ πηλοῦ μόνωτον ὕψ. 0,43. Ἡ κοιλία αὐτοῦ δὲν εἶναι πεπιεσμένη φακοειδῆς, ὡς συνήθως εἶναι εἰς τὰ ἀγγεῖα ταῦτα τὰ ὅποια ἀπομιμῶνται τὰ φυσικὰ φλασκία (coufges) τὰ παραγόμενα ἐκ τῆς κολοκύντης τῆς λαγυνοφόρου, ἀλλ' εἶναι σφαιρικὴ σχεδόν, ἀποτελεῖται δηλ. ἐκ δύο ἡμισφαιρίων συνδεδεμένων δι' ἀναγλύφου πλαστικῆς ταινίας. Ἡ ἐξωτερικὴ διακόσμησις συνίσταται ἀπὸ συγκεντρικοῦ κύκλου γραπτὸς εἰς ἕκαστον ἡμισφαιρίον ὁ μικρότερος κύκλος περιβάλλεται ὑπὸ πλαστικοῦ κύκλου καὶ φέρει ἐντὸς γραπτὸν σταυροειδὲς κόσμημα ἢ ἄνθος τετραπέταλον. Βίς τὸν ὄμον ἀντικρὺ τοῦ ὄτους εὐρηγνται δύο μαστοειδεῖς ἀποφύσεις.

Τὸ φακοειδὲς ὄργανον ἢ φλασκίον ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὴν Καμαραϊκὴν ἐποχὴν, ἀφ' οὗ ἐν τοιοῦτον εὐρέθη ὑπὸ τοῦ κ. Hogarth ἐν τῷ λάκκῳ τῆς Κάτω Ζάκρου², ἦτο δὲ συνηθέστατον καὶ ἐν τῇ μυκηναϊκῇ ἐποχῇ³ καὶ ἐν τῇ γεωμετρικῇ⁴, καὶ κατόπιν καὶ μέχρι σήμερον ἀφ' οὗ ὡς εἶπομεν ἀπομιμῆται τὸ φυτικὸν φλασκίον χρησιμεῖον ὡς ὁ-

¹ Ἀριθ. εὐρετ. πηλίνων τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου 2763.

² Ἀριθ. εὐρετ. πηλίνων Μουσείου Ἡρακλείου 2092.

³ Furtw. Löschke ἔ. ἀ., Vasenformen 72. 74. Tsountas-Manatt. εἰκ. 119. 127.

⁴ Φλασκία γεωμετρικὰ ἔχει τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου ἀπὸ τοῦ γεωμετρικοῦ τάφου τῶν Κορτῶν καὶ Ἀδρομύλων.

¹ Annual of the Brit. Sch. VI. 1899-1900 σ. 82 ἔξ.

² Furtwäng. u. Löschke Myk. Vasen, Vasenformen 108.

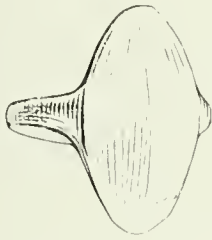
³ Monumenti antichi dei Lineei τόμ. XII. 1902 σ. 117.

⁴ J. H. St. XXII 1903 σ. 255-256 εἰκ. 23.

χειόν ύδατος ἢ οἴνου εἰς τοὺς ἀγρότας, τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ὀδοιποροῦντας. Το μέγεθος ὅμως τοῦ ἡμετέρου φλασκίου εἶναι πρωτοφανές καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀόηλον εἰς ποίαν ἀκριβῶς χρήσιν τὸ μετεχειρίσθησαν ἐν τῇ οἰκιακῇ χρήσει, ὅπουθεν παραλαβόντες αὐτὸ τὸ ἔθηκαν ὡς κτέρισμα εἰς τὸν τάφον· ὅτι εἶχε συμβῆ ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ῥωγμῆς, ἣν ἀρχαίῳθεν ἔφεραν ἐκτὸς τοῦ πλαστικοῦ κύκλου τῆς μιᾶς πλευρᾶς· ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα τούτου ἐκινδύνευε νὰ ἀποσπασθῇ ἐν μέρος κατεσκεύασαν ἐκατέρωθεν τῆς ῥωγμῆς κατὰ ἀποστάσεις ἀνὰ τέσσαρας ἀντιστοίχους ὁπᾶς, ἐν αἷς ἐφήρμοσαν ἀγκύλας ἐξ ὕλης σκληρᾶς, ἧς σώζονται ἔχνη ἀκόμη εἰς τινὰς τῶν ὀπῶν.

Ἄλλα ἀντικείμενα μικρὰ εὐρέθησαν ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν χωμάτων τοῦ τάφου τὰ ἐξῆς.

Χρυσοῦς δακτύλιος (ἀπλοῦς κρίκος ἄνευ σφεν-

Εἰκὼν 8. Χρυσοῦς δακτύλιος τάφου Α Μουλιανῶν.

δόνης) ἔχων διάμετρον 0,015 ὥστε μόνον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ μικροῦ δακτυλίου ἀνθρώπου ὠρίμου δύναται νὰ χωρήσῃ.

Ἄλλος μικρὸς χρυσοῦς δακτύλιος φέρων καὶ σφενδόνην ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου ἐλλειψοειδῆ μὲ ῥάχιν κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης διαμέτρου, ὅμοιος δὲ πρὸς τὸν εὐρεθέντα ἐν τάφῳ τῆς Πραισοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Bosanquet¹ (ἴδε εἰκόνα 8).

Δίσκος λεπτός ἐξ ὀστοῦ κυρτεπίπεδος· φέρει τρῆμα στρογγύλον ἐν τῷ κέντρῳ· οὐδεμίαν φέρει διακόσμησιν. Τὸ ὄστον ἔχει πρασινίσει ἐκ τῆς μετὰ τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων παραμονῆς του· εἶναι διαμέτρου 0,044. Ἴσως ἦτο δίσκος κοσμηματικὸς ἀντικειμένου τινὸς π.χ. κεφαλῆ καρφίδος.

Ψῆφος διάτρητος ἐκ μάζης ὑπολεύκου ἔχουσα σχῆμα καὶ αὐλακὰς πυρῆνος πασχαλιᾶς.

¹ An. of the Brit. Sch. VIII 1901-1902 σ. 248 εἰκ. 16.

Ἐκ τοῦ τάφου Α προέρχονται καὶ τεμάχιά τινα σιδηρᾶ λίαν ὠξειδωμένα· ἀνήκον εἰς ξίφος καὶ μαχαιρίδιον σιδηρᾶ τῆς γεωμετρικῆς ταφῆς.

Τάφος Β

Πέντε περίπου μέτρα νοτιώτερον ἀνεῦρον ἄλλον ὅμοιον κτιστὸν θολωτὸν τάφον. Οὗτος εἶναι σχεδὸν τετράγωνος τὴν κάτοψιν καὶ εἶναι ἐκτισμένος ὅπως καὶ ὁ πρῶτος διὰ μεγάλων λογάδων λίθων καὶ πλακῶν ἐκ τιτανολίθου καὶ σχιστολίθου. Διὰ τῆς βαθμιαίας προεξοχῆς τῶν λίθων κατὰ τὸ γνωστὸν μυκηναϊκὸν σύστημα στενεύεται καὶ οὗτος ἄνω καὶ γίνεται θολωτός. Ἡ διεύθυνσις τοῦ τάφου τούτου εἶναι ἢ αὐτὴ τῷ προηγουμένῳ ἦτοι ΑΔ, τὸ δὲ στόμιον πρὸς Δ ἀποτελεῖται ἐκ θύρας τετραγώνου ἐκτισμένης διὰ μεγάλων πλακῶν ὡς παραστάδων καὶ ἄλλων ὡς ὑπερθύρου. Τὸ στόμιον ἦτο περραγμένον διὰ ξηροτοίχου, ὃν ἐθεώρησα περιττὸν νὰ ἀφαιρέσω ἅφ' οὗ ὁ καθαρισμὸς τοῦ τάφου ἐγένετο ἄνωθεν ἀφαιρεθείσης μιᾶς μεγάλης πλακῆς ἐκ σχιστολίθου καὶ δύο ἄλλων μικροτέρων. Ἡ κορυφὴ τοῦ θόλου εὐρίσκετο ὅπως καὶ τοῦ πρώτου τάφου μόνον 0,80 τοῦ μέτρου ὑπὸ τὴν σημερινὴν τοῦ ἐδάφους ἐπιφάνειαν. Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου εἶναι αἱ ἐξῆς· ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τοῦ βάθους δύο περίπου μέτρα (ἀκριβῶς εἰπεῖν τοῦ μὲν πρὸς δεξιὰ τοίχου 1,90 τοῦ δὲ πρὸς ἀριστερὰ 2,12) τὸ δὲ πλάτος 1,97. Ἡ θύρα τοῦ στομίου ἔχει ἔστωθεν ὕψος μὲν 0,70, πλάτος δὲ ἄνω 0,70 καὶ κάτω 0,90. Αἱ διαστάσεις αὗται ἔξωθεν ὑποθέτω ὅτι θὰ εἶναι μικρότεραι ὅπως καὶ εἰς τὸν πρῶτον τάφον μὴ χρησιμοποιουμένου τοῦ στομίου.

Ὁ τάφος Β εἶναι μὲν ἐν γένει μικρότερος ἀλλὰ πρὸ πάντων χαμηλότερος (τὸ ὕψος αὐτοῦ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ θαλάμου μόνον εἶναι 0,87), τοῦτο δὲ διότι ἢ βαθμιαία προεξοχὴ τῶν λίθων πρὸς ἀποτέλεισιν τοῦ θόλου γίνεται μᾶλλον ἀποτόμως. Ἐν γένει ὁ τάφος Β εἶναι πολλῶ πλεον ἀκανόνιστος καὶ μεθλιγωτέραν ἐπιμέλειαν ἐκτισμένος ἀπὸ τὸν Α.

Ὁ τάφος εὐρέθη ἐντελῶς ἄθικτος· μόνον γώματα καὶ λίθοι τινὲς εἶχον καταπέσει, καὶ ὀθ' ἐντὸς τῆς πηλίνης λάρνακος, καὶ εἶχον καλύψει ἐν μέρει τοὺς σκελετοὺς καὶ τὰ κτερίσματα.

Ἐν τῷ τάφῳ εἶχον ταφῆ δύο νεκροί· εἰς μὲν

ἀριστερα τῷ εἰσόντι ἀπὸ τοῦ στομίου ἐντος πηλίνης λάρνακος λουτροειδούς, ἄλλος δὲ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐπὶ παχέος στρώματος φορητῆς γονόρθης ἄμμου καὶ καλληκῶν, δι' ὧν ἦτο ἐπιστρωμένον τὸ ἦμισυ τοῦλάχιστον τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου. Οἱ σκελετοὶ διατηροῦντο τῆς μὲν λάρνακος ἀρκετὰ καλὰ ὁ γαμαὶ δὲ μετρίως, ὥστε ἡ θέσις τῶν νεκρῶν ἦτο σαφής. Ὁ τῆς λάρνακος εἶχε ταφή καθ' ἓν πρόπον εἰδουμὴν ἤδη εἰς τὸν τάφον Ἄρτσά, ἦτοι ὑπτίως μὲ κεκαμμένα τὰ σκέλη πρὸς τὰ ἄνω. ἐπειδὴ δὲ ὁ πυθμὴν τῆς λάρνακος ἦτο βραχὺς μικροτερος τοῦ μέτρου), ἐγένετο ἀνάγκη

νὰ καμφθῶσι τὰ σκέλη μέχρι ὀρθῆς γωνίας ἢ ὀξείας, οὕτω δὲ τὰ μηρικὰ καὶ κνημικὰ ὅστ' αὐτὰ δὲν ἔπεσαν μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν σαρκῶν πρὸς τὸ κάτω τοίχωμα, ἀλλ' ἐμπρός, αἱ δὲ κεφαλαὶ τῶν μηρικῶν ὀστέων εὐρίσκοντο εἰς τὸ κάτω ἄκρον μετὰ τῶν ὀστέων τῆς λεκάνης.

Εἰς ὁμοίαν θέσιν εἶχε ταφή καὶ ὁ δεύτερος νεκρός ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μὲ κεκαμμένα ὁδηλαδὴ τὰ κάτω ἄκρα· τοῦτο δὲ ἐν ᾧ ὑπῆρχε γῶρος ἀρκετός (1,90) διὰ τὴν ταφήν ἐκτάδην. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ἀπαράβατον συνήθειαν νὰ θάπτωσι κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν τοὺς νεκροὺς μὲ συνεσταλμένα τὰ

Εἰκὼν 9. Λάρναξ ταφῆς Β Μουλιανῶν.

κάτω ἄκρα, καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπῆρχε γῶρος ἐπαρκῆς διὰ τὴν ἐκτάδην ταφῆν.

Ἀμφότεροι οἱ νεκροὶ εἶχον τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἦτοι τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς εἰσόδου. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρηθῆ ἤδη καὶ διὰ τοὺς νεκροὺς τοῦ τάφου Ἄρτσά, τοὺς τεθαμμένους ἐντος τῶν λαρνάκων.

Πάντα τὰ εὗρηματα τοῦ τάφου τούτου τὰ ὁποῖα περιγράφομεν κατωτέρω ἀνήκουσιν εἰς μίαν μόνον ἐποχὴν τὴν μυκηναϊκὴν, ὥστε ὁ τάφος οὗτος δὲν ἐχρησιμοποιήθη, ὅπως ὁ Α, εἰς μεταγενεστέραν ταφῆν.

Ἡ πηλίνη λάρναξ τοῦ τάφου Β ἔχει σχῆμα λουτροειδῆς (εἰκ. 9). Ἐχει πηλὸν γονόροισθῆ κιτρινωπὸν, ἐν ᾧ φαίνονται ἀναμεμιγμένα ἄμμος καὶ συντρίμματα ἐρυθροῦ σχιστολίθου. Αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις αὐτῆς εἶναι· μῆκος ἄνω κατὰ τὸ γεῖλος 1,04, κάτω δὲ εἰς τὸν πυθμὴνα 0,93. Τὸ πλάτος ἄνω 0,38 καὶ τὸ ὕψος 0,43. Τὸ πάχος τῶν τοιχωμάτων κατὰ τὸ στόμιον εἶναι 5-7 ἑκατοστῶν. Ἐφερε τεσσαρας τοξοειδεῖς λαβὰς μίαν εἰς τὸ μέσον ἐκάστης τῶν πλευρῶν, ἀλλὰ πᾶσαι εὐρέθησαν ἀποκεκρουσμέναι ἀρχαίως. Ἐκ τούτου καὶ τῆς ἄλλης ἀποτριβῆς τῆς διακοσμῆσεως μάλιστα κατὰ

τὸ ἐσωτερικὸν εἰκάζω ὅτι ἡ λάρναξ πρὶν χρησιμεύσῃ ὡς σαρκοφάγος εἶχε χρησιμοποιηθῆ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς λουτρικὴ ἀσάμινθος ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ὅπῃν φέρει κατὰ τὸ σύνθηρες μίαν εἰς τὸ ἐν ἄκρον τοῦ πυθμένους, ἵνα ἐκρέωσι τὰ ὕδατα μετὰ τὸ λουτρόν. Τὸ σχῆμα τῆς λάρνακος εἶναι βαρὺ καὶ στερεῖται τῆς περὶ τὸ μέσον τῶν μακρῶν πλευρῶν καμπυλότητος, ἣν βλέπομεν εἰς τὴν λουτροειδῆ λάρνακα τῆς Μιλάτου¹, καὶ ἦτις προσδίδει εἰς αὐτὴν κομψὸν περιγράμμα.

Περὶ τὸ στόμιον ἡ λάρναξ φέρει ἐξέχον χεῖλος μετ' αὐλάκος, διακόσμησιν δὲ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς χρώματος καστανόχρου, τὸ ὁποῖον πολλαχρῶς μάλιστα κατὰ τὴν μίαν τῶν μακρῶν πλευρῶν ἐγένετο ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ὀπτήσεως ἐρυθρόν. Πᾶσα ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια κάτω τοῦ χεῖλους πλὴν δύο ὀρθογωνίων διαμερισμάτων κάτωθι τῆς λαδῆς ἐκάστης τῶν δύο μακρῶν πλευρῶν καταλαμβάνεται ὑπὸ ὀρθοειδοῦς διπλῆς καμαρωτῆς σπείρας καθέτου. Τὰ ὀρθογώνια διαμερίσματα περιβάλλονται ἐκατέρωθεν ὑπὸ δύο καθέτων ταινιῶν συνδεομένων διὰ γραμμῶν ἐν σχήματι κλίμακος, διακοῦνται δὲ εἰς τετράγωνα μικρὰ ἐναλλάξ λευκὰ καὶ μέλανα, ὥστε ἀποτελεῖται τὸ κόσμημα τὸ ὁμοιάζον πρὸς ἄβακα ζατρκίου (Schachbrett). Τὸ κόσμημα αὐτὸ εἶναι Μυκηναϊκὸν καὶ εὔρηται ἐν μυκηναϊκῷ ἀγγεῖῳ ἐκ τοῦ Δικταίου ἄντρου ἀνακαλυφθέντι ὑπὸ τοῦ κ. Hogarth², συχνότερον δὲ ἀπαντᾷ εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν, ἣτις θὰ τὸ ἐκληρονόμησεν ἐκ τῆς μυκηναϊκῆς. Ἡ ἀρχὴ τοῦ κόσμηματος πιστεύω ὅτι ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἐν Κρήτῃ εὑρεθέντων μυκηναϊκῶν μνημείων. Φρονῶ ὅτῃ, ὅτι πλὴν τοῦ ὀνόματος οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς ἄβακα πεσσῶν ἢ ἄλλης ἀναλόγου παιδιᾶς, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀπομίμησις ἰσοδομικοῦ μυκηναϊκοῦ τοίχου ἐκτισμένου ἐκ τετραγώνων λίθων πελεκητῶν, καὶ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἀπολέσαν τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ σημασίαν ἐσχηματοποιήθη εἰς κόσμημα. Ὅτι οἱ πολυτελέστεροι καὶ ἐπιμελέστερον κατασκευασμένοι μυκηναϊκοὶ τοίχοι ἐκτίζοντο κατὰ τοιοῦτον ἰσοδομικὸν ῥυθμὸν κατεδείχθη ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν

ἀνακτόρων τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς Φαιστοῦ, ὅτι δὲ καὶ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης εἰκονίζοντο τοιοῦτοι φαίνεται ἐκ τεμαχίου λίθινου ἀγγείου μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων ἐκ Κνωσοῦ¹, καὶ εἰς τὰ ἐκ πορσελάνης σχέδια οἰκίων ἐκ Κνωσοῦ². Ὁμοίως εἶναι εἰκονισμένος ὁ βωμὸς τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν τῆς λιθίνης λάρνακος τῆς Ἀγίας Τριάδος, μάλιστα δὲ ἡ βᾶσις τοῦ ἱεροῦ στόλου ἐν τῇ αὐτῇ λάρνακι, ἣτις διακρίεται εἰς τετράγωνα ἐναλλάξ ἐρυθρὰ καὶ κίτρινα³.

Ἐσωτερικῶς ἡ λάρναξ ἔφερον εἰς τὸ μέσον ἐκᾶστης πλευρᾶς τρεῖς ὀρθοειδεῖς καθέτους ταινίας γραπτῆς κατὰ συστήματα, εἰς τὰ μεταξὺ δὲ τῶν συστημάτων τούτων κενὰ διαστήματα εἶχον γραφῆ ἰχθύος· σήμερον διακρίνονται ἀμυδρῶς τρεῖς τοιοῦτοι, ἧτοι εἰς εἰς τὴν μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν καὶ δύο εἰς τὴν μίαν τῶν μακρῶν· ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις ἔπαθε μεγαλύτεραν βλάβην ἐκ τῆς πολυετοῦς οἰκιακῆς χρήσεως τῆς λάρνακος ὡς λουτήρος, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων τὰ ὁποῖα εἰσέδουν εἰς τὸν ἐπιπολῆς κείμενον τάρον.

Ἀγγεῖα πῆλινα ἐν τῷ τάρῳ Β εὐρέθησαν μόνον τέσσαρες μετροῦ μεγέθους στεγανόστομοι ἀμφορεῖς (Bügelkannen), ἧτοι δύο μὲν παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ χαμαὶ κειμένου νεκροῦ, εἰς μεταξὺ τοῦ νεκροῦ τούτου καὶ τῆς λάρνακος καὶ ὁ τέταρτος εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς λάρνακος παρὰ τὸν τοίχον (εἰκὼν 10).

1) Στεγανόστομος ἀμφορεὺς ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ καθαρῶ· ἔχει τὴν κοιλίαν σφαιρικὴν καὶ εἶναι διερωγῶς πολλαχρῶς ἀλλ' ἀκέραιος· ὕψ. 0,23 διάμετρος τῆς κοιλίας 0,22. Ἡ διακόσμησις ἐρυθρὰ καὶ καστανόχρους· εἰς τὸ κάτω ἦμισυ τῆς κοιλίας εἶναι ἀπλαῖ ζῶναι περιφερικαί. Τὸ ἄνω ἦμισυ καταλαμβάνεται ὀλόκληρον ὑπὸ πολυπόδος ἐσχηματοποιημένου, τοῦ ὁποῖου τὸ μὲν σῶμα εἶναι μικρὸν τριγωνικόν, ἡ κεφαλὴ δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι ὀηλούμενοι διὰ πολλῶν ὁμοκέντρων κύκλων, καὶ τέσσαρες μὲν μικροὶ πλόκαμοι πληροῦσι τὴν κυρίαν ὄψιν, δύο δὲ ἄλλοι ἐκτεινόμενοι καὶ συστρεφόμενοι καταλαμβάνουσι τὴν ἀντίθετον

¹ Monumenti antichi dell'Acad. dei Lincei τόμ. I. 1890 σ. 201. Perrot et Chipiez VI σ. 456 εἰκ. 171.

² The Dictæan Cave in Ann. of Brit. Sch. N. VI σ. 103 εἰκ. 31. 32.

¹ Ἀδημοσίετον εἰσέτι.

² A. Evans, The Palace of Cnossos ἐν An. of Br. Sch. VIII σ. 14 εἰκ. 8.

³ Ἀδημοσίετος εἰσέτι.

ἄψιν, τὴν ὁποίαν διακοσμοῦσι μετ' ἄλλων προσθέτων παραπληρωματικῶν κοσμημάτων ἐκ γραμμῶν καὶ συγκεντρικῶν τόξων διατεταγμένων κατὰ τριγωνικὰ συστήματα.

2) Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ στεγανόστομος ἀμφορεὺς καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ὕψ. 0,203 διαμ. 0,20. Καὶ ἐν τούτῳ βάσις τῆς διακοσμήσεως ἦτο ὁ πολὺπος, ἀλλὰ τοσον ἐλλιπῆς καὶ ἐσχηματοποιημένος, ὥστε τὸ ζῶον δὲν φαίνεται πλέον, ἔμειναν δὲ μόνον οἱ πλόκαμοι, ὧν δύο ἐκφυόμενοι ἐν ἑκατέρῃ ἄψει ἀπὸ κοινῆς ῥίξης περιελίσσονται καὶ ἀποτελοῦσιν ἑλικας μὲ πολλὰς ἀναπληρωματικὰς γραμμὰς καὶ τόξοιδῆ κοσμήματα.

3) Στεγανόστομος ἀμφορεὺς ἐκ γονόρου πηλοῦ ὕψ. 0,21 διαμ. 0,18. Ἡ διακόσμησις καστανέ-

ρυθρος. Οἱ ὄμοι κοσμοῦνται ὑπὸ γραμμῶν καὶ τόξων· ἡ κοιλία καταλαμβάνεται καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν ὑπὸ σπείρας ὀρισειδοῦς, ἣτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ἀπλουτέρα ἐξέλιξις τῶν πλοκάμων τοῦ ὀκτάποδος.

4) Στεγανόστομος ἀμφορεὺς μεγαλύτερος ἐκ γονόρου καὶ οὐχὶ καθαροῦ πηλοῦ ὕψ. 0,28 διαμ. 0,24. Εἰς τοὺς ὄμους φέρει καὶ κατὰ τὰς δύο ἄψεις ὄρθιον κόσμημα ἰχθυακονθειδῆς, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου εὗρηται κάθετον κόσμημα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων τοῦ Α. τάφου. Ἡ κοιλία καὶ τούτου καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀπλῶν πλοκάμων πολυπόδος.

Εἰς τοὺς δύο τελευταίους στεγανόστομους ἀμφορεῖς τὸ διάφραγμα τοῦ στομίου φέρει τρῆμα.

Εἰκὼν 10. Πύλινα ἀγγεῖα τάφου Β Μουλιωνῶν.

προφανῶς ἐγένετο τοῦτο πρὸς εὐκολωτέραν πρακτικὴν χρῆσιν, ἵνα χρησιμεύσῃ δηλ. ἡ ὀπή αὐτῆ ὡς ἀνεμολόγος ὡς λέγεται σήμερον ἐν Κρήτῃ. Ὁ ἀνεμολόγος αὐτὸς δεικνύει χρόνους μεταγενεστέρους, εὗρηται δὲ εἰς τοιοῦτους ἀμφορεῖς ἀπὸ Κοῦρτες, οὐχὶ ὅμοιος εἰς τὸ διάφραγμα τοῦ στομίου ἀλλ' εἰς τὸν λαιμὸν.

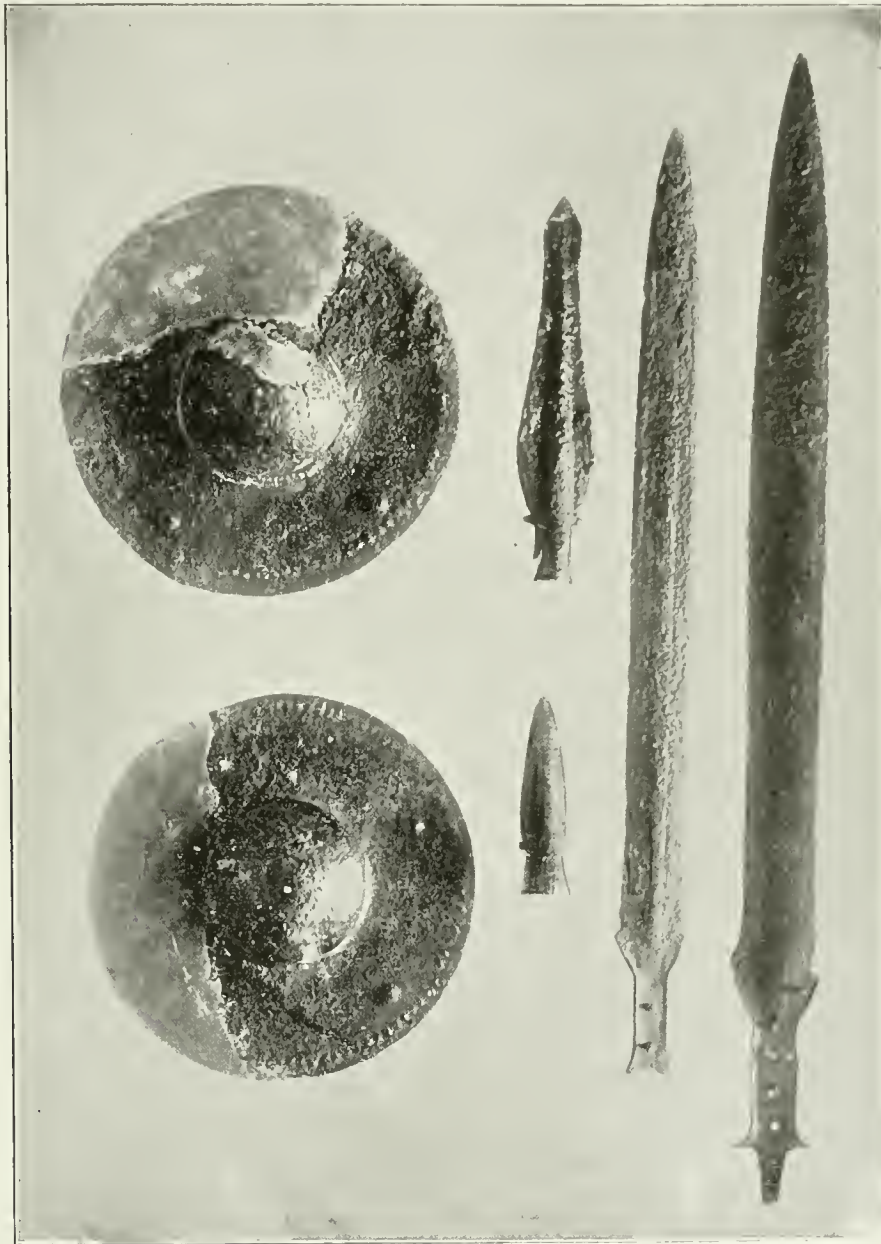
Ἡ διακόσμησις τῶν στεγανόστομων αὐτῶν ἀμφορέων καὶ μάλιστα τῶν δύο πρώτων καὶ ἡ τῆς λάρνακος Λιμένος Σητείας, ἣν δημοσιεύομεν εἰς τὸ τέλος, παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς, ὡς φρονῶ, τὴν κλειδὰ πρὸς ἐρμηνείαν τῶν δύο συνηθεστάτων κοσμημάτων τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης τοῦ σπειροειδοῦς καὶ τοῦ ἐλικοειδοῦς, ἴσως δὲ καὶ τῶν συγκεντρικῶν κύκλων. Βίναί γνωστοτάτη ἡ ἰδιόζουσα κλίσις τῶν μυκηναίων τεχνιτῶν νὰ ἀπεικονίζωσιν εἰς

τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης μάλιστα τῆς κεραμευτικῆς θαλάσσια ζῶα καὶ ἰδιὰ ἐκ τῆς τάξεως τῶν κεφαλοπόδων, τὰ ὁποῖα, ὡς φαίνεται εὗρισκοντο ἀφθονώτατα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ θὰ ἀπετέλουν κοινοτάτην τροφήν τῶν παραλίων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων. Ὁ πολὺπος ἰδιὰ εἶναι τὸ μάλιστα πάντων εἰκονιζόμενον, ἀναρίθμητα δὲ εἶναι τὰ μνημεῖα ἐν οἷς εὗρηται. Κατ' ἀρχάς, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ἐπέτρεπεν ἡ δεξιότης τοῦ τεχνίτου, οὗτος εἰκονίζετο κατὰ πιστὴν ἐκ τῆς φύσεως ἀντιγραφῆν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὸ ζῶον ἤρχισε νὰ σχηματοποιῆται, οἱ πλόκαμοι αὐτοῦ εἴτε πάντες, εἴτε τινὲς μόνον ἐπεκτείνονται ὑπερμέτρως, ἵνα καταλάβωσι καὶ διακοσμήσωσι περισσότερον χώρον, οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται μεγάλοι καὶ πολὺγραμμοί· ἐπὶ τέλους οἱ πλόκαμοι ἀποβάλλουσι τὴν κο-

τυληθόνας και καταντῶσι σπείραι ἢ ὄφιοειδεις ταινίαι, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ γίνονται κοσμήματα ἑλικοειδῆ ἢ πολλοὶ ὀμόκεντροι κύκλοι. Ὁ πολὺπους ἀποβάλλει τὴν ζωτικότητά του καὶ ἀποχωρίζονται καὶ τὰ μέρη του, καὶ τὸ μὲν σῶμα ἐκλείπει ἐντελῶς

μένουσι· δὲ μόνον οἱ πλόκαμοι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐσχηματοποιημένοι εἰς κοσμήματα.

Πρὸς εὐκολωτέραν κατανόησιν τοῦ πράγματος παραθέτομεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς διακοσμήσεως εἰς τοὺς δύο πρώτους ἀμφορεῖς (Πίν. 1). Ἐν τῇ πρώτῃ

Εἰκὼν 11. Χαλκᾶ κτερίσματα τοῦ τάφου Β Μουλιανῶν.

διακρίνεται ἀκόμη τὸ ἐσχηματοποιημένον ζῶον σαφῶς, ἀλλὰ δύο τῶν πλοκάμων αὐτοῦ ἐπεκτεινόμενοι καταλαμβάνουσι καὶ τὴν ἀντίθετον ὄψιν, ἣν διακοσμοῦσιν. Εἰς τὴν δευτέραν ἔχει ἤδη συντελεσθῆ ἢ ἐξέλιξις· τὸ ζῶον δὲν ἀναγνωρίζεται πλέον,

ἀλλ' εὗρηται μόνον οἱ πλόκαμοι ἀποτελοῦντες σπείρας καὶ ἑλικας. Εἰς τὸν τρίτον καὶ τέταρτον ἀμφορέα εὗρηται μόνον οἱ πλόκαμοι ὑπὸ τὴν ἀπλουστάτην αὐτῶν μορφήν ὡς ὄφιοειδεις ταινίαι. Εἰς τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην λάρνακα Λιμέ-

νος Σηφείας εὑρίχται εἰκονισμένος πολύπους εἰς ἐκάστην τῶν τεσσάρων πλευρῶν, οὗ οἱ πλόκαμοι καταλαμβάνουσιν ὀλοκλήρην τὴν πλευρὰν ὡς ὀρι-
εῖδεῖς ταινίαί εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐπαλλήλους σειράς.

Χαλκῆ ἀντικείμενα εὑρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ τὰ ἑξῆς.

Ἐντὸς τῆς λάρνακος καὶ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ στήθους εὑρέθησαν τρεῖς χαλκοὶ δίσκοι ἡμιερθαρ-
μένοι ἐκ τῆς ὀξειδώσεως, ὧν ἡ διάμετρος εἶναι περί-
που 0,19 (εἰκ. 11). Ἡ κεντρικὴ γῶρα ἐκάστου σφαι-
ρουμένη σχηματίζει ὀμφαλὸν κυρτόκοιλον, οὗ τὸ
μὲν ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου εἶναι 0,025, ἡ δὲ διά-
μετρος 0,08. Ὁ ὀμφαλὸς εἰς τοὺς δύο δίσκους ἐν
οἷς σώζεται ὀλοκλήρως φέρει τρῆμα ἐν τῷ μέσῳ.
Πιθανώτατα ὑπῆρχε καὶ τέταρτος δίσκος ἐν τῇ
λάρνακι, διότι τὰ εὑρεθέντα σεσηπῶτα τεμάχια
εἶναι περισσότερα. Ἐκ τε τοῦ σχηματισμοῦ, τοῦ
μεγέθους καὶ τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὀμφαλοῦ ὀπῆς
εἰκάζω ὅτι οἱ δίσκοι αὗτοί ἦσαν κύμβαλα καὶ ὅτι
κατ' ἀκολουθίαν ὁ τεθαμμένος ἐν τῇ λάρνακι νε-
κρὸς ἦτο κυμβαλιστῆς ἢ ἱερεὺς ὀργιαστικῆς τινοῦ
θεοτήτος.

Περὶ τῶν κυμβάλων πιστεύουσιν, ὅτι εἰσῆχθη-
σαν εἰς Ἑλλάδα ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς λα-
τρείας θεοτήτων ὀργιαστικῶν π. γ. τῆς Κυβέλης ἢ
τοῦ Βάκχου¹, ἀλλ' ὅσα μέχρι τοῦδε ἦσαν γνωστὰ
προέρχονται ἐκ χρόνων ἑλληνικῶν. Τοιαῦτα εἶναι
τὰ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Βερολί-
νου εὑρισκόμενα φέροντα καὶ ἀρχαίως ἀναθημα-
τικὰς ἐπιγραφὰς² εἰς Κόρινθον καὶ Ἀρτεμιν Λιμνα-
τιν. Ἄλλο εὑρέθη ὑπὸ τοῦ κ. Καραπάνου ἐν
Δωδώνῃ³. Μυκηναϊκῆς ὁμοῦς ἐποχῆς κύμβαλα δὲν
ἦσαν γνωστὰ μέχρι τοῦδε, ἐφ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω,
οὐδὲ παραστάσεις αὐτῶν. Ὡστε τὰ κύμβαλα ταῦτα
δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὰ πρῶτα ἐρχόμενα
εἰς φῶς ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης. Τοῦ ἐκ τῆς εὑρέ-
σεως αὐτῶν ἐξαγόμενον συμπέρασμα εἶναι ὅτι τοῦ-
λάχιστον κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον
τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ ἢ

λατρεῖα Ἀσιατικῶν θεῶν μετ' ὀργίων, ὧν αἱ τελε-
ταὶ συνωδεύοντο ἐν τυμπάνοις καὶ κυμβάλοις.

Διακοσμησιν ἔφερον τὰ κύμβαλα ζώνην περιφε-
ρικὴν κατὰ τὸ χεῖλος ἐκ σταγόνων ἐκκρούστων·
τέσσαρας δὲ ἄλλας ἐκκρούστους μεγάλας σταγό-
νας ἔφερον ἕκαστον κύμβαλον εἰς κανονικὰ διαστή-
ματα μετὰ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ τῆς περιφέρειας.
Ἡ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὀμφαλοῦ ὀπῆ ἐγχορήμιευεν,
ἵνα διέρχεται ἱμάς, δι' οὗ διεπέρα τοὺς δακτύλους
ὁ κυμβαλίζων.

Ξίφος δίστομον (εἰκ. 11) χαλκοῦν ἀκέραιον εὑρε-
θὲν ἐντὸς τῆς λάρνακος κατὰ τὴν ἀριστερὰν τοῦ νε-
κροῦ πλευρὰν. Ἡ λεπίς αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς ὁμοί-
ατὴς τοῦ τάφου Α, ἀλλ' ὁ καυλὸς διαφέρει κατὰ τοῦτο
ὅτι δὲν σχηματίζει ὀρθὰς γωνίας πρὸς τὴν λεπίδα,
ἀλλὰ δι' ἀμβλείων γωνιῶν μεταβαίνει ἡρέμα πρὸς
τὴν λεπίδα· ὁ καυλὸς δὲν ἀπολήγει εἰς κόμβον οὐδὲ
τοξοειδῆ ἀπόφυσιν ἀλλ' εἰς οὐρὰν ἐκατέρωθεν τῆς
ὑποίας ὁ καυλὸς σχηματίζει δύο ἐξοχὰς ὡσεὶ ὄγ-
κους βέλους ἢ προφυλακτῆρας. Τὰ πληρώματα
τοῦ καυλοῦ ἠφανίσθησαν· συνηλοῦντο δὲ διὰ τεσ-
σάρων μικρῶν ἤλων κατὰ τὴν πτέρναν καὶ τριῶν
κατὰ μῆκος τοῦ καυλοῦ. Κατὰ τὸ σχῆμα φαίνε-
ται τὸ ξίφος τοῦτο καὶ τὸ κατωτέρω κατὰ τι ἀρ-
χαίτερον τῶν ἐν τῷ τάφῳ Α. Μῆκος τῆς λεπίδος
0,46, τοῦ καυλοῦ μετὰ τῆς οὐρᾶς 0,09. Τὸ μεγα-
λύτερον πλάτος τῆς λεπίδος 0,04.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ κατὰ τὸ σχῆμα ἀλλὰ
μικροτερον (εἰκ. 12) εὑρέθη παρὰ τὴν ἀριστερὰν
πλευρὰν τοῦ χαμαὶ τεθαμμένου νεκροῦ. Εἶναι ἀπο-
κεκρουμένον το ἄκρον τοῦ καυλοῦ μετὰ τῆς οὐρᾶς.
Ὀλικὸν μῆκος 0,45.

Πάντα τὰ ξίφη καὶ τῶν δύο τάφων τῶν Μου-
λιανῶν φέρουσι διπλῆν ἐγγάριατον διακοσμητι-
κὴν γραμμὴν κατὰ μῆκος τῶν αἰχμῶν.

Αἰχμαὶ δοράτων εὑρέθησαν δύο ἐν τῷ τάφῳ
ἀπεικονιζόμεναι ἐν τῷ μεσῳ τῆς εἰκόνης 11. Τὸ
σχῆμα τῆς πρώτης τῆς μεγαλυτέρας εἶναι κομφό-
τερον· εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ ὁ αὐλὸς μεταβαίνει εἰς
τὴν λεπίδα σώζεται προέγων ἐκατέρωθεν ὁ γαλ-
κοῦς ἦλος, δι' οὗ ἐστερεοῦτο τὸ ξύλον ἐντὸς τοῦ
αὐλοῦ. Τὸ ὀλικὸν μῆκος τῆς αἰχμῆς εἶναι 0,185.
Ἡ ἄλλη αἰχμὴ εἶναι μικροτέρα καὶ ἀπλουστερα καὶ
πιθανῶς ἀνήκειν εἰς μικρὸν κυνηγετικὸν ἀκόντιον·
σώζει καὶ αὕτη τὸν ἦλον. Μῆκος ὀλικὸν 0,095.

¹ Τοῦ ἔργου Ε. Pottier εἰς τὸ *Asiaticum Daremberg et Saglio*
ἐν τῇ λεξεί Cymbala.

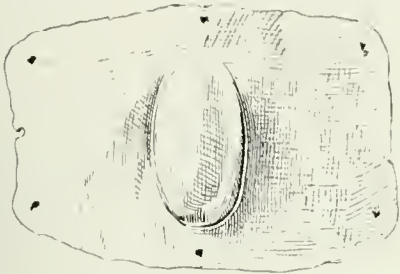
² Τοῦ αὐτοῦ μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν εἰς Roehl *Imagines inscrip-*
antiquss τ. 24 N. 1 π. 26 N. 8.

³ Carapanos *Doulone* πλ. LIV. 4.

Χρυσῶ ἀντικείμενα εὐρέθησαν ἐν τῷ Β τάφῳ τὰ ἐξῆς δύο.

Μικρὸς χρυσοῦς δακτύλιος ἀπλοῦς ἔχων διαμ. 0,018. Εὐρέθη ἐντὸς τῆς λάρνακος κατὰ τὴν θέσιν τῆς δεξιᾶς χειρός.

Προσωπὶς χρυσῆ (εἰκ. 12) εὐρισκομένη ὅτε ἀνεφύθη ὁ τάφος ἀκόμη εἰς τὴν θέσιν τοῦ προσώπου τοῦ χαμαὶ τεθαμμένου νεκροῦ ἤτοι μεταξὺ τῆς κάτω σια-

Εἰκὼν 12. Χρυσῆ προσωπὶς τάφου Β Μουλιανῶν.

γόνος ἦτις ἐσώζετο ἀκεραία καὶ τεμαχίου τοῦ κρανίου. Εἶναι ἔλασμα χρυσοῦν, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀρκετὴ ποσότης ἀργύρου, ὀρθογωνίου σχήματος μὲ τὰς γωνίας ἀποστρογγυλωμένας καὶ τὰς πλευρὰς κυρτουμένας πρὸς τὰ ἐξῶ· εἰς τὸ μέσον φέρει κοιλότητα ἀμυγδαλωτὴν πρὸς ὑποδοχὴν πάντως τῆς ῥινὸς ἔκκρουστον ἔσωθεν. Τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς εἶναι 0,15, τὸ δὲ ὕψος 0,108. Ἡ προσωπὶς κατὰ τὴν περιφέρειαν ἔφερεν ἑπτὰ τρήματα, ἧτοι ἐν εἰς ἐκάστην τῶν τεσσάρων γωνιῶν καὶ ἀνὰ ἓν εἰς τὸ μέσον ἐκάστης πλευρᾶς πλὴν μιᾶς τῶν στενωτέρων, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον ἵνα διὰ νημάτων προσδένηται εἰς τὸ πρόσωπον, ἢ μᾶλλον ἵνα προσράπτηται εἰς ὕφασμα, τὸ ὅποιον θὰ ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ, ὅσον δὲν ἐσκέπαζεν ἢ προσωπὶς.

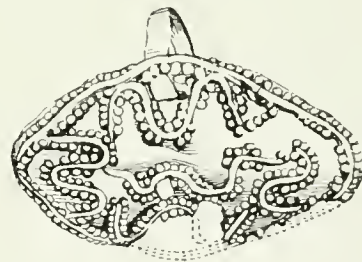
Ἡ εὕρεσις χρυσῆς προσωπίδος εἰς τάφον τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου εἶναι ἀρκετὰ παράδοξος, ἀπ' οὗ μόνον εἰς τοὺς τάφους τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων αἰῶνας ἔλους ἀπέχοντας τῆς ἐποχῆς τῶν τάφων τῶν Μουλιανῶν εὐρέθησαν τοιαῦτα, μᾶς διδὲι δὲ τὸ δικαίωμα νὰ πιστεῦσώμεν ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη δὲν εἶχεν ἐκλείψει καὶ ὅτι ἐπεκράτει ἐν Κρήτῃ καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς περιόδου ταύτης.

Καὶ ἐν τῷ τάφῳ Β εὐρέθη μικρὸν τεμάχιον σιδηροῦν λίαν βεβλαμμένον ἀγνώστου ἀντικειμένου.

Μεταξὺ τῶν γωμάτων τοῦ Β τάφου εὐρέθησαν δύο ἐπιμήκη πλακίδια ἐξ ἐλέφαντος πρασινισμένα ἐκ τῆς ὀξειδώσεως τῶν γαλκῶν ἀντικειμένων πληθύνον τῶν ὁποίων θὰ ἦσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἴσως ἦσαν πληρώματα ξίφους ἢ ἄλλου γαλκοῦ ἀντικειμένου. Καὶ τὰ δύο φέρουσι τὴν μίαν ἐπιφάνειαν ἀπλῆν ἐπίπεδον, τὴν δὲ ἄλλην διακεκοσμημένην δι' ἐγχαράκτων κοσμημάτων. Τὸ μεγαλύτερον τεμάχιον (μῆκος 0,093, πλατ. μεγαλ. 0,043) φέρει σειρὰν ἐκ δύο ὁμοκέντρων κύκλων μὲ στιγμὴν ὡς κέντρον καὶ κάτωθι σειρὰν ἀναγλύφων σταγόνων. Τὸ ἄλλο ἔχει εἰς τὸ μέσον σειρὰν ὁμοκέντρων κύκλων συνδεδεμένων ἀλλήλοις δι' ἐφαπτομένων καὶ οὕτως ἀποτελεῖται ἡ λεγομένη ψευδοσπαῖρα. Ἐκατέρωθεν ἄνω καὶ κάτω ὑπάρχει σειρὰ διαμπερῶν ὀπῶν.

Μυκην. τάφοι εἰς θέσιν Βουρλιά.

Ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπὸ τῶν Σελλάδων ΒΑ εἰς θέσιν Βουρλιά εἶχον εὐρεθῆ ὑπὸ χωρικοῦ πρὸ 15 ἐτῶν ἄλλοι τάφοι κτιστοὶ θολωτοί. Τούτους ἀνέσκαψε καὶ κατέστρεψεν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ, ὥστε μικρὰ δοκιμὴ γενομένη ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ ἀγρῷ δὲν ἔφερεν ἄλλο ἀποτέλεσμα ἢ τὴν κάθαρσιν ἐνὸς τοιοῦτου τάφου σωθέντος κατὰ τὸ ἦμισυ περίπου. Τὸ τε σχῆμα καὶ ἡ οἰκοδομία αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς τὰ αὐτὰ τοῖς προηγουμένοις, αἱ διαστάσεις του δὲ εἶναι 1,05 πρὸς 1,55. Ἐκ τῶν καταστραφέντων τού-

Εἰκὼν 13. Χρυσοῦς δακτύλιος Βουρλιάς Μουλιανῶν.

των τάφων οὐδὲν ἄλλο περιέσωσεν ὁ χωρικός ἢ τὸν χρυσοῦν δακτύλιον, ὃν περιγράφω ἀμέσως ἀγοράσας αὐτὸν διὰ τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου. Προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ τάφου τοῦ σωζομένου κατὰ τὸ ἦμισυ.

Χρυσοῦς δακτύλιος (εἰκ. 13) συνιστάμενος ἐκ λεπτοῦ κρῖκου ἔχοντος διάμετρον 0,018 καὶ μεγάλῃς

ἐλλειψοειδούς σφενδόνης χρυσῆς προσηλωμένης εἰς τὸν δακτύλιον διὰ δύο ἡλῶν χρυσῶν, ὧν αἱ κεφαλαὶ φαίνονται καὶ ἔσωθεν καὶ ἐπὶ τῆς σφενδόνης. Ἀὕτη ἔχει ὑποστῆ φθορὰν τινὰ εἰς τὸ μέσον τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν, τὸ μεγαλύτερον δὲ αὐτῆς μῆκος εἶναι 0,032. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς σφενδόνης ἔχει διακόσμησιν συνισταμένην ἐκ συμμάτων χρυσῶν περιβαλλομένων ὑπὸ κοκκιδώσεως, ἣτοι σύρμα λεπτὸν περιβαλλόμενον καθ' ὅλην του τὴν ἔκτασιν ὑπὸ κοκκιδῶν περιθέει ὀλόκληρον τὴν περιφέρειαν τῆς σφενδόνης, παρόμοιον δὲ σύρμα μετὰ κοκκιδῶν σχηματίζει σπείρας ἢ ὀψοειδεῖς γραμμὰς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας.

Εἰκὼν 14. Μυκηναϊκὸς τοῖχος Σελλάδων.

τεθραυσμένων καὶ ἐρείπια ἄλλων μικροτέρων θεμελίων. Ὀλίγα λεπτὰ πρὸς Δ. ὑπῆρχεν εἰς θέσιν ὑψηλὴν ὡσεὶ προύριον ἢ ἀκρόπολις μυκηναϊκῆ, ἣτις καλεῖται καὶ σήμερον «Ἑλληνικὸ» ἢ «Πύργος», ἣτις ἔσωζε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀκόμη καὶ τὴν πρὸς Δ. πύλην. Ὁ χώρος αὐτὸς ἀνεμογλεύθη πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἐρυτεύθη ἄμπελος, οἱ δὲ ἀνασκαφέντες λίθοι ἐπέθησαν ἐπὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ τοίχου καὶ ἀπετέλεσαν ὑψηλὸν θρόνον εἰκ. 15.

Εἰς ἄλλην θέσιν καλουμένην «Γοῦβες» κειμένην μεταξὺ τῶν δύο συστάδων τῶν τάφων ἦτο τῶν Σελλάδων καὶ τῆς Βουρλιᾶς ἀνεύρον διὰ μικρᾶς δοκιμῆς τοίχους οἰκημάτων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

Πρὸ ἐξ ἐτῶν εἰς τὸν αὐτὸν βουνὸν εὐρέθησαν ὑπο χωρικοῦ ἀπὸ τὰ Μετόχια Τουρλωτῆς ἀρκετὰ ἐργαλεῖα χαλκᾶ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἣτοι διπλοῖ

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Οἱ τάφοι τῶν Σελλάδων καὶ τῆς Βουρλιᾶς ἀνήκουσιν εἰς ἓνα ἢ πλείονας γειτονικοὺς μυκηναϊκοὺς συνοικισμούς, ὧν ἕγνη τινὰ διεσώθησαν πλησίον καὶ μέχρι σήμερον. Ἀμέσως ἄνω τῶν τάφων τῶν Σελλάδων πρὸς Ν. εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑπερκείμενου γηλόφου παρὰ τὸ μετόχιον τοῦ εὐρέτου χωρικοῦ σώζεται τοῖχος μυκηναϊκὸς ἐκτισμένος ἐξ ἀκατεργάστων καὶ ἀκανονίστων μεγάλων λίθων, οὗ εἰκόνα παραθέτομεν (εἰκ. 14). Ὁ χωρικὸς ἀνασκάπτων τὸν παρ' αὐτὸν χώρον εὗρε πλῆθος ἀγγείων

Εἰκὼν 15. Πύργος ἢ Ἑλληνικὸ.

πελέκεις πέντε, μία σφύρα, δύο σμίλαι, μαχαίριον τοξοειδές, αἰγμὴ δόρατος ἄνευ αὐλοῦ ἀλλὰ με δύο τρήματα ἐπιμήκη πρὸς σύνδεσιν, τρία δίστομα ἐγχειρίδια, τὰ ὁποῖα εὑρηγται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Πρακλείου¹.

Ἐξ ὧν τούτων ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ μέρος ἦτο κατοικημένον διὰ συνοικισμῶν πλείονων κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον καὶ ἔτι εἰς αὐτοὺς ἀνήκουσι καὶ οἱ εὐρεθέντες τάφοι.

Λίθναξ ἐκ Λιμένος Σιτειᾶς.

Εἰς θέσιν «Παποῦρες» παρὰ τὸν λιμένα Σιτειᾶς εὐρέθησαν ὑπὸ χωρικοῦ τὰ τεμάχια τῆς λάρνακος, ἣν περιγράφομεν ἐνταῦθα. Προέρχεται ἐκ

¹ Ἀριθ. εὐρετηρ. χαλκ. 534-545.

τάφου μυκηναϊκοῦ, ὅστις εὐρέθη κατὰ τὸ παρελθόν θέρους ἐντελῶς καταστραμμένος ἀπὸ παλαιότερας ἐποχῆς, ἢ δὲ λάρναξ ἦτο συντετριμμένη εἰς πολλὰ τεμάχια τὰ ὑποῖα παρέλαβεν ὁ δήμαρχος Λιμένος, καὶ τὰ ὅποια μετακομισθέντα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου συνεκολλήθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν λάρνακα· ἔμεινεν ὁμοῦς ἐλλιπῆς πολλαχοῦ μάλιστα τὸ σκέπασμα (εἰκὼν 16).

Ἡ λάρναξ εἶναι τοῦ συνήθους τετραγώνου σχήματος καὶ ἔχει ἐσωτερικὰς διαστάσεις τὰς ἐξῆς:

μῆκος 1,05, πλάτος 0,435-0,455, βάθος 0,55 καὶ πάχος κατὰ τὴν χεῖλη 0,03. Ὁ πυθμὴν λείπει ἐντελῶς.

Τὸ σκέπασμα ἔχει σχῆμα πρωτοφανές κείμενον μεταξὺ θολωτοῦ καὶ ἀετσοειδοῦς μὲ τέσσαρας ἀποκλίσεις καὶ ἀπομιμᾶται ἢ τοῦλάχιστον ὁμοιάζει πρὸς τὴν βράχιν βοῆς ἢ ἵππου, φέρει δὲ κατὰ τὸ ἐν ἄκρον καὶ τεμάχιον ταινίας πλαστικῆς ὡσεὶ οὐρανὸν ζώου.

Ἡ λάρναξ καὶ τὸ πῶμα ἔφερον εἰς ἐκάστην τῶν

Εἰκὼν 16.

μακρῶν πλευρῶν ζεῦχος τοξοειδῶν λαβῶν, εἰς ἐκάστην δὲ τῶν στενῶν ἀνὰ μίαν.

Ὁ πηλὸς εἶναι χονδρὸς ἐρυθρωπὸς καλυφθεὶς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς δι' ἀλοιφῆς κιτρινωπῆς, ἐφ' ἧς ἐγράφη ἢ διακόσμησις τῆς λάρνακος διὰ χρώματος ἐρυθροῦ σήμερον ἢ καστανόχρου.

Περιθώρια ἐξέχοντα κατὰ τὰς γωνίας δὲν φέρει ἢ λάρναξ, ἀλλὰ μόνον περιγείλωμα κατὰ τὸ στόμιον μετ' αὐλακος, ὁμοῖον ἀνευ αὐλακος φέρει καὶ κατὰ

τὴν βᾶσιν καὶ τὸ πῶμα. Στερεῖται καὶ ποδῶν.

Ἡ ἐρυθρὰ διακόσμησις καταλαμβάνει ἔλην τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν καὶ τῆς λάρνακος καὶ τοῦ πῶματος. Εἰς ἐκάστην πλευρὰν τῆς λάρνακος εἶναι γεγραμμένος μέγας πολὺπους ἐσχηματοποιημένος, οὗ οἱ πλόκαμοι ἐπεκτεινόμενοι καταλαμβάνουσιν ὀλόκληρον τὴν πλευρὰν πλὴν τῶν γωνιῶν, αἵτινες εἶναι ἰδιαίτερος κεκοσμημένοι διὰ καθέτων σπειρῶν καὶ τεθλασμένων γραμμῶν. Οἱ

πλόκαμοι ἐκίστης πλευρᾶς εἶναι διατεταγμένοι εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐπαλλήλους γραμμάς. Ἡ κεφαλή καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πολύποδος τῆς μιᾶς τῶν στενῶν πλευρῶν διακοσμοῦνται ὑπὸ λευκοῦ ἐπιχρίσματος εἰς κηλίδας μικρὰς δισκοειδεῖς ἐπιτεθέντος ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος.

Εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ὑπῆρχον δύο τοῦλάχιστον ἀκόμη πῆλιναι λάρνακες μία τετράγωνος, ἣς ἐσώθησαν μόνον ὀλίγα τεμάχια, καὶ μία ἄλλη λουπηροειδῆς, ἣτις ἔφερε καὶ πλουσίαν διακόσμησιν γραπτῆν. Τρία τεμάχια τῆς τελευταίας φέρουσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν γεγραμμένους ναυτίλους.

Ὁ τάφος, ὡς φαίνεται, εἶχε καταστραφῆ εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν καὶ τότε ἠφανίσθησαν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν τεμαχίων τῶν δύο τελευταίων λαρνάκων, ἔμενε δὲ μόνον ἡ πρώτη καὶ αὕτη συντετριμμένη. Ἡ ὑπαρξὶς τοῦ τάφου εἰς τὸ μέρος τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὴν ὑπαρξίν παραλίου συνουκισμοῦ ἐνταῦθα, ὅστις ἀγνωστον ἂν ὑπῆρχεν εἰς τὴν θέσιν ἔκειτο ἡ ἐλληνικὴ πόλις Ἡπειὰ ἢ ἀλλαγοῦ.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1903.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΙΝΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΟΥ ΥΠΕΡΤΕΛΕΑΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ ἔτους 1884 σελ. 197-214 ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καραπάνου σειρὰ ἐπιγραφῶν προερχομένων ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ τοῦ Ὑπερτελεάτου Ἀπόλλωνος κειμένου πλησίον τοῦ νῦν χωρίου Φοινικίου, δυτικῶς τῆς πάλαι Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται, ὅτι τὸν ἀριθμὸν, εἰσὶν ἐγκεχαραγμέναι, ἢ μᾶλλον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐσχηματισμένα διὰ στιγμῶν ἐκτύπων, ἐπὶ χειλέων χαλκῶν ἀγυρίων (ἀριθ. 2, 3, 4) ἢ ἐπὶ ταινιῶν χαλκῶν ἐπιμήκων φερουσῶν κατὰ τὰ ἄκρα δύο μικρὰς ὀπᾶς. Ἀνήκουσι, κατὰ τὸν ἐκδότην, « αἱ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1-3 εἰς τοὺς πρὸ Εὐκλείδου χρόνους, αἱ δὲ ὑπ' ἀριθ. 4-7 εἰς τοὺς μετ' Εὐκλείδην Ἑλληνικοὺς χρόνους, αἱ δὲ λοιπαὶ 44, αἱ ὑπ' ἀριθ. 8-51, εἰς τοὺς Ῥωμαικοὺς χρόνους ». Αἱ περίεργοι αὗται ταινίαι ἀποτελοῦσι μέρος τῆς πλουσίας συλλογῆς ἀρχαιοτήτων δι' ἣς ὁ κ. Καραπάνος ἐπλούτισε προὐ δύο ἐτῶν τὸ ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, ἔνθα πρὸ τινος χρόνου τῆ φιλόσορονι ἀδείᾳ τοῦ κ. Β. Στάη ἐμελέτησα αὐτάς. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάνυ ὀρθῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξεδόθησαν

ὀλίγα δὲ τινα νομίζω ὅτι δύνανται νὰ συμπληρωθῶσιν ἢ νὰ διορθωθῶσιν.

Καὶ τὴν μὲν ὑπ' ἀριθ. 5 ἐπιγραφὴν (ιδὲ σελ. 204) συμπληροῦ ὁ ἐκδότης οὕτως:

[Ἀπόλλωνι Ὑπερτελεάτῃ ἀνεθῆκε Στέφ(α)νος Ἀγελαίου τοῦ Ἀριστοκράτους Ἐπιδαύριος τόθι (εἰ)]

Ἡ λέξις τόθι ὁμῶς εἶναι σπανία καὶ ἀπαντᾷ μόνον ἐν τῇ ἐπικῇ καὶ λυρικῇ ποιήσει, πρὸς δὲ τούτοις δὲν ἔχει ἐνταῦθα κατ' ἐμὴν γνώμην οὐδεμίαν ἀρμόττουσαν σημασίαν. Τὸ πανομοιότυπον (ιδὲ Ἀρχαιολογ. Ἐφημερίδος ἐνθ' ἀνωτ. πίνακα παρένθετον Γ') δεικνύει τὰ γράμματα ΤΟΒ, τουτέστι τὸ β'. Πρὸβλ. C. I. G. 1347 στ. 13 ἐπὶ Γ. Ἰσουλίου Λάκωνος τὸ β', LeBas-Foucart ὑπ' ἀριθ. 173α στ. 12 Ἀριστοκλῆς [Καλ]ικράτους τὸ β', στ. 15, 17, 18, ἀριθ. 173β κ. ἄ. πλλη. Οὕτω δηλοῦται ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόσωπον κατέχει τὸ δεύτερον τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἢ θέσιν (πρὸβλ. τὸ Λατινικὸν consul tertium, quartum, κτλ.) ἢ ὑπονουμένην ἢ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀναγγραφομένην ἐν τῷ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐλλείποντι

μέρει τῆς ταινίας. Ἡ λέξις ἀνέθηκε, ἣν συμπληροῦν ὁ ἐκδότης, δὲν μοι φαίνεται πιθανή, ἐπειδὴ ἀπαντᾷ ἀπαξ μόνον ἐν ταύταις ταῖς ἐπιγραφαῖς, καὶ δὴ ἐν ἐπιγραφῇ (ὑπ' ἀριθ. 3) πολλῶν ἀρχαιοτέρῃ ταύτης. Ἴσως συμπληρωτέον ὡς ἐξῆς:

(Πυροφόρος (ἢ ἱερεὺς;) Ἀπολλωνος Ὑπερτελεάτου Στέφα[ς]);ος Ἀγελίου τοῦ Ἀριστοκράτους Ἐπιδαύριος τὸ β'.

Δύναται τις νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τῆς ἡμετέρας συμπληρώσεως: 1) τὴν ἀσυνήθη διάταξιν τῶν λέξεων, καθ' ἣν προηγεῖται ὁ τίτλος τοῦ κυρίου ὀνόματος, καὶ 2) τὸ μέγα μεταξὺ τῆς λέξεως πυροφόρος καὶ τῆς φράσεως τὸ β' διάστημα. Ἡμεῖς δὲ ἀποκρινόμεθα ὅτι 1) ἡ τάξις δικαιολογεῖται τῇ ὑπ' ἀριθ. 19 ἐπιγραφῇ, ἣτις ἀναμφιβόλως ἄρχεται διὰ τῆς λέξεως πυροφόρος, 2) θεωροῦμεν ὅτι ἡ φράσις τὸ β' ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸ κύριον ὄνομα ἢ εἰς τὸν τίτλον (πρὸς τὰ ἄνω ἀναφερόμενα χωρία), 3) οὕτω κτώμεθα τὸ ἑμοσιδὲς τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς σειρᾶς.

Τὸ ἐθνικὸν Ἐπιδαύριος ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὴν περιώνυμον Ἐπίδαυρον τῆς Ἀργολίδος, ἀλλ' εἰς τὴν Ἐπίδαυρον Λιμηρὰν τὴν πλησίον τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ὑπερτελεάτου Ἀπόλλωνος. Ἐτερος πυροφόρος Ἐπιδαύριος εἶναι ὁ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1884) σελ. 81 ἀναφερόμενος Σωσάρων Νικέρωτος. Ἀριστοκράτης τις ἱερεὺς ἀπαντᾷ αὐτόθι ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 9 ἐπιγραφῇ.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 22 ἐπιγραφὴ συμπληροῦται ὑπὸ τοῦ ἐκδότη [Μέ]ανδρος κτλ., ὁ ὄνομα ἄγνωστον κατὰ Bechtel - Fick, Griechische Personennamen Ἀλλὰ ὑπάρχουσιν ἄλλα ὀνόματα τελευτῶντα εἰς -εανδρος, δηλαδὴ Ἐπέανδρος, Θεάνδρος, Κλέανδρος, Λέανδρος, Νέανδρος, ὧν τὸ κοινότατον εἶναι Κλέανδρος. Κλέανδρός τις Ἀλικαμένεος μνημονεύεται ὡς μέλος γερουσίας τῆς Σπάρτης (C. I. G. 1862) καὶ ἐν καταλόγῳ Ταινारीων (Collitz - Bechtel, Sammlung ὑπ' ἀριθ. 4446 στ. 17).

Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 26 ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Σωθίνικο[ς] καὶ τὰ μὲν γράμματα ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὁ ἐκδότης, ἔσον δ' ἀπορᾷ τὸ ὄνομα, νομίζω ὅτι εἶναι μᾶλλον Σωίνικος, δηλ. ὅτι τὸ Η κατ' ἀρχαῖσμον τινα σημαίνει ἐνταῦθα τὸ δασύ

πνεῦμα. Ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι τοῦ ἔτους 1892 σελ. 4 ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Τσουντα δύο θραύματα ἀγγείων πηλίνων ἐκ τοῦ Ἀρυσκλαίου φέροντα τὰς ἐπιγραφὰς Νεικαίαιπ- καὶ Ηεὶ[ξ]ένα (;) ἀντὶ Νεικασίππ- καὶ Ηεισί[ξ]ένα. Πρὸς. Ηεὶπ(πίς) (= Ηεισίππης, Collitz - Bechtel ὑπ' ἀριθ. 4339, ἐξ Ἀσωποῦ), Ηαιρήίππος (= Αἰρησίππος, Collitz - Bechtel 4421, ἐκ Σπάρτης), Αἰνητίας (= Αἰνησίας, Collitz - Bechtel 4422, ἐκ Σπάρτης), Λύίππος (= Λύσιππος, Collitz - Bechtel 4391, ἐκ Ταινάρου), Ηαγγίστρατος (= Ἀγγίστρατος, Collitz - Bechtel 4392, ἐκ Ταινάρου), νικάας, ἐνίκαι κτλ. (= νικάσας, ἐνίκαστε κτλ. Collitz - Bechtel 4416). Τὸ ὄνομα Σωσίνεικος ἀπαντᾷ Collitz - Bechtel 4498, Σωίνικος δὲ Collitz - Bechtel 4443, 4446.

Τὸ κενὸν ... πιας νομίζω συμπληρωτέον [Ἀσω]πίτας. Ἱερεὺς τις --ας Ὀνησίμου Ἀσω[πίτης] ἀπαντᾷ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 23 ἐπιγραφῇ καὶ ἕτερος Ἀσωπίτης ἀγνώστου ὀνόματος μνημονεύεται ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 43. Ἀσωπός, ὡς κύριον ὄνομα, ἀπαντᾷ τρίς ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ (δηλ. ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθ. 23 καὶ 35 ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1884 σελ. 81 ἀριθ. 3), ἐπειδὴ ὡς εἰκὸς ἐν τῇ γῆ τῆς πόλεως Ἀσωποῦ ἔκειτο τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἱερόν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παρούσα ἐπιγραφὴ γεγραπταὶ Δωριστὶ, δυνάμεθα ἐν τέλει τοῦ στίχου νὰ συμπληρώσωμεν Ὑπερτελεάτα μᾶλλον ἢ Ὑπερτελεάτου.

Ἐν ἀρχῇ τῆς ὑπ' ἀριθ. 28 ἐπιγραφῆς ὁ ἐκδότης ἀναγινώσκει τὸ ὄνομα Σωίνεικος, παρατηρῶν ὅτι « ἡ ταινία εἶναι ἀκριβῶς τεθραυσμένη ἐπὶ τοῦ 1^{ου} γράμματος τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἐκ τοῦ σωζομένου ὅμως μέρους αὐτοῦ πιθανολογεῖται ἡ ἀνέγνωσις του ὡς C ἀλλ' ἐνδέχεται νὰ ἦ καὶ K ». Μετ' ἐπιμελεστάτην ἐξέτασιν τῆς ταινίας ταύτης νομίζω ὅτι τὸ ἐν λόγῳ στοιχεῖον εἶναι τῷ ὄντι K. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα Σωίνεικος εἶναι ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, Σωίνικος δὲ μνημονεύεται, π. γ. ἐν Collitz - Bechtel 4443, 4446, Σωίνικος δὲ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Θεσπιῶν (I. G. Sept. I 1730 στ. 16). Ὡς δὲ ἀπαντῶσι τὰ τρία ὀνόματα Σωσίνικος, Σωίνικος, Σωίνικος παραλλήλως, οὕτως εὐρίσκωμεν Σωσιγένης, Σωιγένης, Σωγένης (Head, Historia Numorum, 34), ἔτι δὲ Σωσίτιμος (Imhoof - Blumer,

Monnaies Grecques σελ. 212 ἀριθ. 5. Σωτίμιος (I. G. Sept. 1 483), Σωτίμιος (Collitz - Bechtel 1247).

Τὴν ὑπ' ἀριθ. 32 ἐπιγραφὴν ὁ ἐκδότης συμπληροῦσι ὡς ἑξῆς:

[Ἄ πολλωνος Ἰπερτελειάτου Ἐρωσάτης Ἀμ]μονιος...

Μοναδικόν δὲ εἶναι ἐν τῇ παρούσῃ ταινίᾳ οὐ μόνον ἡ θέσις τῶν ὀπῶν (ιδεὲ τὸ πανομοιότυπον Ἀρχ. Ἐφημ. ἔ.ἀ., ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος τῆς ἐπιγραφῆς ἐπειδὴ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ εὐρίσκουμεν κύριον ὄνομα ἀκολουθοῦν ἀμέσως μετὰ τὰς λέξεις Ἀπόλλωνος Ἰπερτελειάτου· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἀποδεχθῶ οὐδὲ τὸ ὄνομα Ἐρωσάτης Ἀμμόνιος. Τὸ μὲν Ἐρωσάτης εἶναι ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, τὸ δὲ Ἀμμόνιος ὁ ἐκδότης ὑποθέτει ὅτι γράφεται ἐσφαλμένως ἀντὶ Ἀμμώνιος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐθνικὸν Ἀμμώνιος ἀπίθανον εἶναι νὰ ἐγχωρῇ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ τὰ ἄλλα ἐθνικὰ τῆς σειρᾶς εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἐπιδαύριος ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ ἐν Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1884 σελ. 81 ἀριθ. 1.

Ἄσωπίτης ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθ. 23, 26, (:) 43.

--ήχιος (:) ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 51.

Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἀναφέρονται εἰς πόλεις πλησίον τοῦ ἱεροῦ κειμένας. Ἔτι δὲ ἐν τῷ πανομοιότυπῳ βλέπομεν ὅτι θραῦμα ἀγνώστου μήκους ἐλλείπει πρὸ τῶν γραμμῶν -μοιος, ὥστε ἄνευ δισταγμοῦ δύναμεθα νὰ συμπληρώσωμεν ἄλλως τε καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Λακωνικῆς προσελύσειν [Λα-

κεδαί μόνιος. Τὰ γράμματα Ἐρωσάτ- κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην σχηματίζουσι τὸ ὄνομα Ἐρωσ (πρόβλ. Pape-Benseler, Griech. Eigennamen) καὶ τὴν ἀρχὴν πατρωνυμικοῦ τινος, π. χ. Ἀτ[τάλου], Ἀτ[τικοῦ]. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ λέξις πυροφόρος (ἢ ἱεροφῶς) προηγείτο τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου [Ἀ]πόλλωνος. Περὶ τοῦ Α ὅπερ διακρίνεται σαφῶς ἐν τῷ πανομοιότυπῳ μετὰ τὸ [Λακεδαί μόνιος δι-στιάξω τίνα γνώμην νὰ ἐκφράσω. Ἐνδέχεται νὰ ᾖ τὸ πρῶτον γράμμα τῆς λέξεως ἀ[νάθημ], εἰ καὶ τότε ὄφειλέν νὰ ᾗτο Ἀπόλλωνι Ἰπερτελειάτη (πρόβλ. Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1890 σελ. 65 ἀριθ. 1).

Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 36 ἐπιγραφῇ ὁ ἐκδότης ἀναγινώσκει Κύσιμος, ὄνομα ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, εἰκάζων ὅτι εἶναι « διάφορος γραφῆ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος Κύντιος (Quintius) ». Ἐν τῷ πανομοιότυπῳ, ὅπερ παρίστησιν ἀκριβέστατα τὸ ἀρχετυπον, βλέπομεν ὅτι τὸ μετὰ τὸ ΚΥΝC ἐπόμενον στοιχεῖον δύναται μᾶλλον ὡς Κ νὰ ἀναγνωσθῇ, τὸ δὲ τρίτον δύναται νὰ ᾖ Ν ἢ καὶ ΛΙ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄνομα Κυλίσκος δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαγῶν, προτιμῶ τὴν ἀνάγνωσιν Κυνί(ί)σκος, ἀποδίδων τὴν ἐλλειψιν τοῦ Ι εἰς σφάλμα τοῦ χαρακτοῦ. Παρατηρητέον ὅτι ἐν Σπάρτῃ ἀπαντῶσι τὰ ὀνόματα Κυνίσκος (Ἡρόδοτ. VI. 71, Ξενοφ. Ἀναβ. VII 1. 13) καὶ Κυνίσκα (Ξενοφ. Ἀγησ. 9 § 6 κτλ.).

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6ῃ Μαρτίου 1904.

MARCUS NIEBUHR TOD.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΑΦΩΝ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΟΔΟΝ

(Πθ. 4-6)

Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ προπαρελθόντος ἔτους¹ οἱ κάτοικοι Ἀθηναίων Κωνσταντῖνος Μωραΐτης καὶ Ἀναστάσιος Οἰκονόμου, ἔχοντες οἰκόπεδον κατὰ τὴν Ἱεράν ὁδὸν ἐν ἀριστερᾷ τῷ πορευομένῳ ἐπὶ Ἐλευσίνα καὶ παρ' αὐτὴν τὴν διασταύρωσιν τῆς ἐκεῖ διερχομένης σιδηρᾶς ὁδοῦ Πειραιῶς-Πελοποννήσου², ἤρξαντο ἀνοίγοντες θεμέλια ὅπως οἰκοδομήσωσιν. Εἰς βάθος ἕως προχωρήσαντες δύο περίπου Γαλ. μέτρων ἀνεῦρον τάφους ἀρχαίους καὶ τὸ πρῶγμα περιῆλθεν εἰς γνώσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ ἀποσταλὴς εἰς ἐξέτασιν τῶν τόπων ἐμὸς συνάδελφος κ. Σκιᾶς ἐπρότεινεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον νὰ ἀλάβῃ αὐτὸ τὴν περαιτέρω ἔρευναν τῶν ἐκεῖ τόπων διὰ κανονικῆς σκαφῆς, τὸ δὲ ὑπουργεῖον ἀποδεχθὲν τὴν γνώμην τοῦ ἐμοῦ συναδέλφου ἀνέθηκεν εἰς ἐμὲ τὸ ἔργον, διότι ὁ Σκιᾶς ἀνάγκη ἦτο νὰπέλθῃ εἰς Κορίνθον χάριν ἄλλης τινὸς ἐκεῖ ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας. Πλὴν ἀλλ' ἔμως καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Σκιᾶς ἐπανελθὼν ἐκ Κορίνθου μὲ ἀνεπλήρωτον εἰς τὸ ἔργον ἐπὶ δύο ἡμέρας κακοδιαθετήσαντα, βραδύτερον δὲ ἀσθενήσαντα μὲ ἀνεπλήρωτον ἐπὶ ὀλόκληρον ἐβδομάδα ἕτερος συνάδελφος, ὁ κ. Κουρουγιώτης.

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐπὶ τοῦ παρατεθειμένου διαγράμματος (πίν. 4), οἱ ἀνακαλυφθέντες ἐκεῖ τάφοι ὑπερβαίνουν τὰς δύο δωδεκάδας. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῷ διαγράμματι οὐδὲ καὶ ἐδηλώθησαν πάντες, διότι τὸ διάγραμμα δὲν ἐγένετο καθ' ὅσον καὶ ἡ ἀνασκαφὴ χρόνον, ἀλλὰ μετὰ τὸ πέρασ αὐτῆς, ὥστε οἱ ὑπερκαίμενοι τῶν ἐν αὐτῷ σημειωθέντων τάφοι δὲν ἐσημειώθησαν, διότι ἡ ἀκριβὴς

αὐτῶν τοποθεσία δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ γνωσθῆ ἔκ τῆς ὑπ' ἐμοῦ προχείρου καὶ ἄνευ ἀκριβοῦς τῶν τόπων καταμετρήσεως ἐν τῷ σημειωματικῷ μου δηλώσεως αὐτῶν· ἔκειντο δὲ οἱ ἐν τῷ διαγράμματι σημειούμενοι τάφοι σχεδὸν πάντες εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ἐπίπεδον καὶ εἰς βάθος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους 2,00-2,50 Γ. Μ., τούτων δὲ πάλιν ὀλίγων ὁ πυθμὴν ἔψαυεν αὐτοῦ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους. Μεσημβρινοανατολικῶς τὸ ἔδαφος ὑψοῦται ἡρέμα καὶ ἐκεῖ κατ' ἀκολουθίαν εἰς ὀλιγώτερον βάθος εὔρηται τὸ στέριρον, ἦτοι ἡ νῦν κοινῶς καίμωλιὰ παρ' ἡμῖν καλουμένη, ἐνῶ βορειοανατολικῶς τὸ ἔδαφος ταπεινοῦται καὶ ἐκεῖ ἢ ἐκ φορητῶν ξένων χωμάτων ἐπίχωσις εἶναι μεγαλειτέρα καὶ τὸ στέριρον κατ' ἀκολουθίαν εἰς μεγαλιέτερον ἀνευρίσκεται βάθος.

Ταῦτα γενικῶς προτάξας ἔρχομαι νῦν εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτῶν τῶν τάφων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς κτερισμάτων κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαριθμοῦ, ὑφ' ᾧ φέρονται σημειωμένοι.

A) Πώρινος ὄλος μετὰ καλύμματος πωρίνου. Μῆκος ἐσωτερικὸν 1,85 περίπου, ἐξωτερικὸν 2,05. Πλ. 0,60, Β. 0,50 Κτερίσματα δὲν εἶχε· τὰ ὅσα σχεδὸν ὄλα. Κατεύθυνσις ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Κρανίον εἰς τὸ βόρειον ἄκρον βλέπον πρὸς μεσημβρίαν.

B) Λάρναξ μαρμαρίνη μετὰ καλύμματος ὡσαύτως μαρμαρίνου (σαρματοειδοῦς) Μ. 1,85-2,05 περίπου. Πλάτος 0,60, Βάθος 0,50. Ὁ σκελετὸς σχεδὸν ὀλόκληρος καὶ τὸ κρανίον σῶον, πλὴν τῆς ἀποκεκολλημένης καὶ μακρὰν τῆς ἀρχικῆς τῆς θέσεως εὐρεθείσης κάτω σιαγόνας. Ἴσως εἶχε παρασύρει αὐτὴν μὲ τὰ χῶματα πρὸς τὰ κάτω ὁ σκαφεύς, χωρὶς τὸ πρῶγμα νὰ ἐννοηθῆ καὶ παρ' ἐμοῦ αὐτοῦ, καίπερ ἐπὶ τόπου ὄντος. Λέγω

¹ Ἐνεκὰ διαφόρων αἰτίων ἀνεβλήθη μέχρι τῆς σήμερον ἡ δημοσίευσίς τῆς παρούσης ἐκθέσεως.

² Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νεωτέρας ἀμαξίτου, ἦτοι ἀπὸ τῆς Ἀγίας Τριάδος, εἶναι 100 περίπου Γαλ. μέτρα.

δὲ τοῦτο, διότι τὰ ὀστᾶ μοι ἐφάνησαν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν νεκρὸν ἀνήκοντα. Ὁ νεκρὸς ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἐκτάδην κείμενος. Κτέρισμα ὀπωσθῶν λόγου ἄξιον εἶχε δακτύλιον χρυσοῦν φέροντα λίθον σίρδιον μὲ ἀνάγλυπτον λέαιναν (ἰ); τὰ λοιπὰ ἀνάξια λόγου, ὑάλινα δηλ. ἀγγεῖα τῶν συνηθεστάτων καὶ ἴλοι σιδηροὶ λείψανα τῆς ξυλίνης ποτὲ σαρκοφάγου. Ὅτι δὲ ἐντὸς ξυλίνης λάρνακος ὁ νεκρὸς κατετέθη ἐν τῇ λιθίνῃ σαρκοφάγῳ ἐμαρτυρεῖ καὶ πλατεῖα ταινία ὑπομέλαινα περιθέουσα ἔσθθεν καὶ τὰς τέσσαρας πλευρὰς τῆς μαρμαρίνης σαρκοφάγου. Ἐχωρίζετο ὁ τάφος οὗτος ἀπὸ τοῦ Α καὶ τοῦ Γ διὰ τοιχαρίων ἐξ ὀπτῶν πλίνθων πλ. 0,20 περίπου.

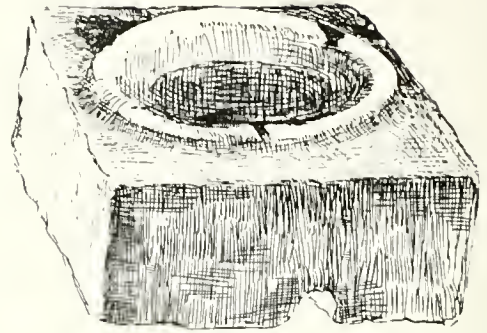
Γ) Αἱ πλευραὶ τοῦ ἐκ τοίχων πηλοκτίστων κάλυμμα κεραμίδες κυρταί· πυθμὴν μίγμα σκληρόν (béton). Ὁ τάφος εἶχεν ἀνοιχθῆ πρότερον ὑπὸ τῶν σκαφέων τῶν τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς ἀνοιξάντων. Εἰς τὰ γώματα οὐδέν τι ἄλλο εὑρέθη ἢ βελόνη ὀστεινὴ τεθραυσμένη· Μῆκος ἄδηλον πλ. 0,40 περίπου, βᾶθος 0,83 - 0,90.

Δ) Ὅμοιος τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων πρὸς τὸν προηγούμενον μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἔσθθεν οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐπικεχρισμένοι διὰ γονδροειδοῦς χρίσματος. Κάλυμμα κεραμίδες. Εἶχε καὶ οὗτος ἀνοιχθῆ πρότερον, ἀλλὰ, ὡς εἰκάζω, δὲν εἶχεν ἐρευνηθῆ. Τοῦλάχιστον ὅστᾳ εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ πάμπολλα. Πυθμὴν μίγμα σκληρόν. Μ ἄδηλον, πλ. 0,30 καὶ βᾶθος 0,90 περίπου. Το ἐκ κεραμίδων κάλυμμα ἦτο βυθισμένον· διεκρίνοντο δὲ διὰ τῶν ῥωγμῶν τὰ ὀστᾶ τοῦ νεκροῦ τοῦ ὑπερκειμένου τάφου (ἴδε κατωτέρω).

Ε) Οἱ τοῖχοι τοῦ ἐξ ὀπτῶν πλίνθων (τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος ὅχι διαφόρων τῶν σημερινῶν ἐν χρῆσει παρ' ἡμῶν) ἀσβέστω καὶ ἄμμοφ ἐκτισμένον· πυθμὴν μίγμα σκληρόν· κάλυμμα πλαξ μαρμαρίνη. Μῆκος 2,00 περίπου, πλ. 0,60, βᾶθος 0,90. Καὶ οὗτος εἶχεν ἀνοιχθῆ πρότερον ὑπὸ τῶν ἀνορουσσόντων τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς σκαφέων.

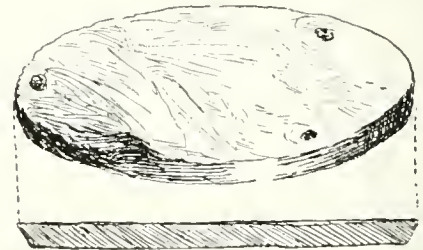
Ζ) Ὁ περιεργωτάτος πάντων τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς καὶ ἐπισημώτατος διὰ τὰ ἐν αὐτῷ κτερίσματα. Τὸν πυθμὴνα αὐτοῦ ἀπετέλει πώρινος λίθος, οὗ παρέχουμεν ὡδε ἐκ τῶν κάτω, δηλ. ἐκ τοῦ μέρους, ἔπερ ἦν πρὸς τὴν γῆν ἐστραμμενον, τὴν εἰκόνα (ἀριθ. 1) πρὸς πλήρη κατανόησιν τῶν

ῥηθησομένων (παράβ. πίν. 5)¹. Κάτωθεν ὁ λι-

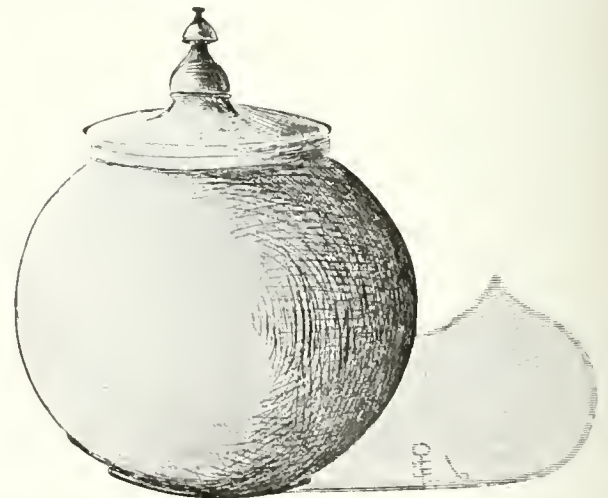
Εἰκὼν 1.

θος ἀπεφράσσετο διὰ στρογγύλης πλακῆς (εἰκ. ἀριθ. 2) συγκαταουμένης διὰ τριῶν σιδηρῶν γόμφων

Εἰκὼν 2.

μολύβδωφ περιενδεδυμένων. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ σχῆμα κολούρου κώνου ἔχοντος τρή-

Εἰκὼν 3.

ματος ὑπάρχει μαρμαρίνον δοχεῖον, οὗ τὸν πυθμὴνα

¹ Ἡ ἀνω αὐτοῦ ἐπιφάνεια εἶναι ὀμαλὴ καὶ ἐν τῷ μέσῳ φέρει τὸ τρήμα, ἐν ᾧ τὸ μαρμαρίνον δοχεῖον, οὗ τὸ χεῖλος ἄνω διακρίνεται καὶ ἐν τῇ εἰκόνι (πίν. 5).

ἀπετέλει ἡ ἄνω μνημονευθεῖσα στρογγύλη πλάξ, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἦτο ἐναποτεθειμένη ἡ ἀργυρᾶ ὀστεοδόχος κάλπις μετὰ καὶ τοῦ ἐπίσης ἀργυροῦ καλύμματος τῆς (εἰκ. ἀρ. 3), τὴν ἐσκέπαζεν ἕτερον μαρμαρίνον κάλυμμα (εἰκ. ἀρ. 4). Ἐπὶ τοῦ κρασπέδου τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ πωρί-

Εἰκὼν 4.

νου λίθου τοῦ χρησιμεύοντος ὡς βᾶσις τοῦ τάφου καὶ ἐγκλείοντος, ὡς ἤδη ἐρρήθη, τὴν ἀργυρᾶν ὀστεοδόχον κάλπιν ὑψοῦντο καθέτως (ὑψ. 0,80 περίπου) τέσσαρες πώρινοι πλίνθοι καὶ ἀπετέλουν φρεατοειδῆ τετράγωνον θαλαμίσκον (πλ. 0,50 περίπου, παρὰ β. πίν. 5), ὅντινα ἐλάχιστον ἐνέχοντα χῶμα ἐκάλυπτον ἄνωθεν δύο ὅμοιαι πώρινοι πλίνθοι (ἴδε καὶ πίν. 6). Ἐσωθεν ἦτο ἐπικεχρισμένος ὁ θαλαμίσκος καὶ ἐπὶ τοῦ χρίσματος ἐσφίζοντο ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος (λείψανα τοιχογραφιῶν); Ἡ πρὸς μεσημβρίαν κάθετος πωρίνη πλίνθος τοῦ τάφου ἐστηρίζετο ὀπισθεν δι' ἄλλης τινος ἐγκαρσίου πωρίνης πλίνθου (πίν. 6), οἷονεὶ δι' ἐγκαρσίου δοκοῦ, ὡς τι μύλιωμα, ὅπερ δυστυχῶς εἶχον καταστρέφει ἐν μέρει οἱ τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς ἀνοίξαντες σκαφεῖς. Ὅπισθεν δ' ἔτι περαιτέρω ὑπῆρχον ἐπὶ ὁμοίου μολώματος ἐδραζόμεναι καὶ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου, τρεῖς ἔτι πώρινοι πλίνθοι (ἴδ. διάγραμμα καὶ πίν. 6) οἷονεὶ δάπεδον ἀποτελοῦσαι. Ὡς δὲ οἱ πρότερον ἐκεῖ σκάψαντες μοὶ εἶπον, ἑτέρα τις ὁμοία πλίνθος εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἐκ τοῦ χώρου τοῦ μεταξὺ τούτου τοῦ τάφου (Ζ) καὶ τοῦ παρακειμένου Ι εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον κειμένη καὶ πρὸς

τὰς ἄλλας ἐκεῖ συνεχομένη, ὡς τῆς αὐτῆς στρώσεως μέρος οὖσα.

Ὁ τάφος ἠνοίχθη ἀφαιρεθείσης πρῶτον τῆς ἑτέρας τῶν πωρίνων πλίνθων τῶν ἀποτελουσῶν τὸ κάλυμμα αὐτοῦ καὶ ἔπειτα τῆς πρὸς βόρρην ὀρθίας. Ὁ φρεατοειδῆς θαλαμίσκος ἦν κενός, ἐλάχιστα ὡς ἐρρήθη ἐνέχων χῶματα, τούτων δ' ἀφαιρέθέντων, ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ ἡμισφαιρικὸν μαρμαρίνον κάλυμμα (εἰκ. ἀριθ. 4), περὶ οὗ ἄνωτέρω ὁ λόγος, ἀφαιρέθέντος δὲ καὶ τούτου ἀνεφάνη ἡ ἀργυρᾶ ὀστεοδόχος κάλπις κεκαλυμμένη διὰ τοῦ ἐπίσης ἀργυροῦ καλύμματος τῆς¹. Ἡ κάλπις ἦτο πλήρης κεκαυμένων ὀστέων, ἐμπεριεῖχε δὲ καὶ πάμπολλα (ὑπὲρ τὰ τριάκοντα) χρυσᾶ φύλλα ὄρους, πέντε χρυσᾶς ταινίας μήκ. 0,39 περίπου), εἰς τὸ μέσον τῆς μιᾶς τῶν ὁμοίων ὑπάρχει καὶ κομβίον ἐξ ὑαλώδους μάζης, καὶ δύο λεπτάς χρυσᾶς δανάκας, ὧν ἡ ἑτέρα πολλοῦ λόγου ἀξία καθ' ἑαυτὴν τε καὶ διότι μᾶς παρέχει σημεῖον ἀρετηρίας εἰς χρονολογίαν τοῦ τάφου (εἰκ. ἀριθ. 5). Ἡ δανάκη εἶναι τὸ ἔκτυπον ἐπὶ λεπτοῦ χρυσοῦ πετάλου τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἀργυρᾶς δραχμῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν τάξιν τῆς νέας τεχνοτροπίας τῆς ἀττικῆς νομισματικῆς, ἣτοι τῆς λεγομένης κοινῶς τῶν ἀρχόντων, καὶ εἰς τὴν τετάρτην αὐτῆς περίοδον ἣτοι τὴν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ ἔτους 146^{ου} καὶ λήγουσαν εἰς τὸ ἔτος 87^{ον} π. Χ. Παρουσιάζει δὲ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς νο-

Εἰκὼν 5.

μισματολόγους καὶ μὴ ἐξετασθεῖσαν σειράν, ὡς ἐκ τῶν ἀναγεγραμμένων ὀνομάτων¹.

¹ Περὶ ἑρῶν ὅτι μέρος μιᾶς τῶν ἐντὸς αὐτῆς χρυσῶν ταινιῶν περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος, ἦτο ἔξω τοῦ ἀργυροῦ καλύμματος τῆς κάλπιδος.

² Ἴδε τὴν περὶ ταύτης σημείωσιν τοῦ κ. Σβορώνου εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς Διεθνοῦς ἐφημερίδος τῆς Νομισματικῆς ἀρχαιολογίας τοῦ παρόντος ἔτους (1904). Τῆς σημειώσεως ταύτης ἔλαβον καὶ γὰρ γνώσιν ἐν τυπογραφικοῖς δοκιμασίαις. Ἀρῶ δ' εἶχεν ἤδη αὕτη τυπωθῆ πρὶν ἢ τὸ παρὸν μου ἄρθρον δοθῆ εἰς τὸ τυπογραφεῖον, ἐκρίθη ὅμως περιττὸν παρ' ἐμοῦ νὰ ἐπαναληθῆ καὶ αὕτως ἐνταῦθα ὁλόκληρος, ἄν καὶ εἶχεν ὄντως πρὸς τοῦτο γραφῆ κατα παράκλησίν μου.

Δυστυχῶς ἡ κάλπις δὲν κατωρθώθη νὰ ἐξαχθῆ σῶα· τὰ τοιχώματα αὐτῆς λεπτότατα καὶ κατωμένα εἶχον ἀποβῆ λίαν εὐθραυστα. Ὅμως συνεκολλήθη καὶ εὑρίθαι νῦν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ. Εἶναι δὲ ἡ δευτέρα ἀργυρᾶ κάλπις, ἣν τοῦτο κέκτηται.

II Τὸν τάφον εὑρεθέντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τῶν τὰ θεμέλια ἀνοιγόντων σκαφῶν εἶχεν ἐξετάσει ὁ Σκιᾶς. Κτερίσματα δὲν εἶχεν. Οἱ τοίχοί του ἦσαν ἐκτισμένοι ἐξ ὀπτῶν πλίνθων. Εἰς τὰ περίξ χώματα εὑρέθη κολοδὸν ἀνάγλυφον ἀνάξιον μακροτέρου λόγου. Περιέρχον ἕμως ὅτι εἰς τοὺς τοίχους του (τὸ πρῶγμα ἐγνώσθη ὅταν ὁ τάφος κατεστράφη χάριν τῆν περαιτέρω σκαφῆς¹) ἦσαν ἐνφωκοδομημένοι δύο κοινοτάτοι τετραυσιμένοι ἐνεπίγραφοι κιονίσκοι (ἴδε κατωτέρω) καὶ τὸ κάτω μέρος κορμοῦ γυναικείου ἀγάλματος κακοτεχνοτάτου. Ταῦτα γράφω κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ ἐπιστάτου τῶν ἀνασκαφῶν, διότι ὅταν ὁ τάφος κατεστράφη δὲν ἦμην παρών. Ὁ τάφος ἔκειτο ὑψηλότερον τοῦ πυθμένος τοῦ τάφου Z.

Θ) Πώρινος ἄνευ καλύμματος· μ. 1,80-2,40 πλ. 0,80-0,95, βῆθος 0,55. Κατὰ τὸ μεσημβρινόν του ἄκρον κιονίσκος κατὰ μῆκος τῆς μεσημβρινῆς πλευρῆς του κατακείμενος (ἴδε κατωτέρω) ἐνεπίγραφος. Ὅστ᾽ αὖ δὲν εὑρέθησαν οὔτε κτερίσματα, πλὴν σιδηροῦ τινος ἀσημοῦ πράγματος, ἴσως ὄχι ἀρχαίου. Εὑρέθησαν ἕμως δύο τρεῖς ἀθηρακῆς μαλακοῦ ξύλου.

Θ') Ὑπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ προηγουμένου τάφου, καθ' ἣν περίπου θέσιν ἐν τῷ διαγράμματι σημειοῦται, λίθος πώρινος σχήματος στομίου φρέατος κάτωθεν πεφραγμένος διὰ παχέος ἀσβεστώδους σκληροῦ μίγματος. Ἐν τῇ οὕτω πεφραγμένῃ κοιλότητι ὅστ᾽ αὖ κεκαυμένα καὶ κτερίσματα τέσσαρα πήλινα σωληνοειδῆ ἀγγεῖα τῶν συνηθεστάτων καὶ εὐτελεστάτων καὶ κτενὸς δύο τεμάχια. Εἶχον λάθει, ὡς φαίνεται, πράγματι φρέατος στόμιον (πώρινον) καὶ φράξαντες αὐτὸ κάτωθεν το μετεποίησαν οὕτως εἰς ὀστεοδόχον κάλπιν, ἐν ἣ καὶ ἐναπέθηκον τὰ κεκαυμένα ὅστ᾽ αὖ τοῦ νεκροῦ μετὰ καὶ τῶν πενήγρων κτερισμάτων. Το κάλυμμα,

¹ Ὅταν τὸ διάγραμμα τῶν ἐκεῖ τύπων ἐγένετο, ὁ τάφος δὲν ὑπῆρχεν· ἐτέθη δ' ἐν αὐτῷ κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ Ἡμερολογίου μου καὶ τοῦτου ἕνεκα ἐσημειώθη διὰ σιγῆς.

δὲ οὐ εἶχον σκεπάσει αὐτήν, τὸ εἶχον ἀφαιρέσει, ὡς φαίνεται, οἱ τὸν τάφον (I) κατόπιν κτίσαντες, ἴσως διότι τοὺς ἐμπόδιζε, ἀφέντες τὸν ἄλλον λίθον ἄθικτον.

I, K) Οἱ τάφοι οὗτοι ὡς καὶ δύο ἄλλοι (I' καὶ K') ὑπεράνω αὐτῶν κείμενοι, ἠνοίχθησαν καὶ ἐξητάσθησαν ὑπὸ τοῦ Σκιᾶ, οὗ καὶ παραθέτω ὧδε τὴν ἐπιδοθεῖσάν μοι περὶ αὐτῶν σημειώσιν.

« Ἀνεσκάφησαν τέσσαρες τάφοι κείμενοι παραπλευρῶς (πρὸς δυσμὰς) τοῦ τάφου¹, ἐν ᾧ εὑρέθη ἡ ἀργυρᾶ κάλπις, μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς μαρμαρίνης σαρκοφάγου², ἐν ἣ εὑρέθη ὁ χρυσοῦς δακτύλιος. Ἐκ τῶν τεσσάρων τάφων οἱ δύο³ ἦσαν κτιστοὶ διὰ μεγάλων ἀκατεργάστων μαρμαρίνων πλακῶν καὶ ἔκειντο εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, εἰς ὃ καὶ ὁ τάφος, ἐν ᾧ εὑρέθη ἡ ἀργυρᾶ κάλπις. Οἱ ἕτεροι δύο, οἱ καὶ πρότερον ἀνασκαφέντες⁴, ἔκειντο ὑπεράνω αὐτῶν, ἦτοι σχεδὸν ἐν μέτρον ὑψηλότερον τῆς ἀργυρᾶς κάλπιδος ὁ εἰς, ὁ δ' ἕτερος ὑψηλότερον καὶ τούτου. Οἱ τέσσαρες τάφοι ὁηλ. ἦσαν τεθειμένοι εἰς τρία στρώματα.

Ὁ ἀνώτατος ἦτο θήκη νεκρικὴ κατεσκευασμένη αὐτοσχιδίως ἐξ ὀστράκων εὐτελῶν ἀγγείων, ἐν ἣ εὑρέθη ὁ σκελετὸς παιδίου ἄνευ κτερισματος.

Ὁ βαθύτερον κείμενος τάφος ἦτο κατεσκευασμένος διὰ μεγάλων κεραμίων πλακῶν, ὧν μία ἐκ τῶν πλευρῶν καταμετρηθεῖσα εἶχε μῆκος 1 μέτρου καὶ πλάτος 0,64, ἑτέρα δὲ ἐκ τῶν ἐπικαλυπτουσῶν αὐτὸν εἶχε μῆκος καὶ πλάτος 0,64. Ὁ τάφος ἦτο σεσυλημένος (πιθανῶς ἐν νεωτέροις χρόνοις), διὸ καὶ ἔλειπόν τινες τῶν ἐπικαλυπτουσῶν αὐτὸν κεραμίδων. Τὰ ὅστ᾽ αὖ εὑρέθησαν σεσωρευμένα εἰς ἐν τῶν ἄκρων καὶ παρ' αὐτὰ τεμάχια ὑαλίνου ἀγγείου σωληνοειδοῦς.

Ὑποκάτω αὐτοῦ καὶ παραπλευρῶς τοῦ τῆς ἀργυρᾶς κάλπιδος ἔκειτο ὁ εἰς τῶν ἐτέρων δύο τάφων (I). Εὑρέθησαν ὅστ᾽ αὖ τριῶν νεκρῶν ἐφθαρμένα. Ὡς ἐφαίνετο, τοῦ ἐνὸς τὰ ὅστ᾽ αὖ ἦσαν σεσωρευμένα εἰς τὸ ἐν τῶν ἄκρων, εἰς δὲ τὸ ἕτερον τὰ τοῦ ἄλλου, ὁ δὲ τρίτος ἔκειτο ὕπτιος. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἐφαίνοντο σαφῶς ἕνεκα τῆς φθορᾶς τῶν ὀστῶν καὶ τῶν

¹ Τοῦ τάφου Z ὁηλ.

² Τοῦ τάφου B. ὁηλ.

³ Δηλ. οἱ I καὶ K.

⁴ Δηλ. οἱ I' καὶ K' οἱ καὶ μὴ σημειωθέντες ἐν τῷ διαγράμματι.

υπαρχόντων χρωμάτων. Συνελέχθησαν πολλά τεμάχια λεπτοτάτων φύλλων χρυσοῦ καθ' ἅπαν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου, εὐρέθη δὲ καὶ ἓν μικρὸν σιδηρῶν καρφίον (0,04) ὅπερ ἴσως ἦτο λείψανον ξυλίνου τινὸς σκεύους ἢ καὶ παρεισεῦσε κατὰ τύχην ἐκ τῶν πέριξ χρωμάτων, προσέτι δὲ καὶ δύο ὑάλινα ἀγγεῖα τῶν συνήθων μετὰ κοιτίας πλατείας καὶ λαιμοῦ λίαν ὑψηλοῦ.

Ὁ δεῦτερος τάφος (Κ) περιεῖχε τὰ ὀστέα ἐνὸς νεκροῦ λίαν ἐφθαρμένα. Ἡ κεφαλὴ ἔκειτο πρὸς νότον, τὸ δὲ σφύζομενον μέρος τοῦ κρανίου ἔφερεν ὀπὴν ὡσεὶ ἐκ πληγῆς βέλους προερχομένην. Παρὰ τὸ κρανίον εὐρέθη ταινία χρυσῆ καὶ μικρὰ λιθίνη προτομὴ ἀνδρὸς βαθυπόγωνος (εἰκὼν ἀριθ. 6) ἀνατραλαντίου ἔχουσα ὕψος 0,108. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τάφου εὐρέθη ὀακτύλιος χρυσοῦς μετὰ στε-

Εἰκὼν 6.

φάνης ἐξ ὑαλώδους μάζης ἐφθαρμένης, ἐφ' ἧς διακρίνονται ἴγνη ἐκτύπου τεθρίππου, καὶ σωρὸς διαφόρων σιδηρῶν καὶ χαλκῶν ἐργαλείων, μετ' αὐτῶν δὲ τέσσαρα ἐξ ὑαλώδους μάζης ἡμιφρακοειδῆ σωματίδια (διάμ. 0,015 - 0,018) καὶ προσέτι πῆλινον ἀγγεῖον σωληνοειδές. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐργαλείων ἔχουσι σχῆμα περόνης ἢ μήλης (εἰκ. 7, κάτω), τρία ὅμως ἔχουσι σχῆμα κοπέως (εἰκ. 7, ἄνω),

ὧν τὸ μέγιστον ἔχει μῆκος 0,17 καὶ μέγιστον πλάτος 0,05. Εἰς τι τῶν ἐργαλείων ἀνήκει καὶ κρίκος τις, οὗ σφύζεται τεμάχιον. Τὰ ἡμιφρακοειδῆ σωματίδια τὰ μετ' αὐτῶν εὐρεθέντα ἴσως ἦσαν κοσμηματὰ τινος ἐξ αὐτῶν ἢ τῆς περιεχομένης αὐτὰ θήκης. Ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐργαλείων εὐρέθη προσέτι καὶ μικρὸν κύπελλον διαμ. 0,044 χειροποίητον ἐκ μέλανος πηλοῦ, ὡσταύτως δὲ καὶ μεγάλη ψῆφος ἐξ

ηλέκτρον διάτρητος (διάμ. 0,032 καὶ πάχ. 0,16 καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω μικρὰ μητρά μετὰ τύπου μορφῆς Πανίσκου (εἰκ. ἀριθ. 8)».

Ταῦτα περι τῶν τάφων τούτων ὁ συνάδελφος Σκιᾶς.

Α Κεραμιδοσκεπὴς καὶ κεραμιδόκτιστος κατὰ τὸ πλεῖστον· διότι πρὸς βορρᾶν ἀπετέλουν τὰς πλευρὰς αὐτοῦ αἱ δύο ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων πωρίνων πλίνθων τῶν ὀπισθεν τοῦ τάφου Ζ (παράβ.

Εἰκὼν 7.

διάφρ. πίν. 4 καὶ ἄνωτ. σελ. 65). Πρὸς τὸ δυτικὸν ἄκρον εἶχε τοῖχον ἐκ ξηρολιθιᾶς ἢ πηλόκτιστον, διότι τὸ πρᾶγμα σαφῶς δὲν διακρίνεται. Ἐκεῖτο μικρὸν τι ὑψηλότερον τῶν ἄλλων (1,90 ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος). Οὗτος δὲ καὶ ὁ ὑπὸ τὸ στοιχεῖον X σημειωθεὶς (ἴδε διάγραμμα) ἦσαν οἱ μόνοι τάφοι οἱ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς φερόμενοι, ἐνῶ οἱ λοιποὶ παντες ἔχουσι φράγν ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον. Μ. 2,15-2,05 πλ. 0,55, βάθος 0,50 περίπου· πυθμὴν μίγμα σκληρὸν.

Ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν πλειόνων νεκρῶν ὀστέα· διότι πλὴν τοῦ σώου κρανίου τοῦ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν κειμένου καὶ πρὸς δυσμὰς βλέποντος (ἢ κάτω σιαγῶν εἶχε καὶ τοὺς 16 ὀδόντας σώους) εὐρέθη καὶ ἑτέρου κρανίου τμήμα. Κτερίσματα· φύλλων χρυσῶν (δρυός) τεμάχια γυθῆν ἐρριμμένα, τεμάχιον σιδήρου ἀγνώστου μοι πράγματος, ἀγγεῖα ὑάλινα τῶν συνηθεστάτων, μολυβδίνης ταινίας ἀρκετὰ παχείας τεμάχιον (γράμματα δὲν εἶχε) καὶ τινα ἄλλα οὐδενὸς λόγου ἄξια.

Μ) Παρακείμενος τοῦ Α, ἄνευ καλύμματος, ἐκ μεγάλων πλακῶν ἄσβεστολίθου (ἕμοιος δηλ. τοῖς I, K) μ. 2,25-2,00 πλ. 0,90-0,55, βάθος

Εἰκὼν 8.

0,50 περίπου· οὔτε κτερίσματα, οὔτε ὀστέα εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ, πλὴν ἑνός, ἔπερ μοὶ ἐφάνη ἐν ζώου ὀστοῦν καὶ ὄχι ἀνθρώπου. Ὁ τάφος ἴσως νὰ εἶχεν ἀνοιχθῆ εἰς ἀρχαίους χρόνους, ὅπως καὶ ὁ Θ.

Πλὴν τούτων ὑπῆρχε καὶ ἄλλος τάφος, ἴσως μάλιστα ὄχι εἰς ἀλλὰ δύο μεταξὺ τοῦ Η καὶ Θ (Η¹ καὶ Η²) κεραμιδοσκεπεῖς, ἀλλ' οὔτοι εὐρεθέντες πρότερον ὑπὸ τῶν σκαφέων τῶν τὰ θεμέλια ἀνοιχάντων εἶχον ἐπὶ τοσοῦτον διαταραχθῆ, ὥστε ἀδύνατον μοὶ ἦτο νὰ λάβω αὐτῶν σαφῆ ἔννοιαν. Εἰς τὰ χῶματα αὐτῶν δὲν εὗρον ἢ ὀστέα μόνον, ἐνῶ εἰς τὰ πέριξ χῶματα εὐρέθησαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ θραύσματα ἀγγείων (ποδες, λαβὰι καὶ τὰ παρόμοια μὲ μέλαν γάνωμα) οὐδεμίαν ἔχοντα, ὡς εἶκασα, μὲ τοὺς τάφους σχέσιν.

Ν) Ὅπισθεν τοῦ Δ, τὴν κατασκευὴν ὅμοιος τοῖς Ι, Κ καὶ Μ, ὁηλ. πλευραὶ μεγάλαι πλάκες ἀσβεστολίθου, κάλυμμα ὡσαύτως. Μ. 2,10 (ἐξωτερικὸν) πλ. 0,95 (ἐσωτερικὸν 0,55) βῆθος 0,95.

Ἐν αὐτῇ εὗρέθησαν πάντα σχεδὸν τὰ ὅσα ἀνθρώπου ἤλικιωμένου. Το κρανίον σώον· ὁ σκελετὸς ὄπιος ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Κτερίσματα ἀνάξια λόγου, ἦτοι τεσσάρων ἤλων σιδηρῶν αἰ κεφαλαὶ

Εἰκὼν 9.

(τῆς ξυλίνης σαρκοφάγου πιθανῶς λείψανα), ἐξ ὑαλώδους μάζης οἰονεὶ κομβίον ἡμισφαιροειδὲς καὶ μικρὰ ψῆφος διάτρητος ἐξ ὑαλώδους μάζης.

Ξ) Παραπλεύρως τοῦ προηγουμένου, κοινήν

ἔχων μάλιστα τὴν ἐτέραν τῶν μακρῶν πλευρῶν πρὸς τοῦτον. Μ. 2,15, πλ. 0,62-0,70, βῆθος 0,90· πυθμὴν ὡς καὶ ὁ τοῦ προηγουμένου, ἦτοι μίγμα σκληρὸν. Κατασκευὴ ὅμοια πρὸς τὴν τοῦ

προηγούμενου. Ὅσπερ ὀλίγα. Περιέρχον ὅτι οὔτε ἔγχος κρανίου εὐρέθη. Κατὰ τὸ πρὸς βορρᾶν ἄκρον, ἐπὶ λίθου ὕψος περίπου 0,60 ἔχοντος καὶ τὴν βορείαν πλευρὰν αὐτοῦ τροπον τινα ἀποτελοῦντος, ἵστατο ἀνάγλυφον ὕψ. 0,82 βλέπον πρὸς μεσημβρίαν. Τὸ κατώτερον μέρος αὐτοῦ (ὕψ. 0,38 περίπου) ἀπετέλει μετὰ τοῦ λίθου, ἐφ' οὗ ἵστατο, τὴν στενὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου.

Τὸ ἀνάγλυφον ἀποληγεί ἄνω εἰς ἀετωμάτιον, εἰκονίζει δὲ γυναῖκα ἵσταμένην ἀντιώπιον ἐν τῇ συντήθει ἀναβολῇ καὶ στάσει, καὶ παρὰ τὸν δεξιὸν αὐτῆς πόδα παιδίσκην ἵσταμένην κατὰ γραμμὴν καὶ κρατοῦσαν ταῖς χερσὶ κιβωτίδιον. Τὸ ἀνάγλυφον φέρει καὶ τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν:

ΑΦΡΟΔΩΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΥ
ΜΙΛΗΣΙΑ

ἥς τὸ ω, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, διπλοῦν ἔχει τὸ σχῆμα, ω καὶ Ω ἐγκεχαραγμένον ὄν. Ὑψ 0,82 πλ. 0,33, πᾶγ. 0,08.

Περιέρχον δὲ ὅτι καὶ τὴν ἐτέραν στενὴν τοῦ τάφου πλευρὰν ἀπετέλει ὡσαύτως ἀνάγλυφον (μετὰ παραστάδων) ἀποκεκρουμένον τὰ κάτω καὶ ἀνάστρουφα (μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω) τεθειμένον (εἰκ. 9). Καὶ τοῦτο εἰκονίζει γυναῖκα ἵσταμένην κατὰ γραμμὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ θεατοῦ βλέπουσαν (ἐκφρασις περίλυπος) καὶ τῇ δεξιᾷ ψάουσαν τοῦ ἄκρου πωγωνίου τῆς ἀντιμετώπου ἵσταμένης παιδίσκης καὶ κρατοῦσης κιβωτίδιον. Τὸ θέμα εἶναι ἀρχαῖον καὶ τῶν καλῶν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης χρόνων ἐπινοήμα, ἀλλ' ὁ ἡμέτερος λίθος δὲν εἶναι βεβαίως καὶ προῖον τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὁ ποιήσας τὸ ἔργον γενναῖαν εἶχε τὴν πρόθεσιν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν δύναμιν νὰ παραγάγῃ τι ἀντάξιον τῶν παραδειγμάτων, ἐφ' ὧν ἐνεπνέετο. Ὑψ. σφζόμενον 0,94, πλ. 0,34, πᾶγος 0,08. Κτερίσματα δὲν εὐρέθησαν εἰμὴ συντρίμματα ὑαλίνου χαλκίνου τινὸς σκεύους καὶ θραύσματα ἀγγείου τῶν συνήθων.

Ἐξω δὲ τῶν δύο τούτων τάφων εὐρέθησαν πρὸς δυσμὰς μὲν κιονίσκος ἐνεπίγραφος (ἴδε κατωτέρω), πρὸς μεσημβρίαν δὲ προσωπὸς ἀνδρική ὑπερρυσικοῦ μεγέθους, λίθου πεντελησίου, ἣν καὶ ἀπεικονίζομεν ὧδε διὰ τὸ περιέρχον αὐτῆς (εἰκ. ἀριθ. 10).

Κατὰ δὲ τὴν θέσιν, ἣν διὰ τοῦ γράμματος Ο εἰσημείωσα, εἰς ἐπίπεδον πολὺ τοῦ πυθμένος τῶν δύο τούτων τάφων (0,30 περίπου) ὑψηλότερον εὐρέθησαν καὶ ὅσπερ πολλά, ὡσεὶ δύο νεκρῶν, ἐν οἷς καὶ κρανίον ἀκέραιον καὶ ἐτέρου κρανίου θραύσματα. Τὸ ἀκέραιον μάλιστα κρανίον προσηρείδετο εἰς τὸ ἀνάγλυφον τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου Ξ βλέπον πρὸς μεσημβρίαν ἴσως ὑπῆρχε καὶ ἐδῶ ἕτερος τύφος κεραμιδοσκεπῆς, ἐκπαλαὶ καταστραφεῖς, ἣ καὶ ἀπλοθε βόθρος. Εἰς δὲ τὰ ἐκεῖ γώματα εὐρέθησαν καὶ τινα καθ' ἑαυτὰ ἀνάξια λόγου πράγματα, τρία κωνοειδῆ πήλινα (δύο διάτρητα) τῶν πάνυ συνήθων βαρίδια, ἀγγείου πήλινου σωληνοειδοῦς τμήμα, φρακοειδὲς διάτρητον πήλινον σῶμα, λύχνος κολοβός καὶ ἐτέρου τμήμα καὶ ἀγγείων κοινῶν θραύσματα, ὧν ἕμως δύο ἔφερον ἔκτυπα ἐρυθρὰ ἐπὶ μέλανος ἐδάφους κοσμήματα, τὸ ἕτερον βοῦκραιον (:) μετὰξὺ δύο ροδάκων ἐκ στιγμῶν ἀποτελουμένων καὶ μετὰ στιγμῆς ὡς κέντρον, νόμισμα χαλκοῦν κατεστραμμένον καὶ κεφαλὴ (;) χαλκοῦ ἤλου (;) καὶ ὑάλινον ἀγγεῖον τῶν συνήθων. Εἰς τὰ ἀνώτατα δὲ στρώματα καὶ νόμισμα χαλκοῦν τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α'.

Ο') Κεραμιδοσκεπῆς σαγματοειδῆς. Μῆκ. 2,00 περίπου, πλάτ. 0,40, βάθος ἐπίσης 0,40, κατεύθυνσις ΒΔ-ΜΑ, πυθμὴν μίμημα σκεληρόν, ἂν καὶ σαφῶς δὲν διέκρινε τὸ πρᾶγμα· ἐλάχιστα ἐν αὐτῷ γώματα καὶ ὅσπερ ὀλίγα νεκροῦ προσώπου. Ἐκεῖτο δὲ οὗτος εἰς ἐπίπεδον ὑψηλότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑποτεθέντος ὡς τάφου βόθρου Ο. Κτερίσματα ἣ δὲν ὑπῆρχον ἣ θὰ ἦσαν παντελῶς ἀνάξια λόγου· διότι ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου οὐδὲν περὶ τούτων σημειῶ.

Π) Τοῖχοι ἐξ ὀπτῶν πλίνθων· κάλυμμα δύο πλάκες ἀσβεστολίθου ἀκατέργατοι· ἔσωθεν ἐπιχερισμένος, εἰς βαθύτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ξ ἐπιπέδον· 2,60 ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος τὸ κάλυμμα αὐτοῦ. Μῆκ. 2,40, πλ. 0,50-0,90, βάθος, 0,83. Χώματα ἐν αὐτῷ ὀλίγα· ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν χωμάτων κατὰ τὴν βορείαν στενὴν πλευρὰν ὅσπερ εἰς σωρὸν ὄχι πλήρους, ἀλλ' ὅπως ὅποτε σκελετοῦ ἀνθρώπου (ἄσθ καὶ κρανίου καὶ λεκάνης ὑπῆρχον λεῖψανα), ὑπὸ δὲ τὰ ὀλίγα γώματα, τὰ διὰ τῶν βωγμῶν διεισδύσαντα, ἀλλὰ ὅσπερ, οἱ μῆροὶ πρὸ πάντων τεθειμένοι οὕτω, ὡσεὶ ὁ νεκρὸς

ἔβλεπε πρὸς βορρᾶν. Βεβαίως ὁ τάφος εἶχεν ἀνασκαλευθῆ εἰς παλαιούς χρόνους. Πυθμὴν μίγμα σκληρόν. Κτερίσματα πτωχῆς χαλκῆ τετραγώνου (0,15×0,15 περίπου, πάχ. 0,002-0,003)

ἄνευ τρημάτων καὶ ἄνευ οὐδενὸς κοσμήματος. Πλῆν δὲ ταύτης καὶ χαλκοῦς κρίκος εἰς σιδηροῦν προσκεκολλημένος καὶ ἀμφότεροι εἰς κεφαλὴν ἴλου σιδηροῦ προσηλωμένοι (λευψανα ξυλίνης σαρκασά-

Εἰκὼν 10.

γου;) καὶ τμήμα δακτυλιδίου(;) Ἄρα γε εἰς τοῦτον τὸν τάφον νάνηκεν καὶ ὁ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. I ἀναγραφόμενος ἐνεπίγραφος κιονίσκος ἐκεῖ πλησίον εὗρεθείς; Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν μέρει τῆν ἀνα-

τολικὴν μακρὰν αὐτοῦ πλευρὰν ἀπετέλει λίθος ἀρουραῖος ἰκανῶς μέγας.

P. Ἐκτισμένος τὰ κάτω ἐκ μικρῶν λίθων, τὰ ἄνω ἐξ ὀπτῶν πλίνθων ἐπιχειρισμένος. Πρὸς νότον

ἐπερατοῦτο διὰ κυρτῆς κεραμίδος· μ. 1,85, πλ. 0,43, βῆθ. 0,40. Καλυμμα κεραμίδες. Ἡ κεφαλή κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον. Ὑπὲρ τοῦτον ἔκειτο ἄλλος τάφος Ρ' καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν μὲ τὸν ὑπ' αὐτὸν συμπίπτων μ. 1,70, πλ. 0,40, βῆθ. 0,43 ἐκ καμπύλων ἀποτελούμενος κεραμίδων. Ἐκατέρωθεν τῆς δευτέρας καμπύλης κεραμίδος ὑπῆρχον λίθοι οἰνεὶ πρὸς στερέωσίν τῆς. Κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἤτις ἔκειτο πρὸς νότον, κάλυμμα δὲν ὑπῆρχεν. Εὐρέθη δὲ παρ' αὐτὴν (τὴν κεφαλὴν) δεξιὰ χαλκῶν ἔλως ἐφθαρμένον νόμισμα καὶ ἕτερον προσκεκολλημένον εἰς τὴν κάτω (πρὸς τὰ δεξιὰ) σιαγόνα, ἐφ' ἧς ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ὁ χαλκὸς κατέλιπεν ἴχνη. Ἡ κεφαλή τοῦ νεκροῦ εἶχε θέσιν ὀρθίαν.

Σ) Ἐκ λίθων πηλῶ συνδεδεμένων ἐκτισμένος καὶ ἔσωθεν ἐπικεχρισμένος μὲ τὸ σύνθηρες χρῖσμα (τὸ ἐξ ἀσθέστου καὶ ἄμμου), φέρων ἐγχαράκτους ἀλλεπαλλήλους τρεῖς τεθλασμένας γραμμὰς, καὶ κεκαλυμμένος δι' ὀπτῶν πλίνθων· μ. 1,90-2,00, πλ. 0,50 καὶ βῆθος 0,73. Ὅστῃ εἶχεν, ἀλλ' ὄχι καὶ πολλὰ· τοῦ κρανίου λείψανα ἀσφαλίστατα.

Τ) Μεταξὺ τοῦ Ρ καὶ Σ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ Ρ, κεραμιδοκτιστος· κάλυμμα δὲν εἶχεν· ὅστῃ εἶχε δύο εἰμῆ καὶ πλειόνων νεκρῶν· πυθμὴν ἀσθεστοσπρωτος. Μ. 1,70, πλ. 0,50, βῆθος 0,53 περίπου.

Τ) Κεραμιδοκτιστος καὶ κεραμιδοσκεπῆς· κεραμίδες καμαρωταί. Πρὸς βορρᾶν ἐσφύζοντο αἱ καλύπτουσαι αὐτὸν κεραμίδες, καὶ ὁμοῦς ὑπὸ ταύτας ὅστῃ δὲν ὑπῆρχον, ἐνῶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ τάφου εὐρέθησαν ὅστῃ εἰς σωρὸν.

Υ) Ἐκτισμένος καὶ κεκαλυμμένος μὲ ὠροῖας ὀπτὰς πλίνθους· μετρηθεῖσα μία τούτων εὐρέθη ἔχουσα μ. 0,63, πλ. 0,63 καὶ πάχος 0,063. Κατὰ τοὺς ἀρμούς των συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλας διὰ μίγματος ἐξ ἀσθέστου καὶ ἄμμου. Μῆκος τοῦ τάφου 2,03, πλ. 0,50, βῆθος 0,33. Ὁ τάφος ἔκειτο εἰς ἐπίπεδον ταπεινότερον τοῦ τῶν ἄλλων πάντων· ὑπὸ τὰ ὅστῃ ἄμμονδιὰ καὶ ὑπὸ ταύτην εἰς βῆθος 0,20-0,30 τὸ στέρηρον. Τὰ ὅστῃ πιθανῶς νὰ ἀνῆκον εἰς δύο νεκρούς, διότι κρανίου τεμάχια εὐρέθησαν καὶ κατὰ τὴν ΒΔ^{ην} καὶ τὴν ΜΑ^{ην} γωνίαν. Καὶ ὀλίγα κεκαυμένα ὅστῃ κατὰ τὴν ΜΑ^{ην} γωνίαν, ζῶου πιθανώτατα (οἰαῦτα τοῦλάχιστον μοὶ ἐφάνησαν). Κυρίως τὰ ὅστῃ τῶν σκε-

λῶν (ἐνὸς καὶ μόνου σκελετοῦ) ἐσφύζοντο καὶ ἦσαν καταφανῆ. Κτερίσματα δὲν ὑπῆρχον, εἰμῆ μόνον ὑάλινον ἀγγεῖον τῶν συνήθων.

Φ) Κεραμιδοσκεπῆς βόθρος μὲ κεράμους καμαρωτοὺς. Κατὰ τὰ ἄκρα δὲν ἐφράσσετο, τοῦλάχιστον δὲν ἐσφύζοντο φραγμοί· τούτου ἕνεκα καὶ ἐξελάβον αὐτὸν κατ' ἀρχὰς ὡς λείψανον ὕγειοῦ· ἀκριβεστέρα ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι τάφος ἦτο καὶ οὗτος, πιθανώτατα νεκροῦ προσώπου, διότι ἐμπεριεῖχεν, εἰ καὶ ὄχι πολλά, ὅστῃ.

Χ) Ὅμοιος τοῦ Φ, ἀλλ' αἱ κεραμίδες ἐκ πηλοῦ ὠχροῦ πεποιημένα· μ. 1,90 περίπου, πλ. 0,50, βῆθος 0,43-0,50. Ὅστῃ ὑπῆρχον, ἀλλὰ τοῦ ἔκειτο ἡ κεφαλή ἀόηλον, διότι κρανίου λείψανα δὲν εὐρέθησαν· ὑπὸ δὲ τοῦτον.

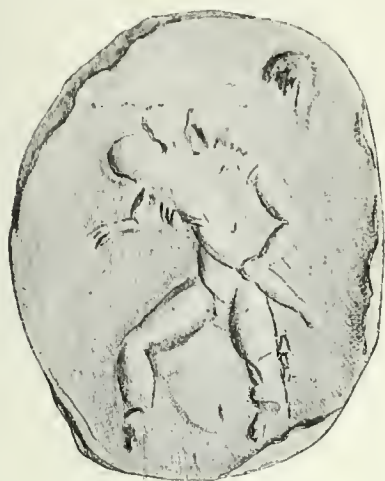
Ψ) Ταφίδιον, ὅπερ ἀπετέλουσαν δύο σκαφοειδεῖς λάρνακες μὲ περιχειλίωμα, ὑπερκειμένης τῆς ἐτέρας ἐπὶ τῆς ἐτέρας. Τὴν ἄνω λάρνακα εἶχον θραύσει κατὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ὑπερκειμένου νεκροῦ ἢ μᾶλλον ὑπὸ τὸ βῆθος τοῦ ὑπερκειμένου γώματος ἐθραύσθησαν οἱ κέραμοι τοῦ ὑπερκειμένου τάφου (Χ) καὶ ἐθραυσαν καὶ τὴν ἄνω λάρνακα τοῦ ταφιδίου καὶ εἰσῆλθον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν¹. Διότι καὶ τοῦ τάφου (Χ) καὶ τοῦ ταφιδίου (Ψ) ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἡ κατεῦθυνσις ἦτο ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Το ταφιδίον ἐμπεριεῖχεν ὅστῃ σφόδρα κεκαυμένα καὶ κτερίσματα, πυξίδια ἄνευ πώματος ἀπλήν μελανοθαφῆ τῶν συνήθων καὶ ἀρύβαλον ἐπίσης μελανοθαφῆ μὲ ραβδώσεις. Κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἔξω εἰς τὰ γώματα ἄνθρακες ἀρκετοί. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν θέσιν, ἣν διὰ τοῦ γράμματος Ω ἐσημείωσα, εὐρέθη κάλις πηλίνη (εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ἐπίπεδον), ἀπλή, συντετριμμένη, μὲ ὅστῃ κεκαυμένα, καὶ ἄλλα τινὰ ἀγγεῖα, ἐν οἷς καὶ ληκύθου λευκῆς τεμάχια.

Σημειωτέον πρὸς τοῦτους ὅτι μεταξὺ τοῦ Β καὶ Γ τάφου, ἀλλ' εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν καλυμμάτων των, ἔκειτο ἕτερος νεκρὸς τεθαμμένος εἰς ἀπλοῦν βόθρον, οὗ εὐρέθησαν τὰ ὅστῃ χωρὶς οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον νὰ εὐρεθῆ λείψανον τεχνητοῦ τάφου· ἐσημείωσα τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ διαγράμματι διὰ τοῦ

¹ Ἐξήγησ' οὗτω τὸ πρῶγμα, διότι ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἴσως καὶ σύλησις να ἐγένετο ἐν παλαιοῖς χρόνοις, δὲν μοὶ φαίνεται πιθανή· τοῦτον δὲ τον τάφον δὲν εἶχον ἀνεύρει οἱ σκαφεῖς τῶν θεμελίων.

γράμματος Β' εις δὲ τὴν θέσιν, ἣν ἐσημείωσα ἐν τῷ διαγράμματι διὰ τοῦ γράμματος Δ', καὶ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ τάφου Ρ¹ ὑπῆρχον ἐπίσης ὡστᾶ καὶ κεραμίδες καὶ συντρίμματα πίθου, ἀλλ' οὕτω φύρδην μίγδην κείμενα, ὥστε σαφῆ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ἔννοιαν δὲν ἠδυνήθηεν νὰ συλλάβω. Τοῦτο προῆλθεν ἐν μέρει διότι εἶχον σκάψει πρότερον ἐκεῖ οἱ τὰ θεμέλια ἀνοίξαντες, ἐν μέρει ὁμως, ἢ τοῦλάχιστον ἐγὼ πιστεύω, διότι τάφοι τινὲς ἐκεῖ ὑπάρχοντες εἶχον καταδυθῆθαι. Ὅστᾶ δὲ ὑπὲρ τὸ κάλυμμα τοῦ τε τάφου Γ' καὶ τοῦ Δ' ἐμαρτύρουν ὅτι καὶ ἐκεῖ εἶχόν ποτε ἀνοιχθῆ ἀπλοῖ βόθροι καὶ ἐνταφιασθῆ ἐν αὐτοῖς νεκροί.

Πλὴν δὲ τῶν τάφων εὐρέθη εἰς βάθος ὑπὸ τὸ

Εἰκὼν 11.

σημερινὸν ἔδαφος 1,60-1,70 ὀχετὸς ὑπὸ καμαρωτῶν κεραμίδων ὕψους 0,60 περίπου κεκαλυμμένος καὶ ἐν αὐτῷ τῷ στερίφῳ (ἐν τῇ κιμωλίᾳ) κεκομμένος καὶ πλήρης ἰλύος τεφρόχρου. Ἐν τῷ διαγράμματι ἐσημειώθη ὁ ὀχετὸς διὰ γραμμῆς συνεχοῦς, ὅπου ἐσφῶζετο, διὰ στιγμῶν δὲ ἢ προέκτασις αὐτοῦ. Κατὰ τὴν θέσιν τὴν σημειωθεῖσαν διὰ τοῦ γράμματος α' ὑπῆρχε φρεατὶς κεκαλυμμένη ὑπὸ τεσσάρων ἐνεπιγράφων λίθων, περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος. Κατὰ δὲ τὴν θέσιν τὴν σημειωθεῖσαν διὰ τοῦ γράμματος β' παρὰ τὸ φρεῖον, ὅπερ εἶχεν ἤδη ἀνοίξει ὁ ἰδιοκτήτης πρὶν ἢ ἀρχίσῃ νὰ ἀνοίγῃ τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς, εὐρέθησαν ἐν σωρῷ θραύσματα ἀγγείων διαφόρων χρόνων, ὡσεὶ ἐξεπίτηδες ἐκεῖ ποτε ῥιφθέντα, ἐν οἷς περὶ τὰ πεντήκοντα τεμάχια σκύφων τῶν λεγομένων

ἐλληνιστικῶν χρόνων καὶ ὧτα ἀμφορέων ἐνεπιγραφα τῶν συνήθων εἰς ἰκανὸν ἀριθμὸν. Μνημονευτέα δὲ πρὸς τούτοις εἰς τὰ γώματα τῆς ἀνασκαφῆς εὐρέθησαν καὶ κεφαλὴ πηλίνῃ ἀνδρὸς πωγωνοφόρου στρομοιοφόρου καὶ πηλίνῃ μήτρα φέρουσα τύπον ἀνδρὸς κρατοῦντος ἐν χερσὶ παῖδα ὑπτιον (εἰκ. 11) καὶ εἰδῶλιον πήλινον κυνὸς καθημένου μετὰ τῆς συμφοῦς βάσεως ὄχι ἐντελῶς πλήρες.

Ὑπὲρ δὲ τὸν ὀχετὸν εἰς ὕψος 0,30-0,40 περίπου ἐφαίνετο εἰς διάφορα μέρη ὑπάρχον οἰονεὶ στρωμα γῆς σκιρωτῶν. Ἐτέρου δὲ ὀχετοῦ βαθύτερον τοῦ πρώτου κειμένου ἐφάνησαν ἴχνη κατὰ τὴν θέσιν τὴν σημειωθεῖσαν διὰ τοῦ γράμματος δ' γνωσθέντα κυρίως ἐκ τῆς ἰλύος, ἣτις ἐκάλυπτε τὸν ἐκεῖ τόπον. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὰ περὶ τὸ φρεῖον γώματα ἐντεῦθεν καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς γραμμῆς τοῦ ὑψηλοτέρου ὀχετοῦ εὐρέθη καὶ γυναικεῖα ἀρχαῖκή κεφαλὴ (λ. μαρμάρου) δυστυχῶς κάκιστα διατηρουμένη καὶ τούτου ἕνεκα μὴ κριθεῖσα ἀξία ἀπεικονίσεως.

Πλὴν δὲ τῶν ἄνω μνημονευθέντων εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ καὶ οἱ ἐξῆς ἔτι ἐνεπιγράφοι λίθοι.

1) Κιονίσκος ἀπλοῦς λίθου γλαυκοῦ σχεδὸν σῶος· ὕψ. 0,90 διάμετρος ἄνω 0,25· ἐπιγραφή·

Φ Ι Λ Ι Σ Τ Α
Φ Ι Λ Λ Ι Δ Ο Σ
Α Ρ Γ Ε Ι Α
ΑΝΔΡΟΚΛΕΟΥΣ
ΠΤΕΛΕΑΣΙΟΥ
Γ Υ Ν Η

Παράβ. ἀνωτέρω σελ. 67 (τάφος Π).

2) Κιονίσκος λίθου γλαυκοῦ, τὰ κάτω ἀποκεκρουμένος· ὕψ. σφῶζόμενον 1,60 διαμ. 0,50, ἐπιγραφή γράμμασι λίαν ἀκρεμονωτοῖς.

Α Υ Λ Ο Σ Β Α Λ Γ Ι Ο Σ
Β Α Σ Σ Ο Σ
Π Α Λ Η Ν Ε Υ Σ

3) Κιονίσκος λ. λευκοῦ σχεδὸν σῶος· ὕψ. 0,75 διαμ. 0,49· ἐπιγραφή·

Ν Ι Κ Α Ρ Ε Τ Η
Α Θ Η Ν Ι Ω Ν Ο Σ
Ι Φ Ι Σ Τ Ι Α Δ Ο Υ
Θ Υ Γ Α Τ Η Ρ

4) Κιονίσκος λίθου λευκοῦ ἀποκεκρουμένου τὰ κάτω ὕψ. 0,65, διάμετρος 0,24.

ΑΡΙΓΝΩΤΟΣ
ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ
ΦΥΛΑΣΙΟΣ

5) Ἀνθεμωτὸς ἀκροκέραμος στήλης λ. λευκοῦ ὕψ. σφζόμενον 0,30, πλ. 0,33, ἐπιγραφή κολοβή·

....ΦΡΟ.....

6) Κιονίσκου λίθου γλαυκοῦ τεμάχιον ὕψους 0,40 ἐπιγραφή·

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ
ΜΙΛΗΣΙΑ

7) Κιονίσκου λ. γλαυκοῦ τεμάχιον ὕψ. 0,22 διάμ. 0,15 ἐπιγραφή·

ΧΡΥΣΙΣ
ΕΥΤΥΧΟΥ

Παράβ. ἀνωτέρω σελ. 67 (τάφος Η).

8) Κιονίσκου λ. γλαυκοῦ τεμάχιον ὕψ. 0,21 διάμ. 0,17 ἐπιγραφή·

Ι Ω Ν
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ

Παράβ. ἀνωτέρω σελ. 67 (τάφος Η).

9) Ἀπλή στήλη πώρου σκληροῦ ὕψ. 0,40, πλ. 0,30, πάχ. 0,04 ἐπιγραφή γράμμασι τῆς προευκλειδείου γραφῆς·

ΤΙΜΟΛΛΟ

10) Στήλη ἀπλή ἀσβεστολίθου ὑπογλαυκίζοντος, τὰ κάτω καὶ τὰ δεξιὰ ἀποκεκρουμένη ὕψ. σφζόμενον μέγιστον 0,50, πλάτ. μέγιστον 0,30, πάχ. 0,05 ἐπιγραφή·

ΟΡΟΣΜΝΗ
ΜΑΤΟΣ

11) Λίθου πεντελικοῦ στήλη τὰ κάτω καὶ τὰ

ἄνω (ἔπου ὑπῆρχεν ἀετώματιον) ἀποκεκρουμένη ὕψ. σφζόμενον 0,46, πλ. 0,16-0,18 (ἡ στήλη ἦτο πρὸς τὰ κάτω πλατυτέρα, ὡς συνήθως) πάχ. 0,06 ἐπιγραφή γράμμασι τῶν ἀρχῶν τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Λ Υ Ξ Ι Λ Λ Α
ΜΥΡΡΙΝ ΟΝΤΟΘ
Ε Ν

δηλ. *Λύσιλλα Μυρρινο(ν)τόθεν*. Ἡ μὴ συνεχῆς γραφή τοῦ ἐπισημαστος *Μυρρινο(ν)τόθεν* διήγειρε καὶ ἐμοὶ καὶ τῷ συναδέλφῳ Λεονάρδῳ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ στήλη ἔφερε ποτε *γραφὴν*, τὴν εἰκόνα αὐτῆς ταύτης τῆς Λυσίλλας πιθανώτατα, ἧς ἡ κεφαλὴ ἔφθανε μέχρι τῆς κενῆς γραμμῶν θέσεως. Κρίμα ὅτι τῆς γραφῆς οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον σφίζεται ἔγνος. Τοῦλάχιστον δὲν κατώρθωσα νὰ διακρίνω τοιαῦτα· ὁ δὲ λίθος ἀφέθη ἐπίτηδες ἀπλutos καὶ ὡς ἐκ τῆς γῆς ἐξήχθη.

12) Στήλη λ. πεντελικοῦ μετ' ἀετώματος, οὗ ἀποκεκρουμένη ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ γωνία ὕψ. 1,08, πλ. 0,46, πάχ. 0,08 ἐπιγραφή·

ΝΑΞΤΑΞ ΔΑΜΑΞΙΑΞ

Οἱ τέσσαρες τελευταῖοι λίθοι (9, 10, 11, 12) εὐρέθησαν σκεπάζοντες τὴν *γραφίδα* τοῦ ὄχμοῦ. Πάντες δὲ (1-12) φέρονται καταγεγραμμένοι ἐν τῷ προχείρῳ καταλόγῳ τοῦ ἐπιγραφικοῦ Μουσείου ὑπὸ τοὺς ἀριθ. 226-237.

Χροнологία. Ὅτι τῶν ἐκεῖ ἀποκαλυφθέντων τάφων ὁ τάφος Ζ εἶναι ὁ ἀρχαιότατος ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν προειρημένων· οὗτος δὲ κατὰ τὰ περὶ τῆς ἐν αὐτῷ χρυσῆς δανάκης εἰρημένα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ ἔτους 146^{ου} π. Χ. Ἀλλὰ καὶ πόσον νεώτερος εἶναι δυσκόλον νὰ ῥηθῆ. Διότι καὶ ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι ἡ ἀργυρᾶ δραχμὴ, ἐξ ἧς ἡ χρυσὴ δανάκη ἐπήγαγε, ἔχει κοπῆ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔριον τῆς περιόδου, εἰς ἣν ἀνήκει, δηλ. κατὰ τὸ ἔτος 87^{ον} π. Χ. πάλιν δὲν θὰ ἠκολούθει ἐκ τούτου ὅτι κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος καὶ ὁ τάφος ἐκτίσθη. Διότι νομίζω ὅτι ἡδύνατο καὶ ἐξ ἀρχαιότερου νομίσματος ἐν κυκλοφορίᾳ οὕτως καλῶς διατηρουμένου νὰ ἐκτυπωθῆ ἡ δανάκη. Γενικῶς λοιπὸν δύναται νὰ ῥηθῆ ὅτι ὁ τάφος εἶναι κατασκευάσμα τῶν ἀρχῶν τοῦ πρώ-

του π. Χ. αιώνας. Οί λοιποί ἦσαν ἀναντιρρήτως νεώτεροι καί τινες τούτων εἰς τὸν 1^{ον} μ. Χ. αἰῶνα ἀνήκοντες.

Τρόπος ταφῆς. Ἡ κατεύθυνσις τῶν τάφων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὠρίζετο ἐξ αὐτῆς τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας καὶ ἔκειντο οἱ τάφοι. Ἐξαίρεσιν δ' ὡς εἶδομεν ἀπετέλουν οἱ τάφοι Λ. καὶ Χ. Ταφή δὲ ἦτο τὸ κρατοῦν ἔθιμον, διότι μόνον τρεῖς τούτων οἱ Ζ, Θ' καὶ Ψ. ἐνέκλειον τὰ κεκαυμένα ὀστᾶ τῶν νεκρῶν. Περὶ τούτου δ' ὄντος τοῦ λόγου ὄχι ἄσκοπον κρίνω νὰ σημειώσω ὅτι δὲν μοὶ φαίνεται ὀρθή ἡ γνώμη τῶν εἰπόντων¹ ὅτι εἰς ἐπικράτησιν τοῦ ἔθιμου τῆς ἀπλῆς ταφῆς εἶχε συντελέσει καὶ ὁ Χριστιανισμός. Ὅταν ὁ Χριστιανισμός ἐξενίκησε καὶ κατέλυσε τὴν ἐθνικὴν ἠθρσκειάν, τότε συγκατέλυτεν ἀναμφιβόλως καὶ τὸ ἔθιμον τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, ὡς εἰς τὰ δόγματα αὐτοῦ ἐναντιούμενον. Ἄλλ' ὅσον ἔμοιγε γνωστὸν ἡ ἀπλή ταφή, αὐτὴ καὶ μόνη ἐν χρήσει οὔσα, ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι τοῦλάχιστον, κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους², οὐδὲ κατὰ τὸν 10^{ον} καὶ 9^{ον} π. Χ. αἰῶνα, ὁπότε καὶ ἤρξατο εἰσαγόμενον, ὡς φαίνεται, τὸ ἔθιμον τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, τέλεον ἐξέλιπε, ἐν δὲ τοῖς ἔπειτα χρόνοις ἀπέβη καὶ πάλιν τὸ ἐπικρατέστερον ἔθιμον. Ἄν εἰς τοῦτο συνετέλεσαν νέαι μεταβολαὶ εἰς τὰς περὶ μελλούσης ζωῆς δοξασίας τῶν Ἑλλήνων εἶναι ζήτημα, περὶ οὗ οὔτε δύναμαι οὔτε θέλω νὰ κάμω λόγον ἐνταῦθα. Γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ ταφή πολὺ τῆς καύσεως οἰκονομικώτερα εἶναι.

Περίεργα φαινόμενα. Ἐσημείωσα καὶ ἀνωτέρω ὅτι ὁ τάφος Ζ εἶναι τι, ὅσον οἶδα, πρωτοφανὲς ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομίας· τίνα δ' εἶχον ἄρα γε σκοπὸν αἱ πέριξ πύρινα πλίνθοι, αἱ οἰοεὶ δάπεδον ἀποτελοῦσαι; Ἄρα γε ὅπως ἐπ' αὐτοῦ ἢ ἰδρυμένον καταφανὲς τι καὶ ὄρατὸν σῆμα, ἄγαλμα ἢ στήλη ἢ τι τοιοῦτον; Καὶ τούτου τεθέντος τίς ἦν ὁ νεκρὸς, οὗ ὁ τάφος ἔκρυπτεν ἐν κάλπιδι τὰ κεκαυμένα ὀστᾶ; Βεβαίως τὸ μνημεῖον δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ὁ Πausanias εἶδε καὶ περιγράφει

¹ Παράβ. Χέρτσπεργ, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, τόμ. Β, σελ. 631 (τῆς ὑπὸ Καρολίδου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταφράσεως ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρασλή).

² Τὴν ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. 1898, σελ. 75, γνώμην τοῦ συναδέλφου Σκιᾶ δὲν ἀποδέχομαι.

(I, 36, 3 καὶ ἐξῆς) κατὰ τοῦτο τὸ τμήμα τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ.

Περίεργος δ' εἶναι καὶ ἡ εὑρεσις ἐν τῷ τάφῳ Κ τῆς μικρᾶς μαρμαρίνης κεφαλῆς (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 69) τῆς πρὸς τὴν παραδοδομένην κεφαλὴν τοῦ Ἱπποκράτους ὁμοιοζούσης. Ἄρα γε ὁ ἐν τῷ τάφῳ τεθαμμένος ἦν ἰατρὸς καὶ ἐντεῦθεν καὶ τὰ ἰατρικά(;) ἐκεῖνα ἐργαλεῖα τὰ συντεθαμμένα; Πολλάκις βεβαίως ἐκ τῶν συντεθαμμένων κτερισμάτων εἰκάζεται καὶ τίς ἦτο ὁ ἐν τῷ τάφῳ καταθεμιένος νεκρὸς. Ἄλλὰ καὶ δὲν γινώσκω παράδειγμα ἄλλο, καθ' ὃ νεκρὸς ἐδῆλου τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ τάφῳ καταθέσεως τῆς εἰκόνας γνωστοῦ καὶ οἰοεὶ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος προσώπου. Ἄν δὲ ἡ παρατήρησις τοῦ Σκιᾶ εἶναι ὀρθή ὅτι ἡ ἐν τῷ κρανίῳ ὀπὴ προέρχεται ἐκ πληγῆς βέλους¹, τότε πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος νεκρὸς ἐν πολέμῳ ἴσως πληγθεὶς ἀπέθανε. Περὶ δὲ τῆς τραχικῆς προσωπίδος (ἴδε σελ. 77) εὐλόγως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκόσμηε ποτὲ τὸν τάφον ὑποκριτοῦ τινος, ἴσως ὄχι ἀσήμου, τῶν χρόνων ἐκείνων, ὄχι ὁμοῦς βεβαίως καὶ τοῦ Θεοδώρου, οὗ μνημονεύει ὁ Πausanias (I, 37, 3).

Ἄλλὰ τί νὰ ὑποθέσωμεν περὶ τῶν δύο ἀναγλύφων τοῦ τάφου Ξ; Βεβαίως τὸ ἕτερον τούτων τὸ κολοβὸν καὶ ἀνεστραμμένως τεθειμένον (ἴδε σελ. 75), ἀποτελοῦν δὲ τὴν μεσημβρινήν, ὡς ἐρρήθη, πλευρὰν αὐτοῦ, εἶχε ληφθῆ ἐξ ἄλλου πρότερον καταστραφέντος μνημείου καὶ ἐτέθη ἐν τῷ τάφῳ Ξ ὡς κοινὸς λίθος. Ἄλλὰ τὸ ἕτερον τὸ καὶ πῶον καὶ ὑπερέχον τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου περὶ τὰ 0,30 (παράβ. ἀνωτ. σελ. 75); Ὅτι ὁ ἐν τῷ τάφῳ Ξ τεθαμμένος νεκρὸς ἠδύνατο νὰ ἦναι γυνή, εἶναι πιθανώτατον, ἀλλ' ὅτι ἦτο ὁ τάφος τῆς Ἀφροδοῦς, δὲν τὸ πιστεύω καὶ νομίζω ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ἀνάγλυφον ἐλήφθη, ὡς καὶ τὸ ἕτερον, ἐξ ἄλλου πρότερον καταστραφέντος μνημείου καὶ

¹ Τὸ τεμάχιον τοῦ κρανίου εὑρήται ἐν τῷ Ἀνθρωπολογικῷ Μουσείῳ τῷ ἐν τῇ Σιναιτῇ Ἀκαδημίᾳ. Ἐν τῷ αὐτῷ μουσεῖῳ ὑπάρχει ὡσαύτως καὶ ἕτερον κρανίον φέρον ὁμοίαν ὀπὴν, ὅπερ εὑρέθη κατὰ Δεκέμβριον 1899 ἐν τινι τάφῳ ἀνακλυφθέντι κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς παρὰ τὴν ὁδὸν Λευορμᾶν μικρᾶς γεφύρας τοῦ σιδηροδρόμου Π. Α. Π., εἶδε δ' αὐτὸ ὁ Σκιᾶς. Ὁ τάφος ἐμπεριείχε δύο κοινὰς ληκύθους καὶ ἕτερα δύο ἄγγεῖα τοῦ Δ' ἢ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος καὶ χαλκῆν στέλεγγίδα.

ἐπίσης ὡς ἀπλοῦς λίθος ἐτέθη ἐν τῷ τάφῳ Ξ. Διότι κατὰ τὴν γνώμην μου πάντες οἱ ἐκεῖ ἀποκαλυφθέντες τάφοι ἦσαν ἀφανεῖς καὶ ἀόρατοι κεκαλυμμένοι ὑπὸ στρώματος γῆς πάχους 0,50-0,80 περίπου. Ἄν δὲ ταῦτα δὲν ἀστοχοῦσι τοῦ ὄρθου, οἱ δύο τάφοι Ν καὶ Ξ ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῶσι νεώτεροι τῶν χρόνων τοῦ ἀναγλύφου τῆς Ἱφροδοῦς τοῦτο δὲ, ὡς τὸ σχῆμα τῶν γραμμῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ω μαρτυρεῖ, δὲν δύναται νὰ ἦναι ἀρχαιότεροι τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος. Ἐσημείωσα δὲ ἀνωτέρω ὅτι ὑπὸ τὸν πυθμένα τινῶν τάφων Ν, Ξ, Υ ὑπῆρχεν ἀμμουδιά μαρτυροῦσα ὅτι ἐντεθῆεν διήρχετό ποτε ἡ διήλθεν ἰσχυρὸν ῥεῦμα ὥστε καὶ ὀγκώδεις νὰ κυλίσῃ λίθους.

Ἴσως νὰ διήρχετό ποτε ἐντεθῆεν ὁ Κυκλόβορος¹, καθ' οὗς δὲ χρόνους οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τάφοι ἐκεῖ ἐκτίσθησαν, εἰς τὸ ῥεῦμα εἶχε δοθῆ ἄλλη διεύθυνσις. Ἴσως δὲ καὶ πολλὰ τῶν μνημείων παρ' αὐτὸ τὸ ῥεῦμά ποτε κείμενα ὑπ' αὐτοῦ τούτου καὶ κατεστράφησαν.

Ἱερά ὁδός. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τοὺς τάφους. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον τῆς ἐκεῖ ἀνασκαφῆς πόρισμα εἶναι βεβαίως ἡ περὶ τῆς Ἱεραῖς ὁδοῦ κατὰ τοῦτ' αὐτῆς τὸ τμήμα ἐκπηγάσασα γνώσις. Ὅτι ἡ Ἱερά ὁδὸς ἀρετηρίαν ἔχουσα τὴν Ἱεράν πύλιν² καὶ παρὰ τὴν νῦν ἐκεῖ ἐν ἐρειπίοις σωζομένην δεξαμενὴν³ διερχομένη τὴν αὐτὴν εἶχε περίπου, ἐφ' ἱκανὸν διάστημα, φορὰν, ἣν καὶ ἡ νεώτερα ἀμαξίτος, εἶναι σχεδὸν βέβαιον. Ἀλλ' ὅτι καὶ κάπου ἔκαμπε καὶ ἐλάμβανε διεύθυνσιν νοτιώτερα τῆς σημερινῆς ἀμαξίτου ἦτο ἐπίσης βέβαιον, ἀφοῦ βέβαιον ἦτο⁴ ὅτι διήρχετο διὰ τοῦ νῦν

¹ Παράδ. Curtius und Kaupert, Carten von Attika, Heft II, (Text) σελ. 15, καὶ Curtius Stadtgeschichte von Athen, ἐν ταῖς πηγαῖς τὴν λέξιν Κυκλόβορος. Ὁ Milehhofer (ἔ. ἀ.) φρονεῖ ὅτι εἰς νεωτέρους χρόνους ἐδόθη ἄλλη διεύθυνσις εἰς τοῦτο τὸ ῥεῦμα.

² Παράδ. Athen. Mittheil 1878, σελ. 33 καὶ ἐξῆς.

³ Παράδ. Milehhofer παρὰ Curtius καὶ Kaupert ἔ. ἀ. (Texteft II, σελ. 15).

⁴ Οἱ ἐκεῖ (ἐν τῷ Βοτανικῷ κήπῳ) εὐρεθέντες καὶ κατὰ χώραν ἐτι μόνοντες τάφοι τοῦτο τοῦλάχιστον φαίνονται μαρτυροῦντες, ὡς καὶ τὰ μέγιστα ἐσλάτων σφραζόμενα ἔχον γερφύρας ἐν τῷ Κηρισῷ. Ὁ συνάδελφος Σκιᾶς μοί ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐκ τινῶν τάφων ἀνακαλυφθέντων πρό τινων ἐτῶν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον

βοτανικοῦ κήπου, εἴκοσι περίπου Γ. μέτρα νοτιώτερον τῆς νῦν ἀμαξίτου. Ποῦ καὶ πῶς αὕτη ἔκαμπε μᾶς ἐδειξαν αἱ ἀνασκαφαί. Διότι, νομίζω ὅτι ὄχι μόνον ἡ τοποθέτησις τῶν τάφων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκεῖ ἀποκαλυφθέντος ὄχετος ἡ ὑπαρξίς καὶ τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα λείψανα τῆς σκιροστρωσίας τοῦ ἐδάφους (ἴδε ἀν. σελ. 81, 82) μαρτυροῦσι σαφῶς ὅποιαν εἶχε κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἡ ὁδὸς διεύθυνσιν. Τὰ δύο ἄκρα τῆς ἐνταῦθα καμπῆς αὐτῆς δὲν ἐγένοντο βεβαίως γνωστὰ καὶ τὸ ἕτερον τούτων, τὸ βορειοανατολικόν, οὐδ' ὑπάρχει ἐλπίς νὰ γνωσθῆ, καταληφθέντων ἤδη τῶν ἐκεῖ τόπων ὑπὸ οἰκοδομῶν, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι δύσκολον, νομίζω, ν' ἀναπαρστήσωμεν γραφικῶς νῦν ἀκριθέστερον τὴν φορὰν τῆς πάλαι Ἱεραῖς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς Ἱεραῖς πύλης μέχρι τοῦ Κηρισσοῦ, γινώσκοντες ἤδη τὰ κυριώτατα αὐτῆς σημεῖα. Τοῦτο δὲ εἶναι, νομίζω, κέρδος ὄχι μικρὸν διὰ τὴν ἐν γένει τοπογραφίαν τῆς Ἀττικῆς. Περὶ δὲ τῆς Ἱεραῖς ὁδοῦ ἔντος τοῦ λόγου¹ δὲν κρίνω περιττὸν νὰ σημειώσω ἐνταῦθα, ἀφοῦ, ὡς φαίνεται², ἀλλαγῶν που δὲν ἔχω σημειώσει τὸ πρῶγμα, ὅτι λείψανα τῆς Ἱεραῖς ὁδοῦ καὶ πέραν τῶν Ρειτῶν πρὸς τὴν Ἐλευσίνα σώζονται ἱκανὰ καὶ οὕτω σαφῆ, ὥστε ἡ γραφικὴ αὐτῆς ἀναπαράστασις, κατὰ τοῦτό της τὸ τμήμα καὶ εὐκολος καὶ βεβαία νὰ εἶναι³.

¹ Ἐν Ἀθήναις Μαΐου μηνὸς μεσοῦντος 1904.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

τοῦ περιόλου τοῦ Δρομοκατείου Φρενοκομείου, οὗ, εἶδε προσκληθεῖς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ καταστήματος, προσέειπε δὲ καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν εἰδήσεων, ἃς τότε ἔμαθεν, εἰκάζει ὅτι αὐτόθι ἡ Ἱερά ὁδὸς καμπτομένη παρὰ τὸ Πυριτιδοποιεῖον πρὸς ἀριστερὰν τῆς σημερινῆς ἀμαξίτου διήρχετο ἐντὸς τοῦ περιόλου τοῦ φρενοκομείου καταλείπουσα πρὸς δεξιὰν τὰ πλεῖστα τῶν οἰκημάτων αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ στρεφομένη πρὸς δεξιὰν παρ' αὐτὸ τὸ ὄρος ἤνοῦτο πάλιν μετὰ τῆς σημερινῆς ἀμαξίτου παρα τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Ἡλία. Οὕτως ἡ ἀρχαία ὁδὸς ἦτο ἐκεῖ πολὺ ὀλιγότερον ἀνωφερῆς τῆς σημερινῆς.

¹ Παράδ. καὶ Foucart, Les Grands Mystères d'Eleusis σελ. 123 καὶ ἐξῆς (Extrait des Mémoires del'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, tome XXXVII) 1900.

² Δὲν ἐνθυμούμαι οὐδ' ἐγὼ αὐτός ἂν ἔχω που δημοσιεύσει τι περὶ τοῦ πράγματος ἢ ὄχι καὶ τούτου ἕνεκα ἐκφράζομαι οὕτω.

³ Παράδ. καὶ Foucart ἔ. ἀ. σελ. 127.

ΕΥΒΟΪΚΑ

I.

Περὶ τοῦ περὶ Ἀρτεμερίων Ἑρετρικοῦ ψηφίσματος.

Εἰς τὸ κείμενον τῆς ὑπο τοῦ κ. Γ. Α. Παπα-
βασιλείου ἐν τῇ Ἑφημερίδι ταύτῃ 1902 σ. 97
ἐκδοδομένης Ἑρετρικῆς ἐπιγραφῆς μελετήσας τὰ
ὑπ' ἐμοῦ ἐσχάτως ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Χαλκίδος
ληφθέντα ἔκτυπα παρατηρῶ τὰ ἑξῆς.

Τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ψηφίσματος ὁ ἐκδότης ἀνα-
γιγνώσκει οὕτως:

ὄπωρ ἂν τὰ Ἀρ-
τεμίρια ὡς κάλλιστα ἀγωμεν καὶ **Θυω[ροῖ ὄ]μεν**
ἄριστοι

αὐτὸς ὁμολογῶν ὅτι τὰ περιγεγραμμένα μετὰ με-
γάλης δυσκολίας συνεπλήρωσε μᾶλλον ἐκ τῶν
συμφραζομένων εἰκάσας ἢ ἐκ τῶν μόλις διακρι-
νομένων ἰχνῶν τῶν γραμμάτων, ἐπειδὴ ὁ λίθος
ἐνταῦθα εἶνε λίαν ἐφθαραμένος. Κατὰ περιέργον
σύμπτωσιν τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου μετὰ
μεγάλης δυσκολίας συμπληρωθέντα γράμματα
ΟΥΩΡ.ΙΩΜΕΝ ἀναγράφονται ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Γ.
Δ. Φωκίτου ἐν Ἀθηνῶν 1902 σ. 360 δημοσιευ-
θέντι ἀντιγράφῳ τοῦ ψηφίσματος ὡς ὑπάρχοντα
ἐπὶ τοῦ λίθου. Σφάλλονται ὁμοίως καὶ οἱ δύο· διότι
παρὰ πᾶσαν τὴν λεγομένην φθορὰν τοῦ λίθου δια-
κρίνω ἀρκετὰ σαφῶς ἐν μὲν τέλει τοῦ δευτέρου
στίχου ΘΥΩΡΙΝΩΣΠ, ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ τρίτου
ΛΕΙΣΤΟΙ καὶ οὐχὶ ΑΡΙΣΤΟΙ. Ἡ ἀνάγνωσις λοι-
πὸν εἶνε βεβαία· καὶ **Θύωριν ὡς πλεῖστοι**. Ὁ
δῆμος ὁ Ἑρετριέων ἰδρύει διὰ τοῦ ψηφίσματος
τούτου ἀγῶνα μουσικῆς, ὅπως ἀγωνταὶ τὰ Ἀρτε-
μίσια ὡς κάλλιστα καὶ αὐξάνηται τὸ πλῆθος τῶν
πανηγυριζόντων καὶ θυόντων. Ὅπως δὲ **θυωροί**,
δηλαδὴ θύται ὄωιν ὡς ἄριστοι, κατὰ τὸν κ.

Παπαβασιλείου, οἱ Ἑρετριάς, δὲν εἶχον βεβαίως
ἀνάγκην ἀγῶνος μουσικῆς.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ στ. 4 πρὸ τοῦ τιθεῖν ἐξηλείφθη-
σαν δύο γράμματα. Ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ στίχου καὶ
ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου σώζονται ἐπὶ τοῦ λίθου
ὀλόκληροι αἱ λέξεις ΧΙΛΙΩΝ καὶ ΔΡΑΧΜΩΝ, ἐν
δὲ τῷ τέλει τοῦ στ. Ἡ ὅπου ὁ ἐκδότης ἀνεγίνωσκε
παρέχει, μετὰ τὸ Π ἐλάχιστα μόνον ἴχνη γραμ-
μάτων διακρίνω. Πρὸς στ. 4 πρὸ. τὸ ἐν IG. XII
5, 617 (Dittenberger, Sylloge 522) ψήφισμα Κο-
ρησίων στ. 20: **τιθέναι δὲ καὶ ἀγῶνα τῇ ἑορτῇ**
τοὺς προβούλους ἀπὸ δραχμῶν ΠΔΠ.

Ἐν στ. 6 ὁ λίθος ὡς φαίνεται ἔχει ΠΕΝΤΕ
ΗΜΕΡΑΣ καὶ οὐχὶ ΗΜΕΡΑΙΣ. Ἐν στ. 12 πρὸ τῆς
λέξεως **ἀγωνίζεσθαι** χῶρος διὰ Σ δὲν ὑπάρχει· τὸ
πάνταίς λοιπὸν ἦτο ὀλόκληρον γεγραμμένον ἐν
τῷ προηγουμένῳ στίχῳ. Ἐν τέλει τοῦ στ. 13
διακρίνω τὰ ἑξῆς ἴχνη ΕΧΟΥΡ. ὥστε: **ἔχοντι**
τὴν οκευὴν ἡμερῶν καὶ ἐν τῇ ἀγῶνι ἔχου[ι].
Τῆς λέξεως **δευτέροι**, ἧτις τρίς ἐπαναλαμβάνεται
ἐν στ. 15. 16. 17, καὶ τῶν λέξεων **διηκόσια**
δευτέροι ἑκατὸν ἐν στ. 18 ἕνεκα βωγμῆς τοῦ λί-
θου γράμματά τινα ἢ ἐν μερῇ μόνον ὑπάρχουσιν
ἢ καὶ ὅλως ἐλλείπουσιν. Ἐν τέλει τοῦ στ. 30
μετὰ τὸ **παρέχει** διακρίνεται Τ, ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ
τοῦ ἐπομένου στίχου μόνον ΩΓ ὑπάρχει· ὥστε
ἀναγνωστέον: **τῶν χῶρων**. Οἱ δὲ **χῶροι** οὗτοι,
ὧν καὶ ἐν στ. 25 ἐπιμείνεται, κατ' ἐμὲ οὐ-
δὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ οἱ ἐν Ἀττικῇ δῆμοι λεγόμενοι
συνουκισμοὶ τῆς Ἑρετρικῆς πολιτείας. Ἡ ὀνομασία
αὕτη ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ· οὕτως αἱ παρὰ
LeBas - Waddington ὑπ' ἀριθ. 1745 ἐπιγραφαὶ
στεφάνων ἀναφέρουσι τὰ ὀνόματα ἐπτὰ χῶρων·
ὁ **χῶρος ὁ Μοτιανῶν**, ὁ **χῶρος ὁ Βαισιεανῶν**
κτλ. ἐν ἐπιτυμβίᾳ δὲ ἐπιγραφῇ νῦν ἐν Βερολίῳ
ἀποκειμένη (Beschreibung der antiken Sculpturen

σ. 322 ἀρ. 833) μνημονεύονται οἱ χωοῖτε οἱ Ζελεϊτῶν ὡς ἐν Archaeol. epigr. Mitt. XX σ. 73 ἀπέδειξα.

Ἐν στ. 31 ὁ κ. Παπαβασιλείου ἀναγινώσκει· πωλεῖν δὲ ἐν τῷ ἱερῷ τὸν βολόμενον· ὅτι ἄμβοληται ἀτέλεια, μὴ τιθέντας τέλος μηδὲν μηδὲ πρῶτασθαι τοὺς ἱεροποιούσας μηδὲν τοὺς πωλέοντας. Ἐν τῇ ἀρχῇ σαφέστατα ἔρῳνται ἐπὶ τοῦ λίθου τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου συμπληρωθέντα, ὁηλοῦν ΔΛΦΝΤΟΙ, ἐν δὲ στ. 33 ἐλλείπει τὸ Α τοῦ προῆτασθαι. Ἰσχυρίζεται δὲ ὁ κ. Παπαβασιλείου ἂν καὶ τὸ ἀντίγραφον αὐτοῦ ἔχει μόνον ΤΙΘΕΝΤΑ ΤΕΛΟΣ ὅτι τὸ ἀναγκαῖον τοῦ Σ ἐν τῇ λέξει τιθέντας δεικνύει ἢ σύνταξις καὶ ὅτι ὁ χωοῖτας τὴν ἐπιγραφὴν λησμονήσας νὰ χωοῖται τὸ τελικὸν Σ προσέθηκε καίτωθεν τῆς καθέτου γραμμῆς τοῦ Τ τῆς ἐπομένης λέξεως κερταῖαν τινὰ πρὸς δεξιῶν σχηματίζουσαν ὁξείαν γωνίαν, ὅπως ἀνακατηγόρησεν τὸ λησμονηθὲν γράμμα. Τῷ ὄντι το κατω μέρος τοῦ Ταῦ τούτου παρέχει τήνδε τὴν ὄψιν L· ἀλλὰ τίνα σχέσιν τοιαύτη γραμμὴ, ἀναμριβόλως εἰς λάθος τοῦ χαρακτοῦ ὀφειλομένη, ἔχει πρὸς τὸ ὑποτιθέμενον ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου Σ, δὲν ἠδυνήθηεν νὰ ἐνοήσω. Ἐπίσης μοι εἶνε ὀδύνη πῶς ἡ σύνταξις ἀπαιτεῖ τιθέντας, ἀρ' οὐ το μὴ τιθέντας τέλος μηδὲν συνδέεται μετὰ τῶν προηγουμένων· πωλεῖν κατλ. τὸν βολόμενον. Προκύπτει δὲ ἐκ τῆς ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1902 σ. 143 σημειώσεως ὅτι καὶ αὐτῷ τῷ κ. Παπαβασιλείου ἐγεννήθησαν ὕστερον ἀμριβόλαια περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἀναγνώσεως τιθέντας. Τέλος παραβάλλω τὸ εἰς τιμὴν Φιλίσκου τοῦ Κυρηναίου ψήφισμα Κυμαίων Bull. de corr. hell. XII 360. Michel, Recueil 511 κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν Goettingische gelehrte Anzeigen 1900 σ. 92· ὅτι κέ τις πρῶτα παρὰ Φιλίσκῳ τῷ Φιληράτῳ ἢ τῶν ἐκγόμων τῷ Φιλίσκῳ ἢ ἀποπερῶσαι πρὸς τούτων τινά, ἀτέλεια ἔμμενα τῷ περὶ τούτων τέλεος. Ἢ δὲ κατὰ πανηγύρεις ἀτέλεια εἶνε γνωστὴ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν· ψήφισμα Κυζικηνῶν εἰς τιμὴν Ἀντωνίας Τρυφαίνης ἐκδοδομένον ὑπὸ J. Millingen Ἐλλ. φιλολ. Συλλ. VII (1872|3) καὶ E. Curtius, Monatsberichte der Berliner Akademie 1874 σ. 16. Ath. Mitt. VI 55. Bull. de corr. hell. VI 613 (Ἐφημ. ἀρχ. 1890 σ. 457) λέγει ἐν στ. 6 ἐν τῇ

πέροναι ἀγομένη ἀτέλεια τῶν Παναθηναίων καὶ ἐν στ. 13 οἱ ἀφειγμένοι εἰς τὴν πανήγυριν καὶ ἀτέλειαν τὴν ἀγομένην ἐν Κυζίκῳ· ὅτι δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκ Σκαπτοπάρων (οὕτω κατὰ P. Wolters, Mélanges Perrot σ. 334) ἐπιγραφῇ (Dittenberger, Sylloge 118 καὶ CIL III Suppl. 12336) ἀναγνωστέον ἐν στ. 127· πλησίον δὲ καὶ πανήγυρις (περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως πρὸς A. Rutgers van der Loeff, De Iudis Elenusmiis σ. 87) πολλάκις μὲν ἐν τῷ ἔτι συναγομένη, περὶ δὲ καὶ ἀνάδας Ὀκτωμβρίας καὶ εἰς πεντεκαδεκα ἡμερῶν ἀτέλειαν (οὐχὶ ἕμως ἀγορῶν), ὑπέδειξα ἐν Goettingische gelehrte Anzeigen 1903 σελ. 798· ὡσαύτως καὶ ἡ περὶ πανηγύρεως τοῦ ζιζύφου ἐπιγραφὴ ἐξ Ἀτταλείας Bull. de corr. hellénique VII 260, περὶ τῆς θὰ γράψω προσεγῶς ἀλλαγῶ, μνημονεύει ἀτέλειαν τῶν ἡμερῶν διότι οὕτως ἐρμηνευτέον τὸ ἐν στ. 7 κατὰ W. M. Ramsay ΑΓΕΛΙΟΝ, ἀπέ[δ]ιον? κατὰ τὸν ἐκδότην ὅστις ἄλλως καὶ το ὄνομα καὶ τὴν σημασίαν τῆς πανηγύρεως οὐδόλως κατενοήσεν.

Ἐν στ. 34 ἐπ. οὕτω χωριστέον· ENT|EIAΓO-P|EΙ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἀγορῇ. Ἐν στ. 39 σαφέστατον εἶνε ΓΙΝΗΤΑΙ καὶ οὐχὶ ΓΕΝΗΤΑΙ· τούτο δὲ ἀπαιτεῖ καὶ ἡ σύνταξις καὶ ἡ ἔννοια, ἐπειδὴ δὲν πρόκειται περὶ θυσίας καὶ πομπῆς ἀπαξ μόνον νῦν ἦδη, ἀλλὰ διὰ παντός ἐν τῷ μέλλοντι τελεσθησομένης. Ἐν στ. 41 ἐσφαλμένως ἀναγινώσκει ὁ ἐκδότης ὅπως ἂν κατὰ τοῦτ' ἀγνῆται ἢ θυσίη καὶ ἢ πομπὴ τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξηγουόμενος τὸ ἀγνῆται· ἀγνῆται. Ἀναμριβόλως ἀναγνωστέον· ὅπως ἂν κατὰ τοῦτα γίνηται. Τὸ δὲ τοῦτα ἀντὶ ταῦτα οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, ἐπειδὴ καὶ ἐπιγραφὴ ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἔχει IG XIV 871· ἠεὶ τῷ κλίσει τούτοι. Τὴν δὲ διόρθωσιν ταύτην, ἣν ἐγὼ τοῖς φίλοις μου πρὸ καιροῦ ἀνεκοίνωσα, ἐπίσης ἠύρε, καθ' ἃ μοι γράφει, ὁ κ. F. Bechtel. Ἐν στ. 42 ἐν τέλει ἦσαν γεγραμμένα τὰ δύο γράμματα ΧΡ, διότι ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ πρὸ τοῦ NON μόνον διὰ Ο ὑπάρχει χώρος. Τοῦ δὲ ἐν τῷ προηγουμένου ἐν τέλει τοῦ στ. 43 ΝΘ οὐδὲν ἐπὶ τοῦ λίθου νῦν τοῦλάχιστον ἕγνος σφίεται.

Περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ψήφισματος λαμβάνων ὑπ' ὄψιν μόνον τὴν γραφὴν ὁ κ. Παπαβασιλείου λέγει ὅτι τοῦτο ἐγένετο οὐχὶ πολλὰς δεκα-

επιγράδας ὕστερον τοῦ 101^{ου} ἔτους (:) καὶ ὄν χρόνον δηλονότι ὁ Ἴωνικός ἀλφάβητος δὲν εἶχε ἀκόμη παντελῶς ἐπικρατήσῃ τοῦ Ἀττικοῦ. Θεωρεῖ δηλαδή τὴν γραφὴν τῶν διφθόγγων ηι καὶ ωι διὰ τοῦ ει καὶ οι καὶ τὴν γραφὴν τῆς λέξεως ἱερεῖα δις μὲν διὰ τοῦ ε, ἅπαξ δέ, ὅπερ κατ' αὐτὸν καὶ τὸ σπουδαιότερον, διὰ τοῦ ει ὡς ὀφειλομένην εἰς τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ψηφίσματος μὴ παντελῆ ἐπικράτησιν τοῦ Ἴωνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ ὡς παραληφθεῖσαν ἐκ τοῦ πρότερον ἐν χρῆσει ἐπιχωρίου. Ἀγνοεῖ λοιπὸν ὅπερ γνωστότατον ὅτι ἴδιον τῆς Ἐρετρικῆς διαλέκτου, ἐκτὸς τοῦ βρωτακισμοῦ, εἶνε ἡ ἐν τέλει τῶν λέξεων βράχυνσις τῶν μακρῶν διφθόγγων (F. Bechtel, Inschriften des ionischen Dialekts σελ. 12, A. Wilhelm Ἐφημ. ἀρχ. 1900 σ. 202)· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῇ μεταγραφῇ ἐσφαλμένως γράφει εἰ καὶ οἰ ἀντὶ εἴ καὶ οἴ. Ὡς πρὸς τὸ ἱερεῖα καὶ ἱερεῖα, εἶνε μὲν δυνατὸν ὅτι Ε ἐγράφη ἀντὶ ΕΙ ὅπως ἀφικνεύμενον κατὰ Dittenberger ἐν τῇ ἐξ Ὁρωποῦ ἐπιγραφῇ IG VII 235 στ. 8 καὶ ὀφελόντων ἐν τῇ ἐκ Ταμυνῶν ἐπιγραφῇ Rangabé, Antiquités Helléniques 957, πιθανώτερον δὲ εἶνε τῷ παραβάλλοντι τὸ Ἡραίοις ἀντὶ Ἡραίοις ἐν στ. 27 τοῦ περὶ Ἀρτεμιρίων ψηφίσματος, ἱεροποοὶ ἐν τῇ ἐκ Ταμυνῶν ἐπιγραφῇ, Ἀθηναίων ἀντὶ Ἀθηναίων ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. 1900 σ. 193 ἐκδοδομένη ἐπιγραφῇ (Sylloge 47) ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἐτέρου δὲ δειόμενον IG VII 235 στίχ. 36, Φανοκλείου, βασιλεῖα, Ἐρετριέων Sylloge 185, ὅτι διὰ τὸ ἀσταθές τῆς ὀρθογραφίας παρελείφθη τὸ ἰῶτα.

Ἄλλ' ἄλλις περὶ τῆς ὀρθογραφίας, διότι θεωρῶ ἀναξίαν τοῦ κομποῦ καὶ μὴ πρέπουσαν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο τὴν διὰ μακρῶν ἀναίρεσιν τοιοῦτων σφαλμάτων.

Διέλαθεν ὅμως τὸν κ. Παπαβασιλείου ὅτι ἐκτὸς τῆς γραφῆς καὶ τῆς διαλέκτου τὸ ψήφισμα παρέχει ἡμῖν καὶ ἄλλο σπουδαιότατον πρὸς ὀρισμὸν τῆς χρονολογίας τεκμήριον διὰ τῶν ἐν τῷ τέλει μετὰ προφανοῦς ἐμφάσεως λεγομένων· ὅπως ἔν κατὰ τοῦτα γίνηται ἡ θυσίη καὶ ἡ μουσικὴ τετ' Ἀριέμυδι εἰς τὸν αἰὲ χρόνον ἐλευθέρων ὄντων Ἐρετριέων καὶ εὖ προητητόντων καὶ αὐτοκρατόρων. Ταῦτα κατὰ τὴν γνώμην μου ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὀλίγῳ πρὸ τοῦ ψηφίσματος οἱ Ἐρε-

τριεῖς δουλωθέντες μέχρι τοῦδε καὶ κακῶς πράττοντες καὶ μὴ ὄντες κύριοι ἑαυτῶν ἀπέκτησαν διὰ μεταβολῆς τοῦ καθεστώτος τὴν ἐλευθερίαν καὶ εὐπραγίαν καὶ αὐτονομίαν· ἀναμφιβόλως δὲ τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι μεγαλοπρεπεστέρας συντελέσεως τῶν Ἀρτεμισίων, ἧτις εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ ψηφίσματος. Παρομοία εἶνε ἡ ἀφορμὴ ἄλλου ψηφίσματος τῶν Ἐρετριέων CIG 2014· Dittenberger, Sylloge 277· ἐπειδὴ τῇ πομπῇ τῇ Λιονύσου ἢ τε φρουρὰ ἀπῆλθεν ὁ τε δῆμος ἡλευθερώθη καὶ τοὺς πατέρας νόμους καὶ τὴν δημοκρατίαν ἐκομίσατο· ὅπως ὀμόνημα τῆς ἡμέρας ταύτης ἦν. ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ στεφανωφροεῖν Ἐρετριεῖς πάππας καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας κειτοῦ σιέφανον τῇ πομπῇ τοῦ Λιονύσου κτλ.

Ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐγένετο οὐχὶ πρὸ τοῦ μέσου τοῦ τετάρτου πρὸ Χρ. αἰῶνος συμπεραίνω ἐκ τῆς γραφῆς τοῦ ψηφίσματος παραβάλλον ἀυτὴν πρὸς τὴν γραφὴν ἄλλων ἐπιγραφῶν ἐξ Ἐρετρίας καὶ δὴ ἐπιγραφῶν ἐξηκριβωμένης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον χρονολογίας. Εἰσι δὲ αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται·

1. τὸ τῶν Ἐρετριέων περὶ Ἠγελόχου τοῦ Ταραντίνου ψήφισμα ἐκδοδομένον ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1900 σελ. 195 (Dittenberger, Sylloge 47) τοῦ ἔτους 411 πρὸ Χρ., καὶ ἡ λίαν ὁμοιάζουσα κατὰ τὴν γραφὴν συνθήκη Ἐρετριέων καὶ Ἰστιαιέων F. Bechtel, Inschriften des ionischen Dialekts σ. 8 ἀρ. 15, νῦν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ ἀποκειμένη.

2. τὸ τῶν Ἐρετριέων περὶ Φανοκλείου υἱοῦ τοῦ Φανιάδου Πτελεασίου ψήφισμα ἐκδοδομένον ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. ἀρχ. 1892 σ. 126, ἀνήκον εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος, διότι ὁ Φανοκλῆς οὗτος ἀναφέρεται ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ὡς τριήραρχος τὸ 323 πρὸ Χρ. (J. Kirchner, Prosopographia Attica 14058).

3. τὸ εἰς τιμὴν τοῦ Γλαυκίππου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ψήφισμα, ἐκδοδομένον ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. ἀρχ. 1892 σ. 119 (Dittenberger, Sylloge 185) ἀναφέρον τὸν βασιλέα Δημήτριον καὶ ἀνήκον εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου π. Χ αἰῶνος.

Κατὰ πρῶτην ὄψιν γίνεται φανερὸν ὅτι τὸ περὶ τῶν Ἀρτεμισίων ψήφισμα εἶνε πολὺ νεώτερον τοῦ ὑπὲρ Ἠγελόχου ψηφίσματος καὶ τῆς συνθήκης

τῆς μεταξύ Ἐρετριέων καὶ Ἰστιαιέων, ἀρχαιότερον δέ, οὐχὶ ὅμως καὶ τόσον πολὺ, τοῦ ὑπὲρ Γλαυκίππου ψήρισματος· ἀρκετὰ δὲ ὁμοιάζει πρὸς τὸ περὶ Ἀρτεμισίων ψήρισμα ἢ γραφὴ τοῦ εἰς τιμὴν τοῦ Φανοκλέους ψήρισματος, ὅπερ ὅμως ὀλίγω νεώτερον φαίνεται διὰ τὴν ἑκτακτον κομψότητα τῶν μεγάλων καὶ οἱ ἀκρεμόνων λεκοσμημένων γραμμῶν αὐτοῦ. Ὅτι δὲ τὸ περὶ Ἀρτεμιρίων ψήρισμα εἶνε ἀρχαιότερον τοῦ ὑπὲρ τοῦ Φανοκλέους ψήρισματος ἀποδεικνύει καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν ἀδιαφορῶς χωρίζονται αἱ λέξεις ἐν τέλει τῶν στίχων, ἐν τούτῳ δὲ τὰ τέλη τῶν στίχων συμπίπτουσι πρὸς τὰ τέλη τῶν συλλαβῶν ὅπως καὶ ἐν τῷ συγχρονῳ ψήρισματι εἰς τιμὴν Φιλοξένου τοῦ Μακεδόνα Ἐφημ. Ἀρχ. 1899 σ. 142.

Ἡ γραφὴ λοιπὸν ἀνάγει τὸ ψήρισμα εἰς τὸ δευτέρον ἡμισυ ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν εἰς τοὺς μετὰ τὸ μέσον τοῦ τετάρτου αἰῶνος χρόνους. Πρὸς τοὺς χρόνους δὲ τούτους ἀρμοῖζει καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ ψήρισματος, καθ' ἕσπον συγκρίνων τὰ ἄλλα μνημεῖα τοῦ Ἐρετρικοῦ ιδιώματος τεκμαίρομαι. Ἐκτενέστερον ὅμως λόγον περὶ τούτου δὲν θέλω νὰ ποιήσω ἐνταῦθα ἐπειδὴ ἀνὴρ ἐν ὀλίγοις εἰδήμων, ὁ κ. F. Bechtel, παρασκευάζει ἤδη νέαν ἔκδοσιν τῶν Ἰωνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ μελέτην τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου. Ὡστε τοῦτο μόνον παρατηρῶ ὅτι τὰ περὶ Φανοκλέους καὶ Γλαυκίππου ψήρισματα εἰσὶ γεγραμμένα ἐν τῇ κοινῇ λεγομένῃ διαλέκτῳ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ψήρισμα CIG 2014, γνωστὸν ἐξ ἀντιγράφου ληφθέντος ὑπὸ Κυριακοῦ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος καὶ ἀνήκον οὐχὶ ὡς ἐνομίσαεν ὁ Boeckh, κατὰ λάθος δὲ καὶ ὁ Dittenberger, Sylloge 277 (II σ. 815), εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἀλλ' ὡς ἀπέδειξεν ὁ M. Holleaux, Revue des études grecques 1897 σ. 164, εἰς τὸ ἔτος 309/8 πρὸ Χρ. Τούναντιον δὲ ἡ γνωστὴ συνθήκη τῶν Ἐρετριέων καὶ τοῦ Χαιρεφάνου, Ἐφημ. Ἀρχ. 1869 σ. 317, Inscriptions juridiques I 143 (πρὸς καὶ Th. Wiegand, Ath. Mitt. XXIV σ. 467), κατὰ Δ. Σταυρόπουλλον Ἐφημ. Ἀρχ. 1895 σ. 147, 151 καὶ Holleaux, Revue des études grecques 1897 σ. 164, 168, 189 μεταξύ 322 καὶ 309/8 πρὸ Χρ. συνομολογηθεῖσα ἐλάχιστα ἔχνη διατηρεῖ τοῦ Ἐρετρικοῦ ιδιώματος (F. Bechtel, Ionische Inschriften S. 9).

Διὰ τῆς συγκρίσεως ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῆς γλώσσης ἄλλων Ἐρετρικῶν ἐπιγραφῶν ἐπιθεβαιοῦται, ὃ ἐξ ἀρχῆς πιθανόν, ὅτι δηλαδὴ τὸ περὶ Ἀρτεμιρίων ψήρισμα διὰ μὲν τὴν γραφὴν δὲν ἀνήκει, ὅπως νομίζει ὁ κ. Παπαβασιλείου, εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος, διὰ δὲ τὴν διάλεκτον ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τῶν λεγομένων Μακεδονικῶν χρόνους. Οὕτως ὑπολείπεται πολὺ μικρὸν χρονικὸν διάστημα, εἰς ὃ ἀνήκει τὸ γεγονός ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς μεγαλοπρεπεστέραν συντέλεσιν τῆς ἐορτῆς, ἐὰν ἀληθεύῃ ἢ ἐμὴ ἐρμηνεία τῶν ἐν τέλει τοῦ ψήρισματος λεγομένων. Εἶνε δὲ τῷ ὄντι γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐρετρίας γεγονός, ὃ ἐν τοῖς μετὰ τὸ μέσον τοῦ τετάρτου αἰῶνος χρόνοις ἀποκατέστησε τοὺς Ἐρετριεῖς ἐκ δουλείας καὶ δυστυχίας εἰς ἐλευθερίαν καὶ εὐπραγίαν. Πολὺν χρόνον ἤδη ὁ Μακεδὼν εἶχε ζητήσει ὅπως κυριεύσῃ τῆς Εὐβοίας καὶ δὴ καὶ τῆς πολεως τῶν Ἐρετριέων· κατὰ δὲ τὸ 343 πρὸ Χρ. ὡς δηλοῖ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Φιλιππικῶν 57 πέμψας Ἰπλόνηκον ὁ σύμμαχος αὐτοῖς Φίλιππος καὶ ξένους χιλιούς τὰ τεῖχη περιῦλε τοῦ πορθμοῦ καὶ τρεῖς κατέστησε τυράννους Ἰπλαρχον, Αὐτομέδοντα, Κλείταρχον. Κατόπιν τοιαύτης μεταβολῆς οἱ φιλελεύθεροι τῶν πολιτῶν καὶ οἱ πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἐχθρικῶς διακείμενοι φαίνεται ὅτι ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα, διότι ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ καλεῖ τοὺς Ἐρετριεῖς ταλαιπώρους καὶ δυστυχεῖς. Ὅλιγα ὅμως ἔτη διηρκεσεν ἡ τυραννὶς αὕτη· τῷ 341/0, ὡς λέγει τὸ σχόλιον εἰς τὸν Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφῶντος λόγον 103, ἐπὶ ἄρχοντος Νικομάχου Φιλίππου βασιλεύοντος ἔτος κ' Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες εἰς Εὐβοίαν Φωκίωτος στρατηγούντος τὸν τε τύραννον τῶν Ἐρετριέων ἀπέκτειναν καὶ τὴν πόλιν τοῖς Ἐρετριεῦσι παρέδωκαν καὶ δημοκρατίαν κατέστησαν αὐτοὺς δὲ τοὺς τοῦ Φιλαρχοῦ περὶ τούτων λόγους διέσωσε πάπυρος νῦν ἐν Βερολίῳ ἀποκείμενος (H. Diels und W. Schubart, Didymos Kommentar zu Demosthenes, Berlin 1904 σ. 5): ἐπὶ τούτου (δηλαδὴ ἐπὶ ἄρχοντος Νικομάχου) οἱ Ἀθηναῖοι διέβησαν εἰς Ἐρετρίαν Φωκίωτος στρατηγούντος καὶ κατάξαντες τὸν δῆμον ἐπολιόρχουν Κλείταρχον ὃς πρότερον μὲν ἀμισισαιώτης ἦν Πλουτάρχου καὶ διεπολιτεύετο πρὸς αὐτόν· ἐκεῖ-

ρου δ' ἐκπεσόντος ἐτιρώνησε· τότε δὲ ἐκπολιωρήσαντες αὐτὸν Ἀθηναῖοι τὴν πόλιν ἀπέδωκαν (πρὸς Α. Schaefer, Demosthenes und seine Zeit II 493). Εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ταύτην χρόνους ἀνήκει τὸ περὶ Ἀρτεμιρίων τῶν Ἐρετριέων ψήφισμα· ἴσως δὲ εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὡς θὰ ἀποδείξω προσεχῶς ἐν Jahreshefte, ἀνήκει καὶ τὸ τῶν Ἐρετριέων περὶ ἀμοιβῆς τῶν ἐν τῷ μέλλοντι τυραννοκτόνων ψήφισμα γνωστὸν μόνον ἐξ ἐλλιποῦς ἀντιγράφου ληφθέντος ὑπὸ τοῦ A. Baumeister (Jahrbücher für classische Philologie LXXV 1857 σ. 352).

II.

Περὶ τινῶν ἐκ Χαλκίδος ψηφισμάτων.

1. Τὸ ψήφισμα ὅπερ ἐσχάτως ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1903 σ. 417 ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Γ. Α. Παπαβασιλείου ἐπιτρέπει ἀκριβέστατον ὄρισμὸν τῆς χρονολογίας. Πρῶτον μὲν εἶνε οὐχὶ ἀπλῶς πιθανὸν ἀλλὰ βέβαιον, ὅτι ὁ ἐν τῷ ψήφισματι ἀναφερόμενος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος εἶνε ὁ ἕκτος ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ. Πόθεν ὁ κ. Παπαβασιλείου ἔμαθεν ὅτι καὶ ὁ τρίτος κατὰ διαδοχὴν ὁ καὶ Εὐεργέτης ἐπονομαζόμενος εἶχε τὴν προσωνυμίαν ταύτην πρὸς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα ἀγνωσῶ (πρὸς Μ. L. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer 110). Ὁ Πλουταρχος ἐν τῷ χωρίῳ εἰς ὃ παραπέμπει ὁ κ. Παπαβασιλείου (Βίος Κλεομένους 33) λέγει μὲν περὶ τοῦ πρεσβυτέρου Πτολεμαίου καὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, λέγων δὲ περὶ τοῦ πρεσβυτέρου Πτολεμαίου τούτου δὲν προστίθησι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα· διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι δὲν πρόκειται περὶ δύο Πτολεμαίων συγχρόνως βασιλευόντων καὶ διὰ τοῦτο φερόντων τὰς προσωνυμίας τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ νεωτέρου. Περὶ τοῦ πρώτου δὲ Πτολεμαίου δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος καὶ διὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ὅπερ εἶνε τὸ σύνθημα ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος. Ἡ δὲ προσωνυμία βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ πρεσβύτερος ἀρμόζει μόνον εἰς τὰ ἔτη 170/69 ἕως 164 3 π.Χ. ὡς παρετήρησεν ὁ U. Köhler εἰς τὴν ἐν IG II 968

ἐπιγραφῆν, ὅπου ἐν στ. 44 ἀναφέρεται νικήσας κέλιμι πωλικῶι βασιλεὺς Πτολεμαῖος βασιλέως Πτολεμαίου πρεσβύτερος, πρὸς καὶ Strack σ. 34, 183, 197. Διότι ἀπὸ τοῦ 170/69 συνεβασίλευον ὁ πρεσβύτερος Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ ἐπικαλούμενος καὶ ὁ νεώτερος ὁ Εὐεργέτης ἐπικαλούμενος ἀμφότεροι ἔχοντες (κατὰ Πολύβιον XXIX 23, 4) τὸ τε διάδημα καὶ τὴν ἐξουσίαν· τῷ δὲ 164/3 ἐξέπεσεν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁ πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ νεωτέρου. Ἀλλ' ἐτι ἀκριβέστερον ὀρίζεται ὁ χρόνος τῆς ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῆς ἐκ τῆς μνείας σιτικῆς δωρεᾶς ἀποσταλείσης τοῖς Ῥωμαίοις ἐξ Αἰγύπτου. Τὸ ψήφισμα λέγει· ἐπειδὴ Ἀρίστων Ἡρακλείδου Σολεὺς εὐνοὺς ὑπάρχων διατελεῖ τῷ δήμῳ τῷ Χαλκιδέων καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρήσιμος εἰς ἂν τις αὐτὸν παρακαλῆ, ἐκπεμφθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐπὶ τῆς σιτικῆς δωρεᾶς τῆς ἀποσταλείσης Ῥωμαίοις καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν τὴν τε ἀνασιτοφὴν ἐποιήσαιο ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ ἀξίως τοῦ τε πέμψαντος βασιλέως καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως. Ἡ σιτικὴ δωρεὰ αὕτη ἀπεστάλη οὐχὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἕνεκα σιτοδείας ἐκεῖ ὑπαρχούσης, ὡς φαίνεται ὅτι νομίζει ὁ κ. Παπαβασιλείου ἀναφέρων ἄλλο παράδειγμα τὸ ὑπὸ Πολυβίου IX 44 μνημονευόμενον· ἀλλ' ἀριδῶλως ἐστάλη εἰς τὴν Χαλκίδα διὰ τὸν στρατὸν τῶν Ῥωμαίων τὸν τότε ἐν Χαλκίδι καὶ τοῖς περίῃ συγκεκεντρωμένον. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι διαρκούντος τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Περσέα τὸν τελευταῖον βασιλέα τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ 171 πρὸ Χρ. ἡ Χαλκίς ἦτο τὸ ὀρηκτήριον τῶν ἐν Ἑλλάδι Ῥωμαικῶν δυνάμεων (πρὸς B. Niese, Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten III 126, 182, 145) ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ στόλου. Οὕτω δὲ φανερὸς γίνεται καὶ ὁ λόγος δι' ὃν ὁ Ἀρίστων ὁ ἐκπεμφθεὶς ἐπὶ τῆς σιτικῆς δωρεᾶς ταύτης εἰς τὴν Χαλκίδα παρεγένετο. Ἄλλως θὰ ἔμενε καὶ ἄδηλος ἡ σχέσις τῆς δωρεᾶς ταύτης πρὸς τοὺς Χαλκιδεῖς.

Ἀκριβῶς δὲ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οἱ δύο βασιλεῖς καὶ ἀδελφοὶ ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ νεώτερος Πτολεμαῖοι συμφιλιωθέντες ἐπεκαλέσαντο ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον πολέμου τὴν βοήθειαν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀγαιῶν (Πολυβ. XXIX 23) καὶ τὴν προστασίαν καὶ ἐπέμ-

βασιν τῶν Ῥωμαίων (κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 169/8 κατὰ Niese III 174). Ἴσως λοιπὸν τότε, εἰ μὴ πρότερον, ἀπέστειλεν ὁ πρεσβύτερος Πτολεμαῖος ἐξ Αἰγύπτου σίτον εἰς Χαλκίδα διὰ τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατὸν, ὅπως κατόπιν τοιαύτης δωρεᾶς αἱ παρακλήσεις αὐτοῦ τύχῳσιν εὐμενεστέρας ἀκοῆς παρὰ τῆ συγκλήτῳ ἐν Ῥώμῃ καὶ μεσολαβοῦντος τοῦ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ καὶ παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς. Εἰς ἄλλο συμπέρασμα ἔφθασεν ὁ κ. Παπαθασιλείου λέγων ὅτι ἡ δωρεὰ τοῦ σίτου πιθανῶς ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου Ἀνιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἕνεκα τῆς ἀπειλημικῆς στάσεως τοῦ πρόεβρος τῶν Ῥωμαίων Ποπιλλίου εὐγνωμοσύνης ἕνεκα (δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐν Πύδνῃ μάχην). Ὡς γνωστὸν καὶ προσβρία ἐπέμψθη εὐχαριστήσουσα τοῖς Ῥωμαῖοις διὰ τὴν εὐεργεσίαν ταύτην. Ἀλλ' ἡ προσβρία αὕτη εἰς Ῥώμην ἐστάλη καὶ δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μετὰ τῆς εἰς Χαλκίδα ἀποστολῆς τοῦ σίτου. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Πύδνῃ τῆς Μακεδονίας κατὰ το θέρους τοῦ 168 πρὸ Χρ. νίκην οἱ Ῥωμαῖοι βεβαίως δὲν εἶχον εἰμὴ ὀλίγην ἢ οὐδεμίαν ἀνάγκην σιτοπομπίας ἐξ Αἰγύπτου εἰς Χαλκίδα· διὰ τοῦτό μοι φαίνεται πιθανόν ὅτι ἢ ἐν λόγῳ ἀποστολῆς ἐγένετο πρὸ τῆς νίκης ταύτης, δηλαδὴ μεταξὺ τοῦ 170/69 καὶ τοῦ θέρους τοῦ 168.

Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι Μικυθίου Χαριδάμου ὁ προτείνας το ψήφισμα ἴσως εἶνε συγγενῆς τοῦ ἐνδόξου ἡγέτου τῆς Ῥωμαϊζούσης φατρίας ἐν Χαλκίδι Μικυθίωνος υἱοῦ τοῦ Μικυλίωνος, ἴσως δὲ καὶ συγγενῆς τοῦ Χαριδάμου υἱοῦ τοῦ Δημητρίου ὅστις γυμνασιαρχήσας ἐτιμῆθη ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων διὰ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σ. 169 ἐκδοθέντος ψηφίσματος κατὰ πρότασιν αὐτοῦ τοῦ Μικυθίωνος υἱοῦ τοῦ Μικυλίωνος. Ὅσα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Μικυθίωνος τούτου γνωρίζομεν ἀνεφερα ἤδη ἐν ἐκείνῳ τῷ ἄρθρῳ σ. 171.

2. Τρία ψηφίσματα Χαλκιδέων δημοσιευθέντα ἐσγάτως ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1903 σ. 117, 119, 123 τελειώνουν κατὰ τὸν ἐκδόστην διὰ τῶν ἐξῆς: εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἔργασιον καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν καὶ πολέμου ὄντος καὶ εἰρήνης καὶ ἰάλλα ὑπάρχειν αὐτοῖς πάντα ὅσατερο καὶ τοῖς ἄλλοις προσένοις καὶ εὐεργέταις τοῦ

δήμου τοῦ Χαλκιδέων (ἢ ἑμοίως). *Γέγραπται*. Εἰς τὸν παράξενον χωρισμὸν τῆς λέξεως *γέγραπται* ὁ κ. Παπαθασιλείου προέβη, ὡς φαίνεται, διότι τὰ ἀντίγραφα του ἐν τοῖς τρισὶ ψηφίσμασι τούτοις πρὸ τοῦ *γέγραπται* δεικνύουν χωρὸν κενόν. Τοιοῦτος χωρὸς κενός ἕμως πρὸ τοῦ *γέγραπται* ἐπ' οὐδενός τῶν λίθων ὑπάρχει· εἶνε δὲ φανερόν ὅτι τὸ *γέγραπται* εἶνε συνδεδεμένον μετὰ τῶν προηγουμένων καὶ ἰσοδυναμεῖ ταῖς λέξεσιν ὑπάρχει ἢ δέδοται, αἵτινες τόσον συχνὰ ἀπαντῶσιν ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἐν τοῖς περὶ προσενίας καὶ ἄλλων τιμῶν ψηφίσμασιν, ὥστε κρίνω περιττὸν ὅπως ἀναφέρω παραδείγματα. Τοῦτο μόνον σημειώσω ὅτι τὸ *γέγραπται* εὐρίσκεται ἐν πλείστοις ἄλλοις ψηφίσμασιν ἐν τῇ φράσει ταύτῃ καὶ ὅτι ἀπαντᾷ ἐν ψηφίσματι Ὁρχομενίων IG VII 21. Michel, Recueil 2:39 στ. 22: εἶμεν αὐτοῖς ἰσοτέλειαν καὶ ἰάλλα πάντα καθάτερο καὶ τοῖς ἄλλοις προσένοις καὶ εὐεργέταις τῆς πόλιος Ὁρχομενίων *γέγραπται* καλέσει δὲ αὐτοὺς καὶ ἐπὶ ξένα κτλ. ἐν μέσῳ τῷ ψηφίσματι, καὶ ἐν δόγματι Ὁρωπίων IG VII 378, ὡς φίλος μου ἐπιγραφικὸς παρετήρησεν, οὐχὶ ἐν τέλει τῆς φράσεως ἀλλ' ἐν μέσῳ τῷ λόγῳ: ὅσα περὶ καὶ τοῖς ἄλλοις προσένοις καὶ εὐεργέταις *γέγραπται* τῆς πόλεως Ὁρωπίων. Τίς ἢ ἔννοια τοῦ *γέγραπται* κατὰ τὸν κ. Παπαθασιλείου, ἐμοὶ τοῦλάχιστον ἔμεινεν ἄδηλον. Ἐν τέλει παρατηρῶ ὅτι οἱ λίθοι σ. 117 ἄρ. 1 καὶ 123 ἄρ. 3 ἐν στ. 7 καὶ 6 ἔχουσι πρὸ τῶν λέξεων *δεδοχθαι* κενόν, ὃ δὲν δεικνύουσι τὰ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. δημοσιευθέντα ἀντίγραφα.

3. Τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου ψηφίσματος σ. 119 ἀναγιγνώσκει ὁ κ. Παπαθασιλείου ὡς ἐξῆς:

Ἐπειδὴ χρειάν ἐχούσης τῆς πόλεως δι' ἀφορίαν γε κατ' ἀγορασμὸν σίτου Κλέων Εὐνοσιίδα Λακεδαιμόνιος ὑπάρχων τῆς πόλεως πρόξενος παρακληθεὶς δανεῖσθαι ὅσον ἂν αὐτῷ εὐκαιρον ἢ ἐπέδωκεν αὐτὸν ἀπροφασίστως δαδὸς ἀτόκου(ς) δραχμῆς μυριάς τρισχιλίας πεντακοσίας. Τὸ **δι' ἀφορίαν γε κατ' ἀγορασμὸν** δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἄρθῳ. Ἡ χρῆσις τοῦ γε εἶνε ἀνήκουστος ἐν ψηφίσματι καὶ ἡ ἔννοια τῶν λέξεων δι' ἀφορίαν κατ' ἀγορασμὸν δυσκατάληπτος, καίτοι ὁ ἐκδόστης ἐρμηνεύει τὸ **κατ' ἀγορασμὸν** πρὸς ἀγορασμὸν, ἰσχυρίζόμενος ὅτι ἡ πρόθεσις κατὰ δύναται

νὰ δηλώσῃ καὶ σκοπόν. Μολὶς ἰδὼν τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Παπαβασιλείου ἀνεκοίνωσα τοῖς φίλοις μου τὴν ἐξῆς διόρθωσιν· ἐπειδὴ χρεῖαν ἐχούσης τῆς πόλεως **διαφόρου πρὸς**] καταγορασμὸν οἴτου. Ἡ δὲ διόρθωσις αὕτη ἐπιβεβαιούσται διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ λίθου, ὅστις τὸ πρὸ τῶν στοιχείων ΚΑΤ γράμμα δὲν εἶνε Ε ὅπως νομίζει ὁ κ. Παπαβασιλείου, ἀλλὰ Σ. Ὅτι **διάφορον** σημαίνει **χορήματα** εἶνε γνωστότατον· ἢ δὲ φράσις: **χορεῖαν ἐχούσης τῆς πόλεως διαφόρου** εὐρίσκεται καὶ ἐν ἄλλοις ψήφισμασιν. Οὕτω τὸ ψήφισμα τῶν Γυθαετῶν Dittenberger, Sylloge 330 λέγει ἐν στ. 32: ἔν τε τῷ ἐπὶ Τιμοκράτους ἐνιαυτῷ ὅτε Ἀντώνιος (πρὸς. Ath. Mitt. XXVI 419) παρεγένετο, χρεῖαν ἐχούσας τῆς πόλεως διαφόρων καὶ μηδενὸς ἄλλον θέλοντος συναλλάξαι, ἐδάνεισεν αὐτῷ δραχμὰς τετρακισχίλιας διακοσίας· ἄλλο ψήφισμα τῆς ἐν Ἀμοργῷ πόλεως Αἰγιάλης Bull. de corr. hell. XXIII 390 ἐν στ. 6 **χορεῖας τε γενομένης ἀναγκαίας τῷ δήμῳ διαφόρου διὰ τοὺς περιστάνας καιροὺς οὐκ ἀντιπεν, ἀλλ' ἐδάνεισεν προθύμως ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῷ δήμῳ** ψήφισμα Σαραπιστῶν ἐκ Κέω IG XII 5, 606 ἐν στ. 5· **χορεῖας τε γενομένης ἀργυρίου εἰς ξυλῶναι τῷ θιάσῳ προεισήνεγκεν τὸ ἀργύριον ἄτοκον** ψήφισμα Παγαίων εἰς τιμὴν Σωτέλους υἱοῦ τοῦ Καλλινίκου συναρμισθὲν ὑπ' ἐμοῦ (πρὸς. Ἐφημ. Ἀρχ. 1902 σ. 142) ἐκ τῶν ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1883 σ. 101 καὶ IG VII 190 (GDI 3106) τεμαχίων. ἐν στ. 12: **χορή[ας τε γενομένης] διαφόρου** τέλος δὲ ἡ φράσις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κουρουνιώτου ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1900 σ. 155 ἐκδοδομένῳ ψήφισματι τῶν Κοτυρτατῶν Τοῦ ψηφίσματος τούτου, ὅπερ νῦν ἐν τῇ Συλλογῇ Κ. Καραπάνου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ ἀπόκειται, ἀναγινώσκω καὶ συμπληρῶ τὴν ἀρχὴν ὡς ἐξῆς:

Ἐπειδὴ Πειύτας Κρατηνίκ[ου
Ἄσωπιτας εὔνοος ὦν ὑπ[άρχει
τῆι πόλει τῶν Κοτυρτατ[ᾶν δι-
ὰ προγόνων νῦν τε τᾶς π[όλιος
χρεῖαν ἐχούσας διαφόρ[ου κτλ.

Σημειωτέον ὅτι τὸ Πειύτας ἀντὶ Πειούτας καλῶς ἔχει (πρὸς. Πεισιτέλης καὶ Πραξίτας IG II 2834, Πραξίτης Bull. de corr. hell. XXV 369,

Πραξιτέλης). Ἀντὶ τοῦ Κρατηνίκου ἐν στ. 13 ὁ λίθος ἔχει τὸ κοινὸν Κρατηνίκου.

Ἡ δὲ λέξις καταγορασμός, τὴν ὁ κ. Παπαβασιλείου παρεγνώρισεν, εὐρίσκεται παρὰ Διοδώρῳ XVI 13 ἐν φράσει ἀναφερομένη ἐἰς ἑρμῶν ὑπόθεσιν· ἐξαπέστειλε γὰρ φορτίδας καὶ χορήματα πρὸς τὸν τοῦ οἴτου καταγορασμὸν.

4. Το περὶ Κλέωνος ψήφισμα διὰ τῆς ἐν στ. 6 φράσεως δεδόχθαι τοῖς συνέδροις χαρακτηρίζεται ὡς ψήφισμα τῶν συνέδρων· ὁ δὲ χορηματεὺς τοῦ συνεδρίου ὅστις διατάσσεται ἐν στ. 9 ὅπως προνοηθῆ μετὰ τῶν στρατηγῶν, τῶν πρώτων ἀρχόντων τῆς πόλεως (πρὸς. Sylloge 260, 607), τῆς ἀναγραφῆς τῆς προξενίας τῆς δεδομένης τῷ Κλέωνι καὶ τοῦ παρόντος δόγματος, εἶνε ὁ γραμματεὺς τῶν συνέδρων· οἱ δὲ σύεδροι ἔχουσι τὰ καθήκοντα τῆς βουλῆς (G. Busolt. Staatsaltertümer² 347, M. Holleaux, Bull. de corr. hell. XIV II, 17, H. Swoboda, Griechische Volksbeschlüsse 149). Ἀπορῶ δὲ πῶς ὁ κ. Παπαβασιλείου λέγει· **συνέδριον ὠνομάζεται ἡ βουλή καὶ ὁ δήμος ὁμοῦ συναρχόμενοι** καὶ πῶς εἰς μαρτυρίαν ἐπικαλεῖται τὸ οὐδόλως σχετικὸν χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους Περὶ κόσμου 400 ε 16: ἐξίσιον ἄρχοντες μὲν εἰς τὰ ἀρχεῖα, θεσμοθέται δὲ εἰς τὰ οἰκεῖα δικαστήρια, βουλευταὶ δὲ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ εἰς συνέδρια τὰ καθήκοντα (ὁγλ. τὸ βουλευτὸν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικόν).

Ἐν τῷ τέλει τοῦ ψηφίσματος ὁ ἐκδότης ἀναγινώσκει τὴν δὲ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι τῶν προειρημένων δραχμῶν ἀτ[όκων] το ὅς σιτόνας καθὼς ἐν τῷ περὶ τούτων νόμῳ εἴρηται. Ἀλλὰ τὸ κοινὸν τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ τελευταίου στίχου πρὸ τοῦ Τ ὅπερ μόνον ἀντέγραψεν ὁ κ. Παπαβασιλείου, δὲν ἐπιτρέπει τὴν συμπλήρωσιν τοσούτων γραμμῶν· πρὸ τοῦ Ταῦ τούτου ἐλλείπουσιν οὐχὶ πλείονα τῶν 9 ἢ 10 γραμμῶν, φαίνονται δὲ καὶ τὰ ἐξῆς ἄνω μέρη ἄλλων στοιχείων:

..... ΗΜΛΤΟ...ΥΣΣΙΤ...Σ.

Ὅστε ἀναγνωστέον: τῶν προειρημένων χορημάτων τ[ὸ]ς σιτόνας. Ὅτι δὲ νόμος ἐγένετο περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν δανεισθέντων ὑπὸ τοῦ Κλέωνος χρημάτων, δὲν μοι φαίνεται οὐδόλως πιθανόν. Διὰ τοῦτο ἴσως συμπληρωτέον· καθὼς ἐν τῷ περὶ τούτων [δόγματι γέγραπται ἢ εἴρηται].

5. Ὁ ἐν τῇ χρονολογίᾳ τοῦ τρίτου ψηφίσματος σ. 123 ἀναφερομένης ἡγεμονίας Δεξιτέλης, ἀνὴρ ἐκ τῶν τότε τὰ πρῶτα φερόντων, ἀναμφισβότως εἶνε πατήρ τοῦ Χαριζιένου υἱοῦ τοῦ Δεξιτέλους, ὃν ὁ δῆμος ὁ Χαλκιδέων ἐτιμῆσε δι' ἀναστάσεως ἀνδριάντος, ὡς μακθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθείσης βάσεως Bull. de corr. hell. 1892 σελ. 95.

6. Ἐν τῷ τετάρτῳ ψηφίσματι Ἐφ. Ἀρχ. 1903 σ. 123 τὸ ὄνομα τοῦ μῆδος ἐν στ. 1 κατὰ τὸν ἐκδοτὴν ὡς λέγει δὲν εἶνε Ὀλυμπίων| ἀλλὰ Ὀλυ[νθίων], ἐπειδὴ δὲν εἶνε οὐδαμοθεν ἄλλοθεν γνωστὸν ὅτι ἐτελοῦντο Ὀλύμπια ἐν Χαλκίδι, γνωστὴ δὲ εἶνε ἡ ἐν τῇ Χαλκιδιᾷ λεγόμενη πόλις Ὀλυθός καὶ τὸ νῦν ἐν Πάρῳ διὰ τὸν Ἰούνιον ἐν χρήσει ὄνομα Ὀλυθιστής. Εἶνε ἔτι γνωστὸν ὅτι ἐν Χαλκίδι ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς ὁ Ὀλύμπιος καὶ φαίνεται μάλιστα ὅτι εἶνε ὁ κυριώτατος τῶν θεῶν τῶν ταύτην τὴν πόλιν κατεχόντων· διότι τοῦ περὶ Χαλκιδέων ψηφίσματος Ἀθηναίων IG I Suppl. p. 10, 27a (Dittenberger, Sylloge 17) ὑπερ ὁ κ. Παπαθασιλείου ἄλλως ἀναφέρει ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1903 σ. 129 λέγει ἐν στ. 59 εἰ τὸ δὲ φέσιμα τόδε καὶ τὸν Ἰόρκον ἀναγράφουσι Ἀθῆναισι μὲν τὸν γραμματεῖα τις βολίς ἐστέλει λιθίνῃ καὶ καταθεῖναι ἐς πόλιν τέλει τοῖς Χαλκιδέων, ἐν δὲ Χαλκίδι ἐν τῷ ἱερῷ τῷ Διὸς τῷ Ὀλυμπίῳ ἡ βολὴ Χαλκιδέων ἀναγράφουσα καταθέτω. Ἡ δὲ παρὰ τοῖς Χαλκιδέουσι λατρεία τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἀκρούοντως δικαιολογεῖ τὴν ὑπαρξίν μῆδος Ὀλυμπίωνος.

Ἐν στ. 5 ὁ κ. Παπαθασιλείου συνεπληρώσεν· καὶ πολλοῖς τῶν πολιτῶν χρήσιμος γίνεται ὅσοις ἄν τις χρεῖων ἔχων αὐτοῦ τυχάνῃ, ἀντι ὁπότα ν.

III.

Ἐλεγχος τῆς γνώμης τοῦ κ. Γ. Α. Παπαθασιλείου περὶ τοῦ ἐκ Χαλκίδος ἱεροῦ νόμου.

Ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. 1902 σ. 133 ἐπεχείρησα νὰ ἀποδείξω ὅτι ὁ ἐν Χαλκίδι εὑρεθεὶς καὶ ἐν προηγούμενῳ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος ταύτης 1902 σ. 29 δημοσιευθεὶς ἱερός νόμος προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς. Δὲν ἔτυχεν ἔτι νὰ πείσω τὸν ἐκδόντα τὴν

ἐπιγραφὴν ταύτην κ. Γ. Α. Παπαθασιλείου, ὅστις ἐλέγχων τὴν γνώμην μου ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τοῦ περιοδικοῦ τούτου (1903) σ. 127 ἐπιμένει εἰς τὸ γνήσιον τῆς προελεύσεως τοῦ λίθου. Εὐτυχῶς τὸν Ἀττικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ὁ ἐπικριτὴς μου προθύμως παραδέχεται· ὥστε οὐδεμίαν περὶ τούτου ἀμφισβήτησιν. Διαφέρουσι δὲ αἱ γνώμαι ἡμῶν περὶ τοῦ περιεχομένου καθόσον τοῦτο κατ' ἐμὲ ἐπίσης ἀποδεικνύει τὴν ἐξ Ἀττικῆς προέλευσιν τοῦ λίθου, κατὰ δὲ τὸν κ. Παπαθασιλείου τὴν ἐκ Χαλκίδος. Ἀποδείξει δὲ κατ' αὐτὸν ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Γλαύκου, ὅς μνημονεύεται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν θυσιῶν Α στ. 12. εὐαρμοστῆ μᾶλλον τῇ Χαλκίδι τῇ πρωτενοσίῃ τῆς ὁμωνύμου τῇ μητρὶ αὐτοῦ νήσου Εὐβοίας ἢ τῇ Ἀττικῇ. Καὶ ἐγὼ δὲν ἠγνόουν ὅτι ὁ Γλαῦκος ὁ ἐξ Ἀθηρόνος ἐνομιζέτο υἱὸς τῆς Εὐβοίας καὶ τοῦ Πολύβου (οὐχὶ τοῦ Ποσειδῶνος ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Παπαθασιλείου) ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ναιίδος Νύμφης, κατ' ἄλλους δὲ καὶ ἄλλων (πρβ. Ἀθηναίων VII 296 be) Ἀλλ' ἡ καταγωγὴ αὕτη δὲν ἐκόλυσε τὸν Γλαῦκον νὰ εἶνε γνωστὸς καὶ νὰ λατρευθῇ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς δύναται νὰ μάθῃ τις ἐκ τῶν ἐν Roscher, Lexikon der Mythologie ἀναφερομένων. Ῥητὴ μαρτυρία περὶ τῆς λατρείας τοῦ Γλαύκου ἐν Ἀττικῇ δὲν σφίζεται, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις αὕτη δὲν εἶνε ἀπόδειξις ὅτι δὲν ὑπῆρχεν. Οὕτε ἡ λατρεία τοῦ Διὸς τοῦ Κηναίου ἐν Ἀττικῇ ἦτο γνωστὴ ἡμῖν ἐξ ἀρχαίων μαρτυριῶν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τεμαχίου τῆς λογοδοσίας τῶν ταμιῶν τῶν ἄλλων θεῶν IG I 208, οὔτε ἡ τοῦ Δαυίλλου ἣν ἔφερα εἰς τῶς προσαρμόσας πρὸς τὰ τεμάχια IG I 197. 203 ἄλλο τεμάχιον ἀνέκδοτον (Festschrift für Th. Gomperz σ. 417). Ἡ δὲ πιθανότης ὅτι ὁ Γλαῦκος ἐλατρεύετο ἐν τῇ Χαλκίδι, μόνον διότι αὕτη γείτων εἶνε τῆς Ἀθηρόνος, δὲν εἶνε διόλου ἀποχρῶν λόγος ὅπως ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἐπιγραφὴ Ἀττικὴ εὑρεθεῖσα ἐν Χαλκίδι καὶ μνημονεύουσα τὸν Γλαῦκον, ἀληθῶς προέρχεται ἐκ τῆς πόλεως ταύτης.

Εἶνε δὲ ὄντως παράδοξον ὅτι ὁ κ. Παπαθασιλείου ὁ ἀποδίδων τόσην σημασίαν εἰς τὴν πιθανότητα τῆς ἐν Χαλκίδι λατρείας τοῦ Γλαύκου οὐδὲ λέξιν δὲν λέγει περὶ τῆς μεμαρτυρημένης ἐν Ἀττικῇ λατρείας ἄλλης θεότητος ἀναφερομένης ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ θυσιῶν ἐν στ. 5. Ἐνταῦθα ὁ

κ. Παπαβασιλείου ὀρθῶς συνεπλήρωσεν *Ἱππολύτοι*, λατρείας δὲ τοῦ Ἱππολύτου παρὰ τοῖς Χαλκιδεῦσιν οὐδὲν ἴχνος ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο ἀνέφερον τὴν μνείαν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀττικῶς γεγραμμένῃ ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῇ εἰς τὸ γνωστὸν ὑπὸ τῇ Ἀκροπόλει *μνήμα τοῦ Ἱππολύτου* καὶ τὴν παρ' Ἀθηναίοις λατρείαν τῆς *Ἀφροδίτης τῆς ἐφ' Ἱππολύτῳ*. Ἐκ τῆς σιγῆς, ἣν περὶ τοῦ Ἱππολύτου τηρεῖ ὁ κ. Παπαβασιλείου, τεκμαίρομαι ὅτι ἐξακολουθεῖ θεωρῶν τοῦτον ὡς Χαλκιδικὸν ἥρωα.

Ἐν στ. 10 τοῦ καταλόγου τῶν θυσιῶν ὁ ἐκδότης συνεπλήρωσεν *Ἀφροδίτῃ ἐν τῷ ἐλαιεῖ*, ἐγὼ δὲ *Ἡρακλεῖ ἐν τῷ ἐλαιεῖ* ἐνθυμηθεὶς ὅτι Ἡρακλῆς οὕτως ἐπονομαζόμενος ἀναφέρεται ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς IG I 164. 170. 173. Ὁ λίθος, ὃν πρὸ ὀλίγου ἐξήτασα ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος, πληρέστατα ἐπιβεβαίωσεν τὴν συμπλήρωσιν ταύτην. Τὸ πρὸ τοῦ EI γράμμα δὲν δύναται νὰ εἶνε T, διότι ἐὰν ἦτο T, βεβαίως θὰ ἐφαίνετο μέρος τι τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς. Σφύζεται ἕμως πρὸ τοῦ EI ἄλλο ἴχνος, μέρος δηλαδὴ λοξῆς γραμμῆς, ὅπερ δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὁ κ. Παπαβασιλείου, ἀν καὶ εἶνε τόσον φανερόν ὥστε νῦν ἀναγνωρίζεται ὑπ' ἐμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς δημοσιευθείσης φωτογραφικῆς εἰκόνας· ἡ δὲ λοξὴ αὕτη γραμμὴ ἀναμφιβόλως ἀνήκει εἰς L. Τῷ ὄντι λοιπὸν γίνεται μνεία τοῦ Ἡρακλέους τοῦ ἐν τῷ Ἐλαιεῖ ἐν τῇ ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν εἶνε Ἀττικῆ, ὥσπερ παρετήρησε καὶ ὁ κ. Παπαβασιλείου, ἡ Ἀττικωτάτη ὅπως εἶπον ἐγὼ, δικαίως ἐταύτισα καὶ ταυτίζω τοῦτον τὸν Ἡρακλέα πρὸς τὸν Ἡρακλέα τὸν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν ἀναφερόμενον ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν αὐτῶν χρόνων, δηλαδὴ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ πέμπτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Ὁ κ. Παπαβασιλείου ἕμως ἀποδεχόμενος τὴν ἀνάγνωσίν μου προτιμᾷ νὰ νομίζῃ τὸν Ἡρακλέα τοῦτον καὶ τὸν ἐλαιῶνα Χαλκιδικὸν καὶ με διδάσκει ὅτι καὶ ἐν Χαλκίδι ἐλαία φύεται καὶ δύναται τόπος νὰ εἶνε κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν καὶ ἱερὸν νὰ κεῖται ἐν ἐλαιῶνι. Οὕτε τοῦτο βεβαίως οὕτε τὴν ἐν Χαλκίδι λατρείαν τοῦ Ἡρακλέους ἠγνόουν, ἐπειδὴ μάλιστα διώρθωσα τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου ἐν Ἀθηνᾶ IX 449 ἐκδομένης ἀγωνιστικῆς ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῆς (Jahreshefte

I Beiblatt 48, πρὸς Ἐφημ. ἀρχ. 1898 σ. 136). Ἄλλ' ἐὰν ἐτελεῖτο ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης (Ἐφημ. Ἀρχ. 1897 σ. 196) ἐν Χαλκίδι *ἀγὼν Ἡρακλείων*, ἀνέκειτο δὲ γυμνάσιον ἐν Χαλκίδι, κατὰ Πλούταρχον Τίτ. 16, Τίτῳ καὶ Ἡρακλεῖ, ταῦτα ἀποδεικνύουσι μὲν ὅτι ἐλατρεύετο ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἐν Χαλκίδι, οὐδεμίαν δὲ παρέχουσι πιθανότητα, ὅτι ἐλατρεύετο καὶ ἐν Χαλκίδι ὅπως ἐν τῇ Ἀττικῇ *Ἡρακλῆς ἐν τῷ ἐλαιεῖ*.

Περὶ δὲ τῆς ἐν στ. 9 ἐμῆς συμπληρώσεως *Διὶ Τροπαίῳ ἐν Κυνοσοῦραι* (τῆς Σαλαμῖνος δηλαδὴ) παρατηρεῖ ὁ κ. Παπαβασιλείου τὰ ἐξῆς· *πόθεν ὁ κ. Wilhelm γινώσκει ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ τῇ Κυνοσοῦρᾳ ἱερὸν τοῦ Τροπαίου Διὸς ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἀγνοοῦμεν. Δὲν ἀγνοεῖ μὲν ὁ ἐπικριτῆς μου τὰ περὶ ἐφήδων ψήφισματα τῶν Ἀθηναίων ἐν οἷς ἐπανειλημμένως τοῦ Τροπαίου Διὸς μνεία γίνεται, ὅτι ὁ ἴδιος ἀναφέρει ταῦτα διαλαμβάνων περὶ τοῦ Τροπαίου Διὸς ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ αὐτοῦ ἐν Ἐφημ. ἀρχ. 1902 σ. 35, ἀγνοεῖ δὲ ὡς φαίνεται ὅτι ὁ Ζεὺς οὗτος ὁ Τροπαῖος ἐλατρεύετο ἐν Σαλαμῖνι. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς (πρὸς J. Toepffler, Quaestiones Pisistrateae σ. 21. A. Milchhöfer, Text zu den Karten von Attika σ. 28 VII. VIII, A. Bauer, Jahreshefte II 97) τὸ ὑπ' ἀρ. 467 ἐν IG II ψήφισμα λέγον ἐν στ. 24 τάδε· ἔπλευσαν δὲ καὶ εἰς Σαλαμῖνα τοῖς Αἰαντείοις καὶ ἔθυσαν τῷ Αἴαντι καὶ τὰλλα καθήκοντα ποιήσαντες ἀνεστράφησαν εὐδίακτως ἐφ' οἷς καὶ ἐμυθήθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Σαλαμινίων· προαναπλεύσαντες δὲ καὶ ἐπὶ τρόπαιον δυοὶ πλοῖοις ἔθυσαν τῷ Διὶ τῷ Τροπαίῳ τοῖς τε προηροσίοις ἤραντο τοὺς βοῦς ἐν Ἐλευσίνι κιλ., πρὸς 469 σ. 17, 471 σ. 28 καὶ 71. Ὁ δὲ τόπος τῆς θυσίας ταύτης ἀναμφιβόλως ἦτο τὸ τρόπαιον ὅπερ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην ἔθρυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς· τοῦτο δὲ ἀναφέρεται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα ἐκδομένῃ ἐπιγραφῇ Ἐφημ. ἀρχ. 1884 σ. 163 στ. 33 ἀκρωτήριον ἐφ' οὗ κεῖται τὸ Θεμιστοκλέους τρόπαιον κατὰ Περσῶν καὶ πολυάνδρειον τῶν [ἐν τῇ μάχῃ τελευτησάντων (ἢ ὁμοίως πως)]. Ὅτι δὲ ὁ μόνος κατ'ἀλλήλους τόπος διὰ τοιοῦτο τρόπαιον εἶνε ἡ Κυνοσοῦρα καλουμένη ἄκρα, ἀρίδηλον εἶνε τῷ καὶ ἅπαξ μόνον ἰδόντι τὴν Σαλαμῖνα ἢ μελετήσαντι τὰ τῆς ἐνδόξου ναυμαχίας. Τέλος δὲ λέγει καὶ τὸ σχό-*

λιον εἰς Λισχυλοῦ Περσῶν στ. 301: *Σιληγία* αἰγιαλὸς *Σαλαμῖνος* ὁ Blomfield προσέθηκε *πλησίον* τῆς λεγομένης *Τροπαίου* ἄκρας ὡς *Τιμόξενος* ἐν τῷ Γ' περὶ λιμένων τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο διατηρεῖ εἰσέτι ὁ νοτόθεν τῆς Κυνοσούρας αἰγιαλὸς κατὰ Α. Milchhöfer, Text zu den Karten von Attika VII VIII 27 νῦν *Σελήμια* καλούμενος. Ὅτι ἐν τῷ τοῦ Θουκυδίδου χωρίῳ II 92 *τρόπαιον ἔστησαν ὄθεν ἀναγαγόμενοι ἐκράτησαν*, δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ τροπαίου ἕπερ ἰδρύθη μετὰ τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος, ἀλλὰ περὶ τροπαίου ἕπερ μετὰ τὴν περὶ Ἴριον τὸ Μολύκριον πρὸς τοὺς Πελοποννησίους μάχην ἔστησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὁρθότατα παρατηρεῖ ὁ κ. Παπαθασιλείου, δὲν ἠγνόουν δὲ οὐδ' ἐγὼ τοῦτο. Τοῦ χωρίου τούτου ἐποιησάμην χρῆσιν μόνον ἕπως ἐκφράσω τὴν περὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐν Σαλαμῖνι τροπαίου ἰδέαν μου διὰ τῶν λέξεων ἀρχαίου τινὸς συγγραφέως· ἡ δὲ ἰδέα μου ἦτο ὅτι ἕπως μετὰ τὴν περὶ τὸ Ἴριον μάχην, οὕτω καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἰδρύσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ τροπαίον ἐν ἐκείνῳ περίπῳ τῷ τόπῳ ὄθεν ἀναγαγόμενοι ἐκράτησαν, ἐπειδὴ τρώπαια ναυμαχιῶν δὲν δύναται νὰ ἰδρῦνται ἐν θαλάσῃ. Δὲν ἤθελον δὲ ποτὲ νὰ ἀποδώσω εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Θουκυδίδου τὴν σημασίαν ῥητῆς περὶ τοῦ ἐν Σαλαμῖνι τροπαίου μαρτυρίας καὶ ἂν προσέβλεπον ὅτι ἔμελλε νὰ τυπωθῇ κυρτοῖς γράμμασι καὶ νὰ λῆθῃ οὕτω μαρτυρίας ψευδῆ ἔψιν. Ἢ ἐξέφραζον βεβαίως σαφέστερον τὴν γνώμην μου πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως.

Τούτων οὕτως ἔχοντων ἀφήνω εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἐπαίντων ἂν εἶνε πιθανωτέρα ἢ ἐμῆ συμπλήρωσις *Διὸ Τροπαίου ἐν Κυνοσούραι* (τῆς Σαλαμῖνος δὲ) *ἀδῆ* ἢ ἡ τοῦ κ. Παπαθασιλείου: *Διὸ Τροπαίου ἐν Κυνοσούραι* (τῆς Χαλκίδος), ἢ ἄλλως τε ὁ ἴδιος, ἕπως λέγει, μετὰ πολλοῦ δισταγμοῦ προστείνει. Ἄτε μόνον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς ἄκρας πρὸς κυρτὸς κεφαλῆν καὶ ἐκ τῆς νῦν προσωνυμίας αὐτῆς εἰκάσας. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ εἰκασία αὕτη μοι φαίνεται πολὺ τολμηρὰ, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἶπω, ἄψ' οὐ περὶ τροπαίου καὶ λατρείας τοῦ Διὸς τοῦ Τροπαίου ἐν τῇ νῦν *κακοκεφαλῇ* λεγομένη θέσει καὶ περὶ τοῦ ἀρχαίου ὀνομαστος αὐτῆς ἀπολύτως οὐδὲν γνωρίζομεν.

Ἐκτος τούτων καὶ ἄλλαι ἀναφέρονται θεότητες,

ὧν τὰ ὀνόματα δὲν ἀνεγνώρισεν ὁ κ. Παπαθασιλείου, καὶ ὧν ἡ λατρεία ἀπαντᾷ ἐπίσης ἐν Ἀττικῇ. Ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τῆς Α πλευρᾶς τοῦ λίθου ὁ κ. Παπαθασιλείου εἶδε μόνον τὰ ἐξῆς: [...](·Σι[·]ΑΙ. Ἐγὼ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ διακρίνω τὰ ἐπόμενα ἔχνη.

... Φ Λ Ι < Ν Λ Ι ...

Ἡ μόνη δυνατὴ συμπλήρωσις εἶνε:

[Νυν]φ[α]ις κ[α]ι [·]Αχ[ε]λ[ό]οι.

Κοινοτάτη βεβαίως εἶνε ἀνά πάσαν τὴν Ἑλλάδα ἢ τῶν Νυμφῶν λατρεία· ἠνωμένη δὲ ἡ λατρεία τῶν Νυμφῶν μετὰ τῆς τοῦ Ἀγελῶου πάλιν ἐξ Ἀθηνῶν εἶνε γνωστῆ. Τὸ παρὰ τον Ἰλισσον ἱερὸν τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀγελῶου μνημονεύει ὁ Πλάτων ἐπανειλημμένως ἐν τῷ Φαίδρῳ 230 b, 279 b καὶ ἐπ., μνημονεύει δ' αὐτὸ καὶ ἐπιγραφή τοῦ πέμπτου αἰῶνος IG I Suppl. p 120, 503 a, παριστάνεται δὲ ὁ Ἀγελῶος καὶ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Σκιᾶ ἐν ταῖς παρὰ τον Ἰλισσον ἀνασκαφαῖς αὐτοῦ ἀνευρεθέντι ἀναγλύφῳ Ἐφημ. Ἀρχ. 1893 σ. 138· περὶ δὲ τῆς θέσεως τοῦ ἱεροῦ διαλαμβάνει ὁ ἴδιος ἐν τῇ διατριβῇ *Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν τοπογραφίαν* σ. 15.

Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν πρῶτον μὲν τὸ ἐν γένει Ἀττικὸν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὴν ἐν Ἀττικῇ ὑπαρξίν ἀναλόγων ἐπιγραφῶν, ἄς καὶ ἐν τῇ διατριβῇ μου ἀνέφερον, δεύτερον δὲ τὴν μνεῖαν τοῦ Ἰππολύτου, τοῦ ἐν Κυνοσούραι Διὸς τοῦ Τροπαίου, τοῦ Ἡρακλέους τοῦ ἐν τῷ Ἐλαιῖ, τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου, τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀγελῶου, ὧν ἡ λατρεία εἶνε γνωστῆ ἐν Ἀττικῇ, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁρθῶς ἀπέδωκα τον ἐκ Χαλκίδος ἱερὸν νομον εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Ξούθου καὶ τοῦ Γλαύκου καὶ τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Πορθίου οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστῆ ἤμῃν ὡς πρὸς τὴν Ἀττικὴν, δὲν ἀρκεῖ ἕπως ἀμφισβητήσωμεν τὸ κύρος τῶν ἄνω λόγων οὐτε ἕπως ἀποδώσωμεν τὴν Ἀττικῶς γεγραμμένην ἐπιγραφὴν ταύτην εἰς τὴν Χαλκίδα διὰ μόνον τον λόγον ὅτι ἐκεῖ εὐρέθη ἐντετοιχισμένη εἰς τοῖχόν τινα, παρ' οὐδὲν μὲν λογιζόμενοι ὅτι περὶ τῆς ἐν Χαλκίδι λατρείας τῶν εἰρημένων θεῶν καὶ ἡρώων οὐδεμία ῥητὴ μαρτυρία ὑπάρχει, κάλλιστα δὲ γνωρίζοντες πόσον εὐκόλως οἱ ἐνεπιγρα-

φοι λίθοι ἀπο τόπου εἰς τόπον μετακομίζονται. Ὁ δὲ κ. Παπαθασιλείου ἐπιμένων εἰς τὴν ἐκ Χαλκίδος προέλευσιν τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπως δικαιολογήσῃ τὸ Ἀττικὸν αὐτῆς, ἀναφέρει τὴν ἐπι τῆς Εὐβοίας ἐπιγράψαντων τῶν Ἀθηναίων ἦν περ ἐγὼ βεβαίως δὲν ἀγνοῶ, τοσοῦτον δὲ ἐξαίρει τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς, ὥστε ἰσχυρίζεται ὅτι ἀφ' οὗτοι οἱ Ἀθηναῖοι κατέλαβον τὴν Εὐβοίαν, κληροῦχοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο κύριοι τοῦ ἐνδορωτίτου Δηλίου πεδίου, οὐ μόνον ἢ Χαλκίς, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ νῆσος τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὰ Ἀττικά ἤδη παρέλαβεν, ὅπως λησμονήσας τὰς ἐξ Ἑρετρίας ἐν τῇ ἐπιγραφῇ διαλέκτῳ γεγραμμένας ἐπιγραφὰς τοῦ πέμπτου καὶ τετάρτου αἰῶνος πρὸ Χρ.

Μὴ εὐκαιρῶν ὅπως πραγματευθῶ τὰ τῆς ἐρμηνείας καὶ συμπληρώσεως τῶν ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ λίθου ἐπιγραφῶν σημειῶν περὶ τῶν κατὰ μέρος μόνον τὰ ἐξῆς.

Α στ. 2. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἐκδότου: Ἀριτέμιδι βοῦ[ν εἶνε ἀδύνατος. Ἐγὼ διακρίνω ΤΕΙΒ.

ὑπὸ τὸ Σ τοῦ στ. 15 εὐρίσκεται ὀριζόντιος γραμμῆ. Τίς ἢ σημασία αὐτῆς, ὁ κ. Παπαθασιλείου δηλοῖ ὅτι ἀγνοεῖ. Ἐτέρα δὲ γραμμῆ τοιαύτη ὑπῆρχε καὶ ὑπὸ τὸ Γάμμα τοῦ ὀνόματος Γ'λαύκοι ἐν στ. 12. Εἶνε ἢ παράγραφος λεγομένη γραμμῆ ἥτις ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν τοῖς παπύροις (πρὸς F. Blass, Griechische Palaeographie² S. 311) οὐχὶ σπανίως ἀπαντᾷ, χρησιμεύει δὲ εἰς ἐνδειξιν ἀρχῆς νέου λόγου. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε

ὅτι γραμμαὶ τοιαῦται εὐρίσκονται καὶ ἐν ταῖς ὁμοίαις τῷ ἐκ Χαλκίδος ἱερῷ νόμῳ Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς IG II 844 καὶ Ath. Mu. 1898 σ. 24.

Ἐν στ. 8 γράφεται *Ποσιθέοις*· ἐν στ. 16 *Ποσειδῶνι* συμφώνως πρὸς τὴν ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ὀρθογραφίαν· πρὸς Meisterhans-Schwyzler, Grammatik³ σ. 54.

Β στ. 1. Ἐσφαλμένως ἀναγιγνώσκει ὁ κ. Παπαθασιλείου: *θῶον|ται οἶν δια τῶν*. Ἐγὼ βλέπω τὰ ἐξῆς: ΟΑΡΟΤΟΝΔΑΡ, δηλαδή λαμβανέτω ἀπὸ τῶν δια τῶν.

στ. 2. Ἡ ἀνάγνωσις πέντε μο[ίρας εἶνε ἀδύνατος. Τὸ μετὰ το ΠΕΝΤΕ γράμμα εἶνε Η.

στ. 8. Τὸ μικρὸν Ο ὅπερ κατὰ τὸν κ. Παπαθασιλείου ὁ χαρακτὴς ἐχάραξε μεταξὺ τῶν δύο κεραιῶν τοῦ Ρ καὶ Τ, ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ διακρίνω.

στ. 13. Ἐσφαλμένως ἀναγιγνώσκει ὁ ἐκδότης *παρ|έχεν δὲ τει|ιερεῖα|ι ἀντί: παρ|έχεν δὲ τὴν|ιερεῖα|ν*, ὅπερ καὶ μόνον ἀρμύζει πρὸς τὴν ἐννοίαν, πρὸς Dittenberger, Sylloge 617 στ. 4 καὶ ἐπ. 618 στ. 1: *ταῦτα παρέχοντι τοῖς ἱεροῖς καὶ θῶοντι*. Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς· τῶν δὲ συμπληρώσεων ἄς ὁ κ. Παπαθασιλείου προτείνει ἐν τῷ ἱερῷ νόμῳ τούτῳ, αἱ πολλαὶ εἰσιν ἀμπίβολοι ἢ καὶ ὅπως ἀδύνατοι.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἰουνίου 1901.

ADOLF WILHELM

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΑΙ ΕΞ ΑΜΦΙΣΣΗΣ

▲

Ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς ἀλλολογραφίας (= BCH) τοῦ ἔτους 1893 σελ. 390 δημοσιεύων ὁ κ. P. Perdrizet ἐπιγραφάς τινάς ἐξ Ἀμφίσσης μνημονεύει καὶ λίθου τινὸς περιέχοντος ἀπελευθερωτικὴν ἐπιγραφὴν¹, ἣν δὲν ἀνέγνωσεν. Ὁ λίθος οὗτος — τιτανόλιθος — εἶνε ἐντετυχι-σμένος κατὰ τὴν θέσιν Πηγάδια εἰς τὸν τοίχον τῆς οἰκίας τοῦ I. Μάρκου περὶ τὸ 1/2 μέτρον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κατωφεροῦς ἐδάφους καὶ δὴ ἀνάστροφος, ὥστε τὰ γράμματα βλέπουσι πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ ἐντὸς τοῦ τοίχου κρυπτομένη δεξιὰ πλευρὰ τοῦ λίθου φέρει ἐπίσης ἐπιγραφὴν καλῶς διατηρουμένην, ὡς διέκρινα ἐκ μικροῦ ὄρατοῦ μέρους κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ λίθου. Ἡ ἔξω πλευρὰ τοῦ λίθου,

ἢ φέρουσα καταφανῆ τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν, ἔχει μῆκος 0,67 μ. καὶ πλάτος 0,40 μ. Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης λέγει ὁ Perdrizet (ἔ. ἀ.). « les lettres sont si effacées, que l'estampage n'a rien donné ». Πράγματι ὅμως ἡ κατάστασις τοῦ λίθου εἶνε πολλῶν χειρῶν ἢ ὅσον φαντάζεται τις ἐκ τῶν λόγων τούτων. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ δὲν εἶχεν ὁμαλισθῆ καλῶς, ὅτε ἐδέχθη τὴν ἐπιγραφὴν, ὁ δὲ χαρακτὴς ὑπερεπήδησε τὸς μεγάλας ἐγκοίλους ἀνωμαλίας, εἰς ἃς προσέκοψεν ἐνιαχοῦ (στ. 1, 5, 13). Τὰ γράμματα εἶνε λίαν ἐπιπόλαια, ἐχράχθησαν δὲ δι' ἀμελοῦς καὶ ἀσταθοῦς χειρὸς πιθανῶς κατὰ τὸν 1ον αἰῶνα π. Χ. Μετ' ἐπίμονον καὶ δυσχερῆ ἐργασίαν κατώρθωσα νάναγνώσω τὰ ἐξῆς, ἅτινα ὅμως δευτέρα ἐπίσκεψις τοῦ λίθου ἐλάχιστα μόνον εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ μεταβάλῃ.

Υ Ν ΙΚΑΣΙΠΟΛΙ

ΡΕΟΥΣΑΝΚΑΙΚΕΛΟΜΕΝΑΝΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝΝΥΜΦΗΔΡΟΥΝΙΚΑΣΙΠΟΛΙΣΚΑΙΕ
ΟΣΤΩΙΑΣΚΛΑΠΙΩΙΤΩΙΕΝΑΜΦΙΣΣΑΚΑΘΩΣΕΠΙΣΤΕΥΣΕΝΤΩΘΕΩΤΑΝΩΝ
ΣΩΜΑΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝΑΟΝΟΜΑΣΩΤΗΡΙΣΓΕΝΟΣΒΟΙΩΤΙΟΝΜΝΑΣΑΡΓΥΡΙΟΥ

ΙΟ ΑΠΕΔΟΤΟΣ. . . Α

5 ΤΑΝΤΙΜΑΝΕΧΟΜΕΝΠΑΣΑΝ

ΚΑΘΕΣΤΑΚΕΔΕΒΕΒΑΙΩΤΑΝ

. . . Δ. . . ΟΥΝΙΚΙΠΠΟΝΧΙΩΝΙΔΑΤΑΝΩΝΑΝΦΥΛΑΣΣΟΝΤΙΑΥΤΟΣΤΕΟΘΕΟ
ΚΑΙΟΙΙΕΡΕΙΣΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣΚΑΙΠΟΛΥΞΕΝΙΔΑΣΕΠΙΤΟΙΣΔΕΥΩΣΤΕΠΑΡΑ

¹ Αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶνε ἰδιωτικά συμβόλαια, ὅσα ἐλάχιστα ἐχράσσοντο ἐπὶ λίθων (ὄρα Kirchhoff ἐν Hermes II, σελ. 170 ἐξ.), καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐν πάσῃ Ἑλληνικῇ χωρῇ. Ἐν Δελφοῖς δὲ καὶ ταῖς περὶ τοὺς Δελφοὺς πόλεις, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀμφίσσα, εὐρέθησαν αἱ πλείστα καὶ αἱ ἐκτενέσταται τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν, ἐξ ὧν μνηθάνομεν, ὅτι αἱ ἀπελευθερώσεις τῶν δούλων ἐγίνοντο ἐνταῦθα ὑπὸ τύπον εἰκονικῆς πωλῆσεως αὐτῶν θεῷ τινι, π. χ. τῷ Ἀπόλλωνι ἐν Δελφοῖς, τῷ Ἀσκληπιῷ ἐν Ἀμφίσσει. Ὁ δούλος δηλ., ἀφ' οὗ διὰ τῶν οἰκονομιῶν αὐτοῦ συνέλεγε τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς ἐξαγορὰν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κυρίου χρηματικὸν ποσόν, ἔπειδὴ αὐτὸς δὲν εἶχε τὴν λεγομένην κυριότητα, ἥτοι δὲν εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα πολιτικά προσόντα, ὅπως συνάψῃ συμβόλαιόν τι καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὴν ἀπελευθερώσεως αὐτοῦ συμβόλαιον, κατέθετε τὰ χρημῆα ταῦτα παρὰ τινι ἱερεῖ. Ὁ ἱερεὺς δὲ οὗτος ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆ ἐντολῆ τοῦ δούλου προέδαιεν ἐνώπιον ἐγγυητῶν (βεβαιωτήρων) καὶ μαρτύρων εἰς τὴν σύναψιν τοῦ προσήκοντος συμβολαίου ὧν (καὶ τὸ συμβόλαιον αὐτὸ ἐλέγετο ἐπίσης ὧνῆ), δι' οὗ ἠγόραζεν αὐτὸν τῷ θεῷ ἀντὶ τῶν κατατεθέντων χρημάτων, οὐχὶ ὅμως ἕνα καταστήσῃ πράγματι τὸν δούλον ἀπὸ δούλου τοῦ κυρίου δούλον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' « ἐπ'

ἐλευθερίᾳ ». ἥτοι ἕνα ἀφήσῃ αὐτὸν ἐλεύθερον, ὑφ' ὃν ὅσον ἐναπίστευεν οὗτος τῷ θεῷ τὴν ἐξαγορὰν αὐτοῦ (« καθὼς ἐπίστευσε τῷ θεῷ τὰν ὧνάν »). Ἄλλαις λέξεσιν ὁ δούλος ἐπωλεῖτο τῷ θεῷ λόγῳ, ἔργῳ δὲ ἐγίνετο ἐλεύθερος. Πολλῶν τὸ συμβόλαιον περιεῖχε πλείονας ὅρους, ἐφ' οἷς ἐγίνετο ἡ ἀπελευθέρωσις. Ὁ συνθησέτατος δὲ τῶν ὅρων ἦτο νὰ « παραμένῃ » ὁ δούλος καὶ μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ συμβολαίου παρὰ τοῖς κυρίοις αὐτοῦ ὅτε μὲν ἐπὶ τινι ὥρισμένῳ χρόνῳ, ἄλλοτε δὲ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῶν, ὑποχρεούμενος κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον νὰ ὑπακούῃ « ἀνεγκλήτως » εἴτε « ἀνεπικυλύτως » τοῖς κυρίοις ἐπὶ ποινῇ ἐπιτιμῆσεως ἢ πληγῶν. Τελείῳ δὲ ἐλεύθερος ἐγίνετο μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, ὅτε οὐδεὶς τῶν κληρονόμων, οἵτινες συνήθως ἔδοσαν κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ συμβολαίου τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν, ἐδικαιοῦτο νὰ θέσῃ χεῖρα ἐπ' αὐτούς « ἐπὶ καταδουλισμῷ ». Ἄν δὲ τοῦτο ἐποίησεν, οἱ ἐγγυηταὶ τῆς ἀπελευθερώσεως προσήρουντο προστατάται τῆς κτηθείσης ἐλευθερίας τοῦ δούλου ἀμελοῦντες δ' ἐτιμωροῦντο κατὰ τοὺς νόμους. Καὶ πᾶς δὲ πολίτης ἠδύνατο νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην. Μετὰ τὴν κατα τὰνωτέρω σύναψιν τοῦ συμβολαίου ἐχράσαστο τοῦτο ἐπὶ λίθου ἐν τῷ τεμένει τοῦ θεοῦ ἐντεῦθεν δὲ ἔχομεν νῦν τὰς λεγομένας ἀπελευθερωτικὰς ἐπιγραφάς.

ΝΗΣΩΤΗΦΙΣΝΙΚΑΣΙΠΟΛΕΙΚΑΙΕΡΜΑΙΩΠΟΙΟΥΣΑΠΑΝΤΟΕΠΙΤΑΣΣΟΜΕ
 ΕΙΔΕΜΗΠΟΙΕΟΙΕΞΟΥΣΙΑΝΕΧΕΤΩΣΑΝΕΠΙΤΙΜΕΟΝΤΕΣΤΡΟΠΩΩΚΑΘΕ
 10 ΤΙΠΟΤΙΔΕΤΟΥΣΛΟΙΠΟΥΣΠΑΝΤΑΣΕΣΤΩΣΩΤΗΡΙΣΕΛΕΥΘΕΡΑΚΑΙΑΝΕΠΑΦΟ
 ΜΗΕΧΟΝΤΟΣΑΥΤΙΑΝΕΞΟΥΣΙΑΝΜΗΔΕΝΟΣΑΓΕΙΝΚΑΤΑΜΗΔΕΝΑΤΡΟΠΟΝΜΗΤΕ
 ΤΩΝΝΙΚΑΣΙΠΟΛΙΟΣΚΑΙΕΡΜΑΙΟΥΜΗΤΕ ΑΠΟΘΑ ΝΟΝΤΩΝΜΑΡΤΥΡΕΣΑΓΙ
 ΣΩΤΕΛΗΣΜΝΑΣΙΛΑΟΣΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣΕΥΔΙΚΟΣ

Ἄρχοντας ἐν Ἀμφίσσῃ τοῦ δεινός, θεοκολεοντος δὲ τῷ Ἀσκληπιῷ τῷ ἐν Ἀμ-
 ρίσσῃ τοῦ δεινός, μηνός δεινός τῇ δεῖνι ἡμερᾷ· ὑπὲρ Νικασίπολι[ν
 πα]ρ[ε]δούσαν καί[κ]λειομένην χειρόγραφον Νυμφοδώρου· Νικασίπολις καὶ Ἐ[ρμαῖ-
 ος τῷ Ἀσκληπιῷ τῷ ἐν Ἀμφίσσῃ, καθὼς ἐπίστευσε τῷ θεῷ τῶν ὠν[ἄν
 σῶμα γυναικείον, ἧ ὄνομα Σωτηρίς, γένος Βοιωτίον, μνάς ἀργυρίου [καὶ
 Ἐρμαῖ]ο[ς] ἀπέδοτο σ[ῶμ]α

- δ τῶν τιμῶν ἔχομεν πᾶσαν καθεστᾶκε δὲ βεβαιωτῶν [κατὰ
 τὸν νομ[ο]ν] Νικίππον Χιωνίδα. Τῶν ὠνῶν φυλάσσοντι αὐτὸς τε ὁ θεο[κ]όλος
 καὶ οἱ ἱερεῖς Δημοσθένης καὶ Πολυξενίδας. Ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε παρα[μ]ε-
 νῆ Σωτηρίς Νικασίπολει καὶ Ἐρμαίῳ ποιούσα πᾶν τὸ ἐπιτασσόμενον·
 εἰ δὲ μὴ ποιήσει, ἐξουσίαν ἐχέτωσαν ἐπιτιμούντες τροπῶ. ᾧ κα θέ[λον]-
 10 τι· ποτὶ δὲ τοὺς λοιποὺς πάντα ἔστω Σωτηρίς ἐλευθέρᾳ καὶ ἀνέπαρ[ο]ς,
 μὴ ἔγοντος αὐτῶν ἐξουσίαν μηδενὸς ἄγειν κατα μηδένᾳ τροπον, μήτε [ζῶν]-
 τῶν Νικασιπόλιος καὶ Ἐρμαίου μήτε ἀποθανόντων. Μάρτυρες· Ἅγι[ς]
 Σωτελής, Μνασίλαος, Ἀνδρονικός, Εὐδικός.

Ἐπὶ μέρος ἄξια παρατηρήσεως εἶνε τάδε·

Στ. 1. Ἡ σύνταξις ὑπὲρ Νικασίπολι[ν] εἶνε
 λίαν συχνή· μάλιστα ἐν Δελφοῖς¹, ἀλλὰ καὶ ἐν
 Ἀμφίσσῃ². Ἀξιοσημείωτον εἶνε, ὅτι ἐκ τῶν τεσ-
 σάρων γυναικῶν, ἃς γινώσκομεν ὡς ἀπελευθερω-
 τρίας ἐν ἀμφισσαϊκαῖς ἐπιγραφαῖς, τρεῖς φέρον-
 ται ῥητῶς ὡς ἀναλφάβητοι, ἐν ᾧ περὶ τῆς τετάρτης
 (ἔρα τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν) ἀγνωσοῦμεν ὠρισμέ-
 νον τι, τῆς ἐπιγραφῆς οὔσης κολοβῆς. Ἐκ τῶν ἐν
 Δελφοῖς ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς οἱ
 ἀπελευθερωταὶ ἦσαν Ἀμφισσαῖς, οὐδὲν ὠρισμένον
 προζόμεθα περὶ τῶν Ἀμφισσιδῶν γυναικῶν (ἀνα-
 φέρονται δὲ 11 μόνον ἐν ταῖς τοῦ Baunack *Del-
 phisch. Inschriften*), ἂν ἦσαν ἐγγράμματοι ἢ
 ἀγράμματοι, διότι αὐταὶ αἱ δελφικαὶ ἐπιγραφαὶ
 εἶνε λίαν συντόμως διατετυπωμένα· μὴ περιέχου-
 σαι τοιαύτας λεπτομερείας.

Στ. 2. Χειρόγραφον σημαίνει ἐνταῦθα καὶ ἐν
 ταῖς ἑμοῖαις ἐπιγραφαῖς οὐχὶ βεβαίως *Schuld-
 schein, Handschein*, καθάπερ τὰ ῥωμαϊκὰ *chiro-*

*grapha*¹, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν διὰ ταύτης ἢ ἐκείνης
 τῆς χειρὸς γραφὴν². Κατὰ παρόραμα δὲν ἐγρά-
 ξεν ὁ λιθοξόος τὴν λέξιν ἀπέδοτο εἴτε ἀπέδοτο
 πρὸ τῶν ὀνομάτων Νικασίπολις καὶ Ἐρμαῖος,
 ἀλλὰ προσέθηκεν ἔπειτα τὸ ἀπέδοτο παραδόξως
 μεταξὺ τοῦ στίχου 4 καὶ δ³, ἴσως διότι ἐνταῦθα
 ὑπῆρχεν ὀμαλὸν ἔδαφος, ἐν ᾧ ὑπὲρ τὸ ὄνομα Νι-
 κασίπολις (στ. 1) ἐξεταίετο ἡ κοίλη ἀνωμαλία,
 ἣτις ἐγένετο ἐκεῖ αἰτία καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως
 τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ ὀνόματος Νικασίπο-
 λις ἀπὸ τῶν ἐπομένων. Ἐσχημάτισε δὲ πλήρη
 πρότασιν Ἐρμαῖ[ο]ς ἀπέδοτο σ[ῶμ]α, ἵνα ὁῶση
 ἡμῖν τὸν μίτον τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνδέσεως
 τῶν προηγουμένων μετὰ τῶν ἀμέσως ὑποκάτω
 ἐπομένων (στ. 4) *καθεστᾶκε δὲ κλ.* Τοιαῦται κα-
 κοσυνταξίαι εἶνε ἁμαρτήματα, ἅπερ δὲν πρέπει νὰ
 ἀποδίδονται εἰς τὰ πρωτότυπα ἀπελευθερωτικὰ
 χειρόγραφα συμβόλαια, ἀλλ' εἰς τὸν χαράξαντα
 τὴν ἐπιγραφὴν λιθοξόον, δεικνύουσι δὲ μεθ' ὀπό-

¹ Gneist, *Die formellen Verträge* σελ. 415, 437 ἐς.

² Gradenwitz, *Einführung in die Papyrskunde* σ. 38.

³ Ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ διάστιχον τῶν στίχων τούτων εἶνε ἴσον πρὸς
 τὰ διάστιχα τῶν λοιπῶν στίχων καὶ οὐχὶ μείζον, ὡς ἐν τῷ δημο-
 σιευομένῳ κειμένῳ.

¹ Dittenberger, *Sylloge*², 466 σελ. 5.

² Dittenberger, *Inscr. Graeciae septentrionalis* [= IGS]
 III, 318, 5· 1066, 5.

σης ἐλευθερίας ἦτο δυνατόν νά μεταβληθῆ ἐπὶ τοῦ λίθου ἢ μορφή τῶν πρωτογράφων¹.

Στ. 4. Τὸ ὄνομα Σωτηρίας εἶνε σύνηθες ὄνομα δούλων γυναικῶν ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς· γινώσκομεν δὲ δύο ἐτέρας τοιαύτας γυναικίας ἐπίσης ἐκ Βοιωτίας καταγομένας ὡς καὶ ἡ τῆσδε τῆς ἐπιγραφῆς².

Στ. 5. Τί ἔκειτο μεταξὺ πῦσαι — καθίστακε, δὲν δύναμαι νά μαντεύσω. Ἐκ τῆς ἕλης διαθέσεως τοῦ συμβολαίου οὐδὲν ἄξιον λόγου αἰσθάνομαι ἐλλείπον καὶ δυνάμενον νά τεθῆ ἐνταῦθα. Θά ἐδεχόμεν δέ, ὅτι ὁ λιθοξόος ἠθέλησε νά ἀποφύγῃ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ λίθου ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὑπερπηδῶν αὐτάς, ἂν μὴ διέκρινον ἐν τῷ γάσματι ἔχνη γραμμῶν δυσζυμβλήτων. Ἴσως ὅμως εἶχεν ἀρχίσει νά χαράσῃ τὴν πρότασιν « καθὼς ἐπίστευσε τῷ θεῷ τὰν ὠτὰν Σωτηρίας », ἥτις πρότασις κατὰ τὴν συνήθειαν ἔπρεπε νά τεθῆ μετὰ τὴν δῆλωσιν περὶ τῆς λήψεως τῆς τιμῆς (« καὶ τὰν τιμὰν ἔχομεν πῦσαι »), ὅτε δὲ παρατηρήθη, ὅτι ἡ φράσις ἐκείνη ἦτο ἤδη κεχαραγμένη ἐν στ. 3, ἐγκατελείφθη ἢ ἐπανάληψις αὐτῆς ἐν στ. 5 καὶ ἀπεξέστησαν ἀτελῶς τὰ χαραχθέντα γράμματα³.

Στ. 4. Ἡ λέξις βεβαιωτής ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἐγγυητοῦ εἶνε σπανία ἐν ταῖς παλαιότεραις μάλλιστα ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς. Εὗρηται δ' ὅμως ἐν ταῖς νεωτέραις⁴, ἐπὶ αἰγυπτιακῶν παπυρίνων ἐγγράφων⁵, ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ἀμφιπόλεως⁶ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ⁷. Τὸ σύνηθες ὄνομα τῶν ἐγγυητῶν ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς εἶνε βεβαιωτήρ⁸.

Στ. 5-6 κατὰ | τὸν νόμ]ο[r. Ἡ ἀνάγνωσις

¹ Παρόμοια παραδείγματα ἐν BCH 1898 σελ. 103, ἀρ. 95, στ. 6-7· σελ. 129, ἀρ. 112, στ. 15· πρὸλ. Baunack ἔ. ἀ. 2148. — Πλείονα περὶ τούτου κατωτέρω.

² BCH, 1898 σελ. 30. Baunack ἔ. ἀ. 2151, ἐνθα καὶ περὶ τῆς κλίσεως καὶ τοῦ τονισμοῦ τοῦ ὀνόματος (Σωτηρίας ἢ Σωτηρίας;).

³ Τοιαῦται διορθώσεις ἐγίνοντο ἕνεκα ἀμαρτημάτων τῶν λιθοξόων καὶ ἐν λίαν σπουδαιότεροις καὶ δὴ δημοσίοις γράμμασι. Πρὸλ. CIA, II 809.

⁴ BCH, 1898, σελ. 137, ἀρ. 118 (τοῦ 30 μ. X.).

⁵ Mitteis, *Reichsrecht und Volksrecht* σελ. 503 ἐξ. Wilcken, *Griechische Ostraka* I, σελ. 553 ἐξ.

⁶ Dittenberger, *Sylloge*² 832 (« μακεδονικῶν χρόνων »).

⁷ *De vitando acre al.* I. *Quo modo adulator ab am. intern.* I.

⁸ Ἄλλα ὀνόματα τῶν ἐγγυητῶν ὄρα ἐν *Ancient greek inscriptions in the British Museum* II, σελ. 147 ἐξ. καὶ παρὰ Mitteis ἔ. ἀ. σελ. 504.

τοῦ λίθου ἐν τῷ μέρει τούτῳ καὶ δὴ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στ. ὃ ἀντίκειται πρὸς τοιαύτην συμπλήρωσιν, ὡς δεικνύει τὸ ἀνωτέρω ἐν κεφαλαίοις γράμμασιν ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς. Συμφώνως πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ κείμενα γράμματα συνεπλήρωσα κατ' ἀρχῆς βεβαιωτὰν τοῦ συμβολαίου. Ἄλλ' ἡ φράσις αὕτη δὲν μοὶ ἐφάνη ἀποδεκτὴ, πρῶτον μὲν διότι στηρίζεται ἐπὶ ἀβεβαίων λειψάνων, δεύτερον δὲ διότι ἡ λέξις συμβόλαιον οὐδέποτε εὗρηται ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν Δελφῶν καὶ τῆς περὶ τοὺς Δελφούς χώρας ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ὠτῆς. Εἶτα ἐσκέφθην νά συμπληρώσω τὰς λέξεις τοῦ ὀμο]λ[όγ]ου¹, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νά πεισθῶ, ὅτι, ὑπῆρχέ ποτε ἐνταῦθα τοιοῦτον κείμενον, ἐν ᾧ δύο λέξεων παρεμπεσουσῶν μετὰ το ὀμο]λ[όγ]ου ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἐννοια διὰ τῆς λέξεως ὠτῆ (« τὰν ὠτὰν φυλάσسونτι » κλ.). Διὰ ταῦτα προέκρινα νά δεχθῶ, ὅτι κατὰ τὴν δυσχερῆ ἀνάγνωσιν τοῦ ἀποτετριμμένου λίθου ἀπέτυχον τοῦ ὀρθοῦ ἐν τούτῳ τῷ μέρει καὶ οὕτω κατ' ἄλλα συχνὰ παραδείγματα ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς συνεπλήρωσα τὴν φράσιν « καθίστακε δὲ βεβαιωτὰν κατὰ τὸν νόμον Νίκιππον Χιωνίδα »².

Στ. 6. Ὁ θεοκόλος τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἀμφίσση δὲν ἦτο μακροχρόνιος ἀρχων· διότι τότε δὲν θά ἐχρονολογοῦντο ἐξ αὐτοῦ αἱ ἀπελευθερωτικαὶ πράξεις, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν καλῶς διατηρηθεισῶν ἐπιγραφῶν. Τὸ praescriptum τῶν τοιούτων πράξεων τῆς Ἀμφίσσης ἔχει περίπου ὧδε: « Ἀρχωντος ἐν Ἀμφίσσῃ τοῦ δαίνος, θεοκολέοντος δὲ τῷ Ἀσκληπιῷ τῷ ἐν Ἀμφίσσῃ τοῦ δαίνος, μηνὸς δαίνος τῆ δαῖνι ἡμέρᾳ »³.

Θά ἦσαν δὲ βεβαίως οἱ θεοκόλοι ἐκ τῶν ἐπιφανῶν γενῶν τῆς πόλεως· διότι οἱ ἱερεῖς εἶχον βεβαίως θρησκευτικὰ καὶ λατρευτικὰ καθήκοντα, ἢ δὲ διαχείρισις τῶν ὑπαρχόντων τοῦ θεοῦ τοῦ τοσαῦτα πάντως ἀντὶ τῆς ἱαματικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἀπολαμβάνοντος δῶρα καὶ ἀναθήματα ἔπρεπε νά ἀπόκειται εἰς ἄνδρας ὑπερέχοντας γένει καὶ πλούτῳ.

Ἡ διάρκεια τοῦ ἀξιώματος τῶν ἱερέων εἶτε

¹ Πρὸλ. Baunack, *Delph. Inscr.* 1749, 1832.

² Πρὸλ. τὴν κατωτέρω ἐπιγραφῆν (= IGS, III, 1069). Ὁμοίως δὲ πρέπει νά συμπληρωθῆ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ IGS, III, 1066 στ. 16 ἐνθα σφύζεται ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς φράσεως κατὰ τὸν νόμον.

³ Πρὸλ. IGS, III, 318, 1066.

τῆς ἱερατείας ἤτο πιθανῶς διάφορος τῆς τῶν θεοκόλων καὶ ἴσως διατελής, ἤτοι ἰσόβιος, ὡς λέγεται νῦν· ἐλαμβάνετο δὲ τὸ ἀξίωμα κατ' ἀγνωστον τρόπον. Διατελεῖς δὲ ἦσαν οἱ ἱερεῖς καὶ ἐν Δελφοῖς πιθανώτατα μὲν καὶ κατ' ἄλλους χρόνους, βεβαίως δὲ κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα π. Χ. καὶ ἐξῆς¹.

Ἡ δὲ φύλαξις τῆς ἀπελευθερωτικῆς ὠνῆς ἀνετίθετο αὐτοῖς ὡς διηνεκῶς διαχειρίζουσιν ἢν εἶχον ἀρχὴν καὶ ἴσως ἴδιον ἀρχεῖον κεκτημένοις. Ὁμοίως δὲ φύλαξις τῆς ὠνῆς ἀνετίθετο καὶ τῷ θεοκόλῳ τούτῳ ὅμως οὐχὶ διὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ γένους. Ἐπιφανεῖς δὲ ἄνδρες γένει ἢ πλούτῳ ἐκρίνοντο ἀξιόπιστοι πρὸς φύλαξιν συγγραφῶν ἀλλαγῆς τε τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν Δελφοῖς· ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπιγραφῇ τὸ πρωτόγραφον τῆς ὠνῆς ἀνατίθεται εἰς τὴν φύλαξιν τοῦ θεοκόλου Ἀνδρονίκου, τὸ δὲ ἀντίγραφον αὐτῆς εἰς τὴν φύλαξιν τοῦ βουλάργου Δημητρίου, ὅστις βεβαίως δὲν ἦτο διηνεκῆς ἄρχων.

Στ. 7. Πρὸ τοῦ ὥστε καὶ ὑψηλότερόν πως τῶν λοιπῶν γραμμάτων κεῖται εὐκρινὲς Υ. Εἶνε ἄρα γε τυχαῖον τοῦ λίθου ἕσμα ἢ μηπως εἶνε σημεῖον στιξεως ἢ παραγράφου τεθὲν ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ὄρων, ἐφ' οἷς ἐγένετο ἡ πώλησις τῆς Σωτηρίδος². — Ὁ χρόνος τῆς «παραμονῆς» τῆς Σωτηρίδος μένει ἀόριστος, λογιζόμενος ἴσως μέχρι τοῦ θανάτου τῶν κυρίων.

Στ. 11. Το ῥήμα ἄγειν, ἐν ἣ σημασίᾳ εὑρηται ἐνταῦθα, εἶνε κυρίως εὐχρηστον παρὰ τοῖς Ἀπτικαῖς³. Ἀντὶ τούτου αἱ δελφικαὶ ἐπιγραφαὶ ἔχουσι συνήθως τὰ ῥήματα ἄπτεσθαι, ἐνάπτεσθαι, ἐφάπτεσθαι, ἀνθάπτεσθαι, ἐπιλαμβάνεσθαι, καταδουλιζεσθαι⁴.

Στ. 13. Το ὄνομα Μνασίλαος εἶνε σύνθητες ἐν Ἀμφίσσῃ, ὡς ἔχει παρατηρηθῆ ἤδη⁵.

¹ Pauly-Wissowa, *Real-Encycl.* ἀρθρ. *Delphoi* σελ. 2533 (Hiller von Gaertringen). Ὅρα καὶ τοὺς τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ προσηρητημένους χρονολογικοὺς πίνακας τοῦ Pontow.

² Ὅρα (ἐν Ivan Müller's Handbücher) F. Blass, *Griech. Paläographie* 1892 σελ. 310 ἐξ. καὶ Larfeld, *Gr. Epigraphik* 1892 σελ. 549 ἐξ. Πρὸλ. Blass, *Hyperides orat.* ed III, 1894 σελ. LVIII καὶ Kern, *Inscr. von Magnesia* 1900, σ. XXXI.

³ E. Kurtius, *Gesammelte Abhandl.* II, σελ. 397. Bau-nack ἔ.δ. 1831. Ἄλλα καὶ ἐν Γόρτυν τῆς Κρήτης· πρὸλ. F. Bücheler καὶ E. Zitelmann, *Das Recht von Gortyn* (Suppl. zum Rhein. Museum XL, 1885) σελ. 18, 1, 1-13 καὶ 51, σελ. 80 ἐξ., 97 ἐξ.

⁴ Foucart, *Memoire sur l'affranchissement* σελ. 11.

⁵ Dittenberger, IGS, III, 322.

Ἡ ἐτέρα ἐπιγραφή, ἣν δημοσιεύομεν ἐν τοῖς ἐπομένοις, εἶνε ἤδη γνωστὴ ἐκ δύο προγενεστέρων δημοσιεύσεων. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδημοσίευσεν αὐτὴν ὁ P. Perdrizet ἐν BCH, 1895 σελ. 388 ἐξ., δεύτερον δὲ ὁ Dittenberger ἐν IGS, 1167-1169, παραλαβὼν αὐτὴν παρὰ τοῦ Perdrizet.

Καὶ ὁ μὲ Perdrizet φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε λείψανον δύο ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν, ὧν λείπει ἡ ἀρχή· τὰ δύο δηλ. μικρὰ τμήματα ἀποδίδει οὗτος τῇ μιᾷ ἐπιγραφῇ (πρὸλ. τὸ ὄνομα ΕΥΒΟΥΛΙΔΑΣ ἐν τοῖς δύο τούτοις τμήμασι), τῇ δ' ἐτέρᾳ ἀποδίδει τὸ τρίτον τὸ καὶ μεῖζον, φρονεῖ δέ, ὅτι μεταξὺ τῶν τμημάτων ὑπῆρχον γράμματα.

Ὁ δὲ Dittenberger, μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιτύχη μηδεμίαν λογικὴν συμπλήρωσιν μεταξὺ τῶν τμημάτων, νομίζει, ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα τὰ λείψανα τριῶν ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν κολοβῶν, ὧν αἱ δύο πρῶται σχετίζονται πρὸς τὸν Εὐβουλίδαν.

Οὐδέτερος ὅμως τῶν ἐκδοτῶν τούτων ἠδυνήθη νὰ ἀνασυστήσῃ τὰ δύο πρῶτα τμήματα. Ἡ αἰτία δὲ τούτου κεῖται ἐν τῇ ἐσφαλμένη ἀναγνώσει τοῦ πρώτου ἐκδοτου, ὅστις γράμματα μὲν τινα ἀνέγνωσε πεπλανημένως, πολλὰ οὐδαμῶς ἀνέγνωσε καὶ τελευταῖον εἰσηγήσατο, ὅτι μεταξὺ τῶν τμημάτων τῆς ἐπιγραφῆς ὑπῆρχον γράμματα ἀποτριβέντα. Ἄλλ' ἐπὶ τοιαύτης ὑποθέσεως οὐδεμία συμπλήρωσις καὶ ἀνασύστασις τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε δυνατὴ.

Πρέπει νὰ μνημονευθῇ ὅμως, ὅτι ὁ Dittenberger, καίπερ μὴ ἰδὼν τὸν λίθον, ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ὑπὸ Perdrizet ἀποδοθείσης σχέσεως τῶν τμημάτων τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ δὲν ἐνέμεινεν εἰς τὰς ἀμφιβολίας ταύτας, δεσμευθεὶς ὑπὸ τοῦ κύρους τοῦ Perdrizet.

Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον, τὸ παρατιθέμενον ἐνταῦθα, διαφέρειν τοῦ ἤδη δεδημοσιευμένου κειμένου, ἄγει εἰς πόρισμα ὅλως διάφορον τῶν ἤδη ἐκτεθέντων.

Τὰ τρία ὀδηλονότι τμήματα εἶνε μέρη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀπελευθερωτικῆς πράξεως, ἀποτελοῦντα τρεῖς στήλας αὐτῆς. Καὶ λείπει μὲν ἡ ἀρχὴ τῆς ὅλης πράξεως, κειμένη ποτὲ ἐπὶ ἐτέρου λίθου ἀπο-

λομένου, καθὼς καὶ τινὰ γράμματα κατὰ τὰ ἄκρα ἐκάστου μέρους εὐκόλως συμπληρούμενα, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν τμημάτων τῆς ἐπιγραφῆς δὲν λείπουνσι γράμματα, ἅτινα νὰ συνέδον δῆθεν τὰς ἀντιστοιχοῦς γραμμὰς αὐτῆς. Ἐκάστη στήλη πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀναγνωσθῆ ὁλόκληρος ἢ προηγουμένη.

Ἡ διάταξις αὕτη τῆς ἐπιγραφῆς ἐγένετο ἕνεκα τῆς φύσεως τοῦ λίθου, ἐφ' οὗ εἶνε αὕτη κεραραγμένη. Ὁ λίθος δηλ. εἶνε ὁ λεγόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀρουραῖος, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων κροκαλοπαγῆς ἢ τροχμαλοπαγῆς, σχηματιζόμενος ἀνά τὰς κοιλάδας διὰ συγκολλησεως ἄμμου καὶ μικρῶν ἢ μεγάλων λίθων, οὓς καταφέρουσιν οἱ χειμαρροὶ ἢ οἱ ποταμοί. Τοιούτων δὲ λιθωμάτων στρώματα εὗρηται καὶ νῦν ἐν τῷ ἐλαιῶνι τῆς Ἀμφίσσης κατὰ τὰς κοίτας τῶν χειμάρρων.

Τὰ μεταξὺ λοιπὸν τῶν τριῶν στηλῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἀνεπίγραφα μέρη τοῦ λίθου ἀποτελοῦνται ἐξ ἄμμου, ἐφ' ἧς ὁ λιθοξόος ἀπεφυγε νὰ χαραξῆ γράμματα. Ἡ ἄμμος αὕτη ἀπέπεσεν ἐξ ἐπιπολῆς ἀποτριβεῖσα οὕτως, ὥστε νὰ εἶνε δυνατόν νὰ ἀπατηθῆ τις, ὑπολαμβάνων, ὅτι τὸ σχηματιζόμενον ταπεινότερον ἔδαφος μεταξὺ τῶν στηλῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἐκαλύπτετο ποτε ὑπὸ γραμμάτων. Πράγματι ὁμοῦς ὁ χαρακτὴς ἔγραψε μόνον ἐπὶ τῆς ἀσφαλοῦς ἐπιφανείας τριῶν μειζόνων ποταμιῶν λίθων, οἵτινες μετὰ τῆς ἄμμου εἰς ἓν ὅλον συγκεκολλημένοι ὄντες ἐλειάνθησαν, τοῦτο μὲν ἐξεπιτηδὸς (στήλη γ) ἵνα δεχθῶσι τὴν ἐπιγραφὴν, τοῦτο δὲ ἵνα ἀποτελέσωσι τὸ ἐκβεβαθυσμένον δίκην περιθωρίου πλαίσιον κατὰ τὰς τέσσαρας ἀκμὰς τῆς ἐπιγεγραμμένης πλευρᾶς τοῦ λίθου, ὄντος ποτὲ ἐντετειχισμένου ἐν τινι τοίχῳ ναοῦ ἢ τεμένους θεοῦ τινος καὶ ὃ ἢ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἡ διασκευὴ δὲ τῆς ἐπιγεγραμμένης ταύτης πλευρᾶς τοῦ λίθου, οὗσα οἷα εἶνε, μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ κτίριον, εἰς ὃ ἀνήκεν οὗτος, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἦτο παλαιότερον τοῦ τετάρτου αἰῶνος, καθ' ὃν ἤρξατο ἐμφανιζόμενος ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς ἐξεργασίας τῶν ἐξωτερικῶν πλευρῶν τῶν λίθων τοῦ τοίχου, οἵτινες δὲν σχηματίζουσι πλέον ἐν ὅλον μετ' ἀδιασπάστου κατὰ τὸ δυνατόν ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, ὡς πρότερον, ἀλλὰ διακρίνονται ἀλλήλων ἕκαστος ἢ δι' ἀποσμήσεως τῆς κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς συναρ-

μογὰς ἀκμῆς, ἢ διὰ διακριτῆς σκοπίμου καμπυλότητος τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς ἢ διὰ τεχνικῆς ἀνωμαλίας αὐτῆς (*rustica*) ἢ, ὡς ἐνταῦθα συμβαίνει, διὰ λαξεύσεως πλαίσιου περιθώοντος τὴν ὄρα-τὴν πλευρὰν κατὰ τὰς τέσσαρας ἀκμὰς. —

Τοῦ λόγου δ' ἐνταῦθα γενομένου ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἶπω παρεπιπτόντως τὴν εἰκασίαν, ὅτι τὰ βαθέα ταῦτα περιθώρια τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν τετραγώνων λίθων τῶν τοίχων ἴσως εἶνε ἐσχηματοποιημένη μίμησις εἴτε ἀνάμνησις τῆς ξυλοδεσίας τῶν ἐξ ὠμῶν πλινθῶν τοίχων· διότι οἱ τοῖχοι οὗτοι ἐσπεροῦντο ἐνίοτε διὰ καθέτων (ἐνδῆσμων καὶ ὀριζοντίων δοκῶν (θράνων) ἐντετειχισμένων καὶ τεμνουσῶν ἀλλήλας, ὥστε ν' ἀποτελῶσι δίκτυον συγκρατοῦν τὰς πλινθούς¹. Τὸ δίκτυον τοῦτο ἐν τοῖς τείχεσι τῶν πόλεων ἐκρύπτετο ἴσως ἐντος τοῦ πάχους τῶν τοίχων, ἵνα μὴ ὄρατόν ὄν βλάβηται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἠδύνατο, καταλύων ποὺ τὴν συνέχειαν αὐτοῦ, νὰ ἐξασθενώσῃ ἕκαστὴν τινὰ τοῦ τείχους καθισταμένην οὕτω ἐτοιμόρροπον πρὸς τὰ πλήγματα τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἀρχιτεκτονικῇ δὲν ὑπῆρχεν ὁ λόγος οὗτος τῆς ἀποκρύψεως τοῦ δικτύου τῆς ξυλοδεσίας ἐντὸς τοῦ πάχους τῶν πλινθοκτίστων τοίχων. Οὕτω δὲ συμβαίνει καὶ σήμερον ἐνιχυρῶ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν ἐν τῇ ἀγροτικῇ πλινθοκτίστῳ οἰκοδομικῇ· ὅταν τὸ ἐπίχρισμα τῆς ἀσβέστου δὲν ἐπέλθῃ νὰ καλύψῃ τὰ πάντα ὑπὸ ὁμοίμορφον λευκὴν ἐπιφάνειαν, δύναται τις νὰ διακρίνῃ τὸ ἀκατόριστον δίκτυον (μέχρι τοῦδε δὲν ἔτυχεν νὰ ἴδω ἐγὼ τοῦλάχιστον *κυριοῦ* αἰῶνος διαρωτίων δοκῶν, οἷον τὸ παρὰ Perrot-Chipiez, *Histoire de l'art* 1895, σελ. 730) καὶ τὰς σειρὰς τῶν πλινθῶν ὁμῶν. Ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς λοιπὸν τῶν ἀρχαίων πλινθοδομίας, ἐνθα τὸ δίκτυον τῶν δοκῶν ἦτο ὄρατόν, ἐλήφθη ἴσως ἡ ἐξωτερικὴ τῶν τοίχων ὄψις ὡς καθ' ἑξὶν χαρακτηριστικὴ αὐτῶν μορφή μετενεχθεῖσα καὶ εἰς τὴν λιθοδομίαν, καθὼς καὶ πλεῖστα ἄλλα στοιχεῖα τῆς ξυλοδομίας. Τὸ πρῶγμα μάλιστα εἶνε ἴσως καταφανέστερον ἐν τῇ βυζαντιακῇ οἰκοδομικῇ, ἐν ἧ' αἱ ὀπταὶ πλινθοὶ ἀπο-

¹ Ἠρῶλ. A. Choisy, *Études épigraphiques sur l'architecture grecque* 1884 2e étude. *Les murs d'Athènes* σελ. 68. W. Dörpfeld, *Troja und Ilion*, 1902, σελ. 40.

χωρίζονται ἀλλήλων διὰ παρεμβολῆς πωρίνων πλακῶν ἢ ἀντιθέτως. Ὁ οἰκοδόμικος δ' οὗτος τρόπος βεβαίως δὲν εἶνε ἐντελῶς πρωτοτυπος ἐρεύρεσις τῶν Βυζαντινῶν. ἀλλ' εἶνε μηχάνημα πρὸς διάσωσιν τῆς παραδόδομένης μορφῆς τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν κοινῶν πλινθοκτίστων τοίχων. —

Ἄν ἤδη οὕτως ὑπολάβωμεν τὴν σύστασιν τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς αὕτη ἐξετέθη ἀνωτέρω (εἶνε δὲ τοιαύτη κατ' ἐμὴν ἀντίληψιν), ἀπομακρύνωμεν δὲ καὶ τὰς ἐσφαλμένας ἢ ἐλλιπεῖς ἀναγνώσεις τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἔχομεν πλήρη σχεδὸν τὴν συνέχειαν τῆς ἐπιγραφῆς πλὴν τῆς ἀρχῆς.

	α	β	γ
	WCL	 I W C K A I A N E O .
	CCY.EYA	ANBOYΛH..KAI AΛΛOC N I Π O Θ H K O Y C A K A T A M H Δ E
	. . C T H C E Π O I O Y	O N A N E Y B O Y Λ I Δ A C K	. . T P O Π O N K A Θ W C E Π I C T E Y C E T
	Π A N T O E Π I T A C C O	Λ E Y H E I Δ E T I Π A Θ	. . E W T A N Ω N A N E Π I K T H C I C K A Θ E
5	E N O N A N E Π I K Ω Λ Y	B O Y Λ I Δ A C I . N I K A	C T A K A Δ E K A I B E B A I W T H P A K A T A T O
	W C M E X P I O Y E Y B O Y Λ I	C W E Λ E Y Θ E . A	N N O M O N Ξ E N O X A P H N E Y A I N E T O Y
	A C Z H . Ξ O Y C I A N Δ E E		T A N Φ Y Λ A C C I O Θ E O K O Λ O C . .
	T W . B O Y Λ I Δ A C E Π I T		Δ . O N I K O C T O Δ E A N T I Γ P A Φ O N . . .
10			A C O B O Y Λ A P X O C Δ H M H T P I O C M Ω . .
			M O Y M A P T Y P E C O I Y Π O Γ P .
			Y A N T E C
			Δ I O Δ W P C .
15			T O Y Θ E O Ξ E .
			O Y Δ E Λ Φ O Y
			Γ E Γ O N A M
			A P T Y C X P O
			M I O Y T O Y A
			Π O Λ Λ Ω N .
			O Y Γ E Γ O N A
20			M A P T Y C
			M N A . .
			Λ A O Y
			T O Y K Λ E
			O Δ A . . .
25			M A . .
			Y C

. παρμεινάτω δὲ Ἐπίκτησις, ὡς Ε[ὺ]βουλίδα]ς συ[ν]εα[ί]ρε]στησε, ποιῶ[σ]α πᾶν τὸ ἐπι-
 τασσό[μ]ενον ἀνεπικωλύ[τ]ως, μέχρι οὗ Εὐβουλί[δ]ας ζῆ· [ἐ]ξουσίαν δὲ [ἐ]χέ[τ]ω [Εὐ]βουλίδας ἐπι-
 τ[ι]μέων | — [τρόπω, φ] | ἂν βουλη[θῆ], καὶ ἄλλοι, | ὃν ἂν Εὐβουλίδας κ[ε]λεύη. Εἰ δὲ τι
 πᾶθ[οι] Εὐ[β]ουλίδας [ἢ] Νικα[σ]ώ, ἐλευθέ[ρ]α | — [ἔ]στω τελε[ί]ως καὶ ἀνε[φραπ]τ[ο]ς, | μηδ[ε]νὶ ποθή-
 κουσα κατὰ μηδέ[ιν]α τροπον, καθὼς ἐπίστευσε τ[ι]φ[θ]εῖ τᾶν ὠνᾶν Ἐπίκτησις. Καθέ[σ]τακα δὲ
 καὶ βεβαιωτῆρα κατὰ τὸν νόμον Ξενοχάρην Εὐαίνετου. | τ[ᾶν ὠν]ᾶν φυλάσσει (sic) ὁ θεοκόλος
 Ἄν[δ]ρ[όν]ικος, τὸ δὲ ἀντίγραφον [αὐτ]ᾶς ὁ βούλαρχος Δημήτριος Μω[ν]ύ[μ]ου. Μάρτυρες οἱ ὑπο-
 γρ[ά]ψαντες. | Διοδώρο[υ] | τοῦ Θεοξέ[ν]ου Δελφοῦ | γέγονα μ[άρ]τυς· Χρο[μ]ίου τοῦ Ἀ[πολλων]ί[ου]
 γέγονα | μάρτυς· | Μνα[σι]λάου | τοῦ Κλεοδά[μου] | μάρ[τ]υς.

Χαρακτηριστικά γράμματα, άπανταχού τῆς επιγραφῆς τὰ αὐτὰ ὄντα, ἔστωσαν τάδε **WECΘA**¹.

Ἐπὶ μέρους παρατηρητέον τάδε.

Στ. α1. Τὸ τελευταῖον γράμμα δύναται νὰ εἶνε ἢ Ε ἢ Ω, ὥστε μεταξύ τῶν δυνατῶν συμπληρώσεων νὰ συγκαταλέγωνται καὶ ἡ **Ἐ[πίκτησις]** καὶ ἡ **Ἐ[ὄβουλίδα]**. Προϋτίμησα τὴν δευτέραν, διότι οὐδαμοῦ ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς επιγραφαῖς ἀπαιτεῖται διαρρηδὴν ἢ συγκατάθεσις τοῦ ἀπελευθερουμένου πρὸς « παραμονὴν » καὶ διότι τὰ ῥήματα *συνευαρεσεῖν, συνευδοκεῖν, συνεπευδοκεῖν, συνεπαινεῖν*, ὧν γίνεται χρῆσις πρὸς δῆλωσιν τῆς συγκαταθέσεως ἐκείνης, προϋποθέτουσιν ἐλευθέραν νομικῶς θελήσιν, ἥτις ὅμως ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ δούλου. Διὰ τοῦτο τὰ ῥήματα ταῦτα λέγονται ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς επιγραφαῖς τῶν Δελφῶν πάντοτε ἐπὶ ἐλευθέρων, οὐδέποτε δ' ἐπὶ δούλων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐλεύθεροὶ οὗτοι οἱ δίδοντες τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν εἶνε συνήθως οὐχὶ οἱ ἄμεσοὶ κύριοι τοῦ δούλου, ἀλλ' οἱ στενότεροι συγγενεῖς καὶ μέλλοντες κληρονόμοι τοῦ κυρίου, διὰ τοῦτο ἢ πρόθεσις συν- ὡς πρῶτον συνθετικὸν μέρος τῶν ῥημάτων ἐκείνων προϋποθέτει καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἄμεσου κυρίου. Ἄν δ' ἡ συμπλήρωσις **Ἐ[ὄβουλίδα]** ἔχη ὀρθῶς, ἄμεσος κύριος ἐνταῦθα πρέπει νὰ εἶνε ἡ Νικασώ, ἥτις εἶνε βεβαίως σύζυγος τοῦ Εὐβουλίδα. Φαίνεται ὅμως, ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν Ἀμφίσσῃ ὡς καὶ ἄλλαχού ἠλαττοῦντο τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς πο-

λιτικοῖς δικαιώμασι καὶ διὰ τοῦτο ἐνταῦθα ὁ Εὐβουλίδα, ἀπλοῦς συνευαρεστέων ὦν, σφετερίζεται οὕτως εἰπεῖν τὰ δικαιώματα ἄμεσου κυρίου (πρὸβλ. στ. α1-α8, β2-β4, γ4-γ5 *καθέστακα*) ἐμφανιζόμενος αὐτὸς ὡς δικαιούμενος νὰ διατάσῃ, καὶ νὰ ἐπιτιμᾷ τῇ Ἐπικτήσει. Τὰ δικαιώματα τῆς Νικασῶς, ἅτινα καθορίζοντο ἴσως ἀκριβέστερον ἐν τῇ ἀπολαμμένη ἀρχῇ τῆς επιγραφῆς, ἀναφαίνονται πως ἐν στ. β5, ἐνθα κανονίζεται ἡ θέσις τῆς δούλης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐτέρου τῶν κυρίων. Ἡ διατύπωσις ὅμως τῆς περιπτώσεως ταύτης δὲν συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὰ ἐν στ. α6 ὀριζόμενα. Διότι, ἂν ἡ Ἐπίκτησις καθίσταται τελειῶς ἐλευθέρη καὶ ἀνέραπτος μετὰ τὸν θάνατον τῆς Νικασῶς (β4-β6, γ1), πῶς θὰ δύναται ὁ ἐπιζῶν Εὐβουλίδα νὰ ἐπιτάσῃ καὶ ἐπιτιμᾷ τῇ Ἐπικτήσει «μέχρις οὗ Εὐβουλίδα ζῆ» (στ. α1);

Ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν Ἀμφίσσῃ ἐδικαιοῦντο νὰ ἔχωσιν ἰδίαν περιουσίαν καὶ δὴ καὶ δούλους φαινεταὶ ἔκ τε τῆς ἀνωτέρω (σελ. 113 ἔξ.) δημοσιευομένης επιγραφῆς καὶ ἐξ ἄλλων ἐκ παλαιότερου χρόνου γνωστῶν¹.

Στ. β1 σφύζονται λείψανα προσήκοντα τῇ λέξει τρόπῳ.

Στ. γ5 «καθέστακα δὲ καὶ βεβαιωτῆρα κατὰ τὸν νόμον» εἶνε τύπος ἐπεκτεταμένος ἐμφανιζόμενος τὸ πρῶτον περὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν². Ἐν ταῖς παλαιότεραις ἀπελευθερωτικαῖς επιγραφαῖς κεῖται μόνος ὁ συντομώτερος τύπος «Βεβαιωτῆρ (κατὰ τὸν νόμον [ἢ τοὺς νόμους]) ὁ δεῖνα». Πάντως ὅμως ὁ ὀρισμὸς τοῦ βεβαιωτῆρος ὑπὸ τοῦ ἀπελευθεροῦντος κυρίου ἐγένετο κατὰ νόμους κειμένων.

Καὶ ἡ χρῆσις δὲ τοῦ πρώτου προσώπου *καθέστακα* ἀντὶ τοῦ τρίτου ἄρχεται κατὰ τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα³.

αὐτοῦ καὶ διώρθωσεν αὐτὰ κατὰ τὸ δοκοῦν, παραλιπὼν ἅμα νὰ δηλώσῃ τὸ γενόμενον, ὡς παρέλιπε νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἡ βεβαίωσις τῆς ἀναγνώσεως **ΛANEION** ἀντὶ **ΔANEION** (IGS, III, 316, BCH, 1899, σ. 316) καὶ ἡ συμπλήρωσις καὶ κρίσις περὶ *βα[λαρίον]*, δι' ἧς ἐλέγχει τὸν Dittenberger, εἶνε ἐμψ.

¹ IGS, III, 318, 1066. Ὁ Foucart (*Memoire sur l'affranchissement* σελ. 5) παρετήρησε τοῦτο καὶ παρ' ἄλλαις πόλεσι. Πρὸβλ. Thalheim, *Griech. Rechtsalterthümer*⁴ § 2.

² BCH, 1898, σελ. 83 ἀριθ. 80 (τοῦ 8/9 π. Χ.) στ. 11. Πρὸβλ. αὐτόθι καὶ σελ. 192 (Colin).

³ Πρὸβλ. Colin ἐν BCH ἔ. ἀ. σελ. 191.

¹ Ὁ κ. Perdrizet γράφει διαρκῶς **Θ**. Σημειωτέον, ὅτι ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ ὦ μέγα ἔχει τὸ πρῶτον σκέλος εὐθύ καὶ εἶτα γωνιωδῶς καμπτόμενον, ὥστε νὰ εἶνε ἐντελῶς ἀσύγχυτον πρὸς τὸ κυκλικὸν ὁ μικρόν. Καὶ ὅμως ἐν τῇ BCH τὸ κείμενον τῆς επιγραφῆς δεικνύει περιέργως δις **Ω** ἀντὶ **Θ** ἐν δύο τόποις (α5 καὶ β3), ἐν οἷς σχηματίζεται οὕτως ἡ λέξις Ἐνάν. Ἐπίσης δεικνύει ἄλλαχού (γ1) ἐν **P** ἀνὸς παρκτον ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀλλὰ διευκολῶνον τὴν συμπλήρωσιν τῆς λέξεως ἐλευρε[ρ]α. Πρὸς τούτοις παρατηρητέον, ὅτι ἐν ἄλλῃ τινὶ επιγραφῇ ἐπιταφίῳ, δεδημοσιευμένη ὑπὸ τοῦ κ. Perdrizet ἐν BCH 1899 σ. 345 καὶ περιεγούση τρία ὀνόματα κείμενα κατὰ γενικὴν (*Κλεοκρίτας | Νικαοχάδα | Σεραῖνας*), ἐν τέλει τοῦ δευτέρου ὀνόματος, ὀνόματος ἀνδρικοῦ, προστίθεται τὸ γράμμα **Ξ** κατὰ σύγχυσιν πρὸς τα δύο ἄλλα, ἅτινα ὅμως εἶνε γυναικῶν ὀνόματα. Τὸ γράμμα τοῦτο λείπει ἀπὸ τοῦ λίθου, ἔλειπε δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ κ. Perdrizet, ὡς καλῶς γινώσκω, ἅτε παρασκευάσας αὐτὸ ἀπὸ κοινῆ μετὰ τοῦ γάλλου ἀρχαιολόγου· κατὰ δὲ ταῦτα οὐδεμία δύναται νὰ ἐπιχειρηθῇ παραβολὴ τῆς επιγραφῆς ταύτης πρὸς τὸ ἐπίγραμμα παρὰ Kaibel, *Epigr. Gr.* 182, IGS, III, 521, ἐνθα γεννᾶται τὸ ζήτημα ἂν τὸ πατρωνυμικὸν ὄνομα *Προκλείδας* εἶνε ὀνομαστικῆς πτώσεως ἀρσενικοῦ ἢ γενικῆς πτώσεως θηλυκοῦ ὀνόματος. Φοδούμαι λοιπὸν μήπως ὁ κ. Perdrizet ἐξ ὑπερβαλλούσης ἐφ' ἑαυτὸν πεποιθήσεως ἐδωσπίστησεν ἐπὶ τὰ χειρόγραφα

Στ. γθ. Μω[νί]μου. Τὰ δύο πρῶτα γράμματα δὲν εἶνε σαφῆ ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο ἢ ταῦτα ἠδυνάμην νὰ ἀναγνώσω. Ὑπολείπεται ὅμως ἐν τῷ πέλει τοῦ στίχου χῶρος διὰ δύο γράμματα, ἅτινα ὑπῆρξάν ποτε ἀναμνηρίστως· διότι ἐν τῷ πέλει πάντων τῶν στίχων κατὰ ταύτην τὴν ἀκμὴν τοῦ λίθου οὐδεμίαν εὐρίσκωμεν ἀνωμαλίαν περὶ το μῆκος τῶν στίχων ἐπὶ τὰ δεξιὰ τοῦ ἐπιγεγραμμένου ἐνταῦθα προχμάλου σχηματίζοντος δεξιᾶν καὶ εὐθεῖαν τὴν κάθετον ἀκμὴν. Πλὴν τούτου δὲ θὰ ἦτο δυσχερὲς νὰ δεγθῶμεν ἐνταῦθα ἐν ἅπασι εἰρημέτερον ἦτοι τὸ ὄνομα Μῶμος ὡς ἀνδρικὸν ὄνομα, ἐν ᾧ γινώσκωμεν, ὅτι καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀδελφῶν τοῦ δαιμονίου τούτου ὄντος τῆς Ἰπσιοδείου Θεογονίας (στ. 211 ἐξ.) δὲν εἶνε εὐχρηστα ὡς ὀνόματα ἀνθρώπων¹. Οὕτω συμπληρῶ Μω[νί]μου, οὗ ὀνόματος ὁ σχηματισμὸς ὑπομινῆσκει τον σχηματισμὸν τοῦ ὀνόματος μῶνιυξ (σμ-ωνυξ²). Πιθανώτερον ὅμως νομίζω, ὅτι ἐνταῦθα ὑποκειται ψευδῆς τις ἐτυμολογία, το δ' ὄνομα κεῖται Μώνυμος ἀντὶ Μόνιμος ὡς συνέβη τοῦτο καὶ περὶ Μονίμου τινὸς συγγραφῆως *Θαυμασίων*, ὃν ὁ Κύριλλος καλεῖ ἐπίσης Μώνυμον³. Οὕτω ταυτίζεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμφισσέως βουλάργου Δημητρίου Μωνύμου μετὰ τοῦ ὀνόματος Ἀμφισσέως τινος μάρτυρος ἐν τινὶ ἀπελευθερωτικῇ ἐπιγραφῇ τῶν Δελφῶν⁴, ὅστις γράφεται Δημήτριος Μονίμου. Τὸν βούλαργον δὲ τοῦτον τῆς Ἀμφισσῆς καὶ τὸν ἐν Δελφοῖς μάρτυρα ὑπελαβὸν ἄλλοτε⁵ ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον καὶ ἀπέδωκα τὴν Ἀμφισσαικὴν ἐπιγραφὴν εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους τοῦ 6' π.Χ. αἰῶνος, εἰς οὗς ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Baunack καὶ ἡ δελφικὴ (150-140 π.Χ.),

¹ Ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Νέμεσις ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις, ἀλλ' ἡ θεὰ αὕτη εἶχε λάθει τότε σὺν τῷ χρόνῳ φίλ ἀνθρωπὸν χαρακτήρα (πρὸς W. Vischer, *Kleine Schriften* II, σελ. 587 ἐξ. «Ueber den Gebrauch der Heroen- und Götternamen als Eigennamen von Sterblichen»). Παράδοξα εἶνε τὰ ὀνόματα ἐπιταφίου τινὸς στίχης τῶν ὑστέτων χρόνων τῆς βωμικής· Ἰβλάδος ἐν τῷ Ἐθνικῶν μουσείῳ (ἀριθ. 128). Ἡ στίχη αὕτη λέγει· «Μωμῶ Κοπρία τῆ θυγατρὶ μνήμας χάριν»· πρὸς F. Bechtel, *Die Einstammigen männlichen Personennamen des Griechischen die aus Spitznamen hervorgegangen sind*, 1898, σελ. 77.

² Prellwitz, *Etymolog. Wörterbuch* ἐν λ.

³ Τόμ. IX, κατὰ Ἰωνίαν. IV, 128, B (Migne).

⁴ Baunack ἔ. ἀ. 2143.

⁵ A. D. Keramopoulos ἐν *Beiträge zur alten Geschichte* Τόμ. IV, 1904 σελ. 27.

ἔχων ὡς πρὸς τὴν γραφὴν τῆς ἀμφισσαικῆς δικαιολογίαν ἐκ Βοιωτικῶν ἐπιγραφῶν¹.

Ἄλλὰ νῦν ἕνεκα τῆς μορφῆς αὐτῶν τούτων τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἐπιμήκων ὄντων, νομίζω, ὅτι αὕτη δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε παλαιότερα τοῦ πρῶτου μ.Χ. αἰῶνος καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν τούτου ὁ Δημήτριος Μωνύμου τῆς Ἀμφισσαικῆς ἐπιγραφῆς πρέπει νὰ εἶνε ἀπόγονός τις τοῦ ἐν Δελφοῖς μάρτυρος Δημητρίου Μονίμου.

Στ. γ11-26. Οἱ 16² μικροὶ στίχοι περιέγουσι τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων. Κατὰ τὴν χάραξιν αὐτῶν εἶχε παραλειφθῆ τὸ γράμμα ο ἐν τῷ ὀνόματι Θεοξένου (στ. γ13) καὶ τὸ γράμμα ι ἐν τῷ ὀνόματι Χρομίου (στ. γ17)· ἀμφοτέρω δὲ τὰ γράμματα ταῦτα προστεθήσαν ὕστερον μικρότερά πως καὶ ὑπέρστιχα.

Ἡ παρούσα τοῦ Δελφοῦ Διοδώρου ὡς μάρτυρος δύναται νὰ εἶνε τεκμήριον, ὅτι οἱ ἀπελευθεροῦντες κύριοι εἶνε ἐπίσης ξένοι· διότι ἐν Δελφοῖς συνήθως παρίστανται ξένοι μάρτυρες, ὅτε οἱ ἀπελευθερωταὶ εἶνε ξένοι, καὶ εἶνε τότε μάρτυρές τε καὶ ἀπελευθερωταὶ ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως εἴτε πατρίδος. Ἄλλ' ἐν τῷ ὀζολικῷ Χαλεῖῳ εὐρηται ξένος μάρτυς, καίπερ μὴ ὑπάρχοντος τοῦ ἀνωτέρω λόγου². Καὶ τούναντίον δὲ εὐρίσκωμεν ἐν Δελφοῖς, ἦτοι οὐδένα ξένον μάρτυρα, ἂν καὶ ὁ ἀπελευθερωτῆς εἶνε ξένος τὸ δὲ praescriptum τοῦ συμβολαίου μνημονεύει τοῦ ἄρχοντος τῆς πατρίδος αὐτοῦ³. Τοῦτο συμβαίνει, φαίνεται, διότι τότε ἀρκεῖ ὁ ξένος βεβαιωτῆρ τοῦ συμβολαίου. Ἐν ἄλλῃ τινὶ περιπτώσει⁴, ἐνθα ὁ ἀπελευθερωτῆς εἶνε Κεφαλλήν, λείπουσι μάρτυρες ἐκ Κεφαλληνίας, διότι οὗτος ἦτο ἤδη διαρκῆς κάτοικος τῶν Δελφῶν («ἐν Δελφοῖς οἰκῶν»).

¹ IGS, 2809-2832. Εἶνε δ' αὕται αἱ ἐπιγραφαὶ «ad alteram tertii a. Chr. n. saeculi partem referendae» κατὰ τὸν Dittenberger, κατὰ δὲ τὸν Larfeld (*Sylloge inscriptionum Boeotiarum* σελ. 84) «omnes hi tituli a medio altero a. Chr. n. saeculo vi recedunt». Πρὸς καὶ *Inscriften von Pergamon* II, σ. 432.

² «Suivent 12 courtes lignes de 5 à 9 lettres chaque, que j'ai désespéré de déchiffrer» Perdrizet. Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἐπιγραφῆς ἐξέδωκα καὶ ἐν *Beiträge zur alten Geschichte* 1904, σελ. 23.

³ Baunack ἔ. ἀ. 2146· πρὸς 2061 καὶ IGS III, 318, ἐνθα δελφός τις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γράψῃ ἀντὶ ἀμφισσίδος γυναικὸς ἀγραμμάτου οὔσης.

⁴ Baunack ἔ. ἀ. 1895.

⁵ Baunack ἔ. ἀ. 1834.

■

Τὸ σπουδαιότατον ὅμως πρόβλημα, ὅπερ προβάλλει ἡ ἐπιγραφή αὕτη καὶ ὅπερ εἶνε πρόβλημα ἀφορῶν πάσας τὰς ἀπελευθερωτικὰς ἐπιγραφὰς τῆς δελφικῆς περιφερείας, εἶνε τὸ περὶ τῆς γραφῆς καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῶν πρωτογράφων ἀπελευθερωτικῶν συμβολαίων. Ἐπὶ τὴν λύσιν δὲ τούτου ἄγει ἡ ἐξέτασις τῶν ὀνομάτων τῶν μαρτύρων. Τὰ ὀνόματα ταῦτα κατὰ τὴν ἡμετέραν νῦν ἀντίληψιν ἔπρεπε νὰ κείνται οὐχὶ κατὰ γενικὴν ἀλλὰ κατ' ὀνομαστικὴν πτώσιν· « Διοδῶρος (τοῦ) Θεοξένου Δελφός » κλ.

Ἐπιπέσει δὲ ἡ γενικὴ δὲν εἶνε τυχαῖον τι φαινόμενον ἢ σφάλμα, ἀποδείξεις εἶνε, ὅτι δὲν κείται ἅπασι ἀλλὰ τρις.

Πόθεν προέρχεται ἡ γενικὴ αὕτη;

Κατ' ἀρχὰς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἐγγράφῳ ἔκειντο κατὰ τὴν θέσιν ταύτην αἱ σφραγιῖδες τῶν μαρτύρων, αἵτινες ὅμως, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τεθῶσιν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ὑπεδηλώθησαν διὰ τῆς γενικῆς τῶν ὀνομάτων, ὡς εἰ ἐλέγετο, ὅτι « ἐνταῦθα ἐστὶν ὁ τόπος τῆς σφραγιῖδος (loco sigilli) ¹ Διοδῶρου τοῦ Θεοξένου Δελφοῦ », παρὰ τὴν ὁποίαν σφραγιῖδα εἶχε γράψῃ ὁ Διοδῶρος τὴν φράσιν « γέγονα μάρτυς ». Ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐχαράχθη ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, οἱ Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη τὴν συνήθειαν τοῦ σφραγιῖζειν ἐντὸς τῶν ἐγγράφων, ἀλλὰ μόνον ἐκτὸς πρὸς ἐπισήμανσιν αὐτῶν διὰ κηροῦ. Τοιαύτη δὲ εἶνε καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἐπὶ Νέρωνος ἐκδοθέντος senatus consultum περὶ τῆς obsignatio contra falsarios ². Πλὴν τούτου ὅμως καὶ ἡ ἐπιγραφή αὕτη μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ σφραγιῖδων· διότι δὲν λέγει « μάρτυρες οἱ σφραγίσαντες », ἀλλὰ « μάρτυρες οἱ ὑπογράψαντες ». Πρόκειται ἴρα περὶ ὑπογραφῶν ³.

Τὸ πρόβλημα τῆς κατὰ γενικὴν ἐκφορᾶς τῶν

ὀνομάτων λύεται δι' ἀντιπαράβολῆς τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πρὸς ἄλλας πράξεις ἀπελευθερωτικὰς, ἐν αἷς ἔχομεν πληρῆ τὸν τύπον τῶν τοιοῦτων ὑπογραφῶν.

Καὶ δὲν ἔχομεν μὲν ὑπογραφῶν μαρτύρων ἐντελῶς παράλληλα παραδείγματα, ἀλλ' ἔχομεν τὰς ὑπογραφὰς ἄλλων προσώπων, ἅτινα ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς πράξεσιν ἀναλαμβάνουσι διαφόρους ὑποχρεώσεις. Τοιαῦτα δὲ πρόσωπα εἶνε ὁ ἀπελευθερῶν κύριος, οἱ συνευαρεστέοντες ἤτοι οἱ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ δούλου τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν δίδοντες συγγενεῖς καὶ μέλλοντες κληρονόμοι τοῦ κυρίου, καὶ οἱ βεβαιωτῆρες ἤτοι ἐγγυηταὶ τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ἐξετάζοντες ἤδη τὰς δελφικὰς ἐπιγραφὰς ὡς πρὸς τὰς ὑπογραφὰς τῶν προσώπων τούτων βλέπομεν·

α) Ὅτι ὁ ἀπελευθερῶν κύριος ὑπεχρεώσθη νὰ γράψῃ ἰδίᾳ χειρὶ τὸ πρωτόγραφον ἀπελευθερωτικὸν συμβολαῖον (ὠνή) ἢ, ἂν αὐτὸς ἦτο ἀγράμματος, ἄλλος τις ἀντι τοῦ ἀγράμματου κυρίου παρόντος καὶ κελεύοντος γράψῃν ὑπὲρ αὐτοῦ γράμματα μὴ εἰδότες· π. γ. BCH. 1898, σ. 133 ἀρ. 416 (64/65 μ. X.) « χειρόγραφον Μηνοδώρου τοῦ Μηνοδώρου· ἀπέδοτο Μηνοδῶρος » κλ. πρὸβλ. καὶ τὴν προηγουμένην ἐπιγραφὴν σελ. 113 ἐξ. στ. 1-2.

β) Ὅτι ὁ ἐγγυητῆς (βεβαιωτῆρ) ὤφειλεν, ἂν ἦτο ἐγγράμματος, ὑπογράψῃ ἰδιοχείρως νὰ βεβαιώσῃ (ἐγγυηθῇ) τὴν γενομένην ὠνήν ἤτοι ἀπελευθέρωσιν. Π. γ. BCH, 1898, ἀριθ. 83 (15 μ. X.) « χειρόγραφον Λυσιμάχου τοῦ Νικάνωρος· ὁμολογῶ γεγονέναι βεβαιωτῆρ ἐπὶ τῆς προγεγραμμένης ὠνῆς κατασταθεῖς ὑπὸ Διοδῶρου τοῦ Φιλόνικου καὶ Καλλικρατεῆς τῆς Λυσιπόνου ».

γ) Ὅτι οἱ « συνευαρεστέοντες », οἵτινες ἠδύναντό ποτε, φαίνεται, νὰ προσβάλωσιν, ὡς λέγομεν νῦν, τὸ κύριον τῆς γενομένης ἀπελευθερώσεως, ὤφειλον ἐπίσης νὰ ὑπογράψωσιν ἰδίᾳ χειρὶ, ὅτι συναινέουσι τῇ ὠνῇ· π. γ. BCH, 1898, ἀριθ. 94 (24 μ. X.) στ. 8 « συνευαρεστέοντος αὐτοῖς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῶν Διονυσίου »· στ. δὲ 24 « χεῖρ Διονυσίου· συνευαρεστώ τῇ Παραμόνου καὶ τῶν προγεγραμμένων ὠνῶν ».

Αἱ ὑπογραφαὶ αὗται δεικνύουσιν νομίζω σαφῶς, ὅτι εἶνε ἰδιόχειροι καὶ ὅτι τὸ ἰδίᾳ χειρὶ γράφειν

¹ Πρὸβλ. P. Wolters, ἐν Mélanges Perrot, 1903, σελ. 335 ἐξ.

² Suet. Nero 17.

³ Πρὸβλ. Colin ἐν BCH, 1898 ἀριθ. 83, 85, 87, 91, 100 καὶ IGS, III, 194 ἔνθα ὁ Δούκιος Καλλοπόριος Ἄκρατος « ἔληρσε τὰν χέραν διὰ τοὺς μάρτυρας ».

εἶτε ὑπογράψαι τὸ ἔγγραφον ἦτο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον διὰ τὸ νομικὸν κύρος αὐτοῦ¹.

δ') Ὡς πρὸς τοὺς μάρτυρας ἕκως, οἵτινες ἀπαντῶσιν ἐν πάσαις ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς, δὲν ἔχομεν δυστυχῶς οὐδὲνα πλήρη τύπον, καθ' ὃν ὑπέγραψον ἀναλαμβάνοντες ἄς ὠφείλον νὰ ἀναλάβωσι μαρτυρικὰς ὑποχρεώσεις. Ὅτι ἕκως καὶ οὗτοι καθ' ἑμοῖον τρόπον ὑπέγραψον, νομίζω ἐγὼ τοῦλάχιστον βέβαιον, στηριζόμενος μάλιστα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς. Ἡ γενικὴ τῶν ὀνομάτων τῶν μαρτύρων ἐνταῦθα δύναται κατ' ἐμὲ νὰ νοηθῆ, μόνον ἂν ὑπονοήσωμεν πρὸ αὐτῆς τὴν λέξιν «χειρόγραφον» ἢ «χειρ». Τότε ὁ τύπος τῶν μαρτυρικῶν ὑπογραφῶν πλήρης ἔχει ἐντελῶς ἕκως ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ὑπογραφόντων προσώπων ἦτο: «χειρόγραφον» εἶτε «χειρ Διοδώρου τοῦ Θεοξένου Δελφοῦ· γέγονα μάρτυς» κλ.

Εὐλόγως ἕκως δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ· ἀφ' οὗ ἔχομεν πολλὰς ἑκατοντάδας ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν ἐν Δελφοῖς καὶ ταῖς περὶ τοὺς Δελφοὺς πόλεσι, καὶ ἀφ' οὗ ἐν πάσαις ταύταις ταῖς ἐπιγραφαῖς ἔχομεν μάρτυρας, διατί οὗτοι δὲν εὕρισκονται οὐδαμῶς ὑπογράφοντες ἰδίᾳ χειρὶ κατὰ τὸν εἰρημένον τύπον πλήρη;

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ εὐρύτερον, διότι οὔτε περὶ τῶν ἀπελευθερωτῶν λέγεται πάντοτε, ὅτι αὐτοὶ ἰδίᾳ χειρὶ ἔγραψαν τὴν πρωτότυπον πρᾶξιν, οὔτε περὶ τῶν βεβαιωτῶν οὔτε περὶ τῶν συνευχαρστεόντων, ἂν ὑπέγραψαν ἰδίᾳ χειρὶ, εἰ καὶ εἶνε καὶ οὗτοι (πλὴν τῶν συνευχαρστεόντων) πρόσωπα οὐδέποτε ἐλλείποντα ἀπὸ τοιαύτης τινὸς πράξεως. Διατί αἱ ἐπιγραφαὶ δὲν λέγουσι πάντοτε καὶ περὶ αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ ἔγραψαν ἢ ὑπέγραψαν ἰδίᾳ χειρὶ;

Ὁ λόγος τοῦτου νομίζω εἶνε ὅδε.

Αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαί, αἵτινες περιῆλθον εἰς ἡμᾶς, δὲν εἶνε πιστὰ ἀντίγραφα τῶν πρωτογράφων συμβολαίων². Τὰ πρωτόγραφα κατετί-

θεντο κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς παρὰ τινι ἄρχοντι ἢ ἱερεῖ ἢ εἰς τι δημόσιον γραμματοφυλάκιον, αἱ δὲ ἐπιγραφαὶ εἶνε περιλήψεις αὐτῶν, χαρασσόμεναι ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἱερῶν τεμενῶν πρὸς δημοσίευσιν τῆς γενομένης ἀπελευθερώσεως καὶ ἀσφάλειαν τῆς κτηθείσης ἐλευθερίας. Τὴν φροντίδα τῆς δημοσίευσως ταύτης καὶ τὴν δαπάνην εἶχον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ δούλοι, διότι οἱ δούλοι βεβαίως εἶχον τὸ μέγιστον διαφέρον περὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν. Ἡ δαπάνη δὲ ἦτο πιθανῶς διπλῆ· πρῶτον ἢ τῆς χαράξεως καὶ δευτέρον ἢ τῆς ἀγορᾶς τοῦ πρὸς τοῦτο ἀναγκαίου χώρου, ὅστις βεβαίως οὔτε λίαν πρόχειρος οὔτ' εὐνός ἦτο ἐν πανελληνίῳ θρησκευτικῷ καὶ πολιτικῷ κέντρῳ οἷον οἱ Δελφοί, ἐνθα οὐ μόνον ἡ πόλις καὶ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα πόλις ἐλληνικὴ ἐχάρασσε ψηφίσματα, ἅτινα ἤθελε νὰ καταστήσῃ εὐρύτερον γνωστὰ. Ἡ περιληπτικὴ δὲ δημοσίευσις ἐγγράφων ἐν ἐπιγραφαῖς εἶνε συνθήεια μάλιστα ἐν Δελφοῖς λίαν διαδεδομένη, διότι καὶ τὰ πολιτικὰ ψηφίσματα ἐνταῦθα ὡς γνωστὸν εἶνε συντόμως ἐγκεχαραγμένα³.

Ὅτι δὲ καὶ αἱ ἀπελευθερώσεις τῶν δούλων ἔπρεπε νὰ γίνωσι γνωστὰ τοῖς πολλοῖς καὶ ὅτι τοῦτο ἦτο πιθανῶς γενικὴ τῶν ἀρχαίων συνθήεια, φαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις ἐδημοσιεύοντο αὗται προφορικῶς ἐν τῷ θεάτρῳ ἢ τῷ δικαστηρίῳ² καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἔχομεν συντόμους, συντομωτέρας μάλιστα ἢ ἐν Δελφοῖς καὶ ταῖς πέριξ πόλεσι δημοσιεύσεις ἀπελευθερώσεων δι' ἐπιγραφῶν³.

Ἐν γένει δὲ δύναται τις νὰ παραβάλλῃ τὰς ἀπελευθερωτικὰς ἐπιγραφὰς πρὸς τὰς σήμερον διὰ τῶν die ganze Urkunde noch im Tempel des Apollo in Delphi wörtlich in Stein graben».

¹ Monceaux, *Les proxénies grecques* σελ. 281· Swoboda, *die Gricchischen Volksbeschlüsse* σελ. 17 ἐξ. Πρὸλ. *Hermes* 1901 σελ. 505.

² Γλῶσσον, *Ἐγχειρίδιον ἀρχαιολογ. τοῦ δημοσ. βίου τῶν Ἑλλήνων* μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου σελ. 216.

³ Ὅρα BCH, 1891 σελ. 334, 339 (Ἰπάτη). 1889 σελ. 381 (Λάρισα). I. G. Antiquis. σελ. 20 (Ταίναρον). Ἐφημ. Ἀρχ. 1903 σελ. 179 ἐξ. (Βᾶσσα). I. G. Antiquis. σελ. 160 (Ἡλιδος). IGS, I, 3301-3406 (Χαριόνητα). Collitz-Fick, *Dialectinschriften* 1448 ἐξ. (Δαμία). 1461 (Ἄλος Φθιώτιδος). Carapanos, *Dodone et ses ruines* pl. XXXI, 1 ἐξ. (Δωδώνη). Museo Italiano III (1890) σελ. 692 ἐξ. (Ὀρτυνα Κρήτης). BCH, 1904 σελ. 6 (Ὀρχομενός Ἀρχαΐας).

¹ Πρὸλ. τὴν φράσιν «κατὰ τὸν νόμον» ἐν BCH, 1898 ἀριθ. 87, 91 καὶ *Beitr. z. alten Gesch.* 5. ἀ. σελ. 19.

² Τοῦτο παρετήρησε καὶ ἀπέδειξε καὶ ὁ Colin ἐν BCH. 1898 σελ. 195, καθὼς δ' ἐξεφράσθη, οὐκ οἶδ' ὅπως, περὶ τούτου ἐν *Beitr. z. alt. Gesch.* 1904 σελ. 25 γράψας «Dies hat schon Colin a. a. O. S. 195 zwar nicht bewiesen aber vermutet». Ἀντίθετον ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως ὁρθὴν γνώμην ἔχει ὁ Baunaek λέγων ἐνθ' ἀ. 2146 «Zur Sicherung dieser Errungenschaft liess der Freigelassene

ἐφημερίδων γινομένης περιληπτικὰς δημοσιεύσεις δικαστικῶν ἀποφάσεων.

Ὅτι ὄντως αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶνε σύντομοι δημοσιεύσεις τῶν πρωτοτύπων, ἀποδεικνύω ἐν ἐκτάσει ἐν τοῖς *Beiträge zur alten Geschichte* τοῦ ἔτους τούτου.

Παρατηρῶ δ' ἐνθάδε μόνον τόδε· ἐπειδὴ, ὡς εἶδομεν ἤδη, ἡ ιδιόχειρος ὑπογραφή δὲν εἶνε ἀπλήρῃ γραφή τοῦ ὀνόματος μόνου, ἀλλὰ περιέχει ἅμα καὶ δῆλωσιν ὅτι εἶνε ιδιόχειρος («χειρόγραφον τοῦ δεῖνα»), καὶ περίληψιν τῶν ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων («ἀπέδοτο ὁ δεῖνα, γέγονα βεβαιωτήρ, γέγονα μάρτυς, συνευαρεστώ τῇ ὠνῆ») ¹ καὶ ἐπειδὴ οἱ μάρτυρες συνήθως εἶνε πολλοί, (μέχρις 27), πολὺς δὲ γῶρος καὶ πολλὴ δαπάνη θὰ ἀπητεῖτο πρὸς χάραξιν τῶν στερεοτύπων καὶ ἐκτενῶν δηλώσεων αὐτῶν, διὰ τοῦτο τὸ μέρος τῶν πρωτοτύπων ἐγγράφων, καθ' ὃ ἦτο δυνατὴ ἢ μεγίστη συντομή, εἶνε τὸ περιλαμβανόν τὰς ὑπογραφάς. Ὁ συντέμνων τὸ πρωτότυπον ἐγγράφον διετῆρει τοὺς οὐσιώδεις ὅρους τῆς ἀπελευθερωσεως, τοὺς μὲν χάριν τοῦ ἀπελευθεροῦντος τοὺς δὲ νόον τοῦ ἀπελευθερουμένου, καὶ ὅτε ἐφθάνεν εἰς τὰς ὑπογραφάς, ἀντὶ τῶν ἐκτενῶν δηλώσεων αὐτῶν ἤρκεῖτο χάραξιν συντόμως «μάρτυρες· οἱ δεῖνα», ὡς ἐχάρασεν ἐπίσης συντόμως «βεβαιωτήρ· ὁ δεῖνα». Ἐνίοτε προστίθενται αἱ λέξεις «κατὰ τὸν νόμον» («βεβαιωτήρ κατὰ τὸν νόμον· ὁ δεῖνα»), αἵτινες παρεῖλον τοῖς ἀρχαίοις εὐχερῆ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, ὅπερ εἰς ἡμᾶς νῦν εἶνε δυσχερές, ἅτε ἀγνοοῦντας τὸν τότε κείμενον νόμον.

Μετὰ πόσης δ' ἐλευθερίας ἐγίνοντο αἱ περιλήψεις αὗται φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς· ὁ μὲν δηλ. συντεμῶν αὐτὴν ἀπέφυγεν ἐν γένει τὰς τολμηρὰς περικοπὰς καὶ περιλήψεις, ὡς δεικνύει ἡ παραβολὴ αὐτῆς πρὸς ἄλλας· ἀλλ' ὁ χαρακτής, ὅτε ἐφθασεν εἰς τὰς ὑπογραφάς τῶν μαρτύρων καὶ εἶδεν, ὅτι δὲν εἶχεν ἐπαρκῆ γῶρον ἕνεκα τῆς ἀποστενώσεως τοῦ λίθου κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ πλακίστου, παρέλιπε τὴν λέξιν «χειρόγραφον», ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ ὑπογραφῇ ἕνεκα τῆς

ἐξαντλήσεως τοῦ γῶρου παρέλιπε καὶ τὴν λέξιν «γέγονα», ἣν ἔχουσιν αἱ ἄλλαι ὑπογραφαὶ καὶ ἣν ἀνεμένομεν συμφώνως πρὸς τὸν νόον καὶ τὸν τύπον τῶν πλήρων ὑπογραφῶν, ὅστις ἔπρεπε νὰ τηρηθῆ καὶ ἐνταῦθα. Τὴν στενοχωρίαν δὲ, εἰς ἣν εὐρέθη ὁ λιθοξόος, μαρτυρεῖ καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὀ ἐν τῷ ὀνόματι Θεοδέμου καὶ τοῦ Ι ἐν τῷ ὀνόματι Χρομίου, ἅτινα γράμματα, μὴ σχεδιασθέντα μὴδὲ χαραχθέντα ἐξ ἀρχῆς παρενεβλήθησαν ὕστερον μικρότερα. Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται, ὅτι αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶνε περιλήψεις τῶν πρωτογράφων καὶ ὅτι τὰ πρωτόγραφα ταῦτα εἶχον ιδιοχείρους ὑπογραφὰς ἀναγκαίας διὰ τὸ νομικὸν κῦρος αὐτῶν.

Ἄλλὰ γεννᾶται ἤδη ἕτερον ζήτημα· κατὰ τὸ γνωστὸν δηλ. δίκαιον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (ε' καὶ δ' ἑκατοντ.), ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶνε γνωστὸν, οὔτε οἱ συνάπτοντες συμβόλαιόν τι οὔτε οἱ ἐγγυηταὶ οὔτε οἱ μάρτυρες ἔγραφον εἴτε ὑπέγραφον αὐτὸ ἴδια χειρὶ. Τὸ συμβόλαιον εἴτε ἡ συγγραφή ἐγράφετο ὑφ' οἰουδήποτε, μνημονεύοντος τῶν ἐγγυητῶν καὶ τῶν μαρτύρων καί, ἀφ' οὗ ἐκλείετο, σφραγίζετο ἐξῶθεν διὰ κηροῦ καὶ διὰ τῶν σφραγίδων τῶν συμβαλλομένων ἢ καὶ τινος τῶν μαρτύρων καὶ κατετίθετο παρὰ τινι ἀξιοπίστῳ προσώπῳ, τραπεζίτῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ¹.

Ἄν δ' ἐγεννᾶτο ἀμφισβήτησις περὶ τὴν πλήρωσιν τῶν ὄρων τῆς συγγραφῆς ταύτης, προσήγετο αὕτη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ βεβαιωθέντος ἐκεῖ τοῦ ἀλυμάντου τῶν σφραγίδων αὐτῆς ἠνοίγετο. Εἶτα δὲ συμφώνως πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν ἐν αὐτῇ μνημονευομένων μαρτύρων, καλουμένων πρὸ τοῦ δικαστηρίου, ἐλύετο πᾶσα ἀμφισβήτησις. Οὐδέποτε ἐμφανίζεται ἐν τῷ ἀρχαίῳ δικαίῳ ζήτημα πλαστῶν ὑπογραφῶν ἢ βεβαίωσις τῆς ταυτότητος ἢ τῆς γνησιότητος ὑπογραφῆς τινος εἴτε ἐν γένει ζήτημα ὑπογραφῆς. Ἡ πᾶσα δικαιοδοσία τότε ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων καὶ οὐχὶ ἐπὶ ὑπογραφῶν.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡμεῖς σήμερον ἔχομεν ἐν τῷ καθ'

¹ Πρβλ. ἔτι καὶ νῦν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ζωγράφων «Διὰ χειρὸς τοῦ δεῖνα ἱστορήθη ἡ εἰκὼν αὕτη ἢ ὁ ναὸς οὗτος» καὶ τὰς ἐν ἀνεπισήμοις συμβολαίοις τῶν ἐν Τουρκίᾳ μάλιστα Ἑλλήνων ἀπαντώσας δηλώσεις «ὁ δεῖνα μαρτυρῶ τὰ ἄνωθι» ἢ «ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν» κ.τ.λ.

¹ Πρβλ. Meier-Schömann-Lipsius, *Der attische Prozess* σελ. 501. G. Busolt ἐν (Iwan Müllers Handb. d. class. Altertumswissenschaft.) *Griech. Staats- und Rechtsaltert.* 1892 σελ. 123. Πρβλ. καὶ Bucheler und Zitelmann, *Das Becht von Gortyn* σελ. 50 ἔξ. Ὅρα καὶ Thalheim, *Griech. Rechtsaltert.* ⁴ σελ. 107 ἔξ.

ἡμᾶς δικαίω τὸ καθεστῶς τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν, ἐπὶ τῆς γνησιότητος τῶν ὑποίων ἐδράζεται το κύρος παντός ἐγγράφου, ἐζητήθη δ' ἡ κατὰ χρόνον πρώτη ἐμφάνισις τοῦ καθεστῶτος τούτου, οἱ ἐκ τῶν νεωτέρων ἀψάμενοι τοῦ ζητήματος φρονούσιν ὁ μὲν Gneist¹, ὅτι αἱ ἰδιοχειροὶ ὑπογραφαὶ ἄρχονται ἐμφανίζομεναι τὸ πρῶτον ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ ὀὐ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ β' αἰῶνος μ. Χριστόν· ὁ δὲ Philippi², ὃν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Thalheim³, ὅτι αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς μάλιστα πράξεσι δὲν ἐγγράφοντο ἰδίᾳ χειρί.

Ὁ δὲ Egger⁴ τὸν λόγον ποιούμενος περὶ τῶν σφραγιδῶν καὶ τῆς δι' αὐτῶν σημάσεως τῶν ἐγγράφων, ἀπτόμενος δὲ καὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν, λέγει, ὅτι αὗται ἐν δημοσίοις καὶ ἰδιωτικοῖς ἐγγράφοις εἶνε πολλῶ νεώτεροι τῶν σφραγιδῶν. Καὶ δὲν ὀρίζει μὲν τὸν χρόνον ῥητῶς, ἀλλ' ἐκ τῶν παραδειγμάτων, εἰς ἃ παραπέμπει καὶ ἄτινα εἶνε οὐχὶ ἰδιωτικά συμβόλαια ἀλλὰ δημόσια ἐγγράφα⁵, ἐξάγεται, ὅτι καὶ οὗτος ὡς ὁ Gneist εἰ, τοὺς αὐτοῦ, περίπου χρόνους ἀνάγει τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν. ἦτοι τοὺς ὑστέρους χρόνους τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου.

Καὶ ὅτι μὲν αἱ ὑπογραφαὶ ἦσαν ἰδιόχειροι παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Philippi καὶ τοῦ Thalheim, ἀρκοῦσι, νομίζω, ὅσα ἐρρηθῆσαν ἀνωτέρω.

Ὁ δὲ χρόνος, καθ' ὃν ἐμφανίζονται αὗται τὸ πρῶτον, εἶνε πολλῶ παλαιότερος τοῦ τέλους τοῦ β' αἰῶνος μ. Χ. Διότι αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ, αἵτινες, καθὼς ἔδειξα, ἔχουσι τοιαύτας ὑπογραφάς, εἰ καὶ δὲν εἶνε πᾶσαι ἀσφαλῶς χρονολογημέναι, ἄρχονται ὅμως περὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν, ἦτοι ἀνάγουσι τὸν θεσμὸν τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν εἰς χρόνον κατὰ δύο ἑκατονταετηρίδας παλαιότερον τοῦ χρόνου, ὃν ὀρίζει ὁ Gneist.

Νομίζω ὅμως, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ χωρήσωμεν καὶ πέραν τοῦ ἀσφαλοῦς τούτου πορίσματος. Σκέπτομαι δ' ὡς ἐξῆς: ἀπελευθερωτικὰς ἐπιγραφὰς ἔχομεν ἐν Δελφοῖς ἀπὸ τοῦ 200 π. Χ. μέχρι τοῦ 100 περίπου μ. Χ. Πᾶς δὲ ὁ μελετῶν καὶ παρα-

βάλλων τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας βλέπει, ὅτι αἱ μὲν μετὰ Χριστὸν χαραχθεῖσαι αἱ πλεῖσται εἶνε ἐν γενεῖ πολυλογωτεραι συντομεύσεις τῶν πρωτογράφων καὶ διὰ τοῦτο περισφύζουσι καὶ σαφεῖς τὰς ἰδιοχειροὺς ὑπογραφὰς αὐτῶν («χειρόγραφον δεῖνα τοῦ δεῖνα· γεγόνα βεβαιωτήρ» κλ.). αἱ δὲ πρὸ Χριστοῦ εἶνε ἐν γενεῖ αὐστηρότεραι καὶ λακωνικώτεραι περιλήψεις τῶν πρωτογράφων καὶ διὰ τοῦτο δὲν διακρίνονται ἐν αὐταῖς σαφῆ τὰ ἔγνη τῶν ἐν τοῖς πρωτογράφοις ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν («βεβαιωτήρ· ὁ δεῖνα» κλ.). Πλεῖσται ὅμως καὶ τῶν μ. Χ. ἐπιγραφῶν εἶνε ἐπίσης λίαν σύντομοι καὶ ὅμοιοι ταῖς πρὸ Χριστοῦ, ἐπομένως δὲ ἐστερημέναι σαφῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ διαφερούσαι ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσι μόνον ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς συντομίας, οὐδεμίαν δ' ἄλλην διαφορὰν ὡς πρὸς τὰς θεμελιώδεις νομικὰς βάσεις, ἐφ' ὧν ἐρείδονται τὰ πρωτόγραφα, περιέχουσιν οὐδὲ ὑποδηλοῦσι, φρονῶ ἐγὼ τοῦλάχιστον, ὅτι οὐχὶ μόνον ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται νὰ δεχθῶμεν, ὅτι αἱ ἀνεπτυγμέναι ἰδιόχειροὶ ὑπογραφαὶ ἦσαν γνωσταὶ καὶ ἐν ταῖς π. Χ. ἀπελευθερωτικαῖς πράξεσι καὶ ὀὐ ἀπὸ τοῦ 200 π. Χ., ὅποτε ἐμφανίζονται αἱ πρῶται ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐν Δελφοῖς¹.

Προσέτι νομίζω, ὅτι τοιοῦτος θεσμὸς, οἷος εἶνε ὁ τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν, ἀνατρέπων ἄρῶν τὰς βάσεις τοῦ κύρους τῶν διαφορῶν ἐγγράφων καὶ τῆς ἀρχαίας δικαιοδοσίας καὶ διατηρούμενος ἀσάλευτος ἐπὶ αἰῶνας καὶ μέχρις ἡμῶν, τοιοῦτος θεσμὸς, γενομένος ἅπαξ γνωστός, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιορισθῆ μόνον ἐν τοῖς ἀπελευθερωτικοῖς ἐγγράφοις οὐδὲ μόνον ἐν Δελφοῖς, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐν ἄλλοις συμβολαίοις διαφοραῖς καὶ ἐν ἄλλαις χώραις Ἑλληνικαῖς, αἵτινες, ἂν δὲν εἶχον γνωρίσει αὐτὸν πρὸ τῶν Δελφῶν, ἠδύναντο ὅμως νὰ διδαχθῶσιν αὐτὸν ἐν τῷ πανέλληνίῳ τούτῳ κέντρῳ.

Μνημονεύω δέ, ὅτι ἐν Αἰγυπτιακοῖς παπύροις εὑρηνται ἰδιόχειροὶ ὑπογραφαὶ ἠδὴ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος².

¹ Ueber die formellen Verträge σελ. 351, 458, 467.

² De syngraphiis et odias notionē Leipzig, 1871, σελ. 10.

³ Griechische Rechtsalterthümer¹ 1895 σελ. 108 σημ. 1.

⁴ Etudes historiques sur les traités publics σελ. 59-60.

⁵ C. I. G. 3450, 38581, 6786. LeBas, Voyage V N° 372.

¹ Ὁ Baunack ἔ. ἄ. τάσσει τὴν ἐκ Χαλείου ὑπ' ἀριθ. 2116 ἐπιγραφὴν ἐν τῷ χρόνῳ 150-100 π. Χ., ἀλλὰ μετὰ μεγάλης ἐπιφυλακτικότητος. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔχει ἰδιοχειροὺς ὑπογραφὰς.

² P. Meyer ἐν Beitr. z. alt. Gesch. ἔ. ἄ. σελ. 28 ἔξ.

Προσέτι μνημονεύω, ὅτι ὑπάρχει χωρίον τι τεῖνον νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ θεσμός τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν δύναται ἴσως νὰ ἀναχθῇ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ὑπερείδου· ὁ Πολυδεύκης δὴλ. (II, 132) λέγει· «Ὑπερείδης δ' ἐν τῷ ὑπὲρ Λυκόφρονος καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν πολλῶν ὀνομαζόμενον χειρόγραφον χειρὰ ὠνόμασεν, εἰπὼν «οὔτε γὰρ τὴν ἑαυτοῦ χειρὰ δυνατὸν ἀρνήσασθαι». Τοῦτο τὸ χωρίον ἐννοεῖ καὶ ὁ Σουΐδας λέγων «χειρὰ τὸ χειρόγραφον Ὑπερείδης». Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶνε ἐπαρκῆ τεκμήρια πρὸς ἐξαγωγήν ἀσφαλῶν συμπερασμάτων εὐρυτέρων τοῦ ἤδη ἐξαχθέντος. Διὸ καταλήγω λέγων, ὅτι ὁ καὶ νῦν ἰσχύων θεσμός τῶν ἰδιοχειρῶν ὑπογραφῶν ἄρχεται βεβαίως ἀπο τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, πιθανώτατα ἀπὸ τοῦ 200 π. Χ., ὡς δεικνύουσιν αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ τῶν Δελφῶν καὶ τῶν περὶ τοὺς Δελφούς πόλεων, ἴσως δὲ καὶ παλαιότερον¹.

Αἱ δημοσιευόμεναι ἐν τοῖς ἀνωτέρω δύο ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐν Ἀμφίσσῃ, ἐν ᾧ καὶ πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε γνωσταὶ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ ταύτης τῆς πόλεως, ἤτοι ἐν τῇ ἀνάντει θέσει ὑπὸ τῇ Ἀκροπόλει παρὰ τὰς σημερινὰς κρήνας τῆς πόλεως, τὰς καλουμένας «Πηγὰδια», μέχρις ὧν ἀναρριχῶνται αἱ ὑψηλότερον ἐκτισμένοι οἰκίαι τῆς νῦν πόλεως. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσαι αἱ ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται εἰς τὸν Ἀσκληπιόν, ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ποτε ναὸς τις τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ὁ ναὸς ὅμως οὗτος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνε οὐδ' ἦτο βεβαίως μέγας, διότι δὲν ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο ἐπίπεδος γῶρος καὶ διότι οὐδὲν ἄξιον λόγου λείψανον εἶρήθη οὔτε ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς εὐρέσεως τῶν ἐπιγραφῶν οὔτε ἐν ταῖς πλησιοχώροις οἰκίαις. Πενιχρὰ τινα τεμάχια μαρμάρων, εὐρεθέντα ἐν ταῖς ταπεινότερον κειμέναις οἰκίαις, δὲν εἶνε βέβαιοι, ὅτι κατωλίσθη-

¹ Ἡ δύναμις αὕτη τῆς ἰδιοχειροῦ γραφῆς ἄρχεται ἴσως, ὅτε διεδόθη ἡ cursive γραφή, ἧς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐπὶ λίθων εὐρίσκομεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ. ἐπὶ ἰδιωτικῶν ἐπιγραφῶν· πρβλ. Köhler ἐν Athen. Mitteil. 1877, σελ. 281. F. Blass, Palaeographie σελ. 303 ἔξ. Διὰ τῆς γραφῆς ταύτης ὁ ἰδιόχειρος χαρακτήρ ἔλαβεν ἀτομικὸν χαρακτήρα καὶ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἔγκυρος μαρτυρία τῆς ἐλευθέρως ἀτομικῆς θελήσεως, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐδηλοῦτο διὰ γραφῆς.

σαν ἐκ τοῦ τόπου τῶν ἐπιγραφῶν, οὐδὲ μαρτυροῦσι περὶ ἐπιφανοῦς τινὸς ποτε οἰκοδομήματος ἐνταῦθα, διότι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἶνε περιτέλως εἴτε κοσμητικῶς ἐξεργασμένον. Ἀνάγλυπτος τις ἀλλ' ἀποκεκρουσμένη πλάξ, ἣν εὗρον αὐτὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ πρῶτην μὲν τοῦ Ρ. Λαίου νῦν δὲ τοῦ Νικανίουρη, ἤχθη ἐνταῦθα ἐκ Δελφῶν ὑπὸ τοῦ Λαίου, ὡς ἐξηκοῖβωτα ἐγώ, καὶ ὡς ἐπικυροῖ ὁ Perdrix¹ παραβαλὼν αὐτὴν πρὸς μετόπισ εὐρεθείσας ἐν Δελφοῖς.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἴσαστο ποτε ἐνταῦθα μικρὸς τις ναὸς, οὗ τὰ ἀναλήμματα ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν, καθάπερ τὸ πολυγωνικὸν τεῖχος τῶν Δελφῶν. Λείψανον δὲ τῶν ἀναλημμάτων τούτων εἶνε πιθανῶς ὁ ἀποτελῶν τὴν νοτιὰν πλευρὰν τῆς οἰκίας Λαίου-Νικανίουρη τοῖχος, ἐσχηματισμένος ἐκ μεγάλων «παλαιῶν» λίθων, ἀνεπιγράφων ὅμως κατὰ τὸ φανόμενον.

Ἡ θέσις εἶνε ὑψηλὴ καὶ εὐάερος ἐπιδέλουσα τὴν πόλιν καὶ τὴν πεδιάδα. «Καὶ γὰρ Ἕλληνας ἐν τόποις καὶ καθαροῖς καὶ ὑψηλοῖς ἐπιεικῶς ἰοῦμένα τὰ Ἀσκληπίεια ἔχρουσι»². Τοῖς Ἀσκληπείοις ἀπαραίτητον ὕδωρ ῥεεῖ ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων πλησιαίτατα, ὅθεν καὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως λέγεται Πηγὰδια. Παλαιότερον ὅμως τὸ ὕδωρ τοῦτο ἢ μέρος αὐτοῦ ἔρρεε διὰ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἀσκληπείου ἤτοι διὰ τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου τοῖχου, τοῦ ἀναλήμματος, ὡς πιστοῦται ὑπὸ τοῦ πόρου, ὃν τὸ ὕδωρ, ἐπὶ μακρὰ ἔτη καταλειθόμενον, ἐσχημάτισεν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ὀψείας αὐτοῦ.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ὕδραγωγεῖον, οὗτινος τὴν ἀσφάλειαν ἐπιζητεῖ ὁ ἀνθύπατος Decimus Sennidinus διὰ τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ³, ἣτις κεχαραγμένη ἐπὶ πλακὸς λίθου ἀνευρέθη ἐν τῇ ἐξοχικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μεταμορφώσεως «τοῦ Σωτῆρος», ἐν ἀποτόμῳ τόπῳ ὑπεράνω τῆς πόλεως, καὶ κεῖται ἔτι καὶ νῦν ἐκεῖ, ἀλλ' ἀποκεκρουσμένη καὶ τετειχισμένη ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος τὸν ναὸν κατὰ τὸ πρᾶνὲς τοῖχου. Ἐπικρατεῖ δὲ παράδοσις, ὅτι ἐκεῖ που περὶ τὸν ναὸν ἔρρεε ποτε ὕδωρ, ὅπερ μάλιστα Ἀμφισσεῖς τινες ἀνεζήτησαν καὶ κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ματαίως. Ἀλλ' εἴτε ἀληθεύει ἢ παράδοσις εἴτε

¹ BCH, 1899, σελ. 348.

² Πλουτ. *Aet. roman.* 94.

³ CIL, III, 1,568.

μη, ἡ ἐπιγραφή τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δεκίμου Σκουνοδίνου δὲν μετηνέχθη βεβαίως εἰς τὸ ἀπότομον ἐκεῖνο ὕψος τῆς ἐκκλησίας « τοῦ Σωτῆρος » ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκεῖτο ἐξ ἀρχῆς ἐκεῖ που πλησίον, ἐνθα ἦν τεταγισμένη εἴτε ἰδρυμένη « in cisternis ipsis », « unde aqua veniat ». Καταρρευισῶν δὲ τῶν δεξαμενῶν καὶ καθ' ἔλου τῶν κτισμάτων τοῦ ὑδραγωγείου, ἐχρησιμοποίηθη ἡ πλάξ αὕτη κατὰ τινὰ τῶν πολλῶν ἐπισκευῶν, ἃς ὑπέστη ἡ βυζαντιακὴ ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος.

Ἄν λοιπὸν τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο ἔκειτο ἐνταυθαῖα που περὶ τὸν ναόν, ἡ φύσις εἴτε κλίσις τοῦ ἐδάφους εἶνε τοιαύτη, ὥστε πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι μετὰ τοῦ ὑδραγωγείου τούτου δύνανται νὰ σχετισθῶσι μόνον τὰ ἄφθονα ὕδατα τῆς ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν κει-

μένης συνοικίας, ἣτις καλεῖται ἡ « Χάρμαινα », χρησιμοποιούμενα νῦν ὑπὲρ τῆς ἀκμαζούσης βυρσοδεφικῆς βιομηχανίας τῆς πόλεως. Τὰ δὲ ὕδατα τῶν Πηγαδιῶν ἔχουσιν ἄλλην πηγὴν καὶ ἴσως αὕτη εἶνε πλησιαίτατα ἐν τῷ βράχῳ τῆς ἀκροπόλεως, ὡς μοι εἶπον ¹.

Α. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Ὁ βράχος οὗτος εἶνε σπηλαιώδης ἐν τούτῳ τῷ μέρει. Ἀκριδῶς δ' ὑπεράνω τῶν Πηγαδιῶν κίεται μέγα ἀνοικτὸν σπήλαιον, ὃν ὁ ὑπάρχει ἕτερον κλειστὸν, ὡς ἐννοεῖ πᾶς ὁ πληττων τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἀνοικτῷ σπηλαίῳ κατὰ τὴν παράδοσιν κατασκευάζετο πυρῖτις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Φαίνεται ὅμως, ὅτι καὶ ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτοῦ εἶνε παμπάλαια, διότι ἐγὼ εἶρον ἐν αὐτῷ λίθινον πέλεκυν ἄτητον λεῖον φαϊόστικτον.

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΔΙΣΚΟΣ ΜΕΤ' ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

Τὸ κάτωθι (Εἰκ. 1) εἰς τὸ πραγματικὸν μέγεθος ἀπεικονιζόμενον χαλκοῦν ἀντικείμενον εὑρέθη πρὸ τριετίας ὑπὸ τοῦ νῦν φοιτητοῦ Χ. Ζούρα 20' τῆς

Εἰκὼν 1.

ὄρας ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Βούρβουρα τῆς Κυνουρίας εἰς βημάτων τινῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ῥύακος, ὅστις κατὰ τὸν περαιτέρω αὐτοῦ ῥοῦν φέρει τὸ ὄνομα Σαρανταπόταμος. Εὑρηται δὲ νῦν ἐν τῷ ἔθνικῳ μουσεῖῳ κατατεθειμένον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν χαλκῶν ὑπ' ἀριθ. εὑρετηρίου 13189. Τὸ καὶ διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐπιγραφήν, ἣν βλέπει τις κατωτέρω (Εἰκ. 2) ἀπεικονιζομένην, καὶ τὴν ἰδίαν μορφήν ἱκανῶς ἀξιόλογον τοῦτο εὑρημα ἐπε-

δείχθη μοι εὐθὺς μετὰ τὴν εὑρεσιν καὶ ἠδυνήθη ὡς διαμείνων τότε εἰς τὸ μνημονευθὲν χωρίον Βούρβουρα καὶ τὸν τόπον τῆς εὑρέσεως νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὴν διήγησιν τοῦ εὑρόντος νὰ ἀκούσω. Κατὰ ταύτην τὸ ἐν λόγῳ ἀντικείμενον εὑρέθη κείμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐντὸς τῆς κοίτης μικροῦ γάνδακος. Καὶ εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ παρεσύρθη ἐκεῖσε ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἢ νὰ μετηνέχθη ἄλλως μακρὰν ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς τοῦ θέσεως, ἀποῦ μάλιστα οὐδὲν ἄλλο ἴχνος ἀρχαιότητος μέχρι τοῦδε ἐφάνη ἐν τοῖς πέριξ, ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν τὴν σπουδαιότητα, ἣν ἔχει ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως, εὐθὺς ὡς ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν ἐπιγραφήν.

Εἰκὼν 2.

Εὐκόλως καὶ σφῶς ἀναγινώσκομεν τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ διευθυνομένην ἐπιγραφήν ταύτην ὡς ἐξῆς: Ἀλφιος. Ὁ δὲ ῥύαξ, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ὁποίου

εύρεθη ή έπιγραφή, άποτελεί μέρος τών πηγών του 'Αλφειού κατά την διεξοδικήν και σαφή μαρτυρίαν. παρά Ηουσανία 8,20,3. Έχομεν λοιπόν ένταυθα άνόθημα εις τόν 'Αλφειόν, ούτινος γνωστή είναι ή λατρεία μάλλιστα έν 'Ηλιόδι και 'Αρκαδίαι;

Προτού προβώμεν εις την λεπτομερή εξέτασιν τής έπιγραφής και τών έκ ταύτης άκολουθιών, ως ιδώμεν τί είναι το φέρον την έπιγραφήν ταύτην χαλκόν άντικείμενον. 'Ότι τοϋτο είναι άγγεϊόν τι, ή άκριβέστερον μίμησις άγγεϊού έν μικρογραφία, πείθεται τις και έκ μόνης τής άπεικόνισεως. 'Η κάτωθεν σφαιρική κοιλία έπιστεφομένη υπό του συνεσφιγμένου ικανώς δε δίχην λαιμού άνεπτυγμένου χείλους μετά τών επ' αυτόϋ ύψουμένων δύο άπέναντι άλλήλων μικρών ώτων πείθουσιν ότι πρόκειται περί άγγεϊού και ούχι παιγνίου τινος ή έξαρτήματος. 'Αγγεϊόν δε έν μικρογραφία ως το ήμέτερον δέν ήδύνατο ειμή ως άνόθημα νά χρησιμοποιήσθαι, όπως και περί πολλών και διαφόρων άντικειμένων έν μικρογραφία παριστωμένων και εύρισκομένων πλησίον ιερών ή βωμών ή έντός τάφων εύδειμίαν άλλην καλύτεραν έρμηνείαν δύναμεθα νά έχωμεν. 'Αν δε θελήσωμεν νά ήρίσωμεν άκριβέστερον το είδος του ήμέτερου άγγεϊού άνάγκη νά μη παρίδωμεν την λεπτομέρειαν, ότι το έτερον έκ τών δύο ώτων διασφύζει λεπτόν έκ χαλκού έπίσης κυλινδρικήν έλασμα διερχόμενον διά τής επ' αυτόϋ όπής και ότι το έτερον ούς, άν και κατεστραμμένον νυν κατά το άνωτερον ήμισυ, δεικνύει, ότι είχεν όμοίαν όπήν. Είναί πρόδηλον, ότι διά τών όπών τουτων διερχόμενον το έλασμα και ύψούμενον ύπέρ το άγγεϊόν έσχημάτιζε την λαβήν, όπως συμβαίνει εις τους κάδους και έν γένει τά άγγεϊα τά χρησιμοποιούντα προς άντλησιν ύδατος από τών φρεάτων. 'Υπέρ του αυτού τούτου μαρτυρεί και ή μορφή τών ώτων του άγγεϊού, τά όποια διά την στενότητα τών όπών, δι' ών μόλις διέρχεται το κυλινδρικήν έλασμα, φαίνονται ότι δέν είναι αί λαβαί του άγγεϊού, αλλά μόνον έξοχαί τινες χρησιμοποιήσασαι προς ύποδοχήν τών καμπωμένων άκρων τής λαβής αποτελουμένης ένταυθα διά του έλάσματος. 'Εξάπαντος ό ήμέτερος τεχνίτης δέν είχε κατά νοϋν νά μιμηθή έν τή έαυτοϋ μικρογραφία τόν γνωστόν και κοινόν λέβητα μετά τών δύο κινητών ή άκινήτων ή τόν λέβητα τόν

έπί τών τριπόδων μετά τών χαρακτηριστικώς κυκλοτερών επί του χείλους προσηλωμένων λαβών, διότι άλλως έδει νά παραστήσθαι τάς επί τών ώτων όπας πολύ εύρυτέρας, όπως έπραξεν ό τεχνίτης τών έξ 'Όλυμπίας τριποδίσκων (ιδε Furtwängler, Bronzen T XXVII, 136, κ. έ.), όπου παρά την μεγάλην σμικρότητα αί λαβαί διατηρούσιν ύποσδήποτε την έαυτών μορφήν. Κατά του χαρακτηρισμού ως λέβητος άντιτίθεται και το επί του ήμέτερου άγγεϊού σχετικώς πολύ άνεπτυγμένον χείλος ή άν θά ήθελέ τις νά ονομάσθαι λαιμόν. Ούδέν άλλο τι άγγεϊόν, οϊόν τόν καλούμενον δίνον, είναι πιθανόν, ότι έχομεν ένταυθα. Διότι ύπάρχουσι μέν δίνοι άκριβώς όμοιοι παρουσιάζοντες το αυτό χείλος και την αυτήν κάτωθεν σφαιρικήν κοιλίαν, άλλ' ούτοι ούδέποτε, ως γνωστόν, φέρουσιν ώτα. Το δε νά ύποτεθή ότι ή όλη παρασκευή τών ώτων και του έλάσματος έγινετο χάριν τής έξαρτήσεως του άνοθήματος (πρόβλ. Κορινθιακούς πίνακας και διάφορα άγγεϊα φέροντα όπας προς έξάρτησιν) φαίνεται λίαν ύπερβολικόν. Διά ταυτα, νομίζω, ή δήλωσις του άγγεϊού ως κάδου δύναται νά θεωρηθή άσφαλής. 'Επεμείναμεν δε εις τοϋτο, επειδή ται αυτή μορφή κάδου δέν είναι τι σύνθηες έν τοις μουσείοις. 'Εν γένει ό γνωστός τύπος του δια τόν καθημερινόν βίον χρησίμου τούτου άγγεϊού είναι ό μετ' επιπέδου κάτωθεν βάσεως ή μετά ιδιαιτέρου ποδός. 'Αμφιβάλλομεν δε άν, ότι ό Furtwängler έδημοσίευε τά χαλκά τής 'Όλυμπίας και περιέγραφε τόν έκ τών βαθυτάτων στρωμάτων τής 'Αλτεις προσερχόμενον κάδον (Bronzen σ. 139) μετά σφαιροειδούς πως βάσεως, έγνωρίζε και δεύτερόν τινα τοιοϋτον. Διά τοϋτο και εις έμέ έρευνήσαντα περί του πράγματος έν διαφόροις μουσείοις και καταλόγοις έγινε άδύνατον νά εύρω όμοιον τύπον. Και όμως μετά το ήμέτερον άγγεϊόν δέν νά πιστεύωμεν, ότι τοιοϋτος κάδος έξάπαντος ύπήρχεν έν τή άρχαιότητι και ότι διά την άπλότητα τής μορφής [αυτοϋ δύναται και εις λίαν άπομακρυσμένην ήποχήν νά άνέροχεται. Το αυτό βεβαιούσι και τά όλίγα παραδείγματα, τά όποια δύναμεθα επί του παρόντος νά αναφέρωμεν. Και πρώτον μέν κάδον του έθνικού μουσείου, ύπ' αρ. 10646 τών χαλκών, όμοιότατον προς τόν ήμέτερον, του όποιου παραθέτομεν άπλοϋν σχεδίασμα

(Εικ. 3). Ὁ κάδος οὗτος, ὕψους 0.14, προέρχεται ἐξ ἀγορῆς παρ' ἑμποροῦ τινος ἀρχαιοτήτων ἐκ Πειραιῶς κατὰ το εὐρετήριο, ἀλλ' εἶναι ἀναμφισβήτητου γνησιότητος καὶ δὲν παρουσιάζει οὐδὲν περισσώτερον ἢ ὀλιγώτερον ἐξ ὅτων ὁ ἡμέτερος καδίσκος. Ἐπειτα ἀναφερομεν χαλκοῦν κάδον τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως (Piccoli bronzi d. mus. di Napoli. ταν XIV. 14) ἐκ Πομπηίας, ὅμοιον μὲν κατὰ τὰ ὅλλα ἀλλὰ μετὰ κεκοσμημένων ὧτων καὶ τριῶν μικρῶν κομφῶν ποδῶν προσκολληθέντων ὅπως ἐξωτερικῶς ἐπὶ τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου. Λι προσθήκαι αὗται ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ κάδος ἀπέβη

οὕτω ἀγγεῖον πολυτελείας καὶ δὲν ἐχρησίμειε πλέον πρὸς ἀντλησιν κοινοῦ ὕδατος ἀλλὰ περιλάμβανε πάντως πολυτιμώτερόν τι. Ὅτι δὲ καὶ μέχρι τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων ἢ καὶ ἔτι ἀρχαιότερον δύναται νὰ ἀνέρχεται ἡ μορφή αὕτη δὲν δυναμεθα εἰμὴ ἐμμεσῶς μόνον νὰ δείξωμεν. Μεταξὺ ὁηλ. τῶν κυπριακῶν πηλίνων ἀγγείων τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου ὑπάρχουσι δύο, (ὕψους μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς λαβῆς το ἐν 0.14 ὑπ' ἀρ. 42376 το ἕτερον ἀντίριθμον ὕψ. 0.12) ὧν σχεδιάσματα παραθέτουμεν, ἀπομιμούμενα, ὡς νομίζω, κάδους (Εικ. 4, 5). Ἐπὶ τῆς κοιλίας φέρουσιν ὡς κόσμημα

Εἰκὼν 3.

ἐγγράρακτον τεθλασμένην γραμμὴν, καὶ ἀνήκουσι εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχαιοτάτων γνωστῶν ἡμῖν ἀγγείων ἐκ Κύπρου, Τροίας καὶ ἀλλαχόθεν μετ' ἐγγράρακτων γεωμετρικῶν κοσμημάτων¹.

Μαρτυροῦσι λοιπὸν οἱ κάδοι οὗτοι ὅτι ἐν τῇ μυκηναϊκῇ ἐποχῇ ἢ μᾶλλον ἐν τῇ προμυκηναϊκῇ,

¹ Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως κρίνω καλὸν νὰ σημειώσω, ὅτι δὲν ἄγνοῶ, ὅτι ἀγγεῖα μετ' ἐγγράρακτων γεωμετρικῶν κοσμημάτων κατασκευάζοντο καὶ ἐν πολὺ νεωτέροις χρόνοις ἐν Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζω πιθανότερον, ὅτι ὅπως ἡ ἐγγράρακτος αὕτη κοσμηματικὴ ὀφείλει τὴν γένεσίν της εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς θ' ἢ καὶ τῆς γ' χιλιετηρίδα π. χ. καὶ οὕτω δέον νὰ χρονολογῆται, μὴ λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν τοῦ χρόνου τῆς κατασκευῆς ἑνὸς ἀγγείου, οὕτω δέον καὶ τὰς μορφὰς τῶν ἀγγείων νὰ χρονολογῶμεν ἐφ' ἧν ἡ κοσμηματικὴ αὕτη ἀσκέιται.

ὁποθεν ἔχει κυρίως τὴν ἀρχὴν της ἢ ἐγγράρακτος αὕτη κοσμηματικὴ, ἢ μορφή αὕτη τοῦ κάδου ἤτο ἤδη γνωστὴ. Καὶ πολυπλοκώτεραι μορφαὶ κάδων εὐρέθησαν ἐν Τροίᾳ καὶ ἐκ τῶν βαθυτερων ἢ ἡ μυκηναϊκῇ πόλιν στρωμάτων (ἴδε Troia und Hion σ. 349), ἀλλ' ἂν δὲν ἠδυνήθην νὰ παραθέσω ἔστω καὶ τινὰ ὅμοιον πρὸς τὸν ἡμέτερον χαλκοῦν κάδον ἐκ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων τοῦτο ἀποδοτέον ἢ εἰς τύχην τινά, καθ' ἣν δὲν ἀνευρέθησαν εἰσέτι τοιοῦτοι, ἢ διότι οἱ ὑπάρχοντες ποῦ δὲν μοῦ ἐγιναν γνωστοί. Ὁ ἐν Gurob τῆς Αἰγύπτου ἐν τάφῳ τῶν χρόνων Ραμεσσῆ τοῦ Β' μετ' ἄλλων μυκηναϊκῶν καὶ οὐχὶ ἀγγείων εὐρεθεὶς κάδος (ἴδε Pl.

Petrie, Illahun, Kahun. Gurob Pl. XVIII 60), ὁμοιος καθ' ὅλα πρὸς τὸν ὑπὸ ἐξέτασιν δὲν δύναται ὡς ἀσφαλῶς μυκηναϊκὸς νὰ θεωρηθῇ. Ἀλλὰ περὶ

Εἰκὼν 4.

μὲν τούτων ἱκανὰ ἔστωσαν τὰ ρηθέντα, ἂν δὲ ἤδη ζητήσωμεν συμπληροῦντες τὴν περὶ τῆς μορφῆς ταύτης τοῦ κάδου ἐπιχειρηθεῖσαν ἔρευναν, νὰ πα-

Εἰκὼν 5.

ρακολουθήσωμεν τὴν ἐν τοῖς νεωτέροις ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς χρόνοις περαιτέρω αὐτῆς ἐξέλιξιν νομίζομεν, ὅτι ἐφόσον μὲν ὁ κάδος ἐχρησίμευε

διὰ τὴν στοιχειώδη ἀνάγκην τοῦ ἀντλεῖν καὶ φέρειν ὕδωρ οὐδαμῶς μετεβλήθη ἐπὶ τὸ κομψότερον (πρὸβλ. καὶ σημερινούς κάδους ἐν τῷ συνόλῳ οὐδαμῶς διαφέροντας ἀπὸ τῶν ἀρχαίων), ἀλλ' ὅτε ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν ἱεροτελεστίαις ἢ ἐν τῷ κομμωτηρίῳ, τότε ἔδει ἡ μορφή αὐτοῦ νὰ ἐξελιχθῇ γενόμενη κομψότερα. Καὶ ὁ μὲν ἀνωτέρω μνημονευθεὶς κάδος ἐκ Πομπηίας προσέλαβε μόνον ἐξωτερικὸν κόσμον ἐν ᾧ ἡ κυρία μορφή ἐθεωρήθη ἱκανῶς κομψή. Παρ' ἄλλοις ἐκτὸς τοῦ εὐλόγως μετριάσθεντος μεγέθους, συνήθως 0,10-0,13 ὕψους, καὶ ἡ κοιλία ἐμηκύνθη καὶ προσέλαβεν ὠραιῶδες σχῆμα, ἄλλοτε δὲ σχεδὸν σχῆμα κώνου ἐν ᾧ καὶ τὸ χεῖλος προσέλαβε κομψότεραν κατατομήν καὶ τὰ ὄψα καὶ ἡ λοιπὴ ἐπιφάνεια διαφοροτρόπως ἐκοσμήθησαν. Μνημονεύω ὡς ἀρχαιότερον ἐκ τῶν εἰς ἐμὲ γενομένων γνωστῶν τὸν ἐν Collection Gréau pl. I ἀπεικονισθέντα, προφανῶς εἰς τὴν ε' π. X. ἑκατόντ. ἀνήκοντα διὰ τὴν τεχνολογίαν τῶν ὑπὸ τὰ ὄψα κεφαλῶν τοῦ Ἀγγελῶου. Ἐπειτα τὸν ἐν τῷ ἀρχαιολ. μουσεῖῳ τῆς Φλωρεντίας κοσμούμενον καὶ διὰ γλυπτῆς παραστάσεως, τοῦ δ' ἢ γ' αἰῶνος, ὁμοσιευθέντα δὲ ὑπὸ Heydemann, Hall Winkelmannsprogram 1878 σ. 99, π. IV. Τρίτον δὲ τινα δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χαλκῶν τῆς Καρlsruύης (Schuhmacher T. IX. 11).

Καὶ ἄλλα τινὰ ἠδύνατό τις νὰ εἶπῃ περὶ τῆς τοῦ ἡμετέρου καδίσκου ὡς καὶ τῶν ἐκ ταύτης προσελθουσῶν νεωτέρων μορφῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μελέτη ἡμῶν δέον νὰ μὴ ἐκταθῇ πλείοτερον εἰς τὸ μερικὸν τοῦτο ζήτημα, παύομεν τὸν περὶ τούτων λόγον καὶ σπεύδομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐπιγραφῆς. Αὕτη παρίσταται ἐν σ. 143 ὅπως ἀναγινώσκει τις, ἐὰν ἀνατρέψῃ τὸ ἀγγεῖον. Φαίνεται ὅτι ὁ γράψας δὲν προεῖδε ἢ δὲν ἐνόμισε ἀναγκαῖον, ὥστε ἡ ἐπιγραφή νὰ ἀναγινώσκειται ὀρθοῦ ἰσταμένου ἢ ἐξαρτωμένου τοῦ ἀγγείου. Ὁ τρόπος τῆς γραφῆς εἶναι, ὡς φαίνεται, ὁ διὰ κρούσεως αἰχμηροῦ τινος ὀργάνου ἀναλόγου πρὸς γλύφανον, ἐπειδὴ παρὰ τὴν βιαίαν κρούσιν φαίνεται καμψθεῖσα ἐνιχροῦ καὶ ἡ περὶ τὰς γραμμὰς σφαιρικὴ ἐπιφάνεια. Ἐντεῦθεν ἀπέβησαν γωνιώδη τὰ γράμματα Ο καὶ Φ, ὅπως τοῦτο συχνάκις παρατηρήθη ἐπὶ ἐπιγραφῶν ἐπιχρυσθεῖστων ἐπὶ χαλκοῦ (ἴδε Inschriften aus O-

lympia, Dittenberger κ.τ.λ. ἀρ. 30, 27, 28. Δὲν εἶναι διὰ τοῦτο τὰ γωνιώδη ταῦτα γράμματα χαρακτηριστικὰ τόπου τινὸς οὐδὲ σημαίνουσι μεγάλην ἀρχαιότητα ἢ ἀτομικὴν συνθηκὴν (ἴδε καὶ Carapanos Dodone pl. XXV). Ἐν δὲ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν λοιπῶν γραμμάτων ἐπιχειρησόμεν νὰ κρίσωμεν τὴν χώραν, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ ἐπιγραφή, θὰ εὐρωμεν, ὅτι αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι οὔτε Ἀργεῖα (πρὸβλ. ἀργεῖον Η) οὔτε Κορινθιακὴ καὶ Κορινθιακῆ ἐπιγραφαὶ δεικνύουσιν ἡμῖν διὰ τὸ σ ἢ Μ ἢ Σ). Ἐκ παντὸς ἄρα ἄλλου τόπου ἐκ Πελοποννήσου δύναται νὰ προερχεταί, ἀλλ' ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν σπουδαιότερον τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως, ὅπως εἶναι δικαίον, τότε ἡ ἐπιγραφή θεοῦ νὰ εἶναι ἡ Ἀρκαδικὴ ἢ Λακωνικὴ.

Τὸ πρῶτον θὰ γίνῃ ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν, ὅταν ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν ἀνάθημα εἰς τὸν Ἄλφειον, τοῦ ὁποῦ ἢ λατρεῖα ἦτο διαδεδομένη ἐν Ἠλιῶν ἐν πρώτοις καὶ εἶτα ἐν Ἀρκαδίᾳ οὐχὶ δὲ καὶ ἐν Λακωνικῇ, καθόσον γνωρίζομεν. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὸν 6^{ον} π. Χ. αἰῶνα, ἐπειδὴ αἱ πρὸς τὴν ἀριστερὰ διευθυνόμεναι ἐπιγραφαὶ δὲν κατέρχονται, ὡς συνήθως πιστεύεται, εἰς νεωτέραν, ἢ ὁ 6^{ος} αἰὼν, ἐποχὴν. Καὶ ταῦτα μὲν ὅλως γενικῶς, ἂν δὲ τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ α ἐνταῦθα ἔχῃ τὴν συνδετικὴν τῶν δύο σκελῶν γραμμῆν οὐχὶ πλαγίαν ἀλλ' ὀριζοντίαν, θέλει μεθ' ἡμῶν συμφωνήσαι, ὅτι μᾶλλον ἐγγὺς πρὸς τὸ τέλος τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἢ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ θεοῦ νὰ κατατάξωμεν τὴν ἐπιγραφήν.

Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ ἄλφειος τοῦτο; Ἄλφειος ὄνομα ἀνδρὸς εἶναι γνωστὸν ἡμῖν ἐκ τοῦ Παυσανίου ὀνομάζοντος οὕτω ἓνα τῶν συντρόφων τοῦ Μενελάου ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Πολυγνώτου ἐν Δελφοῖς (10, 28, 3). Ἄλλ' ἂν τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀνδρὸς ἔχομεν ἐνταῦθα, τότε πρέπει νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ γράψας δι' αἰανότητος αἰτίαν δὲν ἔσχε καιρὸν νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἐπιγραφήν, νὰ ὀνομάσῃ δηλ., ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, τὸν θεὸν ἢ ἥρωα, πρὸς ὃν ὁ ὑποτιθέμενος οὗτος θνητὸς Ἄλφειος ἀφιέρωνε τὸ ἀνάθημα. Εἰς τοιαύτην ἔμωσ λύσιν, εὐκόλον ἔσον καὶ ἀνωφελεῖ, δὲν εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ καταφύγωμεν. Οὐδὲ ἔχομεν παραδείγματα καθ' ἃ ἐγγράφη μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέσαντος. Ἄλλ' ὅταν ἔχομεν ἐν μόνον

ὄνομα, τοῦτο εἶναι ἀνάγκη κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τοῦλάχιστον νὰ εἶναι τὸ ὄνομα τῆς θεότητος ἢ τοῦ ἥρωος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ ἀνάθημα. Συνήθως τότε ἐκφέρεται τὸ ὄνομα κατὰ δοτικὴν ἢ γενικὴν. Καὶ δοτικὴν μὲν δὲν ἔχομεν ἐνταῦθα (ἢ ἀνάγνωσις Ἀλφιοι, καθ' ἣν ὁ γράψας θὰ παρίστα τὸ ἰῶτα ὅτε μὲν διὰ τοῦ Ι ὅτε δὲ διὰ τοῦ ἀρχαιοτέρου καὶ σπανίου Ζ, εἶναι λίαν ἀπίθανος), ἀλλ' ἡ γενικὴ Ἄλφειος ἐκ τοῦ Ἄλφειος εἶναι πιθανή. Οὐχ ἤττον καὶ ἡ ὀνομαστικὴ Ἄλφειος εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου, ἐπειδὴ ὀλίγα μὲν ἔμωσ ὑπάρχουσι παραδείγματα ἀναθημάτων ἐχόντων ἐπιγεγραμμένον μόνον τὸ ὄνομα τῆς θεότητος ἐκφερόμενον κατ' ὀνομαστικὴν. Ἐπὶ κυμβάλου π.χ. ἐκ Λακωνικῆς ἀναθήματος εἰς τὴν Λιμνάτιδα Ἄρτεμιν ἔχομεν τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ διευθυνομένην ἐπιγραφήν: Λιμνατις (IGA, 50). Ἐπὶ τριπόδισκου ἐκ Λακωνικῆς, ἐπίσης πρὸς τὰ ἀριστερὰ: Ἀπελον (A. de Ridder, Bronzes de la Soc. Arch. 1.24). Ἐπὶ περικνημῖδος ἐξ Ὀλυμπίας: Ζεὺς Ὀλυμπιος (Archäol. Zeitung 1879 σ. 160). Ὡσαύτως εἶναι λίαν πιθανόν, ὅτι τὸ ἐπὶ πρωτοκορινθιακοῦ ληκυθίου τοῦ Λούδρου Ἀπλου σήμαίνει τὸν Ἀπολλῶνα, ὅπως κατὰ τὴν Θεσσαλικὴν διάλεκτον ἐκφέρεται τὸ ὄνομα (ἴδε Pottier, Catalogue des vases antiques 2, 169). Τίς ἦτο ὁ νοῦς τῆς ὀνομαστικῆς ταύτης δὲν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν, ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν παράδειγμα, ἔπου ἢ πρότασις νὰ εἶναι πλήρης. Δι' ἡμᾶς εἶναι ἀρκετὸν, ὅτι τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐπιτρέπουσι νὰ ὑποστηρίξωμεν τὴν ἐκδοχὴν Ἄλφειός ὡς ὀνομαστικὴν παρὰ τὴν γενικὴν Ἄλφειος. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα καὶ ακουσίως φέρεται τις εἰς τὴν σκέψιν, μὴ ὁ ἐνταῦθα τιμῶμενος εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ποτάμιος θεός, οὔτινος ἢ δημοτικότης καὶ ἡ λατρεῖα μετὰ πολλῶν θαυμασιῶν διηγήσεων πληροὶ τὰς χώρας, ἔπου ἀνήκει ἢ ἐν λόγῳ ἐπιγραφή. Ἡ δὲ γραφή Ἄλφειός μετὰ τοῦ EI οὐδὲν σημαίνει κώλυμα, ἐπειδὴ ἐν οὐδεμιᾷ χαρακτηριστικῇ τῶν σχετικῶν χωρῶν ἐπιγραφῇ εὕρηται τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ ἢ τοῦ ποταμίου θεοῦ. Ἐν τῷ ἐξ Ὀλυμπίας ἐπιγράμματι περὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ ἐκ Πελλάνης τῆς νοτίου Ἀρκαδίας Ὀλυμπιονίκου (Dittenberger κ.τ.λ. ἀρ. 174) εὕρηται βεβαίως τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ (ἐπ' Ἄλφειῷ) καὶ ὁ χρόνος τοῦ ἐπιγράμματος δύναται νὰ ἀναβι-

βασθῆ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δ' αἰῶνος π.Χ., ἀλλὰ τὸ ἐπίγραμμα δὲν συνετάχθη ἐν τῇ ἀρκαδικῇ διαλέκτῳ ἀλλ' ἐν τῇ δωρικῇ, ἣτις πανταχοῦ εἶχεν εἰσαχθῆ τότε ὡς φιλολογικὴ γλῶσσα. Ἄλλη δὲ τις ἐπιγραφή ἐξ Ὀλυμπίας ἐπίσης ἀναφέρουσα τὸν Ἀλφειὸν (Dittenberger ἀρ. 223) ἀνήκει εἰς τοὺς μ. Χ. χρόνους καὶ οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχη σημασίαν. Προσέτι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν Ἀλφειὸς ἢ Ἀλφείος, ἀλλὰ τί ταῦτα πάντα ἐμποδίζουν νὰ δεχθῶμεν διαλεκτικὸν τύπον μετὰ τοῦ -ιος ἐπιχώριον ἐν Ἀρκαδίᾳ, Ἡλιδοῖ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ; Ὅχι μόνον οὐδὲν πρὸς τοῦτο ἐμποδίζει, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τι τὸ ὁποῖον ἀντικρὺς συνιστᾷ τὸν διαλεκτικὸν τύπον Ἀλφειός. Τοῦτο εἶναι ἀρχαία ἠλειακὴ ἐπιγραφή τοῦ ε' αἰῶνος (Dittenberger κ.τ.λ. ἀρ. 18), ἔπου προκειμένου περὶ μίσθωσης ἀγροῦ τινος ὀρίζεται, ἵνα τὸ μίσθωμα ἀποδίδεται Ἀλφισίῳ μνηόρ. Ἔχομεν δηλ. ἐν Ἡλιδοῖ μῆνα Ἀλφισίον καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι πιθανώτατον, ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ Ἀλφισοῦ τοῦ ποταμίου θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁ ἐκτεταμένος οὗτος τύπος -ιοῖος προϋποθέτει λέξιν καταλήγουσαν εἰς -ιος ἐπομένως Ἀλφιος. Εἶνε δὲ ἀπίθανον, ὅτι παρὰ τῷ Ἀλφιος τοῦτω οἱ ὀνομάσαντες τὸν μῆνα Ἡλειοῖ δὲν ἀνελογίσθησαν τὸν παρ' αὐτοῖς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐξίσου πρὸς τοὺς 12 θεοὺς τιμώμενον ποτάμιον θεόν. Τοῦτου τεθέντος εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξεφέρετο Ἀλφειός ὁ ποταμὸς παρὰ τοῖς Ἡλειαῖοις, διότι τότε ὁ μῆν θὰ ἐσχηματίζετο ἢ Ἀλφειοῖος ἢ Ἀλφειοῖς. Ὁ δὲ σχηματισμὸς ὀνομάτων μνηῶν ἐξ ὀνομάτων θεῶν ἢ ἡρώων δὲν εἶναι τι ἀσύνηθες. Ἐν Ἡλιδοῖ π.χ. ἔχομεν μῆνα Ἀπολλώνιον, Ἡραῖον, Πρακλεῖον ἐκ Δελφῶν, Δαμάτριον Ἐρμαῖον ἐκ Βοιωτίας, Ἀρτεμίτιον Ἰακίνθιον ἐκ Σπάρτης καὶ πολλὰ ἄλλα (ἴδε S. Reinach, Traité d' epigraphie greque σ. 484 κ.έ.). Οὕτως δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ὁ ποταμὸς ὅπως καὶ ὁ ποτάμιος θεὸς ἐξεφέρετο παρὰ τοῖς Ἡλειαῖοις μετὰ τοῦ I καὶ οὐχὶ μετὰ τοῦ EI. Ἐξ ἄλλου τὸ ἐπὶ τοῦ καδίσκου Ἀλφιος φαίνεται ὅτι ὀνομάζει τὸν αὐτὸν ποτάμιον θεὸν ἐν Τεγεάτιδι. Αἱ δύο λοιπὲν αὐταὶ καὶ καθ' ἑαυτὰς πιθαναὶ γινώμαι παραβαλλόμεναι καὶ ἀμοιβαίως στηρίζονται καὶ εἰς μείζονα πιθανότητα ἐξαιρούνται. Ἄν δέ τις ἐρωτήσῃ τί εἶναι τὸ πιθανώτερον, ὅτι ἔχομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, Ἀλφιν ἢ Ἀλφίον, θὰ προετίμων τὸ δεύτερον, ἂν μὴ δι' ἄλλο τι, διὰ τὸν λόγον ὅτι τιθεμένου, ὅτι οἱ

Ἀρκαδὲς ὀνομάζον τὸν Ἀλφειὸν Ἀλφιν, ἔδει νὰ μνημονευθῆ τοῦτο ὑπὸ τινος τῶν συγγραφέων ἰδίως τῶν γραμματικῶν ἢ λεξικογράφων, ὡς ἰκανῶς ἀπὸ τῆς κοινῆς παραδόσεως διαφέρον. Ὑπολείπεται νῦν νὰ ζητήσωμεν ἐρμηνεῖαν τοῦ διαλεκτικοῦ τούτου τύπου μετὰ τοῦ ι τοῦ ἀντιτιθεμένου πρὸς τὸν κοινῶς παραδομένου μετ' ει. Εἶνε δυνατὸν τὴν αὐτὴν λέξιν τινὲς μὲν τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐξέφερον μετὰ τοῦ εις ἄλλοι δὲ μετὰ τοῦ ιος; Περὶ τούτου ἔσχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ τύχωμεν ἀπαντήσεως ἐκ μέρους τοῦ παρ' ἡμῖν τὰ γλωσσικὰ ἀκριβοῦντος Καθηγητοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, ἣτις ἔχει ἐπὶ λέξει ὡς ἐξῆς: «Ὁ τύπος Ἀλφειός ὁ πιστούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡλείου Ἀλφισίῳ μνηόρ παρὰ τὸν συνήθη Ἀλφειός Ἀλφείος ὀφείλει κατ' ἐμὴν γνώμην νὰ παραβληθῆ πρὸς τὰ ἐπίθετα εἰς -ιος καὶ -ιοῖος πρὸς λ. λιθίας στάλλας ἐκ Θεσσαλίας, ἀργύριος, βότιος φοινίκιος παρ' Ἐπιχάρμῳ, δένδροιον, χρύσιος, γάλκιος, πορφυριάν, κυνίασι, φλέγιος, σιδαρίφ ἐκ Λέσβου παρὰ τὰ συνήθη χρύσειος ἀργύρειος κλπ., ὅπως ἤδη ὁ F Solmsen ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. AB σελ. 331-3 εἰδίδαξεν. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἐκ θέματος ἀλφ- ἐσχηματίσθη διὰ τῆς καταλήξεως -ιος ἐπίθετον, ὅπερ μεταπτωτικῶς ἀπέβαλεν ἐν τῇ κλίσει τὸ ε καὶ κατὰ μικρὸν ἐν ταύτῃ μὲν τῇ διαλέκτῳ κατίσχυεν ὁ εἰς -ιος ἐν ἄλλῃ δὲ ὁ εἰς -ιοῖος τύπος». Ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη ἀρκεῖ ἡμῖν τελείως καὶ προφυλάσσει εὐεργετικῶς ἀπὸ πάσης ἐσφαλμένης ἐπιχειρήσεως.

Ἐν τῇλει ἄς ἴδωμεν ἂν τὸ ἀναθημάτιον τοῦτο τοῦ Ἀλφειοῦ δύναται νὰ ἔχη καὶ σημασίαν τινὰ διὰ τὴν τοπογραφίαν τοῦ τόπου, ἔπου εὐρέθη. Εἶναι γνωστὸν δηλ. τὸ ζήτημα, ἂν ὁ χεῖμακρος Σαρανταπόταμος ὁ πηγάζων ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Βούρβουρα καὶ ἐν τῇ τεγεατικῇ πεδιάδι ἐντὸς καταβόθρας παρὰ τὴν Μπερτζοβᾶν καταπνόμενος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς Ἀλφειός ἢ οὐχί. Περὶ τοῦ ζητήματος διέλαθε τελευταῖος ὁ Loring, ἐν Journal of Hell St. σελ. 68 κ.έ., διὸ καὶ παραλείποντες τὴν λοιπὴν βιβλιογραφίαν μετ' αὐτοῦ θέλωμεν ἀσχοληθῆ δι' ὀλίγων.

Ὁ Loring νομίζει, ὅτι ἡ ὅλη ἱστορία εἶναι ἐν σφάλμα τοῦ Παυσανίου ἀφηγουμένου (8, 20, 3), ὅτι ὄρια τῆς Τεγεατικῆς καὶ Λακωνικῆς εἶνε ὁ ποταμὸς Ἀλφειός καὶ ὅτι οὗτος εἰσβάλλων εἰς τὸ

τεγεατικὸν πεδίων καταπίνεται, ἵνα ἀναφανῆ ἐν Ἀσείᾳ καὶ εἶτα πάλιν τὰ οὐτά ἐπαναλάβῃ περαιτέρω. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὁ ῥοῦς τοῦ νῦν Σαρανταποτάμου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐτρέπετό ποτε πρὸς δυσμὰς τῆς Τεγείας, ἵνα διευθυνθῆ ὑπογείως πρὸς τὴν Ἀσείαν, καθόσον το πρὸς δυσμὰς μέρος τῆς πεδιάδος εἶναι ὑψηλότερον τοῦ μεσαίου καὶ ἀνατολικοῦ, ὅπου ῥεεὶ νῦν ὁ Σαραντ. Ἐπομένως, συμπεραίνει ὁ Loring ἀδύνατον εἶναι, ἐφ' ὅσον ὁ Σαραντ ὤφειλε καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸν πρὸς ἀνατολὰς ῥοῦν αὐτοῦ νὰ τηρήσῃ, νὰ ἐθεώρουν τοῦτον οἱ ἀρχαῖοι ὡς Ἀλφειόν. Ἄλλ' ἐν πρώτοις δὲν εἶναι μόνος ὁ Παυσανίας, ὅστις σαφῶς ὑποδεικνύει τὸν Σαρ. ὡς Ἀλφειον. Καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ, Ἑλλήν. ζητημ. ὁ, ἀναφέρεται, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεᾶται συνδιαλλάχοντες ἀνέστησαν ἐπ' Ἀλφειῷ κοινὴν περὶ εἰρήνης στήλην (ἴδε καὶ Ἀθηνᾶν 1902, σελ. 18). Εὐρίσκωμεν εὐλόγον ὅτι Ἀλφειός ἐνταῦθα εἶναι ὁ μνημονευθεὶς χεῖμαρρος ὡς ἀποτελῶν τὸ φυσικώτατον ὄριον μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν καὶ διότι φυσικὸν εἶναι μετὰ τὴν εἰρήνην ἢ κοινὴν περὶ τῶν ὄρων ταύτης στηλὴν νὰ ἐστήθῃ ἐπὶ τῶν συνόρων. ¹

Ἡ δὲ μαρτυρία τοῦ ἡμετέρου ἀναθήματος περὶ λατρείας τοῦ Ἀλφειοῦ ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Σαραντ. δὲν στερεῖται σημασίας τινός ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, πῶς ὠνομάζετο ὁ χεῖμαρρος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ἄν

καὶ δύναται τις νὰ ἀντιτάξῃ, ὅτι ὁ Ἀλφειός ἔχων λίαν διαδεδομένην λατρείαν ἐν Ἡλιδί καὶ Ἀρκαδίᾳ (ἴδε Pauly-Wissowa, Realenc.) ἠδύνατο νὰ λατρεύεται ἐν ταῖς ῥηθείταις τοῦλάχιστον χώραις παρὰ πάντα ῥύακα ἔχοντα ἢ μὴ σχέσιν πρὸς τὸν ῥοῦν αὐτὸν τοῦ Ἀλφειοῦ. Μάλιστα. Ἄλλ' οὐδαμῶς τότε πρέπει νὰ ἀπορῶμεν, διατὶ ὁ Παυσανίας ὀνομάζει τὸν νῦν Σαρ. Ἀλφειόν, ἐν ᾧ οὗτος καταπίνεται ἀνατολικῶς καὶ οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὰ πρὸς δυσμὰς ῥέοντα ὕδατα τοῦ Ἀλφειοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι νομίζω δὲν ἐχρειάσθησαν διὰ πειραμάτων καὶ καταμετρησεων νὰ ἀποδείξωσι πρῶτον, ὅτι τὰ καταπνόμενα καὶ ἀναφανόμενα ταῦτα ὕδατα ἀνήκουσιν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ῥοῦν καὶ οὕτως εἶτα νὰ προσβῶσι εἰς τὴν ὀρθὴν ὀνοματοθεσίαν. Ἄπαξ πιστευθέντος, ὅτι ὁ Ἀλφειός καταπίνεται πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἀναφανίζεται κατωτέρω, δὲν ἦτο δύσκολον μετὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς λατρείας τοῦ ποταμίου θεοῦ καὶ ἀπλῶς ἐπὶ τῇ θέᾳ ἐνὸς οἰουδήποτε καταπνόμενου ῥύακος νὰ πιστευθῇ, ὅτι οὗτος εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ θαυματοποιὸς ποταμὸς ἐπαναλαμβάνων καὶ ἐνταῦθα τὴν γνωστὴν συνήθειάν του. Διὰ ταῦτα πιστευομεν, ὅτι ὁ χεῖμαρρος Σαρ. ἠδύνατο ἄριστα νὰ καλεῖται Ἀλφειός ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἔστω καὶ ἂν εἶχε τὸ πάλαι τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν σημερινὴν διεύθυνσιν.

¹ Ἐν Ἀθήναις. Νοέμβριος 1904.

Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ.

¹ Παρὰ ταῦτα ἠμολογητέον, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντεῖπωμεν, ἂν τις ἐκλάβῃ τὸ ἐπ' Ἀλφειῷ ὡς σημαῖνον τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱερόν, διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἐπίσης δυνατόν.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΛΥΚΑΙΟΥ

Βωμὸς καὶ τέμενος Λυκαίου Διός.

Ἀπὸ τοῦ 1902 ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀπεφάσισεν νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ἀνασκάψῃ τοὺς ἐν Φιγαλείᾳ καὶ ἐν γένει κατὰ τὴν ΝΑ Ἀρκαδίαν ἀρχαιολογικοὺς τόπους, ἀνέθηκε δ' εἰς ἐμὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν τούτων.

Ἐκτοτε ἐπεχείρησα ἀνασκαφὰς ἐν Λυκοσούρᾳ, Λυκαίῳ καὶ τοῖς πλησίον τούτου τόποις¹. Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἀνέσκαψα καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἐν τε τῷ ἱπποδρόμῳ καὶ ἐν τῷ βωμῷ καὶ τῷ τεμένει τοῦ Λυκαίου Διός, ἐπειδὴ δὲ τῶν τελευταίων τούτων ἡ ἀνασκαφὴ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς λήξασα θὰ ἐκθέσω ἐν τοῖς ἐπομένοις τὰ κατ' αὐτήν.

Ὁ βωμὸς καὶ τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου Διός ἐλογίζοντο μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ τῶν μάλιστα σεβασμιῶν ἱερῶν τῶν Ἀρκαδῶν τὴν φήμην αὐτῶν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους πρὸ πάντων χρόνους ὀφείλουσι κυρίως εἰς τὰς ἀνθρωποθυσίας, τὰς τελουμένας πρὸς λατρείαν τοῦ Διός ἐν αὐτοῖς, καὶ εἰς ἄλλας τινὰς κοινολογουμένας περὶ αὐτῶν ὑπερφυσικὰς ιδιότητας².

Τὰ σχετικὰ πρὸς ταῦτα χωρία τῶν ἀρχαίων συνέλεξεν ὁ Immerwahr³. Ἐνταῦθα ἀποσπῶμεν ἐκ τοῦ πλήθους τούτων μόνον ὅσα δύνανται νὰ παράσχωσιν ἰδέαν περὶ τῆς τοπογραφίας καὶ τῆς μορφῆς τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ τεμένου τοῦ Λυκαίου Διός, καὶ νὰ σχετισθῶσιν ὅπωςδῆποτε πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν ἡμῶν.

1) Πaus. VIII, 38, 7. Ἔστι δ' ἐν τῇ ἄκρᾳ τῇ

¹ Πρακτικὰ 1902 σελ. 72-77

² Πausανίου VIII, 38, 6-8. Ἴδε τελευταῖον Daremberg, Saglio σελ. 1432 ἐν ἄρθρῳ Lykaia (Fougères) μετὰ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας (αὐτόθι σημ. 10).

³ Immerwahr Die Kulte und Mythen Arkadiens.

ἀνωτάτω τοῦ ὄρους (τοῦ Λυκαίου δηλαδὴ) γῆς χῶμα, Διὸς τοῦ Λυκαίου βωμὸς, καὶ ἡ Πελοπόννησος τὰ πολλὰ ἐστὶν ἀπ' αὐτοῦ σύνοπιος· πρὸ δὲ τοῦ βωμοῦ κίονες δύο ὡς ἐπὶ ἀνύχοντα ἐστήκασιν ἥλιον, ἀετοὶ δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἐπίχρουνσι τὰ γε ἔτι παλαιότερα ἐπεποιήγντο· ἐπὶ τούτου τοῦ βωμοῦ τῷ Λυκαίῳ Διὶ θύουσιν ἐν ἀπορρήτῳ·

2) Πaus. VIII, 38, 6. Τὸ δὲ ὄρος παρέχεται τὸ Λύκαιον καὶ ἄλλα ἐς θαῦμα καὶ μάλιστα τόδε. τέμενός ἐστιν ἐν αὐτῷ Λυκαίου Διός, ἔσσοδος δὲ οὐκ ἔστιν ἐς αὐτὸ ἀνθρώποις· ὑπεριδόντα δὲ τοῦ νόμου καὶ ἐσελθόντα . . .

3) Πaus. VIII, 38, 6. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ τέμενος θηρίου καταφεύγοντος οὐκ ἐθέλει οἱ συνεσπίπτειν ὁ κνηγέτης,

4) Πολυβ. IV, 33. Οἱ γὰρ Μεσσηνιοὶ πρὸς ἄλλοις πολλοῖς καὶ παρὰ τὸν τοῦ Διὸς τοῦ Λυκαίου βωμὸν ἀνέθεσαν στήλην ἐν τοῖς κατ' Ἀριστομένην καιροῖς . . .

5) Πaus. IV, 22, 7. Τὸν δὲ Ἀριστοκράτην οἱ Ἀρκαῖδες καταλιθώσαντες τὸν μὲν τῶν ὄρων ἐκτὸς ἐκβάλλουσιν ἄταφον, στήλην δὲ ἀνέθεσαν ἐς τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου¹. . .

6) Θουκ. V, 16, 3. Χρόνῳ δὲ προτρέψας τοὺς Λακεδαιμονίους φεύγοντα αὐτὸν εἰς τὸ Λύκαιον διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ποτε μετὰ δώρων δοκήσεως ἀναχώρησιν καὶ ἥμισυ τῆς οἰκίας τοῦ ἱεροῦ τότε τοῦ Διὸς οἰκοῦντα (τὸν Πλειστονάκτα) . . .

Ἐκ τῶν χωρίων τούτων συνάγεται, ὅτι ἐπὶ τῆς (κατὰ Πausανίαν) ὑψηλοτάτης κορυφῆς τοῦ Λυκαίου ὄρους ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Λυκαίου Διός, κατασκευασμένος ὡς χῶμα γῆς, δηλαδὴ ὅμοιος πρὸς μέγαν σωρὸν χώματος ἢ πρὸς τύμβον². Ἐμπρο-

¹ Ἴδε περὶ τῶν χρόνων τῆς ἀνάθεσεως τῆς στήλης Pauly-Wissowa ἐν λ. Ἀριστοκράτης (Hiller von Gaertringen).

² Περὶλ Mit. 1901 σελ. 152 (Sam Wide).

σθεν του βωμοῦ τούτου πρὸς ἀνατολὰς περίπου, εὐρίσκοντο δύο κίονες, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων, εἰς παλαιότερους τουλάχιστον χρόνους ὑπῆρχον ἐπιχρυσοὶ ἀετοὶ ¹.

Ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ὄρους ἀμέσως παρὰ τὸν βωμὸν ὑπῆρχε καὶ τεμενος τοῦ Λυκαίου Διός, ὁπλαδὴ γῶρος περιορισμένος, ἀξιερωμένος εἰς τὸν Δία. Ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἔκειντο πλησίον ἀλλήλων ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων 4 καὶ 5. ἐν οἷς παρὰ μὲν τῷ Πολυβίῳ (4 ἢ στήλῃ τῶν Μεσσηνίων ἀνατίθεται παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ Λυκαίου Διός, παρὰ δὲ τῷ Παυσανίῳ (5) εἰς τὸ τεμενος τοῦ Λυκαίου. Ἡ εἰσοδος εἰς τὸ τεμενος ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἀλλ' εἰς τὸ ἄβατον δὲν περιλαμβάνεται ὁ βωμός, διότι ἐπ' αὐτοῦ δὲν ἀνηρχοντο, ὡς φαίνεται, μόνον οἱ ἱερεῖς. ἀλλ' ἀνήλθεν ἴσως καὶ ὁ Παυσανίας, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἔγραψεν, ὅτι ἦτο ἀπ' αὐτοῦ σύνοπτος ἢ Πελοπόννησος.

Τὸ τεμενος μετὰ τοῦ βωμοῦ ἀπετέλουν τὸ ἱερόν τοῦ Λυκαίου Διός ². Ἐν τούτῳ, ὅπως ἐν παντὶ σπουδαίῳ Ἑλληνικῷ ἱερῷ ἀνατίθενται πολύτιμα ἀξιερώματα καὶ ἀναμνηστικαὶ στήλαι.

Τὸ τεμενος δὲν εἶνε κλειστὸν διὰ θύρας, οὔτε ἔχει ὑψηλὸν περίβολον, διότι ἀνύονται νὰ εἰσέρχωνται εἰς αὐτὸ καὶ ἄνθρωποι καὶ θηρία, μολονότι ἀπηγορεύετο τούτο αὐστηρότατα καὶ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν ποινῶν ὁ ἱερός νόμος.

Πλησίον τοῦ ἱεροῦ πηθανῶς, ὑπῆρχεν οἰκία ἴσως πρὸς κατοικίαν τοῦ ἱερέως καὶ ἐναπόθεσιν τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ τῶν πολυτίμων ἀξιερωμάτων, ἀρκετὰ εὐρύχωρος, ὥστε νὰ δύναται νὰ παραχωρηθῆται το ἤμισυ ταύτης εἰς κατοικίαν ξένων, εἰς ταύτην ὡς εἰς ἄσυλον καταφευγόντων.

Ὁ Bérard ³ θέλων νὰ προσαρμώσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἱεροῦ τοῦ Λυκαίου εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ περὶ τῆς Φοινικικῆς φύσεως καὶ τῆς ἐκεῖθεν προελεύ-

σεως τοῦ ἐν τῷ Λυκαίῳ λατρευομένου Διός, ἐξήγησε δι' εὐφυῶν μὲν καὶ σοφῶν ἀλλὰ καὶ ὄλως ἀθυραϊκῶν συνδυασμῶν νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τὸ φανταστικώτερον τὴν ἀπλήν ταύτην εἰκόνα μιᾶς τῶν οὐχὶ ἀσυνήθων μορφῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱερῶν, ὅσα ἀποτελοῦνται μόνον ἐκ τεμένων μετὰ βωμοῦ ¹. Κατ' αὐτὸν τὸ ἱερόν τοῦ Λυκαίου Διός ἀπετελεῖτο ἐκ μεγάλης περιπεφραγμένης αὐλῆς, ἐν τῷ μέτῳ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε μικρὸς σηκός (tabernacle) φοινικικῶς ἔχων ἔμπροσθεν δύο στήλας (κίονας) καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων τοὺς δύο ἀετούς ².

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἡμῶν ἀπέδειξαν τελείως τὸ ἀβάσιμον τῶν θεωριῶν τούτου, αἵτινες καὶ ἄλλως πολὺ ὀλίγους εὗρον ὁπαδοὺς, παρέσχον δ' ἡμῖν δεδομένα ἀσφαλῆ νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὸ ἱερόν τοῦ Λυκαίου Διός συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα, ἣν διεγράψαμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χωρίων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Ἡ κορυφὴ τοῦ Λυκαίου, ἐφ' ἧς ὑπάρχει ὁ βωμὸς τοῦ Διός, βλεπομένη ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλοπόλεως ἢ ἐξ οἰουδήποτε ἄλλου ἀπομειμακρυσμένου σημείου, φαίνεται ὡς ὑπερμεγέθους τύμβος ἐξέχων ἐπὶ τοῦ ἄκρου μικροῦ ὄροπεδίου. Τὸ σχῆμα αὐτῆς φαίνεται τελείως ἡμισφαιρικόν, τὸ δ' ἀποτελοῦν ταύτην μακροειδὲς ὑψωμα χωρίζεται τῶσον ἀμέσως καὶ ἀποτόμως ἀπο τοῦ παρακειμένου μικροῦ ὄροπεδίου, ὥστε εὐκόλως δύναται τις νὰ πιστεύσῃ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μάλιστα τοῦ χωρίου τοῦ Παυσανίου, ὅτι εἶνε ὄλον τεχνητὸν κατασκευάσμα, αὐτὸ τὸ γῶμα γῆς τοῦ Παυσανίου.

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω, καὶ ὁ ἀνερχόμενος ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἀναγνωρίζει, ὅτι ἡ μακρόθεν ὡς τύμβος φαινομένη κορυφὴ εἶνε ἡ ἄκρα κολοσσαίου ὑψώματος, ὁμοίου πρὸς τὰ πολλὰ ἄλλα ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ Λύκαιον, ἧτις τεμονομένη κατὰ τὴν ΝΑ αὐτῆς πλευρὰν ὑπὸ μικροῦ ὄροπεδίου προβάλλει μακρόθεν ὡς μεμονωμένον τεχνητὸν ὑψωμα (πίν. 7, 1 καὶ 2).

Ἡ βραχυτέρα ὁδὸς διὰ νὰ ἀνέλθῃ τις εἰς τὸ Λύκαιον εἶνε καὶ σημερινὴ ἀκόμη ἢ διὰ τῆς πρὸς τὴν Καρύταιναν πλευρᾶς τοῦ ὄρους. Ἀπὸ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Καρυταίνης - Ἀνδριτσαινῆς ἑκατοντάδας τινὰς μέτρων ἐντεῦθεν τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ

¹ Ἐπιχρυσὰ ἐξ Ὀλυμπίας ἴδε ἐν Furtwangler Bronzefunde σελ. 102. Περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ χωρίου τοῦ Παυσανίου πρὸβλ. Fougeres ἔ. ἀ. 1432 N° 13.

² Στράβ. VIII, 388. Λυκαίου Διός ἱερὸν κατὰ τὸ Λύκαιον ὄρος. Σχολ. Ἐβρ. Ὁρ. 1647 ἕς τὸ τοῦ Λυκαίου Διός ἱερὸν εἶσατο ἐν Παυσαίου. Σχολ. Διο. Περικτ. 415 ἐν τῷ τοῦ Λυκαίου Διός ἱερῶν εἰς τὰς κοινὰς εἰσοδὸς εἶσαν. Ἐπίδοξος παρὰ Ἑρατ. Καταστ. εἰς τὸ τοῦ Διός ἄβατον ἱερόν. Πλάτ. Δημοκρ. 565d τὸ τοῦ Διός τοῦ Λυκαίου ἱερόν ἐν χωρίῳ πραγματευομένῳ περὶ ἀνθρωποθυσιῶν ἱεομένου περὶ τοῦ βωμοῦ.

³ De l'origine des cultes areadiens σελ. 67 καὶ 68.

¹ Ἴδε P. Stengel die Griech. Kultusalte σελ. 18.

² Πρὸβλ. Bérard ἔ. ἀ. σελ. 90 εἰκ.

Αλφειοῦ ἄρχεται ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ διὰ τινος ὑποφερτῆς ἀτραποῦ ἢ ἀνάβασις.

Ἡ ὁδὸς μέχρι τοῦ ἵπποδρόμου τοῦ Λυκαίου (1 ὥρ. 45 λεπ. περίπου) δὲν ἤλλαξε διόλου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ross¹, μόνον ἐκεῖθεν ἢ ἀνάβασις ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου δὲν γίνεται πλέον διὰ τῆς δεξιόθεν τοῦ Ἐ.Ι.Ιηρικουῦ χαράδρας, ὡς ἀναφέρει ὁ Ross, ἀλλὰ διὰ τινος προσιτῆς καὶ εἰς ὑπόζυγια ἀτραποῦ, ἀρχομένης ὀλίγα λεπτά νοτιώτερον τῆς κοιλάδος τοῦ ἵπποδρόμου καὶ κατασκευασθείσης ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Καρυῶν δι' ἀγροτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας καὶ διὰ τὴν μετάβασιν αὐτῶν εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ Ἁγίου Ἡλίου (20 Ἰουλίου).

Σήμερον ἔμως ὁ θέλων νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν κορυφὴν τοῦ Λυκαίου εἶνε προτιμότερον νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην πρὸς τὴν τῆς Λυκοσοῦρας. Ἐκκινῶν τις ἐκ Λυκοσοῦρας φθάνει μετὰ ἵππασίαν 1 ὥρ. καὶ 45 λεπ. ἐπὶ ὁδοῦ οὐχὶ καθ' ὑπερβολὴν δυσκόλου διὰ βρωμαντικῶν τοπειῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ πυκνὴν σκιὰν καστανεῶν καὶ ὄρυων, παρερχόμενος μετὰ 1 ὥραν περίπου τὸ καταπράσινον χωρίον Γραμποδοῦ², εἰς τὸ ὀροσερώτατον καὶ ὑπὸ πέντε μεγάλων πηγῶν ποτιζόμενον χωρίον τῶν Καρυῶν (Ἀπάνω Καρυές ἢ Καρυά). Πελώρια καὶ ὠραιότατα καρυαί, ὧν μέγας ἀριθμὸς ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ δικαιολογοῦσι τὴν ὀνομασίαν τούτου.

Ἄφου διέλθωμεν τὰς Καρυάς, τρεπόμεθα πλη-

¹ L. Ross-Reisen und Reiserouten σ 91.

² Πρὸς Β τοῦ χωρίου Γραμποδοῦ ὑφύθαι μεμονωμένους λόφος ἀπολήγων εἰς πολὺ ὄξειαν κορυφὴν, ὅστις καλεῖται «σὸν ψηλὸν» Ἀη Γιώργη ἢ τῆς Ὁρηῆς τὸ Κάστρον. Ἐπὶ τούτου σώζονται ἀξιολόγα λείψανα Φραγκικῆ ἢ Βυζαντινοῦ φρουρίου. Ὁ Ross μνημονεύων ἐ. ἀ. σελ. 91 τὸν λόφον τούτον λέγει ὅτι ὀνομάζεται Μπόδερχου, ἀλλ' οὕτω ὀνομάζεται μόνον μία πηγὴ εὑρισκομένη κατὰ τὴν ΝΔ ὑπόρειαν τοῦ λόφου, ἣτις συνδέεται κατὰ τὸ λέγειν τῶν χωρικῶν δι' ὑπογείου ὁδοῦ μετὰ τοῦ φρουρίου. Ἐπὶ τοῦ ἐτέρου ἀνατ. πλαγίου τοῦ λόφου τούτου σώζονται πολλὰ ἑρεπία μεσαιωνικῶν οἰκημάτων, καὶ χαμηλότερον τούτων ἐν θέσει «Τροχάλυθον» ἐν τῷ κτήματι Φ. Τζάκα ἐκ Κορυνηοῦ λείψανα ἀρχαίου κτιρίου ἴσως ναοῦ. Δεξιώτερον τοῦ λόφου τούτου ὑπάρχει ἄλλος πολὺ χαμηλότερος ὅστις καλεῖται Λιακός (ἡλιακός). Παρὰ τούτου ἐκεῖτο ἡ ἀρχαία Κρητέα, (Παυσ. VIII, 38, 2) ἣς σώζονται πολλὰ λείψανα τοῦ τεύχους ἀριστερόθεν (ὡς πρὸς τὸν εὑρισκόμενον ἐν Λυκοσοῦρᾳ) τοῦ ναοῦ τοῦ Παρρασίου Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποῦο τὴν θέσιν ἀνεκάλυψα διὰ μικρᾶς σκαφῆς παρὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ Λιακοῦ, ἔνθα σήμερον κεῖται τὸ μικρὸν ἐκκλησιδῖον Ἀη Γιάννης στὰ Μάρμαρα (ἴδ. Πρακτικὰ 1903). Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης μετεφέρθησαν εἰς Καρύταιναν πλείστα μάρμαρα, μετὰ τούτων δ' ἴσως καὶ ἡ μνημονεύουσα τὸ Πύτιον, δηλαδὴ αὐτὸν τὸν ναὸν τοῦ Παρρασίου Ἀπόλλωνος Ἐπιγραφή CIG 1534 (Curtius Pelop. I 338 Ann.).

σίον κρήνης (τοῦ Βοεβόδα), εὑρισκομένης κατὰ τὸ τέλος τοῦ χωρίου, ἀριστερὰ ἐπὶ τὴν ἀνωφερικὴν ὁδὸν τὴν ἀγούσαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Μετ' ὀλίγα λεπτά συναντῶμεν καὶ ἑτέραν ἀφθονωτέτην κρήνην (Κερασιά), ἣτις βεβαίως δὲν εἶνε ἡ ἀρχαία Ἀγνὼ ὡς φαίνεται θέλων νὰ δεχθῆ ὁ Ross, καὶ μικρὸν ἐκκλησιδῖον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἀφου δ' ἀνέλθωμεν ἀκόμη ἀρκετὴν ὥραν φθάνομεν μετὰ τινος καμπᾶς τῆς ὁδοῦ, σχηματιζόμενας ὡς ἐκ τῶν παρεμπιπτουσῶν χαράδρων, εἰς τὴν μικρὰν ἀτραπὸν, δι' ἣς ὡς εἶπομεν ἤδη ἄνωτέρω, ἀνερχόμεθα εἰς τὴν κορυφὴν.

Καθ' ὅλον το διάστημα τῆς ἀπὸ Καρυῶν ὁδοῦ ἢ θεὰ πρὸς τὰ χαμηλότερα τοπεῖα τοῦ Λυκαίου καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Μεγάλοπόλεως εἶνε θλασμασία.

Ἡ ἀτραπὸς φέρει ἐν μέρει διὰ μέσου μικρῶν ἀγρῶν καὶ ἐν μέρει διὰ τινος χαράδρας πρὸς τὴν κορυφὴν. Ἡ ἀπόστασις τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Καρυῶν μέχρι τῆς κορυφῆς εἶνε περίπου 1/2 τῆς ὥρας. Οἱ τόποι δι' ὧν αὕτη διέρχεται, οἵτινες εἰς παλαιότερους χρόνους θὰ ἦσαν κεκαλυμμένοι ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν, νῦν εἶνε σχεδὸν τελείως ἀπεψιλωμένοι καὶ μόνον σπανίως ἀγρία τις κορομηλιέα καὶ σπανιώτερον ληθμονηθεῖσα ὄρυς ἢ κέδρος παρέχουσι τὴν ἰσχυρὴν αὐτῶν σκιὰν εἰς ὀλόκληρα συνωστιζόμενα ποίμνια αἰγῶν καὶ προβάτων.

Ἡ κορυφὴ τοῦ Λυκαίου, εἰς τὴν οὕτω φθάνομεν, εἶνε ἡ φέρουσα τὸν περίφημον βωμον τοῦ Λυκαίου Διὸς ἱερὰ κορυφή, ὁ Ὀλυμπος τῶν Ἀρκάδων.

Ἐκ τῶν νεωτέρων πρῶτος ὁ Gell¹ περιέγραψε ταύτην, μετ' αὐτὸν δὲ πλῆθος ἄλλων περιηγητῶν καὶ ἀρχαιολόγων² ἐπεσκέφθησαν τὴν κορυφὴν καὶ προσεπάθησαν νὰ ὀρίσωσι καὶ τὰς θέσεις τοῦ τεμένους τοῦ Διὸς καὶ τῶν λοιπῶν μνημείων, ὅσα μετὰ τοῦ βωμοῦ μνημονεύει ὁ Πausanias ὡς εὑρισκόμενα ἐπὶ τοῦ Λυκαίου. Ἡ κορυφὴ καὶ ἐκ τοῦ πλησίον ὀρωμένη ἔχει σχῆμα ἀκριβῶς στρογγύλον. (εἰκ. 1). Κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν 20 περίπου μέτρα χαμηλότερον τῆς κορυφῆς ἐκτείνεται μικρὸν ὀροπεδῖον πλάτους 60 περίπου μέτρων, ἀκολουθοῦν μετ' οὐ πολὺ τὴν κλίσιν τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς κορυφῆς καὶ καταφερόμενον καὶ τοῦτο μέχρι τινὸς

¹ Hinerary of the Morea σελ. 106-107.

² ἴδ. Frazer Pausanias IV 381-2 πὸλ. καὶ Fougeres ἐ. ἀ. σελ. 1433,1.

πρὸς δυσμᾶς. Ἐπὶ τοῦ ΝΑ ἄκρου τοῦ ὄροπέδιου τούτου ὑπάρχει μικρὸν ἐκκλησιδίδιον τοῦ Ἁγ. Ἡλίου εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ὁποίου εἶνε ἐντεταγισμένοι ὀλίγοι ἀρχαῖοι λίθοι¹. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου τούτου καλεῖται καὶ ἡ κορυφή "Ἀη Λιάς καὶ οὐχὶ Διαφόρτι"² ὡς ἐσφαλμένως ἐγγράφη ὑπὸ τινῶν.

Τὸ μικρὸν ὄροπέδιον καλεῖται *ταβέρινα*, διότι ἐκεῖ ἐτοποθετεῖτο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸ πρόχειρον οἶνοπαντοπωλεῖον κατὰ τὴν πανήγυριν τοῦ Ἁγίου Ἡλίου, ἀποτελεῖται δὲ τὴν σήμερον ἐκ μι-

κρῶν ἀγρῶν, ἐν οἷς εὐδοκιμεῖ μετρίως ὁ σπειρόμενος σίτος καὶ ἀραβόσιτος, ἡ δὲ περιοχὴ του ἀρέθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν Καρυῶν ὡς κτῆμα τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας.

Ὁ Παυσανίας λέγει, ὅτι ἡ ὑπ' ὄψει ἡμῶν κορυφή εἶνε ἡ ἀνωτάτη τοῦ Λυκαίου. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές, διότι ὡς ἀπεδείχθη διὰ καταμετρησεων καὶ δύναται νὰ παρατηρηθῇ καὶ ὑπὸ παντὸς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Λυκαίου εὕρισκομένου, ὑψηλοτέρα κορυφή εἶνε ἡ βορειότερον τοῦ "Ἀη Λιάς κειμένη, ἣν

Εἰκὼν 1. Βομὸς καὶ τέμενος Λυκαίου Διὸς.

οὶ χωρικοὶ καλοῦσι Στεφάνι. Ὑψὸς τῆς τελευταίας ταύτης εἶνε 1420 μέτρα, ἐπομένως τοῦ "Ἀη Λιάς τὸ ὕψος θὰ εἶνε ὀλίγω μικρότερον, περίπου 1400 μέτρα³.

¹ Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγ. Ἡλίου μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ βωμοῦ εἶνε ὀλιγοτέρα τῶν 5', ἐσφαλμένως δὲ ὁ Frazer Ἐ. ἀ. σελ. 382 λέγει ὅτι εἶνε ἐν τέταρτον τῆς ὥρας.

² Διαφόρτι, "Ἀη Λιάς καὶ Στεφάνι εἶνε τρεῖς διάφοροι κορυφαὶ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἐξ ὧν τὰ ὀνόματα τῶν δύο πρώτων πολλάκις συγχέονται. Διαφόρτι εἶνε ἡ δυτικῶς τοῦ βωμοῦ κορυφή, ἐφ' ἣς ὑπάρχει ἡρειπώμενος τουρκικὸς πιθανῶς πύργος. Ὁ "Ἀη Λιάς οὐδέποτε κλεῖται παρὰ τῶν χωρικῶν Διαφόρτι.

³ Κατὰ τὸ θέρος ὑπὸ γνωστοῦ ἀρχαιολόγου ἐπισκεφθέντος τὸ Λύ-

Ἀληθεστάτη εἶνε ἡ ἄλλη μαρτυρία τοῦ Παυσανίου, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου εἶνε σύνοπον τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου. Τῶ ὄντι πρὸς βορρᾶν μὲν ἡ θέα ἐκτεινομένη πέραν τῶν βουνῶν τῆς Γορτυνίας, ἥτις ὀλόκληρος ὡς ἐν μεγάλῳ γάρτῃ ἀπλοῦται πρὸ ἡμῶν, φθάνει μέχρι τῶν τελευταίων ὄρέων τῆς Πελοποννήσου, τοῦ Ἐρυμάνθου καὶ τῆς Κυλλήνης. Πρὸς ἀνατολάς, ἀκριβῶς ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τῆς

καὶ καταμέτρησις διὰ βαρομέτρου ὑψομετρικοῦ ἔδωκεν ὡς ὕψος τῆς κορυφῆς τοῦ βωμοῦ μόνον 1370 μέτρα.

Μεγαλοπόλεως μετὰ τῶν ποικίλων λευκῶν γραμμῶν τοῦ πολυκαμποῦς βεύματος τοῦ Ἀλφειοῦ, ὃν δύναται τις νὰ ἀκολουθησῆ μέχρι τῶν ἀρχικῶν πηγῶν του. Πέραν τούτων φαίνεται ὁ Πάρνων καὶ νοτιώτερον ὁ βαρὺς Ταύγετος καὶ ἡ Μεσσηνία μετὰ τῆς κατ' αὐτὴν θαλάσσης. Μετὰ ταῦτα ἡ Ἰθώμη καὶ τὰ Τριφυλλικὰ βουνά. Πρὸς Δυσμᾶς ἔβλον τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τὴν Νέδαν ῥωμαντικῶν ὀρέων μετὰ τὰ μαγευτικὰ χωρία, ἃσα κεῖνται παρὰ τὰς πηγὰς ταύτης. Τὸ Κώτιλον, πλησίον τοῦ ὁποῦοῦ δύναται τις διὰ καλοῦ τηλεσκοπίου νὰ διακρίνη τοὺς κίονας τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος. Δεξιώτερον κατὰ τὸ ΒΔ περίπου ἡ πεδιάς τῆς Ἡλείας καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος μετὰ τῆς Ζακύνθου.

Ὅτι ὁ βωμὸς τοῦ Διὸς ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄη Λιᾶ ἦτο φανερόν ἐκ τῶν λειψάνων τῶν θυσιῶν καὶ τῶν λοιπῶν σημείων, ἅτινα ἦσαν πάντοτε ὄρατα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς.

Ἡ θέσις τοῦ τεμένουσ δὲν ἦτο ἀκριβῶς γνωστή, ἐδέχοντο ὅμως πάντες, ὅτι θὰ ἔκειτο τοῦτο οὐχὶ μακρὰν τοῦ βωμοῦ. Διὰ τῶν τελευταίων ἐρευνῶν καὶ τῶν ἀνασκαφῶν μου ἀποδείχθη ὠρισμένως, ὅτι τὸ τέμενος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ συνορευόντος πρὸς τὸν βωμὸν μικροῦ ὄροπέδιου τῆς ταβέρας.

Μακρὰ γραμμὴ ἐκ μεγάλων ἀργῶν λίθων (ἴδ. ἐπὶ τοῦ προσθίου ἄκρου τῆς εἰκόνος I), παράλληλος πρὸς τὴν νοτιᾶν πλευρὰν τοῦ λόφου τοῦ βωμοῦ καὶ εἰς ἀποστασιν ἡδὲ μέτρων ἀπὸ τοῦ κρασπέδου τούτου, περιλαμβάνουσα ἔβλον σχεδὸν τὸ ὅμαλόν μέρος τοῦ ὄροπέδιου, ὁρίζει τὴν περιουσίαν τοῦ τεμένουσ. Ἡ γραμμὴ αὕτη τῶν λίθων ἀκολουθεῖ τὴν πρὸς δυσμᾶς κλίσιν τοῦ ὄροπέδιου καὶ ἀναγνωρίζεται σήμερον μέχρις ἀποστάσεως 120 μέτρων περίπου. Ὅστε τὸ ἀρχαῖον τέμενος εἶχε πλάτος ἡδὲ μ. καὶ μῆκος τοὐλάχιστον 120 μέτρων, πάντως δὲ οὐχὶ πολὺ περισσότερον τούτων.

Τὴν γραμμὴν ταύτην τῶν λίθων, ἣτις ὠρίζε τὸ ἀρχαῖον τέμενος, δὲν ἀνεγνώρισαν οἱ μέχρι τοῦδε ἐπισκεφθέντες τὸ Λύκαιον· ὅτι αὕτη δὲν εἶνε ἔργον σημερινῶν ἀγροτῶν δύναται πᾶς τις γνωρίζων ὅπωςδὴποτε τοὺς περιβόλους τῶν σημερινῶν ἀγρῶν νὰ μαρτυρήσῃ.

Εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω, ὅτι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν

χωρίων τῶν συγγραφέων τὸ τέμενος δὲν ἀπεκλίετο δι' ὑψηλοῦ περιβόλου, τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἐκ τοῦ Πλ. Ζητ. 39 ρ. 300 C: διὸ καὶ Καθαρίωνα . . . διαβάττα μετὰ Λείας τὸ ἄβατον . . . ἔπερ θὰ ἦτο βεβαίως ἀδύνατον, ἂν εἶχε τοῦτο ὑψηλὸν περίβολον.

Χαμηλότερον τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄη Λιᾶ 10 περίπου λεπτά πρὸς Β ἐν θέσει καλουμένη νῦν Ἀνεμόραχη ἢ Φατουρέϊκο ὑπάρχει μικρὰ τὴν σήμερον πηγὴ ὀνομαζομένη Κορίτες¹. Ὅλίγα μέτρα μακρὰν ταύτης ἀνέσκαψα τὰ ἐρείπια μεγάλης ἀρχαίας δεξαμενῆς. Πιθανώτατα ταῦτα δεικνύουσι τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἀγνοῦσ². Καὶ παρὰ τὸν Ἰπποδρόμον εὐρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν μου ἑτέρα ἀριστὰ πολυτελὴς κρήνη, ἀλλ' ἡ Ἀγνώ ὡς ὑπαγομένη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἱερέως τοῦ Διὸς, ὀρθὸν εἶνε νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι ἔκειτο πλησιέστερον πρὸς τὸ ἱερόν τούτου.

Ἀνασκαφὴ βωμοῦ καὶ τεμένουσ.

Τῷ 1897 ὁ Κ. Κοντόπουλος³ ἐπιστατῶν κατ' ἐντολήν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπείας εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Λυκοσούρας ἀνήλθε μετ' ὀλίγων ἐργατῶν ἐπὶ τοῦ Λυκαίου καὶ ἐπεχείρησε διαφόρους δοκιμαστικὰς σκαφὰς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰπποδρόμου καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄη Λιᾶ.

Ἐπὶ μὲν τοῦ βωμοῦ ἔσκαψε μικρὸν ἀβαθῆ τάφρον, περὶ ἧς οὐδὲν ἐσημείωσεν, ἀλλὰ 30 περίπου μέτρα χαμηλότερον τῆς κορυφῆς ὀλίγον κατωτέρω τοῦ ἀνατολικοῦ τέματος τοῦ μικροῦ ὄροπέδιου τῆς ταβέρας, ἀνεκάλυψε δύο μεγάλας βάσεις, ἃς ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὡς ἀνηκούσας εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένους δύο κίο-

¹ Κορίτες ὀνομάζονται μικρὰ λίθιναι καὶ πρὸ πάντων εἰδῆσαι ἀβαθεῖς λεκάναι, ἴσως δ' ἐκ μιᾶς τοιαύτης, δι' ἧς ἐκρέει σήμερον τὸ ὕδωρ ὀνομαζέται ἡ πηγὴ. Περιέργως εἶνε μία παράδοσις τῶν χωρικῶν τοῦ Λυκαίου περὶ τοῦ τόπου παρα τὴν πηγὴν ταύτην. Λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε ποτὲ νερὸ ποτάμι, καὶ ὅτι εἰς αὐτὸ ἐπνίγη ὁ υἱὸς τῆς Ἑλληνοπούλας. Ἔνεκα δὲ τούτου ἔφραξαν τὸ νερὸ μετὰ δώδεκα ποκάκια μαλλὶ καὶ δώδεκα λεβέτια. Καθὲν ἀπ' αὐτὰ τὰ λεβέτια εἶχε σαρόνια ἀρβῶλια ἰλαῶσι. Ὅτι ἔσκαπτον ἐγὼ παρὰ τὴν πηγὴν, οἱ χωρικοὶ ἐπιστευσαν, ὅτι θὰ ἀπέφραττον τὸ ποτάμι καὶ θὰ ἀνέβλυζε ἐκ νέου τὸ παλαιὸν νερόν. Τὴν πηγὴν μνημονεῖ καὶ ὁ Curtius ἔ. ἀ. 303, ὀνομάζων ταύτην ὀρθῶς Ἀγνώ.

² Παυσανίας VIII 38. 6.

³ Ἴδε χειρόγραφον ἐκθεσιν τούτου τῆς 15 Ἀπριλίου 1898 ἐν τῷ γραφεῖῳ τῆς Ἀρχ. Ἐπιτροπ.

νας. Ὅχι πολὺ χαμηλοτέρων τῆς θέσεως ταύτης ἐντὸς τῆς ΒΑ τῆς κορυφῆς κειμένης χαράδρας ἀνεῦρε μετ' ἄλλων μικρῶν τεμαχίων καὶ ἓνα ἐλὸ κληρον σφόνδουλον μαρμαρίνου ὄψιμοῦ κίονος¹, ὃν μετὰ πολλοῦ μόχθου, ἀποῦ κατεσκευάσατε πρόχειρον ὁδόν, ἀνεβίβασε πλησίον τῶν βάσεων καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς νοτιωτέρας τούτων. Ὁ Κοντόπουλος μὴ εὐρών ἄλλο τι ἐπὶ τοῦ Λυκαίου δὲν ἔφερον εἰς πέρας τὴν ἀνασκαφὴν.

Ἐξ ἔτη μετὰ ταῦτα ἐπεχείρησα ἐγὼ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ τεμένου.

Ὅτι ἡ θέσις τοῦ βωμοῦ τοῦ Λυκαίου Διὸς ἦτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγ. Λιᾶ ἐφαινετο, ὡς εἶπομεν, ἐκ τῶν πολλῶν ὀστών καὶ τῶν λειψάνων τῶν θυσιῶν, ἅτινα ἦσαν ὀρατὰ ἐπὶ ταύτης, ὅτι δὲ τοῦλάχιστον μέρος τῆς κορυφῆς ἦτο τεγνητόν, ἦτο προφανές ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ ταύτης. Ἐνῶ αἱ λοιπαὶ κορυφαὶ τοῦ Λυκαίου εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνώμαλοι καὶ συνίστανται ἐκ μεγάλων, ἀποτόμων καὶ γυμνῶν βράχων, ἡ κορυφή τοῦ Ἁγ. Λιᾶ ἔχει σχῆμα κανονικῶς στρογγύλον, τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς εἶνε κυκλωτέρες, ἀκριβῶς ἐπιπέδον, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου φαίνονται ἀλλαχοῦ μὲν λίθοι οὐχὶ ὑπερβολικῶς μεγάλοι, καὶ ἀλλαχοῦ τοιοῦτοι ἐσφηνωμένοι εἰς τὸ γῶμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ὀλίγον ἐξέχουσιν. Ὁ Ross παραβάλλει πολὺ ὀρθῶς τὴν ἐπιφανείαν τῆς κορυφῆς πρὸς σημερινὸν ἀλώνιον, δὲν ἀντελήθη ὅμως ὀρθῶς τὰ πράγματα, διότι γράφει ὅτι ὁ βωμος ὑψούτο ἐπὶ τῆς ἐξομαλισθείσης ταύτης ἐπιφανείας τῆς κορυφῆς.

Μικρὰ μόνον σκαφὴ ἤρκεσεν, ὅπως ἀποδειχθῆ εἶ. ἡ ἀνωτάτη ἄκρη τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγ. Λιᾶ δὲν ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ στερεοῦ βράχου, ἀλλ' ἐκ τῆς συσσωρεύσεως ξένων χωμάτων, ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπολειμμάτων τῶν θυσιῶν, καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ βωμος τοῦ Διὸς δὲν ἔκειτό ποτε ἐπὶ τῆς ἐξομαλυνθείσης ταύτης ἐπιφανείας, ὡς λέγει καὶ ὁ Curtius, (ἔ. ἀ. σελ. 312), ἀλλ' ὅτι αὐτὸ τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς κορυφῆς ἦτο ὁ ἀρχαῖος βωμός.

Ἡ διάμετρος τῆς ἐπιφανείας τῆς κορυφῆς ἔχει ἑκτασιν τριάκοντα μέτρα. Ἐπὶ τοῦ μέσου ταύτης

ἔσκαψα κατ' ἀρχὰς τάφρον μῆκ. 4,50 καὶ πλ. 2 μ., μετ' ὀλιγώρων δὲ σκαφῆν εὐρον εἰς βάθος 1,50 μέτρων περίπου τὸν στερεὸν βράχον. Ὅμοίως τάφρους ἔσκαψα μετὰ ταῦτα καὶ εἰς ἄλλα τέσσαρα σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τοῦ βωμοῦ. Ἐν πάσαις ταῖς τάφροις παρετήρησα τὰ αὐτὰ περίπου φαινόμενα. Χῶμα λεπτότατον, μέλαν ὡσεὶ τέφρα ἐκ τῆς πυρᾶς τῶν θυσιῶν, μετὰ πλήθους μικρῶν ὀστών, καὶ λίθοι μεγάλοι, ὧν τινες ἡμίκαυστοι, ἀλλαχοῦ μὲν σποραδικῶς, ἀλλαχοῦ δὲ ὡς εἰς μικροὺς σωρούς, ἀπετέλουν τὸ κύριον μέρος τοῦ περιεχομένου τῶν τάφρων. Εὐρίσκοντο πρὸς τούτοις μετὰ τοῦ μέλανος χρώματος καὶ πολλὰ σχετικῶς, ἀλλὰ λίαν μικρὰ τεμάχια λεπτῶν ἀγγείων, κατὰ τὸ πλεῖστον μικρῶν φιαλῶν καὶ σκύφων, ὧν μόνον χαρακτηριστικὰ ἦσαν, τὸ ἐπὶ τινῶν σφῆζόμενον μέλαν γάνωμα καὶ αἱ λεπταὶ λαβαί, ἀμφοτέρα ἐνθυμίζοντα ἀγγεῖα πρὸ πάντων κατὰ τὸν ἦ καὶ 4 αἰῶνα ἐν χρήσει. Σπάνια ἦσαν τεμάχια μικρότατα λύχνων. Ἄρτιοι εὐρέθησαν μόνον δύο μικροὶ κοτυλίσκοι¹.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι μετὰ τῶν πηλίνων θραυσμάτων εὐρίσκοντο καὶ ἀρκετὰ τεμάχια, ἅτινα εὐκόλως ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἐκ κεραμίδων στέγης προερχόμενα. Ἐν τούτων φέρεται καὶ ὑπόλοιπον τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ κατασκευάσαντος AP OEI, διὰ γραμμάτων τοῦ 4 πιθανώτατα αἰῶνος.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν δὲν διαφέρουσι πολὺ ἀπὸ τῶν παρατηρηθέντων ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς βωμῶν ἐν διαφόροις Ἑλληνικαῖς πόλεσιν².

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου, ὅπως καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων³ ἑλληνικῶν κορυφῶν ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς· τὰ ὑπολείμματα τῶν εἰς τούτον προσφερομένων θυσιῶν συσσωρευόμενα ἐκάστοτε ἀπετέλεσαν τὸν περίφημον βωμόν, καθ' ὃν τρόπον εἶχον σχηματισθῆ βωμοὶ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος⁴. Ἐνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς θέσεως τοῦ

¹ Τοὺς σφόνδουλους τῶν κίωνων παρετήρησε καὶ ὁ Ross ἔ. ἀ. Ὁ Κοντόπουλος ἐν τῇ ἐκθέσει του ἀναφέρει, ὅτι εὐρε καὶ μέρος κιονοκράνου, τοῦτο ὅμως ἐγὼ δὲν ἐπανεῦρον.

¹ Ὁ Τσοῦντας (Ἀρχ. Ἐφημ. 1892 σελ. 12) εὐρεν ἐντὸς λειψάνων βωμοῦ ἐν Ἀμυκλαίῳ ὅμοια πηλῖνα χειροποίητα σκυφίδια, σχεδόν ἅπαντα οὐχὶ μείζονα δακτυλίσθρας.

² Olympia Textband IV, σελ. I. Ἐν Ἐπιδαύρῳ Δελτίον 1891 σελ. 85. Ἐν Ἀμυκλαίῳ Ἀρχ. Ἐφημ. ἔ. ἀ. καὶ ἀλλαχοῦ.

³ Preller-Robert Griech. Myth. σελ. 116.

⁴ Pauly-Wissowa Altar σελ. 1668.

βωμοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ἔνθα οἱ ἄνεμοι θέν θὰ ἄφινον ἐπὶ πολὺ τὴν συσσωρευμένην σποδόν, ἣν ἀλλαγῶς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἑρας¹ μόνον θαῦμα κατώρθου νὰ διατηρῆ, ἀνεμιγνύοντο μετὰ ταύτης ἢ ἐπετίθεντο ἐπ' αὐτῆς πολλοὶ βαρεῖς λίθοι.

Τὸ σχῆμα τοῦ οὕτω σχηματισθέντος βωμοῦ εἶνε ὅμοιον πρὸς τύμβον, ὅστις καλύπτει ὀλοκληρον τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ ἔχει ἄνω διάμετρον 30 μέτρων, ὕψος δὲ ὀλίγον περισσοτερον τοῦ 1 1/2 μέτρου. Διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο τοῦ βωμοῦ καὶ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς του ὁ Παυσανίας ἐκάλεισε τοῦτον πολὺ ὀρθῶς γῆς χῶμα.

Εἰκὼν 2.

Ὅτε ἐπεχείρησα τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ βωμοῦ εἶχον πολλὰς ἐλπίδας ὅτι, ἂν μὴ ἄλλα πολὺτιμα ἀντικείμενα, ἀλλ' ἔμως πάντως θὰ εὑρισκον ἐν αὐτῷ μικρὰ ἀφιερώματα ἢ καὶ ἄλλα πανάρχαια πράγματα, ἐξ ὧν θὰ ἐγίνετο δυνατόν νὰ βεβαιωθῆ ἢ ἐπικρατοῦσα ἰδέα περὶ τῆς μεγίστης ἀρχαιότητος τῆς λατρείας τοῦ Διὸς² ἐπὶ τοῦ Λυκαίου καὶ εἰδικῶς παρὰ τὸν βωμόν, νὰ καθορισθῆ δὲ καὶ τὸ εἶδος ταύτης.

Ἄλλ' αἱ ἐλπίδες μου διεψεύσθησαν, διότι διὰ

τῆς ἀνασκαφῆς οὐδὲν ἀσφαλές μαρτύριον ἐξήχθη περὶ τοῦ ἀπωτάτου ὄριου τῆς ἰδρύσεως τοῦ βωμοῦ. Ἦ ἐν εἰκόνι δημοσιευομένη σιδηρᾷ μάχαιρα, οἱ μικροὶ τριποδίσκοι τῶν εἰκόνων 3 καὶ 4, ἐν ὅλως ἄμορφον καταστὰν κακότεχνον πήλινον εἰδώλιον πτηνοῦ καὶ ἐν νόμισμα Λιγίνης, τοῦ τύπου τῶν εἰκονιζομένων ἐν πίν. XXIII, 6 τοῦ καταλόγου τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου (εἰκὼν 3, 4), εἶνε τὰ μόνα ἀντικείμενα, ἅτινα εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀνοιχθεισῶν τάφρων, πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἤδη ἀσημάτων πήλινων τεμαχίων.

Ἐκ τούτων τὰ μόνα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προσερχόμενα ἐξ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς εἶνε οἱ δύο μικροὶ τριποδίσκοι (εἰκ. 3 καὶ 4). Οὗτοι εὑρέθησαν εἰς τὸ μέσον τῆς ἐπιχώσεως εἰς βῆθος 0,90 περίπου. Εἶνε ὅμοιοι περίπου πρὸς τοὺς ἐξ Ὀλυμπίας ἐν Ergebn. πίν. XXVII, 340 εἰκονιζομένους, ἔχουσιν διάμ. λέβητος 0,11 καὶ κατασκευάσθησαν ὅπως καὶ οἱ τῆς Ὀλυμπίας ἐκ λεπτοῦ χαλκοῦ ἐλάσματος. Ὁ μὲν μικρὸς ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς τεμαχίου, παρὰ δὲ τῷ μεγαλυτέρῳ οἱ πόδες εἶνε ἐξ ἰδιαιτέρων λωρίδων, ὧν τὰ ἄνω ἄκρα καμφθέντα ἐνετέθησαν ἐντὸς σχισμῶν ἐπίτηδες ἀνοιχθεισῶν παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ λέβητος. Ὁ εἰς τῶν ποδῶν τούτου δὲν εὑρέθη.

Οἱ ἐξ Ὀλυμπίας τριποδίσκοι καταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων εὐρημάτων³. Ἀποδείξει τούτου εἶνε ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως αὐτῶν μεταξὺ τῶν κατωτάτων στρωμμάτων. Ἄλλ' ἄρα γε καὶ οἱ ἡμέτεροι τριποδίσκοι δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους μετὰ τῶν τῆς Ὀλυμπίας καὶ νὰ θεωρηθῶσι, μόνον ὅπως εὑρέθησαν, ὡς τεκμήρια τῆς παναρχαίας λατρείας ἐπὶ τοῦ Λυκαίου; Δὲν εἶνε τοῦναντίον δυνατόν νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι ἡ συνήθεια καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῶν εὐτελῶν ἀντικειμένων διατηρήθη καὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, προκειμένου μάλιστα περὶ ἀντικειμένων προσωρισμένων εἰς προσφορὰν εἰς Θεούς, ὅποτε ἡ συντηρικότης εἶνε μᾶλλον εὐεξήγητος;⁴

Περὶ τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς τῆς μάχαιρας οὐδὲν δύναται νὰ λεχθῆ. Ὅμοιαι μάχαιραι εὑρέθησαν ὑπ' ἑμοῦ πολλὰ καὶ ἐν ἄλλῳ τινὶ βωμῷ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Πανός, πλησίον τοῦ χωρίου

¹ Plin. N. H. II, 240. In Lacinae Iunonisara.

² Marmor Parium ἔδ. Jimmerwahr ἔ. ἀ. σελ. 3.

³ Περὶ ἀφιερώσεως τριπόδων ἔδ. Furtwängler Bronzefunde σελ. 13 καὶ Reisch Griech. Weihgesch σελ.

⁴ Ἴδε Olympia Textband IV, σελ. 72.

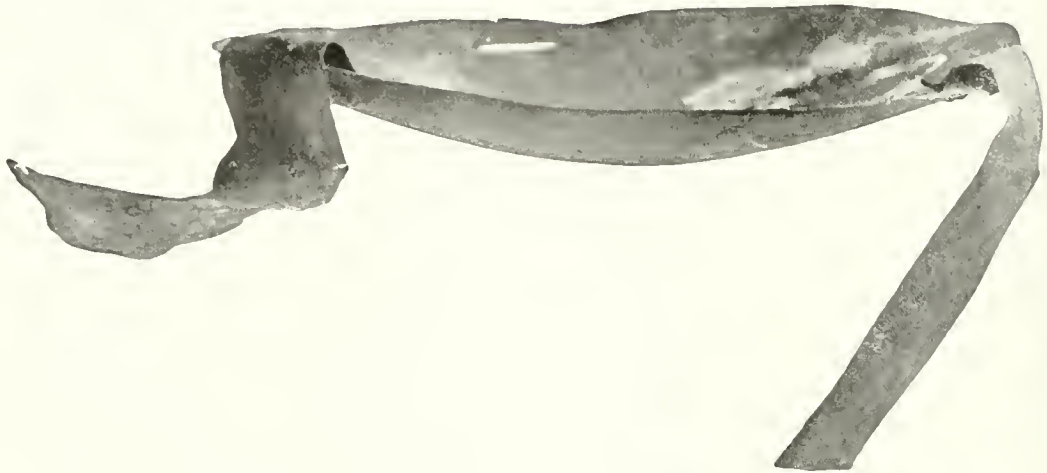
Μπέρεκλα, κατὰ τὰ ΝΔ τοῦ Λυκαίου, μετ' ἀντικειμένων τοῦ Θ καὶ Ἰ π. Χ. αἰῶνος.

Τὸν τύπον τοῦ νομίσματος, ὅπερ εὑρέθη ἐν τῷ βωμῷ ἀνάγουσιν εἰς τοὺς χρόνους περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰ ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰ π. Χ. αἰῶνος. Ἐὰ δὲ πηλινὰ τεμάχια φαίνονται μᾶλλον ἀνήκοντα εἰς τὸν 4 π. Χ. αἰῶνα.

Ἡ ἑμοσιδῆς σύστασις τῆς ἐπιχώσεως καθ' ὅλον τὸ βῆθος τοῦ βωμοῦ καὶ ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν καὶ καθ' αὐτὰ ἀσημάτων εὐρημάτων δὲν μοι ἐπέτρεψαν πρὸς τοῦτοις νὰ διακρίνω στρώματα χρονολογικῶς ἢ ἄλλως πὼς διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς πρώτης τάφρου ἐσημείωσα, ὅτι μόνον μέχρι βῆθους 0,60 περίπου

εὑρίσκοντο μετὰ τοῦ μέλανος χρώματος καὶ πολλὰ ὅστ' αὐ καὶ ὅτι βαθύτερον ἔπαυσεν τὰ ὅστ' αὐ, καὶ ἀπὸ τούτων τὸ χῶμα ἦτο μεμιγμένον μετὰ πολλῶν λεπτῶν χαλίκων, ἀλλ' αἱ παρατηρήσεις τῶν λοιπῶν τάφρων δὲν ἐπεκύρωσαν τὴν σημειώσιν μου ταυτην.

Ἐπιθέτας πρὸς τοῦτοις ὅτι ἐκάστοτε τὰ ὑπολείμματα τῶν πυρῶν τῶν θυσιῶν θὰ ἐκαλύπτοντο ἐξ ὀλοκλήρου διὰ λίθων, οἵτινες θὰ ἀπετέλουν οὕτω οἰονεὶ διάφορα στρώματα, ἐπεχείρησα νὰ ἀποκαλύψω τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν, διότι τοιαῦτα στρώματα δὲν ὑπῆρχον ἐν συνεχείᾳ, ἀλλ' οἱ λίθοι ἔκαιντο εἰκὴ καὶ ἀνωμάλως ἐν τῷ τῆς ἐπιχώσεως ἀλλαχοῦ μὲν εἰς μικρὰ διαστη-

Εἰκὼν 3.

ματα εἰς ἐπαλληλους σειράς, ἀλλαχοῦ δὲ μεμονομένοι (Εἰκὼν 6 παριστώσα τὸ ἐσωτερικὸν μιᾶς τάφρου).

Δυστυχῶς ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων δὲν ἠδυνήθην νὰ σχηματίσω σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατασκευῆς τοῦ βωμοῦ, διότι ὅτι αὐτὸς μεθ' ἑλθὼν τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ἑμοσιδῆ σύστασιν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ δὲν κατεσκευάσθη ὀλοκλήρως ἐφ' ἅπασι, μοι φαίνεται, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶνε ἔκτος πάσης ἀμφιβολίας.

Ἄλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ κατώτατον ὄριον τῆς ὑπάρξεως τοῦ βωμοῦ δὲν ἔχομεν μαρτυρίας ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν. Διότι ἀντικείμενα νεώτερα τοῦ 4 αἰῶνος δὲν εὑρέθησαν ἐν τούτῳ, καὶ ὁμοίως ὁ Πausanias ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀνθρωποθυσιῶν ὡς γινο-

μένων ἐπ' αὐτοῦ καθ' ἓν χρόνον ἐπετελέθη το Λύκαιον δηλαδὴ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 2 μ. Χ. αἰῶνος.

Ὅτι τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ βωμοῦ, ἐν ᾧ ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσι λείψανα τῶν θυσιῶν τῶν τελευταίων τούτων χρόνων κατεστράφη, δὲν εἶνε πιθανόν. Ἄν μέρος τῆς κορυφῆς τοῦ βωμοῦ κατεστρέφετο, τὸ μὲν λεπτὸν χῶμα θὰ παρεσύρετο ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν βροχῶν θὰ ἔμεινον ὁμοίως πάντως οἱ βαρεῖς λίθοι. Τοιοῦτό τι φαίνεται, πράγματι ὅτι συνέβη κατὰ τὸ ΒΔ μέρος τοῦ βωμοῦ. Ἡ πλευρὰ αὕτη, ἣτις ἦτο ἐκτεθειμένη εἰς τὴν βιαίωτητα τοῦ ἰσχυροτάτου ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ΒΔ ἀνέμου κατεστράφη, ἔμειναν ὁμοίως ἐν αὐτῇ πολλοὶ λίθοι.

Ἄλλ' ἡ κορυφὴ τοῦ βωμοῦ δὲν ἀποτελεῖται ἐκ γυμνῶν λίθων, τοῦναντίον αὕτη κατὰ τὸ πλεῖστον

σύγκριται ἐκ συμπαγοῦς σποδοῦ, ἧς ἡ συνοχή, τῇ βοήθειά καὶ τῶν βλαστησάντων ἐπὶ ταύτης χρο-
των, εἶνε τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε μετὰ τινος δυσ-
κολίας κόπτεται καὶ ὑπὸ τῆς σκαπάνης.

Εἶνε λοιπὸν πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ βωμὸς δὲν ὑπέ-
στη ἀλλοιωσίν τινα ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἀρ-
χαιότητος μέχρι σήμερον.

Δὲν εἶνε ὅλως ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι ἂν

Εἰκὼν 4.

ὁ βωμὸς σκαφῇ περισσότερον θὰ εὐρεθῶσι σημεῖα
διαφωτιζόμενα τὰ ζητήματα, ἅτινα ἀφίνει σκοτεινὰ
ἢ περιωρισμένη ἀνασκαφῇ, ἣν ἐγὼ ἐνήργησα ἐπὶ
τούτου. Ἄλλ' ὅμως ἐγὼ φοβούμενοι μήπως διὰ
περαιτέρω σκαφῶν διασπασθῇ ἡ συνοχή τοῦ βω-
μοῦ καὶ καταστραφῇ οὗτος τελείως καὶ ἐπειδὴ
παρουσιάζοντο τὰ αὐτὰ ἀπολύτως φαινόμενα εἰς
ὅλας τὰς ἀνοιχθείσας τάφρους δὲν ἐπεξέτεινα τὴν
ἀνασκαφὴν μου.

Καὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἀνθρωποθυσιῶν δὲν
ἠδυνήθην νὰ ἐξαγάγω τι ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ βω-
μοῦ. Ἐξήταζον μετὰ προσοχῆς τὰ ὄστᾶ, δὲν εὗρον
ὅμως μεταξύ τούτων, οὐδὲν χαρακτηριστικὸν ἀν-
θρωπίνου ὄστου. Τὰ πλεῖστα φανερον ἦτο ὅτι ἀνήκον
εἰς μικρὰ ζῶα, τὰ δὲ χονδρότερα μεταξύ τούτων,
ἅτινα δὲν ἦσαν καὶ πολὺ σπάνια, ἠδύναντο νὰ ἀνή-
κωσιν εἰς μεγαλύτερα ζῶα, πρὸ πάντων δὲ βόας καὶ
χοίρους. Τὰ ὄστᾶ εἶνε πάντα ἰσχυρῶς κεκαυμένα,
ἀλλὰ σημεῖα ἀπολιθώσεως δὲν φέρουσι ταῦτα

Μίαν τάφρον ἔσκαψα καὶ καθ' ὅλον το ὕψος τῆς
νοτίας πλευρᾶς τοῦ λόφου (εἰκ. 1), χαμηλότερον
τοῦ βωμοῦ, ἀλλ' οὐδὲν ἄξιον σημειώσεως παρητή-
ρησα. Ὁ στερεὸς βράχος εὐρίσκετο εἰς βάθος ὀλί-
γων ἐκατοστῶν τοῦ μέτρου, ἢ δ' ἐπίχωσις ἀπετε-
λεῖτο, ὅπως πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἐξ ἐρυθρᾶς
γῆς μετὰ πολλῶν μικρῶν καὶ μεγάλων λίθων. Ἐν-
τὸς τῆς τάφρου ταύτης εὗρον ἐν μικρὸν ἀργυροῦν
νόμισμα Αἰγίνης τοῦ τύπου Brit. Mus. Cat. Attica
πίν. XXIII 12.

Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῆς κορυφῆς τοῦ

Ἄη Λιᾶ μοι ἐφάνη, ὅτι τὸ κανονικόν, στρογγύλον
αὐτῆς σχῆμα, ὀφείλεται ἐν μικρῷ τουλάχιστον μέ-
ρει εἰς τεχνικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς.
Εἰς τινὰ σημεῖα τῶν πλευρῶν ταύτης ὑπάρχουσι
πολλοὶ λίθοι, ὡσεὶ ἐπίτηδες θραυσθέντες ἀπὸ ἐξε-
χόντων βράχων καὶ σωρευθέντες ἐκεῖ ὅπως πλη-
ρώσωσι μικρὰ γάσματα διακόπτοντα τὴν συνοχὴν
καὶ τὴν στρογγυλότητα τοῦ λόφου.

Τοῦ τεμένους ἀνέσκαψα ἐν συνεχείᾳ μὲν περὶ
τὰ 60 τετραγωνικὰ μέτρα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν
ἄκρον, ἠρεύνησα δὲ διὰ πολλῶν τάφρων ὅλον τὸν
λοιπὸν χώρον. Πλὴν τοῦ τοίχου, ἢ μᾶλλον τῆς
γραμμῆς τῶν λίθων, ἧς περιέβαλλε τὸ τέμενος
(ἴδ. ἄνωτ. σελ. 161), οὐδὲν ἄλλο κτίσμα ὑπῆρχεν
ἐν τῷ τεμένει, τουλάχιστον οὐδὲν ἴχνος τοιούτου
εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ μου.

Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τεμένους, εὗρα
ἔσκαψα καὶ περισσότερον, ἢ ἐπίχωσις, δηλαδὴ τὸ
ὑπὲρ τὸν φυσικὸν βράχον ἔδαφος, ἦτο ὀλίγον τι με-
γαλειτέρα ἢ κατὰ τὴν λοιπὴν ἔκτασιν τοῦ τεμέ-
νους. Εἶχεν ὕψος περίπου 0.60. Τὸ χῶμα κατ'
ἐκείνην τὴν θέσιν εἶχεν ὄψιν μέλαιναν καὶ ἐφαινετό
πως λιπαρόν, δὲν ἦτο ὅμως τοσον λεπτὸν καὶ παι-

Εἰκὼν 5.

παλοειδὲς ὅπως τὸ τοῦ βωμοῦ καὶ δὲν περιεῖχε μι-
κρὰ ὄστᾶ. Εἶνε λοιπὸν φανερόν, ὅτι ἐνταῦθα ἢ ἐπί-
χωσις δὲν σύγκριται ἐξ ὑπολειμμάτων πυρᾶς ἐκ
θυσιῶν, καὶ πολὺ πιθανόν εἶνε ὅτι τὸ μελαν χῶμα
ὀφείλεται εἰς τὸ αἷμα τῶν θυσιαζομένων ζώων.

Φαίνεται, ὅτι ἡ θέσις αὕτη τοῦ τεμένους ἀπε-
τέλει τρόπον τινὰ τὴν πρόθυον, ἐν ἣ ἐσφάζοντο
τὰ ζῶα, καὶ ἐξ ἧς μετεφέροντο εἰς τὸν βωμόν τὰ
πρὸς καθῆσιν προωρισμένα μέρη τούτων.

Ἡ προθυσία ἦτο πάντοτε χαμηλότερον ἢ ὁ βωμός¹.

Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐντὸς τοῦ χώματος εὐρέθησαν ἐν πρώτοις τὰ ἐν πίν. 9 καὶ 10 ἀγαλμάτια. Καὶ τὰ δύο ἐκείντο εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀποστασιν μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, καταπεσόντα ἴσως ἀπὸ τῶν μικρῶν αὐτῶν βάρων. Ἐν τῇ αὐτῇ θέσει εὐρέθησαν πρὸς τούτοις ἡ κνημὶς, ἥς τὰ τεμαχία, ἅτινα ἠδυνήθηεν νὰ διατηρησῶ εἰκονίζονται κατωτέρω, καὶ τινὰ ἄλλα τεμαχία λεπτῶν χαλκῶν ἐλασμάτων ἐχόντων διάφορα κοσμηματά, ὡς καὶ μία πλῆξ χαλκῆ, ἥτις ἦτο βάσις ἀγαλματίου, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐπ' αὐτῆς ἔχνη ποδῶν. Ἐκεῖ εὐ-

ρέθη πρὸς τούτοις καὶ ὁ διπλοῦς σιδηροῦς κρίκος καὶ ἡ κλεῖς (εἰκ. 3).

Ὁ κρίκος ἐχρησίμευε βεβαίως ὅπως δέονται ἀπ' αὐτοῦ τὰ πρὸς θυσίαν προωρισμένα ζῶα, ἡ δὲ σιδηρᾶ κλεῖς φέρει εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερομένην οἰκίαν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διός.

Ἡ ἕλιον τεμάχιον ἀγγείου οὐδὲν εὐρέθη, ὑπῆρχον ὅμως ἀρκετὰ τεμαχία κεραμίδων στέγης ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ στρώματος ἐν ᾧ ὑπῆρχον τὰ ἀντικείμενα δηλαδὴ περίπου εἰς βάθος 0,60.

Τὸ ἐδάφος τοῦ λοιποῦ χώρου τοῦ τεμένου, ὅπου ἐσκάφησαν τάφοι, οὐδὲν τὸ ἀσύνηθες καὶ

Εἰκὼν 6. Ἐσωτερικὸν τάφου ἐπὶ τοῦ βωμοῦ.

ἄξιον σημειώσεως παρουσίαζεν. Ἀντικείμενα ἄξια λόγου ἢ ἄλλο τι ἔχνος ἀρχαιότητος δὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ· μόνον κατὰ τὸ νότιον μέρος εἰς τινὰ σημεῖα εὐρέθησαν ἀσήμαντὰ τινὰ σιδηρᾶ ἀντικείμενα καὶ ὀλίγα τεμαχία κεραμίδων στέγης.

Αἱ βάσεις τῶν κίωνων (πίν. 8, 1) κεῖνται 10 περίπου μέτρα ἀνατολικώτερον καὶ ὀλίγον χαμηλότερον τῆς θέσεως, ἥτις ἀνωτέρω ἐχαρακτηρίσθη ὡς πρόθυσια. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους πλησίον τῶν δύο τούτων βάσεων οὐδόλως διέφερεν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λοιποῦ ἐδάφους ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἁη Λιᾶ, οὐδ' ἠδύνατο δέ τις νὰ ὑποπτεύσῃ, ὅτι ὑπῆρχον ἐκεῖ σπουδαῖα ἀρχαῖα ἀντικείμενα. Ὅτι

¹ Pauly-Wissowa Altar.

ἐπίχωσις μεγάλη δὲν ὑπῆρχεν, ἦτο προφανές, εἰς τινὰ δὲ σημεῖα ἐφαίνετο ὡς νὰ ἦτο καταφανὴς ὁ φυσικὸς βράχος. Εἰς τὴν σκαφὴν τοῦ χώρου τούτου προέβην μόνον ὅπως ἀποκαλύψω ἐξ ὀλοκλήρου τὸν κατώτατον λίθον τῶν βάσεων τῶν κίωνων, τὸν ὅποιον μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ εἶχεν ἀποκαλύψει ὁ Κοντόπουλος.

Εὐθὺς κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς σκαφῆς παρὰ τὴν βορειοτέραν βᾶσιν ἀνετινάχθη μετὰ τοῦ χώματος ἐν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ κατωτέρω εἰκονιζόμενος ἀετός. Τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἐπιμείνω περισσότερο εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ χώρου τούτου καὶ νὰ καταβάλω μείζονα προσοχὴν.

Ὁ φυσικὸς βράχος εὐρίσκετο πλησίον μὲν τῶν βάσεων εἰς βάθος 0,40 περίπου, εἰς πολὺ μικροτέρων δὲ βάθος, ἔσον ἀπεμακρυνόμεθα τούτων.

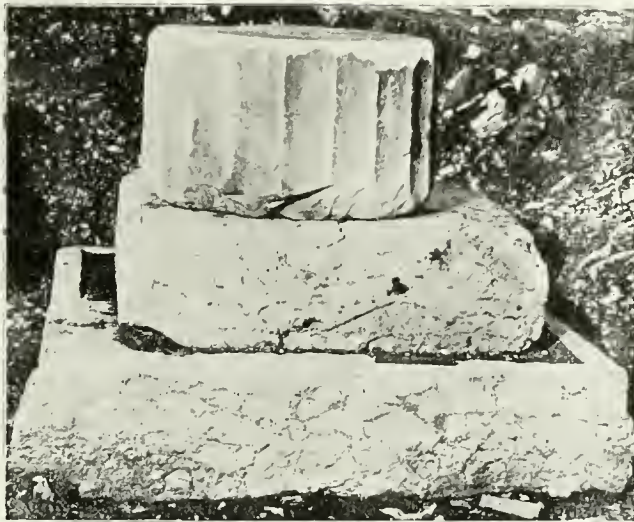
Καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαλμάτια εὐρέθησαν ὁμοίως οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς προσθίας, ἀνατολικῆς, ὄψεως τῆς αὐτῆς βορειοτέρας βάσεως, ἐφ' ἔθλου δὲ τοῦ πρὸ τῶν δύο βάσεων χώρου εὐρίσκοντο σιδηροὶ δακτύλιοι, ὧν αἱ σφενδόναί πᾶσαι ἔφερον κοίλην γλυφὴν ἀγνώριστον νῦν ἐκ τῆς κατιώσεως. Ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς νοτιωτέρας βάσεως εὐρέθησαν τὰ δύο νομίσματα τῆς εἰκόνας 5, 2 καὶ 3.

Τὰ ἀγαλμάτια πάντα εὐρέθησαν ἐντὸς χώρου οὐχὶ μεγαλειτέρου τῶν δύο μέτρων, φαίνεται δ'

ὅτι τὸσον πλησίον ἀλλήλων ἴσταντο ταῦτα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ βορειοτέρου κίονος ἀπεκαλύφθησαν κατὰ σειρὰν τὰ θεμέλια μιᾶς μεγάλης βάσεως τετραγωνικῆς καὶ τινες λίθοι ἐκ μικροτέρων βάσεων, ὡς καὶ ἄλλοι μετ' αὐλακὸς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας (πίν. 8, 2).

Πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Κοντοπούλου ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῶν θέσει μόνον οἱ κατώτατοι λίθοι τῶν δύο βάσεων τῶν κίωνων, οὗτος δ' ἐπέθηκε τον ἄλλον λίθον ἐπὶ τῆς νοτιωτέρας βάσεως εὐρῶν αὐτον ἐκεῖ πλησίον, ἐπὶ τούτου δ' ἔστησε μετὰ ταῦτα τον σφόνδυλον. Παρὰ τὴν βορειοτέραν βά-

Εἰκὼν 7.

σιν εὐρέθη ὑπὸ τοῦ Κοντοπούλου μόνον τὸ σφισόμενον μέγα τεμάχιον τοῦ τρίτου λίθου τῆς βάσεως ταύτης.

Ὅτι αἱ βάσεις δὲν ἦσαν πλήρεις καθ' ὃν τροπον συνενελέσθη (εἰκ. 7) ἢ νοτιωτέρα ὑπὸ τοῦ Κοντοπούλου ἦτο προφανές. Ὅτε ἐγὼ μετέβην ἐπὶ τοῦ Λυκαίου, εὗρον τοὺς δύο λίθους, οἵτινες ἀποτελοῦσι νῦν τὴν δευτέραν βαθμίδα τῆς βορειοτέρας βάσεως, πλησίον τοῦ μικροῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἀγ. Ἡλιοῦ, ὅπου εἶχον μεταφερθῆ, ἵνα χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τούτου, διὰ τούτων δὲ καὶ τοῦ μεγάλου τεμαχίου τῆς τρίτης βαθμίδος, ὅπερ ὑπῆρχε πλησίον τῆς βάσεως, ἀνεσκεύασα τελείως τὴν βορειοτέραν βάσιν καὶ ἐξηκριβώσα τὴν μορφήν καὶ τῶν δύο.

Ἔχουσιν αὗται τὸ σύνηδες σχῆμα τῶν τριβάθμων βάσεων ἀγαλμάτων, αἵτινες ἦσαν σύνηδες κατὰ τὸν 4 καὶ τὸν 5 πρὸ πάντων π. Χ. αἰῶνα. ¹

Αἱ δύο κατώτεροι βαθμίδες ἀποτελοῦνται ἐκάστη ἐκ δύο ἰσομεγέθων περίπου λίθων, συνδεδεμένων διὰ δύο συνδέσμων πρὸς ἀλλήλους, μονόλιθος δ' εἶνε ἢ ἀνωτάτη βαθμὶς, ἐφ' ἧς ἴστατο ὁ κίων.

Οἱ λίθοι τῶν βάσεων εἶνε ἐκ τιτανολίθου τοῦ Λυκαίου.

Ἡ κατωτάτη βαθμὶς ἔχει μῆκ. 1,45 καὶ ὕψος 0,35. Τὸ ἕμισυ τῆς βαθμίδος ταύτης εἶνε ἀκατέργαστον, φαίνεται δ' ὅτι ἐκρύπτετο αὕτη εἰς τὸ ἔδαφος μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ ἡ ἐπιφάνεια

¹ Bulle Statuenbasen σελ. 21. Olympia II, XCII.

αυτῆς ἀρχίζει νὰ εἶνε λεία. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βαθμίδος ταύτης εἶνε ἀβαθῶς κεκοιλωμένη εἰς τροπὸν ὥστε νὰ σχηματίζεται κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον αὐτῆς τετραγωνικὸν περιχειλῶμα ὕψους περίπου 0,013 καὶ πλάτους 0,08. Τὸ κοίλωμα τοῦτο ἐχρησίμευε ὅπως ἐπιτίθεται ἐντός αὐτοῦ ἀσφαλῆστερον ἢ ἀνωτέρα βαθμὶς¹. Ὁμοίως κεκοιλωμένη εἶνε καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς δευτέρας βαθμίδος (εἰκ. 7). Αὕτη ὅπως καὶ ἡ τρίτη βαθμὶς ἔχει περὶ τὸ κάτω ἄκρον πλατεῖαν ἐντομήν ὕψ. 0,10. Τὸ βάθος τῆς ἐντομῆς ταύτης ὡς ἐκ τῆς φθορᾶς τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς.

Ἡ τρίτη βαθμὶς (μῆκ. 1,10, ὕψ. 0,30) ἔχει κατὰ τὸ μέσον τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὀπήν, ἐν ᾗ ἦτο ἐσφραγισμένος γόμφος διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ κίονος.

Ἡ ἀπὸ ἀλλήλων ἀπόστασις τῶν δύο βάσεων εἶνε 7 μέτρα. Ὅπως ἴστανται αὗται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου ἐσχάφῃ ὀλίγον τὸ ἔδαφος παρὰ τὴν νοτιωτέραν βᾶσιν.

Ἡ θέσις τῶν δύο βάσεων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ βωμοῦ, ἢ τελεία ὁμοιοτήτης αὐτῶν καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀντίστοιχον, καθίσταν πολὺ πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι αὗται ἔφερον τοὺς δύο ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένους κίονας, βεβαιούται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ τρίτου λίθου τῶν βάσεων. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ τούτου ὀπή ἐξηγηταί, ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ἴσταντο ἐπὶ τούτου ὁ κίων, σημεῖα δὲ τοῦ ὅτι ὑπῆρξε τοιοῦτος ἐπὶ τοῦ λίθου διακρίνει τις μετ' ἐπισταμένην παρατήρησιν ἐπὶ τῆς νοτιωτέρας βάσεως.

Ἐκ τοῦ εὑρεθέντος σφρονδύλου καὶ τῶν λοιπῶν τεμαχίων τῶν κίωνων φαίνεται, ὅτι οὗτοι ἦσαν ἐκ μαρμαῦρου τῶν Δολιανῶν. Ἦσαν ὀριζικαὶ μετὰ 20 ῥαβδώσεων Ὁ σφῆζόμενος σφρονδύλος, ὅστις δὲν εἶνε ὁ κατώτατος τοῦ κίονος, ἔχει ὕψος 0,48 καὶ διάμετρον 0,78 Ὁπήν διὰ γόμφους ἔχει ἀμφοτέρωθεν ὡς φαίνεται ὁ ἐκ τοῦ σχήματος τούτων, ἐνετίθετο καὶ εἰς αὐτὰς γόμφος μετάλλινος διὰ τὴν στερεωτέραν σύνδεσιν τοῦ κίονος, ὁμοίως δὲ συνέδεοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ οἱ λοιποὶ σφρονδύλοι, διότι ἄλλως ὁ κίων διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ καταπέσῃ ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τῶν ἰσχυροτάτων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἀνέμου.

¹ Ἡ ἐλ. βᾶσιν Πραξιτέλους Olympia ἔ. ε. Νο 9.

Ἐὰν συνδυάσωμεν τὴν παράδοσιν τοῦ Παυσανίου (VIII, 38, 7), ὅτι οἱ δύο κίονες ἔφερον ἐπιχρυσούς ἀετούς πρὸς τὴν θέσιν τούτων μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀναθημάτων, κατανοοῦμεν ἀμέσως καὶ τὸν προσρισμὸν τούτων. Ἐχρησίμευσον ὡς βάσεις τῶν ἀετῶν, οἵτινες εἶχον ἀφιερῶθῃ ὡς ἀναθήματα εἰς τὸν Δία. Ἐν τῷ ἤδη μνημονευθέντι συγγράμματι τοῦ Bulle (σελ. 32) βλέπομεν, ὅτι ὁ κίων ὡς βᾶσις ἀναθήματος δὲν ἦτό τι ἀσύνηθες. Ὁ Ross (Arch. Aufs. I, 201 κέ.) διὰ παραδειγμάτων καταδεικνύει, ὅτι κατ' ἐξοχὴν πτερωτὰ ἀντικείμενα ἰδρύοντο ἐπὶ κίωνων. Ἰδίως διὰ τοὺς ἀετούς ἢ θέσις ἐπὶ τῶν κίωνων ἦτο ἡ μάλιστα ἀρμόζουσα, ὅπως ἐπιδειχθῇ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτῶν.

Ὅπως εἰς τὴν Ἀθηναῶν ἀνετίθεντο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως γλαυκῆς ἐπὶ κίωνων, οὕτως ἀνετέθησαν ἐπὶ τοῦ Λυκαίου εἰς τὸν Δία οἱ ἀετοί, ὡς σύμβολα αὐτοῦ καὶ ὡς πτηνὰ τὰ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἡγαπημένα.

Περὶ τοῦ ὕψους τῶν κίωνων δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τι ἀσφαλές, οὔτε καὶ περὶ τοῦ σχήματος τοῦ κιονοκράνου, τοῦ ὁποίου δὲν κατώρθωσα νὰ εὑρῶ¹ τεμαχίον τι. Πιθανώτατον εἶνε, ὅτι θὰ διέφερε τοῦτο ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ συνήθους ὀριζικοῦ κιονοκράνου, ὅπως φέρῃ εὐαρμοστότερον τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἀετὸν. Ὁ Borrmann ἐν Jahrb 1888, 274-275) πραγματεύεται περὶ τῶν σχημάτων τῶν ὀριζικῶν κιονοκράνων τῶν κίωνων, οἵτινες ἐχρησίμευσον ὡς βάσεις ἀναθημάτων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἦσαν ἄρα γε παρομοία πρὸς ταῦτα καὶ τὰ κιονοκράνα ἐπὶ τοῦ Λυκαίου;

Ἡ χρονολογία τῶν κίωνων δὲν ὀρίζεται ὑπὸ τῶν ἐξαγομένων τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν. Ἐκ τῆς χρονολογίας τῶν εὑρημάτων δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρυσθῶμεν ἀσφαλές συμπέρασμα καὶ περὶ τῆς χρονολογίας τῶν κίωνων, διότι οὗτοι ἠδύναντο νὰ προῦπάρχωσι τῶν ἀναθημάτων τούτων, ὅπως, ἠδύναντο καὶ νὰ κατεσκευάσθησαν συγχρόνως πρὸς ταῦτα ἢ καὶ μετ' αὐτά. Τοῦτο ἄλλως τε φαίνεται καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλα διαφορᾶς, ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν, τῶν εὑρεθέντων ἀναθημάτων, ὧν ἐν μὲν

¹ Τὰ τεμαχία τῶν κίωνων κεῖνται διεσπαρμένα καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν βάσεων, ὥστε οὐδὲως εἶνε ἀπίθανον νὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι τυχαίως καὶ τεμαχία τοῦ κιονοκράνου. Ὁ Κοκτύπουλος ἀναφέρει, ὅτι εἶδε τοιοῦτον τεμαχίον ἐγγὺς ἡμῶν δὲν ἐπανεῦρον τοῦτο.

(εἰκ. 8-10) φαίνεται λίαν ἀρχαϊκόν, τὰ δ' ἄλλα εἶνε τοῦ Ἰ αἰῶνος καὶ ἄλλα ἔτι νεώτερα.

Μόνον ἐκ τῆς ἀπλῆς μορφῆς τῆς τριβάθμου βάσειως ἄνευ τινός ἰδιάζοντος ἀρχιτεκτονικοῦ ἢ γλυπτοῦ διακόσμου, δύναται νὰ ὑποτεθῆ μετὰ πολλῆς πιθανότητος, ὅτι καὶ οἱ κίονες κατασκευάσθησαν κατὰ τὸν Ἰ πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα.

Ὁ Πausανίας ὁμιλῶν περὶ τῶν κίωνων λέγει, ὅτι ἐπὶ τούτων ἀετοὶ ἐπίχρυστοι τὰ γε ἔτι παλαιότερα ἐπεποιήρητο. Ὁ Bérard ἀναφέρει τὸ παλαιότερα εἰς τὴν τεχνοπροσίαν τῶν ἀετῶν καὶ δέχεται, ὅτι οὗτοι ἦσαν εἰργασμένοι ὁμοίως πρὸς τοὺς ἐπὶ ἀρχαίων ἀσιατικῶν μνημείων εἰκονιζομένους ἀετούς, ἀλλ' ἢ ὑπόθεσις τοῦ αὐτῆ πίπτει μετὰ τῆς ὅλης αὐτοῦ εἰκασίας περὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Λυκαίου ἐκ τῶν ἐξαγομένων τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν. Ὁρθότερα εἶνε ἢ ἄλλη ἐξήγησις τοῦ χωρίου τοῦ Πausανίου, ἣν οἱ πλεῖστοι δέχονται, ὅτι ὀηλαδὴ ὁ Πausανίας θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ὑπῆρχον ἀκόμη οἱ κίονες, ἀλλ' οἱ ἀετοὶ ἦσαν ἐπ' αὐτῶν εἰς παλαιότερους χρόνους, οὐχὶ δὲ καὶ καθ' ἓν χρόνον αὐτὸς ἦτο ἐπὶ τοῦ Λυκαίου¹.

Ὅστε καὶ ἐκ τῆς ὑπο τοῦ Πausανίου γινομένης μνείας τῶν κίωνων δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμέν τι περὶ τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς αὐτῶν.

Εἶνε πολὺ πιθανὴ ἢ γνώμη, ὅτι καὶ οἱ ἀετοὶ μετεφέρθησαν εἰς Μεγαλόπολιν, ὅπως ἴσως καὶ οἱ ἀνδριάντες τῶν Λυκαϊονικῶν, ὧν μόνον αἱ βάσεις εὐρίσκοντο ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ, ὅτε ὁ Πausανίας εἶδε τοῦτον. Ἐπίσης εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι οἱ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Λυκαίου Διὸς ἐν Μεγαλοπόλει² δύο ἀετοὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἐκ τοῦ Λυκαίου ὄρους ληφθέντες.

Ὁ γῶρος, ἐν ᾧ ἴσταντο οἱ κίονες καὶ τὰ λοιπὰ ἀναθήματα εἶνε πιθανόν, ὅτι δὲν περιλαμβάνετο εἰς τὸ ἄβατον τέμενος, φαίνεται μάλιστα, ὅτι διὰ τούτων διήρχοντο οἱ θέλοντες νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸν βωμόν.

Αἱ πλησίον τῶν δύο βάσεων τῶν κίωνων εὐρεθεῖσαι βάσεις μετ' ἐπιμήκους κοιλότητος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, αἵτινες, ὡς εἶνε γνωστὸν ἐκ πολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων, προωρίζοντο συνήθως, ὅπως φέρωσιν ἐνεπιγράφους στήλας, ἀνα-

μιμνήσκουσιν ἡμᾶς τὴν στήλην τῶν Μεσσηνίων, ἣν οὗτοι ἀνέθεσαν εἰς τὸ Λύκαιον μετὰ τὸν δευτέρου Μεσσηνιακὸν πόλεμον, καὶ δεικνύουσιν ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς ἀναθέσεως ἀναμνηστικῆς στήλης ἐν τῷ Λυκαίῳ δὲν ἦτο μοναδικόν.

Τῆς ὑπὸ Θεουκυδίδου μνημονευομένης οἰκίας τοῦ ἱεροῦ δὲν εὗρον ἴχνη πλησίον τοῦ τεμένους. Δυνατὸν εἶνε, ὅτι ἔκειτο αὕτη ἐκεῖ ὅπου εἶνε σήμερον τὸ ἐκκλησιδίων τοῦ Ἁγίου Ἡλίου, εἰς τὴν οἰκοδομήν τοῦ ὁποίου θὰ περιελήφθησαν τὰ ἀπομειναντα ἄσχημα λείψανα ταύτης.

Εὐρημάτια τεμένους.

Περὶ τῶν ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Λυκαίου Διὸς εὐρεθέντων ὀλίγων ἀντικειμένων ἐγένετο ἡδὴ ἀνωτέρω ὁ προσήκων λόγος (σελ. 166-167). Ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῶν πλησίον τοῦ τεμένους ἢ ἐν αὐτῷ γενομένων εὐρημάτων, ἅτινα εἶνε πολὺ ἀξιολογώτερα.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι οὔτε ἐντὸς τοῦ βωμοῦ οὔτε ἐν τῷ τεμένει ὑπῆρχεν οἰονδήποτε τεμάχιον γραπτοῦ ἀγγείου, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι οὐδὲν πῆλινον εἰδωλίον εὐρέθη πλὴν ἑνὸς ὅλως ἀσήμου καὶ ἀτέχνου μικροῦ πτηνοῦ. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐν γένει γενομένων ἀνασκαφῶν ἀπεδείχθη, ὅτι τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα δὲν ἦσαν τόσον διαδεδομένα ἐν τῇ γῶρᾳ ταύτῃ· οὔτε ἐν Λυκοσούρᾳ ἢ ἐν Τεγείᾳ, οὔτε ἐν Μαντινείᾳ, ἢ ἐν Μεγαλοπόλει ἢ ἐν Λούσοις εὐρέθησαν τοιαῦτα, ὅτι ὁμοίως δὲν ἦσαν ὅλως ἔκτος χρήσεως τουλάχιστον ἐν τοῖς κατὰ τὸ Λύκαιον τόποις, ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαὶ μου τοῦ ναοῦ τοῦ Πανὸς παρὰ τὸ Μπέρελλα καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Παρρασίου Ἀπόλλωνος (ἀνωτέρω σελ. 157, 2). Ἐν τῇ πρώτῃ θέσει ἀνεῦρον ἐν μελανόμορφον λεγκύθιον καὶ ὀλίγα τεμάχια ἄλλων ὁμοίως μελανόμορφων ἀγγείων, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ κατὰ τὴν μικρὰν σκαφήν, ἣν ἐπεχείρησα πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς ἐπιχώσεως, δι' ἧς ἐσχηματίσθη τὸ ἐπίπεδον, ἐφ' οὗ ἔκειτο ὁ ναὸς ἀνεκαλύφθησαν τεμάχια κοινῶν γραπτῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων¹. Γραπτῶν ἀγγείων, ὡς γνωστὸν, καὶ

¹ Ἰδ. ἀνωτέρω σελ. 155, 1.

² Πausan. VIII, XX 2. Bérard ἔ. ἀ.

ἐν Ὀλυμπίᾳ πάνυ ἐλάχιστα τεμάχια εὐρέθησαν.

Ὡς πρὸς τὰ πηλίνα εἰδώλια τὸ πρῶγμα δὲν ἔχει ὁμοίως. Ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς ἀνωτέρω μνημονευθείσαις ἀνασκαφαῖς εὐρέθησαν πολλὰ τοιαῦτα, ἰδίως ὁμοῦς πλῆθος τοιοῦτων ἔφερον εἰς φῶς αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Λυκοσοῦρας¹ καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ Κωτίλου² καὶ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Πανὸς ἐν Μπέρεκλα ἀνασκαφαί μου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ μάλιστα θέσει, ἣτις καὶ δὲν ἀπέχει τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς πλέον τῶν $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας εὐρέθησαν εἰδώλια μαρτυροῦντα ἐγγύριον κατασκευῆν. Ὡστε ἡ ἔλλειψις τῶν πηλίνων εἰδωλίων ἐκ τοῦ ἐπι τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου ἱεροῦ δεῖν νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἄλλον τινα λόγον περιοριζόμενον μόνον ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἱεροῦ τούτου.

Εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν γειτονευσόντων πρὸς τὸ ἱερόν τοῦ Λυκαίου Διὸς χωρίων, μεθ' ἑλθόν τον μέγαν ἀλλὰ καὶ κρυερόν σεβασμόν, ὃν ἔτρεφον πρὸς τοῦτο, δὲν ἐπεσκέποντο μετ' εὐχαριστήσεως τόπον ἐμποιοῦντα ὅπωςδῆποτε οὐκ ὀλίγον τρόμον καὶ ὡς ἐκ τῶν τελουμένων ἐν αὐτῷ ἀπανθρώπων θυσιῶν, ἃς δὲν ἐξήγγιζεν ἐν τῇ συνειδησει τῶν Ἑλλήνων ἀρκούντω, ἢ κατὰ θεῖαν παράδοσιν καὶ ἐπιταγῆν τέλεισις αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ κινδύνου, ὃν διέτρεχεν αὐτὸς ἕκαστος πλησιάζων εἰς τὸ ἄβυστον τοῦ τεμένου.

Εἰς τοῦτο μοι φαίνεται, ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἔλλειψις τῶν πηλίνων εἰδωλίων.

Τὰ εὐτελεῆ ταῦτα ἀντικείμενα θὰ ἐδικαιοῦντο νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸ ἱερόν ὡς δεῖγμα τῆς εὐλαθείας αὐτῶν ἀνθρώποι συγνά, καὶ συνήθως ἄνευ ἰδιαιτέρας τινας αἰτίας, πλὴν ἐπιδείξεως εὐλαθείας καὶ τῆς συνήθους εὐχῆς, ἐπισκεπτόμενοι τοῦτο ἕκείνοι ὁμοῦς, οἵτινες σπανίως προσήρχοντο εἰς ἱερόν ὡς τὸ τοῦ Λυκαίου Διὸς, καὶ οἵτινες εἶχον πρὸς τοῦτο σπουδαῖον ὅπωςδῆποτε λόγον, ὡφείλον νὰ προσφέρωσι τι πολυτιμότερον ἢ τὰ συνήθη ἐκ πηλοῦ εἰδώλια. Πολυτιμότερα δὲ πάντως εἶνε τὰ χαλκᾶ ἀγαλμάτια καὶ λοιπὰ ἐκ μετάλλου ἀντικείμενα, ἅτινα ὡς φαίνεται, ἦσαν τὰ συνήθη ἀναθήματα ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Λυκαίου Διὸς.

Εὐρέθησαν ἐν ὄλῳ ἑννέα σῶα ἀγαλμάτια, ἐλά-

¹ Ἐν τῷ Μουσίῳ τῆς Λυκοσοῦρας ἀπόκεινται ἀκόμη πολλὰ πινακίδια πηλίνα μετὰ σπουδαίων ἀναγλύπτων κηρυκίων παντοίων μορφῶν, εὐρέθητα παρὰ τὸ Μέγαρον.

² Ἀρχ. Ἐφημ. 1902

χιστα τεμάχια ἐνὸς δεκάτου ὡς καὶ δύο βάσεις ἄλλων ὁμοίων, καὶ πρὸς τούτοις εἰς ἀετός, ὅστις φαίνεται ἀπεσπᾶσθη ἐξ ὁμοίου ἀγαλματίου πλὴν τούτων εὐρέθησαν εἰς χαλκοῦς δικέφαλος ὄφις εἰς ἄσκος καὶ μία κνημῖς. Εὐρέθησαν δ' ὁμοίως καὶ δύο ἀργυρᾶ νομίσματα καὶ ἔγγλυφοὶ δακτύλιοι περὶ τοὺς δέκα, ὧν ὁ εἰς χαλκοῦς οἱ δὲ λοιποὶ σιδηροί.

Ἐκ τῶν ἀντικειμένων τούτων μονὴ ἡ χαλκῆ κνημῖς ἔφερον ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν (ἰδ. κατωτέρω). Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη μετὰ τῶν ὀλιγων γραμμάτων, ἅτινα διατηροῦνται ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ βωμοῦ προερχομένης κεραμίδος εἶνε τὰ μονα λείψανα γεγραμμένων μνημείων ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διὸς.

Ὡς ἦτο πολὺ φυσικόν τὰ τέσσαρα τῶν σῶων χαλκῶν ἀγαλματίων παριστώσι αὐτὸν τὸν Δία, τρία εἰκονίζουσι τὸν Ἑρμῆν, τὸν ἀγαπητὸν ἐν Ἀρκαδίᾳ Θεόν, ὅστις ἴσως ἐνταῦθα καὶ ὡς ἄγγελος τοῦ Διὸς εἶχεν ἰδιαιτέρως τὴν θέσιν του, καὶ τὰ δύο ἄλλα εἰκονίζουσιν ἀνθρώπους ἀσχολουμένους εἰς ἀσχέτους πρὸς αὐτὸ τὸ ἱερόν πράξεις.

Εἰκ. 8 - 10. Ὁ Ζεὺς γυμνὸς ἔχων γένεια καὶ βραχιᾶν κόμην ἵσταται ἐπὶ ὀλίγον ὑψηλοῦ τεμαχίου χαλκοῦ φέρων τὸν κεραυνὸν ἐν τῇ ὑψωμένῃ δεξιᾷ καὶ τὸν ἀετὸν ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἣν προτείνει κάμπτων κατὰ τὸν ἀγκῶνα. Ὑψ. 0, 10. Βάσ. 0, 03.

Εἶνε δυστύχημα, ὅτι δὲν παρέχονται ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν σημεῖα μαρτυροῦντα περὶ τῶν χρόνων τῆς κατασκευῆς τοῦ μικροῦ μὲν ἀλλὰ λίαν ἐνδιαφέροντος ἀγαλματίου τούτου τοῦ Διὸς.

Ὁ τύπος τοῦ Διὸς κρατούντος κεραυνὸν καὶ ἀετὸν δὲν εἶνέ τι πρωτοφανὲς ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ τέχνῃ, ἀλλ' ἡ τεχνοτροπία τοῦ ἀγαλματίου καὶ ἐν γένει ἡ ὄλη αὐτοῦ ὄψις εἶνε ἀσυνήθης καὶ πολὺ παράδοξος.

Τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ εἶνε λίαν ἀτέχνως κατεσκευασμένον, ὅλως δὲ παρὰ φύσιν εἶνε ἡ δυσαναλογία μετὰ τὸ μῆκος τοῦ ἄνω μέρους τοῦ κορμοῦ (0,042) ἀπὸ τοῦ αἰδοίου μέχρι τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ μηκούς τῶν σκελῶν (0,033). Τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶνε ὑπερμέτρως βραχεῖα. Αἱ κνημαὶ οὐδόλως ὀλοῦνται ἐπίσης καὶ τὰ γόνατα. Καὶ οἱ πόδες εἶνε ὅλως ἄμορφοι, καὶ μόνον πρὸς διάκρισιν τῶν δακτύλων τοῦ ποδὸς ἐχαράχθησαν ἀμελῶς γραμμαί

τινες ἐπιπόλαισι χωρίζουσαι τὸ ἄκρον τούτου εἰς τέσσαρα ἄνισα μέρη, ἅτινα πρέπει νὰ εἰκονίζωσι τοὺς δακτύλους.

Τὸ στῆθος μετὰ τῆς καιλίας εἶνε ὅλον ἐπίπεδον καὶ σχεδὸν ἴσου πλάτους καθ' ὅλον τὸ μῆκος Ὁ ὀμφαλὸς δηλοῦται οὐχὶ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ διὰ σχετικῶς βαθέως μικροῦ κύκλου, δι' ἀβαθεστέρων

δὲ τοιούτων κύκλων δηλοῦνται καὶ αἱ θηλαὶ τῶν μαστῶν, ἐξ ὧν ἡ δεξιὰ ἔχει περίξ ἕτερον κύκλον μεγαλείτερον ἐκ στιγμῶν, δηλοῦντα ἴσως τὰς τρίχας. Τὸ αἰδοῖον δὲν ἔχει φυσικὴν μορφήν καὶ ἐξέχει πολὺ. Αἱ τρίχες τούτου δηλοῦνται διὰ λεπτοτάτων γραμμῶν, ἔχουσι δὲ περίξ μικρὰς στιγμὰς ὀριζούσας ἄνωθεν τὴν ἤβην.

Εἰκὼν 8.

Εἰκὼν 9.

Εἰκὼν 10.

Ὁ ἀριστερὸς ὤμος εἶνε καθ' ὑπερβολὴν ὀγκώδης καὶ ἐν μεγάλῃ δυσαναλογίᾳ πρὸς τὸ στῆθος, πρὸς ὃ συνδέεται πολὺ ἀτέχνως. Τούναντίον οὐδόλως τονίζεται ὁ δεξιὸς ὤμος, ἐν ἐδυσκολεύθη νὰ παραστήσῃ ὁ κατασκευάσας τὸ ἀγαλμάτιον ὡς ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ὑψωμένου βραχίονος. Καὶ αἱ βραχίονες εἶνε ὅλως ἄμορφοι οὐδόλως δὲ διακρίνονται

τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτοὺς διάφορα μέρη πρὸς χωρισμὸν τῶν δακτύλων ἐχαράχθησαν ἀσκόπως λεπταὶ τινες γραμμαὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν.

Ἄλλὰ τὸ πρόσωπον ὑπερβάλλει τὸ λοιπὸν σῶμα ὡς πρὸς τὴν ἀδεξιότητα τῆς παραστάσεως τῶν διαφόρων αὐτοῦ μερῶν.

Τὰ ὦτα ἰδίως οὐδόλως σχεδὸν εἰκονίσθησαν καὶ

μόνον ἄμορφα μικρο τεύαγμα γαλκού ὑπαρχουσιν ἀντι τούτων ὀπισθεν τῶν παρειῶν. Καί οἱ ὀφθαλμοὶ οὐδὲν ἔσχηματίσθησαν.

Ἐν ἀντιθεσει πρὸς τὴν ὄλως πρωτογενῆ ἄμορφίαν τοῦ προσθίου μέρους τοῦ σώματος εὐρίσκεται πως το ὀπίσθιον μέρος τούτου.

Ὀλως πρωτογενούς τεχνῆς εἶνε καὶ το πτηνόν, ὅπερ ἴσταται ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου γαλκού ἐντὸς τῆς παλάμης τῆς ἀριστερῆς χειρὸς, ἐνθυμιζει δὲ τὰ παλαιότατα ἐξ Ὀλυμπίας γαλκᾶ ἀπεικονίσματα πτηνῶν.

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀγαλματίου ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ ἀναγάγωμεν τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς χρόνους τοὺς προσεγγίζοντας πρὸς τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς τεχνῆς.

Ὁ ἐν εἶδει φενάκης σχηματισμὸς τῆς βραχείας κομῆς μετὰ τῶν ἀτάκτων γραμμῶν, αἵτινες διακρίνουσιν ἐπ' αὐτῆς τὰς τρίχας, ὡς καὶ ἡ ἐν γένει διάπλασις τοῦ προσώπου παρέχουσι τὰ γνωρίσματα, ἅτινα ἐδείξεν ἤδη ὁ Furtwängler ὅτι χαρακτηρίζουσι τὰ ὑπ' αὐτοῦ συλλεγθέντα καὶ ἐξετασθέντα Ἀρκαδικῆς κατασκευῆς ἀγαλμάτια¹. Ὡς χρονολογία τοῦ ἐπίσης λίαν ἀρχαιστῆρου γνωστοῦ ἀγαλματίου τοῦ Ὑβρίστα, τὸ ὅποιον κατὰ τον Furtwängler ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν αὐτῶν Ἀρκαδικῶν ἀγαλματίων, ὠρίσθη ὑπὸ τούτου το πρώτον ἡμισυ τοῦ 6 αἰῶνος, ἐνῶ ἄλλαντὸ τὸ αὐτὸ ἀγαλμάτιον τάσσεται εἰς τὸν 7 αἰῶνα². Ἀλλὰ τὸ ὑπ' ὄφει ἡμῶν ἀγαλμάτιον τοῦ Λυκαίου συγκρινόμενον πρὸ πάντων πρὸς τὸ σῶμα τοῦ ἀγαλματίου τοῦ Ὑβρίστα φαίνεται πολὺ ἀρχαιότερον. Ἀπ' ἐτέρου το ἀγαλμάτιον ἡμῶν συγκρινόμενον πρὸς τὰ ἀρχαιότερα ἐξ Ὀλυμπίας καὶ Δελφῶν ἀγαλμάτια³ παρουσιάζει ἀρετὴν πρόσδον. Το σχῆμα ἰδίως τῆς κεφαλῆς ἔχει ἤδη προσλάβει ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγαλματίῳ κανονικὴν ὀπισθόσηποτε μορφήν, ὁλοῦνται δ' ἐπὶ ταύτης ἀν καὶ ἀτέχνως καὶ αἱ διάφοροι λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου.

Ὅστε ὑποθέτω, ὅτι δὲν θὰ σφαλῶμεν πολὺ,

τάσσοντες τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν ἐντὸς τοῦ 7 αἰῶνος.

Ἀπὸ τῶν ἐξ Ὀλυμπίας καὶ ἄλλων τόπων ἀρχαιότερων ἀγαλματίων διαφέρει τελείως ὁ τύπος τοῦ ἡμετέρου, διότι ἐκεῖνα μὲν εἶνε λίαν ἐπιμηκη καὶ γωνιώδη ὄλως δὲ τοῦναντίον τούτο εἶνε βραχὺ καὶ τετράγωνον.

Ἀσθενῆ ἀναλογίαν ἔχει ὁ τύπος τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν πρὸς τὰ πρωτογενῆ πηλίνα ἐξ Ὀλυμπίας εἰδώλια, ἅτινα πλὴν τῶν ἄλλων δεικνύουσι καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ ὀμοσάλου καὶ τῶν μαστῶν διὰ κύκλων⁴, καὶ τὴν ἐν εἶδει φενάκης κατασκευὴν τῆς κόμης, ἣτις ἐσφαλμένως μοι φαίνεται ἐξηγεῖται ἐν τοῖς πηλίνοις τῆς Ὀλυμπίας ὡς ἴδιον τῆς κεφαλῆς κάλυμμα.

Ἀναλογίαν πρὸς ἐργασίαν ἐν γένει ἐπὶ πηλοῦ παρέχει καὶ ἐν τῷ συνόλῳ ἡ ἐργασία τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν, ἰδίως δὲ ἡ ἀμελής καὶ ἐπιπολαία χάραξις τῶν γραμμῶν δι' ὧν ὁλοῦνται αἱ τρίχες.

Οὐχὶ σύνηδες εἶνε καὶ τὸ σχῆμα τοῦ κεραυνοῦ, ὃν ἔχει τὸ ἀγαλμάτιον. Εἶνε οὗτος ὁξὺς ἐμπροσθεν καὶ ἀποτελεῖται ὀπισθεν ἐκ τριῶν οἰνοειδῶντων περὶ ἓνα τέταρτον ἐν εἶδει κακῶς ἐσχηματισμένου κάλυκος ἄνθους.

Εἶκ. 11. Ἀγαλμάτιον Διὸς τοῦ τύπου τοῦ ὀνομασθέντος Διὸς Ἰθωμάτα² τοῦ Ἀγελάδα, ὅμοιον το σχῆμα πρὸς τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ³ καὶ Δωδώνῃ⁴ εὐρεθέντα. Το σφζόμενον ἡμισυ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἶνε κοῖλον δεικνύον, ὅτι ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ὁ κεραυнос, ἀλλ' ἡ ἀριστερὰ ἔχει ἀπολέσει παντελῶς τὴν μορφήν ἐκ τῆς φθορᾶς, ὥστε εἶνε ἄγνωστον πῶς ἐκράτει τὸν ἀετόν. Ἡ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἐργασία τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν εἶνε πολὺ ἀμελεστέρα τῶν ἐξ Ὀλυμπίας καὶ Δωδώνης. Ἰδίως κακῶς ἐσχηματισμένοι εἶνε οἱ βραχίονες, λείπει δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ στήθους οἰαδῆποτε ἐνδοειξίς μυῶν ἢ ἄλλων διακεκριμένων μερῶν.

Καὶ τὸ πρόσωπον εἶνε ἐπιπολαιότατα εἰργασμένον· οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδῆλοῦντο διὰ κύκλων, τὸ στόμα δι' ἀμυδρῆς γραμμῆς, καὶ τὰ γένεια διὰ παραλλήλων σχεδὸν χαραγμάτων, ὀλίγον μόνον ἐπιμε-

¹ Sitzungsber. der Bayr. Akad. 1899, 566 κ. ε.

² Perrot. Chipiez Hist. de l'art VIII σελ. 469 ελκ. 239.

³ Bull. 1897, 172. Hδλ. Sitzungsber. der Bayr. Akad. ε. ἀ. σελ. 580. Olympia IV, XV καὶ XVI.

⁴ Olympia IV πίν. XVII. 18ε καὶ Carapanos Dodone πίν. XII.

² Collignon Sculpt. I. 318. Perrot. Chipiez VIII 469.

³ Olympia πίν. VII, 43, 45 καὶ 46.

⁴ Carapanos Dodone πίν. XII 4.

λεστέρων ἢ παρὰ τῷ προηγουμένῳ ἀγαλματίῳ. Ἦ βίς εἶνε ὅλως ἄμορφος. Ἦ κόμη περιβύλλει ὡς κρῖνος τὸ κρανίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου χωρίζονται διὰ λεπτῶν καθέτων γραμμῶν διάφορα μέρη.

Ἦ ἐργασία αὕτη τῆς κεφαλῆς πείθει ἡμᾶς, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ἀγαλμάτιον εἶνε Ἄρκαδικὸν κατασκευάσμα, ἐν Ἄρκαδικῇ τινι πολίχνῃ κατασκευασθὲν ἐκ τύπου ὁμοίου πρὸς τοὺς τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ὀλυμπίας καὶ Δωδώνης.

Οἱ πόδες τοῦ ἀγαλματίου εἶνε ἐπιμηκεῖς καὶ φαίνεται, ὅτι ἦσαν προσκεκολλημένοι δι' ὕλης τινος ἐπὶ τῆς ἀπολεσθείσης βάσεως χωρὶς νὰ στερεῶνται ἐπὶ ταύτης δι' ἄλλου τινος τεχνικοῦ μέσου.

Εἰκὼν 11.

Ἦ ῥατίνα τοῦ ἀγαλματίου εἶνε ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος διάφορος ὀλίγον τῆς τοῦ προηγουμένου ἀγαλματίου καὶ πάντων τῶν λοιπῶν. Ἀπολεπίζεται ὡς λεπτὸς εὐθραυστος φλοιός, κάτωθεν δ' αὐτῆς ὑπάρχει ἕτερον στρώμα ἀνοικτοῦ κυανοῦ χρώματος ἕπερ τρίβεται εἰς κόνιν (δὲν ἀπολεπίζεται) καὶ μετὰ τοῦτο φαίνεται τὸ χρυσιζὸν χρῶμα τοῦ γαλκοῦ.

Ἔψος ἀγαλματίου 0,09.

Εἰκ. 12-14. Ἀγαλμάτιον ὠραίου ἀρχαϊκοῦ τύπου Διὸς καθήμενου ἔχοντος πλουσίαν μακρο-

τάτην κόμην καὶ γένειον σφρηγοειδές. Φορεῖ χιτῶνα ἡμιχειοῖδωτον, ποδῆρη, προσκείμενον στενωῶς τῷ σώματι, καὶ μακρὸν ἱμάτιον καλύπτον τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ τοῦ κορμοῦ, τὸ τε πρόσθιον καὶ τὸ ὀπίσθιον, ἔνθα καὶ καταλήγει ἡ μία αὐτοῦ ἄκρα τῆς ἐτέρας κουπτομένης ἔμπροσθεν. Ἐὰ σκέλη εἶνε συνεσφιγμένα, ἀμφότεροι δὲ οἱ γυμνοὶ πόδες πατοῦσιν ἐπὶ ἐστρογγυλωμένης θρόνου. Οἱ γλουτοὶ καὶ τὸ κάτω μέρος τῶν μηρῶν εἶνε ὀριζοντίως ἀποκεκομμένοι, διότι ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου, ὅστις ἀπωλέσθη. Μεταξὺ τῶν σκελῶν κατὰ τὸ ὀπίσθεν τῶν γονάτων μέρος ὑπάρχει βαθεῖα ὀπή, δι' ἧς συνεδέετο πιθανῶς ὁ θρόνος πρὸς τὸ σῶμα. Ἀμφότεροι οἱ βραχίονες εἶνε κεκαμμένοι κατὰ τοὺς ἀγκυῶνας καὶ προτεταμένοι εἰς τὸ ὕψος περιπυ τῆς κοιλίας. Ὁ δεξιὸς εἶνε ὀλίγον περισσώτερον ἀπομακρυσμένος τοῦ κορμοῦ. Διὰ τῆς ἀριστερῆς χειρὸς ἐκράτει κεραυνόν, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ εἶχε τὸ λίτρον (lituum)¹.

Εἶνε διὰ πολλοὺς λόγους σπουδαῖον τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο.

Ἦ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἐνθυμίζει τὰς ἐπιμελῶς γεγραμμένας μορφὰς τῶν καλῶν μελανομορφῶν ἀγγειογραφικῶν. Τα ὀλίγον γωνιώδη χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, οἱ μεγάλοι στρογγύλοι καὶ προβεβληκότες ὀφθαλμοὶ, ὧν αἱ κόραι δηλοῦνται δι' ἀμυδρῶς κεχαραγμένων μικρῶν κύκλων, ὁ σφρηγοειδὴς πώγων, ὁ ἀκριδῶς ἐσχηματοποιημένος μύσταξ, τὰ ἄμορφα καὶ παρὰ φύσιν τεθειμένα ὦτα, ὡς καὶ τὸ ὀξύ στόμα ἔχον τὰ ἄκρα ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω σεσυρμένα καὶ τέλος τὸ ἀφελές μειδιάμα τῆς ἐκφράσεως εἶνε ἐκ τῶν τυπικῶν γνωρισμάτων τῆς τέχνης τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ 6 αἰῶνος. Ἐν πλήρει δ' ἁρμονίᾳ πρὸς ταῦτα εὐρίσκειται ἡ ἐξηναγκασμένη παράστασις τοῦ σώματος μὲ τοὺς στερουμένους ἐλευθερίας κινήσεως βραχίονας καὶ τὰ στερεῶς περικεκλεισμένα ἐν τῷ ἐνδύματι σκέλη. Αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος διὰ λεπτῶν ἐγγαράκτων κυματοειδῶν γραμμῶν, αἵτινες εἶνε πολὺ ὀλιγώτεραι κατὰ τὰ σκέλη, ἀταντῶνται ὁμοίως ἐπὶ μελανομόρφων ἀγγειογραφικῶν. Βαθύτεραι εἶνε αἱ πτυχαὶ τοῦ μικροῦ ἱματίου, ἄξιον δὲ παρατηρήσεως ὡς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν μεθ' ἧς κατασκευάσθη τὸ ἀγαλμάτιον, εἶνε ὅτι τοῦ τμήματος τοῦ ἱματιδίου,

¹ Πρὸλ. Daremberg Saglio, lituus.

ὅπερ πρῶτον ἐκάλυπτε τὸν ἀριστερὸν ὤμον καὶ θὰ ἦτο ἐπομένως περισσότερον τεταμένον, αἱ πτυχαὶ εἶνε ὁμοίως διὰ λεπτῶν γραμμῶν κεχαραγμέναι ἐνῶ αἱ λοιπαὶ τοῦ ἱματιοῦ πτυχαὶ εἶναι ἀρκούντως βαθεῖαι, ἂν καὶ πολὺ κατὰ συνθήκην διατεθειμέναι.

Ἡ κόμη ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἀρχαϊκῶν ἀγάλματων τῶν πλείστων ἐκ τῶν λεγομένων Κούρων ἢ Ἀπολλώνων πίπτει ἐπὶ τοῦ νώτου λήγουσα ἡμικυκλικῶς ἐν τῷ μέσῳ περιπού τούτου.

εἶνε δὲ διὰ παραλλήλων γραμμῶν εἰς πολλὰς πλειξίδας κυματοειδῶς ἐσχηματισμένας κεχωρισμένη. Μικρὰ ταινία κοσμεῖ ταύτην ὀπισθεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἄνω μέρους τῶν ὠτων, ἔμπροσθεν δ' ἐπιστέφει αὐτὴ ὡς ὑψηλὴ στεφάνη τὸ μέτωπον διεσκευασμένη εἰς πέντε ἐπαλλήλους σειρὰς βοστρυγιῶν. Ὅμοίαν περίπου διάθεσιν κόμης δεικνύει ὁ περίφημος Σάτυρος τῆς Δωδώνης¹ ἀνάλογος δ' εἶνε καὶ ἡ κόμη τοῦ ἐξ Ὀλυμπίας² χαλ-

Εἰκὼν 12.

Εἰκὼν 13.

Εἰκὼν 14.

κοῦ Διός, ὅστις εἶνε ὀλίγον νεώτερος τοῦ ἡμετέρου ἀγάλματιος.

Πιστεύω, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ἀγάλματιον ἡμῶν εἶνε ἀντίγραφον ἀγάλματος Διὸς ὑπο καλοῦ τεχνίτου κατασκευασθέντος. Γίνεται τοῦτο καταφανὲς ἐκ τῆς τεχνικωτάτης συλλήψεως τῆς ἑλῆς μορφῆς, ἥτις ἐν τοῖς καθέαστα καὶ ἰδίως ἐν τῇ θέσει τῶν βραχυόνων ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸν Φειδιακὸν Δία τῆς Ὀλυμπίας· προσεπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἀγάλματιος θρῆνυς.

Ἐπὶ σειρᾶς νομισμάτων Ἀρχαϊκῶν³ φέρεται ὡς τύπος τοῦ ὀπισθίου μορφῆ Διὸς καθημένου ἐπὶ θρόνου· ὑπὸ τρία δὲ κυρίως σχήματα ἐμφανίζεται ἡ μορφή αὕτη. Ἐπὶ τῶν δύο ὀλίγω νεωτέρων τύπων παρίσταται ὁ Ζεὺς φέρων μόνον ἱμάτιον καὶ ἔχων ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὑψωμένον τὸ σκήπτρον καὶ ἐπὶ τῆς προτεταμένης δεξιᾶς ἡ ὑπεράνω ταύτης

¹ Olympia IV πίν. VII, 40 καὶ 40 α. Παραπληρῖα περίπου εἶνε καὶ ἡ ὑπεράνω τοῦ μετώπου διασκευή τῆς κόμης τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἀγάλματος ἐκ Καλύβια Κουδαρᾶ Ἀττικῆς (Ἄρχ. Ἐφ. 1902, πίν. 3).

² Dodone Pl. IX.

³ Brit. Mus. Cat. Pelop. πίν. XXXI-XXXII.

πετώντα τὸν ἀετὸν. Ὁ τρίτος τύπος¹ παρουσιάζει τὸν Δία ὁμοίωτα πρὸς τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν ἐνδεδυμένον καὶ καλυπτόμενον διὰ μακροῦ ἱματίου. Διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἀγαλματίου ὀλίγον ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἣτις ἐκεῖ εἶνε ὑψηλότερον καὶ κρατεῖ τὸ σκῆπτρον καὶ ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῆς κόμης, ἀλλὰ συμφωνεῖ πρὸς τοῦτο ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς κρατούσης τὸν κεραυτὸν ἀριστερᾶς χειρὸς. Κοινὸν πρὸς τούτοις ἀμφοτέρων τῶν παραστάσεων γνώρισμα εἶνε ἡ ὑπὸ τοὺς πόδας θρῆνυς.

Ἡ τεχνολογία πρὸ πάντων τῆς ἐπὶ τοῦ προσθίου τοῦ νομίσματος κεφαλῆς δεικνύει, ὅτι τὸ νόμισμα κατεσκευάσθη, καθ' οὓς χρόνους καὶ τὸ ἀγαλμάτιον, εἶνε δὲ πολὺ πιθανόν, ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ἔργα μιμοῦνται ἐν κοινὸν πρότυπον, ὅπερ ἴσως ὁ χαρακτήρ τοῦ νομίσματος μετεσκευάσεν ὀλίγον, ὡς οὐχὶ σπανίως συμβαίνει κατὰ τὴν ἀπεικόνισιν ἀγαλμάτων ἐπὶ νομισμάτων.

Τὸ ἀγαλμα τοῦτο θὰ εὐρίσκετο ἐν πόλει τινὶ ἢ τόπῳ κατέχοντι ἐξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ ἄλλων ἐν γένει τῶν Ἀρκάδων, ἀλλὰ τοιοῦτος τόπος μοι φαίνεται, ὅτι κάλλιστα ἠδύνατο νὰ εἶνε τὸ Λύκαιον, ὅπερ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ἱεροῦ τοῦ Διὸς ἀπήλαυε γενικοῦ σεβασμοῦ παρὰ τοῖς Ἀρκάσιν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς φαίνεται, κοινὸν πάντων τούτων κτῆμα². Ἐπὶ τοῦ Λυκαίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ εὐρίσκετο τὸ ἀγαλμα, ὅπερ ἐν ἀπομιμῆσει σώζεται ἐν τοῖς νομίμασι καὶ τῷ ἀγαλματίῳ ἡμῶν, ἴσως δ' ὅπως φέρη τοῦτο ἐχρησίμευεν ἡ βᾶσις, ἣς τὰ θεμέλια εὗρον κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς μου πλησίον τοῦ βορειοτέρου κίονος.

Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀντιτάξῃ, ὅτι ὁ τύπος τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν εἶνε Ἰωνικός καὶ ὅτι δύσκολον θὰ ἦτο τὸ ἀγαλμα ὅπερ οὗτος ἀπεικονίζει νὰ εὐρίσκετο ἐν Ἀρκαδικῇ πόλει, ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ τύπος τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τοῦ Ἀρκαδικοῦ νομίσματος δὲν εἶνε Ἰωνικός;

Ὁ Furtwängler³ λέγει περὶ ταύτης, ὅτι εἶνε Ἰωνικός ὡς πρὸς τὴν διασκευὴν τῆς κόμης, ἀναγνωρίζει ὅμως gewisse herbe Härte des Gesichtes, ἡ ὁποία δεικνύει τὴν Ἀρκαδικὴν τέχνην, ἀλλὰ δὲν

ἠδύνατο ἡ Härte αὕτη νὰ ἀποδοθῇ ἐν μέρει εἰς τὸν χαρακτήρ τοῦ νομίσματος, ὅστις ἔχων ὡς πρότυπον ἰωνικά ἔργα, τὰ μὲν ἐξωτερικὰ καὶ εὐκολώτερα γνώρισμα, ὡς τὴν κόμην, ἀντέγραψε συμφώνως πρὸς τὸ πρότυπον, εἰς δὲ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου ἔδωκε τὴν τραχύτητα ἴσως καὶ ἐξ ἀδυναμίας; Ἀλλὰ καὶ ἡ τραχύτης, ἣτις φαίνεται ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Furtwängler ἀναφερομένου νομίσματος, δὲν ὑπόκειται, ὡς μοι φαίνεται ἐπὶ τοῦ ὁμοίου νομίσματος, ὅπερ δημοσιεύει ὁ Overbeck.

Ὁ κεραυτός, ὃν εἶχε τὸ ἀγαλμάτιον ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ἀπετελεῖτο ἐκ λεπτοῦ ῥαβδίου, μακροῦ ὅσον ἢ περιέχουσα τοῦτον παλάμη τῆς χειρὸς, ὅπερ ἀμφοτέρωθεν ἔληγεν εἰς ἀτρακτοειδῆς ἐξόγκωμα. Τὸ ἄνω τῶν ἐξογκωμάτων τούτων εἶνε ἀπεσπασμένον.

Σπουδαιότερον εἶνε τὸ σύμβολον, ὅπερ κρατεῖ ὁ Ζεὺς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ. Ἀποτελεῖται τοῦτο ἐκ μικροῦ ῥαβδίου σπειροειδῶς κεκαμμένου ἄνω καὶ λήγοντος κάτω εἰς στογγύλον κομβίον.

Ὅμοιον ἀντικείμενον δὲν εὗρον ἐγὼ ἐπὶ οὐδενὸς ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἔργου πλὴν μιᾶς ἴσως ἐξαιρέσεως, περὶ ἣς γίνεται κατωτέρω λόγος. Ἀλλ' ἐπὶ πλείστων Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων¹ φέρεται ὡς σύμβολον ἀντικείμενόν τι ὅμοιον καθ' ἔλα πρὸς τὸ ὑπο τοῦ ἡμετέρου Διὸς κρατούμενον.

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀνεγνωρίσθη, ὅτι τὸ σύμβολον τοῦτο ἀπεικονίζει ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἱερωτάτων τῶν Ῥωμαίων σκευῶν, τὸν lituum, ἢ ὅπως ὀνομάζει τοῦτον ὁ Πλούταρχος, τὸ λίτυον².

Τὸ σκεῦος τοῦτο ἐκράτουν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ οἱ Ῥωμαῖοι augures³ καὶ μετεχειρίζοντο τοῦτο, ὅταν ἤθελον νὰ χρησιμοδοτήσωσι δι' οἰωνοσκοπίας, ὅπως ὀρίζωσι τὰ νοητὰ τετράγωνα, δι' ὧν ἐγίνετο ὑπ' αὐτῶν ἡ οἰωνοσκοπία.

Ὁ Πλούταρχος ἐν Καμίλλῳ (XXXII, 15-20) ὡς ἐξῆς ὁμιλεῖ περὶ τούτου, τοῦτο δ' ἔστι μὲν ἐπικαμπτὸς ἐκ θατέρου πέρατος, καλεῖται δὲ λίτυον· χρωῖνται δ' αὐτῷ πρὸς τὰς τῶν πλινθίων ὑπογραφάς, ὅταν ἐπ' ὄρνιθος διαμαντευόμενοι καθέζονται. Ἀκριβέστερον περιγράφει τοῦτο ὁ Λίβιος (I, 18). Baculus sine

¹ Babelon. Monnaies de la républ. I p. 58. 204 καὶ ἀλλαχῶ.

² Πλούταρχου Ῥωμαῖος XXII. Daremberg-Saglio ἐν λ. lituus.

³ Βίβλη Ῥωμ. Ἀρχαιοτ σελ. 20 Mnemosyne 1890 σελ. 259 κέ. (Valette).

¹ Overbeck Kunstmythol. I, Münzt. II 2.

² Daremberg-Saglio ἔ. ἀ. σελ. 1434.

³ ἔ. ἀ. σελ. 582.

nudo adimens incurram et leviter a summitate flexum bacillum.

Ὁ lituus ἀπεικονίζεται καὶ ἐπὶ σπουδαιότερων ῥωμαϊκῶν καλλιτεχνημάτων.

Ἡ ἀρχαιοτῆς καὶ μεγάλη παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἱερωτῆς τοῦ συμβόλου τούτου μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς παραδόσεως¹ ἣτις ἀναφέρει ὅτι ὁ lituus, ὃν ἔφερον ὁ Ῥωμύλος, ὅτε δι' αὐτοῦ ὥρισε τὴν περιουσίαν τῆς Ῥώμης, καὶ ὅστις ἐφυλάσσετο μετ' ἄλλων ἱερῶν ἐν τῷ Παλατίῳ, ἠφάνισθη κατὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν καὶ ἀνευρέθη πάλιν μετὰ ταῦτα ἄθικτος ἐν μέσῳ τέφρας προερχομένης ἐκ πυρκαϊᾶς, ἣτις ἠφάνισε πάντα τὰ λοιπὰ ἐπὶ τοῦ Παλατίου ἀντικείμενα.

Εἰδικὴ τις σχεσις τοῦ λιτύου πρὸς τὸν Δία δὲν παραδίδεται οὔτε ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ λατρείᾳ.

Ὁμοίον σύμβολόν μοι φαίνεται, ὅτι ἐκράτει ὁ ἐξ Ὀλυμπίας χαλκοῦς Ζεὺς². Το ἀγαλμάτιον τοῦτο παριστᾷ τὸν Δία ὄρθιον ἔχοντα μακρὸν ἱμάτιον ἀφίνον γυμνὸν τὸν δεξιὸν ὄμων, καὶ τοὺς δύο βραχίονας προτεταμένους κατὰ τρόπον ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἀγαλμάτιον. Ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Ὀλυμπικοῦ ἀγαλματίου εἶνε κεκλεισμένη καὶ φέρει διαμπερῆ ὀπήν, ὡς νὰ ἐκράτει τι, πιθανώτατα τὸν κεραυνόν, ἢ δ' ἀριστερὰ εἶνε ὁμοίως κεκλεισμένη· ἀλλ' ἐν ταύτῃ σώζεται εἰσέτι κάτωθεν μικρὸν κομβίον ἔχον σχῆμα οὐχὶ ἀκριβῶς σφαιρικόν, εἰς ὃ κατέληγε τὸ ὑπὸ τοῦ Διὸς φερόμενον σύμβολον, οὗτινος τὸ ἄνωθεν τῆς χειρὸς μέρος ἐθραύσθη.

Ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο κομβίον δὲν εἶνε ἢ μίᾳ ἄκρᾳ κεραυνοῦ εἶνε προφανές, ἐγενετο δὲ τοῦτο ἀφορμὴ νὰ ἀμφιβάλῃ ὁ Furtwängler (Olympia Textb. IV ε. ἀ.) ἂν τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο παριστᾷ τὸν Δία. Οὗτος παραβάλλει τὸ μικρὸν κομβίον πρὸς τὴν κορυφὴν λαβῆς ξίφους, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναλογίας τοῦ ἀγαλματίου τοῦ Λυκαίου Διὸς ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ κομβίον εἶνε τὸ ἄκρον συμβόλου ὁμοίου πρὸς τὸ κρατούμενον ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Διὸς, ἥτοι τοῦ λιτύου, ὅπερ κατὰ ταῦτα θὰ ἔφερε καὶ ὁ Ζεὺς οὗτος τῆς Ὀλυμπίας.

Τί ἦτο τὸ διὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ αὐτοῦ ὀνόματος περισωθὲν καὶ πρῶτον νῦν ἐπὶ Ἑλληνικῶν ἔργων

ἐμφανιζόμενον τοῦτο σύμβολον, καὶ ὁποῖαν τοῦτο εἶχε σημασίαν ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Διὸς θὰ μείνη ἐπὶ τοῦ παροντος τοῦλάχιστον ἀνεξήγητον. Ὅπως ἀνεξήγητον μένει καὶ διατὶ οὐδεμία γίνεται αὐτοῦ μνεῖα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς παραδόσεσι περὶ τῆς λατρείας τοῦ Διὸς ἐν τοῖς διαφόροις τῆς Ἑλλάδος τόποις.

Ἀξίζει ὅμως ἴσως νὰ ἐξκρθῇ τὸ γεγονός, ὅτι ἐν Ἀρκαδίᾳ το πρῶτον ἐν Ἑλλάδι εὑρέθη το λιτύον, ἐξ ἧς κατὰ τὰς ἀρχαίας Ῥωμαϊκὰς καὶ Ἑλληνικὰς παραδόσεις, αἵτινες ὅμως συνήθως ἀπορρίπτονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων³, ὠρμηθησαν οἱ ὀλίγοι ἄποικοι, οἵτινες ἱδρυσαν τὸν συνοικισμόν, καὶ ὧν ὁ ἡγεμὼν Εὐάνδρος πολλὰ παρέδωκε τοῖς Ῥωμαίοις σχετικὰ πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸ πολίτευμα⁴. Ἐν τῷ Λυκαίῳ δὲ φαίνεται, ὅτι ἱδρυτο τὸ ἐξοχώτερον ἄγαλμα, ὅπερ ἔφερε τὸ σύμβολον τοῦτο, ἐν τῷ τοπῳ δηλαδὴ, ἐξ οὗ κατὰ τὰς αὐτὰς πάντοτε παραδόσεις παρελήφθη ἢ σπουδαιότητῃ τῆς ἀρχαιοτῆτος Ῥωμαϊκῆς λατρείας τῶν Λουπερκαλίων⁵.

Εἶκ. Εἰ. Ζεὺς ὄρθιος ἐπὶ λεπτῆς τετραγωνικῆς πλινθίδος ἐνδεδυμένος μακρὸν ἱμάτιον ἀφίνον ἀκάλυπτον μόνον τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ στήθους μετὰ τῶν ὄμων καὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος καὶ ἔχων τὰς χεῖρας προτεταμένας καὶ ἐν μὲν τῇ κεκλεισμένῃ πυγμαῇ τῆς δεξιᾶς κρατῶν τὸν κεραυνόν, οὐδὲν δὲ σύμβολον ἐν τῇ ὁμοίως στερεῶς κεκλεισμένῃ ἀριστερᾷ πυγμαῇ. Ὁ Ζεὺς ἡμῶν οὗτος εἶνε καθ' ὅλα ἀνάλογος πρὸς τὸν ἤδη μνημονευθέντα ἐξ Ὀλυμπίας χαλκοῦν Δία. Συμφωνοῦσι πρὸ πάντων ἐν τῇ ἀμφίεσει τοῦ ἱματίου, ὅπερ ὁ ἡμέτερος ἔχει μόνον ὀλίγον μακρότερον, καὶ ἐν τῇ θέσει τῶν βραχιόνων.

Μολονότι ὁ ἡμέτερος Ζεὺς εἶνε πολὺ ἀμελέστερον εἰργασμένος τοῦ ἐξ Ὀλυμπίας, πιστεύω ὅτι εἶνε νεώτερος ἐκείνου, συμπεραίνων τοῦτο πρὸ πάντων ἐκ τοῦ μικροῦ γυμνοῦ μέρους τοῦ στήθους καὶ τοῦ δεξιοῦ ὄμου, αἵτινα εἶνε τεχνηέντως ἀπεστρογγυλωμένα καὶ μετ' ἀρκετῆς φυσικῆς ἀκριβείας διαγεγραμμένα. Ἄτεχνον πολὺ εἶνε πρὸ πάντων τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος τοῦ Διὸς ἡμῶν. ἰδίᾳ δὲ τὸ ἀριστερὸν σκέλος φαίνεται ὡς μὴ ὑπάρ-

¹ Δυστυχῶς καὶ ὁ κύριος Βάσης ἐν τῇ ἱστορικῇ εἰσαγωγῇ τῶν Ῥωμ. Ἀρχ. οὐδ' ὑπαινίσσεται κἄν τὰς παραδόσεις ταύτας.

² Liv. I, 5. Διονυσ. Ἀλικαρν. I.

³ Mannhardt Mytholog. Forschungen σελ. 93.

¹ Πλουτάρχου Ῥωμύλος ε. ἀ. Cic. de divin. I, 17.

² Olympia IV, πλν. VII, 40 καὶ 40 α.

γον, καὶ ἡ καμπὴ τοῦ γόνατος παρὰ τῷ δεξιῷ εἶνε πολὺ ὑψηλὰ τεθειμένη.

Αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱματίου εἶνε ἐπιπόλαιαι καὶ σκληραὶ ὁμοιάζουσι δὲ πρὸς τὰς πτυχὰς τῶν Ἀρκαδικῶν ἔργων. Οἱ πόδες εἶνε ἐπίσης ἀμελῶς ἐργασμένοι καὶ πατοῦσιν ἀμφοτεροὶ κατὰ τον ἀρχαῖον τρόπον εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν ἐπὶ τῆς πλινθίδος.

Τὴν ἐν τῷ προσώπῳ ὑπάρχουσαν τραχύτητα αὐξάνει ἔτι μᾶλλον ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ κάμψις τῆς ῥινός προελθούσα κατὰ τὴν πτώσιν ἴσως τοῦ ἀγαλ-

Εἰκὼν 15.

ματίου, ἀλλ' ἡ ἐν γένει αὐτοῦ ἔκφρασις καὶ ἡ ἄτεχνος κατασκευὴ πρὸ πάντων τῶν ὠτων μαρτυροῦσιν, ὅτι καὶ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο θέον νὰ ταχθῆ εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ἀρκαδικῆς τέχνης ἀγαλματίων. Ἡ ἀνάδεσις τῆς κόμης ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος τῆς κομώσεως¹ κατὰ τὸ ὅποιον ἡ κόμη εἰλίσσεται περὶ ἄμα τι καὶ ἔμπροσθεν ὑπεράνω τοῦ μετώπου καὶ ὀπισθεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου.

Ὁ κεραυνός, ὃν εἶχεν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τὸ ἀγαλμάτιον, δὲν διατηρεῖται καλῶς· φαίνεται ὅτι συνί-

¹ Berliner Winckelmannsprog. 50 σελ. 129.

στατο ἐκ τριῶν ἀκτίνων ἐκατέρωθεν, αὐταὶ δ' ἀπε-

Εἰκὼν 16.

τελοῦντο ἐκ μικρῶν λεπτῶν ἐλασματίων, τῶν ὁποίων ἐν μόνον εἶνε ἄνω σῶον, ἐνῶ ἐκ τῶν λοιπῶν μόνον μικρὰ μέρη σώζονται.

Υψ. 0,098, ὄψ. πλινθίδος 0,004.

Εἰκ. 16. Το ἄκρον δεξιᾶς χειρὸς κρατούσης κεραυνόν, οὐτινος τὸ ἄνω μέρος ἐθραύσθη. Ἡ χεὶρ αὕτη προέρχεται ἐξ ἀγαλματίου Διὸς μεγαλειτέρου τῶν λοιπῶν, ἐξ οὗ πλὴν ταύτης ἐσώθη ἴσως μόνον τὸ ἐν εἰκ. 17 ἄκρον δεξιοῦ ποδός. Ἡ ἀναλογία τοῦ μεγέθους καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος ἐργασίας μαρτυροῦσι περὶ τοῦτου.

Ὁ κεραυνός ἔχει ἐνταῦθα μᾶλλον εὐδιακρίτως τὸ σχῆμα ἡμιανευγμένου κάλυκος ἄνθους λωτοῦ, τὸ δὲ στέλεχος αὐτοῦ φέρει πολλὰς μικρὰς δακτυλοειδεῖς ἐξοχάς.

Ἡ ξηρότης τῆς μορφῆς τόσοσ τοῦ ποδός ὡς καὶ τῆς χειρός, καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐπιμέλεια ὅπως ἀποδοθῶσιν αἱ διάφοροι λεπτομέρειαι δεικνύουσιν, ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον ἀνήκει εἰς τοὺς ἀρχαίκοὺς χρόνους τῶν ἀρχῶν τοῦ ὀ αἰῶνος.

Μῆκ. χειρός 0,035, μῆκ. ποδός 0,04.

Εἰκὼν 17.

Ἐνταῦθα θέον νὰ ἐξετασθῆ καὶ ὁ ἐν εἰκόνι 18-19 ἀετός, ὅστις ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σημείου τῆς συν-

αφείας τοῦ ὑπάρχοντος μεταξύ τῶν σκελῶν αὐτοῦ, ἤτοι ἴσως προσκεκολλημένος ἐπὶ τῆς χειρὸς ἀγαλματίου τινὸς τοῦ Διός, ἴσως μάλιστα ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ ἀγαλματίου, ἐξ οὗ προέρχονται καὶ τὰ ἄρτι μνημονευθέντα τεμάχια.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἀετοῦ οὐχὶ δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ὀρυκτῆς πετῶντος ἀλλ' οἰοῦναι αἰωρουμένου καὶ ἔχοντος τὰς πτερυγὰς οὐχὶ τελειῶς ἐκτεταμένας, τὰ δὲ σκέλη προσκεκολλημένα τῷ σώματι, καὶ τὸν λαίμῳ μὴ τείνοντα πρὸς τὰ ἔμπροσ, εἶνε ὡραιότατον καὶ ἀποδίδεται μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ τέχνης.

Εἰκὼν 18.

χὼν χιτωνίσκον καὶ βραρεῖαν γλαυμύδα καὶ ἔχων ὑψηλὸν κωνικὸν πῖλον, καὶ ὑψηλὰ σανδάλια με λείψανα πτερυγῶν ὀπισθεν, ἵσταται ὀρθῶς ἐπὶ μικρᾶς βάσεως, περὶ τὴν ὁποῖαν σφύζεται ἀκόμη ὁ μόνυδος, δι' οὗ ἑσπεροῦτο τὸ ἀγαλμάτιον ἐπὶ τοῦ βήθρου του.

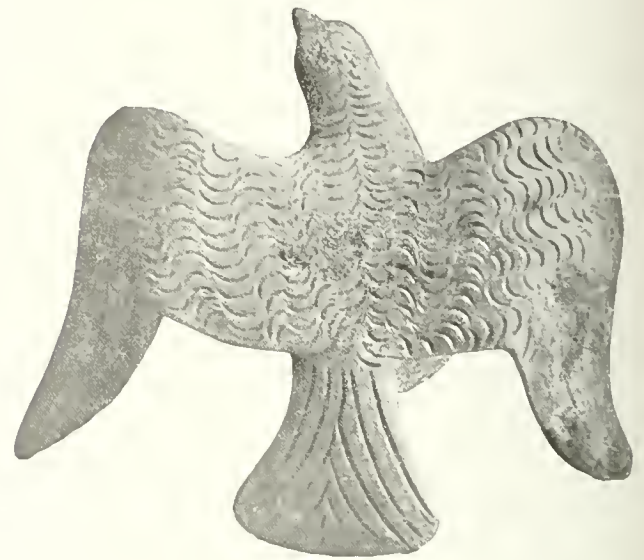
Κατὰ τὴν στάσιν καὶ τὸν ἐν γένει σχηματισμὸν τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐνδομασίας αὐτοῦ τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν τάσσεται εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς πλησιάζει νὰ συντελεσθῇ ἢ μετὰ τὴν ἀρχαϊκῆς τεχνολογίας τῆς μετὰ δυσκαμφίας καὶ ἄνευ τινὸς κινήσεως παραστάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ πληρῆ ζωῆς ἀπεικόνισιν τοῦ σώματος διὰ τῆς τελειῶς ἀνεπτυγμένης τέχνης.

Ὅτι καὶ διὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ ἀετοῦ τούτου δὲν πρέπει νὰ κατέλθωμεν πολὺ πέραν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰαῖωνος μαρτυρεῖ ἢ κατὰ συνθήκην διὰ τοξοειδῶν γραμμῶν παράστασις τοῦ πτελώματος¹ ἐπὶ τοῦ νώτου καὶ κάτωθεν τῶν πτερυγῶν τούτου.

Ἄξια σημειώσεως εἶνε ἡ ἀρίστη διατήρησις τοῦ χαλκοῦ τούτου· αἱ γωνίαι τῶν χαραγμάτων εἶνε τοσοῦτον ὀξεῖαι, ὥστε γεννῶσι τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐλάχιστον ἴσως μόνον χρόνον ἔμεινεν ἐν ὑπαίθρῳ τὸ ἔργον.

Μῆκ. ἀπὸ ῥάμφους μέχρις οὐρᾶς 0,068 καὶ μεταξύ τῶν ἄκρων τῶν πτερυγῶν 0,08.

Πλάτ. 9. Ὁ Ἐρμῆς ἀγένειος ἐνδεδυμένος βρα-

Εἰκὼν 19.

Ὁ Ἐρμῆς ἡμῶν στηρίζει μὲν εἰσέτι μεθ' ὄλου τοῦ πέλματος καὶ τοὺς δύο πόδας ἐπὶ τῆς βάσεως, ἀλλ' οὗτοι δὲν εὐρίσκονται πλέον βεβιασμένως προσκεκολλημένοι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, ἔχει δὲ ἤδη ἀρχίσει ἡ μερικὴ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἑνὸς τῶν δύο σκελῶν, διότι μόνον ἐπὶ τοῦ δεξιῦ σκέλους φαίνεται, ὅτι φέρεται τὸ βᾶρος τοῦ σώματος, ἐνῶ τὸ ἀριστερὸν παρίσταται ὡσεὶ ἐν ἀναπαύσει εὐρισκόμενον ἢ καὶ ἔτοιμον νὰ κινηθῇ πρὸς βᾶδισμα.

Ὅτι ὅμως ὁ τεχνίτης δὲν ἤτο καὶ πολὺ συνηθισμένος ἐν τῇ παραστάσει τοῦ σχήματος τούτου, τῆς ἀπεικονίσεως δηλαδὴ τοῦ ἑνὸς σκέλους ἡλευθερωμένου ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ σώματος δεικνύει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὴν κάμψιν τοῦ μὴ φέροντος

¹ Ηρόδ. Carapanos Dodone XXI.

βάρους ἀριστεροῦ σκέλους ἀκολουθεῖ καὶ ποιᾷ τις ἐλαφρὰ κάμψις τοῦ δεξιοῦ, δι' οὗ προσδίδεται ἀθεβαιότης τις εἰς τὴν στερεότητα τῆς στάσεως τοῦ ἀγαλματίου.

Ὁ Ἑρμῆς ἡμῶν κατεσκευάσθη καθ' οὓς περίπου χρόνους καὶ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦ ἐκ Λούσων Ἀπόλλωνος, ὃν ἐδημοσίευσεν ὁ Furtwängler¹, καὶ τὰ τούτῳ συγγενῆ ἔργα ὅσα ἐκεῖ ἀναφέρονται, δηλαδή κατὰ τὴν 2 ἢ 3 δεκαετηρίδα τοῦ 5 αἰῶνος. Μετὰ τοῦ ἐκ Λούσων Ἀπόλλωνος ἔχει πρὸς τούτοις κοινὴν καὶ τὴν λεπτοφυῆ κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ ἰδίᾳ τῶν σκελῶν.

Ἡ παράστασις τοῦ χιτωνίσκου, ὅστις δὲν εἶνε υπερβαλλόντως λεπτοῦρης, οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρουσιάζει, ἀξία παρατηρήσεως εἶνε μόνον ποιᾷ τις ἐπιτηδειότης περὶ τὴν προσαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τὸ σῶμα κατὰ τοὺς μηρούς, οἵτινες δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν κάθετον διεύθυνσιν ὡς ἐκ τῆς διαφόρου θέσεως τῶν σκελῶν.

Ἡ γλαμὺς εἶνε διὰ στρογγύλου κομβίου περισταμένου δι' ἐγγαράχτου λεπτοῦ κύκλου κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ κεκομβωμένη· ἔμπροσθεν εἶνε διπλῆ καὶ ἰσαχύτερα, ἔπισθεν δὲ φθάνει μέχρι κάτωθεν τῶν γλουτῶν καὶ ἔχει ἀνὰ ἓνα ἐξέχοντα κροσσὸν καθ' ἕκαστον ἄκρον. Ὁ τρόπος καθ' ὃν αὕτη φέρεται δὲν εἶνε τόσον συνήθης. Ἡ γλαμὺς κατὰ πάντα σχεδὸν τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαιότητος συνήθως πορποῦται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ ἀφίνει ἐλεύθερον τὸν δεξιὸν βραχίονα, ἐνίοτε πορποῦται κατ' ἄλλον τρόπον, σπανιώτατα ὅμως, ὅπως παρὰ τῷ Ἑρμῆ ἡμῶν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στήθους κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καλύπτῃ καὶ τοὺς δύο βραχίονας.

Φαίνεται ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς φορήσεως τῆς γλαμύδος προῆλθεν ἐκ τῆς ἐν τῇ ψυχρᾷ χώρᾳ τῶν Ἀρκάδων ὑπαρχούσης συνηθείας νὰ φέρωσι κεκομβωμένην ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ στήθους, καὶ καλύπτουσιν ἐξ ὀλοκλήρου τὸ σῶμα τὴν βαρεῖαν γλαῖναν, ὡς βλέπομεν τοῦτο ἐπὶ τινων ἀδημοσιεύτων εἰσέτι ἀγαλματίων τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου (ἀρ. 43057) εὐρεθέντων ἐν ταῖς παρὰ τὸ Μπέρεκλα ἀνασκαφαῖς τοῦ ναοῦ τοῦ Πανός (ἴδ. ἄνωτέρω). Ἀξία σημειώσεως εἶνε καὶ ἡ μεμετρημένη καὶ μετ' ἀσυνήθους τέχνης παράστασις τῶν πτυχῶν τῆς γλα-

μύδος ἐπὶ τε τοῦ προσθίου καὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ ἀγαλματίου.

Λίαν ἀποτόμως ξενίζει τὸν βλέποντα τὸν Ἑρμῆ ἡμῶν ἢ ἀσχημίαν τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου καὶ ἡ ἀδεξιότης τῆς παραστάσεως αὐτῶν εὐρισκόμενα ἐν μεγίστῃ ἀντιθέσει πρὸς τὴν σχετικῶς μεγάλῃν τέχνην, μεθ' ἧς εἶνε κατεσκευασμένον τὸ λοιπὸν σῶμα.

Τὰ παρὰ φύσιν ἐξωγκωμένα χεῖλη καὶ ἡ πεπλατυσμένη καὶ ὀλίγον ἐξέχουσα ρίς ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ἀπεικονίζωνται ὁμοίως ἐπὶ προσώπου Αἰθίοπος. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε λίαν ἐπιμηκεῖς, καὶ τὰ βλέφαρα ὑπερμέτρως ἐξωγκωμένα, το δὲ ὑπὲρ το δεξιὸν βλέφαρον τόξον ἐκτείνεται ἀδεξιῶς μέχρι τοῦ ὠτός, καὶ παρίστανται ἐν γένει τὰ μέρη ταῦτα τοῦ προσώπου, ὅπως καὶ τὰ ὦτα μετ' ἀτελείας, ἧτις οὐδ' εἰς τὰ μᾶλλον ἀρχαῖα ἔργα τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν ἀπαντᾷ.

Ὁ σχηματισμὸς οὗτος τοῦ προσώπου εἶνε τὸ κάλλιστον μαρτύριον, ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον κατεσκευάσθη ἐν Ἀρκαδίᾳ.

Εἰς τὸν αὐτὸν λόγον τὴν ἀδεξιότητα δηλαδή περὶ τὴν παράστασιν τῆς κεφαλῆς δέον νὰ ἀποδοθῆ καὶ ἡ παράλειψις τῆς κόμης, ἧτις ἔπισθεν τουλάχιστον ἔπρεπεν ὅπωςδῆποτε νὰ ἐμφανίζηται κάτωθεν τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς.

Τὸ κάλυμμα τοῦτο εἶνε πῖλος ὁμοιότατος πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας ἐπὶ πολλῶν ἄλλων ἀρχαίων μνημείων, ἰδίᾳ Ἀττικῶν ληκύθων καὶ ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων. Ἐπὶ τούτων ὁ πῖλος ἐνίοτε εἶνε προφανῶς ἐκ δέρματος, ἀλλὰ βεβαίως θὰ κατεσκευάζετο καὶ ἐκ μετάλλου.¹ Πιθανὸν εἶνε, ὅτι καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ἡμῶν ὁ πῖλος δὲν θὰ ἦτο μετάλλινος, ἀλλὰ τοῦτο φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῆ.

Παραπλήσιον κάλυμμα φέρει ὁ Ἑρμῆς ἐπὶ πολλῶν ἀρχαϊκῶν παραστάσεων². ἀλλ' ἀπὸ πασῶν τούτων διαφέρει ὁ πῖλος τοῦ ἡμετέρου, διότι, ἐνταῦθα ὁ χωριστὸς κύκλος, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κάτω μέρος τοῦ πῖλου εἶνε μεγαλειότερος καὶ ἀκολουθεῖ σχεδὸν ἀκριβῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ πῖλου, ἐνῶ παρ' ἐκείνοισι ὁ κύκλος οὗτος εἶνε τρόπον τινα ἀπεσπασμένος καὶ ἐξέχει πρὸ τῆς κεφαλῆς.

¹ Μετάλλινος Dodone LXI. 7.

² Roschers Lexicon σελ. 2395.

¹ Sitzungsber. Bayr. Akad. 1899 σελ. 567.

Ἀρχαίκαὶ παραστάσεις Ἑρμοῦ ἔχοντος τὰ αὐτὰ πρὸς τὸν ἡμέτερον ἐνδύματα εἶνε συνηθέσταται· τὸ περίφημον δ' ἀγάλμα τοῦ Ἑρμοῦ, ὅπερ κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου Ὀνάτα ἀριερώσαν οἱ Φεναῖται εἰς Ὀλυμπίαν ἔφερε στολὴν ὁμοίαν, δηλαδὴ παρίστατο κατὰ τὸ γράμμα τοῦ Πανσανίου (V, 27, 8) ἐπικείμενος τῇ κεφαλῇ κενὴν καὶ χιτῶνά τε καὶ χλαμύδα ἐνδεδυκώς.

Τοῦ Ἑρμοῦ τούτου ἀπεικονίσματα ἐθεωρήθησαν πηλιγὰ τινα εἰδώλια εὑρεθέντα ἐν Ταναγραῖ καὶ παριστώντα νέον ἔχοντα πῆλον ἀνάλογον πρὸς τὸν τοῦ Ἑρμοῦ ἡμῶν, ὡς ἐνδύμα δὲ μόνον χλαμύδα καὶ ὑπὸ τῆν δεξιάν μασχάλην κριόν. Ὁ Perdrizet¹ ἐσχάτως ἀπορρίπτει τὴν γνώμην ταύτην. Ἄλλ' εἰς ἐκ τῶν κυριωτέων λογῶν, ὅν φαίνεται ὅτι κατὰ ταύτης μεταχειρίζεται, ὅτι ὁ Ἑρμῆς τοῦ Ὀνάτα ὡς ἔργον ὑπὸ Πελοποννησίων ἀριερωμένον ἔπρεπε νὰ ἔχη γένεια, καταπίπτει διὰ τοῦ ἡμετέρου Ἑρμοῦ, ὅστις εὑρέθη ἐν Ἀρκαδίᾳ, εἶνε πιθανώτατα ἔργον Ἀρκαδικόν κατὰ τοὺς χρόνους ἴσως τοῦ Ὀνάτα κατασκευασθὲν καὶ ἐν τούτοις δὲν ἔχει γένεια. Εἶνε περίεργον, ὅτι ἡ στάσις τοῦ Ἑρμοῦ ἡμῶν συμφωνεῖ καθ' ὅλα σχεδὸν πρὸς τὰ Ταναγραϊκὰ εἰδώλια². Καὶ οὗτος ἔχει τὴν δεξιάν καθειμένην, ἐκράτει δ' ἐν ταύτῃ τὸ κηρύκειον, γάρν τοῦ ὁποίου διετρηθῆ πλὴν τῆς χειρός καὶ ἡ ἄκρα τῆς χλαμύδος ὀπισθεν τὸν ἀριστερον βραχίονα ἔχει ὅπως καὶ τὸ Ταναγραϊκὸν παρὰ τὴν ὀσφύν, ἀλλ' ὁ κριὸς λείπει.

Ὅπωςδὴποτε εἴτε παριστᾷ τὸ Ταναγραϊκὸν εἶδωλιον τὸν Ἑρμῆν τοῦ Ὀνάτα εἴτε μὴ, νομίζω ὅτι οὗτος δὲν θὰ ἦτο πολὺ διάφορος τούτου καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἡμετέρου Ἑρμοῦ κατὰ τὴν ἐνδύμασιν καὶ τὴν λοιπὴν ὄψιν.

Ἡ βῆσις τοῦ ἀγαλματίου ἔχει σχῆμα μικροῦ ὀλίγον πεπλατυσμένου κύβου ὕψ. 0,02 καὶ πλ. 0,027. Ταύτης τὰ ὀξεία ἄκρα τῶν πλευρῶν ἐπλατύθησαν διὰ ῥιτίσματος. Τὸ ἀγαλμάτιον φαίνεται, ὅτι δὲν ἐγύθη μετὰ τῆς βάσεως, ἀλλ' ὅτι ἐκολληθῆ ἐπὶ ταύτης κατοπιν.

Ἵψ. τοῦ ἀγαλματίου ἄνευ τῆς βάσεως 0,125.

Εἰκ. 20. Ὀλίγον χονδρῶσεως κατασκευασμένη μορφή Ἑρμοῦ γυμνοῦ, ὀρθίου, κρατοῦν-

τος ἐν τῇ ὑψωμένῃ δεξιᾷ κηρύκειον. Ἡ μορφή τοῦ κηρυκείου, ἐξ οὗ κυρίως καταφαίνεται, ὅτι διὰ τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν παρίσταται ὁ Ἑρμῆς, δὲν εἶνε τόσον σαφῶς δεδηλωμένη· φαίνεται ὅτι τοῦτο ἔληγεν ἄνω εἰς δύο ὀξείας ἀκτῖνας, εἶχε δ' ὀλίγον κάτωθεν τούτων μικρὰς ὀδοντωτὰς ἐγκοπὰς.

Τὸ ἀγαλμάτιον κατὰ τὸ σῶμα εἶνε ἀναμφισβητήτως μίμησις ἔργου Πολυκλυτείου. Πλὴν τῆς στάσεως τῶν ποδῶν μαρτυρεῖ περὶ τούτου καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας, ἥτις εἶνε

Εἰκὼν 20.

κατὰ τὸ δυνατόν πιστὴ ἀντιγραφή Πολυκλυτείου ἐργασίας.

Ἡ παράστασις ὁμοιάζει πρὸς τὸν Δορυφόρον, ἀλλ' ὁ κατασκευάσας τὸ ἀγαλμάτιον ἤλλαξε τὴν θέσιν τῶν ποδῶν. Τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν ἴσταται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός. Ἄλλη διαφορά ἐν τῷ ἀγαλματίῳ ἡμῶν εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ὕψωσις τῆς δεξιᾶς χειρός, ἥτις οἶδει εἰς τὸ ἀγαλμάτιον ζωηρότητα κινήσεως ἀσυνήθη ὄλως εἰς ἔργα τοῦ Πολυκλυτείου κύκλου.

Οἱ βραχίονες καὶ τὰ σκέλη τοῦ ἀγαλματίου εἶνε ὑπερμέτρως χονδρῶ καὶ ἄτεχνοι, τὰ σκέλη μάλι-

¹ Bull. 1903, σελ. 303 κέ.

² Roschers Lexicon, σελ. 2395 εἰκὼν.

στα εἶνε σφόδρα συνεσταλμένα, ὅπως ἐν γένει καὶ ὅλον τὸ σῶμα εἶναι πολὺ βραχὺ ἐν ἀναλογία πρὸς τὴν κεφαλὴν (ὑψ. ἀγαλματίου 0,094, ὑψ. κεφαλῆς 0,018).

Καὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαλματίου ἡ κεφαλὴ παρουσιάζει τὴν ἀδεξιότητα περὶ τὴν παράστασιν τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου, ἥτις ὡς εἶδομεν χαρακτηρίζει τὰ ἀρκαδικὰ ἔργα. Πλὴν τῶν ἄλλων, ἐν τούτῳ οὐδὲ ὅπως παρίστανται τὰ ὄψα τὴν θέ-

σιν τούτων κατέχρυσι δύο παράδοξοι πλοκαμίτικοι κατεργόμενοι ἀπὸ τῆς κόμης.

Ἡ κόμη ἦτο πεπλεγμένη εἰς πλοκάμους καὶ περιέβαλλεν ὡς στεφάνη τὴν κεφαλὴν¹, εἶνε δὲ ὅπως διάφορος τοῦ σχήματος τῆς κόμης τῶν Πολυκλυτείων ἔργων.

Μετὰ μεγάλης ἀμελείας εἶνε δεδηλωμένοι καὶ οἱ δακτύλοι τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. Εἶνε καὶ τοῦτο γνώρισμα τῶν Ἀρκαδικῶν ἀγαλματίων.

Εἰκὼν 21.

Εἰκὼν 22.

Μεταξὺ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὑπάρχει μικρὸν τεμάχιον χαλκοῦ, ὡς νὰ ἐκράτει τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν κατ' ἀρχὰς λίθον καὶ μετὰ ταῦτα προσετέθη τὸ κηρύκειον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν προσήρμοζεν ἀκριβῶς εἰς τὴν ὀπὴν τῆς χειρὸς τοῦ ἀγαλματίου καὶ διὰ τοῦτο ἐστερεώθη ὀπισθεν διὰ μικροῦ τεμαχίου χαλκοῦ ἐνσφηνωθέντος μεταξὺ τοῦ κηρυκείου καὶ τοῦ κοίλου τῆς χειρὸς.

Τὸ ἀγαλμάτιον ἀντιθέτως πρὸς πάντα τὰ λοιπὰ δὲν ἴστατο ἐπὶ βάσει, ἀλλ' ἐπὶ δύο μικρῶν πλατέων ραβδίων, δι' ὧν, ὡς φαίνεται, ἐνεσφηνοῦτο ἀμέσως ἐπὶ τοῦ βάρους.

Εἰκ. 21-22. Καὶ ὁ Ἑρμῆς τῆς εἰκόνος ταύτης τάσσεται εἰς τὸν κύκλον τῶν κατ' ἀπομίμησιν μᾶλλον ἢ ἤττον πιστῶν ἔργων τοῦ Πολυκλείτου κατασκευασθέντων χαλκῶν εἰδωλίων. Ἡ κεφαλὴ πρὸ πάντων καὶ διὰ τὸ σχῆμα αὐτῆς καὶ διὰ τὸν τρόπον τῆς διασκευῆς τῆς κόμης ἐπλάσθη ὠρισμένως κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Δορυφόρου.

Καὶ ἡ στάσις τοῦ σώματος εἶνε πιστὴ ἀντιγραφή τῆς στάσεως τοῦ Δορυφόρου, τὸ ὅτι δ' ἐνταῦθα καὶ ὁ ἀριστερὸς ποὺς πατεῖ δι' ἔλλου τοῦ πέλματος ἐπὶ

¹ Ὁμοίω, περίπου πρὸς τὴν κόμην τῶν ὁμοίων πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Ὀμφαλοῦ ἔργων. Collignon Sculpt. 1 σελ. 403 κέ.

τοῦ ἐδάφους ἀφειλεται εἰς τὸν τρόπον τῆς στερεώσεως τοῦ ἀγαλματίου ἐπὶ τῆς βάσεως. Ἡ διαμόρφωσις τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας ὁμοιάζει πρὸς τὸν κανόνα τοῦ Πολυκλείτου, μόνον δ' ἡ κοιλία φαίνεται ὀλίγον μᾶλλον ἐξωγκωμένη, δεικνύουσα ἴσως τὴν ἐν χρόνοις ὑπερωτέροις τοῦ Ἰαίου κατασκευὴν τοῦ ἀγαλματίου.

Το κηρύκειον ἔφερον ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, ὀλίγον χαμηλοτερον ἢ ὁ ὁμοιάζων πρὸς τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν περιφρημος μικρὸς χαλκὸς Ἑρμοῦ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Ἡ τὴν δεξιάν χεῖρα εἶχε προτεταμένην, ὅπως εὐρίσκεται οὐχὶ σπανίως ἐπὶ παραστάσεων τοῦ Ἑρμοῦ.

Ἡ χλαμύς, το σύνθημα περίβλημα τοῦ Ἑρμοῦ, εἶνε κεκομδωμένη ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὤμου καλύπτει δ' ἐπιχαρίτως διπλουμένη καὶ πολλὰς σχηματίζουσα πτυχὰς ὄλον τὸν ἀριστερὸν βραχίονα μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεως τοῦ κορμοῦ. Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν σανδαλίων εἶνε ἀτέχνως ἀναγεγλυμμέναί αἱ πτέρυγες.

Ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ κρανίου ὑπάρχει μικρὰ ὀπή, ἐν ἣ σφίζεται ἀκόμη μέρος ἤλου, ὅστις ἐχρησίμευεν, ὅπως φέρη ἴσως κάλυμμα ἐπιτεθὲν μετὰ τὴν κατασκευὴν εἰς τὸ ἀγαλμάτιον.

Οἱ πόδες φέρουσι διαμπερὲς τρῆμα, ὅπως προσηλοῦται διὰ τούτων τὸ ἀγαλμάτιον ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ.

Τὸ ἀγαλμάτιον εὐρέθη πλησίον τοῦ τόπου, ἐνθα ἀνέσκαψα ἐγὼ παρὰ τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου Διὸς ὑπο ποιμενοπαϊδός τινος ἐκ τοῦ χωρίου Δραγουμάνου, σκάπτοντος χάριν παιδιᾶς εἰς τὸ ἔδαφος.

Υψ. 0,093· κεφαλῆς 0,016.

Πίν. 10. Οὐδὲν σημεῖον ὑπάρχει μαρτυροῦν, ὅτι τὸ ὄραϊον τοῦτο ἀγαλμάτιον παριστᾷ θεὸν ἢ ἄλλο τι μυθολογικὸν πρόσωπον, δὲν δηλοῦται δὲ σαφῶς καὶ ἡ πρόξις, ἣν ὁ παριστάμενος νεανίσκος ἐνεργεῖ.

Τὸν δεξιὸν βραχίονα ἔχει ὑψωμένον ὡς νὰ ᾔθελε νὰ ῥίψῃ τι, ὅπερ ἐκράτει ἐν τῇ κλειστῇ παλάμῃ· το βλέμμα αὐτοῦ φέρεται ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω ἀκολουθοῦν τὴν διεύθυνσιν, ἣν θὰ ἐλάμβανε τὸ βαλλόμενον ἀντικείμενον· ἀλλὰ τοῦτο δυστυχῶς ἀπωλέσθη καὶ δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ συμπεράνωμεν ὁποῖόν τι ἦτο.

¹ Murray Greek Bronz. εἰκ. 18. Furtwängler Meister. σ. 127.

Ἡ στρογγύλη διαμπερὲς ὀπη, ἣτις ὑπάρχει εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα τοῦ ἀγαλματίου, δεικνύει, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἦτο στρογγύλον καὶ ἐπίμηκες, ῥάβδος τις ἢ ἄλλο ὄπλον ἔχον ῥαβδοειδῆ λαβήν, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ στάσις τοῦ βραχίονος συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἀγάλματα τὰ παριστῶντα ἄνδρας βάλλοντας διὰ λαγωβόλου ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνη, ὅτι καὶ ὁ νεανίσκος ἡμῶν ἦτο ἕτοιμος νὰ βάλῃ διὰ τοιοῦτου ὄπλου. Ἀλλὰ μετὰ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἀγαλματίου δὲν ὑπάρχει χώρος διὰ τὸ λαγωβόλον.

Ὁ βραχίον κρατεῖται καθ' ὃν τρόπον ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν καὶ εἰς τὴν συνήθη παράστασιν τοῦ λεγομένου ἀποσκοπεύοιτος, ἀλλὰ πρὸς τοιαύτην παράστασιν δὲν συμφωνεῖ ἡ κεκλεισμένη παλάμη μετὰ τῆς διαμπεροῦς ὀπῆς.

Ὁ τρόπος τῆς διαρρυθμίσεως τῆς κόμης καὶ ἐν μέρει καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀγαλματίου δεικνύουσιν, ὅτι τοῦτο δὲν ὑπερέβη εἰσέτι καὶ τὴν τελευταίαν βαθμίδα τῆς ἀρχαιότητος, μολονότι ἡ τελεία καὶ τεχνικωτάτη παράστασις τοῦ σώματος δυσκόλως ἴσως θὰ προῦδιε τοῦτο.

Πλὴν ἴσως μικρὸς τινος ἀτελείας τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν ἐπιπέδου παραστάσεως τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους, οὐδαμοῦ τοῦ σώματος τοῦ νεανίσκου σφίζεται ἀπήχησις τις τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, ἣν, ὡς δεικνύει τὸ πρόσωπον, μόνον ὅσον οὐπω μέλλει νὰ καταλίπη ὁ τεχνίτης τοῦ μικροῦ ἡμῶν καλλιτεχνήματος. Ἐξ ἔργων, ἅτινα ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος νεανίσκος, ἀνήκουσιν εἰς τὸ τέλος τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, περισσοτέρας πρὸς τοῦτον ἀναλογίας παρουσιάζει ἡ μορφή τοῦ λεγομένου Ἀπόλλωνος τοῦ Ὀμφαλοῦ¹. Ἐχουσιν ἀμφοτέρα τὸν αὐτὸν σχεδὸν σχηματισμὸν τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους· παρ' ἀμφοτέροις δηλοῦνται κάτωθεν τῆς μασχάλης αἱ πλευραὶ, πρὸ πάντων δὲ μεγάλη εἶνε ἡ ὁμοιότης ἀμφοτέρων εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν γλουτῶν καὶ ἐν γένει τοῦ σώματος. Καὶ ἡ στάσις τῶν ποδῶν εἶνε ἡ αὐτὴ παρ' ἀμφοτέροις, διότι καὶ τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν ὑποθέτω, ὅτι ἐπάτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ δι' ὄλου τοῦ ἀριστεροῦ ποδός.

Ἐκ τῶν μικρῶν ὁμοίως χαλκῶν ἀρχαίων ἔργων ὁμοιάζει κατὰ τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν τὸ ἐν Sitzungsber. d. Bayr. Akad. 1897 πίν. VI

¹ Collignon Sculpt. 1 σελ. 403 εἰκ. 208.

ἀναδημοσιευόμενον ἀγαλμάτιον τοῦ βρεττανικοῦ Μουσείου. Καὶ τούτου ὅμως ὅπως καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος εἶνε κατὰ τι νεώτερον τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν, ὡς φαίνεται πρὸ πάντων ἐκ τῆς καλλιτέρας κατασκευῆς τῆς κοιλίας, ἣτις ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγαλματίῳ ἔχει ἤδη προσλάβῃ τὴν στρογγυλότητα, ἣτις

Εἰκὼν 23.

παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Πολυκλείτου καὶ μετ' αὐτόν.

Ἡ κόμη τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν εἶνε διεσκευασμένη ὅπως σχεδὸν καὶ ἡ τοῦ ἐξ Ἐπιδαύρου νεανίσκου (Berl. Winkelmanns progr. 50 πίν. 1) ¹. Ὅπισθον εἶνε ἀνασεσυρμένη καὶ ἔχει περιτυλιχθῆ

¹ Joubin Sculpt. σελ. 109 εἰκ. 30.

κατὰ μῆκος ἀφανοῦς ταινίας, ἔμπροσθεν δ' εἶνε πρὸς τὸ μέτωπον ἐκτενισμένη, ἀλλὰ τὸ ἄκρον αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς σειρᾶς χωριστῶν βοστρυγίων, ὧν τὰ ἄκρα φαίνονται ὡσεὶ ἀποκοπέντα ὑπεράνω τοῦ μετώπου.

Ἀντιθέτως πρὸς πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντα ἀγαλμάτια, εἶνε παρὰ τῷ ἐν λόγῳ ἀγαλματίῳ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς διὰ λίαν ἐπιμελῶν χαραγμάτων δεδῆλωμένοι.

Ἀξία προσοχῆς εἶνε καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου τοῦ νεανίσκου ἡμῶν, ὅστις φαίνεται ὡς νὰ ἀποβλέπῃ μετὰ τινος εὐχαριστήσεως εἰς τὸ προσ-

Εἰκὼν 21

δοκώμενον ἀποτέλεσμα τῆς βολῆς του. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε ἀκόμη ὀλίγον ἐπιμήκεις καὶ ἐν μορφῇ ἀμυγδαλοῦ, περὶ δὲ τὰ χεῖλη σφίζεται εἰσέτι λείψανον τοῦ ἀρχαικοῦ μειδιάματος.

Ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καταπίπτει ἀφελῶς ἢ μικρὰ ἐξ ἐρίου γλαμῦς τοῦ νεανίσκου καλύπτουσα μέχρι τοῦ μηροῦ τὴν ἀριστερὰν πλευράν. Ἡ ὄλη ἐξ ἧς αὕτη κατεσκευάσθη δηλοῦται διὰ τῶν λεπτῶν στιγμῶν, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Δωδώνης ἀγαλματίου Dodone XIV, 2 καὶ ἐπὶ τινῶν ἀγγείων.

Καὶ ἐντὸς τῆς κεκλεισμένης ἀριστερᾶς χειρὸς σφίζεται λείψανον ραβδίου ἢ ἄλλου τινὸς πράγματος, ὅπερ διὰ ταύτης ἐκράτει τὸ ἀγαλμάτιον.

Μεταξύ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ σώματος ὀλίγον κάτωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γλαμύδος κεραλή ἧλου, ἥς ὁμοία θὰ ὑπῆρχε καὶ κάτωθεν ἀντιστοίχως, ὡς δεικνύται ἐκ τῆς ὀπῆς, ἀλλ' ἀγνωστον διὰ τίνα λόγον. Τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν ἔφερεν, ὅτε εὐρέθη, λεπτον πέτασον ἐπὶ τῆς

κεραλῆς προστεθέντα μετὰ τὴν κατασκευὴν διὰ ἧλου ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ κρανίου. Ὅπισθεν τοῦ σωζομένου ἧλου ὑπάρχει καὶ ἄλλη μικρὰ ὀπή, ἐν ἣ εἶχεν ἴσως ἐπιχειρηθῆ νὰ προσαρμοσθῆ κατ' ἀρχῆς ὁ ἧλος μετὰ τοῦ πετάσου. Ὅτι ὁ κατασκευάσας τὸ ἀγαλμάτιον δὲν εἶχεν ἀρχῆθεν ὑπ' ὄψει του,

Εἰκὼν 25.

ὅτι θὰ ἐπετίθετο ὁ πέτασος φαίνεται ἐκ τῆς μεγάλῃς ἐπιμελείας μεθ' ἧς εἶνε κεχαραγμέναί αἱ κάτωθεν τοῦ πετάσου τρίχες τῆς κόμης¹.

¹ Ὅμοιον τι παρατηρήσαμεν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ τῆς εἰκ. 21-22. Ὅμοίως φέρεται ἧλον ἐν τῇ μέσῃ τοῦ κρανίου καὶ ὁ ὑπὸ Perdrizet ἐν

Ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς κεραλῆς, ὅπερ ἐκαλύπτετο

Вилл. 1903 πίν. IX Ἀπόλλων ὑπ' αὐτοῦ ὀνομαζόμενος Ἀρχαδικὸς νεανίσκος, ὅστις ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δύο ἐκεῖ δημοσιευόμενα ἀγαλμάτια εὐρέθη ἐν τῇ παρὰ τὸ Μπέρεγκλα ναφ' τοῦ Πανός² πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς μου.

ὑπὸ τοῦ πετάσου, σφύζεται ὀλίγον μόνον παρηλλαγμένον, τὸ ἀρχικὸν χρυσίζον χρώμα τοῦ χαλκοῦ, ὅπερ δὲν παρηλλάχθη σὺν τῷ χρόνῳ ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο δὲν ἦτο ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαιρας ὡς κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ πετάσου.

Οἱ πόδες τοῦ ἀγαλματίου ἐκαλύπτοντο, ὅτε τοῦτο εὐρέθη, μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν ὑπὸ τοῦ μολύβδου, διὰ τοῦ ὑποίου, ὡς φαίνεται, ἦτο τοῦτο ἐστερεωμένον ἐπὶ τοῦ βάρου, ἀφαιρεθέντος δὲ τούτου (ἴδ. εἰκ. 23) ἐφάνη, ὅτι οἱ πόδες τοῦ ἀγαλματίου εἶχον θραυσθῆ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ὅπως καλυφθῆ ἢ φθορὰ αὕτη, ἰδύονται δ' ἀφ'

ἐτέρου νὰ ἴσασται καὶ τὸ ἀγαλμάτιον, περιεβλήθησαν διὰ τοῦ μολύβδου τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν του.

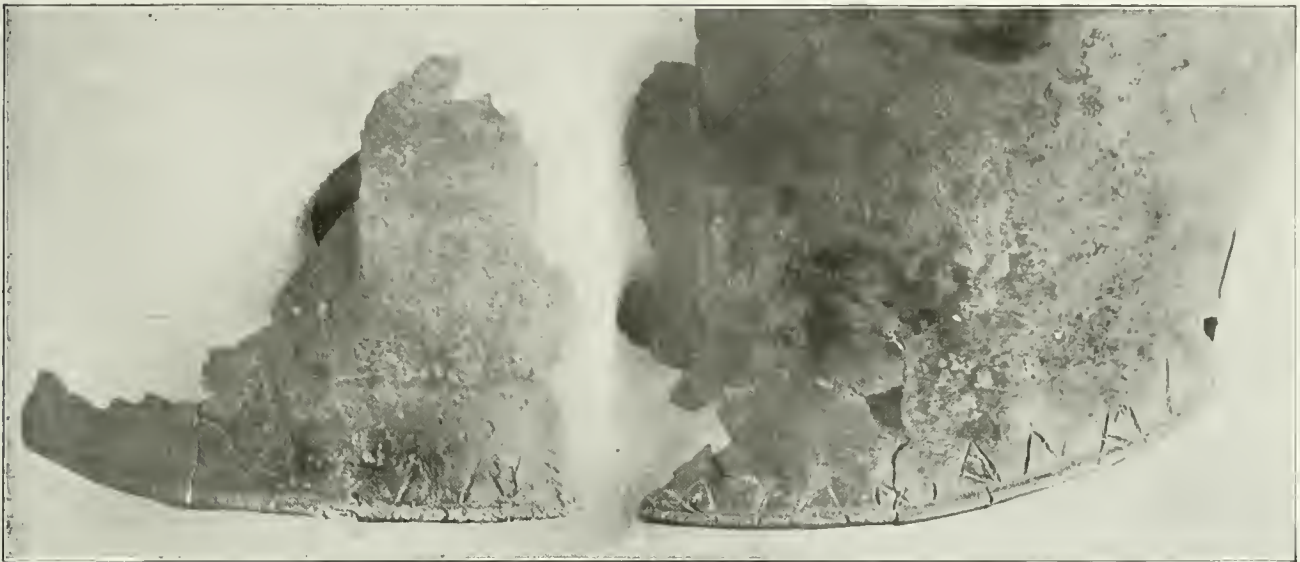
Καὶ τῶν ποδῶν ὅσον μέρος ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ μολύβδου διατηρεῖ τὸ ἀρχικὸν χρώμα τοῦ χαλκοῦ.

Ἰψ. ἀπο ἄκρου χειρὸς, 0,14ἰ. Ἀπὸ κορυφῆς κεφαλῆς 0,14. Κεφαλῆς ὕψ. 0,02.

Εἰκ. 24. Ἀγαλμάτιον ἀμελῶς εἰργασμένον καὶ κακῶς διατηρούμενον δρομέως, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς θέσεως τῶν βραχιόνων του.

Τὸ προσωπον, ὅπερ καὶ ἀρχῆθεν δὲν ἦτο καλῶς κατεσκευασμένον, εἶνε νῦν ὅλως ἀμορφον ἐκ τῆς φθορᾶς.

Ἡ ὑπερβολικὴ ἔξαρσις τῶν μυῶν τῶν μηρῶν

Εἰκῶν 26.

καὶ τῶν κνημῶν ἐνθυμιζει τὰ ἐξ Ὀλυμπίας ἀγαλμάτια (Olympia IV πίν. XV, 257).

Ἰφ' ἐκάτερον πόδα φέρει μικρὸν ἦλον, δι' οὗ ἦτο προσηλωμένον ἐπὶ τῆς βάσεως. Ἰψ. 0,085.

Εἰκ. 25. Ἡ ὠραία αὕτη κνημὶς εὐρέθη ἐντὸς τοῦ χώρου, ὅστις ἀνωτέρω ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἡ πρόθυσις, ἦτο δὲ τεθραυσμένη, καὶ πολὺ μέρος ταύτης δὲν κατωρθώθη νὰ διασωθῆ ὡς ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς λεπτότητος τοῦ χαλκοῦ.

Ἔχει παράστασιν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐξ Ὀλυμπίας κνημίδα (Olympia IV, LXI, 990.)

Ὡς συνέχεια τῶν περιγραφουσῶν τὴν κνήμην γραμμῶν παρίστανται ἀφ' ἐνὸς μὲν κεφαλῆ μετὰ τοῦ λαιμοῦ κύκνου, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ πρόσθιον μέ-

ρος ὄψεως. Τὰ πτερὰ τοῦ κύκνου ὡς καὶ αἱ φολίδες τοῦ ὄψεως καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῶν κεφαλῶν ἀμφοτέρων εἶνε κεχαραγμένα διὰ λεπτῶν ἐπιμελημένων γραμμῶν. Διὰ γραμμῶν εἶνε κεχαραγμένον καὶ τὸ μακρὸν κάτωθεν τῆς σιαγόνος τοῦ ὄψεως γένειον.

Πλησίον τοῦ κύκνου ὑπάρχει ἀνάγλυπτος ἐπὶ τῆς κνήμης ἕτερος λεπτὸς συγκεκαμμένος ὄφισ, ἐπὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸ γόνυ μέρους τῆς κνημίδος εἰκονίζετο, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς Ὀλυμπικῆς κνημίδος κράνος κατ' ἐνώπιον.

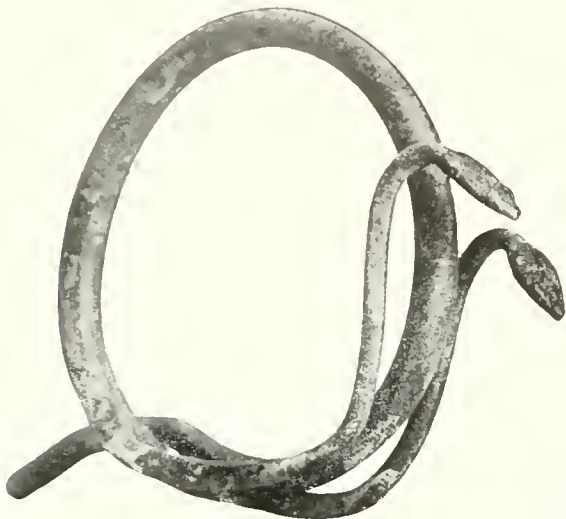
Τὴν σπουδαιότητα τῆς κνημίδος ἐπιτείνει ἡ περὶ τὸ κάτω ἄκρον αὐτῆς σφριζομένη ἐπιγραφή (εἰκ. 26), κεχαραγμένη διὰ λεπτῶν γραμμῶν.

Ἐπὶ τεσσάρων διαφόρων τεμαχίων ἀνά δύο προσαρμοζόμενων διατηρούνται τὰ γράμματα ΕΡΙΔΑΣΑΝΕ... ΔΙΑΘΑΝΑΙ

Τὸ μεσαῖον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς ὡς καὶ μικρὸν μέρος τῆς ἀρχῆς αὐτῆς λείπει, δὲν ὑπάρχει δ' ἀμφιβολία, ὅτι ἀνεγινώσκето *Εὐτε. Λίδας ἀνέθεκε τῷ Λυκαίῳ Διῷ καὶ τὰ Ἰθίνα*.

Ἡ λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς μετὰ τοῦ Διὸς ἦτο συσικωτάτη ἐν Ἑλλάδι¹, συντελεῖ δὲ καὶ ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν εἰς τὸ νῦν καταρρίφη τελείως τὰς γνώμας τῶν φρονούντων, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου λατρεία τοῦ Διὸς ἦτο ξένη τις μὴ προσαρμοσθεῖσα ἐξ ὀλοκλήρου εἰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ ἔθιμα.

Ἡ κνημὶς ἡμῶν καὶ ἕνεκα τῆς ἐπ' αὐτῆς παραστάσεως καὶ ὡς ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων

Εἰκὼν 27.

εἶνε σύγχρονος πρὸς τὴν Ὀλυμπικὴν κνημίδα καὶ ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰ᾽ αἰῶνος.

Εἰκ. 27. Ὀφρὶς διπλοῦς ἐκφυόμενος ἀπο μεγάλου κρίκου, οὐπὶνος τὸ ἕτερον ἄκρον ἐκτείνεται ὡσεὶ ἦτο ἡ οὐρὰ τοῦ ὄφρατος.

Ὁ ὄφρις ἠδύνατο καὶ ὡς τοιοῦτος νῦν προσεφέρετο ὡς ἀνάθημα², ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ἔχει ἀποσπασθῆ ἀπὸ σκεύους τινός, εἰς ὃ ἦτο ἴσως προσηρητημένος. Μῆκ. ἀπὸ κεφαλῆς ὄφρατος μέχρις ἄκρου οὐρᾶς 0,14. ὕψ. κρίκου 0,07.

Εἰκ. 28. Ἄσκος γαλκοῦς κοίλος ἔχων κατὰ τὸ

¹ Pauly wissowa Athena σελ. 2001-2002.

² Ηεβλ. Canapanos Dodone πλ. XXI, 8.

ἕτερον ἄκρον μικρὸν κρίκον, ὅπως ἀναρτᾶται ἀπὸ τούτου. Ἐπὶ τοῦ νότου εἶνε ὀλίγον βεβλαμμένος, ἔχει δὲ δύο μικρὰς ὀπὰς καὶ δύο μικρὰς ἐξοχὰς ἀγνωστον πρὸς τίνα σκοπόν.

Ὁ ἄσκος οὗτος εὐρέθη πρὸ ἐτῶν ἐν τῷ τεμένει ὑπὸ τοῦ καλλιεργούντος ἄλλοτε τὸν γῶρον αὐτοῦ Γ. Καράγιαννη. Ἦτο καὶ οὗτος ἐκ τῶν ἀναθημάτων, ἅτινα εἶχον ἀφιερῶθῆ εἰς τὸν Λύκαιον Δία. Ὑψ. 0,13.

Εἰκὼν 28.

Εἰκ. 29. Βάσις μικροῦ ἀγαλματίου ἔχουσα τέσσαρας κεκαμμένους πόδας ὁμοία περίπου πρὸς τὰς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως βάσεις (De Ridder N° 612-613). Πρὸς στερέωσιν τοῦ ἀγαλματίου ὑπάρχουσι δύο ὀρθογωνικαὶ ὀπὰι, ἡ μία ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸ ἄκρον, σχεδὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας· ἐφ' ἑκατέρου ἄκρου ὑπῆρχε καὶ εἰς ἕλκος.

Μῆκ. 0,09, πλάτ. 0,046 καὶ ὕψ. 0,014.

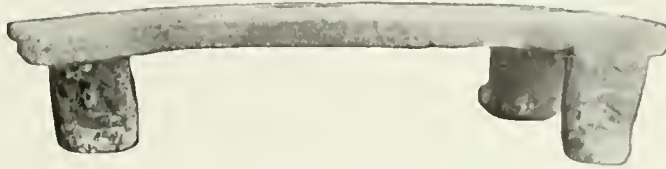
Πλὴν τῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρω περιγραφέντων καὶ

ἀπεικονισθέντων ἐλάχιστα μόνον ἄλλα πράγματα καὶ ὅλως ἀνάξια λόγου εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ τεμένους.

Ἐκ τῆς καθ' ἕκαστα περιγραφῆς τῶν εὐρημάτων τοῦ Λυκαίου καταφαίνεται πόσον θὰ συντελέσωσι ταῦτα καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Ἀρκαδικῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν ὁ Furtwängler ἐξακρατήρησεν ἤδη

ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πολλάκις μνημονευθέντι ἄρθρῳ του (Arkadische Statuetten ἐν Sitzungsber. Bayr. Akad. 1899), ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐλαχίστων τῆς τέχνης ταύτης μικρῶν ἔργων, ὅσα ἐκεῖνος ἐγνώριζεν.

Περὶ τῆς τέχνης ταύτης δὲν θὰ ἠμιλήσωμεν ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναβάλλοντες τοῦτο μέχρις ὅτου ἀημοσιευθῶσι καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ

Εἰκὼν 29.

ναφ τοῦ Πανός παρὰ τὸ Μπέρεκλα ἀνακαλυφθέντα πολλὰ χαλκᾶ καὶ πήλινα μικροτεχνήματα, ἐξ ὧν καὶ τὸ εἶδος καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς τεχνοτροπίας ταύτης ἀρκούντως θὰ διαλευκανθῶσιν.

Ὡς εἶδομεν σώζονται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου, καὶ πιθανὸν οὐχὶ κατὰ πολὺ παρηλλαγμένα, τὰ μνημεῖα ὅσα εἶδεν ἐκεῖ ὁ Πausanias, ὁ βωμὸς μετὰ τῶν δύο κίωνων καὶ τὸ τέμενος.

Ἄλλαι ἔρευναι ἐπὶ τοῦ Λυκαίου, περὶ ὧν θέλωμεν ἀσχοληθῆ βραδύτερον, ἀπέδειξαν, ὅτι σώζον-

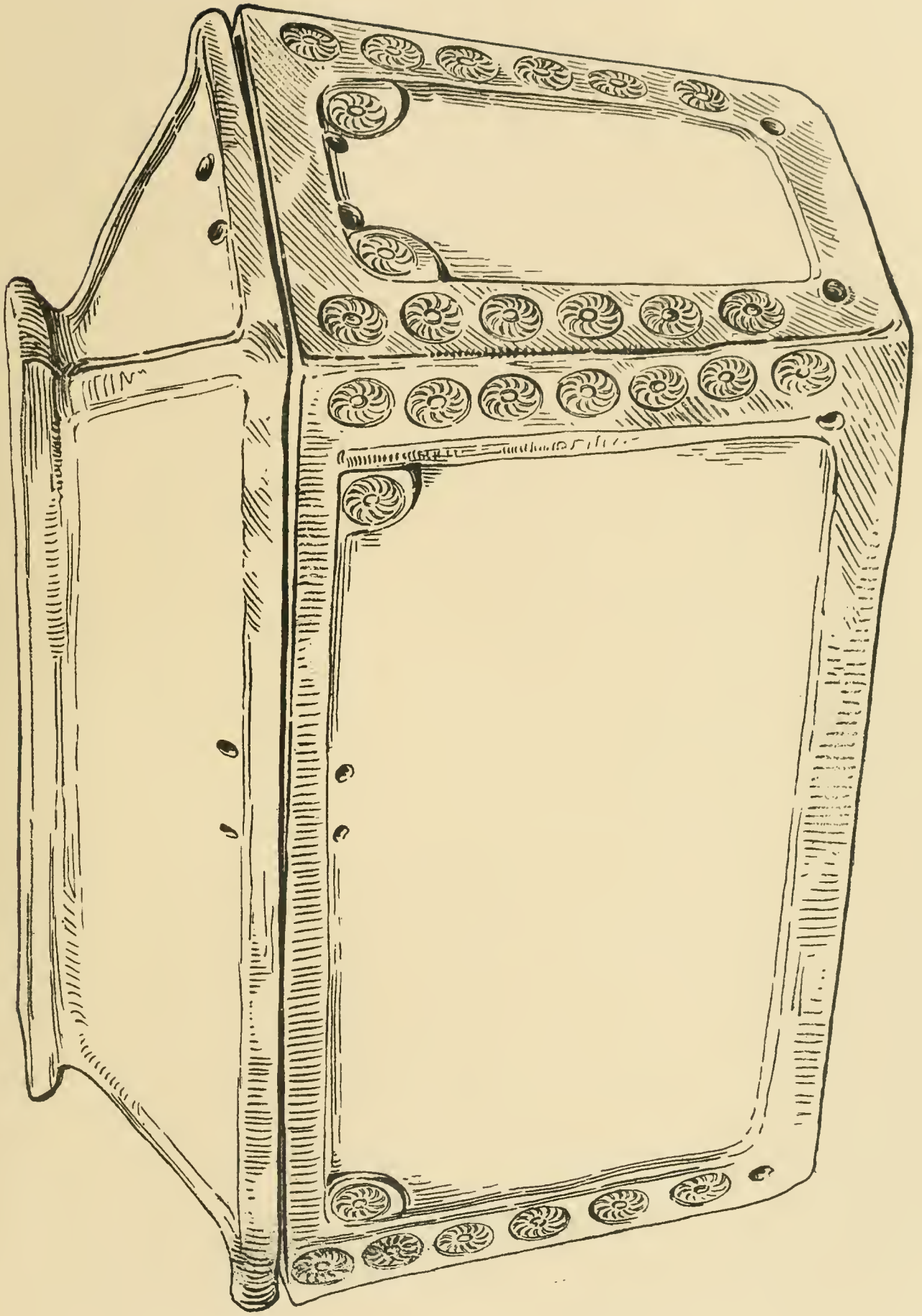
ται ἐπὶ τούτου καὶ τὰ λοιπὰ μνημεῖα τὰ ὑπὸ τοῦ Πausanίου περιγραφόμενα.

Ἐν γένει δὲ φαίνεται ὅτι ἀνθρώπινοι χεῖρες ἐλαχίστας προὔξενησαν βλάβας εἰς τὰς ἀρχαιότητας, ὅσαι εὐρίσκοντο ἐν ταῖς παρὰ τὸ Λύκαιον Ἀρκαδικαῖς χώραις, ἂν δέ τινες ἐκ τούτων περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ἐν πολὺ κακῇ καταστάσει, τοῦτο ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὴν τραχεῖαν φύσιν, ἧτις συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν φθορὰν τῶν λίθων καὶ τῶν μαρμάρων ὡς καὶ εἰς τὸν κακὸν τροπὸν τῆς οἰκοδομίας τῶν Ἀρκάδων.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

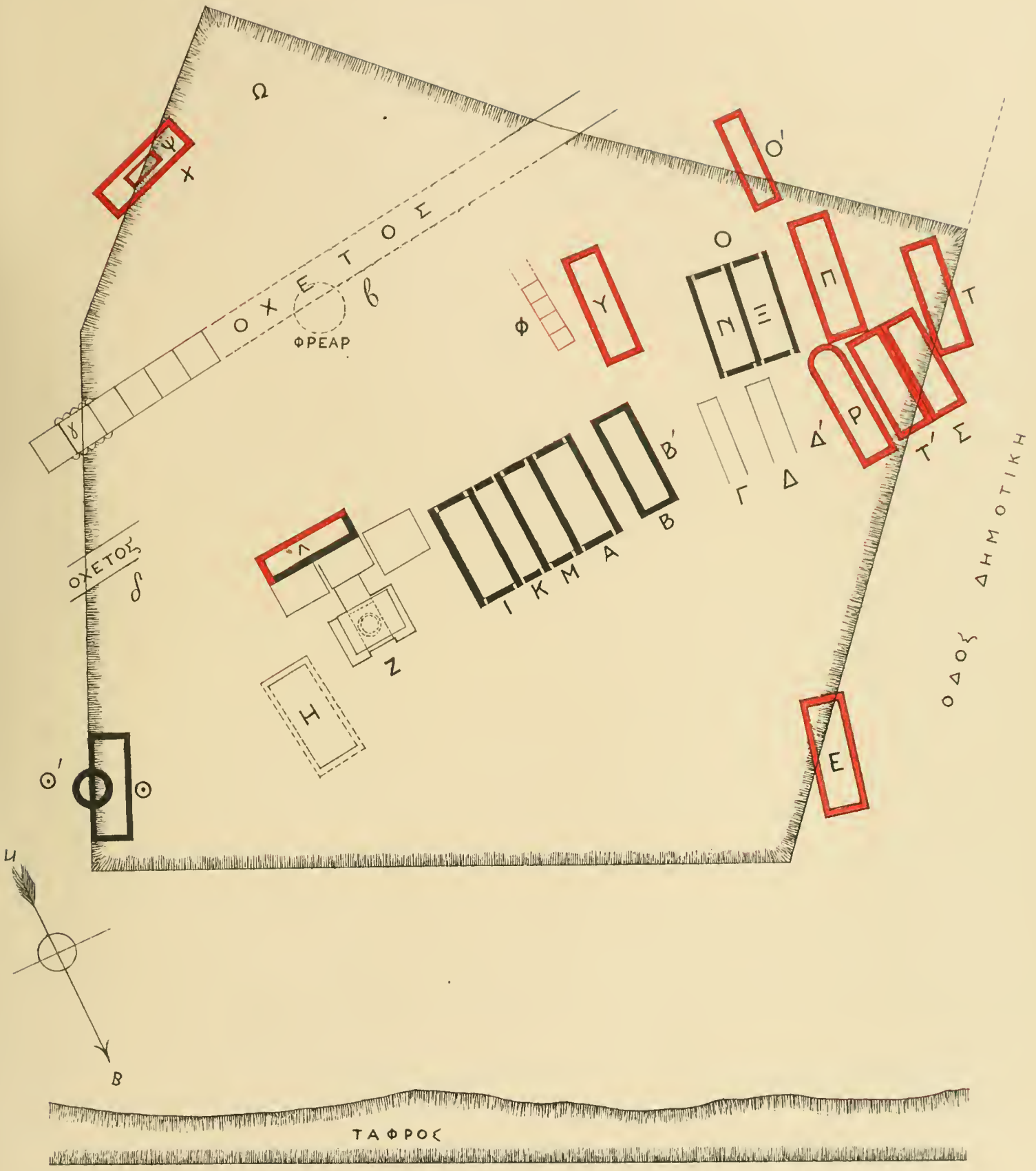
ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΩΣ ΔΥΟ ΑΓΓΕΙΩΝ ΤΟΥ Β ΤΑΦΟΥ ΜΟΥΛΙΑΝΩΝ

ΛΑΡΝΑΞ Β ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΑΡΤΣΑ

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ Α ΜΟΥΛΙΑΝΩΝ

ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ

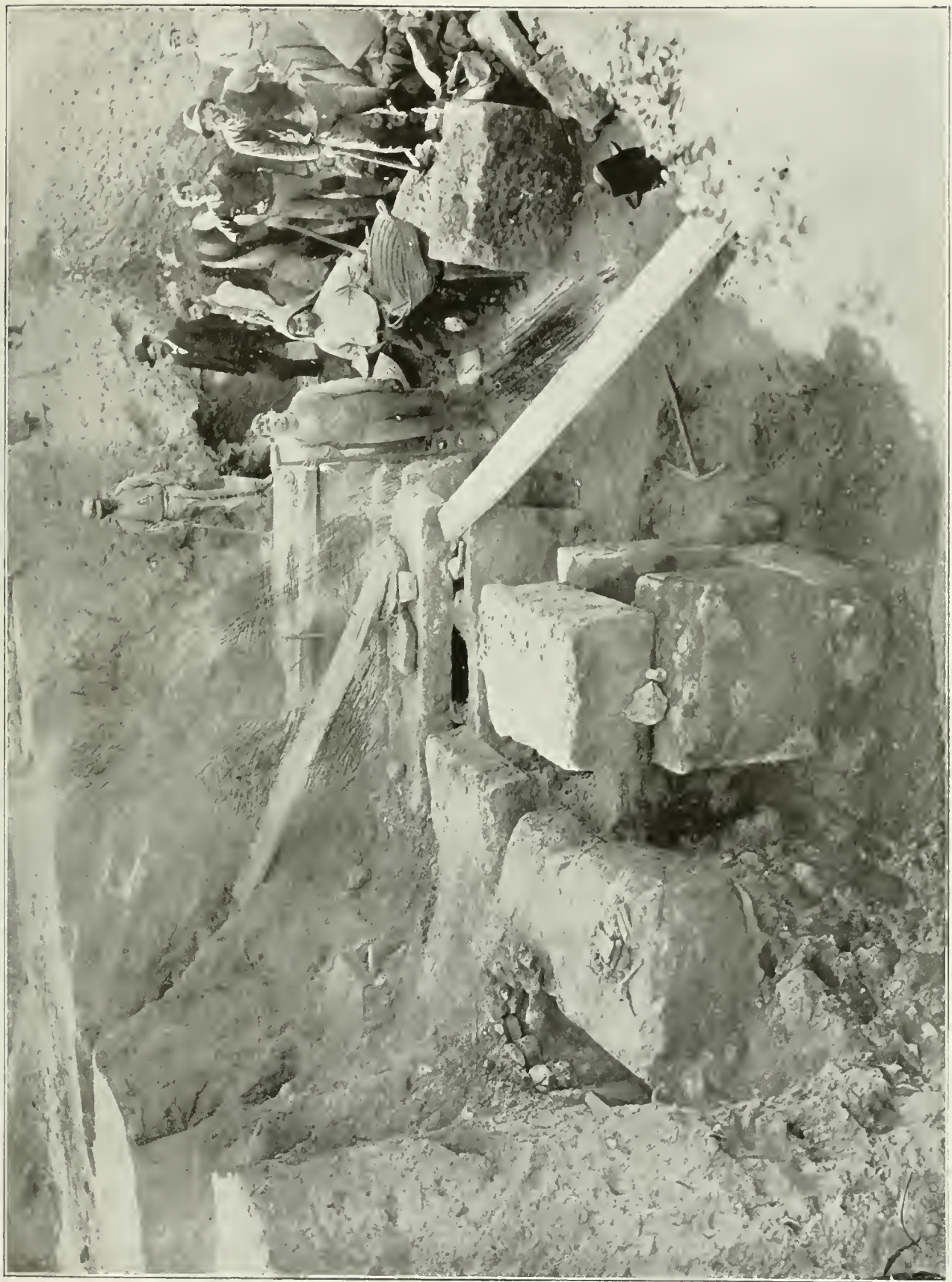
(ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΟΗΒΩΝ)

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Κλίμακας 1/100

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ Ζ

ΑΓΡΟΥΙΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

1

2

ΟΥΕΙΣ ΒΩΜΟΥ ΛΥΚΑΙΟΥ ΔΙΟΣ

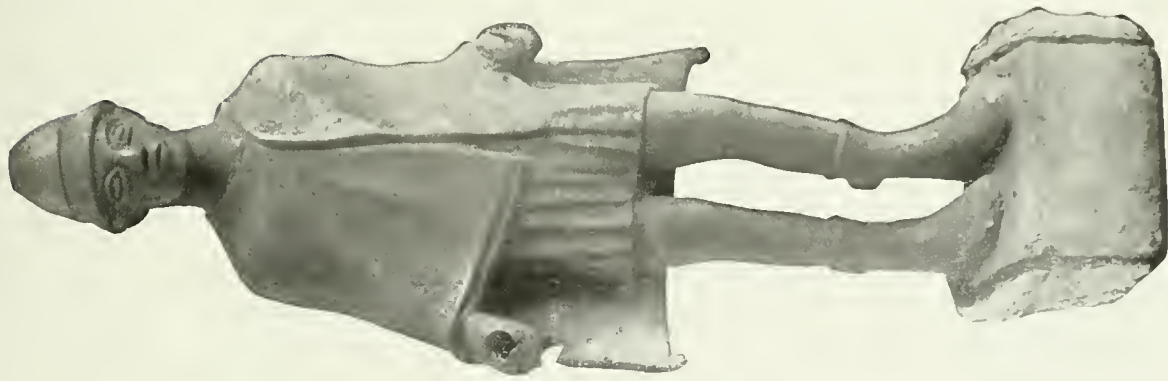

1

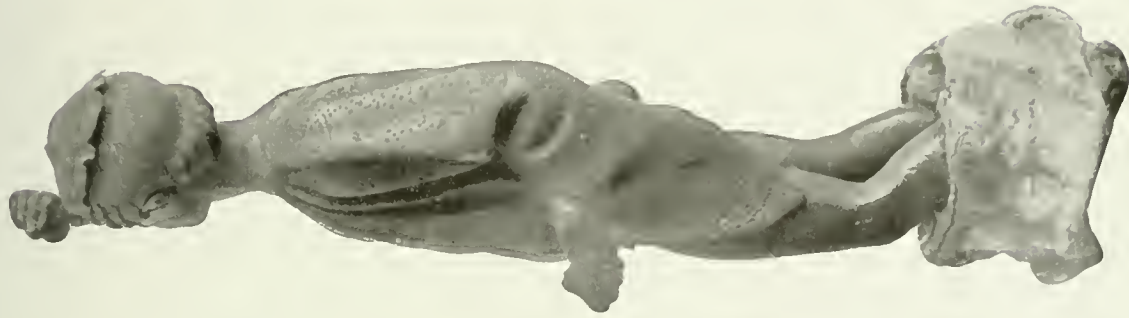

2

ΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟ ΤΟΥ ΒΩΜΟΥ ΤΟΥ ΛΥΚΑΙΟΥ ΔΙΟΣ

ΕΡΜΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΤΟΥ ΛΥΚΑΙΟΥ

ΑΓΓΛΜΑΤΙΟΝ ΝΕΑΝΙΣΚΟΥ ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΤΟΥ ΛΥΚΑΙΟΥ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1905

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1905

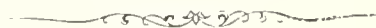
HEPTENOMENA

ΣΕΑ

ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΑΟΥ Α. Σ. Νέον αντίγραφο του Σαυροκτόνου του Πραξιτέλους (πίν. 8)	263-270
VON BISSING FRH. W. Ἀρχαῖαι αἰγυπτιακὰ κορυφαῖ ἱστῶν (πίν. 4)	157-160
ΔΡΑΓΟΥΜΗ ΣΤΕΦ. Ν. Ἀττικὴ ἐπιγραφή Ῥωμαϊκῶν χρόνων	181-186
ΖΗΚΙΔΟΥ Γ. Δ. Θεσσαλικὰ ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι	187-210
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ Κ. Κατάλογοι Λυκαίωνικῶν (πίν. 5)	161-178
» » Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ὀλυμπίας	253-264
MAC MAHON ROB Ἐνεπίγραφος Ἀγάλυθος (πίν. 1)	37- 54
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. Α. Εὐβοϊκὰ	1- 36
PERDRIZET P Ἀττικὸν ἀγγεῖον μετὰ παραστάσεως πομπῆς γάμου (πίν. 6-7)	209-214
ΡΩΜΑΙΟΥ Κ. Εὐρήματα ἀνασκαφῆς τοῦ ἐπὶ τῆς Πάρνηθος ἄνθρου (πίν. 3)	99-158
ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ Γ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ (πίν. 2)	55-100
WILHELM A. Ἀττικὰ ψηφίσματα	215-252

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

Πινάξ		1	Ἐπιγράμματα Ἀγκυθος	
—		2	Ἐπιγραφή Θέρμου	
—		3	Ἀναγλύφον τοῦ ἐπὶ τῆς Παρυήθου ἀντροῦ τοῦ Πανός	
—		4	Λιγυπτιακὰ κορυφαῖα ἱστίων	
—		5	Ἐπιγραφαὶ Λυκαονικῶν	
—		6-7	Ἀττικὸν ἀγγεῖον	
—		8	Ἀντίγραφον Σαυροκτόνου Ἐθνικοῦ Μουσείου	
Σελ.	37- 38	εικ.	1,	Θινόγρη Νεαπόλεως μετ' ἐπιγραφῆς Ἀλκιμάχου
—	101-102	εικ.	2,	Ἀναγλύφον Νυμφῶν ἐκ τοῦ ἀντροῦ τοῦ Πανός
—	110	εικ.	3,	Ὅμοιον
—	111-112	εικ.	4,	Τεμάχιον ὁμοίου ἀναγλύφου
—	118	εικ.	5,	Ὅμοιον
—	121-122	εικ.	6,	Ὅμοιον
—	141-142	εικ.	7,	Τεμάχιον ἀναγλύφου Νυμφῶν ἐξ Ἀκροπόλεως
—	144	εικ.	8,	Τυποὶ νυμφῶν
—	145-146	εικ.	9,	Τεμάχιον ἀναγλύφου Νυμφῶν ἐξ Ἀκροπόλεως
—	153	εικ.	10,	Τεμάχιον ἀναγλύφου ἀντροῦ Πανός
—	155-156	εικ.	11,	Ὅμοιον
—	157	εικ.	12,	Τεμάχιον ἀγάλματιοῦ ἐκ τοῦ ἀντροῦ τοῦ Πανός
—	183-184	εικ.	13,	Ἀττικὴ ἐπιγραφή
—	217-218	εικ.	14,	Ἀττικὸν ψήφισμα
—	235-236	εικ.	15,	Ὅμοιον
—	245-246	εικ.	16,	Δύο τεμάχια ὁμοίου ψηφίσματος
—	253-254	εικ.	17,	Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ὀλυμπίας
—	259-260	εικ.	18,	Ὅμοια
—	261-262	εικ.	19,	Ὅμοια
—	»	»	εικ.	20,
—	266	εικ.	21,	Ἀπεικόνισμα Σαυροκτόνου Βατικανοῦ καὶ Ἐθνικοῦ Μουσείου.

ΕΥΒΟΪΚΑ

Α'. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΥΒΟΙΑΣ

α' Κάρυστος.

Ἐν τῇ παλαιῇ χώρῃ τῆς νῦν Κάρυστου, ἔνθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Κάρυστος, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ

καὶ ἡ ὑπερκειμένη αὐτῇ ἀρχαία ἀκρόπολις προσμαρτυρεῖ, εὑρέθησαν αἱ ἐπόμεναι τέσσαρες ἐπιγραφαι ἐν τῷ καλῷ λίστῳ ἐξ ἐσπεριδοσειδῶν δένδρων παραδείσῳ τοῦ κ. Ἰωάννου Κωνσταντινίδου τοῦ καὶ Κακκαβᾶ ἐπικαλουμένου, ὅτε ἐκάθαιρε καὶ διερρύθμιζεν αὐτόν.

X X X X ϩ , Γ Γ Γ Γ : Σ Τ Α Θ Μ
Λ Η : Τ Τ Τ Χ ϩ Γ Γ Γ Γ : Π Α Ν Τ Ο Σ :
Κ Ε Φ Α Λ Η : Δ Χ Χ Χ Χ ϩ Γ Γ Γ Γ Α Ρ Χ Ο
5 Τ Ο Κ Ο Σ Α Π Ε Δ Ο Θ Η Ε Σ Θ Η Β Α Σ Κ Α Ι Ι Σ
Λ Ι Π Ρ Ω Ι Θ Η Β Α Ι Ω Ι : Γ ϩ : Θ Ε Υ Ρ Ω Ν Ε Υ Β
Θ Ε Ο Ι Ο Τ Ι Δ Α Ι : Θ Η Β Α Ι Ω Ι : Γ Γ Γ Γ ϩ Γ :
Θ Η Β Α Ι Ω Ι : Γ Γ Γ Γ : Α Ν Τ Ι Μ Α Χ Ο Σ Φ Ι Λ Ο
Κ Ρ Α Τ Η Σ : Φ Ι Λ Ο Κ Ρ Α Τ Ε Ι Ι Σ Τ Ι Α Ι Ε Ι : Γ Γ Γ
10 Ε Ρ Ο Γ Δ Ο Ο Ν : Γ Γ Γ Γ : Τ Ι Μ Ο Σ Θ Ε Ν Η Σ Φ Ι
Φ Α Λ Η : Χ Χ Χ ϩ Γ Γ Γ : Τ Ο Ι Σ Δ Ε Τ Ο Κ Ο Ν Α Π Ε
Ρ Α Τ Ο Τ Α Μ Ι Α Ι Κ Α Τ Α Θ Ε Υ Ρ Ω Ν Α Α Π Ο Τ Η Σ Ρ
Β Ο Ν Π Α Ρ Α Τ Α Μ Ι Ω Ν Τ Ω Ν Κ Α Τ Α Θ Ρ Α Σ Υ Ν : Ρ Ε
Θ Η Β Α Ι Ω Ι : ϩ : Α Σ Ω Ρ Ο Δ Ω Ρ Ω Ι Θ Η Β Α Ι Ω Ι : —
15 Ε Υ Β Ο Λ Ι Ω Ν Ι : Θ Η Β Α Ι Ω Ι : ϩ : Α Σ Ω Ρ Ο Δ Ω Ρ Ω Ι
Β Ο Λ Η Κ Ρ Α Τ Η Σ : Ε Υ Β Ο Λ Ι Ω Ν Ι Θ Η Β Α Ι Ω Ι : ϩ : Α Σ Ω
Ι Ι Ι Ο Ο : Θ Ε Υ Ρ Ω Ν Ε Υ Β Ο Λ Ι Ω Ν Ι Θ Η Β Α Ι Ω Ι : ϩ : Α
Ω Ι : — Ι Ι Ι Ο Ο : Τ Ι Μ Ο Κ Ρ Α Τ Η Σ : Ε Υ Β Ο Λ Ι Ω Ν Ι Ο Ι
Ρ Ω Ι Θ Η Β Α Ι Ω Ι : — Ι Ι Ι Ο Ο : Κ Ε Φ Α Λ Η : ϩ Τ Ο Ι Σ Δ Ι
20 Ν Ε Σ Θ Ε Β Α Σ Κ Α Ρ Υ Σ Τ Ι Ο Ι Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Α Ρ Χ Ε Σ Τ
Γ : Φ Ε Ρ Ε Ν Ι Κ Ω Ι : ϩ Γ Γ Γ ϩ — —
Ν Ι : Γ Γ Γ Γ : Κ Ε Φ Α : { Χ Χ Γ Γ Γ Γ ϩ — — : Τ Ο Υ Τ Ο Τ Ο Ε
Η Τ Ο Κ : Κ Α : Ε Σ Τ Ι Α Υ Τ Ο Ι Σ Ε Ν Τ Ω Ι Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ω Ι Ο Γ Ε Γ Ε
Ε Υ Β Ο Λ Ι Ω Ν Θ Ε Ο Ι Ο Τ Ι Δ Α Σ Κ Α Λ Λ Ι Ρ Ρ Ο Σ Α Σ Σ
25 Σ Φ Ι Λ Ο Κ Ρ Α Τ Η Σ Τ Ο Υ Τ Ο Ι Σ Α Ρ Ο Δ Ε Δ Ο Τ Α Ι Ο Τ Ο Κ
Σ Τ Ρ Α Τ Ο Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Κ Α Ι Ο Σ Ε Ξ Ε Λ Ε Ι Φ Θ Η Κ Λ Ε Ο /
Ε Κ Γ Μ Η Ν Ο Τ Α Μ Ι Α Ι Δ Ε Α Π Ε Δ Ο Σ Α Ν Ο Ι Κ Α Τ Α Β Ο
Π Α Ρ Ε Δ Ο Σ Α Ν Β Ο Λ Η Κ Ρ Α Τ Η Σ Θ Ε Υ Ρ Ω Ν Α Ν
Τ Ι Μ Ο Σ Θ Ε Ν Η Σ Π Ρ Ο Φ Α Ν Τ Ο Σ Τ Α Μ Ι Α Ι Σ Ε Υ Κ Λ Ε Γ Σ

30 ΕΥΚΡΙΤΩΙ ΧΑΙΡΕΔΗΜΩΙ ΝΙΚΟΞΕΝΩΙ ΤΙΜΗΚ
ΜΕΝΕΚΡΑΤΕΙ ΤΙΜΑΝΘΕΙ ΕΥΓΕΝΕΙΚΤ ΣΙΔΙΤΗΣ Γ
ΛΑΒΟΝ ΠΑΡΑ ΤΑΜΙΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑΡΙΣΤΟΜΕΝ
ΚΕΦΑΛΗ : Π Γ Γ Γ Γ = - Π Ι Ο Ο Ο

..... XXXXΠ Γ Γ Γ Γ : σταθμὸν

[..... κεφα-

λή : Τ Τ Τ Π Γ Γ Γ Γ : παντός

κεφαλή : Δ Χ Χ Χ Π Γ Γ Γ Γ ἄρχοντος Ἀρχεστράτο τοῖσδε ὁ

ὁ τοκος ἀπεδόθη ἐς Θήβας καὶ Ἰστιαίαν : Τιμοκράτης Καλ-

λιππῶι Θηβαίῳ : Π Π : Θεύρων Εὐβολίῳι Θηβαίῳ : Γ Γ Γ Γ Θράσῳι

Θεζοτιδῶι : Θηβαίῳ : Γ Γ Γ Γ Π Π : [Ἀριστομένης Εὐβολίῳι

Μενε-

Θηβαίῳ : Γ Γ Γ Γ : Ἀντίμαχος Φιλοκράτει Ἰστιαίῳ : Γ Γ : Τιμο-

Βολη-

κρατῆς : Φιλοκράτει Ἰστιαίῳ : Γ Γ : Μ[ενεκράτης Κλεοδήμῳι (;)

10 ἐπόγδοον : Γ Γ Γ Γ : Τιμοσθένης Φιλοκράτει Ἰστιαίῳ : Γ Γ : κε-

φαλή : Χ Χ Χ Π Γ Γ Γ : Τοῖσδε τόκον ἀπέδοσαν ἄρχοντος Ἀρχεστ-

ράτο ταμίαι κατὰ Θεύρων ἀπὸ τῆς προσόδου, ἣν παρελα-

βον παρὰ ταμιῶν τῶν κατὰ Θράσῳν : περιόν (τοσοῦτον) Θράσῳι Εὐβολίῳι

Θηβαίῳ : Π Π : Ἀσωποδώρῳι Θηβαίῳ : = - Π Ι Ι Ο Ο : Μενεκράτης

15 Εὐβολίῳι : Θηβαίῳ : Π Π : Ἀσωποδώρῳι [Θηβαίῳ : = - Π Ι Ι Ο Ο

Βοληκρατῆς : Εὐβολίῳι Θηβαίῳ : Π Π : Ἀσωποδώρῳι Θηβαίῳ : = -

Π Ι Ι Ο Ο : Θεύρων Εὐβολίῳι Θηβαίῳ : Π Π : Ἀσωποδώρῳι Θηβαί-

ῳι : = - Π Ι Ι Ο Ο : Τιμοκράτης : Εὐβολίῳι Θηβαίῳ : Π Π : Ἀσωποδώ-

ρῳι Θηβαίῳ : = - Π Ι Ι Ο Ο : κεφαλή : Π Π. Τοῖσδε τόκον ἀπέδοσαν

20 ν ἐς Θέβας Καρυστιαὶ ἄρχοντος Ἀρχεστράτο : Τιμοσθένης

..... Γ : Φερενικῳι : Π Γ Γ Γ Π Π = Π Π : Θεύρων Εὐβολίῳι

νι : Γ Γ Γ Γ : κεφα : Χ Χ Γ Γ Γ Π Π = Π Π : Τοῦτο τὸ ἔτος οὐκ ἀπεδόθη

τι τοκ : Κ α : ἔστι αὐτοῖς ἐν τῷ κεφαλαίῳ ὁ γεγεννηται χρῆσται

Εὐβολίῳι, Θεζοτιδῶι, Καλλιππῶι, Ἀσωποδώρῳι, Φερενικο-

25 ς, Φιλοκράτης : τούτοις ἀποδοδοται ὁ τόκος Χ Χ Χ Π Γ Γ = Π Ι Ο Ο Ἀρχε-

στράτο ἄρχοντος καὶ ὅς ἐξελείφθη Κλεοδήμῳι (;) ἐπόγδοον : Γ Γ Γ Γ :

Ἐκμηνοταμίαι δὲ ἀπέδοσαν οἱ κατὰ Βοληκράτην

παρέδοσαν Βοληκράτης, Θεύρων, Ἀντίμαχος

Τιμοσθένης, Πρόφαντος ταμίαις Εὐκλέγῳι

30 Εὐκρίτῳι, Χαίρεδῆμῳι, Νικοξένῳι, Τιμηκράτει

Μενεκράτει, Τιμάνθει, Εὐγένει, Κτήσιδι τῆς προσόδου ἃ παρέ-

λαβον παρὰ ταμιῶν τῶν κατ' Ἀριστομένην

κεφαλή : Π Γ Γ Γ Γ = - Π Ι Ο Ο Ο.

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ πλακὸς ἐγχωρίου μαρμάρου, ἣτις ἄνωθεν καὶ ἐν δεξιᾷ εἶνε ἀποκεκρουμένη, ἔχει δ' ὕψος 0,78 μ. πᾶχος 0,5, πλάτος δ' ἄνωθεν μὲν 0,26 ¹/₂, ἐν δὲ τῷ μέσῳ καὶ κά-

τωθεν 0,35. Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐν μὲν τῷ πρώτῳ σωζομένῳ στίχῳ ἔλλείπουσι περὶ τὰ πέντε γράμματα, ἅπας δὲ ὁ δεύτερος στίχος καὶ περὶ τὸ ἥμισυ τοῦ σωζομένου 21^{ου} εἶνε ἀπεξεσμένα. Εἰ καὶ ἕνεκα τῶν

ἀριθμητικῶν σημείων καὶ τῶν τῆς στίξεως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμῶν ἐκάστου στίχου, ἐκ τῶν στίχων ἔμως 10, 11, 13, 16, 17, 18 καὶ 19, οἵτινες εἶνε δυνατόν ἀσφαλέςτερόν πως νὰ συμπληρωθῶσι, πειθόμεθα ὅτι ἕκαστος τῶν στίχων συνέκειτο ἐκ 45-50 γραμμῶν. Ἐνεκα δὲ τῆς φθορᾶς τοῦ λίθου ἀτυχῶς ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἐλλιπὴς καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν ἀκριβῶς, πόσον ἦτο τὸ ἔλρον κεφάλαιον, ἕπερ ἡ πόλις ἐδανείσθη, οὐδὲ ἐπὶ τίνι τόκῳ τὸ δάνειον ἐγένετο. Καὶ τοιαύτη δ' ἔμως οὕσα ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶνε πλείστου λόγου ἀξία δι' ἄλλα τε καὶ διότι καὶ νέα ὀνόματα ἡμῖν γνωρίζει καὶ ἀριθμητικὸν σημεῖον νέον τὸ πρῶτον ἐν αὐτῇ ἀπαντᾷ καὶ τὴν οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἡμῖν γνωστὴν ἀρχήν, τοὺς ἐκζητητομίας, ἐκ ταύτης μανθάνομεν.

Σημεῖα στίξεως.

Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως εἶνε τρεῖς στιγμαὶ καθέτως ἐν τῷ στίχῳ κείμεναι. Ὑπάρχουσι δὲ μετὰ τὴν λέξιν *κεφαλῆ*, πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ δηλοῦντος πόσον χρημάτων καὶ μετ' αὐτὸν καὶ πρὸ ἐκάστου κυρίου ὀνόματος Ἐνιαχοῦ δ' ἔμως ἐλλείπουσι τὰ σημεῖα ταῦτα μετὰ τὸν ἀριθμὸν (στ. 4, 9, 34), ἀλλαγῶν δὲ τουναντίον, εἰ καὶ περιττὰ εἰσιν, ὑπάρχουσιν· π. χ. ὑπάρχει στίξις μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ δανειστοῦ καὶ πρὸ τοῦ ἐθνικοῦ (στ. 7, 16) ἢ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ταμίου καὶ πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ δανειστοῦ (στ. 16, 18).

Κεφαλῆ Τόκος. Δανεισταί

Ἐν μὲν τῷ τρίτῳ στίχῳ ἀναγράφεται κεφάλαιον παντὸς (τοῦ περιόντος ἢ ἀργυρίου) τάλαντα τρία καὶ δραγμαὶ χίλια ἑνακόσια, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ ἄλλο ἐκ δραμῶν μυρίων καὶ τετρακισχιλίων καὶ ἑνακοσίων, ἐν δὲ τῷ ἑνδεκάτῳ ἄλλο ἐκ δραμῶν τρισχιλίων καὶ ὀκτακοσίων. Ἄλλο δὲ κεφάλαιον, ἕπερ ἀπεξέσθη κατόπιν, ἦτο ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ 21^ῳ στίχῳ ὡς ὀφειλόμενον τῷ Φερενίκῳ καὶ Εὐβολίῳ. Ἐν δὲ τῷ 22^ῳ στίχῳ βλέπομεν ὅτι καὶ Καρυστίοις ὀφείλοντο δραγμαὶ δισχίλια καὶ τετρακόσια ἑνεήκοντα, ὧν ὁ τόκος, ἂν ἡ ἡμετέρα συμπλήρωσις εἶνε ὀρθή, δὲν ἀπεδόθη κατὰ τὸ ἔτος,

εἰς ὃ ἀναφέρεται ἡ ἐπιγραφή. Καὶ τοῦ μὲν κεφαλαίου τοῦ ἐκ δραμῶν μυρίων καὶ τετρακισχιλίων καὶ ἑνακοσίων ὁ τόκος ἀπεδόθη εἰς Θηβὰς μὲν τοῖς Θηβαίοις Καλλίπῳ, Εὐβολίῳ, Θεοζοτίδῃ, εἰς Ἴστιαίαν δὲ Φιλοκράτῃ τῷ Ἴστιαεῖ καὶ τῷ Κλεοδήμῳ, Ἴστιαεῖ ἴσως καὶ τούτῳ. Τὸ ἔλρον τοῦ ἀποδοθέντος τόκου τοῖς Θηβαίοις εἶνε δραγμαὶ χίλια καὶ τετρακόσια πέντε, τῷ δὲ Ἴστιαεῖ Φιλοκράτῃ ἑξακόσια καὶ τῷ κατὰ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν Κλεοδήμῳ ἐπόγδοον, δραγμαὶ δηλονότι τετρακόσια. Ἄν ἀφαιρέσωμεν ἐκ τοῦ ἔλρου κεφαλαίου (τῶν 14900) τὸ κεφάλαιον τρισχιλίων διακοσίων δραμῶν, δι' ὃ ἀπεδόθη τόκος ἐπόγδοον, τὸ ὑπολειπόμενον ἐκ δραμῶν μυρίων καὶ χιλίων καὶ ἑπτακοσίων ἦτο δεδανεισμένον ἐπὶ ἐπιτοκίῳ $13\frac{3}{4}$ τοῖς $\%$ περίπου. (Ἀκριβείας χάριν σημειούμεθα ὅτι τὸ κεφάλαιον τῶν 14700 δραμῶν τοκίζόμενον πρὸς $13\frac{3}{4}$ παρέχει τόκον 1609,75, ἐν ᾧ ὁ ἀναγραφόμενος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὡς δοθεὶς τόκος τῷ Καλλίπῳ, Εὐβολίῳ, Θεοζοτίδῃ, Φιλοκράτῃ εἶνε δραγμαὶ 1605). Τοῦ δὲ ἐκ δραμῶν τρισχιλίων καὶ ὀκτακοσίων ὁ ἀποδοθεὶς τόκος τοῖς Θηβαίοις Ἀσωπιδῶρ καὶ Εὐβολίῳ ἀνέρχεται εἰς δραγμαὶς τετρακοσίας ἑκκαίδεκα καὶ ἡμίσειαν. Ἄν ἡ ἐπιγραφή εἶχεν, ὡς ἡμεῖς συμπληροῦμεν, τότε τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἦτο δεδανεισμένον ἐπὶ ἐπιτοκίῳ 11 περίπου ἐπὶ τοῖς $\%$ (Σημειωτέον ὅτι ἀκριβῶς ὁ τόκος τῶν 3800 δραμῶν πρὸς 11 $\%$ εἶνε δραγμαὶ τετρακόσια καὶ ὀκτωκαίδεκα, πρὸς δὲ ὅτι τῷ Ἀσωπιδῶρ πρὸς τῷ τόκῳ ἀπεδόθη καὶ κεφάλαιον δραγμαὶ πενήκοντα (στ. 19).

Ὁ πρὸς τὸν Φερενίκον ἀποδοθεὶς τόκος εἶνε δραγμαὶ ὀκτακόσια ἑνεήκοντα, ὃ δὲ πρὸς τὸν Εὐβολίῳ τετρακόσια. Ἄν ὁ τόκος ἦτο τὸ ὄγδοον τοῦ ἔλρου κεφαλαίου, τότε τὸ κεφάλαιον τὸ ὀφειλόμενον τῷ Φερενίκῳ καὶ Εὐβολίῳ ἀνέρχεται εἰς δραγμαὶς μυρίας καὶ τριακοσίας εἴκοσι.

Ἐν δὲ τῷ ἐκ δραμῶν δισχιλίων καὶ τετρακοσίων ἑνεήκοντα κεφαλαίῳ τῷ ὀφειλομένῳ Καρυστίοις, ὡς ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν τὴν συντετηρημένην λέξιν ΚΑ: περιέχεται καὶ ὁ μὴ κατὰ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἀνεγράφη ὁ λόγος οὗτος, ἀποδοθεὶς τόκος (ιδ. στ. 23^{ον}). Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τόκος ὁ περιεχόμενος ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἦτο τὸ ὄγδοον τοῦ κεφαλαίου, τότε τὸ κεφάλαιον θὰ ἦτο περὶ τὰς δισ-

χιλιάς καὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δραχμᾶς. Παρατηρητέον ὅτι ἐκ τῶν δανειστῶν ὁ μὲν Κάλλιππος, Κλεοδήμος (;) Θεοζοτίδας, Φερένικος ἀπαξ μόνον μνημονεύονται ὡς λαβόντες τόκον, ὁ δὲ Εὐβολίων ἐξάκις, ὁ δὲ Φιλοκράτης τρίς, ὁ δὲ Ἀσωπόδωρος πεντάκις. Ἡ κατὰ ὁδοὺς ἀπόδοσις τοῦ τόκου εἰς τινὰς ἐγένετο ἴσως, εἴτε διότι τοιαύτη ἦτο ἢ συμφωνία, εἴτε πρὸς εὐκολίαν τῶν τε δανειστῶν καὶ ὀφειλετῶν. Τὸ ἔλρον τοῦ τόκου ἀπεδόθη τοῖς δανεισταῖς πᾶσιν ἄρχοντος Ἀρχεστράτου (ιδ. στ. 12, 20, 26). Ἐπειδὴ εἰς ἐπώνυμος ἄρχων μνημονεύεται, ὁ Ἀρχέστρατος, ἐν δὲ στίχῳ 22^ο, ἂν αὐτὸν ὀρθῶς, ὡς πιστεύομεν, συμπληροῦμεν, λέγεται, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἡ λογοδοσία ἐγένετο, τόκος δὲν ἀπεδόθη τοῖς Καρυστίοις δανεισταῖς, εἰκάζομεν ὅτι ὁ ἀποδοθεὶς τόκος εἶνε ἐνὸς ἔτους καὶ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ἀρχόντων ἦτο ἐνιαύσιος

Ἐπώνυμος ἄρχων

Ἐκ τῶν στίχων 20^ο καὶ 28^ο μαυθάνομεν ὅτι ὡς παρ' Ἀθηναίους καὶ παρὰ Καρυστίους ὁ ἐπώνυμος ἦν ἄρχων καὶ οὐχὶ στρατηγὸς ἢ ἡγεμὼν ὡς παρὰ Χαλκιδεῦσιν. Τοιοῦτος ἄρχων ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονεύεται τρίς ὁ Ἀρχέστρατος (στ. 12, 20, 26).

Ταμίαι. Ἐκμηνοταμίαι.

Ὡς ὀφθαλμὸν ἐκ τῶν ἐλλιπῶν στίχων 29^ο, 30^ο, 31^ο, ἐν Καρύστῳ οἱ ταμίαι ἦσαν ἐννέα, ὧν εἷς ἦτο ὁ ἐπώνυμος. Τοιοῦτοι ἐπώνυμοι ταμίαι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονεύονται ὁ Θεύρων (στ. 12 ταμίαι κατὰ Θεύρων), ὁ Θράσυς (στ. 13 παρὰ ταμιῶν τῶν κατὰ Θράσυν) καὶ ὁ Ἀριστομένης (στ. 32 παρὰ ταμιῶν τῶν κατ' Ἀριστομένην). Πλὴν τῶν ταμιῶν ἀναφέρεται καὶ ἄλλη ταμιακὴ ἀρχή, ἧς ἡ διάρκειά ἦτο ἐξάμηνος, οἱ Ἐκμηνοταμίαι, ὧν ὡς ἐπώνυμος μνημονεύεται ὁ Βολιηκράτης, συνεκμηνοταμίαι δὲ ὁ Θεύρων, Ἀντίμαχος, Τιμοσθένης, Πρόφαντος. Ἀλλὰ πότε οὗτοι ἐταμίευσαν; ὅτε ἄρχων ἦτο ὁ Ἀρχέστρατος; Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν στίχων 12^ο καὶ 13^ο οἱ κατὰ Θεύρων ταμίαι ἀπέδοσαν τὸν τόκον τοῖς δανεισταῖς ἀπὸ τῆς προσόδου, ἢν παρέλαβον παρὰ τῶν ταμιῶν τῶν κατὰ Θράσυν, ἐκ δὲ τῶν στίχων 27^ο-33^ο οἱ ἐκμηνοταμίαι παρα-

λαβόντες τὸ περίσσευμα τῆς προσόδου παρὰ τῶν κατ' Ἀριστομένην ταμιῶν παρεῖδον τοῖς ταμίαις Εὐκλέγωνι, Εὐκρίτῳ, Χαιρεδήμῳ, Νικοζένῳ, Τιμηκράτει, Μενεκράτει, Τιμόνθῃ, Εὐγένει, Κτήσιδι. Εἰκάζομεν ὅρα ὅτι καθ' ἕκαστον ἔτος ἐξελέγοντο δύο ἑτάδες ταμιῶν καὶ ὅτι τοιαῦται ἦσαν ἐπὶ Ἀρχεστράτου ἡ ἑμὰς τῶν κατὰ Θεύρων, ἧτις διεδέξατο τὴν ἑτάδα τῶν κατὰ Θράσυν καὶ ἡ ἑμὰς τῶν κατ' Ἀριστομένην, ἧτις, τίς οἶδε τίνων ἕνεκα λόγων, δὲν ἐταμίευσεν καθ' ἔλρον τὸ ἔτος. Ταύτην δὲ διεδέξαντο οἱ ἐκμηνοταμίαι, οἵτινες ταμίευσαντες ἐπὶ ἐξ μῆνας, ὅτε ἔληξεν ὁ χρόνος τῆς ταμιαίας αὐτῶν, παρέδοσαν τὸ ὑπόλοιπον τοῖς τακτικοῖς ταμίαις (στ. 29^ο-33^ο). Ἐπειδὴ δὲ ἐκμηνοταμίαι δὲν συμνημονεύονται οὔτε μετὰ τῆς ἑτάδος τῶν κατὰ Θεύρων ταμιῶν οὔτε μετὰ τῆς τῶν κατὰ Θράσυν, οὔτε μετὰ τῶν ταμιῶν, πρὸς οὓς αὐτοὶ παρέδοσαν τὸ ὑπόλοιπον, πειθόμεθα ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ἐκμηνοταμιῶν καθίστατο ἐκτάκτως κατ' ἀνάγκην τινά.

Αἰτία τοῦ δανείου

καὶ χρόνος τῆς συνομολογήσεως αὐτοῦ.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐκ τῶν ξένων δανειστῶν οὐδεὶς εἶνε οὔτε Ἀθηναῖος οὔτε Χαλκιδεὺς οὔτε Ἐρετριεὺς ἐκ τῶν ἐπὶ δανειστῶν πέντε μὲν ἦσαν Θηβαῖοι, δύο δέ, ὧν ὁ ἕτερος ἀναμφισβητήτως, Ἰστιαεῖς. Ἐπειδὴ, ὡς εἰκός, καὶ τὸ πάλαι καὶ νῦν οἱ ἔχοντες ἀνάγκην δανείων, εἴτε ἰδιῶται εἴτε πόλεις, πρὸς φίλους καὶ συμμάχους μᾶλλον προσφεύγουσιν αἰτούμενοι καὶ οὐχὶ πρὸς ἐχθρούς καὶ πολεμίους, εἰκάζομεν ὅτι, καθ' ἂν χρόνον οἱ Καρύστιοι ἐποιήσαντο τὸ δάνειον, δὲν ἐτύγχανον ὄντες φίλοι οὔτε τῶν Ἀθηναίων οὔτε τῶν Χαλκιδεῶν οὔτε τῶν Ἐρετριέων καὶ διὰ τοῦτο πιθανῶς οὐδεὶς αὐτῶν φαίνεται ὡς δανειστής. Ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία τούτου; Ἐκ τοῦ Θουκυδίδου (1,98) γινώσκομεν ὅτι οἱ Καρύστιοι, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον, ἐπολεμήσαν ἄνευ τῶν ἄλλων Εὐβοέων τοῖς Ἀθηναίοις καὶ χρόνῳ συνέβησαν καθ' ὁμολογίαν. Πότε ἀκριβῶς ὁ πόλεμος οὗτος ἐγένετο, δὲν γινώσκομεν, ἐπειδὴ ὁ ὅμως ὁ Θουκυδίδης μνημονεύει αὐτὸν πρὸ τῆς ἐπὶ Νάξου στρατείας τῶν Ἀθηναίων, ἧτις ἐγένετο κατὰ τινὰς μὲν τῷ 466^ο, κατ' ἄλλους δὲ τῷ 470^ο π. X. πολὺ πιθανὸν εἶνε ὅτι

συνέβη προ αὐτῆς. Ἄν αἰτία τοῦ νὰ μὴ φαίνωνται ὡς δανεισταὶ τῶν Καρυστίων καὶ Ἀθηναῖοι εἶνε ὁ πόλεμος οὗτος ἢ ἡ κατόπιν ἐπελθοῦσα κατάκτησις τῆς Εὐβοίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀγνοοῦμεν. Καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν μὲν ὅτι καὶ ταῦτα συνεβάρησαν πρὸς τοῦτο, δὲν δυνάμεθα δ' ὅμως νὰ πεισθῶμεν, ὅτι δὲν συνέβη τι ἄλλο, ἀγνωστον ἡμῖν, οὐ ἕνεκα οἱ Καρύστιοι καὶ τὸ δάνειον ἠναγκάσθησαν νὰ συμολογήσωσι καὶ ὡς δανειστάς νὰ προτιμήσωσιν ἐκ μὲν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοὺς Θηβαίους, ὧν ἡ πόλις, ὡς γνωστόν, μέχρι τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐχθρικῶς διέκειτο τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκ δὲ τῶν Εὐβοέων Ἰστιαεῖς, ὧν τὴν χώραν οἱ Ἀθηναῖοι κατεκληρούργησαν, αὐτοὺς δὲ ἐξώκισαν.

Χρόνος, καθ' ὃν ὁ λόγος ἐγένετο.

Ἐκ δύο ἀττικῶν ἐπιγραφῶν (C I A II 64 καὶ 65) ἀναγομένων εἰς τὸ ἔτος 357^ο π. X. μαθητόμεν ὅτι κατὰ τὴν στάσιν τὴν γενομένην μεταξὺ τῶν Εὐβοικῶν πόλεων, ὅτε αἱ μὲν αὐτῶν ἐπεκαλέσαντο τοὺς Βοιωτοὺς, αἱ δὲ τοὺς Ἀθηναίους (Διοδ. Σικελ. XV, 7), οἱ Καρύστιοι ἦσαν φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐβοήθησαν μετὰ τῶν Χαλκιδέων τοῖς Ἐρετριεῦσιν (ἐπαιρέσαι δὲ καὶ τ)οὺς βοηθήσ[αντ]ας ἐ[ς] Ἡ[ε]ρετρίαν. . . Κα[ρ]υστίους C. I. A. II 65). Ἡ μὴ συμμετοχὴ μήτε Ἀθηναίων μήτε Χαλκιδέων εἰς τὸ δάνειον πείθει ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν κατ' ἀνάγκην, ὅτι τὸ δάνειον τῶν Καρυστίων εἶνε παλαιότερον τῶν ἐπιγραφῶν τούτων. Ἐπειδὴ δὲ ἦτε γλωσσοκαὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δὲν εἶνε τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ἔπεται ἄρα ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε μὲν τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ἀλλ' ἀρχαιότερα τῶν προειρημένων δύο ἀττικῶν ἐπιγραφῶν, τοῦ ἔτους δηλαδὴ 357^ο π. X. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, μαρτυροῦσι τὰ Θηβαϊκὰ ὀνόματα Φερένικος καὶ Ἀσωπόδωρος. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (ἐν βίῳ Πελοπίδου κ. 5 καὶ 8) μαθητόμεν ὅτι ὁ μὲν Φερένικος ἦτο ἐκ τῶν πλουσίων Θηβαίων, φίλος καὶ ὁμηλιεὺς τοῦ Πελοπίδου, μεθ' οὗ συνέφυγεν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ τῶν ἐν Θήβαις τυράννων, ὁ δὲ Ἀσωπόδωρος, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς C I G 2408, ἦτο Βοιωτάρχης κατὰ μὲν τὸν Koehler τῷ ἔτει 364^ο ἢ 363^ο π. X. κατὰ δὲ τὸν Νόβαν τῷ 366^ο π. X. Τούτου ὁ πατήρ Μαλκίδης, ὡς ὀρθῶς ὁ Koehler

διορθοῖ τὸν ἐν βίῳ Πελοπίδου (κ. 35) Μαλκίδην καλούμενον, ἠγγείτο μετὰ τοῦ Διογένητος τῆς στρατιᾶς, ἣν ἔπεμφαν οἱ Θηβαῖοι ἐπὶ Θεσσαλίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πελοπίδου.

Σημασία τῶν ἀριθμητικῶν σημείων.

Ἡ σημασία τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀριθμητικῶν σημείων εἶνε ἡδε:

Τ	=	τάλαντον,	δραχμαὶ	ἑξακισχίλια
Χ	=	μναῖ	δέκα	» χίλια
Π	=	μναῖ	πέντε	» πεντακόσια
Γ	=	μναῖ		» ἑκατὸν
Ϟ	=	ἡμίσεια	μναῖ	» πεντηκοντα
—	=			» δέκα
Π	=			» πέντε
Ι	=			» μία
Ο	=	ὀβολός.		» 1/6

Σημειωτέον ὅτι τὸ σημεῖον Γ, ὡς ἡμεῖς τουλάχιστον γινώσκομεν, τὸ πρῶτον ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ, τὸ δὲ Δ, ὅπερ συνηθέστατον ἐν πάσαις, ἐν ταύτῃ εὑρεται πρὸ μόνων τῶν χιλιάδων (στ. 4) ἢ ἐγγεγραμμένον ἐν τῷ Π (Ϟ) πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ πεντήκοντα, πρὸς δῆλωσιν δὲ ἀπλῆς δεκάδος εἶνε τὸ σημεῖον —, ὡς καὶ ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἐπιγραφῇ (ιδ. Ἀρχ. Ἐρ. 1886 σελ. 169). Το σημεῖον — ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς σημαίνει δραχμὴν, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δ' ὅμως ταύτῃ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν, ὡς πᾶς τις δύναται νὰ πεισθῇ ἐκ τῶν συμπαραικμένων ἀριθμῶν καὶ ἐκ τῶν στίχων 14^ο, 17^ο, 18^ο, 19^ο, 21^ο, 22^ο, 34^ο, ἐνθα, ἂν τοῦτο παραδεχθῶμεν, ὁ ἀναγραφόμενος τόκος θὰ ἦτο ἀνάξιος οὐ μόνον ἀναγραφῆς ἀλλὰ καὶ λόγου.

Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου, ἐν δὲ τοῖς καθ' ἕκαστον ἄξια παρατηρήσεως νομίζομεν τάδε:

Στ. 1^ο. Ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου τούτου φθορᾶς ἕνεκα τοῦ λίθου ἐλλείπουσι περὶ τὰ πέντε γράμματα. Ἄν ἐλλείπωσιν ἀριθμητικὰ μόνον σημεῖα ἢ καὶ λέξεις, ἀγνοοῦμεν.

Στ. 2^ο. Ἄπαν τὸ σωζόμενον μέρος αὐτοῦ εἶνε ἀπεξεσμένον. Ὑπὸ τίνος ἄρα γε καὶ διατί ἀπεξέστη; Ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἕνεκα ἀμαρτήματος αὐτοῦ τούτου ἢ μήπως, διότι τὰ γεγραμμένα ἔδει δι' ἄλ-

λον λογον νά ἀπαλειφθῶσιν; Τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου στίχου δύο γράμματα -λη μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀσιᾶσιν, ὅτι τὰ τελευταῖα τοῦ στίχου τούτου γράμματα ἦσαν κεφα-

Στ. 3^{ος}. Εἰς τὸ ἐπίθετον πτωτός, μεθ' ὃ ὑπάρχουσι τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, ἐννοητέον πρὸς συμπλήρωσιν τὰ καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶντα τοῦ περιώτους ἢ τοῦ ἀρχαιότευ. Τὰ τελευταῖα συνεπληρώσαμεν πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες τὰ ἐν τῷ στίχῳ 23^ῳ.

Στ. 4^{ος}. Το ὄνομα κεφαλή ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ οὐο τινὰ σημαίνει, τὸ σύνολον ὁῦλον ὅτι ἢ ἄθροισμα ἢ εἶνε συνώνυμον τοῦ ἀρχαῖου ἢ κεφάλαιου (ιδ. στ. 23^ῳ) καὶ κείται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τόκον. Πανταχοῦ ἀλλαγῶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καθ' ἡμᾶς πλὴν τοῦ 2^{ου} καὶ 34^{ου} στίχου ἔχει τὴν δευτέραν σημασίαν, ἀναμφισβητήτως δὲ ἐν τῷ 19^ῳ στίχῳ, ἐνθα ἀναγράφεται ὅτι πρὸς τῷ τόκῳ ἐκ δραχμῶν τριάκοντα τριῶν καὶ δύο ὀβολῶν ἀπεδόθη Ἄσσωποδώρῳ τῷ Θηβαίῳ καὶ κεφαλή (= κεφάλαιον) δραχμῶν πενήκοντα. Τον στίχον τοῦτον συνεπληρώσαμεν οὕτω λαβόντες πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς στίχους 11^{ον} 12^{ον} 26^{ον}.

Στ. 5^{ος}. Το μὲν Ἰστιάται συνεπληρώσαμεν ἐκ τοῦ στίχου 18^{ου}, τὸ δὲ Καλ]λίπῳ ἐκ τοῦ στίχου 24^{ου}.

Στ. 6^{ος}. Εὐβουλίω = Εὐβουλιων. Συμπληροῦντες τὸν στίχον ἀνεγράψαμεν ὡς τοκον δαθέντα τῷ Εὐβουλίῳ δραχμᾶς 7777 εἰκάσαντες ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 22^{ου} στίχου γραμμάτων ni, τὸ δὲ ὄνομα Θράσιος ἐκ τοῦ στίχου 13^{ου}, ἐνθα οὗτος μνημονεύεται ὡς ἐπώνυμος ταμίας.

Στ. 7^{ος}. Ἡ συμπλήρωσις ἐγένετο τοῦ μὲν ὀνόματος τοῦ ταμίου ἐκ τοῦ στίχου 33^{ου}, τοῦ δὲ τοῦ δανειστοῦ ἐκ τῆς ταυτότητος τοῦ ἀποδοθέντος τόκου πρὸς τὸν ἐν στίχῳ 22^ῳ μνημονευόμενον.

Στ. 8^{ος}. Το μὲν ὄνομα τοῦ δανειστοῦ ὡς καὶ τὸν τόκον συνεπληρώσαμεν ἐν τε τῷ στίχῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ 10^ῳ λαβόντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν στίχον 9^{ον}, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ταμίου

Μενε
Τιμο
Βολη

κράτης ἐκ τοῦ 16^{ου}, 18^{ου}, 27^{ου}, 28^{ου}, 31^{ου}.

Στ. 9^{ος}. Το μὲν ὄνομα τοῦ ταμίου, Μερεκρά-

της, παρελάβομεν ἐκ τοῦ στ. 31^{ου}. Το δὲ τοῦ δανειστοῦ ἐκ τοῦ 26^{ου}.

Στ. 11^{ος}. Τοῦτον τὸν στίχον συνεπληρώσαμεν ἐκ τῶν στίχων 19^{ου} καὶ 20^{ου}.

Στ. 13^{ος}. Ὅπόσον ἦτο τὸ περίσσευμα [πε[ριόν], ἀγνοοῦμεν. Το ὄνομα Θράσιος παρελάβομεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ στίχου, τὸ δὲ Εὐβουλίῳ, ἐκ τῶν στίχων 13^{ου}, 16^{ου}, 17^{ου}, 18^{ου}, ἐνθα ἀναγράφεται ὁ αὐτὸς τόκος.

Στ. 14^{ος}. Τὰ προστεθέντα ἐν τε τῷ στίχῳ τούτῳ καὶ τῷ 15^ῳ καὶ 16^ῳ ἀριθμητικὰ σημεῖα παρελάβομεν ἐκ τῶν στίχων 18^{ου} καὶ 19^{ου}.

Στ. 19^{ος}. Τὰς τελευταῖας λέξεις ἐν τούτῳ συνεπληρώσαμεν ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν 11^{ον} στίχον. Σημειωτέον ὅτι παρὰ τὸ σύνηθες με.ὰ τὸν ἀριθμὸν Π δὲν ὑπάρχει στίξις.

Στ. 20^{ος}. Παρατηρητέα ἢ διὰ τοῦ ε γραφῆ τοῦ θ' ἔθας ἀντὶ τῆς διὰ τοῦ η, ὡς εἶνε ἐν τῷ 5^ῳ στίχῳ. Ἐν μόνῳ τῷ στίχῳ τούτῳ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Καρύστιοι, ὅπερ ἀναγκάζει πάντα νὰ μὴ ἀμβάλλη, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε Καρυστία.

Στ. 21^{ος}. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου τούτου διακρίνονται, εἰ καὶ ἀπεξεσμένα, τὰ γράμματα Α Ε Ν

Στ. 23^{ος}. Τὰ τρία πρῶτα γράμματα ἐν τῷ λίθῳ εἶνε εὐδιάκριτα, τὸ τέταρτον δ' ὅμως πολλὰ πράγματα παρέσχεν ἡμῖν, διότι αἱ μὲν τρεῖς στιγμαὶ ὁμοιάζουσι πρὸς κεραίαν, τὸ ἕλον δὲ γράμμα Κ ἔνεκα κοιλώματος ὑπάρχοντος μεταξὺ τῆς καθέτου κεραίας αὐτοῦ καὶ τῶν τριῶν στιγμῶν φαίνεται ὡς Μ ἢ Ν. Τὴν συλλαβὴν ΚΑ: εἰκάζοντες ἐκ τοῦ ἐπομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ ἐν 20^ῳ στίχῳ Καρύστιοι μετεγράψαμεν Κα[ρυστίους. Διὰ τῆς φράσεως ἔστι αὐτοῖς ἐν τῷ κεφαλαίῳ ὃ γρηθ[ηται νοητέον τὴν κεφαλαιοποίησιν τοῦ τόκου, ὡς νῦν λέγεται. Παρατηρητέα ἢ ἔλλειψις τοῦ εὐφωνικοῦ ν καὶ ἡ χρῆσις τοῦ κεφάλαιου συνωνύμως τῷ ἀρχαῖου. Ἄν ἀπίδη τις πρὸς τὸ προηγούμενον Καρύστιοι, δύναται νὰ συμπληρώσῃ ἀντὶ τοῦ χρῆσται γράφων Θηβαῖοι, ἐπειδὴ δ' ἔμῳς ἔπεται καὶ τὸ ὄνομα Φιλοκράτης, ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τότε καὶ τὸ ἐθνικὸν Ἰστιάειος μετὰ τὸ ὄνομα Φερένικος. Τότε δὲ ὁ στίχος θὰ σύγκειται ἐκ γραμμάτων πενήκοντα τεσσάρων, ὅπερ ἐξ οὐδενὸς τῶν δυναμένων νὰ συμπληρωθῶσιν ἀσφαλῶς πως στίχων τεκμαιρόμεθα.

Στ. 25^{ος}. Τοῦτον τὸν στίχον συνεπληρώσαμεν

αναγράφαντες πλήν τοῦ ἐπογοῦδου ἅπαν τὸ ἄλλο ποσόν, ὅπερ ἀπέδοθη ὡς τόκος τοῖς δανεισταῖς.

Στ. 26^{ος}. *καὶ ὅς ἐξελείφθη* = καὶ ὅν παρέλιπον ἀποδοῦναι. Τίνος ἕνεκα παρελείφθη ὁ τόκος οὗτος καὶ δὲν ἐπληρώθη, ἀγνοοῦμεν. Τὸ ποσὸν τοῦ τόκου ἀνεγράψαμεν παραλαβόντες ἐκ τοῦ 10^{ου} στίχου.

Στ. 27^{ος}, 28^{ος}, 29^{ος}, 30^{ος}, 32^{ος}. Ἄν κρίνωμεν ἐκ τῶν ἐν ἐκάστῳ τούτων σωζομένων γραμμῶν, πάντες εἶνε ἐλλιπεῖς. Καὶ ἐν μὲν τῷ 27^ῳ ἐλλείπει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποδοθέντων ὑπὸ τῶν ἐκμηνοταμιῶν, ἐν δὲ τῷ 28^ῳ 29^ῳ 30^ῳ πιθανῶς ἐλλείπουσιν ὀνόματα. Ἄν τοῦτο οὕτως ἔγῃ, τότε οὔτε

οἱ ἐκμηνοταμίαι ἦσαν ὅσοι ἀναγράφονται οὔτε οἱ ταμίαι ἦσαν μόνον ἐννέα.

Τὰ ὀνόματα *Βουλκροῦτης* (= Βουλκροῦτης, *Εὐβολίωρ* (= Εὐβουλίωρ) *Εὐκλέων* (= Εὐκλείων ἢ Εὐκλέων) *Θεοζοτίδας* (= Θεοζοτίδης ἢ Θεοζοτίδης) *Κτησίαι* (= Κτησίας) δὲν εὐφρηνται ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ κατελιγεμένῳ.

2

Ἐπί βιάσεως μαρομαρίνης μήκους 1,20, πλ. 0,40, πάχους 0,10 ἀνέγνωμεν τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν, ἧς γράμματα τινὰ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ εἶνε ἐσθαρμένα.

. Ι Ο Ι Ν Υ Μ Φ Α Ι Τ Ο Δ Α Γ Ι Ο Ι Ζ Ο Ζ / \ \ Λ Α Ι Ο Ν Υ Δ Ω Ρ
Ε Υ Κ Λ Ε Ι Τ Ε Ι Τ Ε Κ Ν Ω Ν Μ Η Τ Ρ Ι Χ Α Ρ Ι Σ Ο Μ Ε Ν Α Ι
Ο Υ Ν Ε Κ Ε Ν Ε Υ Σ Ε Β Ε Ι Ω Ν Τ Ε Μ Ε Ν Ο Σ Τ Ο Δ Ε Ρ Ω Ν Υ Μ Ο Ν Α Υ Ξ Ε Ι
Α Φ Θ Ο Ν Ο Ν Ι Μ Ε Ρ Τ Η Ν Τ Ε Υ Ξ Α Μ Ε Ν Η Λ Ι Β Α Δ Α
Ω Κ Α Ι Τ Α Δ Ε Π Α Ν Τ Α Α Ν Ε Θ Η Κ Ε Λ Ε Γ Ε Ι Δ Ε Ν Π Α Σ Ι Π Ο Λ Ι Τ Α Ι Σ
Ε Υ Σ Ε Β Ε Ι Ω Ν Κ Ρ Η Ν Η Σ Λ Α Μ Β Α Ν Ε Τ Η Δ Υ Ρ Ο Τ Ο Ν

Ποτάμιοι Νύμφαι τοδ' ἀ[γνὸν δ]ο[σαν ἀδ]αῖον ὕδωρ
Εὐκλείτει τεκνῶν μητρὶ χαρίζομεναι,
οὐνεκεν Εὐσεβειῶν τεμένος τόδ' ἐπώνυμον αὖξει
ἄφθονον ἡμερτὴν τευξάμενη λιβάδα
Ω καὶ ταδε πάντα ἀνέθηκε, λέγει δ' ἐν πᾶσι πολίταις
Εὐσεβειῶν κρήνης λαμβάνετ' ἠδὲ ποτόν.

Κατὰ τὴν ἔμμετρον ταύτην ἐπιγραφὴν μήτηρ τις τέκνων, Εὐκλείτη τὸ ὄνομα, κατασκευάσασα κρήνην, ἐξ ἧς ἔρρεεν ἀγνὸν ὕδωρ, ἀνέθηκε ταῖς ποταμίαις Νύμφαις, αἵτινες αὐτῇ χαρίζομεναι ἔδοσαν ἄφθονον καὶ ἠδύ. Ἐκ τῆς κρήνης ταύτης τῶν Εὐσεβειῶν, ἐξ ἧς κατηρδεύετο τὸ ὀμώνυμον αὐτῇ τέμενος παρεκελεύετο πάντας τοὺς πολίτας νὰ λαμβάνωσιν ὕδωρ ἠδύ.

Σημειωτέον ὅτι ὁ γῶρος, ἔνθα εὐρέθη ἡ ἐπιγραφὴ, εἶνε ἐκ τῶν καλλίστων· ἡ ἐξ αὐτοῦ θεὰ τῆς θαλάσσης τέρπει τοὺς ὀφθαλμοὺς λίαν, ἐν ἀριστερᾷ ῥέει ποταμὸς, οὗ ἐν τῇ κοίτῃ καὶ νῦν ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Κωνσταντινίδου κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ὑπάρχει κρήνη, ἐξ ἧς ἄφθονον ὕδωρ ῥέει. Πιθανώτατα λοιπὸν μέρος τοῦ νῦν κήπου τοῦ κ. Κωνσταντινίδου κατεῖχε τὸ τέμενος τῶν Εὐσεβειῶν τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονευόμε-

νον, ἔνθα καὶ ἡ ὀμώνυμος κρήνη τῆς Εὐκλείτης.

Ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τὴν πρώτην λέξιν *ποτάμιοι* (;) συνεπληρώσαμεν ἐκ μόνης τῆς θέσεως εἰκάσαντες, τὴν δὲ λέξιν *ἀδ]αῖον* ἐκ τε τοῦ γῶρου καὶ τῶν συμπαρομένων. Παρατηρητέον πρῶτον ὅτι τὸ θηλυκὸν ὄνομα *Εὐκλείτη* ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ δὲν ὑπάρχει, εἶτα ὅτι τὸ τελικὸν *α* τοῦ *πάντα* παρὰ τὴν μετρικὴν ἀνάγκην δὲν ἐξεθλίβη, τὸ δὲ *τ* τοῦ *λαμβάνετ'* δὲν ἐπράπη εἰς *θ* πρὸ τῆς ἀπὸ δασέος φωνήεντος ἀρχομένης λέξεως. Ἀνέγνωμεν τὴν τελευταίαν λέξιν *ἠδὲ ποτόν*, καὶ οὐχὶ *ἠδὲ ποτοῖν*, ἐπειδὴ τὸ οὐσιαστικὸν ὕδωρ ἀπέχει πολὺ. Ἄν δ' ὅμως ὁ ποιητὴς τοῦ ἐπιγράμματος ἔγραφεν *ἠδὲ ποτοῖν* καὶ οὐχὶ *ἠδὲ ποτόν*, τότε ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς κρήνης παραβαλλόμενον πρὸς ἄλλα ἠδέως ἐπίνετο.

3

Α Μ Η Ν Ι Τ Ο Σ
Ε Μ Ρ Ο Λ Ε Ι Ε Ι Δ Ο Σ
Σ Ω Ι Ε

Αὕτη εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ φυσικοῦ βράχου
μικρ. 1,64, πλ. 0,72, πάλ. 0,40, ὅστις νῦν εἶνε
ἐντετοιγισμένος ἐπὶ τῆς κλίμακος, ἥτις διασχίζει
τὸν κήπον τοῦ κ. Κωνσταντινίδου ἀπὸ τῆς οἰκίας
μέχρι τοῦ πέρατος αὐτοῦ.

Ὡς φαίνεται ὁ Ἀμηνίτος ἦτο καλὸς τις, ὃν φί-
λος ἔξω τῆς πόλεως ἴσως κατοικῶν παρακελεύε-
ται νὰ φυλάττηται τὸ κάλλος αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει.

4

ΚΑΧΑΜΕΝΑΝΔΡΟ

Κάχα Μενάνδρο

Καὶ αὕτη εὐρεθεῖσα ἐν τῷ κήπῳ τοῦ κ. Κων-
σταντινίδου εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ στήλης ἐχούσης ἀε-
τωματίον. Ὑψ. 0,80 πλ. 0,10. Κάτωθεν τῆς ἐπι-
γραφῆς εἰκονίζεται ἀνὴρ καθήμενος ἐπὶ ἔδρας καὶ
παρθένος ὀρθία τέχνης συνήθους. Πρωτοφανὲς εἶνε
τὸ ὄνομα Κίχα. Μὴ τὸ ὄνομα Κίχα (ἐκ τοῦ κα-
ράζω) ὑπαινίσσεται τὸ ἔργον τοῦ πατρός; Ἄλλὰ
τίς ὁ Μενάνδρος οὗτος; ὁ Ἀθηναῖος κωμικὸς ποιη-
τῆς ἢ ἄλλος τις ὁμώνυμος αὐτῷ καὶ ὁμότεχνος
Καρύστιος;

5

ΑΓΓΑΘΩΝ

Ἀγάθων

ΕΙΝΓΕΝΟΥΔΟΥΣ

Εἰνγενοῦδους

Ταύτην ἀνέγνωμεν ἐπὶ στήλης ἐχούσης ἀετω-
ματίον καὶ ἐντετοιγισμένης ἐπὶ τῆς αὐλείου θύρας
τῆς οἰκίας τοῦ Κωνστ. Χατζῆ Κωνσταντῆ. Εἶνε
κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ κάτωθεν τοῦ ἀετωματίου γεί-
σου, ὅφ' ὁ ἐντὸς ναοειδοῦς χώρου εἰκονίζεται μορφή
ἀνδρός ἔχοντος τὴν μὲν δεξιάν ἐνειλημένην τῷ ἱμα-
τίῳ ἀλλὰ φαινομένην ἀπὸ τοῦ καρποῦ, τὴν δὲ ἀρι-
στεράν τεταμένην πρὸς τὰ κάτω. Ὅτι τὸ **Εἰνγε-
νοῦδους** εἶνε Λατινικόν, δὲν ἀριβιάλλομεν, ἀμ-
φιβιάλλομεν ὁμῶς ἕνεκα τοῦ μεταξὺ τῶν δύο οὐ
παρεμβιβαλλομένου Δ, ἂν εἶνε ταυτὸν τῷ Ἰηρέ-

ροῖος (= ingenuus) τῷ ἐν Ἄνων. ἀποσπ. Ὡ ἐκδ.
Muller. IV. 194 καὶ τῷ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ 4, 9633
Ἰηρέτουρος.

6

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΥ
ΜΗΤΗΡ

ΡΙΣΤΗΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΥΓΥΝΗ
ΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΣΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΥΘΥΓΑΤΗΡ

Δημητρία Δημοστράτου
μήτηρ.

Ἀρίστη Δημοστράτου γυνή,

Δημόστρατος Ἡρακλείδου,

Ἀριστάρχη Δημοστράτου θυγάτηρ

7

ΓΥΘΩ
ΕΤΕΟΝΙΚΟΥ
ΓΥΘΩ

ΤΙΜΟΣΘΕΝΟΥ
ΑΓΑΘΩΝΥΜΟΣ
ΕΡΑΤΩΝΥΜΟΥ
ΕΡΑΤΩΝΥΜΟΣ
ΑΓΑΘΩΝΥΜΟΥ

Πυθῶ
Ἐτεονίκου,
Πυθῶ

Τιμοσθένου,
Ἀγαθώνυμος
Ἐρατώνυμος,
Ἐρατώνυμος
Ἀγαθώνυμος.

Τὰς δύο τελευταίας ἐπιγραφὰς ἀντιγράψας ὁ κ.
Δημητριὸς Νικολαΐδης ἔδωκεν ἡμῖν πρὸς δημοσίευ-
σιν. Ὡς μοι ἀνεκοινώσατο, εἰσὶν ἐντετοιγισμένοι
ἐν τῷ ἐξοχικῷ οἰκίσκῳ τοῦ Γεωργίου Μιλητῆ κει-
μένῳ παρὰ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου,
ὀλίγον δὲ μακρὰν τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ Με-
γάλου βρύματος, εὐρέθησαν δὲ πρὸ δύο ἐτῶν ἐν
τινὶ ἀγρῷ. Αἱ πλάκες εἶνε ἐγγωρίου μαρμαῦρου.

6' Γυμνοῦ καὶ Βάθειος.

1

ΝΑΥΣΙΚΡΑΤΗ
ΑΝΤΙΦΙΛΟΥ

Ναυσικράτη
Ἀντιφίλου

Ἐπὶ στήλης ἐχούσης ὑπεράνω κυματίου ἀετω-
ματίον ἄνωθεν ἀποκεχρουμένον, ἐν ᾧ ἀνθέμιον.
Ἔχει ἡ στήλη ὕψ. 0,90, πλ. 0,36, πάλ. 0,12,
εὐρέθη δὲ ἐντὸς ἀμπελώνος ἐν Γυμνοῦ παρὰ τὸ
κτῆμα Στάθη Μπογιατζῆ.!

2

ΑΓΓΛΑΟΝΙΚΗ

Ἀγγλαονίκη

Ἐπὶ λίθου μέλανος ὕψ. 0,77, πλ. 0,43, πάχ. 0,14 ἔχοντος ἀετωμάτιον. Εὐρέθη ἐν Γυμνοῦ ἐν τῷ ἀγρῷ Ἄν. Σταματούκου.

3

ΤΙΜΟΔΗΜΟΣ
ΣΚΥΘΕΩ

Τιμοδημος
Σκύθειω

Ἐπὶ στήλης ἐχούσης γείσον, ἀποκεκρουμένης δὲ κάτωθεν. Ἔχει ἡ στήλη ὕψ. 0,70, πλ. 0,51, πάχ. 0,8. Εὐρέθη ἐν Γερανεῖα (νῦν Γεράνι παρὰ τὴν παραλίαν Βάθειας), νῦν δὲ κεῖται ἐν τῇ οἰκίᾳ Μπαραμπούτη.

4

Θ ΕΒΟΗΘΕΙ ΤΗ ΔΕΣΠΟΙΝΗ ΗΜΩΝ ΑΞΙΟΧΙΑ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΗΜΩΝ ΠΑΝΟΙΚΕΙ

Θε(ε), βοηθαι τη δεσποίνη ημών Ἀξιοχία μετὰ τῶν δεσποτῶν ημών πανοικεῖ.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶνε κεχαραγμένη καθ' ἕλον τὸ μῆκος ὑπερθύρου χριστιανικοῦ ναοῦ ἄνωθεν διπλῆς σειρᾶς κοσμημάτων. Εὐρέθη ἐν παραλίᾳ Βάθειας ἐν τῇ οἰκίᾳ Κωνσταντίνου Μπαραμπούτη. Τὸ μῆκος τοῦ ὑπερθύρου εἶνε 2,4, τὸ δὲ πλάτος 0,30. Τὸ ὄνομα Ἀξιοχία δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ. Παρατηρητέον τὴν ἔλλειψιν τῆς ὑπογραφῆς ἐν τῇ δοτικῇ.

5

ΚΟΠΡΙΣ

Ταύτην μόνην τὴν λέξιν ἀνέγνωμεν ἐπὶ τεμαχίου στήλης ἐχούσης ἀετωμάτιον, χρησιμευούσης δὲ νῦν ὡς νιπτῆρος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς ἄνω Βάθειας.

6

ΖΩΠΥΡΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ζώπυρος
Δημητρίου

ἐπὶ στήλης μ. 0,59 πλ. 0,49, πάχ. 0,10 κειμένης ἐν τῷ κτήματι Ἀντωνίου Πνευματικοῦ.

7

ΝΙΚΗΣΩ
ΝΙΚΙΟΥ

Νικησῶ
Νικίου

ἐπὶ στήλης μαρμάρου ὕψ. 105 πλ. 0,45, ἣν εἶδομεν κειμένην ἐν τῷ κυλικίῳ τοῦ παντοπωλείου Γ. Μπαραμπούτη.

8

ΜΝΗΜΟΡΙ
ΟΝ ΚΥΡΙΑ
ΚΟΥ

Μνημόρι-
ον Κυρια-
κού

ἐπὶ στήλης μαρμάρου πάχ. 0,10 μήκ. 0,35 πλ. 0,25. Εὐρέθη ἐν τῷ κήπῳ Γ. Μπαραμπούτη. Ἄνωθεν τῶν γραμμῶν εἶνε κεχαραγμένος σταυρός.

γ' Ταμυνῶν.

1

ΕΛΙΚΩ

Ἐλικῶ

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ θραύσματος στήλης, ἣς τὸ σωζόμενον ὕψος εἶνε 0,45, τὸ πλ. 0,35 καὶ τὸ πάχ. 0,20. Εὐρέθη ἐν θέσει *φυλακῆ* παρὰ τὸν Κάραβον, νῦν δὲ ὑπάρχει ἐν τῇ οἰκίᾳ Παντελῆ Νικολάου κειμένη ἐν θέσει Κουρέντη.

2

R A T I
I B R

Ἐπὶ τεμαχίου μαρμάρου ἀποκειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ προμνημονευθέντος Παντελῆ Νικολάου.

3

TAM[YN]AI

Ἐπὶ βράχου κειμένου πρὸς δυσμὰς τοῦ λόφου, ὅστις νῦν καλεῖται *Τρόχαλα*, ἀναγινώσκονται εὐκρινῶς τὰ μὴ περιγεγραμμένα γράμματα κείμενα ἐντὸς δύο παραλλήλων κεχαραγμένων γραμμῶν.

4

- ΕΟΤΕΛ Θ]εοτέλ[ης

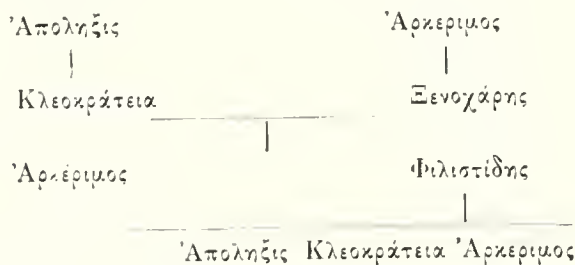
Ταῦτα ἀνέγνωμεν ἐπὶ τεμαχίου στήλης πλάτ. 0,42, ὕψ. σωζομένου 0,30. Εὐρέθη ἐπὶ λόφου ἐν Ἀναθώνῃ.

5

..... ΚΛΕΟΚΡΑΤΕΙΑ
 ΟΣΤΟΝΠΑΤΕΡΑ
 ΝΞΕΝΟΧΑΡΟΥ
 ΟΛΛΩΝΙΑΗΤΟΙ

Ἀποληξίς καὶ] Κλεοκράτεια
 καὶ Ἀρκέριμος τὸν πατέρα
 Φιλιστιδῆ]ν Ξενοχάρου
 Ἀρτέμιδι Ἀπ]όλλωνι Λητοῖ.

Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Wilhelm ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (ἐν σελ. 161 ἔσ. 1892) μετ' ἄλλης τινός, ἣν καὶ αὐτοὶ εἶδομεν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ κ. Γεωργίου Παλαιολόγου ἐκτισμένην ἐπὶ τοῦ φρέατος. Ἐπειδὴ ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη δὲν εἶνε, ὡς νομίζει ὁ κ. Wilhelm, ἀρχαιότερα τῆς τοῦ κ. Παλαιολόγου, ἀλλὰ νεωτέρα, ἄλλως συνεπληρώσαμεν αὐτήν. Κατὰ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν ὁ γενεαλογικὸς πίναξ ἔχει ὧδε:

6

ΣΩΣΤΡΑΤΗ
 ΑΝΕΘΗΚΕ

Σωστράτη
 ἀνεθηκε[ν.]

Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν γεγραμμένην ἐπὶ βάσεως

τετραγώνου ἐχούσης γεῖσον, ἐφ' ἧς ἦν ἰδρυμένον ἀγάλμα εἶδομεν ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀριστείδου Ἀγγελέτου. Τὸ ὕψος τῆς βάσεως 0,50 1/2, τὸ πλάτος 0,10 1/2, τὸ πάχ. 0,12 1/2. Εὐρέθη, ὡς εἶπέ μοι ἡ οἰκοδέσποινα, ἐπὶ τῆς *Μακροῦς Ρίχθως*.

7

ΚΛΕΑΡΙΣΤΗ
 ΚΑΛΛΙΠΠΟΥ

Κλεαρίστη
 Καλλίππου

Αὕτη κεχαραγμένη ἐπὶ ἀποκεκρουμένης κάτωθεν στήλης ὕψ. καὶ πλ. 0,35, ἐχούσης δὲ ἀετωμάτιον, εἶνε ἐντετοιγισμένη ἄνωθεν τῆς Μεγάλης θύρας τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Κάτωθεν τῶν γραμμάτων ὑπάρχουσι δύο βόδακες.

8

. ΕΟΔΡΟΜΑΣ

Ν]εοδρόμας

Ὁ λίθος, ἐφ' οὗ εἶνε αὕτη γεγραμμένη, εἶνε ἀποκεκρουμένος, ἔχει δὲ ὕψος 0,57, πλάτος 0,23, πάχος 0,10 καὶ ἄνωθεν ἀετωμάτιον. Εὐρέθη ἐν θέσει Ἀσιμίλακι.

9

ΝΕΙΟΔΡΟΜΟΥ
 ΨΥΣΟΙΧ

Νειοδρόμου
 Χρ[ι]σοσίχ[ου]

Ταύτην γεγραμμένην ἐπὶ τεμαχίου στήλης πλ. 0,31, ὕψ. 0,19, πάχ. 0,10 εὔρεν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει Ἀσιμίλακι ὁ κύριος τοῦ ἀγροῦ Κωνσταντῖνος Τ. Λεβέντης. Οὔτε τὸ *Νεοδρόμας* οὔτε τὸ *Νειόδρομος* οὔτε τὸ *Χρῦσοιχος* εὔρηται ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ. Αἱ λέξεις *Νειοδρόμου* καὶ *Λ[ρ]υσοίχ[ου]* εἶνε κεχαραγμένοι ἐν γραμμῇ οὐχὶ εὐθείᾳ ἀλλὰ καμπύλῃ.

10

. . . ΤΡΑΤΗ

Σωσ]τράτη

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ στήλης ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἐν δεξιᾷ ἀποκεκρουμένης, λελεασμένης δὲ μόνον, ἔνθα τὰ γράμματα. Ἡ στήλη εἶνε ὕψους 0,70, πλάτους 0,40, πάχους 0.8. Μὴ ἡ Σωστράτη αὕτη καὶ ἡ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 6 ἐπιγραφῇ εἶνε ἡ αὕτη;

11

. ΛΕ.

Κ]λε[αρίστη]

Τὰ οὗο ταῦτα γράμματα ἀνέγνωμεν ἐπὶ θραύ-
σματος στήλης. Συνεπληρώσαμεν οὕτω πρὸς ὀφθαλ-
μῶν λαβόντες τὴν 7^{ην} ἐπιγραφὴν.

12

ΝΙΚΟΜΑ	Νικόμα-
.....ΜΗΤΡΙΑ	[χος Δη]μητρία

Ἄνεγνωμεν ταύτην γεγραμμένην ἐπὶ στήλης
ἐχούσης ἀνθέμιον, τεθραυσμένης δὲ ἀριστερόθεν
κατὰ τὸ τρίτον καὶ κάτωθεν, ἔνθα εἰκονίζεται ἀνὴρ
πωγοφόρος σωζόμενος μέχρι τοῦ στήθους. Ἐν
δεξιᾷ τοῦ ὀνόματος Δη]μητρία ὑπάρχει ῥόδαξ· τὸ
σωζόμενον μέρος τῆς στήλης ἔχει ὕψ. 0,45, πλ.
0,25, πᾶχ. 8.

13

.. ΜΕΩΝ
.. ΙΠΙΟΥ
.....ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ
.....ΙΛΗΤΟΙ

Ἄλκ]μεων
Ἴπ]πίου
εὐνοίας (;) ἔνεκα τῆς] εἰς ἑαυτὸν
Ἄρτεμιδι Ἀπολλων]ι Λητοῖ

Αὕτη εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ στήλης ἀποκεκρου-
μένης ἀριστερόθεν, ἐχούσης δὲ πλάτος 0,31, ὕψ.
0,25, πᾶχ. 0,18. Εὑρηται ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀντωνίου
Σκούρα ἐν Καραῖω.

14

ΕΠΙ	ΕΠΙ
ΑΡΙΣΤΙΩΝΙΑΦΡΟΔΙΣΙΟΥ	ΠΑΡΑΜΟΝΗ
	ΑΡΙΣΤΙΩΝΟΣ
Ἐπι	Ἐπι
Ἀριστίωνι Ἀφροδισίου	Παραμόνη
	Ἀριστίωνος

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ τοῦ ἀετωματίου ἐπι-
τυμβίου στήλης ὕψ. 1,5 πλ. 0,60 πᾶχ. 0,12, ἐν ἣ
εἰκονίζεται γυνὴ καθημένη ἐπὶ ἔδρας καὶ πρὸς τὰ δε-
ξιὰ βλέπουσα, ἔχουσα δὲ ἐν τῷ κόλπῳ τὴν χεῖρα ὑπὸ
τὸ ἱμάτιον· ταύτη νεανίας ἰστάμενος προσφέρει δῶ-
ρον, βαλάντιον πιθανῶς. Εὑρέθη, ὡς ἐμάθομεν, ἐν
Μακρᾷ Ῥάχει πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀγροῦ τοῦ Κηρύ-
κου. Νῦν εὑρηται ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰωάννου Γ. Δούνη.

15

Ἄνηγέρθη ἐκ βάρων καὶ ἀνιστορι(!)θη ὁ
πάνσεπτος καὶ θεῖος ναὸς τῆς ὑπεραγίας ΘΚ
διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Σταματίου ἱερέως
καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ.

Αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἄνωθεν τῆς μεγάλης πρὸς
δυσμὰς θύρας τοῦ ἐν Ἀλιθερίῳ ναοῦ τῆς Κοιμή-
σεως τῆς Θεοτόκου, ἔνθα εἶνε ἐντετοιχισμένη καὶ
ἢ προμνημονευθεῖσα ἐβδόμη ἐπιγραφὴ. Το τέλος
τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν ᾧ ἦν ἡ χρονολογία, ἔνεκα νεω-
τέρας ἐπιχρίσεως, δὲν ὑπάρχει. Ἄξιος λόγου ὁ ναὸς
οὗτος διὰ τὰς ἐπὶ τῶν τοίχων ἐνεπιγράφους εἰκόνας.

Τὰς ἐπομένας τρεῖς ἐπιγραφὰς ἐδημοσίευσεν ὁ
Le Bas-Waddington ἐν Monuments epigraphiques
τόμ. II 1, 2. Ταύτας μεταγράψαντες, ὡς ὑπὸ τοῦ
ἐκδότου τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθησαν, συμπληροῦμεν
ὡδε:

δ' Ἄερωδ.

(Le Bas-Waddington 1627).

ΕΝΘΑΔΕΣΩΤΗΡΟΝ
ΧΑΙΡΩΝΕΑΧΑΛΚΕΟ
ΕΧΝΗΝΑΙΔΗΥΟΥΛ
ΔΟΝΤΟΦΙΛΙΟΝΚΑ
ΕΙΑΝΤΙΔΙΑΣΠΑΤΡΙ
ΑΡΕΤΕΙΝΕΣΕΝΕΝΘΑ
ΕΙΝΤΑΙΕΙΛΑΡΑΙΣΑΙ

Ἐνθάδε Σώτηρον Χασιωνέα χαλκεο[τ]έγγην
Αἰδηψοῦ δ[άπε]δον τὸ φίλιον κα[λύπτ]ει.
Ἄντ' ἰδίαις πατρι[δος γ'] ἀρετεῖ(!) μ' ἔσεν ἐνθά[δ'] ὀμιλεῖν
ταῖς ἰλαραῖς αἰ[εῖ] ἠύκομοις τε κόραις].

Ὡς πᾶς τις βλέπει, τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἐν τῷ
δευτέρῳ στίχῳ εἶνε ἡμαρτημένον, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ
τὸ ὄνομα ἀρετῆ εἶνε γεγραμμένον ἀρετεῖ, τὸ δὲ
ἐπόμενον Μ κακῶς ἐχαράχθη ὑπὸ τοῦ τεχνίτου Ν.

ε' Χαλκίδος.

(Le Bas Waddington 1595).

ΑΠΑΤΟΥΡΙΟΣ	Ἄπατούριος
ΔΑ . . ΡΜΕΝΟΥ	Δα[μα]ρμένου
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε

Τὸ ὄνομα Δαμάρμενος εἶνε ταυτὸν τῷ παρ' Ἡ-
ροδότῳ (5,41 καὶ 6,65) ἀπαντῶντι Δημάρμενος.

(Le Bas - Waddington 1595).

6

. Ν Θ Α Μ . ΝΤΑΤΟΝΕΞΟΧΟΝΕΝΠΡΑΠΙΔΕΣΣΙΝ
 . ΥΑΣΑΔΕΚΕΚΕΥΘΕΚΟΝΙΣ
 . Σ Θ Λ Ο Ν Ε ΣΑΠΑΤΟΥΡΙΟΝΟΝΘΕΚΑΔΗΜΟΥ
 Σ Χ Α Ι Κ Λ ΣΜΥΘΟΣΕΝΑΓΛΑΙΣΕΝ
 5 . . . Λ Λ Α Σ Υ ΜΩΝΠΑΡΙΘΙΞΕΝΕΔΑΚΡΥΑΚΑΝΘΟΙΣ
 Ο Υ Χ Ο Σ Ι Η ΙΩΙΔΕΝΕΜΕΙΝΧΑΡΙΤΑΣ
 . . . Λ Α Π Ρ ΟΣΑΣΟΝΟΜΑΚΛΥΤΟΝΕΝΝΕΠΕΧΑΙΡΕΪΝ
 . . . Τ Ο Π Α ΡΣΕΥΝΟΝΑΜΕΙΒΟΜΕΝΟΣ
 . Ω . . Σ Ο Ι Κ ΟΕΛΕΦΗΝΟΡΙΣΟΣΤΕΑΚΡΥΠΤΟΙ
 10 Ν . Φ Υ Η Σ ΣΕΙΝΕΚΑΣΩΦΡΟΣΥΝΑΣ

'Ε]νθά[δε τι]μ[ῆ]ντα, τον ἐξογον ἐν πραπίδεσσιν,
 Ε]ϋ[βο]ϊ[δος γαι]ας ἄδε κέκευθε κόνις,
 ἐ[σθλόν] ἐ[ν ἀπογόν]οις 'Απατούριον ὄνθ' 'Εκαδήμου,
 οὔ]ς γῶ κλ[ειογενή]ς μῦθος ἐναγλάισεν.

5 Πο]λλα συν[αυτίν]ων πάριθι, ξένε, δάκρυα κανθοῖς·
 οὐ]χ ὅσιη [κλαίονθ'] ὦ[ι(!)]δε νέμειν χάριτας,
 ἀλ]λά προ[σαθρή]σας ὄνομα κλυτόν ἐννεπε χαιρῖεν
 και] τὸ παρ[εξενικὸ]ς ξυνὸν ἀμειβόμενος
 φ]ῶνε]ε οἰκο[ι] γαι'] 'Ελεφνηορις ὅστ'εα κρύπτοι
 10 ε[ϋ]φυ[ι]ης ἰδ' ἐῆ]ς εἶνεκα σωφροσύνας.

Ἐν τῷ 3^ῳ στίχῳ κατὰ τὸν ἐκδόστην ἐλλείπουσιν ὀκτώ γράμματα, κατὰ δὲ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν ἐννέα. Τὸ ἐν τῷ 4^ῳ στίχῳ χαι νομίζομεν ὅτι κακῶς ἢ ἐχαράχθη ἢ ἀντεγράφη· διὰ τοῦτο ἡμεῖς μετεγράψαμεν γῶ. Τὴν μετὰ τὸ ὅσιη ἐν στίχῳ 5^ῳ κεραίαν ὑπολαμβάνομεν ὅτι εἶνε ἢ τοῦ ἐπομένου κατὰ τὴν συμπλήρωσιν ἡμῶν κάθετος κεραία τοῦ Κ. Ἡμαρτημένως ὡσαύτως φρονούμεν, ὅτι ἐχαράχθη ἢ ἀνεγνώσθη ὑπο τοῦ ἐκδότου ἢ πρώτη λέξις τοῦ ἐνάτου καὶ δεκάτου στίχου· καὶ ἐν μὲν τῷ ἐνατῷ ἀντὶ τοῦ Σ ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἔκειτο Ε, ἐν δὲ τῷ 10^ῳ ἀντὶ τοῦ πρώτου γράμματός Ν ἔπρεπε νὰ εἶνε Ε, μεταξὺ δὲ τοῦ Υ καὶ Η παρελείφθη τὸ Ι. Περὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὠδε ἰδὲ *La tradition ancienne et les partisans d'Erasmus par Théod. Papadémétracopoulos* p. 211.

Τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν πρὸ ὀλίγου ἐν τοῖς θεμελίαις τοῦ κατεδαφιζομένου ἐνετικῶς τείχους ἀπέστειλεν ἡμῖν ὁ Σχολάρχης καὶ ἐπι-

μελητῆς τοῦ ἐν Χαλκίδι Μουσείου κ. Γ. Δερβένης. Εἶνε γεγραμμένη, ὡς γράφει ἡμῖν, ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης ὕψ. 0,70, πᾶχ. 0,46 πλ. 0,50.

Η Β Ο Υ Λ Η Κ Α Ι Ο
 Δ Η Μ Ο Σ Τ Ι Τ Ο Ν
 Φ Λ Α Ο Υ Ι Ο Ν Φ Λ Α Ο Υ Ι
 Ο Υ Ε Ι C Ι Δ Ω Ρ Ο Υ Υ Ι Ο Ν
 C A Β Ε Ι Ν Ι Α Ν Ο Ν Τ Ο Ν Κ Α Ι Ι Ο
 Ν Υ C Ι Ο Ν Η Ρ Ψ Α Α Ρ Ε Τ Η C
 Α Ι C Ω Φ Ρ Ο C Υ Ν Η C

Ἡ βουλὴ καὶ ὁ
 δῆμος Τίτον
 Φλαούτιον Φλαοῦ-
 ου Εἰσιδώρου υἱόν,
 Σαβεινιανὸν τὸν καὶ Διο-
 νύσιον ἥρωα, ἀρετῆς
 ἕνεκα κ]αὶ σωφροσύνης.

Β'. ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ ΑΡΧΑΙΑΙ ΚΑΙ ΝΥΝ ΕΤΙ ΣΩΖΟΜΕΝΑΙ.

1. **Φυλάκη. Μεταξύ.** Ἐν τῇ ἐν τῷ δήμῳ Ἀυλῶνος εὐρεθείσῃ ἐπιγραφῇ, ἣν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (1902 σελ. 99 στ. 5^ο), ἀπαντῶσι δύο ὀνόματα γῶρων τῆς Ἐρετρικῆς τὸ πρῶτον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης γνωσθέντα. Τούτων ὁ μὲν καλεῖται *Φυλάκη*, ὁ δὲ *Μεταξύ*. Ὅτε ἐδημοσιεύσαμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἰκάσαμεν μὲν, ὅτι οἱ γῶροι οὗτοι ἔκειντο πρὸς τῇ γῶρᾳ τῶν Καρυστίων, ἀλλὰ ποῦ, ἠγνοοῦμεν. Κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, ἃς ἐποιήσαμεθα κατὰ τὸ θέρος ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ταμύναις, ἔνθα τὸ νῦν Ἀλιθέριον, ἐβεβαιώθημεν περὶ τῆς Φυλάκης, ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅστις καὶ νῦν ὀνομάζεται *Φυλακή*, κεῖται δὲ ἐν δεξιᾷ τῷ καταπλέοντι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀλιθερίου *Κίραβον*, ἔνθα κεῖται ὁ ἐνετικὸς πύργος. Ἐνταῦθα παρετηρήσαμεν λείψανα ἀρχαίου συνοικισμοῦ καὶ δὴ καὶ φρουρίου ἐξ ἀργῶν λίθων πεποιημένου. Ἐπὶ τῆς εἰς Ἀλιθέριον βλεπούσης πλευρᾶς τοῦ λόφου τούτου σκάφαντες πρὸς εὐρεσιν τάφων εὑρομεν ἐν ἄλλοις καὶ ἓνα περιέχοντα τρεῖς κόρας καὶ τινα ἀγγεῖα τέχνης κοινῆς. Περὶ δὲ τοῦ *Μεταξύ* φρονοῦμεν ὅτι οὗτος ἔκειτο πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀρμυροποτάμου καὶ ΑΜ. τῆς κώμης Τσακαίων, ἔνθα νῦν, ὡς ἐμάθομεν, κεῖται ἡ κώμη *Μεσοχώρια*. Νομίζομεν δὲ ὅτι ἡ λέξις *Μεσοχώρια* εἶνε μετάφρασις τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας *Μεταξύ*.

2. **Αἰγλέφειρα.** Ὁρθῶς μὲν ὁ κ. Wilhelm ἐν τῷ Mitteil. aus Oesterreich - Ungarn (XV σελ. 117) λέγει, ὅτι αὕτη ἔκειτο ΒΑ. τῆς Βάθειας οὐ μακρὰν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐπὶ τοῦ ὄρους Κοτυλαίου, ἀλλ' ὀνομάζεται νῦν κατὰ παρατυμολογίαν *Αγλέφαρος* καὶ οὐχὶ *Αγλέφειρα*.

3. **Χοιρέαι.** Οὐχὶ ὀρθῶς νομίζεται, ὅτι ὁ δήμος οὗτος τῆς Ἐρετρικῆς ἔκειτο, ἔνθα νῦν κεῖται ἡ λεγομένη κάτω *Βάθεια* παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐρασίνου ποταμοῦ. Αἱ *Χοιρέαι* ἔκειντο πρὸς δυσμὰς τοῦ Παρθενίου ἐπὶ τῆς ἀντικρῦ τοῦ Ὀλύμπου κειμένης πλευρᾶς ὄρους, ὅπερ νῦν καλεῖται *Γουρνό*. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οὗτω καλουμένου ὄρους ὑπάρχει κρήνη, ἐξ ἧς ῥεεὶ κάλλιστον τὴν γεῦσιν

καὶ ψυχρότατον ὕδωρ, παρ' αὐτὴν δὲ εἶδομεν λείψανα κτισμάτων ἀρχαίων καὶ φρουρίου. Το ὄνομα *Γουρνό* νομίζομεν ὅτι εἶνε μετάφρασις τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῶν Χοιρέων, αἵτινες πιθανῶς ὀνομάσθησαν οὕτως ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐνταῦθα κειμένων λόφων, οἵτινες προσομοιάζουσι χοίροις.

4. **Κωμαιεῖς, ἐκ Κωμαιῶν.** Ὁ κ. Δ. Σταυροπούλλος ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι τοῦ ἔτους 1893 ἐν σελ. 130^α τάδε λέγει περὶ τοῦ δήμου τούτου τῆς Ἐρετρικῆς: «Τῆς κώμης ταύτης ἄλλα μαρτύρια ἔχομεν τὸ τοῦ ἐθνικογράφου *Κύμη - πέμπτη τῆς Εὐβοίας* καὶ τὴν νῦν κωμόπολιν *Κούμην*. Ὅτι ἡ γῶρα αὕτη ἦν Ἐρετρικὴ, μαρτυρεῖ, ὡς παρετηρήθη ἤδη, ὁ περίπλους τοῦ Σκύλακος, ὅπου (58) γέγραπται ὅτι ἡ Σκύρος κεῖται κατ' Ἐρέτριαν, ἥτοι κατὰ τὴν Ἐρετρικὴν». Ὁρθοτέραν νομίζομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ *Κύμη* ἀνήκεν οὐχὶ εἰς τὴν Ἐρέτριαν, ἀλλ' εἰς τὴν Χαλκίδα, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ κοινὴ ἐκ Χαλκίδος καὶ Κύμης γενομένη πρώτη Ἑλληνικὴ ἀποικία εἰς Ἰταλίαν, ἥτις παρὰ μὲν τοῦ ἐκ Κύμης οἰκιστοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα, παρὰ δὲ τοῦ ἐκ Χαλκίδος τοὺς νόμους (ἰδ. Geyer Topographie und Geschichte der insel Euböia 1903). Ὅτι δὲ οἱ Κωμαιεῖς τῆς Ἐρετρικῆς οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν κωμόπολιν *Κύμη* οὐδὲ ἔκειντο οὕτω μακρὰν τῆς Ἐρετρίας, μαρτυρεῖ τὸ καὶ νῦν σωζόμενον *Κουμαῖ* (τὸ) ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ὀλύμπου ἀντικρῦ τοῦ Παρθενίου, ἔνθα καὶ νῦν ὑπάρχει συνοικισμὸς ἐξ ὀλίγων οἰκιῶν ἢ καλυθῶν ποιμενικῶν.

5. **Γεράνεια.** Αὕτη ἔκειτο παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐρασίνου ποταμοῦ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ καὶ νῦν σωζόμενον ὄνομα *Γεράνι*. Ἐνταῦθα εὐρέθησαν πολλὰ στηθαῖα οἰκοδομήματος μεγάλου ἐκχωσθέντα ὑπὸ τοῦ ἐκτραπέντος τῆς κοίτης αὐτοῦ ποταμοῦ Ἐρασίνου, ἐν δὲ καὶ αὐτοὶ εὑρομεν, ὅτε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐσκάψαμεν δοκιμαστικῶς ἐνταῦθα (ἰδ. Ἐφημερ. Ἀρχαιολ. 1902 σελ. 123). Πλὴν τούτου εὑρομεν καὶ ἕτερον οἰκοδόμημα ἐν τῇ θέσει, ἥτις καὶ νῦν ἔτι καλεῖται *βωμός*. Παρ' αὐτὸν ἐν τινι ἀμπελῶνι εὕρηνται κίονες ναοῦ, κάτωθεν δὲ τοῦ λόφου, ὅστις ὀνομάζεται *παλαιοεκκλησιᾶς*, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχον κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα ναοὶ καὶ μονὴ περιβαλλομένη ὑπὸ

τείχους, ἵνα προφυλάσσῃται ἀπὸ τῶν πειρατῶν, εὐρέθησαν κτισμάτων πολλῶν καὶ ποικίλων λείψανα. Ὁ λοιπὸς δὲ οὗτος κατὰ τὸ πλεῖστον τεχνητῶς πάντως ἐχρησίμευεν ὡς φρούριον τῆς πάλαι ποτὲ Γεραναίας.

6. **Βουδοῖθεν.** Ὁ δῆμος οὗτος τῆς Ἐρετρικῆς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τοῦ *Μαλακῶντος* ὄρους, ὅπερ νῦν καλεῖται *Βουδόχη* (ἢ Ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ἔμαθον, οὐ μόνον θεμέλιοι κτισμάτων πολλοὶ παρατηροῦνται, ἀλλὰ καὶ φρουρίου).

7. **Ἀρπάγιον.** Ὡς ὁ Ἀθήναιος λέγει ἐν βιβ. Π' σελ. 601 Γ οἱ Χαλκιδεῖς ἰσχυρίζοντο, ὅτι παρ' αὐτοῖς ἤρπασθη ὁ Γανυμήδης ὑπὸ τοῦ Διός, ἐδείκνυσεν δὲ καὶ τὸν τόπον Ἀρπάγιον καλούμενον, ἐν ᾧ καὶ μυρσίαι ἐφύοντο. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἄνωθεν τοῦ Βατῶντος κειμένου ὄρους, ὅπερ νῦν καλεῖται *Γιαμῆρα*, κατὰ τὸ θέρος τοῦτο παρατηρηταμεν ἀρχαῖον τετραγώνον κτίσμα ἐκ λίθων τετραγώνων πεποιημένον. Τὸ μὲν σωζόμενον ὕψος αὐτοῦ εἶνε μ. 1,30, ἐκάστης δὲ πλευρᾶς τὸ πλάτος μέτρα ἕξ. Τὸ ἔνδον τοῦ τετραγώνου δὲν εἶνε κενόν, ἀλλὰ καλύπτεται ὑπὸ λίθων μικρῶν καὶ μεγάλων ἐπίτηδες τεθέντων. Οἱ λίθοι, ὧν οἱ μέγιστοι ἔχουσι μῆκος 1,10 μ. ὕψ. 0,60, πλ. 0,77, εἶνε μέλανες ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὄρους κεκοιμημένοι. Ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, ἐν ταῖς κορυφαῖς τῶν ὄρεων ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς, εικάζομεν, ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο, ὅπερ ὑπὸ σεισμοῦ πιθανῶς ἔχει καταπέση, καλεῖται δὲ νῦν *Δρακόσπιτο* (τουτέστι οἰκία Δράκου, ἀνδρὸς δηλονότι ὑπερφυᾶ ἀνδρείαν ἔχοντος) οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ βωμὸς τοῦ Διός (πρβ. Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1904 σελ. 132). Ἐνταῦθα δέ, ἔθεν θεᾶται τις τοῦτο μὲν ἅπαν τὸ μεταξὺ Δίρφου καὶ Κοτυλαίου πεδίου, τοῦτο δὲ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον λείγοντα τὰς ἀκτὰς τῆς τε Βοιωτίας καὶ Λοκρίδος, οἱ δαιμονίως περὶ τὰ παιδικὰ ἐπτοημένοι Χαλκιδεῖς πρὸς ἀνάμνησιν ἴσως τῆς ἀρπαγῆς ὑπὸ τοῦ Διός τοῦ Γανυμήδους ἴδρυσαν τὸν βωμὸν τοῦτον, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν εἶνε τὸ καλούμενον Ἀρπάγιον. Οὐδὲν παράδοξον δέ, ἂν το νῦν ὄνομα τοῦ ὄρους *Γιαμῆρα* εἶνε τὸ ἀρχαῖον *Γανυμήδειον* παρεφθαρμένον.

8. **Διακρυεῖς.** Παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Δίρφου πρὸς βορρᾶν τῶν *Βούτων*, μεταξὺ δὲ *Καθερινῶν* καὶ τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου *Διρφύων*

Στειῆς, παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τόπος τις, ὡς ἐμάθομεν, καλεῖται *Διακρυεῖς*. Ἐκ τοῦ σωζομένου ὀνόματος κρίνοντες δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ πόλις *Διακρυεῖς*, ἣτις καὶ *Διακρυία* ἐλέγετο.

Γ'. ΕΛΕΓΧΟΥ' ΕΛΕΓΧΟΣ

Ἀφορμὴν λαβὼν ὁ κ. Wilhelm, ἐξ ὧν ἐγράφη μεν ἐλέγχοντες τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὅτι ὁ ἐν Χαλκίδι εὐρεθεὶς ἱερὸς νόμος (ιδ. Ἐφημ. Ἀρχ. 1902 σελ. 30 καὶ 1903 σελ. 127) προέρχεται ἐξ Ἀττικῆς, πειρᾶται καὶ αὐθις νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτοῦ ὀρθὸν ἐπαναλαμβάνων κατὰ τὸ πλεῖστον ἔσα καὶ ἐν τῇ πρώτῃ διατριβῇ, ὀλίγα δὲ τινα νέα προστιθεῖς. Ἡμεῖς παραλείποντες ἔσα καὶ πρότερον εἶπομεν ὡς περιττά, θὰ ἐλέγξωμεν τὰ τὸ πρῶτον νῦν ὑπὸ τοῦ κ. Wilhelm λεγόμενα καὶ μὴ κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ὑγιαίνοντα.

Ἐν στίχῳ 10^ο τῆς πλευρᾶς Α ὁ κ. Wilhelm συμπληρῶν *Ἡρακλῆϊ*¹ ἐν τῷ ἐλαεῖ ἐπάγεται τὰδε· καὶ ἐὰν ἐτελεῖτο ἐν Χαλκίδι ἄγων Ἡρακλείων, ἀνέκειτο δὲ γυνάσιον ἐν Χαλκίδι Τίτω καὶ Ἡρακλεῖ, ταῦτα ἀποδεικνύουσι μὲν ὅτι ἐλατρεύετο ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἐν Χαλκίδι, οὐδαιμῶν δὲ παρέχουσι πιθανότητα ὅτι ἐλατρεύετο καὶ ἐν Χαλκίδι, ὅπως ἐν τῇ Ἀττικῇ Ἡρακλῆς ἐν τῷ ἐλαεῖ. Ὅπως ἐξαγάγη τὸ συμπέρασμα τοῦτο ὁ κ. Wilhelm, νομίζομεν ὅτι ἔδει νὰ ἀποδείξῃ πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἐλατρεύετο ἐν Χαλκίδι ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ, εἶτα δὲ ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐν Χαλκίδι ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ τόπος καλούμενος ἐλαεῖς.

Περὶ τῆς λατρείας τοῦ Γλαύκου, εἰ καί, ὡς λέγει, δὲν ἤγνῶει, ὅτι ὁ Γλαῦκος ὁ ἐξ Ἀθηδόνος ἐνομιζέτο υἱὸς τῆς Εὐβοίας, φρονεῖ ὅτι ἡ κατα-

¹ Ὁ κ. Wilhelm ἰσχυρίζεται ὅτι πρέπει νὰ συμπληρωθῇ *Ἡρακλῆϊ ἐν τῷ ἐλαεῖ* καὶ οὐχὶ *Ἀφροδίτῃ ἐν τῷ ἐλαεῖ*, διότι τὸ πρῶτον τοῦ ΕΙ γράμμα δὲν δύναται νὰ εἶνε Τ, διότι ἂν ἦτο, βεβαίως, λέγει, θὰ ἐφάνετο μέρος τι τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς. Στόχεται δὲ μέρος λοξῆς γραμμῆς, ἢ ἀνῆκει εἰς L. Εἰ καὶ ἡμεῖς μετὰ προσοχῆς ἐξητάσαμεν αὐθις τὸν τε λίθον καὶ τὴν φωτογραφικὴν εἰκόνα, οὐδὲν ἔχον λοξῆς γραμμῆς ὁμοίας πρὸς τὴν ἐν στίχοις 5^ο, 10^ο, 15^ο, 18^ο τοῦ L διεκρίνομεν, ὡς ὁμολογοῦμένως καὶ τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς τοῦ Τ, ἀλλὰ τοῦτο, διότι ἡ ὀριζόντιος γραμμὴ τοῦ Τ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξικνηται μέχρι τοῦ Ε.

γωγῇ αὐτῇ δὲν ἐκώλυσε τὸν Γλαῦκον γὰ εἶνε γνωστὸς καὶ γὰ λατρευθῆ πολλαχού τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὁμολογεῖ μὲν ὅτι ῥητὴ μαρτυρία περὶ τῆς λατρείας τοῦ Γλαύκου ἐν Ἀττικῇ δὲν σώζεται, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις αὐτῇ δὲν εἶνε ἀποδείξις ὅτι δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ δὲ πιθανότης ὅτι ὁ Γλαῦκος ἐλατρεύετο ἐν τῇ Χαλκίδι μόνον, **διότι αὕτη εἶνε γείτων τῆς Ἀνοθηδόνος**, δὲν εἶνε διόλου ἀποχρῶν λόγος, ὅπως ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἐπιγραφὴ Ἀττικὴ εὔρεθεῖσα ἐν Χαλκίδι καὶ μνημονεύουσα τὸν Γλαῦκον ἀληθῶς προέρχεται ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. Ἡμεῖς ἰσχυρίσθημεν ὅτι ὁ Γλαῦκος ὡς υἱὸς τῆς Εὐβοίας πολὺ φυσικὸν ἦτο νὰ λατρεύηται καὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ τόπου τῆς μητρὸς αὐτοῦ, οὐδαμοῦ δὲ εἶπομεν ὅτι ἐλατρεύετο ἐν Χαλκίδι, διότι αὕτη εἶνε γείτων τῆς Ἀνοθηδόνος. Ἐπειτα δὲν εἶνε παράδοξον, ἐν ᾧ διεσώθησαν μαρτυρία, ὅτι ὁ Γλαῦκος ἐλατρεύετο ἐν Δήλῳ, ἐν Νάξῳ, ἐν Κορίνθῳ, ἐν Γυθείῳ, ἐν τῇ Μαλέᾳ, παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰβηρσι, περὶ τῆς ἐν τῇ Ἀττικῇ λατρείας αὐτοῦ μηδεμίαν μαρτυρίαν νὰ ὑπάρχῃ μῆτε ἐν συγγραφῇ τινὶ μῆτε ἐν μηδεμιᾷ ἐκ τῶν ποσούτων περισωθεισῶν Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν;

Ἀπορεῖ ὁ κ. Wilhelm, διότι ἐσιγήσαμεν περὶ τῆς ἐν Χαλκίδι λατρείας τοῦ Ἰππολύτου καὶ ἐκ τούτου τεκμαίρεται, ὅτι θεωροῦμεν αὐτὸν Χαλκιδικὸν ἥρωα. Ὅτι εἶνε Χαλκιδικὸς ἥρωας ὁ Ἰππόλυτος δὲν φρονοῦμεν, ἀλλ' οὐδὲως παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ἡ τοῦ Ἰππολύτου λατρεία ἐν Χαλκίδι, διότι γινώσκουμεν ὅτι αὕτη εἶνε στενῶς συνδεδεμένη τῇ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ Ἀρτεμις ἐλατρεύετο ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐβοίαν, ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ Ἀθηνᾶ, διατὶ νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι καὶ ὁ Ἰππόλυτος ὁ ὀπαδὸς καὶ θαυμαστῆς τῆς Ἀρτέμιδος ἐλατρεύετο καὶ ἐν Χαλκίδι;

Τὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Εὐβοίαν, μάλιστα δὲ ἐπὶ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν οἰκισθεῖσαν Χαλκίδα, ἐπίδρασιν τοῦ Ἀττικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἀττικῆς γλώσσης, ἣν πολλοὶ πρὸ ἡμῶν παρετήρησαν (ιδ. Bursian Geogr. von Griechenland. II σ. 404. Ernest Legrand et George Doublet Bull. de corr. Hell. 15 σ. 405. Geyer Topographie und Geschichte der Insel Euböia 1903), ὁ κ. Wilhelm, δὲν ἀποδέχεται κρίνων ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἐρετριᾶς

τοῦ 15^{ου} καὶ 4^{ου} αἰῶνος, ἐν αἷς διασώζεται ἔτι τὸ ἐγγώριον ἰδίωμα. Ἄλλ' ἀγνοεῖ, φαίνεται, ὁ κ. Wilhelm ὅτι αἱ ἐν τῇ γλώσσῃ μεταβολαὶ δὲν συντελοῦνται ταχέως. Θαυμαστον μάλιστα εἶνε, πῶς οἱ Ἐρετριεῖς λήγοντος τοῦ τετάρτου αἰῶνος (ιδ. ψήφισμα ὑπὲρ Φανοκλέους τοῦ 323 π. Χ.) ἀπέβαλον τὸν ῥωτακισμόν, ἐν δὲ τοῖς ψήφισμασι προσέλαβον τὸν Ἀττικὸν τύπον.

Τὰς συμπληρώσεις ἡμῶν ὁ κ. Wilhelm κρίνει τὰς μὲν πολμηράς, τινὰς δὲ ἀμφιβόλους. Εὐχαρίστως καὶ ἀνεπιφθόνως θὰ ἴδωμεν, ἂν ἄλλος τις εὐστοχώτερον ἡμῶν συμπληρώσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Ἐν στίχῳ 2^ῳ τῆς πλευρᾶς A ὁ κ. Wilhelm ἀναγινώσκει TEIB, ἡμεῖς σαφῶς διακρίνομεν ΙΔΙ BOY. Ἡ ἐν στ. 15^ῳ ὑπὸ τὸ Σ ὀριζόντιος γραμμῆ φρονεῖ ὅτι εἶνε ἡ λεγομένη παράγραφος, ταιαύτη δὲ νομίζει ὅτι ὑπῆρχε καὶ ὑπὸ τὸ Γ τοῦ ὀνόματος τοῦ Γλαύκου. Τὴν παράγραφον καὶ ἡμεῖς ἐγινώσκουμεν, ἀλλ' εἶχομεν ἀμφιβολίαν καὶ ἀμφιβάλλομεν ἔτι, ἂν τοῦτο σημαίνει, διότι ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ Γ καὶ ἄνωθεν τοῦ A τῆς λέξεως ΑΠΟΛΛΟΝΙ οὐδὲν ἴχνος τῆς παραγράφου ταύτης φαίνεται, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ φαίνηται, διότι τὸ δεύτερον γράμμα Π τοῦ Ἀπόλλωνι ἀπέχει ἰκανῶς. Ἡ τελευταία συμπλήρωσις Νύ[φ(α)ις κ(α)ί] [Ἀχ]ε[λόοι] φαίνεται ἡμῖν τουλάχιστον πολμηροτάτη. Ἐν τῇ B πλευρᾷ ἐν στ. 1^ῳ ὁ κ. Wilhelm ἀναγινώσκει ΟΑΠΟΤΟΝΔΑΡ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ μετὰ τὸ A γράμμα φαίνεται ὡς Π, ἀλλ' ἀληθέστατον ὡσαύτως εἶνε ὅτι οὔτε τὸ πρὸ αὐτοῦ εἶνε Ο οὔτε τὸ τέταρτον γράμμα μετὰ τὸ A εἶνε Τ ἀλλὰ Ι, διότι οὐδὲ ἴχνος τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς τοῦ Τ φαίνεται. Ἐν στ. 13^ῳ ἀναγινώσκει τὲν ἱερεῖαν ἀντὶ τοῦ ἡμετέρου τῆς ἱερείας. Οὕτως ἡμεῖς ἀνέγνωμεν, διότι ἐνταῦθα ἀναγράφονται αἱ τῶν ἱερείων ἀποφοραὶ. Ἄν ἀναγνωσθῇ, ὡς ὁ κ. W. λέγει, τίνι ταῦτα παρέχονται, ἡμεῖς τουλάχιστον δὲν ἐννοοῦμεν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνάγνωσιν εἶνε τὸ ἐν Κφᾶ ἐπιγρ. (Paton Oxford. 1891 ἀρ. 37-4) δίδοται ἀκρίσχιον καὶ τὸ ἐν Μυκονίᾳ Bull. corr. Hell. 459) ἱερεῖ δίδοται γλῶσσα κ. ἀ. Ἀποροῦμεν, πῶς ὁ κ. Wilhelm τὸ ἐν τῷ στ. 8^ῳ μετὰ τὸ Ρ καὶ Τ μικρὸν Ο δὲν διακρίνει, ἐν ᾧ ἐν τε τῷ λίθῳ καὶ τῇ φωτογραφικῇ εἰκόνι καὶ γυμνῷ ὀφθαλμῷ φαίνεται.

Ἀπορεῖ ὁ κ. Wilhelm, διότι λέγομεν, ὅτι ἐν τῷ

περὶ Ἀρτεμιρίων ψηφίσματι ἐνιαχοῦ ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν π. χ. ἐν στ. 2^ο λέγομεν ὅτι συνεπληρώσαμεν *θνώροι ὄμιον*], ἐν ᾧ ἐν τῷ λίθῳ φαίνεται *θνώροι* ὡς *π.λεῖστοι*. Ὅτε τὸν λίθον εἶδομεν δευτέρου μετὰ τὸν κ. Φωκίτην, ὄντως οὐδὲν ἐκ τῶν γραμμάτων, ἅτινα νῦν φαίνονται, διεκρίνετο, διότι τὰ μέρη ταῦτα τὸν λίθου ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπο ἀσβέστου ἀπολελιθωμένης, ἣτις ὑπο τῶν μεθ' ἡμᾶς ἀναγνωσάντων τὴν ἐπιγραφὴν ἀποτριβεῖσα νῦν δὲν φαίνεται. Ἀρ' οὐ δὲ το Ε τοῦ *π.λεῖστοι* ἀνέγνωμεν ὡς Ρ, ἐπομενον ἦτο νὰ συμπληρώσωμεν, ὡς συνεπληρώσαμεν. Ὁρθῶς ὡσαύτως ἀναγινώσκει ὁ κ. Wilhelm ἐν στ. 6^ο *ἡμέρας* ἀντὶ *ἡμέραις* ἐν στ. 13 *ἔχουρι* ἀντὶ *ἔχουσι* ἐν στ. 39 *γίνηται* ἀντὶ *γένηται*. Θὰ ἐδεχόμεθα καὶ τὴν ἐν στίχῳ 41^ο ἀνάγνωσιν τοῦτα *γίνηται* ἀντὶ τῆς ἡμετέρας τοῦτ' ἀγινῆται, ἂν ὁ κ. Wilhelm ἀπεδείκνυεν ἡμῖν, ὅτι ὁ τύπος τοῦτα ὑπάρχει οὐχὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Κύμης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς Ἐρετρίας. Δὲν πιστεύομεν δὲ ὅτι ὁ κ. Wilhelm προτιμᾷ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦτα ἕνεκα τοῦ ἰωνικοῦ ἀγινῆται, διότι εὐτυχῶς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ οὐκ ὀλίγοι ἰωνικοὶ τύποι ὑπάρχουσιν.

Κρίνων ὁ κ. Wilhelm ἐκ τῆς διαλέκτου καὶ τῆς γραφῆς, μάλιστα δὲ ἐκ τῶνδε τῶν ἐν τέλει μετὰ προφανοῦς, ὡς λέγει, ἐμφάσεως λεγομένων «ὅπως ἂν κατὰ τοῦτ' ἀγινῆται ἢ θυσίη καὶ ἢ μουσικὴ τῇ Ἀρτέμιδι εἰς τὸν αἰὶ χρόνον ἐλευθέρων ὄντων Ἐρετριέων καὶ εὐπρητότων καὶ αὐτοκρατόρων» φρονεῖ ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐρετρίας ἀπὸ τοῦ τυράννου Κλειτάρχου, δηλ. τῷ 340 π. Χ. Ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο ἐλευθέρων ὄντων τῶν Ἐρετριέων καὶ αὐτοκρατόρων, βεβαίωτατον, ἀμφίβολον δ' ὅμως εἶνε. ἂν ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι ὑπαινιγμὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Ἐρετριέων ἀπὸ τῆς τυραννίδος τοῦ Κλειτάρχου ἢ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἄν οἱ Ἐρετριεῖς καθίδρυσαν τοὺς ἀγῶνας τῆς μουσικῆς τῷ 340 π. Χ. πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἀπὸ τοῦ Κλειτάρχου ἀπαλλαγῆς, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Wilhelm, διατί ἐν τῷ ψηφίσματι δὲν ἐξεδήλωσαν τοῦτο σαφῶς, ὡς ἔπραξαν τῷ 313 π. Χ. ἐν τῷ περὶ στεφανηφορίας τῶν Ἐρετριέων καὶ τῶν ἐνοικούντων ψηφίσματι κατὰ τὴν πομπὴν τοῦ Διονύσου, ὅτε ὁ δῆμος ἀνεκτῆ-

σατο τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνιδρύθη ἡ δῆμοκρατία; Ὅς ἡμεῖς τοῦλάχιστον φρονοῦμεν, οἱ Ἐρετριεῖς μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπελευθέρωσιν αὐτοκράτορες ἤδη ὄντες καὶ εὐπρόιττοι καὶ ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τρεῖς ἴσως ἢ καὶ τεσσαρὰς δεκαετηρίδας προσέθηκον τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι καὶ ἀγῶνας μουσικῆς, ὅπως τὰ Ἀρτεμισία ὡς κάλλιστα ἀγῶσιν. Ἄν οἱ Ἐρετριεῖς ἦσαν ταλαίπωροι, ὡς ὁ Δημοσθένης αὐτοὺς ἀποκαλεῖ καὶ ὁ κ. Wilhelm παραδέχεται ὅτι ἦσαν τοιοῦτοι, ἦτο δυνατόν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ Κλειτάρχου τυραννίδος οὕτω νὰ εὐπρόιτωσαν, ὥστε ἐμφρατικῶς ἐν δῆμοσίῳ ψηφίσματι νὰ ἀναγράφωσι τοῦτο; Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδρυσίς τῶν μουσικῶν ἀγῶνων δὲν ἐγένετο εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, διὰ τοῦτο, ἴσως δὲ καὶ πολιτικῆς συνέσεως ἕνεκα, τὴν παλαιὰ δουλείαν μόνον ὑπηνίξαντο ἐν τῷ ψηφίσματι. Ὅτι δὲ τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο οὐχὶ τῷ 340 π. Χ. ἀλλὰ πολὺ πρότερον, πείθουσιν ἡμᾶς καὶ τάδε. Ἄν τις παραβάλλῃ μετὰ προσοχῆς τὸ ὑπὲρ τοῦ Ταραντίνου Ἠγελόχου ψήφισμα, ὅπερ, ὡς γνωστὸν, ἐγένετο μετὰ τὸ 411 π. Χ. πρὸς τὸ περὶ τῶν Ἀρτεμιρίων, θὰ ἴδῃ ὅτι οὐ μόνον τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶνε σχεδὸν τὸ αὐτὸ, οὐ μόνον ἡ γλῶσσα ἢ αὐτῆ, διότι καὶ ὁ ῥωτακισμὸς ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει (Ἠγελ. *σίτηριν, παιρίν, ἐπιδημέωριν, συναλευθερώραντι* — Ἀρτ. *ὄπωρ, Ἀρτεμίρια, θνώριν, ἔχουρι*) καὶ οἱ ἰωνικοὶ τύποι δὲν ἐλλείπουσιν (Ἠγελ. *ἐπιδημέωριν, ἀτελέην, προεδρίην, Ἀθηναίων* — Ἀρτ. *θυσίη, Ἐρετριέων, τριήροτα, διηκόσιαι, τῆς ἡμέρας, ἀτακτέοντα, ἀτελέα, πωλέοντα, ἀγινῆται, πρητιόντων*), ἀλλὰ καὶ αἱ λέξεις ἐν ἀμφοτέροις χωρίζονται ἐν τέλει ἐκάστου στίχου οὐχὶ κατὰ συλλαβὰς, ὡς ἐν τῷ ὑπὲρ Ἡρακλείτου τοῦ Ταραντίνου καὶ τοῖς ἄλλοις νεωτέροις ψηφίσμασιν, ἀλλ' ἀδιαφόρως. Τούτων πάντων ἕνεκα, ἔχοντες δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ λόγον ταμιῶν ἐκ Καρύστου (ιδ. σελ. 1), οὐ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶνε ὁμοιότατον πρὸς τὸ τοῦ περὶ τῶν Ἀρτεμιρίων ψηφίσματος, ὡς καὶ τὰ λείψανα τῆς προευκλειδείου γραφῆς, εἶχομεν καὶ ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο οὐχὶ πολλὰς δεκαετηρίδας μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου.

Ὁ κ. Wilhelm παραδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Hoffmann καὶ Beehtel ὅτι αἱ δίφθογγοι η, φ, ει ἐν τέλει τῶν πτωτικῶν καὶ ἐν τοῖς ῥήμασιν ἐβραχύνθησαν εἰς ει. οι. ε ἐλέγχει ἡμᾶς ὡς ἀγνοοῦνται πρᾶγμα γνωστότατον παρατηρούμενον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Ἐρετρίας καὶ τοῦ Ὀρωποῦ. Ἡμεῖς, εἰ καὶ τιμῶμεν τοὺς ἔχοντας ταύτην τὴν γνώμην ἄνδρας, ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς γραφῆς, μάλιστα ἐν αἷς ἐπιγραφαῖς αὕτη σαλεύει (πρὸς Ἡγελ. τεῖ βουλῆ). Ἄρτεμ. ἱερῆα καὶ ἱερεῖα, στήλει λιθίνῃ), προτιμῶμεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ταῦτα εἶνε λειψάνα τῆς προευκλειδείου γραφῆς, ἅτινα ἐξέλιπον, ὅτε τέλεον ἐπεκράτησεν ὁ Ἰωνικός ἀλφάβητος. Τοῦτου ἕνεκα νομιζομεν ὅτι πρέπει νὰ τονίζωνται, ὡς ἡμεῖς ἐτοίσαμεν. Τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο παρατηρεῖται οὐ μόνον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Ἐρετρίας καὶ τοῦ Ὀρωποῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς Καρύστου καὶ αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς (ἰδ. ἐπιγ. 1 Ἀρχεστράτου, Θήβας καὶ Θέβας, Εὐβοίων, Βολιηρότης. Ἐπιγ. 2 Εὐκλείει = Εὐκλείτη ἐπιγ. 4 Μεγάρο). CIAH 678 Β κλείς καὶ κλής καὶ κῆς CIAH 38,7 τοῦ ἔτους 376 π. X τῆ βουλῆ.

Ἐν τῷ ὑπὲρ Ἡρακλείδου τοῦ Σολέως Χαλκιδικῶ ψηφίσματι (Ἐφημ. Ἀρχ. 1903 σελ. 118) ὁ κ. Wilhelm λέγει ὅτι οὐχὶ πιθανόν, ἀλλὰ βεβαίον εἶνε ὅτι ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι ἀναφερόμενος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου εἶνε ὁ ἕκτος ὁ ἐπικαλούμενος Φιλομήτωρ. Ἄγνοεῖ, φαίνεται, ὁ κ. Wilhelm ὅτι πολλάκις καὶ τὰ βεβαιότατα τῶν πραγμάτων ὑποκοριζόμενοι παριστῶμεν μόνον ὡς πιθανά. Παράδοξον δ' ἄμως φαίνεται ἡμῖν, πόθεν ὁ κ. Wilhelm ἐξήγαγεν, ὅτι ἡμεῖς νομιζομεν, ὅτι ἡ σιτικὴ δωρεὰ ἀπεστάλη εἰς Ῥώμην, ὅτε βεβαίως ἄδηλος θὰ ἔμενεν ἡ σχέσις τῆς δωρεᾶς ταύτης πρὸς τοὺς Χαλκιδεῖς. Ἴδού τί ἡμεῖς λέγομεν περὶ αὐτῆς. « Οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστὴ ἡ δωρεὰ αὕτη τοῦ σίτου πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Πιθανῶς ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἕνεκα τῆς ἀπειλητικῆς στάσεως τοῦ πρέσβεως τῶν Ῥωμαίων Ποπιλλίου εὐγνωμοσύνης ἕνεκα ». Ἐν ταῦθα ἴσως ὁ κ. Wilhelm συνέχει τὰ ἐπόμενα, ἐν οἷς λέγομεν, ὅτι καὶ πρότερον ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ

Φιλοπάτορος ἀπεστάλη σίτος τοῖς Ῥωμαίοις σιτισμένοις ἕνεκα μεγάλης σιτοδείας. Ἀλλὰ ταῦτα δεικνύουσιν οὐχὶ ὅτι καὶ ἡ πεμφθεῖσα σιτικὴ δωρεὰ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐστάλη εἰς Ῥώμην, ἀλλ' ὅτι αἱ σχέσεις τῶν Πτολεμαίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἦσαν παλαιότεραι καὶ ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐστάλη τοῖς Ῥωμαίοις σίτος. Φρονεῖ δὲ ὁ κ. Wilhelm, ὅτι ἡ σιτικὴ δωρεὰ ἐστάλη, ὅτε ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ νεώτερος Πτολεμαῖος συμφιλιοθέντες ἐπικαλέσαντο ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντιόχου πολέμου τὴν βοήθειαν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ῥωμαίων (κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 169/8 κατὰ Niese III 174). Ἄν τοῦτο εἶνε ἀληθές, διακί μόνος ὁ πρεσβύτερος Πτολεμαῖος μνημονεύεται ἐν τῷ ψηφίσματι, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ νεώτερος, ἀφ' οὗ συνεβασίλευον, ἀμρότεροι ἐστειλαν τὴν δωρεάν, ἀμρότεροι ἐπικαλέσαντο τὴν βοήθειαν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν προστασίαν καὶ ἐπέμβασιν τῶν Ῥωμαίων; Δὲν ἔπρεπεν ἐν τῷ ψηφίσματι νὰ μνημονεύωνται καὶ οἱ δύο Πτολεμαῖοι, ἀφ' οὗ ἡ σιτικὴ δωρεὰ ἐπέμφθη ὑπ' ἀμροτέρων, ὅτε συνεβασίλευον; Τὸ νὰ μνημονεύηται μόνος ὁ πρεσβύτερος μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ δωρεὰ ἐξεπέμφθη ἢ πρὸ τοῦ 170/69-164/3 π. X ἢ μετὰ τὸ 164, ὅτε ὁ πρεσβύτερος ἐκπεσὼν ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἀποκατέστη αὖθις εἰς τὸν θρόνον. Ὁρθῶς ἀναγινώσκει καὶ συμπληροῖ ὁ κ. Wilhelm διαφόρ[ου] πρὸς καταγορασμόν. Ἡ λέξις καταγορασμός εἶνε συνηθεστέρα τῆς ἀγορασμός, ἀλλ' ἀφ' οὗ το Σ τῆς προθέσεως ἀνεγνωμεν Ε, δὲν ἠδυνάμεθα πλέον ἢ νὰ ἀναγνώσωμεν κατ' ἀγορασμοί, οὗ ἡ ἔννοια καὶ σημασία ἡ αὐτὴ τῷ πρὸς καταγορασμόν. Καὶ τὴν τελευταίαν συμπλήρωσιν τῶν προειρημμένων χρημάτων ὡς πληροῦσαν τὸ κενὸν τοῦ χώρου ἀποδεχόμεθα. Προτιμῶμεν δ' ἐν τέλει νὰ συμπληρωθῇ νόμῳ καὶ οὐχὶ δόγματι, ὡς προτείνει ὁ κ. Wilhelm, διότι δὲν ἀμφισβῆλομεν, ὅτι ταῦτα ἐκανόνιζεν ὑπάρχων νόμος αἰεὶ ἰσχύων καὶ οὐχὶ δόγμα ἐκάστοτε γινόμενον.

Ἐν δὲ τῷ ὑπὲρ Εὐβούλου ψηφίσματι (σελ. 123, 4) ὁ κ. Wilhelm λέγει ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς παρὰ τοῖς Χαλκιδεῦσι δικαιολογεῖ τὴν ὑπαρξίν μὴνός Ὀλυμπιῶνος. Ἄγνοεῖ, φαίνε-

ται, ὁ κ. Wilhelm, ὅτι, ἂν μὴν τις ἐπωνομάζετο ἀπὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, θὰ ἐκαλεῖτο οὐχὶ Ὀλυμπιῶν ἀλλ' Ὀλύμπιος, διότι τὰ εἰς -ιῶν ὀνόματα τῶν μνηῶν παράγονται ἀπὸ ὀνομάτων τῶν ἑορτῶν· οἷον ἐκ τοῦ Βοηδρομία Βοηδρομιῶν, ἐκ τοῦ Σκιροφόρια Σκιροφοριῶν, ἐκ τοῦ Θαρρηλία Θαρρηλιῶν, ἐκ τοῦ Πνανέφια Πνανεφιῶν, ἐκ τοῦ Ἀρθεστήρια Ἀρθεστηριῶν κλπ. Ἡμεῖς προετιμῆσαμεν νὰ συμπληρώσωμεν Ὀλυμπιῶν, διότι δὲν γνωρίζομεν, ὅτι ἐν Χαλκιδίᾳ ἐτελοῦντο Ὀλύμπια· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐγινώσκομεν τοῦτο, θὰ ἐδιστάζομεν, ἀναλογιζόμενοι, ὅτι ἐν Ἡλιδί, ἔνθα κατ' ἐξοχὴν ὁ Ζεὺς ἐλατρεύετο καὶ Ὀλύμπια ἤγοντο, οὐδεὶς τῶν μνηῶν οὐδὲ ὁ ἐν ᾧ ἐτελοῦντο τὰ Ὀλύμπια, ὡς ἦτο πολὺ φυσικόν, ὀνομάσθη Ὀλυμπιῶν. Δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν ἐν τῷ στ. ὄ^ν συμπλήρωσιν ὀ[πότα]ν, διότι ἐν οὐδενὶ τῶν γνωστῶν ἡμῖν ψηφισμάτων οὕτως εὔρηται, θὰ προετιμῶμεν τὴν τοῦ φίλου κ. Σ. Βάση ('Αθην. Τόμ. ΙΓ' σελ. 627) ὄ[του ἄ]ν τις χρεῖαν ἔχων αὐτῷ ἐντυγχάνη, ἂν ὑπῆρχε χῶρος ἐν τῷ λίθῳ ἐπιτρέπων προσθήκην δύο ἔτι γραμμῶν ἐν τέλει

τοῦ στίχου. Ὁ κ. Β. Λεονάρδος προτείνει ὄ[του ἄ]ν τις χρεῖαν ἔχων αὐτ[οῦ], παραβάλλων ὡς πρὸς τὴν διπλῆν γενικὴν τὸ ἐν στ. 17-18 τῆς ἐν Dittenb. Syll² 183 ἐπιγραφῆς τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας *τεγγάνει ἄν του δέηται τοῦ δήμου*. Καὶ στ. 10 αὐτόθ. *πρόθεμον ἐαυτὸν παρέχεται εἰς τε τὰς τοῦ δήμου χρεῖας καὶ ὧν (ν) ἄν τις ἰδίαν τῶν πολιτῶν δεόμενός τον* (ἕπερ διορθοῖ (αὐ)τοῦ καὶ δὲν διαγράφει, ὡς ὁ Wilamowitz ἐν syll. 37⁸ νομίζει (Wilhelm ἐν Götting. g. A. 1900 σ. 105). Ὁσαύτως παραβλητέον νομίζει τὸ παρ' Ἡροδ. 3, 157 καὶ Θουκ. 1, 32 *δέομαι* καὶ τὸ ἐν Ἡροδ. Ζ' 53 *χρήζω*, ἅτινα διπλῆ ὡσαύτως γενικῆ συντάσσονται. Παραδείγματα ὅμοια πρὸς τὴν ἡμετέραν συμπληρωσιν εἰσὶ τὰδε· ἐκ Χαλκιδικῆς μὲν ἐπιγραφῆς (Bull. corr. Hell. XVI σελ. 96) τὸ *πολιτοῖς τῶν πολιτῶν γίνεται χρήσιμος ἐν οἷς ἄν τις αὐτὸν παρακαλῆ*· ἐξ Ἑρετρικῆς δὲ τὸ ἐν Ἐρημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 150 στ. 9 *χρεῖας παρεχόμενος εἰς ἄς ἄν τις αὐτὸν παρακαλῆ*.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΠΕΠΙΓΡΑΦΟΣ ΛΗΚΥΘΟΣ

(Πίν. 1).

Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον
κείμεται ὑπ' ἀριθμὸν εὐρετηρίου 12771 τὴν ἐν

Πίν. 1 εἰκονιζομένην λήκυθον ὕψους 0,39 τοῦ μέ-
τρου φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν Ἀλκίμαχος καλῶς

Εἰκὼν 1.

καὶ προεργασμένην ἐκ τῶν ἐν Ἐρετρίᾳ ἐπὶ τοῦ κτήμο-
τος Καρλῆ γενομένων τῶν 1900 - 1901 ἀνασκαφῶν.

Τὴν λήκυθον ταύτην ἀνέκδοτον οὖσαν ἀνέλαβε νὰ
δημοσιεύσῃ ὁ κ. Bosanquet, ὅστις ἔμως ἔνεκα ἀσχε-

λιῶν ἄλλων μοι παρεχώρησε τὸ δικαίωμα του τοῦτο, ὅπως ἐγὼ ἐκδώσω αὐτήν. Τὴν ἐπιγραφὴν Ἰ.Δικίμαχος καλὸς φέρουσι καὶ ἕτερα ἕξ ἀγγεῖα ἢ μᾶλλον ἐπτά, τοῦ κ. Klein ἐν Lieblinginschriften σ. 165 καὶ ἐξ., ταξιθετοῦντος σὺν τούτοις καὶ ἕτερον ἀγγεῖον, ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν Ἀξιοπείθης καλὸς Ἰ.Δικίμαχον¹. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπιγραφὴν συμπληροῦντες διὰ τῶν δύο καταφανῶς ἐλλειπόντων γραμμῶν εἰκάζομεν, μετὰ πολλῆς πιθανότητος, ὅτι ὁ Ἀλκίμαχος ἦτο πατήρ τοῦ Ἀξιοπείθους.

Ἐκ τῶν ἀγγείων τούτων παρουσιάζουσι λευκὸν ἔδαφος μόνον ἢ ἐν λόγῳ λήκυθος καὶ μία οἰνοχόη τῆς αὐτῆς τεχνολογίας καὶ ἐπιγραφῆς ἀποκειμένη ἐν Νεαπόλει² (εἰκ. 1).

Ἡ ἀκριθῆς ἀπεικόνισις τῶν παραστάσεων τῆς ληκύθου ἐπὶ τοῦ πίνακος ἀπαλλάσσει ἡμᾶς πάσης λεπτομεροῦς περιγραφῆς καὶ διὰ τοῦτο προβαίνομεν ἀμέσως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν σπουδαιότερων ζητημάτων τῆς τεχνολογίας καὶ ἐρμηνείας αὐτῶν. Καὶ ἐν πρώτοις ἡ ἡμετέρα λήκυθος ἔχει τὸ μὲν ἔδαφος γαλακτοχρῶρον, τὴν δ' ἐπιφανείαν τῶν προσώπων ἐπεσπρωμενὴν διὰ δευτέρου προσθέτου στρώματος, καθαρῶς λευκοῦ χρώματος³ καὶ χρησιμεύει ὡς κρίκος ἐνωτικὸς τῶν διαφόρων ἀρχαιότερων ἀγγείων, τῶν ἐχόντων ἐπιγραφὴν . . . καλὸς καὶ τῶν νεωτέρων ληκύθων ὅσαι ἔχουσι τὴν ἐπιγραφὴν Δίμλος καλὸς καὶ Δρόμιππος καλὸς⁴. Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν ἀρχαιότερων ἀγγείων ἀπαντῶσι, ὡς γνωστόν, πλείστα κύρια ὀνόματα ἀκολουθούμενα ὑπὸ τοῦ ἐπιθέτου καλὸς, ἢ.χ. Δίμλος καλὸς, Γλαύκων καλὸς. Τὸ μὲν πρῶτον εὑρεθαι ἐπὶ ἀμφορέων καὶ ληκύθων ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ ἐδάφους, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι κεχαραγμένον ἐπὶ ἀμφορέων, κυλίκων, μιᾶς οἰνοχόης καὶ ληκύθων ἐρυθρῶν τε καὶ λευκῶν.

Ἡ ἡμετέρα λήκυθος εἶναι μοναδική διότι εἰκονίζει τὴν παιδίσκην ἔχουσαν τὸ πρόσωπον καὶ τὸ σῶμα ἐστραμμένα πρὸς τὸν παρατηρητήν. Εἰς ἡμᾶς δὲν εἶναι γνωστὸν ἄλλο παράδειγμα ἐκ ληκύθων ἄλλης ἀρχαιότερας ἐποχῆς, πλὴν τῆς τοῦ

¹ Röm. Mitth. II σ. 262 πιν. XI 2.

² Klein σ. 166. ἀρ. 7. Μουσεῖον Νεαπόλεως ἀρ. 2439.

³ Weisshäuptl Ath. Mitth. 1890, 41 καὶ ἐξῆς. Βλ. ὠσαύτως καὶ Bosanquet Journ. Hell. Studies 1896, 164 καὶ ἐξῆς.

⁴ Klein σ. 166 καὶ ἐξῆς.

Μουσεῖου Ἀθηνῶν, ὑπ' ἀριθ. εὐρετηρίου 12786 τῆς φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν Δίμλος καλὸς καὶ ἐχούσης ἀκριθῶς τὸ ἴδιον σχῆμα πρὸς τὴν ἡμετέραν λήκυθον, συγχρόνως δὲ χρησιμοποιοῦσης λευκὸν χρῶμα διὰ τὸ πρόσωπον. Καὶ ἐπὶ ταύτης ὅμως τὸ πρόσωπον τῆς μορφῆς δὲν εἶναι ὅλως ἐστραμμένον κατ' ἐνώπιον, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ληκύθων δύναμαι νὰ παραθέσω μόνον ἕξ παραδείγματα ὧν τὰ μὲν δύο, ὄντα ἔργα τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου, ἀνήκουσι τῷ Μουσεῖῳ Ἀθηνῶν καὶ εἶναι καταγεγραμμένα ὑπ' ἀρ. 1816 καὶ 1817, τὸ δὲ τρίτον εἶναι ἀνέκδοτος λήκυθος τοῦ ἐν Παρισίοις Μουσεῖου τοῦ Λούβρου, γνωστὴ μοι ἐκ φωτογραφίας, καὶ τὸ τέταρτον εὑρίσκεται ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσεῖῳ (White Vases σ. XI). Ἐνταῦθα ὅμως τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ φαίνεται ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἔμπρὸς κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Ἡ πέμπτη ὁμοίωτροπος λήκυθος εὑρεθαι ἐν τινι καταστήματι ἐν Ἀθήναις, καὶ ἡ τελευταία εἰκονίζεται παρὰ Pottier Léc. bl. πιν. 2.

Τὸ ἔδαφος τοῦ ὅμου τῆς ἡμετέρας ληκύθου εἶναι μέλαν καὶ ἡ διακόσμησις αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν φοινικοειδῶν κοσμημάτων ἐρυθρῶν, ἅπερ ὁ τεχνίτης ἐσχέδιασεν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Τὸ μεσαῖον τῶν κοσμημάτων τούτων ἔχει πρὸς τὰ κάτω ἐκατέρωθεν ὡς ὑπόφυσιν ἄνθος. Τούτων δὲ ὑπέρεκειται δώριον κυμάτιον. Ὁ συνδυασμὸς φοινικοειδῶν κοσμημάτων μετ' ἀνθέων ἐπὶ ὅμου διακεκοσμημένου δι' ἐρυθρῶν σχεδιογραφημάτων εἶναι ἀρχαῖος καὶ σπάνιος ἐπὶ ληκύθων λευκοῦ ἐδάφους. Τοιαῦτα παραδείγματα εὑρίσκομεν ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 1628¹ καὶ 12770 ληκύθοις τοῦ Μουσεῖου Ἀθηνῶν, ὧν τὰ πρόσωπα ἔχουσι τὴν ἐπιδερμίδα ἐπεσπρωμενὴν διὰ δευτέρου στρώματος προσθέτου λευκοῦ χρώματος, ὡς ἡ ἡμετέρα, ὠσαύτως ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 1987 καὶ 1929 ληκύθοις, ἐπὶ τῆς δευτέρας τῶν ὁποίων ἐπιγέγραπται παῖς καλή, ὁμοίως ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 1645 καὶ 1696 μετὰ μέλανος ἐδάφους, αἵτινες εἶναι ἄξιοι λόγου, διότι ἔχουσι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν κοσμημάτων ὅπερ προέρχεται ἐκ ληκύθων ἐχουσῶν ἐρυθρὰς μορφὰς καὶ διότι φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν Γλαύκων καλὸς. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἄλλη λήκυθος ἔχουσα τὸ ἔδαφος

¹ Athen. Mitth. 1890 I.

έρυθρόν καὶ ἐπιγραφὴν *Ἀλκίμαχος καλός* παρ-
ουσιάζει τὸ αὐτὸ κόσμημα¹.

Τοιαῦτα ἀνθήμια, ὅταν ὁ ὄμος ἦναι λευκοῦ
χρώματος εἶναι σπάνια, ἂν καὶ αἱ λήκυθοι τοῦ Μου-
σείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1846 καὶ 1823² παρέχουσι
παράδειγμα τοιοῦτου κοσμήματος ἐπὶ λευκοῦ ἐδά-
φους.

Ὁ μαϊάνδρος ὑπεράνω τῆς παραστάσεως κοσμεῖ
ὀλόκληρον τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος τῆς
ληκύθου καὶ ὄχι, ὡς συνήθως, τὴν προσθίαν μόνον
ὄψιν. Ὅμοια παραδείγματα παρουσιάζουσιν αἱ ὑπ'
ἀρ. 1963 καὶ 12786 λήκυθοι τοῦ Μουσείου Ἀθη-
νῶν. Ὑπὸ τὴν εἰκόνα διακρίνονται δύο ἐρυθραὶ
γραμμαὶ λείψανα τῆς ἀρχαίας τεχντροπίας. Τὸ
τοιοῦτο παρουσιάζεται καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1828 με-
λανομόρφῳ ληκύθῳ τοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν
μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Γλαύκωι καλός*.

Καίτοι τοῦ πίνακος πιστῶς ἀναπαράγοντος τὰ
χρησιμεύσαντα διὰ τὴν λήκυθον ἡμῶν χρώματα
κρίνομεν καλὸν νὰ διαλάβωμεν ἐν ὀλίγοις περὶ
αὐτῶν. Ἐγενετο χρῆσις πρῶτον ἀνοικτοῦ κιτρινω-
ποῦ χρώματος δια τὰς γενικὰς γραμμάς καὶ τὰς
λεπτομερείας, εἶτα λευκοῦ διὰ τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ
προσώπου, τὸ βᾶθρον καὶ τὸ κιονόκρανον τοῦ κί-
ονος, ὅστις εἶναι ὄμοιος ῥυθμοῦ, κατόπιν ἐρυθροῦ
διὰ τὸ φόρεμα τῆς γυναικός, τὴν ταινίαν τῆς κό-
μης αὐτῆς, διὰ τὰς πτυχὰς καὶ τὴν ζώνην τῆς
παιδίσκης ὡς καὶ διὰ μικρὸν μέρος τῆς πτέρυγος
τοῦ πτηνοῦ. Ἐπὶ τέλους ἐτέθη μέλαν χρῶμα εἰς
τὸ ὑπόλοιπον. Τὸ ἔδαφος εἶναι οὐχὶ ἀπλῶς λευκόν,
ἀλλὰ γαλακτόχρουν, ὡς γίνεται συνήθως, ὅταν
χάριν ἀντιθέσεως ἐπιτίθεται δεύτερον στρώμα λευ-
κοῦ χρώματος διὰ τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ προσώπου.

Τὸ παιδίον, καίτοι καταφανῶς ἄρρεν, ἔχει ὡσαύ-
τως τὴν ἐπιδερμίδα λευκὴν.

Ἀνδρες μεγάλης ἡλικίας δὲν ἀπεικονίζονται
πολὺ εἰς τὰς παραστάσεις τῆς κατηγορίας ταύτης,
ὅταν δὲ ἐμφανίζονται, σχεδιογραφοῦνται μόνον ἐν
γενικαῖς γραμμαῖς. Ἡ χρῆσις στερεοῦ μέλανος
χρώματος ἐν μάζῃ, ὡς ἐν τῷ φορέματι τῆς παι-
δίσκης, καὶ ταῖς θριξὶ τῶν δύο γυναικῶν ἀνήκει
εἰς ἀρχαϊκὴν περίοδον, ἢ δὲ πρὸς τοῦτο χρῆσις καὶ
ἄλλων χρωμάτων εἶναι νεωτέρας ἐποχῆς.

¹ Klein ἀρ. 5.

² Ath. Mitt. 1890 πίν. 1.

Ὁ ὀφθαλμὸς τῆς μητρὸς εἶναι ὀρθῶς ἐσχεδια-
σμένος κατὰ κροταφογραφίαν, ἅτε δεικνύων τὸ
ἄνω βλέφαρον διὰ δύο γραμμῶν. Τὸ στόμα αὐ-
τῆς φαίνεται μειδιῶν, διότι ἢ πρὸς τὰ ἄνω καμ-
πύλη γραμμὴ δὲν ἐκφράζει τὸ ἀρχαϊκὸν μει-
διάμα, ἀλλὰ εἶναι μᾶλλον προσπάθεια πρὸς ἔλ-
φρασιν πραγματικοῦ μειδιάματος. Τὸ κάτω γεί-
λος προεξέχει σκυθρωπάζον. Τοῦτο δὲ συνήθως
παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων.
Παρόμοιον τι παρουσιάζεται καὶ ἐπὶ τῆς ληκύ-
θου τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1645 ἣτις
φέρει τὴν ἐπιγραφὴν *Γλαύκωι καλός*. Ἡ τέχνη
λοιπὸν τῆς ἡμετέρας ληκύθου εἶναι ἀρχαϊκὴ καὶ
δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν αὐτὴν ἐν ταῖς πρώταις
ληκύθοις τῆς πολυχρώμου τάξεως, ὡς ἀήκουσαν
εἰς τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

Ἡ παιδίσκη φέρει ἐπὶ τῶν ὄμων νήπιον περι-
βάθρον, ὡς ἐπὶ ἵππου καθήμενον, καὶ διὰ τῶν δύο
χειρῶν τῆς κρατεῖ στερεῶς τοὺς πόδας αὐτοῦ καμ-
πτομένους ἔμπροσθεν τοῦ στήθους τῆς, ἐνῶ ἢ μή-
τηρ ἐκτείνει τὰς χεῖρας πρὸς τὸ μικρὸν ἐστραμ-
μένον πρὸς τὸ μέρος τῆς. Ὁ τεχνίτης ἀρῆκεν ἀθε-
βαιον τὴν ἀφορμὴν τῆς κινήσεως τῆς μητρὸς. Διὸ
καὶ δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς, ἐὰν ἢ μήτηρ
προσπαθῇ νὰ στηρίξῃ τὸ παιδίον, ὅπερ νῦν ἤδη
οὕτω διδασκόμενον τὴν ἵππικὴν εἶναι περίτρομον
διὰ τὴν αἰονεὶ ἐπισφαλῆ θέσιν του, ἔνεκα δὲ τού-
του καὶ κρατεῖ σφιγκτὰ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς
τὴν κόμην τῆς παιδίσκης, τείνει δὲ τὴν δεξιὰν
πρὸς τὴν γενέτειραν ζητοῦν παρ' αὐτῆς τρόπον
τινὰ βοήθειαν ἢ ἐὰν ἀπλῶς ἢ μήτηρ θωπεύῃ τὸ
τέκνον τῆς, ὅπερ ἀναγνωρίζον ἢ καὶ καλοῦν αὐτὴν,
τῇ τείνῃ τὴν δεξιάν, ἢ ἐὰν ἢ μητηρ σπεύδῃ ν' ἀνα-
λάβῃ ἐκ τῶν ὄμων τῆς ὑπηρετρίας τὸ παιδίον πεῖ-
νον πρὸς αὐτὴν τὴν δεξιάν καὶ προτιμῶν τῆς ξέ-
νης τὴν γεννησασαν. Ἐν τούτοις τὸ παιδίον δὲν
φαίνεται πολὺ ἀνήσυγον, ἀλλὰ μᾶλλον μειδιῶν.
Διὸ ἀποκλίνω ὑπὲρ τῶν δύο τελευταίων ἐρμηνειῶν
τῆς παραστάσεως, μὴ δυνάμενος νὰ ὀρίσω ἀκρι-
βῶς ποία ἦτο ἢ ἰδέα τοῦ καλλιτέχνου, καθόσον,
ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, οἱ Ἕλληνες δὲν ἐζωγράφιζον
κανονικῶς οὕτως, ὥστε νὰ διακρίνονται εὐκρινῶς
καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀπεικονιζό-
μενα. Ἐπὶ τῆς προκειμένης ὁμῶς παραστάσεως
αἰσθανόμεθα πνέουσιν τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ οἰ-

κογενειακοῦ βίου, ἐν ᾧ διαλάμπει ἡ στοργὴ καὶ ἡ χαρὰ τῆς γυναικὸς παιζούσης κατ' οἶκον μετὰ τοῦ τέκνου τῆς.

Νήπιον περιβάδην καθήμενον ἐπὶ τῶν ὤμων γυναικὸς εἶναι μοναδικὸν παράδειγμα εἰκόνας πηλίνου ἀγγείου. Παρεμφερῆς ὅμως τῇ παραστάσει ταύτη εἶναι σικηνὴ τις κρατῆρος, μέλανος ἐδάφους, ἀνηκοντος εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου¹ καὶ ἀπεικονίζοντος παίγνιον σατύρων ἰππευόντων ἐπὶ τῶν ὤμων ἀλλήλων. Πάντες οἱ σάτυροι, ἐκτὸς ἐνὸς μικροῦ ἰσταμένου ὀπισθεν, εἶναι τελειῶς ἀνεπτυγμένοι, εἶναι δὲ ἐστραμμένοι κατὰ κρόταρον· ἀλλ' ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὄψει ἐμφανίζεται ἡ Πανδώρα ἐστραμμένη καθ' ὀλοκλήριαν πρὸς τὰ ἔμπρός. Ἴσως τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου 1X 119 ἀναφερόμενον παίγνιον ἐφεδριστικῶς παρουσιάζεται ἡμῖν ἐν τῇ παραστάσει ταύτῃ, ὡς καὶ ἐπὶ εἰδωλίων Ταναγραίων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας συγγραφεὺς δὲν προβαίνει εἰς λεπτομερείας περὶ τοῦ παίγνιου, ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐπιμεινωμεν εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην.

Νήπια περιβάδην ἰππεύοντα ἐπὶ τῶν ὤμων ἄλλων ἀπαντῶσι μόνον ἐν τῇ γλυπτικῇ. Ὁ Reinach² παραθέτει ἄγαλμα ἀπεικονίζον νήπιον περιβάδην καθήμενον ἐπὶ ἐτέρου μικροῦ ἐρωτιδέως ἰππεύοντος ἐπὶ τράγου. Ὁ Gerhard³ ἐξέδωκε κάτοπτρον ἐφ' οὗ παριστᾶται νήπιον περιβάδην φερόμενον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνδρός. Ὁ Helbig⁴ ἐδημοσίευσεν ἄγαλμα τοῦ Βατικανοῦ ἐν ᾧ ὁ Σάτυρος φέρει ὡσαύτως νήπιον περιβάδην καθήμενον (ἴσως Διόνυσον).

Νήπια ὅμως ἐν ἄλλῃ στάσει ἀπαντῶσιν ὄχι ὀλίγα ἐν τοῖς πηλίνοις ἀγγείοις τῆς ἐποχῆς τῆς ἡμετέρας ληκύθου. Πρὸς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν πολὺ ἡ ἀρχαία μυθολογία καὶ ἱστορία ἐξ ὧν ἐλήθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀγγειογράφων ὡς θέματα παραστάσεως οἱ περὶ ἀνατροπῆς θεῶν, ἡμιθέων καὶ ἡρώων θρόλοι. Οὕτως ἀπαντῶσι παραστάσεις Ἀχιλλέως παραδιδόμενου τῷ Χείρωνι ἐπὶ οἰνογῆς ἐδάφους λευκοῦ μετὰ μορφῶν μελαινῶν⁵, Ἐρμοῦ

κρατούντος τὸν Ἴρακλέα¹, Διόνυσου εὕρισκομένου μετὰξὺ τῶν Νυμφῶν², Ἐριχθονίου παραδιδόμενου εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ὑπὸ τῆς Γῆς³, Περσέως καὶ Δανάης πρὸ τῆς λάρνακος⁴, Ἴρακλέους καὶ Ὑλλου, (τοῦ τέκνου τῆς Δηριανείρας), ἐπὶ ληκύθου τοῦ Ashmolean Museum. Ἡ τελευταία αὕτη παράστασις εἶναι σπάνιον παράδειγμα ληκύθου μέλανος ἐδάφους ἀπεικονίζούσης μυθολογικὸν θέμα⁵.

Ἐτέρα λίαν ἐνδιαφέρουσα λήκυθος λευκοῦ ἐδάφους ταριστᾶ ἀνάγλυφον στήλην ἐφ' ἧς εἰκονίζεται νήπιον τείνον τὰς χεῖρας πρὸς τὰς σταφυλὰς ἃς ἡ μητηρ καθήμενη κρατεῖ (Ἐρ. Ἀρχ. 1886 πίν. 46'). Νεώτεροι λήκυθοι ἔχουσι νήπια φυσικώτερον ἐξωγραφημένα. Ἐν τῶν πρώτων παραδειγματῶν τῆς περιόδου μετὰξὺ τῆς παρουσίας καὶ τῶν καλουμένων πολυχρῶμων ληκύθων εἶναι ἡ τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1947. Αἱ ἐν αὐτῇ τρίγες τοῦ νηπίου εἶναι οὖλαι καὶ τὸ σῶμα παχὺ καὶ φυσικόν. Συμπλέγματα τοῦ εἶδους τούτου τῆς παραστάσεως τοῦ ἴσως καλουμένου ἐφεδρισμοῦ ἀπαντῶσιν ἐπὶ διαφόρων ἀγγείων. Ἐπὶ ἀγγείου λ. γ. ἐρυθροῦ ἐδάφους (Baumeister Denkmäler I. σελ. 31) ὁ Αἰνεΐας φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ τὸν Ἀργίσην. Ἐπὶ ληκύθου ἀρχαϊκῆς μετ' ἐπιγραφῆς *Xarmitheos kalos* τοῦ ἐν Βοστώνῃ Μουσείου ἀρ. 424 ἀπεικονίζεται σάτυρος ἐστραμμένος πρὸς τὰ ἔμπρός. Ἐτερον ἀγγεῖον παριστᾶ ἐπίσης νήπιον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνδρός. (Archaeol. Zeit 1879 πίν. V).

Συχνότερα ὅμως εἶναι τὰ παραδείγματα νηπίων ἐν ταῖς παραστάσει τῶν ἀρχαίων ἀγγείων ἐν αἷς εἰκονίζονται τὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ἰδίως δὲ τὰ μετ' ἐπιγραφῆς *kalos* ἀγγεῖα παρέχουσιν ἀφθονίαν νηπιακῶν ἐπεισοδίων, ὡς ἡ κύλιξ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Mermion kalos*. Ὁ Klein ἐν *Lieblingsinschriften*⁶ II σ. 156 παραθέτει λήκυθον μετ' ἐπιγραφῆς *Γλαύκων kalos*, ἐν ἧ ἡ τροφὸς κρατεῖ νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς⁶. Ἄλλη λήκυθος τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου μετ' ἐπιγραφῆς *Δρόμιπτος kalos* παρουσιάζει παιδίσκην προτείνου-

¹ Journ. Hell. Studies XI πίν. 12.

² Reinach Répertoire de la Statuaire II 2 σ. 464 ἀρ. 5.

³ Gerhard Etrusk. Spiegel. I 12, 15 καὶ 16.

⁴ Helbig Führer durch die öffentl. Samml. Roms.

⁵ Journal Hell. Studies πίν. 2ος καὶ Berlin. Museum 4220 (Klein Lieblingsinschriften² p. 58 ἀρ. 23).

¹ Arch. Zeitung. 1079 πίν. 7.

² Coll. Hotel Lambert πίν. XI.

³ Mon. dell'inst. I. 10, 12 καὶ X 39.

⁴ Mon. dell'inst. 1856 πίν. 58.

⁵ Gardner Cat. ἀρ. 322 πίν. XVIII.

⁶ Gardner Ashmolean Museum ἀρ. 320.

σαν τὸ τέκνον εἰς τὴν μητέρα του¹. Τὸ αὐτὸ θέμα παρατηρεῖται ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1304 ληκύθῳ τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν καὶ ἐν λουτροφόρῳ τοῦ αὐτοῦ Μουσείου ὑπ' ἀρ. 1230. Ἐπὶ μιᾶς οἰνοχόης φερούσης ἐπιγραφὴν *Σάικρος καλός*, ἧς τὴν εἰκόνα ὁ Klein παραθέτει ἐν σελ. 136, παρουσιάζεται μικρὸς τις σάτυρος ἰππεύων ἐπὶ ἐλάφῳ, ἡ δὲ μαινὰς ἢ ἀκολουθοῦσα ἔχει ἐπιδερμίδα ἐκ λευκοῦ χρώματος ὡς ἡ ἐπὶ τῆς ληκυθοῦ ἡμῶν μορφή.

Ὁ ὀπισθεν τῆς μητρὸς ὀρώμενος κίων ἐμφαίνει ὅτι ἡ σκηνὴ λαμβάνει χώραν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας. Κίονες δὲ τίθενται ἐν χρήσει εἰς τὰς ληκύθους, κατὰ συνθηκὴν, ὡς ἀπλοῦν ὄριον ἢ πλείσιον διακοσμητικὸν καὶ μάλιστα ἐν σκηναῖς καθ' ἃς ἡ ἀπεικόνισις αὐτῶν εἶναι κάπως, ἂν ὄχι ἐντελῶς, περιττή. Ὁ ἡμέτερος κίων εἶναι ἄξιος μνείας διότι παρουσιάζει τὴν μὲν βάσιν καὶ τὸ κιονόκρανον ἐν προσθέτῳ λευκῷ χρώματι, τὸν δὲ κορμὸν ἐν ἐπιλωμένῳ μέλανι, ἀπαντῶσιν ὅμως παραδείγματα ληκύθων ἐν οἷς ὁ κορμὸς τοῦ κίονος εἶναι λευκός. Καταφανῶς δὲ ὁ λευκὸς χρωματισμὸς ἐμφαίνει τὸ μάρμαρον. Ὡς ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ καλλιτέχνης σκοπεῖ νὰ παραστήσῃ τὸν κορμὸν ξύλινον, τὸ δὲ ὑπόλοιπον λίθινον. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ κίων οὗτος, καίτοι ζωρικός, ἔχει βάσιν, ἐὰν ὄντως τὸ ὑπὸ τὸν κορμὸν πλινθοειδὲς ἀντικείμενον ἦναι βάσις. Τὸ τοιοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ² ἐν τῷ κρατῆρι Francois λ.χ. ἀπεικονίζεται ὁ γάμος τοῦ Πηλέως τελούμενος ἐν ἀνακτόρῳ οὗ οἱ κίονες ἔχουσι τὴν βάσιν καὶ τὸ κιονόκρανον λευκά, ἀλλ' αἱ πλίνθοι, αἱ ὡς βάσεις αὐτῶν χρησιμεύουσαι, εἶναι ὀλιγώτερον μὲν ὑψηλαὶ ἢ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ληκύθου, ἀλλὰ περισσότερον πλατεῖαι. Δύο ἄλλα ἀγγεῖα μέλανος ἐδάρους παρουσιάζουσι κίονας βασιζομένους ἐπὶ πλίνθων οὐχὶ λευκῶν. Ἡ πλίνθος λοιπὸν τοῦ ἡμετέρου κίονος φαίνεται μὲν ὡς βάσις, δύσκολον ὅμως ἀποδοῖναι νὰ ἀποφῆνηται τις ἂν ὄντως ἦναι χωριστὴ βάσις ἢ λίθινος στυλοβάτης τῆς οἰκίας. Θὰ ἦτο δὲ φυσικώτερον καὶ πρακτικώτερον ἂν ἡ στοὰ εἶχε δι' ἕκαστον κίονα ἰδιαιτέραν βάσιν λιθίνην, ἥτις ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ληκύθῳ ὕψους καὶ πλάτους τῆς ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς κάθισμα, ἐὰν ὑπῆρχε λιθόστρωτον συνεχὲς καθ' ὅλον τὸ ὑπόστε-

γον. Οὐχ ἦτο ὅμως ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν εἶναι ἀπίθανος καθόσον ὁ τεχνίτης παριστᾷ πάντα τὰ ἀντικείμενα ἐν σμικρύνσει καὶ ἴσως διὰ τὸν λόγον τοῦτον παρέλιπε τὸ ὑπόλοιπον λιθόστρωτον.

Λι δύο οἰνοχόαι αἱ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῆς παιδίσκης ἐπιπρεμάμεναι, χρησιμεύουσι ὡσαύτως εἰς κατὰ συνθήκην παραστάσεις οἰκογενειακῶν σκηναῶν ἐντὸς τῆς οἰκίας. Καὶ ἄλλων ἀγγείων συχνάκις γίνεται χρῆσις πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ ἐν ταῖς νεωτέρῳ ρυθμοῦ ληκύθους καὶ διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς οἰκίας παραστάσεις. Ὁ δὲ ἡμέτερος ζωγράφος ἔπασχεν, ὡς φαίνεται, μισοκενίαν (*horror vacui*) καὶ ἐτοποθέτει πανταχοῦ τοῦ ἐδάρους κόσμημά τι. Οὕτω καὶ κύλικες μέλανος ἐδάρους καὶ ληκυθοὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς παράστασιν τοῦ οἰκιακοῦ βίου.

Οὐχ ἦτο ὅμως παρὰ πάσας τὰς ἐνδείξεις ταύτας, ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ ἐξετάσωμεν μήπως ἡ ἐν λόγω παράστασις ἀναφέρηται καὶ εἰς τὰ τῆς νεκρικῆς λατρείας μήπως ὀηλ. δὲν ἦναι ἀπλῆ διασκέδασις γυναικεία, ἀλλὰ προπαρασκευὴ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν τάφων τοῦ Κεραμεικοῦ. Βεβαίως οὐδὲν τῶν φαινομένων παρέχει ἡμῖν ἀπορρομὴν ὅπως οὕτω ἐρμηνεύσωμεν τὴν παράστασιν, ἀλλ' ἡ τάξις τῶν ἀγγείων εἰς ἣν ἀνήκει ἡ ληκυθος αὕτη, δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ τοιαύτην ἰδέαν, καθόσον πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἡ μετάβασις ἀπὸ τῶν οἰκιακῶν σκηναῶν εἰς τὰς τῶν τάφων διὰ τῶν πρὸς τοῦτο προετοιμασιῶν εἶναι μὲν πάντοτε βαθμιαία, ἀλλ' ἕνεκα τούτου οὐχὶ σπανίως ἡ μία παράστασις εἶναι λίαν δυσδιάκριτος ἀπὸ τῆν ἄλλην. Ἐπειράτῃ προτέρῳ ἡ ἰδέα ὅτι τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν *Δίφιλος* καὶ *Δρόμιππος* ἀγγεῖα μετὰ δευτέρου προσθέτου λευκοῦ χρώματος, παρίστων ἀποκλειστικῶς τὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ ἰδίως τὰ τῶν γυναικῶν ἔργα, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀποκτήματα τοῦ Ἑθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ὑπ' ἀρ. 12785, 12786 καὶ 12789 ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν κυρίως νεκρικῶν ληκύθων τῶν ἀπεικονιζουσῶν τὰ τῆς προετοιμασίας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν τάφων. Ἐξετάσαντες δὲ λεπτομερέστερον τὰ

¹ Ath. Mitth. 1890 πίν. I.

² Furtwängler u. Reichold griechische Vasenmalerei πίν. I καὶ 2.

³ Mon. dell'inst. IV. 24 καὶ XI 33.

¹ Journ. Hell. Stud. 1896 πίν. XII.

μετ' ἐπιγραφῆς *Δίφωλος καὶ Δρόμιππος καλὸς* ἀγγεῖα εὐρομεν ὅτι ταῦτα συνήθως, ὄντα τρυπημένα πρὸς τὴν βᾶσιν, εἰς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύουσιν ἢ εἰς τελεσιν σπονδῶν πρὸς τοὺς νεκρούς, εἰς τοὺς τάφους τῶν ὁμοίων στάγδην ἐπιχέεται τὸ ἐν αὐτοῖς ὕγρον. Ἄλλ' ἢ ἡμετέρα λήκυθος οὐδεμίαν τοιαύτην ὁπὴν παρουσιάζει, οὐδὲ ταινία οὐδὲ κάλαθος καρπῶν οὐδὲ ἄλλο τι νεκρικὸν νόμιμον καταφαίνεται ἐπὶ ταύτης.

Ἐπομένως ὀφείλομεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν παράστασιν αὐτῆς ὡς ἀπεικονιστὴν τῶν ἀσχρολιῶν καὶ διασκεδάσεων τῆς γυναικὸς κατ' οἶκον, διασκεδάσεων ἀναλογῶν πρὸς τὰς ἐν ταῖς κύλιξι μετὰ μέλανος ἐδάφους, αἰτινες ἀνήκουσαι εἰς τὸν κύκλον τοῦ Εὐφρονίου καὶ εἰκονίζουσι τὰς τῶν ἀνδρῶν τέρφεις. Πρὸς τοῦτοις ἢ χρῆσις λευκοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι μακρότερον ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα προωρίζοντο δι' ἰδιαιτέρον τινα σκοπον διότι καὶ ἄλλα εἶδη ἀγγείων ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἰδιότητα. Ἡ δὲ λευκὴ λήκυθος ἐχρησίμευε τὸ πρῶτον πρὸς παράστασιν σκηνῶν αἰκογενειακῶν τε καὶ μὴ, κατόπιν ὅμως ἢ τεχνοτροπία αὐτὴ ἐφηρμόσθη εἰδικῶς διὰ νεκρικὰς παραστάσεις καὶ οὕτω ὠνομάσθη νεκρικὴ λήκυθος.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ἡ ἐν λήκυθοις λευκοῦ ἐδάφους ἀπεικόνισις προσώπου ἐστραμμένου καθ' ὀλοκλήριαν τῷ παρατηρητῇ εἶναι σπανία. Ὁ λόγος τοῦ τολμηροῦ τούτου νεωτερισμοῦ τῆς ἡμετέρας λήκυθου ὀφείλεται νὰ γείνη καταφανῆς ἐὰν αὕτη σχετισθῇ πρὸς τὴν τάξιν τῶν μέλανος ἐδάφους ἀγγείων μετ' ἐπιγραφῆς *καλὸς*, ἐν οἷς ὁ ζωγράφος συγγάνις προσπαθεῖ νὰ εἰκονίσῃ τὰς ἀνθρωπίνας μορφὰς κατὰ πλήρη μετώπον πρὸς τὰ ἔμπροσ ἢ κατὰ τὰ τρία τέταρτα τῆς ὀψείως. Ἄλλως τε αἱ λήκυθοι αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν τάξιν τοῦ προσθέτου λευκοῦ χρώματος συνήθως ἔχουσι δύο μόνον μορφὰς, αἱ ὅσαι, ἐπειδὴ εἶναι γυναικεῖα πρόσωπα, μικρὰν ἢ ἐλαχίστην διαφορὰν παρουσιάζουσι. Συνήθως ἢ ἀντίθεσις τῶν δύο τούτων προσώπων ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παραστάσεως τῆς μιᾶς μορφῆς ἐστραμμένης κατὰ κρόταρον καὶ τῆς ἄλλης βλεπούσης κατὰ πλήρη μετώπον ὡς λ.χ. αἱ ὑπ' ἀρ. 12441, 1923, 1963 καὶ 12787 λήκυθοι τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. Ἐν τούτοις ὁ τεχνίτης δὲν ἐτόλμησε νὰ εἰκονίσῃ καὶ τὴν δευτέραν κεφαλὴν κατὰ μέτωπον. Οὕτως ἢ ἡμετέρα λήκυθος εἶναι

τὸ μόνον γνωστὸν μοι παράδειγμα τῆς ἐπὶ λευκῆς λήκυθου ἀπεικόνισεως προσώπου ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὰ ἔμπροσ ἐστραμμένου.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐντύπωσις θὰ ἦτο κατὰ φυσικὸν λόγον λίαν τραχεῖα, ἢ τοιαύτη στάσις ἐγκατετέλειφθη καὶ ἀντ' αὐτῆς προετιμήθη ἢ ἀπεικόνισις τῆς κεφαλῆς ἐστραμμένης πρὸς τὸν παρατηρητὴν κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Δὲν εἶναι δὲ ἀσύμφορον νὰ παραβλῶμεν τὴν ἡμετέραν λήκυθον πρὸς τὴν νεωστὶ ἀποκτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου λήκυθον, ὑπ' ἀρ. 12786, διότι καὶ ἡ λήκυθος αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τοῦ προσθέτου λευκοῦ χρώματος καὶ εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν, φέρει δὲ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *Δίφωλος καλὸς*. Ἐνταῦθα βλέπομεν τὴν προσπάθειαν ὅπως ἢ καθημένη γυνὴ ἀπαλλαγῇ τῆς κατὰ συνθηκὴν κροταφογραφίας, διότι ὁ τεχνίτης παριστᾷ, λίαν τολμηρῶς, αὐτὴν καθημένην κατ' ὀπίσθιν τριῶν τετάρτων ὄχι μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τῆς κεφαλῆς ἣτις φαίνεται ἐσκυμμένη διὰ τὴν κατασκευὴν στεφάνου. Ἡ ἀπεικόνισις εἶναι ἀνεπιτυχῆς, ἀλλ' ἢ προσπάθεια πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς εἶναι σημαντικὴ. Ἐν τούτοις οἱ λήκυθογράφοι ἐκληρονόμησαν, ὡς φαίνεται, νεωτερισμοὺς τινὰς ἐκ τῶν καλλιτέρων ζωγράφων, οἵτινες ἐγράφαζαν τὰ ὀνόματά των ἐπὶ τῶν ἐρυθρομόρφων κυλίκων, ἂν καὶ αὗται παριστῶσι συνήθως κοινὰ θέματα. Μικρὰ ἐξέτασις τῆς κατὰ μέτωπον ἀπεικόνισεως τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς κατὰ τὰ τρία τέταρτα ὀψείως αὐτῆς θὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἡμετέρα λήκυθος πρέπει νὰ ταχθῇ μετὰ τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα. Καὶ ἐπὶ Ροδίας παροψίδος ἢ κεφαλῆς τῆς Μεδοῦσης¹ φαίνεται ἤδη ἐστραμμένη κατὰ πλήρη μετώπον πρὸς τὸν παρατηρητὴν. Τοιαύτη δὲ εἰδεχθῆς μορφή δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ σχεδιασθῇ κατὰ τρόπον ἀρκούντως ἀποτρόπαιον, ἢ ἀδεξιότης δὲ τοῦ τεχνίτου κατώρθωσε νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ἐντύπωσιν ταύτην διὰ τῆς ἐσφαλμένης καινοτομίας του. Αἱ σκηναὶ δὲ αἱ παριστῶσαι τι βίαιον ἢ ἀπάνθρωπον καὶ φοικῶδες παρέχουσι κυρίως ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀσυνήθη ταύτην τεχνοτροπίαν. Οὕτω μεταξὺ ἀγγείων ἀπεικονιζόντων τὸν φονὸν τοῦ Ἀστύνακτος² εὐρίσκομεν ἀγγεῖον μελάνομορφον καὶ κύλικα ἐρυ-

¹ Journal of Hell. Studies πίν. LIX.

² Gerhard Auserlesene Vasenbilder πίν. 214.

θρόμορφον ἐν οἷς ἀναπαριστᾶται ὁμοιοτρόπως ἡ αὐτὴ σκηνὴ τοῦ ταλαιπώρου παιδὸς κρεμαμένου ἐκ τῶν ποδῶν καὶ αἰωρουμένου εἰς τὸν ἀέρα ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου. Ἡ κυματίζουσα κόμη τοῦ Ἀστύνακτος καὶ ἡ κατὰ πλήρες μέτωπον ὄψις αὐτοῦ προξενοῦσι φοβερὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸν παρατηρητὴν. Ἐν ἄλλῃ παραστάσει πάλης τινός, ὃ εἷς τῶν παλαιστῶν ἀνέλκεται ἐκ τοῦ ἐδάφους, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν παρατηρητὴν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου του. Ὡσαύτως ὁ Τρωΐλος εἰκονίζεται, συρόμενος ἀπὸ τοῦ ἵππου τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, κατὰ πλήρες μέτωπον. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἑταίρα τις πίνουσα, ἐπὶ κύλικος τοῦ ἐν Πητρούπολει Hermitage Μουσείου (Arch. Ztg. 1885 πίν. 17) καὶ πωγωνοφόρος ἀνὴρ πίνων, ἐπὶ κύλικος λευκῆς τοῦ Gotha Museum², ἀπεικονίζονται ἐστραμμένοι κατὰ μέτωπον. Ὁ κ. Hopppin μὲ πληροφορεῖ ὅτι τὴν αὐτὴν παράστασιν ἔχει καὶ ἀγγεῖόν τι τοῦ Μουσείου τῆς Βοστώνης νεωστὶ προσκτηθέν.

Τὰ ἀρχαῖα ξόανα εἰκονίζονται ὡσαύτως κατὰ μέτωπον ἐστραμμένα ἐν διαφόροις εἰκόσιν, ὡς λ. γ. ἐν τῇ παραστάσει τῆς Κασσάνδρας καὶ τοῦ Αἴαντος (Arch. Zeit. 1848 πίν. 14). Τὸ ἄνω μνημονεὺθὲν ἀγγεῖον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου παριστᾷ τὴν Πανδώραν ὡς ξόανον, ὅπως ὑποτίθεται ὅτι ἦτο αὕτη μέχρι οὗ ἡ ζωὴ ἐνεπνεύσθη αὐτῇ ὑπὸ τῶν θεῶν. Ὡμοίως ἀπαντῶσιν ἀγάλματα ἐστραμμένα κατὰ μέτωπον ἐπὶ διαφόρων ἀγγείων. Πρβλ. (Mon. dell'inst. X. πίν. 54).

Οἱ ζωγράφοι φαίνεται ἡσμένιζον εἰς τὴν καινοτομίαν τῆς εἰκονίσεως τῶν μορφῶν κατὰ τρία τέταρτα καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν παράστασιν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν κατατομῇ καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἤρκοῦντο νὰ παριστῶσιν ἐν μόνον πρόσωπον κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Πυξίς τις λ. γ. τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1241 ἔχει τέσσαρας κεφαλὰς τοιουτοτρόπως ἐσχεδιογραφημένας. Κοτύλη δὲ τοῦ Ashmolean Museum (Gardner σελ. 288 πίν. XIV) ἀπεικονίζει λίαν ἐπιτυχῶς τὴν θεᾶν Νίκη, ἣτις κάθεται ἐπὶ προσκεφαλαίου παρατηροῦσα τὸν ἀγῶνα δύο παλαιστῶν, ὀλίγον κλίνουσα τὴν κεφαλὴν καὶ στηριζομένη ἐπὶ τῶν χειρῶν τῆς. Ἐν

ταῖς παραστάσει τοῦ Φιλοκτήτου, δηχθέντος ὑπὸ τοῦ ὄφεως (Mon. dell' Inst. IX. 42) καὶ τῆς Πηνελόπης ἰσταμένης παρὰ τὸν ἰστὸν (Mon. dell' Inst. VI. 8) ὑπάρχει ὁ λόγος τῆς κατὰ τρία τέταρτα ἀπεικονίσεως, ἐν αὐτῷ τῷ χαρακτῆρι τῆς παραστάσεως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἡσκήθη βαθμιαίως νὰ παριστᾷ τὴν κατὰ τρία τέταρτα ἄποψιν, ἐγκαταλείψας μετὰ πολλὰς ἀτυχεῖς ἀποπειράς τὴν κατὰ πλήρες μέτωπον παράστασιν καὶ προτιμήσας τὴν μέσθην ὁδόν, ἣτις εἶναι ἡ τῶν τριῶν τετάρτων. Τοῦ γεγονότος τούτου ἀρχαῖον παράδειγμα εἶναι ἡ μνημονευθεῖσα ληκύθος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Δίφωλος καλός*. Ἡ αὕτη ἀπόπειρα παρουσιάζεται καὶ εἰς τινα σύγχρονα ἀγγεῖα λ. γ. ἐπὶ κρατῆρος τῆς ἐν Ρώμῃ Villa Julia (Furtwängler und Reichhold, Griechische Vasenmalerei πίν. XVII καὶ XVIII) καὶ ἐπὶ κύλικος λευκοῦ ἐδάφους εὐρισκομένης ἐν Παρισίοις (Mon. Piot 1895 πίν. VI). Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον διότι ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἄνω βλέφαρον τῶν μορφῶν εἶναι δεδηλωμένον διὰ δύο γραμμῶν ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ληκύθου. Πρὸς τούτοις οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν μορφῶν ἐκείνων, αἵτινες εἶναι ἐστραμμένοι κατὰ πλήρες μέτωπον, ἀπεικονίζονται οὕτως ὡσεὶ ἐπρόκειτο νὰ ἦναι ὀρατοὶ ἐκ τοῦ πλαγίου. Ὁ δὲ τεχνίτης περιέπεσεν εἰς τὸ αὐτὸ λάθος, ὡς οἱ προκάτοχοί του, διότι ζωγραφεῖ τὸν ὀφθαλμὸν κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον, οἰαδῆποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ τῆς κεφαλῆς στάσις. Δηλαδή κατὰ τὰς προηγουμένας ἐποχὰς οἱ ὀφθαλμοὶ εἰκονίζοντο πάντοτε κατ' ἐνώπιον, ἐνῶ εἰς τὸ ἀγγεῖον τῆς Villa Julia εἶναι ἐζωγραφημένοι κατὰ κρόταρον.

Τὸ πτηνὸν ἕπερ ἀπομακρύνεται τῆς παιδίσκης εἶναι πιθανῶς κολοῖς. Τοῦ αὐτοῦ γένους πτηνὸν εἰκονίζεται ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 2032 λευκῇ ληκύθῳ τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ τὸ πτηνὸν ταύτης φέρει λευκὴν γραμμὴν περὶ τὸν λαιμὸν καὶ μεταπηδᾷ πρὸς τὴν χεῖρα τῆς γυναικός. Ἄλλος κολοῖς ἀπεικονίζεται χαμαὶ ἐν ληκύθῳ ἐχούσῃ ἐπιγραφὴν: *Δίφωλος καλός* (Röm. Mitth. 1898 πίν. 4) μεταξὺ δύο γυναικῶν προπαρασκευαζομένων δι' ἐπίσκεψιν τέφρου. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων παραστάσεων ἐπὶ ληκύθων μετὰ προσθέτου λευκοῦ

¹ Harwig Meisterschalen σ. 539.

² Mon. dell' instituto X. 37.

χρώματος, εύρηγται παραδείγματα πτηνῶν οικιακῶν καὶ ἐπὶ ἄλλων λευκῶν ληκύθων· λ. γ. ὄρτυξ ἀπαντᾷ ἐπὶ ληκύθου μετ' ἐπιγραφῆς 'Ολίμπιος καλῶς Archaeol. Zeit. 1880 πίν. 11) ἢ ὅποια συνδέεται στενωῶς μετὰ τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ τῆς σχολῆς τοῦ Εὐφρονίου. Ἐτερος ὄρτυξ, ἐγκεκλεισμένη ἐν κλωθῶ, παρίσταται ἐπὶ ληκύθου τοῦ ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1765. Νεώτεροι δὲ λήκυθοι λευκαὶ εἰκονίζουσι ὡσαύτως πτηνά, π. γ. χῆνας, ἐν τῇ παραστάσει τῆς προθέσεως (Dumont et Chaplain, Les céramiques de la Grèce propre I. mont et 32), μικρὰ δὲ πτηνὰ καὶ χῆνας καὶ περισσότερὰς παριστώσιν αἱ λήκυθοι (Dum. et Chap. I. 25. Bendorf Griech. u. Sicil. Vasenb. 16. 2. Stackelberg Gräber der Hell. 46 σελ. 6), ὡσαύτως γεράνους αἱ ὑπ' ἀρ. Εὐρ. Ἐθνικοῦ ἀρχαιολ. Μουσείου 2186, 1895, 1963, 1240.

Ἡ παιδίσκη, ὡς βλέπομεν αὐτὴν ἐν τῇ ληκύθῳ, ἔχει βραχεῖαν κόμη, διαδραματίζει δὲ σύνθηες πρόσωπον ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῶν λευκῶν ληκύθων. Τοιαύτη εἰκονίζεται καὶ ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀρ. 1645, 1777, 1846 καὶ 1929 ληκύθων, αἵτινες πᾶσαι ἔχουσι το αὐτὸ τῇ παρουσίᾳ κόσμημα ἐπὶ τοῦ ὄμου, ἢ δὲ πρώτη ἔχει καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *Γλαύκωρ καλῶς*.

Αἱ ἰδιαζόντως αὐστηραὶ γραμμαὶ τοῦ προσώπου τῆς γυναικὸς δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς τῆς ληκύθου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Τιμοκράτης καλῶς* τοῦ Ashmolean Museum ἐν Ὁξφόρδῃ (Gardner ἀρ. 267 πίν. 21), ἣτις ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μετὰ προσθέτου λευκοῦ χρώματος ἀγγείων καὶ παριστᾷ ἀνδρικήν μορφήν ἐσχεδιογραφημένην ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἄνευ χρώματος λευκοῦ διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἐπιδερμίδος. Κυρίως δὲ δὲν δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὰς πολυχρώμους, ὡς ἡ λήκυθος ἡμῶν, διότι ἐν αὐτῇ μόνον μέλαν χρῶμα καὶ ἀραιὰ τις ἀπόχρωσις αὐτοῦ ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν. Ὑπερον τεκμήριον τῆς σχέσεως τῶν δύο τούτων ἀγγείων εἶναι, ὅτι τὰ ἐνώτια τῶν γυναικῶν εἶναι ὁμοιόμορφα καὶ οἱ ὄμοι ἔχουσι τὸν αὐτὸν σχηματισμόν.

Τὸ σκυθρωπάξον κατώτερον χεῖλος τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας ληκύθου εἶναι ἐσχεδιασμένου ὡς το τῆς προμνημονευθεῖσης ληκύθου τῆς

ἐχούσης ἐπιγραφὴν *Γλαύκωρ καλῶς* κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ ληκύθῳ ὁ ζωγράφος ἀρκεῖται παριστῶν τὴν παιδίσκην ἀπλῶς, ὡς ἀπεικονίζεται ἡ Πανδώρα τοῦ ἄνω κρατῆρος. Το ἀπλούστατον φέρεμα καὶ ὁ τραχὺς ρυθμὸς ἀντιτίθενται καθ' ὀλοκληρίαν πρὸς τὴν μητέρα ἣτις παρίσταται κατὰ κρόταρον. Ἡ τεχνικὴ ἰδέα παρελήφθη παρὰ τῶν ζωγράφων τῶν κυλίκων, ἅτε θεωρηθεῖσα ὡς νεωτερισμὸς ἐνδιαφέρων καὶ ὡς εὐάρεστος ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ἀνιαρᾶς συνηθείας τῆς κατὰ κρόταρον παραστάσεως. Ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα πυξίς εἶναι πιθανῶς νεωτέρα τῆς ἡμετέρας ληκύθου, ἀλλ' ἔτι ἀρχαιότερα ταύτης εἶναι ἡ ἐρυθρόμορφος λήκυθος τοῦ Ashmolean Museum (Gardner ἀρ. 312 πίν. 23), ἣτις ἀπεικονίζει περωτὴν γυναῖκα κρατοῦσαν λύραν καὶ πετώσαν πρὸς τὸν παρατηρητὴν μετὰ τοῦ προσώπου ἐστραμμένου πρὸς τὰ ἔμπρός. Ὁ ὄμος δὲ τῆς ληκύθου ταύτης ἔχει τὸ αὐτὸ κόσμημα τῆς ἡμετέρας ληκύθου, ἀλλ' ὁ χαρακτήρ τῆς σχεδιογραφῆσεως εἶναι ἀρχαιότερος, καθόσον ἡ γυνὴ ὁμοιάζει πρὸς τὰς κόρας τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἡ δὲ ἔτι ἐν τέλει ἄξιον λόγου νὰ μελετήσωμεν τὴν ἡμετέραν λήκυθον ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα ἀγγεῖα τῆς ἡδὴ γνωστῆς ταύτης τάξεως, ἅπερ εἶναι ἐπιγεγραμμένα διὰ τοῦ Ἀλκιμάχου καλῶς καὶ νὰ μάθωμεν ἐὰν διάφοροι καλλιτέχναι ἐποιούντο χρῆσιν τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Ἡ μετ' ἐπιγραφῆς Ἀξιοπείθις λήκυθος ἐμνημονεύθη ἡδὴ, ἀλλ' αὐτὴ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Ἰγυαίτωρ καλῶς ἀγγείων, ἣτις εἶναι ἀμέσως νεωτέρα τῶν μετὰ προσθέτου λευκοῦ χρώματος ληκύθων, εὐκρινῶς δὲ καταφαίνεται ὅτι εἶναι νεωτέρου ρυθμοῦ καὶ ἄλλου τεχνίτου. Τοῦτο δὲ εἶναι φυσικὸν ἀφοῦ φέρει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλκιμάχου. Ἡ ἐν Νεαπόλει οἰνοχόη περὶ ἧς ἐγένετο προηγουμένως λόγος δεικνύει στενὴν σχέσιν μετὰ τῆς παρουσίας ληκύθου, ἂν καὶ ἡ ἐκτέλεσις εἶναι ἀπρόσεκτος κατὰ τὴν σχεδιογράφησιν τοῦ φορέματος τῆς παιδίσκης καὶ τῶν χειρῶν ἀμφοτέρων τῶν προσώπων. Ἡ ἐρυθρόμορφος λήκυθος τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου ὑπ' ἀρ. 1887 ἔχει τὸ αὐτὸ κόσμημα τοῦ ὄμου ὡς τὸ τῆς ἡμετέρας ληκύθου, ἀλλ' ἡ σχεδιογράφησις τῆς κεφαλῆς τῆς γυναικὸς

δεικνύει, ὅτι εἶναι ἔργον μᾶλλον τοῦ τεχνίτου τῆς ἐν Νεαπόλει οἰνογόης. Αἱ λήκυθοι τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Μουσείου ὑπ' ἀρ. 12770 καὶ 1925 σχετίζονται ὡσαύτως μετ' αὐτῆς διὰ τῆς ἰδιαζούσης κομώσεως τῆς ὑπερτερίας. Ἡ δευτέρα λήκυθος ἔχει ἐπιγραφὴν ἢ *παῖς καλὴ*. Ἡ ἐρυθρόμορφος λήκυθος (Klein ἀριθ. V) τοῦ Ἀλκιμάχου ἔχει τὸ αὐτὸ τῆ παρούσῃ ληκύθῳ κόσμημα, ἀλλ' ὁ ῥυθμὸς εἶναι διάφορος. Εἶναι πιθανῶς ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς διότι οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν μορφῶν εἶναι ἐσχεδιασμένοι ἀρχαϊκῶς πῶς καὶ ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶναι ὀρίζοντία ὡς ἐπὶ τῶν ληκύθων τῆς μετὰ προσθέτου λευκοῦ χρώματος τάξεως, ἀλλὰ κάθετος κατὰ τὴν παλαιότεραν συνήθειαν. Ἐκ τῶν δύο ἀμφορέων τῆς Νόλας ὁ μὲν (Klein ἀρ. 1) ἀπεικονίζει τὸν Θησέα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς παραστάσεως τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας ληκύθου· ὁ χιτῶν ὅμως ἐσχεδιογραφήθη μᾶλλον ὡς ὁ τῆς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Τιμοκράτης καλὸς* ληκύθου. Ἡ ἐποχὴ τουλάχιστον δὲν εἶναι σύγχρονος. Ὁ ἄλλος ἀμφορεὺς (Klein ἀρ. 2) ὁμοιάζει πρὸς τὴν πρώτην. Καὶ οὗτος εἶναι ἀξιοσημείωτος διότι δίδει ἡμῖν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀλκιμάχου δηλαδὴ τὸ τοῦ Ἐπιχάρου.

Οὕτω γνωρίζομεν τρεῖς γενεάς τῆς οικογενείας. Τὸ ἀγγεῖον B τοῦ Klein δὲν κατώρθωσα νὰ ἴδω. Τὸ δεξιάκρον (Klein ἀρ. 4) ἀπεικονίζει ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας Μαινάδα καὶ Σάτυρον ἀμφοτέρους ἐστραμμένους πρὸς τὰ ἔμπροσς κατὰ τὰ τρία τέταρτα, ἐνῶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ἐπιφανείας ὁ Ἔρμῆς ἐμφανίζεται κατὰ πλήρη μέτωπον πρὸς τὰ ἔμπροσς. Ὁ γενικὸς ὅμως χαρακτήρ αὐτοῦ εἶναι διάφορος τῆς ἡμετέρας ληκύθου, καὶ βεβαίως ὀλίγον νεωτέρας ἐποχῆς.

Ἡ συγκριτικὴ ἐπὶ τῶν ἀγγείων τούτων μελέτη ἡμῶν δεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἔργα τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου πάντα τὰ ἔχοντα ἐπιγραφὴν *Ἀλκιμάχος καλὸς* ἀγγεῖα. Ἐν τούτοις εἶναι πιθανὸν ἕνεκα τῆς συγγρόνου σχεδὸν ἐποχῆς αὐτῶν ὅτι ὅλα τὰ ἀγγεῖα κατεσκευάσθησαν εἰς τὸ αὐτὸ ἐργαστήριον. Πρὸς τούτοις ὁ συγγενὴς χαρακτήρ τῆς ἡμετέρας ληκύθου καὶ τῆς μετὰ τοῦ *Τιμοκράτης καλὸς* ἀποδεικνύει ὅτι ὁ αὐτὸς καλλιτέχνης μετεχειρίζετο πολλάκις διάφορα ὀνόματα ἀκολουθῶν τὴν λίαν γνωστὴν συνήθειαν τῶν ἀγγειογράφων τῶν ἐρυθρομόρφων κυλίκων.

ROBERT C. MC MAHON

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΘΕΡΜΩΙ

(Πλ. 2).

Γ' Ἐπιγραφαί¹

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Θερμίου Ἀπόλλωνος² εὐρέθη ἐν τῷ καλύπτοντι τὸ δάπεδον αὐτοῦ στρώματι τέφρας, ἀνθράκων, κεράμων τῆς στέγης καὶ ἄλλων λειψάνων τοῦ διὰ πυρὸς καταστραφέντος κτιρίου *στήλη χαλκῆ* ἐπιγεγραμμένη ἐκατέρωθεν, ἢ ἐν πίνακι² ἀπεικονιζομένη. Ἡ στήλη αὕτη δὲν εἶνε ὀλόγυτος, μονοκόμματος, ἀλλὰ κοίλη ἐντός, σχηματιζομένη ἐκ τεσσάρων τοιχωμάτων, ἧτοι πῶν δύο πλατειῶν ὄψεων καὶ τῶν δύο στενῶν πλευρῶν. Ἦτο κατιωμένη πᾶσα, ἰδίως ἐκ τῆς ἀπεικονιζομένης ὄψεως, ἕνεκα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πυρὸς πρὸ πάντων. Καθ' ἐκατέραν ὄψιν ἀποχωρίζεται ἄνω ἀπὸ τοῦ ὀμαλοῦ ἐδάφους τῶν ἐπιγραφῶν ὀλίγον τι ἐξέχον ἐπίμηκες ἐπίπεδον πλάτους 0,06 μ., ὑπὲρ αὐτὸ δὲ ἐσχηματιζέτο κορωνίς, ἐσθαρμένη νῦν κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἀκεραία κατὰ τὰ λοιπά, ἀπέβαλε μόνον τὸ κατώτερον μέρος ἢ στήλη. Τὸ σωζόμενον μῆκος αὐτῆς εἶνε 0,43 μ., τῆς προσόψεως τὸ πλάτος 0,36 μ., τῶν δὲ στενῶν πλευριδίων 0,05 μ. Καθαρισθεῖσα διὰ χημικῶν μέσων ἀνέδειξε τελείως τὰ πρότερον κατὰ τὸ πλεῖ-

στον δυσδιάγνωστα ἢ ἐν μέρει ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῆς σκωρίας καλυπτόμενα γράμματα.

Ἡ στήλη φέρει ἐπὶ ἐκατέρας τῶν προσόψεων ἀνὰ μίαν ἐπιγραφὴν. Καὶ ἢ μὲν μία, ἐκ σειρῶν ἐννέα συνισταμένη, τελείως σωζομένη, εἶνε ἐπιπολαιότερον κεχαραγμένη κάτωθεν τοῦ ἀγράφου καταιφιθέντος στενοῦ ἐπιμήκους ἐπιπέδου· ἢ δὲ ἄλλη, διὰ μικροτέρων γραμμῶν βαθύτερον καὶ ἐπιμελῶς ἐγκεκολαμμένη, καλύπτει ὅλην τὴν προσοψιν, μένει δὲ ἀτελής ἐν τέλει κατὰ τὸ ἐσθαρμένον κατώτερον ἄκρον τῆς στήλης. Ἐπὶ τοῦ στενοῦ ἐπιμήκους ἄνωθεν ἐπιπέδου μεγαλειτέροις γράμμασιν ἀναγινώσκειται ὁ τίτλος τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης:

ΞΥΝΘΗΚΑΚΑΙΞΥΜΜΑΧΙΑ
ΑΙΤΩΛΟΙΞΚΑΙΑΚΑΡΝΑΝΟΙΞ

Εἶνε πρόδηλον ὅτι ἡ στήλη ἰδρύθη χάριν τῆς μακρᾶς ταύτης περὶ τῆς *Συνθήκης καὶ συμμαχίας* ἐπιγραφῆς, καθὰ καὶ ἐν στίχοις 10·11 ἀναγράφεται: «Ἀναγραφάντω δὲ ταῦτα ἐν στάλαις χαλκείαις» κτέ. Κατόπιν ποτὲ ἐχαράχθη ἐπὶ τῆς κενῆς ὀπισθίας ὄψεως ἡ ἄλλη ἐπιγραφὴ.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἔχουσιν ὡς ἐξῆς διὰ μικρῶν χαρακτῆρων μεταγεγραμμέναι, προστιθεμένης καὶ τῆς στίξεως:

Ἄρ. 1.

Συνθήκα καὶ συμμαχία

Αἰτωλοῖς καὶ Ἀκαρνάνοις.

Ἄγαθαι τύχαι. Συνθήκα Αἰτωλοῖς καὶ Ἀκαρνάνοις ὁμόλογος. Εἰρήναν εἶμεν καὶ φιλίαν ποτ' ἀλλήλους, φίλους ἐόντας καὶ συμμάχους ἀμέτα τὸμ. πάντα χρόνον, ὅρια ἔχοντας τὰς χώρας τὸν Ἀχελῶιον ποταμ-

¹ Ἴδε Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ 1900 σελ. 161 ἔ. καὶ τοῦ 1903 σελ. 71 ἔ.

² Ἴδε Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ 1900 σελ. 171 ἔ.

ὄν ἄχρι εἰς θάλασσαν. Ἐὰ μὲν ποτ' ἄω τοῦ Ἀγελώϊου ποταμοῦ Αἰτωλῶν εἶμεν, τὰ δὲ
 5 ποθ' ἐσπέραν Ἀκαρνάνων πλὴν τοῦ Πραντὸς καὶ τῆς Δέμφιδος· ταύτας δὲ Ἀκαρνᾶν-
 ες οὐκ ἀντιποιοῦνται. Ὑπὲρ δὲ τῶν τερυμῶνων τοῦ Πραντος, εἰ μὲν κα Στράτιοι καὶ Ἀγραῖ-
 οὶ συγχωρέωντι αὐτοὶ ποτ' αὐτούς, τοῦτο κύριον ἔστω, εἰ δὲ μή, Ἀκαρνᾶνες καὶ Αἰτωλοὶ
 τερυμαζάντω τὰμ Πραντίδα χώραν, αἰρεθέντας ἐκατέρων δέκα πλὴν Στρατίων καὶ Ἀγραί-
 10 ων· καθὼς δὲ κα τερυμαζώντι, τέλειον ἔστω. Εἶμεν δὲ καὶ ἐπιγαμίαν ποτ' ἀλλήλους καὶ γ-
 ἄς ἐγκτησιν τῶι τε Αἰτωλῶι ἐν Ἀκαρνανίαι καὶ τῶι Ἀκαρνᾶνι ἐν Αἰτωλίαι καὶ πολίταν εἶμε-
 ν τὸν Αἰτωλὸν ἐν Ἀκαρνανίαι καὶ τὸν Ἀκαρνᾶνα ἐν Αἰτωλίαι ἴσση καὶ ὅμοιον. Ἀναγραψάν-
 τω δὲ ταῦτα ἐν στάλαις χαλκείαις ἐπ' Ἀκτιῶι μὲν οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀκαρνάνων, ἐν δὲ Θέρμ-
 15 ωι τοὶ ἄρχοντες τῶν Αἰτωλῶν, ἐν Ὀλυμπίαι δὲ καὶ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δω(δ)ώναι κοινῶι ἐκάτ-
 εροι. Ἐπὶ ἀρχόντων ἐμ μὲν Αἰτωλίαι στραταγέοντος Πολυκρίτου Καλλιέος τὸ δεῦτε-
 20 ρον, ἱππαρχέοντος Φίλωνος Πλευρωνίου, γραμματεύοντος Νεοποτολέμου Ναυπακτίου,
 ἐπιλεκταρχέοντων Λαμῆδωνος Καλυδωνίου, Ἀριστάρχου Ἐρταίου, Λέωνος Κα-
 φρέος, Καλλία Καλλιέος, Τιμολόχου Ποτειδανιέος, Παμφαίδα Φυσκέος, Σιμου
 Φυταιέος, ταμειούστων Κυδρίωνος Λυσιμαχέος, Δωριμάχου Τριχονίου, Ἀρίστ-
 25 ὼνος Δαιᾶνος, Ἀριστέα Ἰστωρίου, Ἀγήσωνος Δεξιέος, Τιμάνδρου Ἐριναῖος,
 Ἀγρίου Σωσθενέος· ἐν δὲ Ἀκαρνανίαι στραταγῶν Βυνθάρου Οἰνιάδα, Ἐπι[λ]-
 άου Δηριέος, Ἀγήσωνος Στρατίου, Ἀλκίετα Φοιτιᾶνος, Ἀλκίνου Θυρρείου, Θεών-
 30 ος Ἀνακτοριέος, Πολυκλέος Λευκαδίου, ἱππαρχέοντος Ἰπολάου Οἰνιάδα,
 γραμματεύοντος Περικλέος Οἰνιάδα, ταμίαι Ἀγελάου Στρατικοῦ
 συμμαχία Αἰτωλοῖς καὶ Ἀκαρνάνοις ἀμᾶτα τὸμ πάντα χρόνον·
 35 Εἰ τίς κα ἐμβάλλῃ εἰς τὰν Αἰτωλίαν ἐπὶ πολέμωι, βοαθοεῖν τοὺς
 Ἀκαρνᾶνας πεζοῖς μὲν χιλίοις, ἱππεῦσι δὲ ἑκατόν, οὗς κα τοὶ ἄρχοντε-
 ς πέμπωντι, ἐν ἀμέραις ἕξ. Καὶ εἴ τις ἐν Ἀκαρνανίαν ἐμβάλλῃ ἐπὶ πολέμωι,
 βοαθοεῖν Αἰτωλοὺς πεζοῖς μὲν χιλίοις, ἱππέοις δὲ ἑκατόν ἐν ἀμέραις ἕξ, οὗς
 κα τοὶ ἄρχοντες πέμπωντι. Εἰ δὲ πλείονων χρεῖαν ἔχοιεν ἄτεροι πότεροι,
 40 βοαθοούντω τρισχιλίοις ἐκάτεροι ἐκατέροις, ἐν ἀμέραις δέκα. Ἐὰς δὲ βοαθοῖας τ-
 ᾶς ἀποστελλομένας ἔστω τὸ τρίτομ μέρος ὀπλίται. Περμπόντω δὲ τὰμ βοάθοιαν
 ἐγ μὲν Ἀκαρνανίας οἱ στραταγοὶ τῶν Ἀκαρνάνων καὶ οἱ σύνοδροι, ἐγ δὲ Αἰτωλίας
 οἱ ἄρχοντες τῶν Αἰτωλῶν. Σιταρχούντω δὲ τοὺς ἀποστελλομένους στρατιώτ-
 45 τας ἐκάτεροι τοὺς αὐτῶν ἀμερᾶν τριάκοντα· εἰ δὲ πλείονα χρόνον ἔχοιεν τᾶς βοα-
 θοῖας χρεῖαν οἱ μεταπεμφόμενοι τὰμ βοάθοιαν, διδόντω τὰς σιταρχίας ἕς τέ κα
 ἐν οἶκον ἀποστείλωντι τοὺς στρατιώτας. Σιταρχία δ' ἔστω τοῦ πλείονος χρό-
 50 νου τῶ[ι μὲν ἱππεὶ στα]τῆρ Κορίνθιος τᾶς ἀμέρας ἐκάστας, τῶι [δὲ] τὰμ πανοπλίαν ἔχο-
 [ντι], τῶι δὲ τὸ ἡμιθωράκιον ἐννέ' ὀβολοὶ, ψιλῶι ἔπτ' ὀβολοὶ. Ἀγείσθων
 ΙΛΙΟ.Α.Ι. Λ.ΕΝΔΕΑΚΑΡΝΑΝΙΑΝΑΚΑΡΝΑΝΕ[Σ]. . . ΟΙΔΕΜ
 Μ ΙΤΑΕΚ
 ΥΝΤ. ΙΝΟΙΙ. ΕΣΤΟΙΣ
 ΞΙΝ

Ἄρ. 2.

Στραταγέοντος Χαριξένου τὸ τέταρτον.
 Κρίμα γαικόν Στρατικοῦ τέλεος. Τάδε
 ἔκριναν Θυρρείων οἱ γαοδίκαι: Ὅρια τᾶς χώ-
 5 ρας Οἰνιάδαις ποτὶ Ματροπολίταις τὸ δια-

5 τίχισμα καὶ ἀπὸ τοῦ διατειχίσματος
 εὐθυοῖραι διὰ τοῦ ἔλεος εἰς θάλασσαν.
 Ἀναγραψάτω δὲ τὸ κρίμα πόλις τῶν Οἰ-
 10 νιαδᾶν πόλις τῶν Ματροπολιτᾶν ἐν
 Θέρμωι ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ Ἀπόλωνος.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιγραφῶν.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶνε εὐνόητον. Ἐν μὲν τῇ ἐτέρᾳ, τῇ *Συνθήκῃ*, Αἰτωλοὶ καὶ Ἀκαρνανεὶς συνομολογοῦσι πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην καὶ παντοτεινὴν φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ἀναγνωρίζοντες ὡς ὄριον χωρίζον τὴν χώραν ἑκατέρων τὴν Ἀχελῶν ποταμὸν μέχρι τῆς εἰς θάλασσαν ἐκβολῆς αὐτοῦ. Τοιοῦτρόπως Ἀκαρνανία θεωρεῖται πᾶσα ἢ πρὸς δυσμὰς τοῦ ὄριου τούτου χώρα, ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ μέχρι σημείων τινῶν τῆς πρὸς τὰ ὄρη περιχώρου τοῦ Στράτου, ὅπου ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν συνόρων ἐπαφίεται εἰς ἰδιαιτέραν συμφωνίαν τῶν Στρατίων καὶ Ἀγραίων ἢ, ἐν περιπτώσει μὴ συμφωνίας αὐτῶν, εἰς τὴν ἀπόφασιν διαιτητῶν. Ἐπιπροστίθεται ἡ ἀναγνώρισις πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀμοιβαίων καὶ ἀμοιβαίου δικαιώματος ἰδιοκτησίας τῶν Αἰτωλῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ τῶν Ἀκαρνανῶν ἐν Αἰτωλίᾳ, ἔτι δὲ ἐπιγαμίας μεταξὺ αὐτῶν. Συναποφασίζεται συνάμα τὰ συμπεφωνημένα νὰ ἀναγραφῶσιν εἰς γαλκῆς στήλας ἀνεγερθησομένας μίαν μὲν ἐν Ἀκτιῷ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἀκαρνανῶν, μίαν δὲ ἐν Θέρμῳ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν Αἰτωλῶν, πλὴν τριῶν ἄλλων ἀνεγερθησομένων κοινῇ ὑφ' ἑκατέρων ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δωδώνῃ. Κατόπιν ὀρίζονται οἱ ὅροι τῆς συμμαχίας, καθ' οὓς ἐν περιπτώσει ἐισβολῆς ἐχθρῶν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐτέρου τῶν συμβαλλομένων οἱ ἄλλοι ὀφείλουσι νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν ἐντὸς ἡμερῶν ἑξ, ἄγοντες χιλίους πεζοὺς μεθ' ἑκατὸν ἵππέων, ἢ ἐν ἀνάγκῃ τρισχιλίους ἐν ὄλῳ ἄνδρας ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, τοῦ τρίτου τῆς πρὸς βοήθειαν ἀποστελλομένης δυνάμεως ἀποτελουμένης ἑξ ὀπλιτῶν μετὰ τῶν εἰς πάντας ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ἀναγκαιούτων ἐπιτηδείων. Ἀλλὰ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν οἱ μεταπεμπόμενοι τὴν βοήθειαν ἔχουσι νὰ φροντίσωσι περὶ τῶν ἐπιτηδείων, ἐφ' ὅσον χρόνον χρήζουσι τοῦ ἐπικουρικοῦ σώματος μέχρι τῆς οἴκαδε ἐπιστροφῆς αὐτοῦ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὸ σιτηρέσιον ἐκάστης ἡμέρας ὀρίζεται διὰ μὲν τὸν ἵππεά εἰς ἓνα στατήρα Κορίνθιον, διὰ δὲ τὸν ὀπλίτην εἰς πρῶτον, τὸ ὅποιον ἐξέπεσεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, διὰ δὲ τὸν δι' ἡμιθωρακίου ὀπλισμένον εἰς

ἐννέα ὄβολους καὶ διὰ τὸν ψιλὸν εἰς ἑπτὰ ὄβολους. Περὶ τίνος ἄλλου ἀκολούθως διελάμβανεν ἡ ἐπιγραφὴ, δυστυχῶς εἶνε ἄδηλον.

Ἐν δὲ τῇ ἐτέρᾳ ἐπιγραφῇ ἀναγράφεται γεωδαιτική ἀπόφασις (Κρῖμα γαϊκὸν) διαιτητῶν Θυρρείων, ὀρισθέντων ὑπὸ τοῦ αἰτωλικοῦ κοινοῦ, κυρίου τότε τῆς περὶ τὸν Στράτον πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀχελῶου χώρας. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καθορίζονται τὰ ἀμοιβαῖα σύνορα τῶν ἀκαρνανικῶν πόλεων Οἰνιαδῶν καὶ Μητροπόλεως, αἵτινες νῦν ἐμφανίζονται ἀνήκουσαι εἰς τὸ τῇ Αἰτωλίᾳ προσηρητημένον ἀκαρνανικὸν ἔδαφος, ὅπερ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Στράτου μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ παρὰ τὸν Ἀχελῶν κείμενον ἀπετέλει ὡς αἰτωλικὴ κτῆσις ἰδιαιτέρον διαμέρισμα, ὀνομαζόμενον Στρατικὸν τέλος. Τὸ Κρῖμα τοῦτο ὀρίζεται νὰ ἀναγραφῇ ἐν Θέρμῳ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος

Χρονολογία τῶν ἐπιγραφῶν.

Α' Ἡ Συνθήκη.

I. Τὸ μόνον ἀσφαλὲς δεδομένον, ὅπερ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη παρέχει πρὸς τινὰ κατὰ τὸ ἀνώτατον τοῦλάχιστον ὄριον (*terminus post quem*) ἀσφαλῆ χρονολόγησιν, εἶνε ἡ ἐν στίχῳ 18^ο μνηεὶα τῆς πόλεως *Λυσιμαχίας*, ὡς πατριδὸς ἐνὸς τῶν ταμειούτων τοῦ αἰτωλικοῦ κοινοῦ, οἵτινες μετὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων τῆς συμπολιτείας ὀνομαστὶ παρατάσσονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

Ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς παρὰ τὸν Ἑλῆσποντον *Λυσιμαχίας*, ἣν μετὰ τῆς *Καλχηδόνας* καὶ *Κίου* κατὰ τέλος τοῦ γ' αἰῶνος ἐπὶ μικρὸν σύμμαχον γενομένην τῶν Αἰτωλῶν ὁ Φίλιππος Ε' ἀπ' αὐτῶν ἀπέσπασε (*Πολυβ. XV 23. XVII 3*), ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ ὀμωνύμου πόλεως, δὲν εἶνε χρεὶα ἀποδείξεως.

Ἀσφαλῶς ὅμως γνωρίζομεν, ὅτι ἡ αἰτωλικὴ αὕτη *Λυσιμαχία* μετὰ τῆς ἐγγύς κειμένης Ἀρσινόης ἐκτίσθησαν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τιμὴν ἢ μὲν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας *Λυσιμάχου*, ἢ δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀρσινόης, ἣτις κατόπιν, μετὰ τὴν χηρείαν τῆς καὶ τὸν θάνατον τοῦ δευτέρου συζύγου *Πτολεμαίου* τοῦ *Κεραυνοῦ*, ἐνυμφεῦθη τὸν ἀδελφόν τῆς *Πτολεμαῖον Β'* τῆς Αἰγύπτου, τὸν

Φιλάδελφον. (Πρβλ. J. Beloch, *Griechische Geschichte* III 249).

Ὁ Λυσίμαχος ἀπέθανε τὸ 281, πεσὼν κατὰ τὴν πρὸς Σέλευκον ἐν Φρυγίᾳ μάχην. Κύριος δὲ τῆς Μακεδονίας ἔγινε, ἐκβαλὼν ἐξ αὐτῆς τὸν βασιλέα Πύρρον, τὸ 283 ἢ 284. Ἄρα ἡ κρίσις τῆς Λυσιμαχείας δὲν δύναται νὰ εἶνε προγενεστέρα τοῦ 283 ἢ 284.

Τοιουτοτρόπως τὸ ἔτος 283 ἢ 284 εἶνε τὸ χρονικὸν ὄριον, ἀνωτέρω τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θέσωμεν τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν.

Ἄλλὰ καὶ ὀλίγον τι κατωτέρω θὰ ἠδυνάμεθα νὰ μετακινήσωμεν τοῦτο καὶ δὴ μέχρι τοῦ ἔτους 276, ἐὰν ἐγνωρίζομεν ὅτι ἡ παρὰ τὸν Σπερχειὸν πόλις Σωσθενίς, ἥτις ἐν στίχῳ 20^ο ἀναφέρεται ὡς πατρὶς τοῦ ταμιεύοντος Ἀγρίου, τὸ ὄνομά της χρεωστεῖ εἰς τὸν κατὰ Γαλατῶν ἀγωνισθέντα Μακεδόνα στρατηγὸν Σωσθένη. Τοῦτο ἔμως εἶνε ἀβέβαιον. Ἐν τούτοις ἀπλῶς ἐκ τῆς μνείας τῆς πόλεως ταύτης ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι πιθανῶς τοῦλάχιστον εὐρισκόμεθα ἐν χρόνοις ὑστερωτέροις τοῦ 281. Διότι πιθανὸν δὲν φαίνεται διόλου ὅτι, βασιλεύοντος τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις καὶ τῆς Μακεδονίας ἀπάσης ἐκράτησε καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ μεγάλης μοίρας τῆς Ἑλλάδος ἐξέτεινε, οἱ Αἰτωλοὶ κύριοι ἦσαν τῶν πόλεων τῆς κοιλάδος τοῦ Σπερχειοῦ. Ἄν ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἐξετείνετο τοσοῦτον πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολάς, πρῶτον μὲν δυσκόλως τὰ συμφέροντα τῶν Μακεδόνων θὰ ἐταυτίζοντο πρὸς τὰ ἰδικὰ των τοιουτοτρόπως ὥστε πλήρης συμφωνία νὰ ὑπάρχη μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, ὅποια ὑπῆρχε πράγματι ἐπὶ Λυσιμάχου μεταξὺ αὐτῶν· δευτέρον δὲ θὰ ἦτο τότε ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ κύριοι ὄντες τῆς παρὰ τὴν Ἰπάτην Σωσθενίδος κατεῖχον ἤδη καὶ τὴν χώραν τῶν Αἰνιάνων, ἥτις ὡς φαίνεται μάλιστα κατὰ τὸ 273 προσηρτήθη εἰς τὰς χώρας τοῦ αἰτωλικοῦ κοινοῦ (Πρβ. J. Beloch, *Griechische Geschichte* III 2 σελ. 344).

Καὶ ἐκ τῆς ἐν στίχῳ 19^ο μνείας τῆς πόλεως Ἐρινεοῦ εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ἠθέλαμεν καταλήξει, ἐὰν ἦτο βέβαιον ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἡ γνωστὴ ἐν Δωρίδι Ἐρινεὸς ἢ καὶ Ἐρινοῦς, ἢ τὸ Ἐρινεὸν ἄλλως λεγομένη. Ὁ κατὰ γενικὴν τύπος τοῦ ἐθνικοῦ Ἐριναῖος φαίνεται παράδοξος· ἴσως εἶνε ἐκ τοῦ Ἐριναιεύς ἀντὶ τοῦ Ἐριναῖος κατὰ τὰ

Κρηταιεύς καὶ Θηραιεύς ἀντὶ τοῦ συνήθους Ἐρινεεύς ἢ Ἐρινεάτης (πρβ. καὶ Dittenberger, *Sylloge inscript. graecarum* ἀρ. 924 σελ. 761 σημ. 4). Δυστυχῶς καὶ ἡ μετὰ τὴν πόλιν Δέξιον (;) καὶ πρὸ τῆς Σωσθενίδος θέσις αὐτῆς ἐν τῇ σειρᾷ τῶν τοπογραφικῶν ὀνομάτων τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς δὲν βοηθεῖ εἰς θετικώτερον συμπέρασμα περὶ τῆς ταυτότητος τῆς πόλεως. Διότι, ὡς ἐκ τῆς μνείας τῶν ἀκαρνανικῶν ἐθνικῶν ἐξάγεται, αἱ πόλεις ἀναφέρονται κατὰ τοπογραφικὴν ἀκριβῆ σειρὰν, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τινος ἀκροτάτου σημείου. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν αἰτωλικάι πόλεις ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, περὶ τῆς θέσεως τῶν ὁποίων οὐδὲν γνωρίζομεν, καὶ μολονότι φανερόν εἶνε ὅτι τῶν ταμιεύοντων τὰ ἐθνικὰ παρακολουθοῦσι τὴν τοπογραφικὴν σειρὰν τῶν πόλεων Λυσιμαχείας, Τριγωνίου, Δαιάνων (πιθανῶς πέραν τοῦ Τριγωνίου, βορείως τῆς λίμνης), κατόπιν ἀγνωστοῦμεν ποῦ νὰ θέσωμεν τὸ Ἰστώριον καὶ τὸ Δέξιον, ὁπόθεν ἢ μετὰβασίς διὰ τοῦ Ἐρινεοῦ εἰς τὴν Σωσθενίδα θὰ διηκολυνοῦν ἴσως τὴν τοποθέτησιν τῆς ζητουμένης πόλεως. Ἄλλ' ἂν δὲν εἶνε αἰτωλικὴ τις πόλις αὕτη, εἶνε βεβαίως ἢ ἐν Δωρίδι. Ἄλλως ἢ κατοχὴ τῆς Σωσθενίδος, ἥτις περικλείει τὴν κατοχὴν τῶν Αἰνιάνων, συνυποθέτει καὶ τῆς Δωρίδος τὴν προσάρτησιν, ἥτις ὁμοῦ μὲ τὴν τῆς χώρας τῶν Αἰνιάνων τάσσεται εἰς τὸ 273.

Ἄν αἱ εἰκασίαι αὗται ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι πιθαναί, τότε ὄχι μόνον τὸ ἀνώτατον χρονικὸν ὄριον θὰ κατεβιβάζετο κατὰ δεκαετίαν ὀλίγη, μέχρι περιόπου τοῦ 273, ἀλλὰ καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἠδυνάμεθα νὰ περιορίσωμεν τὴν συνομολόγησιν τῆς μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν συνθήκης τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, θὰ ἦτο μάλιστα δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 273 περιόπου μέχρι τοῦ 272. Διότι ὡς πρὸς τὸ κατώτατον ὄριον (*terminus ante quem*), κάτω τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κατέλωμεν ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν αὐτῆς, δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Τῶ ὄντι εἶνε γνωστὸν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου (τὸ 272) ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος Β' ἐπεδίωξε τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἐπέτυχεν αὐτήν. Καὶ ὑπὸ τῆς μὲν μορφῆς προσήρτησε τὴν χώραν εἰς τὰς ἐπικτήτους τοῦ ἠπειρωτικοῦ κράτους, δύναται νὰ εἶνε ἀμφίβολον,

ἀν καὶ τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι τὸ κοινὸν τῶν Ἀκαρνανῶν δὲν διελύθη ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰ δυσμικὰ τοῦλάχιστον μέρη τῆς χώρας, τὰ ὅποια καὶ μόνον προσηρτήθησαν εἰς τὴν Ἡπειρον. Ἀλλὰ πᾶν τὸ ἀνατολικὸν παρὰ τὸν Ἀγελῶν τμήμα μετὰ τῶν πόλεων Οἰνιαδῶν, Μητροπόλεως καὶ Στράτου κατεκτήθη τότε ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον συνεμάχησαν ἵνα διανεμηθῶσι τὴν Ἀκαρνανίαν. Ἐκτοτε δὲν ἀνέκτησαν πλέον τὴν ἐλευθερίαν τῶν οἱ παρὰ τὸν Ἀγελῶν Ἀκαρνανῆες, ἀμειλικτος δὲ ἐξηκολούθησεν ἡ ἔχθρα μεταξὺ τῶν δύο ἐμόρων λαῶν καὶ ἀκατάπαυστος ὁ μεταξὺ τῶν πόλεμος μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Το πολὺ δύναται νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία, ἂν ἡ κατάκτησις ἐπῆλθεν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου ἢ βραδύτερον. Βεβαίως ἔμως προηγήθη αὕτη τοῦ ἔτους 265, ὁπότε ὁ Ἀλέξανδρος ἠττημένος ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἀπέβαλε μὲν τὴν ἀρχὴν ἐν αὐτῇ τῇ Ἡπειρῷ, ἄσυλον δὲ ἐζήτησεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, ὁπότεν πάλιν βοήθεια τῶν Αἰτωλῶν ἀποκατεστάθη εἰς τὴν πάτριον βασιλείαν. Ἄν λοιπὸν τὸ ἔτος 270 περίπου θέσωμεν ὡς χρόνον τῶν γεγονότων τούτων, τότε καὶ ὡς κατώτατον ὄριον τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ἀνάγκη νὰ θεωρήσωμεν τὸ τέλος τοῦ Πύρρου καὶ τὴν εἰς τὴν βασιλείαν ἀνάρρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Β', ὁπότε αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τοὺς Ἀκαρνανῆας, τὰς ὁποίας ἡ ἐπιγραφή προϋποθέτει, διὰ παντὸς διεκόπησαν.

Μετὰ πολλῆς λοιπὸν πιθανότητος δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ ἐγγράφη μεταξὺ τοῦ 275 καὶ 272, ἢ, ἂν μόνον εἰς παντάπασιν θετικὰ ἐξαγόμενα θέλωμεν νὰ βασιθῶμεν, τοῦλάχιστον νὰ τάξωμεν αὐτὴν (καὶ δὴ τότε μετὰ πάσης βεβαιότητος) εἰς τὰ μεταξὺ τοῦ 280 καὶ 272 ἔτη. Ἀλλ' εἰς ποίαν ἄρᾳ γε εἰδικωτέραν ἐντὸς τῆς βραχείας ταύτης ἐποχῆς περίστασιν; Περὶ τούτου εἰκασίας τινὰς τοῦλάχιστον ἐπιτρέπεται πάντως νὰ ἐκφέρωμεν

Καὶ πρῶτον, ἐὰν προτιμήσωμεν νὰ ἀναδράμωμεν διὰ τὴν χρονολόγησιν τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς μέχρι τοῦ 280 περίπου, τότε διὰ τῶν ἀνεπαρκῶν καὶ ἐλλιπῶν ἐιδήσεων, τὰς ὁποίας παρέχει εἰς ἡμᾶς ἡ ἱστορία, εἰς μίαν μόνην περίστασιν ἔχομεν νὰ ἀναφερθῶμεν, καθ' ἣν ἦτο δυνατόν νὰ διαμορφωθῇ ἡ

πολιτικὴ ἐκείνη κατάστασις ἐν τοῖς δυτικοῖς τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἡ ὑπὲρ ὄψιν συνθήκη ἀπαιτεῖ. Ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς, διεκδικῶν τὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ ἄρτι αὐτὴν καταλαβόντος Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, εἶχε μεγάλας δυσκολίας ἐν Ἑλλάδι. Ἐνῶ δὲ αὐτὸς μὲν ἦτο νικημένος, ἡ δὲ Μακεδονία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τι, ἐν Πελοποννήσῳ σχηματίζεται ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης σπουδαία συμμαχία ἐλληνικῶν πολιτειῶν, ὑποστηριζομένη ἴσως καὶ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Β' τῆς Αἰγύπτου, ἐχθροῦ τοῦ Ἀντιγόνου, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ὅλης ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν βασιλέων. Ὅσοι τότε ἔμειναν ἔξω τῆς συμμαχίας ταύτης, ἦσαν ἐχθροὶ αὐτῆς, ὄντως δὲ οἱ Αἰτωλοὶ, οἵτινες καὶ ἀρκετὰ ἰσχυροὶ ἦσαν, ὥστε νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσι τὴν ἡγεμονίαν ἄλλης ἐλληνικῆς πολιτείας, καὶ πρὸς τὸν Ἀντίγονον συνεμάχουν, ἐδέχθησαν πρῶτοι τὴν ἐπίθεσιν τῶν συμμάχων. Ἐπρόκειτο δηλονότι νὰ ἐξαναγκασθῶσιν ἵνα ἐγκαταλείψωσι τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν ἱεράν τοῦ Ἀπόλλωνος χώραν, τὴν ὁποίαν ἤδη ἀπὸ τοῦ 290 κατεῖχον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄρεως εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἀλλ' ἀπέτυχεν, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν. Τὴν προσπάθειαν ταύτην πρὸς ταπεινώσιν τῶν Αἰτωλῶν ἡ Σπάρτη δὲν ἐπανέλαβε πλέον, διότι οἱ σύμμαχοι κατεῖδον, ὅτι ὑποστηρίζοντες τὸν ἀγῶνα τῆς Σπάρτης προῆγον μόνον τὰ ἴδια ταύτης ἐγωϊστικὰ συμφέροντα καὶ οὐχὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ Αἰτωλία εὐρέθη ὁπωσδήποτε ἐπὶ χρόνον τινὰ εἰς κρίσιμον θέσιν ἕνεκα τοῦ συνασπισμοῦ τούτων Ἑλλήνων κατ' αὐτῆς. Ἐλείπε δὲ τότε ἐκ τῆς Ἑλλάδος, μεταθῆς εἰς Ἰταλίαν, καὶ ὁ φιλίως πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς διακείμενος Πύρρος, ὅστις ὀλίγον προηγουμένως (τὸ 289) ἔσωζε τὴν χώραν τῶν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων, νικῶν ἐν αὐτῇ τὸν Πάνταυχον, στρατηγὸν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ βασιλεύσαντος Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Ἡ περίστασις λοιπὸν ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ λησμονηθῶσιν ἔχθραι παλαιαὶ τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τοὺς Ἀκαρνανῆας καὶ νὰ προκαλέσωσιν ὑποχωρήσεις σπουδαίας ἐκ μέρους τῶν πρώτων, αἵτινες πραγματικὴν ὑπόστασιν ἔλαβον ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν ἀμφισθητουμένων ὁρίων τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῇ συμμαχίᾳ τῶν δύο λαῶν.

Ἔτι μᾶλλον ἀπαιτητικὴ πρὸς τοιαύτην συμφι-

λίωσιν παρουσιάζετο ή περίστασις ὀλίγον κατόπιν, ὅτε ἐπέκειτο κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὅλης, καί τῶν Αἰτωλῶν ἰδιαιτέρως, ὁ ἐκ τῶν Γαλατῶν κινδύνοσ. Ἄλλ' ὀφείλομεν νά ὁμολογήσωμεν ὅτι, ἐάν ἐπήρχετο τότε τοιαύτη συνεννόησις μεταξύ τῶν δύο πολιτειῶν, δυσκόλως πλέον οἱ Ἀκαρνηῆες θά ἔλειπον ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγωνισθέντων ἐν Θερμοπύλαις Ἑλλήνων, ἀφοῦ καί αἱ πέραν τοῦ πορθμοῦ ἀγαίκαί πόλεις ἀναφέρονται συμμαχήσασαι ἐν τῷ κινδύνῳ τούτῳ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Μετὰ δέ συντετελεσμένην τήν νίκην δέν ὑπῆρχε πλέον ἀφορμή τόσης συγκαταβάσεως ἐκ μέρους τῶν ἀνά πᾶσαν τήν Ἑλλάδα μέγα ὄνομα ἀποκτησάντων Αἰτωλῶν, ὥστε τότε ἀκριβῶς νά ὑποτεθῆ ὅτι συνεδέθησαν διὰ στενωπῶν φιλίας δεσμῶν πρὸς τοὺς ἀείποτε μισητοὺς γείτονας Ἀκαρνηῆας.

Ἐξ ἑτέρου, ἐάν περιορισθῶμεν μόνον εἰς τοὺς μεταξύ 275 περίπου καί 272 χρόνους, τὰ ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Πύρρου ἐξ Ἰταλίας ἐν Ἑλλάδι γενόμενα, ἰδίως τὰ ἐν Πελοποννήσῳ ἐν ἔτει 273, ἦσαν πάλιν τοιαύτης φύσεως, ὥστε νά δύνανται νά ἐξηγήσωσι νέαν ρύθμισιν τῶν σχέσεων Αἰτωλῶν πρὸς Ἀκαρνηῆας. Ὁ Πύρρος εἶχε καταλάβει τὸ 274 τήν τε Μακεδονίαν, πλὴν τῶν παραλίων πόλεων, καί τήν Θεσσαλίαν, τὸ δὲ 273 ἄγων μέγαν στρατον ὁρμᾷ εἰς τήν Πελοπόννησον, ὅπου περιέμενον αὐτὸν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Πύρρος ἦτο μέγας διαιτητής τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων, χωρὶς νά εὐρίσκη ἀντίπραξιν τινὰ ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι. Οἱ Αἰτωλοὶ ἦσαν ἔκκαλοι φίλοι του, ἡ Ἀκαρνανία ἀνῆκεν ὁπωσδήποτε — ἀν καί οὐχὶ ὡς ἐπικτήτος χώρα, ὡς θά ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω — εἰς τήν ἐπικράτειαν τῆς ἰδικῆς του ἐπιρροῆς ἤδη ἀπὸ τοῦ 294 κατὰ παραχώρησιν τῶν Μακεδόνων, καί νῦν διὰ τῆς φιλικῆς Αἰτωλίας διελθῶν εἰσέβαλεν εἰς τήν Πελοπόννησον. Δέν εἶνε λοιπὸν ἀπίθανον ὅτι, ἀφοῦ ἅπαξ ἡ μὲν Ἀκαρνανία ἐν τοιαύτῃ θέσει πρὸς αὐτὸν εὐρίσκετο, ἡ δὲ Αἰτωλία δέν ἦτο δυνατὸν πλέον νά ἐπιβουλεύηται τήν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἔνεκα τῶν πρὸς τὸν Πύρρον σχέσεων. αὐτῇ ἡ ἐπιρροή τοῦ ἰσχυροῦ Ἡπειρώτου βασιλέως ἐπ' ἀμφοτέρων συνετέλεσεν εἰς τήν σύναψιν τόσον στενῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο κοινῶν.

Καί ταῦτα μὲν κατ' εἰκασίαν ἀπλῶς δύνανται περὶ τοῦ ἡμετέρου ζητήματος νά λεχθῶσι, ἐπειδὴ ἔνεκεν ἐλλείψεως πάσης ἄλλης πρὸς αὐτὸ σχετιζομένης ἱστορικῆς μαρτυρίας οὐδὲ κατὰ τὸ πιθανώτερον κἂν ἐπιτρέπεται νά δοθῆ εἰς τήν μίαν ἢ τήν ἄλλην ὑπόθεσιν ἡ προτίμησις. Ἐν ὅμως βέβαιον συμπέρασμα νομίζομεν ὅτι δικαιούμεθα νά ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ συνομολόγησις τῆς *Συνθήκης καὶ συμμαχίας* πάντως συμπίπτει εἰς τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Πύρρου, καί κατὰ τοῦτο τοῦλάχιστον ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή ἰδιαζόντως διαφωτίζει τῆς συγχρόνου ἐποχῆς τήν πλήρη ἄλλως χασμάτων καὶ ἀμφιβολιῶν ἱστορίαν. Το συμπέρασμα τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τήν διεθνῆ οὕτως εἰπεῖν θέσιν τῆς Ἀκαρνανίας κατὰ τοὺς ὑπ' ὄψιν χρόνους καί εἰδικώτερον εἰς τήν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἡπείρου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πύρρου.

Πρέπει δηλονότι, ὡς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, νά θεωρήσωμεν βέβαιον πλέον ὅτι ἡ Ἀκαρνανία βασιλεύοντος τοῦ Πύρρου οὐδέποτε περιῆλθεν εἰς κατάστασιν ὑποτελείας ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ. Τοῦτο κυρίως καί προυπεθέσαμεν ἀνωτέρω σιωπηλῶς, διότι πῶς ἄλλως θά ἦτο δυνατόν νά συμβῶντωνται πρὸς ἄλληλα τὰ δύο κοινά, τὸ τῶν Αἰτωλῶν καί τὸ τῶν Ἀκαρνανίων, προδήλως ὡς ἀθυπόστατοι πολιτεῖαι, καθὼς δεικνύει ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, πλὴν ἐάν καί ἡ Ἀκαρνανία ἦτο ὁμοίως αὐτόνομος καί ἀνεξάρτητος χώρα, ὡς ἦτο ἡ Αἰτωλία; Ἀλλὰ νῦν μετὰ τήν κτηθεῖσαν βεβαιότητα, ὅτι ἀδύνατον εἶνε ἡ ἐπιγραφή νά ἀνέρχεται εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ 284 τὸ πολὺ, ἀνάγκη νά ἐξάρωμεν ὅτι, παρὰ τήν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Πύρρου VI — τήν μόνην ἐκ τῆς ἱστορίας εἶδῃσιν περὶ τῆς πρὸς τὸν Πύρρον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασάνδρου σχέσεως τῆς Ἀκαρνανίας —, ἐντελῶς ἀπαράδεκτον εἶνε ὅτι ἡ χώρα αὐτῇ κατετάχθη τότε, κατὰ τὸ 294 δηλονότι, εἰς τὰς ἐπικτήτους τῆς Ἡπείρου ὁμοῦ μετὰ τῆς Στυμφαίας καὶ Παραυαίας καί τῆς Ἀμφρακίας καὶ Ἀμφιλοχίας, αἵτινες πραγματικῶς παρεχωρήθησαν ἐν τούτῳ τῷ ἔτει εἰς τὸν Πύρρον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς Μακεδονίας, υἱοῦ τοῦ Κασάνδρου, ἐξαγοράσαντος οὕτω τήν ὑπὲρ ἑαυτοῦ βοήθειαν τοῦ Ἡπειρώτου βασιλέως. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καί

ή ἀμφισβητηθεῖσα μαρτυρία Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρναστέως, ὅτι Ἀκαρναῖνες ὑπερέτουν ὡς μισθοφόροι εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Πύρρου τὸ 279 κατὰ τὴν Ἀσκούλῳ μάχην, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι οἱ Ἀκαρνανία τότε ἦτο σύμμαχος τοῦ Πύρρου δύναιμι καὶ ὄχι ὑπήκοος χώρα, ἀναλαμβάνουσι νῦν πλήρη τὴν ἰσχύν τῆς. Οὐδὲ δύναται πλέον νὰ θεωρηθῆ ἀπίθανον, πῶς οἱ Ἀκαρναῖνες ἠδύναντο νὰ συνυπηρετῶσι μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ τὸν Πύρρον ὡς σύμμαχοι, ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ Πύρρου αἱ σχέσεις τῶν δύο λαῶν εἶχον τόσον βελτιωθῆ, ὥστε καὶ συμμαχία ποτὲ πρὸς ἀλλήλους νὰ συναφθῆ, ὡς ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή διδάσκει. Εἶνε μάλιστα φανερόν πλέον, ὅτι ἡ ἐπὶ Κασάνδρου διεθνῆς σχέσις τῆς Ἀκαρνανίας μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Πύρρου ὄχι μόνον δὲν ὑπέστη μεταβολὴν πρὸς τὸ χειρότερον, ἀλλὰ καὶ οὐσιωδῶς ἐβελτιώθη. Οἱ Μακεδόνες, εἶνε ἀληθῆς, δὲν εἶνε διόλου ἀπίθανον ὅτι τὴν ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἐπιρροήν των ἐθυσίασαν εἰς τοὺς Ἡπειρώτας ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Κασάνδρου καὶ κατὰ τοῦτο ἡ μαρτυρία τοῦ Πλουτάρχου βεβαίως δὲν εἶνε ἀπορριψίμος. Ἄλλ' ἡ αὐτόθι ἐπιρροή τῶν Μακεδόνων δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν καταδυναστεύσεως τῆς χώρας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀδιαλλάκτου πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς ἐχθρας τῶν Ἀκαρνανῶν, αἵτινες τοιοῦτοτρόπως ἦσαν βέβαιοι σύμμαχοι τῶν Μακεδόνων κατὰ τῶν οὐχ ἦσαν ἐχθρῶν τούτοις Αἰτωλῶν. Ἄν λοιπὸν διὰ τῆς εἰς τὸν Πύρρον γενομένης παραχωρήσεως ἐπρόκειτο ἡ σχέσις αὕτη τῆς Ἀκαρνανίας πρὸς μίαν προστάτιδα δύναμιν νὰ μεταβληθῆ εἰς ὑπηκούτητα, βεβαίως ἡ μεταβολὴ αὕτη θὰ προεκάλει ἀντίστασιν τῶν Ἀκαρνανῶν κατὰ τοῦ νέου δυνάστου Πύρρου. Περὶ τούτου ἔμως οὐδὲν ἀκούομεν ἐκ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, εἶνε δὲ καὶ ὄλως ἀπίθανον, ὅτι ὁ μόλις ἐπὶ τοῦ θρόνου του στερεωθεὶς Πύρρος εἶχεν ἤδη δυνάμεις ἀρκετάς, ἵνα ἐπιχειρήσῃ μεγάλῃς χώρας, πολυαριθμῶν πόλεων καὶ ἰσχυροῦ λαοῦ τὴν κατάκτησιν. Ὁ Πύρρος λοιπὸν θὰ ἠρκέσθη εἰς τὴν σύναψιν ἀγαθῶν σχέσεων πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Ἀκαρνανῶν, ἐν πάσῃ περιπτώσει διαφυλαττομένης τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν ὑπὸ τινος οἰουσῶσθε ἄλλου. Ἐξ ἐτέρου ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἡπειρωτῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ἐνῶ συγγενῶς οἱ Αἰτωλοὶ ἐγίνοντο σταθεροὶ φίλοι αὐτῶν, ἔπρεπε πάντως νὰ δώσῃ τέ-

λος εἰς τὰς μεταξὺ Ἀκαρνανῶν καὶ Αἰτωλῶν διαμάχας, διότι ἄλλως ἦτο ἀδύνατος ἡ διατήρησις ἀγαθῶν σχέσεων τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας. Ἄλλὰ τοῦτο πάλιν ἐξ ἄλλης ἀπόψεως νῦν φανερώνει, ὅτι ἡ ἀνωτέρω εἰκασία περὶ τῆς ἐν ἔτει 273 ἀκριβῶς συνολογήσεως τῆς μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν Συνθήκης καὶ συμμαχίας ἔχει πολὺ μεγάλας ὑπερῶς αὐτῆς πιθανότητας. Διότι, δεδομένου ἀπαξ ὅτι ἡ ἐπιγραφή δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀρχαιότερα τοῦ 284, πάντα τὰ ἀνωτέρω λεγόμενα, ἅτε ἰσχύοντα περὶ τῆς ἐν γένει πολιτικῆς τοῦ Πύρρου πρὸς τοὺς Ἀκαρναῖνας, δύναται νὰ ἐφαρμοσθῶσι εἰς μίαν τινὰ περίστασιν τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀπὸ τοῦ 284 καὶ ἐντεῦθεν καὶ κατὰ μείζονα λόγον εἰς τὸ κρίσιμον διὰ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἔτος 273. Ὁ Πύρρος ἐν τῷ κολοφῶνι τῆς δυνάμεώς του, ἀπέβλεψε τότε πρὸς σκοποὺς πανελληνίου κυριαρχίας τῆς Ἡπέρου, ἐνθυμίζοντας τὰ μεγάλα πολιτικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας ἐν ἔτει 338. Ἡ ἔκβασις μόνον ὑπῆρξεν ἄλλη, ἀλλ' οἱ σκοποὶ δὲν ἦσαν διάφοροι.

2. Ἐκ τῆς ἀσφαλοῦς, ὡς νομίζομεν, παρατηρήσεως ὁμώμενοι, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή οὔτε παλαιότερα δύναται γὰ εἶνε τῶν ἐτῶν 280-284 περίπου οὔτε νεώτερα τοῦ ἔτους 270 περίπου, δυνάμεθα νῦν νὰ ἐξετάσωμεν τί ἐπιτρέπεται περὶ τῆς ζητουμένης χρονολογίας νὰ συναγάγωμεν καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν δεδομένων καὶ ὅθι τοῦτο μὲν ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν αὐτῆς, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς μνείας δύο ὀνομάτων αἰτωλικῶν ἀρχόντων, τὰ ὅποια καὶ ἄλλοθεν γνωστὰ εἰς ἡμᾶς εἶνε.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Θέρμου παρέσχον ἐπιγραφάς, τινὰς μὲν προηγουμένας τῶν ἐτῶν 220 περίπου, τὰς δὲ πολλὰς μεταγενεστέρως. Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας τὸ γράμμα Α ἐμφανίζεται συνηθέστατα φέρον τὴν μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν κεραίαν ἐν σχήματι κατ' ἀρχὰς μὲν καμπύλῳ, οὕτως —, κατόπιν δὲ γωνιῶδει οὕτως: √(Α), ἐνῶ εἰς ἐκείνας ἡ κεραία εἶνε ἔτι εὐθεῖα. Τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα, μὲ τὴν εὐθεῖαν δηλονότι κεραίαν (Α), ἔχει καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή. Ἄρα εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 220 χρόνους ἀνήκει πάντως αὕτη. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐδεμία τῶν πρὸ τοῦ 220 ἐπιγραφῶν δύναται ἀσφαλῶς εἰς ἔτος τι ὠρισμένον νὰ τεθῆ, κατ' ἀνάγκην τὸ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν συμπεράσμα παραμένει γενικὸν καὶ ἀόριστον.

Οἱ γνωστοὶ καὶ ἄλλοθεν, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενοι, Αἰτωλοὶ ἄρχοντες εἶνε ὁ ἐκ *Τριχονίου ταμειῶν Δω. Ἰμαχος* καὶ ὁ στρατηγὸς *Πολυκρίτος*.

Ἐκ τοῦ Πολυβίου γνωρίζομεν ὅτι ὁ Τριχονεὺς (ἢ Τριχόνιος) Δωρίμαχος ἦτο μετὰ τοῦ Σκόπα ἐκ τῶν νέων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες διέπρεψαν εἰς πάσας τὰς πολεμικὰς ἐπὶ Φιλίππου Β' ἀπὸ τοῦ 220 ἐπιχειρήσεις, στρατηγήσαντες τῶν Αἰτωλῶν ἐπανειλημμένως, καθὼς ἐξ ἄλλων τοῦ Θέρμου ἐπιγραφῶν πληροφοροῦμεθα, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 220 καὶ 200 περίπου. Ὁ Δωρίμαχος ἐστρατήγησε μέχρι τετάρτης στρατηγίας, ἔζη δὲ ἔτι κατὰ τὸ ἔτος 196 (Πολυβ. XVIII 37 Ἀλλὰ πρὸς τοῦτον τὸν Δωρίμαχον βεβαίως δὲν δύναται νὰ ταυτισθῇ ὁ τῆς ἐπιγραφῆς ταμειῶν Δωρίμαχος, τοῦ ὁποῦ τοῦ πολιτικὸν στάδιον πρέπει νὰ τεθῇ κατὰ τὰ ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐπιγραφῆς εἰρημμένα εἰς πολὺ προημιώτεροὺς χρόνους.

Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὁ μετὰ τὸ 220 τετράκις στρατηγήσας Δωρίμαχος πατέρα εἶχε τὸν Νικόστρατον, μνημονευόμενον ὡς στρατηγὸν τῶν Αἰτωλῶν ὀλίγον μετὰ τὰ μέσα τοῦ τρίτου αἰῶνος (Πολυβ. IV 3, IX 34) καὶ δὴ περὶ τὸ 240, πάππον ἐπομένως ἠδύνατο νὰ ἔχη ὁμώνυμον, Δωρίμαχον, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀκμὴ πρέπει νὰ συμπίπτῃ εἰς τὰ 270 περίπου. Καὶ ὄντως εὐρίσκομεν ἐν ἐπιγραφῇ Ἀττικῇ, ψήφισματι Δελφῶν (Collitz, *Gr. Dialektinschriften*, τόμ. II ἀρ. 2306 σελ. 673 = CIA II 331), Δωρίμαχόν τινα Αἰτωλόν, ἱερομνήμονα ἐν Δελφοῖς, δεῦτερον αὐτὸν μετὰ τοῦ Αἰτωλοῦ Λυκέου. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἀνήκει πάντως εἰς ἔτος τι πρὸ τοῦ 270, ὅποτε ὁ ἀριθμὸς τῶν Αἰτωλῶν ἐν Δελφοῖς ἱερομνημόνων ἀνῆλθεν εἰς ἑννέα, καὶ μετὰ τὸ 278, ἦτοι εἰς τὸ ἔτος 277 κατ' ἀνώτατον ὄριον. Πιθανώτατον λοιπὸν ἀποβαίνει ὅτι περὶ τούτου τοῦ Δωριμάχου καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ πρόκειται, πολιτευσάντος ἐν Αἰτωλοῖς κατὰ τὴν τρίτην τοῦ τρίτου αἰῶνος δεκαετηρίδα.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Καλλιῆος Πολυκρίτου τὸ ὄνομα, κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ ὁποῦ στρατηγίαν χρονολογεῖται ἢ Συνηθήκη, δύναται μετὰ πάσης πιθανότητος νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ τοῦ Πολυκρίτου ἐκείνου, ὅστις ὑπὸ τοῦ Πολυβίου μνημονεύεται ἐν IX 34 μετὰ τοῦ Τιμαίου καὶ Φαρούκου, Λαττάβου καὶ Νικο-

στράτου ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν περὶ τὰ 240 γεγονότων, ὡς εἰς τῶν Αἰτωλῶν στρατηγῶν. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐπιγραφὴ ἐν Θέρμῳ σώζουσα μόνον τὸ ὄνομα: Πολυκρίτου, ἣτις ἐξάπαντος ἀνήκει εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους. (Ἴδε κατωτ. ἀρ. 14).

Καὶ κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ διδόμενα τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν πρέπει νὰ θέσωμεν εἰς ἐποχὴν προσεγγίζουσαν μὲν πῶς εἰς τὰ περὶ τὸ 240 ἔτη, πάντως ὅμως καὶ ἱκανῶς προγενεστέραν αὐτῶν, διότι τῶν μνημονευθέντων ἀνδρῶν ἡ ἀκμὴ τελευτᾷ μὲν ὡς φαίνεται εἰς τὰ ἔτη ταῦτα, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ Δωριμάχου τοῦλάχιστον συνάγεται, ἄρχεται ἀπὸ τῆς τρίτης τοῦ τρίτου αἰῶνος δεκαετηρίδος.

Β' Τὸ γαιῶν κρέμα.

I Ἡ κατάστασις, ἐν ἣ ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς ἡ Ἀκαρνανία ἐν τῷ Κρέματι τούτῳ τῶν Θυρρείων γαιθικῶν, εἶνε ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς ἐκείνην, ἐν ἣ εὔρομεν αὐτὴν ἄρτι, λαλοῦντες περὶ τῆς Συνηθήκης. Ἡ γῶρα δουλεύει προφανῶς εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ μέγα τοῦλάχιστον αὐτῆς μέρος, τὸ ἀνατολικόν, μετὰ τῶν πόλεων Οἰνιαδῶν, Μητροπόλεως, Στράτου, ἀποτελεῖ ἀπλοῦν διαμέρισμα τῆς Αἰτωλίας (τὸ Στρατικὸν τέλος), ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῆς διοίκησιν.

Εἰς τίνας χρόνους ἡ κατάστασις αὕτη συμπίπτει, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ εἰκάσωμεν. Πάντως εἰς ὑστερωτέροισι τοῦ 270 περίπου, ὅποτε ὡς ἄσφαλῶς γνωρίζομεν καὶ ἀνωτέρω παρετηρήσαμεν, ἡ Ἀκαρνανία διεμοιράσθη μεταξὺ τοῦ Ἰπειρώτου βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Αἰτωλῶν. Δυσκολώτερον ὅμως εἶνε νὰ ὀρισθῇ καὶ τὸ κατώτατον ὄριον, μέχρι τοῦ ὁποῦ δύναμεθα νὰ προσῶμεν εἰς τὴν χρονολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς.

Τὸ μόνον πρὸς τοῦτο δεδομένον παρέχει ἡμῖν ἡ μνεία τοῦ στρατηγοῦ Χαριζένου, κατὰ τὴν τετάρτην τοῦ ὁποῦ στρατηγίαν ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφὴ.

Ἀλλὰ τίς ἦτο ὁ Χαριζένος αὗτος;

Χαριζένος ὀνομάζεται ὁ στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν ἐν ἐπιγραφῇ Ἀττικῇ τοῦ ἔτους 277/276 CIA II n° 323), ὡς καὶ ἐν τινι τῶν Δελφῶν συγχρόνῳ ταύτῃ (Dittenberger, *Sylloge inscript. graec.* ἀρ. 150 = *Bulletin de corresp. hell.* 1881 σ. 300). Καὶ ἐν ἄλλῃ Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ (CIA II 309) τοῦ ἔτους 287/6

μνημονεύεται Αιτωλός τις πάντως Χαρίζενος, ἀλλ' ἐκ ταύτης δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῆ θετικόν τι συμπέρασμα περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ὁμωνύμου ἀνδρός. Τοῦναντίον ἐκ τοῦ Πολυβίου IV 34 μνηθάνομεν ὅτι περὶ τὸ 240 εἰς ἐκ τῶν τότε δρώντων πολιτικῶν καὶ στρατηγικῶν ἀνδρῶν τῆς Αἰτωλίας ἦτο καὶ ὁ Χαρίζενος, ὅστις μετὰ τοῦ Τιμαίου ἐνήργησε μετὰ τὸν θάνατον πιθανῶς τοῦ βασιλέως Ἀγίδος (φθινόπωρον τοῦ 241) ἀλεθριωτάτην εἰς τὴν Λακωνικὴν εἰσβολήν. Τελος Χαρίζενος Αἰτωλός ἐκ Τριχονίου ἀναφέρεται ἀγωνοθετῶν ἐν ἐπιγραφῇ Δελφῶν τοῦ ἔτους 226 (*Bulletin de corresp. hellén.* XX 628 πρὸς Collitz, *Dialektinschriften* n° 2524). Ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Θέρμου εὐρίσκομεν μνημονευόμενον Χαρίζενον Τριχόνιον, στρατηγὸν πιθανώτατα, ὅστις ἐξάπαντος ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 220 χρόνους, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω (ἀρ. 15), ἐξετάζοντες τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. (Πρὸς. κατωτ. καὶ ἐπιγρ. ἀρ. 16, ἀρ. 17).

Ὅπως δὴ ποτε ὁμοῦ καὶ ἂν συνδυάσωμεν τὰς εἰδήσεις ταύτας, δύσκολον εἶνε νὰ ἀποφανθῶμεν περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως τῶν πολλὰκις ἐπανερχομένων τούτων ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ παρὰ Πολυβίῳ Χαρίζενον. Ὁ ἐν Αἰτωλίᾳ στρατηγός κατὰ τὸ ἔτος 277 ἢ 276, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη εἰς Ἀθήνας, εἰς Χίον καὶ βεβαίως πολλαχού ἄλλου τῆς Ἑλλάδος πρεσβεία πρὸς ἰδρυσιν τῆς ἐορτῆς τῶν Σωτηρίων ἐπὶ τῷ ὀλέθρῳ τῶν Γαλατῶν, καὶ πρώτην φοράν τότε ἂν ἐστρατηγεί, πάλιν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ αὐτός καὶ ὁ ἐν ἔτει 240 ἢ μόνις ὀλίγον τι βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Πολυβίου μνημονευόμενος Χαρίζενος, διότι τριάνκοντα ἑπτὰ ἔτων στρατηγικὸν στάδιον τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός θὰ ἦτο ὑπὲρ τὸ θεῖον μακρόν. Ἀλλ' οὔτε καὶ ἔργονος τοῦ ἐν ἔτει 277 ἢ 276 στρατηγοῦ ἐκείνου δύναται νὰ θεωρηθῆ ὁ παρὰ Πολυβίῳ ἀναφερόμενος, ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν μεσολαβοῦντα μεταξὺ τῶν δύο τὸν πατέρα τούτου, ἀγνωστού ὀνόματος, ὡς μεταξὺ τοῦ παλαιότερου καὶ νεωτέρου Τριχονίου Δωριμάχου εὐρομεν τὸν Νικόστρατον, πατέρα τούτου καὶ υἱὸν ἐκείνου, μεσολαβοῦντα. Το μόνον πιθανόν εἶνε ὅτι ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Δελφῶν τοῦ 226 Χαρίζενος Αἰτωλός ἐκ Τριχονίου καὶ ὁ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Θέρμου ἀρ. 15 Χαρίζενος Τριχόνιος ὄχι μόνον εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἀλλ' ὅτι πρέπει ὡσαύτως νὰ ταυτισθῆ

πρὸς τὸν περὶ τὸν περὶ τὸ 240 ὑπὸ τοῦ Πολυβίου μνημονευόμενον στρατηγόν. Π παραδοχὴ τῆς ταυτότητος ταύτης θὰ συνεβίβάζετο καλῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου περὶ τινῶν ἀνδρῶν Αἰτωλῶν κατὰ τοὺς περὶ τὸ 240 χρόνους μνημονευόμενα, ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διέπρεψαν ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ Χαρίζενος, ὁ Τιμαίος, ὁ Λάπταβος, ὁ Νικόστρατος, ὁ Πολύκριτος κ. ἄ., ὡς ἄμεστοι μὲν προηγῆται τῶν ἀπὸ τοῦ 220 περίπου ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐμφανιζομένων προσώπων, τοῦ Δωριμάχου, τοῦ Σκόπα, τοῦ Ἀγγελίου κ. ἄ., διάδοχοι δὲ τῶν περὶ τὸ 270 διακριθέντων, οἷον τοῦ παλαιότερου Δωριμάχου καὶ τοῦ παλαιότερου Χαρίζενου.

Ὡς πρὸς τὸν Χαρίζενον ὁμοῦ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ἀδύνατον εἶνε νὰ ὀρισθῆ ἀκριβῶς ἂν μᾶλλον ὁ παλαιότερος ἐκείνος εἶνε ἢ ὁ νεώτερος. Ἀλλὰ καὶ μήπως εἶνε ἀνάγκη νὰ σχετίσωμεν πρὸς τὸν δις ἀναφερόμενον Τριχονέα Χαρίζενον πάντα ἄλλον μνημονευόμενον Χαρίζενον; Ἐν ἐπιγραφῇ Θέρμου ἀπαντᾷ καὶ Χαρίζενος Πλευρώνιος, ἴδε κατωτ. ἐπιγρ. ἀρ. 3), δις δὲ φέρεται ἐν ψηφίσμασι προξενίας καὶ ἀπλῶς Χαρίζενος στρατηγός (ἀρ. 16, ἀρ. 17). Δυστυχῶς καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Θέρμου οὐδὲν ἀπολύτως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θετικὸν συμπέρασμα δύναται νὰ ἐξαχθῆ περὶ τῶν πρὸ τοῦ 220 στρατηγῶν τοῦ αἰτωλικῆς κοινοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἀκριβῶς ἄλλοθεν λείπουσι σχετικαὶ πληροφορίαι. Κατὰ τὴν ἐπὶ Φιλίππου Ε' τὸ 218 καὶ 206 καταστροφὴν δὲν ἔμειναν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ καὶ κατωτέρω, οὐδὲν σῶων καὶ ἀκέραιον ἐκ τῶν μνημείων τοῦ Θέρμου, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ὁμοσπονδίας μετὰ τὸ 278, ἐν μέρει ἴσως καὶ πρὸ τούτου, ἐκεῖ ἀνηγέρθησαν. Μετ' αὐτῶν ἐπομένως συγκαταστράφησαν καὶ αἱ παλαιότεραι ἐπιγραφαί. Αἱ σωζόμεναι ἀναφέρονται σχεδὸν πᾶσαι εἰς τὰ τέλη τοῦ τρίτου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἂν ἐξαιρέσωμεν δὲ ὀλίγα τεμάχια ἠκρωτηριασμένων ἐπιγραφῶν τῶν πρὸ τοῦ 220 χρόνων, ἢ μόνη παλαιότερα σχετικῶς τῶν λοιπῶν εἶνε ἡ Συνθήκη τῆς χαλκῆς στηλῆς. Καὶ ἐκ μελ. λοιστῶν δὲ ζητήσεων ἐν τῷ τεμένει περὶ τὸν ναόν, τὰς στοὰς καὶ τὰ λοιπὰ κτίρια δὲν περιμεινῶ πλουσιωτέραι συγκομιδῆν. Τῶν πολυαριθμῶν βῆθρων καὶ ἐξεδρῶν πᾶσαι αἱ ἀνώτεραι στρώσεις, τῶν ὁποίων οἱ λίθοι βεβαίως

ἐγρησιμοποιήθησαν πολλάκις πρὸς χάραξιν ἐπιγραφῶν, εἶνε ἐντελῶς κατεστραμμένοι. Εἰς χώρον τινα παρὰ τὸν ναὸν καὶ τὴν κρήνην τοῦ τεμένουσ εὑρον πολυαριθμούς βάζεις λιθίνων στηλῶν ἐπιγραφῶν κατὰ χώραν κειμένας· οὗτος ὡς φαίνεται ἦτο ἰδιαιτέρως πρὸς ἀνέγερσιν ἐνεπιγράφων στηλῶν ὠρισμένος τόπος· ἀλλὰ τὸ πᾶν εὐθρυπτον τοῦ ἐγχωρίου ἀσβεστολίθου συνετέλεσεν ὥστε τὰ διασωθέντα τεμάχια τῶν στηλῶν νὰ εὐρεθῶσι διαλελυμένα ἐντελῶς ἢ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν παντάπασι διαβεβρωμένην ἔχοντα. Ἀπὸ δὲ τῆς τελείας ταύτης φθορᾶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προφυλάξῃ τοὺς λίθους ἢ μικρὰ ἐπιχώσις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν τεθαμμένα τὰ λείψανα τῶν μνημείων τοῦ Θέρμου.

■ ■ Χαρακτηρήσεις.

ἀρ. 1.

Συνθήκη καὶ συμμαχία Αἰτωλοῦσ καὶ Ἀκαρνανόισ. Τίτλος καὶ ἀήλωσις τοῦ περιεχομένου τῆς ἀκολουθούσης ἐπιγραφῆς, καθὼς π. γ. Dittenberger, *Sylloge* ἀρ. 61: Συμμαχία Βοιωτῶν καὶ Ἀθηναίων· ἀρ. 62: Ἐρετριέων συμμαχία καὶ Ἀθηναίων· ἀρ. 77: Συνθήκη καὶ Ἀμύνται τῶι Ἐρριδαίου καὶ Χαλκιδεῦσι· ἀρ. 84: Συμμαχία Κερκυραίων καὶ Ἀθηναίων. — Καὶ συνθήκα μὲν εἶνε ἄξυνέθεντο (πρὸς. Θουκυδ. III 114, 3: ταῦτα ξυνθέμενοι, ἢ τὸ ἀνάλογον: ἔδοξε θέσθαι εἰρήνην Dittenb. *Syll.* 423) περὶ τε τῶν ἀμοιβαίων τῆς χώρας ὁρίων καὶ τῶν λοιπῶν, περὶ ὧν ἡ ἐπιγραφή διαλαμβάνει μέχρι στίχου 14^{ου}· συμμαχία δὲ τὰ περὶ αὐτῆς εἰδικῶς διαλαμβανόμενα ἀπὸ τοῦ 23^{ου} στίχου καὶ ἐξῆς. Ὄντως ἡ ἐπιγραφή διαιρεῖται εἰς τὰ δύο ταῦτα μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἰσάγεται διὰ τοῦ: *Συνθήκη Αἰτωλοῖσ καὶ Ἀκαρνανόισ ὁμολογος* (στ. 1), τὸ δὲ δεῦτερον διὰ τοῦ: Ἐπὶ ἀρχόντων κτλ. (στ. 14) — *συμμαχία Αἰτωλοῖσ καὶ Ἀκαρνανόισ* (στ. 24). — Πρὸς. Θουκυδ. V 22: *ξυνέβησαν καὶ ἐγένοντο ὄρκοι καὶ συμμαχία ἤδε.* — Ἀκαρνανόισ· κατὰ τὰ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶντα: τινος, ἐντυγχανόντοις, ἀγώνοις, Λιναίοις, ἐπαγγελλόντοις, ἐχόντοις, νομιζόντοις, πολέοις (=πόλεσι), ἐμμεινάντοις, ἐπικατασταθέντοις.

Στ. 1. Συνθήκη — ὁμολογος· συμπεφωνημένη

μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν· πρὸς. ἐν τῇ ὁμολόγῳ ἡμέραι Dittenb. *Syll.* 929, 23· αὐτῶν ἐπιχωρησάντων ἐξ ὁμολόγῳ Cauet, *Delectus* σελ. 123 ἀρ. 104· ὁμολογία τῆι πόλει Σπειρίων καὶ τῆι πόλει Μεδεωνίων Michel, *Recueil* ἀρ. 24. — Ἢ συνθήκη αὕτη περιλαμβάνει δύο ἄρθρα, ὅτι εἰρηνεύουσι καὶ συμφιλιώνονται πρὸς ἀλλήλα τὰ δύο συμβαλλόμενα μέρη, ὀριζομένων ἀκριδῶσ τῶν κοινῶν ὁρίων τῆς χώρας αὐτῶν, καὶ ὅτι ἀναγνωρίζεται ἀμοιβαίως τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιγαμίας, τῆς κτήσεως γῆς καὶ τῆς ἰσοπολιτείας.

Στ. 2. φίλους ἐόντας καὶ συμμάχους· τυπικὴ ἔκφρασις, ἐπεξηγοῦσα τὸ εἰρήνην εἶμεν καὶ φίλιαν ποσ' ἀλλήλους· πρὸς. φίλος καὶ συμμάχος ἀλλήλοισ Cauet, *Delectus* σ. 30 ἀρ. 43· καὶ εἶνους καὶ φίλους καὶ συμμάχους ὑπάρχειν· καὶ σ. 33 ἀρ. 44.

Στ. 2-3. ἀμύτα τὸμ πάντα χρόνον· αἱ τυπικαὶ ἐκφράσεις εἰς τὰ τοιαῦτα εἶνε: εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, εἰς τὸν αἰὶ χρόνον, εἰς πάντα τὸν χρόνον, ἢ: τὸμ πάντα χρόνον ἀπλόως καὶ ἀδόλως· πρὸς. καὶ ἐμμενεῖν τῆι συμμαχίαι ἀδόλως καὶ ἀπροφασίστως· Θουκυδ. V 18 τὰς σπονδάς εἶναι ἔτη πεντήκοντα — ἀδόλους καὶ ἀβλαβεῖς· ἐμμενῶ ταῖς ξυνθήκαισ καὶ ταῖς σπονδαῖς δικαίως καὶ προθύμως καὶ ἀδόλως· V 23 ταῦτα δ' εἶναι δικαίως καὶ προθύμως καὶ ἀδόλως· Ταῦτα τὰ ἀπλόως καὶ ἀδόλως ἢ ἀδ. καὶ ἀπροφασίστως ἢ δικαίως καὶ προθύμως καὶ ἀδόλως ὑποθέτω ὅτι ἀντικαθιστῆ τὸ ἐνταῦθα μόνον ἀπαντῶν ἀμύτα ἢ ἄματα (πρὸς. ἡ μάτη, ἡ ματία, ματάω = χρονοτριβῶ, διστάζω, ἢ ἀστοχῶ τινος) = ἄνευ δισταγμοῦ, ἄρα ἀπροφασίστως. Ὡς ἄματα = ἡμια, ἡμέρας φαίνεται μοι ἀνεξήγητος ἢ λέξις.

Στ. 3-4. τὸν Ἀχελῶιον ποταμὸν ἄχρι εἰς θάλασσαν. Αἱ ἀτελεύτητοι ἔριδες περὶ τῆς κατοχῆς τῆς πόλεως Οἰνιαδῶν καὶ τῆς ὁμόρου χώρας (αὕτη ἦτο ἡ παραχελωῖτις) δεικνύουσι ποῖαν σημασίαν εἶχεν ὁ ἔρος οὗτος τῆς συνθήκης ὁ Ἀχελῶος ποταμὸς μέχρι τῶν ἐκβολῶν του ἀνεγνωρίζετο ῥητῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως ὡς τὸ ὅριον τῶν δύο χωρῶν. Τοῦτο ἦτο γενναία ὑποχώρησις ἐκ μέρους τῶν Αἰτωλῶν. Ἐξ ἐτέρου ὅμως ῥητῶς πάλιν οἱ Ἀκαρνανῆες θυσιάζουσι πᾶν τυχὸν δικαίωμα ἐπὶ τῆς κτήσεως τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀχελῶου τόπων Πραντῶσ καὶ Δέμφιδος. Πρὸς. Σπράβ. X p. 449· 430 περὶ τῶν ὁρίων τῶν δύο ὁμόρων χωρῶν.

Στ. 5. *Πάν τοῦ Πραντός καὶ τῆς Δέμφιδος.*
 Ὁ Πρῶς τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερε καὶ πόλις ἐν Περραιβίᾳ τῆς Θεσσαλίας· οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν εἶνε γνωστός ὡς πόλις ἢ τόπος μεταξύ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, καὶ ἡ Δέμφις (ἢ Δεμφίς) ὡσαύτως. Πάντως ἔκειντο βορείωτερον τοῦ Στραύτου καὶ δυτικῶς τοῦ Ἀγελώου. Τούλάχιστον δὲ τοῦ Πραντός ἡ περιοχὴ πρέπει νὰ συνώρευε πρὸς τὴν Στρατικὴν καὶ πρὸς τὴν Ἀγραίδα, ὡς ὅθλον ἐκ τῶν κατωτέρω λεγομένων περὶ τῆς ἑρθεσίας τοῦ Πραντός (στ. 6 ε.). — ταῦτα δὲ τουτέστι τῆς Δέμφιδος, περὶ ἧς ὡς φαίνεται δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις, διὸ καὶ ὡς ἐν παρενθέσει λεγόμενον νοητέον τὸ : ταύτας δὲ Ἀκαρνανες οὐκ ἀντιποιοῦνται.

Στ. 6. *Ἐτέρω δὲ ἰῶν τερμῶν τοῦ Πραντός*
 ὡς πρὸς δὲ τὸν καθορισμὸν τῶν συνόρων τοῦ Πρ. (τέρμων = ὄρος, ὄριον καὶ ἐν ἐπιγρ. αἰτωλικῇ, ἴδε Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τοῦ 1899) σ. 64). Εἰς τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους Στρατίους καὶ Ἀγραίους ἀρῆνεται ἡ διευθέτησις τοῦ ζητήματος τούτου, ἐὰν ἤθελαν εὐρεθῆ σύμφωνοι ὡς πρὸς αὐτό· ἀλλ' ἐν περιπτώσει ἀσυμφωνίας, διατηρητὰ διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀκαρνανῶν καὶ ὑπὸ τοῦ τῶν Αἰτωλῶν, δέκα ὑπ' ἑκατέρου, καὶ ὁμῶς οἰασθῆποτε ἄλλης πόλεως ἢ ἔθνους πλὴν ἐκ τοῦ Στραύτου καὶ ἐκ τῆς Ἀγραίδος, θὰ ἔχουσιν ἀκέρως τὴν «τελεσιδίον» ἀπόφασιν. — Ἀγραῖοι καὶ Ἀγραῖες ἐλέγοντο ἢ δὲ γῶρα αὐτῶν ἐκαλεῖτο Ἀγραῖς καὶ Ἀγραία, ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κυβερνωμένη ὑπὸ βασιλείᾳς πρὸς Θεουκῶδ. III 106· 111· 114, τοῦ Σαλυνθίου, καὶ ἀποτελοῦσα τὸ δυτικὸν μέρος τῆς κατοπινῆς Αἰτωλίας. Οἱ Ἀγραῖοι κατεῖχον τὸ ὄρος Θύαμον (νῦν Σπαρτοβοῦνι), ἐκτεινόμενοι καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Ἀγελώου, ὅστις ἔφερε διὰ τῆς γῶρας τῶν Στραύτ. X. p 149). Βορείως δὲ καὶ ἀνατολικῶς τῆς Ἀγραίδος ἔκειτο ἡ Ἀπεραντία, ἣτις ἐγειτόνευε πρὸς τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν γῶραν τῶν Δολόπων.

Στ. 7. *συχρωσῶν συμφρονεῖν.* — κέρμιον ἔστω. πρὸς Michel, *Recueil* ἀρ. 28 : τὰ κριθέντα βέβαια καὶ κύρια εἶμεν. Dittenb., *Syll.* ἀρ 61 : ἔ, τι δ' ἂν δοκῆι ἄμενον εἶναι ταῖν πόλεσιν, κοινῇ βουλευομέναιν, τοῦτο κύριον εἶναι.

Στ. 8. *τερμαζάντων* ὅποια τὰ κατασκευαζάντων,

παρασκευαζάντων τερμαζῶ, ἄλλως τερμονίζω (Michel, *Recueil* ἀρ. 20) : τοὺς τερμονιζούντας = ἐπερμονίζαν = τερματίζω, ὀρίζω. — αἰρεθέντας ἐκατέρωθεν δέκα· ἀνακόλουθον, πρὸς Dittenberger, *Sylloge* τόμ. III σελ. 240.

Στ. 11. *ἴσος καὶ ὅμοιος*· πρὸς *Bulletin de corresp. hellén.* V 42 : εἶμεν ἴσους καὶ ὁμοίους καὶ συνεκκλησιάζειν Dittenb., *Syll.* 162, 26 : δεδῶσθαι αὐτοῖς πολιτείαν ἐπ' ἴση καὶ ὁμοίῃ· καὶ 173, 16. ἢ ἤμεν-ἴσοπολιτείαν ποτ' ἄλλῶλος Cauet, *Delectus* ἀρ. 12 σελ. 18.

Στ. 12. *ἐπ' Ἀκταίωι*, ἔνθα ἦτο ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ κοινὸν ἱερόν τῶν Ἀκαρνανῶν, ὅπως τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Θέρμῳ ἱερόν ἦτο τὸ κοινὸν ἱερόν τῶν Αἰτωλῶν.

Στ. 13. *κοινῇ*· πρὸς Cauet, *Delectus* ἀρ. 43 σελ. 30 : θέμεν δὲ καὶ ἄλλαν στάλαν κοινῇ. Michel, *Recueil* ἀρ. 28· καὶ ἄλλαν δὲ κοινῇ ἐν Δάλωι. Ἀλλ' ἐνταῦθα κοινῇ ἐκάτεροι σημαίνει οὐχὶ μίαν ἀπὸ κοινοῦ ἀμρότεροι, ἀλλ' ἐκάτεροι ὁμοίως ἀνά μίαν.

Στ. 14. *ἐπὶ ἀρχόντων ἐμὴ μὲν Αἰτωλῶν κατέ.*
 Πλὴν τοῦ στρατηγοῦ, ἱππάρχου καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ κοινοῦ, οἱ ὧν πάντων ὁμοῦ ἢ μόνου τοῦ στρατηγοῦ χρονολογοῦνται συνήθως τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ αἰτωλικοῦ κοινοῦ, ἀναφέρονται ἐνταῦθα καὶ ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιλεκταρχέοντες, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ταμιεῖοντες. Οἱ ἐπιλεκταρχέοντες δὲν πρέπει πιθανῶς νὰ νοηθῶσιν ὡς ἡγεμόνες ἐπιλέκτων ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ὡς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων ὁμάδων ἢ σωματίων αὐτοῦ· πρὸς Droysen, *Heerwesen und Kriegführung* σελ. 169 σημ. 1. — Εἰς μόνον ταμίαι, τοῦ κοινοῦ πιθανῶς, ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ *Bulletin de corresp. hell.* 1881 σελ. 372 στ. 33. — Ἀγνωστῶ ἄλλοθεν εἶνε τὰ ἐνταῦθα μόνον μνημονευόμενα ἐθνικὰ (Ἐρταίου (ἢ Ἐρταίου), Καφρέος, Δαυῖνος, Ἰστωρίων, Δεξιέος, Ἐρταῖος. — Κυδρίων τις, ἄνευ τοῦ ἐθνικοῦ ἀναφέρεται ὡς Αἰτωλὸς ἐν Δελφοῖς ἱερομνημῶν ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 233/2 ἐν *Bulletin de corr. hell.* XXVI 1902, σελ. 260. Καὶ Κυδρίων Λοριμάχον Τριχοειδῆ ἐν ἐπιγραφῇ Θέρμου (ἴδε κατωτ. ἀρ. 13) ἔτους 184/3.

Στ. 20. *ἐπ' Ἀκαρνανίας στραταγῶν κατέ.*
 Ἀναφέρονται ἐπὶ στρατηγῶν Ἀκαρνανῶν, ὡς φαί-

νεται ἀρχηγοὶ καὶ οὗτοι τῶν σωμάτων, τὰ ὅποια ἐστρατολογοῦντο ἐκ τῶν ἰσαριθμῶν στρατιωτικῶν κύκλων (ἢ τελῶν) τῆς Ἀκαρνανίας, εἰς ἵππαρχος, εἰς γραμματεὺς καὶ εἰς ταμίαις. Τὰ ἐθνικὰ πάντα εἶνε γνωστά. Οἱ Ληριεῖς εἶνε οἱ παρὰ Διοδώρῳ XIX 66 Δεριεῖς. Στρατικοῦ, ὡς φαίνεται δὲν εἶνε ταυτόσημον τοῦ Στρατίου, ἔπερ τρεῖς ἀνωτέρω λέγεται (στ. 21 καὶ 6. 8) καὶ σημαίνει τὸν πολίτην Στράτιον, ἐνῶ ἐκεῖνο μᾶλλον πρέπει νὰ σημαίνει τὸν ἐκ τῆς Στρατικῆς χώρας· πρβ. καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπιγραφῇ τὸ Στρατικῶν τέλος. Οὕτω λέγεται καὶ Θέρμιος μὲν τὸ ἐθνικὸν παρὰ τὸ Θέρμος, Θερμικός δὲ τὸ κτητικόν· καὶ Φενεάτης τὸ ἐθνικὸν παρὰ τὸ Φενεός, Φενικός δὲ τὸ κτητικόν (ιδεὲ κατωτ. ἐπιγρ. ἀρ. 3).

Στ. 25. *Εἷ τις κα ἐμβάλλῃ ἐπὶ πολέμῳ* — στ. 27: *εἷ τις ἐμβάλλῃ ἐπὶ πολέμῳ* τυπικαὶ ἐκφράσεις, ἔπως τὸ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπτικαῖς: ἐάν τις ἔῃ ἐπὶ πολέμῳ, ἢ ἀπλῶς: ἐάν τις ἐπὶ Κέρκυραν ἔῃ ἢ Ἀθήνας Θουκ. I 44. — βοαθοεῖν· βοαθοῶ καὶ βοάθῃα κατωτέρω στ. 31, καὶ μὴν παρὰ Δελφοῖς Βοάθοος, ὁ τρίτος τοῦ δελφικοῦ ἔτους· ἐν δὲ *Bulletin de corr. hell.* IX p. 8 στ. 13 βοαθιόντων.

Στ. 26. *πεζοῖς μὲν χιλίοις, ἵππεῦσι δὲ εκατόν·* δισχιλίους πεζοὺς καὶ διακοσίους ἵππεῖς παρέσχον οἱ Ἀκαρνανεῖς εἰς τὸν Φίλιππον Ε' τὴν ἀνοιξιν τοῦ 219, ὅτε ἐκυριεύθη τὸ Φοῖτιον καὶ οἱ Οἰνιάδαι. Καὶ τὸ 340 οἱ Ἀκαρνανεῖς συμμαχοῦντες πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὑπισχοῦνται βοήθειαν δισχιλίων ὀπλιτῶν· Grote, *Geschichte Griechenlands* VI 396.

Στ. 29. *ἄτεροι πότεροι* (ἢ ἴσως ποτεροί). ἄτεροι ὀωριστί = ἔτεροι, πότεροι δὲ ἢ ποτεροί ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ εἰς ἐκ τῶν δύο (οἶον: Πλάτων ἐν Πολιτείᾳ VI p. 499 C: τούτων δὲ πότερα γενέσθαι ἢ ἀμφοτέρα ὡς ἄρα ἐστὶν ἀδύνατον, καὶ ἀλλαγῶ), ὥστε ἄτεροι πότεροι = τῶ παρὰ Θουκυδ. V 18: ὀποτεροισῶν.

Στ. 33. *Σιταρχοῦντω* = στ. 33: διδόντω (τ. ἔ. οἱ μεταπεμφάμενοι τὴν βοάθῃαν) τὰς σιταρχίας (=σιτηρέσια, σίτον, ὀψώνια).

Στ. 34. *ἡμερῶν τριάκοντα*· ὅμοιον τὸ παρὰ Θουκυδ. V 47: τοῖς δὲ βοηθοῦσιν ἢ πόλις ἢ πέμπουσα παρεχέτω μέχρι μὲν τριάκοντα ἡμερῶν σί-

τον. Caueg, *Delectus* ἀρ. 44 σελ. 33 ἐν συνθήκῃ μεταξὺ Ροδίων καὶ Ἱερραπυτνίων: Παρεχόντων τὰ ὀψώνια ἡμέρας τριάκοντα.

Στ. 36. *Σιταρχία δ' ἔστω τοῦ πλείονος χρόνου τῶ μὲν ἵππεῖ στατήρ Κορίνθιος* κτέ. Ὁμοίως παρὰ Θουκυδ. V 47: ἦν δὲ πλείονα βούλωνται χρόνον τῇ στρατιᾷ χρῆσθαι κτέ. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ Ἀθηναίων καὶ Ἀργείων, Μαντινέων, Πλείων εἰς μὲν τὸν ἵππεα «τοῦ πλείονος χρόνου» παρέχεται σιτηρέσιον δραχμῇ Αἰγυναία, ἐνῶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ παρέχεται εἰς τὸν αὐτὸν στατήρ Κορίνθιος, (= 2 ἀπτικαὶ δραχμαί, τοῦ ὁποίου τὰ $\frac{2}{3}$ ἰσοδυνάμου πρὸς δραχμῇ Αἰγυναίᾳ/Σβορώνου — Head, *Ἱστορία τῶν νομισμάτων* I 498). Εἰς δὲ τὸν ὀπλίτην, φίλον καὶ τοξότην ἀδιακρίτως τρεῖς ὀβολοὶ Αἰγυναῖοι τῆς ἡμέρας ἐκάστης, ἐν ᾧ ἐνταῦθα διαφόρως ὀρίζεται τὸ σιτηρέσιον τοῦ ὀπλίτου (βεβαίως κατὰ τι ὀλιγώτερον τοῦ στατήρος), τοῦ τὸ ἡμιθωράκιον ἔχοντος (ἐννέα ὀβολοὶ ἦτοι I $\frac{1}{2}$ ὄρ.) καὶ τοῦ φίλου (ἑπτὰ ὀβολοὶ ἦτοι I ὄρ. καὶ I ὀβολός).

Στ. 38. *τῶι τὸ ἡμιθωράκιον ἔχοντι*· ἡμιθωράκιον = τὸ πρόσθιον ἡμισυ μέρος τοῦ θώρακος· πρβ. Πλουτάρχου, Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου 29: Χάρων δὲ καὶ Μίλων — ἡμιθωράκια ἐνδεδυμένοι. Πολυαῖνου IV, 3, 13: Ἀλέξανδρος ἡμιθωράκια τοῖς — στρατιώταις ἀντὶ θωράκων ἔδωκε ἵνα κτέ. (ὥστε ἐσχέπαζον μόνον τὸ στῆθος, οὐχὶ δὲ τὰ νῶτα). — Ἀρεῖσθων· ἡγεῖσθων. Ἴσως κατωτέρω λόγος ἐγένετο περὶ τῆς ἀνωτάτης ἡγεμονίας τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων ἐν ἑκατέρᾳ χώρᾳ.

Ἄρ. 2

Στ. 2. *γαῖκόν·* γηκόν, περὶ γῆς ἔρων· μόνον ἐνταῦθα. — Στρατικοῦ τέλος· πρβ. Dittenberger, *Inscript. Graec. Septentr.* ἀρ. 369: βουλαρχέοντος τοῦ Λοκρικοῦ τέλος τοῦ δεῖνος Κυτινίεος Wescher-Foucart, *Inscript. rec. à Delphes* n° 405 βουλαρχέοντος τοῦ Λοκρικοῦ τέλος Δαμοτέλεος Φυσκέος. Τέλος δὲ εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ ἢ παρὰ Πολυβ. V 94, 1 συντέλεια (Πατρικὴ συντέλεια) καὶ ὁ ἐνταῦθα ὑποστράτηγος ἀντιστοιχεῖ πιθανῶς πρὸς τὸν «βουλαρχέοντα τοῦ τέλεος» τῆς αἰτωλικῆς ἡμοσπονδίας. — Τὸ κρίμα δὲν φαίνεται ὅτι εἶνε ἀπλῆ διαιτησία μεταξὺ δύο πόλεων, ἀλλ' ὑπόθεσις πολιτειακῆ, κανονίζομένη ἐν τῶ διαμερισματι, εἰς ὁ

ἀνήκον αὐταί, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ δεσπόζοντος ἐν τῇ γῶρᾳ κοινῶ τῶν Αἰτωλῶν διὰ τοῦ διορισμοῦ γαυδικῶν, οἵτινες ἐξελέχθησαν ἐκ γειτονικῆς πόλεως ὡς εἰδημονέστεροι τῶν πραγμάτων. Καὶ πρέπει βεβαίως νὰ ὑποτεθῇ ἐνταῦθα, ὅτι τὸ Θύρρειον ὡσαύτως ἀνήκει εἰς τὸ Στρατικὸν τέλος, διότι ἄλλως οἱ Αἰτωλοὶ δὲν θὰ ἐξέλεγον διαιτητὰς ἐξ ἀκαρνανικῆς πόλεως. Ἀλλὰ περὶ τῶν ποικίλων, ὡς φαίνεται, τυγῶν τῶν ἑμῶν τούτων πόλεων κατὰ τοὺς ἀδιακόπους ἀστυγείτονας πολέμους οὐδὲν γνωρίζομεν. Ἄπαξ ἀκούομεν (Πολύβ. II 2) ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Μεδωνίου ἵνα καταλάβωσιν αὐτόν, ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο «πεισάι Μεδωνίους μετέχειν σφίσι τῆς αὐτῆς πολιτείας», ἀλλ' ἀπέτυχον (τὸ 231). Τὸ αὐτὸ ἐπεδίωξαν ἴσως καὶ ἐπέτυχον προσκαιρῶς εἰς τὸ Θύρρειον.

Στ. 4-5. τὸ διατεχνίσμα — τοῦ διατεχνίσματος ἀξιοσημείωτος ἢ διὰ τοῦ ἱ γραφῆ τῆς διφθόγγου εἰ ἐν τῇ πρώτῃ λέξει, ἂν δὲν εἶνε ἀπλήρῃ παρ᾿ αὐτοῦ τοῦ ε ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ. Πρὸς καὶ κατωτέρω στ. 8 τὴν γραφὴν Ἄπόλωνος δι' ἐνός λ.

Στ. 6. εὐθεωρίαῖ κατ' εὐθεωρίαν, κατ' εὐθεϊαν.

Στ. ἀναγραφάτω - πόλις - πόλις: ἴσως μετὰ τινος ἀμελείας γεγραμμένον ἀντὶ ἀ πόλις τῶν Οἰνιαδῶν καὶ ἀ πόλις τῶν Ματροπολιτῶν, ἢ ἄλλως πως ἑμοίως.

Ἄρ. 3.

Ἐπὶ λεπτοῦ πλακιδίου χαλκοῦ μήκους 0,20 μ., πλάτους 0,06 ἢ λ. προσηλωμένου που, ὡς δεικνύουσιν αἱ κατὰ τέσσαρα ἄκρα ὀπαὶ αὐτοῦ, φέρεται ἐγκεκκολλημένη ἢ ἀκόλουθος ἐπιγραφὴ. Εἶνε ἡ μόνη, πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐπὶ τῆς χαλκῆς στήλης, ἐντὸς τοῦ ναοῦ εὐρεθεῖσα. Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων (τὸ Α ἔχει ἔτι εὐθεϊαν καὶ οὐχὶ τεθλασμένην τὴν μέσην κεραίαν) ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου χρόνου τοῦ γ' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος.

Ἀγαθὴ τύχη. Το κοινον Αἰτωλῶν ἔδωκεν Ἀνάκωι Ἀγία Φενικῶι, αὐτῶι καὶ ἐκγόνοις, προξενίαν πολιτείαν ἀσφάλειαν καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης ἢ ε καὶ αὐτοῖς καὶ γρήμασι. Βουλαρχόντων

ν Χαριζένου, Ἰουλιάνδρου, Διώνος, Λεπτίνα. Ἐγγυος Χαριζένος Πλευρώνιος.

Στ. 2. Αἰάτωκος ἔπως λέγεται καὶ Λάαρχος κ. τ. τ. — Φενικῶι ἢ γῶρα τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ πόλεως Φενεοῦ λέγεται Φενικῆ ἐν Πολυβίου IV 68.

Στ. 5. βουλαρχόντων: ἓνα βουλαρχόντα τοῦ Λοκρικοῦ τέλειος ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω ἀναφερόμενον ἐν οὐσὶν ἐπιγραφαῖς, ὡς στρατιωτικὸν διοικητὴν μέρους τινὸς τῆς αἰτωλικῆς ἑμοσπονδίας ἢ ἡγεμόνα τοῦ στρατοῦ στρατιωτικοῦ τινος κύκλου αὐτῆς. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται τέσσαρες βουλαρχοῦντες, περὶ ὧν δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ποῖαν τινὰ ἀρχὴν παρίστανον. Ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ Θέρμου (ἴδε κατωτέρω) μνημονεύονται τέσσαρες βουλαρχοὶ ὧν εἰς μὲν προσονομάζεται γραμματεὺς, εἰς δὲ ἵππαρχος. Ἄλλως καὶ τὰ ψήφισμα προξενίας χρονολογοῦνται συνήθως διὰ τοῦ ἐκάστοτε στραταγέοντος, ἢ αὐτοῦ τε ἅμα καὶ τοῦ γραμματεύοντος. Καὶ ἐπὶ ἄλλου ἐντελῶς ὁμοίου τεμαχίου πλακῶς χαλκῆς ἐνεπιγράφου σώζονται αἱ λέξεις: Βουλαρχόντων. ΟΣ Λεπτίνα. Ἐγγυος Χαριζένος Πλευρώνιος. Τὸ ἐλλειπόν μέρος τῆς ἐπιγραφῆς ἦτο βεβαίως καὶ τοῦτο ψήφισμα προξενίας.

Ἄρ. 4.

Ἐπὶ λίθου δεξιόθεν ἀποκεκρουμένου. Οἱ ἐνεπιγραφοὶ λίθοι πάντες εἶνε, ὡς προανέφερα, οἱ ἐγγύριοι ἀσβεστόλιθοι, προεργόμενοι ἐκ τῶν λατομείων τῶν περιβαλλόντων τὸ ὄροπέδιον τοῦ Θέρμου βουνῶν. Τοῦτο καὶ μόνον τὸ ὑλικὸν ἐχρησιμοποιήθη ἐν γένει ὡς οἰκοδομικὸν εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μνημεῖα τοῦ Θέρμου, στοάς, βῆθρα, ἐξέδρας κλπ., πλὴν τῶν πορίνων κιονῶν. Ἡ ἐπιγραφὴ ἤρχιζεν ἐπὶ ἄλλου λίθου ἀριστερόθεν τοποθετημένου, ὅστις δὲν εὐρέθη. Ἀνήκον ἀμφοτέροι μετ' ἄλλων πιθανῶς εἰς μνημεῖόν τι κείμενον ἐγγὺς τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ ναοῦ. Τὸ Α μετὴν ἐν μέσῳ κεραίαν τεθλασμένην. Ἐπιγραφὴ τοῦ β' πρὸ Χρ. αἰῶνος, ὡς φαίνεται.

. ΟΝΑΠΟΛΛΩΝΙΟΕ[ριμῶ
. ἵππαρχεοντοςφρικού.
. τὸ κοινον τῶν]ΑΙΤΩΛΩΝΣΤΟΜΙΟ
. ΥΤΟΥΠΟΛΕΜΑΙΟΥ

Στ. 1. Ἀπολλωνι ΘΕ. καὶ ἐπὶ σταθμίου γαλ-
κοῦ, εὐρεθέντος ἐν Θέρμῳ, βάρους 300 γραμμα-
ρίων ἀναγινώσκεται

ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ
Μ
ΘΕΡΜΙΟΥ

Τὸ Μ ἐνταῦθα βεβαίως σημαίνει ΜΝΑ.

Στ. 2. Φρίκου· Φρίκος Ἀλπώνιος ὡς Λοκρὸς
ιερομνήμων φέρεται ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 234 παρὰ
Collitz, *Dialektinschr.* ἀρ. 2317.

Στ. 3. ΕΤΟΜΙΟ· Αἰτωλὸς ιερομνήμων ἐν Δελ-
φοῖς Στόμιος Μακετιεύς ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ
παρὰ Collitz, *Dialektinschr.* ἀρ. 2329 τῶν περὶ
τὰ 220-200 ἐτῶν.

Ἄρ. 3.

Πολὺ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐν Θέρμῳ ἀνασκα-
φῶν εἶχον παρατηρηθῆ ἐντὸς τοῦ περιτετευχισμέ-
νου τεμένους τρεῖς ἐνεπιγράφοι λίθοι· ἴδε Ditten-
berger, *Inscript. Graec. Septentr.* ἀρ. 412,
ἀρ. 413 καὶ ἀρ. 416. Ἐκ τούτων εὑρον σωζόμε-
νον κατὰ Τούλιον τοῦ 1897, ὅτε ἤρχισαν αἱ ἀνα-
σκαφαί, μόνον τὸν φέροντα τὴν ὑπ' ἀρ. 413 ἐπι-
γραφὴν. Ὁ λίθος ἦτο βῆθρον ἀνδριάντος. Ἀναδη-
μοσιεύω τὴν ἐπιγραφὴν ἐνταῦθα μόνον πρὸς ἐπανόρ-
θωσιν τοῦ ἐν στίχῳ 2^ῳ οὐχὶ ὀρθῶς ἀντιγραφέντος
ΜΕΤ ἀντὶ τοῦ εὐδιακρίτως ἐπὶ τοῦ λίθου κεγα-
ραγμένου ΜΕΘ

Ἄ πόλις τῶν Ὀπουντίων καὶ οἱ Λοκροὶ
οἱ μεθ' Ὀπουντίων τὸν στραταγὸν
τῶν Αἰτωλῶν Λύκωπον Πολεμάρ-
χου Καλυδώνιον ἀρετᾶς ἕνεκεν
δ καὶ εὐνοίας τᾶς εἰς αὐτοὺς ταῖς
θεοῖς ἀνέθηκαν.

Στ. 2. Μεθ' Ὀπουντίων· τοιαῦτα καὶ τὰ κα-
θειληφῆτος Κύθνον Dittenb., *Syll.* ἀρ. 213, 11,
καιρῶν καθειληφῆτων ὁμοίων τὴν Ἑλλάδα ἀρ.
214, 14, ἀφέσταλκε ἀρ. 190, 15, ἐρ' ἴσηι καὶ
ὁμοίηι ἀρ. 175, 16.

Στ. 3. Λύκωπον· ὀρθῶς, φαίνεται, ταυτίζεται
οὗτος πρὸς τὸν ὑπὸ Πολυβίου XXII 8 ἀναφερόμε-
νον, πρεσβευτὴν ἀποσταλέντα ὑπὸ τῶν Αἰτω-
λῶν μετὰ τὴν ἐν ἔτει 190 ἦσαν τοῦ Ἀντιόχου

εἰς Ρώμην ὁμοῦ μετὰ τέσσαρας ἄλλους. Καὶ κατὰ τὸ
σχῆμα τῶν γραμμῶν ἢ ἐπιγραφῇ ἀνήκει εἰς
τούτους τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αἰτωλικῆς
συμπολιτείας, ἂν καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ ὀρίσωμεν
ἀκριβῶς τῆς στρατηγίας τοῦ Λύκωπου τὸ ἔτος.
— Ἱερομνήμων Αἰτωλὸς Λύκωπος τὸ ὄνομα ἀναφέ-
ρεται ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Collitz, *Dialektinschriften*
ἀρ. 2310, ἀνηκούση εἰς τὰ μεταξὺ 266 καὶ 246
ἔτη.

Ἄρ. 6.

Ἐπὶ συντετριμμένου βῆθρου ἀνδριάντος. Ἡ ἐπι-
γραφὴ ἔχει τοὺς χαρακτῆρας συμμέτρους, ἐπι-
μελῶς κεγαραγμένους καὶ ἄνευ ἴχνους ἀκρεμό-
νων, ὅπως ἐν γένει μόνον αἱ ὀλίγα διασωθεῖσαι
ἐπιγραφαὶ τῶν πρωιμωτέρων χρόνων (πιθανῶς τῶν
μέσων περιόδου) τοῦ γ' πρὸ Χρ. αἰῶνος, οὐδεμίαν
δὲ τῶν ἀπο τοῦ 220 περιόδου καὶ μετέπειτα.

Κλεισίαν Λύκου Πλευρώνιον
το κοινόν τῶν Αἰτωλῶν
ἀρετᾶς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας
τᾶς εἰς αὐτοὺς.

Τίς ἦτο ὁ Κλεισίας οὗτος ἀγνωστοῦμεν. Ὁ πατήρ
αὐτοῦ Λύκος Πλευρώνιος βεβαίως οὐδεμίαν ἔχει
σχέσιν πρὸς τὸν τῆς ἀκολουθοῦσης ἐπιγραφῆς Λύ-
κον Καλυδώνιον.

Ἄρ. 7.

Ἐπὶ ἐνὸς ἐκ τῶν τριγωνικῶν ὀγκωδεσπῶν λί-
θων, οἵτινες διεσκορπισμένοι νῦν ἀπετέλουν ποτὲ
ὕψηλόν περὶ τὰ 11 μ. βῆθρον, φέρον βεβαίως ἀν-
δριάντα. Ἀριστερόθεν ἀποκεκρουμένος.

Ἄ πόλις Πλευρωνίων Λύκον
... ΛΕΟΣ Καλυδώνιον
... ΟΛΥΤΗΣΑΝΤΑ καὶ
εὐ]εργέταν γενόμεν[ον
αὐτᾶς ἀνέθηκε.

Ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν δῆλον,
τὰ ὅποια δὲν ἔχουσι πλέον τὴν μορφήν τῶν ἐκ
πρωιμωτέρων χρόνων τοῦ γ' αἰῶνος ἐπιγραφῶν,
ἢ ἐπιγραφῇ αὕτη ἀνήκει εἰς τὰ περὶ τὰ 200 ἔτη.
Τὸ Ο εἶνε μᾶλλον ἐπίμηκες καὶ ἴσον τὸ μέγεθος
πρὸς τὰ λοιπὰ γράμματα· τὸ Σ ἔχει παραλλήλους

τὴν ἄνω καὶ κάτω κεραίαν καὶ οὐχὶ λοξὰς πρὸς ἀλλήλας.

Τίς ἦτο ὁ Καλυδώνιος οὗτος Λύκος ἀγνωσθῆναι. Ἐν ἐπιγραφῇ Δελφῶν τοῦ 22᾽ ἢ 226᾽ ἀναφέρεται Αἰτωλὸς ἱερομνημῶν Λύκος. Ὁμοίως ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Michel. *Recueil* ἀρ. 22 (Dittenb., *Syll.* ἀρ. 12᾽), τοῦ τέλους τοῦ γ' αἰῶνος) φέρεται: Τὸ συνέδριον τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ γραμματέως Λύκου. Ἄλλ' ἄδηλον ἂν ὑπάρχῃ σχέσις τις μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων Λύκων.

... ΟΛΥΤΗΣΑΝΤΑ᾽ νομίζω ὅτι ἡ λέξις πρέπει νὰ συμπληρωθῇ *χρεολυτήσαντα*. Ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἐξεπεσαν τρία ἢ τέσσαρα τὸ πολὺ γράμματα. Ἴσως δὲ πρόκειται περὶ ὁμοίων περιπτώσεων ἐν τῇ πόλει τῶν Πλευρωνίων, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Πολύβιος XIII I ἀναφερόμενος εἰς τὰ τῶν Αἰτωλῶν καθόλου: «οἱ Αἰτωλοὶ διὰ τε τὴν συνέχειαν τῶν πολέμων καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν βίων ἔλαθον οὐ μόνον ἄλλους, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτοὺς κατὰ χρεοὶ γεννηθέντες». Ἀπὸ τοιούτων χρεῶν ἀπῆλλαξε πιθανῶς ὁ Λύκος τοὺς Πλευρωνίους, *χρεολυτήσας* ἦτοι ἀποτίσας αὐτά.

Ἄρ. 8.

Ἐπὶ τοῦ κατὰ μέτωπον λίθου ἐκ τῶν ἀποτελούντων ἐπίμηκες βάρθρον ἀνδριάντος εὐρέθη ἡ ἐπιγραφή, ἣτις κατ' ἐμὸν ἀντίγραφον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Kern, *Inscripfen von Magnesia* α) M σελ. XIV no LIVa (=Dittenb., *Syll.* ἀρ. 923). Ὁ λίθος οὗτος εἶνε ἐπιγεγραμμένος ἐκ τε τῆς προσθίας πλατείας πλευρᾶς καὶ ἐκ τῆς δεξιόθεν στενῆς. Ἄνω ἄριστερόθεν εἶνε μικρὸν μέρος ἀποκεκρουμένον:

α)

... ΙΚΑΝΔΡΟΥ
... ΟΗΣΕ

τουτέστι:

ὁ δεινὸς Νικάνδρου
ἐποίησε

Ἄμέσως μετὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ τὸ ἐξῆς ψήφισμα προξενίας:

β)

Στραταγε]όντος Εὐπόλεμου Ἰπαταίου προξενίαν Αἰτωλοῖ[ἔδω]καν κατὰ τὸν νομον Λυσικλεῖ Φαιδρου Ἀθηναῖοι. Ἐγγυοῖ[] . ΟΥΘΗΡΑΣ Δαμοκλέας Ἰπαταῖοι.

Στ. Γ. *Εὐπόλεμος*: γνωστός εἶνε στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν Εὐπόλεμος ἐκ τοῦ ἔτους 187/6 καὶ 176᾽, ἀλλ' ὁ ἐνταῦθα μνημονευόμενος ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν γ' αἰῶνα, διότι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς μεταξὺ τῆς α) καὶ τῆς γ), ἂν δὲν εἶνε προγενεσττέρα, δὲν θὰ εἶνε ὅμως καὶ μεταγενεσττέρα τῆς ὑπ' αὐτὴν ἐγκεκολαμμένης γ', ἣτις βεβαίως εἶνε ἕπως δῆποτε παλαιότερα τοῦ 200 πρὸ Χρ. Ἀν μάλιστα αὕτη δὲν εἶνε νεωτέρα τοῦ 217, τότε ὁ Εὐπόλεμος πρέπει νὰ ἐστρατήγησε κατὰ τι πρὸ τοῦ 220 ἔτος, διότι κατὰ τοῦτο καὶ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα γνωρίζομεν τοὺς στρατηγούς. Τὰ γράμματα ἐν γένει νεωτερίζουσι πολὺ ὀλιγώτερον ἢ τὰ συνήθη ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ Θέρμου τῶν ἐγγύς πρὸς τὰ 200 χρόνων ἂν καὶ τὸ Α ἔχει ἤδη τοιοῦτον σχῆμα. Καὶ ἡ γραφή: Ἀθηναῖοι διὰ τοῦ ΟΙ ἀντι τοῦ κατόπιν ΩΙ μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς παλαιότητας ταύτης ἐποχῆς αὐτῆς. — *Εὐπόλεμος ἱερομνημῶν Αἰτωλὸς ἐν Δελφοῖς ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 271 παρὰ Collitz, *Dialektinschriften* ἀρ. 2564.*

Μετὰ κενὸν διάστημα ἀκολουθεῖ κατωτέρω ἡ ἐπομένη ἐπιγραφή, διὰ τὴν χάραξιν τῆς ὁποίας μόλις ἤρκεσεν ὁ ἐν τῷ λίθῳ ἀπομείνας χώρος:

γ)

Στραταγε]όντος Ἀγέλου Ναυπακτίου τὸ
δεύτερον, Ἰππαρχέοντος Πολεμάρχου Θου-
ρισκίου, γραμματεῦντος Σκόπῃ Τριχονέας,
ἔδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς Ἐπειδὴ Μάχνητες οἱ ἀ-
πό Μαιάνδρου ἀποστεύσαντες πρεσβευτᾶν
Μησιπτόλεμον καὶ Ἰππονικον, τᾶν τε οἰκειοτα-

τα τῶν ποτὶ τὸ ἔθνος ἀνευώσαντο καὶ τῶν εὐ-
νοϊαν ἐνεφάνιζαν. ἂν ἔχοντι ποτὶ τὸ κοινὸν
τῶν Αἰτωλῶν Μάγνητες, δεδόχθαι τῶν τε φιλί-
10 αν τῶν ποτ' αὐτοὺς διαφυλάσσειν καὶ τῶν πολι-
ν αὐτῶν καὶ τῶν χώραν ἰκρᾶν καὶ ἄσυλον εἶμεν, καθ' ὅ,τι οἱ
πρεσβευταὶ ἐπαγγέλλοντι, καὶ μηθενὶ ἐξουσίαν εἶμεν
Αἰτωλῶν μηδὲ τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ κατοικούντων ἄγειν
μηθένα ἐκ τῆς χώρας τῆς Μαγνήτων, μηδαμῶθεν ὄρω-
15 μένους μήτε κατὰ γᾶν μήτε κατὰ θάλασσαν. Εἰ δέ τις
κα ἄγχι, τα μὲν ἐμφανέα ἀναπράσσειν ἀεὶ τὸν στρατα-
γὸν τὸν ἔναρχον, τῶν δὲ ἀφανέων τοὺς συνέδρους κατα-
δικάζοντας ζαμίαν, ἂν κα δοκιμάζωντι, ὡς τε κοινα
βλαπτόντων, καὶ ἐκπράσσοντας τὰς καταδικὰς καὶ ἀπο-
20 δίδοντας τοῖς ἀδικουμένοις κυρίο(υ)ς εἶμεν. Δεδόσθαι δὲ αὐτοῖς
καὶ ψᾶρον ἱερομανοικίαν ἐν τοῖς Ἀμφικτύονας, τὸ δὲ ψᾶρισμα το-
δε ἀναγράψαι καὶ ἀναθέμεν ἐν Θέρμον καὶ ἐν Δελφοῖς.

Ἐπειδὴ τὸ ἔτος 217/216, καθ' ὃ ὑπὸ τοῦ Πο-
λυβίου IV 16, 10. V 3, 103, 9-103, 4. 107,
ἡ ε. ἀναφέρεται ὁ Ναυπάκτιος Ἀγέλαος στρατη-
γῶν τῶν Αἰτωλῶν, ἐθεωρήθη ὡς τὸ πρῶτον τῆς
στρατηγίας αὐτοῦ ἔτος, ἢ ἀνωτέρω ἐπιγραφή ἐτά-
χθη εἰς τὰ ἔτη 216-212 ἢ 208-205· διότι
εἰς τι ἐκ τούτων πρέπει νὰ συμπίπτῃ δευτέρα τοῦ
Ἀγέλαου στρατηγία, καὶ ἀναμφιβόλως μᾶλλον
εἰς τὰ 208-205, διότι εἰς τον αὐτὸν ἄνδρα δὲν
ἐδίδετο ἡ στρατηγία συχνότερον ἢ κατὰ ὀκταε-
τίαν περίου, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν
στρατηγῶν (ἴδε τὸν κατάλογον παρὰ Gillischewski,
De Aetolorum praetoribus κτλ., Dissert 1896).
Μολονότι δὲ ἐκ τοῦ Πολυβίου δὲν βεβαιούμεθα ὅτι
τότε πρῶτον. ἦτοι τὸ 217/216, ἐστρατήγησεν ὁ
Ἀγέλαος, ἐν τούτοις τὸ πιθανώτερον εἶνε τοῦτο·
διότι πραγματικῶς κατὰ τὸ 217 ὑποχωρεῖ τὸ κόμ-
μα τῶν τέως ἐν ἀρχαῖς ὄντων ἄκρω φιλολολέμων
Αἰτωλῶν Δωριμάχου, Σκόπα καὶ τῶν ὁμοίων, ὑπε-
ρισχύουσι δὲ μετριοπαθέστεροι ἄνδρες, ὡς ἀντι-
πρόσωπος τῶν ὁμοίων ἐμφανίζεται παρὰ Πολυβίω
ὁ Ἀγέλαος εἰς ταύτην τὴν περίστασιν κατὰ πρῶ-
τον. Διὰ τῆς ἐπικρατήσεως αὐτῶν διετηρήθη ἐπί
τινα χρόνον μετὰ τὸ 217 καὶ ἡ εἰρήνη ἐν Ἑλλάδι,
ἕως οὗ οἱ περὶ Δωριμάχου καὶ Σκόπαν πάλιν ἐξε-
νίκησαν καὶ τὰ πράγματα ἐκ νέου συνετάραξαν.
(Πολυβ. V 107, 7). Διὰ τοῦτο καὶ ἐπανειλημ-
μένως ἐπανευρίσκωμεν κατόπιν ἐν ταῖς ἐπιγρα-

φαῖς Θέρμου στρατηγήσαντας τοὺς δύο τού-
τους ὄρους ἄνδρας τῆς Αἰτωλίας Πρβ. καὶ Be-
loeb, *Griechische Geschichte* III 2 σελ. 348.
Ἔτι ὁμοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγέλαος δὲν ἦτο ξένος πρὸς
τὰς διὰ τοῦ Δωριμάχου καὶ Σκόπα βίαιοπραγίας
καὶ ληστείας τῶν Αἰτωλῶν, ἀλλὰ συνειργάζετο
μάλιστα μετ' αὐτῶν εἰς ταύτας, μαρτυρεῖ ὁ Πο-
λυβίος πάλιν ἐν IV 16, 17. — Ἀγέλαον ἱερο-
μνήμονα Αἰτωλῶν ἐν Δελφοῖς καὶ πιθανῶς αὐτὸν
τοῦτον τὸν ἡμέτερον μνημονεύει ἐπιγραφή τοῦ
ἔτους 227 ἢ 226 παρὰ Collitz, *Dialektinschr.* ἀρ.
2366.

Στ. 2. *Θυρισκαίου*· τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ἀπαντᾷ
καὶ ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Collitz, *Dialektinschr.*
ἀρ. 2328.

Στ. 3. *Σκόπα Τριχονέος*· ἐκ τοῦ Πολυβίου
IV 27, 1. 37, 2 γνωρίζομεν ὅτι ἐστρατήγησε,
τὸ πρῶτον πάντως, ἐν ἔτει 220/219· τὸ δεύτερον
ἐστρατήγησεν ἐν ἔτει 212/211· ἐστρατήγησε δὲ
βεβαίως καὶ τρίτην φοράν, διότι κατὰ τὴν τρίτην
ταύτην στρατηγίαν ἔχομεν ἐν Θέρμῳ ψήφισματα
προξενίας χρονολογούμενα· ἡ τρίτη αὕτη στρατη-
γία πίπτει πιθανῶς εἰς τὸ ἔτος 204/3, ὅποτε αὐ-
τὸς μετὰ τοῦ Δωριμάχου ἐδοκίμασαν οὐσιώδη
ὡς φαίνεται μεταρρυθμίσειν τῆς πολιτείας τῶν Αἰ-
τωλῶν· πρβ. Πολυβ. XIII 1. Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὰ
σχέδια ταῦτα ἐναυάγησαν, ἐζήτησε τὴν τύχην του
εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔπου ἀνηγορεύθη ἀρχιστρά-

τηγος καὶ ἔλαβε μεγάλους μισθοὺς (Πολυβ. XIII 2. Περὶ τῶν μετὰ ταῦτα τυγῶν αὐτοῦ ἴδε Niese, *Geschichte der griech. und makedon. Staaten* II 363, 374, 672. Ἀπέθανεν ἐν Αἰγύπτῳ, φαρμάκῳ διαφθαρθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ ὡς ἀντάρτης (Πολυβ. XVIII, 37, ὀλίγον πρὸ τῆς κατὰ Μάρτιον τοῦ 196 ἀνακηρύξεως τῆς ἐνγληκιστικῆς Πτολεμαίου τοῦ Ε΄ Πολυβ. XVIII 38). — Ὅσα ὁ Gillischewski, *De Actolorum praetoribus* κτλ. σ. 7 ἐπερὶ τοῦ Σκόπα λέγει ὡς Ἑρακλειώτου δῆθεν δὲν εἶνε ὀρθά, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν Θέρμου, ἐν αἷς ὁ Σκόπας ῥητῶς ὀνομάζεται *Τριχοτεύς*.

Στ. 4. *Μάγνητες οἱ ἀπὸ Μαιάνδρου*· λέγεται καὶ οἱ ἐπὶ Μαιάνδρῳ (ἦ-ου), ὡς Μαγνησία ἢ ἐπὶ Μαιάνδρῳ. — Τί ἐδίδεν ἀφορμὴν εἰς τοιαύτας πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς συνθήκας τῶν πολιτειῶν τῶν υποκειμένων εἰς τὰς ληστρικές αὐτῶν ἐπιδρομὰς, μαρτυρεῖ ἐπιγραφή ἐκ Νάξου παρὰ Dittenb., *Syll.* ἀρ. 244. Πρβ. Πολυβ. IV 16, 10: Αἰτωλοὶ γοῦν τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι καὶ ληστεύοντες συνεχῶς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πολέμους ἀνεπαγγέλους φεροντες πολλοῖς κτε.

Στ. 11. *καθ' ὅτι*· ὅπως, καθὼς· πρβ. καθ' ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐκέλευεν Dittenb., *Syll.* ἀρ. 216, 3.

Στ. 13. *εἰ δέ τις κα ἄρηι*· ἄγειν σημαίνει βία λαμβάνειν, ἀπάγειν τι ἐπὶ τῇ βίαι ὑποτιθεμένου δικαίου· ἐνῶ ληστεύειν κυρίως εἶνε το ἀλλαγοῦ ἀπαντῶν ῥησιάζειν.

Στ. 16. *ἀναπράσσειν*· πρὸς ἀπόδοσιν εἰς τοὺς κυρίους των. — *ἀεὶ τὸν στραταγὸν τὸν ἑναρχον*· οὕτω λέγεται ἐν ἐπιγραφαῖς καί: τοὺς συνέδρους ἀεὶ τοὺς ἐνάρχους, ὁ γραμματεὺς ἀεὶ ὁ ἐν ἀρχαῖς ὄν, τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἐνάρχους, τὸν στρατηγὸν ἀεὶ τὸν ἑναρχον ὄντα, ἢ τὸς στραταγὸς τὸς ἀεὶ στρατηγόντας καὶ τοὺς Ἀμφικτύονας τοὺς ἀεὶ Ἀμφικτυονεύοντας.

Στ. 17 20 τῶν δὲ ἀφανέων-ζαμίαν, ἄν κα δοκιμάζωντι· ἔτσι ὑπολογιζομένου τοῦ ἀντιτίμου (ζαμίας, ποινηῖς) τῶν ἀφανῶν, εἰς αὐτὸ ἔχουσι τὸ δικαίωμα (κύριοι εἰσιν) οἱ συνέδροι νὰ καταδικάζωσι τοὺς ληστεύσαντας ἄγοντας πρὸς ὄφελος τῶν ληστευθέντων. — *Καταδικάζοντας*· τοῦτέστι κατὰ τῶν ἀγόντων (ὡς τὰ κοινὰ βλαπτόντων), ὅπερ καὶ λέγεται ἐν ὁμοίᾳ ἐπιγραφῇ παρὰ Michel, *Recueil* ἀρ. 25 σελ. 31: τῶν δὲ ἀφανέων καταδικάζοντας

τοὺς συνέδρους κατὰ τῶν ἀγόντων — ζαμίαν, ἄν κα δοκιμάζωντι, κυρίους εἶμεν (ἄλλως ἐν ἐπιγρ. παρὰ Dittenb., *Syll.* ἀρ. 247: καὶ τοὺς συνέδρους καταδικάζοντας τοῖς Κείοις τὰν τῶν ἀγόντων αὐτοὺς ζαμίαν, ἄν κα δοκ., κυρίους εἶμεν). Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἐπιγραφῶν φαίνεται ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς: κυρίους κατὰ παραδρομὴν οὕτω χαραχθὲν ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ ἕνεκα τοῦ προηγουμένου: ἀδικουμένοις, ὀρθῶς διορθώθη ἤδη ὑπὸ Dittenberger εἰς: κυρίους. — *κυρίους εἶμεν*· συντάσσεται πρὸς τὰς μετοχὰς: καταδικάζοντας καὶ ἐκπράσσοντας καὶ ἀποδιδόντας. Πρβ. καὶ Ditt., *Syll.* ἀρ. 247: τὸν στραταγὸν ἀεὶ τὸν ἑναρχον [τα] τὰ ἐν Αἰτωλίαν καταγόμενα ἀναπράσσοντα (οὕτως ὀρθότερον κατὰ Fränkel ἀντὶ καταδικάζοντα) κύριον εἶμεν.

Στ. 21. *φῆγον ἱερομνημονικάν*· ταύτην ἐμφανίζονται ἔχοντες οἱ Μάγνητες, παραχωρηθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Colliz, *Dialektinschr.* ἀρ. 2529, ἐν ἣ ἑνδεκα μὲν καταλέγονται ἱερομνημονες Αἰτωλοὶ, εἷς δὲ Κεραλὴν εἷς δὲ Μάγνης· ὁμοίως καὶ ἀρ. 2530.

Στ. 22. *ἐν Θέρμον καὶ ἐν Δελφούς*· οὕτω λέγεται καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς: τὰν μίαν (στάλαν) ἐν Θέρμον, τὰν δὲ ἐν Δελφούς.

δ)

Ἡ δεξιὰ στενὴ πλευρὰ τοῦ αὐτοῦ λίθου φέρει ἐπιγραφὴν ἠκρωτηριασμένην ἄνω καὶ ἑλλιπῆ δεξιόθεν, διότι ἐνταῦθα συνεχίζετο ἐπὶ τοῦ ἀκολουθοῦ λίθου τοῦ βάλθρου, ὅστις παντελῶς ἐξηφανίσθη. Καὶ δεξιόθεν ἐν μέρει εἶνε ἀποκεκρουμένος ὁ λίθος:

ΑΙ

Κ Ο Σ Ι Ω Ν Κ Α Ι Ε Ψ Α
Τ Ι Μ Ι Α Φ Α Ν Ε Ρ Α Ν Π Ο Ι Ο Υ Ν
Χ Θ Α Ι Τ Ο Ν Τ Ε Σ Τ Ε Φ Α Ν
δ Τ Α Ν Α Ν Α Γ Γ Ε Λ Λ Ο Μ Ε Ν
Τ Ο Υ Σ Α Ι Τ Ω Λ Ο Υ Σ Ι Σ Ο Υ
Τ Ο Ι Δ Ε Δ Ω Κ Α Ν Τ Ι Α Ι
Α Ι Τ Ω Λ Ο Ι Π Ο Ι Ω Ν Τ Α Ι Υ
Ν Α Ρ Χ Ο Ν Κ Α Ι Μ Α Γ Ν Η
10 Τ Α Σ Π Ρ Ο Γ Ε Γ Ε Ν Η Μ Ε Ν
Ε Ν Τ Ο Υ Σ Φ Ι Λ Ο Υ Σ Τ Ο Υ Σ
Β Α Σ Ι Λ Η Φ Ι Λ Ι Π Π Ο Ν Ε Π Ι

ΦΙΣΣΕΩΝΚΑΤΑΧΩΡΙΞΑ
ΣΤΡΑΤΑΓΕΟΝΤΟΣΑΓΕ
ΙΣΓΡΑΦΑΕΝΤΕΔΕΛΦΟΥΣ

Στ. 1. ΑΙ. ἀκολουθεῖ κάθετος κεραία ὥστε πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ΑΙΤΩΛΟΙ ἢ οὕτω πως. Καὶ πρὸ τοῦ ΑΙ διακρίνεται ἕτερον ΑΙ, ἀλλὰ τὰ πρὸ τούτου εἶνε παντελῶς ἀδιάκριτα. — Ὑπεράνω τοῦ 1^{ου} στίχου ἐξέπεσον δύο τοῦλάχιστον στίχοι.

Στ. 2. ΚΟΣΙΩΝ ἴσως εἶνε λείψανον ἀριθμοῦ ἀνδρῶν ἀποτελούντων ἀρχὴν τινα· π. γ. ἐν Τεγέα ὑπῆρχεν ἀρχὴ τριακοσίων ἀνδρῶν, πρὸς Cauer, *Delectus* σελ. 137 ἀρ. 117: οἱ τριακόσιοι διαγνόντω. — Ἄλλ' ἴσως προέρχεται καὶ ἐκ φράσεως ἀναλόγου π. γ. πρὸς τὴν ἐξῆς: στέφανον δίδόντες ἀπὸ ὀραχμῶν - - κοσίων. — ΚΑΙΕΥΑ· ἴσως: ΚΑΙΕΥΑΦΙΞΑΝΤΟ (οἶον: καὶ αὐτοὶ συναύξουν τὰλλα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ἔνδοξα καὶ ΤΙΜΙΑ, ὡς φέρεται ἀλλαγῶ ἢ: διαφυλάξουν τὰ λοιπὰ τὰ ὑπάρχοντα καὶ τὰλλα ΤΙΜΙΑ).

Στ. 3. ΦΑΝΕΡΑΝΠΟΙΟΥΝ. ἴσως φανεράν ποιῶντες τὰν ἔχουσιν εὐνοίαν ποτὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν.

Στ. 4. ΧΘΑΙΤΟΝΤΕΣΤΕΦΑΝ. βεβαίως δεδῶχθαι τὸν τε στέφανον (μήπως ἀνειπεῖν;).

Στ. 6. ΙΣΟΥ· ἄρα γε: ἴσους καὶ ὁμοίους; Πρὸς καὶ Dittenb., *Syll.* ἀρ. 426, 12: παρασκευάζοντες ἑαυτοὺς εὐχρήστους καὶ ἴσους.

Στ. 8. ΑΙΤΩΛΟΙΠΟΙΩΝΤΑΙΥ· ἴσως: πρόνοιαν Αἰτωλοὶ ποιῶνται ὑπὲρ — ἢ τὰν ἐπιμέλειαν Αἰτωλοὶ ποιῶνται ὑπὲρ.

Στ. 9. ΝΑΡΧΟΝ· πιθανῶς: τὸν στραταγὸν αἰετὸν ἔναρχον.

Στ. 12. ΒΑΣΙΛΗΦΙΛΙΠΠΟΝ. βεβαίως πρόκειται περὶ τοῦ Φιλίππου Ε'.

Στ. 13. ΦΙΣΣΕΩΝ. ἴσως λείψανον τοῦ Ἀμφισσέων. — ΚΑΤΑΧΩΡΙΞΑ· πρὸς. τὰ ἔπως δὲ καὶ ἐν τοῖς νόμοις καταχωρισθῆ ἢ: τοὺς δὲ νομογράφους καταχωρίσαι τοῦτο τὸ δόγμα εἰς τοὺς νόμους.

Στ. 15. ΓΡΑΦΑ· ἀντίγραφα ἢ ἀναγραφαί.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔχει σχέσιν, ἴσως μάλιστα ἀμεσον σχέσιν πρὸς τὸ προηγούμενον ὑπὲρ τῶν Μαγνήτων ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν. Ἐγγραφή βεβαίως στρατιαρχόντος Ἀγγελίου (στ. 14) καί, ὡς φαίνεται, κατὰ τὴν

αὐτὴν δευτέραν στρατηγίαν αὐτοῦ. Ἄλλὰ ποῖον ἄρα γε ἦτο τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καθόλου; Ἐκ τοῦ 2^{ου} καὶ 3^{ου} στίχου ἤθελεν εἰκάσει τις, ὅτι ἴσως πρόκειται περὶ ἄλλου ψηφίσματος τοῦ κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν, ἐπαινούντων νῦν καὶ στεφανούντων τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Μαγνήτων, οἵτινες διεπραγματεύθησαν τὴν ἐν τῷ προηγούμενῳ ψηφίσματι γ) συνθηκὴν. Ἄλλὰ καὶ ἂν τοῦτο ἀληθεύῃ, τὰ κατωτέρω ἔμως (στ. 5) ἐπιπερὶχουσι βεβαίως καὶ ἄλλα πράγματα. Ἰσως καὶ οἱ Μαγνήτες ἀνταποδίδοντες τὰ ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν παρεχόμενα αὐτοῖς, ἀναγνωρίζουσιν εἰς αὐτοὺς δικαιώματα ἰσοπολιτείας καὶ τὰ τοιαῦτα (πρὸς. στ. 6. τοὺς Αἰτωλοὺς ἴσους κτλ), ὅποτε ἤθελεν ὑποθέσει τις ὅτι περιείχοντο ἴσως ἐνταῦθα ἀποφάσεις προκληθεῖσαι ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων τῶν εἰς Μαγνησίαν ἐπανελθόντων δύο πρεσβευτῶν περὶ τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ ἀποδοχῆς τῶν προτάσεων τῶν Μαγνήτων καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀπονομῆς μιᾶς ἱερομνημονικῆς ψήφου. Οὕτω π. γ. ψήφισμα τῶν Αἰτωλῶν ὑπὲρ τῶν Μυτιληναίων, ἔμοιον πρὸς τὸ ἀνωτέρω ὑπὲρ τῶν Μαγνήτων, προκαλεῖ ἀποφάσεις τῶν Μυτιληναίων σχετικὰς πρὸς τὰς ἀνακοινώσεις τῶν ἐξ Αἰτωλίας ἐπανελθόντων πρεσβευτῶν. (Michel, *Recueil* σελ. 31 ἀρ. 25.) Ἄλλὰ καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ, διότι προδήλως καὶ ἄλλα πράγματα ἀκολουθοῦσι, τὰ ὅποια εἶνε τῶν Αἰτωλῶν ἀποφάσεις, καθὼς δεικνύει καὶ ἡ ὁριζούσα γλῶσσα τῆς ἐπιγραφῆς, οὐχὶ δὲ τῶν Μαγνήτων. Ἰσως δὲ εἰς τὰς ἀποφάσεις ταύτας μνεία ἐγένετο καὶ τῶν ἐν ἔτει 217 κατὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ πολέμου συναρθεῖσθαι συνθηκῶν, συμπεριλαμβάνοντο δὲ νῦν καὶ οἱ Μαγνήτες ἐν τοῖς *ῥήμασι* (στ. 11). Δυστυχῶς θετικώτερόν τι συμπέρασμα ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐξαγάγωμεν, διότι καὶ ἀδύνατον εἶνε νὰ συμπληρωθῇ ἐπαρκῶς ἡ ἐπιγραφή ἐν τινι οἰφδῆποτε σημείῳ.

Ἄρ. 9.

Ἐπὶ λίθων ἐξεδόρας, ἀποτελούσης τὸδε τὸ σχῆμα

οἵτινες πλὴν δύο ἐκλιπόντων εὐρέθησαν κατὰ γῶραν καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων ἀναμφιβόλως ἴσταντο εἰκόνας χαλκαῖ διαφόρων μελῶν τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων, φέρονται αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί:

α

Βασιλέα Πτολεμαῖον
βασιλέως Πτολεμαίου
Μακεδόνα

β)

Πτολεμαῖον βασιλέως
Πτολεμαίου Μακεδόνα

γ)

Βασιλίσσαν Β [ερενίκαν]
βασιλέως Μάγα
Μακέταν

δ)

[Βασιλίσσ]α[ν] αν
[βασιλ]εως Π[το]λεμαίου
Μακέταν

ε)

Βασιλίσσαν [Βερενί]καν
βασιλέως Πτολεμαίου
Μακέταν

ς)

. βασιλέως
[Πτολεμαίου] Μακεδόνα

ζ)

Ἀλ[έξανδρ]ον [βασιλ]εως
Πτολεμαίου Μακεδόνα

η)

Μάγαν βασιλέως
Πτολεμαίου Μακεδόνα

Κάτωθεν δὲ τῶν ἐπιγραφῶν β) μέχρις η) ἐν μιᾷ
σειρᾷ :

θ)

Λίτωλῶν τὸ κοινὸν ἀρετῆς ἔνεκεν καὶ εὐεργεσίας
τῆς εἰς τὸ ἔθνος καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ὅτι κατὰ πρῶτον λόγον πρόκειται περὶ τινος
βασιλευσάντος Πτολεμαίου, οὐδεμίᾳ ἀμφιβολία
ὑπάρχει, διότι εἷς καὶ μόνος τιτλοφορεῖται βα-

σιλεύς, ἐνῶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα φαίνονται ὅτι εἶνε
«βασιλίσσαι» σύζυγοι ἢ θυγατέρες ἢ θυγατέρες
καὶ μία σύζυγος καὶ υἱοὶ πάντως, τέκνα βασι-
λέων. Ὁ εἷς δὲ οὗτος βασιλεύς, εἰς ὃν ἡ πρώτη
ἐπιγραφή α) ἀναφέρεται, δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλ-
λος τις ἢ ὁ Πτολεμαῖος Γ' Εὐεργέτης, ὡς φαίνε-
ται ἐκ τῶν κατοπιν ἀκολουθούντων προσώπων. Καὶ
ὁ μὲν Πτολεμαῖος βασιλέως Πτολεμαίου τῆς ἐπι-
γραφῆς β) εἶνε ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Εὐεργέτου
Πτολεμαῖος, ὁ Φιλοπάτωρ κατοπιν ἐπικληθείς· ἡ
δὲ βασίλισσα Βερενίκα βασιλέως Μάγα ἢ σύζυ-
γος Πτολεμαίου Γ' Εὐεργέτου, θυγάτηρ δὲ τοῦ βα-
σιλέως τῆς Κυρήνης (περίπου 300-250) Μάγα καὶ
τῆς Ἀπάμης θυγατρὸς Ἀντιόχου τοῦ Σωτήρος.
Τὰ λοιπὰ πρόσωπα πρέπει νὰ εἶνε δύο μὲν θυγατέ-
ρες τοῦ Πτολεμαίου Γ' Εὐεργέτου, τρεῖς δὲ υἱοί·
ὥστε ἐν συνόλῳ κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας πρέ-
πει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος Γ' εἶχεν ἐξ τέ-
κνα τοῦλάχιστον, ἤτοι τέσσαρας υἱοὺς καὶ δύο θυ-
γατέρας. Ἄν ἐπὶ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἐκλιπόντων λί-
θων ἐφέρετο τὸ ὄνομα καὶ ἄλλου τέκνου, ἐβδόμου
ἢ καὶ ὀγδοῦ ἔσως, ἀγνωσοῦμεν. Καὶ τρεῖς μὲν τῶν
υἱῶν ὀνομάζονται ἐνταῦθα: Πτολεμαῖος, ὡς ἐπίδο-
ξος διάδοχος, Ἀλέξανδρος, Μάγας· ἀγνωστον
δὲ μένει μόνον τοῦ τετάρτου τὸ ὄνομα, ὅστις ἦτο
πρεσβύτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Μάγα, νεώ-
τερος δὲ τοῦ διαδόχου Πτολεμαίου καὶ τῶν δύο θη-
λέων, ἂν ἐτηρηθῆ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τῆ το-
ποθετηθεῖ τῶν ἀντιστοίχων εἰκόνων ἢ καθ' ἡλικίαν
σειρά. Ἡ ἑτέρα ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν ὀνομάζετο
βεβαίως Βερενίκα, ὡς ἡ μήτηρ· διότι τὰ σωζο-
μενα γράμματα ΝΙΚΑΝ τῆς ἐπιγραφῆς ε) οὐ-
δεμίαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν ἀφήνουσι· ἡ δὲ
ἄλλη, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας ἐν τῇ ἐπι-
γραφῇ δ) δὲν σώζεται εἰ μὴ ἡ τελευταία συλλαβή, .
. . . AN, βεβαίως ὀνομάζετο Ἀρσινόα καὶ οὐχὶ Βε-
ρενίκα, ὅπως ἐνόμισα ἄλλοτε, διότι ὁ γῶρος ἐν τῷ
λίθῳ ἀρκεῖ μόλις διὰ τὰ ἐξ γράμματα ΑΡΣΙΝΟ,
οὐχὶ δὲ διὰ πλείονα τούτων ἔστω καὶ κατὰ ἐν ἦτοι
διὰ τὰ ἐπτά γράμματα ΒΕΡΕΝΙΚ, διακρίνεται δὲ καὶ
ἐλάχιστον τι ἔχνος τόξου ἐκ τοῦ Ο πρὸ τοῦ Α, ὅπερ
αἶρει πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς συμπληρώσεως
τοῦ κενοῦ. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν γνωρίζο-
μεν ὅτι τὰ τέκνα τοῦ Πτολεμαίου Γ' Εὐεργέτου
ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης, θυγατρὸς τοῦ

Μάγα, ἦσαν τρεῖς μὲν υἱοί, ὁ Πτολεμαῖος (Δ΄ Φιλοπάτωρ), ὁ Μάγας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, τρεῖς δὲ θυγατέρες, ἡ Βερενίκη, ἡ Ἀρσινόη καὶ Βερενίκη ἄλλη. Ἡ ἐπιγραφή ἄρα διδάσκει ἡμᾶς νῦν ὅτι πρέπει εἰς τοὺς τρεῖς γνωστοὺς υἱοὺς νὰ προσθέσωμεν καὶ τέταρτον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ὄνομα ἐξέπεσεν ἐκ τῆς ε΄) ἐπιγραφῆς. Τούναντίον ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν δὲν φαίνεται ἂν ὑπῆρχε καὶ τρίτη θυγάτηρ, Βερενίκη, περὶ ἧς ὑποτίθεται ὅτι ἀπέθανε πρὸ τοῦ πατρὸς τῆς, ὡς καὶ ἡ ἄλλη ἀδελφὴ Βερενίκη, ἀποθανοῦσα τὸ 238, καὶ ὁ υἱὸς Ἀλέξανδρος ὁ πρὸ τοῦ πατρὸς ὁμοίως ἀποθανών.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἀνήκουσι βεβαίως εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 222 χρόνους, διότι ὁ Πτολεμαῖος Γ΄ Εὐεργέτης ἐβασίλευσε 217-222, καὶ δὴ ἐγγύτατα εἰς τοὺς περὶ τὸ 222, διότι πολυάριθμα ἤδη εἶνε τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἡ Ἀρσινόη τοῦλάχιστον δὲν ἐγεννήθη πολὺ πρὸ τοῦ 222, ἐπειδὴ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῆς ἦτο ἀκόμη παιδίον. Καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι δὲ κατάστασις, ἧτις ἔτρεψε τοὺς Αἰτωλοὺς εἰς στενωπὸν πρὸς τοὺς Πτολεμαίους σύνδεσμον, φέρει ἡμᾶς εἰς τὰ περιωρισμένα ταῦτα χρονικὰ ὄρια ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τῶν ὑπὲρ ὄψιν ἐπιγραφῶν. Τῶ ὄντι, ἐνῶ ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος (229-221/0) οἱ Αἰτωλοὶ εἰρήνευσαν πρὸς τοὺς Μακεδόνας, κατὰ δὲ τὸν Κλεομενικὸν πόλεμον ἔκλιναν μᾶλλον εἰς συμμαχίαν πρὸς τὸν Κλεομένη καὶ τὸν Ἀντίγονον, κατόπιν ἀφοῦ πλέον ὁ Ἄρατος παρεδόθη ὅλως εἰς τοῦτον, ἐνῶ ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τὴν ἐν Δύμη μάχην ἐγκαταλιπὼν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐστράφη ἐντελῶς πρὸς τὸν δεινὸν αὐτῶν ἀντίπαλον καὶ νικητὴν Κλεομένη, οἱ Αἰτωλοὶ παρὰ τὰς εἰρηνικὰς πρὸς τὸν Ἀντίγονον σχέσεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ συνδεθῶσι στενωπὸν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου. Ὅτε δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα περίπου τοῦ 224 ὁ Ἀντίγονος ἐν Αἰγίῳ ἐκήρυξεν ἐπισήμως τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἔτι δὲ πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς, Βοιωτοὺς, Φωκεῖς, Ἀκαρνανᾶς, Ἡπειρώτας, οἱ Αἰτωλοὶ ἠσθάνθησαν βεβαίως τὸ βᾶρος τῆς δυνάμεως ταύτης καὶ συμμαχίας, ἧτις ὅπως ἴσως ἦγε ὡς φωβερὸν πρόχωμα κατὰ τῆς ἰδίας ἐαυτῶν πολιτικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κυβέρνησις, ἧτις ἀντηγωνίζετο πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι δευτέραν μεγάλῃν δύναμιν, τὴν Μακεδονίαν, εὗρισκε νῦν συμ-

φέρον νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς αὐτόθι φυσικοὺς ἀντιπάλους τῶν Μακεδόνων, ἐνῶ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἢ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς εὐνοία ἐκάνονίξε τὴν αὐτόθι πολιτικὴν τῆς. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν χρόνον, τὸν μεταξὺ τοῦ χειμῶνος τοῦ 224 καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πτολεμαίου Γ΄ Εὐεργέτου, πρέπει νὰ ἔλαβον οἱ Αἰτωλοὶ τοιαύτας ἀφορμὰς εὐνοίας ἐκ μέρους αὐτοῦ, ὥστε νὰ τιμῆσωσι καὶ τοῦτον καὶ τὴν οἰκογενεῖάν του ὅλην διὰ τῶν εἰκόνων, εἰς ἃς ἀναφέρονται αἱ ἀνωτέρω ἐπιγραφαί.

Μακέταν: ἀπαντᾷ τὸ ἄρσεν. Μακέτας=Μακεδών, κατὰ τὸ Ἀλκέτας, ὅπερ εἶνε μακεδονικὸν καὶ ἠπειρωτικὸν ὄνομα: τὸ θηλ. Μακέτις καὶ Μακέτα. Καὶ Μάκεσσα ὑπάρχει ἐπὶ τῇ σημασίᾳ τοῦ μακεδονικῆ, οἷον Ἡμαθία Μάκεσσα. Μακετία δὲ ἡ Μακεττία λέγεται ἡ Μακεδονία. Πρβ. Kretschmer, *Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache* σελ. 285.

Ἄρ. 10.

Ἐπὶ βάρου, ὅπερ ἔφερε ποτε ἀνδριάντα :

Ἄ πόλις τῶν Λαμνίων τὸν
στραταγὸν τῶν Αἰτωλῶν
Ἀγήταν Λοχάγου Καλλιπο-
λίταν

Ὁ στρατηγὸς Ἀγήτας ἀναμφιβόλως εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἐν V 91, 1 ἀναφερόμενος ὡς στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν ἐν ἔτει 218/217. Ἄν τότε τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερον, εἶνε ἄδηλον. Ἀλλ' ὅπως ἴσως φαίνεται ὅτι ἠκολούθησε μετὰ χρόνον ἰκανὸν καὶ ἄλλη αὐτοῦ στρατηγία καὶ δὴ ἡ ἐν ἔτει 201/200, ὡς θέλει ὁ Gillischewski (*De Aetolorum praetoribus etc.*, Dissert., 1896). Ἄν τοῦτο εἶνε ἀληθές, τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 218/217 καὶ 201/200 μεσολαβεῖ καὶ ἄλλη αὐτοῦ στρατηγία, διότι διόλου δὲν εἶνε πιθανόν ὅτι μετὰ δεκαοκτὼ ὅλων ἐτῶν διαθεσιμότητα οὕτως εἰπεῖν ἐξελέγη ὁ Ἀγήτας αὐτὸς στρατηγός: ὡς ἐκ τῆς σειράς τῶν Αἰτωλῶν στρατηγῶν φαίνεται, οἱ αὐτοὶ ἄνδρες, ἂν μὴ συχνότερον, ἀλλὰ κατὰ ὀκταετίαν ὅμως πάντως ἀνελάμβανον τὴν ἀνωτάτην τῆς πολιτείας ἀρχήν. Τοιοῦτοτρόπως καθίσταται ἀβέβαιον εἰς ποῖον ἐκ τῶν μεταξὺ 218 καὶ 201 ἐτῶν ἀνήκει ἡ ἡμε-

τέρα επιγραφή. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου καὶ ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν εἶνε κεχαραγμένη μικροτέρους γραμμασιν ἢ ἀκόλουθος·

Ἄρ. 11.

Στραταγεόντος τῶν Αἰτωλῶν Στράτωνος,
ἰππορχεόντος Λαδικίου Ἀρσινοῆος, γραμματ[ε]ύοντος
Ταυριωνος Μυστακίος ἐδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς [τῷ δεῖνι Ἀ-
ριστωνος καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Μενεκράτει,
Σμυρναίοις, δεδῶσθαι πολιτείαν κατὰ τὸν νόμ[ον].

Εἶνε προφανές λοιπὸν ὅτι ἡ ὑπ' ἄρ. 10 εἶνε προγενεστέρα τῆς ὑπ' ἄρ. 11, καθόσον μάλιστα ὁ λίθος εἶνε αὐτὸ τὸ βῆθρον τοῦ ἀνδριάντος καὶ σύγχρονος ἐπομένως τῇ ἀνεγέρσει αὐτοῦ ἢ πρώτη ἐπιγραφή. Ἄλλ' ὁ Στράτων οὗτος δὲν δύναται νὰ τεθῆ εἰς ἄλλο ἔτος ἢ εἰς τι ἐκ τῶν μεταξὺ 216 καὶ 213 ἢ περίπου 209 - 205 μόνων κενῶν ἐτῶν τῆς σειρᾶς 221 - 170, οὐχὶ δὲ εἰς τι τῶν πρὸ τοῦ 221. Διότι ἂν προηγείτο τοῦ ἔτους τούτου, τότε καὶ τοῦ Ἀγήτα θὰ ὑπῆρχε προηγουμένη τις στρατηγία, ὅποτε ἡ ἰκανῶς ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἔτη (μεταξὺ τοῦ 225 καὶ 200) ὁράσις αὐτοῦ ὡς στρατηγοῦ θὰ ἦτο ἕνεκα τῆς ἡλικίας ἕλως διόλου ἀπίθανος· εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν ἐκλέξιμοι ὡς στρατηγοὶ πρὸ τοῦ 300 ἔτους τῆς ἡλικίας των, οὐδεὶς δὲ τῶν μεταξὺ 221 καὶ 170 στρατηγησάντων δεῖκνύει στάδιον δράσεως στρατηγοῦ ἐν ἐνεργείᾳ τόσον μακροχρόνιον· ἂν ὅχι, διότι ἐβαρύνοντο τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας (μόνον ὁ Δωριμαχος καὶ ὁ Χαρίξενος πρὸ αὐτοῦ ἐστρατήγησαν τετράκις), ἀλλὰ διότι εἶχον χρεῖαν νεωτέρων ἀνδρῶν ὡς στρατηγῶν, οἱ Αἰτωλοὶ δὲν κατέφρουγον φαίνεται εἰς τοὺς ὀπωσθήποτε πρεσβυτέρους, προκειμένου περὶ τῆς ἀνωτάτης διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πολιτείας των.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀνάθεσις τοῦ ἀνδριάντος εἰς τὸν Ἀγήταν ἔγινε καὶ ἡ ἐπιγραφή ἐπομένως ἐχαράχθη κατὰ τὴν ἔτει 218/217 στρατηγίαν αὐτοῦ.

Μνημονεύεται καὶ Λόχαγος Ἀγήτα Καλλιπολίτης ὡς ἱερομνήμων τῶν Αἰτωλῶν ἐν Δελφοῖς ἐν ἔτει 178/7 Dittenberger, *Sylloge* ἄρ. 293, ὅστις θὰ εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ἐν ἔτει 179/178 στρατηγὸς αὐτῶν. Προδήλως ὁ Λόχαγος οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀγήτα, ἡλικίαν ἔχων τὴν ἐκ τοῦ νόμου τῶν

τριάκοντα ἐτῶν, ὅτε ἐστρατήγησε τὸ 179. Δεύτερος οὗτος λόγος ὅτι ὁ Ἀγήτας ἀνήκει εἰς τὰ εἴκοσι τελευταῖα ἔτη τοῦ γ' αἰῶνος καὶ δὲν ἤρχισε τὸ στάδιόν του πρὸ τοῦ 218, ὡς στρατηγὸς τούλαχιστον.

Ἄρ. 12.

Ἐπὶ λίθου ἀποτελοῦντός ποτε βῆθρον ἀνδριάντος ἐνφοκοδομημένου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἁγίος Νικόλαος παρὰ τὸ χωρίον Μόκιστα. Ἡ ἐκκλησία κεῖται δύο περίπου χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ τεμένου τοῦ Θέρμου καὶ εἶνε κτισμένη καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν ἐκ λίθων ληφθέντων ἐκ τινος παρακειμένου βεβαίως ἀρχαίου ἱεροῦ. Κατὰ τοὺς βυζαντηνοὺς χρόνους ἠγείρετο ἐνταῦθα ἡ αὐτὴ ἢ ἄλλη τις μεγαλοπρεπεστέρα ἐκκλησία· τὰς βυζαντηνάς αὐτῆς εὐρεθείσας ἐπιγραφὰς ἶδε ἐν Ἐπιτηγίδι Παρνασσοῦ τόμῳ 7^ῳ τοῦ ἔτους 1903 σελ. 208 ἐ.

Στραταγιόντος Στράτων[ος
.....ἔδοξε τοῖς Αἰτω-
λοῖς Ἀριστομάχῳ Λυσίμ.....
Λακεδαιμονίῳ δεδῶσθαι προ-
ῶ ξενίαν καὶ ἰσοπολιτείαν....
αὐτῷ καὶ ἐκγονοῖς κα.....
..ΝΙΩΙ

..... ΑΙΤΩΛΟΙ

..... ΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣ

..... ΕΝΓΥΟΣ (?)

ΤΑΣΠΡΟΞΕΝΙΑΣ

..... ΝΟΣΥ

Μετὰ τὸν 6^{ον} στίχον ἠκολούθει εἰς τὸ πρῶτον δεῦτερον ἄλλο ψήφισμα προξενίας, γραφὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στρατηγοῦ Στράτωνος ὡς φαίνεται.

Ἄρ. 13.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Νικολάου ἐπὶ βῆθρου ἐνφοκοδομημένου :

Στραταγιόντος Νικάνδρου Τριχονέος τὸ δεύτερον
προξενίαν Αἰτωλοὶ ἔδωκαν κατὰ τὸν νόμον Εὐνω(ι)
...ΟΥ Νεαπολίται. Ἐγγυος Κυδριῶν Δωριμαχοῦ
Τριχονέος.

Ὁ Νικάνδρος Τριχονεὸς ἐστρατήγησε τὸ δεῦτερον ἐν ἔτει 184/183. Πρβ. τὰ κατ' αὐτὸν παρὰ Gillischewski, *De Actolorum praetoribus etc.*, Dissert., 1896, σελ. 30 ἐ. Ὁ Νικάνδρος Βίττου

Τριγωνεύς ἱερομνήμων ἐν Δελφοῖς κατὰ τὸ ἔτος 178/177 (Dittenb., *Syll.* ἀρ. 293) πρέπει νὰ εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ στρατηγός. Ὁ *Κροθρίων Διοριμάρχου Τριγωνεύς* (ἴδε ἀνωτέρω εἰς τὰ περὶ ἐπιγρ. 1. σ. 76) εἶνε βεβαίως υἱὸς τοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι περίπου ἔτη τοῦ γ' αἰῶνος ἐπανειλημμένου στρατηγησαντος *Διοριμάρχου Νικοστράτου Τριγωνεύς*.

Ἄρ. 14.

Ἐπὶ τεμαχίου λίθου, τὸ ὁποῖον ἀνῆκε μὲν ἀρχῆθεν εἰς τι ἐκ τῶν καταστραφέντων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Β' μνημείων, μετὰ πολλοῦ δὲ ἄλλου ἀχρήστου καταστάντος ὕλικού αὐτῶν συνενφωκοδομήθη εἰς τὸν ἀνατολικὸν στυλοβάτην τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπολλωνος, ὅτε οὗτος ἀνεκαινίσθη πιθανῶς μετὰ τὴν ἐπὶ Φιλίππου τελευταίαν καταστροφὴν τοῦ 206. Τὰ γράμματα εἶνε μετ' ἐπιμελείας ἐγκεκολαμμένα, ἀπέχοντα κανονικῶς μικρὸν τι ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲν ἴχνος ἀκρεμόνων (apices) παρουσιάζοντα.

.... ΟΥΝΤ.....
 ... ΛΥΚΡΙΤ.....
 ... ΤΤΙΟΥ.....

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ ἴσως δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ἐν τῇ γαλικῇ στήλῃ (ἀρ. 1 σελ. 69) μνημονευομένου στρατηγοῦ τῶν Αἰτωλῶν *Πολυκρίτου Καλλιέος*.

Ἄρ. 15.

Ἐπὶ τεμαχίου λίθου, τὸ ὁποῖον εὐκόλως ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπιστύλιον, ἀνῆκον ἀρχῆθεν εἰς στοᾶν ὑπερκειμένην τοῦ ναοῦ. Πολλὰ τεμάχια τριγλύφων, ἐπιστυλίων καὶ πωρίων σπονδύλων, φερόντων πρόδηλα τὰ ἴχνη τῆς διὰ πυρὸς καταστροφῆς τοῦ κτιρίου, εἰς δὲ ἀνῆκον, εἰρέθησαν ἀποτελοῦντα τοῖχον, ὡς ἀνάλημμα μικρὸν παραλλήλως τοῦ ἀνατολικοῦ στυλοβάτου τοῦ ναοῦ, ὅστις πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἤγγιξε σχεδὸν τὴν βραχώδη ρίζαν τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ Μέγα-Λάκκου. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λόγος γίνεται περὶ πασιδός, συμπεραίνω ὅτι ὁ λίθος οὗτος μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ ἐν λόγῳ τοίχου ἀνῆκεν εἰς στοᾶν, ἥτις ἴσως τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐ-

δόφους καὶ τῆς θέσεως, ἐν ἧ εὑρέθησαν οἱ λίθοι, καθίσταται ἀναμφίβολον ὅτι ὑπερέκειτο τοῦ ναοῦ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ. Τὰ εὐμεγέθη γράμματα εἶνε μετ' ἐπιμελείας ἐγκεκολαμμένα καὶ ἄνευ οὐδενὸς ἴχνους ἀκρεμόνων.

..... ΤΑΝ ΠΑΣΤΑ ΔΑ.....
 ΛΡΙΕΓΝΟΥ ΤΡΙΧΟΝΕ...
 ... ΣΣΕΟΣΒΡΥΤΩΝΟΣΦ...

Ὡς φαίνεται πρόκειται περὶ ἀναθέσεως πασιδός ἤτοι στοᾶς, στρατηγοῦντος *Χαριξένου Τριγωνεύς* καὶ ἄλλων ἀρχόντων, οἷον ἐπιλεκταρχόντων τοῦ δαῖνος *Ἀμφισσέος*, *Βρούτιωνος* *Φυσκέος* ἢ *Φυταιέος*.

Τὰ καταστραφέντα ὑπὸ Φιλίππου Β' μνημεῖα τοῦ Θέρμου εἶνε πιθανώτατα τὰ κτισθέντα κατὰ τοὺς ἐνδοξότερους χρόνους τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας ἤτοι μετὰ τὸν ἔλεθρον τῶν Γαλατῶν τὸ 279/278 μέχρι τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ γ' αἰῶνος. ὅποτε οἱ Αἰτωλοὶ ἤγον καὶ ἔφερον τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν πᾶσαν, λαφυραγωγοῦντες καὶ ληστεύοντες τοὺς τε πλησίον καὶ τοὺς μακρὰν. Τὰ λείψανα τῶν κτιρίων τούτων δεικνύουσι παντάπασιν ἐνιαῖον χαρακτῆρα καὶ τὸ τέμενος ὅλον φαίνεται ὡς νὰ ἀπέκτησε συγχρόνως πάντα τὰ ἐν λειψάνοις σωζόμενα κτίρια αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε διόλου πιθανὸν ὅτι ἔγινεν εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ γ' αἰῶνος. Κατὰ τὸ 322 ἢ Αἰτωλία δὲν εἶχεν οὐδὲ τὰς πόλεις πάσας τετειχισμένας πρὸς Διοδώρου XVIII 24.25, ἐνῶ κατόπιν οὐδεμία πόλις καὶ κώμη κατελείφθη ἀνοχύρωτος, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σημερινῶν πανταχοῦ τῆς χώρας λειψάνων φρουρίων καὶ πύργων. Κατὰ δὲ τὸν γ' αἰῶνα ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τῶν ἐνδοξῶν κατὰ τῶν Γαλατῶν ἀγώνων. Διὰ τοῦτο μετὰ μεγίστης πιθανότητος, ἂν μὴ μετὰ τελείας βεβαιότητος, νομίζομεν ὅτι καὶ τὰς ἐκ τοιούτων προγενεστέρας τῆς ἐπὶ Φιλίππου καταστροφῆς μνημείων προερχομένης ἐπιγραφῆς δυνάμεθα νὰ θέσωμεν εἰς τοὺς μετὰ τὸ 279 καὶ πρὸ τοῦ 220 χρόνους.

Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ *Τριγωνεύς Χαριξένος* πρέπει νὰ εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις μετ' ἄλλων πολεμικῶν ἀνδρῶν τῆς Αἰτωλίας μνημονεύεται στρατηγησας περὶ τὰ μέσα τοῦ γ' αἰῶνος (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 71).

Ἄρ. 16.

... ΕΠΙΧΑΡΙΞΕΝΟΥΣΤΡΑΤΑΓΟΥ...
 ... ΚΡΑΤΕΟΣΓΡΑΜΜΑΤΙΣΤΑΑΙΤΩΛΟΙ...
 ... ΑΝΔΡΟΚΛΕΟΣΧΑ...
 ... ΠΡΟΞΕΝΙΑΝΤΑΛΛΟΣ ΑΚΑΙ
 ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕΝΟΙΣΔΕΔΟΤΑΙΕΓ
 [ΓΥΟΣ...]

Ἄρ. 17.

... ΕΠΙΧΑΡΙΞΕΝΟΥΣΤΡΑΤΑΓ...
 ... ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΤΑΑΙΤΩΛΟΙ...

... ΛΕΟΥΣΚΟ...
 ... ΠΡΟ ΞΕΝΙΑΝ...
 ... ΠΡΟ ΞΕΝΟΙΣΔΕΔΟΤΑΙ...

Ἀμφότεραι αἱ ἀνωτέρω ἠκρωτηριασμένα ἐπιγραφὰ ἦσαν ψηφίσματα προξενίας, κεχαραγμένα ἐπὶ στήλης εὐρεθείσης μετ' ἄλλων συντριμμάτων ὁμοῦ. Ὁ στρατηγὸς ἐν ἀμφοτέροις εἶνε ὁ αὐτός. Καὶ βεβαίως ὁ Χαριξένος οὗτος εἶνε ὁ αὐτός καὶ ὁ ἀνωτέρω, διότι καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων τὰ γράμματα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 220 χρόνους.

(ἀκολουθεῖ συνέχεια)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΡΝΗΘΟΣ ΑΝΤΡΟΥ¹

(Πίν. 3)

Πρὸ πολλοῦ τὸ παρὰ τὴν Φυλὴν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος ἄντρον εἶναι γνωστὸν διὰ τὴν ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τελουμένην λατρείαν τοῦ Πανός καὶ τῶν Νυμφῶν. Το χαρακτηριστικὸν ὄνομα Λυγνοσπηλαιὰ διδόμενον εἰς τὸ ἄντρον ὑπὸ τῶν περιόικων διὰ το πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ εὐρισκομένων λύγων, ἐπιγραφαὶ χαραγμέναι ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ τὸ ἐντεῦθεν προελθὸν ἀνάθημα τοῦ Τηλεφάνους, ἀνάγλυφον ἀπειρωμένον εἰς τὸν Πᾶνα καὶ τὰς Νύμφας, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1847 εἰσαχθὲν εἰς τὸ Μουσεῖον, ἐμαρτύρουν κατηγορηματικῶς περὶ τῆς λατρείας ταύτης. Περιεμένετο λοιπὸν κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἄρχ. Ἐταιρείας ἐκτελεσθείσας ἀνασκα-

φὰς κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1900 καὶ 1901 νὰ ἀνευρεθῶσι πράγματα ἀναγομένα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Πανός καὶ τῶν Νυμφῶν καὶ ἡ προσδοκία αὕτη ἐπαρκῶς, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ἐξεπληρώθη. Διότι ἂν καὶ κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἐνεργήσαντος τὰς ἀνασκαφὰς κ. Α. Σκιᾶ μόνως τὸ¹ τῆς σανερέας ἐκτάσεως τοῦ σπηλαιῶ ἀνεσκόφη (Πρακτικὰ 1901 σ. 33), εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων, ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν οὐ μὲν ἐντελῶς ἀκέραια, πέντε δὲ ἄλλων μέρη, ἔπειτα καὶ μικρότερα ἄλλα εὐρήματα οὐχὶ ἀνάξια λόγου. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν ἀνασκαφὴν τοῦ σπηλαιῶ τῆς Βάρης ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν ἐξήχθησαν βεβαίως πέντε, σχεδὸν τέλεια, συγκολληθέντα ἐκ πολλῶν τεμαχίων ἀνάγλυφα καὶ μέρη δύο ἄλλων, ἀλλ' ἐκεῖ καταρθώθη νὰ ἀνασκαφῆ ἐλόκληρον τὸ ἄντρον, ἐπειδὴ δὲν ἐδυσχεραίνετο τὸ ἔργον τῆς ἀνασκαφῆς ὡς εἰς τὴν Λυγνοσπηλαιάν, ἔπου ἔδει νὰ ἀποσπασθῆ σκληρὸς καὶ παχὺς ἀσβεστολιθικὸς

¹ Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῶν εὐρημάτων συντόμως διέλαθεν ἤδη ὁ ἐνεργήσας τὰς ἀνασκαφὰς κ. Α. Σκιᾶς ἐν τοῖς Πρακτικαῖς τοῦ 1900 σελ. 38, κ. ε. καὶ 1901 σ. 32 κ. ε., μὴ εὐκαιρήσας δὲ νὰ ἀσοληθῆ ἰδιαιτέρως εἰς τὰ εὐρήματα ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἐμὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τούτων ἐπιφυλάξας δι' ἑαυτὸν νὰ γράψῃ περὶ τῶν ἐν τῷ ἄντρον εὐρεθεισῶν ἐπιγραφῶν ὡς καὶ τῆς ἐν αὐτῷ λατρείας, ὅπως προσεργίως θέλουσι δημοσιεύσῃ.

επίπαγος κατασταλαχθείς υπό τῶν ἐκ τοῦ βράχου
 φεόντων ὑδάτων, ὅστις ἐκάλυπτε τὴν ἀρχαίαν ἐπι-
 φάνειαν Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἀναγλύφων ἔχουσι ἀξίαν
 καὶ τὰ ἄλλα μικρὰ εὐρηματα, οἷον χρυσᾶ κοσμη-
 ματα ἢ ἀναθήματα, ἀγγεῖα ἢ τεμάχια τοιούτων,
 πηλίνα εἰδώλια καὶ μέγα πλῆθος λύχνων. Τῶν
 εὐρημάτων τούτων περιγραφὴν καὶ τὴν κατὰ τὸ
 δυνατὸν ἐρμηνείαν ἐπιχειροῦμεν κατωτέρω ἀρχί-
 ζοντες ἀπὸ τῶν ἀναγλύφων.

Ἀνάγλυφα

Ἦτο εὐλογον ἐν τῷ ἄντρῳ τοῦ Πανός καὶ τῶν
 Νυμφῶν νὰ εὐρεθῶσι καὶ ἄλλα ὅμοια πρὸς τὸ τοῦ
 Τηλεφάνους καὶ τὰ γνωστὰ ἀναθηματικά ἀνά-
 γλυφα, ἅτινα συνήθως παριστῶσι σπηλαίον καὶ ἐν
 αὐτῷ τὰς Νύμφας, τὸν Πᾶνα, καὶ ἐνίοτε τὸν Ἑρ-
 μῆν καὶ Ἀγγελῶν. Τῷ ὄντι πάντα τὰ εὐρεθέντα

ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	ΠΟΛΙΣΤΡΑΤΟΣ	ΛΥΛΟΣ	ΠΑΥΣΙΑΣ	ΤΟ
ΔΙΟΡΕΙΟΗΣ	ΘΕΟΤΙΜΟΣ	ΣΤΡΑΤΩΝ	ΑΡΧΙΑΣ	ΙΜ
ΠΥΘΕΑΣ	ΦΑΙΔΩΝ	ΕΥΧΑΡΙΔΗΣ	ΑΡΙΣΤΟΝΙΚΟΣ	ΟΥΟΣ
		ΔΡΑΣΥΜΟΣ	ΚΑΜΙΣΘΕΝΙΔΗΣ	ΡΥΘΟΔΩΡΟΣ

Εἰκὼν I.

τεμάχια ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναγλύφων
 τούτων, ἂν καὶ τινὰ διαφέρουσιν ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ
 γνωστοῦ τύπου ¹.

1. Τὸ διὰ τοῦ τζιγχογραφήματος εἰκ. I, ἀπεικο-
 νιζόμενον ἀνάγλυφον συνεκολλήθη ἐκ πέντε τεμα-
 χίων, ὧν τὰ τέσσαρα μὲν εὐρέθησαν κατὰ τὰς ἀνα-

σκαρὰς τὸ δὲ πέμπτον, ἢ κάτω πρὸς τὰ ἀριστερὰ
 γωνία, εἶχεν ἤδη κατὰ τὸ 1895 εἰσαχθῆ εἰς τὸ
 Μουσεῖον παρ' ἰδιώτου ὑποδείξαντος τὸ ἄντρον ὡς
 τοπον προελεύσεως. Ἡ συναρμογὴ τῶν τεμαχίων
 εἶναι τελεία, ἐπειδὴ αἱ κατὰ τὰ βήγματα ἐπιφά-
 νειαι διατηρηθῆσαν σχεδὸν ἀνεπαφῶι. Εἶναι δὲ τὸ
 ἀνάγλυφον συνήθους πεντελικοῦ μαρμάρου καὶ ἔχει
 ὕψος 0,52, μῆκος 0,82 καὶ ὕψος τῶν ἀναγλύπτων
 μορφῶν μέχρι 0,04. Ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν
 ἢ κάτω στενωτέρα τῶν ἄλλων καὶ λεῖα ἔχει ἐπι-

¹ Τὴν νεωτάτην περὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἐργασίαν ἴδε ἐν
 American Journal of Archaeology 1903 σ. 301 κ. ε., ὅπου περι-
 γραφομένων τῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου παρὰ τὴν Βάρην ἀναγλύφων δύνα-
 ται τις νὰ ἴδῃ πᾶσαν τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν.

γραφην δηλοῦσαν τὰ ὀνόματα τῶν ἀριερωσάντων το ἀνάγλυφον, ὡς ταῦτα ἀπεδόθησαν κάτωθεν τῆς εἰκόνος τοῦ ἀναγλύφου. Φέρει δὲ ἡ αὐτὴ πλευρὰ τὴν συνήθη ὁδόντοσιδῆ ἐξοχὴν χρησιμεύουσαν πρὸς στερέωσιν τοῦ ἀναγλύφου ἐπὶ τοῦ βράχου. ὅπου ἐντὸς ἀνάκλουου κοιλότητος ἐνεσφρηνοῦτο. Ὡς πρὸς τὴν μορφήν το ἀνάγλυφον παρουσιάζει τὸ σύνθηες εἰς ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφα εἰς μῆκος ἐκτεινόμενον ὀρθογώνιον σχῆμα καὶ μόνον ἡ ἀσθενὴς καμπὴ τῶν ἄνω γωνιῶν καὶ ἡ δὴλωσις τοῦ βραχίονος ἐδάφους ἐπὶ τοῦ περιθωρίου ὡς καὶ τὸ κυματούμενον περιγραμμά τῶν τριῶν πλευρῶν ὑπενθυμίζουσι, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν ἐν τῶν σπηλαιολόφων ἀναγλύφων, ὅπου αἱ Νύμφαι καὶ ἡ ἀκολουθία των. Καὶ πράγματι. Ἰδοὺ αἱ φιλόσοφοι Νύμφαι, ὁ ἐξάρχων τοῦ χοροῦ αὐτῶν Ἑρμῆς, ὁ ἐν τῷ σπηλαίῳ συλλατρευόμενος Ἀγγελῶς κάτωθεν καὶ ὑπεράνω ἀριστερὰ ἐξηπλωμένος ἐπὶ τοῦ βράχου ὁ ἀπαραίτητος τραγῶπος ἑταῖρος, ὁ Πάν. Ὁ Ἑρμῆς ἐνδεδυμένος μὲ γιτῶνα κοντόν ἐξωσμένον ὑψηλὰ καὶ μὲ γλαμύδα κομδωνομένην ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὤμου, ὑψῶνων δὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα κεκαμμένην κατὰ τὸν ἀγκῶνα, δι' ἧς βεβαίως ἐκράτει το κηρύκιον διὰ χρώματος ἐνταῦθα ποτε παρασταθὲν, διευθύνεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ μὲ ταχεὰ μεγάλα βήματα κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν δεξιὰν τῆς πρώτης Νύμφης ὡς κορυφαῖος τοῦ χοροῦ, ὅστις προφανῶς θὰ χορευθῆ ἐν τῷ σπηλαίῳ περὶ τὸν ὡς ἐν ἀγροικίᾳ ἐξ ἀργῶν λίθων κατεσκευασμένον βῶμον. Αἱ Νύμφαι παρίστανται ἐνδεδυμέναι διὰ ποδήρους γιτῶνος καὶ ἱματίου κατὰ τὸν αὐτὸν τροπὸν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐρριμμένου, οὕτως ὥστε τὰ δύο ἄκρα αὐτοῦ νὰ συναντῶνται καὶ συσφιγγῶνται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Πρὸς τὰ κάτω διακρίνεται τὸ ἱμάτιον ἀπὸ τοῦ γιτῶνος μόνον ἐπὶ τῆς μεσαίας, ὅπου ὀλίγον ὑπὲρ τὰ σφυρὰ διακρίνει τις ἀσθενῶς δεδηλωμένον τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου, ἐν ᾧ ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης οὐδὲν φαίνεται ὡς ἐκ τοῦ ἐπιπροσθούοντος βῶμου ἐπὶ δὲ τῆς τελευταίας γιτῶν καὶ ἱμάτιον συμπίπτουσι καθολοκληρίαν. Προσέτι το ἱμάτιον τῆς μεσαίας διαφέρει καὶ κατὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ τῶν δύο ἄλλων, ὅτι τὸ διὰ τοῦ στήθους διαγωνίως διερχόμενον ἄκρον τοῦ ἱματίου παρίσταται γλαρόν καὶ οὐχὶ συσφιγμένον. Ὡς πρὸς τὴν στάσιν ἡ μὲν πρώτη καὶ δευτέρα ὄρωνται μᾶλλον

κατ' ἐνώπιον ἢ ἐν κατατομῇ, ἐν ᾧ ἡ τρίτη μᾶλλον ἐν κατατομῇ καὶ αἱ πρώται μὲν δύο φαίνονται ὡς βηματίζουσαι κεκλιμένον τι βῆμα, ἐν ᾧ ἡ τρίτη παρίσταται ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν ὀρχομένη. Ὁ ἐν τῷ σπηλαίῳ μετὰ τῶν Νυμφῶν συλλατρευόμενος Ἀγγελῶς παρίσταται ἐνταῦθα οὐχὶ ὡς προσωπεῖον (Maske) ὡς συνήθως, ἀλλ ὅπως σπανιώτερον, μὲ τὸ ἐμπρόσθιον σῶμα ταύρου ἔχοντος ἀνθρωπίνην κεφαλὴν. Ἐπὶ τοῦ προσώπου κατὰ τὰ λοιπὰ πάντα ἀνθρωπίνου φαίνονται δύο μικρὰ κέρατα φυόμενα ὑπὲρ τὸ μέτωπον. Ἡ κομὴ καὶ το γένειον εἶναι ἱκανῶς ἄφθονα καὶ βρώδη. Τέλος ὑπεράνω κατὰ τὸν τροπὸν τῶν τράγων ἢ τῶν ποιμένων ἀνακεκλιμένος θεᾶται τὸν χορὸν ὁ Πάν. Εἶναι οὗτος τραγῶπος καὶ ἰθυραλλικός, ἀνακλίνεται δὲ ἐπὶ τοῦ βράχου τὸ μὲν δεξιὸν σκέλος ἔχων ἐντεταμένον πρὸς τὰ κάτω το δὲ ἀριστερον ὑψῶνων καὶ στηρίζων ἐπὶ ὑψηλότερον κειμένης προεξοχῆς. Καὶ εἶναι μὲν οἱ ποδες κατὰ μέγα μέρος κατεστραμμένοι, ὅμως, ὅπερ ὑπολείπεται, δεικνύει ἀσφαλῶς τὴν βῆθεισαν στάσιν. Ὁ πῶγων φαίνεται ὑπὲρ τὸ μέτρον μέγας, διὰ τοῦτο ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ τεχνίτης θὰ ἐσκόπει ἐνταῦθα νὰ παραστήσῃ τὴν σύριγγα, ἣν θὰ ἔφερον ὁ Πάν πρὸς τὸ στομα διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ὅμως τοῦτο δὲν κατορθώθη νὰ παρασταθῆ δι' ἑλλειψίν γώρου καὶ προνοίας ἐκ μέρους τοῦ ἐργασθέντος το ἀνάγλυφον λιθοξοῦ. Ἡ δεξιὴ εὐρηται κάτωθεν τοῦ πῶγωνος κενή.

Ἡ ἐργασία τοῦ ἀναγλύφου δὲν εἶναι ἐπιμελῆς ἀλλὰ κοινὴ χειρωνακτικὴ, ὡς ἐκ τῆς εἰκόνος δύναται τις νὰ κρίνῃ. Ἡ διάκρισις τῶν ὕψασμάτων τοῦ γιτῶνος καὶ τοῦ ἱματίου δὲν εἶναι, ὡς θὰ ἠύχετό τις τελεία. Ἰδίως ἐπὶ τῆς μεσαίας Νύμφης, ὅπου εἶναι ὀρατὸν ἱκανὸν μέρος τοῦ γιτῶνος τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους, δὲν βλέπει τις διαφόρους τὰς πτυχάς, ἄς σχηματίζει ἐπὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ σώματος τὸ ἱμάτιον μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸ γιτῶνος, ἀπὸ τῶν ἐπὶ τοῦ στήθους ὑπὸ τοῦ γιτῶνος μόνου σχηματιζομένων, διὸ καὶ δὲν δύναται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὸ ἱμάτιον καλύπτει τὰ σκέλη καὶ τὰς κνήμας τῆς Νύμφης, πρὶν ἢ μετὰ κόπου διακρίνῃ το ὑπὲρ τὰ σφυρὰ κράσπεδον. Καὶ ἄλλως ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν πτυχῶν ὑπὸ το ἐνεκλιμμένον μέρος τοῦ ἱματίου εἶναι τόσον δυσάρεστος, ὅσον

καὶ ἀπίθανος. Ἐπίσης αἱ πτυχαὶ αἱ διαγραφόμε-
 ναι διαγωνίως ἐπὶ ἀμροτέρων τῶν ποδῶν τῆς πρώ-
 τῆς εἶναι πολὺ ἀπίθανοι καὶ ὄχι ὠραῖαι. Ἀπλού-
 στερον καὶ μετὰ μεγαλυτέρας ἐπιτυχίας ἔχουσιν
 ἐκτελεσθῆ τὰ ἐνδύματα τῆς τελευταίας. Ὁ σχη-
 ματισμὸς (Stilisierung) τῶν πτυχῶν ὅπισθεν τῶν
 ποδῶν εἶναι πολὺ πιθανὸς διὰ τὴν ἀρκούντως σφο-
 δρὰν πρὸς τὰ ἐμπρὶ ὀρχηστικὴν κίνησιν, ἀρμονικὴ
 δὲ καὶ φαιδρὰ εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν πτυχῶν τούτων,
 ὅταν ἀκώλυτοι ἀπὸ τῆς ὀσφύος πρὸς τὰ κάτω κα-
 ταχυνόμεναι κολποῦνται ἰσχυρῶς παρὰ τὴν κνή-
 μας. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς ἐργασίας μεταξὺ τῆς
 τελευταίας καὶ τῶν δύο ἄλλων ἐξηγεῖται ἐπαρκῶς,
 ἐὰν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι τὸ πρότυπον διὰ τὴν τε-
 λευταίαν Νύμφην ὡς ἔχον ὠρισμένης μορφᾶς ἦτο
 κατὰ πολὺ εὐληπτότερον διὰ τὸν ἡμέτερον λιθο-
 ξόον, ὅστις ἐξάπαντος δὲν εἰργάζετο αὐτοτελῶς, ἢ
 τὰ πρότυπα τῶν δύο ἄλλων Νυμφῶν, τὰ ὅποια
 διὰ τὴν κατ' ἐνώπιον στάσιν θὰ παρουσίαζον πολυ-
 πλοκωτέρας καὶ ὀλιγώτερον ὠρισμένης μορφᾶς πτυ-
 χῶν. Ἐκ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ Ἑρμοῦ ὁ μὲν χιτῶν
 δὲν παρίσταται μετὰ ἰδιαίτερας λεπτότητος, ἀλλ'
 ἡ γλαμὺς δεικνύει ἀπαραγνώριστον φυσικὴν ἀλή-
 θειαν. Νομίζει τις, ὅτι βλέπει βαρὺ μάλλινον ὕ-
 φασμα σχηματιζόμενον εἰς χονδροειδεῖς ἀλλὰ φυ-
 σικὰς διὰ τὸ ὑποθετὸν ὕφασμα πτυχᾶς, τοῦ ὁποῖου
 μὲ πολλήν ἀληθειαν ἐξαίρεται τὸ ἄκρον. Παρὰ
 ταῦτα ἡ ἐπιτυχία αὕτη πρέπει μᾶλλον νὰ ἀπο-
 δοθῆ εἰς τὸ ὅτι ὁπραχὺς αὗτος λιθοξόος εἰργάσθη
 ἐνταῦθα ἀμελέστερον καὶ ταχύτερον, παρ' ὅσον
 συνήθιζεν, ἢ εἰς σπουδαίαν προσπάθειάν του νὰ
 παραστήσῃ τὸ ἐνδύμα ὡς ἐν τῇ πραγματικότητι
 τοῦτο ὑπάρχει.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τοῦ ἀναγλύφου δυνά-
 μεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν μόνην διατηρηθεῖ-
 σαν κεφαλὴν τοῦ Ἀχελώου δεικνύουσαν παρὰ τὸ
 μέτωπον, τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὴν παρεϊάν, τὴν ἐπι-
 φάνειαν πολὺ εἰς βάθος κεκινημένην, πράγμα τὸ
 ὅποιον εἰς τόσον βαθμὸν μόνον μετὰ τὸ μέσον τοῦ
 Δ' αἰῶνος δύναται νὰ συμβαίνει. Συμπληρωματι-
 κῶς κατόπιν ἔρχεται ἡ ἐπιγραφή, ἡ ὅποια κατὰ τὸν
 χαρακτῆρα τῶν γραμμάτων μόνον μέχρι τοῦ τέλους
 τοῦ Δ' αἰῶνος δύναται νὰ ἀναβιβασθῆ. Αὕτη ἀποδί-
 δοται συμφώνως πρὸς ἀντίγραφον γενόμενον μετὰ
 τῆς δυνατῆς ἀκριβείας, ἐπειδὴ τῶν γραμμάτων

καταστάτων πολὺ ἀμυδρῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ
 ληφθῆ ἔκτυπον ἐπὶ χάρτου. Δέκα ὀκτὼ ἦσαν ἐν
 ὄλῳ αἱ ἀφιερῶσαντες το ταπεινὸν τοῦτο ἀνάγλυ-
 φον καὶ τούτων τὰ ὀνόματα ἀναγιγνώσκονται μετ'
 ἀσφαλείας ἐκτός τριῶν ὡς ἐξῆς: α' στήλη: Ἀρι-
 στοκλῆς Διοπειθῆς Πυθέας, β': Πολ(ύ)στρατος
 Θεότιμος Φαίδων, γ': (Φ)αῦλος Στράτων Ευχαρί-
 δης Θράσυλλος δ': Πausίας Ἀρχίας Ἀριστόνι-
 κος Καλλισθενίδης ε': ... το ιμ ... θος
 Πυθόδωρος,..... Ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν παρά-
 δοξον εἶναι το Φαῦλος, ἐν ᾧ ἔπρεπε Φάυλλος νὰ
 γραφῆ. Ἡ μήπως πρέπει τότε Φαῦλος νὰ ἀναγνω-
 σθῆ; Ὡς πρὸς τὴν γραφὴν ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ
 παράστασις τῶν δύο λ διὰ τοῦ Μ, ὅπως τοῦτο
 συμβαίνει δῖς, διὰ τὸ ὄνομα Θράσυλλος καὶ Καλ-
 λισθενίδης.

Ἄλλ' ἂν ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν χρονολογίαν, αὕτη
 δύναται νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνα-
 γλύφου μόνον. Ἐπειδὴ ὁ τύπος τοῦ Ἑρμοῦ καὶ
 τῶν Νυμφῶν εἶναι ἀρχαιότερος, ὅπως καὶ ἡ μορφή
 τοῦ ἀναγλύφου Διότι τὰ σώματα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ
 τῶν Νυμφῶν δὲν φαίνονται τόσον ῥαδινά, ὅσον θὰ
 περιέμενέ τις κατὰ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος. Ἡ δὲ
 μορφή τοῦ ἀναγλύφου θὰ ἔχῃ πιθανῶς τὴν γένε-
 σίν τῆς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, ἐπειδὴ
 ἡ ἡμικυκλικὴ ἀκριβῶς σπηλαιοειδῆς μορφή τῶν
 τοιούτων ἀναγλύφων Νυμφῶν εἶναι ἀποδεδομημέ-
 νον¹, ὅτι ὑπῆρχε ἤδη κατὰ τὸ α' ἡμισυ τοῦ Δ'
 αἰῶνος, αὕτη δὲ εἶναι μεταβατικὴ τις μορφή με-
 ταξὺ τῆς ἀρχαίας οὔσης ἀκριβῶς ὀρθογωνίου καὶ
 ἀνηκούσης, καθόσον γνωρίζομεν, εἰς τοὺς χρό-
 νους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅπως ἐπὶ τοῦ
 γνωστοῦ ἀναγλύφου τοῦ Ἀρχάνδρου, ἢ καὶ ἀκόμη
 ἀρχαιότερον, καὶ τῆς ῥηθείσης σπηλαιοειδοῦς. Πι-
 θανὸν ὅμως εἶναι εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν
 καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ τεχνίτης τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν δὲν
 παρέλαβε μορφήν τινα, ἀπὸ τῶν παλαιότερων χρό-

¹ Τὸ ἐκ Βάρης ἀνάγλυφον ὑπ' ἀρ. 2009 τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθν.
 Μουσείου ἀπεικονισμένον ἐν Amer. jour. of Arch. 1903 Pl. V)
 παριστῶν μετὰ περισσῆς γραφικότητος τὸ σπηλαϊον δεικνύει ἐπιγρα-
 φὴν ἀνηκούσων εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος. Ὀλίγον νεώτερα εἶναι
 τὰ σπηλαιόμορφα ἀνάγλυφα, ἀρ. 2007 καὶ 2008 ἀπεικονισμένα ἐν τῇ
 αὐτῇ περιοδικῇ πίν. 3 καὶ 4. Πρὸ πολλοῦ ἄλλως εἶναι γνωστὸν τὸ
 ἐν Βερολίῳ ἀνάγλυφον τῆς συλλογῆς Sabouloff (ἴδε Furtwängler,
 Sammlung Sabouloff I, T. 27), ὅπερ σπηλαιόμορφον ὄν καὶ μετὰ
 κυματομένου περιθωρίου ἀνήκει ἐξάπαντος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ'
 αἰῶνος διὰ τὴν τεχνολογίαν του.

νων ἐν τῷ εὐρετηρίῳ τοῦ ἐργαστηρίου διατηρηθεῖσαν, ἀλλ' ὅτι ἔχων πρὸ ἑαυτοῦ τὴν ἀκατέργαστον πλάκα τοῦ μαρμάρου ἀπέβλεψεν, δι' ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς λόγον, εἰς τὸ πῶς ταχύτερον καὶ ἀκοπώτερον νὰ τελειώσῃ τὴν ἐργασίαν καὶ διὰ τοῦτο περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ υποδηλώσῃ μᾶλλον ἢ παραστήσῃ τὸ σπηλαιον, καθὼς ἤτο σύνηθες. Ἡ τελευταία αὕτη ὑποθεσις γίνεται πιθανωτέρα, ἂν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἡ ἐν γένει ἐργασία τοῦ ἀναγλύφου πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ εἶναι ἐπιμελής καὶ δόκιμος.

Ἐκ τῆς περαστάσεως δὲν ἐμάθομεν τι νέον καὶ ἄγνωστον πρότερον. Ἄλλη τις μορφή ἐκτὸς τῶν συνήθων ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν παριστωμένων δὲν παρουσιάζεται οὐδὲ νέος τις τρόπος παραστάσεως. Μόνον ἐστὶ διὰ τοῦ Ἀγελῶφου τούτου προστίθεται ἐν ἀκόμῃ παράδειγμα εἰς τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα, καθ' ἃ οὗτος παρίσταται μετ' ἀνθρωπίνης κεφαλῆς καὶ ταυρείου σώματος¹. Τὴν μορφήν ταύτην ὠνομάσαμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς περιγραφῆς Ἀγελῶφον. Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης δὲν ὑπάρχει παρὰ τοῖς ἀρχαιολόγοις τόση βεβαιότης, ὅση περὶ τοῦ Ἐρμοῦ καὶ τῶν Νυμφῶν ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ δι' ὀλίγων, τί περὶ τούτου εἶναι παραδεδογμένον. Ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται, ὅτι ἡ ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν μετὰ ἡ ἄνευ ταυρείου σώματος ἢ κεράτων καὶ ὠτων ταύρου παριστανομένη κεφαλὴ ἀπεικονίζει ποτάμιον τινα θεόν. Τοῦτο βεβαιοῦται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς βιβλιογραφικῆς παραδόσεως² καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῶν ὄχι ὀλίγων ἰδίως ἐπὶ νομισμάτων παραστάσεων τέχνης, ὅπου ὁ ποτάμιος θεὸς παρίσταται ὡς ταῦρος ἢ ὡς ἄνθρωπος μετὰ μέρους ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν μελῶν τοῦ ταύρου. Οὐδεὶς δὲ ἄλλος θεὸς ἢ δαίμων παρίστατο οὕτω ἐκτὸς τοῦ Διονύσου καὶ τούτου σπαίως, ὅστις ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν, πρῶτον μὲν, διότι οὐδεμία ὑπάρχει στενὴ σχέσηις μεταξὺ τοῦ Διονύσου καὶ τῶν κρηναίων ἢ ὄρεστιάδων Νυμ-

¹ Ἐπὶ τευχίου ἀναγλύφου ἐν Ἀκροπόλει ποτὲ παρῆλθοντος (Bulletin 1870 p. 68), ὅπερ πανταχοῦ ἀναζητήσας ὅμως δὲν εἶρον, καὶ ἀπεικονισθέντος ὑπὸ τοῦ Schöne, ἐν Griechische Reliefs II, 8, ὁ Ἀγελῶφος παρίσταται οὕτως καὶ κατὰ 3/4 περίοποις. Ἐπίσης ἀλλ' ἐν κατατομῇ ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ ἀναγλύφου ἐν Βερολίνῃ: Beschreibung der and. Skulpturen zu Berlin N° 709A. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν τοῖς λατομείοις τῆς Πάρου γνωστοῦ ἀναγλύφου παρίσταται ὁμοίως καὶ κατ' ἐνώπιον.

² Roschers Lex., Flussgötter

φῶν, ὅποια εἶναι αὗται ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων, ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ἔλλειψιν παντὸς χαρακτηριστικοῦ σημείου (στεφάνου ἐκ κισσοῦ ἢ θύρσου). Ἄλλ' ἂν περὶ τοῦ ποταμίου θεοῦ οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὑπάρχει ὅμως ζήτημα περὶ τοῦ τίς εἶναι κατ' ὄνομα ὁ ποτάμιος οὗτος θεός. Βεβαίως ἡ γραπτὴ παράδοσις ἀναφέρει πολλάκις τὴν κοινὴν λατρείαν τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀγελῶφου, ὅμως καὶ ἡ μετὰ τῶν γνωριμωτάτων ἀττικῶν ποταμῶν τοῦ Κηφισοῦ καὶ Ἰλισοῦ¹ σχέσις ἐπίσης μαρτυρεῖται ἂν καὶ σπανιώτερον. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι βεβαιότης ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἐκτὸς ὅταν φυσικὰ ὑπάρχῃ ἐπιγραφή, ὅπως ἐπὶ τινος ἀναγλύφου προερχομένου ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἰλισὸν ἀνασκαφῶν (ἀπεικονισθέντος ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ 1894 πίν. 7), ὅπου κάτωθεν προσώπου ἀνθρωπίνου μετὰ κεράτων καὶ ταυρείων ὠτων ἀναγινώσκεται: *Αγελωιος*. Ἐπειδὴ ὅμως ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ποτάμιος θεὸς ἐλατρεύετο ὁ Ἀγελῶφος καὶ πάντως στενότερον μετὰ τῶν Νυμφῶν συνεδέετο ἢ τις ἄλλος, εἶναι ὠρισμένως βέβαιον, ὅτι τὰς περισσοτέρας φράσας ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν ἔχομεν τὸν Ἀγελῶφον, πιθανόν δὲ, ὅτι ἔχομεν τὸν αὐτὸν καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀναγλύφων τούτων. Οὕτως δὲν ἀποκλείεται εἰς τινας, ὀλίγας πάντως, ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς περιπτώσεις καὶ ἡ ὀνομασία Κηφισὸς ἢ Ἰλισος, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεως ταύτης δυνάμεθα ἠσύχως νὰ καλοῦμεν πάντοτε Ἀγελῶφον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ εἴμεθα ὀριστικωτεροὶ ὡς πρὸς τὴν ὀνοματοθεσίαν καὶ χάριν εὐκολίας.

2. Ἐν εἰκόνι 2 παρίσταται τὸ ἀριστερὸν κάτω μέρος ἀναγλύφου ἐκ συνήθους πεντελικοῦ μαρμάρου ὕψους 0,30 μήκους 0,20 καὶ μεγίστου ὕψους τοῦ ἀναγλύφου αὐτοῦ 0,015: "Ὅτι ἔχομεν τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἀνάγλυφον, οἷον το ἀνωτέρω περιγραφέν, μανθάνομεν ἀποβλέποντες πρὸς τὴν ἀριστερὰ μετὰ ταυρείου σώματος πάλιν παριστώμενον Ἀγελῶφον. Ὅμως τὸ σωζόμενον ἀριστερὸν ἄκρον τοῦ ἀναγλύφου μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν ἐγένεν ἐδῶ

¹ Οὕτως ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ ἀναγλύφου τοῦ Ἐλέλου (Ἐθν. Μουσεῖον 1783 Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1893 Πιν. 10) ἐκ τῶν δύο παριστανομένων ποταμίων θεῶν ἀδύνατον νὰ μὴ εἶναι ὁ εἰς τοῦλάχιστον Κηφισὸς ἢ Ἰλισός. Πιθανῶς παρίστανται καὶ αἱ δύο καὶ παρ' αὐτοὺς αἱ Νύμφαι. Περὶ κοινῆς λατρείας τοῦ Πανός τῶν Νυμφῶν τοῦ Ἀγελῶφου καὶ τοῦ Κηφισοῦ ἴδε Παισ. 1,38,2.

ή δήλωσις τοῦ βραχώδους ἐδάφους, ὅπως συνήθως. Μόνον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγγελῶου καὶ τῆς ἀνδρικής μορφῆς ἀρχίζει ἐλαφρὸς τις κυματισμὸς τοῦ ἐδάφους, ὅστις πιθανῶς ὑψηλότερον θὰ ἐγίνετο ἐμφαντικώτερος πρὸς δήλωσιν τοῦ τόπου. Δὲν φαίνεται δέ, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον θὰ ἐκάμπετο τοξοειδῶς κατὰ τὰς ἄνω γωνίας, ἐπειδὴ ἡ κάμψις ἔπρεπε, νομίζω, νὰ προπαρασκευασθῆ ἤδη ἐπὶ τῆς σωζομένης ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἣτις ὅμως καὶ ἐφ' ἱκανοῦ ὕψους διατηρεῖται εὐθεῖα καὶ κάθετος πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς βάσεως. Ἄλλ' ἡ κάμψις αὕτη εἶναι πιθανόν, ὅτι θὰ συνέβαινεν ἐπὶ τῆς ταινίας ἐκείνης τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους τῆς ἀρχομένης εὐθὺς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀγγελῶου, ἐν ᾧ αἱ ἐξωτερικαὶ πλευραὶ θὰ παρέμενον εὐθεῖαι. Τοιαύτην μορφήν ἔχει τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἀνάγλυφον τοῦ Τηλεφάνους το ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀντρου προερχόμενον. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀναγλύφου ἡ ταινία αὕτη τοῦ βραχώδους ἐδάφους δὲν παρεστάθη μέχρι τῶν κάτω, ἐπειδὴ ὁ χώρος οὗτος ἐπεφυλάχθη διὰ τὴν παράστασιν τοῦ Ἀγγελῶου καὶ τῆς ἀνδρικής μορφῆς. Ὡς πρὸς τὴν παράστασιν ἔχομεν τὸν Ἀγγελῶον, ὅπως ἐν τῷ περιγραφέντι ἀναγλύφῳ μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι τὸ ἐνταῦθα ὄρωμενον κέρατα εἶναι ἀληθῶς ταύρειον ὡς πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἄνω διευθυνόμενον, ἐν ᾧ τὰ δύο μικρὰ κέρατα ἐπὶ τοῦ προηγηθέντος ἀναγλύφου ὁμοιάζουσι μᾶλλον πρὸς τὰ τοῦ τράγου¹. Ἡ πλησίον ἰσταμένη ἀνδρική μορφή ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς τινὰ ἰκέτην. Τοῦτο συνάγομεν ἐκ τῆς ὅλης στάσεως τοῦ ἀνδρός, ἐπειδὴ ἡ δεξιὰ χεὶρ, ἣτις ἔδει νὰ ὑψοῦται κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον πρὸς ἀπονομήν τῆς λατρείας, δὲν διατηρεῖται. Πρὸς τὰ δεξιὰ ἀναγνωρί-

ζει τις εὐκόλως τὸν γύψον, ὅστις ἐτέθη ἐκεῖ πρὸς συγκόλλησιν καὶ συγκράτησιν μερῶν τινῶν τοῦ ἱματίου τοῦ ἰκέτου. Ἄλλ' ὅπερ ἀκόμη δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν εἶναι ἡ δεξιὰ κνήμη τοῦ ζωηρῶς βηματίζοντος Ἑρμοῦ, τοῦ ὁποίου πτυχή τις τῆς διανεμιζομένης γλαυῦδος φαίνεται ἄνω ἀπέναντι τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρός, καὶ μέρος τοῦ μονοκίθου ἀκατεργάστου βωμοῦ. Ἐπὶ τῆς κάτω οὐχί λείας πλευρᾶς ἀναγιγνώσκεται σαφῶς: Ἀριστιων. Διὰ τοῦ ὀνόματος ὀνομάζεται ὁ ἀφιερῶσας το ἀνάγλυφον ἢ εἰς τις ἐξ αὐτῶν, ἂν ἦσαν πλείονες τοῦ ἑνός. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν δὲν δι-

Εἰκὼν 2.

¹ Ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἐνταῦθα μόνον καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν Βερολίῳ ἐν Beschreibung κ.τ.λ. 709a, ὅπου καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν περιπτώσεων, ὅπου ὁ Ἀγγελῶος παρίσταται ὡς προσωπεῖον, ἔχομεν ἀληθῶς ταύρεια κέρατα, πάντοτε δὲ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων φαίνονται δύο μικρὰ ὄρθα κέρατα ὡς τὰ τοῦ αἰγίδου ἢ τοῦ νεαροῦ ἀνθρωπομόρφου Πανός. Ὅτι ἡ παραποίησις αὕτη τῶν ἀγοικῶν ταυρείων κεράτων εἶναι νεώτερα, εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν. Τὸ αὐτὸ πράγμα βεβαιώνεται ἀκόμη καὶ διὰ τῆς σειρᾶς τῶν νομισμάτων ἐκείνων ἐκ τῶν σικελικῶν ἢ ἰταλικῶν πόλεων, αἵτινες ἀπετύπωνον ἐπὶ τῶν νομισμάτων των ἐπὶ μακρῶν χρονικῶν διάστημα τὸν παρ' αὐταῖς τιμώμενον ποτάμιον θεόν. Συμβαίνει ὅλγ., ὥστε ἐπὶ νεωτέρων νομισμάτων ἀναγομένων εἰς τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα νὰ παρίστανται κατὰ τὸν νεωτερικὸν τρόπον τὰ κέρατα ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς πληθῆος τῶν νομισμάτων τοῦ Β' αἰῶνος τὰ κέρατα τῶν ἀνθρωπομορφῶν ταύρων εἶναι ταύρεια (ἴδε Κατάλογον τοῦ Βρεττ. μουσείου ὡς πρὸς τὰ νομίσματα τῆς Γέλας ἰδίας, Sicily σ. 73).

νάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβέστερον τὸν χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς ἢ ὅτι αὕτη ἐγαράγη κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἐπίσης καὶ αἱ παριστανόμεναι μορφαὶ μικραὶ καὶ δυσδιάκριτοι ἄλλως δὲν λέγουσιν εἰς ἡμᾶς τι μᾶλλον ὠρισμένον. Παρὰ ταῦτα πιθανώτερον φαίνεται τὸ α' ἢ τὸ β' ἡμισυ τοῦ αἰῶνος ὡς ὁ χρόνος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ ἀνάγλυφον.

3. Το ἐν τῇ παρακειμένῃ εἰκόνι, ἀρ. 3, ἀπεικονιζόμενον τεμάχιον ἀναγλύφου δεικνύει εἰς ἡμᾶς μίαν πολὺ ὠραίαν κεφαλὴν, ἀλλ' εἶναι τμήμα μικρὸν ἱκανῶς μεγάλου ἀναγλύφου πανταχόθεν ἀπο-

κεκρουμένον πλήν τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ πλευρᾶς. Τὸ τεμάχιον εἶναι ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου συνήθους, ὕψους 0,23 μῆκους 0,24 καὶ ὕψους τῆς ἀναγλύπτου κεφαλῆς ἕως 0,03. Ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς βλέπει τις μέρος τοῦ περιθωρίου τοῦ ἀναγλύφου, τὸ ὁποῖον κυματούμενον, ὅπως φαίνεται, παριστᾷ τὸ βραχῶδες ἔδαφος. Τὸ αὐτὸ ἔδαφος ὁηλοῦται καὶ κάτωθεν τῆς κεφαλῆς, ἢ ὁποῖα παρίσταται μετὰ ὀλοκλήρου τοῦ λαιμοῦ καὶ πλέον οὐ. Μετὰ βεβαιότητος δὲ δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι, ὅπως κάτωθεν

τῆς κεφαλῆς αὐξάνει τὸ βραχῶδες περιθώριον εἰς πλάτος, οὕτω θὰ ἠῤῥξανεν καὶ ἄνωθεν αὐτῆς καὶ ὅτι χάριν τῆς παραστάσεως τῆς κεφαλῆς ἀπεκόπη μέρος τι τοῦ περιθωρίου τούτου. Τοῦτο καθίσταται βεβαιότερον, εὐθὺς ὡς ἀναλογισθῶμεν, ὅτι τὸ τεμάχιον ἀνήκει εἰς σπηλαιόμορφον ἀνάγλυφον Νυμφῶν καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ κεφαλὴ αὕτη παριστᾷ τὸν Ἀγγελῶν, ἐπειδὴ εἶναι γνωστὰ παραδείγματα τοιοῦτων ἀναγλύφων, ὅπου ὁ Ἀγγελῶς παρίσταται μετὰ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τοῦ βραχῶ-

Εἰκὼν 3.

δους περιθωρίου¹. Ὁ Ἀγγελῶς χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς τουτου καὶ διὰ τοῦ μεγάλου, ὀξείας πρὸς τὰ ἄνω, ταυρείου ὠτός, ὅπερ ἀμέσως προσπίπτει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Κέρατα δὲν ἔχει ἢ κεφαλὴ. Ἄν καὶ δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι μικρὰ κέρατα ἴσως ἔχουσι ὀηλωθῆ ὑπὸ τὸ μικρὸν ἐξόγκωμα ὑπὲρ τὸ

μέτωπον, ὡς φαίνεται ἐν τῇ φωτοτυπίᾳ. Ὡς πρὸς τοῦτο συνέβη, ὥστε μετὰ τὴν φωτογράφησιν τοῦ ἀναγλύφου νὰ ἀποσπασθῆ μετὰ προσοχῆς τὸ ἐξόγκωμα τοῦτο ἀποτελούμενον ἐξ ἐπικαθίσαντος σταλακτίτου καὶ νὰ φανῆ ὅτι οὐδεμία ὀηλωσις κερᾶτων ἐνταῦθα ὑπῆρχεν. Ἐκτὸς τούτων δέον νὰ σημειώσωμεν, ὡς μὴ εὐκόλως ὀρατὸν ἐπὶ τῆς εἰκόνας, ὅτι ἡ κόμη περιδένεται διὰ λεπτῆς ταινίας, ἢ ὁποῖα ὅπισθεν ἐπὶ τοῦ ἰνίου συγκρατεῖ μικρότερον τινα πλόκαμον καὶ ὅτι ἔμπροσθεν φαίνεται μὲ

¹ Οὕτως ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἐν Brocklesby Park ἀπεικονισθέντος ἐν Müller - Wieseler II 34, 555 καὶ ἐξ Ἀκροπόλεως προερχομένου, ἐπὶ τοῦ ἐν Βερολίῳ: Beschreibung κ.τ.λ. No. 711, ἐπὶ τοῦ ἐκ Βῆρης: American j. of Ar. 1903 Pl. VIII καὶ ἄλλων.

ικανὴν σαφηνειαν καὶ ἡ χωρίστρα τῆς κόμης.

Ἐκτός τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγελῶφου ἀκεραίας εὐ-
τυγῶς διασωθείτης μόνον μέρη ἐλάχιστα ἐξ ἄλλων
μορφῶν φαίνονται ἐπὶ τοῦ θραύσματος. Ἀριστερὰ
χεὶρ ἀπο τοῦ ἀγκῶνος καὶ κάτω διατηρηθεῖσα κρα-
τεῖ τὸ ἄκρον ἱματίου κατὰ τὸν ἀπαραγνώριστον
τρόπον τῶν γυναικῶν, αἵτινες σύρουσιν οὕτω τὸ
ἄκρον τοῦ καὶ τὴν κεφαλὴν συνήθως καλύπτοντος
ἱματίου ἢ πέπλου καὶ κάτω πολὺ μικρότερα δε-
ξιὰ χεὶρ ὑψοῦται διατεθειμένη κατὰ τὸν τρόπον τῶν
ἱκετῶν. Δεξιὰ φαίνεται ἀκόμη ἐν ἄμορφον ἐξόγκωμα,
προδῆλως ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀνυψοῦν-
τος τὴν δεξιὰν ἱκέτου καὶ ἐν δεῦτερον ἐξόγκωμα
δηλοῦν ἄλλον ἢ ἄλλην ἱκέτιδα. Ἡ ἀριστερὰ γυ-
ναικεία χεὶρ ἀνήκει βεβαίως εἰς Νύμφην ἰσταμέ-
νην ἤρεμον. Διότι ἡ Κυβέλη, ἣτις μόνη ἄλλως ἠ-
δύνατο νὰ ἔχη θέσιν ἐνταῦθα, ἔδει νὰ κρατῆ διὰ
τῆς ἀριστερῆς τὸ σχετικὸν τύμπανον¹. Ἡ Νύμφη
λοιπὸν μετὰ τῶν συντρόφων τῆς θᾶ ἴστατο ἤρε-
μος, ἐπειδὴ ὄρχησις συνοδευομένη μετὰ τῆς χρή-
σεως ταύτης τοῦ πέπλου εἶναι πολὺ ἀπίθανος. Παρί-
στανται δὲ αἱ Νύμφαι ἐνίοτε καὶ ὡς ἐφησυχάζου-
σαι ἐπὶ τῶν φερωνύμων ἀναγλύφων².

Ἄλλ' ὥς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλὴν.
Τὸ ταύρειον οὖς ἐφάνη ἐνταῦθα ἀρκετὸν πρὸς δη-
λωσιν τῆς φύσεως τοῦ Ἀγελῶφου, ἐν ᾧ τὰ κέρατα
παρελείφθησαν. Τὸ ἀνάπαλιν συμβαίνει ἐπὶ ἄλλων
ἀναγλύφων³, ὅπου πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἤρκεσαν
δύο μικρὰ κέρατα, τὰ δὲ ὦτα δὲν παρεστάθησαν
ὡς ταύρεια. Παρὰ ταῦτα ἐπὶ ὁμοίων ἀναγλύφων⁴
ὑπάρχουσι παραστάσεις τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγε-

λῶφου, ὅπου οὔτε κέρατα οὔτε ὦτα ζῳώδη φαίνον-
ται. Πανταχοῦ τέλος, ὅπου ὁ ποτάμιος δαίμων παρί-
σταται διὰ προσωπίου κατ' ἐνώπιον τεθειμένου
ἔχομεν καὶ ὦτα καὶ κέρατα ταύρεια¹. Τοῦτο δὲ
καὶ ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἀρχαιοτέρα ἐκ τῶν παραστά-
σεων τούτων τοῦ Ἀγελῶφου εἶναι ἡ μετὰ τοῦ προ-
σωπίου, ὅπερ καὶ ἄλλως εἶναι εὐκόλον νὰ δειχθῆ.
Ἐπειδὴ ἡ παικιλία αὕτη τῶν παραστάσεων τοῦ
ποταμίου δαίμονος ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμ-
φῶν δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως εἰμὴ ἂν δεχθῶμεν ἐξέλι-
ξίν τινα ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τοῦ σημείου, ὅπου ὁ
Ἀγελῶς παρίστατο ὡς τέλειος ταῦρος, καὶ διευ-
θυνομένην ὡς πρὸς τέλος πρὸς τὴν τελείαν αὐτοῦ
ἐξανθρώπισιν. Καὶ τέλειον μὲν ταῦρον δὲν ἔχομεν ἐπὶ
τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων ἀλλὰ τὴν σύγχρονον ἢ
ἴσως καὶ νεωτέρα παραστάσιν διὰ τοῦ προσωπίου
μεθ' ἀπάντων τῶν ταυρείων χαρακτηριστικῶν, δηλ.
τῶν κεράτων καὶ ὠτων. Μετὰ ταύτην ἔρχονται αἱ
παραστάσεις, καθ' ἃς μεταβατικὰς οὖσας παραλεί-
πονται ὅτε μὲν τὰ ταύρεια ὦτα ὅτε δὲ τὰ κέρατα
καὶ τέλος ἡ παράστασις τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγε-
λῶφου ἄνευ οὐδενὸς ζῳώδους σημείου. Καὶ αἱ ἐπὶ
τῶν δύο ἀνωτέρω περιγραφέντων ἀναγλύφων πα-
ραστάσεις, ὅπου παρίσταται ἐμπρόσθιον ταύρειον
σῶμα μετ' ἀνθρωπομορφου κεφαλῆς, δέον νὰ κα-
ταταχθῶσιν εἰς τὰς μεταβατικὰς, διότι καὶ κατ'
αὐτὰς δὲν παριστῶνται τὰ θηριώδη ὦτα². Οὕ-
τως ἐρμηνεύεται καὶ τὸ μοναδικὸν φαινόμενον,
ὅπερ παρουσιάζει τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ἀνάγλυφον, τὸ
νὰ δεικνύη τὸν Ἀγελῶν μεθ' ἑνὸς μεγάλου ταυ-
ρείου ὠτὸς καὶ ἄνευ κεράτων. Ἄν μέχρι τοῦδε οὐ-
δὲν ἄλλο ὑπάρχη ὅμοιον παράδειγμα, τοῦτο δὲν
εἶναι λόγος νὰ ἀμφιβάλωμεν ὡς πρὸς τὴν δεκτὴν
γενομένην ὀνομασίαν τῆς κεφαλῆς, ἐπειδὴ ἡ ἔστω
μοναδικὴ αὕτη παράστασις προσαρμύζεται ἄριστα
ὡς μέλος τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης σειρᾶς τῆς ἐξε-
λίξεως.

Ὡς πρὸς τὴν ἀνάδεσιν τῆς κόμης διὰ ταινίας
ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα³. Μόνον εἰς

¹ Ἡ Κυβέλη ἐλατρουέτο ἐν τοῖς ἄντροις καὶ ἡ μετὰ τῶν Νυμ-
φῶν λατρεία αὐτῆς εἶναι καὶ δι' ἔργων τέχνης μεμαρτυρημένη ὡς ἐπὶ
τοῦ ἐν τοῖς λατομείοις τῆς Πάρου ἀναγλύφου τοῦ Ἀδάμαντος (Müller-
Wieseler II T. 63, 11) καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Μουσταφάδων ἀναγλύ-
φου (Arch. Zeitung 1880 T. XVIII σ. 187) Ἠρδλ. καὶ τὸ ἐν τῷ
ἄντροι τῆς Βάρης καθήμενον ἄγαλμα πιθανώτατα τὴν Κυβέλην παρι-
στῶν (Amer. j. of Arch. 1903 p. 268 κ. ε.).

² Οὕτως ἐπὶ τοῦ ὠραίου ἐν Ἄνδρῳ ἀναγλύφου (ἴδε τελευταῖαν ἀ-
πεικόνισιν καὶ περιγραφὴν παρὰ Arndt-Amelung, Einzel. N° 1329)
ἡ μεσαία κἀθεται σύρουσα κατὰ τὸν ρηθέντα τρόπον τὸ ἱμάτιον. Ἴδε
καὶ ἀνάγλυφον Βάρης, παραπομπὴ ἀνωτέρω, Pl. VII καὶ VIII.

³ Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα εἶναι τὰ πολυαριθμότερα ἢ τὰ πάσης ἄλ-
λης τάξεως. Ἠρδγ. ἔστρεσαν τὸ ἐκ Βάρης ἱεραπ. ἀνωτ. Pl. VIII),
τὸ ἐξ Ἐλευσίνος ἐν τῷ Ἐ. Μουσείῳ ἐπίσης (Bulletin C. II. 1881
Pl. VII p. 351) καὶ ἄλλα ἐν ὄλῳ 8 ἐπὶ 15 ἀναγλύφων μετὰ σαφοῦς
παραστάσεως τοῦ Ἀγελῶφου.

⁴ Παραδείγματα τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἐν Brocklesby Park
καὶ τὸ ἐν Βερολίνοι: Beschreibung κ.τ.λ. N° 711.

¹ Οὕτως ἐπὶ τοῦ ἐν Ἄνδρῳ, τοῦ ἐν Βερολίνοι ἐκ Μεγάρων (Sam.
Sabouloff T. 27) τοῦ ἐκ Βάρης (ἀνωτ. παραπ. Pl. VII) καὶ ἄλλων.

² Μοναδικὴ εἶναι ἡ παράστασις τοῦ Ἀγελῶφου ἐν τῷ ἀναγλύφῳ
τῆς Πάρου (ἴδε ἀνωτ.). Κατὰ ταύτην ὁ Ἄγ. παρίσταται κατ' ἐνώπιον
μετὰ τῶν ἐμπροσθίων ταυρείων ποδῶν καὶ κεφαλῆς μετὰ κεράτων καὶ
ὠτων ταύρου. Ἡ παράστασις δὲν δύναται νὰ λεχθῆ μεταβατικὴ ἀλλὰ
πιθανῶς εἶναι νεωτέρα τῆς τοῦ ἀπλοῦ προσωπίου.

³ Οὕτως ἐπὶ τῶν ἐν Βερολίνοι: Beschreibung 709α καὶ 711.

νεωτέρους χρόνους προσεπάθουν διὰ τῆς καταχυνομένης ἀρθήνου κόμης ὡς καὶ δι' ἄλλων μεσῶν νὰ παραστησωσι τοὺς ποταμίους θεοὺς ὡς τινὰς προσωποποιήσεις τοῦ ῥέοντος ὕδατος. Τοῦτο ὁμοίως δὲν ἐπεχειρεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τῶν ἀναγλύφων, ὅπου ὁ Ἀγελῶς παρευρίσκειται μετὰ τῶν Νυμφῶν ἐν τῷ ἄντρῳ ὡς θεότης ἀπολαύουσα ἀπὸ κοινοῦ τὴν προσφερομένην λατρείαν καὶ οὐχὶ ὡς ἀπλήη προσωποποιήσις τοῦ ἀπὸ τοῦ βράχου ἐν τῷ σπηλαίῳ καταρρέοντος ὕδατος.

Ἴνα ὀρίσωμεν ἤδη τὸ τεχνικὸν ὕψος (Stil), εἰς ὃ ἀνήκει ἡ κεφαλή, ἅς προσπαθήσωμεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς ἕκαστον χωριστά, ὅπως οὕτω εὐρωμεν τὸν λόγον τῆς εὐχαρίστου ἐντυπώσεως, τὴν ἀποκομιζόμεν ἀποβλέποντες εἰς αὐτήν. Ὁ πώγων παρίσταται ὡς συμπαγῆς μᾶζα μόλις κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν κυμαίνόμενος καὶ ἀρκούντως μέγας καλύπτει μίαν ἰσχυρὰν σιαγόνα πείθουσαν περὶ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως τοῦ ἀτόμου τούτου. Θέλῃσιν ἀλλὰ καὶ δύναμιν παριστᾷ καὶ τὸ ἰσχυρῶς εἰς βάθος ἀνεπτυγμένον κρανίον ὑποβασταζόμενον ὑπὸ ῥωμαλέου ἀγχένος καὶ κοσμούμενον διὰ πυκνῆς ἀρθήνου κόμης. Τὸ κάτω χεῖλος ἰκανῶς ἀνεπτυγμένον καὶ ἐλαφρῶς ἐξογκούμενον εἶναι ἐν ἄλλο ἄδρον χαρακτηριστικὸν τοῦ προσώπου, ἐν ᾧ ἡ ὠραία διατεθειμένη ῥίς μετὰ τῶν λεπτῶν ῥωθῶνων, ἡ ἀκύμαντος ἐπιφάνεια τῶν παρειῶν μετὰ τοῦ ἠδέως προς τὰ κάτω καταφερομένου μύστακος ἀποδίδουσι ἔκτακτον ἡρεμίαν καὶ πραότητα. Ὁ προς τὰ ἔξω ὠραία ἀνοιγόμενος ὀφθαλμὸς καὶ τὸ ὑψηλὸν ἐλαφρῶς κυματούμενον μέτωπον λαλοῦσι περὶ τινος ὄντως ἡγεμονικῆς ἀξιοπρεπειᾶς. Ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ἐν γένει γνωρίζουσι μάλιστα ἐκ τῶν ἀνδρικών κεφαλῶν τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἐκ τῶν ἔργων, ὅσα πρὸς ταύτας ὁμοιάζουσι. Ἡ κάλλιστα σφριζομένη π. γ. κεφαλή τοῦ Ποσειδῶνος τῆς ζωφόρου δεικνύει τὴν αὐτὴν ἡρεμίαν τῶν ἐπιφανειῶν τοῦ προσώπου, τὸ αὐτὸ ἰσχυρὸν κρανίον καὶ ἰσχυρὸν συμπαγῆ πώγωνα. Καὶ ὅτι μὲν ἡ κόμη καταπίπτει εἰς μικροὺς πλοκάμους ἐπὶ τοῦ ἀγχένος τοῦ Ποσειδῶνος εἶναι διαφορὰ ἀσημαντος, ἀλλ' ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγελῶου ἀνοίγεται ὀρθῶς προς τὰ ἔξω, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Ποσειδῶνος παρίσταται κατὰ τὸν οὐχὶ τελείως ὑπερνηκθέντα ἀρ-

χαϊκὸν τροπὸν τῆς παραστάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν τῇ κατ' ἐνώπιον στάσει, ἐν ᾧ ἡ κεφαλή παρίσταται ἐν κατατομῇ, καὶ ὅτι ὁ πώγων εἶναι στρογγυλότερος, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Ποσειδῶνος κλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ ἀρχαῖον σφρηνοειδὲς σχῆμα, δὲν σημαίνουσι ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι ἡ κεφαλή τοῦ Ἀγελῶου εἶναι κατὰ τι νεωτέρα ἐκείνης τοῦ Παρθενῶνος οὕσα ἄλλως τῆς αὐτῆς σχολῆς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους. Ἐπίσης ἀδιαφιλονείκητος εἶναι ἡ ὁμοιότης τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς πρὸς τὰ σφριζόμενα ἔργα, ἅτινα θεωροῦνται ἀποδίδοντα μᾶλλον ἢ ἤττον ἀπήχησιν τοῦ Φειδιακοῦ Διός, ὡς λ. γ. τὸ χαλκοῦν νόμισμα τῶν Ἰλκείων καὶ τὸ ἐν Δρέσδῃ ἀγαλμα τοῦ Διός. Μετὰ τοῦ τελευταίου ἔχει κοινὸν καὶ τὴν χωρίστραν τῆς κόμης. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. Τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ἐκ τῶν ἔργων, ὅσα θεωροῦνται ὡς ἰκανὰ ὀψωδῆποτε, ἵνα δώσωσιν εἰς ἡμᾶς ἔννοιαν τινα περὶ τῆς ὕμνουμένης εἰρηνικῆς καὶ μεγαλείου ἐκφράσεως τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διός, οὐδὲν κατὰ τοῦτο ὑπερβαίνει τὴν κεφαλὴν ταύτην τοῦ ἀναγλύφου. Ὁ ἐν Δρέσδῃ Ζεὺς¹, ἂν μὴ ὁ θεατῆς ἴσταται πολὺ πλησίον, παράγει ἐντύπωσιν μεγαλείου καὶ εὐάρεστον, ἀλλ' ἡ κεφαλή μόνη ἐκ τοῦ πλησίον ὀρωμένη δεικνύει νεκρὰς μορφὰς καὶ τὸ ὕψος ἐκεῖνο τῶν ἀντιγράφων τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, τὸ ὅσοισιν οὐνάμεθα νὰ καλέσωμεν γλυκανάλατον. Τὸ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας χαλκοῦν ἀγαλμάτιον τοῦ Διός² παρέχει τῷ ὄντι ἄδρως τὴν ὀλυμπίαν ἔκφρασιν καὶ ὑπερέχει μάλιστα διὰ τὴν θαυμαστὴν ἐπέξεργασίαν τῆς κόμης καὶ τοῦ πώγωνος. Ἀλλ' εἶναι ἀγαπητὴν καὶ μέγα, ὅτι ἐν τῇ ἀπλήῃ καὶ βεβαίως μετὰ σπουδῆς γενομένη ἐργασίᾳ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου ὁ τεχνίτης ἐπέτυχε τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ δι' ὀλιγωτέρων μέσων, ὅπερ καὶ ὁ μετὰ περισσῆς προφανῶς ἐπιμελείας ἐργασθεὶς τὸ ἀγαλμάτιον τῆς Φλωρεντίας, ὁ γὰρ τὴν ἠπίαν καὶ ἀληθῆ ταύτην μεγαλειότητα. Καὶ τοιοῦτον τι δὲν εὐρίσκει τις, καθόσον γνωρίζω, ἐπὶ ἐπιτυμβίων ἢ ἄλλων ἀναγλύφων τῶν αὐτῶν χρόνων καὶ τούτου ἕνεκα ἐπέμεινα εἰς τὸ νὰ ἐξάρω τὴν ἐξαιρετικὴν σχεδὸν εἰπεῖν θέσιν τῆς κεφαλῆς ταύτης. Παράδειγμα τῶν λόγων μου ἔστω ἡ ἐπιτυμβία

¹ 12e Festschrift für Benndorf σ. 99 κ. ε.

² Anclung: Führer d. d. Ant. in Florenz σ. 263, N° 258.

στήλη του Τυννίου Τύνωνος Τρικορυσίου¹ ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ ἀνήκουσα εἰς τοὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος χρόνους. Πάντα ἐνταῦθα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς ἀνήκουσι ὡς πρὸς τὸ ὕψος εἰς τὴν φειδιακὴν σχολὴν τῆς ζωφόρου, ἔχουσιν ὅμως αἱ μορφαὶ τι τὸ κοινὸν καὶ δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσιν πρὸς τὰς πολὺ εὐγενεστέρας μορφὰς τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγγελῶου.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν εἶδομεν, ὅτι ὁ τεχνίτης θὰ εἰργάσθῃ το ἀνάγλυφον κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Παρθενῶνα χρόνους. Πόσον ὅμως κάτω δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ἐπειδὴ ἡ ἰσχυρὰ ἐπίδρασις τῆς φειδιακῆς τέχνης ἐξηκολούθησε καὶ μέχρι τῶν μέσων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος². Εἶναι δυνατόν τὸ ἀνάγλυφον νὰ ἐποιήθῃ καὶ περὶ τὸ 360 π. Χ., ὅμως πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι οὐδεμία παρατηρεῖται ἰσχυρὰ ἐπίδρασις τῶν νεωτέρων τούτων χρόνων³. Διότι ὁ πῶγων καὶ ἡ κόμη παραμένουσι συμπαγεῖς ἀδιατάρακτοι μᾶζαι καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ προσώπου ἤρεμος, ἐλλείπει δὲ πᾶσα ἐκείνη ἡ λεπτομερεστέρα ἐπεξεργασία ἢ διευθυνομένη πρὸς τὸ βάθος καὶ κινουσα εἰς κύμανσιν τὴν τέως ἤρεμον ἐπιφάνειαν ἢ τὰ ἔργα τοῦ Δ' αἰῶνος γενικῶς χαρακτηρίζουσα οὐδαμῶς δὲ ἀπαντῶσα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παρθενῶνος ἢ τοὺς ἀμέσως μετ' αὐτον.

4. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4 τζιγχογραφήματι ἔχομεν πανταχόθεν θραυσθὲν τεμάχιον ἀναγλύφου μεγίστου ὕψους 0,20 καὶ πάχους 0,03 τῆς πλάκας. Ἐκ τῆς παραστάσεως διατηρεῖται σχεδὸν ἀκεραία μία Νύμφη καὶ μικρὸν μέρος μιᾶς ἄλλης. Τὸ ἰδιάζον εἶναι, ὅτι ἐν ᾧ χορεύει ἢ βηματίζει ὀρηγιστικῶς ἢ καλύτερον σφζόμενῃ Νύμφῃ δὲν κρατεῖ τὴν κατόπιν διὰ τῆς χειρός, ὡς εἶναι τὸ κανονικόν

ἐν τῷ χορῷ τῶν νυμφῶν. Κατωτέρω θὰ σημειωθῇ ὁμοία περίπτωσις. Ἡ κόμη τῆς Νύμφης ταύτης εἶναι διὰ ταινίας δεδεμένη, εἶναι δὲ πολὺ χαρίεσσα ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἄνω κλίσις τῆς κεφαλῆς τῆς χορευούσης καλλυνομένη ἐτι μᾶλλον διὰ τοῦ ὀπισθεν ὠραῖα διανεμιζομένου μικροῦ πλοκάμου. Ἡ ὀλιγώτερον διατηρουμένη φαίνεται ὡς κατ' ἐνώπιον παριστωμένη, ὅμως καὶ ἡ Νύμφη αὕτη θὰ ἦτο κατὰ τι πρὸς τὸ ἀριστερὰ ἐστραμμένη, ἵνα οὕτω δύνανται νὰ παρακολουθῇ τὴν προηγουμένην σύντροφόν της εἰς τὸν χορόν. Ἄς σημειωθῇ ἀκόμη, ὅτι ὁ δεξιὸς σφζόμενος ὄμος τῆς δευτέρας Νύμφης μένει γυμνός. Καὶ εἶναι μὲν το λοιπὸν σῶμα κε-

Εἰκὼν 4.

καλυμμένον, ὅμως καὶ ἡ περιορισμένη αὕτη γυμνότης εἶναι τι ἀσύνηθες εἰς τὰς Νύμφας. Ὡς πρὸς τὴν μορφήν τοῦ ἀναγλύφου ἢ τι ἄλλο οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Ἡ ἐργασία φαίνεται ἀρετὰ καλή.

5. Ἐν εἰκ. 5 ἔχομεν τὸ ἀριστερὸν κάτω ἄκρον ἀναγλύφου ἐκ μαρμάρου συνήθους πεντελικοῦ ὕψους 0,23 καὶ πάχους τῆς πλάκας 0,015. Τὸ ἔλον σχῆμα τοῦ ἀναγλύφου θὰ ἀπετέλει τι μείζον τοῦ ἡμικυκλίου, τὸ ὅποιον θὰ εἶχε τότε μέγιστον ὕψος περίπου 0,40 καὶ μῆκος τὸ αὐτό. Ὅπως ἰδιάζον εἶναι ἐν τούτῳ τὸ μικρὸν πάχος τῆς πλα-

¹ Ἀρ. Γλυπτῶν 902, Conze, Die att. Grabreliefs T. CXVIII

² Ἐκτός τῆς σαφῆ ἐπίδρασιν φειδιακῆς τέχνης δεικνύσσης Εἰρήνης τοῦ Κηρισόδοτου ἴδε καὶ τὸ ἀνάγλυφον ἐν Παλέρμῳ: Arndt, A. Einzelauf. 560, ὅπερ ἀσφαλῶς κατὰ τὸ 354 π. Χ. χρονολογοῦμενον ὁμοιάζει μεγάλως πρὸς ἔργα τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος.

³ Τὴν ἐπίδρασιν τῶν χρόνων τούτων δεικνύει τοῦναντίον ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀγγελῶου ἐπὶ τοῦ ἐκ Βαφης ἀναγλύφου, Amer. Journ. pl. VIII, ὅπου μέτωπον ὀφθαλμῶς καὶ τὰ ὑπὸ τούτων μέρη ὄλως κεινημένα. Ἄλλ' ἐν τῇ ἀπεικονίσει ταύτῃ δυσκόλως παρατηρεῖ τις τὰς λεπτομερείας. Ἐπίσης ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς ἐν τῷ ὠραίῳ νομίσματι τῶν Συρακουσίων, ἀπεικονισθέντι ἐν Blumer, Monnaies Grecques Pl. B, 16, ἣν ὑπέδειξέ μοι εὐμενῶς ὁ κ. Σβορώνος, παρουσιάζει μὲν πολλὰς ὁμοιοτητας πρὸς τὸν Ἀγγελῶον τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν δεικνύει ὅμως ἑναργῶς καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν νεωτέρων χρόνων, εἰς οὓς ἀνήκει (μεταξὺ 345-317 π. Χ.).

κός. Το μεγαλύτερον του ήμικυκλίου¹ σχήμα παρατηρείται και επί άλλων αναγλύφων Νυμφών και αποτελεί βεβαίως το τέλος της εξέλιξεως, ήν έσχεν ή μορφή του αναγλύφου των Νυμφών από του γνωστού αναγλύφου του 'Αρχάνδρου και έξής. Έκ της παραστάσεως ουδέν βλέπομεν ασύνηθες. Η ανδρική μορφή ή εξωσμένη διά βραχίως χιτώνος και γλαυδός, ής έν άκρον φαίνεται μεταξύ της χειρός και του δεξιού σκέλους, είναι ο εξάρχων του χορού 'Ερμής, του όποιου ή δεξιά χείρ παρίσταται κενή και άνευ κηρυκίου. Δεξιά κάτω φαίνεται ακόμη ο δεξιός πούς της πρώτης Νύμφης.

6. Έν τῷ πίνακι άρ. Β, άπεικονίζεται το σπουδαιοτατον των εκ του άντρου προερχομένων και έν γένει έν πολυ ένδιαφέρον ανάγλυφον. Τα τέσσαρα τεμάχια, εξ έσων αποτελείται, εύρέθησαν χωριστά κατό τας ανασκαφάς και προσηρμόσθησαν μονον μετά την μεταφοράν αυτών εις το Μουσείον². Αί γραμμάι των βωγμών φανεραί ούσαι έν τῇ φωτοτυπία πείθουσι πάντα, ότι τά τεμάχια ταύτα συνανηκουσι και το ανάγλυφον είναι πλήρες. Η διατήρησις όμως δυστυχώς δέν είναι επίσης καλή, επειδή πάσαι αί κεφαλαί πλην της του Πανος είναι σχεδόν τελείως καταστραμμένα. Έκ του γεγονότος, ότι ή κεφαλή του Πανος έμεινεν αλώθητος, πείθεται τις, ότι ή καταστροφή των κεφαλών δέν έγινεν επίτηδες, άλλ' ότι οι καταστραφείς περιωρίσθησαν εις την θραυσιν εις τεμάχια και την απορριψιν τούτων. Ομοία φαίνεται και ή τύχη του αναγλύφου μετά της λαμπρῆς κεφαλῆς του 'Αχελώου, έν ᾧ επί του πρώτου περιγραφέντος φαίνεται, ότι ή απόκρουσις των κεφαλών έγένετο επίτηδες.

Το ανάγλυφον έχει μέγιστον ύψος 0,33 μήκος 0,32 και πάχος της πλακῆς περίπου 0 12. Το ύψος των αναγλύπτων μορφῶν από 0,003 έως 0,03. Αποτελείται δε εκ μαρμάρου ουχι του συνήθους πεντελικού αλλά τινος χονδροκόκκου πολυ προς το πάριον ομοιάζοντος.

Η σχετικῶς στενή και τραχέως εϊργασμένη ταινιοειδής κάτω επιφάνεια εχρησίμευε βεβαίως,

¹ Πρὸς τὸ ἐξ Ἐλευσίνος ἐν τῇ Β. Μουσείῳ καὶ ἄλλα.

² Ἐν τῇ Μουσείῳ εὗρον συνηρμημένα, δὲν γνωρίζω ὑπὸ τίνος, τρία τεμάχια, ὅτε μετὰ βραχείαν ἔρευναν παρατήρησα μετὰ χαρᾶς, ὅτι καὶ ἄλλο τεμάχιον ἀνήκει εἰς τὸ ἀνάγλυφον. Τοῦτο ἦτο τὸ δεξιὸν κάτω ἄκρον.

ἵνα ἐντεθῆ εἰς αὐλακά τινα ἐπὶ τοῦ βράχου πρὸς στερέωσιν. Τοῦτο δὲ φαίνεται, ὅτι καὶ ἤρκεσε, ἐπειδὴ οὐδαμοῦ ὑπάρχει ὀπή τις πρὸς γόμφωσιν ἤλου τινός, ὅπως ἐπὶ ἄλλων ἀναγλύφων συμβαίνει. Ἐπιγραφή τις οὐδαμοῦ εἶναι χαραγμένη, οὐδ' ἐπεφυλάχθη που τόπος πρὸς τοῦτο.

Η μορφή του αναγλύφου αποκλίνει βεβαίως κατά τι από της συνήθους των αναγλύφων Νυμφών. Πρὸ παντός επειδή δέν είναι σαφῆς ή παράστασις του σπηλαίου, ὅπερ είναι το σπουδαιοτερον χαρακτηριστικόν των τοιούτων αναγλύφων. Καί ὅμως άντρον παρίσταται βεβαίως και ένταυθα. Ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς των Νυμφῶν ὀηλοῦται ἀρκετὰ ἐμφαντικῶς τὸ κυματοῦμενον περιθώριον τοῦ σπηλαίου, τὸ ὅποιον μονον ἦτο ἀνάγκη νὰ διακοπῆ μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς δεξιά καθημένης μορφῆς και των ποδῶν του Πανος χάριν της παραστάσεως των μορφῶν τούτων. Ἐκτος τούτου έχει ἀποκρουσθῆ τιμήμα τι του περιθωρίου κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπίσης διακοπῆ ή παράστασις του σπηλαίου χάριν της ἐκεῖ ὀρωμένης κεφαλῆς του λέοντος. Ομοίον τι εἶδομεν, ὅτι συμβαίνει ἐπὶ του ἀνωτέρω περιγραφέντος ἀναγλύφου ὑπ' ἀριθ. 2. Ἄλλ' ὅπερ συνετέλεσε μᾶλλον εἰς τὴν παραποίησιν ταύτην του ἀρχικοῦ τοξοειδοῦς περιγράμματος του σπηλαίου εἶναι, ὅτι παρεστάθησαν ἐπὶ του ἀναγλύφου τούτου τέσσαρες ἐν ὄλῳ μορφαί ὑπὲρ τὸ σπηλαίον και ἔνεκα τούτου ἦτο ἀνάγκη νὰ μὴ ὑψωθῆ πολυ ἐν τῷ μέσῳ και κανονικῶς τὸ τοξοειδὲς περίγραμμα ἀλλὰ νὰ μετασχηματισθῆ οὕτω, ὥστε νὰ ὀμοιάζῃ πρὸς ἀκάνομιστον βραχῶδη προεξοχὴν διαιρουσαν τὸ ἀνάγλυφον εἰς δύο ζώνας. Διὰ της προσθήκης της ὑπεράνω ζώνης τὸ σχῆμα του ἀναγλύφου πλησιάζει νὰ γίνῃ ὀρθογώνιον, ὅμως παρὰ τοῦτο αί ἄνω γωνίαι κάμπτονται ὀλίγον τοξοειδῶς και αί τρεῖς φαίνόμεναι πλευραί παρουσιάζουσιν ἀσθενῆ τινα κυματισμὸν ὀηλωτικὸν του βραχῶδους ἐδάφους, ὅπερ ἄλλως παρίσταται και πανταχοῦ ἐπὶ της ἐπιφανείας του ἀναγλύφου. Ἐκ τούτων γίνεται φανερὸν, ότι ή μορφή του ἀναγλύφου ἡμῶν είναι νεωτέρα και του τελείως σπηλαιουμόρφου μετὰ ὀηλώσεως του βραχῶδους ἐδάφους σχηματος και δέν προέρχεται κατ' εὐθείαν εκ του ἀρχικοῦ ὀρθογωνίου σχήματος των ἀναγλύφων. Η μορφή ή προη-

γρηθείσα τῆς τοῦ ἐν λόγῳ ἀναγλύφου εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὑπὲρ τὸ ἰσχυρῶς ἐντεινόμενον τόξον τοῦ σπηλαιίου ὑπάρχει μόνον γωνία τις διὰ τὸν ἐκεῖ κατακεκλιμένον Πᾶνα ἢ τὸ ποίμνιόν του καὶ οὐδὲν πλέον¹. Ἐντεῦθεν ἔπεται, ὅτι ἡ μορφή αὕτη εἶναι ἡ νεωτέρα ἐξ ὄλων τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν καὶ καθόσον γνωρίζω ἡ νεωτάτη ἐξ ὄλων τῶν μορφῶν τοῦ εἰδικοῦ ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν.

Ἐλθῶμεν ἤδη εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς παραστάσεως. Πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερὰ παρίσταται κρήνη μετὰ κεφαλῆς λέοντος ὡς ὑδρορροῆς καὶ σκάφης πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ὕδατος. Ἡ σκάφη ἄ-

νωθεν ὀρθογώνιος ἀλλὰ πρὸς τὰ κάτω σχεδὸν σφαιρική στηρίζεται, ἢ διὰ τὴν ἀκρίβειαν παρίσταται στηριζομένη, ἐπὶ ποδῶν ἀποτελουμένων ἐκ πλακῶν σχεδὸν τετραγώνων καὶ περικοσμουμένων κατὰ τὸ ἄνω καὶ κάτω ἄκρον διὰ λεπτῆς ἐκτύπουται νίας. Ἄνωθεν ὑπάρχει ἡ κεφαλὴ τοῦ λέοντος ἐλάχιστα ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἐξέχουσα καὶ ὄχι τελείως διατηρουμένη, ἐπειδὴ ἡ ῥωγμὴ ἀκριβῶς ἐνταῦθα ἀπέβη μεγαλύτερα. Ὅμως μέρος τοῦ παρατηρουμένου χάσματος ὀφείλεται εἰς τὸν τεχνίτην αὐτὸν τοῦ ἀναγλύφου, ὅστις εἶχε διατρυπήσει τὸ μαρμαρον καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ πάχος, ἐκεῖ ὅπου ἦτο τὸ

Εἰκὼν 5.

στόμα. Περὶ τοῦ σκοπίμου τῆς διατρυπήσεως ταύτης τοῦ μαρμάρου δύναται τις νὰ πεισθῇ, ἂν μάλιστα ἴδῃ ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸ ἀνάγλυφον, ὅτε σαφῶς θὰ διακρίνη τὰ κτυπήματα τῆς σμίλης. Τί ἐπεθύμει ὁ τεχνίτης νὰ κάμη διὰ τούτου εἶναι πρόδηλον. Δὲν ἠρέεσθη εἰς τὴν σαφῆ παράστασιν τῆς κρήνης, ἀλλ' ἠθέλησε καὶ ὕδωρ πραγματικῶς νὰ καταστάζεται ἐπὶ τῆς σκάφης. Ὑδωρ, ὅσοῖον ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἄντρῳ, ἠδύνατο νὰ τροφοδοτῇ καὶ τὴν μικροσκοπικὴν ταύτην κρήνην. Ἀλλ' ἂν τὸ ὑδραυλικὸν τοῦτο σχέδιον τοῦ λιθοξόου ἐτέθη πράγ-

¹ Ἴδε ἀνάγλυφον ἐκ Βάρης, Amer. Journ. Pl. VII, VIII, καὶ IX, καὶ ἀνάγλυφον Brocklesby Park.

ματι εἰς ἐφαρμογὴν δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ, ἐπειδὴ ἡ σκάφη κάτω ἢ ὁ κρουνὸς οὐδὲν παρουσιάζουσι σημεῖον τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὕδατος.

Πρὸς τὴν κρήνην ταύτην σπεύδουσι χορεύουσαι αἱ Νύμφαι. Τῆς πρώτης τούτων σφίζεται ὀπωσδήποτε καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ ἐντεῦθεν βλέπομεν, ὅτι ἡ Νύμφη αὕτη ἦτο ἐνδεδυμένη δι' εὐρυχώρου ἱματίου καλύπτοντος ἅπαν τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν πλὴν παντὸς τοῦ προσώπου κατὰ τὸν τύπον τὸν γνωστὸν ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ τῆς κεκαλυμμένης χορευτρίας¹. Ἀλλὰ καὶ αἱ δύο ἄλλαι Νύμφαι φαίνονται

¹ Heydemann, Verhüllte Tänzerin, 4tes Hallwinkelmannsprogramm.

ἐπίσης ἐνδεομέναι, καὶ ὡς ἐξ ἄλλων ἐντελῶς ὁμοίων χορευτριῶν γνωρίζομεν καὶ κατωτέρω θέλει βῆθῃ αἱ κεφαλαὶ τούτων ὡς τῆς πρώτης ἦσαν ἐπίσης κεκαλυμμέναι. Ὡς πρὸς τὴν στάσιν τῆς κεφαλῆς τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἐκ τοῦ σχήματος τῶν τεθραυσμένων ἐπιφανειῶν κρίνοντας δυνάμεθα τόσον μόνον νὰ εἰπώμεν, ὅτι τῆς μὲν δευτέρας ἦτο πρὸς τὰ ὀπίσω ἐρριμμένη τῆς δὲ τρίτης ὀρθία. Διαφορὰ ὑπάρχει μόνον κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν χειρῶν καὶ τὴν στάσιν τοῦ κορμοῦ. Αἱ Νύμφαι δὲν κρατοῦνται διὰ τῶν χειρῶν, ὡς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ 4, καὶ προβάλλουσι πᾶσαι τὸν ἀριστερὸν ποδὰ γυμνὸν μετὰ φανερᾶς ὀρχηστικῆς κινήσεως. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ μορφή φαίνεται ὡς καθημένη καὶ ἀνακελιμένη συγχρόνως, ἐν ᾧ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ βράχου, τὸ ἤμισυ δὲ σχεδὸν κάτω σῶμα, ἢ ἵνα εἰπώμεν ἀκριθέστερον, ἀπὸ τοῦ μικροῦ ὑπὲρ τὰ αἰδοῖα μέρους καὶ κάτω, δὲν παρίσταται καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ βραχῶδες μόνον ἔδαφος. Ἡ μορφή εἶναι ἀνδρική. Τὸ γενεῖον περιγράφεται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ περιγράμματος τοῦ θραύσματος, ἢ δὲ κομῆ εἶναι διὰ ταινίας ἀναδεδεμένη. Ἐν τῇ ἀριστερᾷ κρατεῖ κατὰ τὸν χαρακτηριστικὸν τρόπον τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας κενόν, ἄνευ δὲ γλ. τῶν ὑπερχειλίζοντων καρπῶν, τὴν δὲ δεξιὰν ὑψώνει πρὸς τὴν ἐγγύς Νύμφην. Οὐδὲν ἔγχος ἐνδύματος φαίνεται. Ἀκομῆ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τῶν παραστάσεων καὶ παρὰ τὴν εἰσοδὸν ἢ ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου παρίσταται αἷξ στρέφουσα πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλὴν.

Ἐπὲρ τὸ σπήλαιον ἔχομεν ἐν πρώτοις τὸν ἀριστα διατηρηθέντα τραγῶπον Πᾶνα, κερασφόρον, μετὰ δεξιῶν ὠτων τράγου, διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς κρατοῦντα καμπύλην ῥάβδον, τὸ ῥοικὸν λαγωδόλον, καὶ ἐνδύμα τι, οἶον γλαμούδα, τὴν δὲ δεξιὰν ὑψώνοντα μετὰ ἐμφάσεως. Ἐκ τῆς μορφῆς οὐδὲν ἐλλείπει ἐκτὸς τῆς ἀριστερᾶς κνήμης, ὅμως ἢ διευθύνσεις αὐτῆς δύναται νὰ καθορισθῇ, ἐπειδὴ κάτω καὶ πρὸς τὰ ἔμπροσ ὑπελείφθη ὁ δίχληλος ἄκρος ποὺς καὶ ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ δεξιοῦ ποδὸς φαίνεται ὀλίγον τι κάτω τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος τα σκέλη παρίστανται οὕτω διασταυρούμενα καὶ ὁ Πᾶν βηματίζει ἢ σταματᾷ βηματίζων. Τὸ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐνδύμα θὰ περιέμενέ τις νὰ εἶναι δέρμα αἴγος, ὡς εἶναι τοῦτο σύνηθες εἰς τὸν Πᾶνα,

ἀλλὰ πρὸς δὲ γλώσιν τούτου οὐδὲν ἐνταῦθα ἔγινε. Ἡ ἀριστερὸθεν τοῦ Πᾶνος μορφή εἶναι τελείως κατεστραμμένη κατὰ τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ὅτι ἡ μορφή αὕτη εἶναι ἀνδρική εἶναι ἀσφαλές, ἐπειδὴ τὸ φαινόμενον ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἄμορφον ἐξογκῶμα εἶναι ὑπόλοιπον τοῦ γενείου. Ὡς ἐν τῇ εἰκόνι βλέπει τις ἀπὸ τοῦ ἡμισοῦ στήθους καὶ κάτω ἡ μορφή παρίσταται ὡς κεκρυμμένη ὀπισθεν τοῦ βραχῶδους περιθωρίου τοῦ σπηλαίου καὶ μόνον ἢ ἀριστερὰ χεῖρ ὀλόκληρος παρεστάθη. Αὕτη ἂν καὶ σχεδὸν κατεστραμμένη κατὰ τὸ ἄκρον δὲν φαίνεται, ὅτι ἐκράτει τι, ἐπειδὴ τινες τῶν δακτύλων παρίστανται ἐκτεταμένοι. Περὶ τῆς κόμης ἢ τῶν ὠτων οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν. Ἡ περαιτέρω ἐπὶ τοῦ βράχου ὡς ἐπὶ καθίσματος ἄνευ ὑπεστρωμένου ἐνδύματος καθημένη μορφή εἶναι νεανική. Τὸ ἀγένειον, αἰ ὡς μαλακαὶ παριστανόμεναι μορφαὶ τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀτοιγος ἦδη εἶναι βέβαια χαρακτηριστικά. Ἐκ τοῦ προσώπου οὐδὲν τι περισσότερον σφίζεται. Καὶ αἱ δύο χεῖρες κρατοῦσιν ἐπὶ τοῦ στήθους σύριγγα, ἣτις δὲν ἔχει ὀρθογώνιον ἀλλὰ τραπεζίου σχῆμα τοιοῦτον: □ Οἱ πόδες κάτω διασταυροῦνται τῆς μὲν ἀριστερᾶς κνήμης προεκτεινομένης, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὑπολειφθέντος τυποῦ τοῦ πελματος, τῆς δὲ δεξιᾶς συστελλομένης πρὸς τὰ ὀπίσω. Τέλος κατὰ τὸ ἄκρον ὑπὲρ τὴν κρήνην παρίσταται οὐχὶ μορφή τις, ὡς αἱ ἄλλαι, περὶ τὸν βραχῶδη τοῦτον τόπον πλανωμένη ἀλλ' ἄγαλμα μονίμως ἐδῶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἰδρυμένον, διότι τοῦτο εἶναι ἐρμαικὴ στηλῆ. Ἐρμαικὴ στηλῆ οὐχὶ ἢ τῆς τετραγώνου ἐργασίας, ἀλλ' οἰαυτή, ὥστε πλὴν τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν τὸ λοιπὸν σῶμα παρίσταται ὡς ἐν τῇ φύσει. Οἱ πόδες παριστῶνται διὰ στηλῆς κυρτωμένης πρὸς τὰ ἔξω καὶ σμικρυνομένης καθόσον προχωρεῖ πρὸς τὰ κάτω. Τὴν κύρτωσιν δὲ ταύτην παρουσιάζει σαφῶς ἂν καὶ εἰς μικροτέραν κλίμακα καὶ ὁ φυσικὰ παριστώμενος κορμός. Ἐκ τῶν χειρῶν μόνον τὸ τρίτον μέρος τοῦ βραχίονος παρίσταται. Ἡ μορφή εἶναι νεανικὴ οὐδενὸς ὑπάρχοντος γενείου καὶ ἰθυραλικῆς, ὡς δύναται τις νὰ βεβαιωθῇ ἐκ τῶν λευφάνων κατὰ τὴν σχετικὴν θέσιν. Ἀκομῆ πρέπει νὰ σημειωθῇ, ἂν καὶ μὴ τελείως ἀσφαλές, ὅτι τὸ δεξιὸν σφζόμενον ὀπωσῶδη ποτε οὐς φαίνεται ὑπὲρ τὸ μέτρον μέγα καὶ ὀξυ

ἄνω, ὡς τὰ τῶν Σατύρων. Ἄλλο τι περισσότερο δὲν ἠδυνήθηεν νὰ παρατηρήσω.

Ἐν ἤδη τραπῶμεν ἐπὶ τὴν ἐρμηνεϊάν τῶν περιγραφειῶν μορφῶν ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐκ πασῶν τούτων αἱ Νύμφαι μόνον καὶ ὁ Πάν εἶναι δυνατὸν μετ' ἀσφαλείας νὰ ὀνομασθῶσιν. Περὶ τῶν λοιπῶν τεσσάρων, αἵτινες καὶ σπάνια ἢ πρωτοφανεῖς ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν εἶναι καὶ δὲν διατηροῦνται, ὡς θὰ ἠῤυχετό τις, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ προτείνωμεν ὀνομασίας, αἱ ὁποῖαι πιθανώτεραι ἄλλων ἀλλ' ἔχει καὶ ἀπολύτως βέβαιαι δύνανται νὰ εἶναι.

Καὶ λοιπὸν ἄς ἀρχίσωμεν τὴν ἐρμηνεϊάν ἀπὸ τῆς κάτω πρὸς τὰ δεξιὰ παριστωμένης μορφῆς, ἐπειδὴ ἡ πρόδηλος αὐτῆς πρὸς τὰς Νύμφας σχέσις ἴσως βοηθήσῃ πρὸς τοῦτο. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ἀνωτέρω εἶδομεν, ὅτι ἡ μορφή εἶναι ἀνδρική, γυμνή, ἔτι κρατεῖ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας καὶ ὅτι, ὅπερ παράδοξον, τὸ ἀπὸ τῶν ἰσχυρίων καὶ κάτω μέρος τοῦ σώματος οὐδαμῶς παρίσταται. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ τῶν παρὰστασις ἐσχεδιάσθη καὶ ἐξετελέσθη ἐκ προθέσεως ὑπο τοῦ τεχνίτου καὶ δὲν ἔμεινε, ὡς θὰ ἔλεγέ τις, τὸ ἔργον ἀτελές. Διότι τὸ παριστώμενον μέρος τοῦ σώματος, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ τοῦ ἀναγλύφου μορφαί, δεικνύουσι, ὅτι ὁ τεχνίτης οὐδαμῶς ἀφῆκε ἀτελεῖ τὴν ἐργασίαν. Εἶναι διὰ τοῦτο ἀπίθανον πᾶσαν μὲν τὴν δυνατὴν ἐπιμέλειαν νὰ κατέβαλεν ὁ τεχνίτης διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἄνω μέρους τοῦ σώματος οὐδὲν δὲ νὰ ἔπραξε οὐδὲ κἄν σχεδιάσμα τι διὰ τὸ κάτω, τοὺς πόδας. Καὶ τοῦτο μὲν ἔχει καλῶς οὕτως, ἀλλ' ὁ τεχνίτης δὲν κατέστησεν ἐπίσης σαφές, ἂν τὸ μὴ φαινόμενον μέρος τοῦ σώματος κρύπτεται ὀπίσθεν προεξοχῆς τινος τοῦ βράχου, ἢ ἂν πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἐνυπάρχει ἐν τῇ γῆ αὐτῇ, μεθ' ἧς ὁ δαίμων οὗτος τότε θὰ ἔχη σχέσιν. Δυνατὸν νὰ ἀληθεύῃ τὸ δεύτερον, ὅμως τότε δὲν δικαιούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ὡς ἀναλόγους τὰς γνωστὰς τῆς Γῆς, τῆς Περσεφόνης καὶ Νυμφῶν τινων παραστάσεις, καθ' ἃς ἡ κεφαλὴ μετὰ ἢ ἄνευ τοῦ ἀνωτέρω μέρους τοῦ σώματος ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν σῶμα ὑπάρχει ἐν τῇ γῆ. Διότι ἡ διεύθυνσις τοῦ σώματος ὑψομένου καθέτως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς καὶ ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς δεικνύουσιν, ὅτι τὰ

ἔντα ταῦτα εὐρίσκονται ἐν κινήσει, ἀνέρχονται πρὸς τὸ φῶς, ἢ ὅτι ἄρτι ἀνῆλθεν, φαινόμενα πῶσον μόνον. Ἔσον ἦτο εἰς αὐτὰ ἀναγκαῖον. Τὸ αὐτὸ δὲν συμβαίνει διὰ τὴν μορφήν τοῦ ἀναγλύφου, ἐπειδὴ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀνακεκλιμένος, δὲν δύναται νὰ σκεθῆ τις, ὅτι ἀνῆλθεν ὁ δαίμων οὗτος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ θέλων νὰ ἐκλέξῃ τὴν δευτέραν ῥηθεῖσαν ἐκδοχὴν πρέπει νὰ παραδεχθῆ, ὅτι ἡ μορφή παρεστάθη οὕτως ἀπλῶς μόνον ἵνα δηλωθῆ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν γῆν ἢ καὶ κατὰ συνήθειάν τινα. Περὶ τοῦ τί φαίνεται εἰς ἡμᾶς πιθανώτερον θέλομεν εἶπει κατωτέρω, ἐπειδὴ πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρισθῆ τις ἡ μορφή αὕτη ἢ πῶς τοῦλάχιστον κατὰ τὸ εὐλογώτερον δύναται νὰ κληθῆ.

Ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ δαίμονος ὑψώνεται πρὸς τὴν πλησίον Νύμφην, ἀλλ' εἶναι ἡ διάθεσις τῆς ἄκρας χειρὸς ἀόριστος καὶ δὲν ἐκφράζει οὐδὲν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς κινήσεως. Νὰ συλλάβῃ καὶ κρατήσῃ τὴν Νύμφην, δὲν θὰ σκοπῆ βεβαίως ὁ δαίμων, διότι χαλαρῶς συγκλείουσιν οἱ δάκτυλοι τῆς ἑαυτοῦ χειρὸς. Ἀλλ' ὅπως ἐπὶ μεταγενεστέρων ῥωμαϊκῶν σαρκοφάγων¹ ποτάμιοι θεοὶ ὑψώνουσι τὴν χεῖρα, ἵνα δείξωσι τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὰ γεγονότα, τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι μάρτυρες, ἐπειδὴ ταῦτα συμβαίνουσιν εἰς τὴν περιοχὴν των, κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον ὑψώνεται καὶ ἐνταῦθα ἡ χεὶρ τοῦ δαίμονος. Εἶπον περίπου, ἐπειδὴ ἂν ἑτέρου ἢ χεὶρ διευθύνεται σαφῶς πρὸς τὴν Νύμφην ἢ καὶ ἄπτεται ἤδη αὐτῆς μάλιστα, πρᾶγμα ὅπερ ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν στενὴν σχέσιν τοῦ δαίμονος πρὸς τὰς Νύμφας. Ἀλλὰ στενωῶς πρὸς τὰς Νύμφας συνδεδεμένος εἶναι ὁ Ἑρμῆς, ὅστις ἔχει μόνον ὡς κορυφαῖος τοῦ χοροῦ παρίσταται ἀλλὰ καὶ ἰστάμενος ἀπέναντι τῶν Νυμφῶν καθημένων ἢ ἰσταμένων ἐπίσης καὶ ἐπιδεικνύων τι εἰς αὐτὰς ἢ ἄλλο τι πράττων². Καὶ τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας ἔχει εἰς δύο περιπτώσεις³ ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν. Ἀλλ' ἐν πρώτοις παράδοξον εἶναι, ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος Ἑρμῆς ἐνταῦθα κάθηται, ἐν ᾧ αἱ Νύμφαι χορεύουσι, ἔπειτα, ἂν τοῦτο γίνῃ δεκτὸν

¹ Roseher, Lev. 12. sp. 1493.

² Ἴδε ἀνάγλυφα ἐκ Βάρης, ἄνωτ. παραπ. Pl. VI καὶ VII καὶ τὸ ἐν Ἀνδρῶν.

³ Ἴδε Schöne Griech. Rel. 118 καὶ ἀνάγλυφον ἐν Κοπεγχάγη, Hartwig, Bendis T. 1.

ὡς ἐξαίρεσις οὐχὶ πολὺ πρὸς τὰ παραδεδομένα ἀντιτιθεμένη, τὸ γεγονός δὲ ἔμοιως, ὅτι ἡ μορφή εἶναι πωγωνοφόρος, ἀρκεῖ νὰ ἀποκλεισθῇ ὠρισμένως τὸν Ἑρμῆν. Ἐπειδὴ Ἑρμῆς πωγωνοφόρος κατὰ τοὺς χρόνους, εἰς οὓς ἀνήκει τὸ ἀνάγλυφον, εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον¹. Ἐκτὸς τῶν τὴν ἀρχαίαν μορφήν διατηρούντων Ἑρμῶν ἐπὶ τῶν στηλῶν ἡ τέχνη εἶχεν πρὸ πολλοῦ παύσει νὰ παριστᾷ τὸν θεὸν μετὰ γενείου.

Ἐὰν ὁμοίως ἡ μορφή, περὶ ἧς ὁ λόγος, παρίσταται ὡς ἔχομένη τῆς γῆς καὶ κρατῆ ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας, εἶναι δυνατὸν τότε νὰ ἔχομεν ἐδῶ χθονίαν τινα θεότητα, ὡς τὸν Πλούτωνα τὸν καὶ Εὐβουλεία ἐπονομαζόμενον, γνωστὸν ἐκτὸς τῆς φοβερᾶς αὐτοῦ ὄψεως ὡς θεοῦ τοῦ Ἄδου καὶ διὰ τὴν ἠπίαν αὐτοῦ ιδιότητα ὡς εὐνοικοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους θεοῦ προάγοντος τὴν εὐφορίαν καὶ τοῦ ὁποίου συχνὸν σύμβολον εὐρίσκουμεν τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας². Τὴν ὀνομασίαν ταύτην θὰ ἐστήριξε καὶ ἡ ἀνάμνησις, ὅτι ὁ Πλούτων ἐλατρεύετο εἰς χάσματα γῆς (Στράβων, Β, 44), ὁποῖα συνήθως ἦσαν τὰ Πλουτώνια, μετὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ, ὅτι τοιοῦτον πλουτώνιον χάσμα ἦτο δυνατόν νὰ ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ ἀντροῦ τοῦ Πανὸς καὶ τῶν Νυμφῶν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος. Τοιοῦτόν τι ὁμοίως οὐτε παρεδόθη οὐτε διὰ τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τινα τρόπον ὑπεδείχθη. Ἐν γένει ἄλλως καὶ ἡ γραπτὴ παράδοσις καὶ ἡ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν οὐδέποτε θέτουσιν εἰς ἄμεσον σχέσιν τὸν Πλούτωνα μετὰ τῶν Νυμφῶν. Βεβαίως ὁ Πausanias ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς τραπέζης τοῦ Κολώτου ἐν Ὀλυμπίᾳ (Β, 20, 3) ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς παρίσταντο ὁ Πλούτων, ὁ Διόνυσος, ἡ Περσεφόνη καὶ δύο Νύμφαι, ὁμοίως πᾶς τις βλέπει, ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου. Ἐν γένει ἡ τακτικὴ συναναστροφή τοῦ Πλούτωνος εἶναι αἰ ἐλευσινιακαὶ θεότητες ἢ ἄλλαι καθαρῶς χθονιαί. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν γενικῶν τούτων λογῶν καὶ ἡ λεπτομέρεια, ὅτι Πλούτωνα ἄνευ ἐνδύματος δὲν ἔ-

¹ Ἐπὶ τοῦ πρότερον ἐν Worsley νῦν δὲ ἐν Brookesby Park ἀναγλύφου ὁ Ἑρμῆς ἐθεωρεῖτο εἰς πάλαιότερους χρόνους ὡς πωγωνοφόρος. Τοῦτο ὁμοίως εἰδείχθη, ὅτι ἐστηρίζετο ἐπὶ κατὰ ἀπεικονίσεως. (Pottier BCH, 1881, p. 352 5.)

² Ἴδε ἀνάγλ. ἐκ Τεγέας, ἀρ. Πλουτῶν Ἑθν. Μουσείου 1422 Arndt-Amelung Einzelauft. 1253 καὶ ἀνάγλ. τῆς Villa Albani. Zoega. Baissir. T. I, Pl. I καὶ ἐπὶ ἀγγείων π. γ. Monum. d. Inst VI T. 58. V, 45 κτλ.

χομεν ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε γνωσταῖς παραστάσει ἀλλὰ πάντοτε μάλιστα διὰ χιτῶνος καὶ ἱματίου ἐνδεδυμένον ἐνισχύει ἡμᾶς ἔτι μᾶλλον, ὥστε καὶ καὶ ταύτην τὴν ἐρμηνείαν τῆς μορφῆς νὰ θεωρήσωμεν ἀπίθανον. Διὰ τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν λόγους δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν Ἀγαθὸν Δαίμονα, ὅστις κατὰ τινας μετὰ μεγάλης πιθανότητος οὐδεὶς ἄλλος εἶναι ἢ αὐτὸς οὗτος ὁ Πλούτων δι' ἄλλου εὐφημιστικοῦ ὀνόματος οὕτω καλούμενος¹.

Οἰκειότερος πρὸς τὰς Νύμφας, ἢ ὁ Πλούτων καὶ ὁ Ἀγαθὸς Δαίμων, εἶναι βεβαίως ὁ Διόνυσος, ὅστις θεὸς ὢν ἀρχικῶς τῆς ὑγρᾶς φύσεως καὶ τῆς εὐφορίας εἶναι ἐπομένως συγγενέστερος πρὸς τὰς Νύμφας. Ἐπεκαλεῖτο διὰ τὴν ιδιότητά του ταύτην Δενδρίτης καὶ Ἄνθιος, ὡς τοιοῦτος δὲ συνελατρεύετο ἐν Φλυῶ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῶν Ἴσμηνίδων Νυμφῶν (Paus. I, 31, 4). Ἀλλὰ γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ὁ γενειῶν Διόνυσος παρίστατο πάντοτε ἐνδεδυμένος καὶ μάλιστα μετὰ πολλῆς τρυφῆς, πρὸβλ. τὸν λεγόμενον Σαρδανάπαλον, ὡς καὶ πᾶσαν παράστασιν γενειοφόρου Διονύσου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐλευθέρας τεχνοπροπίας καὶ κάτω, δυνάμεθα μετ' ἀσφαλείας νὰ εἴπωμεν ὅτι Διόνυσος ἐνταῦθα δὲν παρίσταται.

Ὅτι αἱ Νύμφαι ἐλατρεύοντο παρὰ θεραπευτικὴν τινα πηγὴν, ὅπου βεβαίως αἱ ἱαματικαὶ θεότητες καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἀσκληπιὸς ἐδίδαξαν ἡμᾶς τὸ ἀνάγλυφα τῶν Νυμφῶν τὰ εὐρεθέντα ἐγγύτητα τοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν Ἀσκληπιείου². Ἐντεῦθεν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποθεθῇ, ὅτι καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς ἴσως ἐλατρεύετο ἐν τῷ Νυμφαίῳ τῶν Φυλασίων καὶ ὅτι παρεστάθη ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν, ὁμοίως ἡ ὀνομασία Ἀσκληπιὸς

¹ Περὶ τούτου ἴδε Rohde, Psyche I, σελ. 254 σημ. 2 καὶ Furtwängler, Sitzungsber. d. Bayer. Akad. 1897 s. 411. Ἀπεικονίσεις τοῦ Ἀγαθοῦ Δαίμονος ἴδε Schöne, Griech. Rel. 109 καὶ Ath. Mitt. 1891 s. 25 (ἐξ ἀναγλύφου ἐχόντων ἐπιγραφάς). Ἀξιοσημειώτον εἶναι, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐκ Μεγάρων προερχομένου σπηλαιομόρφου ἀναγλύφου ἐν Βισολίνῳ (Furtw., Samml. Sab. I, 27) παρίσταται παρὰ τὸν Δία Πῆνα καὶ ἄλλας μορφὰς καὶ ἀνδρική τις ἐπιμελῶς ἐνδεδυμένη μορφή κρατοῦσα κέρασ Ἀμαλθείας, ἧτις ὑπὸ μὲν τοῦ Wieseler καλεῖται Ἀγαθὸς Δαίμων ὑπὸ δὲ τοῦ Furtwängler Πλούτων. Ἄλλ' ἐκεῖ ἡ μορφή εἶναι διὰ χιτῶνος καὶ ἱματίου ἐνδεδυμένη καὶ κάθηται πλησίον ἀρθρομύσης θεότητος πιθανώτατα τῆς Περσεφόνης κατὰ τὸν Furtw. Ἐκτὸς τούτου τὸ ἀνάγλυφον εἶναι τὸ μόνον σπηλαιομόρφον, ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν οἱ Νύμφαι.

² Οὕτω τὸ γνωστὸν ἀνάγλυφον τοῦ Ἀρχάνδρου (A. M. V, Pl. VII S. 206 κ. ε.) καὶ ἄλλων ἀναγλύφου Νυμφῶν συντρίμματα (A. M. II s. 210).

εις τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι ἀνάγκη καὶ δι' ἄλλων λόγων νὰ ὑποστηριχθῇ. Ἀντιθέτως ἐνταῦθα ὀφείλομεν ταχέως νὰ παραιτηθῶμεν ἀπὸ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, ἐπειδὴ αἱ γνωσταὶ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἀσκληπιοῦ πολὺ ἀπέχουσι ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ὁμοιοὶ πρὸς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν μορφήν, ἵνα παραλίπωμεν ὅτι ἐδοικαιούμεθα νὰ περιμένωμεν ὡς χαρακτηριστικὸν τὸν ἱερὸν ὄφιν. Ἑρμῆς λοιπὸν ἢ Πλούτων ἢ Ἀγαθὸς Δαίμων ἢ Διόνυσος ἢ Ἀσκληπιὸς εἶναι ἐρμηνεύται, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη φαίνεται μὲν μέχρι τινὸς πιθανὴ καὶ δυνατὴ ἴσως καὶ διὰ πλειοτέρων λόγων νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅμως πᾶσαι ἐλέγχονται ἐπὶ τέλους, ὅτι προσκρούουσι πρὸς τὰς μέχρι τοῦδε γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν θεοτήτων τούτων. Παρὰ ταῦτα εἶναι πάντοτε δυνατόν μία τις τούτων π. γ. ἡ ὀνομασία τοῦ δαίμονος ὡς Πλούτωνος νὰ ἀποδειχθῇ ποτε, μάλιστα δι' εὐρημάτων ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς ἡ μόνη ἀληθής. Ἐν τῷ παρόντι ὅμως ἐπειδὴ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ δεῖξωμεν καὶ δὲν ὠφελεῖ νὰ τραπῶμεν ἐπὶ τὴν μυθικὴν θὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἔρευναν, μὴ εὐρεθῇ τις ὀνομασία, ἣτις νὰ μὴ ἀντίκειται πρὸς τὰ ἤδη γνωστά, ὅτε καὶ τοῦτο μόνον θὰ εἶναι ἀρκετὸν κέρδος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν θεοτήτων ὁ Ἑρμῆς μόνον παρίσταται καὶ πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν, οὐδεμία δὲ οὐδέποτε ἐκ τῶν ἄλλων¹. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ Ἑρμοῦ ὑπάρχει καὶ ἄλλος τις δαίμων πολὺ οἰκείος πρὸς τὰς Νύμφας καὶ πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων παριστώμενος, ἐννοῶ τὸν γνωστὸν Ἀχελῷον. Ἢ δὲ θέσις, ἣν κατέχει ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἢ ὑπὸ ἔρευναν μορφή, εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνη, τὴν ὁποίαν βλέπομεν πολλάκις νὰ καταλαμβάνη ἢ παράστασις τοῦ Ἀχελῷου. Εἶναι λοιπὸν ἐνταῦθα ὁ αὐτὸς Ἀχελῷος παριστώμενος μετὰ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ σώματος καὶ ἀνθρωπίνου τούτου ἀντὶ ταυρείου: Νομίζομεν, ὅτι ἡ ὀνομασία αὕτη δύναται νὰ ἀποδῇ πολὺ πιθανή. Διότι ἡ ἀντίρρησις, ὅτι ἡ τοιαύτη παράστασις τοῦ Ἀχελῷου θὰ εἶναι πρωτοφανής καὶ ὅτι δὲν στηρίζεται δι' ἄλλων ἀναλόγων, δὲν φαίνεται ἔχουσα ἐνταῦθα σπουδαίαν ἰσχύν. Ἐπειδὴ, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν

ἄλλων ἀναγλύφων ἢ ἐπὶ τούτων παράστασις τοῦ Ἀχελῷου δὲν εἶναι μία τις καὶ μόνη στερεοτύπως ἐκάστοτε ἐπαναλαμβανομένη. Παρίσταται δὲ οὗτος ὡς προσωπεῖον, μετ' ἀνθρωπίνης κεφαλῆς καὶ τοῦ ἐμπροσθίου σώματος ταύρου, μετὰ κεφαλῆς μόνης, μετὰ κεφαλῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ, μετὰ ἢ ἄνευ τῶν ταυρείων ὠτων καὶ κεράτων, το ὁποῖον βέβαια σημαίνει παικιλίαν παραστάσεων ἐπιτρέπουσαν νὰ δεγῶμεθα ὡς δυνατὴν καὶ μὲν διάφορον παράστασιν, ἀρκεῖ αὕτη νὰ δύναται νὰ προσαρμοζέται ὡς μέλος τῆς ἀνωτέρω σειρᾶς. Ἀλλὰ τότε τί ὀμαλώτερον ἢ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἀφ' ἐνός μὲν τὴν παράστασιν, καθ' ἣν ὁ Ἀχελῷος παρίστατο μετ' ἀνθρωπίνης κεφαλῆς μετὰ κεράτων ἢ ταυρείων ὠτων καὶ ταυρείου ἐμπροσθίου σώματος καὶ ἀφ' ἑτέρου κεφαλῆς τελείως ἐξανθρωπισθείσας, νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ ἐξανθρώπισις ἤθελε προχωρήσει καὶ περαιτέρω, ἐπὶ τοῦ ταυρείου δὲ οὗ σώματος. Ὅτι δὲ τοιαύτη ὑπῆρξε πράγματι ἡ ἐξέλιξις τῶν παραστάσεων τοῦ Ἀχελῷου, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς τελείως ταυρείου μορφῆς νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν τελείως ἀνθρώπινον, οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβόλια. Ἦδὲ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἔχομεν παραστάσεις ποταμίων θεῶν μετ' ἀνθρωπίνου σώματος. Παράβαλε πρὸς τοῦτο τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Ἐγγέλου ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀργαίουλ. Ἐφημερίς 1893 πίν. 10), ἔπου δύο ποτάμιοι θεοί, πιθανώτατα ὁ Κηφισὸς καὶ ὁ Ἰλισὸς, οὐδὲν τὸ θηριῶδες ἔχοντες ἐκτὸς τοῦ ἑνὸς παρουσιάζοντος κέρατα, ἵνα παραλίπωμεν τοὺς ἀμφιβαλλομένους ποταμίους θεοὺς τοῦ ἀνατολικοῦ τῆς Ὀλυμπίας καὶ τοῦ δυτικοῦ τοῦ Παρθενῶνος ἀετώματος. Ὁ Ἀχελῷος αὐτὸς καὶ δι' ἐπιγραφῆς μεμαρτυρημένος παρίσταται ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ νομισμάτος τοῦ Μεταποντίου¹, μετ' ἀνθρωπίνου σώματος καὶ μόνον ὠτων ταυρείων καὶ κεράτων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐν γένει τὴν τελείαν ἐξανθρώπισιν τῶν ποταμίων θεῶν καὶ εἰς χρόνους οὐχὶ νεωτέρους δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ ἐπὶ τῶν νομισμάτων πόλεων τινῶν τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας². Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἀρκούντως γνωστά, ὥστε νὰ

¹ Ἰδὲ Friedländer, von Sallet, Berliner Münzkabinet 678.

² Ὅπως ὁ ποταμὸς Κράθις τελεῖται ἀνθρωπόμορφος ἐπὶ νομισμάτων τῆς Πανδοσίας τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ Ε' αἰῶνος (Head, Hist. Num. S. 90). Πρβλ. καὶ Roscher, Lexikon, Flussgötter.

μη είναι ανάγκη να παρατείνωμεν τὸν περὶ τούτων λόγον. Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει καὶ πάλιν νὰ τονίσωμεν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων Νυμφῶν οὐδεμία παρατηρεῖται στασιμότης ἀλλ' ἡ αὐτὴ κίνησις πρὸς τὴν ἐξανθρωπίσιν τῶν παραστάσεων τοῦ Ἀγγελῶου. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον ἡμῶν τοῦτο εἶναι ἀσφαλῶς μὲν νεώτερον τοῦ Δ' πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ὡς κατωτέρω θέλει δειχθῆ, ἐνθυμηθῶμεν δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχεν ἤδη εὐρεθῆ ὁ τύπος τοῦ ἀνακεκλιμένου καὶ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στηριζομένου ποταμίου θεοῦ¹, πρὸς ὃν ἡ ἡμετέρα μορφή προδήλον ὅτι ὁμοιάζει, θέλωμεν εὐρεῖ τότε εὐλόγον τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς ὡς Ἀγγελῶου. Τούτου τεθέντος τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας δὲν παρουσιάζει οὐδεμίαν ὀυσκολίαν, τὸναντίον ἀρμυζει διὰ τὸν Ἀγγελῶον ὡ ἀριστα καθ' ἃς ἔχομεν παραδόσεις το κέρασ τῆς Ἀμαλθείας ἦτο αὐτὸ τοῦτο το κέρασ τοῦ Ἀγγελῶου, ὁ ἀπέκλασεν ὁ Ἡρακλῆς κατὰ τὴν περιήρημον πάλην, Διοδ. 4, 25. Στραβ. 10, 158 ἢ κατ' ἄλλους ὁ Ἀγγελῶος ἀντηλλάξε τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας, ὃ εἶχε, λαβὼν τὸ ἑαυτοῦ κέρασ, τὸ ὁποῖον εἶχε ἀποσπάσει ὁ Ἡρακλῆς (Ἀπολλοδ. 2, 7 καὶ Σχολ. Πλάτ. 21, 194). Γνωστὸν ἐξ ἄλλου εἶναι ὅτι οἱ κατακεκλιμένοι μεταγενέστεροι ποτάμιοι θεοὶ ἔχουσι πολλάκις τὸ κέρασ τοῦτο ἐν τῇ ἀριστερᾷ. Καὶ ἡ κίνησις τῆς δεξιᾶς χειρὸς τῆς ἐκτεινομένης πρὸς τὰς Νύμφας δικαιολογεῖται ἐπίσης. Διότι ὁ Ἀγγελῶος εἶναι οἰκείος πρὸς τὰς Νύμφας, ἀφοῦ καὶ ὡς πατὴρ αὐτῶν ἀναφέρεται². Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ παρασταθῆ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα ὁ Ἀγγελῶος ἡμῶν οὗτος δὲν σημαίνει τι ἄλλο ἢ ὅτι ἐπανελήθη ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων παραστάσεων τοῦ Ἀγγελῶου συνηθια, καθ' ἣν μέρος μόνον τοῦ σώματος ἐξεῖχε τοῦ ἐδάφους. Εἶναι δυνατὸν, ὡς εἴπαμεν, ἡ μορφή νὰ παρίσταται ὡς ὀπισθεν προεξοχῆς τινος τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ βράχου ἀποκρυπτομένη, ὅπως ἰκανὰ περὶ τούτου παραδείγματα ὑπάρχουσι καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ ἀναγλύφῳ ἡμῶν δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν ὑπὲρ τὸ σπήλαιον τῶν Νυμ-

φῶν ἀπὸ τοῦ μέσου μόνον στήθους καὶ ἄνω φαινομένην μορφήν, ἣτις φανερώς ἀποκρύπτεται ὀπισθεν τοῦ βραχώδους περιθωρίου τοῦ σπηλαίου. Τὸ αὐτὸ νὰ δεχθῶμεν καὶ διὰ τὸν πιθανολογηθέντα Ἀγγελῶον νομιζῶ ὀλιγώτερον πιστευτὸν ἢ τὴν ἄλλην ἐκείνην ἐκδοχὴν τῆς ἀποσιωπήσεως, ἃς εἴπωμεν οὕτω, μέρος τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἐν ταῖς παραστάσει τοῦ Ἀγγελῶου συνηθια. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ἰδίως δὲν δικαιολογεῖται ἐπαρκῶς ἢ ὑπαρξίς τῆς προεξοχῆς ταύτης τοῦ βράχου ἐν τῷ σπηλαίῳ, οὔτε παρεστάθη σαφῶς, ἂν τοιαύτη τις ἐμελετήθη νὰ παρασταθῆ. Δὲν δύναται δὲ τις νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ ἔλλειψιν χώρου ἀπεσιωπήθη ἢ παράστασις, ὅπως τοῦτο συχνάκις παρατηρεῖται ἀκριβῶς ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν, ὅπου ὁ Πάν μάλιστα ἀλλὰ καὶ ὁ Ἑρμῆς καὶ αἱ Νύμφαι δὲν παρίστανται ὀλόκληροι οἱ ἔλλειψιν τοποῦ¹.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐδείχθη, ὅτι πολλοὶ λόγοι συμβάλλουσιν, ὥστε ἡ προταθεῖσα ἐρμηνεία νὰ ἀποβῆ εἰς μέγαν βαθμὸν πιθανή. Ἄς ἴδωμεν τώρα μῆπως δύναται νὰ ἀντιταχθῆ τι κατὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης Ἀληθῶς ἢ στάσις αὕτη τοῦ κατακεκλιμένου ὑπενθυμίζει ἐκτος τῶν ποταμίῳν θεῶν τῶν Ἀλεξανδρηνῶν χρόνων καὶ τοὺς θεοὺς τῶν ὀρέων παρασταθέντας το πρῶτον κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν. Ἐπίσης ἡ ὕψωσις τῆς χειρὸς πρὸς ὀθλῶσιν συμμετοχῆς καὶ το κέρασ αὐτὸ τῆς Ἀμαλθείας, ἂν καὶ σπανίως τὸ τελευταῖον, παρατηροῦνται καὶ ἐπὶ παραστάσεων δαιμόνων τῶν ὀρέων. Ἐκτός τούτου ἃς ἐρωτήσωμεν τώρα, μὴ ἄρα γε σημαίνει τι ἢ παραπλεύρως ἀρκούντως ἐμφαντικῶς παρασταθεῖσα αἷξ; Τῷ ὄντι εἶναι παράδοξον, ὅτι ἐν τῷ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀναγλύφων αἷγες ἢ μόνον κεφαλαὶ αἷγῶν παρίστανται ἐπὶ τοῦ περιθωρίου τοῦ σπηλαίου καὶ ὑπεράνω παρὰ τὸν Πᾶνα ὀθλοῦσαι ἢ τὴν ποιμενικὴν ιδιότητα τοῦ θεοῦ ἢ τὸν τόπον, ὅπου οὗτος διατρίβει, ἐνταῦθα παρὰ μὲν τὸν Πᾶνα καὶ ὑπεράνω οὐδὲν ἴχνος παραστάσεως αἷγος βλέπομεν, κάτω δὲ μίαν καὶ σχετικῶς μεγάλην παρὰ τὸν ὕψ' ἡμῶν ὀνομασθέντα Ἀγγελῶον. Μὴ λοιπὸν αὕτη χρησιμεύῃ ὡς σύμβολον τῆς παρακειμένης μορφῆς; Καὶ διὰ μὲν τὸν Ἀγγελῶον ἢ ἐν

¹ Το πρωτότυπον τοῦ γνωστοῦ Νεῖλου τοῦ Βατικανοῦ ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀραιοτέραν ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν, τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα. "Die Amelung, Skulpturen d. Vatic. Museums" s. 131.

² Πλάτ. Φαίδρ. 263

¹ "Die ἀνάγλυφον Ἀρχάνδρου, ἀνάγλυφον Ἑθν. Μουσ. Arndt. Einzelauf. 1244, ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ Ἀμφιραφείου, Reisch, Fests. f. Beundorf S. 142 κ. ε. κ. τ. λ.

γενει τον ποτάμιον θεον ή αιξ δέν μαρτυρεΐται ως χαρακτηριστική αλλά παρά δαίμονας όρείων εύρίσκειται έν και σπανίως¹. Είναι φανερόν, ότι τά συστατικά ταύτα δέν είναι τόσον ισχυρά ύπέρ τής προταθείσης όνομασίας ως δαίμονος του όρους. Απλούστατα, ή αιξ δύνατον νά έτεθη εκεί όλως τυχαίως και άνευ ούδεμιās παρασημασίας. Έπειτα έν όλίγιστα παραδείγματα δύνανται να άχθώσιν προς ύποστηριξιν τής έρμηνείας ταύτης, όμως ή θέσις, ήν καταλαμβάνουσι συνήθως οι όρειοι δαίμονες, δέν είναι όμοία προς τήν τής ύπο έξέτασιν μορφής. Διοτι ή θεότης του όρους τοποθετεΐται έν τή ύψη λοπέρα σειρῶ των παραστάσεων (όταν βεβαίως ύπάρχουσι πλείονες τής μιās), έν φ έν τή κάτω σειρῶ κατακλίνονται οι ποτάμιοι θεοί². Συμφώνως προς ταύτα ό δαίμων του όρους και επί του ήμετέρου αναγλύφου μόνον έν τή άνω σειρῶ των παραστάσεων ήδύνατο νά έχη θέσιν. Ούτω βλέπομεν, ότι είναι αδύνατον νά ύποστηριχθῆ άλλη τις έρμηνεία, πρῶγμα τό όποϊον πρέπει νά θεωρηθῆ ως ισχυρός λόγος ύπέρ του όνόματος του Αγγελφου ή του ποταμίου θεου, καθά είπομεν άνωτέρω. Έχομεν λοιπόν παράστασιν του Αγγελφου επί αναγλύφου Νυμφών νέαν και πολύ ένδιαφέρουσαν, παράστασιν άφ ένός μέν όμοιάζουσαν προς τάς των κατακεκλιμένων ποταμιών θεών άφ έτέρου δέ συνδεομένην προς τάς γνωστάς παραστάσεις επί των αναγλύφων ως προς τήν ούχι τελείαν παράστασιν του σώματος.

Μεταβαίνομεν ήδη εις τήν εξέτασιν των λοιπών μορφών και άρχίζομεν από τον άριστα διατηρούμενον Πᾶνα. Ο Πᾶν ούτος δέν παρίσταται έδῶ ως ό μουσικός των Νυμφών, αϋλών τήν σύριγγα ίνα χορεύωσιν αϋται. Είναι ό θηρευτής Πᾶν, διότι φέρει μόνον τό ροϊκόν λαγωβόλον και ούδεμίαν σύριγγα, έρχεται δέ φανερώς από του κυνηγίου

πολλάκι δ' άργινοεντα διεδραμεν ούρεα μακρά
πολλάκι δ' έν κνημίσσι διήλασε θήρας έναίρων

¹ Ούτως επί αναγλύφου τινός έν τῷ μουσείῳ του Καπιτωλίου, έδε Roscher's Lexikon II, 2 Sp. 2118-2119, όπου τρές διάφοροι όσειν δαίμονες. Ο εις τούτων κρατεΐ κέρα Αμκλθείας. Παρ' άλλον τινα φαίνεται ότι βόσκει τραγοειδές ζῷον. Έπί νομισματος τής Έφέσου παρίσταται ό όρειος θεός Πείων μετα κέρατος Αμκλθείας: Jahrbuch 1888 S. 294.

² Έδε χαρακτηριστικόν παράδειγμα παρα Robert, Sarkophagenr. II s. 17.

ότε εις μιαν στιγμήν θαυμαστον θεάμα παρουσιάζεται πρό των όφθαλμών του. Αι ρίλαι Νύμφαι είναι εκεί εις τό άγκυπητόν των άντρων και χορεύουσαι διευθύνονται προς τήν κρήνην

φραιτώσαι πιανά ποσίν επί κρήνη μελανυδρα
μείλπονται κορυφήν δέ περιστενει ούρεα ήχώ¹

Πληρούμενος τότε συγκινήσεως ύψωνει τήν δεξιάν ζωηρώς μετά τής παλάμης και των δακτύλων άνοικτών και φαινεται ως νά σταματῶ χάριν του θεάματος. Τοιαύτη είναι ή θέσις του Πᾶνος ένταύθα. Αλλ' έρωτᾶται, διατι ό Πᾶν ούτος νά μή φέρη και τήν σύριγγα, όπως πλειστάκις παρά τό λαγωβόλον ύπάρχει και ή σύριγγς. Αντι τούτου βλέπομεν, ότι σύριγγα έχει ό παρά τήν έρμαιικήν στηλην καθήμενος νεανίας κρατών αϋτήν διά των δύο χειρών επί του στηθους ή ως έτοιμαζόμενος νά συρίξῃ ή ως πρό όλίγου παύσας. Μή λοιπόν είναι ή νεανική αϋτη μορφή νεαρός τις Πᾶν παριστώμενος μετ' άνθρωπίνων σκελών; Είς τούτο άγει ήμᾶς ή σκέψις, ότι δύσκολον θά ήτο νά μή ύπάρχη επί του αναγλύφου τούτου ό μουσικός Πᾶν, έν φ αι Νύμφαι κάτω χορεύουσι, και ότι επί των αναγλύφων των Νυμφών τουλάχιστον ό φέρων τήν σύριγγα πρέπει νά είναι Πᾶν. Τό δέ νά παριστῶνται δύο Πᾶνες επί του αναγλύφου ούδέν έχει τό παράδοξον. Οι άρχαιοι ήδη από των χρόνων του Αισχύλου έγνωρίζον πλείονας του ένός Πᾶνας². Αλλά και έν τή τέχνῃ, έξ άγχείων τουλάχιστον, είναι γνωστά παραστάσεις έν τή αϋτῇ σκηνη ή δύο Πανών, του ένός τραγόποδος, του έτέρου μετ' άνθρωπίνων σκελών, όπου έκαστος φέρει μόνον σύριγγα ή μόνον λαγωβόλον³. Αλλά και έξ αναγλύφου Νυμφών έχομεν, ως νομιζω, παράδειγμα. Είναι τούτο έν εκ των του σπηλαιου τής Βάρης⁴

¹ Όμηρικός ύμνος εις Πᾶνα.

² Έδε Roscher's Lex. III, s. 1412.

³ Ούτως επί έρυθρομόρου υδρίας του Βρεττανικου Μουσείου, Catalog of vases III. E 228 p. 181, και άλλα παραδείγματα έδε αϋτοθι έν τῇ σημειώσει.

⁴ Έδε Amer. Journ. άνωτέρω, Pl. VIII p. 310. Υποθέτω ότι τήν συγγραφέα τής άριστες περι των αναγλύφων τής Βάρης διατριβής Ida Carleton Thallon παρέπεισε εις τό να πιστεύσῃ, ότι επί του αναγλύφου παρίσταται άπλοος θηριος κυνηγός ή έλληειψις των κεράτων. Αλλα Πᾶν άνευ κεράτων άπαντῶ πολλάκις (Roscher's Lex. III, s. 1425). Έπί νομισμάτων τής Σεγεστης παρίσταται νεαρός κυνηγός μετα όπισθεν κρεμαμένου κωνικοϋ πῆλου μετα κερά-

παρουσιάζον ἐπὶ τοῦ ἑνός ὑπὲρ τὸ σπήλαιον ἄκρου κατακείμενον τραγόπου Πᾶνα κρατοῦντα σύριγγα καὶ λαγωβόλον καὶ ἐπὶ τοῦ ἐτέρου νεανικὴν μορφήν μετὰ κωνικοῦ πύλου ἀναθαίνουσαν τὸ ὄρος καὶ κρατοῦσαν λαγωβόλον. Δὲν διστάζω νὰ δεχθῶ, ὅτι ἡ μορφή αὕτη εἶναι ὁ ἀγρευτὴς Πᾶν, ἐπειδὴ πολὺ ἀπίθανος φαίνεται ἡ παράστασις ἀπλοῦ θνητοῦ κυνηγοῦ ἐπὶ τοῦ ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου. Ἡ μικρότης τῆς μορφῆς οὐδὲν σημαίνει ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ὁ Πᾶν συνθηθέστατα παρίσταται μικρὸς τὸ ἀνάστημα. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ τραγόποδος ἢ νεαροῦ Πανός συμβαίνει τὸ ἀντίθετον ἢ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἐκ Βάρης. Τοῦτο οὐδὲν σημαίνει. Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς δὲν εἶχον χωρισθῆ ἀκριβῶς αἱ ιδιότητες τοῦ τραγόποδος καὶ ἀνθρωπομόρφου Πανός. Διὰ τοῦτο ἡ διαφορὰ μὲν αὕτη δὲν βλάπτει, ἢ παραβολὴ δὲ τῶν δύο ἀναγλύφων συντελεῖ σπουδαίως εἰς τὴν κραταίωσιν τῆς γνώμης, ὅτι ἐπὶ ἐκάστου τῶν δύο τούτων ἀναγλύφων παρίστανται δύο διαφοροὶ Πᾶνες. Ἐκτὸς τούτων, ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἐκ Πάρνηθος ἀνάγλυρον, πολὺ ὀλίγον πιθανὰ φαίνονται ἄλλαι τινὲς ἐρμηνεῖαι. Ἡ δυνάτὸ τις π. χ. νὰ ὀνομάσῃ νεαρὸν Σάτυρον, πρὸς τὸν ὅποιον ὀπωσθήποτε ἀρμυζει ἢ σύριγγῃ. Ἄλλ' ἢ ὑποθεσις αὕτη δὲν ὑποστηρίζεται περισσότερον. Οὐδὲν ἴχνος τῆς χαρακτηριστικῆς μικρᾶς οὐρᾶς φαίνεται πού ὀπισθεν, πρᾶγμα, ὅπερ ἐνταῦθα ἦτο καὶ εὐκόλον νὰ παρασταθῆ, ἐπειδὴ τὸ ἀνάγλυρον εἶναι ἰσχυρῶς ἐκτυπον. Ἡ ἴσως ἤθελέ τις παροχθῆ ἐκ τῆς μεγάλῃς ὁμοιότητος τῆς μορφῆς ταύτης πρὸς τὸν Δάφνιν τοῦ γνωστοῦ συμπλέγματος τοῦ Πανός διδασκάλου καὶ τοῦ νεαροῦ Δάφνιδος, ὥστε τὸν αὐτὸν ὠραῖον νεανίαν νὰ παραδεχθῆ καὶ ἐνταῦθα. Ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεῖαν ταύτην πρέπει νὰ λεχθῆ, ὅτι πρῶτον μὲν ἡ ὁμοιότης παραστάσεώς τινος πρὸς ἄλλην δὲν ἔχει πάντοτε ὡς ἀκολουθίαν καὶ τὴν ταυτότητα τῶν παριστωμένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἂν τεθῆ, ὅτι ἐνταῦθα παρίσταται ὁ Δάφνης, δὲν ἠξεύρω πῶς θὰ δικαιολογηθῆ ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀναθηματικοῦ τούτου εἰς τὸν Πᾶνα καὶ τὰς Νύμφας ἀναγλύφου, καθόσον οὐδεμίαν ἄλ-

των (Holm, Geschichte Siciliens im Altert. III T. IV, 12 καὶ 11) καὶ ἄνευ τούτων, ἐρμηνεύεται δὲ ὡς Παν.—Δύο Πᾶνες ἄλλ' ὁμοίως εἶδε ἐν Α. Μ. 1896 σ. 276.

λην ἔχομεν ἀναλογίαν. Μετὰ μεγάλῃς λοιπὸν πιθανότητος δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τὴν νεανικὴν μορφήν Πᾶνα¹.

Εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ τραγόπους Πᾶν ἀνυψῶν τὴν δεξιὰν δὲν ἀποβλέπει πρὸς τὴν παρ' αὐτὸν ἐγκεκρυμμένην μορφήν. Ἐὰν ἡ χειρονομία τοῦ Πανός ἀπέβλεπε ταύτην, ἢ χεῖρ πρῶτον ἔδει νὰ παρασταθῆ ἐν κατατομῇ, ὡς ἡ τοῦ κάτωθεν Ἀχελώου, ἐπίσης καὶ τὸ ὄλον σῶμα ἔπρεπε νὰ εἶναι περισσότερον πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐστραμμένον. Ὁ Πᾶν εἶναι σχετικὸς πρὸς τὰς Νύμφας, ἢ δὲ ἐγκεκρυμμένη μορφή παρίσταται μόνον καθ' ἑαυτὴν καὶ κατὰ παρατακτικὸν τρόπον. Ἡ ἐρμηνεῖα αὐτῆς διὰ τοῦτο εἶναι ἰδιαιτέρως δύσκολος καὶ ἐπειδὴ μάλιστα οὐδὲν χαρακτηριστικὸν σύμβολον ὑπάρχει καὶ τὸ πρόσωπον εἶναι ἐντελῶς κατεστραμμένον. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς παραστάσεως οὐδεμίαν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ὑπόλοιπον κάτω σῶμα κρύπτεται ὀπισθεν τῆς βραχίωδος ὀφρῦος, ἣτις καὶ ἀρκεύοντως δηλοῦται. Ὅτι ἡ μορφή ἀνέρχεται ὡς ἡ Γῆ ἀπο τοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι πιθανόν διότι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐκτείνεται ἢ ἀριστερὰ χεῖρ ἐπὶ τοῦ βράχου, δεικνύει ἡρεμίαν. Ἀλλὰ τίς λοιπὸν εἶναι ὁ πωγωνοφόρος οὗτος ὁ ὀπισθεν τῶν βράχων ὑπὲρ τὸ σπήλαιον τῶν Νυμφῶν κρυπτόμενος; Εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ εἶναι θεὸς τις ἢ δαίμων, ὅστις ἐλατρευετο μετὰ τῶν Νυμφῶν ἐν τῷ ἄντρῳ τῶν Φυλασίων ἢ ἐκεῖ που πλησίον. Καὶ τῷ ὄντι ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι πλησίον ἐπὶ τοῦ λεγομένου Ἄρματος ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Διὸς Σημαλέου, ἂν μὴ καὶ αὐτὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Παρνηθίου Διὸς. Τοῦτο ἐξάγεται, ἂν συνδύαση τις τὰς περὶ τοῦ πράγματος πληροφορίας τοῦ Παυσανίου καὶ Στράβωνος. Ὁ πρῶτος δηλ. (I, 31, 2) ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς Πάρνηθος ὑπῆρχε χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Διὸς Παρνηθίου καὶ βωμὸς τοῦ Διὸς

¹ Ἐύκαιρον εἶναι νὰ παραθέσωμεν τὸ παρὰ Νόνου, Διονυσ. XIV, 87 κ. ε. χωρίον περὶ δύο Πανῶν ἀναποκρινόμενον, πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυρον, ὡς ἀνωτέρω κρημεύθη:

τοῖσιν ἔσαν δύο Πᾶνες ὀμφλοῦδες, οὗς τέκεν Ἐρμῆς κεκρυμμένη φιλότῃτι μιγείς διδυμάσι Νύμφαις· τὸν μὲν ὀρεστιάδος Σιωσῆς μετανεύμενος εὐνήν· μαντιπόλου σπέρματις θεγγυρον ἔμπλεον ὀμυθῆς, Ἀγρέα θεροφόνου μελέτη πεπυκακμένον ἄγρης· τὸν δὲ νομαῖς δίων Νόμου φίλον, ὅππότε Νύμφης δαίμων ἀγαλλοῖτο διέστρεψε Πηνελόπειας ποιμενὴν συρίγγι μεμλῆτοτα· τοῖς ἀνα Φύρδας

Σημαλέου και άλλος βωμός του Ὀμβρίου ἢ Ἀπημίου Διός, ὁ δὲ Στράβων (IX, 404), ὅτι οἱ Πυθαϊσταὶ ἐν Ἀθήναις ἐτήρουν ἀπο τῆς ἐσχάρας τοῦ Ἀστραπαίου Διός πρὸς τὸ Ἄρμα τοῦτο καὶ ὅπταν ἤθελον ἶδει ἀστραπὴν δι' αὐτοῦ διερχομένην ἔκρινον, ὅτι εἶναι κατάλληλος καιρὸς νὰ ἀποστείλωσι τὴν θυσίαν πρὸς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα. Ὅτι λοιπὸν ὁ Σημαλέος Ζεὺς εἶναι ὁ διὰ τοῦ Ἄρματος ἀστράπτων εἶναι πρόδηλον. Ἐπίσης βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸ Ἄρμα εἶναι ὑπὲρ τὴν Φυλὴν καὶ γειτονικὸν τοῦ Νυμφαίου. Ἄλλ' ἢ κατὰ ταῦτα ὀνομασία τῆς μορφῆς ὡς Διὸς εἶναι πολὺ ἀπίθανος. Ἐπειδὴ αἱ παραστάσεις τοῦ Διὸς δεικνύουσι πάντοτε ἢ τὸ σκῆπτρον ἢ ἄλλο τι σύμβολον (κετόν, κεραυνόν, θρόνον), ἐκ τῶν ὁποίων ἐν τοῦλάχιστον εἶναι ἀπαραίτητον χαρακτηριστικὸν διὰ τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν. Ἄλλ' ἴσως ἔχομεν ἐνταῦθα τὸν θεὸν τοῦ ὄρους, ὅπως κάτω ἔχομεν τὸν ποτάμιον θεόν¹. Κατὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης ἀληθῶς οὐδὲν δύναται σπουδαίως νὰ ἀντιταχθῆ, εἰμὴ ὅτι στερούμεθα τῆς εὐκαταίας ἀναλογίας, καθ' ἣν θεὸς τοῦ ὄρους νὰ παρίσταται ὄρθιος καὶ ὀπισθεν τῶν βράχων κεκρυμμένος. Ἡ συνηθεστάτη παράστασις τῶν θεοτήτων τούτων εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ποταμίων, παρίστανται δηλαδὴ καὶ οὗτοι ἀνακεκλιμένοι ἐπὶ βράχου, σχεδὸν μοναδικὸς δὲ εἶναι ὁ οὗτω ἑρμηνευόμενος νεαρὸς δαίμων, ὅστις κάθηται καὶ δὲν ἀνακλίνεται ἐπὶ τοῦ περιφήμου συμπλέγματος τοῦ Φαρνεσείου Ταύρου. Ἄλλη ἑρμηνεία, ἣτις εἶναι ἐπίσης δυνατή, εἶναι ὅτι ἡ μορφή αὕτη παριστᾷ Σιληνὸν ἢ ἡλικιωμένον Σάτυρον. Μάλιστα ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἔχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι κατὰ ταύτης οὐδὲν δύναται νὰ ἀντιταχθῆ. Δαίμονες τῶν ὀρέων καὶ τῶν ὄσων καὶ ἐν γένει τῆς ὑπαίθρου φύσεως, ὡς εἶναι οἱ Σιληνοὶ καὶ Σάτυροι, δύνανται ἄριστα νὰ παριστῶνται ὀπισθεν τῶν βράχων. Ἐξ ἀγχείων ἔχομεν πάμπολλα παραδείγματα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων εὔρηται τινα Π. γ. ἐπὶ ἀναγλύφου ἐν Ince Blundell Hall (ἴδε ἀπεικόν. ἐν Arch Zeit.

1877 T. 12, 2, s. 124 κ.ε.) κάτω μὲν παρίστανται κρούων τὴν λύραν ὁ Ὀρφεύς, ὑπεράνω δὲ ὀπισθεν ὄρθρων κεκρυμμένοι κατὰ τὸ ἦμισυ τρεῖς μορφαί. αἵτινες παρὰ τὴν ἀτελῆ ἀπεικόνισιν φαίνεται ὅτι εἶναι Σάτυροι (καὶ Μαινὰς ἴσως). Ὁ Σιληνὸς Μαρσύας παρίσταται ἐπίσης ὀπισθεν βράχου ἐπὶ σαρκοφάγου καὶ νομισμάτων τῆς Ἀπαμείας¹. Ὁ σιληνοειδὴς Πολύφημος, ἄλλος οὗτος κάτοικος τῶν βράχων, παρίσταται ὁμοίως ἐπὶ τινος ἀναγλύφου τοῦ Ἐθν. Μουσείου². Ἐπειτα οἱ Σιληνοὶ ἢ Σάτυροι δὲν εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὰς Νύμφας καὶ, ὅπερ σπουδαιότερον, εὐρίσκονται καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων Νυμφῶν. Π. γ. ἐπὶ τοῦ ἐν τοῖς λατομείοις τῆς Πάρου γνωστοῦ ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν εὔρηται ὁ Σιληνός³ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ζώνῃ τῶν παραστάσεων χαρακτηριζόμενος διὰ τῆς φαλακρῆς αὐτοῦ κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τινος πηλίνου ἀναγλύφου Νυμφῶν ἐκ Μυρίνης βλέπει τις προσωπεῖον τοῦ Σιληνοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ σπηλαίου⁴. Ἐκ τούτων φαίνεται μὲν πιθανωτέρα ἢ ὀνομασία Σιληνός ἢ δαίμων τοῦ ὄρους, πάντως ὁμοίως μένει ἡ ἐκλογὴ ἐλευθερά μεταξὺ τῶν δύο τούτων. Ἴνα μὴ δὲ γρονθοτριβήσωμεν περισσότερον περὶ εἰκασίας, ἃς ἴδωμεν τέλος τίνα παριστᾷ ἡ ἑρμαικὴ στηλῆ. Εὐτυχῶς περὶ ταύτης οὐδεμίαν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία. Ἡ ἑρμαικὴ στηλῆ παριστᾷ τὸν δαίμονα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς φυσικῆς ὀρμῆς πρὸς διαιώνισιν τῶν εἰδῶν Πρίαπον. Διότι οἱ πλείστοι Ἑρμαῖ οἱ παριστῶντες τὸν Πρίαπον δεικνύουσι τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω κύρτωσιν τοῦ κορμοῦ τὴν ἐπικαλουμένην διὰ τὴν φύσιν τοῦ δαίμονος λόρδωσιν. Ἐν ᾧ οἱ Ἑρμαῖ οἱ παριστῶντες τὸν Ἑρμῆν ἢ Διονυσον ἢ Πᾶνα οὐδέποτε, καθόσον γνωστόν, παρυσιάζουσι τοιοῦτόν τι. Ὁ Πρίαπος οὗτος εἶναι οἰκτιρῶς ἀξιόλογος. Πρῶτον μὲν διότι, καθόσον γνωρίζω, δὲν εὐρέθη μέχρι τοῦδε Πρίαπος ἐπὶ ἀπαικῶν ἀναγλύφου⁵, ἔπειτα δὲ ὅτι οὗτος εἶναι ἀγένειος

¹ Ἡ σαρκοφάγος εὔρηται νῦν ἐν Κοπεγχάγη. Ἴδε Robert, Sarkophagen. III, T. 68, 208. Νομισματὰ τῆς Ἀπαμείας τοιαῦτα ἴδε παρα Blumer, Kleinasiatische Münzen I, Taf. VII, 14 καὶ 15.

² Ἀρ. Γλυπτῶν 1455. Ἀπεικ. καὶ περιγρ. ἐν Bulletin C. II. 1890 pl. IX.

³ Καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀπεικόνιστων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς νεωτέρας φωτογραφίας τοῦ ἐνταῦθα Γερμανικοῦ ἴνστιτούτου, ἣν εἶδον, διακρίνεται ἡ φαλακρὰ κεφαλὴ.

⁴ Bull. C. II. 1883 pl. 16.

⁵ Καὶ εἰς ἐν ἀναγλύφον ἐκ τῶν νεωστὶ εἰσυχθέντων εἰς τὸ Ἐ.

¹ Οὕτως ἐπὶ τῆς ἥδη μνημονευθείσης ἀναγλύπτου πρὸς διακόσμησην χρησιμοποιηθείσης πλάκῃς τῆς Villa Ludovisi (ἴδε ἀπεικ., Robert, Die ant. Sarkophagen. II s. 17), ὅπου παρίσταται κρίσις τοῦ Πάριδος, ἄνω μὲν βλέπομεν τὸν παγωνοσφῆρον εὐρωστον δαίμονα τοῦ ὄρους Ἰδης, κάτω δὲ τίνα ποτάμιον θεόν. Ἡ Ἰδὴ λοιπὸν ἠδύνατο νὰ ἔλῃ ἄρρητα δαίμονα. Τὸ αὐτὸ ἠδύνατο νὰ συμβῆ καὶ διὰ τὴν Πάρνηθα, (ἂν καὶ εἶναι παραδεδομένον καὶ ὁ Πάρνης) ἐξηγουμένου τοῦ πράγματος κατὰ μεταφορὰν.

καὶ νεανικός καὶ οὕτω προστίθεται ἐν ἀκόμῃ παράδειγμα εἰς τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα, καθ' ἃ ὁ δαίμων παρίστατο νεαρός¹. Συνήθως παρίσταται οὗτος ὡς ἀνὴρ ἡλικιωμένος μετὰ γενείου καὶ κόμης περιτυλιγμένης δι' ὑφάσματος κατ' οὐχὶ ἐλληνικὸν τρόπον, ἐπειδὴ ἡ καταγωγὴ τοῦ δαίμονος εἶναι, ὡς γνωστόν, ἀσιατικῆ. Ἡ δὲ παράστασις τοῦ δαίμονος τούτου τῶν ἀγρῶν δικαιολογεῖται πληρέστατα ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν Διοσι ἀνεξαίρετως σχεδὸν ὁ Πριάπος παρίσταται ἐπὶ βραχώδους ἐδάφους ἐν τῇ ἐξοχῇ ἰδρυμένος. Ὁ Πausanias ἀναφέρει τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος ὑπάρχοντος ἀγάλματος τοῦ Πριάπου (IX, 31, 2): καὶ ἄγαλμα Πριάπου θεῶς ἄξιον· τούτῳ τιμαὶ τῷ θεῷ δίδονται μὲν καὶ ἄλλως, ἐνθα εἰσὶν αἰγῶν νομαὶ καὶ προβάτων ἢ καὶ ἔσμοι μελισσῶν. Οἱ δὲ στίχοι τοῦ Θεοκρίτου (Εἰδ. I, 21)

δεῦρ' ὑπὸ τῶν πετελεῶν ἐσδώμεθα τῷ τε Πριάπῳ
καὶ τῶν κρανιάδων τούναντιόν, ἅπερ ὁ θῶκος
τῆνος ὁ ποιμενικός καὶ ταὶ δρύες.

ἀνταποκρίνονται τελείως πρὸς τὰ ἐπὶ ἀναγλύφου παριστώμενα. Ἐκτὸς τῶν μορφῶν τοῦ ἀναγλύφου, τῶν ὁποίων ἀνωτέρω ἐπεχειρήσαμεν τὴν ἐρμηνείαν, εἶναι καὶ ἡ παράστασις τῆς κρήνης ἕξια λόγου τινός. Διοσι ἐπὶ ἀναγλύφῳ τοιαύτη παράστασις εἶναι πρωτοφανῆς καθόσον γνωρίζω. Ἐκτὸς τούτου, ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ ἐλέγχθη, ὁ τεχνίτης τοῦ ἀναγλύφου δὲν ἐσκόπησε εἰκόνα μόνον κρήνης νὰ ἀπεργασθῇ ἀλλὰ καὶ πραγματικὴν κρήνην, ἀφ' ἧς νὰ ἐκρέη ὕδωρ. Οὕτως ἔχομεν ἐνταῦθα ἀλλόκοτον συνδυασμὸν εἰκόνας καὶ τοῦ πράγματος αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ληφθῇ φροντίς ὥστε ἡ εἰκὼν νὰ προσαρμολῆ πρὸς τὸ πρᾶγμα, ὅπως θὰ συνέβαινεν, ἐὰν ἡ σκόπη παρί-

Μουσεῖον καὶ προερχομένων ἐκ τῶν ἐν Σουνίῳ ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Στάη παρίσταται ἐπίσης Ἑρμῆς Πριάπου ἐν τῇ κατ' ἐνόπιον στάσει, ἐνδεδυμένος καὶ κατα τὸν ἰδιαίτον τρόπον ἀνασκευάζων τὸ ἐνδύμα.

¹ Παράδειγματα νεαροῦ Πριάπου ἴδε ἐν Archäol. epigr. Mitt. aus Oest. I S. 81 κ.ε. Αὐτόθι ἴδε τὸ ἐπὶ ἀναγλύφου βωμοῦ παριστάμενον ἄγαλμα νεαροῦ Πριάπου. Παιδικὸς Πρ. ὑπὸ Σιληνοῦ διδασκόμενος τὸ ὄδηγεῖν ἄρμα παρα Zoega, Basilic., Tav. 80. Ἄγαλμα ἀγενεῖου Πρ. ἀναφέρει ὁ Braun ἐν Bulletin 1843 σ. 51. Καὶ ἐπὶ τοιοῦτα ἐν Πομπηεῖς: Welcker A. D. IV, 15. Μεταξὺ τῶν ἀποκρυφῶν εὑρημάτων τῆς Casa dei Nettii ἐν Πομπηεῖς ὑπάρχει καὶ ἄγαλμα νεαροῦ Πριάπου, ὡς κατα τὸ παρελθὸν θέρος κατα τὴν ἐκεῖ ἐπίσκεψίν μου ἐσημείωσα.

στατο κάπως μεγαλύτερα, ὥστε νὰ δύναται νὰ δεχθῇ τὸ ἐκ τοῦ παρασκευασθέντος κρουνοῦ καταρρέον ὕδωρ. Εἰς τὴν τοιαύτην παράστασιν τῆς κρήνης δὲν ἔφθασε βεβαίως ὁ τεχνίτης οὗτος αἰφνης καὶ διὰ μιᾶς. Εἶναι εὐλογον νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἂν τι ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ τοῦτο θὰ εἶναι μόνον ὁ συνδυασμὸς δύο προϋπαρχόντων πραγμάτων, πρῶτον μὲν τῆς εἰκονικῆς παραστάσεως τῆς κρήνης, περὶ ἧς πλεῖστα ἔχομεν παραδείγματα ἐξ ἀγγειογραφῶν, ἔπειτα δὲ τῆς πιθανῆς συνήθειας, καθ' ἣν ἐπὶ τινῶν τῶν ἐν τῷ ἀντρῷ ἀνατεθειμένων ἀναγλύφῳ καταρωσοῦτο δι' ἀνοιγομένης ὀπῆς καὶ τῆς σχετικῆς κατασκευῆς νὰ ἐκρέη ὕδωρ, ὅποιον ὑπῆρχεν ἐξάπαντος ἐν τοιαύτῳ ἱερῷ σπηλαίῳ τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦτο, ἵνα δηλοῦται ἡ στενὴ σχέσις τῶν Λαϊάδων πρὸς τὸ ὕδωρ κατὰ τὸ

... καὶ ἐν ὕδασι κοσμία ταῦτα
ἔμεων, ᾧ κούραι, μυρία τεγγόμενα¹.

Τὴν τελευταίαν ταύτην συνήθειαν δυνάμεθα ὡς πιθανὴν νὰ ἀποδείξωμεν ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον παραδείγματων. Ἐπὶ τοῦ ὠραίου μικροῦ ἀναγλύφου ἐξ Ἑλευσίνος τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσεῖου² ὑπάρχει ὑπὲρ τῆς Νύμφας καὶ ὑπὸ τὸν γῦρον τοῦ σπηλαίου ἱκανῶς εὐμεγέθης στρογγύλη ὀπή, τῆς ὁποίας ὑποθέτω σκοπὸς οὐδεὶς ἄλλος ἢ το εἰμὴ νὰ δεχθῇ σωλῆνα τινα πρὸς ἐκροὴν ὕδατος. Διότι πολὺ ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη ὀπή θὰ ἐχρησίμευσε, ἵνα ἐμπαγῆ ἐκεῖ γόμφος τις πρὸς στερέωσιν τοῦ ἀναγλύφου. Τοιαύτη γόμφωσις θὰ ἦτο μοναδικὴ καὶ οὐδαμῶς ἄλλως θὰ ἦτο ἀναγκαία διὰ τὸ μικρὸν ἀνάγλυφον. Ἀλλὰ καὶ δεύτερον ὑπάρχει καὶ ἀσφαλιστερον παράδειγμα ἐπὶ τινος ἀναγλύφου ἐκ Θηβῶν προερχομένου καὶ τῶρα ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου ἀποκειμένου, ὅπου παρίσταται ὁ χορὸς τῶν Νυμφῶν, τὸ προσωπεῖον τοῦ Ἀχιλλεύου καὶ μεγάλη τις ἀγνωστού ὀνόματος κατακεκλιμένη μορφή. Ὑπὲρ ταύτην φαίνονται ἐντος κοιλώματος ὀπαί, οὐδένα προφανῶς ἔχουσαι σκοπὸν κατὰ τὸν περιγράψαντα τὸ ἀνάγλυφον Löwy ἢ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς κρουνοί. Ἄν λοιπὸν ταῦτα οὕτως ἔχουσι δὲν φαίνεται πολὺ παράδοξον, ὅτι ὁ

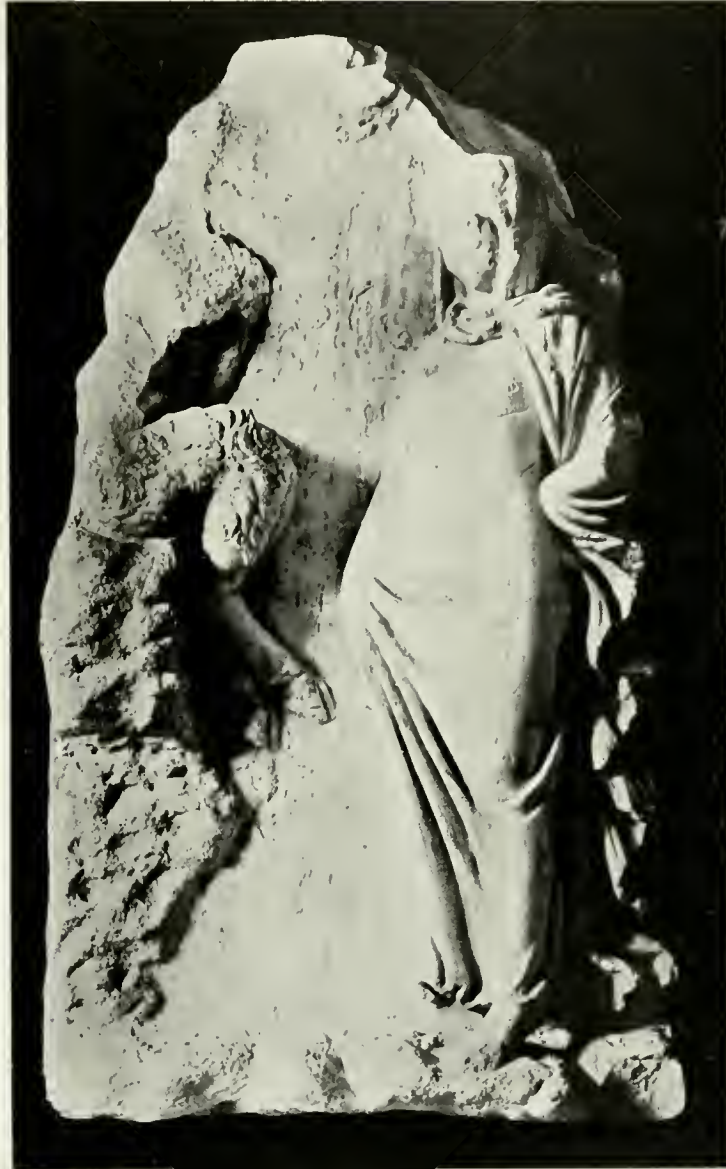
¹ Anth. Pal. IX, 326.

² Bulletin C. H. 1881 pl. 7 p. 356.

τεχνίτης τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν ἐπεχείρησε τοιαύτην παράστασιν τῆς κρήνης. Δὲν εἶναι ἄλλως μοναδικόν, ὅπερ συμβαίνει ἐνταῦθα. Ἐς ἐνθουσιάζομεν τὰς μεταγενεστέρας παραστάσεις² Νυμφῶν κρατουσῶν φιάλας, ἀφ' ὧν ἐκρέει ὕδωρ ἢ τῶν Σα-

τύρων, αἵτινες μάτην προσπαθοῦσι νὰ κλείσωσι τὸν ἀνοιχθέντα καὶ ὕδωρ ἐκχύνοντα ἀσκόν. Καὶ ἐπὶ τῶν παραστάσεων τούτων ἔχομεν τὸν αὐτὸν συνδυασμὸν εἰκόνας καὶ πράγματος.

Ἄν τῶρα βίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν ὄλην

Εἰκὼν 6.

παράστασιν τοῦ ἀναγλύφου, παρατηροῦμεν, ὅτι τὴν μὲν ὄρᾳσιν οὕτως εἰπεῖν ἀσχοῦσιν αἱ πρὸς τὴν κρήνην χορεύουσαι Νύμφαι καὶ κατὰ δεῦτερον λό-

γον ὁ ἄνω τὴν σύριγγα ἔχων νεαρὸς Πάν. Πρὸς τὰς Νύμφας συνδέονται ὁ Ἀγγελῶς καὶ ὁ τραγῶπος Πάν, ἕκαστος διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς δεξιᾶς ἐκφράζων κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸν θαυμασμὸν ἢ τὴν συμπάθειάν του. Ὁ πιθανολογηθεὶς Σίληγός, ὁ ἔρμῆς τοῦ Πριάμου ὡς καὶ ἡ αἰξὶς κάτω ἐνθουσι-

¹ Ἴδε Röm. Mitt. 1897 S. 146 (Löwy).

² Περὶ τούτων ἴδε E. Curtius: Die Plastik der Hellenen an Quellen und Brunnen καὶ Daremberg II, 2 p. 1236.

ζουσι τον τόπον, όπου ταῦτα συμβαίνουν, ὅστις εἶναι τὸ ὄρος, όπου καὶ τὸ σπηλαιον τῶν Νυμφῶν μετὰ τῆς μελανύδρου κρήνης.

Ἡ ἐργασία τοῦ ἀναγλύφου δὲν φαίνεται ἴση πανταχοῦ. Ὁ τραγόπους Πάν π. γ., ὁ κορμὸς τοῦ Ἀγγελῶφου καὶ Πριάπου εἶναι ἐπιμελῶς καὶ ἐπιτυχῶς ἐργασμένοι. Ἐπιτυχῆς εἶναι ἡ παράστασις τῆς τραγείας φύσεως τοῦ Πανὸς καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ἡ εἰς δὴλ. εἶναι χονδροτέρα, τὸ ἄνω χεῖλος προεξέχον καὶ γυμνὸν τριχῶν, καὶ ὁ μύσταξ κρέμαται χαρακτηριστικῶς. Ἐπίσης καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα καὶ ἰδίως τὰ τραγεία σκέλη εἶναι μετὰ περισσῆς ἐπιμελείας ἐργασμένα. Τοῦναντίον ἀμελῆ καὶ χονδροειδῆ ἐργασίαν δεικνύουσιν ὁ νεαρός Πάν, ὁ ὀνομασθεὶς Σίληνός κατὰ τὴν ἀριστεράν χειρα, ὅπερ μόνον μέλος καὶ διατηρεῖται πῶς καὶ ἡ αἰξ. Κοινὴ καὶ χειρωνακτικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐργασία τῶν Νυμφῶν. Αἱ πτυχαὶ εἶνε ὀυσαναλόγως μεγάλαι, φυσικῶς ἀπίθανοι καὶ ἄνευ λεπτοτητος ἐργασμένοι. Δυσάρεστον ἐντύπωσιν ἐμποιοῦσιν ἰδίως αἱ ἄνευ οὐδενὸς νοῦ εὐθεῖαι βαθεῖαι καὶ μακραὶ πτυχαὶ ἀριστερὰ τοῦ προβαλλομένου ποδὸς τῆς γ' Νύμφης. Ἐκ τῶν μορφῶν τούτων τοῦ ἐνόδυματος γεννᾶται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ τεχνίτης ἡμῶν ἀδεξίως μετέφρασε τὸ πρωτότυπον εἰς τὸ ἴδιον ἔργον. Τὸ πρωτότυπον θὰ ἦτο βεβαίως μεγαλύτερον καὶ αἱ πτυχαὶ ἀφρονώτεραι. Τοῦτο σμικρύνων ὁ τεχνίτης τοῦ ἀναγλύφου ἤρκεσθη νὰ ἀποδώσῃ χονδροειδῆ σύνοψιν τῶν κυριωτέρων πτυχῶν χωρὶς νὰ φροντίσῃ νὰ κάμῃ αὐτὰς λεπτότερας, ὥστε νὰ ἁρμοζοῦσι πρὸς τὸ σμικρῦθὲν ὅλον.

Ὡς πρὸς τὸ πρότυπον τῶν Νυμφῶν τοῦ ἀναγλύφου εἶμεθα εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν ἂν οὐχὶ νὰ δείξωμεν αὐτὸ τοῦτο ἀλλὰ διὰ τῆς βοηθείας καὶ ἄλλων ἔργων ἐκ τοῦ αὐτοῦ προτύπου ἐξαρτωμένων νὰ ἀναπαραστήσωμεν τοῦτο μετὰ πολλῆς ἀκριβείας. Ὁ τύπος τῆς κεκαλυμμένης χορευτρίας, οἷος παρίσταται διὰ τῆς α' Νύμφης, εἶναι πολὺ γνωστός ἐξ ἀγγείων, ἀναγλύφων καὶ πηλίνων εἰδωλίων ἰδίως μετὰ τὴν περὶ τούτου ἐργασίαν τοῦ Heydemann τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν. Τὸν τύπον τοῦτον δεικνύει καὶ τεμάχιον ἀναγλύφου Νυμφῶν εὑρεθὲν κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ τουρκικοῦ προμαχώνος τῶν Προφυλαίων καὶ ἐν τῷ μουσεῖῳ

τῆς Ἀκροπόλεως ἀνακείμενον¹. Τὸ τεμάχιον τοῦτο χάριν παραβολῆς παραθέτομεν ἐν εἰκ. 6. Περὶ αὐτοῦ ἦτο βεβαίον, ὅτι ἀνήκεν εἰς ἀνάγλυφον Νυμφῶν ἕνεκα τοῦ πρὸ τῆς Νύμφης ἐπὶ βράχου καθημένου Πανός καὶ τῆ βοηθεία τούτου ὁ Hauser ἐν τῷ σπουδαίῳ αὐτοῦ βιβλίῳ, *Die neuattischen Reliefs*², ἀνεῦρεν ὅτι αἱ ἐπὶ μαρμαρίνου τινὸς ἀμφορέως τῆς Villa Borghese παριστώμεναι χορεύτριαι χορεύουσαι μετὰ πυρριγιστῶν ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς σύριγγος τοῦ Πανός καθημένου ἀπαράλλακτα ὡς ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τῆς Ἀκροπόλεως δέον νὰ προέρχονται ἐξ ὁμοίου ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου Νυμφῶν. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἤλθη ὁ Hauser πρὸ πάντων διὰ τὴν μεγίστην ὁμοιότητα τῆς Νύμφης τοῦ ἀναγλύφου πρὸς μίαν ἐκ τῶν χορευτριῶν καὶ προσέτι, ἐπειδὴ ὁ καθ' ἕνα ἀπὸ

Εἰκὼν 7.

τῶν προτύπων ἐξαρτώμενος νεοαττικὸς τεχνίτης τοῦ ἀμφορέως προσεπάθησε καὶ τὸ βοαχῶδες περιθώριον τοῦ σπηλαίου νὰ μετασχηματίσῃ εἰς περιτυλιγμένον παραπέτασμα. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως ὑπάρχουσι δύο μόνον χορεύτριαι φθαρέντος τοῦ μέρους, όπου ὑπῆρχεν ἡ τρίτη. Ταύτην ἀνεῦρε ὁ αὐτὸς ἐρευνητὴς ἐπὶ τινος ἑκαταίου τῆς συλλογῆς Torlonia³, ἔργου ἐπίσης νεοαττικοῦ, όπου παρίστανται τρεῖς χορεύτριαι, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δύο εἶναι αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τοῦ ἀμφορέως. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου εὐρέθησαν οὕτω κατὰ τὸν Hauser καὶ αἱ δύο ἐλλείπουσαι Νύμφαι ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Ἀκροπόλεως, αἵτινες ἐξάπαντος θὰ ἦσαν ὅμοιαι κατὰ τὸν τύπον πρὸς τὰς χορευτρίαις τῶν νεοαττικῶν ἐκείνων ἔργων. Τοὺς τύπους

¹ Ἡ νεωτάτη περιγραφή Arndt-A. παρὰ Einzelaufn. 1274.

² Neuatt. Rel. s.139 κ. ε.

³ Hauser, s. 41 N° 56.

δὲ τῶν τριῶν τούτων κεκαλυμμένων χορευτριῶν παρέστηκε ἐν τοῖς πίναξι τοῦ ἀνωτέρου μνημονευθέντος βιβλίου του ὑπ' ἀρ. 34, 35 καὶ 36. Τοὺς αὐτοὺς ἀναπαριστῶμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα, ἐν εἰκ. 7, ἵνα δειχθῇ σαφῶς, ὅτι τὴν ὀρθότατα ἐξενεχθεῖσαν εἰκασίαν τοῦ Hauser ἐπιβεβαιώνει λαμπρῶς τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον ἐκ Πάρνηθος. Διότι ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν βλέπομεν καὶ τὰς δύο ἄλλας Νύμφας ἐντελῶς ὁμοίας πρὸς τοὺς τύπους 35

καὶ 36. Ἄλλ' ἐκτος τούτου ὑπάρχουσι ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως δύο τεμάχια συνανηκόντα ἀναγλύφου παριστῶντα δύο κεκαλυμμένας χορευτριάς, τὰ ὅποια μετηνέχθησαν ἀπὸ ἐτῶν τινων ἐκ τοῦ ἔθν. Μουσείου εἰς τὸ τῆς Ἀκροπόλεως, ἵνα, καθὼς ἔμαθον, δοκιμασθῇ, ἂν συναρμώζουσι πρὸς τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν τοῦ Πανός καὶ τῆς Νύμφης τεμάχιον. Περὶ τῆς προελεύσεως τῶν τεμαχίων τούτων δὲν ἠδυνήθην νὰ μάθω τι

Εἰκὼν 8.

ἀκριβέστερον, διότι οὔτε δημοσίευμά τι περὶ τούτων εἶδον οὔτε ἐν τῷ εὔρετηρίῳ τοῦ ἔθν. Μουσείου ἠδυνήθην νὰ εὔρω μνείαν τινὰ περὶ αὐτῶν. Εἶναι ταῦτα τὰ ἐν τῇ εἰκ. 8 ἀπεικονιζόμενα, πρὸς τὴν ὁποίαν εὐθὺς ὡς ἀποβλέψῃ τις, ἀναγνωρίζει δύο κεκαλυμμένας χορευτριάς τοῦ τύπου τῆς 1^{ης} καὶ 2^{ης} Νύμφης τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου καὶ ὅτι ἡ 1^η χορεύτρια εἶναι ἢ αὐτὴ πρὸς τὴν πρὸ τοῦ Πανός Νύμφην τοῦ παλαιοῦ ἀναγλύφου τῆς Ἀκροπόλεως. Ἄλλὰ καὶ αἱ οὕτω ὀνομασθεῖσαι χορευτριάς

εἶναι Νύμφαι, ἐπειδὴ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς 1^{ης} διακρίνεται το διὰ τοῦ αἰγείου ποδὸς χαρακτηριζόμενον ἄκρον τῆς αἰγίδος τοῦ Πανός, ὅστις ὀρθίος πρὸ τῶν Νυμφῶν τούτων θὰ ἠῦλει τὴν σύριγγα ἢ ἄλλως πως θὰ ἐξῆρχε τοῦ χοροῦ. Ἐχομεν δηλ. ἐνταῦθα καὶ τρίτον ἀνάγλυφον Νυμφῶν, ὅπου ἐπαναλαμβάνονται οἱ αὐτοὶ τύποι τῶν χορευτριῶν οἱ καταδειχθέντες ὑπὸ τοῦ Hauser. Καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἢ πρώτη Νύμφη εἶναι τοῦ αὐτοῦ τύπου 34, πρᾶγμα ὅπερ ὑποδεικνύει, ὅτι ἡ σειρά

των Νυμφών θά ἦτο ἐπὶ πάντων, ὅποια ἐπὶ τοῦ ἐκ Πάρνηθος ἀναγλύφου. Περὶ τούτου βεβαιούμεθα, ἂν παρατηρησώμεν, ὅτι καὶ τὸ μετὰ δύο Νυμφῶν ἀνάγλυφον ἔχει τὴν 2^α Νύμφην ὅπως καὶ τὸ ἐκ Πάρνηθος. Ἄλλ' ἡ αὐτὴ σειρά δὲν ἐτηρηθῆ ἐπὶ τῶν νεοαττικῶν ἔργων τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων. Ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως π. γ. πρώτη ὑπῆρχε, ἐπειδὴ νῦν δὲν ὑπάρχει κατατριβέντος ἐκεῖ τοῦ ἀρχαίου ἢ 2^α τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων ἔπειτα ἤρχετο ἡ 1^η καὶ εἶτα ἡ 3^η. Ἄλλ' ἄς ἰδῶμεν πρῶτον ἐγγύτερον τὰ ἀνάγλυφα τῶν Νυμφῶν τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἄς ὀνομάσωμεν χάριν συντομίας το μὲν μετὰ μιᾶς σφζομένης Νύμφης διὰ τοῦ στοιχείου Α τὸ δὲ μετὰ τῶν δύο διὰ τοῦ Β. Ἡ ὁμοιοτης τῶν δύο τούτων ἀναγλύφων εἶναι καταφανής, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος εἶναι τὸ αὐτό. Ἡ πρώτη Νύμφη ἔχει ὕψος 0,49, καὶ ἂν ὑπάρχῃ διαφορά τις, ἐπειδὴ δὲν σφζεται ὁλοκληρῶς ὁ ποὺς ἐπὶ τοῦ Β, αὕτη θά συνίσταται εἰς χιλιοστομετρα. Ὡσαύτως αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱματίου εἶναι μία πρὸς μίαν αἰ αὐταί. Ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν ὑπάρχει διαφορά τις, ἐπειδὴ ἐπὶ μὲν τοῦ Α δὲν βλέπομεν τὰς πολλὰς μικρὰς καὶ ἀτάκτους πτυχας, ἐκεῖ ὅπου τὸ ἔνδυμα συσφιγγεται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, τὰς ὁποίας βλέπομεν ἐπὶ Β. Ἐπίσης διαφορά τις ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τῆς κεφαλῆς τῆς 1^{ης} Νύμφης. Ἐπὶ τοῦ Β ἡ κεφαλὴ κλίνει περισσότερον πρὸς τὰ ἔμπρος. Ἄλλ' αἱ διαφοραὶ αὗται εἶναι ἀσημαντοὶ. Ἐξάπαντος τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ὡς πρὸς τὰς Νύμφας, ἐπειδὴ ὁ Πάν παρίστατο διαφορῶς ἐπὶ ἑκατέρου, εἶναι τόσον ὁμοία, ὥστε ἀνάγκη νὰ ὑποθεσώμεν, ἢ ὅτι τὸ ἐν εἶναι ἀντίγραφον τοῦ ἄλλου ἢ ὅτι καὶ τὰ δύο εἶναι πιστὰ ἀντίγραφα τοῦ αὐτοῦ προτύπου. Ἄν ἀληθεύῃ ἡ πρώτη ὑπόθεσις δὲν πρέπει νὰ πιστεύωμεν, ὅτι τὸ ἐν τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχικὸν πρωτοτύπον ἔργον. Διότι κατὰ τὸ τεχνικὸν ὕψος αἱ Νύμφαι αὐτὰι ἀνηκουσι εἰς τὸ τέλος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ὁυδέτερον δὲ ἐκ τῶν ἀναγλύφων ἡ ἐργασία εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ἀναδιδασθῇ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Arndt περιγράφων ἄγαλμα κεκαλυμμένης χορευτρίας¹ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Jakobsen, ἦτις ἂν ὄχι ἐντελῶς ὁμοία κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν

¹ Ἰδε P. Arndt, La Glyptothekue Ny Carlsberg Pl. 65 καὶ τὸ τεχνικὸν κείμενον.

ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς ὅμως τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ὕψος δεικνύει, εὐλόγως ὀρίζει τὸ ὕψος τοῦτο ὡς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῶν Νικῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἐκ τοῦ θωρακίου. Εἶναι δηλ. ἡ τέχνη αὕτη τῶν Νικῶν τοιαύτη, ὅπως καὶ ἄλλων ἔργων ἀνηκόντων εἰς τὸ τέλος τοῦ Ε' αἰῶνος, ὥστε τὸ ἔνδυμα προσκολλώμενον στενωῶς ἐπὶ τοῦ σώματος νὰ ἀφίνη νὰ φαίνωνται πᾶσαι αἱ μορφαὶ αὐτοῦ, ὅπου δὲ οὐδὲν ἔχει τὸ ἔνδυμα νὰ καλύψῃ ἐκεῖ νὰ ἀναπτύσσεται ζωηρὸν παίγιον ἀρθῶνων πτυχῶν. Τὸ αὐτὸ γενικὸν χαρακτηριστικὸν παρατηρεῖ τις βεβαίως καὶ ἐπὶ τῶν Νυμφῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λόγοι ὡς ἡ λεπτομέρεια π. γ. ὅτι τὸ ἱμάτιον τῆς Νύμφης τοῦ ἀναγλύφου Α παρουσιάζει τὸ χαρακτηριστικῶς παριστώμενον κράσπεδον (Salkante), ὅπερ ἀπαντᾷ συνήθως ἐπὶ ἔργων τοῦ φειδιακοῦ κύκλου², οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπουσιν, ὅτι τὸ πρωτότυπον τῶν Νυμφῶν τούτων ἐποιήθη μετὰ τῶν χρόνων τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῶν πρώτων δεκάδων τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Ἄλλὰ ἂν κατὰ τὸ ὕψος εἶναι σύγχρονοι αἱ Νύμφαι πρὸς τὰς μνημονευθείσας Νίκας, ὅμως πολὺ ὑπολείπονται αὐτῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου Α δὲν βλέπει τις ὡς πρὸς τὸ ὅλον σῶμα καὶ ἰδίως τὸ στῆθος σχεδὸν οὐδεμίαν διαμορφώσιν (Modellierung), ἀλλ' ἀντὶ ταύτης δυναμένης νὰ ἐπιτευθῇ δι' ἐπιτηδείου χρήσεως πτυχῶν παγερὰν λειότηθα οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην δηλοῦσαν ζωὴν. Ἐπὶ τοῦ Β ἔχομεν τοῦναντίον παραχρῶδη εἰκόνα πολλῶν μικρῶν ἀδεξιῶς χαραχθεισῶν πτυχῶν, ὅπερ μόνον καταδίδει ἀσφαλῶς τὴν μεταγενεστέραν ἀντιγράφουσαν χεῖρα. Ἐπὶ καλλιτεχνικῶς ὑψηλότερας βαθμίδος ἴσταται τὸ μνημονευθὲν ἐν Καπεγχάγγῃ ἄγαλμα ὀρχηστρίδος καὶ ὅμως καὶ τοῦτο κρίνεται δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ὡς νεώτερον ἀντίγραφον.

Καὶ αἱ τοῦ ἐκ Πάρνηθος ἀναγλύφου Νύμφαι εἶναι ἀντίγραφα πιστὰ, ὡς δύναται τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς μεγάλης ὁμοιοτητος πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐξετασθέντα ἀνάγλυφα, τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου. Μόνον κατὰ τὸ μέγεθος αἱ Νύμφαι ὑπελείφθησαν, ἐπειδὴ ἡ 1^η ἔχει ὕψος 0,23 ἀπέναντι τῶν 0,49

² Π. γ. ἐπὶ τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος βλέπει τις τοῦτο συχνὰ ὡς καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων τῶν δεκανούτων ἐπιθῶσιν τῆς φειδιακῆς τέχνης μέλοι καὶ τῆς Εὐρένης τοῦ Κηρισθοῦτου (πρόλ. Furtwängler, Beschr. der Glyptothek s. 207).

τῶν ἄλλων ἀναγλύφων, καὶ τοῦτο εὐλογως, ἐπειδὴ αἱ Νύμφαι ἐναυθθα δὲν δεσπόζουσι τοῦ παντὸς χώρου τοῦ ἀναγλύφου, ὡς ἐκεῖ. Κατὰ τὰ ἄλλα ἢ ὁμοιότης προβαίνει μέχρι τῶν ἐλαχίστων. Ὅμως, ἐπειδὴ αἱ Νύμφαι ἦτο ἀνάγκη νὰ πλησιάζωσι περισσότερο πρὸς ἀλλήλας δι' ἔλλειψιν χώρου, ἀπεκόπη καὶ μέρος τῶν πτυγῶν ὡς τὸ κάτω πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς 1^{ης} Νύμφης. Ἐπειτα παρὰ τὴν σμίκρυνσιν τῶν μορφῶν, τινὲς μὲν ἐκ τῶν πτυγῶν παρελείφθησαν, αἱ δὲ κυριώτεραι δὲν ἐσμικρύνθησαν μετὰ δεξιότητος, ὥστε φαίνονται ὀυσαναλόγως μεγάλαι καὶ χονδροειδεῖς. Καὶ ταῦτα μὲν ἐξηγοῦνται οὕτως, ἐκ τῆς ἀδεξιότητος τοῦ ἀντιγραφέως, ἀλλ' ἄς ἐρωτήσωμεν, ὅποιον ἦτο το πρωτότυπον τῶν τριῶν τούτων ἀναγλύφων τὸ ἀνερχόμενον μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἦτο ἄρα γε ἀνάγλυφον συνεχῶνον καὶ τὰς τρεῖς μορφάς, ἢ μήπως τότε μὲν ἐποιήθησαν ἀγάλματα Νυμφῶν ἢ Χαριτῶν ἢ ἄλλων τοιούτων, ἐνὸς τῶν ὁποίων ἀντίγραφον ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους καὶ ἴσως ἐκ τῶν ἐργασθέντων τις τὰ δύο μεγαλύτερα ἀνάγλυφα συνέθεσε πρῶτος ἐπὶ τοῦ ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου τοὺς ὡς ἀγάλματα πρότερον ὑπάρχοντας τύπους; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι τὸ πρωτότυπον ἦτο ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν περιλαμβάνον καὶ τὰς τρεῖς γυναικείας μορφάς. Ἐπειδὴ αὗται ἀποτελοῦσι σύστημα μετὰ τόσον λεπτοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ καλλιτεχνικῆς δεξιότητος συντεθειμένον, ὥστε νὰ εἶναι πολὺ ἀπίθανον, ὅτι τοῦτο ἠδύνατο νὰ συντεθῆ ἐν χρόνοις νεωτέροις. Ἐν ᾧ ἢ κεφαλή τῆς πρώτης βλέπει πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐλαφρῶς κλίνοῦσα πρὸς τὰ κάτω καὶ ἢ τῆς τελευταίας στρέφεται πρὸς τὰ ὀπίσω, ἢ τῆς μεσαίας Νύμφης κεφαλή συμπληρώνει ἄριστα το μεταξὺ κενὸν ῥιπτομένη ζωνῶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ καταλαμβάνουσα οὕτω μεγαλύτερον εἰς πλάτος χώρον. Ἐπειτα ἢ διάθεσις τῶν χειρῶν τῆς πρώτης καὶ τῆς τελευταίας, καθ' ἣν αἱ κατὰ τὰ δύο πέρατα τοῦ συστήματος χεῖρες ἁμοιάζουσι κατὰ τὴν διεύθυνσιν φερόμεναι πρὸς τὰ κάτω, ὅπως καὶ αἱ δύο ἄλλα τῶν ἐσωτερικῶν ὡς πρὸς τὸ σύστημα πλευρῶν, ἐπειδὴ κάμπτονται καὶ αἱ δύο κατὰ τὸν ἀγκῶνα, δὲν εἶναι οὐδαμῶς τυχαία. Ἀναγνωρίζει τις τὸν γνωστὸν

νόμον τῶν παρ' ἀλλήλα τοποθετημένων ἔργων τὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς τέχνης ἐφαρμοζόμενον. Πρὸβλ. μνημεῖον Δέρμου καὶ Κιτιῶλου, Τυραννοκτόνους, Κόρας τοῦ Ἑρεχθίδου. Προσέτι αἱ δύο αὗται Νύμφαι ἁμοιάζουσι κατὰ τοῦτο, ὅτι μεῖζον μέρος τοῦ ἑαυτῶν στήθους παρίσταται κατ' ἐνώπιον. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιστοιχοῦσιν μορφῶν ὡς ἐντὸς ἀρμονικοῦ πλαισίου ἐπιθετῆ ἢ διαφέρουσα τῶν δύο ἄλλων μεσαία Νύμφη. Το δὲ νὰ προβάλλωσι πᾶσαι αἱ Νύμφαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ ὁ παρὰ τοῦτον ὅμοιος σχηματισμὸς τῶν πτυγῶν εἶναι τι, το ὅποιον συνδέει τὰ τρία μέλη τοῦ συστήματος εἰς ἓν εὐκόλον νὰ νοηθῆ ἄρμονικὸν ὅλον. Οὕτω ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου συστήματος βλέπομεν ἐφαρμοζόμενον τὸν θεμελιώδη νόμον μιᾶς ἀρμονικῆς συνθέσεως, καθ' ὃν τὰ μέλη ταύτης ὀφείλουσι κατὰ τι μὲν νὰ ἁμοιάζουσι, κατὰ τι δὲ νὰ διαφέρουσι ἀπ' ἀλλήλων. Ἀλλὰ τοιοῦτον μετ' ἐμπνεύσεως καὶ λεπτότητος συντεθειμένον σύστημα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἔργον ἐνὸς ἐκ τῶν τεχνιτῶν τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων ἱσταμένων πολὺ κάτω, ἀλλὰ μάλιστα τῶν χρόνων ἐκείνων καθ' οὓς ἐποιήθησαν οἱ τύποι τῶν Νυμφῶν. Το πρωτότυπον ὁηλαδὴ τῶν ἡμετέρων ἀναγλύφων ἦτο καὶ τοῦτο ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον Νυμφῶν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' αἰῶνος ποιηθέν.

Ὅτε ὁ Hauser ἔγραφε τὸ βιβλίον του, τῷ 1889, μὴ ἔχων ἄλλο ἀνάγλυφον ἐκτὸς τοῦ τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ μιᾶς Νύμφης δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναπαραστήσῃ ἀκριβέστερον, ὅποιον ἦτο τὸ πρωτότυπον, ἐξ οὗ ἠντήλησαν οἱ νεοαττικὸι τεχνῖται. Ἐνόμιζε μάλιστα, ὅτι δὲν ὄφειλε νὰ ἐμπιστευθῆ περισσότερο εἰς τὸ ἀνάγλυφον ἐκεῖνο, ἐπειδὴ τοῦτο ἠδύνατο νὰ μὴ εἶναι ἀκριβὲς ἀντίγραφον καὶ ὅτι οἱ νεοαττικὸι τεχνῖται ἐμιμήθησαν πιστότερον τὸ πρωτότυπον. Ἡμεῖς ὅμως τῶρα ἔχοντες καὶ δύο ἄλλα ἀνάγλυφα ἀντίγραφα δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ἐν τούτοις ἔγινε πιστοτέρα ἢ ἀντιγραφή τοῦ πρωτοτύπου ἢ ἐπὶ τῶν νεοαττικῶν ἔργων. Διότι οἱ νεοαττικὸι τεχνῖται δὲν ἀπεμιμούντο τὸ ἀνάγλυφον τῶν Νυμφῶν ἀλλ' ἀπέδλεπον πρὸς ἐκλογὴν εὐαρέστων μορφῶν χάριν τῶν διακοσμητικῶν τῶν ἐργασιῶν. Ὁ τεχνῖτης τοῦ ῥηθέντος ἀμφορέως π. γ. ἐγκατέμιξε καὶ πυρριχιστὰς με-

ταξὺ τῶν χορευτριῶν τῶν ληρθεισῶν ἀπὸ τοῦ ἀναγλύφου τῶν Νυμφῶν καὶ τὰ μορφὰς ταύτας ἔθηκεν εἰς ἀπόστασιν μετὰ ἀλλήλων ὥστε τὸ λαμπρὸν σύστημα τοῦ πρωτοτύπου οὐδὲ κἄν ἐληφθῆ ὑπ' ὄψιν. Οὕτω συνέβη, ὥστε ἡ χορεύτρια τοῦ τύπου Β' κλίνει ἀντιθέτως πρὸς τὴν τῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων πρὸς τὰ ὀπίσω προφανῶς, ἵνα οὕτω συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ πρὸ αὐτῆς πυρριχιστοῦ ὁμοίως κλίνοντος τὸ σῶμα. Ὅμοίως ἐξηγεῖται διατὶ καὶ οἱ πόδες εἶναι διαφόρως διατεθειμένοι. Ἐπὶ τοῦ Ἐκαταίου τῆς συλλογῆς Torlonia δὲν ἐτηρηθῆ ἐπίσης ἡ ἀρχικὴ σειρὰ τῶν χορευτριῶν, ἐπειδὴ μίαν μονὴν παρίσταται ἐπὶ ἐκάστης τῶν τριῶν πλευρῶν τοῦ μνημείου τούτου.

Ἄν ἡ παρέλθασις αὕτη ἀπεμάκρυνεν ἡμᾶς ὀλίγον μακρότερον τοῦ θέοντος ἀπὸ τοῦ θέματος, ὅμως τὸ ἐξ αὐτῆς κέρδος ὑπῆρξεν ἀξιόλογον. Διότι ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ Γλυπτοθηκῇ τοῦ Μονάχου νεοαττικῶ ἀναγλύφου ἀπομειμωμένου τὰς ἐκ τοῦ θεωρακίου Νίκας δὲν ἔχομεν ἄλλην περίπτωσιν, ὅπου νὰ σφύζεται καὶ τὸ πρωτότυπον καὶ τὸ νεοαττικὸν ἀντίγραφον. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ παρέλθῃ ἄνευ ἐνδιαφέροντος τὸ ὅτι διὰ τριῶν σφωζομένων πιστῶν ἀντιγράφων κατωρθώθη ὡς ἔγγιστα νὰ ὀρισθῆ τὸ πρωτότυπον, ὅπουθεν ἐξαρτῶνται τὰ πρὸ πολλοῦ γνωστὰ νεοαττικὰ ἔργα καὶ νὰ κατανοηθῆ καὶ ἄλλην μιαν φορὰν ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῶν νεοαττικῶν τούτων τεχνιτῶν.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ ἀνάγλυφον ἡμῶν παρατηροῦμεν, ὅτι, ὡς ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν δύο τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ἀναγλύφων ἐδείχθη, εἶναι τοῦτο ὡς πρὸς τὰς Νύμφας πιστὸν ἀντίγραφον, ἐὰν ἐξαιρεσωμεν τὸ μέγεθος, ἀρχαιοτέρου προτύπου καὶ ὅτι ἡ πιστότης αὕτη τῆς ἀντιγραφῆς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς εὑρεσιν τῆς χρονολογίας τοῦ ἀναγλύφου. Εἶναι ἀνάγκη νὰ καταταχθῆ εἰς ἐποχὴν ἐστερημένην αὐτοτελείας καὶ ἀρκουμένην εἰς τὴν πιστὴν ἀπομίμησιν τῶν ἀρχαιοτέρων ἢ ὅη κλασσικῶν γενομένων ἔργων, ἐποχὴν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. καὶ κάτω. Ἰσως τις εἶναι διατεθειμένος νὰ κατέλθῃ ἀκόμη κάτω εἰς τὸν Α' αἰῶνα, ἐπειδὴ συνήθως τὸν αἰῶνα τοῦτον θεωροῦσι ὡς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἤρχισαν νὰ ἀντιγράφουν πιστῶς. Ἄλλὰ τοῦτο πιθανώτερον ὂν διὰ τὰ ἀνάγλυφα τῆς Ἀκροπό-

λεως, τὰ ὅποια, ὡς φαίνεται, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ἀντιγράφουν τὸ πρωτότυπον, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὸ ἐκ Πάρνηθος ἀνάγλυφον, ἐν τῷ ὅποιῳ ὑπάρχει ἀναμφιδόλως καὶ τις πρωτοτυπία ὡς πρὸς τὴν συνένωσιν τῶσων μορφῶν, ἣτις δὲν εἶναι πανταχοῦ παρατακτικὴ, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὴν ἐκτάκτως ἐπιτυχῆ παράστασιν τοῦ Πανός, δύσκολον δὲ εἶναι νὰ δευχθῆ, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου μορφαὶ εἶναι, ὡς αἱ Νύμφαι πιστὰ ἀντίγραφα προὑπαρχόντων ἔργων¹. Διὰ ταῦτα χωρὶς νὰ ἀποκλειώμεν καὶ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Β' αἰῶν, ἐποχὴ, καθ' ἣν ὡς γνωστὸν ἡ ἔξις τῆς ἀντιγραφῆς εἶχεν ἐπιδώσει εἰς μέγαν βαθμὸν ἐν ᾧ τὸ ὀημιουργικὸν πνεῦμα δὲν εἶχε τελείως ἐκλίπει², δύναται ἄριστα νὰ θεωρηθῆ ὡς ὀρθὴ χρονολογία. Πρὸς τὸν αὐτὸν χρόνον ὀδηγεῖ ἡμᾶς καὶ ἡ παράστασις τοῦ ἔρμου τοῦ Πριάπου, ἐπειδὴ τοιοῦτος ἔρμης, μέχρι τῶν ἰσχύων ὡς ἐν τῇ φύσει παριστώμενος, ἐμφανίζεται μόνον ἐπὶ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς³ οὐχὶ δὲ ἀρχαιότερον. Δύναται λοιπὸν ἡ παράστασις αὕτη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς terminus post quem. καθ' ὃν τὸ ἀνάγλυφον οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος.

Εἰς τοὺς αὐτοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους πρέπει νὰ ἀποδοθῆ καὶ ἡ τοιαύτη παράστασις τῆς κρήνης, ὅπως καὶ αἱ ἀνάλογοι παραστάσεις τῶν Σιληνῶν, Νυμφῶν, δελφίνων ὡς μορφῶν κρήνης δὲν δύναται νὰ ἀναβιβασθῶσι ὑπὲρ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν. Ἐκ τῶν λεπτομερειῶν ἡ παράστασις τοῦ λαγωδόλου ὡς ἀκανονίστως κυρτῆς βράβδου οὐδὲν περισσότερον προσθέτει ὡς πρὸς τὴν ἀκριβεστέραν χρονολογίαν τοῦ ἀναγλύφου. Τὸ λαγωδόλον οὕτω παρίσταται ἢ ὅη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ μόνον τὸ κανονικῶς κυρτὸν ἐμφαίνει νεωτέρους βῶμαικούς χρόνους. Ἡ σύριξ μετ' ἀνίσων αὐλῶν, ὅπως, ἐνταῦθα, εἶναι μεμαρτυρημένη ἐπὶ

¹ Ὁ ὡς ἀνθρωπόμορφος Παν ἐρημνευθεὶς νεανίας δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῆ πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ Δάριδος τοῦ γνωστοῦ συμπλέγματος, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἡ σύριξ κρατεῖται ἐγγύτερον πρὸς τὰ χεῖλη καὶ ὁ δεξιὸς ποὺ σύρεται περισσότερον πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἰσως δὲ καὶ ἡ ὑπάρχουσα ὁμοιότης νὰ εἶναι μόνον σύμπτωσις.

² Ide Furtwängler, Statuenkopien im Altertum S. 544 κ. ε. τῶν Abhandl. der Akad. zu München 1897.

³ Τὸ ἐν τῷ Ἑθν. Μουσείῳ ὑπ' ἀρ. 313 ἄγαλμα ἐκ Ῥαμοῦντος ἔργον τοῦ Δ' αἰῶνος δεῖν νὰ μὴ ὑπαλθῆ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἔργων (Αρχ. Ἑφημ. 1891 π. 7.).

της έλληνοιστικής εποχής, εν ᾧ ἀρχειότερον μὲν ἢ σύριγξ παρίσταται μετ' ἴσων αὐλῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ ῥωμαϊκοὺς χρόνους μετ' αὐλῶν ἀνηκόντων εἰς δύο μεγέθη, ὥστε πρὸς τὰ κάτω ἐξέρχουσιν οἱ μετὰ τοῦ μεγαλύτερου μεγέθους ἴσοι πρὸς ἀλλήλους ἀπὸ τῶν μικροτέρων ἐπίσης ἴσων. Τὸ κέρασ τῆς Ἀιαλθείας παρίσταται ἐνταῦθα κενόν, ὅπως εἰς παλαιότερους χρόνους τοῦτο πολλάκις παρίστατο. Οὕτως ἐκ τῶν λεπτομερειῶν δὲν κερδίζομεν τι πλεϊότερον. Ἀπομένει λοιπὸν νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν διὰ τῆς παραστάσεως τῶν Νυμφῶν μάλιστα ὁρισθεῖσαν χρονολογίαν σαλευομένην μεταξὺ τοῦ Β' καὶ Α' π. Χ. αἰῶνος.

7. Ἐν εἰκ. 9 παρίσταται μικρὸν τεμάχιον ἀναγλύφου ἐκ μαρμάρου, ὡς φαίνεται, χονδροκόκκου καὶ ὁμοίου πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου ἀναγλύφου,

Εἰκὼν 9.

μήκους 0,16, ὕψους 0,09 καὶ πάχους 0,02, ὕψους τῆς ἀναγλύπτου παραστάσεως μέχρι 0,005. Ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ πάχους τῆς πλάκας δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, οὐδεμία θὰ ὑπῆρχε δὴλωσις σπηλαιίου ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου, ὅπερ οὕτω θὰ ἐπλαισιοῦτο καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευράς διὰ τοῦ αὐτοῦ περιθωρίου, τὸ ὁποῖον βλέπομεν διατηρούμενον κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν. Ἐπὶ τῆς πλάκας παρίσταται πωγωνοφόρος ἀνὴρ προχωρῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐν ᾧ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς κρατεῖ ἐπ' ὤμου εὐθεῖαν καθόσον διατηρεῖται ῥάβδον τὴν δὲ ἀριστερὰν ἔχει πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐμπρὸς τεταμένην, εἴτε διότι ἐκράτει τι εἴτε διὰ τὸ γοργὸν βᾶδισμα. Ἡ μορφή αὕτη δύναται μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ ὀνομασθῇ Πάν, καὶ Πάν ἀγρεύς ἐκ τοῦ κυνηγίου ἐπανερχόμενος κρατῶν ἐπ' ὤμου το λαγωβόλον.

Διότι τὸ φέρειν ἐπ' ὤμου τὴν ῥάβδον εἶναι γνώρισμα κυνηγοῦ, οὐδεὶς δὲ θνητος κυνηγὸς ἠδύνατο νὰ παρασταθῇ τόσον μέγας ἐπὶ ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου προερχομένου ἐκ τοῦ ἀντροῦ τοῦ Πανός. Το αὐτὸ στηρίζει καὶ ἡ μορφή τοῦ σφριζομένου γενείου οὕτα χαρακτηριστικὴ τοῦ γενείου τοῦ Πανός κρεμαμένου οὕτως καὶ αἰωρουμένου ὡς ἐπὶ τῶν τράγων. Ἐπὶ τοῦ ἐκ Πειραιῶς προερχομένου ἀναγλύφου τοῦ Ἐθν. Μουσείου, ὑπ' ἀρ. γλυπτῶν 1382, παρίσταται ῥωμαϊκὸς Πάν κάτωθεν μεγάλου χονδρῶν δένδρου φέρων ἐπ' ὤμου το λαγωβόλον καὶ παρουσιάζων ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ περιγραφομένου γένειον, ἀραϊον ὁγλ. οὕτω καὶ τραγοειδές. Ὁ αὐτὸς Πάν παρίσταται, ὡς οἱ πλεῖστοι γενειῶντες Πάνες, μετὰ τραγοειῶν σκελῶν¹. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ ἐκ Πάρνηθος Πάν θη παρίστατο τραγόπους, ἂν καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔδει νὰ ἀρχίζῃ τὸ τριχωτὸν δέρμα ὀλίγον κατωτέρω τοῦ συνήθους.

Ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τούτου παρίσταται βεβαίως ὁ Πάν κατὰ διάφορον τρόπον ἢ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν. Διότι ἐν ᾧ ἐπὶ τούτων ὁ Πάν παρίσταται σχετικῶς εἰς μικρὸν μέγεθος ἀρκούμενος νὰ καταλάβῃ γωνίαν τινὰ ὑπὲρ ἢ ὑπὸ τὸ σπήλαιον ἐνταῦθα, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, δεσπόζει τοῦ χώρου τοῦ ἀναγλύφου καὶ εἶναι ἐξάπαντος πρωτεῦον πρόσωπον, ἐπειδὴ το ἀνάγλυφον βεβαίως θὰ ἦτο μικρῶν διαστάσεων, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ μικροῦ πάχους τῆς πλάκας. Ἐκτος τούτου καὶ τὸ στενον καὶ ἰδιάζον περιθώριον, δεικνύει ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν μικρὸν ἀναθηματικὸν πίνακα, ὅπου ἐκτος τοῦ Πανός μόλις θὰ ἦτο χώρος διὰ μορφήν τινὰ ἰκέτου ἢ δι' ἐπιγράμμα τι. Ἀληθῶς ὁμοίου πίνακος τεμάχιον μετὰ παραστάσεως τραγοειῶν ποδός καὶ λειψάνων ἐπιγραφῆς προερχεται ἐκ τῶν αὐτῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἀντροῦ καὶ ἀποκείται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσεῖῳ (ὑπ' ἀριθ. 178).

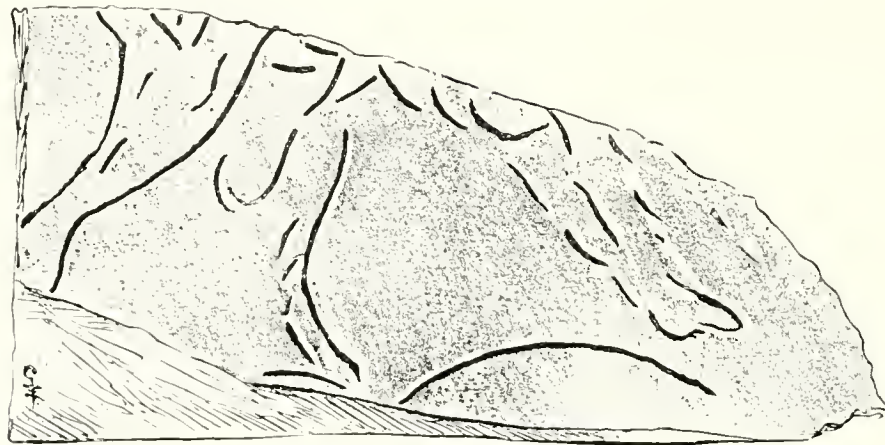
8. Ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου πλάκας πεντελικῆς μαρμάρου μήκους 0,12, ὕψους 0,06 καὶ πάχους 0,019 ἀπεικονιζομένου δὲ διὰ τοῦ ἐπὶ διαφανοῦς χάρτου ληφθέντος ἀντιτύπου (ἀρ. 10) ἔχομεν τρόπον παραστάσεως σπάνιον ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν μέρος. Ἐπὶ τοῦ μαρμάρου ὁγλ. ἐχαράχθησαν δι'

¹ Σπανιωτάτα γενειῶντες Πάνες εἶναι ἀνθρωποσκελετοί. Ἴδε π. γ. ἐν παρὰδείγμα ἐπὶ ἀγγείου ἐν Antiqu. du Bosp. Cim pl. 63, 1-3.

όξεις όργάνου αί φαινόμεναι γραμμαί άνευ ουδέ-
μιζς όηλώσεως έκτύπου ανάγλυφου, ώςτε επί τής
αύτής επιπέδου επιφανείας νά εύρίσκαται ό έντος
των γραμμών ύπάρχων χώρος μετά του έκτος
αύτων¹. Είναι ακριβώς ό αυτός τρόπος τής έγγα-
ράξεως, τον όποιον βλέπομεν εφαρμολζομενον επί
άργείων εκ μετάλλου και μάλιστα κατοπτρων.
'Επί μαρμάρου ό τρόπος ούτος δέν ήσκήθη ειμή
σπανιωτατα. 'Αρκοθυμιά νά αναφέρω τδ έν Βερο-
λίνω επιτύμβιον ανάγλυφον του Μητροδώρου², άν
και επί αυτού τδ πεδιον διακρίνεται από των πα-
ραστάσεων διό έλαφράς στιξεως γενομενης δι' αίχ-
μηρου όργάνου.

Ός προς τήν παράστασιν είναι φανερον, ότι
έχομεν ένταυθα τράχον μάλλον ή κριόν, ό όποιος

πατεί επί του διό γραμμών ως άνωμάλου δηλω-
θέντος εδάφους. 'Ο τράχος λοιπόν ούτος και ή
όμοιότης τής πλακός προς τήν του άνωτέρω περι-
γραφέντος ανάγλυφου καθιστώσι πιθανόν, ότι και
τδ τεμάχιον τούτο άνήκει εις όμοιον άναθηματικόν
πίνακα, όπου θά παρίστατο ό Πάν μετά του τρά-
χου. Μικρον άγαλμάτιον του Πανός έξ 'Επιδαύ-
ρου (Γλυπτά 282) δεικνύει επί τής έαυτου βάσεως
και έγνη των ποδών τετραπόδου, πιθανώς τράχου.
Το ζών ήτο ιερόν εις τον Πάνα, όπως μανθάνο-
μεν πρό πάντων εκ του έξής χωρίου του Λουκία-
νου (Δις κατηγ. 10), όπου έρωτώμενος πώς διά-
γει ό έξ 'Αρκαδίας μετοικήσας θεός έν μέσφ των
'Αθηναίων άποκρίνεται μεταξύ άλλων: «οίς ή
τρεις του έτους άνιόντες οι 'Αθηναίοι) επιλεξάμενοι

Εικόνη 10.

τράχον ένοργιν θύουσί μοι πολλής τής κινάβρας
άποζοντα, ειπ' εύωχούνται τά κρέα, ποιησάμενοι
με τής εύφροσύνης μάρτυρα και φιλόψιμησαντες
τφ κρότω. Πλήν άλλ' έχει τινά μοι ψυχαγωγίαν
ό γέλωσ αύτων και ή παιδιά».

9. 'Εκ των άνασκαφών του άντρου προέρχεται
και το μόνον λείφανον περιοπτου γλυπτου έργου,
όπως άπεικονίζεταί παραπλευρώς (εικ. 11). Το τε-

¹ Ανάγλυφά τινά επιτύμβια του 'Εθν. Μουσείου, ως τό υπ' άρ. 1117 του Γλαυκίου και της Εύδούλης παρουσιάζουσι όμοιότητά τινά έν τούτω, ότι δέν έχει διακριθή ό έξω των μορφών προς τον έντος χώρον δια τής παραστάσεως διαφόρου ύψους. 'Εν τούτοις όμοις διά τής πλατύσεως προς τα έξω των γραμμών του περιγράμματος φαίνεται άρχομενη ή βηθεϊσα διάκρισις.

² 'Ιδε Berlin, Beschreibung κ.τ.λ. 766A και 1358. 'Εν τφ 'Εθν. Μουσείφ δέν είδον όμοιον χαραγμα, άλλ' έν τφ μικρφ μου-
σειφ τής 'Ακροπόλεως δύο τεμαχία υπ' άρ. 2705 και 3707

μάχιον τούτο εκ πεντελικού μαρμάρου άπετελέ-
σθη εκ δύο συντριμμάτων προσαρμοζόντων και
έχει μήκος 0,11. 'Η όπισθεν επιφάνεια είναι τε-
λείως καταστραμμένη. Το κατώτερον, ως έν τή εί-
κόνι παρίσταται άκρον, άποτελείται από μικρόν
έξεχούσης λείας επιφανείας, έν φ κατά τδ άνώτε-
ρον άκρον ή τρίγωνις παύει και εσον εκ του σφ-
ζομένου ουνάμεθα νά κρίνωμεν επί μείζονος ή τδ
ήμικύκλιον μέρος. Το τριγωντόν λοιπόν μέρος του
σκέλους, διότι είναι πρόδηλον ότι πρόκειται περι
τραγείου σκέλους άγάλματος Πανός, περιορίζεται
μεταξύ των δύο τούτων λείων επιφανειών και έχει
μήκος 0,09, έν φ τδ πάχος είναι σχεδόν άλλο
τόσον. Το προς τά άνω άκρον φαίνεται ως άρχή
του γόνατος ή τινος τοιούτου μέρους, όπου τά

ὅσῳ καλύπτει εὐθὺς τὸ δέρμα. Ἀλλὰ τότε ἡ παράστασις εἶναι ἐντελῶς ἀσυνήθης καὶ ἁμολογῶ, ἔτι δὲν εὖρον μεταξὺ τῶν παραστάσεων τοῦ Πανός οὐδεμίαν ἔχουσαν τὸ σκέλος τριγώνον ἐπὶ τό-

Εἰκὼν 11.

σον μόνον βραχὺ διάστημα, οὐδὲ δικαιολογεῖται διατι τὸ ἐν τῇ ἀπεικονίσει πρὸς τὰ κάτω παριστώμενον λείον μέρος δέον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λοιποῦ τριγώνου σώματος. Φαίνεται διὰ τοῦτο ἀδύνατον νὰ ἔχωμεν ἐνταῦθα τμημα τοῦ μηροῦ μέχρι τοῦ γο-

νατος. Ἀλλὰ τότε τί ἄλλο μέρος τοῦ ποδὸς δύναται νὰ ἔχῃ τόσον πυκνὴν τρίχωση; Ἡ παραβολὴ ἄλλων ἀγαλμάτων τοῦ Πανός καὶ ἰδίᾳ τῶν δύο γνωστῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἐδίδαξε με, ὅτι τρίχωση ἂν καὶ ἀραιὰ ὡς ἐν τῇ φύσει ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῶν δύο χηλῶν. Ἄν λοιπὸν δεχθῶμεν, ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν μεταξὺ ἀστραγάλων καὶ χηλῶν χώραν ἐρμηνεύεται τότε ἄριστα ἡ λεία ἐκείνη ἐξέχουσα ἐπιφάνεια ὡς ἀρχὴ τῆς ὀνουχώδους χηλῆς. Τοῦτου τεθέντος το ἀγάλμα τοῦ Πανός πρέπει νὰ ἦτο ὑπὲρ τὸ φυσικὸν μέγεθος. Ὅμως καὶ διὰ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης δὲν ὑπερνικῶνται πᾶσαι αἱ δυσκολίαι. Διότι τὸ τριγώνον μέρος δεικνύει κυρτὴν ἐπιφάνειαν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν τοῦ ποδὸς μέρος. Ἀναγκαζόμενοι ἔθεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πρώτην ἐξενεχθεῖσαν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ τεμάχιον ἀνήκει εἰς τὸ ὑπὲρ το γόνα μέρος τοῦ μηροῦ ἐρμηνεύομεν τὴν ἐξέχουσαν λείαν ἐπιφάνειαν, ὡς μέρος τοῦ ἐνδύματος, ἂν καὶ τοῦτο δὲν στερεῖται δυσκολίας.

Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ

(Ἡ συνέχεια ἐν προσεχέει τεύχεϊ)

ΑΡΧΑΙΑΙ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙ ΙΣΤΩΝ

(Πίν. 4).

Οἱ ἐπὶ τοῦ πίνακος 4 εἰκονιζόμενοι δύο χαλκοὶ σωλῆνες ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὑπο τοῦ ἀειμνήστου I. Δημητρίου δωρηθεῖσαν τῷ ἔθνικῳ ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ συλλογὴν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων. Διὰ τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν ἐνταῦθα καὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ πίνακος 4 ὀφείλω θερμὰς εὐχαριστίας εἰς τοὺς διευθύνοντας τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα.

Οἱ σωλῆνες ἐγύθησαν ἐκ χαλκοῦ καὶ εἶναι μόνον κάτωθεν ἀνοικτοί, ἄνω δὲ ὀριζοντίως κεκλει-

σμένοι. Εἰς τὰς πλευρὰς ἐκάστου σωλῆνος ὑπάρχουσι τέσσαρες κάθετοι κρῖκοι ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν, ἕτερος δὲ κρῖκος ὀλίγον μικρότερος εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ σωλῆνος. Ὁ μεγαλιέτερος σωλῆν (I) ἔχει κατὰ τὸ ἄνω μέρος καὶ δύο ἄλλους μικροτέρους ὀριζοντίους κρῖκους.

Τοῦ I τὰ μέτρα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς. Ὑψος 0,935. Πλάτος τῆς ὀπῆς κάτω 0,10. Ἀπόστασις τοῦ μικροτέρου κρῖκου ἀπὸ τῆς ἄνω ἄκμης 0,07. Ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο μικροτέρων κρῖκων 0,11.

Ἀπόστασις ἀπὸ τῶν δύο ἀνωτέρων μεγαλειτέρων κρίκων 0,08. Ἀπόστασις μεταξύ τῶν μεγαλειτέρων κρίκων 0,27. Ὁμοία εἶναι καὶ ἡ ἀπόστασις μεταξύ τῶν κατωτέρων κρίκων καὶ τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ σωλῆνος. Τοῦ δὲ σωλῆνος 2 τὰ μετρα εἶναι. Ὑψος 0,81. Πλάτος κάτω 0,10. Πλάτος ἄνω 0,065. Ἀπόστασις μεταξύ τῶν κρίκων 0,225. Ἀπόστασις μεταξύ τῶν ἄνω κρίκων καὶ τοῦ ἄνω ἄκρου 0,224, καὶ μεταξύ τῶν κάτω κρίκων καὶ τοῦ κάτω ἄκρου 0,235.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου τούτου σωλῆνος εὑρηται καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος εἰκονιζομένη ἱερογλυφικὴ ἐπιγραφή B, κεχαραγμένη ἐπιμελῶς δι' ἐνὸς ὀξέως ἐργαλείου, καὶ περιοριζομένη διὰ γραμμῆς ἐκατέρωθεν.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη δύναται νὰ μεταφρασθῆ ὡς ἑξῆς.

«Ὁ τῷ Ὀνούριδι ἀγαπητός, κυρίῳ ἀμφοτέρων τῶν πτερῶν, καὶ τῇ Ἀθώρ, κυρίῳ τῆς οὐραῆς, ὁ πρoιστάμενος τῆς πόλεως καὶ μέγας ἄρχων Κεμμύ, ὁ υἱὸς τοῦ Γηού».

Ὁ κατὰ τὸν ἀνωτερω τρόπον ὀνομαζόμενος εἶναι βεβαίως ὁ ἀναθέσας τοὺς δύο σωλῆνας (διότι εἶναι βέβαιον, ὅτι καὶ οἱ δύο σωλῆνες ἀνετέθησαν ὁμοῦ), εἰς τὸν Θεὸν Ὀνουριν καὶ εἰς τὴν Θεάν Ἀθώρ.

Καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδὲν εἶναι μέχρι τοῦδε γνωστον περὶ στενῆς σχέσεως τοῦ Ὀνούριδος πρὸς τὴν Ἀθώρ, ἀλλ' ὅμως οὔτοι κατέκουν πλησίον ἀλλήλων, καὶ ἡ μὲν Ἀθώρ ἦτο κυρία τῆς Δενδερᾶ, ὁ δὲ Ὀνουρις τῆς Θινός (Thinis), ὣν ἡ μὲν πρώτη πόλις ὑπερῆτο εἰς τὸν ἑβδόμον ἢ δὲ δευτέρα εἰς τὸν ὄγδοον νομόν τῆς Ἀνω Αἰγύπτου, ἦτο δ' ὡς ἐκ τούτου δυνατὸν, ὅτι ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐορτῆς τινος

ὁ Ὀνουρις ἐπιβαίνων ἱεροῦ πλοίου ἐπεσκέπτετο τὴν Ἀθώρ τῆς Δενδερᾶ.

Βέβαιον εἶνε ἀναμφιβόλως, ὅτι οἱ δύο σωλῆνες προέρχονται ἐκ πλοίων καὶ εἶναι κορυφαὶ ἰστών, καὶ ἐπειδὴ τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα εἶχον πάντοτε μόνον ἓνα ἰστόν,¹ ἀνήκουσιν εἰς δύο διαφόρους ἱεράς νῆας. Μολοντί δὲ δὲν εὔρον ἀκριβῶς ὁμοίας κορυφὰς ἰστών, ἐν τούτοις μεταξύ τῶν ἐν Καίρῳ ἀποκειμένων ἐκ τοῦ Μπερσέ προεργασμένων εὐρημάτων ὑπάρχει ἐν μικρὸν ὁμοίωμα ταιαύτης κορυφῆς, εὑρεθὲν πλησίον μικροῦ πλοίου² καὶ κατεσκευασμένον ἐκ κυανῆς ὑαλομάζης, ὡς ἀπομιμούμενον πιθανῶς χαλκοῦν πρότυπον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος πλοίου τινος ἐκ Μπενι-Χασάν παρατηροῦνται ὅμοιοι κρίκοι πρὸς τοὺς τῶν Ἀθηναϊκῶν σωλῆνων καθ' ὅμοιον τρόπον κατανενημημένοι, διάφοροι ὅμως τὸν ἀριθμόν³

Ὁ χρόνος εἰς ὃν ἀνήκουσιν αἱ κορυφαὶ τῶν ἰστών δὲν εἶναι φυσικῶ τῷ λόγῳ δυνατὸν νὰ ὀρισθῆ ἀκριβῶς. Τὰ τε ὀνόματα καὶ οἱ τίτλοι ὑπενηθυμίζουσιν τοὺς χρόνους τοῦ αἴσου κράτους,⁴ τουτέστιν τὴν τρίτην πρὸ χρ. χιλιετηρίδα, καὶ ἡ πάτινα δὲ καθὼς καὶ ὁ χαλκὸς μοὶ ἐφάνησαν ἀμέσως ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ἦσαν ὅμοια πρὸς εὐρηματα τοῦ Μπενῆ Χασάν καὶ τοῦ Μπερσέ.

Ὁ χαρακτήρ τῆς γραφῆς δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν χρονολογίαν ταύτην.

FR. W. VON BISSING

¹ Ἴδε π. χ. *Ermann* Aegypten σ. 640 κέ. *Dümichen Flotte einer aegyptischen Königin*.

² Εἰσέτι ἀδημοσίετον καὶ καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, οὐδαμῶς μνημονεύεται.

³ *Beni Hassan* ed. Grifflik πιν. 29. Ὁ *Cecil Torr*, *ancient ships* οὐδὲν γνωρίζει περὶ ὁμοίων κορυφῶν ἰστών.

⁴ Ἢβλ. *Lieblein*, *Namenwörterbuch* 1887, 1867, 510, 1554.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΛΥΚΑΙΟΝΙΚΩΝ

(Πινάξ 5).

Περὶ τοῦ ἀγώνος τῶν Λυκαίων, ὅστις ἐτελεῖτο ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ὄρους ἐν Ἀρκαδίᾳ πολὺ ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν¹.

Ὁ *Ψίνδαρος*, ἐν ᾧ γίνεται ἡ ἀρχαιστάτη μνεῖα τῶν Λυκαίων, ὀνομάζει ταῦτα ἐν *Ὀλυμπιον.* IX, 102 *Ζηρὸς πανάγριον Λυκαίου*, ὅπως *πανήγυρις* ὀνομάζεται συνήθως ἀλλαγῶς ἡ ἑορτὴ τῶν Ὀλυμπίων, καὶ αἱ λοιπαὶ μεγάλαι μετ' ἀγώνων τελοῦμεναι Ἑλληνικαὶ ἑορταί. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν *δυσίν*² ἄλλοις διαφόροις χωρίοις τῶν ᾠδῶν τοῦ *Πινδάρου* μνημονεύονται ἐν παρόδῳ τὰ Λύκαια ὡς ἀγών. ἐν ᾧ ἐνίκησαν ἐπίσης οἱ διὰ τῶν σχετικῶν ᾠδῶν ἐξυμνούμενοι νικηταὶ τῶν Ὀλυμπίων καὶ τῶν *Νεμέων*.

Ὁ *Πανσαρίας*³ εἶνε μετὰ ταῦτα ὁ μόνος συγγραφεύς, ὅστις ποιεῖται ὅπως ὁρᾷτε μακρότερον περὶ τούτων λόγον. Γνωρίζων οὗτος (VIII, 38, 5) ἡμῖν τὸν τόπον, ἐνθα ἐτελοῦντο τὰ Λύκαια, τὸν ἵππόδρομον τοῦ Λυκαίου καὶ τὸ τοῦτο συνημμένον στάδιον, διδάσκει ἔμως ἡμᾶς ταυτοχρόνως, ὅτι καθ' ὃν χρόνον αὐτὸς ἐπεσκέφθη τὸ Λύκαιον, οἱ ἀγῶνες ἢ οὐδόλως πλέον ἐτελοῦντο, ἢ ἀλλαγῶς ἐτελοῦντο, διότι καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ φράσις αὐτοῦ «τὸ δὲ ἀρχαῖον τῶν Λυκαίων ἦγον τὸν ἀγῶνα ἐνταῦθα». Καὶ ἐν ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς σπανίως μόνον μνημονεύονται τὰ Λύκαια⁴. Μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Μεγαλοπόλεως τὰ Λύκαια δὲν κατηργήθησαν, τοῦναντίον φαίνεται ὅτι τότε καὶ ἐπὶ μακρὸν μετὰ

ταῦτα χρόνον νέαν ὄλως προσέλαβον ταῦτα ζώην, διότι τότε ἐκτίσθησαν τὰ διάφορα οἰκοδομήματα ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ὁ ἵππόδρομος τοῦ Λυκαίου¹. τοῦτ' αὐτὸ δὲ μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω ὑφ' ἡμῶν δημοσιευομένων ἐπιγραφῶν. Ὅτι ἔμως ἀρχικὴ αἰτία, ἐξ ἧς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπῆλθε μετὰ ταῦτα ἡ κατάργησις αὐτῶν, εἶνε ὁ συνοικισμὸς τῆς Μεγαλοπόλεως, ὅστις ἐπέφερε τὴν ἐρημωσιν τῶν γειτονεουσῶν κομῶν τῶν Παρρασίων, εἰς ἃς θὰ ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ ἐπιμέλεια τῶν Λυκαίων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀναμφισβήτητον.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Μεγαλοπόλεως, ἐκ πολιτικῶν πάντως λόγων, ἔπως ἰκανοποιηθῶσιν οἱ Παρρασίαι, οἵτινες κατ' ἐξοχὴν συνεβάλλοντο εἰς τὸν συνοικισμὸν ταύτης, οἱ διευθύνοντες τὰ τῆς Μεγαλοπολεως ἐθεώρησαν ἀναγκαίαν τὴν διατήρησιν τῶν ἀγώνων ἐν τῷ ἀρχαίῳ τόπῳ τῆς τελείσεως αὐτῶν, ἀλλὰ βραδύτερον, ὅτε ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ συνέχοντες τοὺς Μεγαλοπολίτας πρὸς τὰ χωρία τοῦ Λυκαίου στενοὶ ὀσμοὶ σὺν τῷ χρόνῳ διελύοντο, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ συντήρησις τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγώνων οἰκοδομημάτων, καὶ πρὸ πάντων ἡ συντήρησις τῶν ἀμαξίτων ὁδῶν διὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὰ Λύκαιον, δὲν θὰ ἐγένετο μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας ὡς ἐκλιπόντων τῶν κατοίκων τοῦ Λυκαίου, κατηργήθησαν, ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε, τὰ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου τελοῦμενα Λύκαια, καὶ ἐξηκολούθησαν ἴσως ταῦτα νὰ τελῶνται ἐν Μεγαλοπόλει². Τότε δ' ἴσως με-

¹ Daremberg- Saglio ἄρθρον *Lykaia* τοῦ Fougères, σελ. 1433 κέ. Ἐκεῖ καὶ πᾶσα ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

² Πινδ. Ὀλυμπιον. VII, 153. Νεμεον. X, 48.

³ Π6λ. Immerwahr *Die Kulte und Mythen Arkadiens* σ. 5.

⁴ IP. 428 (Σικυῶνας), 673, 1136 (Ἐπιδαύρου), CIG 1515. Ἴδε πλέον Fougères ἔ. ἀ. 1433, 6.

¹ Fougères ἔ. ἀ. σελ. 1433. Καὶ τα εἰδικότερον εἰς τὸν ἵππόδρομον ἀνήκοντα κτίρια, ἅτινα ἐγὼ ἀπεκάλυψα διὰ τῆς ἀνακαρῆς μου εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκουσιν, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομίας, ὅστις εἶναι ἀπολύτως ὁ αὐτὸς πρὸς τὰ γνωστά ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων κτίσματα τῆς Μεσσηνίας Μαντινείας κλ.

² Fougères 1435.

πεφέρθησαν εἰς Μεγαλόπολιν καὶ οἱ ἀνδριάντες τῶν Λυκαίωνικων, ὧν μόνον τὰ βάρβαρα ἔμειναν ἐν τῷ Λυκαίῳ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Παυσανίας (VIII, 38, 4).

Ὅτι τὰ Λύκαια ἐτελοῦντο τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν Μεγαλοπολιτῶν καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαίκοὺς χρόνους ἀκόμῃ, μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιγραφῶν ἐν Μεγαλόπολει καὶ Λυκοσοῦρα¹ εὐρεθεισῶν, ὅτι ὅμως καὶ ἐν Μεγαλόπολει ἐτελοῦντο δὲν μαρτυρεῖται μὲν σαφῶς, ἀλλ' ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Παυσανίου, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ταῦτα δὲν ἐτελοῦντο πλέον ἐπὶ τοῦ Λυκαίου.

Ὅτι ταῦτα ἠνώθησαν μετὰ τῶν Καισαρείων, ὡς δέχεται ὁ Fougières (ἔ. ἀ σελ. 1433) δὲν ἐξάγεται ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν ἐπιγραφῶν, τούναντίον δὲ προκύπτει ἐκ τούτων σαφῶς, πρὸ πάντων δὲ ἐκ τῆς φράσεως ἔν τε τοῖς Λυκαίοις τῆς ἐκ Λυκοσοῦρας ἐπιγραφῆς (Ἀρχ. Ἐφ. 1896 σελ. 219), ὅτι τὰ Λύκαια καὶ τὰ Καισάρεια ἦσαν δύο διάφοροι ἑορταί, ἡ δὲ παράλειψις τοῦ καὶ πρὸ τοῦ Καισαρείαις ἐπῆλθε προφανῶς ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος ἀρχῆς τῆς λέξεως ταύτης.

Τὰ Λύκαια ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀγῶνες τοῦ Ἀρκαδικοῦ ἔθνους, ἐπομένως ἦτο πολὺ φυσικόν, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἀνήγετο εἰς τοὺς παλαιστάτους μυθολογικοὺς χρόνους. Ὁ Παυσανίας συμφωνῶν πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ Παρίου χρονικοῦ θεωρεῖ ταῦτα ἀρχαιότερα καὶ τῶν Παναθηναίων, μόνον δὲ τῶν Ἐλευσινίων νεώτερα². Λέγεται, ὅτι ἴδρυσε ταῦτα Λυκάων, ὁ σύγχρονος τῷ Κέκροπι υἱὸς τοῦ Πελασγοῦ, ὅστις ᾤκισε συγγρόνως καὶ τὴν ὡς ἀρχαιστάτην τῶν πόλεων φερομένην Λυκόσουραν³.

Εἰς τὰς περὶ τῶν Λυκαίων παραδόσεις ἴσως πρέπει νὰ συγχωνευθῇ καὶ τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ ἐν Λυκοσοῦρα ἐδρεύσαντος, ἀρχαίου βασιλέως καὶ ἑνὸς τῶν γεναρχῶν τῶν Ἀρκαδῶν, Ἀζᾶνος⁴, ὅτι ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ἐτέθησαν ἄθλα καὶ οὐκ ἴπποδρομίαι, ἴσως δ' ἐκ τοῦ ἐπιταφίου τούτου ἀγῶνος, ὅστις εἶνε πολὺ πιθανόν ὅτι ἐγένετο ἐπὶ τοῦ

Λυκαίου, καθιερώθησαν μετὰ ταῦτα τὰ Λύκαια.

Ἐξ ἐπιγραφῶν διαφορῶν τόπων, ἐν αἷς ἀναφέρονται νικηταὶ ἄλλων ἀγῶνων νικήσαντες καὶ τὰ Λύκαια, ἐγνωρίζομεν ὅποια εἶδη τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων ἐτελοῦντο ἐν τῷ Λυκαίῳ¹, εἰδικῶς δὲ περὶ τῶν ἵπποδρομιῶν μαρτυρεῖ ὁ Παυσανίας· ἀλλ' ἤδη διὰ τῶν ὑφ' ἡμῶν κατωτέρω δημοσιευμένων ἐπιγραφῶν ἔχομεν ὁλόκληρον τὴν εἰκόνα τῶν ἀγῶνων, οἵτινες ἐτελοῦντο ἐκεῖ.

Ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ *Μινθίου* (Νεμεον. X, 48) προκύπτει, ὅτι εἰς τοὺς νικητὰς τῶν Λυκαίων ἐδίδοτο ὡς ἄθλον χαλκῶν τι σκευός, *χαλκός*².

Ὁ Immerwahr λαμβάνων ἀφορμὴν ἔκ τινος χωρίου τοῦ Ξενοφῶντος³ καὶ ὑπολογίζων τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ στρατιὰ τοῦ Κύρου ἦτο πιθανώτατα ἐν Πέλταις, ἔνθα ἐτέλεσε τὰ Λυκαία Ξενίας ὁ Ἀρκάς, θέλει νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἑορτὴ τῶν Λυκαίων καὶ ἐπομένως καὶ ὁ ἀγὼν ἐτελοῦντο τὸ βραδύτερον περὶ τὰ μέσα Μαΐου, τὴν γνώμην δὲ ταύτην ἠσπάσθησαν καὶ ἄλλοι μετὰ ταῦτα⁴.

Ὁμολογῶ, ὅτι δυσκολεύομαι νὰ συμφωνήσω πρὸς τὴν γνώμην ταύτην. Θὰ ἦτο ἔλωσ διόλου παράδοξον ἐνῶ οἱ πλείστοι τῶν Ἑλληνικῶν ἀγῶνων, καὶ τὰ Ὀλύμπια, ἐτελοῦντο ἐν χώραις θερμοτάταις, εὐπροσίτοις καὶ εὐχειμέροις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θέρους, νὰ τελῶνται ἐπὶ τοῦ Λυκαίου οἱ ἀγῶνες τὸν Μάιον, ὅποτε καὶ αἱ κακοκαιρίαι ἠδύναντο νὰ δυσκολεύσωσι τὴν ἐκεῖσε μετάβασιν, καὶ τὸ ψῦχος θὰ καθίστα τὴν διαμονὴν ἐκεῖ, καὶ οὐκ ἐν ὑπαίθρῳ, ἀδύνατον.

Μόνος ὁ χρόνος τοῦ μεγάλου θέρους ἀπὸ τοῦ τέλους περιόδου τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ τέλους Ἀυγούστου, εἶνε συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τόπου κατάλληλος διὰ τὴν διαμονὴν ἐν ὑπαίθρῳ καὶ μάλιστα τῶν μὴ Ἀρκαδῶν πανηγυριστῶν, καὶ τὴν ἀκίνδονον ὅπως ὅποτε τέλει τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων ἐπὶ τοῦ Λυκαίου. Διὰ τοῦτο δὲ πιστεύω, ὅτι κατὰ τὸ θέρος ἐτελοῦντο τὰ Λύκαια, χωρὶς βεβαίως νὰ δύνανται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἀποδείξω τοῦτο καὶ δι' ἄλλων λόγων πλὴν τῆς ὑπὸ

¹ Excav. at Megalopolis σελ. 140. Ἐφῆμ. Ἀρχαιολ. 1896 σελ. 218-219 (Λεονάρδος).

² Immerwahr ἔ. ἀ σελ. 3. Höl. Jacoby, das Marmor Parium σελ. 80.

³ Παισ. VIII, 2, 1-2.

⁴ Παισ. VIII, 4, 5 καὶ V, 1, 8. Περὶ τῶν Ἀζάνων καὶ τῆς Ἀζανίας ἐπὶ τοῦ Λυκαίου πδλ. Curtius Pelopon. I, 165.

¹ Fougières σελ. 1433.

² Immerwahr σελ. 6.

³ Ἀνάδ. I, 2, 10. Ἐνταῦθ' (ἐν Πέλταις) ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκάς τὰ Λύκαια ἔθυσσε καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἄθλα ἦσαν στελεγγίδες χρυσαί.

⁴ Fougières σελ. 1433. Schoemann-Lipsius, Altert σελ. 530.

τῆς φύσεως τοῦ τόπου προκυπτούσης ἀνάγκης τῆς τελέσεως αὐτῶν ἐν θέρει.

Εἶνε τῇ ἀληθείᾳ δύσκολον μετὰ τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ Immerwahr ἐν σχέσει πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος νὰ θελήσῃ τις νὰ ἀπορρίψῃ τὴν γνώμην τούτου περὶ τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τῶν Λυκαίων, ἀλλὰ μοι φαίνεται, ὅτι δύναται τις νὰ ἀντιτάξῃ τὴν ἐξῆς παρατήρησιν. Ἦτο ὄντως δυνατόν νὰ ἐορτάσῃ ἐν Πέλταις αὐτὰ τὰ Λύκαια ὁ Ξενίας καὶ ὁῦ καὶ νὰ θύσῃ ὡς ἐν τοῖς Λυκαίοις;

Το κύριον μέρος τῆς θυσίας ἐν τοῖς Λυκαίοις ἀπετέλει κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἡ ἐν ἀπορρήτῳ τελουμένη ἀνθρωποθυσία, ἀλλ' αὕτη φυσικῶ τῷ λόγῳ μόνον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Λυκαίου Διὸς ἦτο δυνατόν νὰ τελεσθῇ. Ἐγὼ νομίζω μᾶλλον, ὅτι τὸ ἔθουσε τὰ Λύκαια δύναται νὰ εἶνε τρόπος ἐκφράσεως τοῦ Ξενοφῶντος ἀντὶ τοῦ ἔθουσε τῷ Λυκαίῳ Διὶ ἢ πιθανώτερον τοῖς Λυκαίοις θεοῖς ἦτοι τῷ Διὶ ὁμοῦ καὶ τῷ Πανί. Ἡ ἀκολουθοῦσα τέλεισι τῶν ἀγῶνων οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, διότι αὕτη ἠδύνατο νὰ ἐγένετο μόνον πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπον τελοῦνται ἄλλως τε καὶ ἄλλοι ἀγῶνες ἐν τῇ καθόδῳ τῶν αὐτῶν στρατιωτῶν¹.

Χωρὶς νὰ θέλω νὰ ἀναμιχθῶ εἰς τὴν συζήτησιν περὶ τῆς φύσεως τοῦ Λυκαίου Διὸς,² ἐπειδὴ τὸ ζήτημα ἐσχετίσθη ὅπωςδὴποτε πρὸς τὸν χρόνον τῆς τελέσεως τῶν ἀγῶνων ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσω τινὰ ὡς πρὸς τοὺς θετικὸς λόγους, δι' ὧν ὁ Immerwahr καταπολεμεῖ τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Λύκαιος Ζεὺς ἦτο θεὸς τοῦ μεγάλου θέρους. Ὁ Immerwahr προφανῶς ὑποτιμᾷ τὴν σημασίαν, ἣν ὁ καύτων τοῦ θέρους, καὶ δὴ κατὰ τὸν Ἰούλιον καὶ μετὰ ταῦτα ἀκόμη, εἶχε διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Λυκαίου. Δέχεται ὅτι ἐπὶ τοῦ Λυκαίου δὲν ἤσκειτο ἡ γεωργία καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι τούτου ὡς πλοῦσι εἰς ὕδατα δὲν ἠσθάνοντο καὶ πάρα πολὺ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὑπερβολικοῦ καύτωνος τοῦ θέρους. Σήμερον ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἡ γεωργία εἶνε τοσοῦτον προωδευμένη, ὥστε τὰ ἐπ' αὐτοῦ χωρία συνήθως παράγουσι σιτηρὰ ποσαῦτα ὥστε νὰ πωλῶσι καὶ εἰς τὰ ἀφορώτερα Ἀρχαδικά

χωρία τοῦ Μαινάλου, δὲν βλέπω δὲ τὸν λόγον, διατὶ νὰ μὴ ἐγίνετο τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Εἶνε ἀληθές, ὅτι διὰ τῆς μερικῆς καταστροφῆς τῶν ὀσῶν αἱ καλλιεργησιμοὶ γαῖαι ἠτύχθησαν σήμερον, ἀλλ' ὅμως εἶναι πιθανώτατον, ὅτι αἱ καμπληθεῖς μικραὶ κοιλάδες, αἵτινες εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ Λυκαίου θὰ ἦσαν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ψιλὰ δένδρων καὶ θὰ ἐκαλλιεργοῦντο. Τούτου τεθέντος δύναται πᾶς τις νὰ κατανοήσῃ ὅποιαν σημασίαν θὰ εἶχεν ὁ θερῖνος καύτων πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ Λυκαίου, ἔνθα ὡς ἐκ τοῦ ψυχροῦ κλίματος οἱ δημητριακοὶ καρποὶ ὠριμάζουσι πολὺ ἄργα ἐν τῷ θέρει.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ Λύκαιον εἶνε πλούσιον εἰς ὕδατα, καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θὰ ἦτο ἔτι πλουσιώτερον, ὡς μαρτυροῦσι τὰ εἰς διάφορα μέρη αὐτοῦ σφζόμενα εἰσέτι λείψανα μεγάλων δεξαμενῶν, ἀλλὰ ταῦτα οὔτε ἐπήρουν οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμεύσωσι πάντα εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς γεωργίας. Πρέπει δὲ τις νὰ ἴδῃ μεθ' ὅποιας ἀγωνίας περιμένουσι τὴν σήμερον οἱ κάτοικοι τοῦ Λυκαίου τὰς βροχὰς κατὰ τὸ θέρους διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅλην τὴν σημασίαν τῆς ἐν τῇ πηγῇ Ἀγνοῖ τελουμένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Λυκαίου Διὸς θαυματοποιίας¹.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω ἐξιστόρησιν τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦδε περὶ τῶν Λυκαίων ἐξ ἀρχαίων μαρτυριῶν, ἣν ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ προτάξω ἐνταῦθα ἀκολουθῶν κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν Fougières (ἔ. ἀ.) προσβαίω εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀκολουθῶν δύο ἐπιγραφῶν (πίν Ἡ, I καὶ 2).

Καὶ αἱ δύο εὐρέθησαν κατὰ τὰς ὑπ' ἐμοῦ διευθυνομένας ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τοῦ Λυκαίου ὡς ἐξῆς.

Πλησίον τοῦ ΝΔ ἄκρου τοῦ ἱπποδρόμου ἀπεκαλύφθη ἐν μέγα οἰκοδόμημα τῆς 4 ἑκατονταετηρίδος, ὅπερ πιθανώτατα ἦτο ξενῶν, ἐντὸς δ' ἐνὸς τῶν δωματίων τοῦ οἰκοδομήματος τούτου μετοικοδομηθέντος εἰς Βυζαντινοὺς χρόνους εὐρέθησαν αἱ δύο ἐπιγραφαὶ ἐστρωμέναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς βᾶτεις στύλων καὶ ἔχουσαι τὰ γράμματα πρὸς τὰ κάτω.

Ἀρχικῶς ἡ θέσις τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἦτο ἀλλοχού, καὶ δὴ πλησίον τοῦ ΝΑ ἄκρου τοῦ ἱππο-

¹ Ξενοφ. Ἀνάβ. IV, 8, 26. Καὶ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τελεῖ ἐν Πέλ. Stengel Kultusalt. σελ. 170.

² Immerwahr σελ. 18 κέ.

¹ Πaus. VIII, 38 3.

δρόμου, ἔνθα κατὰ μῆκος τῆς Ν πλευρᾶς ὑπάρχουσιν ἀκόμη, ἐν μέρει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν θέσει, μεγάλοι καὶ μακροὶ τιτανόλιθοι ἔχοντες ἄνω ἐπίμηκες ἄνοιγμα πρὸς ἐνθεσιν στηλῶν ὁμοίων πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς ἡμῶν. Πρὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης ἴσως διείρχεται τότε ὁδὸς, καὶ ἐπὶ ταύτης ἦσαν ἐκτεθειμέναι αἱ στήλαι τῶν νικητῶν.

Καὶ αἱ δύο εἶνε ἐκ μαρμαρέου, οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια ἔχαστε τὴν ἀρχικὴν λευκὴν ὄψιν ἐκ τοῦ χρόνου.

Ἡ πρώτη (πίν. 5, 1) εἶνε στήλη ὀλίγον στενωτέρα ἄνω, ἔχουσα ἐξέχουσαν κορωνίδα ἀποκρουσθεῖσταν. Ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τεμαχίων καὶ ἔχει ὕψ. 0,70, πλ. κάτω 0,41, πλ. ἄνω παρὰ τὴν κορωνίδα 0,39 καὶ πλάγ. 0,07.

Τὰ γράμματα εἶναι ὁπωσδήποτε ἐπιμελῶς κεχαραγμένα, φαίνεται δ' ὅτι ὁ χαρακτὴς προσεπάθησεν, ἀλλ' οὐχὶ μετ' ἀπολύτου ἐπιτυχίας, νὰ τηρήσῃ τὴν στοιχηθὸν γραφήν. Γίνεται πρὸς τοῦτοις ἀμέσως καταφανές, ὅτι δὲν ἐχαράχθη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁλόκληρος ἡ ἐπιγραφή, διότι ἀπὸ τοῦ 23 στίχου τὰ γράμματα εἶναι πλησιέστερον ἀλλήλων καὶ ἡ στοιχηθὸν γραφή γίνεται ἔτι ἄνωμαλωτέρα· διάφορος δὲ πάλιν εἶνε ἡ γραφή τῶν ἐπὶ τὰ τελευταίων στίχων.

Αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἶνε, ὅτι ἡ στήλη ἔχει τρεῖς διαφοροὺς ἐπιγραφὰς, αἵτινες ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ περιεχομένου αὐτῶν προκύπτει, ἐγράφησαν εἰς διαφόρους χρόνους.

Αἱ ἐπιγραφαὶ ἀναγινώσκονται ὡς ἑξῆς :

- Ἐπὶ ἱερῆ Εὐκαμπίδαι Ἐσ . ντιδ
αι Λυκαιονῆκαι· τελέαι συνωρ
ιδι Δαμέε Τιμωνος Ἄλειος, τε
θρίππωι πωλικῶι Εὐπολεμος Δ
5 ἀμιδας Ἀρκάς, τελέωι τεθρίππωι
Χιονίδας Εὐαίνετω Ἀρκάς, ἴππω
ι κελετι Φιλόνικος Φιλονίκ
ω Ἀργεῖος, Θεοτηλες(sic) Νικασίππω
στάδιον παῖδας Ἀρκάς, Θρασύδ
10 ημος Θεάρο(κενὸν δι' ἐν γράμμα) Ἀθηναῖος πάλαν π
αῖδας, Νικίας Μνασίω παῖδας πυ
γμ(Ἡ ἀπεξεσμένον) ἄν Ἀρκάς, Ἀρίστιππος Ἀριστ
οκλεους ἄνδρας δόλιχον Ἀρκάς, Λ
υσίλοχος Περιλα ἄνδρας στάδιον Ἀ
15 ργεῖος, Δείνων Δείνωι ἄνδρας δίαιλου

ν Ἀρκάς, Ἀριστομένης Ἀριστεός πάλ
αν ἄνδρας Ἀργεῖος, Ἀγησίστρατος Περι
λα πένταθλον Ἀργεῖος, Ἀνδρόμαχος Λυ
σιάνακτος ἀν[δ]ρών πυγμ(Ἡ ἐξεσμένον) ἄν Ἀλειος
20 Ἀντήνωρ Ξεναγέος Μιλήσιος ἄνδρ
ας πανκρατιον, ὀπλίταν Πάντιγ
ος Λέοντ(ι)ος (;) Ἀρκάς.

- 23 Λυκαιον[ῆκαι ἐπὶ . . .]αι ἱερῆ τῶ Πανός·
ἄνδρας δόλιχον Ἀρίστιππος Ἀριστοκλέος Ἀρ
25 κάς, παῖδας στάδιον Δεινίας Λαάνδρου Ἀρκάς,
ἄνδρας στάδιον Ἀριστόδαμος Ἀριστομάχος Ἀρ
γεῖος, ἄνδρας δίαιλον Ἀρχεδαμος Ἀρχία Ἀργεῖος,
ἄνδρας πένταθλον Ἀνδρόβιος Εὐδαμιδα Λα
κεδαμιόνιος, ἄνδρας ὀπλίταν Ἀμύνανδρος Πε
30 ριάνδρου Ἀκαρνάν, παῖδας πάλαν Αἰσαγένης
Ἀρχθία Ἀρκάς, ἄνδρας πάλαν Σελεΐδας Ἀλεξαν
δρίδα Λακεδαμιόνιος, παῖδας πυγμῶν Δίλλος
Ἐπιγένω Ἀρκάς, ἄνδρας πυγμῶν Διεύχης Ξενο-
στράτου
Ἀρκάς, ἄνδρας πανκράτιον Εὐάνωρ Εὐάρχω Ἀρκάς,
35 τελέαι συνωρίδι Ἀμφαίνετος Πεδαρετω Ἀρκάς,
ἴππωι, κελετι Πασικλῆς Ἀ[σ]ίντου Λακεδαμιόνιος
τῶ Διός
37 Ἐπὶ Ξενοστράτωι ἱερῆ
Λυκαιονῆκαι· ἄνδρας δο
λιχον . . . ιστατορα . . . λια
40 . . . ας παῖδας σταδιο[ν]
· Τελευτία
νδρα(ς) στά[διον]

Καὶ ἡ δευτέρα στήλη (πίν. 5, 2) ἔχει σχῆμα ὅμοιον περίπου πρὸς τὴν πρώτην, εἶνε δὲ τεθραυσιμένη κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον καὶ ἔχει ὕψ. 0,73, πλ. 0,46 καὶ πλάγ. 0,16.

Ἡ γραφή κατὰ τὸν γενικὸν χαρακτῆρα ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς πρώτης στήλης, ἀλλ' ἐπὶ ταύτης ἡ χάραξις ἐγένετο μετὰ πολὺ μεγαλειτέρας ἀμελείας· ἔχει δὲ καὶ ἡ δευτέρα στήλη ὅσο ἐπιγραφὰς καταφανῶς διακρινόμενας ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ τροποῦ τῆς χαραξέως καὶ τῆς μεγαλειτέρας ἀμελείας μεθ' ἧς ἐγράφη ἡ δευτέρα ἐπιγραφή ἀπὸ τοῦ 14 στίχου.

Ἀναγινώσκονται καὶ τῆς δευτέρας στήλης αἱ ἐπιγραφαὶ ὡς ἑξῆς :

[Αυσί]λοχος Ἀλέξανδρος
. . . λης Ἴππαρχος

	'Αντιφάνης	Κερκίδας
	'Αναξικράτης	γροφεύς
5	'Αγησίας	δαμιοργῶν
	'Ονάσιμος	ἐστάτας
- [Ἐπί] ἱερεῖ 'Αγησιστράτῳ Πανός.
[Θ]εός. Λυκαιονίκα· συνωρίδι Λάγος Πτολεμαίου Μακεδῶν, πωλικῶι τεθρίππῳ Δαμόλυτος 'Αλεξιμένεος 'Αλείος, κέλητι 'Ονόμαντος 'Ερυμάνθου 'Αργεῖος, τελέωι τε θρίππῳ 'Επαίνετος Σιλάνου Μακεδῶν, ἄνδρας δόλιχον 'Αγεύς 'Αριστοκλέος(ς).
- 14 Νίκαϊ Λυκαίοις ἐπί <ε>ἱερεῖ Λεοιοι (ς)· δόλιχον 'Αργεῖος, στάδιον παιδῶν Τελλίος 'Αρκάς.
στάδιον ἄνδρας Μακεδῶν 'Ηράκλειτος, πένταθλον 'Αρκάς 'Αλεξίβιος, δολιχον ἄνδρας Φιλιστιδίας 'Αργεῖος.
- 20 διαυλον ἄνδρας Φιλοκράτης Συρακόσιος, παιδῶν πάλαν Θεοτέλης 'Αρκάς, [παιδ]ας πύξ Θεογείτων 'Αρκάς, ἄνδρας πάλαν 'Αριστοδαμος 'Αργεῖος, ἄνδρας πύξ Τιμοδωρος 'Αρκάς.
- 25 παγκράτιον ἄνδρας 'Αριστάνυμος 'Αργεῖος, ὀπλίταν Φιλοκράτης Συρακόσιος, συνωρίδι τελέαι 'Ροδιος Νικαγορας, τεθρίππῳ πωλικῶι Θεαρίδας 'Αρκάς, κέλητι 'Αριστοτέλης Λακεδαιμόνιος.
- 30 τεθρίππῳ τελέωι Βούβαλος ἐκ Κασσανδρείας

Ἡ διάλεκτος τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν δύο στήλων εἶναι ἢ κοινὴ Ἀγαιο-Δωρικὴ διάλεκτος¹, ἥτις, ὡς φαίνεται, λίαν ἐνωρὶς ἦτο ἐν χρῆσει καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ. Πλείονες Ἀρκαδιοὶ τύποι διεσώθησαν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ τῆς πρώτης στήλης, ἔνθα πρὸς τοῖς ἄλλοις αἱ γενικαὶ τῶν εἰς ος ὀνομάτων, τῶν Ἀρκαδῶν τοῦλάχιστον πάντων, λήγουσιν εἰς ω, τὰ δὲ ὀνόματα εἰς ας ἔχουσιν εἰς τὴν γενικὴν τὴν κατάληξιν αυ. Τούναντίον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιγραφῇ τῆς αὐτῆς στήλης ἀπαντᾷ σπανιώτερον καὶ ἢ εἰς ω γενικὴ (στίχ. 33, 34 καὶ 35) ὁμοῦ μετὰ τοῦ συνηθεστέρου τύπου εἰς ου· τῶν εἰς ας ὀνομάτων ἢ γενικὴ ἔχει μόνον τὴν κατάληξιν α ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ.

Ἐν τῷ 10 στίχῳ τῆς πρώτης στήλης ἀπαντᾷ καὶ ἡ ἀπτική γενικὴ εἰς ο, ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως

προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ φέρων τὸ ὄνομα εἶνε Ἀθηναῖος.

Τὸ ἐν τῷ 7 στίχῳ τῆς αὐτῆς στήλης κέλητι ἀντὶ κέλητι εἶναι ἄγνωστον, ἂν ὀφείλεται εἰς ἰδιωτισμὸν Ἀρκαδικόν, ἢ ἂν εἶνε σφάλμα τοῦ χαρακτοῦ, εἰς ὃν πάντως πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἐν τῷ 8 στίχῳ Θεότιμος ἀντὶ Θεοτέλης.

Ἐν τῷ 12 στίχῳ πρὸ τοῦ α τοῦ πυγμαῖν διακρίνεται ἐν ἡμιεξηλειμμένον Π, εἶνε δὲ παράδοξον, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ λέξει ἐξηλείφθη ἐν Π πρὸ τῆς καταλήξεως καὶ ἐν τῷ 19 στίχῳ, ἀλλ' ἐκεῖ ἐν τούτοις ἐγράφη πυγμαῖν καὶ ὄχι πυγμαῖν. Ταῦτα ὀφείλονται πάντως εἰς τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ χαρακτοῦ, ὅστις ἐδίσταζεν ἴσως ἂν ἔπρεπε νὰ γράψῃ πυγμαῖν ἢ πυγμαῖν ἀντὶ τούτων ἐπὶ τῆς δευτέρας στήλης εἶνε γεγραμμένον πάντοτε το κοινότερον πύξ¹

Ἐσφαλμένως ἐπὶ τῆς αὐτῆς πρώτης στήλης ἐγράφη πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἐν στίχῳ 22 Λεοντιος ἀντὶ Λέοντος.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας στήλης λείπουσιν, ἐκ τῶν ὀνομάτων τοῦλάχιστον, παντελῶς οἱ Ἀρκαδιοὶ ἰδιωτισμοί. Τὸ εἰσεῖν τοῦ 14 στίχου πρέπει νὰ ἀποδοθῇ πάντως εἰς ἀμέλειαν τοῦ χαρακτοῦ, ὅστις καὶ οἱ ἄλλην σπουδαιότεραν ἀμέλειαν δεῖν νὰ καταγορηθῇ, ὅτι δηλαδὴ ἐνώ ἐν τῷ 12 στίχῳ ἐπεχείρησε νὰ ἀναγράψῃ τὸν νικητὴν τοῦ δολιχοῦ, ὅστις ἦτο Ἀργεῖος, ἀφίνει τὴν φράσιν ἡμιτελῆ καὶ ἐπαναλαμβάνει ταύτην ὀλόκληρον ἐν τῷ 19 στίχῳ, παραλείπων δὲ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατ' εὐθείας γραμμὰς χάραξιν τῶν στίχων.

Ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ δὲν μοι ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνώσω τὴν μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως Βύκαμπιδᾶ λέξιν ἐν τῷ 1 στίχῳ· ὡς ἐκ τοῦ καλῶς διατηρουμένου τέλους τῆς λέξεως ταύτης ΤΙΔΛΙ, φαίνεται ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἦτο ὄνομα τι πατρωνυμικὸν ἢ γενεαλογικόν, ἀκολουθοῦν καθ' ὁμοίαν πῶσιν τῷ ὀνόματι τοῦ ἱερέως, ἴσως δ' ἐκ τούτου δύναται νὰ μαρτυρηθῇ, ὅτι οἱ ἱερεῖς τοῦ Λυκαίου Διός, διότι περὶ τοιούτου προκείται πάντως ἐνταῦθα, ἐλαμβάνοντο ἐξ ὠρισμένου τινὸς γένους.

Ἐπίσης ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως ἐν τῷ 23 στίχῳ, δυσκολίας δὲ παρουσιάζει καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν λειψάνων τῶν τελευταίων στίχων τῆς στήλης ταύτης.

¹ R. Meister. Griech. Dial. II 81 κέ.

¹ H61. Robert ἐν Hermes 1900 σελ. 145.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας στηλῆς δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω πῶς ἐκαλεῖτο ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ 14 στίχῳ, ἴσως Ἀθήιος (= Ἀίθιος:).

Τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων εἶνε ἐκ τῶν συνήθων καὶ τῶν ἰδιαζόντων μάλιστα εἰς τὰς χώρας ἐξ ὧν κατάγονται οἱ φέροντες ταῦτα. Τινὰ τούτων (Ἡάνταχος στῆλ. 1 στίχ. 21, Σελίδα¹ στῆλ. 1 στίχ. 31, Ἀσίνας στῆλ. 1 στίχ. 30, ἐκ τοῦ α καὶ σίνομαι, Bechtel-Fick Personenn. 251) τὸ πρῶτον ἀπαντῶσιν οὐδεμίαν ὁμοίως ἀνωμαλίαν παρουσιάζουσι κατὰ τὸν σχηματισμόν.

Καὶ ἐπὶ τῶν δύο στηλῶν ἀναγράφονται νικηταὶ τῶν ἀγώνων τῶν Λυκαίων· καὶ ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης στηλῆς ἀναγράφονται οἱ νικηταὶ τριῶν περιόδων χρονολογουμένων ἐκάστοτε διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ἱερέων τοῦ Διὸς στίχ. 37· τοῦ Λυκαίου βεβαίως) ἢ τοῦ Πανός.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἄλλον Ἀρκαδικὸν κατὰλογον νικητῶν τῶν Ὀλυμπίων τῆς Τεγέας², ἐνθα ἀνεγράφησαν οἱ νικηταὶ διαφόρων περιόδων ἐφάπαξ, ἐπὶ ἀγνωστῷ τινι εὐκαιρίᾳ εἶνε ἐνταῦθα καταφανές ὅτι ἐπὶ τῶν στηλῶν ἡμῶν οἱ νικηταὶ τῶν διαφόρων περιόδων τῶν Λυκαίων ἀνεγράφησαν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, πιθανώτατα δ' ἐκάστοτε μετὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἀγώνων ἐκάστης περιόδου. Εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω ὅτι, ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ τρόπου τῆς γραφῆς, εἶνε προδηλον, ὅτι δὲν ἐγράφησαν ἐφάπαξ αἱ διάφοροι ἐπὶ τῶν δύο στηλῶν ἐπιγραφαί, ἀλλὰ τότε οὐδὲν πιθανώτερον τοῦ ὅτι ἐγράφησαν αὗται ἐκάστοτε μετὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἀγώνων.

Ὡς θὰ δεῖξωμεν κατωτέρω αἰ ἐπὶ τῶν δύο στηλῶν πέντε ἐπιγραφαὶ ἀναγράφουσι τοὺς νικητὰς πέντε ἀκολουθουσῶν ἀλλήλαις περιόδων, προκύπτει δ' ἐκ τούτου, ὅτι τὴν ἐπωνυμίαν κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν Λυκαιονικῶν εἶχε ἐναλλάξ ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Πανός. Ἐκ τοῦ Παυσανίου (VIII, 38) γνωρίζομεν, ὅτι παρὰ τὸν Ἰππόδρομον τοῦ Λυκαίου ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Πανός, ἐκ τούτου

δὲ καὶ ἕνεκα ἄλλων λόγων¹ φαίνεται ὅτι ἀρχῆθεν τὰ Λυκαία ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὸν ἰδίως Ἀρκαδικὸν Θεὸν τὸν Πᾶνα· τούτο δ' ἐπικυροῦται καὶ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν, ἐνθα πρὸς χρονολογίαν τῶν ἀγώνων λαμβάνεται ἐξ ἴσου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως τοῦ Πανός μεθ' ὅλην τὴν ὑπεροχὴν, ἣν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς τοῦλάχιστον χρόνοις εἶχεν ἐν τῷ Λυκαίῳ ἢ λατρεία τοῦ Διὸς καὶ ἐπομένως καὶ ὁ ἱερεὺς αὐτοῦ. Ὁ τελευταῖος οὗτος φαίνεται, ὅτι ἐθεωρεῖτο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱερεὺς ἐπὶ τοῦ Λυκαίου καὶ διὰ τούτο δὲ ἀναγράφεται ἀπλῶς ὡς ἱερεὺς, ἄνευ τοῦ ὀνοματός τοῦ Θεοῦ (στῆλ. 1 στίχ. 1, στῆλ. 2 στίχ. 14) ἐνῶ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως τοῦ Πανός τίθεται πάντοτε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τούτου.

Ὅπως συνήθως ἐν ταῖς τοῦ εἶδους τούτου ἐπιγραφαῖς, ἢ ἀναγραφῇ τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν ἀρχεται ἀμέσως μετὰ τὸν ὄρισμόν τῆς χρονολογίας, ὡς ἀπλοῦν δὲ εἰσαγωγικὸν χρησιμεύει ἢ λέξις Λυκαίου, ἢ γῆκαι Λυκαίως.

Ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας στηλῆς φαίνεται, ὅτι ἀναγράφονται καὶ τὰ ὀνόματα διαφόρων ἀρχόντων ἢ ἄλλων προσώπων σχετιζομένων πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγώνων. Καὶ ὁποῖου μὲν εἶδους ἀρχόντες ἦσαν οἱ ἐν τοῖς τρισὶ πρώτοις στίχοις ἐν διπλῇ σειρᾷ ἀναγραφόμενοι δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ, δύναται τις δὲ μόνον νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἦσαν οἱ Ἑλλανοδίκαι ἢ ὅπως ἄλλως ἐκαλοῦντο οἱ κριταὶ τῶν Λυκαίων. Ὁ Ἰππαρχος (ἰδ. στίχ. 2) εἶνε συνήθως ἀρχὴ καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶνε βέβαιον, ὅτι ἐνταῦθα ἢ λέξις χρησιμεύει ὡς ὄνομα κύριον προσώπου, διότι εἶναι τεθειμένη μετὰξὺ δύο προφανῶς κυρίων ὀνομάτων (Ἀλέξαρχος-Κερκίδας²).

Μόνον κατόπιν τῶν τριῶν τελευταίων ὀνομάτων ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς ἀρχῆς καὶ δὴ γραφείας, δαμιοργῶν, ἐστάτας.

Ὁ τύπος γραφῆς ἀπαντᾷ πρὸ πάντων ἐν Ἡλικαῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ Ἄργους³ ὁ Ἀρκαϊκὸς τύπος ἀντὶ τούτου εἶνε γραφῆς⁴.

Δαμιοργῶν ὑποθέτω ὅτι εἶνε μᾶλλον γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ σημαίνουσα, ὅτι τὸ πρόσωπον

¹ Καλὸν θεωρῶ νὰ ὑπομνήσω ἐνταῦθα τὸν ὁμοίως Λυκεδαμόνιον Ὀλυμπιονικὴν Σελίδα (Παυσ. VI, 16, 6. Forster, Die Sieger in den Olympischen Spielen N° 799), ὅστις δὲν εἶναι γνωστὸν κατὰ ποῖον Ὀλυμπιάδα ἐνίκησεν.

² Collitz-Bechtel Dialektinschr. 1231 (CIG. 1513).

¹ Eougères ἑ. ἄ.

² Pape Eigenn. Bechtel-Fick Personenn. σελ. 161.

³ Collitz-Rechtel D. In. 1152.

⁴ Dial. In. 1230 καὶ 1236.

ἦτο ἐκ τοῦ σώματος τῶν *δαμιοργῶν*, διότι ἐν Ἀρκαδίᾳ συνήθως οἱ *δαμιοργοὶ*¹ ἦσαν πλείονες.

Ἐστάτας ὡς ὀνομασία ἀρχῆς τὸ πρῶτον ἤδη ἀπαντᾷ, εἶναι ὅμως, ὡς ἐκ τῆς σημασίας τῆς λέξεως προφανές, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀνεφέρετο εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἀντιστοιχοῦσα ἴσως πρὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ *ἀλοτάρχην*.

Ἐστάτας εἶνε προδήλως διαλεκτικὸς τύπος ἀντι τοῦ ἐνστάτης, τοῦτο δὲ παράγεται ἐκ τοῦ ἐνστάσθαι, ὅπερ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ *παρασκευάζειν*, *διασκευάζειν*², εἶναι δ' ὡς ἐκ τούτου ἡ λέξις ἀρκοῦντως ὀηλωτικὴ τῶν καθηκόντων τοῦ τᾶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπιτετραμμένου προσώπου.

Τὰ ἀγωνίσματα εἶναι τὰ παραδιδόμενα συνήθως ὡς τελούμενα καὶ ἐν ταῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν, λείπουν δὲ αἱ ἐξ ἄλλων ἀγωνῶν γνωσταὶ ὑποδιαιρέσεις τοῦ ἀγῶνος τοῦ δρόμου καὶ τῶν διαφόρων ἡλικιῶν τῶν παιδῶν³.

Ἡ τάξις τῶν ἀγῶνων δὲν εἶνε ἡ αὕτη ἐπὶ πασῶν τῶν ἐπιγραφῶν οὐδὲ μνημονεύονται δὲ πάντοτε πάντες οἱ ἀγῶνες.

Οἱ ἵππικοὶ ἀγῶνες ἢ ἀκολουθοῦσι μετὰ τοὺς γυμνικούς ἢ ἀναγράφονται πρὸ τούτων· τῶν δὲ γυμνικῶν ἀγῶνων ἄπαξ μόνον προτάσσονται οἱ ἀγῶνες τῶν παιδῶν, ἐπὶ πασῶν δὲ τῶν λοιπῶν ἐπιγραφῶν γίνεται ἔναρξις τούτων διὰ τοῦ *δόλιχου* τῶν ἀνδρῶν, ἢ ἀκολουθεῖ τὸ *στάδιον* καὶ μετὰ ταῦτα ὁ *δίαιλος*, ἔπονται δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἀγωνίσματα, καὶ ὁ ἴσως ὥστε μετὰ τὸν *δίαιλον* ἀκολουθεῖ ἡ *πάλη* ἢ τὸ *πένταθλον*, μετὰ δὲ τὴν *πάλην* ἢ *πυγμῆν* καὶ ταύτη *πάλιν* τὸ *παγκράτιον*. Ὁ *ὀπλίτης* ἀναγράφεται ἐν τέλει τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων, μόνον δ' ἄπαξ εὑρηται ἐν τῷ μέτῳ⁴.

¹ Ἴδε τελευταῖον Pauly Wissowa Enc. σελ. 2859 περὶ τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ *δαμιοργῶν*.

² Πρὸς πιστοποίησιν τῆς σημασίας ταύτης φέρονται πλείετα παραδείγματα ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων, ὧν λίαν χαρακτηριστικὸν εἶνε *Λημ.* 10, 21. οὐδὲν ἄνωστοι, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν πραγμάτων ἐνεστώσοι οὐδὲ κατεσκευάσαθε ὀρθῶς. ἢ Ἐνστάτας τοῦ ἀγῶνος ἀπαντᾷ ἐν τῇ προκειμένῃ σημασίᾳ καὶ ἐν *Δίοχ. κατὰ Τιμάρχου* 132.

³ *Mie* ἐν *Philol.* 1901 σελ. 163.

⁴ Βλὲ τὰς τρεῖς πληρετέρας ὑποσδήποτε ἐπιγραφὰς ἢ τάξις τῶν ἀγῶνων εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἐπὶ ἱεροῖ *Ἐνκαμπίδα* *συνωρίδι*, *τεθρίππῳ* *πολικῷ*, *τελέῳ* *τεθρίππῳ*, *ἵππῳ* *κέλητι*, *στάδιον* *παιδας*, *πάλαν* *παιδας*, *παιδας* *πυγμάν*, *ἄνδρας* *δόλιχον*, *στάδιον*, *δίαιλον*, *πάλαν*, *πένταθλον*, *πυγμάν*, *παγκράτιον*, *ὀπλίταν*. Ἐπὶ ἱεροῖ. κί τῷ *Πανός* *ἄνδρας*, *δόλιχον*, *παιδας* *στάδιον*, *ἄνδρας* *στάδιον*, *δίαιλον*, *πένταθλον*, *ὀπλίταν*, *παιδας* *πάλαν*, *ἄνδρας* *πάλαν*, *παιδας* *πυγμάν*, *ἄ-*

Ἡ τάξις αὕτη τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων εἶνε κατὰ τὰ κύρια σημεῖα, πρὸ πάντων ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔναρξιν διὰ τοῦ *δόλιχου* καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν παλαιστικῶν ἀγωνισμάτων, ἢ καὶ διὰ τὰ Ὀλύμπια γὰτὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἔνεκα ἄλλων εἰδήσεων παραδεκτῆ γενομένη τάξις¹. ὥστε οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν δὲν ἀναγράφονται οἱ ἀγῶνες, καθ' ἣν τάξιν καὶ ἐτετέλεθησαν ἐκρόστοτε.

Οἱ ἀγῶνες τῶν παιδῶν ἐπὶ μιᾶς μὲν ἐπιγραφῆς προηγούνται ἐν συνόλῳ τῶν ἀγῶνων τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος ἀγὼν τῶν παιδῶν προηγεῖται τοῦ ὁμοίου ἀγῶνος τῶν ἀνδρῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ δύο οὗτοι τρόποι παραδίδονται² ὡς συνηθιζόμενοι ἐν ἀρχαίσις ἀγῶσιν, ὥστε καὶ τοῦτο προσεπιμαρτυρεῖ, ὅτι οἱ ἀγῶνες ἀναγράφονται ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν, καθ' ἣν τάξιν ἐτετέλεθησαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τάξις δὲν εἶναι πάντοτε ἀκριβῶς ἡ αὕτη, ὀφείλομεν βεβαίως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσιν καὶ παραλλαγαὶ τῆς τάξεως ἐνίων ἀγῶνων κατὰ διαφόρους περιόδους.

Οἱ ἵππικοὶ ἀγῶνες π. γ. ἄλλοτε μὲν ἐτελοῦντο ἐν ἀρχῇ, ἄλλοτε δὲ ἐν τέλει· καὶ τοῦ πεντάθλου δὲ ἡ τάξις ἦτο ἄλλοτε ἄλλη.

Κατὰ τοὺς γυμναστικούς κανόνας ἀμετάβλητος ὄφειλεν, ὡς φαίνεται, νὰ εἶνε μόνον ἡ τάξις τῶν ὁρομικῶν ἀγῶνων, καὶ τῆς *πάλης*, *πυγμῆς*, *παγκρατίου*, πρὸ πάντων δὲ τῶν δύο τελευταίων.

Βεβαίως εἰς ἀγῶνας ὡς τὰ Ὀλύμπια, ἔνθα ἡ συρροὴ τῶν ἀθλητῶν ἦτο πάντοτε μεγάλη, δὲν θὰ ἐγίνετο ἀνάγκη νὰ γίνηται ἀλλαγὴ τῆς τάξεως τῶν ἀγῶνων, μολονότι καὶ ἐκεῖ μαρτυρεῖται ἄπαξ τοῦλάχιστον γενομένη τοιαύτη³, ἀλλ' ἐν ἀγῶσι δευτερευούσης ὑποσδήποτε σημασίας καὶ ἐπὶ ὑσπροσίτου μέρους τελοῦμένοις, ἦτο δυνατόν ἔνεκα πολλῶν λόγων πρὸ πάντων δ' ἴσως ἐκ τῆς

ὄρας *πυγμάν*, *παγκράτιον*, *συνωρίδι*, *ἵππῳ* *κέλητι*. Ἐπὶ ἱεροῖ *Ἄσειοι* *δόλιχον*, *στάδιον* *παιδῶν*, *στάδιον* *ἄνδρας*, *πένταθλον*, (*δόλιχον* *ἄνδρας*), *δίαιλον* *ἄνδρας*, *παιδῶν* *πάλαν*, *παιδας* *πυξ*, *ἄνδρας* *πάλαν*, *ἄνδρας* *πυξ*, *παγκράτιον* *ἄνδρας*, *ὀπλίταν*, *συνωρίδι* *τελέα*, *τεθρίππῳ* *πολικῷ*, *κέλητι*, *τελέῳ* *τεθρίππῳ*.

¹ *Mie*. *Philologus* 1901 σελ. 164. P. Stengel *Cultusalt.* 176. Weniger *das Hochfest des Zeus* σελ. 150 (*Beiträge zur alten Gesch.* 1904) τοῦλάχιστον διὰ τὸν μετα τὴν 77 Ὀλυμπιάδα χρόνον.

² *Πλουτ.* *συμπ.* 11, 5.

³ *Πλουτ.* VI, 15, 5.

μειζόνος συρροῆς ἀθλητῶν ἀγωνίσματός τινος ἢ ἐκ τῆς ἐπισημότητος τούτων νὰ προτιμᾶται ἀγών τις ἐν τῇ τάξει, ἢ καὶ ἐνίοτε καθόλου νὰ παραλείπεται ἄλλος ἕνεκα ἐλλείψεως ἀθλητῶν.

Ὡς ἐκ τῆς σχετικῆς γειτνιάσεως τοῦ Λυκαίου πρὸς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ τῶν λοιπῶν στενῶν σχεσεων, δι' ὧν συνεδέοντο πρὸς τὴν Ὀλυμπίαν οἱ Ἀρκαῶδες, εἶναι πιθανώτατον, ὅτι τὰ Λύκαια ἐτελοῦντο κατ' ἀπομίμησιν κατὰ τὸ δυνατόν πιστὴν τῶν Ὀλυμπίων. Τοῦτο φαίνεται ἄλλως τε καὶ ἐκ τῆς παραλείψεως τῶν ὑποδικαιρέσεων τῶν ὁρομικῶν ἀγώνων καὶ ἐκ τῆς διαίρεσεως τῶν ἀγωνιστῶν εἰς παῖδας ἀπλῶς καὶ ἀνδρας ἄνευ τῆς διακρίσεως διαφορῶν ἡλικιῶν, ἄτινα, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἤδη καὶ ἀνωτέρω, ὑπῆρχον εἰς τοὺς πλείστους τῶν λοιπῶν ἀγώνων πλὴν τῶν Ὀλυμπίων· ὥστε μοὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἀντιστροφῶς αἱ ἐπιγραφαὶ ἡμῶν πρὸς καθορισμὸν ἀμφισβητούμενων τινῶν σημείων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἰδία δ' ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῶν ὁρομικῶν ἀγώνων ἐπιβεβαιούται διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν ἐπι μᾶλλον ἢ γνώμη, ὅτι ἤρχιζον οὗτοι διὰ τοῦ δολίχου, ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Robert¹, ἧσινι φαίνεται συντασσόμενος καὶ ὁ Lipsius², ὅτι διὰ τοῦ σταδίου ἐγίνετο ἡ ἐναρξίς τούτων.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε πρὸς τούτοις καὶ ἐπι μᾶλλον βεβαίαι τὴν ὁμοίότητα τῶν Λυκαίων πρὸς τὰ Ὀλύμπια καὶ τὸ ὅτι ἐν τοῖς καταλόγοις ἡμῶν μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ νικητοῦ δὲν τίθεται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ συνηθέστερον μόνον τὸ τῆς πατρίδος, ἕπερ, ὡς φαίνεται, ἐγίνετο καὶ ἐν ταῖς ἐπισήμοις ἀναγραφαῖς τῶν Ὀλυμπιονικῶν, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται, ὅτι ἐν τοῖς σφριζομένοις ἀποσπάσμασι τούτων³ σπανιώτατα μόνον εὐρίσκειται καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Ὀλυμπιονίκου τὸ ὄνομα⁴. Εὐτυχῶς καὶ διὰ τὴν χρονολογίαν τῶν ἡμετέρων ἐπιγραφῶν, παρεχόνται ἀσφαλῆ μαρτύρια. Ὅτι χρονικῶς δὲν ἀπέχουσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων αἱ δύο στήλαι, μαρτυρεῖται ἐκ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος τοῦ χαρακτῆρος τῆς γραφῆς, ἂν ὅμως

συγκρίνῃ τις τὰς δύο στήλας πρὸς ἀλλήλας θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἂν ὑπάρχῃ χρονικὴ τις διαφορὰ μεταξύ τῶν δύο, τότε ἀρχαιότερα πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρώτη, διότι καὶ ἡ στιχηδὸν γραφὴ εἶνέ πως ἐπιμελεστέρα παρ' ἐκείνην, καὶ οἱ Ἀρκαδικοὶ ἰδιωτισμοὶ ἀπαντῶσι συγχρότερον ἐπὶ ταύτης, ἐνῶ ἐξέλιπον σχεδὸν παντελῶς ἀπὸ τῆς δευτέρας.

Μεταξὺ τῶν Λυκαίων τῆς πρώτης στήλης ἀναφέρεται (στίχ. 20) καὶ τις Ἀντήνωρ Ξεναγέος Μιλήσιος Παγκρατιστής. Ἄλλ' ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Ὀλυμπιονικῶν τοῦ Ἰ Ἀφρικανοῦ¹ ἀναφέρεται καὶ τις Ἀντήνωρ Ἀθηναῖος ἢ Μιλήσιος νικήσας παγκράτιον κατὰ τὴν 118 Ὀλυμπιάδα, τῷ 308 π. Χ. Καὶ διὰ τὴν ταυτωνυμίαν ὡς καὶ διὰ τὴν ταυτότητα τῆς πατρίδος, ἀκόμη δὲ καὶ ἕνεκα τοῦ αὐτοῦ εἴδους τοῦ ἀγῶνος, ἐν ᾧ ἐνίκησεν ὁ τε Λυκαιονίκης καὶ ὁ Ὀλυμπιονίκης Ἀντήνωρ, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία, ὅτι εἶνε ἀμφότεροι τὸ αὐτὸ πρόσωπον· τούτου δὲ τεθέντος ἔχομεν μίαν σχετικὴν χρονολογίαν διὰ τὸς ἐπιγραφὰς ἡμῶν, τὸ τέλος τοῦ 4 π. Χ. αἰῶνος, ἕπερ ἄλλως τε καὶ διὰ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἀρκούντως βεβαιούται. Ἄλλ' ἡ χρονολογία τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν ὀρίζεται ἀκριθέστερον διὰ τῆς δευτέρας στήλης.

Ἐπὶ ταύτης (στίχ. 8) ἀναφέρεται ὡς νικητῆς τῆς συνωρίδος ὁ Λάγρος Πτολεμαίου Μακεδῶν, ὅστις διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀμέσως μαστυρεῖται, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῶν Λαγιδῶν Πτολεμαίων, ἧς ἰδρυτῆς ἦτο Πτολεμαῖος ὁ Ἰ Σωτήρ. Ἄλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4 αἰῶνος διὰ τοῦ ὀνόματος Λάγρος Πτολεμαίου μόνον ὁ ἐκ τῆς Θαίδος² νόθος υἱὸς τοῦ Πτολεμαίου Σωτῆρος, ἠδύνατο νὰ ἐννοῆται, ἀπὸ ἄλλως τε πλὴν τοῦ πατρὸς τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Φιλίππου, Λάγου, οὐδεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν Πτολεμαίων ἔφερε μετὰ ταῦτα τὸ ὄνομα τοῦτο.

Ὡς γνωστὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Πτολεμαῖος παρέλαβε περὶ τὸ 323 τὴν ὠραίαν τούτου ἐπαίραν Θαΐδα, ἐκ ταύτης δ' ἐγέννησεν ἕνα υἱὸν τὸν Λεοντίσκον ἐπονομαζόμενον

¹ Jul. Afric. Rutgers seil. 68. Forster é. 2.

² Lipsius, Ber. d. Sächs. Ges. 1900 seil. 22.

³ Hermes 1900, 141.

⁴ Höl. ἐν τούτοις Diels ἐν Hermes XXXVI seil. 78

² Ἀθῆν. Π', 376 e. Αὕτη δὲ ἡ Θαΐς (καὶ) μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον καὶ Πτολεμαῖον ἐγαυρήθη τῷ πρώτῳ βασιλεύσαντι Αἰγύπτου καὶ ἐγέννησεν αὐτῷ τέκνον Λεοντίσκον καὶ Λάγον, θυγατέρα δὲ Εὐρήνην.

καὶ Λάγον, ὡς ὀρθῶς εἰκάζει ὁ Strack¹ καὶ μίαν θυγατέρα τὴν Βιρήνην. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν ὁ Πτολεμαῖος ὀνομάζεται ἄνευ τοῦ βασιλικοῦ τίτλου, ὃν οὗτος προσλαμβάνει ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις ἀπὸ τοῦ 303 π. Χ., ἐπομένως ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε προγενεστέρα τοῦ ἔτους τούτου.

Ὁ Πτολεμαῖος ἦτο, ὡς γνωστὸν, σύμμαχος τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις ὤφειλε νὰ ἀπολαύῃ ἰδιαιτέρας ἀγάπης ἐν Μεγαλοπόλει, ἔνθα τῷ 313 εἶχεν ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν καὶ διορίσει ἐπιμελητὴν τὸν Δάμιον². λοιπὸν φαίνεται, ὅτι, ὅτε ὁ Πτολεμαῖος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 308 π. Χ., ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λάγον³, ὅστις μεταβὰς ἴσως πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου κατεχομένων πόλεων συνεώρτασεν ἐν Μεγαλοπόλει τὰ Λύκαια, ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἐπισήμων Μακεδόνων.

Ὅτι ἡ ἐορτὴ τῶν Λυκαίων, καθ' ἣν ἠγωνίσθη ὁ Λάγος εἶχεν ἔλως ἑκακτον χαρακτηῖρα φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι πλὴν τῶν ἵππικῶν ἀγῶνων μόνον ὁ δόλιχος ἐκ τῶν γυμνικῶν ἐξετελέσθη· ὅτι δὲ πρὸς τιμὴν τῶν Μακεδόνων ἰδίᾳ ἐτελέσθησαν τότε τὰ Λύκαια, προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δύο ἐκ τῶν τεσσάρων νικητῶν τῶν ἵππικῶν ἀγῶνων εἶνε Μακεδόνες. Εἶνε δὲ περιέργον, ὅτι καὶ ὁ δεῦτερος αὐτὸς νικητὴς φέρει τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ ναυάρχου τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Ἐπαινέτου.

Ὁ Λάγος θὰ ἐγεννήθη περὶ τὸ 322, ὥστε περὶ τὸ 307 ἢ 306, ὅτε θὰ ἐτελέσθησαν τὰ Λύκαια, ἐν οἷς ἀνεδείχθη νικητὴς θὰ ἦγε μὲν τὸ 16 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ· ἀλλ' ὅμως μοὶ φαίνεται, ὅτι προκειμένου περὶ τοιοῦτου ὑψηλοῦ προσώπου, καὶ ἐν ἵπποδρομίᾳ μάλιστα, ἔνθα ὡς γνωστὸν μόνον τῶν ἵππων τὰ προσόντα ἐξητάζοντο, τὸ μικρὸν τῆς ἡλικίας οὐδόλως πρέπει νὰ ξενίσῃ ἡμᾶς.

Ὅρισθείσης ἀκριβῶς τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δυνάμεθα, ὑποθέτω καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιγραφῶν τὴν χρονολογίαν ἀκριβέστερον νὰ ὀρίσωμεν, ἀφοῦ διὰ τὸν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ τῆς πρώτης στήλης Λυκαιονίκαν Ἀντήνωρα γνωρίζομεν, ὅτι τῷ 308 π. χ. ἐνίκα ἐν Ὀλυμπίᾳ.

¹ Strack, die Dynastie der Ptolemäer σελ. 190, 5.

² Διοδ. XVIII. 71. Niese Maked. Staat. σ. 315. Pauly-Wissowa Enc. ἐν λέξει Δάμιος. Ὑπομνηστικὸν ἐνταῦθα, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ ἐνός τῶν Ἀρχαίων ἀγωνιστῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ τῆς πρώτης στήλης ὀνομάζεται Δάμιος.

³ Niese ἔ. ἀ. I σελ. 321.

Ὁ Ἀντήνωρ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν εἶνε ἡδὴ ἄνθρωπος, ὃν δύναται ἐπομένως νὰ ἀπέχη πολὺ τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ἀπὸ τοῦ 308 ὀθέντος ὅτι ὁ χρόνος τῆς δράσεως ἐνός ἀθλητοῦ εἶνε ὅπωςδήποτε περιορισμένος· ἂν δεχθῶμεν, ὅτι καὶ τὰ Λύκαια ἐτελοῦντο περιοδικῶς κατὰ τετραετίαν¹, τότε δυσκόλως θὰ ἡδύνατο μεταξὺ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς τῆς δευτέρας στήλης, ἧτις χρονολογεῖται περὶ τὸ 307 καὶ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς τῆς ὀλίγον ἀρχαιότερας πρώτης στήλης, ἐν ἣ μνημονεύεται ὁ Ἀντήνωρ, νὰ παρεπιπίπτωσι πλείονες περίοδοι Λυκαίων, ἢ ὅσαι ἀκολουθοῦσι μετὰ τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς αὐτῆς πρώτης στήλης.

Λοιπὸν ὀρισθείσης περὶ τὸ 307 τῆς χρονολογίας τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς τῆς δευτέρας στήλης πρέπει κατὰ τὰ ἀνωτέρω καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς πρώτης στήλης ἐπιγραφαὶ νὰ ταχθῶσιν ἀναλόγως, ὅποτε προκύπτει, ὅτι ἡ πρώτη ἐπιγραφὴ τῆς στήλης ταύτης ἐγαράχθη περὶ τὸ 319.

Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικόν, ὅτι ἐπὶ πασῶν τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν, οἱ ἐξ Ἀρκαδίας Λυκαιονῆται ἀναγράφονται μόνον διὰ τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν ὀνόματος ὡς Ἀρκαῖδες χωρὶς νὰ ὀνομάζῃται καὶ ἡ πόλις, ἧτις ἦτο ἰδιαιτέρα αὐτῶν πατρίς. Πανταχοῦ ἀλλαγῶς ἔνθα ἀναφαίνονται Ἀρκαῖδες ἐν ἐπιγραφαῖς ἢ ἐν ἀρχαίοις συγγράμμασιν, συνήθως μετὰ τὸ ἐθνικὸν ὄνομα ἀκολουθεῖ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος· πολὺ συχνὰ εὑρεθῆναι τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος μόνον, σπανιώτατα δὲ μόνον τὸ ἐθνικόν². Ὁ ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν ἀπαντῶν τρόπος θὰ εἶχεν ἔλως ἰδιάζοντα λόγον, σχετιζόμενον βεβαίως πρὸς τὴν φύσιν τῶν Λυκαίων ὡς τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐθνικῆς ἐορτῆς τῶν Ἀρκαίων.

Ὅσονδήποτε διηρημένοι καὶ ἂν ἦσαν οὗτοι, φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοῦ Λυκαίου συνεργούμενοι, ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς κοιτίδος τῶν προπατόρων αὐτῶν, ἐθεωροῦντο ὡς εἷς λαός, ὡς οἱ αὐτόχθονες οἱ προσέληνοι Ἀρκαῖδες, ὡς τοιοῦτοι δὲ συσωματωμένοι ἀντετάσσοντο πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, οἵτινες ὡς βλέπομεν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν ἐνταῦθα συνήρχοντο περισσώτερον ἢ εἰς οἰονδήποτε ἄλλον δευτερεύοντα Ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Κ. ΚΟΡΡΟΡΝΙΩΤΗΣ

¹ Fouquier ἔ. ἀ. σελ. 1433.

² Ἴδου Ἀρκαδίας Ὀλυμπιονίκας ἐν Forster ἔ. ἀ. Παρ. καὶ Περσ. V, 27, 2 καὶ ἀλλαγῶς. Ἴδου καὶ ἐν Ξεν. Ἄν. τοὺς διαφόρους ἀρκαδίας ἀξίωματικούς, ἰδίᾳ I, 2, 1. 1, 2, 3. 1. 2, 9. II, 1, 10. II, 5. 37.

ΑΤΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Ὀρυττομένων θεμελίων οἰκίας παρὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς ὁδοῦ Λυσικράτους, ἐν οἰκοπέδῳ Μάρκου Δραχούμη, ἐξήχθη τῆς γῆς, τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα, ἡ ὀπίσω εἰκονιζομένη στήλη, λίθου λευκοῦ, μετ' ἀετώματος, οὗ τὸ κέντρον κατέχει γεγλυμμένη στρογγύλη ἀσπίδισκη¹, κατὰ τὸν καὶ ἐξ ἄλλων ἀττικῶν στηλῶν γνωστὸν τρόπον.

Εὐθύς δ' ὑπὸ τὸ γείσωμα τοῦ ἀετώματος ἀναγινώσκονται ἐπὶ τῆς στήλης ταῦτα²:

Ἄρχων
Κόϊντος Κόϊντου Ῥαμνούσιος
Βασιλεὺς
Ίάσων Θέρωνος Ἀναφλύττι[ος]
5 Γόνω (δὲ Χκ)ρίου Μαραθωνί(ο)[υ]
Πολέμαρχος
Ἀπολλώ(ν)ιος Ἀπο(λλω)νίου Ἀζηνιεύ[ς]
Θεσμοθέτης
Θράσων Ἐχ(εκά)ρτου Κηφισιεύς
10 Βάχχιος (Σωτέλης) Ἀφιδναῖος
Ἀρχιππος Ἀ(ρχί)ππου Σφήττιος
Ἐπιγένης Δ(ί)ου Μελιτεὺς
Λεύκιος Δέκμου Πειριαιεύς
Μενέστ(ας) Μενέστου Κριωεύς
15 Κῆρυξ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου Βουλῆς
Θεόφημος Μητροδόρου Κυδαθηναϊεύς
Ἀϋλητῆς
Κλειτοφῶν Μηνδοῦτου Ἰωνίδης
Κῆρυξ Ἄρχωντος
20 Εὐδήμος Γοργίππου Μελιτεὺς
Δημόσιος
Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου.

¹ Σύμβολον ἴσως ἐνταῦθα ἀγῶνος ὀπλίτου ἐφηβικοῦ, ὅστις κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους ἐτελεῖτο μετὰ μόνης ἀσπίδος. «Παριέναι δὲ ἐς τοὺς ἀγῶνας πολέμου ἀρχῆς ἕνεκα, δηλοῦσας τῆς ἀσπίδος, ὅτι πέπαιται ἐκεχειρία, δεῖ δὲ ὄπλων». Φιλιστρ., περὶ Γυμναστικῆς. — Ἡ στήλη κεῖται νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ.

² Ἐν ἀγκύλις [] τὰ συμπληρούμενα ἐν παρενθέσει () τὰ εἰς τὸ σαφές ἀποκαθιστάμενα ἀποδρᾶ ἢ ἡμίσηστα γράμματα.

Ἡ ἐπιγραφή ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐν CIA. III, pars nona, cl. prima ὑπὸ τὸν τίτλον Catalogi archontum aliorumque magistratum διακρινομένων, καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν τάξιν τῶν ὀκτώ πρώτων ὑπ' ἀριθμούς 1005-1013. Ἐν ἀναφορᾷ δὲ πρὸς τὰς ὀκτὼ ταύτας ἐπιγραφὰς διδάσκόμεθα ὑπ' αὐτῆς: Ἡρώτων, ὅτι ἡ ἐν στίχῳ 17 τῆς ὑπ' ἀρ. 1005 ὀστική «ἄρχοντι», προσερχομένη πιθανῶς ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως, ἐπανορθωτέα εἰς γενικὴν «ἄρχοντος», ὡς ἐνταῦθα τε καὶ ἐν ἀρ. 1008 στ. 9, καὶ ὅτι, κατὰ ταῦτα, ὁμοίως συμπληρωτέος ὁ στ. 7 τῆς ὑπ' ἀρ. 1007 εἰς «κῆρυξ ἄρχοντιος». — Ἐπειτα ὅτι εὐστόχως ὁ Dittenberger ἐν ἀρ. 1009 στ. 3 συνεπλήρωσε «ρόνω δέ». — Καὶ τέλος ὅτι κακῶς τὰ ἐν στίχῳ 14 τοῦ ἀρ. 1003: ΔΗΜΟ μετεβλήθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ μεταγραφῇ εἰς λειο υοργός, κατὰ τὰ ἐν 1005, 1006, 1007, καὶ 1008, δέον γὰρ συμπληρωθῆσθαι εἰς δημόσιος.

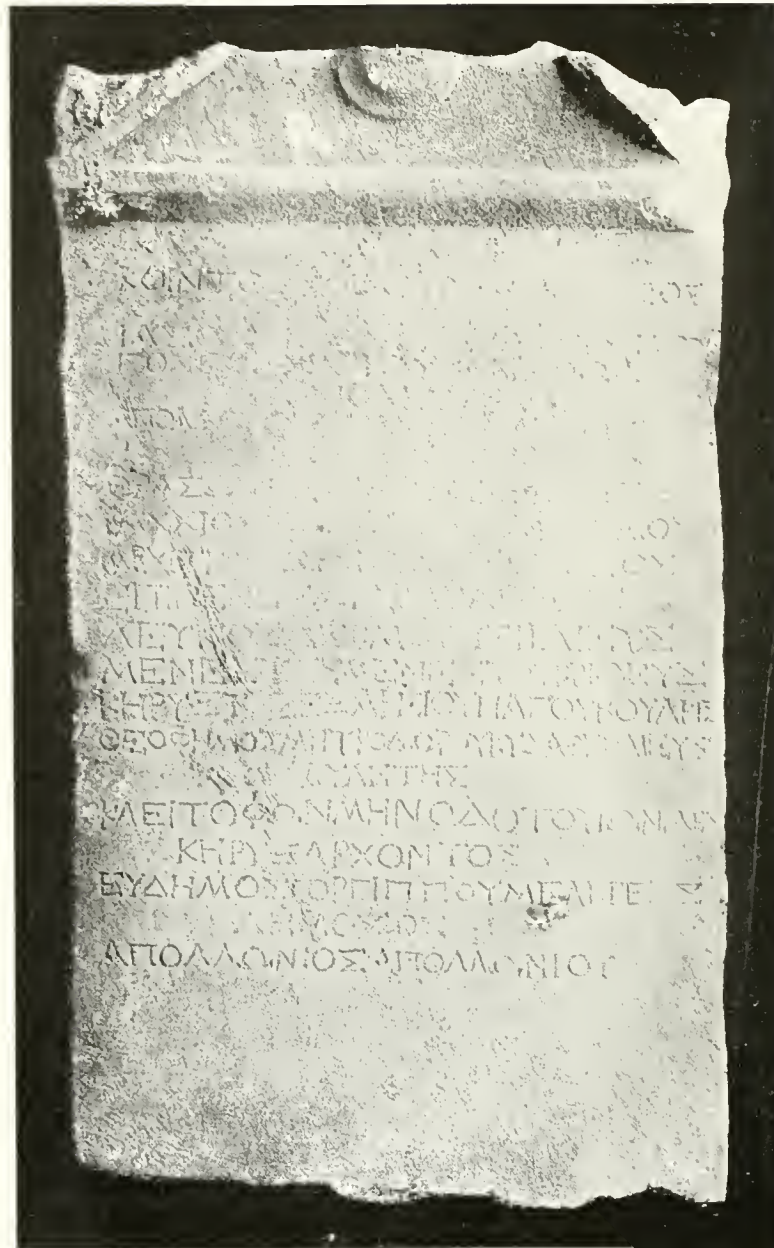
Ἐν 1005, 1006, 1007, 1008 ἔχουμεν λειτουργὸν ἢ λιτοργόν. Ἐν 1013 καὶ ἐν τῇ σήμερον βλεπούσῃ τὸ ρῶς στήλῃ ἐπιφάνεται δημόσιος. Τὸν μὲν λειτουργὸν μετὰ τε τοῦ πατρωνυμικοῦ ἐκάστοτε καὶ τοῦ ἔθνικοῦ (Ἐσιαῖος Λιονεσίου Μιλῆσιος — Θεόφραστος Θεοδώρου Μιλῆσιος), τὸν δὲ δημόσιον, ὡς εἰκόσ, ἄνευ ἔθνικοῦ ἢ δήμοσιου, ὡς ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή δεικνύει, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ 15 στίχου τῆς ὑπ' ἀρ. 1013 τεκμαίρομεθα.

Κατὰ τὰ ἄλλα μετὰ τῶν ὑπηρεσιῶν λειτουργοῦ καὶ δημόσιου ἡ διαφορὰ ἐνταῦθα φαίνεται μικρά. Διότι τὸν λειτουργόν, ἐν τῷ δήμοσιῳ ἔργῳ, εἰς ὃ αἱ ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται, ὀφείλομεν γὰρ παραλλάξωμεν ἄπλοσιν τινα ὑπουργόν ἢ ὑπηρετήν, ἴσως ἐν τῷ πρυτανεῖῳ λατρεύοντα¹, προφανοῦς ὄν-

¹ Ἡσῶχος ἐν λ. «λήτοργοῖ ὑπουργοῖ, δημοσιοῖ» καὶ «λήτοργεῖν» λειτουργεῖν. Λήτων γὰρ δημόσιον, τὸ πρυτανεῖον ἠλεκτὴ καθ' Ἡρόδοτον (Ζ', 197).

τος ότι ἐν τῷ ἔργῳ, ὑπὲρ οὗ ἡ καταλογικὴ ἀναγραφὴ, οὐχὶ ἱερατικὴ ἢ ἄλλη, μεγάλη δημοσίᾳ λειτουργία, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπηρετικὴ τις ἐτελεῖτο¹, ἣν ἴσως ἐθέλοντες, ἀπαράκλητος καὶ ἄμισθος εἰσέρρεε τις τῶν ἐν Ἀθήναις παροίκων, τῆς πόλεως

ἀπαλλασσομένης οὕτω τῆς ἀνάγκης τοῦ παρατρέφειν τὸν δημόσιον («δούλον ἢ οἰκέτην τῆς πόλεως»), ἐν ἐν ἄλλοις χρόνοις βλέπομεν ὑπουργοῦντα ἐν θέσει λειτουργοῦ εἰς τὸ ἔργον καὶ τὴν θυσίαν¹.

Τὴν χρονολογίαν τοῦ καταλόγου δίδωσιν ἡμῖν ἡ στήλη ἐν τῷ δευτέρῳ στήλῳ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ

¹ Σουΐδας, ἐν λ. «λειτουργία» κατὰ μὲν ἡ ἱερατικὴ, καταγοηστικῶς δὲ ἢ δουλική· καὶ ἐν λ. «λειτουργία» κατὰ μὲν ἡ δημοσίᾳ υπηρεσία, παρὰ τὸ λήϊτον καὶ τὸ ἔργον».

ἐπωνύμου ἀρχόντος: Κοῖντος Κοῖντου, Ῥαιμούσιος. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀδυνατοῦμεν νὰ διακρίνωμεν

¹ Πολυδαύκου, I^o 67 — Περὶ δημοσίου ἴδε Ἀρκαορ. ἐν τῇ λ., καὶ ἔπιθ: Daremberg et Saglio, Dict. des Antiquités Gr. et Rom. ἐν τῇ λέξει (II, σ. 91-2 [Caillemet]) καὶ Pauly-Wissowa, Real-Encyclopaedie ἐν τῇ λ. (V, σ. 161-2).

αυτήν, διότι τὸ πρῶτον νῦν ἐμφανίζεται τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος τούτου, ἄλλο δὲ τεκμήριον οὐδὲν ἢ καταλογικὴ βραχυλογία τοῦ κειμένου παρέχει. *Κοῖντοι*, οὕτως ἀπλῶς: «ἐπὶ Κοῖντου», βλέπομεν μνημονευόμενον ἐν CIA. III, 1015. Εἰς τοῦτον τὸν Κοῖντον, ὅστις τίθεται εἰς τὸ δ' ἔτος τῆς ρκ' Ὀλυμπιάδος (57/6 π.Χ.), δὲν εἶναι ἀδύνατον λόγῳ τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων ν' ἀναχθῆναι ἢ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ¹. Γεννᾶται δὲ καὶ τις πιθανότης ὑπὲρ τοῦ τοιούτου προσδιορισμοῦ, ἕνεκα τῆς συμπτώσεως ὅτι ἐπὶ λίθων τῶν αὐτῶν περιήτου καὶ τῶν προσεγῶν ἔπειτα χρόνων εὐρηγῆται ἀναγεγραμμένα, ἐν ἐπιστήμῳ μὲν καταλόγῳ (CIA. III, 1015) τὸ ὄνομα *Ἐπιγένης* (ἐπὶ ἄρχοντος τοῦ ἐν ἔτει 55/4 π.Χ.), ἐν ἐρηθικῇ δὲ ἐπιγραφῇ τῶν μετὰξὺ τέλους τῆς βασιλείας Λυγούστου καὶ ἀρχῆς τῆς βασιλείας Τιβερίου χρόνων (Αὐτ. 1076) *Μενεκλῆς Θεοφῆμου Κυδαθηναίως*, υἱὸς ἴσως τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στήλῃ θεσμοθέτου Θεοφῆμου Μητροδώρου Κυδαθηναίως. Πλὴν τῶν ὀνομάτων τούτων εὐρίσκωμεν καὶ *Εὐδήμιον Μελιτιά* καὶ *Γόργιαπον Εὐδήμιον* (ἀντιστρόφως τοῖς ἐν τῷ ἡμετέρῳ καταλόγῳ) ἐν CIA. III, 931 καὶ 1297, ἐπιγραφικῆς χρόνων μὲν πιθανῶς τῶν πρώτων αὐτοκρατορικῶν, ἄλλως ὅμως ἄορίστων. Ἐν τῇ ἐτέρᾳ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, τῇ ὑπ' ἀρ. 1297, λείψανα μόνον δύο γραμμάτων τοῦ δημοτικοῦ περιεσώθησαν ταῦτα, . . . ΑΙ . . ., ἅτινα ὁ Dittenberger συνεπλήρωσεν εἰς τὸ δημοτικὸν *Πειρ αι έα*. Ἀλλ' ἐξεταστέον νῦν μὴ ἀντὶ ΑΙ ὁ λίθος ἔχῃ ἀληθῶς ΑΙ, ὅτε, ἀποκαλύπτουτες ἐνταῦθα *Με λι τέα*, εἰσδύομεν εἰς αὐτὸ τὸ

¹ Οὐδὲν πρὸς τὸν *Ῥιμιούσιον* οἱ ὁμόνομοι *Κοῖντος Κοῖντου Ρωμαῖος* (Αὐτ. 2878) καὶ *Κοῖντος Κοῖντου*, πρώτης τῆς *Ἀτιαλίδος φυλῆς* (Αὐτ. 1057). Περὶ δὲ τῶν ἀρχόντων *Γ. Κοῖντου Ἰμέριον Μαραθωνίου* καὶ *Γ. Κοῖντου Κλε... Μαραθωνίου* (205/6 καὶ 214/5 μ.Χ.) καὶ μόνα τὰ ὀνόματα καὶ τὰ δημοτικὰ ἀρκούσιν εἰς ἀπόδειξιν ὅτι οὐδεὶς λόγος γίωται.

γένος τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στήλῃ Κήρυκος Ἄρχοντος καὶ μανθάνομεν τὴν ὑπαρξίν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ ἐν τῷ γένει¹.

Ἐν στήλῳ 5 αἱ λέξεις γίνω δὲ (οὕτως, ἄνευ ἰῶτα προσγεγραμμένου) διακρίνονται καλῶς, καίτοι τὰ τελευταῖα γράμματα ἐγένοντο ἀμυδρὰ ἕνεκα τριβῆς τοῦ λίθου καθ' ἅπαν τὸ ἄνω ἀριστέρον τμήμα.

Ἐν στήλῳ 9 ἀνέριων *Ἐχεμάχου* μετὰ πολλὴν δισταγμὸν περὶ τῆς γενικῆς *Ἐχεμάχου*, *Ἐχεμάχου*, *Ἐχεδήμιου*, ἐπανειληγμένως ἐξετάσας τὸν λίθον. Ἀλλὰ τὸ Τ ἐμφανίζεται ἐκεῖ καὶ ὑπὸ μορφὴν Φ, ὑπερβαίνοντος ὀλίγον τὴν εὐθυστοχίαν, ἴσως ἕνεκα τυχαίων ἐν τῷ λίθῳ καίλοστίτων. Ὄνομα *Ἐχεμάχος* ἴθιεν εἶναι πρωτοφανές.

Ἐν στήλαις 17-18 καὶ 19-20: *Ἀδλητής-Κήρου* Ἄρχοντος. Ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτείας, I, XII, γινώσκωμεν σήμερον ὅτι οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἐλάμβανον εἰς στήσιν «τέτταρας ὀβολοὺς ἕκαστος καὶ παρότρειον κήρυκα καὶ ἀδλητήν». Ὁ δὲ λίθος, ὡς πρὸς αὐτὸν αἱ ὑπ' ἀρ. 1005 καὶ 1008 ἐπιγραφαί, δείκνυει καὶ τὸν αὐλητὴν πολίτην ἐλεύθερον, δημότην.

Ἐν στήλῳ 22 *Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου*. Σύμπτωσης τῶν ὀνομάτων τοῦ δημοσίου πρὸς τὰ τοῦ ἐν στ. 6-7 *πολεμάχου*, μὴ προκαλοῦσα ἀπορίαν ἐν χρόνις, καθ' οὓς οὐ μόνον ἀπὸ πολλοῦ ἦδη διὰ τῶν ὀνομάτων δὲν διακρίνοντο οἱ ἐλεύθεροι τῶν δούλων, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα *Ἀπολλώνιος* κατήγηται κοινότερον.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28 Ἰουλίου 1905.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

¹ Ἀπολλώνιον Ἀπολλωνίου Ἀθηναία (ὑποσηροιστήν) μετὰξὺ τῶν ἐτῶν 145 καὶ 143 μ.Χ. δείκνυσιν ἡμῖν ἐν CIA. III, ἢ ὑπ' ἀρ. 1113a ἐπιγραφῇ, πιθανῶς ἀπόγονον τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολεμάχου.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ

1

ΕΙΘΙΔΑΣ
ΘΕΟΠΡΟΠΙΔΑΙΟΣ
ΕΡΜΑΟΥΧΘΟΝΙΟ

[Η]ειθίδας
Θεοπροπίδχιος
Ἐρμάου χθονί[ο].

Πειθίδας τις υἱὸς Θεοπροπίδου τῷ χθονίῳ Ἐρμῇ ἀνέθηκε τὸ ἀνάθημα τῷδε. Ὁ λίθος εἶνε πώρινος καὶ ὀγκώδης ἔχων μῆκος 0,78, πλάτος 0,81 καὶ πάχος 0,42. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶνε 0,04.

Ἡ ἐπιγραφή εἶνε κεχραγμένη ἐν μιᾷ πλευρᾷ ἀποτελοῦσα τὸ πάχος τοῦ λίθου, ἔνθα ὁ λίθος εἶνε ἀποκεκρουμένος δεξιόθεν καὶ ἀριστεροθεν. Ἡ ἐπιγραφή εὐρέθη ἐν τῇ Ἐθρακίῃ τῆς Ἀκρίτης συνοικίας, ἐξ ἧς καὶ μετεκομίσθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Τὸ δ' «Ἐρμῆιον χθονίον» ἐξ ὀνομαστικῆς δευτεροκλίτου «Ἐρμῆιος» κεῖται Θεσσαλικῶς ἀντὶ τοῦ «Ἐρμῆ χθονίῳ». Εἶνε δὲ ἡ ἐπιγραφή αὕτη τοῦ δ' π. Χ. αἰῶνος, ἂν μὴ ἀπατώμεθα. Ὄνόματα δὲ Πειθίδας καὶ Θεοπροπίδας (παρ' ὃ τὸ Θεοπροπίδαιος γίνεται) δὲν εἶνε ἀλλοχρόθεν γνωστά.

2

Ο Ν Ι Π Α

Λίθος λευκὸς ἀποκεκρουμένος ἀπανταχόθεν καὶ εὐρέθει ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου ἀνοικοδομουμένου ἔχει μῆκος 0,27, πλάτος 0,11 καὶ πάχος 0,15. Νῦν ὁ λίθος μετενεχθεὶς ὑπάρχει ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ. Ἄν μὴ ἀπατώμεθα, εἶνε τοῦ ε' π. Χ. αἰῶνος, ἂν εἶνε «Ἄπλωνι Παροπίῳ = Ἄπλωνι Παροπίου — Ἀπόλλωνι Παροπίῳ (ἔρα Παύσαν. Α', κδ', 8. Σπράβ. II', 64, σελ. 613), πάσαι δ' ἐχρῶντο τῷ Ο καὶ ἀντὶ τοῦ ΟΥ, πρὸβλ.

ἐτέραν Θεσσαλικὴν ἐπιγραφήν «Ἄπλωνι Λεσχίῳ Ἀριστίῳ ἀνέθηκε καὶ συνδαυγραφόροι» = Ἄπλωνι Λεσχίου Ἀριστίου ἀνέθηκε καὶ συνδαυγραφόροι = Ἀπόλλωνι Λεσχίῳ Ἀριστίῳ ἀνέθηκε καὶ οἱ συνδαυγραφόροι». Ὅπως ἡμεῖς ἀνέγνωμεν τὴν ὑπὸ Κέρν κακῶς ἀναγνωσθεῖσαν ἐπιγραφήν (ad Schollas 1902 σ. 14, XVIII). Ὁρα Mittheilung. 1904 σελ. 110.

3

ΤΑΓΕΥΟΝΤ..ΝΑΛΕΞΙΠΡΟΙΠΡΟΛΟΧ ...
ΑΝΤΙΟΧΟΙΑΝΟΥΤΑΑΝΔ.....
...Κ.ΛΛΙ.....ΟΙΧΥΔΑΙΟΙ.Ρ.....
...ΟΙ.Λ NN.....
.....ΙΕΡΑΝ.....
.....ΝΙΟΣΓΥΝ.....
.....ΟΙΑΡ.....ΛΑΡΙΣΑΙΟ.....
.....ΥΝΑΤΑΤΕΝΙΑΑΣΟΥ.....
.....ΥΣΑΝΙΑΙΟΙ.ΦΥΛ.....

Λίθος ὑπογλαυκίζων καὶ ἀποκεκρουμένος δεξιόθεν καὶ κάτωθεν εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγιλλεῖου, νῦν δ' ὑπάρχει ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ καὶ εἶνε λίαν ἀπεξεσμένος, ἔχει δὲ μῆκος 0,36, πλάτος δὲ 0,45 καὶ πάχος 0,10.

ταγευόντ[ου]ν Ἀλεξίπποι Ἴππολογ[εῖοι],
Ἀντιόχοι Ἄν.....
.....

4

..ΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝΕΦΟ...Ν...ΤΟΛΙ
..ΛΥΙΖ...ΩΝΤΟΙΣΤΑΓΟΙΣ..ΤΩΙΑ
.....ΕΣΤΑΛΚ...ΕΝΡ.ΟΥΜΕ..
.....ΤΟ.ΙΚΟΝΕΥΑΜΕΡΙΟ
5ΟΣ Ν.....
.....ΙΚ...ΟΥΜ
.....ΩΝΤΙΝΩΝ

Αγωνοθετόντος τῶν Θεσσαλ[ῶν]
 Ἀνδροσθένου τοῦ Ἰταλοῦ Ἑυρτωνίου[ο]
 οἱ νενικηκότες τὰ Ἐλευθέρια.

σαλπιστάς

ὁ Νικηδόμης Νουστράτου Θεσσαλός ἀπὸ Λαρίσης.
 κήρυκας

Φιλιστίων Δημοσφόντος Βοιώτιος.

κὺλλητῆς

Ξένιος Διονυσίου Βοιώτιος.

10 κίθαριστάς

Θεόδοτος Θεοδότου Θεσσαλός ἀπὸ Λαρίσης[ε].

κίθαρῶδων ἱερός ὁ στέφανος ἐκρίθ[η].

παίδας πένταθλον

Κρατῆνος Πυθονίκου Θεσσαλός [ἀπὸ Λαρίσης].

15 ἀγενεῖους πένταθλον

[E]ῦρορ[βος]

Λίθος ὑποφλακιάζων καὶ ὑπεράνω τῆς ἐπιγραφῆς ἔχων γείσον εὐρέθη ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Ἀγιλλαίου ἀνοικοδομουμένου, εἶνε δὲ ἀποκεκρυμμένος κάτωθεν καὶ ὀλίγον δεξιόθεν καὶ ἔχει μῆκος 0,75, πλάτος δὲ 0,59 καὶ πάχος 0,19. Ἐλευθέρια ἐν Λαρίσῃ τελούμενα καὶ ὑπὸ ἄλλων μνημονεύονται (ᾠρα Μεγαρικῆν ἐπιγρ. ἐν C. I. G. sept. I, 48), ἐν οἷς συνηροῦντο καὶ Ἕλληνας ἐξ Ἀσίας πολλάκις (ᾠρα Otto Kern ad scholas 1900 p. 4), ἐπιτελοῦντο δὲ ταῦτα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς (αὐτόθι p. 4). Μνημονεύεται ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ ὡς ἀγωνοθετῆς Ἀνδροσθένης τις ἐκ Ἑυρτῶνος υἱὸς Ἰταλοῦ. Ἀνδροσθένης τις ἐκ Ἑυρτῶνος μνημονεύεται καὶ ὑπὸ Πορφυρίου τοῦ Ἑυρίου (ἀποσπ. 2 παρ' Εὐσεβ. ἐν Χρον. Ἀρμεν. σ. 180), ἀλλ' ἐκεῖνος λέγεται υἱὸς Ἰδαίου καὶ νομίζεται ὁ αὐτὸς ἐκεῖνῳ τῷ Ἀνδροσθένει, ὅστις ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καλούμενος «*praetor Thessaliae*» (De bello civili III, 80, 3) ἔχμαζε κατὰ τὰ μέτρα τῆς πρώτης π. X. ἐκατονταετηρίδος. Καὶ ὁ μεταγενέστερος δὲ τύπος τῆς γενικῆς «Ἀνδροσθένου», ὅστις κατὰ τὰς Ἀστικὰς ἐπιγραφὰς ἤρξατο ν' ἀναρτάνηται ἐν χρόνοις πρὸ τοῦ 300 π. X. (ᾠρα Meisterhans Gr. 2 p. 106), καὶ ἡ μεταγενέστερα λέξις «σαλπιστής», ἣτις ἀπο τῶν Καισαρικῶν χρόνων ἤρξατο νὰ εἶνε εὐχρηστος κατὰ τὰς Ἀστικὰς ἐπιγραφὰς (37 μ. X. ᾠρα Meisterhans Gr. 2 p. 65, 6. Φρόνηγ. σ. 191. Μοῖρ. σ. 354. Θωμ. Μάγιστρο σ. 322, 16), δὲν

συντελοῦσι πρὸς εὐρεσιν τοῦ χρόνου ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς. Ἡ λέξις σαλπιστής ἦν ἐν χρήσει παρὰ Θεσσαλοῖς καὶ ἐν ἀρχαιότεροις τῶν Καισαρικῶν χρόνοις (ᾠρα Otto Kern ad Scholas 1900, p. 4). Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν Λαρίσῃ Ἐλευθέρια ἤρξαντο πιθανῶς μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς Κεφαλῆς νίκην τοῦ Τίτου Κοϊντοῦ Φλαμίνου κατὰ τοῦ Φιλίππου βασιλέως τῆς Μακεδονίας συμβῆσθαι τῷ 197 π. X. (πρὸβλ. Διοδώρ. ΚΘ', 19), πρὸ τῆς ὁποίας οἱ Θεσσαλοὶ διετέλουν ὄντες ὑποτέλεις τοῖς βασιλευσιν αὐτῆς (Πολύβ. Δ', 66, 7. 67, 6. Ε', 97, 4. 99, 1 κ. ἐ. Θ', 18, 6. III', 2, 3) καὶ μεθ' ἣν ἐν τοῖς Ἰσθμίοις τελούμενοις ὁ κήρυξ ἀνεκέρουξεν ὅτι «*Ρωμαίων ἢ σύγκλητος καὶ Τίτος Κοϊντος στρατηγὸς ὕψιστος κραιπολεμήσαντες βασιλεύα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας ἀρμῶσιν ἀγορομήτους καὶ ἐλευθέρους καὶ ἀγορολογήτους, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις, Κορινθίους, Λοκρούς, Φωκεῖς, Εὐβοέας, Ἀχαιοὺς, Φθιώτας, Μάγνητας, Θετταλοὺς, Περιοιβούς*» (Πλουταρχ. Τίτος Φλαμ. § 10), οὐδὲν δὲ Ῥωμαϊκὸν ὄνομα ὁ κατάλογος τῶν νικητῶν ἐμφανίζει, δεχόμεθα ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἐγγράφη μετὰ τὰ μέτρα τοῦ δευτέρου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, καὶ ἐπομένως ἄλλος εἶνε ὁ ἐνταῦθα Ἀνδροσθένης καὶ οὐχὶ ὁ αὐτὸς τῷ ἐπὶ Καίσαρος καὶ Πομπηίου Ἀνδροσθένει. Διὰ τοῦ (στ' στίχ. 12) «*κίθαρωδων ἱερός ὁ στέφανος ἐκρίθη*» σημαίνεται ὅτι ὁ ἀγων αὐτῶν ἀπέβη ἀκριτος καὶ οὐδενὶ ὁ στέφανος ἀπεδόθη, ἀλλ' ἀνεπέθη τῷ οἰκείῳ θεῷ (ᾠρα Β. Λεονάρδου Ὀλυμπίαν σελ. 335-6).

8

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣΜΗΤΡΟΦΑ.....
 ΑΓ.....
 ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣΣΩΤΙ.....
 ΑΝ.....
 5 ΙΕΡΩΝΥΜΟΣΜΗΤΡΟΔ.....
 ΠΑ.....
 ΔΙΟΤΙΜΟΣΠΑΝΤΑΛΚΟΥ.....
 ΑΝ.....
 ΕΡΜΟΓΕΝΗΣΑΠΟΛΛΟΔΩ.....
 ΠΑ.....
 10 ΜΟΑΣΔΙΟΝΥΣΙΟΥΑΝΤ.....
 ΑΓ.....
 ΝΙΚΟΞΕΝΟΣΝΙΚΟΞΕΙ.....
 ΑΝ.....

ΝΙΚΟΚΛΗΣΝΙΚΑΤΑΛΛΑ... ..
 ΠΑΙ... ..
 15 ΗΡΑΚΛΕΙΔΑΣΔΗΜΗΤΡΙΟ... ..
 ΑΝΔ
 ΚΑΛΛΩΝΞΕΝΟΦΙΛΟ... ..
 ΠΑΙΔ... ..
 ΔΙΟΤΙΜΟΣΠΑΝΤΑΛΚΟΥ... ..
 20 ΑΝΔΡ... ..
 ΑΝΤΙΓΟΝΟΣΑΛΚΙΠΠΟΥΘ... ..
 ΠΑΙΔ... ..
 ΣΩΣΙΚΡΑΤΗΣΣΩΣΙΚΡΑΤΟ... ..
 ΑΓΕ... ..
 25 . . . ΝΟΣΠΑΡΜΕΝΟΝΤ... ..
 ΑΝΔ... ..
 Διονύσιος Μητροφάνους
 ὄγ[ενείους]
 Ἄριστομένης Σωτίωνος?
 ἄν[δρας]
 Ἱερώνυμος Μητροδ[ώρου]
 πκ[ῖδας]
 Διότιμος Παντάλκου[ς]
 ἄν[δρας]
 Ἑρμογένης Ἀπολλοδώ[ρου]
 πκ[ῖδας]
 Μόως Διονυσίου Ἄντ[.]
 ἄγ[ενείους]
 Νικόξενος Νικαζέ[νου]
 ἄν[δρας]
 15 Νικοκλῆς Νικάτζ Ακ[κεδαιμόνιος].
 πκ[ῖδας]
 Ἡρακλείδης Δημητρί[ου]
 ἄνδ[ρας]
 Κάλλων Ξενοφίλ[ου]
 20 πκ[ῖδ[ας]
 Διότιμος Παντάλκου[ς]
 ἄνδ[ρας]
 Ἀντίγονος Ἀλκίππου Θ[.]
 πκ[ῖδ[ας]
 25 Σωσικράτης Σωσικράτο[υς]
 ἄγ[ενείους]
 Φιλί[?]νος Παρμένοντ[ος]
 ἄνδ[ρας].

Λίθος λευκὸς περιέχων ὀνόματα ἀγωνιστῶν,
 οὔτινος λείπει ἢ ἀρχή, καὶ ἔχων μῆκος 0,69,
 πλάτος δὲ 0,26 καὶ πάχος 0,15 εὐρέθη ἐν τῷ
 ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγιλλεῖου ἀνοικοδομημένῳ, εἶνε
 δὲ ἀποκεκρυμμένος ἄνωθεν, δεξιόθεν καὶ κάτωθεν.

Ὄνομα Μόως (ἐν στῆλ. 11) εἶνε ἄγνωστον, ἄγνω-
 στον δ' ἐπίσης εἶνε καὶ τὸ Παυτάλης (ἐν στῆλ. 7
 καὶ 19), ἔχουμεν ἕμως ἀνάλογα, ὡς Ἀντάλης,
 Ἀντάλης, Ἀνταλκίδας, Ἀνταλκίδας, Ἐντάλης,
 (ἔπερ ὁ Koil εἰς Εχτάλης μεταβάλλει), Ἐπαλ-
 κης, Ἐντάλης, Ἐνταλκίδης, Δεάλης, Θεραυτάλης, Ἰπ-
 πάλκης, Μεράλης καὶ Μεράλκας, Μηηοάλης καὶ
 Μηηοάκας. Ἦνὰ δὲ τούτων κλίονται τριτοκλίτως,
 ἄλλα δὲ πρωτοκλίτως. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ τριτο-
 κλίτα ἐπιθετα ἀνάλης, ἐντάλης, μοναλκίης, πα-
 νάλκης, ὀπεραλκίης, ἄτινα δύνανται γὰ ὑποστηρί-
 ζωσι τὴν τριτοκλίτων κλίσει τῶν κυρίων ὡς τὴν
 ἐρθευτέρων οὐσαν. Ἦν στῆλ. 15 συνεπιχρόσταμεν
 ὀδηγηθέντες ἐξ ἐτέρας ἐπιγραφῆς φερομένης ἐν τῇ
 Ἀρχαιολ. Ἐφημ. Ἀθην. 1884 σελ. 121 κ. ἐ.
 στῆλ. 16, 20 καὶ 50 (= IG. VII, 417) «Νικο-
 κλῆς Νικάτζ Μακεδαιμόνιος». Ἦ δ' ἐπιγραφῆ
 αὕτη ἢ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. ὑπεδείχθη ἡμῶν ὑπὸ
 τοῦ κ. Β. Λεονάρδου, ᾧ καὶ χάριτας ἐμολογού-
 μεν. Ἦ ἐπιγραφῆ φάνεται οὐσα τοῦ δευτέρου προ
 Χριστοῦ αἰῶνος.

9

. ΝΙΑ .
 ΥΡΟΥΦΑΑΠΟ
 ΠΑΡΜΕΝΙΔΟΥΑΝΔΙΑΔΙ
 ΚΟΥΤΟΥΠΑΥΣΑΝΙΟΥ
 5 ΦΥΛΙΚΟΥ
 . . . ΤΡΟΣΑΠΟΛΥΣΙΜΑΧΟΥΤΟΥΦΕΡΕ
 . . . ΟΥΣΚΑΛΛΙΤΥΧΗΑΠΟΕΠΑΦΡΟ
 . . . ΙΤΟΥΤΟΥΜΑΕΟΣΝΕΙΚΗΑΠΟΖΩΣ .
 . . . ΕΡΜΙΟΥΦΙΛΕΡΩΣΑΠΟ
 10 . . . ΙΑΝΤΙΛΟΧΟ . ΕΠΑΦΡΟΔΙ
 ΖΟΥΒ . . . ΙΔΟΣΤΗΣΙΠΠΟΤΟΥΜΑΚΑΡ . . .
 ΤΟΠΕΤΡΑΙΑΣΤΗΣΡΑΔΙΟΥΣΥΡΑΑΠΟ .
 ΓΑΘΑΝΓΕΛΟΥΤΟΥΘΕΩΝΟΣΑΠΕΛ . .
 ΘΕΡΟΥΕΛΠΙΣΑΠΟΑΓΑΘΟΚΛΕΑΣΤ . .
 15 ΑΓΑΘΩΝΟΣ . . . ΙΤΩΝΙΟΥ . . . ΙΛΗΜ . . .
 ΟΝΑΠΟΚΡΑΤΕΙΝΟΥΤΟΥΚΛ . ΟΜΑΧΙ . .
 ΠΑΜΦΙΛΟΣΑΠΟΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΤΟΥ .
 ΒΙΟΤΟΥΦΙΛΟΥΜΕΝΗΑΠΟΓΟΡΓΟΥΤΟΥ
 ΕΜΠΕΔΙΩΝΟΣΕΥΤ . ΧΙΣΑΠΟΟΡΟΑ . .
 20 ΤΟΥΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣΒ . ΟΥΔΕΜΑΑΠΟ
 ΜΟΔΙΟΥΤΟΥΑΡΙΣΤΟΚΑΕΟΥΣ

νικ
 υ, Ῥούρα ἀπὸ
 Π]αρμενίδου, Ἀναξία ἀπὸ

...]κου τοῦ Πικροκνήου
 5 Φυλακίου
 Σωπκ]τρος ἀπὸ Λυσιμάχου τοῦ Φερ[ε-
 κράτ]ους, Καλλιτύχη ἀπὸ Ἐπαφρο-
 δε]ίτου τοῦ Μάεος, Νείκη ἀπὸ Ζωσ[ί-
 μου τοῦ] Ἐρμίου, Φιλέρως ἀπὸ
 10 τοῦ] Ἀντιλόχου], Ἐπαφροδ[εϊτος ἀπὸ]
 Β]ουβ[ι]λίδος τῆς Ἰππότου, Μακκε[ί]α ἀ-
 πὸ Πετρίας τῆς Ῥαθίου, Σύρα ἀπὸ [Ἀ-]
 γαθωνγέλου τοῦ Θεώνος ἀπελ[ευ-]
 θέρου, Ἐλπὶς ἀπὸ Ἀγαθοκλέα π[ῆ]-
 15 Ἀγάθωνος [τοῦ] Ἰτωνίου, [Φ]ιλημ[άτι-]
 αν ἀπὸ Κρατείνου τοῦ Κλ[ε]ομαχί[δου].
 Πάμφιλος ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ [Εὐ-]
 βίστου, Φιλομένη ἀπὸ Γόργου τοῦ
 Ἐμπεδίωνος, Εὐτ[υ]χίς ἀπὸ Ὀρθκ[. . .]
 20 τοῦ Δημοχάρου, Β[ικρ]ουδέμα ἀπὸ [Ἀρ-]
 μοδίου τοῦ Ἀριστοκλέους.

Λίθος λευκὸς εὐρεθεὶς ἐγγυὲς τῆς πλατείας τῆς
 Θέμιδος ἔχει μῆκος 0,66, πλάτος δὲ 0,49 καὶ
 πάχος 0,15. Εἶνε ἀποκεκρουμένος ἄνωθεν, εἶνε
 δὲ κατάλοιγος ἀπελευθερῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.
 Ἐν στίχῳ 3 γράφεται ΑΝΔΙΑ, ἀλλ' ἴσως εἶνε
 λάθος τοῦ χαρακτοῦ ἀντὶ τοῦ ΑΝΑΙΑ. Ὄνομα
 Φυάλικος (στίχ. 5) εἶνε ἄγνωστον¹, εἶνε δὲ λίαν
 εὐδιάκριτον καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλακῆς γεγραμ-
 μένον. Ἐν στίχῳ 8 ὑπάρχει ὄνομα κύριον κατὰ
 γενικὴν Μάεος ἴσως ἐξ ὀνομαστικῆς Μάης. Ἐν
 στίχ. 11 ὄνομα κύριον Βουβαίλις εἶνε ἄγνωστον,
 ὑπάρχει δὲ μόνον ὡς προσηγορικόν. Ὄνομα δὲ
 Β αρ ουδέμα (στίχ. 20), οὗτινος πάντα τὰ στοι-
 χεῖα καλῶς φαίνονται ἐν τῷ λίθῳ πληρὸν τοῦ 2^{ου}
 καὶ 3^{ου}, εἶνε ἄγνωστον. Καθόλου δὲ ὁ λίθος εἶνε
 πολὺ ἀπεξεσμένος καὶ πολλὰχρὸν τὰ γράμματα
 οὐδὲλως φαίνονται. Νῦν ὑπάρχει ἐν τῷ Διδασκα-
 λείῳ.

10

..... ΜΝ
 ΟΥΦΙΛΙΣΚΟ
 ΡΞΕΝΟΥΓΥ
 ΑΛΞΙΠΠΟΝ
 5 ΛΟΥΤΟΥΠ
 ΟΥΟΙΦ ΠΗΛΕΥΘΕ

¹ Ἐάν εἶνε κερύον, ὡς τὸν στίχον, ὡς Αἰνικός, Βοϊνικός, Γογ-
 νικός, Γράνικός, Δήμιος, Ἐλλάνικος, Δόμιος, Κῆκος, Κλεί-
 δικος, Νάκος, Νήμιος, Πούνικος καὶ ἄλλοι.

.ΩΣΘΑΙΚΑΙΔΕΔΩΚΟΤΕΣΤΗΠΟΛΕ.
 ΤΑΓΕΝΟΜΕΝΑΤΗΣΑΠΕΛΕ.....
 ΣΕΩΣΔΙΚΒ<ΙΤΩΝΙΟΥΤΡΙ
 10 ΤΗΕΥΒΙΟΤΟΥΤΟΔΕΥΤΕΡΟΝ
 .ΗΝΟΔΟΤΙ.ΑΠΟΣΕΛΕΥΚΟΥΤΟ
ΑΝΔΡΑΣΤ.

..... [(θ)ε](ο)μν[ήστου]
 τ]οῦ Φιλίσκ[ο]υ],
 Φιλοζένου Γυ-
 [ρτωνίου], Ἀλεξίππο[υ],
 5 [Βαθύ?]λου τοῦ Π
 ου οἱ φ[ύ]μενοι ἀ]πελευθε-
 [ρ]ῶσθαι καὶ δεδωκότες τῆ πόλε[ι]
 τὰ γενόμενα τῆς ἀπελευθερῶ-
 σεως δ[η]νάρια καὶ Ἰτωνίου τρί-
 10 τη· Εὐδίου τοῦ τοῦ δεύτερον,
 Ζ]ηνοδότ[η] ἀπὸ Σελεύκου το[ῦ]
 ἄνδρα τ.

Λίθος λευκὸς εἰς τρία τεμάχια ὑπάρχων, οὗ
 τινος τὸ τέταρτον οὐχ εὐρέθη, ἀποκεκρουμένος δὲ
 ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἔχει μῆκος 0,33, πλάτος δὲ
 0,46 καὶ πάχος 0,07. Ἐνταῦθα ὑπάρχει καὶ ὁ
 μὴν Ἰτώνιος, ὅστις φέρεται καὶ ἐν ἄλλαις ἐπι-
 γραφαῖς εὐρισκομέναις ἐν τῷ μουσεῖῳ Ἀλμυροῦ
 (ἔρα Bull. de Corr. Hell. τόμ. XV, p. 569, ἀρ.
 14. Ἐβδαμάδ. Ἐπιθεῶρ. Νεολόγ. τόμ. Γ', σ.
 984-986, 1013-16), ἐνθα « Στρατονίκα Στρα-
 τονίκου ἀπελευθερωθεῖσ' ἀπὸ Θε ο ῥότου ἔδωκε τὸ
 γενόμενον σταπήρας δεκαπέντε . . . μισθὸς Ἰτω-
 νίου ». Ὁ λίθος ὑπάρχει ἐν τῷ Διδασκαλείῳ, εἶνε
 δ' ἡ ἐπιγραφή τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Τὸ δὲ
 ΚΒ< = 22 1/2.

11

..... Δ Α Ι
 Π Ι Α Λ Ο Υ Ε
 . Ω Τ Ι Ο Ν Η Α Π Η
 . Ο Υ Κ Α Ι Φ Ο Ρ Τ Ο Υ Ι
 5 Λ Δ Α Μ Υ Ν Α Ν Δ Ρ Σ
 Υ Π Ο Κ Α Λ Λ Ι Σ Τ Ρ Α Τ Ο
 Τ Ω Ν Ο Σ Δ Η Κ Β < Μ Θ Ε Ξ Ι
 Η Α Π Η Υ Π Ο Α Ν Τ Ε Ρ Ω Τ Ο Σ

..... δ]τι.....
 . [Βουπ?]όλου Ἐ....., [Ἐ-
 ρ]ώτιον ἢ ἀπ[η]λευθερωμέν]η ὑπὸ

ου καὶ Φορτου[νάτου δηνάρια]
 5 λδ , Αμύνανδρος
 ὑπὸ Κκαλλιστράτου τοῦ Ἀρίστ[?]-
 τωνος δη[νάρια] καὶ μὲν Ἐμ[πεδὸν]
 ἢ ἀπ[ηλευθερωμένη]ν ὑπὸ Ἀντέρωτος

Λίθος λευκὸς ἔχων πλάτος 0,28, μῆκος δὲ 0,33 καὶ πάχος 0,07. Εὐρέθη ἐγγὺς τῆς πλα-
 τεΐας τῶν ἀνακτόρων τῆς Λαοισίας, προσήνεγκαν
 δ' αὐτὸν τῷ μουσεῖῳ οἱ ἀδελφοὶ Γκαλαθάνη, εἶνε
 δ' ἀποκεκρουμένος ἄνωθεν, δεξιόθεν καὶ ἀριστε-
 ρόθεν μέχρι τοῦ 5^{ου} στίχου, ὧν δὲ κατάλογος
 ἀπελευθερῶν ἀνήκει εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρό-
 νους. Ἐν στίχῳ 3^ῳ καὶ 8^ῳ ὑπάρχουσι συμπε-
 πλεγμένα τὰ γράμματα ΝΗ καὶ ΠΗ, τὸ δὲ «ἀπη-
 λευθερωμένη» ἐν τοῖς αὐτοῖς στίχοις εἶνε συντε-
 τμημένον εἰς τὸ τριγράμματον ΑΠΗ. Τὸ δ' ἐν
 στίχῳ 5^ῳ ΛΔ ἴσως εἶνε ἀριθμὸς δηναρίων.

12

. Ν
 . . Ν Σ Ε Β Α Σ Τ Ο
 . . \ Ρ Α Β Ι Κ Ο Ν Α Δ
 . . Ι Ε Ι Κ Η Τ Ο Ν Η
 5 . . Ι Σ Ε Π Ι Ξ Ε /
 . . Η Ι Ο Υ Δ Α
 . . Ι Ο Υ Τ Ο Υ Ε

[Δούκιον Σεπτί-
 μιον Περτινάκη Σεου-
 ῆρον Σεβαστ(ὸ)ν αὐτοκρά-
 τορα Ἀ(ρ)αβικόν, Ἀδ[ιανθηνικόν]
 [ἀν]είκητον ἢ (τῶν δεινῶν)

5 [πόλ:]ις, ἐπιμε[ληθέντος]
 Πομπ[η]λίου Δκ.
ίου τοῦ Ἐ.

Λίθος λευκὸς ἔχων μῆκος 0,61, πλάτος δὲ 0,41 καὶ πάχος 0,13 καὶ ἀποκεκρουμένος ἀπαν-
 ταχόθεν μετηνέχθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον ἐκ τοῦ γω-
 ρίου Μπαξιλάρ, εἶνε δὲ ἢ ἐπιγραφὴ περὶ τὸ 195
 μετὰ Χριστὸν ἀνακτεθειμένη εἰς τὸν αὐτοκράτορα
 Σεπτίμιον Σεουῆρον Σεβαστὸν, Ἀραβικόν, Ἀδιαν-
 θηνικόν ἀνείκητον, περὶ οὗ ὄρα καὶ ὁμοίας ἐπιγρα-
 φάς ἐν C. I. G. ἀριθ. 1320, 1618, 2878 καὶ
 5891. Τὸ ἐν τῷ 3^ῳ στίχῳ Ρ ὁ χαρακτὴς ἐχά-
 ραξε πλημμυλῶς

13

. Λ Ο
 Τ Υ Χ Ω Σ
 Δ Ι Ω Ν Α Ν Ο Σ
 Τ Υ Χ Ι Κ Ο Σ Φ Ο Ρ Τ Ο Υ
 5 Τ Ο Υ Τ Ο Υ Φ Ο Ρ Τ Ο Υ Ν
 Τ Ο Υ

λο
 τυχοῦς
 Δίωνα Νος.
 Τυχικὸς Φορτου[νά-]
 του τοῦ Φορτου[νά-]
 του.

Λίθος λευκὸς εὐρεθεὶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου
 Ἀγγιλλεῖου καὶ ἀποκεκρουμένος ἄνω καὶ κάτω καὶ
 δεξιόθεν ἔχει μῆκος 0,30, πλάτος δὲ 0,48 καὶ
 πάχος 0,06. Τὰ γράμματα τῶν τριῶν πρώτων
 στίχων εἶνε μικρότερα καὶ ἀπεξεσμένα καὶ δει-
 κνύουσί πως ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἄλλον χρόνον ἢ
 εἰς ἄλλην ὑπόθεσιν, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ λίθου ἐγχα-
 ράχθησαν ὕστερον τὰ διὰ μειζόνων γραμμάτων
 «Τυχικὸς Φορτου[νά] του τοῦ Φορτου[νά] του». Ὁ
 λίθος ἦτο ὡς ἐπιτύμβιος, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς μετὰ
 Χριστὸν χρόνους.

14

. . . \ Σ Τ Ι Θ Ε Μ Α Ι Σ
 . . Υ Ε Κ Α Ι Σ Ω Δ Ν Τ Λ
 . . \ Α Ε Ι Τ Ρ Ο Φ Ι Μ Δ Ν
 . . Τ Δ Ν Π Δ Λ Λ Α Π Δ Θ Δ Υ Ν

.ας τίθεμαι σ.
ε καὶ σῶον τε.
ν] αἰετρόφιμον.
τὸν πολλὰ ποθοῦν.

Ὁ λίθος λευκὸς, εἶνε δὲ ἀποκεκρουμένος ἀπαν-
 ταχόθεν καὶ διηρημένος εἰς δύο τεμάχια, εὐρέθη
 δ' ἐν τῇ οἰκίᾳ Περδικάρη οὔσῃ ἐγγὺς τοῦ ἁγίου
 Κωνσταντίνου, ἔχει δὲ μῆκος 0,24, πλάτος δὲ
 0,34 καὶ πάχος 0,21. Νῦν δ' ὑπάρχει ἐν τῷ Δι-
 δασκαλεῖῳ καὶ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων,
 φρίνεται δ' ὡν ἔμμετρος. Τὸ Θ καὶ φ ἔχει τὸ στρογγυ-
 γύλον γωνιαῖον.

15

· · · ΤΟΥ ΛΙΤΙΛΙΒΙΠΙΛ^Δ Π Ζ ΠΙΝΙ ΣΙΧΛΑΞ
 ΣΣΕΟΙΔΕΜΝΗΣΤΗΡΓΓΠΙΝΥΜΦΑΣΕΜΕΣΟ
 ΗΥΟΥΓΑΜΩΝΑΓ...ΟΓΑΡΧΡΟΝΟΣΟΥΔΕΝΟΝ
 ΙΠΠΟΝΙΚΙΣΛ...ΠΙΡΑΜΑΕΠΟΙΕΙ
 ΛΕΥΚΙΟΣΤΥ...ΩΧΑΙΡΕΙΝ

... λιας
 ός σ'(ε) σίδε[ν]· μνηστῆρες ἐπι νόμφας ἐμέσου[ν σε]
 εἰθὺν γάμων ἀγ[αγέσθαι] ὁ γὰρ χρόνος οὐδέν, ὅσ[ου γε]
 Ἰππωνικίς Λ(· · · · ·) π[ε]ίραμ(α) ἐποίηι.
 Λεύκιος τ[ῶ τέκν]φ χειρίειν.

Λίθος ὑπογλαυκίζων καὶ ὢν ἐνοικοδομημένος ἐν
 τινι τοῦ φρουραρχείου ἀποθήκῃ παρὰ τὸν Πηγαιόν,
 ἀφῆρηθῆ ἐκεῖθεν καὶ μετηνέχθη εἰς τὸ Διδασκα-
 λεῖον, εἶνε δὲ ἀποκεκρουμένος ἐπὶ τῶν γραμμά-
 των ἄνωθεν καὶ ὢν τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων
 ἔχει μῆκος 0,38, πλάτος δὲ 0,36 καὶ πάχος
 0,09. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν γραμμάτων ἔχει βῆθου-
 σμὰ τι ὁ λίθος γενόμενον διὰ σφυρίου. Ἔχει ἐν
 τῷ 2^ῳ στίχῳ τριγράμματον σύμπλεγμα ἐκ τῶν
 γραμμάτων ΝΗΣ καὶ ΤΗΡ, ἐν δὲ τῷ 3^ῳ ἐκ τοῦ
 ΜΩ καὶ ΟΣ καὶ ΔΕ καὶ ἐν τῷ 5^ῳ ἐκ τοῦ ΟΣ.
 Εἶνε δ' ἑμμετρος ἡ ἐπιγραφή καὶ πολὺ μεταγενε-
 στερα, ὡς δεικνύει τὸ ἐμέσου (= ἐμεσίτερον) καὶ
 τὸ πείραμα, καὶ ὁ χρόνος τῶν φωνηέντων ἐν αὐτῇ
 οὐδαμῶς τηρεῖται· διότι τὸ ΝΙ τοῦ Ἰππωνικίς καὶ
 τὸ ΡΑ τοῦ πείραμα λαμβάνονται ὡς βραχέα.

16

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ Ἀσκληπιοῦ

Λίθος λευκὸς καὶ ἐνοικοδομημένος ἐν τινι τοῦ
 Σκαλιώρα οἰκοδομήματι ἐν τῇ νέῃ ἀγορᾷ «Βι-
 κτωρία». Ἔχει μῆκος 1,15, πλάτος δὲ 0,60 καὶ
 πάχος 0,38. Ἦν ἰσως βῆθρον ἀγάλματος αὐτοῦ.
 Τὰ γράμματα εἶνε τῶν πρὸ Χριστοῦ χρόνων.

17

Α Τ Ο

Λίθος λευκὸς καὶ ὀγκώδης, εἶνε δ' ἀποκεκρου-
 μένος δεξιόθεν καὶ ἔχει μῆκος 0,65, πλάτος δὲ
 0,61, πάχος δὲ, ἔνθα εἶνε καὶ τὰ γράμματα,

0,23. Τὰ γράμματα ἔχουσι μέγεθος 0,06. Ὀλί-
 θος εὐρεθεὶς ἐν τῷ ἀγίῳ Ἀγιλλεῖῳ μετηνέχθη εἰς
 τὸ Διδασκαλεῖον.

18

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ Πρωτογένης

Λίθος λευκὸς ἔχων κίονας ἐκατέρωθεν καὶ βῆ-
 θυσμα μετὰ γείσου, ἐρ' οὐ ἡ ἐπιγραφή, ἀλλ' ἀπο-
 κεκρουμένος δεξιόθεν, κάτωθεν καὶ ἀριστερόθεν,
 ἔχει μῆκος 0,33, πλάτος δὲ 0,21 καὶ πάχος
 0,10. Εὐρέθη μετὰξὺ ἄλλων λίθων, ἔθεν μετη-
 νέχθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον.

19

...ΔΟΥΡΕΙΟΣ...

Ὁ λίθος λευκὸς καὶ ἀποκεκρουμένος δεξιόθεν,
 ἀριστερόθεν καὶ κάτωθεν. Ὑπὸ τὰ γράμματα ἔχει
 βῆθυσμα, ὑπεράνω δ' αὐτῶν ὑπάρχει ἀέτωμα μετὰ
 στρογγύλου κοιλώματος. Τὰ γράμματα κείνται
 κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἀετώματος. Ὁ λίθος εὐρέθη ἐν
 τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Ἀγιλλεῖου, ἔθεν μετηνέχθη εἰς
 τὸ Διδασκαλεῖον, καὶ ἔχει μῆκος 0,47, πλάτος δὲ
 0,20 καὶ πάχος 0,13. Εἶνε δὲ ἡ ἐπιγραφή τῶν
 πρὸ Χριστοῦ χρόνων καὶ = « Ἀπολλοδ οὔρειος ἡ
 « Διοδ οὔρειος », κτλ.

20

ΦΙΛΟΞΕΝΙΔΑΣ ΦΙΛΟΞΕΝΕΙΟΣ

Φιλοξενίδας Φιλοξένιος

Λίθος λευκὸς ἐπιτύμβιος εὐρεθεὶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ
 ἀγίου Ἀγιλλεῖου κατὰ τὴν πλακοστρωσίαν αὐτοῦ
 μετὰ τῶν γραμμάτων πρὸς τὴν γῆν ἐστραμμένων.
 Ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ὑπάρχει γείσον, ὑπερ-
 ἄνω δ' αὐτοῦ ἀνάγλυπτα κοσμήματα, κάτωθεν δὲ
 τῶν γραμμάτων δύο βόδακες. Ὁ λίθος ὢν ἀπο-
 κεκρουμένος ἄνω καὶ κάτω ἔχει μῆκος 0,67, πλά-
 τος δὲ 0,52 καὶ πάχος 0,13. Ἡ ἐπιγραφή οὔσα
 νῦν ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ φαίνεται οὔσα τῶν πρὸ Χρι-
 στοῦ χρόνων.

21

ΘΕΝΟCΟΥCΑΤCΕ...ΛΑΛΕ
 .ΝΤΩ ΩCΝΕΟΝΑΝΘΟC

. ΟΡΗΣ ΠΑΝΤΟΘΑΛΟΥΣ ΠΡΩΤΟ
 . ΑΝΗΚΑΛΥΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΥ
 5 . . ΓΑΜΩ ΔΕΚΑ ΠΕΝΤΑΕΤΗΣ
 ΜΕΙΓΝΥΣΘΑΙ ΕΝ ΦΘΙ
 ΜΕΝΟΙΣ ΚΕΙΜΑΙ ΥΠΝΟΝ
 ΕΧΟΥΣΑ ΜΑΚΡΟΝ
 ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΛΕΟΝΤΩ
 10 ΤΗ ΙΔΙΑ ΘΥΓΑΤΡΙ ΜΝΕΙΑΣ
 ΧΑΡΙΝ ΗΡΩΣ ΧΡΗΣΤ .
 ΧΑΙΡΕ

[Παρ]θένος οὔσα τ[έθεικ]α Λε-
 [ο]ντῶ ὡς νέον ἄνθος
 [ῶ]ρης παντοθαλοῦς πρωτο-
 [φ]ωνῆ καλύκων καὶ μέλλου-

5 [σ]α γάμω δεκαπενταετῆς
 μείγνυσθαι ἐν φθι-
 μένοις κεῖμαι ὑπνον
 ἔχουσα μακρόν.
 Μητρόπολις Λεοντῶ
 10 τῆ ἰδίᾳ θυγατρὶ μνείας
 χάριν ἥρωσ χρηστ[ῆ]
 χαίρει

Λίθος υπογλυκυκίων καὶ ἀποκεκρουμένος ἄνω-
 θεν καὶ εἰς δύο διηρημένος τεμάχια εὑρέθη ἐν Σου-
 ρλαρίοις, ὅθεν μετενήχθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει
 δὲ μῆκος 0,99, πλάτος δὲ 0,53 καὶ πάχος 0,12.
 Ἐν στίχῳ 4^ῳ ὑπάρχει σύμπλεγμα ἐκ τριῶν γραμ-
 μάτων ΝΗΚ καὶ ΝΚ, ἐν δὲ τῷ 2^ῳ καὶ 10^ῳ ἐκ τοῦ
 ΝΕ καὶ ἐν τῷ 5^ῳ καὶ 11^ῳ ἐκ τοῦ ΤΗ καὶ ΝΗ. Ἐν
 τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ τὸ Μητρόπολις εἶνε ὄνομα γυ-
 ναικός, ὅπερ ἀλλαγῶς εὑρίσκεται μόνον ὡς ὄνομα
 πόλεως, τὸ δὲ ὄνομα τῆς θυγατρὸς αὐτῆς εἶνε
 Λεοντώ, ὅπερ ἐν στίχῳ 9^ῳ κατὰ ὁστικὴν πτώσιν
 ἀντὶ τοῦ Λεοντοῖ σχηματίζεται Λεοντῶ, πρὸς. καὶ
 ἐν Κρητ. ἐπιγρ. ὁστικὴν Λαιτῶ (C. I. G. 2554.
 Comparetti Mus. Ital. I, 141). Εἶνε δὲ ἡρωελε-
 γεῖον ἔχρον ὡδε:

[Παρ]θένος οὔσα τ[έθεικ]α Λεοντῶ ὡς νέον ἄνθος
 [ῶ]ρης παντοθαλοῦς πρωτο[φ]ωνῆ καλύκων
 καὶ μέλλου[σ]α γάμω δεκαπενταετῆς μείγνυσθαι
 ἐν φθιμένοις κεῖμαι ὑπνον ἔχουσα μακρόν.

Μητρόπολις Λεοντῶ
 τῆ ἰδίᾳ θυγατρὶ
 μνείας χάριν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ πρὸ τῆς συλλαβῆς ΡΗΣ
 ὅτι ἀπαιτεῖται μακρὰ συλλαβή, τὸ μέτρον δεικνύει.
 Ἄντὶ δὲ τοῦ « ὄρης » (— ἀνοξέως), ὅπερ ἡμεῖς
 ἐγράψαμεν, ἴσως ἄλλος τις ἤθελε προτιμήσῃ νὰ
 γράψῃ « κόρης ». Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν μοι φαίνεται
 ἀρχαιότερα τοῦ τρίτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὡς
 δεικνύει ἡ λέξις πρωτοφανῆς καὶ δεκαπενταετῆς,
 ἀλλ' ἐπι μεταγενεστέρᾳ. Δὲν συνεπληρώσαμεν δὲ
 « τ ἔθεικ α », οὗ ἡ ἔννοια ἀηλοῦται διὰ τοῦ 4^ῳ
 στίχου, ἀντὶ τοῦ « τ ἔθεικ α » διὰ τὸ ἀντικείμενον
 « πρωτοφανῆ καλύκων », δι' οὗ πιθανῶς θέλει νὰ
 δηλώσῃ προτέλειά τινα, ἐκτὸς ἐὰν νομισθῇ ὅτι ὁ
 γραφικῆς κακῶς ἐγράψῃ « πρωτοφανῆ ἀντὶ τοῦ
 πρωτοφανῶν ».

22

ΤΕΤΡΑΕΤΗΣΩΝ ΕΛΙΠΟΝ
 ΗΛΙΟΥΤΟΓΛΥΚΥΦΕΝΓΟΣ
 ΤΡΥΦΩΝΙΑΝΟΣ ΔΕΚΑΛΟΥΜΙ
 . ^ ΛΛΟΥΣΚΑΙΦΡΕΝΩΝΕ
 . . . ΤΟΓΓΡΑΓΚΑ . Γ ^

τετραετῆς ὄν ἔλιπον
 ἡλίου τὸ γλυκὺ φένγος,
 Τρυφωνιανὸς δὲ καλοῦμαι
 [κἀ]λλους καὶ φρενῶν ἔ-
 5 [χων] τὸ γ[έ]ρα[ς]· κα[ὶ] γ[ὰρ]

Λίθος λευκὸς μετ' ἀνθεμίου ἄνωθεν καὶ ἀποκε-
 κρουμένος κάτωθεν μετὰ τὰ γράμματα, εὑρέθη ἐν
 τῇ νέᾳ ἀγορᾷ « τῆ Βικτωρίας », ὅθεν μετενήχθη εἰς
 τὸ Διδασκαλεῖον, καὶ ἔχει μῆκος 0,69, πλάτος δὲ
 0,55 καὶ πάχος 0,15. Ἐν τῷ 1^ῳ καὶ 2^ῳ στίχῳ
 ὑπάρχει σύμπλεγμα διγράμματος ἐκ τῶν γραμμά-
 των ΝΕ καὶ ΝΓ καὶ τοῦ ΗΣ. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε
 τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων.

23

. . ΙΚΤΗΣΙΣ
 . . ΩΣΙΠΑΤΡΟΥ

[Ἐ]πικτησις
 Σ]ωσιπάτρου

Λίθος λευκὸς εὑρέθεις ἐν τῷ ναῶ τοῦ ἁγίου Ἰα-
 γιλλεῖου, ἀποκεκρουμένος δ' ἄνωθεν, ἀριστερόθεν
 καὶ κάτωθεν ἔχει μῆκος 0,35, πλάτος 0,45 καὶ

πλάτος 0,19. Ὑπεράνω τῆς ἐπιγραφῆς ἴσαν ἀνά-
γλυπται εἰκόνες, ἀλλ' αὐταὶ νῦν εἶνε ἀποκεκρουμέ-
ναι. σφύζονται δὲ μόνον νῦν πόδες κυνὸς καὶ ἀν-
θρωπίσκος δεξιόθεν. Ἡ ἐπιγραφή νῦν εὐρίσκεται
ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ καὶ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν
χρόνων.

24

... ΚΑ ... [Φυλά?]κ
... ΓΟΚΙ ...

Λίθος λευκὸς καὶ ἀπανταχόθεν ἀποκεκρουμένος,
ὑπεράνω δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ἔχων γείσον μετ' ἀετώ-
ματος, οὗ τινος μικρὸν μέρος σφύζεται, ἔχει μῆκος
0,37 καὶ πλάτος 0,39 καὶ πλάτος 0,18. Νῦν με-
τενεχθεὶς ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀγγελικεῖου, ἐνθα
εὐρέθη, ὑπάρχει ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ, εἶνε δὲ τῶν
μετὰ Χριστὸν χρόνων.

24

Ε Π Ι Κ Α Ρ Π Ι Α
C W T A T W I Δ Ι
W A Δ Ε Δ Φ W
M N H M H C
B X A P I N S

Ἐπικαρπία
Σώτη τῷ ἰδί-
ῳ ἀδελφῷ
μνήμη
B χάριν S

Λίθος λευκὸς ἀποκεκρουμένος κάτωθεν καὶ ἔχων
μῆκος 0,23 καὶ πλάτος 0,23 καὶ πλάτος 0,10 εὐ-
ρέθη ἐν τινι οἰκίᾳ παρὰ τὴν νομαρχίαν, ὅθεν μετε-
νήχθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, κατὰ λάθος δὲ ὁ γα-
ράκτης ἐν τῷ 3^ῳ στίχῳ ἐγράψεν « ἀδεδφῶ » ἀντὶ
τοῦ « ἀδελφῶ ». Ἡ ἐπιγραφή εἶνε τῶν μετὰ Χρι-
στον χρόνων.

26

... Α Ε Π Ι Τ Υ Ν Χ Α
... Ο Ν Ε Α Υ Τ Η C Α Ν Α
... Ι Α C Χ Α Ρ Ι Ν

[Μικρὴ?]κ Ἐπιτύνη-
[νον τῶ]ν ἐκαστῆς ἀνδ-
[ρῶν με]μῆκας χάριν

Λίθος λευκὸς ἀποκεκρουμένος ἄνωθεν καὶ ἀρι-
στερόθεν καὶ κάτωθεν. Ὑπὸ τὰ γράμματα ὑπάρχει
βάθυσμα, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀνάγλυπτος κεφαλή. Ὁ
λίθος εὐρέθεις ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀγγελικεῖου
ἀνακαινιζομένου, ὅθεν μετενήχθη εἰς τὸ Διδασκα-
λεῖον, ἔχει μῆκος 0,37, πλάτος δὲ 0,36 καὶ πλά-
τος 0,12 καὶ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων. Ὁ
γαράκτης ἐσφαλμένως ἐγράψεν ANA ἀντὶ τοῦ
ANΔ — ἀνδ ρα. Ἐν τῷ 2^ῳ στίχῳ ὑπάρχει σύμ-
πλεγμα ἐκ τῶν γραμμάτων ΤΗ. Συνεπιηρώσαμεν
δὲ « *Ἐπιτύνη νον* » καὶ οὕτ' « *Ἐπιτυχή νοια* »
διότι καὶ ἐν ἐτέρᾳ ἐμμέτρῳ ἐπιγραφῇ Λαριστικῇ
φέρεται τὸ ὄνομα *Ἐπιτύνηνος* διὰ τοῦ Ν καὶ
οὕτ' διὰ τοῦ Γ (Mittheilung, 1886 σ. 451, ἀρ. 2,
στίχ. 4).

27

... Ζ Ε Κ Ο Ι Ζ .
... Λ Ν Ο Ν Χ Α Λ Ε Ι Η
... Ε Ν Ι Ν Ο Υ C W
..... ε ἔ[χ]ο[ε].
... [Ἄρξ?]νον Χαλεῖ(η)
... ἐνὶ νοῦσφ.

Λίθος υπογλαυκίζων καὶ ἀποκεκρουμένος ἄνω-
θεν τῶν γραμμάτων καὶ ἀριστερόθεν παρ' αὐτά.
Ὑπὸ τὰ γράμματα ὑπάρχει ἱππεὺς μετὰ γλαυμύ-
δος ἐξηγεωμένης. Ὁ λίθος εὐρέθεις ἐν τῷ ναῷ
τοῦ ἁγίου Ἀγγελικεῖου, ὅθεν μετενήχθη εἰς τὸ Δι-
δασκαλεῖον, ἔχει μῆκος 0,84 καὶ πλάτος 0,47
καὶ πλάτος 0,06, εἶνε δὲ τῶν μετὰ Χριστὸν χρό-
νων. Ἡ ἐπιγραφή ἦν ἑμμετρος, πόλις δὲ Χαλία
ὑπάρχει ἐν Βοιωτίᾳ, ἀλλ' οὕτ' Χαλεῖη, φέρεται
δ' ἔμωσ καὶ Χαλειεὺς (C. I. G. 1567, 6. Mitthei-
lung, 1882 p. 499, 1, στίχ. 5) καὶ ἐγ Χαλεῖω
(C. I. G. 1607, 5).

28

Ε Ρ Ω Σ Ο Λ Υ Μ Π Ι Χ Ο Υ
Κ Α Ι Λ Α Ρ Ι Σ Η Σ Α Π Ε Λ Ε Υ Θ Ε Ρ Ε
Η Ρ Ω Σ Χ Ρ Η Σ Τ Ε Χ Α Ι Ρ Ε

Ἐρωσ Ὀλυμπίχου
καὶ Λαρίσης ἀπελευθερε-
ῆρος χρηστὴ χαῖρε.

Λίθος υπογλαυκίζων και υπεράνω μὲν τῶν γραμμάτων ἔχων βάθοςμα εἰς ὄξυ ἀπολήγον, κάτω δ' αὐτῶν Ἑρμῆν και ἔμβολον εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου, ὅθεν μετηνέχθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Ὁ λίθος ἔχει μῆκος 0,77 και πλάτος 0,43 και πάχος 0,09. Ἐνταῦθα τὸ ὄνομα *Μάρισα* εἶνε ὄνομα γυναικός. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων.

29

ΓΑΙΟΣΙΟΥΛΙΟΣ
ΕΠΙΚΤΗΤΟΣΖΩΣΙΜΩ
ΜΝΗΜΗΣΧΑΡΙΝ
ΤΕΚΝΩ
ΧΑΙΡΕΤΕ ΖΩ

Γάιος Ἰούλιος
Ἐπίκτητος Ζωσίμω
μνήμης χάριν
τέκνω.
Χαίρετε, ζῶ.

Λίθος υπογλαυκίζων και εὐρεθεῖς ἐν τοῖς Σουφλαρίσις Λαρίσις, ὅθεν μετηνέχθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει υπεράνω τῶν γραμμάτων προτομὴν ἀνάγλυπτον ἀνδρὸς κακῆς τέχνης, ἀπολήγει δὲ εἰς ὄξυ και ἔχει μῆκος 0,86 και πλάτος 0,35 και πάχος 0,12. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Ὁ χαρακτῆς ἦν ἀμαθῆς και ἀνεπιτήδειος· διότι προέταξε τὸ « *μνήμης χάριν* » τοῦ « *τέκνω* ».

30

..... Ε Μ Α Ν
..... ΧΑΡΙΝΕΤΩ
... ΟΝΑΤΟΝΥΙΟΝΜΝ...
.ΙΝΕΤΩΝ Θ ΗΡΩΕ.
δ ΧΑΙΡΕΤΕ

.... ..]εμκν....
[μνείας] χάριν ἐτῶ[ν ..
... ..]ονα τὸν υἱὸν μ[νείας
χάρ]ιν ἐτῶν θ'. ἤρωε[ς]
χαίρετε.

Λίθος λευκὸς ἀποκεκρουμένος ἄνω, δεξιόθεν και ἀριστερόθεν και ἔχων ὑπὸ τὰ γράμματα ἔφιππον

ἀποκεκρουμένον εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου, ὅθεν μετηνέχθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει δὲ μῆκος 0,35 και πλάτος 0,36 και πάχος 0,09. Ἐλητμονήθη ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ ἢ ὀριζόντιος γραμμῆ τοῦ Α ἐν τῷ *χαίρετε*. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Ἐν τῷ 2^ῳ και 4^ῳ στίχῳ ἔχει σύμπλεγμα ἐκ τῶν γραμμάτων ΝΕ, ἐν δὲ τῷ 4^ῳ ἐκ τῶν γραμμάτων ΩΝ και ΗΡ.

31

. ΕΥΚΙΟΣ ΔΕΚΜΙΟΣ /
. . ΥΚΙΟΥΙΟΣΟΥΕΛΙΝΔ
Ι Σ Σ Ο Σ Λ ΕΥΚΙ Ε Δ Ε Κ
Μ Ι Ε Λ Ε Υ Κ Ι Ο Υ Ο Υ Ε Λ Ι Ν
δ Ι Α Π Ε Λ Ε Υ Θ Ε Ρ Ε Μ Ε Δ Ν
Ε Η Ρ Ω Σ Χ Ρ Η Σ Τ
Ε Χ Α Ι Ρ Ε

[Δ]εύκιος Δέκιμος [Δ
ε]υκίου [υ]κίος, Οὐελίνδ-
[κ]ς σύς. Λεύκιε, Δέκ-
[μ]ιε Λευκίου, Οὐελίν[δ]-
δ α] ἀπελευθερε, Μέδ[μ]-
ε. ἤρωε χαρστ-
έ χαίρε.

Λίθος λευκὸς ἀποκεκρουμένος μικρὸν δεξιόθεν και ἀριστερόθεν και ἔχων μῆκος 0,52 και πλάτος 0,45 και πάχος 0,10 εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου, ὅθεν μετηνέχθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον ἢ Ῥωμαϊκῶν χρόνων αὐτῆ ἐπιγραφῆ. Τὸ Οὐελίνδαις εἶνε ὄνομα ἄγνωστον. Ὄνομα δὲ Δέκιμος, ὅπερ ἐγένετο κατὰ μετάθεσιν ἐκ τοῦ Δέκιμος ἢ ἐκ τοῦ Δέκιμος φερομένου μετὰ τοῦ ιος, δὲν μνημονεύεται ἐν τοῖς Λεξικοῖς. Ἴσως και τὸ ἐν στίχῳ δ^ῳ ὄνομα Μέδιμος, ὅπερ δὲν φέρεται ἐν τοῖς Λεξικοῖς, ἐγένετο κατὰ συγχοπὴν ἐκ τοῦ φερομένου Μέδιμος, ὡς ἐκ τοῦ Δέκιμος τὸ Δέκιμος, φέρεται δὲ τὸ θηλυκὸν Μέδιμα.

32

..... Μ Σ Χ Α Ρ Ι Ν
... Κ Ν Ο Ν Μ Ο Υ Σ Ι Κ Ο Ν
.. Ω Ν Δ Ο Ι Ω
. . Σ Χ Ρ Η Σ Τ Ε
δ Χ Α Ι Ρ Ε

... μ[νεία]ε χάρ[ι]ν
 τέχ[η]νον Μουσικῶ[ν]
 ἐτῶ ν δούω·
 [ἤρω]ε χριστε
 ὃ χάρ[ι]σε.

	ν	
Λα[. . .]	[Ζ]ώσ[ιμο]	Λα[[Ζ]ώσ[ιμο]ν
τόν ε	[ἰ]δίο[ν]	τόν ε[ἰ]δίο[ν]
οικέ	την	οικετην
[ἔ]κατ	ῶν	ἐκκ τῶν
έκυ	τοῦ	έκυτοῦ
[μ]νε	ίσε	[μ]νείσε
[χ]ᾶ	ρι[ν]	[χ]ᾶρι[ν]

Λίθος λευκός ἀποκεκρουμένος ἄνω καὶ ἀριστερῶθεν εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλαίου, ὅθεν μετρήθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει δὲ μῆκος 0,45 καὶ πλάτος 0,42 καὶ πάχος 0,19. Τὸ ΔΟΙΩ νομίζω ὅτι εἶνε ὄνομα ἀριθμητικὸν ἀντὶ τοῦ δύο, ἂν μάλιστα συμπληρωθῆ, ὡς συνεπληρώθη διὰ τοῦ ἐπιῶν. Ἡ ἐπιγραφὴ τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων φαίνεται οὕσα καὶ οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ τρίτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος.

33

L A
 Δ Ι Δ Ι Α C Α Λ Ε Ι Ε Α Ν Δ
 Ρ Α Γ
 λ
 Αἰλίσε Ἀλειζάνδ-
 ρα[ε]

Λίθος λευκός ἔχων μῆκος 1,15 καὶ πλάτος 0,72 καὶ πάχος 0,25 εὐρέθη ἐν τῇ παρὰ τὸ θέατρον τῆς Λαρίσης γῶρα καὶ εἶνε ἐνοικοδομημένος ἐν τῇ ρηϊᾷ τῆς οἰκίας τοῦ Νικολάου Καϊμάκη ὑπαρχούτου ἐν τῇ ἀκροπόλει. Τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων εἶνε 0,10. Ὁ χαρακτὴς ἐγράφη κατὰ λάθος Ἀλειζάνδρα, ἔνθα καὶ τὸ Σ ἀρῆκεν ἀτελὲς ὡς Γ ἀντὶ τοῦ Π ἢ τοῦ C, ὅσπερον δ' ἐγράφη ὑπεράνω τὸ ΛΑ διὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ L, ἵνα ἀναγνωσθῆ Ἀλειζάνδρα Ἀλεξάνδρα. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων, πιθανῶς δὲ οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος.

34

Λ Α	Ζ Ω Ε
Τ Ο Ν Ε	Δ Ι Ο
Ο Ι Κ Ε	Τ Η Ν
Κ Κ Τ	Ω Ν
Ε Α Υ	Τ Ο Υ
Μ Ν Ε	Ι Α Γ
Λ	Ρ Ι Κ

Λίθος ὑπογλαυκίζων καὶ ἔχων μῆκος 0,65 καὶ πλάτος 0,48 καὶ πάχος 0,14 εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλαίου, ὅθεν μετρήθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ὑπάρχει ἔριππος, οὗ τινος σφίζεται μόνον μέρος τοῦ ἵππου, οὗ κάτωθεν ὑπάρχουσι δύο κύνες κυνηγετικοί, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν γραμμάτων ὑπάρχει ἀνάγλυπτος εἰκὼν γυναικὸς οὐχὶ καλῆς τέχνης. Σημειωτέα δ' εἶνε τὸ ἴδιον γραφόμενον αἶδιον, δι' οὗ δεικνύεται ἡ προφορὰ τοῦ Εἰ ὡς I, καὶ ἡ γραφὴ τῆς προθέσεως ΕΚ διὰ διπλοῦ Κ, ἡ ἐκφορὰ δ' αὐτῆ γίνεται καὶ ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς, «ἐκκ τοῦ» (δ'-γ' αἰῶνος π. X.) καὶ «ἐκκ τῶν» (284 π. X.). Ὅρα Meisterhans Gr 2 p. 81, § 40, 2. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων καὶ οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος.

35

. . Δ
 . . Ϟ C
 . . Τ Ο Ν
 Η Ρ Ψ

Λίθος λευκός καὶ ἀποκεκρουμένος ἀπανταχόθεν, οὗ σφίζονται μόνον τὰ γράμματα ταῦτα καὶ δεξιόθεν αὐτῶν τὰ ὀπίσθια ἵππου καὶ ἡ γλαμὺς ἱππέως ἐξηνεμομένη, ἔχει μῆκος 0,17 καὶ πλάτος 0,12 καὶ πάχος 0,07. Εὐρέθη ὁ λίθος μεταξὺ ἄλλων λίθων ἐν τινι ὁδῷ, ὅθεν μετρήθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον.

36

Ι Ρ Ψ C	[ἤ]ρωε
Κ Α Ι Ρ Ε	[χ]άρσε

Λίθος λευκός ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ἀποκεκρουμένος, ὑπ' αὐτὰ δ' ἔχων ἀνάγλυπτον ἱππέα μετὰ γλαμύδος ἐξηνεμομένης καὶ ἵππον καὶ ὑπ' αὐτὸν γθόνιον Ἑρμῆν, εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλαίου, ὅθεν μετρήθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἔχει δὲ μῆκος 0,78 καὶ πλάτος 0,60 καὶ ὕψος 0,17.

37

. . . I S E R A P I A P . . .
 . . . A D R I A N V B . . .
 . . . O V E N E R I . . .
 . . . S I S I D I S . . .
 5 . . . V N C I A E Q
 . . . N I E O R
 . . . A B V S Q
 . . . I S N V
 . . . S Q V N I
 10 . . . L I V S
 V

Λίθος λευκός και αποκεκρωμένος δεξιόθεν ελίγον κατὰ τοὺς 4 πρώτους στίχους και ἀριστερόθεν και ἄνωθεν ὑπεράνω τῶν γραμμῶν και κάτωθεν παρ' αὐτὰ ἔχει μῆκος 0,62 και πλάτος 0,22 και πᾶχος 0,18, εὐρέθη δ' ἐν τῇ νέᾳ ἀγορᾷ, ἔθεν μεταφέρθη εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Ἡ Λατινικὴ αὐτῆ ἐπιγραφή, καλῶς ὑφ' ἡμῶν ἀντιγραφείσα ἄς ἀναγνωσθῆ και συμπληρωθῆ ὑπ' ἄλλων ἐπιτηδευστέρων.

Ἐν Αἰγίσι, Ἰουλίου ἀρ. μ. 1903.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΖΗΚΙΑΔΗΣ

ΑΤΤΙΚΟΝ ΛΓΓΕΙΟΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΟΜΠΗΣ ΓΑΜΟΥ

(Πίναξ 6-7).

Ὀφείλω νὰ ἐκφράσω πρὸς τὸν κ. Β. Στάχην θερμὰς εὐχαριστίας, διότι εἰς αὐτὸν ὄφειλω τὴν τιμὴν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ πίνακος 6 εἰκονιζομένου ὠραίου ἀγγείου.

Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, κρατῆρ ἐρυθρόμορφος ἐλευθέρου ῥυθμοῦ, εὐρέθη ἐν Τανάγρα και ἠγοράσθη διὰ τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον (ὑψ. 0,29. Διάμ. 0,26). Περιεγράφη διὰ βραχέων ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* 1889 σ. 69 και ελίγον λεπτομερέστερον ὑπὸ τοῦ Couve (Catalogue N° 1341), ἀλλὰ και αἱ δύο αὐτα περιγραφαὶ εἶνε ἀνεπαρκεῖς, ὡς παραλείπουσαι μίαν σπουδαιστάτην λεπτομέρειαν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Couve (Catalogue πίναξ XXV) δημοσιευθεῖσα φωτογραφία τοῦ ἀγγείου χρησιμεύει μόνον, ὅπως δείξῃ τὴν μορφήν τοῦ ἀγγείου, διότι ἐπὶ ταύτης δὲν φαίνεται ἀκριβῶς ἡ μοναδικὴ ἐκεῖνη λεπτομέρεια, ἣτις ἀξίζει ὅλως ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῆ και νὰ ἐξετασθῆ μετὰ πολλῆς προσοχῆς.

Ἡ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ἀγγείου ἐξελισσομένη παράστασις ἀπεικονίζει πρᾶξιν ληρθεῖσαν ἐκ τῶν τελετῶν τοῦ γάμου, και δὴ ἀκριβέστερον τὴν μετάβασιν τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῶν γάμων, τὴν τῆς νύμφης μέθοδον¹.

¹ Φωτίου Λεξικὸν ἐν λέξ. ζήτηρος ἡμιονικόν (τόμ. 1 σελ. 246 Naber). Ὁ M. Collignon (ἐν ἀρθρῷ Matrimonium τοῦ Diction-

Μετὰ τὸ γαμικὸν συμπόσιον, ὅπερ ἐγένετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης, μεταφέροντο οἱ νεόγαμοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ συνοδευόμενοι ὑπὸ μεγάλης πομπῆς. Ἡ ἐκκίνησις ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας τῆς νύμφης ἐγένετο κατὰ τὴν νόκτα ὑπὸ τῷ ῥῶς τῶν λαμπάδων· *παρὰ λαβόντες αὐτήν* (τὴν νύμφην) *ἐκ τῆς πατρῷας ἐστίας ἐπὶ τὴν ἄμαξαν ἄγουσιν εἰς τὰ τοῦ γαμοῦντος ἐσπέρας ἰκλιῆς*.

Γάμος, καθ' ἃν ἡ νύμφη δὲν ὠδήγεῖτο εἰς τὴν νέαν αὐτῆς κατοικίαν ὑπὸ τὴν λάμπην τῶν νυμφικῶν δάδων, δὲν ἐλογίζετο ὡς κανονικὸς γάμος¹, διὰ τοῦτο δὲ και οἱ ἀγγειογράφοι², εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἐκκινήσεως τῆς νύμφης, δὲν παραλείπουσι ποτὲ τὰς δᾶδας, αἵτινες φέρονται πάντοτε ὑπὸ γυναικὸς προηγουμένης τῆς πομπῆς και μετασφραγύσης τὴν κεφαλήν πρὸς τοὺς νυμφίους. Ἡ γυνὴ αὐτῆ εἶνε ἡ μήτηρ τῆς νεαρῆς νύμφης³.

Ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἡμῶν πλησίον τῆς μητρὸς εὐnaire Saglio-Pottier ὀνομάζει τὸ μέρος τοῦτο τῆς τελευτῆς ἀγορῆς, και παραπέμπει διὰ τὴν λέξιν ταύτην εἰς τὸν *Ἠσύμιον ἀγορῆ* πορθεία τῆς νύμφης πρὸς τὸν ἄνδρα, *Ῥόδιον*· ἀλλὰ ἡ λέξις αὕτη, ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τὴν *Ῥόδον* και δὲν δύναται νὰ λησθῆ ὑπ' ὅψαι προκειμένου περὶ Ἀττικῆς.

¹ Σχολ. εἰς Εὐρ. Ἔλκ. 989.

² Furtw. Coll. Sabouroff πίν. LVII. Wiener Vorlegebl. 1888, πίν. VIII, 1 Diet. des antiq. ἀρθρ. Matrimonium κλ.

³ Εὐρπ. Μῆδ. 1027. Φοίν. 344 καὶ Ἡφρ. Αὐλ. 723-734

ρηται βωμός ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε πύρ (εἰκονιζόμενον δι' ἐπιθέτου λευκοῦ χρώματος ἐξαρκασθέντος, οὕτινος ὁμοίως ἔχγη φλίνονται ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἐξεταζομένου ὑπὸ εὐνοϊκῶν φωτισμῶν). Ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου ἐτελέσθη ἀναμφιβόλως ἡ πρὸ γάμου θυσία καὶ ἀπὸ τῆς πυρᾶς αὐτοῦ ἀνήρθησαν καὶ νυμφικαὶ δάδες.

Ἀμέσως μετὰ τὴν μητέρα ἀκολουθοῦσιν οἱ νεόγαμοι ὁ γαμβρὸς ὀδηγεῖ τὴν νύμφην ἀπὸ τῆς χειρὸς¹ δεικνύων εἰς αὐτὴν τὸ μέλλον νὰ ἀπανάγη αὐτοὺς ὄχημα, ἡ δὲ νύμφη κῦπτει τοὺς ὀφθαλμοὺς κιδημόνως πρὸ τῶν βλεμματίων τοσοῦτου κόσμου παρατηροῦντος αὐτήν. Σημειωτέον ὅτι ἡ νύμφη δὲν ἔχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸν πέπλον.

Ἄνωθεν τῆς μητρὸς ἵπταται εἰς Ἐρώς μεταστρέφων τὴν κεφαλὴν, ὅπως παρατηρήσῃ καὶ αὐτὸς τὴν νύμφην. Οὗτος ἵπταται πρὸς τέθριππον, οὕτινος οἱ ἵπποι ἐν μέρει ἀποκρύπτονται ὑπὸ κυματοειδούς τινας ἐξάρσεως τοῦ ἐδάφους διὰ τῆς προτεταμένης δεξιᾶς ἐπιδεικνύει τὴν νύμφην τὸ ὄχημα, ἡ ἴσως θωπεύει τὸ στῆθος τῶν ἵππων, ὅπως καταπραύνη τὴν ἀνυπόμονον ὄρμην αὐτῶν. Ἐτέρος Ἐρώς ἰσχυόμενος ἐπὶ τοῦ νότου τοῦ ἐνὸς τῶν ἵππων, διευθετεῖ τὰ προσκεφάλαια τῆς ἀμάξης, ἅτινα νὰ γυνὴ παραλαβοῦσα ἐξ ἐνὸς μεγάλου κιβωτίου, παρέδωκεν εἰς τὸν Ἐρώτα δι' ἐτέρως γυναικὸς, ἐνῶ αὐτὴ ἐπανακλεῖει τὸ κιβώτιον. Εἰς τὴν προετοιμασίαν ταύτην βοηθοῦσι καὶ δύο ἕτεραι γυναῖκες².

Κλάδοι δάφνης φυόμενοι σποραδικῶς ἐκ τοῦ ἐδάφους περιστῶσι τὰ δένδρα, διότι ἡ πρᾶξις ἐκτελεῖται ἐπὶ δασώδους ὄρους καὶ εἶνε πιθανώτατα εἰλημμένη ἐκ τῆς μυθολογίας.

Τὰ πρόσωπα τοῦ ὀπισθοῦ μέρους τοῦ ἀγγείου εἶνε μεγαλειότερα τῶν τοῦ ἔμπροσθου, ἡ δυσαναλογία δ' αὐτῆ, ἡτις εἶνε ἐκμισθητὴ ἐπὶ τοῦ πίνακος ἡμῶν, περιστῶντος τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγγείου ἐν ἐξελίξει ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας, προξενεῖ δυσάρεστον αἰσθημα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πρωτοτύπου τῆς εἰκόνος ἐπὶ τοῦ ἀγγείου.

Τέσσαρα πρόσωπα ἀκολουθοῦσι μετὰ τοὺς νεογάμους, ἔμπροσθεν μὲν μία γυνὴ καὶ εἰς γενειο-

φόρος ἀνὴρ, ὧν ἡ μὲν γυνὴ εἶνε πιθανώτατα ἡ νυμφευτρία, ὁ δὲ ἀνὴρ ὁ παρόνυμφος, νυμφευτῆς ἢ πάροχος¹, ὅπισθεν δὲ μία αὐλητρίς καὶ μετὰ ταύτην ἐν τέλει τῆς πομπῆς εἰς παῖς ὁδοφόρος.

Ἐπὶ μᾶλλον πρὸς τὰ ὀπίσω κἀθίγεται ἐπὶ τυχαιῶν ἐξάρσεων τοῦ ἐδάφους, τρεῖς γενειοφόροι ἀνδρες, οἵτινες μετέσχον τῆς τελετῆς, διότι εἶνε καὶ αὐτοὶ ἐστεμμένοι διὰ μύρτου, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα τῆς πομπῆς. Οὗτοι εἶνε ὁ πατήρ καὶ οἱ στενωτάτοι συγγενεῖς τῆς νύμφης. Τὰ βλέμματα αὐτῶν εἶνε πρὸς ταύτην ἐστραμμένα, ἀλλ' ἐνῶ οἱ δύο πρῶτοι παρατηροῦσι ταύτην ἀπαθῶς, ἐρειδόμενοι ἡσύχως ἐπὶ τῶν ῥάβδων αὐτῶν, ὁ τρίτος αἶρει διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ πράγμα τι, ἔτοιμος νὰ ἐκσπρονδήσῃ τοῦτο κατὰ τῶν νεογάμων. Ομοίον τι πράγμα ἐπιρριθὲν ἤδη κατὰ τούτων κεῖται γαμὰ ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος μετὰ τὴν πομπήν.

Ἐν τοῖς Προακτικοῖς τὰ δύο ταῦτα πράγματα οὐδὲν περιγράφονται, ὁ δὲ Couve οὐδαμῶς σημειῶν τὸ γαμὰ κείμενον, ὑποθέτει, ὅτι τὸ μέλλον νὰ ῥιθῆ ὑπὸ τοῦ κληθέντος ἀνδρὸς εἶνε κἀνθαρος (!). Ἐν τούτοις οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι τὰ δύο ταῦτα πράγματα εἶνε ἀπλούστατα ὑποδήματα.

Μέχρι τοῦδε δὲν ἐγνωρίζομεν, ὅτι ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, κατὰ τὸν γάμον, τὸ ἔθιμον νὰ ῥίπτωσι κατὰ τῆς νύμφης καταλειπούσης τὴν πατρικὴν οἰκίαν ὑποδήματα, γνωρίζομεν ὁμοίως ὅτι τὸ ἔθιμον εἶνε καὶ σήμερον ἔτι γενικὸν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Οὐαλίᾳ². Εἰς τὸ ἔθιμον τοῦτο συνήθως ἀποδίδεται συμβολικὴ σημασία. ὑποτίθεται δηλαδὴ ὅτι διὰ τοῦτου ὑποδεικνύεται, ὅτι ἡ οἰκογένεια καὶ ἰδίως ὁ πατήρ τῆς νύμφης ἀπεκδύονται πάσης ἐπὶ ταύτης ἐξουσίας³. Ἀνάλογον συμβολικὸν ἔθιμον ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑβραίοις: Καὶ τοῦτο τὸ δικαίωμα ἔμπροσθεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὴν ἀρχιστεῖαν καὶ ἐπὶ τὸ ἀντάλλαγμα, τοῦ σῆσαι πάντα λόγον, καὶ ὑπελνετο ἀνὴρ τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ καὶ ἐδίδου τῷ πλησίον αὐτοῦ τῷ ἀρχιστεῖοντι τὴν ἀρχιστεῖαν αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἦν

¹ Ηολυδ. III. 40. Φωτίου ἔ. ἀ.

² Ἴδε παραδείγματα ἐν δύο νεωτάτοις ἀγγλικῶς μυθιστορηματι, Nancy ὑπὸ Rhoder Broughton I σελ. 111 Pride and prejudice ὑπὸ Jane Austen.

³ Hutehinson. Marriage customs in many lands (Λονδόνου 1897). Κεφ. XXI.

¹ Εὐριπ. Ἄλκ. 917. γαμὰς ἀλόγον χέου βασιλεύων.

² Ηρόδ. Εὐρ. Ἄλκ. 917. γάμοι Θεσσαλῶν καὶ ξύλλογοι γυναικῶν πλῆθεῖς μετὰ τῆς σερβικῆς σημειώσεως τοῦ Weil.

μαρτύριον ἐν Ἰσραήλ¹. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρεται προκειμένου περὶ ἀπαρνήσεως γάμου μετ' ἐπικλήρου γήραος. Ὁ ποιούμενος τὴν ἀπαρνῆσιν ἐδήλου τοῦτο συμβολικῶς ἀπαρνούμενος τὰ ἐαυτοῦ ὑποδήματα, καὶ δίδων ταῦτα εἰς ἐκεῖνον, ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ἡ ἀπαρνῆσις.

Ἡ Jane Harrison εἰς ἣν ὑπέδειξα τὸ ἀγγεῖον τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, παραπέμπει ἐν ταῖς Prolegomena to the study of the greek religion σελ. 107 εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Ἑλληνικὰ ζήτηματα § 12) ἀναφερομένην αἰτιολογικὴν ἱστορίαν, τὴν ἐξῆς: «Τίς ἢ παρὰ Δελφοῖς Χάριλα;» Λιμὸς ἐξ ἀόχμου τοῖς Δελφοῖς κατέσχε, καὶ πρὸς τὰς θύρας τοῦ βασιλέως ἐλθόντες μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἰκέτευον· ὁ δὲ τῶν ἀλφίτων καὶ τῶν χειρόπων μετεδίδου τοῖς γνωριμωτέροις αὐτῶν· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ πᾶσιν ἐλθούσης δὲ παιδὸς ἔτι μικρᾶς ὄρφανῆς γορέων καὶ προσπλαρούσης, ἐρράπισεν αὐτὴν ὑποδήματι καὶ τῷ προσώπῳ τὸ ὑπόδημα προσέρουφεν· ἡ δὲ πενιχρά τις οὔσα καὶ ἔρημος, οὐκ ἀγενὴς δὲ τὸ ἦθος, ἐκποδὸν γενομένη καὶ λύσσασα τὴν ζώνην ἀνήρτησεν ἐαυτήν. Ἐπιτείνοντος δὲ τοῦ λιμοῦ καὶ νοσημάτων προσγενομένων ἀνείλεν ἡ Πυθία τῷ βασιλεῖ Χάριλαν ἰλίσκεσθαι παρθένον αὐτοθάνατον. Μόλις οὖν ἀνευρόντες, οὗ τοῦτομα τοῦτ' ἦν τῇ ῥαπισθείσῃ παιδί, μεμιγμένην τινὰ καθαροῦ θυσίαν ἀπειλέσαν, ἦν ἐπιτελοῦσιν

ἔτι καὶ νῦν δι' ἐννέα εἰδῶν. Προζάθηται μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν ἀλφίτων καὶ τῶν χειρόπων ἐκδιδοὺς πᾶσι καὶ ξένοις καὶ πολίταις, κομίζεται δὲ τῆς Χαρίλης παιδικὸν εἶδωλον· ὅταν οὖν πάντες λάβωσιν, ὁ μὲν βασιλεὺς ῥαπίζει τῷ ὑποδήματι τὸ εἶδωλον, ἡ δὲ τῶν Θυάδων ἀοχηγῶς ἀραιμένη κομίζει πρὸς τινα τόπον φαραγγώδη, καλεῖ σχοιῖου περιάφαντες τῷ τραχήλῳ τοῦ εἶδωλου κατορήτουςιν, ὅπου τὴν Χάριλαν ἀπαγαμένην ἔθαψαν.

Δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου σχετίζεται ὑποσδήποτε πρὸς τὸ διὰ τοῦ ἀγγείου ἡμῶν γνωστὸν γενόμενον περιέργων χαμικὸν ἔθιμον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἡ ἐπίρρησις ὑποδημάτων ἐπὶ τῆς νόμης καταλειπούσης τὸν πατρικὸν οἶκον δὲν εἶνε κατ' οὐδένα τρόπον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πρὸς τὴν τύψιν τινὸς δι' ὑποδήματος. Ἄλλως τε δὲ καὶ δὲν γνωρίζομεν τὴν σημασίαν, ἣν εἶχεν ἡ τύψις αὕτη δι' ὑποδημάτων ἐν τῷ δελφικῷ ἔθιμῳ¹, γενικῶς μόνον κατανοοῦμεν, ὅτι τὸ ἔθιμον ἦτο ἀγροικόν, ἐνῶ τούνησιον ἡ ἐπίρρησις τοῦ ὑποδήματος κατὰ τῆς νόμης εἶχε νομικὴν ἔννοιαν. Ἄλλὰ καὶ τὸ νὰ ζητῆ τις νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ἔθιμον τοῦ ἀγγείου ἡμῶν διὰ τοῦ Δελφικοῦ ἔθιμου, εἶνε ὡς νὰ ζητῆ νὰ ἐρμητεύσῃ τὸ *obscurum* διὰ τοῦ *obscurius*.

PAUL PERDRIZET

¹ Ροῦθ. IV, 7. Πρὸς. Moise Schwab, Le Talmoud de Jérusalem, Τόμ. IX σελ. 226 καὶ Chassan, essai sur la Symbolique du droit σελ. 160.

¹ Πρὸς. Mannhardt, antike Wald-und Feldkulte II, σελ. 298. Usener Rhein. Mus. XXX (1875) σελ. 203.

ΑΤΤΙΚΑ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων ἐξ Ἀττικῆς ψηφισμάτων τὰ μὲν εἶνε ἀνέκδοτα, τὰ δὲ ἐξεδόθησαν, ἀλλὰ προσεδέοντο συμπληρώσεων ἢ συμπλήρουσθαι διὰ νέων τεμαχίων· εἰσι δὲ ἐν συνόψει

δύο ψηφίσματα Ἀθηναίων
 τρία ψηφίσματα φυλετῶν
 ἐν ψήφισμα δημοτῶν
 ἐν Τετραπόλεων
 ἐν Μεσογαίων
 ἐξ ψηφίσματα θιασωτῶν ἐρασιστῶν ὀργεῶνων.

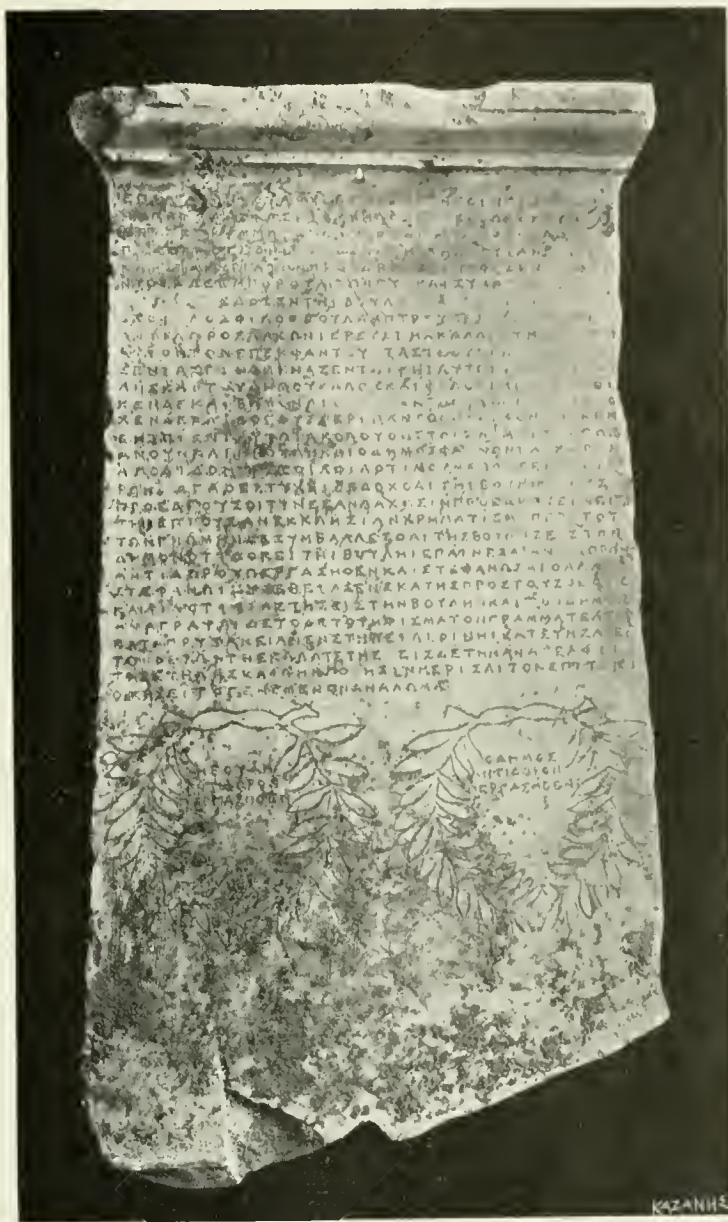
1. Τῶν ἐνταῦθα ἐκδόδομένων ψηφισμάτων τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων τὸ μὲν πρῶτον εὑρέθη ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ἅς ἐν ἔτει 1896 ὀκτώμηναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιχειρείας ἐνήργησε κατὰ τὸν ἔξω Κεραμεικὸν ὁ μακαρίτης Ἀ. Οἰκονόμου (πρὸς. Πρακτικὰ 1896 σ. 20), τὸ δὲ δευτέρον εἶχεν ἤδη ἀνακαλυφθῆ ἐν ταῖς ἐρεῦναις ταῖς γενομέναις ἐν ἔτει 1890 ἐν ταῖς παρὰ τὸ Δίπυλον τόποις ὀκτώμηναις τῆς αὐτῆς ἐπιχειρείας ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Δ. Μυλωνᾶ (πρὸς. Πρακτικὰ 1890 σ. 19), ἀμφότερα δὲ προσέρχονται, ὡς τὰ ἴδια μαρτυροῦσιν, ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Καλλιόστης. Περὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου τὰδε λέγει ὁ Πανσθενὴς ὁμιλῶν περὶ τῶν τόπων τῶν ἔξω τῆς πόλεως Ἀθηναίων κειμένων I 29, 2: ἐγγυτάτω δὲ Ἀκαδημίᾳ, χωρίον ποτὲ ἀνδρὸς ἰδιώτου, γυμνάσιον δὲ ἐπ' ἐμοῦ, κατοῦσαι δ' ἐς αὐτὴν περὶβόλως ἔστιν Ἀριτέμδος καὶ ξόανα Ἀρίστης καὶ Καλλιόστης· ὡς μὲν γὰρ ἐγὼ δοκῶ καὶ ὁμολογεῖ τὰ ἔπη τὰ Πάμφω (ούτω κατὰ τὴν τοῦ Hecker διόρθωσιν Philol. V 429 ἀπὸ τοῦ ἐν χειρογράφοις Σατιροῦς, τῆς Ἀριτέμδος ἴσθιν ἐπικλήσεις αὐταὶ πρὸς. H. Usener, Götternamen σ. 50, 53), λεγόμενον δὲ καὶ ἄλλων εἰς αὐτὰς λόγον εἰδὼς παραβήσομαι. Ἐάν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο ἀνήκουσι τὰ κατὰ

τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἔτους 1896 ἀνακαλυφθέντα θεμέλια ἐλληνικοῦ οἰκοδομήματος, μένει εἰσέτι ἀμφίβολον, ἅτε μὴ ἀρκούντως γνωστοῦ ὄντος τοῦ σχεδίου αὐτοῦ (πρὸς. W. Dörpfeld ἐν Athen. Mitt. XXI 463 καὶ W. Judeich, Topographie von Athen σ. 363), καὶ ἡ πρώτη δὲ τῶν δύο ἐπιγραφῶν εὑρέθη οὐχὶ κατὰ γῶραν κειμένη, ἀλλ' ἐπὶ ὑπονόμου παρὰ τὴν μεγάλην σκυρωτὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τοῦ Δίπυλου πρὸς βαρρᾶν χωροῦσαν. Ἐν ταῦθα ἐπίσης εὑρέθη ἄλλο ψήφισμα θιασωτῶν, τὸ ἐνταῦθα κατωτέρω νῦν πρῶτον δημοσιευόμενον.

Στήλη φαιῶ μαρμαῦρου ἐλλιπῆς μόνον κατὰ τὴν κάτω δεξιὰν γωνίαν, ἀνωθεν κεκοσμημένη διὰ ἐπικρανιτίδος, πλάτος 0.37 ἕως 0.425, ὕψος 0.76, πάχος 0.11 ἕως 0.12. Ἡ γραφὴ ἐπιμελημένη, ἐν γένει στοιχηρὸν μετὰ τινων ἀνωμαλιῶν ἐν ταῖς τελευταῖαις στίχοις· εἰς τὸ τέλος ὁμοῦς τῶν στίχων τὰ γράμματα εἶνε ποτὲ μὲν πυκνότερα, ποτὲ δὲ ἀραιότερα, μένουσι δὲ καὶ κενά, διότι ὁ χαρακτὴς ἐπρόσεξε νὰ συμπίπτουσι τὰ τέλη τῶν στίχων πάντοτε πρὸς τὰ τέλη συλλαβῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἔμεινεν ἀπαρκατήρητον, π. γ. καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 176 ἐν IG. II ἐπιγραφῇ (Dittenberger, Sylloge 151) τοῦ ἔτους 330/29 πρὸς Ἄρ. ὁ χαρακτὴς ἄφησε κενὰς μίαν ὡς τέσσαρας θέσεις ἐν τέλει τῶν στίχων, περισσοτέρας δ' ἔτι ὁ χαρακτὴς τῆς ἐπιγραφῆς IG. II 41 τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ τετάρτου αἰῶνος· τὸ ἴδιον δὲ συμβαίνει καὶ ἐν ἄλλαις Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς εἰσέτι στοιχηρὸν γεγραμμέναις τοῦ τρίτου μάλιστα αἰῶνος (πρὸς. W. Kolbe ἐν Festschrift für O. Hirschfeld σ. 317). Προσέτι σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τέλει τῶν γραφῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ μικροτέρων κώλων τοῦ λόγου, ὑπάρχουσιν ὅπως καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς τῶν ἰδίων χρόνων (πρὸς. W. Larfeld, Handbuch

der griechischen Epigraphik II σ. 577) νεοί γῶροι ἐνός (ἐν στ. 10, 12, 15, 28) ἢ δύο (ἐν στ. 18) γραμμάτων.

Τὸς δέκα πρώτους τοῦ ψηφίσματος τοῦτου στίχους ἐδημοσίευσεν Ἰδὴ ἐν Jahreshefte V σ. 136.

Ἐπὶ Ἀ[υ]σ]ανίου ἀρχοντος ἐπὶ τῆς Οἰνείδος ὀγδό-
ης προ[τ]ανείας ἦι Εὐμηλος Ἐμπεδιώνος Εὐωνυ-
μεὺς ἐγραμμάτευσεν· Ἀνθεστηριῶνος ὀγδοῦσι ἐ-
πὶ δέκα, ὀγδόῃ καὶ δεκάτῃ τῆς πρυτανείας· ἐκ-
5 κλησίᾳ κυρίᾳ· τῶν προέδρων ἐπεψήφισεν Εὐφρό-
νιος Κλεομπόρου Λιζωνεύς καὶ συμπρόεδρος·
ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ·
Θεόφιλος Φιλοθέου Λαμπρεύς εἶπεν· ἐπειδὴ
Ἄντιδωρος λαχὼν ἱερεὺς τῆς Καλλιόπης τὸν ἐπι-

10 αὐτὸν τὸν ἐπ' Ἐκφάντου τὰς τε θυσίας πάσας ἔθυ-
σεν τὰς γινομένας ἐν τῷ ἐνικυτῷ ὑπὲρ τῆς βου-
λῆς καὶ τοῦ δήμου καλῶς καὶ φιλοτίμως, ἀνέθη-
κεν δὲ καὶ βωμὸν λίθινον ἐκ τῶν ἰδίων, ἀπενήνο-
χεν δὲ καὶ λόγους περὶ πάντων ὧν οἰκονόμηκεν
15 ἐν τῷ ἐνικυτῷ ἀκολούθως τοῖς νόμοις· ὅπως
ἂν οὖν καὶ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος φρίωνται χάριν
ἀποδιδόντες τοῖς φιλοτιμουμένοις εἰς τὸ ἰε-
ρόν· ἀγαθεῖ τύχῃ, δεδύχθῃ τῇ βουλῇ τοὺς

- προέδρους οἵτινες ἂν λάχωσιν προεδρεύειν εἰς
 20 τὴν ἐπιούσῃ ἐκκλησίῃ χρηματίσαι περὶ τού-
 των, γνώμην δὲ ζυμβάλλεσθαι τῆς βουλῆς εἰς τὸν
 δῆμον ὅτι δοκεῖ τῆι βουλῆι ἐπαινέσαι Ἀντίδωρον
 Ἀντιδώρου Περγασῆθεν καὶ στεφανῶσαι Θαλλοῦ
 στεφάνου εὐσεβεῖας ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς
 25 καὶ φιλοτιμίας τῆς εἰς τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον·
 ἀνχαράψαι δὲ τὸδε τὸ ψήφισμα τὸν γραμματέα τὸν
 κατὰ πρυτανείῃν ἐν στήλει λιθίνῃ καὶ στήσαι ἐν
 τῷ ἱερῷ τῆς Καλλιόστης· εἰς δὲ τὴν ἀνχαράφην
 τῆς στήλης καὶ τὴν ποιήσῃν μερίσαι τὸν ἐπὶ τῆι δι-
 30 οικήσει τὸ γενόμενον ἀνάλωμα.

Ἡ βουλὴ	Ὁ δῆμος
Ἀντίδωρον	Ἀντίδωρον
Περγασῆθεν.	Περγασῆθεν.

Ψήφισμα Ἀθηναίων εἰς τιμὴν Ἀντιδώρου υἱοῦ
 τοῦ Ἀντιδώρου Περγασῆθεν ἱερέως τῆς Καλλιόστης.

Ὁ ἄρχων Λυσανίας ἐφ' οὗ ἐγένετο τὸ ψήφισμα
 ὅπως καὶ ὁ προκατόχος αὐτοῦ Ἐκφάντος νῦν πρῶ-
 τον ἀπαντῶσιν, κατὰ δὲ τὴν γραφὴν ἀνέχουσιν εἰς
 τοὺς μεταξὺ 280 καὶ 240 πρὸ Χρ. χρόνους· τίθεν-
 ται δὲ ὑπὸ τοῦ J. Kirchner, Prosopogr. Att. II σ.
 638 εἰς τὰ ἔτη 248/7 καὶ 247/6 συμφώνως πρὸς
 τὸν ὑπὸ W. S. Ferguson ἀνακαλυφθέντα νόμον
 τῆς κατὰ σειρὰν τῶν φυλῶν κατ' ἔτος ἐκλογῆς
 τῶν γραμματέων. Ἐν τούτοις οἱ ἄριστοι οὗτοι δὲν
 δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀσφαλῆς, πρῶτον μὲν
 διότι ἐν γένει ἡ διαδοχὴ τῶν ἀρχόντων τῶν μέσων
 χρόνων τοῦ τρίτου αἰῶνος πρὸ Χρ. δὲν εἶνε ἀρ-
 κούντως ἐξηκριτωμένη, ἐπομένως δὲ εἶνε ἀδύνατον
 νὰ ἔρισθῃ ἡ θέσις ἑνὸς ἀρχόντος μόνου κατὰ τὴν
 φυλὴν εἰς τὴν ἀνήκει ὁ γραμματεὺς τοῦ ἔτους
 αὐτοῦ, γνωστοῦ ἔντος ὅτι ἡ κατὰ φυλὰς ἐκλογὴ
 ὑπέστη ἐνίοτε μεταβολὰς (πρὸς W. Kolbe ἐν Ath.
 Mitt. XXX σ. 73)· δεύτερον δὲ διότι εἰς τὸν κα-
 τάλογον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἀρχόντων
 τῶν χρόνων τούτων ὑπάρχουσι κενὰ καὶ ἄλλα ἔτη
 εἰς α κατὰ τὸν τοῦ Ferguson κανόνα ἐπίσης ἁρ-
 μόζει γραμματεὺς ἀνέχων εἰς τὴν Ἐρεγθεῖδα φυ-
 λήν. Τὸ ἔτος τοῦλάχιστον τοῦ Ἐκφάντου ἕπερ
 ἦτο κοινόν, ὡς ἀποδεικνύει ἡ διπλῆ τῆς ἡμέρας
 ἐνδείξις ἐν στίχῳ β, ἔρριζεται ὑποσδῆποτε ἐκ τούδε

ὅτι υἱὸς τοῦ γραμματέως Εὐμήλου τοῦ υἱοῦ τοῦ
 Ἐμπεδίου Εὐωνυμῆος ἀνακριβῶς εἶνε Ἐμπε-
 δίων Εὐμήλου Εὐωνυμῆος ὅστις ἐπὶ ἄρχοντος βε-
 βαιωμένης χρονολογίας, τοῦ Θρασυλῶντος, ἐν ἔτει
 221/0 πρὸ Χρ. (πρὸς Inschriften von Magnesia 16, Dittenberger, Sylloge 256) εἶπε τὸ ψή-
 φισμα IG. II 403. Δὲν μοι φαίνεται δὲ ἀδύνατον
 ὁ ἄρχων Ἐκφάντος νὰ εἶνε Ἐκφάντος Εὐφάνου
 Θριάσιος ὅστις ἀναφέρεται ὡς στρατηγὸς ἐν τῇ ἐξ
 Ἐλευσίνος ἐπιγραφῇ IG. II 5, 964 b καὶ Ἐκ-
 φάντος Εὐφάνου ὅστις ἐπὶ Ἀρχελαίου ἀρχοντος
 (212/1 πρὸ Χρ. κατὰ Kirchner, 224/β κατὰ J.
 Beloch, Griechische Geschichte III 2, 61) εἶπε
 τὸ ψήφισμα II 431, ὁ δὲ ταμίης τῆς βουλῆς Ἐκ-
 φάντος Θριάσιος, ὅστις ἐν τῷ ψήφισματι τούτῳ
 ἐπαινεῖται καὶ στεφανοῦται, ἴσως δὲν εἶνε ὡς νο-
 μίζουσιν ὁ U. Koehler καὶ ὁ J. Kirchner, Proso-
 pogr. Att. 4660, ὁ αὐτὸς τῷ προτείνοντι τὸ ψή-
 φισμα, ἀλλὰ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἱερεὺς τῆς Καλλι-
 ὀστης Ἀντίδωρος Ἀντιδώρου Περγασῆθεν, οὗ τὸ
 ὄνομα παρελείφθη ὑπὸ τοῦ J. Kirchner καὶ ἐν τοῖς
 Addenda τοῦ ἔργου Prosopogr. Att., καὶ ὁ πρόε-
 δρος Εὐφρόνιος Κλεμπόρου Αἰξωνεὺς δὲν εἶνε ἄλ-
 λοθεν γνωστοί· ὁ δὲ ἄρτωρ τοῦ ψήφισματος, Θεό-
 φίλος Φιλοθέου Λαμπιρέως, ἴσως πατέρα εἶχε τὸν
 Φιλόθεον Στρατίου Λαμπιρέα ὅστις ἐπὶ Μενε-
 κλέους ἀρχοντος (283/2 πρὸ Χρ. κατὰ Kirchner,
 μεταξὺ 283/2 καὶ 281/0 κατὰ Beloch III σ. 50)
 ἀναφέρεται ὡς ἀκοντιστῆς IG. II 316 (Kirchner,
 Prosopogr. Att. II p. 487, 14498 a), θυγατέρα
 δὲ ἴσως τὴν Κλεοστράτην Θεοφίλου Λαμπιρέως
 γνωστὴν διὰ τοῦ ἐπιτομῆίου κιονίσκου II 2279.
 Τῆς αὐτῆς οικογενείας εἶνε, ὡς φαίνεται καὶ Θεό-
 φίλος Ἀμεινοκλέους Λαμπιρέως II 2277.

2. Τεμάχιον τοῦ κάτω μέρους στήλης φαιῶ
 μαρμάρου, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν κοιλῶν, δεξιόθεν
 δὲ καὶ ἀριστερόθεν ἀκέραιον, πλάτος 0.30, μέγι-
 στον ὕψος 0.17, πάχος 0.07. Γραφὴ οὐχί ἡ στοι-
 χηδὸν καλουμένη, ἐνδοικνούσα τοὺς μέσους χρό-
 νους τοῦ τρίτου πρὸ Χρ. αἰῶνος· ὕψος γραμμάτων
 0.005, ἀπόστασις στίχων 0.01. Τοῦ ἄνω μέρους
 τοῦ λίθου ἡ ἐπιφάνεια εἶνε πόσον τετριμμένη ὥστε
 οἱ πρῶτοι στίχοι τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ μεγάλῃς δυσ-
 κολίας ἀναγινώσκονται.

ΙΣΤΕΦΑ
 Ι ΓΑΣ
 Ι ΥΛΗΝΚΑΙ
 Ι ΥΐΐΦΙΣ
 ΟΝΔΗΜΟΝ, ΝΛΓ
 5 ΜΑΕΝΣΤΗΛΕΙΛΙΘ Ι Γ ΜΛΤΕΑ
 ΤΟΝΚΑΤ/ Γ'ΑΝΛΙΑ'ΚΑΙΣΤΗΣΑΙΕΝΤΛΙ
 ΙΕΡΛΙΤΗΣΚΑΛΛΙΣΤΗΣΕΙΣΔΕΤΗΝΑΝΑΓΡΑ
 ΦΗΝΚΑΙΤΗΝΚΑΤΑΣΚΕΥΗΝΤΗΣΣΤΗΛΗΣΜΕ
 ΓΙΣΑΙΤΟΝΤΑΜΙΑΝΤΛΝΣΤΡΑΤΙΛΤΙΚΛΝΤ
 10 ΓΕΝΟΜΕΝΟΝΑΝΑΛΛΗΜΑΚΑΙΛΟΓΙΣΑΣΘΑΙ-
 ΔΗΜΛΙ

[ἐπικινέσκι τὸν δεῖνκ - - καὶ στεφκνῶσκι θκλλοῦ] στεφά-
 [νωι εὐσεβεῖς ἐνεκκ τῆς περὶ τὰς θ]εάς
 [καὶ φιλοτιμίας τῆς εἰς τὴν βο]υλὴν καὶ
 [τ]ὸν δῆμον· [ἀ]νγκ[ράψκι δὲ τὸδε τὸ] ψήφισ-
 5 μκ ἐν στήλει λιθ[ίνε]ι [τὸγ] γ[ρχμ]κτέκ
 τὸν κκτὰ [πρ]υ[τ]ανείκ[ν] καὶ στῆσκι ἐν τῶι
 ἱερῶι τῆς Καλλίστης· εἰς δὲ τὴν ἀνγκρα-
 φὴν καὶ τὴν κκτκσκευὴν τῆς στήλης με-
 ρίσκι τὸν ταμίαν τῶν στρατιωτικῶν τ[ὸ]
 10 γενόμενον ἀνάλωμκ καὶ λογίσκσθκι [τῶι
 δήμωι.

Τὸ ψήφισμα, οὗ τὸ τέλος διασώζεται ἐπὶ τοῦ λί-
 θου τούτου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀναφέρεται
 ὅπως καὶ τὸ ἐπὶ Λυσανίου ἀρχοντος γενόμενον εἰς
 ἱερέα τῆς Καλλίστης. Ἡ γρασεολογία ἐν μὲν τοῖς
 ἄλλοις συμφωνεῖ, παραλλάττει δὲ ἐν ἀσημάνοις·
 πρῶτον μὲν ἐν στ. 2 γράφεται: εὐσεβείας ἔνεκα τῆς
 πρὸς τὰς θεάς, ἐν ᾧ τὸ περὶ Ἀντιδώρου ψήφισμα
 λέγει ἐν στ. 24 γενικῶς τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς· αἱ δὲ
 θεαὶ αὖται ἀριδύλως εἰσὶν ἡ Καλλίστη καὶ ἡ Ἀρί-
 στη, ὧν τὰ ξόανα ἦσαν ἰδρυμένα κατὰ Παισανίαν
 ἐν τῷ ἱερῷ· δεύτερον δὲ τὸ μὲν γράφει ἐν στ. 8 εἰς
 δὲ τὴν ἀναγραφὴν καὶ κατασκευὴν τῆς στήλης, τὸ δὲ
 περὶ Ἀντιδώρου ἐν στ. 28: εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν
 τῆς στήλης καὶ τὴν ποιήσιν· τρίτον δὲ τὸ εἰς ταῦτα
 γενόμενον ἀνάλωμα ἐν τούτῳ μὲν διατάσσεται νὰ
 παρέγῃ ὁ ταμίης τῶν στρατιωτικῶν, ἐν ἐκείνῳ δὲ ὁ
 ἐπὶ τῆ διοικήσει (πρὸς W. Larfeld, Handbuch II
 σ. 721), τέταρτον δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ ψήφισματι προσ-
 τίθεται: καὶ λογίσασθαι τῶι δήμωι. Ὡς πρὸς τὴν
 γράσιν ταύτην, ἐπειδὴ τυχαίως οἱ ἐν τῇ Sylloge
 τοῦ Dittenberger πίνακες δὲν παρέχουσι παράδειγ-

μα, ἀναφέρω II 5, 587 b στ. 18 λογίσασθαι τοῖς διη-
 μόταις, II 567 b στ. 26: ὅτι δ' ἂν ἀνάλωμα γένη-
 ται λογίσασθαι τεῖ φυλεῖ, II 615 κατὰ τὴν ἐμὴν
 συμπλήρωσιν (ἰδὲ κατωτέρω) στ. 10: καὶ λογίσα-
 σθαι τοῖς ἐραμισταῖς, II 605 στ. 20: τὸ δὲ ἀνά-
 λωμα λογίσασθαι τοῖς γένεσι (κατὰ τὴν ἐμὴν διόρ-
 θωσιν Gött. gel. Anz. 1900 σ. 103, Jahreshefte IV
 σ. 73). Michel, Recueil 831 (ψήφισμα τῶν ἐν Ἱμ-
 βρω Ἀθηναίων κληρούχων) στ. 12: καὶ λογίσα-
 σθαι τῶι ἱερῶι, IG. XIV 830 στ. 25 αὐτοῖς ἐλο-
 γίσαντο. Τὸ ἀνεργκεῖν ἐν λόγῳ γνωστὸν καὶ ἄλλο-
 θεν (π. γ. Inser. Brit. Mus. 415 στ. 35, 419 στ.
 30, CIG. 2056 d στ. 13) εὐρίσκειται ἐν ψήφισματι
 τῶν ἐν Ἱφραστία κληρούχων Ἐφημ. Ἀρχ. 1903
 σ. 65 (IG. II 592) στ. 19 (ἐν τῶι λόγῳ) καὶ ἐν
 ἄλλῳ ψήφισματι Ἀθηναίων συναρμωσθέντι ὑπ' ἐμοῦ
 ἐκ τῶν τεμαχίων IG. II 5, 451 d καὶ II 395 (ἐν
 τοῖς λόγοις). Ἐπωρελοῦμαι δὲ τῆς εὐκαιρίας ταύτης
 ὅπως σημειώσω ὅτι ἐν ψήφισματι εὐρεθέντι μὲν ἐν
 Χαλκίδι, τὰ νῦν δὲ ἐν τῇ ἐν Ἑρετρία Συλλογῇ ἀπο-
 κειμένῳ, δημοσιευθέντι ὑπὸ Κ. Κουρουσιώτου ἐν

Ἐπιγρμ. Ἀρχ. 1899 σ. 139 ἐν στ. 8 ἀναγνωστέον: ἐναπολογίσασθαι ΤΛ (ούχι) ΤΟΙ καὶ συμπληρωτέον:

ἀναγ-
ράψαι δε τὸδε τὸ ψήφισμα εἰστέλην λιθίνην καὶ ἀναθεῖναι ἕπου ἂν δῶξῃ τοῦ ἱεροῦ ἐν κλλι-
στῶι εἴναι· τὸ δ' ἀνάλωμα] ἐναπολογίσασθαι τῶι κοινῶι τὸν γραμματέα] Ἀρχεμάχον

3. Ἐν ταῖς ἐπὶ τοῦ Ἐραχθείου ἐργασίαις εὐρέθη προ τριετίας τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου πλάτ. 0.17, ὕψ. 0.13, πᾶχ. 0.10, ἀριστερόθεν καὶ ἀνωθεν ἀκέραιον, περιέχον τὴν ἀρχὴν ψήφισματος τῆς Κεχροπίδος φυλῆς. Ἄλλο τεμάχιον τῆς αὐτῆς στήλης εἶνε τὸ ἐν IG. II 561 δημοσιευθέν, ἐφ' οὗ σώζονται τὰ μέσα τῶν πρώτων τεσσάρων στίχων τοῦ αὐτοῦ ψήφισματος. Γραφὴ ἢ στοιχηδόν ὕψος γραμμάτων 0.006, ἀπόστασις στίχων 0.013. Πρωμένα τὰ δύο τεμάχια, ὧν τὸ μὲν εἰσέτι φυλάσσεται ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ δ' ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσεῖῳ, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Θ Ε
Φ Ο Ρ Υ Σ Κ Ι Δ Η Σ Ε Γ Ι
Ε Ν Δ Η Λ Ο Σ Ε Ι Ξ Ε Ν Ε Π Α Ι Ν
Σ Κ Ι Δ Η Ν Ο Ξ Ι Δ Ι Κ Α Ι Ο Σ Α
Τ Ο Π Ε Ρ Ι Κ Ο Ι Ν Α Τ Η Σ Φ
Ε Κ Ρ Ο Γ Τ Α Φ

Θ ε [ο ι
Φορυσκίδης Ἐ[π]ι[...]
Ἐνδελος ε[ξ]ῆ[πεν] ἐπικιν[έσαι] Φορυσκίδην ἕ[π]ι δικαίως ἀγὴρ ἐγένε-
σεν το περὶ [τῆ] κοινῆ τῆς φυλῆς τῆς Κεχρο[πίδος] τὰ ε[...]

Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τὸ ψήφισμα ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τετάρτου ἢ καὶ τὰ τελευταία ἔτη τοῦ πέμπτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Φορυσκίδης Ἐπιμέγρι τοῦδε ὡς φαίνεται εἶνε ἀγνωστος, ἐκτός ἂν εἶνε ὁ πατήρ τοῦ ἐν τῷ καταλόγῳ θρασυτῶν IG. II 988 σελ. II στ. 25 ἀναγερομένου Ἀριστάρχιδου υἱοῦ τοῦ Φορυσκίδου. Τὸ δημοτικὸν δυστυχῶς δὲν προσετέθη ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ. Ἐκ τῶν δημοτικῶν τῶν ἄλλων Ἀθηναίων οἵτινες ἔφερον τὰ ὀνόματα Φόρος, Φορύσχος καὶ Φορυσκίδης J. Kirchner, Prosopographia Attica 14964-14969, εἰς φυλέτην τῆς Κεχροπίδος φυλῆς ἀρμύζει μόνον τὸ Μελιτεύς. Παρκατῆρω ἐπὶ τῆ εὐ-

καιρίᾳ ταύτῃ ὅτι καὶ τὰ ἐν IG. II 2314 ὀνόματα εἶχα συμπληρώσει ἤδη πρὸ τοῦ J. Kirchner ἐν Ἐπιγρμ. Ἀρχ. 1892 σ. 139 σχμ. 3.

3. Πρὸς τὸ ἐν IG. II 561 ἀρ. 564 ψήφισμα τῆς Ἐραχθίδος φυλῆς εἰς τιμὴν Ἀντισθέuous υἱοῦ τοῦ Νικάνδρου Λαμπτρέως (Dittenberger, Sylloge 429) προσκαρμύζει ἀνωθεν μικρὸν τεμάχιον ὕψ. 0.115, πλάτ. 0.175 φαιῶ μαρμάρου, περιέχον τὰς ἀρχὰς δώδεκα στίχων· προστέθηκα δ' ἐν τῷ κάτω ἀντιγράφῳ μου καὶ τοὺς τέσσαρας πρώτους κολοβοὺς στίχους τοῦ γνωστοῦ μεγαλύτερου τεμαχίου (b) πρὸς διασάφησιν τῆς πρὸς τὸ ἄλλο (a) θέσεως αὐτοῦ. Γραφὴ οὐχι ἢ στοιχηδόν ὕψος γραμμάτων 0.005, ἀπόστασις στίχων 0.011.

a ... L M L A ...
Ι Σ Α Ν Α Υ Τ Ο Ν Ο Ι Φ Υ Λ Ε
Ε Λ Ε Κ Ἐ Ν Ε Π Ι Μ Ε Λ Ο Μ Ε Ν Ο Σ Τ Λ
Π Α Ρ Α Λ Α Β Ἀ Ν Τ Η Ν Π Ρ Ο Σ Ο Δ Ο Ι
5 Ε Ρ Ο Ι Η Σ Ε Ν Π Λ Ε Ι Ο Υ Σ Η : Χ Χ Χ : Κ Α
Α Ι Τ Α Σ Τ Ε Θ Υ Σ Ι Α Σ Τ Λ Ι Ε Ρ Ε Χ Θ Ε
Α Ο Π Λ Σ Α Ν Θ Υ Λ Ν Τ Α Ι Ε Ν Τ Ο Ι Σ
Ι Α Γ Ο Ρ Α Ι Γ Ι Γ Ν Ἀ Ν Τ Α Ι Υ Ρ Ο Τ
Μ Μ Ε Ν Α Κ Α Ι Ε Ι Δ Ο Τ Ε Σ Π Α Ν Ξ
10 Ν Ο Ι Σ Ε Κ Α Σ Τ Α Τ Ο Υ Τ Λ Ν Γ Ι
Ξ Κ Τ Λ Ν Κ Ο Ι Ν Ἀ Ν Π Ρ Ο Σ Ο Λ
Λ Σ Τ Ε Τ Τ Α Ρ Ἀ Σ

b Ν Α Ο Ρ Ο Ι
Σ Η Μ Α Κ Α
15 Τ Ο Ν Α Π Α Ν Τ Α
ἐπ]εμε[λήθη
...]σαν αὐτὸν οἱ φυλέ[ται] ...
... .. διατε-
έλεκεν ἐπιμελόμενος τῶ[ν] - - -
παρκατῶν τὴν πρόσοδο[ν] - - -
5 ἐποίησεν πλείους ἢ : ΧΧΧ : κα[- -
κι τὰς θυσίας τῶι Ἐραχθεῖ] - - -
α ἕπου ἂν θύωνται ἐν ταῖς [καθήκουσι χρόνοις] ...
... .. κα-
ι ἀγορῆ γίνωνται ὑπὸ τ[ῶν] φυλετῶν κατὰ μῆνα:
κατὰ τὰ γεγραμ-
μμένα καὶ εἰδότες πά[ν]τες ...
... .. ἐν οἷς χρὸ-
10 νοις ἕκαστα τούτων γί[γνε]ται - - -
ἐ]α τῶν κοινῶν προσά[δων] ...
... .. δρ-
b χμ]ᾶς τέτταρ[α]ς [- - -

Κατὰ τὴν γραφὴν τὸ ψήφισμα ἀνήκει εἰς τὸ πρῶτον ἔμμετρον τοῦ τρίτου αἰῶνος πρὸ Χρ.

4. Τεμαχίον Ὑμηττίου μαρμαῖου ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἀποκαίμενον, ἀριστερόθεν, κάτωθεν, δεξιόθεν καὶ ὀπίσθεν κεκοσμημένον, ἔχον πλάτος 0.18^m, ὕψος 0.135^m, πάχος τὸ νῦν 0.18^m, ἄνωθεν τόπον κενὸν 0.035. Γραφὴ ἐν γένει στοιχηθὸν μετὰ τινων παρεκτροπῶν. Ὑψος γραμμῶν 0.006, ἀπόστασις στίχων 0.012.

Κ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Ξ Π Ρ Ο Ξ
 Ο Λ Α Ρ Γ Ε Υ Ξ Α Ι Ρ Ε Ο Ε
 Ο Τ Ι Η Λ Ξ Λ Ν Α Υ Τ Η Ι Ο,
 Ι Α Ξ \ Π Λ Ξ Λ Ξ Τ Ε Ο Υ Κ
 Δ Ι Λ Ν Κ Λ Ι Τ Λ Λ Α Δ Ι Λ Τ
 Α Ι Ν Ε Ξ Α Ι Κ Λ Ι Ξ Τ Φ
 Τ Ο Ν Γ Π Λ Ν Υ Μ Ο Ν Χ Ρ
 Ξ Τ Η < Ε Ι Ξ Τ Ο Υ < Φ Υ

----- Νι]κουκλέους Προσ[πάλτιος εἶπεν· ἐπειδὴ . .
 Χ]ολαργεὺς αἰρεθε[ῖς ἱεροποιὸς ἐπεμελήθη
 κελῶς καὶ φιλ]οτιμῶς ὧν αὐτῶι οἱ [νόμοι προσέτακτον παν-
 των τάς τε θυσι]ὰς ἀπάσας τέθυκ[εν τοῖς θεοῖς ἅς καθήκειν
 ὃ ὑπὲρ τῶν φυλετ]ῶν καὶ τἄλλα δικτ[ελεῖ φιλοτιμούμενος εἰ-
 ς τὴν φυλὴν· ἐπ]αινέσκει καὶ στε[φανῶσκει αὐτὸν εὐσεβεῖας ἔ-
 νεκα τῆς περὶ] τὸν ἐπώνυμον χρ[υσῶι στεφάνωι ἀπὸ : ΠΗ : δραχ-
 μῶν καὶ εὐνοί]ας τῆς εἰς τοὺς φ[υλέτας κτλ.

5. Πρὸς τὸ ψήφισμα τῶν Ἀθμονέων IG. II 580 (324)B πρὸ Χρ.) προσήρμοσα κάτωθεν τεμαχίον ἀνέκδοτον περιέχον τὰς ἀρχὰς τῶν δύο τελευταίων στίχων καὶ τρεῖς στεφάνους τῶν ἑξ, ἐν οἷς ἦσαν ποτὲ ἀναγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν τετιμημένων διὰ τοῦ ψήφισματος τούτου μεραρχῶν τοῦ δήμου. Ὑψ. τοῦ νέου τεμαχίου 0.31, πλάτ. 0.21, τῆς ἑλῆς στήλης ὕψος 0.70, πλάτος 0.395. Τὸ ἐπόμενον ἀντίγραφο περιλαμβάνει καὶ τοὺς δύο τελευταίους στίχους τοῦ μεγαλύτερου τεμαχίου.

17 ΑΝΕΙ ΠΣΙΝ ΑΜΑΡΥΞΙ ΛΝΤΛΙΑΓΛΝΙΑΝ
 ΑΓΡΑΨΑΙ Δ Ε Τ Ο ' Λ Τ Ε
 - / Κ Α Ι <

Προφανῶς πρόκειται περὶ ψήφισματος φυλετῶν, καὶ δὴ τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς, διότι οἱ μὲν Χολαργεῖς, ἑξ ὧν ἦτο ὁ τιμώμενος, πάντοτε ἀνήκουν εἰς τὴν φυλὴν ταύτην, οἱ δὲ Προσπάλτιοι, ἑξ ὧν ἦτο ὁ ῥήτωρ, μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς Πτολεμαϊδῆος φυλῆς (πρὸς V. von Schoeffer, Realencyclopädie V σ. 99, 115). Κατὰ δὲ τὴν γραφὴν τὸ ψήφισμα ἀνήκει εἰς τὸ πρῶτον ἔμμετρον τοῦ τρίτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Νικοκλῆς Προσπάλτιος δὲν εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστός. Νικόβουλος Προσπάλτιος ἀπαντᾷ ἐν IG. II 812 σ. 17, 23 ὡς τριῖταρχος περὶ τὸ 323 πρὸ Χρ., Νικόστρατος ἐν IG. II 943 σελ. III σ. 18 ὡς δικιτηγῆς ἐν 325/4 πρὸ Χρ. καὶ ἄλλος Νικόστρατος ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ σ. 19, ἴσως ἀνεψιὸς αὐτοῦ (Prosop. Att. 10048). Μὴ ὄντος γνωστοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ ῥήτορος μένει ἀδύνατος ὁ χωρισμὸς τῶν στίχων· ὅτι δὲ περιεῖχον 45 γράμματα περίπου ἧ καὶ πλείονα ἕκαστος, προκύπτει ἐκ τῆς ἐπομένης συμπληρώσεως·

20 ΛΙ Τ Ο Ν Δ Η Ι Α Ρ Χ Ο Ν Γ Ο

(ἐντὸς στεφάνου ἐλαίης)

Ξ Μ Ι Κ Υ
 Φ Α Λ Λ Α Ν Ο

(ἐπίσης)

Λ Υ Κ Ο Φ Ρ Λ Ν
 Λ Υ Κ Ι Ε Κ Ο Υ

(ἐπίσης)

25 Χ Α Ι Ρ Ε Φ Α Ν Η Ξ
 Χ Α Ρ Ι Λ Λ Ο

δεδώχθη τοῖς δημόταις σπ-
ερκνώσαι· τοὺς μεράρχους τοὺς ἐ-
π' Ἀντικλείους ἄρχοντας Χκιρε-
φάνην Χκριαῖδου, Διονυσιοφάνην
10 Διονυσιοδώρου, Λυκόφρονα Λυκό-
σκου, Ἀντιφῶντα Ἀριστομάχου,
Λύσιππον Λυσίου, Σμικυθίωνα
Φιλκλόνθου χρυσῶι στεφάνωι ἕκκ-
στον αὐτῶν¹ ἀπὸ πεντακκοσίων δρ-
15 κχμῶν ἀρετῆς ἕνεκα καὶ δικαιο-
σύνης τῆς εἰς τοὺς δημότας καὶ
ἀνειπεῖν Ἀμαρυσίων τῶι ἀγῶνι ἀν-
αγράφει δὲ τὸδε τὸ ψήφισμα ἐν στ(ή-)
λαι λιθίνει· καὶ στήται ἐν τῶι ἱερ-
ῶι τὸν δῆμαρχον Πο-

Α Ο Ξ Α Υ
Ξ Ο Υ Ξ Χ Ο
Ξ Α Τ Α Ι Γ
Λ Ι Κ Α Ι Τ Η
5 Ο Ν Γ Υ Ν Η Μ
Ε Π Ε Ι Δ Η Ο
- Ξ Ο Α Ι Π Ε Ν
Ο Ξ Α Ο Υ Ε Τ Α
Ξ Ι Τ Ο Ν Ι Ε Ρ Γ
10 Λ Α Ε Ν Ξ Τ Η Λ
Υ Φ Ρ Α Ι Ι Σ
· Τ Ε < ·

(ἐν τῶι στεφάνῳι ἑλικίας)

Σμικυ[θίων]
Φιλκλόνθ[ου.]

Λυκόφρων
Λυκίσκου.

Χκιρεφάνης
Χκριαῖ[δ]ο[υ.]

Ἐλλείπουσιν ἔτι τρεῖς στεφάνοι ἐπὶ τῶν ἀπολει-
σθέντων τεμαχίων τοῦ κάτω μέρους τῆς στήλης
ἀναγεγραμμένοι καὶ περιέχοντες τὰ ὀνόματα τῶν
τρίων ὑπολοίπων μεραρχῶν: Διονυσιοφάνης Διονυ-
σιοδώρου, Ἀντιφῶν Ἀριστομάχου, Λύσιππος Λυ-
σίου. Ἡ σειρά ὁμοῦ τῶν ὀνομάτων ἐν τῷ ψήφισματι
καὶ ἐν τοῖς στεφάνοις δὲν εἶνε ἢ αὐτή.

6. Τὴν γυνῶσιν τῆς ἐπομένης ἐπιγραφῆς ἀρεΐλω
εἰς τὴν καλοσύνην τοῦ κ. Ἄ. Ρ. Παγκάδῃ.

Τεμάχιον στήλης λευκοῦ μαρμάρου, πλάτ.
0.078^m, ὕψους 0.11^m, πάχους (τοῦ κροτάφου)
0.07^m, δεξιόθεν ἀκέραιον, τὰ ἄλλα κολοβόν, εὑρε-
θὲν ἐν Κηφισσίᾳ ἐν τῷ κήπῳ Παγκάδῃ. Γραφή ἢ
στοιχηδὸν καλουμένη, τῶν μέσων χρόνων τοῦ τε-
ταρτου προ Χρ. αἰῶνος. Ὑψὸς γραμμάτων 0.004,
ἀποστασις 0.008, ἀπόστασις στίχων 0.008.

¹ Ἀ. λ. εἰς ἕκαστον αὐτῶν λείπουσιν ἐν τῇ ἐν IG. II μεταγραφῇ.

Ψήφισμα ῥρατέρων, ὅπως ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν
στ. 10 καὶ 11, μετὰ βεβαιότητος συμπληρωτέα·
ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ
τὸν φραιζιάρχον ἢ τοὺς φραιζιάρχους (πρὸς. IG. II
600) καὶ στήσαι ἔμπροσθεν τοῦ φρα τοῦ ο υ (πρὸς.
IG. II 599). Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο
ἀρροῖα θυσίας (πρὸς. στ. 8, ὄσα θύετα ι, στ. 3)
μετὰ κενὸν ἐνὸς γράμματος τὰ ἱερ-, στ. 9) -ει τὸν
ἱερ εἶα) καὶ ἱεροργίας ὧν ἡ μεταχρή ἦτο ἀπληρο-
ρευμένη εἰς τὰς γυναικάς (στ. 5 -ον γυνή μ ἦ;),
ἐπιβάλλον μάλιστα καὶ χρηματικὰς ζημίας εἰς
τοὺς ἀπειθοῦντας ἢ τὰς ἀπειθούσας, (στ. 7 εὐθύ-
ν εσθαι πέν τε ἢ πεν τήχοντα δραγμαῖς).

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ σημειῶνω ὅτι κῆρον τε-
μάχιον ἀνέκδοτον προσαρμόζον ἀριστερόθεν εἰς τὸ
ὑπ' ἀρ. 580 ἐν IG. II ψήφισμα ῥρατέρων καὶ πε-
ριέχον τὸ κάτω μέρος ἀναγλύρου παραστάσεως
καὶ λείψανα τῶν ἐξ πρώτων στίχων τοῦ ψήφισμα-
τος (ἐν στ. 1 ἔδοξεν τοῖς φραιζιάρχοι· μὴ κατορ-
θώσας ὁμοῦς νὰ εὕρω πιθάνην συμπλήρωσιν τῆς
ἀρχῆς τοῦ ψήφισματος ἀναβάλλω τὴν δημοσίευσιν
τοῦ ἀντιγράφου μου.

7. Τεμάχιον στήλης λευκοῦ μαρμάρου, ὕψ.
0.24, πλάτ. 0.26, ἀριστερόθεν ἀκέραιον, πρὸς τὰ
ἄλλα κολοβόν, εὑρεθὲν ὑπὸ τοῦ U. Koehler ἐν
ἀκροπόλει. Γραφή τοῦ τρίτου αἰῶνος πρὸ Χρ.,
οὐχὶ στοιχηδόν· ὕψος γραμμάτων 0.005, ἀπό-
στασις στίχων 0.011. IG. II 601.

-ς δ
σασσι Λ
σθκι
λλε..... Ἰν εὐο[ρ]κοῦ[ντι μὲν μοι εὖ εἶναι, ἐπιωροῦντι
 5 δὲ τὰ]νκντίκ· μὴ [ἐ]ξέ[ινκ]. δὲ κῦτῶν μη[θενὶ τὰ χρήματα καὶ
 εἰς ἄλλ]λο τι μετε[νε]ργεῖν ἢ καταχ[ρήσασθαι ἢ ἀνκλώ-
 σαι ἐ]κ τῶν καταλ[ει]πομένων, ὄλ[λὰ πάντα ἀκίνητα ἔστω; εἰ
 δὲ μ]ή, ὅ τε εἴ[κ]α καὶ ἐπερωτή[κ]α καὶ ἐπιψηφί[κ]α ὄφειλ-
 ὄν[τι]των ἐκκτὸν [ἀρχμ]ῆς ἱερῆς [τῶι Διονύσῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς τοῖς κατέ-
 10 γουσι τὴν Τετ[ρά]πολιν· ἐξορ[κοῦν δὲ τοὺς καὶ ἄρχοντας Τετρα-
 πόλεων καὶ τοῖς ἐπ[ισιόντα]ς ἄρχοντας μηδὲ κῦτῶν κατακλύ-
 σειν τὰ προσ[ε]ταγμένα διὰ π[κντὸς] μηδὲ ἄλλοι ἐπιτρέ-
 ψειν κατακλύ[σ]αι κατὰ μ[ηθέν]α [τρόπον, ὅπως ἂν τούτων ὄντων
 κυρίων καὶ σ[υντε]λουμένων φ[ιλοτιμ]ῶνται καὶ οἱ ἄλλοι
 15 ἀποδείκνυσ[θ]αι τῆ[ν] εἰς τὸ κοινὸν Τετραπόλεων εὐνοίαν
 εἰδότες ὅτι χ[άρι]τας ἀξίως κ[οινοῦ]νται ὧν ἂν εὐεργετήσωσιν
 αὐτούς· ἐπιμελε[ῖ]σθαι δὲ τοῖς καὶ ἄρχοντας τοῦ κοινοῦ
 Τετραπόλεων καὶ τοῦ εὐθύ[νου]
 δέηται ἀνκλίσει καὶ ἀνκφέρει τῶι κοινῶι ἐν τῶι; λόγῳ·
 20 ἀναγράφει δὲ τῶδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλαιν δυοῖν καὶ τὴν
 μὲν μίαν στῆσαι ἐμ Μαραθ[ῶν]· ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ Διο-
 νύ[σ]ου· τὴν [δ]ὲ ἑτέραν ἐν Ἀ[θή]ναις ἐν ἀγορῶλει.

Τὸ ψήφισμα οὗ τὸ τέλος σώζεται ἐπὶ τοῦ λίθου τούτου εἶνε ψήφισμα Τετραπόλεων καὶ δὴ τὸ μόνον γνωστὸν τοιοῦτο. Οἱ Τετραπόλεις οὗτοι κατὰ Σπράβωνα IX σ. 383 εἰσὶν οἱ κάτοικοι τῆς Οἰνόης, τοῦ Μαραθῶνος, τοῦ Προβαλίνου καὶ τοῦ Τρικορύθου (πρὸς. W. Gurlitt, De tetrapoli Attica, diss. Gott. 1867· R. B. Richardson, American Journal of Archaeology X 205; H. von Prott, Fasti sacri σ. 46 καὶ τελευταίως P. Foucart, Le culte de Dionysos en Attique, Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres XXXVII σ. 37). Ἐσχάτως δὲ ἐγνωσθη ἐξ ἐπιγραφῆς ἀνεκδότου εἰσέτι ὅτι καὶ τριτὸς τῆς Λιαντίδος φυλῆς ἔφερε τὸ ὄνομα Τετραπόλεων.

Τὸ ψήφισμα, ὡς ἐξάγω ἐκ τῶν στίχων 5-6, ἀρροῖ χρήματα καθιερωθέντα ὑπ' ἐνός ἢ καὶ πλείονων ἰδιωτῶν εἰς ὠρισμένον σκοπὸν π. γ. τὴν συντέλειαν θυσίας ἢ ἑορτῆς. Ὅτι δὲ ἐν τῷ ἀπολεσθέντι μέρει τοῦ ψήφισματος ἐγένετο λόγος οὐχὶ μόνον περὶ τῆς καθιερώσεως καὶ τῆς ἐν τῷ μέλ-λοντι διαχειρίσεως τῶν κεφαλαίων τούτων, ἀλλὰ

καὶ περὶ τιμῆς καὶ χάριτος τῆς δωρητομένης καὶ ἀποδομένης κατὰ τὴν τοῦ ῥήτορος πρότασιν εἰς τὸν καθιερώσαντα ἢ τοὺς καθιερώσαντας αὐτά, ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν στ. 13 ἕως 17 λεγόμενα, ἐξ ὧν ἐπίσης προκύπτει ὅτι τὰ ἐν λόγῳ χρήματα δὲν καθιερώθησαν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Τετραπόλεων, ἀλλὰ ὑπ' ἐνός ἢ καὶ πλείονων εὐεργετῶν. Ὅμοιος διατάξεις περιέχουσιν τὰ ἐπιγραφικὰ μνημεῖα ἅτινα κατὰ τὴν ὑπόδειξίν μου (Reisen in Kilikien σ. 153) συνέλεξεν ὁ E. Ziebarth, Die Stiftung im griechischen Recht, Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft XVI σ. 249 καὶ Nachtrag σ. 470, πρὸς. προσέτι J. Kohler ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ XVII σ. 223.

Οἱ πρῶτοι στίχοι ὧν δυστυχοῦς ὀλίγα μόνον γράμματα διασώζονται ἐπὶ τοῦ λίθου περιέχουσιν ὅραρον ἴσως τῶν ἀρχόντων τῶν διαχειριζόντων τὰ ἐν λόγῳ κεφάλαια. Ὅμοιος ὅραρος ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Κέω συναρμολογησῆ ὑπ' ἐμοῦ ἐκ δύο τεμαχίων IG. XII 5, 595 στ. 17. Ὡς πρὸς τὸ εἶναι πρὸς. Sylloge 512 στ. 9. Εἶτα ἐπονται διατάξεις περὶ τοῦ ἀμετακινήτου τῶν χρημάτων

ἐναντίον πασης ἀποπείρας πρὸς ἄλλην γραῖσιν καὶ κατανάλωσιν αὐτῶν (πρὸς. π. γ. Sylloge 423 στ. 39, 306 στ. 18, E. Ziebarth, σ. 266. 471; J. Kohler σ. 224). Ἐν ἀρχῇ τοῦ στ 9 ὑπάρχει γῶρος μόνον διὰ δύο γράμματα, δυσκόλως δὲ παραδέχομαι ὅτι ὁ γρακτικὸς παρημέλησε νὰ χωρίσῃ κατὰ συλλαβήν. Ἐν στ. 9 ὑπέθεσα ὅτι ὁ γρακτικὸς παρέλειψε κατὰ λάθος τὰς λέξεις ἄλλοις θεοῖς τοῖς μετὰ τῶ τοῖς, διότι ὁ γῶρος δὲν πληροῦται διὰ τῶν λέξεων ἱερῶς τοῖς θεοῖς τοῖς καὶ χουσι καὶ δὲν δέχεται πρὸς ταύτας καὶ τὰς λέξεις, τῶι Διονύσῳ καὶ ὅτι δὲ τοῦ Διονύσου μνεῖα ἐγένετο, μετὰ τινος πιθανότητος ἐδέχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ στήλη ἐστήθη ἐν τῷ ἐν Μαραθῶνι ἱερῷ τοῦ θεοῦ τούτου, ὅπερ κατὰ A. Milchhöfer, Text zu den Karten von Attika III-VI σ. 46, ἴσως ἔκειτο κατὰ τὴν θέσιν τὴν νῦν Πύργον καλουμένην· περὶ δὲ τῆς λατρείας αὐτοῦ πρὸς. P. Foucart, Le culte de Dionyse en Attique σ. 38. Ἐν στ. 16 ὁ γρακτικὸς ἔγραψεν εἰδότης ἀντὶ εἰδότες. Ἡ προτελευταία φράσις τοῦ ψήφισματος ἀφορᾷ τὸν εὐθύνον (πρὸς. Ἄ. Σ. Ἀρβανιτόπουλλος, Περὶ τῶν εὐθυνῶν τῶν ἀρχόντων)· φαίνεται δὲ ὅτι διατάσσονται οἱ αἰεὶ ἀρχόντες τοῦ κοινῆς ὅπως ὁ εὐθύνος, ἐὰν δέχται χρημάτων, ἴσως πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἀναλίσσει καὶ ἀναγράφει τῶι κοινῶι ἐν τῶι λόγῳ ἢ ἀπλῶς ἐν λόγῳ. Ὡς πρὸς τὴν φράσιν πρὸς τὸν τοῦ Σόλωνος νόμον FHG. I σ. 371, 1, Br. Keil, Anonymus Argentinensis σ. 164; τοῖς δὲ ἰοῦσι Πενθῶδε θεωροῖς τοῖς κωλαγορέας δίδουαι ἐκ τῶν πανχραρικῶν ἐφόδιον ἀργύρια καὶ εἰς ἄλλο οὐ ἂν δέη ἀναλῶσαι.

8. Τεμάχιον στήλης λευκοῦ Ἀττικῆς μαρμαρέου, κολοβὸν ἀνωθεν καὶ δεξιόθεν, ἀκέραιον δὲ ἀριστερόθεν καὶ ἀγραφον ἐν τῷ κάτω μέρει, 0.13 πλάτ., 0.21 ὕψ., 0.65 πλάγ., εὐρέθην καθὼς εἶπον οἱ πωλῆσαντες αὐτὸ ἐν ἔτει 1877 τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρίᾳ, μεταξὺ Χασιᾶς καὶ Λισίων ὀπίσω τοῦ χωρίου Καματεροῦ, νῦν δὲ ἀποκειμένον ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσεῖῳ. Ἡ ἐπιγραφή ἤτο μέχρι τοῦδε γνωστὴ μόνον ἐξ ἀντιγράφου δημοσιευθέντος μικροῦς γράμμασιν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Στ. Ἄθ. Κουμανούδη ἐν Ἀθηναίῳ VIII 233, ἀναδημοσιευθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου U. Koehler ἐν IG. II 5, 923 c. Γραφή ἢ στοιχίδον καλουμένη. Ἀναγνώσκω καὶ συμπληρῶ ὡς ἑξῆς:

	Ε Ι Ν Ν Α Ι
	Μ Α Ε Ν Σ Τ Ι
	Ε Ν Τ Ν Ι Ι Ε
	Α Σ Ε Ν Τ Ν Ι
5	Ι Π Ι Ο Τ Η Σ Θ Υ Σ
	Τ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Γ
	Γ Ε Ι Ν Τ Α Ε Ψ
	Ν Ι Μ Ε Σ Ο Γ Ε Ι
	Υ Ν Α Τ Ο Ι Τ Α Λ
10	Ο Σ Ι Δ Ρ Α Χ Μ
	Α Α Π Α Λ Ι Σ Κ Ο

Μεσογείων· ἀντιγράφω δὲ τὸδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ στήλαι ἐν τῶι ἱερῶι· ἀνειπεῖν δὲ τὰς τιμὰς ἐν τῶι [Ἡρακλείῳ τῆι ἐορτῆι] π[ρὸ] τῆς θυσίας· ἀντιγράφω δὲ εἰς τὸ γράμματ[εῖον τὸν ἀρχόντα Μεσογείων τὰ ἐψηφισμένῳ τῶι κοινῶι τῶι Μεσογείῳν εἰς δὲ ἀντιγραφὴν δούνα· τὸν τεμαχίον Καλλιστράτον; εἰς 10 σαι δραχμ[ὰς] ἐκ τῶν κατὰ ψήφισματ[α] ἀ[ν]αλισκο[μένων].

Ἀνακριβῶς ἢ στήλη, ἢ μόνον τὸ μικρὸν τοῦτο τεμάχιον διασώζεται, ἤτο ποτε ἰδρυμένη ἐν τῷ Ἡρακλείῳ τῶν Μεσογείων. Ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ οἱ Μεσογέιοι συνετέλουν τῷ Ἡρακλεῖ θυσίας καὶ πομπάς, διδάσκουσιν ἡμᾶς τὰ δύο ψήφισματα IG. II 602, 603 (πρὸς. E. Pfuhl, De Atheniensium pompis sacris σ. 101), ὧν τὸ μὲν εὐρέθη οὐχὶ μακρὰν τῆς καλουμένης Ἀχαρνικῆς πύλης, τὸ δὲ 150 βήματα πρὸς νότον τῆς γνωστῆς οἰκίας τοῦ ποτὲ Μεγάλῳδα. Τοῦ ὅμως ἔκειτο τὸ ἱερὸν τοῦτο, δὲν ἐξηκριβώθη μέχρι τοῦδε, ὡς φαίνεται. Ἴσως τὸ Ἡρακλεῖον τοῦτο ἐστὶ τὸ Ἡράκλειον τὸ ἐν κόκλῳ ἐν Χολαργέῳ, ὅπερ ἀναφέρει τὸ ψήφισμα IG. II 604· διότι κατὰ U. Koehler καὶ A. Milchhöfer, Realencyclopädie III σ. 2367 τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐστὶν ἐπίσης ψήφισμα Μεσογείων.

Ἦν συμπλήρωσιν τῶν στίχων β' ἕως δ' ἐπεχειρησικ παρὰβλήλων τὰς διατάξεις τοῦ ἐν IG. II ὑπ' ἀρ. 603 ψηφίσματος τῶν Μεσογείων στ. 13: καὶ ἀνειπέτω ὁ κῆρξ ἐν τῷ ἑορτεῖ τοῦ Ἡρακλέους ἐν τῷ Ἡρακλέωι ὅτι Μεσόγειοι στεφανοῦσιν κτλ. "Λόγιλον μένει δι' ἐμέ διαπί ὁ πρό τῶν γραμματέων ΑΣ γῶρος ἐν στ. 4 ἀρέθη ὑπὸ τοῦ γγράκτου κενός καὶ διαπί τὸ ἐν τέλει τῆς λέξεως ἑορτῆ ἰδῶτα ἐτέθη οὐχὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ γῶρου, ἀλλὰ πλῆσιον τοῦ ἐπομένου ἀρχικοῦ γράμματος τῆς λέξεως πρὸ, ἦν παρεγνώρισεν ὁ ἐκδότης ἀντιγράφας ἀπὸ τῆς θυσίας. "Ἄλλο παρὰδειγμα ἀναγορεύσεως τιμῶν γενομένης πρὸ τῆς θυσίας ἐν τῷ παρόντι τοῦλάχιστον δέν μοι εἶνε γνωστόν· συνήθως γὰ ἀναγορεύσεις αὗται γίνονται μετὰ τὰς σπονδάς· πρὸ. IG. II 611 στ. 39: ἀναγορεῦεν δὲ τόνδε τὸν στέφανον τοὺς ἱεροποιούς κτλ. μετὰ τὰς σπονδάς, II ὁ, 623 d στ. 29: ἀναγορεῦσαι τὸν στέφανον τοῦτιον μετὰ τὸ τὰς σπονδάς ποιήσασθαι ὅταν συντελεσθῆι τὰ ἱερά τοῖς ὀργεῶσι, I ὁ, 616 b, CIG. 3065 (Michel, Recueil 1006) σ. 28 ἀναγγελλεσθαι δὲ τὸν στέφανον καθ' ἑξαιστον ἔτος μετὰ τὰς σπονδάς ὅταν ἡ ὑποδοχὴ γίνηται, 3066 (Recueil 1007) στ. 24 ἀναγγεῖλαι αὐτῶν τὸν στέφανον τοῖς Λευκαδίοις μετὰ τὰς σπονδάς ἐν ἡμῶν γίνηται ἡμέραι ἢ συμμορία ἢ ταῖς θυσίαις, πρὸ. IG. II ὁ, 624 b στ. 26 ἀναγορεῦεν τὸν στέφανον τῇ θυσίᾳ τοῦ Μουνυχιῶνος, II ὁ, 615 b στ. 24: ἀναγορεῦσθαι δὲ καὶ τοὺς στεφάνους αὐτοῖς καὶ τὸν ἔπαινον καθ' ἑκάστην τὴν θυσίαν μετὰ τῶν ἄλλων εὐοργεῶν, ἢ μετὰ τὰ ἱερά πρὸ. IG. XII 1, 155 στ. 27 ὅπως κτλ. ἀναγορεῖται ὁ στέφανος αὐτοῦ ἐν ταῖς συνόδοις τῷ δευτέρῳ ἡμέραι μετὰ τὰ ἱερά. Ὁμοίως ὁμοῦ λέγει τὸ ἐν Πριήγη εὐρεθὲν ψηφίσμα Λαοδικέων Inser. Brit. Mus. 421 (Michel, Recueil 543: Gött. gel. Anz. 1900 σ. 96) ἐν σ. 30· ποιήσασθαι τὴν ἀναγγελίαν τῶν ἐψηφισμένων στεφάνων κτλ. ἐν τῷ ἀργῶνι τῶν Διονυσίων ὅταν θύηται πρὸ πάσης σπονδάς (οὕτως ἔχει ὁ λίθος κατὰ τὸν ἐκδότην· περιμένω σπονδῆς). Ψήφισμα Θιασωτῶν ἐξ Ἀθηῶν, ἔργα κκτωτέρω σ. 239, στ. 13: ἐπειδὴν τὰ ἱερά ἀπαγγεῖλωσιν καὶ σπονδάς ποιήσωσιν.

Ἐκτὸς τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ ψηφίσματος ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ τῆς ἀναθέσεως αὐτῆς ἐν τῷ ἱερῶι

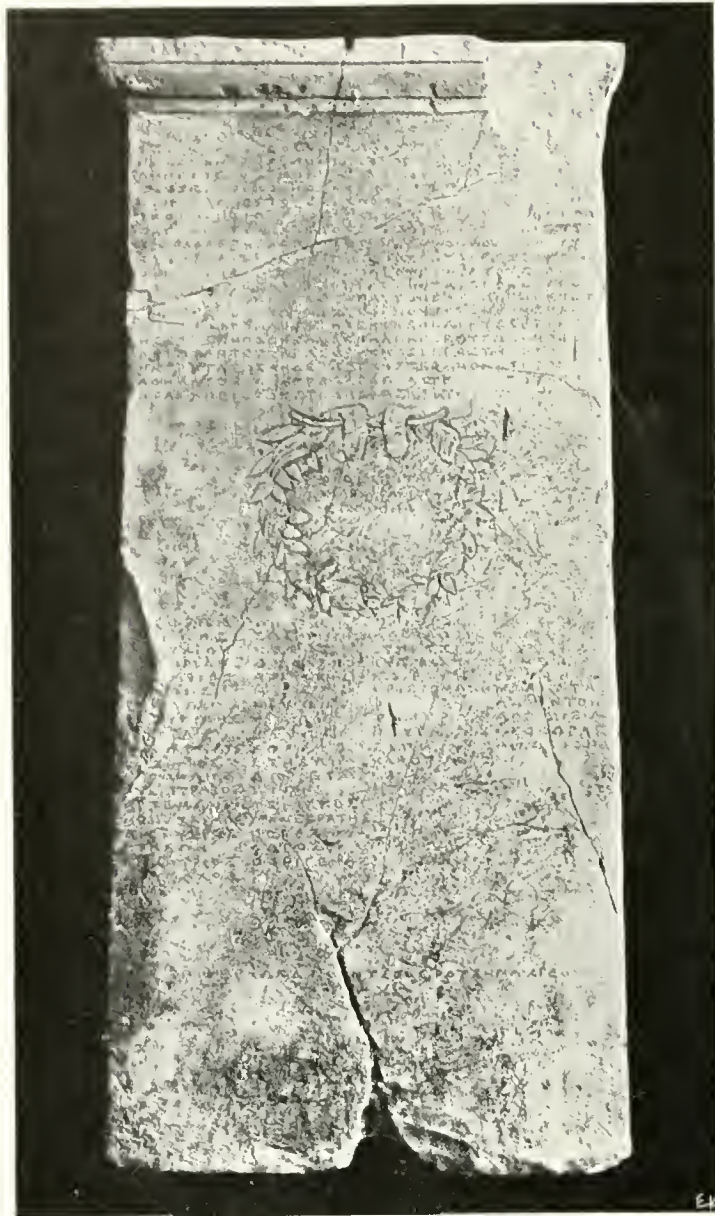
ἐν στ. ὁ ῥήτῳ προστάσσεται ἄλλη ἀναγορεύσι εἰς τὸ γραμματεῖον τῶν Μεσογείων γενησομένη διὰ τοῦ ἀρχοντος, εἴπερ ὁρθῶς ἔχει ἢ ἐμὴ συμπλήρωσις. Παρομοίως διατάξεις περιέχουσι ψηφίσματα ἐκ Μηθύμνης IG. XII 2, 508 στ. 4: ἀναγοράφαι δὲ τὸ ψήφισμα τοῦτο εἰς στήλῃν λιθίνην καὶ ἀνθεῖναι ἐν τῷ — ἐν τόπωι τῷ ἐπιφανεσάτωι ἀναγοράφαι δὲ καὶ εἰς τὸν πίνακα, πρὸ. 500 καὶ 506, διότι πίναξ κατὰ Ἡρωδιανὸν σημαίνει ὅπερ καὶ γραμματεῖον καὶ δέλτος· γραμματεῖον καὶ δέλτον ἑορτῆς, οὐχὶ πίνακα καὶ κατὰ Bekker Anecdota 226 γραμματεῖον καὶ πινακίδιον λέγουσιν. Ἐκ τούτων δὲ γίνεται καὶ φανερόν ὅτι οὐκ ὁρθῶς γράφεται ἐν τέλει τοῦ ἐκ Μαντινείας ψηφίσματος τῆς συνόδου τῶν Κορκυῶν εἰς τιμὴν τῆς Νικίπτης (Le Bas-Foucart 352 h, Michel, Recueil 992) ἐν στ. 41: καταστασάτωσαν δὲ οἱ ἱερεῖς τοὺς ἀναγοράφοντας τοῦδε τοῦ δόγματος τὸ ἀντίγραφον ἐν στάλῃν λιθίναν καὶ ἀναθήσωσιν ἐν τῷ ἐπιφανεστάτωι τοῦ ἱεροῦ τόπωι· ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὰν κοινὰν πινακίδα κατέστωθεν Ἀλεξάνδρος Ἀλέξιωρος κτλ. (ἔπονται ἐπὶ ἄλλα ὀνόματα), τουτέστιν κατὰ Foucart: 'Semblement ont été inserits sur le tableau de la société.' 'Cette liste (de huit personnes) ne fait point partie du decret rendu en l'honneur de Nicippa; elle a été gravée sur la même stèle parce qu'elle se rapporte à des services rendus dans la même circonstance.' (p. 215). Ἄλλὰ προφανῶς ἢ ῥήσις· ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὰν κοινὰν πινακίδα εἶνε συνέχεις καὶ τέλος τῆς προσηγομένης: τοὺς ἀναγοράφοντας τοῦδε τοῦ δόγματος τὸ ἀντίγραφον ἐν στάλῃν λιθίναν ἢ δὲ λέξις κατέστωθεν εἶνε ἀρχὴ τοῦ καταλόγου τῶν ἀνδρῶν τῶν κατασταθέντων ὑπὸ τῆς συνόδου, ὅπως φροντίζωσι διὰ τὴν ἀναγορεύσιν τοῦ ψηφίσματος εἰς στήλῃν καὶ ἀνάθεσιν αὐτῆς καὶ διὰ τὴν ἀναγορεύσιν εἰς τὴν κοινὰν πινακίδα, δηλαδὴ τὸ γραμματεῖον τῆς συνόδου.

Κατὰ τὴν συμπλήρωσίν μου ὁ στίχος 9 εἶχεν ἐν στοιχείῳ περισσότερον τοῦ συνήθους ἀριθμοῦ τῶν ἐπὶ καὶ εἰκοσι. Ἐν στίχῳ 9 ὁ γγράκτης παρέλειψε τὸ ἰδῶτα ἐν τέλει τῆς λέξεως δοῦναι. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἐν στ. 9 ὄνομα τοῦ ταμίου μόνον παρὰδείγματος χάριν ἐτέθη.

9. Στήλῃ λευκοῦ μαρμάρου ὀλόκληρος ὕψους

0,82, πλάτ. 0,35 έως 0,385, πηγ. 0,095 έως
0,105, εὐρεθείσα κατὰ τὴν μαρτυρικὴν τοῦ Ἰ.

Οἰκονόμου (Πρακτ. 1896 σ. 21) ἐνθα καὶ ἡ στοιχὴ
ἡ φέρουσα τὸ ἄνω σ. 215 ἐκδοθὲν ψήφισμα Ἰθθ-

νόμων εἰς τιμὴν ἱερέως τῆς Καλλιόπης, δηλαδή
ἐπὶ ὑπονόμου παρὰ τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τοῦ
Διπίλου πρὸς βορρᾶν ἀγούσαν. Γραφὴ ἐν στ. 2

ἕως 21 ἡ στοιχὴ δὲν καλουμένη, μετὰ τινῶν ἄνω-
μαλιῶν ὅμως ἐν στ. 9, 10, 20. Ἡ κατάστασις
τοῦ λίθου δὲν ἐπιτρέπει ἐπιτυχῆ φωτογράφησιν.

Ο Ε Ο
 ΕΓΙΚΙΜΟΝΟΣΑΡΧΟΝΤΟΣΟΛΡΓΗΛΙΛΝΟ< ΕΝ
 ΤΛΙΚΟΙΝΛΙ ΕΡΕΙΔΗΣΛΦΡΛΝΚΛΛΡΣΚΑΙΦ ΟΤΙ
 ΜΛΣΣΥΝΗΓΑΓΕΤΟΝΟΙΑΣΟΝΕΡΕΔΛΚΕΝΔΕΚΑΙΣΤΗ
 5 ΛΗΝΛΣΤΕΑΝΑΤΕΟΗΝΑΙΕΙΣΤΟΙΕΡΟΝΒΟΥΛΟΜΕΝΟ
 ΣΑΥΞΕΙΝΤΟΚΟΙΝΟΝΕΚΤΛΝΙΔΙΛΝ ΟΡΛΣΑΝΟΥΝΕ
 ΦΑΜΙΛΛΟΝΕΙΤΟΙΣΒΟΥΛΟΜΕΝΟΙΣΕΥΕΡΓΕΤΕΙΝΤ
 ΟΚΟΙΝΘΝΕΙΔΟΣΙΝΟΤΙΚΟΜΙΟΥΝΤΑΙΤΑΣΧΑΡΙΤΑ
 ΣΑΓΑΘΕΙΤΥΧΕΙΔΕΔΟΧΟ ΙΤΟΙΣΟΙΑΣΛΤΑΙΣΣΤΕΦ
 10 ΑΝΛΣΑΙΤΟΝΑΡΧΕΡΑ ΙΣΤΗΝΣΛΦΡΟΝΑΟΛΛΛΟΥΣΤΕ
 ΦΑΝΛΙΚΑΙΛΗΜ ΙΣΚΛΙ ΟΡΛΣΑΝΚΑΙΕΙΣΤΟΛΟΙΡ
 ΟΝΟΙΓΙΝΟ' Λ ΟΙΙΕΡΟΡΟΙΟΙΕΙΣΤΑΣΟΥΣΙΑΣΕΡ
 ΕΙΔΑΝΤΑΙΕΡΑΑΡΑΓΓΕΙΛΛΣΙΝΚΑΙΣΡΟΝΔΑΣΡΟΗ
 Λ ΙΙ ΤΕΦΑΝΟΥΤΛΣΑΝΑΥΤΟΝΚΑΙΑΝΑΓΟΡΕΥΕΤ
 15 ΣΑΝ ΙΟΙΑΣΛΤΑΙΣΤΕΦΑΝΟΥΣΙΤΟΝΑΡΧΕΡΑΝΙ
 ΣΤΗΝΣΛΦΡΟΝΑΑΡΕΤΗΣΕΝΕΚΕΝΚΑΙΕΥΣΕΒΕΙΑΣΤ
 ΗΣΕΙΣΤΗΝΟΕΘΝΕΑΝΔΕΜΗΑΝΑΓΟΡΕΥΣΛΣΙΝΟΦΕΙ
 ΛΕΤΛΣΑΝΤΕΤΤΑΡΑΣΔΡΑΧΜΑΣΙΕΡΑΣΤΗΙΟΕΛΙ Α
 ΝΑΓΡΑΥΑΤΛΣΑΝΔΕΚΑΙΤΟΝΣΤΕΦΑΝΟΝΕΡΙΤΟΥΑΝ
 20 ΔΟΗΜΑΤΟΣ ΑΝΑΓΡΑΥΑΙΔΕΚΑΙΤΟΥΣΟΙΑΣΛΤΑΣΡΑ
 ΝΤΑΣΧΛΡΙΣΤΟΥΣΤΕΑΝΔΡΑΣΚΑΙΤΑΣΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΟΙΟΙΑΣΛΤΑΙ
 ΤΟΝΑΡΧΕΡΑΝΙΣΤΗΝ
 ΣΛΦΡΟΝΑ

25 ΛΦΡΛΝ ΔΙΛΝ ΟΜΥΛΙΟΝ ΗΔΙΣΤΗ
 ΚΛΗΣ ΣΛΤΗΡΙΔΗΣ ΑΡΟΛΛΛΝΙΣ ΦΙΛΗ
 ΤΥΧΙΔΗΣ ΧΑΡΗΣ ΕΥΠΡΑΞΙΣ ΔΟΡΚΑΣ
 ΗΡΙΔΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΣ ΕΥΤΥΧΙΣ ΣΙΜΟΝ
 ΗΣΙΒΙΟΣ ΑΓΑΘΛΝ ΧΟΙΡΙΝΗ ΙΙΔΟΝ
 30 ΟΗΣ ΜΥΣ ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΗ ΜΕΛΙΤΤΑ
 ΛΛΝ ΝΙΚΛΝ ΦΙΛΙΚΟΝ ΛΑΜΙΔΙΟΝ
 ΥΧΙΔΗΣ ΦΙΛΛΝ ΙΛΠΥΡΑ ΑΦΡΟΔΙΣΙΑ
 ΡΙΑΣ ΜΕΝΛΝ ΗΛΕΙΑ ΟΕΟΔΛΡΑ
 ΓΛΝΥΜΟΣ ΕΦΕΣΟΣ ΣΙΡΗ ΦΙΛΛΤΙΟΝ
 35 ΞΕΝΟΣ ΚΤΗΣΛΝ ΧΑΡΟΠΟΝ
 ΥΟΟΚΛΗΣ ΔΛΡΙΕΥΣ
 ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΟΣ ΔΙΛΝ
 ΑΡΤΕΜΛΝ ΜΕΝΙΣΚΟΣ
 ΜΕΝΕΧΑΡΜΟΣ ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ
 40 ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΠΟΡΟΣ
 ΚΤΗΣΛΝ ΔΛΡΟΣ
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΕΡΙΓΕΝΗΣ
 ΣΥΜΜΑΧΟΣ

ΕΡΙΙΕΡΕΛΣΔΙΟΝΥΣΟΔΛΡΟΥΣΗΜΑΧΙΔΟΥ

Θ ε ο [ι.]
 'Επί Κιμωνος ἄρχοντος, Θραγγλιῶνος· [ἔδου]εν
 τῶι κοινῶι· ἐπειδὴ Σώφρων καλῶς καὶ φι[ιλ]οτί-
 μως συνήγαγε τὸν θίασον, ἐπέδωκεν δὲ καὶ στή-
 5 λην ὥστε ἀνατεθῆναι εἰς τὸ ἱερόν βουλούμενο-
 ς κῦξαι τὸ κοινὸν ἐκ τῶν ἰδίων· ὅπως ἂν οὖν ἐ-
 φάμιλλον εἴ τοῖς βουλομένοις εὐεργετεῖν τ-
 ὸ κοινὸν εἰδῶσιν ὅτι κομιῶνται τὰς χάριτας
 10 κνώσει τὸν ἀρχερα[ν]ιστὴν Σώφρονα θαλλοῦ στε-
 ράνωι καὶ λαμ[ν]ίσκωι· ὅπως ἂν καὶ εἰς τὸ λοιπὸν
 οἱ γιν[όμ]ε[ν]οι ἱεροποιοὶ εἰς τὰς θυσίας ἐπ-
 ειδὼν τὰ ἱερὰ ἀπαγγεῖλωσιν καὶ τὰς σπονδάς ποτή-
 [σ]ω[σ]ι[ν]· [σ]τεφανούτωσιν αὐτὸν καὶ ἀναγορευέτ-
 15 [ω]σαν· [ο]ἱ θιασῶται στεφανούσει τὸν ἀρχερακι-
 στὴν Σώφρονα ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐσεβείας τ-
 ῆς εἰς τὴν θεόν· ἐὰν δὲ μὴ ἀναγορεύωσιν, ὀφει-
 λέτωσιν τέτταρες δραχμὰς ἱερὰς τῆι θεῶι· ἀ-
 ναγκάζέτωσιν δὲ καὶ τὸν στέφανον ἐπὶ τοῦ ἀν-
 20 αθήματος· ἀναγκάζει δὲ καὶ τοὺς θιασώτας πά-
 ντας χωρὶς τοὺς τε ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας.

Οἱ θιασῶται
 τὸν ἀρχερακιστὴν
 Σώφρονα

25	[Σ]ώφρων	Δίων	ΟΝΥ, ΙΟΝ	'Ηδίστη
	[Εὐ]κλής	Σωτηρίδης	'Απολλωνίς	Φίλη
	[Εὐ]τυχίδης	Χάρης	Εὐπραξίς	Δορκάς
	[Σωτ]ηρίδης	Φιλόξενος	Εὐτυχίς	Σῆμον
	[Κτ]αστίδης	'Αγάθων	Χοιρίνη	'Ι(ν)δὸν
30	[. . .]θης	Μῆς	'Αριστομάχη	Μέλιττα
	[. . .]λων	Νίκων	Φίλιπον	Λακιδίον
	[Εὐτ]υχίδης	Φίλων	Ζωπύρα	'Αρροδισίς
	[Χκ]ρίτης	Μένων	'Ηδεῖς	Θεοδόρα
	[Ἰερ]ώνωμος	'Ερεσσος	Σίπη	Φιλώτιον
35	[Εὐ]ξενος	Κτήσιων	Χάροπον	
	[Η]ρθοκλής	Δωριεύς		
	Λυσίστρατος	Δίων		
	'Αρτέμιον	Μενίσκος		
	Μενέχρμος	Μενεαράτης		
40	Διονύσιος	Πόρος		
	Κτήσιων	Δῶρος		
	Δημήτριος	Περικλένης		
	Σύμμεχος			

'Επὶ ἱερέως Διονυσόδωρου Σημαχίδου.

'Επειδὴ ἡ στήλη εὐρέθη ἐνθα καὶ ἐπιγραφὴ
 ἰδρυμένη ἄλλοτε ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Καλλιόπης, εἶνε
 δυνατόν ἢ καὶ ἐξ ἀρχῆς πιθανόν, ὅτι καὶ αὕτη
 προσέργεται ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ ὅτι οἱ θιασῶ-
 ται οἱ τιμῶντες διὰ τοῦ ψήφισματος τὸν ἀρχερα-
 κιστὴν Σώφρονα εἰσὶ θιασῶται τῆς 'Αρτέμιδος τῆς
 ὑπὸ τὴν ἐπικλήσιν ταύτην ἐν τῷ ἔξω Κεραμεικῷ
 λατρευομένης. 'Ἐν τοῖς πλησίον τόποις, ὁμοίω
 «ἐν ταίγῳ τινὶ κακοκρίστῳ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ
 τῆς δευτέρας γραμμῆς τοῦ ἀρχαίου τῆς πόλεως
 περιβόλου» εὐρέθη καὶ ἄλλη ἐπιγραφὴ ἀναερο-
 μένη εἰς 'Αρτεμιν μὴ διακρινομένην ὁμοῦ διὰ προσ-
 θέτου ἐπικλήσεως· ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, δημοσιευ-
 θεῖσα ἐν 'Αθηναίῳ VIII σ. 235, IG, II 5, 618 b,
 Sylloge 426 περιέχει ἐν τῷ ἄνω μέρει κατάλογον
 θιασῶτων ὁμοίον τῷ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου λίθου καθ'
 ὅσον ἐπίσης ἀναγράφονται χωρὶς μὲν οἱ ἄνδρες,
 χωρὶς δὲ αἱ γυναῖκες· ἔπειτα δὲ ψήφισμα γρονο-
 λογούμενον ἐπὶ Δημοσθένους ἄρχοντος 232/1 πρὸ
 Χρ. κατὰ J. Kirchner, 234/3 κατὰ J. Beloch
 Griechische Geschichte III σ. 61, ἐν τέλει δὲ
 υπογεγραμμένα ἐντὸς στεράνων τὰ νῦν ἐξαληλιμ-
 μένων τὰ ὀνόματα τοῦ ταμίου καὶ τοῦ γραμματέως·
 ἕτερον ψήφισμα εὐρέθη ἐν ταῖς πρὸ τοῦ Διπύλου
 ἀνασκαφαῖς τὸ ὑπὸ τοῦ Κ. Δ. Μυλωνᾶ ἐν τῇ
 'Εφημερίδι ταύτῃ 1893 σ. 49 ἐκδεδομένον IG, II
 5, 630 b, Sylloge 732 τοῦ κοινῶ τῶν Σωτηρια-
 στῶν εἰς τιμὴν τοῦ ἀρχερακιστοῦ Διοδώρου υἱοῦ
 τοῦ Σωκράτους 'Αριδονίου, ἰδρυμένον ποτὲ ἐν τῷ
 ταμένει τῆς Σωτείρας. Ὅτι ἡ Σώπειρα αὕτη εἶνε
 ἢ 'Αρτεμια, ὁρθῶς ἐξήγαγεν ὁ ἐκδότης ἐξ ἄλλης
 ἐπιγραφῆς ἐν ταῖς αὐταῖς ἀνασκαφαῖς εὐρεθείσης
 'Εφημ. 'Αρχ. 1893 σ. 59 IG, I 5, 1620 e, ἀπο-
 τελεύσης, ὡς ὑποδεικνύει ἡ θέσις τοῦ πατρωνυμι-
 κοῦ, ἐξάμετρον πλημμελές.

'Αρτέμιδι Σωτείρα[ι] Μύρων ἀνέθηκε Μύρωνος.

Ποῦ τὸ τέμενος τῆς Σωτείρας 'Αρτέμιδος ἔκει-
 το, δὲν εἶνε εὐκόλον, λέγει ὁ κ. Κ. Μυλωνᾶς, καὶ
 προσδιορισθῆ, διότι τὸ τε ψήφισμα καὶ τὸ ἐπι-
 γραφικὸν βῆθρον δὲν εὐρέθησαν κατὰ χώραν κεί-
 μενα δὲν εἶνε ὁμοῦ ἀπίθανον ὅτι τὸ τέμενος ἔκειτο
 ἐκεῖ πῶς παρὰ τὸ Δίπυλον ὄθεν μετηρέθησαν ἐν ἧ
 εὐρέθησαν θέσει τὸ τε ψήφισμα καὶ τὸ βῆθρον.
 'Ἄλλ' ἴσως τὸ τέμενος αὐτὸ ἀνεκαλύφθη ὑπ' αὐ-

τοῦ τοῦ κ. Μυλωνᾶ ἐν τῷ δουτικῷ μέρει τῆς πρὸ τοῦ Διπύλου νεκροπόλεως. Ἐκεῖ πραγματικῶς ὑπάρχει μικρὸν τέμενος, οὐτινος σχεδίασμα καὶ περιγραφὴν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Μυλωνᾶς ἐν Πρακτικῶς 1890 σ. 23. Τὸ τέμενος τοῦτο περιέχει τετραγώνιον ἐτερόμυκτες οἰκοδόμημα μετὰ βραχιδίων κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν αὐτοῦ, ὅπερ ἀνακριβῶς ἐστὶ βωμός, καὶ εἰς τὸν βωμὸν τοῦτον φαίνεται ὅτι ἀνίκει καὶ τὸ βᾶθρον τὸ φέρον τὴν ἄνω μνημονευθεῖσαν ἐπιγραφὴν: Ἀρτέμιδι Σωτείραι Μύρων ἀνέθηκε Μύρωνος, διότι τὸ πλάτος αὐτοῦ συμφωνεῖ πρὸς τὸ πλάτος τοῦ βωμοῦ· πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ βωμοῦ τούτου εὐρίσκεται ἐντὸς τετραγώνου ἐξ ὀπτῶν πλίνθων ἄμφω μισοῦ μαρμαρινος, καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ βάσις μετὰ τριγωνικοῦ κοιλώματος, ἐφ' ἧς ἦτο ἰδρυμένον μικρὸν ἄγαλμα τῆς ἐν τῷ τεμένει λατρευομένης θεότητος, ὁμοίᾳ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῆς Ἀρτέμιδος· ὡς πρὸς τὸ τρίγωνον σχῆμα τοῦ κοιλώματος πρὸς π. γ. Arch. Epigr. Mitt. IV πίν. IV V σ. 27. Ταῦτα ἐν παρόδῳ περὶ τοῦ τεμένου τούτου ὅπερ ἐν τῇ κατ' αὐτὰς ἐκδοδομένη τοπογραφίᾳ τῶν Ἀθηνῶν τοῦ W. Judeich οὐδὲ μνημονεύεται· ἄλλοι ἐλπίζω θὰ μελετήσωσι λεπτομερέστερον τὴν ἱστορίαν καὶ κατασκευὴν αὐτοῦ. Ἐν τέλει σημειωτέον ὅτι κατὰ Στ. Ἀ. Κουμανούδην (Ἀθην. I σ. 395) εὐρέθη ἐν τοῖς ἔσω τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως χώμασι πλησίον τοῦ Διπύλου καὶ βωμίδιον φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Μιτροβάτης Ἀρτέμιδι ἀνέθηκε, κατὰ U. Koehler IG. II 1610 ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου πρὸ Χρ. αἰῶνος ἢ ὀλίγω τι μὲταγενεστέραν.

Κατὰ W. Kolbe, Festschrift für O. Hirschfeld σ. 316 δύο ἄρχοντες ἐν τῷ τρίτῳ αἰῶνι πρὸ Χρ. ἔφερον τὸ ὄνομα Κίμων, ὁ μὲν περὶ τὸ 290, ὁ δὲ τῷ 237/6 (πρὸς ὅμως J. Beloch, Griechische Geschichte III 2 σ. 34, 37). Διὰ τὴν γραφὴν ὁ ἐν τῷ τῶν θιασωτῶν ψήφισματι ἀναφερόμενος φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ δεύτερος. Ἐπερ ἀληθεύει τοῦτο, ἔπειτα ὅτι τὸ ψήφισμα IG. II 5, 618 b, χρονολογούμενον ἐπὶ Διομέδοντος ἄρχοντος τοῦ ὀλίγου μετὰ τὸν δεύτερον Κίμωνα ἄρξαντος, ἀναφέρεται εἰς ἄλλον θίασον, διότι οὐδεὶς τῶν ἐν τῷ σωζομένῳ μέρει τοῦ λίθου ὀνομαζομένων θιασωτῶν εὐρίσκεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ καταλόγῳ. Ὡς ἐκ τούτου

λοιπὸν θὰ ἔμενον ἄθλος ἢ θεὸς ἢ τιμωμένη ὑπὸ τοῦ Σώφρονος καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ διὰ συναγωγῆς θιάσου. Εὐτυχῶς ὑπάρχει ἐν τέλει τῆς ἐπιγραφῆς ἐνδείξις οὐχὶ εὐκαταφρόνητος διὰ τὴν ἀνιχνεύσιν τῆς προελεύσεως τῆς στήλης. Ἡ ὑπογραφή ἐπὶ ἱερέως Διονυσιοδώρου Σημαχίδου ἀποδείκνυσι κατὰ τὴν γνώμην μου ὅτι ἡ στήλη ἦτο ποτε ἰδρυμένη ἐν τῷ τεμένει θεότητος ἁξιολόγου ἧς ἢ λατρεῖα ἦτο ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων. Ὅμοιαι ὑπογραφαὶ εὐρίσκονται π. γ. ἐπὶ τῶν ἐν τῷ Ἀθηνῶν Ἀσκληπιεῖῳ ἰδρυμένων ἀναθημάτων. Ὅτι δὲ ἡ Καλλιόπη λεγομένη Ἀρτεμις εἶχεν ἱερεῖα κατ' ἔτος διὰ κλήρου καθιστάμενον, διδάσκει ἡμᾶς τὸ ἄνω ὑπ' ἀριθ. 1 ψήφισμα. Διὰ τοῦτο θεωρῶ λίαν πιθανὸν ὅτι ἡ στήλη ἢ περιέχουσα τὸ εἰς τιμὴν τοῦ Σώφρονος ψήφισμα καὶ τὴν ἀναγραφὴν τῶν θιασωτῶν προσέρχεται ἀληθῶς ἐκ τοῦ πλησίον τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως αὐτῆς τεμένου τῆς Καλλιόπης.

Στεφάνοι καὶ λημνίσκοι μνημονεύονται ὑπὸ Πολυβίου XVIII 29· στεφάνους ἐπιφροῦτοιτες καὶ λημνίσκους, ὑπὸ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Σύλλα 27· θύσαντος κτλ. στεφάνου τύπου ἔχων ὁ λοβὸς ὄφθη καὶ λημνίσκων ἐξηροτημένων, Anthol. Pal. XII 123. Ὁ F. Imhoof-Blumer, Kleinasiatische Münzen I σ. 24 ἐξάγει ἐκ νομισμάτων τὸ νόμισμα· diese Kranzbinden scheinen eine Mode des zweiten Jahrhunderts v. Chr. gewesen zu sein. Ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς δὲ μόνον ἀναφέρονται στεφάνοι μετὰ λημνίσκων. Ἐκ τούτων τὸ IG. II 456 κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν εἶνε, ὅπως ἐνόμιζεν ὁ U. Koehler, ψήφισμα τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων, ἀλλὰ μᾶλλον ψήφισμα κοινοῦ τινος, π. γ. θιασωτῶν, διότι εἰς τοιοῦτο ψήφισμα ἀρμόζουσιν τιμὰὶ συνάμα ἀπονεμόμεναι εἰς ταμίαν καὶ γραμματέα καὶ ἐπιμελητὰς (διότι οὕτω πρέπει νὰ συμπληρωθῇ τὸ ἐν στ. 81 καὶ τοὺς ἐπιμελητὰς), τὰ δὲ ἐν στ. 6 τὸν δῆμον κατὰ U. Koehler δύνανται νὰ ἀνήκουν καὶ εἰς ὄνομα κύριον. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τέλει τοῦ ψηφίσματος νομίζω ἀπλῶς ἀναφέρεται ὁ ταμίης, οὐχὶ ὅμως ὁ ταμίης τῶν στρατιωτικῶν κατὰ τὴν τοῦ ἐκδότου συμπλήρωσιν· εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν μερῶσι τὸν ταμίαν τῶν στρατιωτικῶν κτλ. Ἐν παρόδῳ εἰρήσθω ὅτι ἐν στ. 11 πάντως γραπτέον καὶ ἄλλοι κτλ. ζηλωταὶ γίνονται τῶν

ὄμοίω ν. Ἡ δὲ δευτέρα Ἀττικὴ ἐπιγραφὴ, ἐν ἣ μνημονεύονται στέφανοι καὶ λημιόσκοι, εἶνε ὁ νόμος τῶν ἐρακιστῶν τοῦ Μητρού Τυραννοῦ IG. III 74, Sylloge 633 στ. 25. Ἄλλο παρόμοιον παρέχει ψήφισμα τῶν ἐν Βερενίκῃ Ἰουδαίων CIG. 5361, νῦν ἐν Τολώσῃ τῆς Γαλλίας ἀποκείμενον, Musée de Toulouse, Catalogue des antiquités 1865 p. 225. E. Schüner. Geschichte des jüdischen Volkes³ III 42. στ. 23 *στεφανοῦν ὀνομασιῶ καὶ ἐκάστην σύνοδον καὶ νομιμίαν στεφάνωι ἐλαίνωι καὶ λημιόσκοι.* Ἐν αὐτῷ ἄλλοις ψήφισμασιν ἐρακιστῶν (ἐκ Ρόδου) ἀναφέρεται διλήμιον: IG. XII 1, 155 στ. 56 *πριάσθων στέφανον καὶ διλήμιον* καὶ BCH. XI 308 (ἐκ Κερκύρας) στ. 5 *στεφανοῦσθω θαλλοῦ στέφανωι καὶ διλεμνίωι ἐν ταῖς συνόδοις καὶ ἕκαστον μῆνα ἢ συμπλήρωσις αὐτῆ μετ' εὐαγγελιστῶν τῆς ὑπὸ G. Cousin καὶ G. Deschamps προταθείσης καὶ ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀπαρχαλλόντι μάλιστα IG. II 426 ὅπου ἐν στ. 7 ἀδιστακτικῶς συμπληρῶν: καὶ ἅ μῆνα ἕκαστον στέφανωι καὶ λημιόσκοι.*

Ὅτι ἐν στ. 11 ὅπως ἂν καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἐπιγραφὴ κατὰ λάθος ἀντὶ τοῦ ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν, παρετήρησα ἤδη Jahresheft. V σ. 137. Τὸ ἐν στ. 19 μνημονεύμενον ἀνάθημα εἶνε αὐτὴ ἢ σωζομένη στήλη ἢ ἐπιδοθεῖσα καὶ ἀνατεθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχερακιστοῦ Σώφρονος (πρὸς. στ. 4).

Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν θιασωτῶν χωρὶς ἀναγράφονται οἱ ἄνδρες, χωρὶς δὲ αἱ γυναῖκες, ὅπως ἐν IG. II 5, 618 B καὶ ἐν τῷ ἀρχαιότερῳ μέρει τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἐν Athen. Mitt. XXI σ. 438 ἐκδοθέντος καταλόγου ἐκ Νάξακτου. Ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 988 ἐν IG. II καταλόγῳ ἐρακιστῶν ἀναγράφονται πρῶτον αἱ γυναῖκες, ἔπειτα δὲ οἱ ἄνδρες, οὐχὶ ὅμως ἐν κεχωρισμέναις στήλαις. Ὁ τρόπος οὗτος κεχωρισμέ-

νης κατὰ τὸ φύλον ἀναγραφῆς ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀνεκδότῳ ἀρχαίῃ ἐπιγραφῇ τοῦ ἐν Θήβαις Μουσείου.

Πολλὰ τῶν ὀνομάτων δυσκόλως ἀναγινώσκονται. Ἐν τούτοις ἐν μόνον μοι ἔμεινεν ἀδύλον, τὸ πρῶτον τῆς τρίτης σελίδος τοῦ καταλόγου, διότι μετὰ τῶν ἰχνῶν τῶν γραμμάτων ἀναμειγνύονται καὶ τὰ κάτω μέρη τῆς σχεδιογραφίας τοῦ στεφάνου. Ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου διακρίνω σαφέστερον ἢ ἐπὶ τοῦ λίθου τὰ ἐξῆς: ΟΝ (ἢ Λ;) ΜΙΟΝ. Τὸ ὄνομα λοιπὸν δυνατὸν νὰ εἶνε Ὀνούχιον (πρὸς. IG. II 1904 (F. Bechtel, Die attischen Frauennamen σ. 11), ἀλλὰ δὲν ἐγγυώμαι τὸ τέταρτον μάλιστα γράμμα ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου δὲν φαίνεται νὰ εἶνε Χεῖ. Τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς τετάρτης σελίδος δὲν εἶνε Ἡούχιον, ὅπως κατὰ λάθος εἶπον ἐν Athen. Mitt. XXIII σ. 440, ἀλλὰ Ἠδίστη. Τὸ ὄνομα Ἐφεσος στ. 34 εἶνε γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς ἐκ Δήλου BCH. XIV 390 στ. 16 ὡς ὄνομα καπιτέλου (257 πρὸ Χρ. πρὸς., F. Bechtel, Personennamen σ. 349). Πόρος ἐπίσης ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Δήλου BCH. VII 104 στ. 11 ὡς ὄνομα χωρῆτος ἐν μεταίχθων (284 πρὸ Χρ.) καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς ἐξ Ἐρμιόνης ὡς ὄνομα ἀγαλματοποιοῦ IG. IV 687. Μιθρῆς Πόρον ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇ Θήρας IG. XII 3, 479, 662 I, 718, 1022. Ὡς πρὸς δὲ τὸ Ἰνδὸν στ. 29 πρὸς. τὰ πρὸς Bechtel σ. 59, 62 ἔθνηκ' Ἀθήναιον, Κλειτόριον, Σύριον τοιαῦτα ὀνόματα ἰδίως ἦσαν ἐν γῆρσει διὰ δούλας καὶ ἐταίρας. Ἐν στ. 34 ΣΙΠΗ τὸ Π εἶνε εὐδιάκριτον. Ὁ ἱερεὺς Διονυσόδωρος Σημαχίδης δὲν εἶνε ἄλλοθεν γνωστὸς.

10. Τὸ ἐν IG. II ὑπ' ἀρ. 615 ψήφισμα, ἐκδομένον καὶ ὑπὸ O. Lüders, Dionysische Künstler σ. 151 ἀρ. 2 καὶ P. Foucart, Des associations religieuses σ. 215 ἀρ. 32, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε ἀσυμπλήρωτον, πρέπει νὰ ἀναγνώσθῃ οὕτω πως:

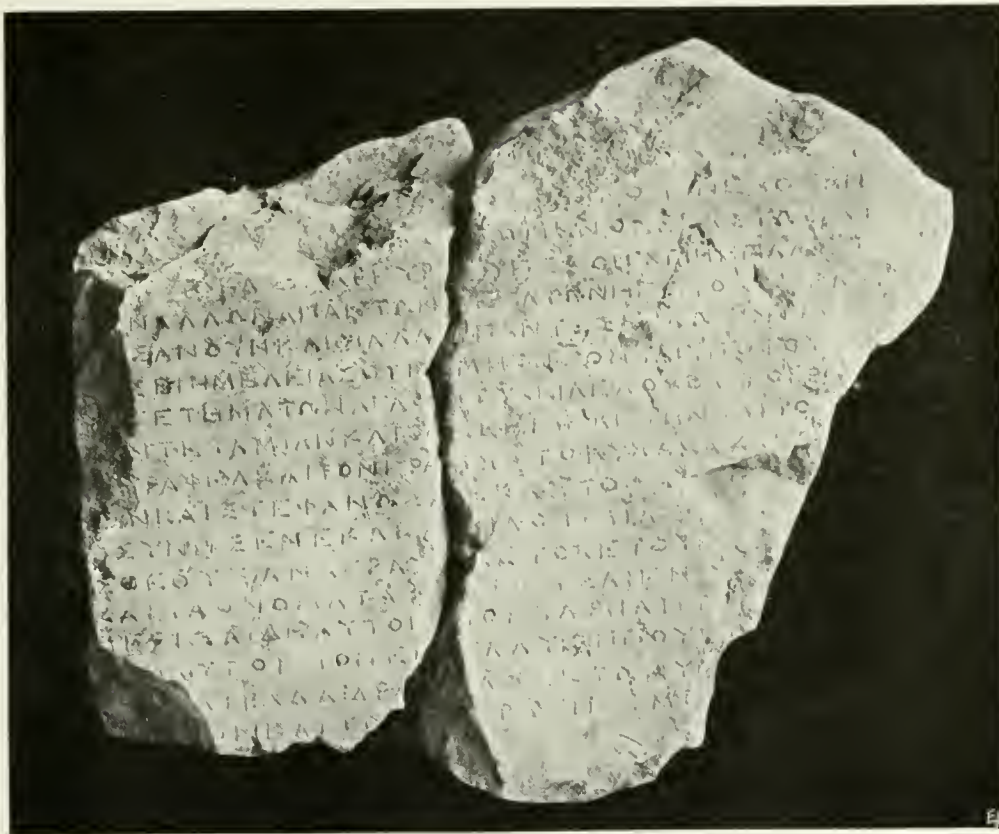
[..... εἶπεν δεδόχθαι τοῖς ἐρακισταῖς ἐπειδὴ
[Νίκων τρυφῆς τοῦ κοινῶ γενόμενος ἀπ' οὗ χρόνου εἰ-
[σῆλθεν διατετέλεκεν φιλοτιμύμενος καὶ ἐνδείκ-
[νόμενος τὴν αὐτοῦ εὐσέβειαν] καὶ τὴν εὐνοίαν εἰς τ-
5 [ὸ κοινὸν ὃ δ' ἀδελφὸς Ἀγάθων ἱεροποιὸς γενόμενος π-
[άντα τὰ [[τῶ]] ἀνελόμενα παρέχετ]αι ἐκ τῶν αὐτοῦ καὶ τὸ
[κοινὸν συνκίσει (:)] ἐπικινέσει μ]ὲν Νίκωνα καὶ Ἀγάθων-
[α κα]ὶ στεφανῶσαι φιλοτιμ-
[ίης ἕνεκα] μερίσει δὲ αὐτοῖς] τὸν τρυφῆν εἰς στεφάνω-
10 [ως . . . ἀρχαίως καὶ λογίσασθαι] τοῖς ἐρακισταῖς, ὅπ-
[ως πάντες εἰδῶσιν ὅτι χάριτις ἀ]πολήψονται ὧν ἂν τ-
[ὸ κοινὸν εὐεργετῶσι καὶ τοῖς ἐ]ρακισταῖς

Ἡ γραφή εἶνε ἢ στοιχηδὸν καλουμένη· οἱ δὲ στίχοι, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ συμπληρώσεις μου, εἶχον ἀνὰ 42 γράμματα ἕκαστος. Τὰ γράμματα μαρτυροῦσι τοὺς περὶ τὸ ἔτος 300 πρὸ Χρ. χρόνους.

Ἐκ τῶν στ. 7-8 προκύπτει ὅτι οἱ δύο ἄνδρες οἱ διὰ τοῦ ψηφίσματος τοῦτου τιμώμενοι εἶνε ἀδελφοί. Διότι τὸ μετὰ τὰ ὄνόματα Νίκωνα καὶ Ἀγάθων α κενὸν εἶκοσι γραμμάτων ἐν στ. 8 (εἰπερ ὀρθῶς συνεπλήρωσα τὸ δεύτερον ὄνομα) ἀναγκασίως περιεῖχεν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Νίκωνος καὶ τοῦ Ἀγάθωνος καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Ἢ ἐν στ. 2 φράσις ἀφ' οἷο ἄφ' οὗ χρόνου εἰ- εὐρίσκειται καὶ ἐν ἄλλῳ ψηφίσματι θιασωτῶν IG. II 613 στ. 9: καὶ ἀφ' οὗ εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς τιμειῆς εἰσῆλθεν. Τὸ ἐν στ. 6 κενὸν δὲν κατώρθωσα νὰ συμπληρώσω εἰ μὴ ὑποθέτων ὅτι ὁ γραφάκτης περιέπεσεν εἰς μικρὸν λάθος

τρὶς ἐπαναλαμβάνων ἀντὶ δις τὴν συλλαβὴν ΤΑ. Ὁ τύπος παροίσχηται ὅστις θὰ ἀπετέλει τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν στοιχείων μέχρι τοῦδε ὡς φαίνεται ἐν Ἀττικῆς ἐπιγραφικῆς δὲν εὐρέθη (E. Nachmanson, Laute und Formen der magnetischen Inschriften σ. 151). Ὡς πρὸς τὴν ἐν στ. 10 συμπλήρωσίν μου· καὶ λογίσασθαι τοῖς θραυσματῶν, ἴδε τὰ ἄνω σ. 222 συλλεγθέντα παραδείγματα.

11. Δύο τεμάχια τοῦ κάτω μέρους στήλης Ἰμητιῖου μαρμαροῦ, ὧν τὸ μὲν ἀριστερὸν ἕρπον ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου, τὸ δὲ δεξιὸν ἦλθεν εἰς ῥῶς ἐν ταῖς ἀνασκαφικαῖς ταῖς ἐν ἔτει 1897 κατὰ τὴν βόρειον κλιτὴν τῆς ἀκροπόλεως ἐνεργηθείσας, ἔχοντα συνηρμοσμένα ὕψος 0.21, πλάτος 0.325, πάχος 0.10. Γραφή ἢ μὴ στοιχηδόν· ὕψος γραμμάτων 0.005, ἀπόστασις στίχων 0.012.

ο

τῶν νόμων ἔδωσαν

γεγραμμένον ἕκαστοι κατ' ἄ

πκ]

[ρα δε[δ]ώκασιν] ἀργυρ[ῶ]ν περιὸν : Χ[ΠΗΗ]ΔΔ : ἐπε[μελήθησαν δὲ καὶ

5 [τῶ]ν [ἄ]λλων ἀπάντων [μ]ετὰ τῶν ἡγεμόν[ω]ν κα[λῶ]ς καὶ φιλοτιμῶς ἔ-

- πως ἂν οὖν καὶ οἱ ἄλλοι πάντες εἰδῶσιν οἱ αἰεὶ καθιστάμενοι εἰς τὰς ἐπιμελείας ὅτι [τ]ιμηθῆσονται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἀξίως τῶν εὐεργετημάτων ἀγαθ[εῖ] τύχει, δεδόχθαι τοῖς θ[ι]ασιώταις, ἐπικινέσαι τὸν τε ταμίαν καὶ τὸν ἐπιμελητὴν καὶ τὸν γραμματεῖα καὶ τὸν ἀντιγραφέα καὶ τὸν γραμματοφύλακα καὶ στεφανῶσαι ἕκαστον κ[υ]τῶν [καὶ στεφανῶσαι ἕκαστον κ[υ]τῶν] Ἰαλλοῦ) στεφάνωι δικαιοσύνης ἕνεκα καὶ φιλοτιμίαις [καὶ εὐσεβείαις τῆς περὶ τοῦ θεοῦ ἀναγκρά]ψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλει λιθίνει καὶ τὰ ὀνόματα καὶ στήσαι ἐν τ[ο]ν
- 10 τιγραφῆα καὶ τὸν γραμματοφύλακα καὶ στεφανῶσαι ἕκαστον κ[υ]τῶν [καὶ στεφανῶσαι ἕκαστον κ[υ]τῶν] Ἰαλλοῦ) στεφάνωι δικαιοσύνης ἕνεκα καὶ φιλοτιμίαις [καὶ εὐσεβείαις τῆς περὶ τοῦ θεοῦ ἀναγκρά]ψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλει λιθίνει καὶ τὰ ὀνόματα καὶ στήσαι ἐν τ[ο]ν
- 15 μερίσιν δὲ κ[υ]τῶν τὸν ταμίαν τὸν ταμιεύοντα τὸν ἐνικυτὸν τὸν ἐπὶ Γλαυκίππου [εἰς ἀνάθημα καὶ θυσίαν] : ΔΔΔ : δραχμ[ῶ]ν ἐκ τῶν ὑπολοίπων ;
- ... τὸν καὶ τὸ [προπ]έρουσι NEME[-.]

Ψήφισμα θιασιωτῶν εἴπερ ὀρθῶς ἐξέλαβον τὸ ἐν στ. 8 τελευταῖον γράμμα ὡς θῆτα. Ποῖοι δὲ οὗτοι οἱ θιασιῶται δὲν προκύπτει ἐκ τῶν σωζομένων· φανερόν εἶναι μόνον ὅτι πρόκειται περὶ ἀξιολόγου σωματείου. Τοῦτο ἀποδεικνύει τὸ ποσὸν τῶν ἐν στ. 4 ἀναφερομένων χρημάτων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν διευθυνόντων τὸ κοινὸν ἀνδρῶν. Ἐν τοῖς πρώτοις στίχαις ἴσως γίνεται λόγος περὶ τοῦ λεγομένου ταμικοῦ, ὅπερ μνημονεύουσι δύο ψήφισματα θιασιωτῶν IG. II 5, 623 b (Sylloge 731) στ. 5: ἐπειδὴ θεῶν κατασταθεῖς ταμίαις εἰς τὸν ἐνιαυτὸν τὸν ἐπὶ Νικοφῶντος ἄρχοντος λελειτοῦργηκεν ἔτη πλείω, μεμέριζεν δὲ καὶ εἰς τὰς θυσίας ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις ἀπρομασίτως, δέδωκεν δὲ καὶ τοῖς μεταλλάξασιν τὸ ταμικὸν παραχοῆμα, καὶ II 5, 615 b (Sylloge 727) στ. 14 ἐπιμεμέριται δὲ (ὀγλαδὴ οἱ ἐπιμεληταὶ καὶ ὁ γραμματεὺς) καὶ τῶν ἀπογενομένων καλῶς καὶ φιλοτίμως. Κατὰ τὴν εἰκασίαν ταύτην οἱ στίχοι 2, 3 δύνανται νὰ συμπληρωθῶσιν ὡς ἑξῆς:

ἔδωσαν [δὲ καὶ ταμικὸν τοῖς
[μεταλλάξασιν τὸ γεγραμμένον ἐκάστωι κατὰ τὸν νόμον καὶ π[ρ]οπ[ο]θεῖν
[εἰς] τὸν ἐπὶ Γλαυκίππου [εἰς ἀνάθημα καὶ θυσίαν] : ΔΔΔ :

Ἡ προσηγορία τοῦ ἡγεμόνος ἦτο συνήθης ἐν ταῖς Ἀττικαῖς συμμορίαις (πρὸς π. γ. Δημοσθένους πρὸς Μειδίαν 157, πρὸς Ἄροβον II 4, περὶ τοῦ στεφάνου IG. II 3, 312), ἐπίσης δὲ καὶ ἡ τοῦ ἐπι-

μελητοῦ (πρὸς Ἐσέργον καὶ Μνησίβουλον 23, 24). Ὡς πρὸς τὸν στ. 6 πρὸς IG. II 615 b στ. 29: ὅπως ἂν πάντες οἱ αἰεὶ καθιστάμενοι εἰς τὰς ἐπιμελείας τιμηθῶσιν πρὸς τὴν θεὸν καὶ τὸ κοινόν. Ἐν στ. 10 καὶ 11 ὁ χαράκτης φαίνεται ὅτι κατὰ λάθος ἔγραψε δις καὶ στεφανῶσαι ἕκαστον αὐτῶν. Περὶ ὁμοειδῶς χρημάτων εἰς ἀνάθημα καὶ θυσίαν τιμῆς ἕνεκα γινουμένης πρὸς S. B. Franklin, Transactions of the American philological association XXXII σ. 72 καὶ ὅσα ἀναφέρω ἐν Urkunden dramatischer Aufführungen in Athen σ. 233 κέ. Ὁ Γλαυκίππος ἦρχε κατὰ J. Kirchner, Prosop. Att. II σ. 641 περὶ τὸ ἡ ὀλίγον πρὸ τοῦ 240 πρὸ Χρ. Διὰ τοὺς δύο τελευταίους στίχους δὲν εὐρὴν καταλλήλους συμπληρώσεις· μένει δὲ καὶ τοῦτο ἀμφίβολον ἐὰν πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ: τὸ προπ ἔρουσι νεμε θε- π. γ. εἰς δὲ σύνωδον (πβλ. Sylloge 529 στ. 21: δοθῆναι δὲ αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ εἰς ἀπαρχὴν καὶ σύνωδον χουσοῦς τέταρας) καὶ τὸ προπ ἔρουσι νεμεθῆν, ἢ τὸ προπ ἔρουσι ἐμεθ- π. γ. προπ ἔρουσι ἐμέρισειν (ὀγλαδὴ ὁ ταμίαις).

12. Ἡ ἐπιγραφή IG. II 618, εὐρεθεῖσα πρὸ ἐτῶν ἐν Παιραιεῖ «παρὰ τὴν Μακρὰν στοῶν» καὶ γνωστὴ μόνον διὰ τῶν ἀντιγράφων τοῦ von Velssen, Archäol. Anz. 1856 σ. 137 καὶ τοῦ Πιττάκη, Ἐφημ. Ἀρχ. 2661, κατὰ τὴν γνώμην μου συμπληροῦται ὡς ἑξῆς:

Ἐπὶ Μενεχράτου? ἄρχοντος, Μ[ε]νοιχιῶνος

... εἶπεν· ἐπειδὴ] οἱ ἐπιμεληταὶ οἱ κίρθεντες εἰς τὸν ἐπὶ Μενεχράτου ἄρχοντος ἐνικυτὸν ἐπεμε-

- λήθησαν ψηφισμένων τῶν θιασωτῶν ὅπως ἂν ἐπι-
 5 σκευασθῆ τὸ μὲγαλειεῖον καὶ τῶν
 ἐπι διδόντες μετὰ πάσης φιλοτιμίας . .
 δραχμὰς! ἐκ] τῶν ἰδίων, τὴν πᾶσιν σπουδῆν ποιούμενοι
 ὅπως συντελεσθῆ τὰ ἐψηφισμένα· ὅπως ἂν οὖν ἐφά-
 μιλλον εἴ τοῖς φιλοτιμιουμένοις εἰδῶσιν ὅτι τῶν εὐ-
 10 εργετημάτων χάριτας ἀξίως κομισῶνται πάντες·
 ἀγαθῆ τύχει, δεδόχθαι τοῖς [θιασώταις, ἐπικι-
 νέσαι τοὺς] ἐπὶ Μενεκράτου ἄρχοντος ἐπιμελη-
 τὰς καὶ στεφανῶσαι θαλλοῦ σ[εφάνωι εὐνοίας ἕνεκα
 καὶ φιλοτιμίας τῆς εἰς τὴν θεὸν καὶ εἰς ἑαυτούς· ἀναγρά-
 15 ψει δὲ τόδε τὸ ψήφισμα τοὺς [ἐπιμελητὰς εἰς τὴν στη-
 λην ἐν εἴ τοῖς ἐπιδεδωκότας.

Ἄμφιβολον μένει ἂν πρόκειται περὶ ψηφί-
 σματος ὀργεῶνων ἢ θιασωτῶν· περὶ τῆς διαφο-
 ρῆς τῆς σημασίας τῶν ὄρων τούτων ὄρα τὰ ἐσχά-
 τως λεχθέντα ὑπὸ E. Ziebarth ἐν Neue Jahr-
 bücher XIII 566 καὶ J. Oehler ἐν Jahresberich-
 te CXXII σ. 25, 54 καὶ ἐν τῇ διατριβῇ: Zum
 Griechischen Vereinswesen (Wien 1905) σ. 8.
 Ὁ ἄρχων Μενεκράτης ἀνήκει εἰς τὸ ἔτος 222/1
 πρὸ Χρ., πρὸ. Prosopogr. Att. 9955, II σ. 639.
 Ἐν στ. 14 τὴν συμπλήρωσιν: φιλοτιμίας ὑπο-
 δεικνυσι τὸ τοῦ Πιπτάκη ἀντίγραφον ἔχον ΜΙΑΣ.
 ἐν ᾧ τὸ τοῦ von Velsen ἔχει ΔΑΣ. Τὴν ἐν τέλει
 τοῦ ψηφίσματος φράσιν συνεπλήρωσα κατὰ τὸ
 παράδειγμα τῶν ὁμοίων ἐν τοῖς ψηφίσμασι IG. II
 444 στ. 35, 446 στ. 31, 451 στ. 5 διατάξεων:
 ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα τὸν γραμματεῖα τὸν
 κατὰ προταιερίαν εἰς στήλην ἐν ἧι καὶ οἱ νενικη-
 κότες.

13. Τεμάχιον στήλης λευκοῦ Ἀττικοῦ μαρ-
 μάρου, δεξιόθεν ἀκέραιον, πρὸς τὰ ἄλλα μέρη
 κολοβόν, ὕψ. 0.19, πλ. 0.135, πῆχ. 0.095.
 Ἡ ἐπιγραφή, μᾶλλον ἀμελῶς κεχαρκαγμένη, ἀνή-
 κει ὅπως μαρτυρεῖ τὸ σχῆμα γραμμάτων πι-
 νῶν, τοῦ Α Δ Λ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνοιχτῶν τὰ
 ἄνω, εἰς τὸ τέλος τοῦ τρίτου ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ
 δευτέρου πρὸ Χρ. αἰῶνος (πρὸ. τὰς ἐν τῷ ὑπὸ
 τύπωσιν βιβλίῳ Urkunden dramatischer Auf-
 führungen in Athen σ. 63 σημειώσεις μου).
 Ὑψος γραμμάτων 0.005-0.007, διάστημα στί-
 χων 0.012.

ΧΟΑΙ
 ΑΙΚΤΗ
 ΣΤΕΨΑΝΛΣΑ
 5 ΕΦΑΝΛΙΕΥΝΟΙ
 ΔΙΟΣΥΝΗΣΚΑ
 ΤΡΟΣΤΟΥΣΘΙΑ
 ΙΝΕΦΑΜΙΛΛΟΝ
 ΣΦΙΛΟΤΙΜΕΙΣ
 10 ΛΙ ΕΙΔΟΤΑΣ
 ΟΥ ΤΑΙΛΞΙΑΣ
 ΨΕΙΑΝΑΓΡΑ
 ΤΑΣ. ΔΕΤΟΥΡ
 ΑΙ ΜΗΙΚΑΙ
 15 ΣΤ ΦΑΝΛΣΑ
 ΨΧΓΡΑ
 >ΑΝΤΟΥ

- δεδόχθαι [τοῖς θια-
 [σώταις ἐπικινέσαι Κτη[σ. . . .
 [. καὶ] στεφανῶσαι [εἰ
 [κῦτόν θαλλοῦ? στ]εφάνωι εὐνοί-]
 5 [ας ἕνεκα καὶ δικαιοσύνης κα-
 [ὶ φιλοτιμίας τῆς] πρὸς τοὺς θια-
 [σώτας· ὅπως δ' ἂν οὖν] ἐφάμιλλον
 [ἦι τοῖς βουλομένοις] φιλοτιμεῖσ-
 [θαι πρὸς τοὺς θιασώ[τας] εἰδότες
 10 [ὅτι χάριτας κομισῶ[ν]ται ἀξίως
 [ὧν ἂν εὐεργετήσ[ω]σιν], ἀναγρά-
 [ψαι τοὺς ἐπιμελητὰς τῶ]δε τὸ ψή-
 φισμα ἐν στήλῃ [λιθίνῃ] καὶ
 [στῆσαι ἐν τῷ ἱερῶι.] στ[ε]φανῶσαι [εἰ
 15 [ι δὲ καὶ τὸν ἀ]ρχερα-
 [νιστὴν καὶ . . . ἠφ (ἢ σ;)] ἀν τῶν . .

Ὡς πρὸς τὸ ἐν στ. 10 εἰδόμενος πρὸς IG. II 5. 624 b στ. 29: ἵνα οὖν ἐγείμλων ἦι τοῖς ἀεὶ φιλομουμιέ-
νοισι εἰδότες οὐ χάριτας ἀξίας κομοῦνται ὧν ἂν
εἰσρηγῆσονται, καὶ II 601 (ἀνωτέρω σ. 229) στ.
16. Τοῦ τελευταίου στίχου δὲν κατώρθωσα νὰ
εὗρω πιθανὴν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν.

14. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου, ὕψ. 0.20,
πλάτ. 0.225, πᾶχ. 0.05 ἕως 0.065, ἀριστερόθεν
ἀκέραιον, πρὸς τὰ ἄλλα μέρη ἐλλειπές, εὗρεθὲν ἐν
τῷ ἐλαιῶνι πρὸς τοῖς τοῦ Χάρτια κινήμασι (Εὐρε-
τήριον Ἀρχ. Ἐπ. 2466), νῦν ἐν τῷ Ἐπιγρα-
φικῷ Μουσείῳ ἀποκαίμενον. Ἐμνημονεύθη ὑπὸ
E. Ziebarth ἐν Rhein. Mus. LV 502. Ἐν τῷ
ἀνω μέρει μεγαλύτεροις (ὕψ. 0.007) γράμμα-
σι ἀναγεγραπται μόνη ἡ λέξις στεφανοῦσιν ἄλ-
λων γραμμάτων δὲ οὐδὲν ἕγνος φαίνεται οὔτε
ἄνωθεν οὔτε δεξιόθεν οὔτε ἀριστερόθεν. Οἱ δὲ στίχοι
2 ἕως 5 εἶνε γεγραμμένοι μικροῖς γράμμασι καθ'
ὁ τρόπος γράφονται αἱ ἐντὺς στεφάνων ἐπιγραφαί.

Σ Τ Ε Φ Α Ν Ο Υ Σ Ι Ν
ΟΙΟΡΓΕΛΝΕΣ
ΑΣΚΛΑΡΛΝΑ
ΑΣΚΛΑΡΛΝΟΣ
ΜΑΡΛΝΙΤΗΝ

Κατὰ τὴν γραφὴν ἢ ἐπιγραφὴν ἀνήκει εἰς τὸ τρίτον
ἢ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δευτέρου πρὸ Χρ. αἰῶνος.

15. Τεμάχιον κίονος εὐμεγέθους κυανίζοντος
μαρμάρου, πανταχόθεν ἐλλειπές, πλάτ. 0.29, ὕψ.
0.57, πᾶχ. τὸ νῦν 0.20, ἀδύλου προελεύσεως.
Ἀριστερόθεν τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε ἐσχεδιασμένη πα-
ραστάς (πλάτ. 0.047) διὰ ὠραίου ἐπιγράνου
κεκοσμημένη, ἄνωθεν δὲ ἐπιστύλιον (ὕψ. 0.026).
Ἡ ἐπιγραφὴ λοιπὸν ἦτο ἀναγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ
κίονος ἐντὺς σχεδιαγράμματος παριστάνοντος στή-
λην, ὅπως π. γ. ὁ γνωστὸς νόμος τῶν Ἰσθμίων
(Dittenberger, Sylloge 737) κατὰ χελευσιν αὐτοῦ
τοῦ προηγουμένου ψηφίσματος στ. 26: ἡ στήλη
γενέστω ὁ ἀντιθερὸς εἶπε ἴστω ἢ στήλη ἐπὶ τοῦ
κίονος. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀναγραφῆς ἀπαντᾷ οὐχί
σπανίως ἐν τῷ δευτέρῳ (π. γ. IG III 1032) καὶ
τρίτῳ αἰῶνι μετὰ Χρ. (ἄλλα τινὰ παραδείγματα
ἀναφέρει S. Wide, Athen. Mitt. XIX 248).

ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΑΡΠΑΛΙΛΙ
ΝΟΣΤΕΤΑΔΙΙΣΤΑΜ

ΩΝΩΝΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΞΕΝΚΟΙΝΗΓΝΩΜΗ ΠΑ
ΝΤΑΜΕΝΟΝΟΜΑΤΑ...
ΤΡΑΨΑΙΕΝΧΑΡΑΣΑΝ
ΤΙΟΥΝΚΑΤΑΛΙΠΟ

Ἄρχοντας Ἀρπαλιζ[νοῦ (μηνός) - ιῶ-]
νος τετραδί[στομα]ένου δόγμα; ὄργε-]
ώνων τῶν περὶ τὴν C[- - - - ἐδο-]
ξεν κοινή γνώμη π[άντων; - - - - -]
5 .ω]ν τὰ μὲν ὀνόματα . . . ν[- - - - α-]
να]γράφει ἐνχαράξον[τα
ἐκ;] τῶν καταλιπο[μένων;]

Ὁ αὐτὸς ἄρχων ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG.
III 1069 ἥτις μέχρι τοῦδε ἀνεγνώσθη ὡς ἐξῆς:

Ἄρχθῃ τύχη.
[Ἐπὶ ἄρχοντος Φιλζ. Ἀρπα-]
[λ]ου Πειραέως στρατηγου-
[ντος ἐπὶ τοῖς ὀπλεί]ταις.

Ἄλλὰ τὸ ἐν στ. 3 κενὸν ἀπαιτεῖ πλείονα τοῦ ἑνὸς
γράμματα πρὸς συμπλήρωσιν, διότι ἀντιστοιχεῖ
πρὸς τρία γράμματα τοῦ δευτέρου καὶ πρὸς πέντε
τοῦ τετάρτου στίχου. Ἀναμφιβόλως λοιπὸν γρα-
πτέον Ἀρπαλιαν οὔ. Τὸ ἔτος τοῦ ἀρχοντος τού-
του εἶνε ἄγνωστον. Ἐν στ. 3 ἡ ἀπλῶς ἦτο γε-
γραμμένος ὄργεώνων τῶν περὶ τὴν θεόν, πρὸς.
π. γ. ἡ σύνοδος τῶν τῆς θεοῦ μυστῶν SIG. 3199,
ἢ ὀνομάζετο ἡ θεὸς ἥτις ἐλατρεύετο ὑπ' αὐτῶν, π.
γ. τῶν περὶ τὴν Ὁραίων πρὸς IG. III 1280 a, Syl-
loge 739 στ. 68 ἰέρεια Ὁραίας, τουτέστιν κατὰ
O. Hoefler καὶ W. Dittenberger Μητρόδος Ὁραίας,
ἕρα ὅμως IG. II 1571 c καὶ A. Milchhofer ἐν
E. Curtius, Stadtg. von Athen σ. CVII. Ὅμοια
ὀνόματα συνόδων ἀναφέρει ὁ E. Ziebarth, Griech.
Vereinsw. σ. 51. 60. 75 ἐξ. 89. Οἱ στίχοι, θὰ
εἶχον περὶ τὰ τριάντα γράμματα ἕκαστος. Διὰ
στ. 6 ἵνα γράψαι ἐνχαράξαντα (ὁ γλ. τὸν γραμμα-
τέα) πρὸς GDI 2322 στ. 16, IG. II 67 στ. 13.

ADOLF WILHELM

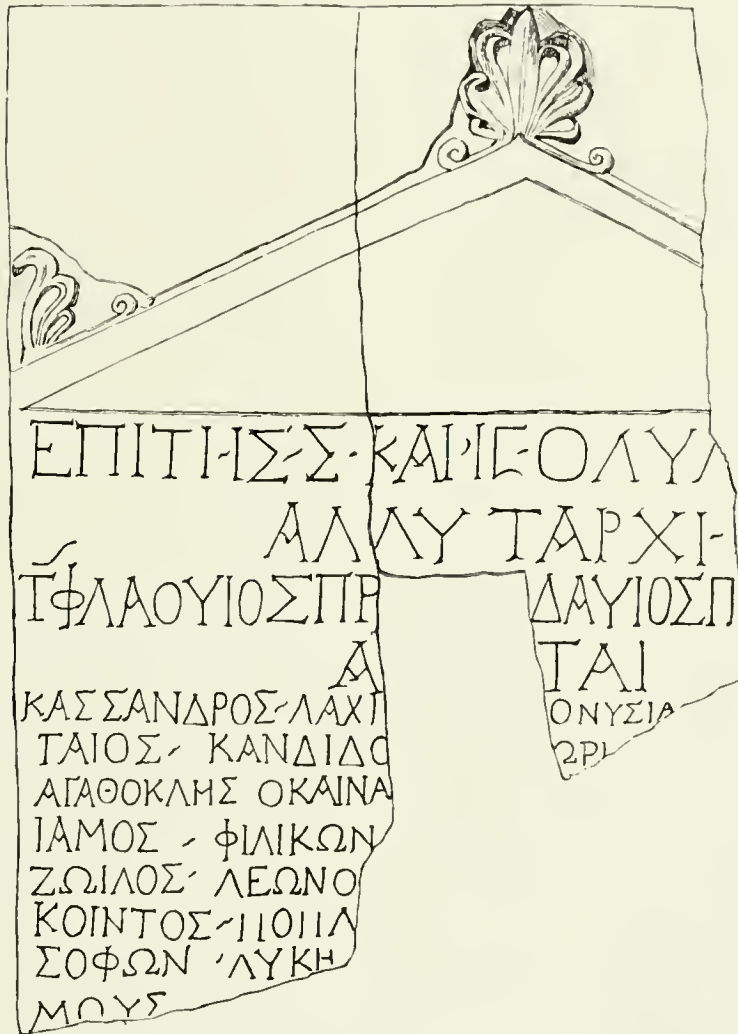
Σημ. ἐκδ. Ἐνεκα ἀπουσίας τοῦ ἐκδότητος παρελείφθησαν ὀλί-
γα μεταβολαὶ ἐπιβεβαιῶσαι βραχύτερον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Τού-
των σημειοῦμεν τὰ ἐξῆς ὀλίγα. Ἐν σ. 231 στ. 31 μετὰ τὴν λέξιν
ἀργύρια νὰ προστεθῇ (ἐκ τοῦ ναυκρασικοῦ ἀργυρίου ἐφόδιον U.
v. Wilamowitz Arist. und Ath. 52) Ἐν σ. 233 στ. 20 ἀντὶ 1
5 γραπτ. II 5. Ἐν σ. 239 ἐν σχέσει πρὸς στ. 11 τῆς ἐπιγραφῆς νὰ
σημειωθῇ: «Ὅστις κατὰ λάθος ἔγραψεν ὁ χαρακτής ἀντὶ ὁμοίως δέ».
Ἐν σ. 240 στ. 19 ἀντὶ Ἀημοσθένους γραπτ. Αἰμοθέουτος, ὁμοίως
ἐν στ. 36 ἀντὶ Μάρων καὶ Μάρωνος γρ. Μάρων καὶ Μάρωνος. Τὸ
αὐτὸ γραπτ. ἐν σ. 241 στ. 11. Ἐν σ. 243 στ. 19 γρ. 456 ἀντὶ 426.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΞ ΟΛΥΜΠΙΑΣ

Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ὀλυμπίας¹ κατετέθησαν ἐσχάτως αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί.

Ἄρ. 1 (Εὔρετ. Μουσ. Ὀλυμπ. ἀρ. 378). Πλάξ μαρμάρου Πεντελικοῦ ἐλλιπῆς κάτω καὶ δεξιᾷ, ἐκ δύο τεμαχίων ἀποτελουμένη, λελειασμένη καὶ ὕψισθεν. Ὑψος (μέγιστον σωζόμενον) 0.60, πλάτος 0.40 καὶ πάχος 0.03. Εὑρέθη τὸ μὲν πρῶτον τεμαχίον τῇ 20 Μαρτίου 1905 ὑπὸ Δ. Καραπαναγιώτη ἐν τῷ Κλαδέφ παρὰ τὸ Γυμνάσιον πλησίον τῆς ξυλίνης γεφύρας, τὸ δὲ δεύτερον τῇ 7 Φεβρουαρίου 1900 ὁμοίως ἐν τῷ Κλαδέφ ἀλλ' ἄγνωστον

εἰς ποίαν ἀκριβῶς θέσιν. Τὸ σχῆμα καὶ ἡ κατασκευὴ ἐν γένει τῆς ἐπιγραφῆς ὁμοιάζουνσι πρὸς τὰς ἐχούσας καταλόγους τῶν θεραπόντων τοῦ Ὀλυμπικοῦ Ἱεροῦ στήλας, αἵτινες φέρουσι τὸν χαρακτηρισμὸν Ἱερά τοῦ Διός¹. Ὅπως καὶ εἰς πόλλας ἐξ ἐκείνων εἶνε ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τῆς πλάκας ἐγγεγλυμμένον ἀετωματίον ἔχον ἐν τῷ μέσῳ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐν ὁλόκληρον κορυφῶν ἀνθέμιον, τεχνικώτερον τῶν συνήθων ἐν ἐκείναις ἀνθεμίων, καὶ κατὰ τὰ δύο ἄκρα ἀνὰ ἐν ἡμισυ ὅμοιον ἀνθέμιον. Κάτωθεν τοῦ ἀετωματίου τοῦτον ἀρχεται ἡ ἐπιγραφή.

¹ Olympia, Textband V, Die Inschriften. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Ὀλυμπίας ἐξετέθησαν ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος καταλλήλως καταταχθεῖσαι ἐν ὑποστέγῳ χώρῳ ἐντὸς τῆς αὐλῆς τοῦ Μουσείου τῆς Ὀλυμπίας

¹ Olympia Textb. V N° 58-141. Διὰ τὴν σημασίαν τῆς ἐπιγραφῆς Ἱερά τοῦ Διός, ἴδ. Wilhelm. ABMAOE 1897 XX σελ. 91. Dittenberger CIG 612 σημ. 1 Λεονάρδου Ὀλυμπία. σελ. 23

- Ἐπι τῆς σ' καὶ ις' Ὀλυμ[πιαδῶς]
 Ἄλκυτάρχ[η]
 Τ(ιτος) Φλαυτίου Πρ. . . . δα υἱὸς Π. . .
 Ἄ[λλύ]ττι
 5 Κασσανδρὸς Λάχ[ητος Δι]ονυσιά[δης]
 Γάιος Κάνδιδο[ς] ωρι. . .
 Ἀγχιθαλῆς ὁ καὶ Να. . .
 Ἴαμος Φιλικῶν[ος Ἰαμίδης]
 Ζωῖλος Λεωνο[ς]
 10 Κόϊντος Πόπλ[ιου].
 Σόφρων Λυκίσ[κου]¹
 Μουσ[κίου]. . .

Ὅπως κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν, οὕτω καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον ὁμοιάζει ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν πρὸς τὰς ἄλλῃς μνημονευθείσας στήλας. Ὅπως καὶ ἐκεῖ, μετὰ τὴν ἀπλήν μνείαν τῆς χρονολογίας, ἔπεται ἄνευ τινὸς προεισαγωγῆς ἢ ὑπόδειξις Ὀλυμπιαδῶν ἀρχῶν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κατεχόντων τὰς ἀρχὰς ταύτας. Καὶ ἡ σύστασις δὲ τῶν ὀνομάτων τούτων ὁμοιάζει τόσον πολὺ πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν στηλῶν ἐκεῖνων, ὥστε εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ νομίσει, ὅτι καὶ ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν σειράν.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἐν στίχῳ 3 ἄλυτάρχου Τίτου Φλαυτίου δὲν ἠδύνηθη νὰ συμπληρωθῶ. Κατὰ περιεργὸν σύμπτωσιν καὶ ἕτερος γνωστὸς ἄλυτάρχης τῆς 256 Ὀλυμπιάδος ἔχει τὸ προσωπικόν Τίτος Φλάβιος², μόνον δὲ Φλάβιος ὁ τῆς 255 Ὀλυμπιάδος Φλάβιος Σκρειθωνιανός³.

Ἐν τῷ στίχῳ 5 σφίζεται ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ ἤμισυ τοῦ ἡ τῆς πατρωνυμικῆς γενικῆς, ὠρισμένως δὲ πρέπει νὰ συμπληρωθῆ Ἀάχητος, ὄνομα ἀπαντῶν καὶ ἐν ταῖς ἄλλῃς μνημονευθείσαις ἐπιγραφαῖς. Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ νομιζώ, ὅτι δύναται νὰ συμπληρωθῆ περαιτέρω ὁ καὶ Αἰωνιαίδης.

Ὁ ἐν στίχῳ 8 Ἴαμος Φιλικῶν Ἰαμίδης εἶνε γνωστὴ προσωπικότης, ἐξετέλεσε δ' ἐπὶ σειράν

¹ Ἐν τῷ παλαιῷ κειμένῳ φαντασθὲν κατὰ λάθος ὡς Η τὸ μετὰ τὸ Κ γράμμα.

² Olympia V N° 183. Τ. Φλάβιος Ἀρχιλάχος.

³ Olympia V N° 210. Ὁ Bittenberger ἐν ταῖς σημειώσεσιν ἐπισημαίνει πάλτις ἀναστρέφει ὅτι ἢ ἢτο δυνατόν ὁ Φλάβιος Σκρειθωνιανὸς ἐκ τῆς ἀναστρέφει τῆς 256 Ὀλυμπιάδος, τοῦτο ὄνομα ὡστόσο πάλτις ὅτι τῆς ἰσχυρῶς ἀναστρέφει ἐπιγραφῆς, ἐν ἡ στίχῳ 8 Ἰαμος τοῦ ἀναστρέφει τῆς Ὀλυμπιάδος πάλτις.

Ὀλυμπιαδῶν, ἀπὸ τῆς 209, διάφορα καθήγοντα ἐν Ὀλυμπίᾳ¹.

Ζωῖλος καὶ Λέων (στίχ. 9) εἶνε ἐπίσης ὀνόματα συγγενεῖς ἀπαντῶντα μετὰ τῶν Ὀλυμπιαδῶν θεοραπόντων. Πρὸ βλ. πρὸ πάντων Olympia V 82. Διὰ τὴν γενικὴν Λέωνος πρὸ βλ. καὶ Olympia V 406 καὶ 847.

Διὰ τὸν Σόφωνα Λυκίσκου (στίχ. 11) πβλ. τὸν κατὰ τὴν 209 Ὀλυμπιάδα θεοκόλον Σόφωνα Σόφρωνος τὸν καὶ Λυκίσκου, ὅστις εἶνε βεβαίως ὁ πατὴρ τοῦ ἡμετέρου.

Καὶ τὸ ὄνομα Μουσαῖος (στίχ. 12) εἶνε ἐκ τῶν συνηθῶν, πβλ. τὸν κατὰ τὴν 223 Ὀλυμπιάδα σπονδοφόρον Μουσαῖον Γάϊου καὶ ἄλλ. (Olympia V N° 91, 8).

Ἄλλῃ ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν δὲν ἀνήκει εἰς τὴν σειράν τῶν μνημονευθέντων καταλόγων, διότι ἐνῶ δὲν ἀναφέρονται ἐν ταύτῃ τὰ ἐπὶ ἐκεῖνων ὀνομαζόμενα ἀξιώματα, ἐμφανίζονται τούναντιον νέα τοιαῦτα.

Λοιπὸν πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν ἀνήκει εἰς ἄλλαν σειράν καταλόγων, οἵτινες περιελαμβάνουν ἀποκλειστικῶς τοὺς ἐπιτετραμμένους τὴν ἐπιστάσιν καὶ τὴν τάξιν ἐν τῷ σταδίῳ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγώνων, καὶ ἐξ ὧν δὲν εὐρέθησαν εἰσέτι πολλοὶ ἄλλοι ὅμοιοι, διότι ἔκιντο ἐν τῷ Γυμνασίῳ, πλησίον τοῦ ὁποίου εὐρέθη ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν, τοῦτο δὲ, ὡς γνωστὸν δὲν ἀνεστράφη εἰσέτι ἕως δ' ἔκιντο οἱ κατάλογοι ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἐν ἧ ἦσαν ἀναγεγεγραμμένοι καὶ οἱ νικηταὶ τῶν ἀγώνων².

Ὅτι ὁ κατάλογος ἡμῶν δὲν ἦτο μεμονωμένος ἀναγραφεῖς ἕως κατὰ τὴν ἐν λόγῳ Ὀλυμπιάδα, ἀλλ' ὑπῆρχε σειρά τοιούτων ἀναγραφόντων τὸν ἄλυτάρχην καὶ τοὺς ἄλλοις ἐκάστης Ὀλυμπιάδος μαρτυρεῖ ἐκτὸς τοῦ κατωτέρω δημοσιευμένου τεμαχίου (ἀρ. 2), ὅπερ πιθανώτατα προέρχεται ἐξ ὁμοίου καταλόγου, καὶ ἡ μεγάλη καθ' ἑλα ἀνάλογία τοῦ καταλόγου ἡμῶν πρὸς τοὺς ἄλλῃς μνημονευθέντας λοιποὺς Ὀλυμπιακοὺς καταλόγους.

Ὁ ἄλυτάρχης ἢ ἀλλυτάρχης ἐν Ὀλυμπίᾳ ἦτο ὁ προϊστάμενος τῶν ἀλυτῶν³ ἦσαν δ' οὕτοι κατὰ τὸ

¹ Olympia V N° 80-86

² Παισαν. VI 6, 3° πβλ. καὶ VI 8, 1. Περὶ τοῦ ζητήματος εἶδε τελευταῖον Körte, Hermes 1904, σελ. 236.

³ Ἴδὲ πρὸ πάντων Pauly-Wissowa RE ἐν λήξει.

Μέγα Ἐτυμολογικὸν ραβδοφόροι ἢ μαισιγοφόροι, εἰς οὓς ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ τήρησις τῆς τάξεως καὶ εὐκοσμίαις ἐν τοῖς ἀγῶσιν. Οἱ ἀλῦται δὲ βεβαίως θὰ ἦσαν καὶ οἱ ραβδοφόροι, οἵτινες κατὰ τὸν Λουκιανὸν (Ἑρμοτίμος 40) ἐπέβλεπον κατὰ τὴν κλήρωσιν τῶν παλαιστῶν εἰς ζεύγη, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ἀλυτάρχου.

Εἰς παλαιότερους χρόνους δὲν μνημονεύονται οἱ ἀλῦται καὶ ὁ ἀλυτάρχης, ἀλλ' ἴσως τοῦτο εἶνε τυχαῖον, διότι καὶ ἐλάχιστα μόνον ἐν γένει γνωρίζομεν περὶ τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγῶνων ἐν τῷ σταδίῳ, Ἐξ ἐπιγραφῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων¹ φαίνεται, ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀλυτάρχου ἦτο ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀνετίθετο δὲ τοῦτο εἰς ἀνδρας πετιμημένους καὶ δι' ἄλλων ἐγνωσμένως πολὺ ὑψηλῶν ἀξιοματίων. Ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ δίσκου ἐπιγραφῇ (Olympia V 240) μνημονεύεται μετὰ τῆς χρονολογίας ὁ ἐπὶ τῆς 255 Ὀλυμπιάδος (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 255 σημ. 3) ἀλυτάρχης Φλάβιος Σκρηβωνιανός· καὶ ἐκ τούτου φαίνεται ἡ μεγάλη σημασία, ἣτις ἀπεδίδετο εἰς τὸν ἀλυτάρχη, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐξάγεται ἀναγκαιῶς ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ἀλυτάρχης ἀνεμιγνύετο ὅπωςδῆποτε καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς περιουσίας τῆς Ὀλυμπίας², ὡς δέχεται ὁ Dittenberger. Ὁ ἀναθέτης ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ μνημονεύσῃ ἐπὶ τοῦ ἀναθήματός του καὶ τὸν ἀλυτάρχη, ὅστις ἐπεστάτει ἐν τῷ σταδίῳ καθ' ἣν Ὀλυμπιάδα ἐνίκα, θὰ εἶχε δ' ἴσως καὶ ἰδιαιτέρους λόγους πρὸς τοῦτο, διότι ἐνίκησεν ἐν τῷ πεντάθλῳ, ἐν ᾧ ὁ ἀλυτάρχης ὡς προϊστάμενος τῶν ἀλυτῶν ἐλάμβανε λίαν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὸ ἀγώνισμα τῆς πάλης, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀναπέρω μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Λουκιανοῦ ἐν Ἑρμοτίμῳ.

Καὶ οἱ ἀλῦται δὲ δὲν ἐλαμβάνοντο ἐκ τυχαίων ἀνθρώπων, ἀποῦ ὡς εἶδομεν ὀλίγον ἀνωτέρω, μετὰ τῶν τούτων συγκατελέγοντο καὶ πρόσωπα ἐκ τῶν ἀρίστων Ἠλειακῶν οἰκογενειῶν.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς φράσεως τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν καὶ πρὸ πάντων ἕνεκα τοῦ εἴδους τῶν καθη-

κόντων αὐτῶν, οἱ τε ἀλῦται καὶ ὁ ἀλυτάρχης θὰ ἐξελέγοντο δι' ὠρισμένην Ὀλυμπιάδα ἐκάστοτε¹, ἴσως ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς τελέσεως τῶν ἀγῶνων, ἢ δ' ἀρχὴ αὐτῶν θὰ διήρκει ὅσον καὶ ὁ χρόνος τῆς τελέσεως τῶν ἀγῶνων, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις στήλαις μνημονευμένους περὶ τοῦς θεηκόλους ὑπαλλήλους, οἵτινες ἐξελέγοντο διὰ το μετὰξὺ δύο Ὀλυμπιάδων διάστημα, τὸ μετεχειροῦν², ὡς λέγεται συνήθως, καὶ ὠφείλον νὰ ἐκτελῶσι τὰ θρησκευτικὰ καὶ διοικητικὰ ἔργα τῆς Ὀλυμπίας, ἐκεῖ καθ' ὅλον τὸ διάστημα παραμείνουτες.

Ἐπειδὴ δυστυχῶς λείπει τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποραυθῶμεν ὠρισμένως περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀλυτῶν, ἀλλ' ἂν, ὅπερ λίαν πιθανόν, ἡ κατωτέρω (ἀρ. 2) ἐπιγραφὴ εἶνε τεμάχιον ὁμοίου καταλόγου καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ὀνόματα ἀναφέρονται εἰς ἀλῦτας, τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οὗτοι ἦσαν τοὺλάχιστον ὀδώδεκα· ἔπρεπε δὲ βεβαίως νὰ εἶνε πλείονες οὗτοι διὰ νὰ ἐξαρκοῦσιν εἰς τὴν ἀνατεθειμένην αὐτοῖς ὑπηρεσίαν ἐν τῷ σταδίῳ.

Κατάλογος τῶν ἄλλων θεραπόντων τοῦ ἱεροῦ ἐκ τοῦ πρὸ τῆς 216 Ὀλυμπιάδος μετεχειροῦ, ἢ τοῦ μετ' αὐτὴν δὲν εὑρέθη. Ἡ ἐπιγραφὴ Olympia N° 86, περὶ ἧς ὁ Dittenberger φρονεῖ, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν Ὀλυμπιάδα ταύτην, διαφέρει ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς καὶ κατὰ τὴν γραφὴν καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ῥωτακισμοῦ. Τοῦναντίον ἡ γραφὴ συμφωνεῖ ὅπωςδῆποτε πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν Olympia 437, ἐπ' ἧς δὲν διατηρεῖται καλῶς ὁ ἀριθμὸς τῆς Ὀλυμπιάδος.

Ἀρ. 2 (Εὐρετήριον Μουσειῶν Ὀλυμπίας 379). Τὸ δεξιὸν κάτω ἄκρον πλάκῃς ὁμοίας πρὸς τὴν προηγούμενην. Ὑψ. 0.305, πλάτ. 0.235 καὶ πᾶρ. 0.025. Καὶ ταύτης ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶνε λεία, εὑρέθη δὲ καὶ αὕτη ἐν τῷ Κλαδέῳ τῆ 28 Σεπτεμ-

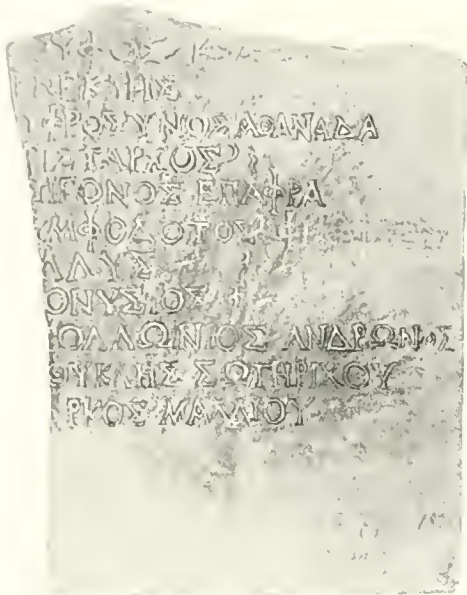
¹ Πβλ. καὶ Olympia V N° 483.

² Dittenberger Olympia V N° 64 καὶ πρὸ πάντων SIG 612 σημ. 2. Curtius, Die Altäre von Olympia σελ. 18 κί. (= Sitzungsber Akad zu Berl. 1894 σελ. 1111 κί. πβλ. καὶ Olympia, Topographie und Geschichte σελ. 34 κί.). Λεονάρδου Ὀλυμπία σελ. 23. Ὅτι ἐνίοτε τίθεται καὶ ἐν ταύταις ταῖς στήλαις διὰ τὴν χρονολογίαν ἀπὸ τοῦ «μετεχειροῦ πρὸ τῆς Ὀλυμπιάδος» κί. ἡ φράσις «ἐπὶ τῆς Ὀλυμπιάδος», προέρχεται νομίζο. ἐκ τῆς κοινῆς χρήσεως τῆς λέξεως Ὀλυμπιάδος ὡς δηλώσεως καὶ τὸ μετὰξὺ τῶν δύο Ὀλυμπικῶν πανηγύρεων διάστημα.

¹ Olympia V, 240, 433, 437, 483.

² Δὲν ὑπάρχει ἄλλο παράδειγμα μετὰξὺ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ᾧ ὁ ταμιακὸς ὑπάλληλος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὁποῦο γίνεται ἡ ἀνάθεσις πράγματός τινος, νὰ ἀναγράφῃ τοσοῦτον ἐκτεταμένως καὶ ἐν περιφανεῖ θέσει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πράγματος, διὰ γραφῆς μᾶλλον ἐπιμελετημένης, ἢ ἡ τοῦ ἀναθέτου.

ορίου 1899. Τὰ γραμματὰ ἐλίγον μόνον διαφέρουσιν ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς καὶ χρονολογικῶς ἐλίγον μόνον θὰ ἀπέχη βεβαίως αὐτῆ ἀπ' ἐκείνης.

- 9 [Ρ]όδρος Κουσιένου (:)
 [Μ]ενελάης
 [Ε]ὐφρόσυνος Ἀθηνάδα
 10 [Α]ρίσταρχος Ἀριστάρχου
 [Ε]πίγονος Ἐπαρχῶ
 [Ν]υφρόδοτος Φίλλυδος
 [Φί]λλυς Φίλλυδος
 [Δ]ιονύσιος Διονυσίου
 10 [Απ]ολώνιος Ἀνδρώνος
 [Εὐ]θυκλῆς Σωτηρίχου
 [Μ]άρκος Μικελίου

Ὡς βλέπομεν καὶ ἡ ἐπιγραφή αὕτη περιεῖχε καταλόγον ὀνομάτων, ἀπλῆ δὲ σύγκρισις ταύτης πρὸς τοὺς καταλόγους τῶν περὶ τοὺς θεοκόλους θεραπόντων τοῦ ἱεροῦ καταδεικνύει, ὅτι δὲν εἶνε τμήμα καταλόγου ὁμοίου πρὸς ἐκείνους, διότι οὐδεμίαν τάξιν τῶν ἐκεῖ μνημονευομένων θεραπόντων περιέχει πλείονας τῶν τριῶν, πρὸς τοῦτο δ' ἀντιτίθεται ἡ κατὰ συνέχειαν μναία τῶν δώδεκα ὀνομάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, ἣτις δεικνύει ὅτι πάντες οἱ ὀνομαζόμενοι ἀνήκον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν. Ἄρ' ἑτέρου ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲν εὐρέθησαν ἄλλοι καταλόγοι εἰς οὓς ἠδυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν

τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφήν, πλὴν τῶν ἐν τῇ προηγηθείσῃ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένων· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῆς πλακῆς ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς προηγηθείσης ἐπιγραφῆς, συμφωνοῦσι δ' ὁπωσδήποτε καὶ οἱ τόποι τῆς εὐρέσεως αὐτῶν, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ δεγθῶμεν, ὅτι καὶ ἡ πλάξ ἡμῶν περιεῖχεν ὅμοιον κατάλογον, δηλαδὴ τοῦ ἀλυτάρχου καὶ τῶν ἀλυτῶν ὠρισμένης Ὀλυμπιάδος.

Περὶ τοῦ συμπεράσματος, ὅπερ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀλυτῶν ὀμιλήσαμεν ἤδη ἀνωτέρω.

Καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τὰ περισσότερα ὀνόματα εὐρήνται καὶ ἐπὶ ἄλλων ἠλεικῶν ἐπιγραφῶν.

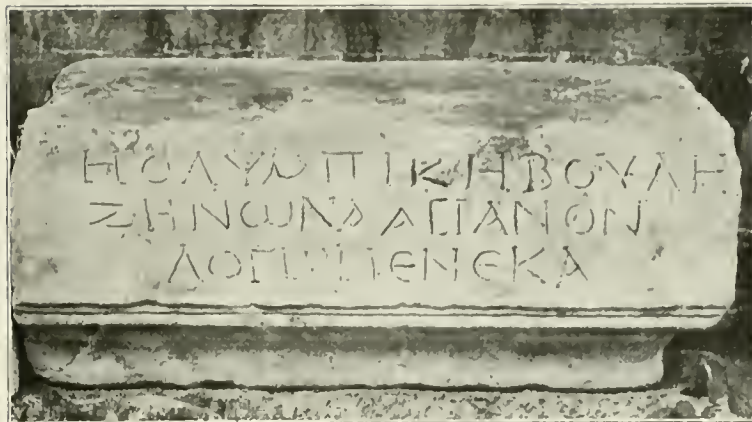
Τὸ ὄνομα Φίλλυς (στ. 7-9) νομίζω, ὅτι εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ Φίλλυς τῆς ἐπιγραφῆς Olympia V N° 82 καὶ τὸ παρὰ Πυρραχίᾳ Φίλλυς (VI 9, 4 ἰδ. καὶ 14, 11).

Τὸ σημεῖον τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ὀνόματος ὡς πατρωνυμικοῦ (στῆχ. 3, 5 καὶ 8) εἶνε τὸ σύνθημα ἐν ταῖς Ἀττικαῖς πρὸ πάντων ἐπιγραφαῖς (Larfeld seil. 563), πδλ. ἐν τούτοις καὶ Olympia V N° 62.

Ἄρ. 3 (Εὐρετήρ. Μουσ. Ὀλυμπ. 380). Ὁ δεξιὸς γωνιαὸς λίθος ἐπιγράνου βάρθρου ἐκ φαιόχρου τιτανολίθου. Τὸ κόσμημα τοῦ κάτω μέρους τοῦ λίθου ἀκολουθεῖ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἐπιγραφαίς τοῦ λίθου, ἐνῶ ἀριστερὰ φαίνεται, ὅτι συνεῖχτο οὗτος πρὸς ἄλλον ὅμοιον λίθον, ἐνεκα δὲ τούτου ὑποθέτω, ὅτι ὁ λίθος ἦτο γωνία μεγάλου συνεχοῦς βάρθρου παρὰπλησίον πρὸς τὸ Olympia II, πίν. 94, 19. Ὁ λίθος ἔχει ὕψος 0.31, πλάτος 0.78 καὶ βάθος 0.39. Ἡ ἐπιγραφή, ἐφ' ἧς ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή, ἔχει ὕψος 0.20. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιγραφαίς τοῦ λίθου ὑπάρχει διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ἀγάλματος μία ὀπὴ πλησίον τοῦ προσθίου ἀριστεροῦ ἄκρου καὶ ἑτέρα τοιαύτη πλησίον τοῦ ὀπισθίου δεξιοῦ. Παρὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὀπὴν διακρίνονται καὶ ἕγνη περιγράμματος ποδός, ὡς συνήθως συμβαίνει ἐπὶ τῶν βάρθρων τῶν γαλικῶν ἀγαλμάτων.

Εὐρέθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1903 ὑπὸ Γ. Κοσμοπούλου ἐν τῷ Κλαδέῳ, πλησίον τοῦ ἡρειπωμένου ὑδρομύλου¹.

¹ Πλησίον τῆς θέσεως ταύτης εὐρέθησαν καὶ τεμαχία γαλικῶν τριπόδων, σφίζονται δὲ καὶ τινες ἀρχαῖοι πῦροι λίθοι, καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον ἐκεῖ που νὰ ἔκειτο ἱερόν τι τῶν ἐκτὸς τῆς Ἄλτεις.

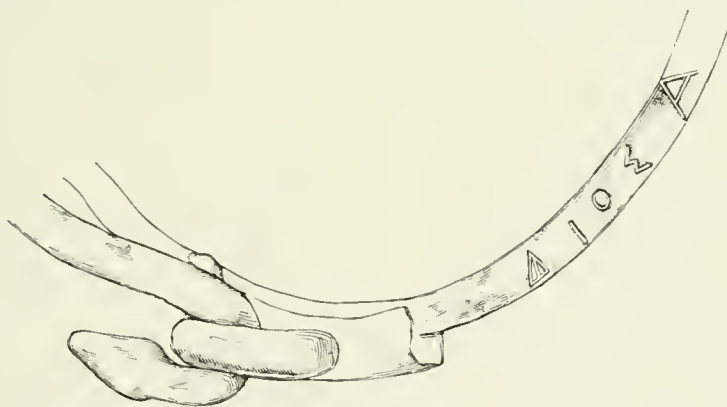
Ἡ Ὀλυμπικὴ βουλὴ
Ζήνωνας Ἀσιανῶν
λόγων ἕνεκα.

Παρὰ Φιλοστράτῳ Βίοι σοριστῶν Β, καὶ μνημονεύεται ὡς Ζῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς 2 μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος ῥήτωρ τις Ζήνων¹ Ἀθηναῖος ἔχων ῥητορικὴν σχολήν. Νομίζω, ὅτι εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν τιμώμενος Ζήνων εἶνε ὁ ῥήτωρ αὗτος. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς συμφωνεῖ πρὸς τοὺς χρόνους τούτους. Ἡ δυσκολία τῆς παραδόχῃς τῆς γνώμης ταύτης ἔγκειται μόνον εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ παρὰ Φιλοστράτῳ ῥήτωρ Ζήνων χαρακτηρίζεται ὡς Ἀθηναῖος, ἐνῶ ὁ Ζήνων τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν

λέγεται Ἀσιανός. Ἴσως ὅμως ὁ Ζήνων ἦτο τῶντι Ἀσιανός ἀναφέρεται δὲ ὡς Ἀθηναῖος ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου, διότι ἐδίδασκεν ἐν Ἀθήναις.

Ὁ Ζήνων ἐτιμήθη δι' ἀγάλματος ἐν Ὀλυμπίᾳ ἴσως διὰ πανηγυρικόν τινα λόγον ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐκφωνηθέντα. Πβλ. καὶ τὰς ἐπιγραφὰς Olympia V N° 462-464.

Καθαρίζων τὰ γὰλκᾶ τῆς Ὀλυμπίας πρὸς σύνηταιν νέου καταλόγου τοῦ Μουσείου, ἀνεκάλυψα, ὅτι ἐπὶ τοῦ γὰλκου κάδου Olympia Textb. Die Bronzen N° 868 (Furtwängler Bronzefunde σελ. 73), ὑπάρχει παρὰ τὴν λαβὴν ἐπὶ τοῦ χεῖλους ἡ ἐπιγραφὴ Διὸς Α. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε δι' ἄξιος ἐργαλείου, ἀρκούντως βαθέως καὶ ὀψω-

ὁποτε ἐπιμελῶς κεχαραγμένη· μόνον κατὰ τὴν

χάραξιν τοῦ Δ ἐπανελήφθη ἡ πρώτη κεραία διότι ἐχαραγθῆ τούτο κατὰ πρῶτον λίαν μικρόν.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δὲν εἶνε παλαιότερον

¹ Christ Litteraturgesch. 755 Anm. 2.

του I αιῶνος ὥστε καὶ ὁ καθὼς εἶνε πιθανόν, ὅτι δὲν θὰ εἶνε πολὺ παλαιότερος· τοῦλάχιστον πρὸ του χρόνου τούτου δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐκαλύφθῃ, ἐν ἣ ἔθεσε εὐρέθη, ὡς δέχεται ὁ Furtwängler ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις.

II ἐπιγραφή ἔχει μερίστην ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν γαλκῶν σταθμῶν (Olympia V σελ. 801 κέ.) ἐπιγραφῶν. Το A ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν γαλκῶν σταθμῶν καὶ τὰ διάφορα

ἄλλα γράμματα, ἅτινα μετὰ τοῦ Διὸς ὑπάρχουσιν ἐπὶ ἐκείνων, νομίζω ὅτι εἶνε σημεῖα ἀριθμῆσεως.

Ὁμοίως ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή ἱερῶς Διὸς διὰ γραμμᾶτων ὁμοίων πρὸς τὰ ἀνωτέρω καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον κεχροχγμένων καὶ ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ καλῶς διατηρουμένου λέβητος Olympia IV πίν. 50 ἀρ. 825.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΝΕΟΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ ΣΑΥΡΟΚΤΟΝΟΥ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ

(Πλάτ. 8).

Ἄπόλλων - Ἄκινθος

Τὰ ἐν τῇ ἐλευθέρῃ Ἑλλάδι Μουσεῖα περιέχουσιν, ὡς γνωστόν, τὸ μὲν ὀλίγα, ἀλλὰ πολυτιμότετα, ἀρχαῖα καὶ μεγάλα καλλιτεχνῶν τῆς ἀρχαϊότητος ἢ συνεργατῶν αὐτῶν, τὸ δὲ πλεθρὸν ἔργων προσεργομένων ἐξ ἐργαστηρίων ἀπλῶν μακροχρόνιων. Ἀντίγραφα ἐξ ἀρχαῖων καὶ ἐξ ἔργων θαυμασθέντων ὑπὸ τῆς ἀρχαϊότητος σπανιότατα εὐρίσκονται παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι, ἐνεκα λόγων ἱστορικῶν τῆς ἀντιγραφικῆς περιόδου τῆς Ἡλαστικῆς, ἐν ᾗ ἀνὰ τὰ Μουσεῖα τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης ὑπάρχουσι πλεῖστα, ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐκ τῆς σπάνιως ταύτης καὶ τῶν λίαν ὠρελίων πορισμάτων, ἅτινα δύνανται νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκ τῆς ἐν Ἑλλάδι εὐρέσεως ἀντιγράφων περιφρήμων ἔργων τῆς ἀρχαϊότητος, δέον τὰ ὀλίγα ταῦτα εὐρισκόμενα ἀντίγραφα νὰ ἐξετάζωμεν μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ ἂν τυγχάνωσιν ὄντα μετρίως ἢ κακῆς ἐργασίας, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνει, καὶ ἂν καταλαμβάνωσι μακρὸν ἀριθμὸν ἐν τῇ ἀκριβοῦς εἰσαγωγῆς τῶν ἀντιγράφων τοῦ αὐτοῦ ἀρχαῖου, ὡς ἐπίσης συμβαίνει διὰ τὸ ἐξεταζόμενον ἐνταῦθα ἀντίγραφον.

Ὅσοι εἶναι οἱ λόγοι, ὧν ἐνεκα ἐθεώρησα τοῦ

κόπου ἄξιον νὰ διακλάθω περὶ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1623 κορμῶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Μουσείου, ὅστις προσέργεται, ὡς ἀποδεικνύεται κατωτέρω, ἐξ ἀντιγράφου τοῦ περιφρήμου Σαυροκτόνου τοῦ Πραξιτέλους, καὶ ἀποτελεῖ τὸ μόνον μέχρι τοῦδε ὑπάρχον καὶ ἀναγνωρισθὲν ἐξ Ἑλλάδος ἀντίγραφον τοῦ ἀγάλματος ἐκείνου, οὐτινος ἐξ ἄλλου, ἀναγνωρισθέντος εὐκόλως ἤδη πρὸ πολλοῦ συμφώνως τῇ περιγραφῇ τοῦ Πλινίου (Π. Ν. 34, 70), εἶναι πολλὰ ἀντίγραφα γνωστὰ (ἀκριβοῦς παρὰ Klein, Praxiteles² σελ. 106 στήμ. I).

Ὁ κορμὸς οὗτος ἀπεικονιζόμενος ἐν πίν. 8 εὐρηται ἐν τῷ πρὸς δεξιᾶν τῆς αἰθούσης τῶν κοσμητῶν ἐπιμήκει δωματίῳ, ὀλίγον πρὸ τῆς εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ἐφόρου κ. Β. Στάη εἰσόδου, ἐν δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς αὐτὸ εἶναι δυστυχῶς ἄγνωστον πόθεν προσέργεται καὶ πότε εἰσῆχθη εἰς τὸ Μουσεῖον· κατὰ τὰς πληροφορίες, ἃς εὐχερестήθη νὰ μοι παράσχῃ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπῆρχεν ἤδη, καθ' ὃν χρόνον (τῷ 1885) εἶχεν ἀρχίσει ἡ σύνταξις ἀκριβοῦς Εὐρετηρίου περὶ τῶν εἰσερχομένων ἕκαστε ἔργων εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον. Ὑποτίθεται δὲ ὅτι εὐρισκασθεῖ ποτε ἐναποθεθειμένον μετ' ἄλλων μνημείων ἐν τῷ Ἡγεαίῳ πρὸ τῆς συναγωγῆς αὐτῶν εἰς τὸ Ἐθνικὸν

Μουσεϊον. Νὰ ἐξακριβωθῆ ὁμοίως τοῦτο, ἢ νὰ ταυτισθῆ ὁ κορμὸς οὗτος πρὸς τινὰ ἀναφερόμενον ἢ περιγραφόμενον ὑπὸ τῶν συνταξάντων καταλόγους τῶν ἐν Ἀθήναις πλαστικῶν μνημείων, καθίσταται ὀυσιγερές¹.

Ὁ κορμὸς εἶναι ἐκ μακροῦ τῆς Πεντέλης, καὶ ἔχει φυσικὸν μέγεθος· ἐλλείπουσιν ἀποκοπέντα ἢ κεραλῆ μετὰ τοῦ λαιμοῦ πλὴν τοῦ προσθίου τμήματος τῆς βάσεως αὐτοῦ, ἢ δεξιὰ ὀλόκληρος, ὀλίγον μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κορμοῦ ἔκφυσιν, ἢ ἀριστερὰ μετὰ μέρους τοῦ ὤμου καὶ τὰ σκέλη ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν μηρῶν.

Ἰγνη κονιάματος πολλαχοῦ, καὶ ἰδίως εἰς τὰ ἄνω τοῦ ἔργου, παρέχουσι τὴν πιθανότητα ὅτι ἐγένετό ποτε χρῆσις αὐτοῦ εἰς τοῖχόν τινά· τὸ αὐτὸ ἴσως ἀποδεικνύουσι τὰ ἐπὶ τοῦ στέρνου, τῆς βάσεως τῆς κεραλῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων βαρβάρως ἐπενεχθέντα ἄθρα διὰ λιθογλυφικῆς σφύρας κτυπήματα πρὸς ἐξίσωσιν τοῦ ἔργου κατὰ τὴν εἰς τινὰ τοῖχον προσαρμογήν. Καὶ εἰς τὰ νῶτα ἀραιῶς πολλαχοῦ διακρίνονται κτυπήματα, ἀγρίως ἐπενεχθέντα δι' ἀγνωστον λόγον. — Ὑψὸς τοῦ σφύζομένου 0,70· ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ μέχρι μὲν τῆς κοιλότητος τοῦ λαιμοῦ 0,30· μέχρι δὲ τῆς ἐκρύσεως τοῦ ἀνδρικοῦ μέλους 0,15.

Ἡ δεξιὰ χεὶρ κατεβιβάζετο, ὡς δεικνύει τὸ τε περὶ τὴν μασχάλην πτύγμα τῆς σαρκὸς (πρὸλ. πίνακι), ὅπερ διεσώθη, καὶ ἡ θέσις τοῦ κατεβιβαζομένου ὤμου καὶ ἡ πρὸς τὰ κάτω κλίνουσα ὀμοπλάτη· ἔκειτο δὲ ἡ ἐλλείπουσα χεὶρ μακρὰν ὀλίγον ἀπὸ τοῦ σώματος, διότι οὐδὲν σημεῖον ἐπαφῆς τῆς χειρὸς ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει παρὰ τὸ δεξιὸν τοῦ κορμοῦ. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ὑψώνετο ἰσχυρῶς· τοῦτο ἐμφαίνουσιν οἱ μύες τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, τεταμένοι ἀρκούντως, ὁ ὑψώμενος πολὺ ὑπὲρ τὸν δεξιὸν ἀριστερὸς ὤμος, καὶ ἡ πρὸς τὰ ἄνω διεύθυνσις τῆς ἀριστερῆς ὀμοπλάτης. Ἡ κεραλῆ, ὡς δεικνύουσιν οἱ πένοντες τοῦ διασωθέντος προσθίου ἄκρου τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ, ἔκλινε πρὸς δεξιάν, στρεφόμενη ὀλίγον μετὰ τὴν κλίσιν ταύτην πρὸς ἀριστεράν. Ἐὰ σκέλη, λίαν ἐγγύς ἀλλήλων κείμενα, διεθθύνοντο ἡρέμα πρὸς τὰ

κάτω, τοῦ μὲν δεξιοῦ φέροντος τὸ βῆρος τοῦ σώματος, ὡς ἐμφαίνει τὸ ἐξωγχομένον καὶ ὑψωμένον δεξιὸν ἰσχίον, καὶ φυσικῶ τῶ λόγῳ πατοῦντος κατὰ τὸν ἄκρον πόδα δι' ὄλου τοῦ πέλματος, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ ἀναπαυομένου, καθ' ἃ συνάγεται ἐκ τοῦ γλαυρῶς πίπτοντος ἀριστεροῦ ἰσχίου· ὁ ἄκρος ἀριστερὸς ποὺς κατὰ ταῦτα δὲν θὰ ἐπάτει δι' ὄλου τοῦ πέλματος, ἀλλ' ἐλαφρῶς θὰ παρέκειτο παρὰ τὸν δεξιόν, πρὸς τὰ ὀπίσω διευθυνόμενος, καὶ πατῶν διὰ μόνου τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ πέλματος. Ἡ ἔδῃ εἶναι νεανικὴ ἄνευ τριγώματος.

Εἰκ. 1.

Ἡ τοιαύτη διάθεσις τῆς κεραλῆς καὶ τῶν ἄκρων εἶναι ἀκριβῶς ἢ ἐπὶ πληρεστέρων ἀντιγράφων τοῦ Σαυροκτόνου τοῦ Πραξιτέλου ὑπάρχουσα· (βλέπε ἐν εἰκ. 1 τὸ ἐν Βατικανῶ ἀντίγραφον) ἕτερα σημεῖα ὁμοιότητος εἶναι τὸ λίαν εὐλύγιστον καὶ εὐστροφον τοῦ κορμοῦ τούτου, ἢ πρυφερότης τῶν νεανικῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ ἡ διάθεσις τῶν νῶτων· ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο δύναται τις νὰ παραβῆ τὰ ἐνταῦθα ἀπαικονιζόμενα νῶτα τοῦ κορμοῦ τούτου πρὸς τὰ αὐτὰ οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἀντιγράφων τοῦ Σαυροκτόνου, ἀλλὰ καὶ κορμοῦ

¹ Διεῖθλον τὰς περιγραφὰς τῶν R. Kekulé, «Antike Bildwerke im Theseion zu Athen» (1869) καὶ H. Heydemann «die Antiken Marmor-Bildwerke zu Athen» (1874) πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναφερομένων ὑπ' αὐτῶν δύναται νὰ ταυτισθῆ ὁ κορμὸς οὗτος.

τινος ἀπεικονιζομένου ὁμοίως ἐκ τῶν ὀπισθεν παρὰ Klein ἔ. ἀ. σελ. 239 εἰκ. 38, ὅστις εὐκόλως διακρίνεται ἐκ τῶν περὶ ὧν καὶ τῆς ὅλης διατάξεως ὡς προερχομένου ἐξ ἀντιγράφου Ἐρωτος τοῦ πραξιτελείου τύπου.

Ἐπίσης τὰ σφριζόμενα ἰγνη δύο συνοχέων (punctella) ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τούτου, ἐπιρρωνύουσι τὴν ἰδέαν ὅτι πρὸ ἡμῶν ἔχομεν ἀντίγραφον τοῦ Σαυροκτόνου, διότι ἀνεμεινομέναι τοιαύτους συνοχεῖς ἐπὶ μακρῆς ἀντιγράφου τοῦ ἔργου τούτου· καὶ τὸ μὲν ἐπὶ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ ἄνω τμήματος τοῦ δεξιῦ μῆρου, δεικνύει ὅτι ὑπέδαστάζετο διὰ συνοχέως ἢ παρὰ τὸ σῶμα κατεργασμένη δεξιὰ χεὶρ· θὰ διηυθύνετο δ' ὁ συνοχεύς οὗτος ὀλίγον λοξῶς ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὑπεστήριξε τὸν πῆγυν τῆς δεξιᾶς· ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις ὁ συνοχεύς οὗτος εὐρίσκεται ὀλίγον ὑψηλότερον. Ὁ ἕτερος συνοχεύς, οὗ ἡ βᾶσις εὐρίσκεται μεταξὺ τοῦ κάτω τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχύου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μῆρου, δεικνύει ὅτι συνεῖχε τὸ σῶμα πρὸς τὴ στήριγμα, π. γ. πρὸς στέλεχος· τοιοῦτοι συνοχεῖς εὐρίσκονται καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀντιγράφων, εἰς ἣ πλείονες κατὰ διαφόρους θέσεις τῆς ἀριστερᾶς ἐπιφανείας τοῦ σώματος· ὁ τοῦ ἐν λόγῳ κορμοῦ δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸν εὐρισκόμενον ἐπὶ τοῦ ἐν Λούβρῳ ἀντιγράφου (βλ. τὴν εἰκόνα αὐτοῦ παρὰ Collignon, H. de la Sc. τόμ. II σελ. 287 σελ. 147, καὶ παρὰ Klein, ἔ. ἀ. σελ. 109 σελ. 14). Εἰς τὸ ὀπισθεν ἢ βᾶσις τοῦ συνοχέως τοῦ ἐν λόγῳ κορμοῦ φέρει ὀπὴν ὀρθογώνιον, δεικνύουσαν πιθανῶς ὅτι συνεκρατεῖτο αὐτὸς οὗτος ὁ συνοχεύς διὰ τινὰ λόγον, ἴσως χάριν στερεότητος, καὶ διὰ μεταλλίνου ἐλάσματος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀποδεικνύεται ὅτι πρῶτον μὲν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἀσφαλῶς μὲν ἀντίγραφον πραξιτελείου τύπου, ἔπειτα δὲ τοῦ Σαυροκτόνου αὐτοῦ ἀναμριδῶδως. Ἡ ἐργασία ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τούτῳ, ἐρ' ὅσον ἐπιτρέπει ἢ φθορὰ νὰ κρίνωμεν, δὲν φαίνεται ἀμελής· μόνον ὑπερβολικῶς ὀλίγον παρεστάθη ἐξ ἀπειρίας τοῦ ἀντιγραφέως καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς δεούσης λεπτότητος ἢ κλίσις τοῦ κορμοῦ, ὅστις ἐνταῦθα φαίνεται ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιμήκης. Περὶ δὲ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐποιήθη τὸ ἀντίγραφον, εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἐργασίας ὅτι οὗτοι κείνται ἐντὸς τῆς Β' πρὸς τὴν Α' ἑκατονταετηρίδα π. Χ.

Ἡ ἄξια τοῦ ἀντιγράφου τούτου τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν

Μουσείου εἶναι οὐχὶ μικρά· κυρίως διότι ἀποδίδει ἀκριβῶς, ὡς ὀρθολογικῶς φαίνεται, τὸ μέγεθος τοῦ ἀρχετύπου, ἐν ᾧ εἰς τὰ ἄλλα ἀντίγραφα, μετὰ τοῦ ἐν Λούβρῳ ἐξαίρουμένου, δὲν συμβαίνει τοῦτο. Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν λεπτομερεῖς ἀναλογίαις συγκρίσεως τῶν κορμῶν τῶν διαφόρων ἀντιγράφων, διότι οὐδὲν ἐκμαγεῖον Σαυροκτόνου εὐρομεν ἐν Ἀθήναις. Θὰ ἦτο εὐχρῆς ἔργον καὶ τὰ μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς ἀρχαιολόγοις καὶ καλλιτέχναις, ἂν κατεσκευάζετο διὰ συνεννοήσεως τῶν διευθυντῶν τῶν ξένων Μουσείων μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἡμετέρου ἐν Ἀθήναις Διεθνῆς Μουσείου Ἐκμαγεῖον, ὅπου θὰ συνεκεντροῦντο ἐν τάξει τῆς Ἱστορίας τῆς Πλαστικῆς ἐκμαγεῖα τῶν ἀπανταχοῦ πλαστικῶν μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Τότε ἢ σπουδῆ τῆς Ἑλληνικῆς Πλαστικῆς θὰ καθίστατο ἐνταῦθα τελειοτάτη. Εὐτυχῶς τὴν ἰδέαν ταύτην, ἣν καὶ ἐγὼ προέτεινα κατὰ τὸ συγκροτηθὲν πέρυσιν Ἀ' Διεθνῆς Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον, ἐξέφρασαν καὶ οἱ C. Smith, Flinders Petrie καὶ ἄλλοι.

Ἐνταῦθα κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσωμεν τινα περὶ τῆς σημασίας τοῦ Ἀπόλλωνος Σαυροκτόνου, περὶ ἧς πλείστατι γινώμαι, μᾶλλον ἢ ἦσαν ἀπίθανοι, ἐξηγήθησαν (πρὸς Collignon ἔ. ἀ. σελ. 288, σημ. 1. Helbig Führer² N° 198 καὶ 791. Friederichs - Wolters, Gipsabgüsse N° 1214 Overbeck, Geschichte der gr. Plastik¹, II σελ. 53-54). Δὲν σκοποῦμεν νὰ αὐξήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκασιῶν τούτων· θεωροῦμεν ὅμως μείζους ἀξίαν δεισιδαίμονά τινα συνήθειαν, διαδοδομένην σήμερον ἀπὸ τὴν Ἀρχαίαν καὶ ἴσως καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῆς Ἑλλάδος.

Πιστεύεται ὀηλαθῆ ὅτι ὁ κατορθὸν νὰ φρονεῖται δι' ἐνὸς κτυπήματος τῆς συνεσφιγμένης ἄκρας δεξιᾶς, ἢ διὰ τῶν δακτύλων αὐτῆς (τοῦ δευτέρου διὰ τὴν δυσκολίαν γίνεται σπανίᾳ χρῆσις), ἀσκαλαθώτην, κοινῶς «πολυνητῆρι», χωρὶς τὸ ζώδιον τοῦτο μετὰ τὸ κτύπημα νὰ κινηθῆ τὸ παράπαν, καὶ χωρὶς νὰ δώσῃ σημεῖόν τι ζωῆς οἰονόηποτε, καθαρίζεται ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας, προσελθούσης ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀγαπητὸν φίλον αὐτοῦ προσενηθείσης σπουδαίας δυσαρσεκείας ἢ βλάβης, ἐν ᾧ ἄλλως αὐταὶ διπλασιάζονται. Τὸ παίγνιον τοῦτο παίζουσι μόνον παῖδες ἡλικίας 10-15 ἐτῶν μετὰ πολλῆς εὐχαρι-

στήσεως, συλλαμβάνοντες πρώτον τοιαῦτα ζώδια, καὶ ἔπειτα ἀφίνοντες αὐτὰ νὰ τρέγῳσιν ἐπὶ σκιδῶς ἢ λείας πλάκῃς, ἐνεδρεύοντες δέ, ὅπως εὖρωσι τὴν κατὰλληλον στιγμὴν, ἵνα κτυπήσωσιν αὐτὰ, ὡς εἴρηται, ἐπιτυχῶς. Σημειωτέον δ' ὅτι αἱ ἀμαρτίαι, ὧν οὕτω τὴν ἀπαλλαγὴν ζητοῦσιν οἱ παῖδες, ἀναφέρονται εἰς σκηνὰς παιδαγωγίαις τῶν «μαλωμάτων» καὶ τῶν ἐπακολουθημάτων αὐτῶν. Καὶ ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου παρατηρήθη τοιοῦτο παίγνιον νεανίσκου πρὸς σάυραν (πρόβλ. Helbig ἔ. ἀ. N° 198 καὶ Klein ἔ. ἀ. σελ. 113 κέ.).

Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη εἶναι μεγίστης προσοχῆς ἀξία, ἂν σχετισθῇ πρὸς τὸν γνωστὸν μῦθον Ἀπόλλωνος - Ὑακίνθου θὰ ἦτο πολὺ φυσικόν, νομίζομεν, ἐν τινι ἱερῷ, ὅπου ἐτιμᾶτο καὶ ὁ Ὑακίνθος, νὰ παρασταθῇ ὡς παῖς ὁ Ἀπόλλων, κατὰ τοιοῦτον ἴσως τρόπον δοκιμάζων νὰ καθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἀκουσίτου φόνου τοῦ τόσο ἀγαπητοῦ αὐτῷ συμπαίτορος παιδός· οὕτω θὰ εὐρίσκομεν ἐρμηγεῖαν τινὰ

τῆς τόσο ἀνιγηματώδους ταύτης παραστασεως τοῦ Ἀπόλλωνος, περὶ ἧς τοσαῦται ἀπίθανοι ἐξηγήσεις ἐδόθησαν· ὄντως ἐπὶ νομισμάτων τινῶν παρίσταται ὁ Ἀπόλλων οὕτως τοῦ Ηραξίτελου ἐν ἱερῷ (βλ. Klein, ἔ. ἀ. σελ. 110 München NN 6-7). Δύναται ἐπίσης νὰ σχετισθῇ ἢ συνίθῃαι, περὶ ἧς εἵπομεν, καὶ πρὸς ἐπιγράμμα τι τοῦ Μαρτιάλου (XIV 172), περὶ τοῦ Σαυροκτόνου τοῦτου ἀκριβῶς εἰρημένον, καθ' ὃ ὁ ποιητὴς παρακαλεῖ τὸν ἐνεδρεύοντα νεαρὸν θεὸν νὰ φρεισθῇ τῆς ζωῆς τῆς σάυρας, ἥτις ἐξ ἄλλου λίαν εὐχαρίστως θὰ ἀπέθνησκεν ἐκ τοῦ κτυπηματος τῶν δακτύλων τοσοῦτον ὠραίου καὶ τρυφεροῦ παιδός· ἢ πρὸς τὰ ἐρωτικά σχέσις ὑπονοεῖται ἐν ταῖς λέξεσι τοῦ ἐπιγράμματος, ἔχοντος ὧδε:

ad te reptanti, puer insidiose, lacertae
parce; cupit digitis illa perire tuis.

A. Σ. ΑΡΒΑΝΤΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΟΣ ΛΗΚΥΘΟΣ ΕΞ ΕΡΕΤΡΙΑΣ

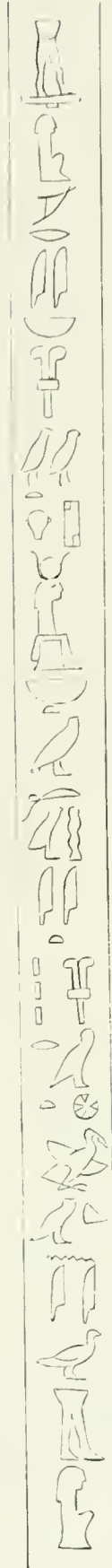
ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΑΡΝΗΘΟΣ ΑΝΤΡΟΥ ΤΟΥ ΓΑΝΟΣ

1

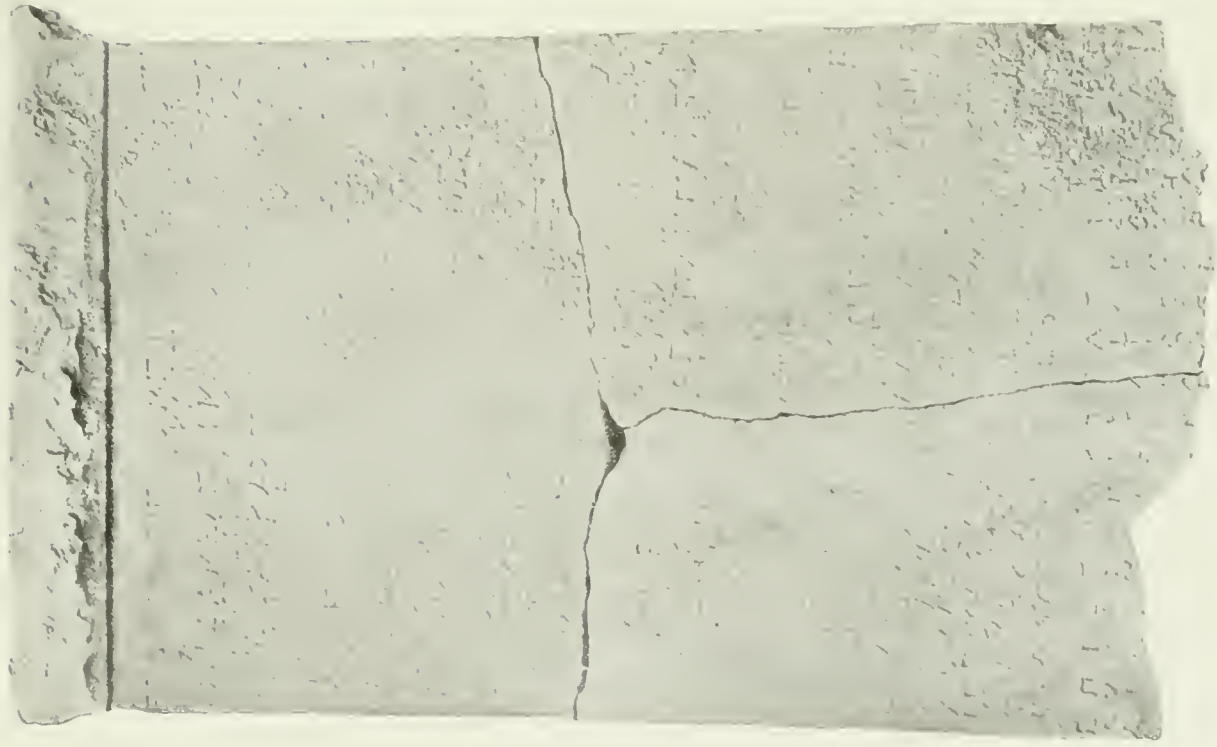

2

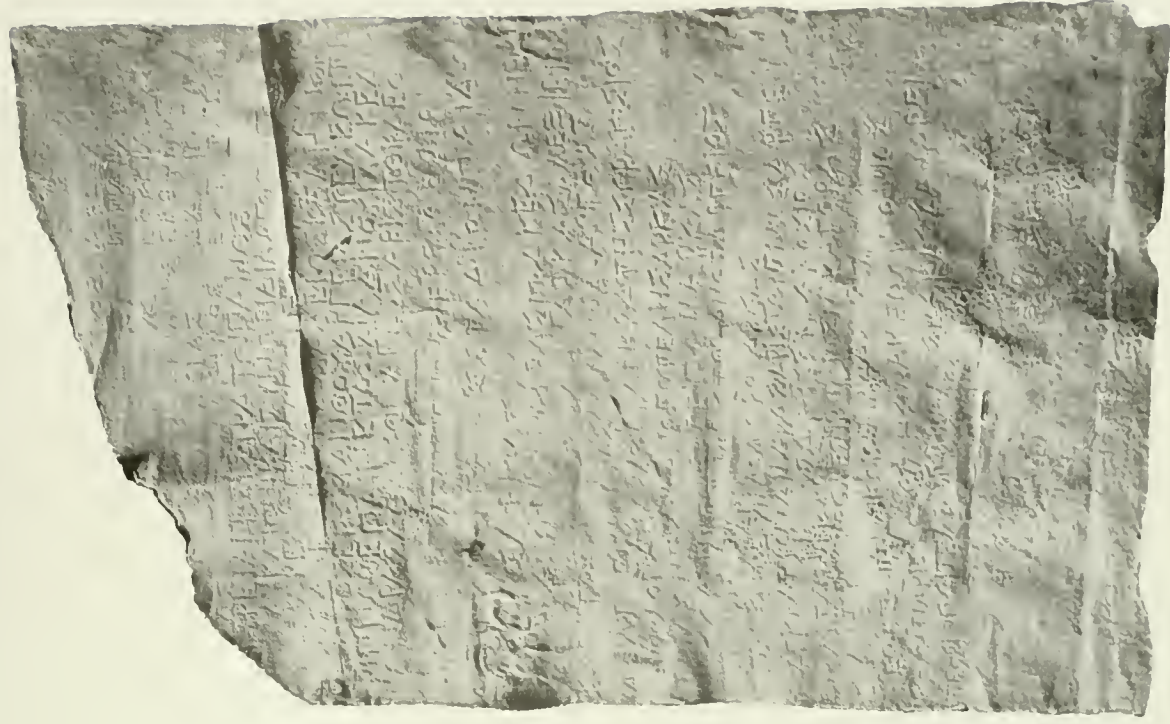

3

ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙ ΙΣΤΩΝ

1

2

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΛΥΚΑΙΟΝΙΚΩΝ

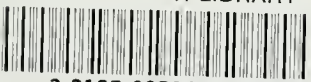

ΑΤΤΙΚΟΝ ΑΓΓΕΙΟΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΟΜΠΗΣ ΓΑΜΟΥ

ΝΕΟΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΣΑΥΡΟΚΤΟΝΟΥ

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00596 0360

